

Regia lex. 12. non intendit hanc correctionem inducere, cum adscripta sit titulo generali de verborum significatione: & tandem viri doctissimi, qui eam ex Pandectarum legibus deduxerunt, sequuti sunt interpretationem veterum quorundam, qui vt meminit gloss. in l. si possessor. ff. de relig. & sumpti. funer. opinati sunt, viro & vxore simul extinctis, præsumendum esse, foeminam præmortuam fuisse, quod non est omnino admittendum.

Ex Capite Sequenti.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Quinque traduntur conclusiones, quibus constat, quãdo diuino, vel humano iudicio quis ob alterius culpam absque criminis labe puniatur.*
- 2 *Ob crimen læsæ maiestatis humanæ, sicut & diuinæ, ne potes delinquentis afficiuntur poena, quæ per legem filijs inflicta est.*
- 3 *Filij illegitimi etiam continentur sub legibus punientibus delinquentium filios.*
- 4 *Filij hæreticorum non puniuntur in hoc: quod priuentur beneficijs Ecclesiasticis iam obtentis tempore commissi criminis.*
- 5 *Pœna per Canones & leges indicta filijs hæreticorum, etiam eos complectitur, qui ante crimen nati fuerunt.*
- 6 *Perpenditur & examinatur Gratiani locus in capitulo non impunitur. l. quæst. 4.*
- 7 *Statuto, consuetudine, vel lege quauis innocens non possit poena corporis puniri ob crimen alterius, potest tamen pecuniaria. & inibi an pater teneatur soluere pecuniariam poenam, qua filius mulctatur?*
- 8 *Examinatur glo. in capitulo. cum homo. 23. quæstione quinta.*
- 9 *Quare in vniuersitate ferri non possit excommunicatio. & ibi intellectus capit. Romana. §. in vniuersitate. de sent. excom. in. 6.*
- 10 *Ecclesiastica interdictione plerunque subiiciuntur innocentes ob alterius culpam.*

An iustum sit, lege vel
statuto aliquem ob alterius culpam puniri.

DLÆRVNQVE IN CON-
trouersiam incidit quæstio: qua de iustitia legum dubitatur, & præsertim earum, quæ poenam innocenti ob alterius culpam & crimen infligunt. Nam eas ini quas esse probatur Ezech. capitulo. 18. Anima inquit quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit, & impietas impij super eum. capitu. Iudæi. capitul. iam itaque. capitulo primo. & 2. 1. quæstione quarta. ex Augustino ad Vincent. Episto. qua dragesima octaua. hoc idem constat ex. l. crimen. ff. de poenis. Et præterea, quia poena sequitur criminis authorem. l. sancimus. C. de poenis. capitulo secundo. de const. capit. quæstuit. de his quæ fiunt à maior. part. ca. & capit. Romana. in fine. de sententia excommuni. l. 2. §. in filijs. ff. de decurionib. lege duodecim tabularum. C. de leg. hæred. eaque ratio à iure naturali procedit, cum criminis poena culpam necessario præmittat, alioqui poena non esset, imo potius iniuria, quæ rationi naturali minimè conuenit. deinde innocentem puniri, occidi, aut verberari à iustitia alienum est. l. absentem. ff. de poenis. quibus & alijs, quæ passim adducuntur, constat leges istas iniustas esse. ex aduerso non desunt Sacri eloquij testimonia, quæ suadere videantur, leges has non esse ab instituto diuino alienas: & frequenter leges statuuntur, quibus ob aliena crimina innocentes puniuntur, nec possunt vlla iusta ratione improbari, quippe quæ reipublice conueniant omnino, & ideo distinctim aliquot subiiciam adser-tiones, quo harum constitutionum iustitia manifesta sit, commemorans authoritates, quibus dubium istud solet dissolui.

Prima, Quauis ex lege iustitiæ absque culpa, & causa nemo sit puniendus, quãdoq; tamen ex causa etiam absque culpa diuino & humano iudicio poena infertur. cap. quoniam & frequenter. §. si vero. vt lit. non contest. rex. & ibi gloss. in cap. renouantes. 22. dist. & in cap. antiqua. de priuileg. glo. communiter recepta in ca. 2. de consti. Sic Leuitici. ca. 20. interprete Augustino. pecus licet ratio ne careat, & à culpa immune sit, suspenditur cum ipsa foemina, quæ se ei committit, nè tali flagitio contaminatum indignam refricet facti memoriam. ca. mulier. 13. q. 1. cuius post alios meminit

nit Iafon in. l. furiofum. C. qui testam. facer. pof-
funt numer. decimo. l. fecunda. titulo. 21. part. 7.
Guido Papę. quęftione. 338. quo in loco citat le-
gem illam Exod. capitu. 21. fi animal hominem
occiderit, lapidibus obruatur. & addit feipfum vi-
diffe animal quoddam furca fufpenfum, eo quod
puerum quendam occidiffet. Olim fanę apud A-
thenienfes ex Draconis legibus non homines
modo, fed & animantes alię, atque etiam inani-
mata cędis perpetratę iudicium fubire teneban-
tur: eaq; accusatio aduerfus animalia ratione
carentia, & inanimata in Prytęno iudicabatur:
vt inquit Demofthenes in oratione aduerfus Ari-
ftocratem. Quod & ex eo adnotauit Budęus in
l. aut facta. §. euentus. ff. de pęnis. Quibus mire
conuenit quod fcriptum eft Genef. cap. 9. Sed &
hoc apud nos minimę feruatur, omittitur etc.
nim hęc punitio animalis, quod fenfu rationali
caret: culpaq; vbi non eft caufa maxima id agę-
di propter delicti immanitatem. fic fanę, paulo
poft plures adducemus humanas leges, quibus
abfque culpa pęnam inferunt ratione criminis
commiffi ipfi legum latores, iufta tamen caufa
moti. ad hęc eft etiam tex. optimus in cap. Eccle-
fia, quę pactione. 1. q. 4.

Secunda, Quandoque ex caufis humano iudi-
cio occultis, & latentibus, Deus Optimus Maxi-
mus ob alterius culpam, innocentes temporali
pęna bonorum, & corporis afficere dignatur,
quod manifefiffimę conftat Exod. 20. cap. Ego,
inquit, fum Deus Zelotes vifitans iniquitatem pa-
trun; in filios vſque ad tertiam, & quartam gene-
rationem. hic vero locus & fi varie intelligatur
ab Auguftino. & alijs. ca. homini. 1. quęftione. 4.
tamen hanc concludionem probat, fi veram ver-
borum fignificationem penſitemus, ſiquidem vi-
ſitare Deum cuiuſpiam iniquitatem, idem eft
quod eam punire. Sic dominus per Dauid Pro-
phetam pſalmo. 88. dixit. ſi iuſtias meas prophe-
tauerint, & mandata mea non cuſtodierint, viſi-
tabo in virga iniquitates eorum & in verberibus
peccata eorũ. eadem ratione conſtat, quod puer
natus Dauid ex illicito coitu ob parentis crimen
a Deo extinctus eſt. Reg. 2. capit. 12. & præterea
paruuli Sodomę abfque vſlo proprio peccato ſi-
mul cum adultis peccatoribus igne conſumpti
fuere. Genefis capit. 19. ſicuti & terra viuos deglu-
tuit cum Datham, & Abiron ſine vlla criminis
labe obſcelera parentum, diuina quidem vltio-
ne. Numer. capitul. 17. facit tex. celebris in capit.
vergentis. §. nec huiuſmodi. de hære. & Iofue ca.
6. 4. Regum. capit. 5. & Genef. capitul. 9. quibus au-

thoritatibus opinionem iſtam probarunt diuus
Auguſtinus. quęſtio. 8. ſuper Iofue. Alex. Alenſis
3. par. quęſtio. 41. membro. 4. articul. 1. Thomas
2. 2. quęſtio. 108. articul. 4. idem. 1. 2. quęſt. 87. ar-
ticulo vltim. Cardi. à Turre Cremata in ca. vnde
cunq; 56. diſt. Ioan. Arboreus libro. 6. Theoſo-
phię capi. 9. Alfonſus à Caſtro de iuſta hęretico.
punitio. lib. 2. cap. 11. idem Plutarchus ſcribit lib.
de ſera numinis vindicta.

Tertia, Humana lex minimę poteſt imitari iu-
dicium diuinum, quo pro alterius culpis & crimi-
nibus innocentes, corporis pęna afficiuntur. tũc
etenim licet hominibus diuina iudicia imitari,
quando ea ex manifefiſtis caufis procedunt, at vbi
ex occultis, nobiſq; latentibus diuinum iudi-
cium inſtruitur, ſecus eſt, cũ homines proſus
ignorent quid expediat, vnde nulla humana le-
ge iuſte quacunq; ex caufa corporis damno, &
pęna puniri poterint innocentes ob aliorum cri-
mina ita fanę ſcriptum eſt Deutero. capit. vigeſi-
mo quarto. Non occidentur patres pro filijs, nec
filij pro parentibus, ſed vnufquiſque pro peccato
ſuo morietur. Exod. 23. infontem, & iuſtum non
occides. & expreſſim hanc ſententiam adſeuerat
Auguſtinus dicta quęſtione octaua. Alexan. Ha-
lęſis. Thomas dicto articulo quarto. Cardi. à Tur-
re Cremata. Ioan. Arbore. Caſtro, & Plutarchus
paulo antę nuncupatim adducti. quamobrem ſa-
tis inique à Cęſaribus in. l. ſi quis. C. ad l. Iuli. ma-
ieſta. dictum eſſe conſtat, ex imperatoria indul-
gentia, & lenitate ſi vitam concedere filijs eorum
qui crimen læſę maięſtatis commiſerint. nam &
ſecluſa Cęſarum manſuetudine minime poſſent
iuſte ob parentum etiam grauiffima ſcelera filij
occiſi, nec verberari. & licet Innocentius Sũmus
Pontifex in dicto capitul. vergentis. huius Cęſa-
rę lenitatis meminerit, non probaſſe videtur,
quod ipſi Cęſares ſemota lenitate, & indulgen-
tia ſignificauerunt.

Quarta, Poteſt ſanctiſſime ex caufis & pro-
pter reipublicę vtilitatem, quo promptius & cau-
tius à delictis & criminibus homines abſtineant,
humana lex filios, & nepotes pęna bonorũ, alia
ve ſimili afficere: atq; ita paſſim legibus & Cano-
nibus definitũ eſt, quemadmodum ſtatim latius
probabimus, & in ſpecie adnotauerunt Auguſt. De
ci. Tho. Alex. Halenſis. Arbore. Alfonſus à Caſtr.
qui præcedentis opinionis authores fuere, cõmu-
nique, aut ſaltem omniũ frequentiori ſententia
idem aſſeritur. Sic etenim ſatis cõſtat defendi hu-
manas leges, humana iudicia, quibus innocentes
ob aliorum crimina & peccata pęnis temporali-
bus

bus efficiuntur. quod notant gl. in summa. i. quæ-
stione. 4. & ibi Docto. gl. & ibi Cardina. à Turre
Cremata. in dict. ca. vñdecunq̄ue.

Quinta pœna æterna, aut temporali: quæ spi-
ritualis sit, nunquam diuino iudicio puniti fut-
runt, nec punientur innocentes ob alterius cul-
pam, nec poterunt humana lege puniri. hoc con-
stat ex ipsius iustitiæ diuinæ ratione secundum
Augustinum dicta quæstione octaua. & in Episto-
la septuagesima quinta. ad Auxilium Episcopum
capitul. non imputantur. vbi gl. & in summa. i.
quæstione quarta. & in dicto capitulo vñdecun-
q̄ue vbi Cardin. Thomas 2. 2. quæstione. 108. ar-
ticul. 4. & 1. 2. quæst. 87. art. vlti. lo. Arbo. & Castro
dictis locis, quorum opinio receptissima omni-
no est. Spiritualem pœnam hic intelligo non
quancunque Ecclesiasticam, Canonicamve, qua-
lis est irregularitas, nam hæc non est spiritualis
pœna, quicquid dixerit gl. in dict. summa. quæst.
4. sed eam, inquam, quæ sit amissio iuris ad glo-
riam suscipiendam, aut ipsius gloriæ, corûve, quæ
ad animæ salutem maxime necessaria sunt, priua-
tionem, ex mente Thomæ & aliorum, qui rem
istam diligenter tractauerunt. Ex his vero, quæ
premissis plura constant, quorum ratio ab his
deducitur. & manifestam reddit huius quæsti-
onis resolutionem.

Primum, hinc conciliantur diuini eloquii tes-
timonia, quæ frequenter vti pugnancia in dispu-
tationem istam adduocantur. Nam Exod. 20. pro-
batur, iuste ob culpam parentum filios innocen-
tes puniri, & tamen Ezechielis capitu. 18. diuina
mitestas per prophetam inquit, anima, quæ pec-
catis ipsa morietur, & filius non portabit ini-
quitate patris. quo in loco scribit post alia Hie-
ronymus hæc quidem. Hoc interim de prouer-
bis, si de parabola disquisit sufficiat, quod lex, &
propheta; Exodus & Ezechiel, imo & ipse Deus
quod hic tibi loquutus est, nequaquam in sen-
tentijs discrepare videatur, aut hic corrigere, quod
ibi malè dixerit. Hactenus Hieronymus in hunc
pland sensum, vt omnino aliqua æquissima, &
propria interpretatione oporteat ita hæc Sacra
Scriptura: ita ad contumeliam deducere, quod
minimè contraria videatur cum idem vtriusque
testimonij author nequaquam discrepare videat-
ur, imo idem docere, nec itidem videatur hic
obrigere, quod prius malè dixerat. vnde aperte
doctissimus & sanctissimus vir sensit, non esse vl-
lo pacto dicendum quod Ezechielis capit. deci-
mo octauo. Deus correxerit, quod prius Exodi:
20. malè dixerat. Sic profecto Hieronymi verba

sunt intelligenda, tametsi viri alioqui doctrina, &
eruditione insignes opinentur, diuum Hierony-
mum in hunc modum loquutum sub disiunctio-
ne existimasse Deum Ezechielis. capitu. 18. cor-
rigere quod Exod. cap. 20. malè dixerat, siqui-
dem hic sensus prorsus alienus est à viro pietate
& religione Christiana per celebri. erit igitur ne-
cessarium inquirere, & examinare vtriusque loci
interpretationem. Primo quidem dici vere po-
test, verba Ezechielis esse intelligenda de pœna
æterna, aut spirituali, verba vero Exodi de tempo-
rali, secundum diuum Augustinum & alios, quo-
rum superius mentionem fecimus. Secundo, Exo-
di locus referri potest ad iudicium diuinum, al-
ter autem ad iudicium humanum, iuxta ea quæ
modo diximus. quod vero Hieronymus scribit,
puniri quandoque filios propter parentum sceler-
a, eo quod in his perpetrands filij parentes imi-
tentur, & ita intelligi posse Exod. locum, idem-
que probant Nicolaus Lyranus dicto capitu. 20.
Diuus Thomas dicto articulo quarto, & vlti. mi-
nimè placet, tunc etenim filius punitur propter
proprium crimen, & culpam ab eo commissam,
non ob crimina parentis, quamobrem ea inter-
pretatio admittenda nō est, quemadmodum ele-
ganter probat Alfonso à Castro libro. 2. de iusta
hæret. punit. ca. 10. etiam si Plutarchus de sera nu-
minis vindicta agens scripserit, Deum punire fi-
lios imitatores scelerum parentum, successores
quidem in prauitatis supplicio, sicuti in hæredi-
tatis ære alieno.

Secundo inferitur, iustissimè diuum Ambro-
sium Cæsarem Theodosium inculcasse, eo quod
mille quodam furētis populi impetu apud The-
salonicam occiso, ipse iussit populum, vt quisque
obuius esset obruncari. potuit enim Cæsar mili-
tis occisores gladiacultore punire, inique tamen,
etiam ex causa feditionis, iussit innocentes occi-
di. cap. 1. eum apud Thessalonicam. 11. quæstio. 3.
Diuus Augu. lib. 5. de ciui. Dei. capi. 26. Ruffinus
lib. Ecclesiasticæ Historiæ: 11. capi. 18. Theodoni-
tus libro. 5. cap. 17. & sequenti. Sozomenes lib. 7.
ca. 24. Calsiodorus lib. 9. Historiæ tripartitæ. ca.
30. tametsi Theodosius clementi fuerit animo
præditus, seueraque præcepta interdum dilatio-
ne modica molliebatur auctore Paulo Diacono. li-
bro. 13. text. in. 1. si vindicari. C. de pœnis. Cui ad-
de quæ ex Suetonio in Tyberio ca. 75. & Corne-
lio Tacito. lib. 3. tradit Cuiacius libr. 5. obseruat.
capitulo. 9.

Tertio, ab eadem resolutione procedit quod
iure Pontificio, & Cæsareo statutum est: nèpe, vt
filij

”
”
”
”

filij & nepotes eorum, qui diuinā, vel humanam maiestatem læserint, infamia notentur, & indigni censentur, qui ꝑ obtinere valeant officia, & beneficia. Ecclesiastica, aliaque reipublicæ munera. hoc etenim sancitum est ob criminum grauitatem, ex qua innocentes filij ob scelera parentum pœna temporali bonorum, & simili puniuntur. l. quisquis. C. ad. l. Iuli. maiest. §. filij. capi. vergentis. de heret. capitulo secundo. §. heretici. capitul. statutum. in. 2. cod. titul. in. 6. traditque duodecim casus, quibus pro parentum sceleribus filij puniuntur. Matthg. Afflict. in constitutio. Neapoli. titulo secundo. numero. 33. quem legito numer. 24. Tametsi leges istas nec probet, nec laudet Dionysius Halicar. libr. octauo. de antiquitatibus Roma. easque quodammodo ab eius reipublica relegauerit Plato libr. 9. de legibus. Ceterum ad harum constitutionum interpretationem sunt aliquot discutienda: ex quibus in praxi apparebit verus earum intellectus.

Primum, An ob crimen læsæ maiestatis humanae commissum à parentibus nepotes afficiantur infamia, ac publicorum officiorum indignitate? Sicuti de filiis expressum est: de his etenim tantum meminit dicta. l. quisquis. §. 1. Regia. l. 2. titulo. 2. part. 7. nam appellatione filiorum in his, quæ ad pœnam & odium pertinent, non veniunt nepotes. l. lege Iulia. §. hoc. capite. ff. de ritu nupt. l. patri. ff. de adul. Bartol. communiter receptus in l. liberorum numero. sexto. ff. de verborum significatio. qua ratione ad nepotes prædictam infamiz notam minime extendi, responderunt Bart. in dicta. l. patri. ff. de adul. Francus in capit. statutum in. 2. de heret. in. 6. Decius consili. 64. colum. prima. quibus ex aduerso restagatur quod constitutio Frederici, quam Alberi. in dict. l. quisquis. num. 9. refert; probat infamiam istam ad liberos deduci: & sub mentione liberorum constat nepotes contineri. Barto. & communis in dict. l. liberorum. quantumcūque sit odiosa dispositio, vt ipsi fatentur, & ideo, etiam nepotes infamia notari ob crimen læsæ maiestatis ab auo commissum, tenent. Cinus, Alber. num. 4. & Saly. conf. 1. in dict. l. quisquis. vbi hanc esse communem opinionem asserit idem Salycetus.

Secundum est considerandum, filios, & nepotes hæretici hac eadem infamiz pœna affici etiā si illegitimi sint, nè plus ꝑ fauoris habeat luxuria quàm castitas. gl. celebris & ibi Ioan. Monachus, Archid. Ancha. & Docto. communiter in dict. c. statutum. Gundisal. Villadiego in tract. de hæresi. questione. 23. Repertorium inquisitorum verb.

filij. & probatur, siquidem hæc pœna filiis inferitur ex eo quod à sanguine illius hæretici processerint, & sint eius corporis pars, quæ quidem ratio etiam in filiis illegitimis obtinet, vt ex Barto. deducitur in. l. 2. ff. de accusat. & ex. l. hos accusare. §. omnibus. ff. eo. sic sanè lege Pompeia de patricijs puniendus est filius etiam spurcius parentem occidens, quod ipse adnotauit in Epitome de Sponsali. 2. part. ca. 8. §. 6. in princi. ex Bald. in ca. 1. §. naturales. si de feud. fuer. controuer. in. domi. & agnat. vas. hanc tamen principalem opinionem gloss. in dicto capitul. statutum. intelligunt Domini. Ancharra. & Franc. ibi in filiis illegitimis, naturalibus tamen non in spurcijs aut vulgo questis. idem eos sequitur scribit Ioan. Lupi. de gobiensis decanus in tracta. de heresi. in fine, qui adscriptus est in. l. 1. titulo. 26. par. 7. idem Saly. in dicta. l. quisquis. 3. questione. Cinus sequutus. Sed ipse Cinus questione. quarta. non ita vti Salicetus refert, quæstionem istam definiuit. scribit denique constitutionem dictæ. l. quisquis. habere locum in filio nato ex concubinato, aliove coitu: etiam damnato, modo pater sit certus, quasi secus sit in filio illegitimo cuius pater incertus sit. idem Alberic. ibi questione. 8. ex quibus ipse opinor decisionem tex. in ca. statutum. & in dict. l. quisquis. non tantum obtinere in filiis naturalibus illegitimis, sed etiam in spurcijs, ac incestis, nati que ex alio coitu damnato modo pater sit certus.

Tertio, Circa easdem constitutiones controuertitur, an filij hæreticorum priuentur beneficijs Ecclesiasticis: quæ ipsi iam obtinebant eo tempore, quo pater crimine commisit. Cui questioni præmittendum est regulariter, vbi quis ob crimine efficitur indignus ad obtinenda beneficia Ecclesiastica, seu alia munera, & honores publicos, non esse iam obtentis tempore commissi criminis priuandum. gloss. insignis in Clementina prima. §. ipsius. de pœnis. quam sequuntur inibi Cardin. Imol. & Bonif. numero. quinquagesimo quarto. Et Panormita. in Clementina secunda. c. tit. vbi verbo, obtentis. scribit glo. eadem ratione cū qui ob delictum priuatur obtentis, non esse indignum, nec inhabilem ad obtinenda. quam sententiam probant ibi Zenzelinus. Cardin. Panormit. Imol. & Bonifaci. numero. quinquagesimo. Sic licet infamis infamia facti inhabilis sit ad obtinenda beneficia Ecclesiastica. tex. vbi Abb. Aretin. & alij post gloss. in capitul. omnipotens. de accusat. Dinus in reg. infantibus. de regul. iur. in. 6. gloss. in ca. cum inter Canonicos. de elect. glo. & ibi Abb. columna secunda. in capitul. super eo. cod. titu. &

notatur in cap. inter dilectos. de excessib. prela. obtentis tamen non priuatur. vt tradit Panorm. in cap. per inquisitionem. col. 3. de electio. probatur in cap. Nonne. 8. quest. 4. notant Docto. in dicto cap. omnipotens. gloss. singula. in capi. sepe. de appellat. communiter recepta secundum Abba. ibi nume. 14. & eam commendant Iaf. in. l. 1. col. 3. ff. de re iud. Areti. in cap. si constiterit. 2. col. de accusat. optimus tex. in. l. 2. §. vltimo. ff. de poenis. gloss. in ca. cum non liceat. de prescri. Bald. in capitul. 1. qui success. teneant. feud. confir. 2. colum. glo. in summa. 8. quæsti. 4. quibus constat, accusatum de crimine, & ideo pendente lite infamem infamia facti, non priuari obtentis dignitatibus, nec beneficijs nec honoribus, nec eorum administratione. l. 1. §. integer. ff. nil nouare appel. pend. l. qui à latronibus. §. si quis. l. eius. §. vltim. ff. de testam. l. furt. §. 1. ff. de his qui no. infamia. Nihilominus ex materia subiecta, & criminis commissi conditione iuribus saltem tacite expressa, quandoque etiam dicendum erit, priuatum obtentis beneficijs, inhabilem fore ad obtinenda, & è contrario, inhabilem ad obtinenda etiam obtentis priuandum esse: ita fanè hæretici; & eorum fautores, ac receptatores non tantum indigni efficiuntur ab obtinenda beneficia, sed & obtentis iam tempore commissi criminis priuantur. tex. celebris in ca. vt commissi. §. priuandi. de hæret. in. 6. quo in loco adnotandum est, hæreticos ipsos beneficijs obtentis ipso iure priuari. cap. quo iure. 8. distinctio. vbi glo. Domi. & Præposi. Ioan. Andr. & Docto. communiter in dicto. cap. vt commissi. dum exponunt literam illius capituli in. §. priuandi præterea, vel priuatos denuntiandi. in hunc modum, vt dictio vel exponatur, id est. eandem opinionem veram esse censent Abb. in dicto. capitul. inter dilectos. columna vltima. & Felin. in capitulo secundo. columna. 4. de rescript. Ioann. Bernardus in præct. criminali. capit. 106. licet Alfonso à Castro. de iusta hæret. puni. capit. 9. lib. 2. tenuerit, hæreticum non esse ipso iure priuatum beneficijs obtentis, sed per sententiam priuandum. ipsi vero hæreticorum fautores, & receptatores non sunt ipso iure priuati beneficijs obtentis, sed per sententiam priuandi. cap. excommunicamus. in. 1. §. credentes. ver. si vero clericus. vnde commodior erit interpretatio dict. §. priuandi. vt dictio priuandi, ad receptatores, fautores, & hæreticorum defensores: dictio vero priuatos denuntiandi, ad ipsos hæreticos referatur. Cæterum quòd filij hæreticorum, & receptatorum priuentur beneficijs obtentis tempore commissi crimi-

nis, ipso iure, asserunt Ioannes Andreas in dicto capitul. vt commissi. columna secunda. & Domi. ibi in. §. Priuandi. Henri. in cap. vergentis. columna. 4. & ibi Ananias columna secunda. de hæreti. Imola in. l. in insulam. in princ. ff. solut. matri. Præposi. in cap. satis peruersum. 56. disti. Ioan. Lup. in tracta. de Regno Nauarræ. 5. part. §. 8. vbi fateatur hanc opinionem magis communem esse. pro qua adducitur text. in ca. Fœlicis. §. quod si quis. de poenis. in. 6. ex quo patet, filios percutiētis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem ipso iure priuari beneficijs, quæ tempore commissi criminis obtinebant. & tamen crimen illud multo minus, ac leuius est, quam crimen hæresis. Sed hæc consideratio, non probat omnino præmissam opinionem: quia non sequitur maiora, & grauiora crimine esse vindicanda maioribus, aut saltem eisdem poenis, quibus minora. Sepe enim respublica minora crimina varijs ex causis maioribus poenis insequitur ob euitandam delinquendi audaciam. contrariam sententiam, imo quod filij hæreticorum nec ipso iure, nec per sententiam priuentur beneficijs Ecclesiasticis, quæ tempore commissi criminis iam obtinebant, probant Panormitanus in dicto capit. vergentis. post Anton. ibi Gonsalus à Villadiego de hæresib. quæstione vigesimatertia. & Repertorium inquisitorū. verb. Filij. ex glo. in capitul. satis peruersum. distinctione quinquagesima sexta. quæ scribit, filios ob crimen læsæ maiestatis commissum à parentibus nequaquam priuari beneficijs obtentis eo tempore, quo pater scelus perpetravit. eam sequitur Roma. singul. 686. dicens idem esse siue sit crimen læsæ maiestatis secularis, siue Ecclesiasticæ. Hæc vero glo. non potest commode ad hanc opinionem adduci, quippe quæ expressim loquatur in crimine læsæ maiestatis secularis, & vtatur ea ratione, quia Princeps secularis non potest proprijs legibus clericos punire, eoque priuare Ecclesiasticis dignitatibus, atque ita hanc illius gloss. rationem perpendunt Imol. in dicta. l. in insulam. Hæric. in dicto capi. vergentis. columna quarta. Abbas in capit. cum laici. de iure patro. idem in cap. quanto. de iudic. Hippo. in rubr. ff. de fideiuss. nu. 120. vnde alia ratio quærenda est, quæ præfatam opinionem probet, cum ea ex dict. gloss. deduci nequeat. & fortasse quanuis iure Canonico hæreticus ipse effectus inhabilis ad obtinenda beneficia Ecclesiastica, obtentis etiam priuetur, non idem erit in filijs hæreticorum, quo ad beneficia quæ obtinere ante parentis lapsum: hi etenim ob alterius culpam inhabiles efficiuntur ad Ec-

clericalia beneficia, nec tamen bonis proprijs priuantur, & ideo potuerunt retinere beneficia obtenta. maximè illhæc opinio probatur ex eo quod nullibi expressum est filios obtentis beneficijs priuari ob paternum scelus, & qui inhabilis efficitur ad obtinenda, regulariter obtentis non priuatur.

Quarto, quæritur quid de filijs hæreticorum ante crimen commissum natis, an & hi puniantur pœnis harû constitutionum? Et quibusdam placet his pœnis + tatum obnoxios esse filios post delictum & parentis lapsum natos, non filios ante scelus ipsum genitos. hoc visum est Calderino consilio tertio. titu. de hæret. Dominico & Fran. in capitulo secundo. §. hæretici. de hæret. in. 6. Ananiz in ca. vergentis. columna quarta. eo. tit. quibus suffragatur primo text. in. l. secunda. C. de libert. & eorum libe. vbi probatur, filios eam paratum conditionem sequi, quæ est tempore natiuitatis, aut certæ conceptionis: non quæ ante fuerit aut postea. quo in loco Bald. notat, delicta parentum non nocere filijs primo natis, sed tantum nascituris, quoniam contrahunt rubiginem à linea iam infecta. Sed text. in dict. l. 2. cui conuenit Regia. l. 9. titu. 22. par. 4. loquitur quo ad statum libertatis, & seruitutis, non quo ad alia, nam plerumque quantum ad alia non consideratur status patris tempore conceptionis. l. 2. §. in filijs. & ibi gl. ff. de decurio. & l. diuo Marco. C. de quaestio.

Secundo, pro Calderi. facit quod notant Crinus, Petrus, & Angel. in dicta. l. quisquis. dicentes legem illam solum punire filios post crimem, non ante crimen natos. contrarium tamen, imò quod filij etiam nati ante crimen commissum eadem afficiantur pœna probant inibi ob eandem iuris rationem Alberi. columna secunda. & Saly. 3. gl. in cap. si quis cum militibus. versicul. filij. 6. quaestione prima. Ioann. Lupi de Regno Nauarræ; par. 5. §. 8. Angel. de maleficijs. §. che ay tradito la tua patria. columna quinta. dum, & si codex mendosus sit, Salycet. refert & sequitur, prior tamen opinio maximè probatur in. l. 6. titulo vigesimo septimo. par. 2. & l. vltima. titulo. 31. part. 7. & l. 3. titulo. 9. libro quarto. ordina. Hodie. l. tertia. titulo octauo. libro octauo Recopilat. nihilominus non sequitur necessario idem esse in crimine hæresis, & læsæ maiestatis diuinæ, quod multo grauius censetur.

Tertio, opinioni Calderini patrociniatur glo. in cap. iam itaque. verb. reatum. 1. quaest. 4. dicens reatum patris transire in filium postea natum, non in eum, qui prius natus fuerat. ad idem gloss. in. l.

Imperialis. §. illud. C. de nupt. quam Bald. ibi sequitur, expressim scribens, non dici filium Regis eum, qui natus fuerit priusquam pater Regnum obtineret, nec præferendum fore in successione ei, qui natus fuerit post adeptum Regnum. idem Bartol. in. l. cum satis. columna vltim. C. de agric. & ibi Platea lib. 11. Præpo. in ca. Adrianus. 63. distin. Abb. in cap. licet. columna vltim. de voto. Iacob. Rauen. & Andr. Pisanus in. l. Senatoris filium. ff. de senatori. Deci. in c. inter cæteras. de rescript. colum. 5. & plerique alij, quos refert Andr. Tiraquel. de primogenijs, quaestio. 31. nume. 8. vbi ex historijs plura ad hanc partem adducit: atque esse hanc sententiam communem fatentur Dec. & Ripa colum. 2. in dict. cap. inter cæteras. optimus tex. in. l. si quis decurio. & l. vltima. C. de decurio. libro. 10. Hanc profecto opinionem ipse falsam esse censeo: nec existimo seruandam fore: siquidem contraria probatur omnino in. l. senatoris filium. ff. de senato. vbi dicitur senatoris filius etiam, qui natus est ante senatoriam dignitatem. vbi Gui. de Suxaria, Albe. & Cora. hanc posteriorem sententiam sequuntur. idem Feli. & Ripa in dicto cap. inter cæteras. Alber. 1. part. Statu. quaestio. 157. Cirier de primogenit. lib. 1. quaest. 12. Iacobi. de S. Georgio. tracta. de feudis. col. 4. Tiraquel. dicta quaestio. 31. numer. 21. & 27. vbi plura adducit, quibus ostenditur veram esse hanc opinionem. Quibus accedit & conuenire videretur quaestio insignis, qua discuti solet, an priuilegium nobilitatis à Principe datum alicui pro fit eius filijs ante priuilegij concessione natis. Sunt etenim qui cenſeant, ex eodem priuilegio nobiles censeri, filios, etiam natos ante nobilitatem patri per priuilegium Principis quesitam, autoritate iuris. in dict. l. senatoris filium. vbi nihil interest, vt quis senatoris filius dicatur, an in senatoria dignitate constitutus pater eum suscepit, an ante dignitatem senatoriam. Atque ita Guilielm. de Cuneo locum illum inducit ad nobilitatem, vt videret is sit nobilis, qui natus sit antequam pater nobilitatem sit assecutus. idem notat Ioan. de Platea in. l. si senator. C. de dignitat. libr. 12. ad idem conducit plurimum quod scribit Anto. de Rosellis in tract. de legitima. quaest. 61. asseuerans, quod si in priuilegio legitimadi fuerint excepti filij nobilium: intelliguntur excepti & hi, qui nati sunt ante nobilitatem patris. idem notat Præposit. in ca. per venerabilem. §. vltim. cap. antepen. versu. quaestio secundo principaliter. Qui filij sint legit. Sed quauis hæc prior opinio recepta fuerit apud Gallos teste Tiraquel. in tract. de nobilit. capi. 15. num. 8.

numero octauo, tamen contraria opinio iure uerior est, & probatur ex l. vltim. C. de decurio. lib. 10. notant expressim, & in specie Bart. in l. secunda. §. in filijs. ff. de decurio. Bal. in l. Imperialis. §. his illud. C. de nup. Plate. in l. cū adoptiuū. C. de decurio. lib. 10. Præposit. in capitul. iam itaq;. i. quæstio. 4. & in hanc partem declinant Tiraqu. dicto capit. 15. numero. 9. & in tractatu de primogen. quæstio. 31. numero. 28. quam sententiam uidi sepius in hoc Regno Granatensi prætorio admissam fuisse. Nec eidem obstant quæ primo loco fuere adducta. Siquidē illa tantum hoc probant, quod dicatur filius Senatoris etiam is, qui natus est ante Senatoriam dignitatem, quod ipse itidem fateor: & ea ratione opinor, priuilegia iure data filijs Senatorū, & filijs nobilium etiam competere filijs natis ante Senatoriam dignitatem, & ante nobilitatem: non tamen sequitur ex hoc filios nobilium, natos tamen ante consecutam priuilegio Principis nobilitatem nobiles censendos fore: cum hi tempore nobilitatis acquisitæ conditionem habeant certam, quæ non mutatur priuilegio patri tantum concessio. Imò ipse idem responderem, quoties priuilegium nobilitatis datum est patri, & eius liberis, posteris, ac descendentibus. Hæc etenim concessio ita erit interpretanda, ut posteros, & descendentes natos post priuilegiū intelligamus: quæadmodum in dicta. l. vltim. manifestè constat quia priuilegium radicem habet, & constituit in patre, à quo Princeps deriuare uult huiusmodi concessionem, & ius in ipso priuilegio comprehensum. Qua ratione ut priuilegium nobilitatis etiā competat his filijs, qui nati iam erant tempore concessionis, necessarium est hoc à Principe expressim significari: aut saltem his conceptis uerbis, quæ eius mentem satis aperiāt. Sicuti factum est à Catholicis Regibus Ferdinando, & Elisabeth, pragmatica satione Salmantica data Anno domini. M. CCCCLXXXVII. Hodie. l. 10. titul. 11. libro secundo Recopilationum, qua confirmantur quædam priuilegia nobilitatis data per Regem Henricum Quartum, quæ non omninò fuere reuocata, sed certis quibusdam limitibus confirmationem sunt consequuta: nempe ut pro fit nobilitatis priuilegium filijs etiam natis tempore confirmationis, modo tunc matrimoniu non dum contraxerint: quin & illud, nisi fallor, erit obseruandum, prædictam confirmationem ita esse intelligendam, quod minimè pro fit filijs natis tempore, quo illa priuilegia fuere concessa à Rege Henrico etiam si tempore confirmationis

nondum matrimonium contraxerant. Nam cum hi non fuerint comprehensi priuilegijs nobilitatis à Rege Henrico datis, etiam validis, nequaquam confirmationes illis prodesse debent, qui non fuerant ipsis priuilegijs expressim, uel tacite inclusi.

Quarto, Solet pro Calderino induci gloss. cōmuniter recepta in l. diuo Marco. C. de quæstio. asseuerans, maculam patris filijs antea natis minime præiudicare: quin uerantur priuilegijs, quibus uti poterant ex paterna dignitate ante crimen cōmissum. Sed ibidem agitur de priuilegijs, quæ filijs competunt ex transmissione parentis conceptionis ratione: quæ iam acquisita non possunt ob patris crimen à filijs tolli, at nos loquimur in ea specie, in qua ob crimen à patre commissum expressim à lege puniuntur filij. Vnde nisi leges Regiæ obstarent in crimine etiam læsæ maiestatis humanæ, falsam esse existimarem Calderini sententiam: sed in hæresis crimine quantis Ioan. Lupi in capit. per ueltras. 3. nota. §. 23. quæstionem indecisam dimiserit: ego opinor filios etiam natos ante parentis lapsū, Canonice pœnis affici quemadmodum asseuerat idem Ioan. Lupi de Regno Nauarræ. 3. part. §. 8. Gon salus à Villadiego de hæresib. quæstione. 23. Repertorium inquisitorum uerb. Filij. Castro libro secundo, de iusta hæret. punitione, cap. vltim. & libro primo, de potestate legis pœnal. cap. 7. corol. 1. huiusque opinionis censentur hi, qui opinantur, filios hæreticorum priuandos esse, seu iure priuatos ceteri beneficijs Ecclesiasticis obtentis iam eo tempore, quo crimen à patre commissum fuerit: non uideo, quo pacto possit hæc sententia admitti: nisi præmittamus filios natos ante hæresim pœnis Canonice puniri. Sed manifestè probatur posterior opinio in cap. filij, de hæret. in. 6. ubi filij eorum, qui in articulo mortis hæresim cōmiserunt, pœnas Canonice patiuntur igitur de iam natis nulli potest esse dubium. Præterea est tex. qui satis urget in dict. cap. statutum in. 2. quo in loco expressum est filios hæreticorum esse infames: hæreticorum inquam, qui tales decessisse, uel tales esse probentur, igitur ut filij huic pœnis notentur, satis erit patrem hæreticum decessisse: nec oportebit, aut necesse erit probare, patrem ante mortis tempus, & cum filij nati fuerint, hæreticum fuisse, ex quibus mihi certum est ob tanti sceleris prauitatem Canonibus placuisse, etiam filios natos ante crimen, infamia & alijs pœnis omninò afficere, eodem fere tempore, quo ex prima editione opus istud,

exiere in publicum Catholicæ institutiones Iacobi Septimancensis viri omnium consensu doctissimi, qui cap. 29. numero. 6. pro Calderini sententia adducit caput primum Concilij Toletani decimi tertij nuper itidem typis excusi: ex quo maxima quidem cōiectura sumitur, filios natos ante crimen hæresis à parente commissum, non affici iuris pœnis. Nam cum in eo Concilio restituantur parentes in pristinos honores ex indulgentia & gratia, restituantur & filij nati post scelus commissum, quasi nati antea non indigeant aliqua restitutione. Nec diffitior, esse hanc urgentem argumentationem, quæ tamen non omninò conuincit contrariam opinionem, præterquam quod Cōcilium illud Toletanum generale non est, quāuis nec propriè provinciale, quippe quod ex totius Hispaniæ fere prælatis fuerit congregatum.

Cæterum, prius quàm ab hoc digrediamur tractatu oportet diligenter perpendere ex Gratiani Miscellaneis tex. in cap. non imputatur, prima quæstione quarta, eius hæc est litera. Non imputantur filijs peccata parentum, quæ post eorum natiuitatem à parentibus cōmittuntur: nec pro peccatis parentum spiritali pœna filij iunt plectendi, officio autem vel beneficio Ecclesiæ priuari spiritalis pœna est: nō igitur hanc ex peccato patris promeretur filius. Hactenus Gratianus ex Augustino, ad Auxiliū Episcoporum Epist. 75. ab hoc Canone duo solent adnotari. Primum, filios natos ante hæresim à parentibus commissam minimè pœnis eius criminis affici. Secundum, filios hæretici non esse priuandos beneficijs Ecclesiasticis, quæ iam tempore commissi criminis obtinebāt, horum prius constat verè apud Augustinum in hæc verba. Etenim Classiciani filius, & si traxit ex parte primi hominis culpam, sacro fonte baptismatis expiandam: tamen quid quid postea quàm genuit peccati pater eius admisit, vbi particeps ipse nō fuit, ad eum non pertinere quis ambigit? Hæc Augustinus, à quo Gratianus adsumpsit primam Canonis partem, siquidem Canon is non est iuxta Augustini literam translatus in ipsum Decretorum librum: sicuti statim ostendemus. Adhuc tamen nihil obstat: quominus vera sit opinio eorum, qui scripsere, pœnas Canonicas in filios hereticorum statutas etiā eos afficere, qui ante crimē nati fuerunt. Nam Augustinus de pœna spiritali tractat nempe de sententia excommunicationis: qua, inquit ipse, ob crimen hæresis à patre commissum filij nati ante crimen plecti non debent: quod ex ipsa

Epistola ita manifestum est: vt nemo possit hoc inficiari: & notauit gloss. in dict. capi. non imputantur. Nos verò dum de pœnis Canonicis aduersus filios hæreticorum agimus, temporales pœnas intelligimus: quibus constat puniri posse filios etiam natos prius quam parentes in hæresim lapsi fuerint. Quòd si dixeris: igitur D. Augustinus concedit, filios post crimen à parentibus commissum natos, pœna spiritali puniri posse: quod falsum est? Respondeo, sensum istum alienum esse ab Augustino à quo omissus est casus, omissa est quæstio de filijs postea natis: & in his, quæ omittuntur ab authoribus, nō licet sensum absurdum coniectare. Deinde ita diuus Augustinus scripsit: quasi præsumeret filios post crimen natos ex sanguine infecto participes futuros criminis: & ideo posse ob eam culpam pœna etiam spiritali puniri: tanquam verè delicti participes. Et præterea arguens Augustinus Auxiliū Episcopum quòd perperam ob crimen parentis innocentes filios pœna spiritali punisset, ostendit ad maiorē persuasionis vim id male fieri etiam si ratione sanguinis infecti ea punitio processerit: cum filij essent ante crimen commissum nati. Extat eadem Epistola Diui Augustini fere integra apud Gratianum capitul. si habes. 24. quæstione tertia.

Quinnò quidquid sit de his interpretationibus, illud est obseruandum, ætate Augustini non dum fuisse à Canonibus statutas pœnas istas aduersus hæreticorum filios: siquidem filius hæretici etiam post crimen natus ab Ecclesia recipiebatur ad sacros ordines, & beneficia: text. est in capitul. placuit. 1. quæstio. 4. ex his sanè constat, priorem partem dicti Canonis parum obesse his qui asseruerunt, filios hæreticorum etiam natos ante crimen commissum Canonicis pœnis affici, & omninò plecti.

Posterior Canonis pars quatenus adserit, filios non esse puniendos spiritali pœna ob culpam parentum: verè Augustini Epistolæ conuenit: & ab ea optimè deducitur. Quæ autem statim sequuntur, versiculo, officio, verba sunt Gratiani non Augustini: à cuius sensu ea Gratianus intulit. Et profectò si is author inibi agit d' officijs, & beneficijs Ecclesiasticis: quod gloss. & Doctor. ibi sentiunt, & eius intentioni cōuenit: Ego non video qua ratione ab Augustino, qui de spiritali pœna loquitur, fiat congruè illatio pertinēs ad temporalem, nam officijs, & beneficijs Ecclesiasticis quemquam priuari, pœna est temporalis, non spiritalis: quandoquidem si spiritalis esset, non

set, non posset quis ea pœna ob alterius culpam puniri: sicuti cõstat apud Augustinum: & tamen frequentissime innocẽtes his pœnis absque propria culpa afficiuntur, hoc patet in dict. capit. statutum in. 2. & in dicto capitulo secundo. §. hæretici. Sic bigamus, qui corruptã duxit in vxorem, adulteratave coniugem etiam ignorans cognouerit, inhabilis est ad officia & beneficia Ecclesiastica: ex quibus etiam patet, sal. an. esse iuxta hũc sensum Gratiani illationem. Quod si is intellexerit de officio Ecclesiæ id est, suffragijs, & eorum cõmunionẽ: beneficio Ecclesiæ id est, Sacramentis, & eorum perceptione: quibus priuantur excommunicati: optimẽ constat sensus: hæc enim officia, & beneficia sunt Ecclesiæ ad animarum salutem instituta: eorumque priuatio pœna spiritualis est idẽ qua ipse Augustinus tractat, atque ita iuxta hanc interpretationem nihil pertinet authoritas Gratiani, ad id quod secundo loco ex ea deduximus de beneficijs obtentis tempore commissi criminis, prior verò sensus, quem impugnamus, uti falsus, minime nocebit, cum non habeant Gratiani opinioniones vim legis, sicuti tradit post alios Felin, in capitulo secundo, de rescriptis, num. 32.

7 **Quarto**, principaliter ab huius capituli resolutione infertur veritas illius quæstionis, qua tractatur: possitne quis statuto puniri pro alterius crimine? Et iure verissimum est posse quem ob alterius crimen ex causa puniri pœna pecuniaria: non tamen corporali, hoc deducitur ex his, quæ hoc capite præmissimus: & probatur autoritate gloss. insignis in rubric. C. de decre. decurio. libro. 10. cum consensus proprius cuiusque possit eum submittere damno pecuniario etiam absque eius culpa: non sic damno membrorum, & corporis. l. liber homo. ff. ad. l. Aquil. cap. contingit. de senten. excõmu. Sic etenim prædictã gloss. passim Doctor. sequuntur, & cõmendat maximẽ Bald. in. l. prima. C. ne filij. pro patre, idem in rubric. C. res inter alios acta. & in. l. seruum. §. publice. ff. de procura. 2. colum. Alex. in. l. sape. nume. 10. ff. de re iudic. Angel. & Ias. num. 08. in. §. actiones. de actionib. Iason in. l. si quis in iuo. §. legis. & in auth. Nouissima, columna tertia. C. de inoffic. testa. vbi scribit hanc opinionem cõmunem esse, idem tradit Hippo. in. l. infans, num. 16. ff. de Sicarijs. Deci. in capitulo secundo, de constit. post Feli. ibi. adducitur præterea ad hoc text. in capitulo. 2. de delict. puerorum, ibi tamẽ non præmittitur statutum, ex quo pater pro crimine per filium commissio puniatur pœna pecunia-

ria: & ideo inibi non probatur omnino præfata communis sententia: nam licet ibi exigebatur pœna pecuniaria criminis a patre iuxta cõsuetudinem, quæ eam pœnam indixerat: non tamen constat ex illa cõsuetudine patrem pro filio ad pœnam obligari, nihilominus verum est quod cõmuni sententiã asseritur, etiam quantum ad pœnam infamiæ: qua quis puniri poterit: etiam per statutum pro peccato & culpa alterius, text. optimus in. l. quisquis. C. ad. l. Iuliam Maiest. notauit in specie post alios Alex. in dict. l. sape. nume. 10. Fel. in cap. itis generale. distinct. col. pen. Deci. in dicto capitulo. 2. lectione. 2. Sopin. in. l. cum filius familias. numero octauo. ff. de verbo. obligat. licet Bald. contrarium voluerit in dicta rubric. C. res inter alios acta. Verum de intellectu legis, & statuti, quo quis punitur pro alterius crimine, præter alios legito Deci. consil. 325. Roman. consilio. 154. Socin. consilio. 57. libro. 3. columna penultim. Corne. consil. 21. lib. 3. Hippol. singul. 362. & consil. 82. colum. 3. Socin. in. l. Modestinus. ff. de exceptionibus. Sic valet statutum, quod filij mercatorum teneantur soluere debita parentum: licet non sint eorum heredes. Bald. in. l. dotis. C. de iure dotum. Alexan. consil. 42. lib. 1. Deci. in dicto cap. 2. de constit. item Deci. consilio. 359. Hippoly. singul. 224. Ioan. Crottus in. l. omnes populi. ff. de iuri. & iure, columna. 5. versic. Prima an statutum.

Hinc apparet, posse lege vel statuto sanciri patrem teneri ad soluendam pœnam pecuniariam qua filius fuerit condemnatus: ad quantitatem vsque debitam filio ratione legitimæ partis, ita Bart. probat in quæst. 3. incipienti. Perusinae ciuitatis statuto. idem Bar. in. l. cum filius familias. ff. de verbo. obligat. vbi ceteri Doctor. idem sequuntur præsertim Bartho. Soci. num. 8. dicens hanc opinionem communem esse: Quauis secluso statuto iure obtentum sit, patrem non esse cogendum soluere pœnam pecuniariam pro crimine filiorum etiam ex bonis, quæ pro legitima parte post mortem parentes filijs deberentur. gloss. Panormi. & alij in capi. 2. de delict. pueror. Specul. titu. de sent. exequut. versic. quod si filius. Bald. in. l. si qua pœna. per tex. ibi. ff. de his, qui sunt sui text. & ibi Bart. in. l. 1. §. si impuberi. ff. de collat. bono. Decius in consil. 438. Cremenf. singul. 12. & 89. notatur in. l. tam ex contractibus. ff. de iudic. & in. §. actiones. Instit. de actioni. quod amplius probatur si consideremus ea quæ solent tradi ad quæstionem: vtrum filio delinquente, & ob id crimen damnato ad certam pecuniæ quãtita-

Tom. j. Var. Refo. O o 2 tem: sit

tem: sit ea solueda ex peculio profectitio, aduentitiove? qua in re solet etiam de peculio castrensi adnotari. Et quod publicatis ob crimen bonis filij familias non publicetur peculium castrense: Imò id patet iure peculij possit obtinere, probat text. in l. si filius. C. de bonis damnat. vbi Petrus, Cinus, Bald. & Salyce. Barto. item Imol. Cast. & Alex. nume. 49. in l. si finita. §. si de vectigalibus. idem Bart. & Imol. in l. filius. ff. de damno infect. hoc ipsum etiam hodie iure verum esse censent Ioan. Lupi in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 66. numero vigesimo quarto, quorum opinionem sequitur dicens eam comunem esse Paul. Parisi. consi. 157. numero trigesimo sexto. Sicut nec publicatis bonis ipsius patris ob crimen ab eo commissum publicatur peculium filij profectitium, tetr. egregius in l. tertia. §. sed vtrum. ff. de minori. Cuius prafati Doctor. meminere, & Bald. in l. executorem, numero. 34. C. de execut. rei iudic. Roman. tamen in dicto. §. si de vectigalibus. numero decimo quinto, post Angel. ibi. idem Ange. & Roma. in l. si filius. ff. de damno infect. Nellus in tract. banitorum. 1. parte secundi temporis, quæst. 25. Contrariam sententiam hodie veriore esse censent pluribus rationibus quarum vna tantum eorum opinioni aptatur: ea scilicet, quod iure Authenticorum filius habeat in castrensi peculio hæredem ab intestato. Auth. defuncto. C. ad Tertulli. & in Authen. in successione. C. de legit. liber. hæc verò ratio sufficiens non est, vt statim arbitremur sublata esse decisionem dict. l. si filius. C. de bonis damnatorum. siquidem ante mortem naturalem ipsius filij familias, tempore, quo hæredi locus non est, patri peculium Castrense, filio familias delinquente, defertur in solatium patriæ potestatis, & ideò ipsa Codicis constitutio non fuit ea ratione sancita quod filius familias non haberet ab intestato hæredem in Castrensi peculio: quamobrem ea ratione sublata, minimè dicendum est, dictam constitutionem antiquatam esse.

Ex his patet nec peculium aduentitium posse publicari ob crimen filij familias: nam in eo habet pater vsufructum, & sic maius ius, quam in castrensi: & tamen hoc non publicatur: sed patri competit: ergo nec illud etiã quoad proprietatem. Barto. Paul. Imol. Alex. num. 44. in dict. §. si de vectigalibus. Angel. numero. 13. & Iason numero. 62. in §. actiones, de action. & alij relati per Nicol. Boerium decisio. 7. numero. 10. & Parisium dict. consilio. 157. col. 2. libr. 4. vbi inquit hanc opinionem comunem esse, quam post

alios sequitur simul & præcedentem Ioan. Bernard. Præsul Calagurriensis in practi. crimina. canonica. cap. 124.

Sic delinquente filio: & eius bonis publicatis, fortiori ratione peculium profectitium non cadit in publicationem bonorum, textus in dicta l. tertia. §. sed vtrum, atque ita à Barto. & Doctõribus cõmuniter scribitur in dict. §. si de vectigalibus, vbi Alexad. num. 44. Iason. in dict. §. actiones, numero. 62. Ripa in l. vltim. C. de reuocan. donat. quæstione. 53. Carol. Molinæ. in consuet. Parisiensi titu. 1. §. 30. quæstione. 18. omnium latissimè præter Alexand. Parisius dict. consi. 157. libro quarto. Boer. dict. decisio. 7. plura tradunt ad harum conclusionum interpretationem, que omninò legenda sunt, & his addendum, quod publicatis bonis filij non censetur publicata legitima portio ei debita ex bonis parentis qui tempore sententiæ viuebat: etiam vt post ipsius obitum in fiscum deferatur. Bald. in l. si qui sunt sui, vel alien. iur. Alexand. consi. 37. lib. 1. columna antepenult. Socin. Iunior consi. 51. libro. 1. Eodem pacto ratione sumpta ex dictis Iurisconsultorum, & Cæsarum autoritatibus: propter crimen mariti non publicantur bona, quæ ex adquisitis matrimonio constante ad vxorem pertinent. Ioan. Lupi in repet. rubric. de donatio. §. 66. num. 24. Didacus à Segura in tracta. de adquisitis matrimonio. constante, numero. 16. Cassan. in consuetu. Burgundiæ rubric. 2. §. 2. ad fin. Regia. l. 77. Tauri. Hodie. l. 10. titulo. 9. libro quinto Recopil. licet contrarium iure probare conetur Carol. Molinæ. dict. §. 30. quæstio. 15. numero. 74. & tamen poterit omnibus in his casibus lege, aut statuto sancire, ob crimen filij publicandum esse peculium profectitium, castrense, aut aduentitium etiam in læsionem patris innocētis: cum hic agatur de pœna temporali bonorum, qua puniri ex causa possunt innocentes ob aliorum scelera.

* Sed si pater pœnam pecuniariam pro delicto filij soluerit, an ea sit in legitimam imputanda, tradidere Barto. in l. Stichus. ff. de pecul. legato. Alexand. num. 23. Paul. à Monte Pico. numero. 286. & Cæsar Fumagnum. 440. in l. in quartam. ff. ad l. Falcid. post Ripā ibi, & Anto. Gometi. in l. 29. Tauri. num. 20. Ioan. Gutterri. in §. sui, Instit. de hæred. qual. num. 93. idem in cap. quantus pactum. verb. à filia, num. 13. & Tellus Fernandus in l. 23. Tauri, num. 14. *

Quintò principaliter huius quæstionis disputatio proderit ad interpretationem gloss. in cap. cum homo. 23. quæstione quinta, verbo. supplicium.

cium. Cuius non sine authoris laude plerique passim & meminere, eius priori parte probatur: non posse quenquam proprio, & libero consensu seipsum adstringere, vt pro alio criminis reo pœna corporis afficiatur, arg. l. liber homo. ff. ad l. Aquil. cap. conſingit, de ſenten. excōmu. atque ita frequentissimo omnium consensu recepta est hæc glo. ſententia, vt constat ex Felin. in cap. 2. de constit. & Hippo. in rubric. de fideiuf. quæst. 29. quo fit, vt in causis criminalibus vbi pœna corporis imminet reo qui in carceribus detinetur, nunquã is dimittitur datis fideiussoribus: id vero fit quoties pœna pœnariaria est pro reo crimine infligenda, optim. text. in l. diuus. in. 1. ff. de cust. reorum. Regia. l. 16. titu. 1. part. 7. notant post alios Paul. Griland. in tract. de relax. carcerat. cap. de fideiussor. reorum. Hippo. dict. quæst. 29. idem in l. infans. ff. de Sica. nu. 16. Xuates in tract. de fideiuss. crimi. Posteriori parte glo. constat, consuetudine, & moribus posse induci: quod innocens seipsum obliget, & adstringat pro alterius crimine ad corporis pœnã, nam ad hoc glo. illam commendant Roma. consil. 15. & idem in singu. 128. Hippo. in dict. quæst. 29. Deci. in dict. capit. 2. de constitu. 1. & 2. lectione. Felin. in cap. 2. num. 8. de probat. Rochus Curtius in capitul. vltim. de consuetud. fol. 45. colum. 4. quasi legis seu consuetudinis authoritas accedens consensui priuatorum possit id efficere: quod solo consensu permissum nõ est, his accedit, quod Deci. eleganter scribit in cap. quæ in Ecclesiarum, de consti. col. 4. dicens posse fieri statuto simul & pacto id, quod solo pacto fieri non poterat. item & illud quod ab eodem Decio eruditè traditur in cap. iuravit. de probatio. col. vltim. vbi non appellans à sententia lata in capitali causa, ei pœnæ consentire viderur; & ea sententia transit in rem iudicatam ex eo consensu, simul & autoritate legis: quod & ipse latius deduxi in Epitome de sponsalib. & matrimo. §. vltim. num. 15. & sequentibus, idem quod diximus in consuetudine, dicendum est in statuto, quãnis glo. loquatur de consuetudine. ob eandem rationem, & ita ad statutum eam retulit Iason in §. quædam. de actioni. num. 37. notat idem Deci. in dict. c. 2. de consti. 1. & 2. lectione. Ego verò non video qua ratione, nec in consuetudine, nec in statuto possit opinio gl. defendi: siquidem paulò antè probauimus, lege humana non posse innocẽtem pro culpa alterius, corporis pœna puniri: cõsensus proprius multò minus potest id efficere: nec vlla potest iusta causa dari, ex qua pœna corporis innocẽs pro alterius

crimine puniatur: & idcõ mihi magis placet contraria sententia, quam tenet Felinus in dicto capitulo secundo, de constitutio. columna secunda, & idem in cap. ius generale. 1. distinct. ad finẽ reprobans vltimam glo. partem: licet eam negliger explicuerit. Non obest, quod in contrarium adduximus de legis & consensus autoritate: nam id verum est: quia tũc & lex ipsa culpam in consensiente præsumit: & ea iam est in processum iudicalem, & cognitionẽ deducta: quam obrem mirum non est, si consentiens puniatur ratione consensus, simul & legalis autoritatis: quæ non temerè ministratur: sed præmissa culpæ examinatione.

Sextò principaliter à præmissis deducitur verus intellectus ad text. in cap. Romana. §. in vniuersitate, de senten. excõm. in. 6. quo cautum est nõ sententia excommunicationis in vniuersitate, aut collegium proferatur, nam id mirum viderur: cùm vniuersitas ex personis constat, capitu. cùm clerici, de verbo. signifi. & per & totum ritulum. ff. quod cuiusque vniuersi. nomi & personæ possint excommunicari. Præterea ipsa vniuersitas potest delinquere, culpamque contrahere excommunicatione dignam, glo. in l. sicut. ff. quod cuiusque vniuer. nomi. Cuius præter Doctores. ibi meminere Abb. in cap. in Genesi. colum. 3. de electio. Deci. in capit. cùm omnes. 1. lectio. colum. 7. de constitu. nempe vbi omnes de vniuersitate concurrunt, & consentiunt in delictum: vnde vniuersitas puniri iuste potest: etiam spiritali pœna, quibus aliquot iuris Põtificij interpretes respondent: vniuersitatem esse fictam representatam quandam personam, non veram & idcõ anima rationali carentem, nec capacem spiritalis pœnæ, & excõmunicationis, quæ non potest aptari animæ irrationali, capitulo primo, de senten. excõmu. in. 6. cap. P. G. de offic. delegat. capit. sicut, in. 3. de iureiur. Hæc autem ratio sufficiens non est, constat etemim vniuersitas ex personis, quæ capaces sunt Canonice censuræ: nec aliud est ipsa vniuersitas, si rem ipsam materialiter consideremus, quam personæ eam ministratæ: nec aliud est ciuitas, quam ipsa ciuium collectio. Cardin. in capitu. requisisti, de testam. l. ciuibus, vbi Ludouic. Lusitan. 6. col. ff. de reb. dub. tradit Bart. in. l. aut facta. §. vltim. ff. de pœnis, qua ratione absque villo dubio apparet. eam posse excommunicari.

Fortassis ea est vera ratio, quòd actus & passiones, vt consistant in facto, & ad factum referuntur, singulis omnino tribuendæ sunt: non colle-

gio, aut vniuersitati: nam hic tribuuntur, & eorum esse censentur: quantum attinet ea res iuris effectum: optimus text. in capitul. 2. de testib. libr. 6. colligitur ex Bart. in dict. l. aut facta. §. vltim. Cuius scripta explicat Io. Oldendorpius post alios in tracta. de iure, & æqualitate, tit. 14. excommunicatione verò ferenda in aliquem non est, nisi ob actum verè proprium, culpa mortalis criminis perpetratum. capitul. nemo. 11. quæstio. 3. qui quidem actus & si ab vniuersitate processerit: ad quemlibet peculiariter referendus est quo ad pœnam excōmunicationis, & similem, cum non agatur de iuris effectu, ne si vniuersitati tribuatur, absurdum sequatur, scilicet, quod puniantur hi, qui verè sunt innocentes: sicuti text. in dict. §. in vniuersitatem, probat: qui omninò punirentur, si excōmunicatio posset ferri in vniuersitatem, hanc rationem collegimus ex capit. si habes. 24. quæst. 3. Dominic. & Præposit. in cap. sicut vir. 7. quæst. 1. Fel. in cap. responso. de senten. excōmu. & in cap. dilectæ, colum. 2. de exceptionib. Iason in l. 1. §. vltim. colum. 1. ff. de acquirèd. poss. Anania in capit. dilectus. in. 2. num. 10. & sequent. de simo. Chassanæ. consilio. 1. argumen. 8. ex quibus apparet, excommunicationem posse pronuntia-ri contra illos de vniuersitate, qui contumaces, & rebelles fuerint culpamque contraxerint. Sic denique si citentur Decanus & Canonici: Decanus & Capitulum sub excommunicationis censura, & Capitulo, cum citatio eis proponitur: eiusque certiores fiunt: certi quidem Canonici reperiantur Capitulum constituentes si ipsi mandato non obedierint, poterunt excommunicari: licet contrarium placuerit Rotæ. 315. an antiquis, eadem ratione etiam si iudex malè pronuntiet excommunicationis sententiam in vniuersitatem: nihilominus ligat eos, qui ob culpam ea censura digni fuerint, ita Felin. in dicto capitul. dilectæ. secunda columna. & Imol. in capitul. Capitulum, de rescriptis, colum. penult. & iuxta hunc sensum potest intelligi secūda opinio glo. in dict. §. in vniuersitatem. verb. penitus, quæ tūtor est, tametsi ex iuris rigore prior opinio, ex qua omninò ea excōmunicatio nulla censetur esset tenēda secundum Francum & alios ibi, Palud. & cōmunem in Quarto distinct. 18. quæstione secunda, ad finem. Curti. Seniore in consi. 20. dubio. 2. & probatur ex his, quæ tradit Ludouic. Gomeri. in reg. de idiomate. quæstione secunda. Imò quanuis iure posset excommunicatione ferri in vniuersitatem: minimè ligarentur hi, qui post ipsam censuræ pronuntiationem collegium, aut

vniuersitatem fuerint ingressi. Bald. Paul. Imol. Aretin. & alij in l. si grege. ff. de legat. 1. Felin. in dict. capit. responso. Ias. in l. inter stipulatem. §. Sacram. ff. de verbo. obligat. in fine, vbi testatur hanc esse communem opinionem. Cui suffragatur optimus text. in capitulo. 1. in princip. de offic. vicarij. in sexto.

Septimò hinc procedit, quòd licet gravis sit censenda pœna Ecclesiastici interdicti: plerumque tamè ob culpam vnius, qui ciuitatis, aut prouincie dominus est, * vel in ea habet secularē, Ecclesiasticamve iurisdictionem: tota prouincia tota ciuitas submittitur interdicto, text. in capitul. non est vobis, de sponsalibus, capitul. sanè. in secundo, vbi optimè Deci. de offic. deleg. capit. si sententia, de sententia excommunicationis, in sexto, in secunda parte. Nam isthæc pœna spiritalis nō est: nec enim afficit animam: quia non priuat communionē suffragiorum Ecclesiæ: sed tantum suspendit interdictos auditione, & celebratione diuinorum officiorum: quæ quidem priuatio directè animam non afficit: & sic distat ab excommunicationis censura. Vnde ciuibus interdictis: hi & interdicti censentur, qui in locum aliorum ciuiū post sententiā successere in eam ciuitatem domicilium transferentes. gloss. communiter recepta in dicto capit. si sententia, vers. non competant, quam esse ordinariam asserit Iaso in dict. §. Sacram. colum. vltim. extrat in hanc rem pulchra Plutarchi verba, lib. de sera numinis vindicta, colum. 13. quem legito. Sic è contrario ciuis interdictus, qui culpæ particeps non est si seipsum ad aliam ciuitatem causa mutandi domicilium transtulerit, immunis est ab ipso interdicto. Anchar. Franc. & alij in dict. cap. si sententia, & Calder. de Eccles. interd. 2. q. Fel. 4. quibus duo addenda sunt. Primùm quod si iudex interdicto subijciat cōmune alicuius ciuitatis: personæ, & locus huic censuræ subiecta censentur: secundum Frederic. consi. 183. Secundùm, is qui habitat in loco interdicto, si interdictus non est: potest in Ecclesia extra locum interdictum sepeliri ita notat idem Frederic. consi. 121.

His omnibus accedit quod ciuitas, quæ proprium Episcopum occiderit, licet omnes ciues nec peccati, nec criminis rei sint, priuatur honore, & dignitate Episcopali. text. in cap. ita nos. 25. q. 2. Cuius meminere Bald. in l. si nondum. C. de furtis. Iaso in l. 2. col. 2. C. de inoffic. testam. id intelligentes, quando is Episcopus erat iam consecratus. Hæc etenim pœna temporalis est: & ideò ex causa iusta possunt innocentes eam pati.

Ex Capite sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Talionis pœna unde originem habuerit, & an ea hodie obtineat?
- 2 Homicidium, an iuste puniri possit pœna tantum pecuniaria?
- 3 Nobilis ubi de pœna pecuniaria agitur grauius puniatur, quam plebeius: ubi vero de corporali mitius.
- 4 Nobiles non sunt torquendi, nec pœna ignominiosa afficiendi: sicuti plebei.
- 5 Ubi amputanda manus est in criminis pœnam, & delinquens vnâ tantum habeat manum: quid agendum sit?
- 6 Traditur intellectus. l. ad bestias. ff. de pœnis.
- 7 Furtum iuste potest puniri pœna mortis, & inibi de tribus furtis, & de vno graui, & enormi puniẽdo.
- 8 Etiam si lex certam pœnã statuerit, nihilominus iudex poterit eã ex causa, vel augere, vel minuere.
- 9 Iudex Ecclesiasticus potest quandoque pœnis pecuniarijs delinquentes mulctare, & inibi quo pacto ipsa pœna sit distribuenda.
- 10 Intellectus cap. 2. de pœnis.
- 11 Ecclesia & prælatus fiscus habere dicuntur.
- 12 Clerici heretici bona, an ad fiscum secularcm pertineant?

Rursus de ratione pœnæ,

QUALITER EA A LEGE, vel ab homine infligenda sit?

CAP. IX.

PROXIME TRACTA-
uimus de pœnis, quæ aduersus innocentes à iure statuuntur: cui quæstioni & illa affinis est: quæ nam ratio sit habenda in ipsis nocentibus puniendis iuxta ipsius iustitiæ æquilibrium: & præsertim ambigitur, an homineidũ simileve crimen iuste puniatur tantũ pecuniaria pœna indicta? Et profecto videtur hoc refragari legi naturali, diuinæ, & humanæ. Naturali quidẽ: quia secundum eã pœna iuxta delicti mensurã infligenda est. Deuteronom. 25. pro mēsurā peccati erit

& plagarũ mod⁹, cũm de ratione iustitiæ sit equã bilitas: quæ omninò in eius exercitio seruãda est. Is enim, qui proximũ, & Rempublicã iniuria læserit: non æquẽ iure naturali punitur: nisi eã pœnitio sit sufficiens ad satisfactionem, & reparatiõnem illati damni: nec aliter iusta pœnitio fit: nisi delinquẽti æqualis crimini pœna iniũgatur: hæc verò cõmodẽ decerni nequit: nisi ipse patiatur idẽ, quod alteri per iniuriã intulit: sicuti D. Tho. docet. 2. 2. quæst. 68. artic. 4. Hinc sanẽ apud veteres processit Talionis pœna, quã Græci appellant *anti-peponthos*, cuius meminit Arist. lib. 5. Ethico. cap. 5. alij eam & appellant *taytopatheian* Theophilus, Instit. de iniurijs. §. pœna. Latinorum qui dam retaliationem: alij supplicij similitudinem: alij repatientiam, adducit Aristoteles ex Hesiodo. licet Talionem omninò non probet, carmina quædam de Radamanthi iustitia.

Si contra passus fuerit, quod fecerit idem, Iudicium planè rectum, vindicta quæ fiet.

Sic & lege Mosãica cautum erat, oculum pro oculo, dentem pro dente in pœnam eruendum. Exod. 21. Item & lex duodecim tabularum titu. de iniurijs inquit. Si membrum ruperit meum e pacto talio esto: quan defendit aduersus Phaurinum Sextus Cæcilius apud Gellium lib. nocti. Attica. 20. capitulo primo, nec vt iniqua damnatur à Christo Iesu Mathæi capitulo quinto. nam licet eam existimet acerbam esse, dedit tamen consilium remittendi iniurias: non præceptum. Imò & nunc hanc Talionis pœnam sancitam esse constat aduersus iudicem, qui delatum ad se crimẽ punire neglexerit, eandem enim pœnam pati debet, quam alijs indulsit, & dissimulando concesserit. l. vltim. C. ne sanctum baptisma ireretur, cuius meminere Roma. in singu. 77. Felin. in capitu. qualiter, in secundo. §. ad corrigendos columna septima, de accusationi. Olim sanẽ accusatores regulariter se inscribebant ad similitudinem supplicij: si in accusatione deficerent: & ita iure puniebantur. l. si cui. ff. de accusatio. l. tertia. C. qui accusa. non poss. l. secunda, versicu. ex longinquo. C. de exhib. reis. l. vltima. C. de accusatio. capit. tuæ. de procurat. glos. & Docto. in capitul. super his, de accusatio. notat Thom. dicto articulo quarto, Regia. l. decima tertia, titulo nono, part. 4. l. vigesima prima, titulo. 1. part. 7. tametsi hodie moribus receptũ sit, eam inscriptionem nec esse necessariam nec simile supplicium calumniatoribus inferẽdum fore, Barto. in. l. penultim. §. ad crimẽ. ff. de publi. iudic. secunda column. Gandinus in tracta. de maleficijs, rubri. qua

liter fiat accusatio. 2. colum. Alberi. in. l. vltim. colum. 1. C. de accus. Ange. & Salyc. in. l. qui crimē. C. qui accus. non poss. Felin. colum. 4. post alios in dict. capit. super his Barto. in dicta. l. si cui. nihilominus erit arbitrio iudicis puniendus accusator, qui in probatione criminis defecerit, optimus textus in dict. cap. super his. & in. l. & in priuatis. ff. ad Turpilli gloss. in dict. capit. tuæ. verb. effectum, tradit Alciat. lib. 9. Parerg. capit. 8. eadem ratione temperata est a prætore in iniurijs Talionis pœna. §. pœna. Instit. de iniu. quæ iustifimè & hodie seruabitur in eo, qui in causa capitali, vbi corporis pœna est iure infligēda, falsum testimoniū contra innocentem dixerit. l. 83. Tauri, cuius decisio deducitur à capitulo decimo nono. Deuteronomij. & l. 1. §. prætereà. ff. de Sicarijs. Cuius ad hoc meminere Bald. in capitu. 1. in princip. colum. vltim. de pace tenēda & eius violat. lafon in. l. & si legibus. C. si contra ius, vel vtili. pub. idem in. l. si duo patroni. §. vltim. ff. de iurciur. notat gloss. in cap. Rex debet. 23. quæstione quinta, quod si proprium est iustitiæ punitiue, vt pœna iuxta sceleris mensuram & imponatur: constat aperte non esse iuri naturali conueniens, homicidij crimen pœna tantum pecuniaria puniri. Hoc ipsum aduersatur, & legi Euangelicæ & diuine, secundum quas morte puniendus est homicida. Gene. cap. 9. Quicumque effuderit humanam sanguinem, funderet sanguis illius. Leuitic. capitulo 24. Qui percusserit, & occiderit hominem, morte motiatur. Numeri capitu. 35. Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit, qui percussus est, reus erit homicidij, & ipse morietur. Matthæi capitulo vigesimo sexto, omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt, capit. duo ista. 23. quæstione quarta. Sic etiam & humana lege homicida, quod fecit, expectet. l. tertia. C. de Epif. audien. l. vnica. C. de rap. virg. l. tertia. §. legis. ff. de Sicar. eleganter Matthæ. Afflict. in constitutio. Neapolit. libro primo, titu. de homicidijs puniend. & Chassanæ. in consue. Burgund. rubric. 1. versic. videndum. Regia. l. tertia, titulo decimo tertio, libro octauo. ordinat. l. decima quinta, titulo. 8. Partit. 7. Deinde quod pœna pecuniaria tantum homicidia puniantur, maximam præstat delinquendi occasionem, præsertim diuitibus, nullam enim reus pertimecit culpam, quam redimere numis existimat, cap. pauper. 11. q. 3. * Crescit enim multitudo peccantiū cum redimendi peccati spes datur: & facile itur ad culpas, vbi est venalis ignoscentium gratia: vt scribit. Arnobius libro septimo aduersus gētes. *

Igitur leges ita punientes homicidas nec iustæ sunt, nec Reipublicæ conueniunt: & idè nec condi, nec seruari debent, quod adnotarunt Archid. in dicto capit. duo ista. Høstiens. Cardinal. Abbas, & Rochus Curtius in capit. vltim. de consuetud. Folio paruo. 20. colum. 1. & 2. idem Abbas in capit. 2. de delict. pueror. Feli. in rubric. de homicid. In contrarium adducitur text. in dicto capit. 2. de delict. pueror. vbi probatur, posse iuste homicidium puniri tantum pœna pecuniaria: sed ea lex, cuius ibi mentio fit procedit vltra pœnam corporalem, vt Panormit. existimat vel in homicidio fortuito casu nō ex malitia contingenti. Regia. l. penul. titu. 13. lib. 8. ordin. l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis. Secundò apparet, easdem leges probari. in. §. pœna. Instit. de iniurijs, loquitur tamen ille text. de iniuriarum æstimatione: & nihilominus hæc statuta iusta esse: & ex eis homicidam pecuniaria tantum pœna puniendum esse præmittunt Bart. in. l. 1. versic. vltimo quæro. ff. de publi. iudic. & in. l. 1. ff. vobono. rap. & in. l. nunquā plura. ff. de priuat. delict. Abb. in capit. vltim. colum. penult. de sepul. Arretin. consi. 58. colum. 6. expressim Alexand. id probat. post Bart. ibi in l. 1. num. 13. ff. quod quisque iur. verum quia magis cōmunis videtur prior opinio, & præ se fert quandam naturalis iustitiam æquitatis: resque ista ambigua est propter cōtrariæ opinionis authores: erit altius hac de re tractandum se quenti præmissio axiomate.

Quauis culpæ & delinquentium scelera ex æquilibrio iuxta mensuram, & criminis qualitatem punienda sint, exacte proportione obseruata: non tamen absolute secundum æqualitatem, & supplicij similitudinem pœna infligenda est: authore Aristotele libro. 5. Ethico. capitul. 5. non enim semper conuenit Reipublicæ, vt qui crimen aliquod perpetraverit: idē patiatur, quod intulit: nam esset ea punitio frequenter iniqua: sed potius pœna est iuxta proportionem delicti constituenda attenda qualitate iniuriam inferentis, & eius cui fuerit illata: vt si magistratum quis gerens alterum etiam inique percusserit: repercutiendus non est. Et item si gerentē magistratum quis percusserit, non tantum repercutiendus est: sed & Maiori afficiendus supplicio. Hæc Aristoteles, cui consentit I hom. 2. 2. quæstione. 61. artic. 4. & quæstio. 68. artic. 4. ad primum, ex quibus plura deducuntur.

Primum, posse contingere, vt iusta sit lex: iustumve sit statutum: quod homicidam pœna pecuniaria tantum puniendum esse sanxerit: nempe si

pe si ex causa fiat. Nam si pœna pecuniaria esset magnæ quantitatis, forsitan non esset ea punitio iniqua: nec contemptui haberetur ea lex. quod Bald. cœset in. c. 1. §. iniuria. ad finem. de pace iuramen. firm. Rom. sing. 706. idem profectò erit, vbi homicidium non præmeditato consilio, sed fortuito oborta quæstione ad propulsandam iniuriam verbalem ad effugiendum honoris periculum repente contigerit: solet enim frequentissimè accidere crimen. istud eo pacto, vt licet puniendum sit, nec culpa careat homicidia: tamen inspecto gētium more quod de honore, ac fama, & cuiuslibet nomine tractatur, non ea sit dignum pœna, quæ iure ordinario in homicidas fuerit statuta: his sanè casibus iudices ipsi, & præsertim qui supremo Regis adsistunt tribunali plerunque pœnam mortis in aliam mitiorem commutant: id quæ sapissimè censent, vbi statim post homicidium ipse delinquens non punitur, sed demum ex interuallo: quasi iam obliuio sceleris pœnam ipsam ordinariam minuat: argumento l. si diutino. ff. de pœnis. Si diutino, inquit Modestinus, tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna eius subleuanda erit. Ex quibus verbis deducitur communiter ab Accursio, Barto. & alijs: eum qui post longum tempus alicuius facinoris accusatus est, mitiori pœna puniendum esse, quod omnino improbandum non est, notat post alios Alciat. in capit. cum non ab homine. de iudic. num. 38. & præce. Rochus Curtius in capitulo vltimo, de consuetu. notabil. primo, tametsi à Iurisconsulto responso id perperam deducatur: si quidem reatus est status & conditio, in qua durante accusatione rei sunt donec vel absoluantur, vel condemnentur, causam etenim agunt squalore, & illuue cōfecti, promissa barba, habitu sordido, & pannofo, misericordiæ aucupatore. l. vlima. ff. ad legem Iuliam Maiest. vbi eleganter Budeus. l. vltima. §. de illo. ff. de bonis eorum, qui ante senten. mort. sibi consciue. l. cum ratio. §. fraudis. ff. de bonis damna. Plinius libro septimo. Epistola ad Suram, vt tandem vere velit. Modestinus, ob eum statū, & diuturnam illam calamitatem, pœnam fore minuendam. tradunt Alciat. libro. 2. Parerg. cap. 10. & Coralius lib. miscella. 2. capit. 20.

Secundò, hie constat qualiter sit accipiendū id, quod Christus Iesus in Euangelio dixit. Qui gladio peremerit aliquē, gladio peribit. Nam id non est referēdum omnino ad gladium verum quo occidens extinguatur: sed ad pœnam, quæ iuxta criminis proportionem est homicidæ in-

fligenda: non semper secundum speciem, sed secundum quantitatem pœnæ, vt præter alios explicat Caiet. Ientaculo. 6. q. 3. alioqui si ea verba essent intelligenda secundum speciem: iniquè damnarentur homicidæ ad Regias triremes: quod assidue fit, & iniquius deportarentur in insulam. l. 3. §. vltimo. ff. de Sicarijs.

Tertiò, eadem ratione procedit distinctio gloriè communiter receptæ in capitu. cum quidam, in princip. de iureiur. vbi scribit, pœna pecuniaria grauius esse puniendū nobilem, aut constitutum in dignitate, quam plebeium: at si de corporali pœna tractetur non ita puniendum fore nobilem, ac plebeium: ob qualitatem personarum, ex qua iustissimè fit pœnæ mutatio, text. in. l. aut facta. §. persona. ff. de pœnis. l. sacrilegij pœnam in princip. & §. 1. ff. ad. l. Iulianæ peculat. l. Pedius. & l. vltim. ff. de incendi. rui. & naufra. dict. l. 3. §. vlt. & penult. ff. ad. l. Cornel. de Sicar. cap. pastoralis in princip. de offic. delegat. cap. vltim. de pœnis, omnium latissimè, & vberrimè Andre. Tiraque. in tracta. de nobil. cap. 20. num. 104. post Alberi. in. l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offic. præsid. Bart. in. l. 1. ff. de termi. mor. cap. qui contra. 24. quæstio. 1. capit. contra. & capit. vltimo. 26. quæstio. 5. gloss. in capit. vltim. de transactionib. Matthæ. Afflict. in constitutionib. Neapolit. rubric. 9. numero. 36. & sequent. Bonus a Curtili Brixien. sis de nobilitate. 5. parte.

Quartò, licet plebei passim in criminibus inquirendis tormentis, & quæstionibus subijcian- tur: non sic nobiles, nam & hi torquendi nō sunt text. optimus in. l. nullus. C. ad. l. Iuliam Maiesta. l. diuo Marco. C. de quæstionib. vbi Cynus; Barto. in. milites. C. eod. Salycet. in. l. 1. C. de iuris & facti igno. vltim. colum. lason in. l. miles. ff. de re iudic. numer. 4. Alexan. in. l. Centurio. colum. 8. ff. de vulgarib. Tiraquel. in dict. capit. 20. numero. 134. dicens contrarium seruari in regno Fran- ciæ. Prior tamen opinio in Hispania frequentius seruatur. l. 24. titul. 21. part. 2. l. 5. & 6. titu. 2. libro quarto ordinat.

Quintò, ob eandem rationem: nobiles pœna ignominiosa affiendi non sunt: secundum Fulgosum cœnsu. 167. & ideò cum pœna furcatum, & suspensionis ignominiosa sit: quod eleganter tractat Tiraquel. dicto capitulo vigesimo, numero. 105. nobiles ea non sunt plectendi, sed decapitandi, gloss. in. l. tertia. §. primo. de re milit. vbi Bartolus. l. moris. §. sed etiam. ff. de pœnis. Bart. in. l. capitalium. §. serui. ff. eod. titu. idem in. l. de sectorem. §. pœna. ff. de re milita. Panormita. in

cap. pastoralis, in princ. de offic. deleg. 10. Lupi in rubric. de donatio. §. nono. Bonus de Curtili dicta. 5. part. Regia. l. 24. tit. 21. partit. 2. Bologninus consi. 37. colum. 6. * Idem rursus tractat Tiraquel. in tracta. de pœnis. caus. 31. cui adde Philonem qui in libro de Mundo scribit, mortem laquei impuram esse. Eustachium lib. 10. Vlyssæ, qui mortem gladij puram, & honestam: laquei verò deformem & impuram. * Id ipsum tradit Thomas Grammaticus decisione. 32. dicens ex hoc nobilem non esse damnandum ad triremes ut remigis subseruiat officio: atque ita Neapoli pronuntiatum fuisse apud magnâ curiam. Hæc tamen duo, quæ postremo adnotauimus, minime obseruantur in crimine læsæ maiestatis secundum Bald. & Felin. col. 3. dict. capit. cum quidam, nam in eo nobilis & torquetur, & altioribus furcis suspenditur saltem in regno Franciæ: siquidem apud Hispanos adhuc propter istud crimen nobiles decapitantur, non suspenduntur. Quinimò nobiles torqueri posse, & furca suspendi, si vt famosi latrones, & viarum grassatores ac culentur: notat Salycet. in. l. per tex. ibi. C. quando liceat vnicuiq; se vindicare, & idem si de crimine furti agatur tenent gloss. in constitut. Neapoli. rubric. 32. verbo. accusatorum. & Matthæ. Afflict. in Rubric. 31. ad finem. Et licet Abb. in capit. pastoralis, in princ. de offic. delegat. contrarium teneat: prior sententia optimè probatur in. l. vigesima quarta, titulo vigesimo primo, partita secunda, vbi etiam statutum est nobilem torqueri posse ob crimen læsæ maiestatis, & merito: cum proditoris crimē verè nobilitati repugnet & proditoris insignia delēda sint. l. eos qui. ff. de pœnis. Roma. dicens eam singu. notabil. 476. & 669. Lucas de Penna in simili & leuiori crimine. in. l. mulieres. columna quinta, versiculo ultimo. C. de dignita. lib. 12.

Sextò, his omnibus perpensis apparet: an verum sit quod Bald. scripsit in. l. 2. C. de fide instrumēt. in fine, existimans in pœnis relatiuis, & vbi ex lege quis puniendus est eadem pœna, non esse deferendum nobilitati, nec dignitati personarum: imò eadem pœna puniendum fore nobilem deficiētem in accusatione plebei, qua idem plebeius esset puniendus, si crimen probatum foret, adducitur ad hoc text: in. l. ad Commentariensem, vbi gloss. verb. vilem. & Bald. C. de custodia reorum, idem Anania in capitul. super his, de accusat. columna penult. Felin. in dict. cap. cum quidam, & in dict. cap. pastoralis, colum. 2. vers. octauo fallit, quibus & Tiraquel. accedit in dict.

capit. 20. num. 123. Ego etiam falsum id existimo nam quid expressius adduci potest de pœnis relatiuis, quam quod de Talionis pœna statutum est, & olim erat, & tamen nulli dubium esse poterit: quin ea Talionis pœna sit accipienda adhibita personarum distinctione, vti pulchrè Aristoteles decet. lib. 5. Ethic. capit. 5. & lib. 1. Rhetorices ad Theodecten. & præterea contra Bald. est text. singul. quo in loco idem contrariam adnotauit in. l. vltim. §. cum sit. C. vbi Senato. vel Clarissi. & deinde ratio hoc dicit, cum iuxta proportionē quædam pœna respectu nobilis, quauis ex seipſa sit minor, censetur maior quam eadem respectu ignobilis, optimus textus in. l. 2. C. vt intra cert. tempus crimi. causa termi. & probatur his iuribus, quæ tertia illatione adduximus nec opinio Baldi in dict. l. 2. & in dict. l. ad commentariensem, probatur inibi, quia Accursius non rectè exponit text. illum in verb. vilem, diuinat enim eius interpretatio, nec ex ea non omnino colligitur commentariensem nobilem puniendum fore eadem pœna, qua custoditus plebeius, qui aufugerit, puniendus erat.

Septimò, illud hinc deducitur, quod in puniendis criminibus ratio habenda est personarum. Nam siue mandans, siue mandatarius nobilis sit quoties de punitione tractabitur: deferendum est dignitati, aut nobilitati eius, qui puniendus est, secundum Arretinum in. l. si stipulatus fuerit, per te. columna secunda. ff. de verborum obligationibus. Baldum in. l. vnica. 4. notab. C. de raptu virginum, & Decium in capit. 1. de officio de legat. numero. 12.

Octauò, quauis regulariter qui non habet bona, vnde soluat pœnam delicti pecuniariam, corpore puniendus sit. l. 1. §. vltim. ff. de pœnis. l. si quis id quod. ff. de iurisdic. & omni. iudi. tradidimus & nos. 1. capit. huius libri, numero octauo, id est verum in plebeis non autem in nobilibus, & alijs quorum dignitati deferendum est. Bart. in dict. §. vltimo. Angel. Arretin. & Iano. num. 43. in. §. pœnales. Instit. de actioni. Felin. in capit. ad liberandum, de Iudæ. Ioan. Lupi in rubric. de nationibus inter virum & vxor. §. nono.

Nonò, ex his erit examinanda Pauli Cast. sententia, qti in. l. de quib⁹, colum. antepenult. ff. de legib. scripsit, quod quoties iure ob aliquod crimen est alicui amputanda ⁊ manus dextera, & is ea manu careat: commutabitur pœna, amputabiturque sinistra. Nam cum hic agamus de iusta punitione delicti, & pœnarum proportione, & mensura, licet iustum sit criminofum manibus integrum

integrum altera priuari, non idē erit, nec eadem iustitiæ æqualitas adest, vbi is altera mutilus est, quia vtraque priuatus manebit, nec est æqua cōmutatio pœnæ, quæ proculdubio multò maior est, si quis vna quam tantum habet, manu priuetur, quam si cum integer manibus sit, altera ei abscindatur, quod expressim adserit Aristoteles libro. 1. Rhetori. ad Theodectē. capit. 7. de maiori ac minori bono, ad finem, secundum quem etiam si talionis lex seruanda foret: & quis alteri oculum erueret, alterum quidē ē duobus, non esset oculus ei eruentus, si is vnum tantum haberet, atque ita aduersus Paul. Castrensem est pulchra sentētia Barto. in l. hoc accusare. §. vltimo. ff. de accusatio. in fine. idem sensit Bald. in l. quid ergo. §. pœna. 2. lect. colum. vltim. ff. de his qui notantur infamia. optimus rex. in dict. l. 2. C. vt intra cert. temp. crimi. caus. termi. notat Paul. Castrensis sibi contrarius post Bald. ibi num. 12. in authen. sed nouo iure. C. de seruis fugit. quantum priorē Pauli opinionem comprobent Guilielm. de Cuneo, Iacob. Butric. & Salicet. in dicta authen. sed nouo iure. Barto. in l. vulgaris. ff. de furt. Thomas Grammati. decisio. 94. ex quibus cōstat, vbi à lege, vel ab homine quis ob aliquod crimen damnetur amputatione manus, & is vnam tantum habeat, esse nihilominus condemnationem exequendam, quorum sententia obri nobit, quando ex qualitate criminis, vel alia coniectura possit commodē præsumi legislatorem, aut iudicem voluisse etiam in prædicta specie locum fore pœnæ amputationis manus, alioqui dura nimis est isthęc opinio, ex quibus expendere Lector poterit, iusta ne fuerit lex illa, quæ apud Locrenses olim maximè probata fuit, auctore Demosthene in oratione aduersus Timocratem. Etenim cum lege veteri constitutum esset, vt oculus pro oculo suffoderetur, atque item esset potissimè cautum, ne quis temerè nouam legem ad populum ferret: ducentis fermè annis ea solum fuit recepta lex, qua ex Talionis iure qui habenti vnum tantum oculum illum eruisset, vtroque oculo priuaretur: vt æqua omninò esset pœna illi, qui licet duos haberet oculos, & vnum tantum alteri suffodisset, lucem oculorum pœna legis amitteret, quippe qui & alterum visum priuasset, idem de Charondæ Turij lege scribit Diodorus Siculus lib. Bibliothecæ. 12. * De eadem. l. tractat Leo Imperator, Nouella. 92. adducitur & à quibusdam Nouella quædam Iustiniani, qua idē Cæsar statuit, eum, qui eunuchum fecerit, Damno virilitatis mulctari: vt, quod in

alium ausus est facere, idem ipse patiatur. Hæc Nouella in Epithome Basilicorum citatur, ad numerum. 122. Extat verò in Nouellis Græcis numero. 142. & inter Holoandri Latinas, cuius etiā meminit Theodorus Balsamon. ad Phocium in Nomocanono titul. 1. capit. 14. *

Decimò, apparet hinc ratio eius, quod passim iuris vtriusq; interpretes adnotarūt, scilicet, pœnam esse vel remittendam, vel minuendā delinquenti, ob insignē eius peritiam: seu ex eo quod artifex sit celebris, † magniq; nominis, & ideo Reipublicæ maximè utilis: vnde æquum est ob hanc publicam vtilitatem, mortis pœnam, & similem ei remitti & condonari, hoc etenim procedit iuxta proportionem inspecta delinquentis qualitate, & id, vt cōmuniter receptū est, probatur in l. ad bestias. ff. de pœnis, quam ad hoc inducunt Oldra. Alber. & alij inibi. & Roma. in singular. 717. assuerantes, iudicem pœnæ executionem debere suspendere, Principemq; cōsulere, vt ipse Princeps legis pœnam remittat. Sunt etenim multa in vtroque iure statuta ob insignem, & excellentem alicuius dignitatem & virtutem, quæ traduntur in cap. quia periculosum, de senten. excōm. in. 6. in cap. de multa. de præb. per la so. in l. iubemus. C. de iudic. Barba. in rubric. de iuram. calum. Hippo. in l. 1. §. ad questionē. ff. de quæstio. num. 7. tradit ad hæc Alciat. historiā de Azonis morte lib. 9. parerg. cap. vltim. qui lib. 2. cap. 28. verè contendit in dicta. l. ad bestias, non probari, quod communiter ab ea deducitur. Ad bestias damnatos, inquit Paulus, fauore populi præles dimittere non debet, sed si eius roboris, vel artificij sint, vt dignius populo Romano exhiberi possint, Principem consulere debet. Quo in loco non agitur de alleuatione pœnæ: sed solum de rei damnati tranductione, cum damnati ad bestias sine licentia Principis non possent in aliam prouinciam traduci, consulendus Princeps erat, an Romam vellet eos damnatos mitti, qui propter roboris, & artificij excellentiam dignius exhiberent populo Romano spectaculum. Ego vero ex ultimo etiam ipsū iudicem posse proprio iudicio, & sententia ob personæ dignitatem & excellētiam pœnam legis ordinariam minuire, & in mitiorem commutare, quod statim latius ostendemus.

Vndecimò, ab eadem radice procedit, an furtum possit iuste per legem pœna mortis puniri? Nam regulariter † fur non occiditur in criminis pœnam. authen. sed nouo iure. C. de seruis fugitiuis, & in authent. vt nulli iudicium. §. pro furto autem.

autem, collatio. 9. Regia. l. 18. titu. 14. parti. 7. nisi fuerit famosus latro. l. capitalium. §. famosos. ff. de pœnis, is etenim furca suspēditur. Dicitur autem latro famosus is, qui grassatoris crimen exercet, ut inibi expressum est. Item & ille qui furari consueverit, ex quo solet pro tertio furto quis suspendi, glo. in. l. 3. C. de Episcop. audi. vbi Bald. hoc in specie probat. idem Bald. Paul. Castrenf. Cæpola quæst. 10. post glo. ibi. in dict. authen. sed nouo iure. Angel. Aret. in. §. ex maleficijs, & ibi Gome. num. 12. Instit. de actioni. Felin. in cap. at si clerici. col. vlt. §. 1. de iudic. facit text. in cap. 1. de pœnis, glo. in cap. hoc vestræ. 11. distinct. & in l. quicumque. C. de serui. fugi. atque hanc pœnam iuste posse à republica statui in hoc casu propter delinquendi proteruiam, & contumaciam scribit Ioan. Maior in. 4. dist. 15. quæst. 27. imò apud Hispanos olim pro secundo furto suspendebatur fur. l. 6. tit. 5. lib. 4. fori. quanuis istam opinionem Bald. asserat contrariam esse iuri. Iason in dict. §. ex maleficijs. col. 2. & idem post alios in. l. penult. ff. de conditio. caus. dat. sed & priorem sententiam sequitur Angel. Areti. de maleficijs. verbo. vestem cælestem, eamque lege lata apud Germanos stabilivit Carol. Cæsar huius nominis Quintus, primus Hispaniarum Rex tit. de furtis tertio patrat. idem ex lege Lombardica statutum fuisse constat autoritate glo. in tit. de pace iuramen. firmanda. vers. seu furtum, & Gandini de maleficijs titu. de furibus, atque ex ipsis Lombardorum legibus hæc eadem pœna probatur, quæ obtinet, etiã si prima furta fuerint digne punita. l. capitaliũ. §. solet. ff. de pœnis. Bald. in Authen. qui semel. colum. penult. C. quomo. & quando iud. Corset. singu. verb. statutũ. Felin. in cap. sicut. de testib. Iason in. l. si idem cum eodem, col. 2. ff. de iurisdict. omni. iud. Cæpola, in authent. sed nouo iure, num. 42. Chassanæ. in consue. Burgund. titu. 1. §. quinto. versic. simplex. nu. 15. & sequen. Andre. Alciat. dict. cap. cum nõ ab homine, de iudic. vlti. notab. nu. 30. cum etenim furandi consuetudo attendatur, nihil refert sint priora furta punitione abolita. Idem erit obseruandum vbi prima duo furta cõmissa fuissent in alieno territorio, & distincto ab eo, in quo tertium commissum est. Bart. in. l. si cui. §. vlt. ff. de accusat. Abbas in cap. 1. de pœnis. Iason in dict. l. si idem cum eodem. Cæpola. Alciat. & Chassa. paulò antè citati, quorum vltimus hanc opinionem scribit cõmunem esse. Sic sanè quibusdam visum est, vnum tantum furtum, modo id graue sit, quantitate, aut qualitate sufficiens est, vt fur

morte puniatur. Bald. in dict. auth. sed nouo iure, col. 2. Anania in cap. vltim. nu. 8. de furtis. Abbas in cap. inter alia. num. 31. de immu. Eccles. late Io. Igneus in. l. 1. §. si sibi manus, num. 12. ff. ad Syllani. Angel. Aret. dict. verb. vestem cælestem, & in dict. §. ex maleficijs. Ang. Perusi. in. l. quod si nolit. §. qui assidua. ff. de edili. edict. adducitur ad hoc text. in. l. is. qui tres. §. penult. ff. de excusat. tuto. vbi tutela magnæ bonorũ quantitatis, tribus tutelis equalis cõsetur. Sed ea decisio procedit ob difficilem rerum administrationẽ, nec commodè huic quæstioni aptari potest, ideo cõtrarium plerisque placuit, & præsertim Salycet, Fulgo. Paulo Castrenf., & Cæpola in dict. auth. sed nouo iure. num. 30. Ias. in dict. l. pen. & in. l. prima. C. de precib. Impera. offer. & in dict. §. ex maleficijs, vbi eandem sequitur Gome. num. 13. & Crottus in cap. vltim. colum. penult. de constituto. in. 6. Chassanæ. dict. §. 5. versic. simplex, & versic. quæro quomodo. num. 14. quibus suffragatur quod absque vlla distinctione à iure statutum est, furem non esse puniendum mortis pœna. Sed profectò etiam si lege cautum sit, furem non esse occidendum sed alia mitiori pœna dammandum, non ex hoc vetitum est iudicem ob criminis qualitatem ex eo quod, vel ratione loci, temporis, aut quantitatis furtum sit extraordinarium, & maxime graue pœnam legis augere, & ob exemplum furem istum vltimo supplicio afficere. §. item lex Iulia peculatus. Instit. de public. iudic. l. 18. tit. 14. Partit. 7. l. 2. *De la Hermandad*. l. 74. Styli. capitul. 1. §. si quis quinque solidos de pace iuramen. firman. l. penult. ff. de conditio. caus. dat. optimus textus. in. l. aut facta. ff. de pœnis. In tanta enim hominum audacia id palam est, alias pœnas præter capitales posius irrideri, & ideo hiic temporibus opus est aduersus fures durioribus pœnis, potissimũ vbi furtum simplex non est, sed vel quantitate, vel qualitate graue. quo fit vt licet Alexad. de Hales parte. 3. quæstione. 47. memb. 4. articulo. 3. Scotus in Quarto Senten. distinct. 15. quæst. 3. Syluest. verb. Furtum. quæst. 3. censuerint, iniquam fore legẽ quæ pro simplici furto mortis pœnam indixerit, nec iuste posse eã in Repub. statui, verius tamen est, eam pœnam statui æquissime posse: vbi furtum qualitate, vel quantitate sit enorme, sicuti ex iunioribus Theologis probant Io. Dried. de libert. Christi. pag. 115. & Medin. in tract. de contract. & resti. quæst. 14. & elegãter Alfonso a Cast. lib. 1. de potest. legis pœn. c. 6. siquidẽ frequenti huius criminis vsu cõsiderato, & lesione maxima, quæ

ex eo Republicæ infertur, expedit pœnas exquirere, quibus hominum reprimatur audacia. His etenim inspectis iuxta proportionem fures puniuntur ultimo supplicio: & pœna corporis, tametsi rebus, & patrimonio ipsi læsionem intulerint. His accedit, quòd licitum sit Reipub. maleficos homines occidere: sicuti docuere præcitati auctores, & S. Thom. 2. 2. quæstio. 64. artic. 3. ac Dominicus Soto de Iustitia & iure, lib. 5. quæst. 1. artic. 2. etiam si Scotus id negauerit. Nam quod fures corporali pœna puniri possint præter alia quæ punctionem istam iustam esse ostendunt, varijs gentium moribus, & legibus probatur: si quidem fures, etiam simplices flagellis cedendos esse constat ex Authen. sed nouo iure. C. de seruis fugiti. lib. 18. ritu. 14. part. 7. l. item Lōbardica, cuius mētionem superius fecimus, pro primo furto, oculus eruitur, pro secundo, natus abscinditur. Apud Hispanos fori legibus quandoque furibus aures, & manus amputabantur. l. sexta, titulo quinto, libro quarto, & l. secunda, titulo 13. eodem libro, eadē autium abscissio pro furto certæ quātitatis commisso in eremo statuta est. l. 2. De la Hermandad, qua etiam in quibusdam casibus mortis pœna pro furto imponitur, quandoque amputatio pedis, passimq; apud nos fures flagellantur, aureique eis abscinduntur, præter ipsius damni dari restitutionem, olim apud Romanos fur domino rei furto, ablatae vt seruus tradebatur, auctore Gellio libro. noct. Atti. 11. cap. vltim. tradit varias huius criminis pœnas Alexād. ab Alex and. dier. genali. lib. 6. cap. 10. imo & furibus furto candenti, fronti signum imponi sole- re apud Italos, testatur Gaudinus in tit. de pœnis eorum, num. 59. idemq; per capitula Regni Neapolitani statutum esse, asseuerat Andr. Hernia in Erario, verbo. Furtum.

Duo decimo, cum crimina sint secundum proportionis mēsuram punienda, & hæc varie con- tingat, ratione loci, & temporis, personæ, & quan- titatis, nec à lege certum quid statui possit, quin iudicis recti & prudētis arbitrio multa relinquā- tur constat planè iudicem posse proprio iudicio & sententia legis pœnam vel augere, vel minue- re. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui no- tan. infam. capit. vltim. de tranfact. cap. ar si cle- ric. §. de adulterijs, de iudic. & cap. de causis, de offi. de lega. tenent in specie Abb. in capit. 3. de pœnis, idem in capitul. nisi, de offic. leg. Doct. in dict. §. pœna, etiam si lex certam pœnam statue- rit: oppositis dictionibus, præcise, omnimodo: & similibus. Hostiens. Ioan. Andre. & Doct. in ca-

pit. qualiter. in. 2. de accusat. vbi Areti. numero vigesimo quarto, eos sequitur dicens, hanc opi- nionem communem esse, etiam si iudex eius sit conditionis, qui super eo crimine dispēlare non valeat, quod expressim præfati Doct. sentiunt, quibus non obstat gloss. in dict. capit. 3. quam inibi approbant Innocen. Ioan. Andre. Anchar. & Anto. & Henric. in cap. in Archiepiscopatu, de raptorib. Felin. in dict. capit. qualiter, numer. 33: quæ asseuerat, iudicem qui non potest super eo crimine dispēlare minimè posse diminuere pœ- nam à lege statutā, quia id verum est postquam iuxta legem ipsa condemnationis sententia lata fuerit, tunc etenim non potest sententiæ, & legis pœnam mitigare iudex, qui dispensare super eo crimine minimè valet, secundum Cardin. & Ab- bas in dicto capitulo tertio, at prius quam iudex sententiam ferat, quicumq; is sit, etiam si dispen- sandi potestatem non habeat, poterit legis pœ- nam temperare, sicuti & augere: aliud siquidem est dispensare super crimine, & eius pœna: aliud rigorem legis pœnalis ex aliqua causa minuere, vt sensit Innocen. in capit. dilectus, de temporibus ordi. causas vero quibus iudex persuaderi poterit ad pœnæ legalis commutationem, aut diminutionem tradit eleganter. Luc. de Penna in l. prima. C. de colonis Illyricianis, libro vnde cimo, aliquot Felinus in dicto capit. qualiter. §. ad corrigendos, numero trigesimo septimo, qui- bus adde quæ eleganter hac de re scribit Alfon- sus à Castro libro. 2. de potestate legis pœnalis, capit. 12. & 13. & quæ ex Sopatri Epistola retulit Ioannes Stobæus Sermon. 44. quòd si iudex, vt plerunque fieri solet, aliquem ob crimen dam- nauerit pœna pecuniaria intra decem dies solu- enda, hoc addito, quòd si eam intra id tempus non soluerit, publicè reus flagelletur, nihilomi- nus non soluta pecunia intra eum diem, poterit iudex pœnam eandem pecuniariam, omiſsa cor- porali, exequutioni mādare secundū Cornicum consilio. 5. libro. 3. Nam is iudex, qui in pronun- cianda criminali sententia, hac forma vltus est, ve- re pecuniaria pœna delinquentem punit, vtitur tamen corporalis pœnæ comminatione, vt faci- lius, & diligentius pecuniam ipsam damnatus reulque criminis soluat.

Postremò, illud est adnotandum, qualiter iu- dex Ecclesiasticus possit pœnis pecuniarijs de- linquentes punire, nam id vetitum esse videtur capit. 2. de pœnis, capit. irrefragabili. §. vltim. de offic. ordin. capit. vt clericorum, de vita & hone- state clericorum, è contrario permissum in capi- tulo, di-

tulo dilectus. de offic. ordin. capitulo. si vos, 23. questione quinta, idè hac in re sunt aliquot distinctè notanda ad eius resolutionem.

Primum, non esse æquum, nec iustum vt indiscriminatim pro quolibet delicto vel statuto, constitutione, aut sententia iudicis pœna pecuniaria inferatur, hoc etenim maximã delinquendi occasionem præberet. cap. pauper. 11. questione. 3. colligiturque ex Felino in rubric. de homicid. accederet is abusus in prælatorum Ecclesiasticorum infamiam propter euidentem, ac manifestam ambitionis notam: quam ipsi effugere omnino tenentur, & præterea res mali exempli est crimen pecunia redimere: atque ita diligentissime hoc cauendum esse censet Coloniese Concilium titulo de iurisdictione Ecclesiastica contentiosa capitulo. 8.

Secundum, satis compertum est nõ licere nec constitutioni, nec iudici pœnas pecuniarias, vel inducere, vel exigere pro ipsis criminibus tolerandis: perniciosum etenim est, siue ex lege siue ex sententia aut decreto iudicis, annum censum à concubinarijs accipiendum esse quo soluto ipsi si criminosi in sceleribus, & peccatis perseuerent hoc probat textus in dicto capitulo tertio, secundum Cardin. ibi dum exponit text. pro corrigendis excelsibus: id est loco correctionis, omnino quidem cauendum est ne prælati potius lucrum proprium, quam criminum correctionem desiderent, atque ita præter alios animaduertit Io. Driedo. de liber. Christ. pag. 91.

Tertium, satis iure probatur, posse iudicem Ecclesiasticum zelo correctionis, & punitionis, aliquando vel statuto + vel sententia quædam delicta pecuniaria multa punire, potissimum vbi ea magis timetur, ita sanè procedunt Canones, quibus probatur id licere, vt explicant Abbas in dicto capitulo. 3. idem & Felinus in dicto capitulo irrefragabili. §. cæterum. Hostiens. & Cardina. in dicto capitulo vt clericorum.

Quartum, præ cæteris iudicibus Ecclesiasticis & prælatis est obseruandum, vt pœnas pecuniarias pro criminibus inflictas, in pios vsus potius quam in propriam vtilitatem erogare curent, quemadmodum tradunt Abbas in capitulo. de success. ab intestato. Felin. in dicto. §. cæterum. Concilium Coloniese dict. capit. 8. optimus textus in capitulo cum sit nimis. §. vltim. de Iudæis, capit. cum tu, de vsuris.

Quintum, & si tutius sit quod modò admonuimus, & omnino seruandum vbi sententia iudicis pœna pecuniaria inferatur: si tamen eadem

pœna statuto, aut constitutione sancita fuerit, poterit iudex Ecclesiasticus eam in proprios vtus expendere. Id etenim sit statuti, & legis auctoritate ex quo suspicio Auaritiæ abest ab ipso iudice, cum per statutum ea pœna Episcopo aut iudici adijcitur notant Hostiens. Abb. & Felin. in dict. cap. irrefragabili. §. cæterum, Ioan. Bernar. in præxi, cap. 134. Ioan. Lupi. in rubric. de dona. inter virum & vxorem. §. 39. colum. penult. qui idem esse probant, vbi Episcopus indigeret, ac esset inops, potest enim tum licitè per sententiã delinquentes pœna pecuniaria multare, & eam in proprium victum expendere.

Sextum, vbi à iudice pœna inferatur, ob iniuriã clerico irrogatam, & ea pecuniaria sit, dimidia eius pars competit Ecclesiæ, cuius rector ipse iniuriam passus + existit, altera pars in vtilitatem læsi est distribuenda, text. singul. in cap. 2. de pœnis, cuius meminit in hunc sensum Roman. singul. 443. nam dum text. dicit, alteram in eius elemosynam iustè dispertiat, intelligendus ita est, vt elemosynam pro anima clerici inperfecti ea distributio referatur. Siquidem negari non potest eo delicto Ecclesiã, & ipsum clericum offendi, & idè vtrique est satisfaciendum, idem post Hosti. in summa de maledic. vers. sed cui notat Feli. in dict. cap. irrefragabili. §. 1. num. 10. addit tamen text. in dict. cap. 2. eius decisionem procedere, quia nullus proximior hæres videtur clerici inperfecti, quam Ecclesiã, quæ cum dño copulauit, vnde infert ibi Panorm. quod si inperfectus clericus haberet heredem contanguineum, illi esset pœna applicanda, quem reprobatur Decius in cap. in præsentia. de probationib. num. 57. dicens, etiam tunc pœnam applicandã esse Ecclesiæ in hunc modum, vt pro dimidia Ecclesiæ cõpetat, pro altera vero parte in vsus pios post obitum offensi, in ipsius animæ vtilitatem erogetur, quibus quidem consideratis non omnino mihi displicet Panormitani interpretatio, nam pars dimidia, quæ offenso vere competit, eius hæredibus, si quos habet, exoluenda est, non Ecclesiæ: si verò hæredes non habuerit offensus, pro eius anima est distribuenda, quod sentit Henric. in dicto capitulo. 2. sic sanè procedit opinio Abb. quoad pœnæ partem, quæ offenso debetur: opinio autem Decij, quoad partem, quæ Ecclesiæ itidem offenso dari debet.

Septimum, aduertendum est, Ecclesiã, & prælatum di. cecilianum, + filium habere, glos. in cap. quia diuersitatem, de conce. præben. quæ singula est secundum Cardin. in Clemen. 2. §. 1. de hæreti.

hæreti. Anani. & Felin. in cap. excōmunicamus. in. 1. eod. titu. Felin. in dict. cap. irrefragabili. §. 1. Barb. in cap. 1. de probatio. num. 61. Repert. inquisitor. verb. confiscatio. Anto. & Imol. col. 4. in dicto cap. quia diuersitatē, post alios ibi, & secundum Fel. in dict. §. 1. hæc est verior opinio, & moribus recepta, idem testatur Ioan. Bernar. in pract. crimin. cap. 134. idem capit. 124. ad finem. scribit, eam opinionem cōmunem esse, frequentissimo viū comprobata, & quamuis de hac re disputet, idem videretur tenere Ioan. Lupi in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 39. post Abba. in cap. 2. de successio. ab intesta. licet Abb. idem in cap. tuæ, de pōnis, dicat hoc iure nō probari sic prædictam opinionem secutus censet Aufferius in Capella Tholosan. 274. posse nominari publicè fiscalem, procuratorē iptum tribunalis & iurisdictionis Episcopalis: quāuis asseueret id non facile admitti ab Regijs & secularibus magistratibus. Et verè, licet communis opinio obtineat, non est id temerè permittēdum, ad explendam avaritiam Episcoporum, sed vt ea quæ eorum fisco fuerint delata in vñs pios errogentur, vt ipse Panormita. censet in dict. cap. 2. & nos paulò ante tradidimus. Nam text. in dict. Clemen. 2. de hæreticis, quæ de fisco Ecclesiæ mētionem facit, non est ad fiscum Prælatorum, sed ad fiscum Romanæ Ecclesiæ, aut Cathedralis, referendus: sic etenim bona Clerici hæretici habentis beneficium Ecclesiasticum pertinent ad Ecclesiam, in qua beneficium ꝛ obtinuit: non habentis beneficium, fisco Ecclesiæ, cap. excōmunicamus. §. damnati, de hæreticis. dicta Clemen. 2. bona autem laici hæretici ad fiscum secularem, & Principis deferuntur vt probatur in dicto. §. damnati, vnde iuxta hanc distinctionem est intelligendus textus in cap. cum secundum, de hæretic. in sexto, sicut ibi adnotarunt Ancharran. & Francisc. Bald. item in libro quis presbyter. C. de Episcop. & cleric. sed quod bona immobilia clerici committentis crimen hærescos pertineant ad Principem secularem, probant Oldrald. consil. 17. siue is habuerit beneficium, siue non habuerit. Guilielm. Benedit. in cap. Raynuntius. de testamen. verb. & vxorem. numero. 242. & Rupellanus Forcsum institutionum libro. 3. Folio. 307. quibus accedit quod Felin. in dict. cap. irrefragabili. §. cæterum, columna prima scribit, dicēs, ideo ad Principem secularē pertinere bona hæreticorum, quia ad eum spectat exequutio confiscationis pœnæ huius criminis: dict. cap. cum secundum leges, quin ipse Felin. asseuerat eam

constitutionem per extrauagātes quasdam Romanorum Pontificum sublatam esse, & deinde sancitum, vt bona cuiuscunque hæretici diuidantur pro æquis portionibus inter Romanam Ecclesiam, Episcopum, & hæreticæ prauitatis inquisitorem, quod minimè seruetur saltem Hispanie vbi bona siue mobilia, siue immobilia etiam clerici hærescos damnati, etiam habentis Ecclesiasticum beneficium ad fiscum Regium pertinet, atque ita praxis obtinuit, quæ non est aliena à iure, cum præter Oldrald. & aliorum sententiam Rex ipse Catholicus curam habeat constituendi summum illud prætorium, qui in eius curia, & apud ipsum Principem causas totius Hispanie ad huius criminis punitionem pertinentes tractat, cui præest vnus ex summis Hispaniæ Præsulibus, qui expensis Regijs per totam Hispaniam constituit, ac mittit hæreticæ prauitatis Inquisitores ad labem istam extirpandam: quo fit, vt mirum non sit omnia hæreticorū bona ad Principem & Regium fiscum deferri ad tot expensarum subministrationem, ad hæc faciunt, quæ de Regno Franciæ tradit Aufferi. in Clemen. 1. de offic. ordi. regu. 4. Fallentia. 2. Quibus & illud libenter addam, quod Hieronymus Paulus in practica Cancellariæ adnotauit Folio. 33. scribens, bona Clerici cōiugati cum vnica, & virgine, quæ ab eo ob aliquod crimen lege auferuntur causa confiscationis post condemnationem iudicis Ecclesiastici, applicanda fore Principi seculari, & eius Regio fisco: quod notandum est præter ea, quæ ipse tradidi in Epitome. 2. parte, de matri. mo. cap. 8. §. 5. num. 10.

Ex Capite sequenti.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Semel absolutus ab obseruatione iudicij, potest iterum eiusdem criminis accusari: & idem vbi accusatio diuerso iure repetitur.*
- 2 *Absolutus indulgentia Principis, iterum accusari non potest.*
- 3 *Absolutus in foro animæ potest in foro exteriori eiusdem criminis accusari: & imbi quæ sit pœnitentia publica, & quæ solennis.*
- 4 *Criminis accusatio non tollitur per baptismi susceptionem.*
- 5 *Quid de absoluto iudicio Inquisitionis, aut denuntiationis, transactionis causa, aut delatione iuramenti?*

- 6 *Absolutus in foro Ecclesiastico si crimen sit missi fori. potest apud iudicem secularem iterum accusari.*
- 7 *Quid de eo, cui offensus iniuriam remisit: an accusari possit: & de satisfactione iniuriae quo ad honorem, damna & expensas?*
- 8 *Criminis eiusdem repetitio ex intervallo, vel eodem impetu: pluribus ne poenus sit punienda?*
- 9 *Vbi poena abscissionis manus, alteriusve membri, & mortis est à lege definita: an incipiendum sit supplicium à minori?*
- 10 *Hæretici quo iure in poenâ criminis comburantur?*

Quando crimen semel in iudicium deductum: possit iterum in iudicio tractari.

CAP. X.

DE HIS CRIMINIBVS, inquit text. de quibus absolutus est accusatus, nõ potest accusatio replicari, capit. de his, rubric. de accusationib. cui regulæ aliquot ex iure Ciuili solent obijci decisiones, quæ permittunt fieri quandoq; quod per eam prohibetur, & idè ad eius interpretationem veluti cõpendio quoddam aliquot ite intellectus exponam.

Primò, hæc regula intelligitur, vbi accusatus absolutus est ex eo, quod crimen probatũ non est, alioqui si absolutus fuerit ab obseruatione iudicij, quia accusator legitimus non erat, tunc poterit iterum eadem criminis causa tractari, text. in l. libellorum. §. quod si libelli. ff. de accusat. cap. per scripta. §. libellorum. 2. quæstione. 8. gloss. in capitul. Epiphanium, quinta quæstione vltima. Anto. Henric. columna penult. Abbas, & Doct. communiter in dicto capitulo, de his, quo in loco adnotarunt Marianus, & Felinus columna prima, non esse primum accusatorem ad secundam istam accusationem admittendum, imò repellendum fore etiam si modo legitimus sit accusator cessante impedimẽto, quod oberat tempore primæ accusationis, nam & si aliæ causæ cessauerint, superest ex prima accusatione, & ea finita inimicitia, quæ repellit ab accusando. l. in ipsius. C. famil. hercisc. Aretin. & nouiores in cap. 1. de iudic. idem Aretin. in cap. repellantur. de accusat. quæ hic intellectus seruandus vbiunque ex

alia quacunq; causa ab obseruatione iudicij reus absolutus, nõpe ex malè concepto libello, quod eadem ratione procedit, & præterea hæc prima interpretatio locum obtinet ex his, quæ ipse latus tradidi libro. 1. huius operis capit. 1. num. 8. vbi plura ad hanc rem adnotauit, quæ ad huius capituli sensum maximè vtilia sunt.

Secundò, tunc demum eiusdem criminis accusatio repetenda non est, cum primus accusator fidè & probè officium accusatoris egerit, at si præuaricatus fuerit, iterum accusatio admittenda est. l. 3. ff. de præuarica. gloss. & communis in dicto cap. de his criminibus, & probatur præuaricatio ex his, quæ Bart. explicat in. l. prima. §. præuaricatorem. ff. ad Turpillianum.

Tertiò, admittenda est accusatio iterum aduersus iam delatum & absolutum, si quis in hac secunda accusatione propriam vel suorum iniuriam prosequatur, optimus text. in. l. si cui. §. iisdem. ff. de accusatio. modò ignorauerit primam accusationem tractari, gloss. cõmuniter recepta in dict. cap. de his, & probabitur ignoratia proprio iuramento, gloss. in dict. §. iisdem, quam Doct. inibi sequuntur, dixit notabilem Bald. in. l. secunda. §. penult. ff. si quis caur. notat Antonius, Abb. & Felin. in dict. cap. de his. Aretin. cont. 8. colum. vltim. Regia. l. 12. tit. 1. Partit. 7. facit ad hoc gloss. insignis in cap. significasti. in. 1. de homicid. quæ censet, standum esse cuiuspiam iuramento in his quæ ad animum pertinent, sicuti ignorantia, & scientia, ac his similia. Idem asseruit gloss. in cap. si vero. in. 2. de Sent. excom. per text. ibi & in. §. sed ista, vbi Iason. num. 89. gloss. item in. l. atqui natura. §. cum me absente. ff. de nego. gest. tradit latè Hippoly. in rubric. C. de proba. nu. 122. optimus text. in cap. pastoralis, de exceptionib.

Quartò, eadem decisio est intelligenda cum absolutus accusatus ab accusatione criminali, quasi secus sit vbi fuerit absolutus à querela ciuili, aut ciuilitè in iudicio proposita, nam tunc iterum criminaliter accusari poterit. l. 1. C. quando ciuil. act. crimi. præiudicet, id tamen verum est, nisi vtraque poena ciuilis inquam & criminalis ad vindictam tenderet, tunc etenim si actum esset ciuilitè, agi non posset postea criminaliter. l. prætor edixit. §. primo, vbi Barto. ff. de iniu. Abbas, & alij in dicto cap. de his criminibus, optimus textus in. l. quod Senatus. ff. de iniurijs, explicat Baldus in. l. edicta, in. 1. repet. numero. 51. C. de edendo, & præterea hæc quarta interpretatio est admittenda vbi accusatus absolutus fuerit, quia non probatur delictum, secus etenim si abso-

si absolutio ex eo facta fuerit, quod reus delictū non commiserit, siquidem in ea specie accusatio poterit demum ab altero, non primo accusatore tractari. l. qui de crimine. iuncta glos. C. de accusatio. Bart. in l. secunda. col. tertia. ff. vi bono. rap. Abb. Marian. Felin. & alij in dicto capitul. de his criminibus.

2 Quinto, hæc regula procedit non tantum, vbi per sententiam iudicis fuerit † criminis reus absolutus, sed & quando per indulgentiam Principis aut eius, qui crimen remittere possit. gloss. communiter recepta in d. c. de his. & in. c. ex tua. de filiis presbyte. quorum sententiam communē esse eam sequutus fatetur Deci. consil. 137. col. 2. modo ea dispensatio quo ad pœnam criminis, & quo ad forum exterius processerit, alioqui non impedit remissio vel indulgentia accusationem, si vel contigerit quo ad irregularitatem, siue restricta fuerit ad forum conscientie duntaxat, secundum Anani. in dict. capit. de his. colum. 1. sen sit glos. in capit. 2. de schismaticis. quibus ad stipulantur ea, quæ Ludou. Gomee: adnotauit in reg. cancellar. de non iudi. iuxta formam supplicat. quæstione decimaquarta. & Paul. Parisi. consil. 67. libro. 4.

Cæterum, præmissa lege, aut consuetudine, qua obtentum sit fures pro tertio furto suspendēdos fore, & mortū tradendos, ea obtinebit, etiam si prima duo fūrta, aut alterum illorum fuerint indulgentia Principis abolita, quia nihilominus apparet consuetudo furandi: quod in specie asserit dicens sic receptum esse in praxi Chassanæ. in consue. Bar. rub. 1. §. 5. versic. simplex. nume. 20. Idem tenet Matthæ. Afflict. in const. Neap. rub. 35. cap. ad legitima pondera. num. 1.

3 Sexto, idem Canon procedit vbi reus à crimine absolutus est per iudicem exteriorem in iudiciali foro; quod si absolutus fuerit in foro interiori conscientie, quod aiunt, non impeditur accusatio coram exteriori iudice †, cum prior criminis examinatio fiat ad pœnitentiam, & satisfactionem diuinæ offensæ: posterior vero necessaria sit ad publicam vindictam: & ad reipublicæ satisfactionem gloss. communiter recepta in dict. cap. de his. quæ planè vera est in pœnitentia occulta, sicuti gl. sensu, & expressim Ananias inibi, Host. Anto. & Imola, in capitu. tuæ. de procurat. quasi pœnitentia publica crimen extinguat, etiam quo ad exterioris fori iudicium: quo ego falsum existimo, & præmitto, pœnitentiam quandam esse publicam: alteram solennem. Publica pœnitentia ea est, quæ absque vlla solennitate publice fit

ex Episcopi, vel Sacerdotis mandato vbi peccatum publice commissum fuerit cap. 1. & ibi Docto. de pœnit. & remis. glos. in cap. quæsitum. eo. titu. vt peregrinatio cum certis vestibus, verberatio, & hæc plerunque Sacramentalis est in interiori iudicio, modo consentiat pœnitens & sic tacite vel expresse permittat peccati reuelationem secundum Abb. in capitu. literas. de præsumptio. colum. 3. Syluest. verbo. pœnitentia. quæstio. 3. & Marti. Azpilcueta in capi. Sacerdos. de pœnit. dist. 6. num. 98. Origenes quidem aperte distinguens in Psalm. 37. pœnitentiam publicam à priuata, de publicâ docet non facile nec temere ad ipsam veniendum esse, sed præuia matura deliberatione & consilio, ob eam causam videlicet, si peccatum eiusmodi sit, vt & correctio peccantis, & aliorum ædificatio publicam requirat pœnitentiam: meminit huius loci Albert. Pichius de Eccles. Hierarchia. libr. 2. cap. 8. Folio. 4. extant & ad hanc rem pulchra verba apud Beatum Rhenanum in admonitione operum Tertulliani: que ipse tribuit diuo Augustino in libr. de pœnitentia medicina. quem lector reperiet inter opera Augustini Tomo. 9. & Rursus Tomo. 10. Homilia. 50. Solennis vero pœnitentia est, quæ olim in capite quadragesimæ certis seruatis ritibus fieri solebat, cuius meminit text. in capite. in capite. 50. distin. ex concilio Agathensi capi. 15. quæ ab alio quam Episcopo iniungi non poterat. glos. ibi. & in cap. conquerente. vbi Panor. col. 3. de off. ordi. huiusque solennis pœnitentia sunt quædam speciales conditiones, eique aliqua tribuatur, quæ in pœnitentia publica locum non obtinent, quemadmodum tradunt optimè Hostien. in summa. titu. de pœnitent. Thomas in. 4. sent. distin. 14. quæst. 1. artic. 5. & ibi Paluda. quæstio. 6. Florenti. 3. part. tit. 14. cap. 17. §. vltim. tex. in cap. confirmandum. 50. dist. & in capite. vlt. 26. quæst. 6. huius solennis pœnitentia imaginem etiam nūc Saxones seruant in vrbe Alberstadiensi, siquidem in eo templo, quod Virgini matri Sacrum est, singulis annis ex plebe aliquis eligitur, quem grauioribus noxis inquinatū putant: hunc ferali, & pulla veste, obuoluto capite cineralium die in templo statuunt, & peractis Sacris eiiciunt, donec per quadraginta dies per vrbs compita vagus, & mendicans errauerit. interim diuinæ ædes ingredi eum fas non est: qualemcunque cibum, vel ab ædituis, vel aliunde oblatum non aspernatur, neminem alloquitur: non indulget somno, nisi post concubinam noctem: idque in media via, die Iouis, quæ Dominicæ cœnæ dicatur.

ta est, ad templum reducitur, ibi à Sacerdote solennibus quibusdam ceremonijs absolvitur, & à cõfluente illud populo stipem accipit. Adamum hunc vocant, & omni crimine expiatus credunt, ac per eum creditur expiata ciuitas, vt commemorat Ioannes Bohemus Aubanus libr. 3. de moribus omnium gentium, capit. 13. quem retulit Martinus Azpilcueta in cap. si quis. de pœnit. dist. 5. Huius etiam instituti meminere Æneas Syluius, postmodum Pius secundus, Pontifex Maximus, in Europæ descriptione. c. 31. Rapha. Volaterranus Geographiæ libro. 7. quo loco de Saxonibus agit. Beatus Rhenanus in admonitione ad Tertullianum. & Andreas Alciatus libro. 9. parerg. capit. 22. quibus quidem consideratis facile constat, pœnitentiam, siue publicam, siue solennem plurimum differre ab ea punitione quæ fit apud exteriora, & potissimum laicorum tribunalia: & ideo verius est, pœnitentiam adhuc publicam minimè impedire criminis accusationē: quod in specie probant Abb. Areti. Maria. & Felin. in dict. capitul. de his criminibus. idem Abb. in dict. cap. tuç. Antoni. Burgenfis in cap. 2. num. 6. de emptio. & vendit. quibus suffragatur text. in cap. fœlicis. §. per hoc. de pœnis. in. 6. Cuius decisionem statim ad alia adducemus, posset profecto opinio Host. & Imol. quam & Hippol. sequitur in singula. 639. procedere in eo, qui danatus est ad perpetuam pœnitentiam: nam hic censetur constitutus sub Ecclesiæ protectione. capitul. aliud. 11. quæst. 1. secundum Antoni. & Areti. in capit. 2. de for. compet. dubito ramen, an id admissuri sint iudices seculares. Quidquid sit, non possum non mirari, qua ratione ductus Bart. consilio. 167. responderit, præmissio statuto, quo punitione remittitur ei, qui pacem fecerit cum offenso: non esse blasphemum puniendum, si pœnitentiam criminis egerit in foro etiam interiori: hoc etenim quasi cum Deo pacem fecerit. subscripsere Bartolo, Ancha, & Anania in capi. 2. de maledicis. Felin. in dict. cap. de his. & Deci. consil. 137. col. 2. à quibus libentissimè dissentio: quippe qui existiment alienum esse hunc sensum à mente, & intentione legis quæ non cogitauit de pace, quæ cum Deo inita est per pœnitentiam in interiori iudicio: sed de pace, quæ fit cum eo, qui ratione iniuriæ admitteretur in foro exteriori ad accusationem prosequendam, qualis est priuatus iniuriam passus & respublica, quæ vt priuatus quandoque offenditur. imo & cõtra Barto. est text. insignis in dict. capitul. 2. de maled. quibus adde, quæ ipse notauit in capit. Raynuntius.

de testam. in principio. numero. 13.

Septimo, non tantum impeditur accusatio, quando reus per sententiam semel fuerit ab eo crimine absolutus, sed etiam vbi reus Christi fidem Baptismo professus fuerit, nam tollitur crimen per Baptismum. glo. in cap. quod autem. 32. quæstione prima. & in capit. sine pœnitentia. de consecrat. distinct. 4. ex quibus ita intelligunt dubitationem hanc Calder. Antoni. Imol. Anania & Felin. in dict. capit. de his criminibus. Nisi quatenus crimen damnum proximo intulerit, nam hoc nihilominus est læso refarciendum. Sed adhuc Calderini sententia falsa videtur per text. in cap. gaudemus. de diuortijs. cuius ratio procul dubio generalis est, & palam ostendit, crimina quo ad exterioris, & iudicialis fori accusationē minimè tolli per Baptismum, quemadmodum glo. inibi censet, quam sequuntur Abb. & Maria. in dicto capit. de his. idem Abb. in dicto cap. gaudemus. Card. in Clemen. 1. §. sanè. quæstio. 14. de vsur. quorum opinionem fatetur communem esse Anani. in dict. capitul. de his. colum. 2. idem asserit eam sequutus Deci. in capi. quæ in Ecclesiarum. colum. 7. de const. idem eleganter consilio. 130. ad ea vero, quæ in contrarium adducta fuerint, faciliè respondetur: nam procedunt quo ad pœnam temporalem, quæ debetur præter culpam in foro conscientie ipsi Deo ob peccatum quæ satisfactio à Theologis rectè appellatur, hæc etenim, si non remittatur, hic vel in purgatorio est exoluenda: hæc inquam pœna per Baptismum remissa censetur virtute Sacramenti ex merito passionis Christi, qui pro nobis passus est: cuius passionis merita vel virtute Sacramentorum, vel ex distributione Romani Pontificis pro peccatoribus satisfaciunt. sic sanè gloss. in dict. capit. quod autem. & in capit. sine pœnitentia. interpretatur Cardin. à Turre Cremata inibi, quicumque inquit Paulus ad Romanos sexta. Baptizati sumus in Christo, in morte ipsius Baptizati sumus. eandem interpretationem probat Thomas. 3. parte. quæstione. 68. artic. 3.

Octauo, constat aperte text. in dict. ca. de his. obtinere quando reus fuerit absolutus in iudicio accusationis, nam si in iudicio Inquisitionis fuerit absolutus reus, poterit iterum accusationis iudicio impeti, & secundum Doctores communiter in dicto cap. de his. maximè Anto. Abb. & Felin. quibus aduersantur Bartol. in l. si cui. §. ijsdem. ff. de accusa. Anani. consil. 17. colum. 3. Deci. consilio. 137. existimantes absolutum iudicio Inquisitionis non posse iterum de eodem crimine accusari.

fari. idem Alexand. consil. 11. num. 7. libr. 1. quorum opinio vera est iure civili, iuxta quod iudicio Inquisitionis pœna ordinaria criminis infligitur. l. 4. C. de sepulchro viol. Bart. & doct. communiter in l. 2. §. si publico de adult. Abb. in 2. colum. & alijs in capit. Inquisitionis. de accusat. & etiam iure Canonico in casibus, quibus esset imponenda pœna ordinaria hoc iudicio, quod fatentur Antoni. Abb. & Felin. in dict. ca. de his criminibus. tradunt Inno. in capit. qualiter. in 2. vbi Abb. num. 20. Cardi. num. 12. Arret. num. 29. & Feli. in §. licet. colum. 1. de accusat. Hippo. in practica. §. constante. num. 83. ex quibus deducitur, posse absolutum iudicio Inquisitionis iterum accusari, quoties non esset imponenda criminis pœna ordinaria, quod in dict. cap. de his. communiter est receptum. id tamen ipse intelligerem nisi foret reus absolutus ex eo: quia crimen non fuit ab eo commissum. l. qui de crimine. iuncta glos. C. de accusat. hodie frequentissimum est omnia & quæcumque crimina à iudicibus tractari accusante publico fiscali, qui accusatoris officio fungitur, & ita eo accusante iudices pœnam criminis ordinariam non remittunt. ex his etiam constat, quid dicendum sit in reo absoluto, vbi crimen tractatum est in iudicio per denuntiationem, aut exceptionem iuxta notata in cap. 2. de ordi. cogni. & in cap. 1. ad finem. de except.

Nono idem Canon procedit vbi reus per sententiam iudicis absolutus fuerit secus equidem si transactionis causa: nam etiam si transactio valida sit poterit alter à transigente idem crimen ad iudicium accusatione deferre. glo. in l. transigere. C. de trans. verb. prohibitum. Bart. & Salyc. 4. opposit. quos alij communiter sequuntur. probat text. in l. 3. §. penult. ff. de sepul. viola. & in l. qui coetu. §. vlt. ff. ad l. Iuli. de vi public. notant Bart. in l. si maritus. §. si negaverit. ff. de adulte. & Doct. communiter, quemadmodum testantur Felin. in dict. capit. de his criminibus. & Iason in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiu. num. 10. vbi glo. communiter recepta hoc ipsum probat, & id verum est quoties accusatio nomine publico in iudicium deducitur, at si crimen in iudicium delatum fuerit priuatim, eo accusante, cui is accusandi, & prosequendi propriam, vel propinquo rum iniuriam præ cæteris, & potiori, ac priori loco competit, isque cum reo transigerit, apparet post hanc transactionem non posse ab alio remotiori, etiam ignato prioris accusationis, criminis causam repeti, cum reus ipse pacem inierit cum legitimo, & cæteris potiori accusatore iuxta no-

tata. in l. quarta. §. Cato. per Bart. in fuffide verb. oblig. & in l. pro hærede. §. vltim. ff. de acqui. hæredita. quibus adde Regiam. l. vigesimam secundam. titul. 1. part. 7.

Decimo, eadem Canonis constitutio obtinet, si reus absolutus fuerit ex dilatione iuramenti ab aduersario sibi autoritate iudicis facta: nam si post iuramentum istud à iudice ex ea causa fuerit absolutus, non poterit iterum eiusdem criminis accusatio repeti secundum Alex. in l. 3. in princolum. penult. ff. de iureiur. vbi sequitur Bartoli distinctionem in l. eum qui. §. in popularibus. ff. eo. titulo. quo in loco Iurisconsultus hanc sententiam probare visus est. Sed quod etiam non lata sententia absolutoria: obstet cæteris accusare volentibus delatio iuramenti autoritate iudicis facta: licet cæteri velint nomine publico accusare probat glos. in dict. a. l. transigere. verb. prohibitum. & ibi Salyc. 4. opposit. Alberi. colum. prima. in dicto. §. in popularibus, omissa Bartoli distinctione: atque ita hanc opinionem, que inibi probatur, dicunt communem esse Alex. colum. 2. & Iason numero decimo. in dicto. §. in popularibus. quod notandum est: quauis moribus receptum sit, quod in criminalibus iudicijs non admittantur hæc iurifurandi delationes: nec iudices eas permittunt: propter crebra, & facilima petiuria.

Vndecimo, eadem constitutio ita interpretanda est, vt si crimen fuerit misti fori: quale est Sacri legum, sortilegium, diuinatio, & similia, quæ tradit Abb. in ca. cum sit generale. de for. compe. licet reus fuerit in foro Ecclesiastico absolutus: possit nihilominus apud iudicem secularem iterum accusari, crimenque ipsum examinari, & puniri. quod omnium consensu receptum est. imo & si à iudice Ecclesiastico reus ob hoc crimine punitus fuerit: iudex secularis adhuc iuste poterit idem crimen examinare, & eius authorem punire. text. in cap. foelicis. §. per hoc. de pœnis. in 6. quem ad hoc adnotarunt vti singularem plerique Doctores præsertim Abb. in capi. tuæ de procura. pen. colum. idem in dict. capit. de his criminibus. idem in cap. 1. de offi. ord. colum. vlt. vbi Antoni. idem tenet text. & ibi Bald. in l. placet. C. de Sacrosan. Eccles. idem Bald. eleganter in consilio. 260. lib. 3. Ancha. in reg. ea que. Fol. pe. de regu. iur. in 6. Arret. & Feli. in dict. capi. de his. vlti. col. Ioan. Andr. Dominic. & Franc. in dict. cap. Foelicis. §. per hoc. quorum opinionem communem esse asserit Alciat. in dicto capitu. 1. in glos. vltim. quo in loco falsò citat Felin. in dict. capit. de his.

tanquam hanc esse communem asseuerantem: quam tamen probat, & explicat Aret. in consili. 58. dubio. 2. est tamen intelligenda hæc communis sententia nisi pœna à iudice Ecclesiastico infligta, fuerit satis sufficiens ad criminis punitiōnem & culpæ mensurata: secundum Ioan. Andr. & Domini. in dict. capit. fœlicis. Abb. in dict. capit. tuæ. & Areti. in dict. capit. de his criminibus. qui censent eo casu non posse iterum crimē hoc apud secularem iudicem tractari: quod in praxi admodum vtile foret, & fortassis obseruandum auctore Alcia. in dict. capit. 1. quanuis ipse dubitauerit de huius opinionis veritate non sã iustē, ni fallor. ex quibus non est recipiendū, quod glo. in dict. §. per hoc. scribit dicens, eam decisionem specialem esse: nec vbique admittendam fore: nã iuxta communem sententiam idem erit vbicunque crimen sit misti fori.

7 Duodecimo ad huius capituli interpretationē dubitari frequenter solet: quid agendum sit: vbi offensus, seu iniuriam passus: absolutum fecerit; ac reddiderit iniuriæ, & criminis reum in animæ iudicio: quippe qui ei dimiserit, & condonaue- rit iniuriam: an possit apud iudicem exteriorem postulare criminis punitiōnem, & vindictā: cum ei ex aduerso obijciatur, ipsum accusatorem verē Christianum esse, & post iniuriam pœnitentiæ Sacramentum suscepisse: cuius dubitationis examen exigit, vt præmittamus, offensum ab altero teneri omnino sub mortalis criminis reatu in ani- mæ iudicio rancorem, & odium illi remittere: nō tamen ius accusandi apud iudicem, & aucto- ritate publica vindicandi propriam iniuriam. gl. insignis in capit. 2. de homi. in. 6. & in capi. si quis contristatus. 90. distin. & in cap. quia præsulatus. 1. quæst. 4. & in capi. 1. de maledi. primum probatur in cap. ea vindicta. 23. quæst. 4. & in capi. cum minister. 23. quæst. 5. ca. prodest. eadem caus. & quæst. notant diuus Th. & Caiet. 2. 2. quæst. 68. artic. 1. & hi, qui proximē adducuntur ad huius af- fectiōnis secundæ partis probationem. vnde fit, vt & si accusatio iusta sit, si tamen præcipua accu- santis intentio non tendat ad vindictam publi- cam, nec ad iniuriæ punitiōnem, & satisfactiōnem: sed ad proximi læsionem in eius odium: morta- le crimen accusator committat: vt docet Thom. 2. 2. quæst. 108. artic. 1. & ideo si Principalis inten- tio recta sit: licet humana fragilitate animus in affectum aliquem aduersus reum labatur non statim est culpæ mortalis arguendus: ex mente eiusdem Thom. & Sylues. verbo. accusatio. §. 5. probatur item hæc prior pars in cap. accusasti. de

accusat. quemadmodum Inn. Abb. Aret. & alij communiter eam decisionem interpretantur. Po- sterior pars ratione constat: quia vindicatio au- thoritate publica, & accusatio, actus est iustitiæ, id est, virtutis, qui prohibitus non est: sicuti in hac specie probant Tho. dict. quæstio. 108. artic. 1. & 2. Caiet. dict. quæst. 68. art. 1. Ioan. Arboreus libr. 19. Theosophiæ capitu. 3. eruditissimē apud Hispanos Domini. à Soto in relect. de secreto. 2. membro. quæstio. 5. Mart. Azpilcueta in capi. inter verba. Corol. 60. 11. quæstio. tertia. Ioan. a Medina de contractib. q. 29. hinc sæpe plura de- ducuntur.

Primum, licitum esse iniuriam passo delin- quentem accusare: etiam si reus commissi crimi- nis pœnitentiā egerit. Ioan. Andr. Abb. & Do- cto. communiter secundum Aret. in cap. accusa- sti. de accusatio.

Secundum, minimē teneri iniuriam passum restituere pecuniam, quam accepit, vt iniuriam remitteret: modo boni viri arbitrio æquum acce- perit: imo poterit agere in iudicio ad petitiōnem eius, quod ei ex ea causa fuerit promissum: quod probatur in. l. transigere. C. de transactio. notat expressim Ioann. à Medina de contractib. quæ- stio. 29.

Tertium, constat satis aperte, non esse remis- sum ius accusandi, & iniuriam deferendi ad exte- riorem iudicem ex eo quod iniuriam passus in animæ iudicio eam dimiserit & condemnauerit: siquidem ea remissio ad odium, & rancorem per- tinet: non ad ius accusandi. Bart. in. l. non solum. §. 1. ff. de iniu. & in. l. si tibi. §. 1. ff. de pact. vbi. Ale- xan. testatur hanc opinionem communem esse. idem Ias. in. l. huiusmodi. §. ædes. ff. de leg. 1. & Fe- lin. in dict. cap. de his criminibus. colum. vlt. qua- ratione responsum est quæstioni, & dubitatiōni huius duodecimæ interpretationis: quod ita acci- piendum est, vt si plena, & generalis facta fuerit remissio etiam ad exteriorem iniuriæ querelam extendatur: sicuti censent Alexan. Ias. & Fel.

Quarto, eodem iure & illud asseueratur: etiam remissa iniuria quo ad forum exterius, & exte- riorem accusationem, posse iniuriam passum agere ad damna, & expēsas, quæ sibi intulit læsio: quas- que ipse ministravit causā illati vulneris: hæc e- nim distincta sunt ab ipsamet iniuria: quod no- tant Anchar. & Abb. in c. 1. de iniur. Hadria. in. 4. vbi agit de restit. bonorū corporis. Speculator ti. de accusatore. §. 1. vers. quid si vulneratus. num. 8. quo in loco scribit hoc verum esse etiam si ac- cepta pecunia remissio iniuriæ facta fuerit. opti- ma glōf.

maglo. in cap. si Canonici. de of. ord. in. 6. Bal. in l. si pro fure. ff. de condi. furt. Angel. in. §. vlt. In fit. de iniur. Ale. consil. 20. lib. 5. idem cō. 168. nu. 5. libr. 2. Bald. ibi docto. in dict. l. si tibi. §. 1. Sed vt hæc ipsa communis sententia apertius probetur animaduertendum est, iniuriam alteri inferentem teneri omnino læso, & iniuriã passio refarcire dāna, & expensas ratione iniuriæ, & læsionis sibi contingentes. cap. 1. de iniu. Lex hac. ff. si quadru. paup. fecisse dicatur. nec refert percussus iacuerit in lecto, an non: siquidem satis est quod is ob percussione[m] impensas fecerit, aut mercedem ordinariam artis, quam exercebat, lucrave omiserit. Abb. in dict. ca. 1. latius Ioan. Lupi. in cap. per vestras. 6. notab. §. 9. de donat. inter vir. & vxor. cōstat idem ex Thom. 2. 2. quæst. 62. artic. 2. Scoto, & alijs in. 4. senten. distinct. 15. quæst. 3. vbi Ioan. Maior, quæstio. 19. & Hadria. in cap. de resti. bono. corp. Ex quo apparet, mercedem operarum soluendam esse iniuriam passio iuxta eandem æstimationem, quam ipse, si verè operaretur, consequutus foret, totam etenim hanc æstimationē ipse ob percussione[m] desinit acquirere: & ideo tanti eius interest, percussum non fuisse, quamuis Ioan. Maior existimet, arbitrio boni viri aliquid minus soluendum esse percusso quiescenti, quam ei iuxta mercedē laboranti, deberetur: quod non potest vlla ratione defendi, cum iniuriam passus, si bona vteretur valetudine, nec percussus fuisset artem propriam exercebat: igitur hoc impedito exercitio: tanti est faciendā æstimatione, quanti fuerit cessante impedimento. Item constat filios, & heredes iniuria occisi agere posse ad æstimationem operarum, quas potuissent impendere, & ministrare: occisus si uixisset, nec interfectus esset iuxta computationem Iuriconsulti in l. hære ditatum. ff. ad l. Falci. sic etenim visum est Panor. in dict. cap. 1. & in cap. olim. de iniurijs. Specula. titu. de iniur. §. 2. colum. 2. optimus textus in l. estim. ff. de his, qui deiecer. vel effud. notant Aymon consil. 119. Hippoly. consil. 115. & in singu. §. 73. vbi scribit idem esse, etiam si homicida ad mortem in pœnam criminis damnatus fuerit. citat ad hoc tex. & ibi Fabrum, & Ange. in. §. iudex. Institu. de obligationib. quæ ex quali. delict. nascuntur adde, iniuriã passum ex percussione non posse petere æstimationem damni sibi imminens causa cicatricis, quæ ex vulnere faciem deformem efficit: si is sit homo liber. l. ex hac. ff. si quadru. paup. quam commēdat Roma: consil. 278. l. vii. ff. de his qui deie. vel effuder. Abb. in dict. capitu. primo. nisi foemina sit secundum Alberi-

cum post Iacobum Rauennatem in dicta. l. hac. & idē in quolibet seruo. l. si seruus seruum. §. rupsisse. ff. ad l. Aquili. Huius tamen quæstionis, quæ de satisfactione vulneris illati, & homicidij adduximus, longius ex amen poterit Lector petere à Dominico Soto libr. 4. de Iustitia & iure. quæst. 6. artic. 3. vbi hanc constituit regulam: vt in ijs, quæ secundum speciem reparari nequunt, restitutio sit ad arbitrium prudentium faciendā. Tenetur item is qui alteri iniuriam intulit præter damna, & impensas aliquid arbitrio boni viri iniuriam passio retribuere in compensationem iniuriæ illatæ: cum ea haberi non possit pro infecta. Thomas 2. 2. quæstione. 62. artic. 2. ad primum. Caieta. quæstione. 72. artic. 3. Hadria. in. 4. in tracta. de restitutio. bonor. corpo. Scotus in dicta distinct. 15. quæstione. 3. vbi probat, mortuo iniuriam passio, in foro animæ posse eum, qui iniuriam intulit, in iniuriæ compensationem aliquid ad animæ alterius vtilitatem expēdere: nec omnino teneri heredibus pro iniuria satisfacere. Errat tamen Hadria. dum agens de solius iniuriæ satisfactione censet, æstimationem, & satisfactionem faciendam esse tanti, quanti æstimaret percussus se integra & illæsa membra habere: id etenim pertinet ad damnorum, non ad iniuriæ æstimationem. Caterum, quibusdam visum est ad iniuriæ solus satisfactionem oportere, vt is, qui eam intulit, veniam ab altero petat: nam secundum Thomam dicto articulo secundo, non potest fieri per restitutionē honoris, quæ necessaria est, vt actus ille inferentis contumeliam non præcesserit, nec contigerit: vnde diminutio honoris contingens per contumeliam, reparanda est, & tollenda per exhibitionem reuerentię. igitur veniæ petitio necessaria est. Quam obrem Ioannes Ananias in capitu. primo. de maledict. numero. 13. & Anto. Burgensis in capitu. 1. colum. penul. de empt. & vend. post Barto. in. l. si tibi. §. 1. ff. de pactis. existimant, iniuriam passum non teneri dimittere, nec deponere odium, & rancorem: nisi is, qui iniuriam intulerit, veniam offenso petierit. Hoc tamen falsum esse constat ex eo, quod licet quis non teneatur speciali dilectione vti erga inimicum: tenetur tamen eum vniuersali dilectione prosequi: & præparatione animi: ita quidem vt ab vniuersali proximorum dilectione inimicum minime excipiat. Thom. 2. 2. quæstione. 23. artic. 3. Florenti. 4. parte. tit. 6. cap. 4. §. 1. & sanè inimicum ab hac dilectione vniuersali proximorum excipiet quis, si eum odio haberet; igitur non potest opinio Bar. vlla ratione pro-

bari: licet ex Theologis non defuerint, qui idem probauerint. Vnde secundum Angel. verbo. diligere. num. 2. iniuriam passus etiam ante satisfactionem tenetur omnino abstinere à signis exterioribus, quibus odium proximè significatur. id autem, quod de petitione veniæ diximus, relinquendum est arbitrio boni viri: qui si viderit esse necessariam petitionem veniæ ad honoris restitutionem, eam petendam esse censebit. Quòd si aliter possit fieri iniuriæ compensatio, & restitutio, aut si petitiō veniæ decens non sit, nec expediens: non erit veniæ petitiō delinquenti iniungenda: sicuti docet Caieta. 2. 2. quæstione. 72. articulo. 3. & in opusculo. 17. quæstionum. cap. 13. versu. Quintum.

Hæc omnia tendunt, vt manifestum sit, distinctum esse ius accusandi, & agendi iniuriarum actione ad ipsam iniuriam puniendam ab eo iure, quo damnum, & expensæ petuntur. agitur etenim ad iniuriam puniendam quandoque criminaliter, vt reus pœnis iure statutis puniatur: quandoque civiliter ad ipsius iniuriæ pecuniariam æstimationem. §. pœna. & §. atrox. Instit. de iniur. l. item apud Labeonem. §. quod ait prætor. ff. eod. titu. Bart. in l. iniuriarum. in. 2. ff. eod. gloss. Angel. Areti. & Iason numero. 51. in principio. de actionib. gloss. in dict. capi. si Canonici. Francus ibi post alios. & Felin. in capit. ex tenore. de sent. excomm. Abb. in capit. 1. de iniur. Regia. l. 21. titu. 9. parti. 7.

Sic iniuriam passus poterit agere ad punitionem iniuriæ principaliter, civiliter, vel criminaliter: & incidenter ad damna, & impensas: sicuti colligitur ex Bart. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. Abb. & Felin. per text. inibi. in cap. postulasti. de Iudic. Iaso in. §. ex maleficijs. de actionib. nu. 77. Quinimo plurimum differt æstimatio ipsius iniuriæ ab æstimatione damnorum, & expensarum: siquidem iniuriæ æstimatio fit ad certam quantitatem iurata ab ipso actore affectionis iuramento: salua semper ipsius iudicis taxatione, ex qua quantitatis iurata moderatio fit. l. videamus. §. 1. ff. de in litem iuran. gloss. communiter recepta in principio de actionib. & in dict. capi. si Canonici. vbi Fracus, & alij. Rota in nouis. 152. nam vbi iuramentum ad affectionem pertinet, & refertur: non detegitur periurium aliquod ex eo quod quantitatem iurata iudex moderetur quod palam est, At damnorum, & expensarum taxatio non ita fit: sed primo eorum fit à iudice moderatio: & eorum quantitas ab eo definitur inspecta qualitate ipsius vulneris, & iniuriæ pas-

si: post hæc vero definitionem iuramentum fit ab ipso actore: quo asseueratur verè illam quantitatem expensam fuisse, ac damna illius quantitatis ad minus sibi contigisse. Panormita. in cap. ultimo. de his quæ vi. metusve causa fiunt. textus optimus in capit. olim. vbi hoc à Doctoribus adnotatum est, de iniur. Bartol. & Iason numer. 20. in. l. si quando. C. vnde vi. gloss. in capit. primo. §. secundo. de electione. in. 6. notant omnes in. l. properandum. §. sin autem alterutra. C. de iudic. Regia. l. singularis. 1. titulo decimo octauo. libro tertio. ordin. hic siquidem agitur de iuramento veritatis: & ideo conuenit, vt si qua moderatio à iudice adhibenda est: præmittatur ipsi iuratae assertioni.

Hactenus tractatum est de criminis, quod vere vnicum est, punitione. modo superest examinare quid obseruandum sit: vbi idem delictum, vel statim repetitur pluries: vel vnico actu plura crimina complectitur? & Bar. in. l. nunquam plura. ff. de priuatis delict. nume. 4. scribit ita & distinguendum fore, vt si idem crimen repetatur statim ad vnicum, & eundem effectum: nempe plures percussiones, plures ictus, ad homicidium: tunc vnicum tantum delictum censendum sit: homicidium, scilicet, non plura: nec percussio tenebitur ad pœnam cuiuslibet percussio: sed ad pœnam tantum homicidij. l. illud. §. vltim. ff. ad. l. Aquil. At si repetitio quælibet criminis ad proprium, & peculiarem effectum fiat: & ex quo liber ictu effectus distinctus sequatur: plura crimina iudicanda sunt, & vt plura punienda: cuius rei exemplum est: si quis pluries aliquem, eodem tamen animi impetu, percusserit, tenebitur etenim ex pluribus percussioibus ad pœnam, quæ lege cuiuslibet vulnere inflicta sit. text. in dict. l. nunquam plura. quo in loco Dinus idem probat: sequitur Anan. in capi. ia tantum. de collus. deteg. num. 5. Paul. Cast. in. l. quicumque. C. de seruis fugit. nu. 4. & Alberi. in dict. l. nunquam plura. quorum opinio communis est secundum Soci. consil. 62. libro. 1. col. 4. & 5. atque frequentiori calculo hæc quæstio definitur. ex qua distinctione refert ipse Socinus à quibusdam responsum fuisse: vnicum delictum esse censendum, non plura: quoties eiusdem criminis iteratio fit etiam ex interuallo ad eundem tamen effectum, & ita scribit consultum respondisse Benedictum à Benedictis: cum ab eo quæsitum esset, an in eadem causa ex interuallo producens plures falsos testes sit puniendus pro pluribus, an pro vno crimine? Cuius responsum Soci. censet esse contra glo. in dict. l. nūquam

quam plura. & contra text. in dict. l. illud. §. vlti. & in dict. l. nūquam. vers. item si quis nec Bart. distinctio quicquā suffragatur Benedictio: quippe quæ intelligenda sit; quando iteratur crimen statim non ex interuallo: vt constat ex Angel. in l. inficiādo. §. infans. ff. de furtis. addit tamen Soci. non esse recedendum à Benedicti responso.

Ego sanè hac in controuersia aliquot existimo asse adnotanda. Primum, quoties aliquod & idem delictum iteretur, toties esse puniendum: imo grauiori pœna ob eius repetitionem. text. in capi. i. de pœnis. hoc enim præmittit, quamlibet iterationem punitam fuisse ex interuallo: nec omitterendam esse punitionem criminis, quod repetitur, ex eo quod iam semel fuerit punitum. Secūdo & illud censeo verum esse, Iuriconsultum in dict. l. illud. & in dict. l. nunquam plura. tractare de repetitione, si verè repetitio est, diuersorū criminum: non de vnius delicti iteratione. quod ostenditur apertè. Nam si quis seruum surripuerit, & occiderit: duo crimina palam committit. & idèo quia surripuit, furti tenetur: quia occidit, lege Aquilia. Sic si quis surripuit, flagello ceciderit, ac demum non flagellis eisdem, sed alia percussione occiderit: tria crimina commisit, furtū, iniuriā, & homicidium, hoc etenim exemplo vritur Alpianus in dicta. l. nunquam plura. & Caius in dict. l. illud. §. vlti. vnde dum Accursius in dict. l. nunquam. existimat post flagella ex interuallo seruum occisum: & si eius interpretatio à Bare. minime probetur: in hunc sensum verissima est: vt intelligamus post flagella, alia percussione ex interuallo seruum occisum fuisse: alioqui si flagellis simul, & alijs ictibus occisus foret seruus: vnicum esset id crimen, non plura: sicuti palam probatur in dict. l. illud. §. vlti. in hæc verba: Si idem eūdem seruum vulnerarit postea, deinde occiderit, tenebitur & de vulnerato, & de occiso: duo enim sunt delicta: aliter atque si quis vno impetu pluribus vulneribus aliquem occiderit: tunc enim vna erit actio de occiso. his quidem verbis apparet esse omnino necessariū, vt homicidium, & percussio varia, & distincta censeantur delicta quod ex interuallo contingant: Deinde & illud constat, plures percussiones impetu vno eadem rixa illatas, & si percussus minimè mortem obierit, vnicum delictum esse censendum, non plura: quod est contra Bart. & leguaces. Tertium, quoties vel simul, vel ex iteratione criminis siue statim: siue ex interuallo distincta, & diuersa crimina oriuntur: vt plura crimina: non vt vnicum punienda sunt. text. in dict.

l. nunquam plura. iuxta communem eius interpretationem contra glos. ibi. vers. occiderit. que in vers. ob aliud. hoc ipsum, quod probamus sensu: & id verum est, etiam si repetitio criminis fiat ad eundem effectum. text. optimus in. l. si adulterium cum incestu. in princ. ff. de adulte. text. in signis in capit. eum pro causa. de senten. excom. quicquid Barto. & alij quo ad hoc vltimum senserint. Quartum, si eiusdem actus, & criminis eodem impetu & continuatione iteratio fiat: vnicum tantum crimen censendum est, non plura: saltem quo ad publicam vindictā, & punitionē: licet propter iterationem grauius sit puniendum: hoc probatur in dict. l. illud. §. vlt. sentit glo. in dicta. l. nunquam. ver. ob aliud. ad finem. nō enim quicquam refert, quod percussus ex pluribus percussionebus fuerit occisus: quasi omnes percussiones ad eundem effectum fuerint repetitæ: nēpe ad occidendum: nam idem proculdubio erit dicendum, vbi percussus occisus non fuerit: nec percussor eundem actum iterauerit ad homicidium, sed tantum ad percutiendum: cum inibi apud Iuriconsultum non constet ad eundem effectum repetitos fuisse ictus, potuit etenim homicidium contingere præter percipientis voluntatem, & nihilominus idem Iuriconsultus respondisset: quod aduersus Bart. Dinum, & alios omnino considerandum est. atque ita hanc sententiā aduersus Bart. probant Angel. 2. col. in. d. l. nunquam plura. vbi scribit ita seruari in toto orbe, & Ananias in dict. cap. in tantum. dum vltimo loco Angeli opinionem retulit. optima glos. magna ad finem in. l. 2. C. vnde vi. Bald. in. l. quicunque. C. de seruis fugi. nu. 5. Ioan. Andr. in reg. de lictum. de reg. iur. in. 6. Card. in Cle. 1. §. si qui. 1. oppo. de priuileg. leg. Ludo. Gomet. in. §. ex maleficijs. nu. 12. Inst. de actio. quod ex illationibus apertius probabitur. Nam primo hinc constat, percipientem clericum etiam quinquies eodem impetu, & continuatione quadam, etiam grauius, vnica tantum Canonis sententia excommunicationis affectum esse, non pluribus. Io. Andr. & Card. in dictis locis: & est communis opinio in. d. c. cum pro causa Secūdo, si quis in alterum eodem impetu plura verba iniuriosa protulerit: etiam si diuersa significant: non esse hic censendas plures iniurias: nec plura conuitia, sed tantum vnum conuitium. text. in. l. item apud Labonē. §. ait prætor. ff. de iniur. vbi Bart. expressim fatetur, quod si eadem oratio iniuriosa sæpè repetatur, vna tantum sit iniuria non plures: quod nota ad intellectum Regiæ constitutionis; quæ de pu-

niendis conuictijs, & verbis iniurijs agit. Tertio eodem pacto, si quis eadem continuatione plures blasphemias in Deum effutierit vnus tantum blasphemiae poena punitur: vnaque blasphemia censetur: sicuti in specie opinantur Cepola conf. criminal. 77. & Alciat. in. c. cum non ab homine. de iudic. nu. 33. Quarto praemisso statuto, quo qui alapam alteri impegerit, puniatur, aut puniendus sit certa, & definita poena: si quis eadem continuatione, eodem impetu bis alterum alapa percusserit, vnica tantum poena punietur: quasi secus sit quoties statutum ipsum certam poenam definierit pro qualibet alapa: & pro quolibet ictu percussio: aut pro quolibet verbo iniurioso: tunc etenim plures alapae, plures ictus, plura verba, quorum quodlibet iniuriam perfectam significat: etiam impetu eodem contingunt: pluribus poenis puniendae sunt, secundum Iaco. de Arenis in d. l. item apud Labconem. §. conuictum. licet Bar. Dinus, & Alber. in. d. l. nunquam. idem Bar. in. l. si gemina. ff. arb. furt. C. farum. & Card. in. d. Cle. 1. §. si qui. indistincte priori, & posteriori casu responderint: plures poenas esse infligendas. Quinto, ab eadem radice procedit, quod si quis eadem furandi continuatione: &, vt aiunt, incontinenti: plures etiam a pluribus dominis furto subtraxerit: vnicum tantum furtum est censendum, & ita puniendum quo ad vindictam publicam: licet secus dicendum sit quo ad ipsos a quibus res furto ablatae fuerint: cum ob plures rerum dominos videantur plura esse furta: atque hinc haec furta non censentur plura ad effectum legis, vel statuti: quo cautum est, furem pro tertio furto suspendendum fore: cum statuentis mens tendat ad puniendam furandi consuetudinem secundum Bar. in. l. cum qui. §. idem dicit. ff. de furtis. Angel. Aret. de maleficijs. verb. & vestem coelestem. con. 4. Bal. in. authe. sed nouo iure. num. 5. & ibi Coepol. nu. 43. Bal. in. l. si familia. ff. de iuris. om. iud. ad finem. Alciat. ind. c. cum non ab homine. nu. 32. Gometi. in. §. ex maleficijs. de actioni. nu. 12. ex his, quae notantur in. l. scire debemus. ff. de ver. obli. & in. l. sancimus. C. de donatio. §. sin autem. Sexto, his praemissis, & examinatis deducitur sensus, & vera cognitio eius, quod hac in re tradiderunt Ioan. Andr. in. d. reg. delictum. de regu. iur. Card. in. d. Cle. 1. §. si qui. Alber. in. d. l. nunquam plura. existimantes, repetitionem eiusdem criminis etiam eadem actus continuatione contingentem, censendam esse plura crimina, & vt plura puniendam: quoties agitur de poena a lege infligenda non ratione publicae vindictae: sed ratione le-

tionis, ratione iniuriae priuato illatae. hoc etenim ita accipiendum est, ni fallor, vt grauius etiam in satisfactionem priuati offensus puniatur crimen, etiam eodem impetu iteratum: non tamen vt ob quamlibet iterationem poena a lege definita repetenda sit: quod est omnino considerandum.

Quintum, est hoc in tractatu praenotandum: eiusdem criminis ex interuallo iterationem concurrentem ante prioris actus legis, vel iudicis punitionem circa eandem personam: quantum ad punitionem, & publicam vindictam, vnum & idem crimen censeri: ita quidem, vt poenae repetitio non fiat: licet eadem augenda sit. Et tamen vere plura sunt crimina, & tot, quot iterationibus possunt numerari: quasi ad eundem effectum iteratio fiat. quod Bart. notat in. §. infans. l. inficiando. nume. 3. ff. de furt. Bar. & Alberi. in. dict. l. quicumque. C. de seruis fugit. Benedic. a Benedictis, Soci. dict. consil. 62. lib. 1. col. 4. qui vnanimi consensu hoc ad praxim deducunt: vbi quis ad obtinendam in eadem lite victoriam ex interuallo plures corrumpit testes, & eis vel instrumentis falsis ex interuallo vtitur: hic etenim vnica poena & si grauiori ob iterationem puniendus est. Hinc ego infero, quod si etiam in eadem lite, & ad eundem effectum quis semel testibus falsis usus, fuerit poena ordinaria punitus, ac demum iterum testes alios corruerit: & usus eis fuerit: erit omnino iterum poena ordinaria puniendus. Sic sane si quis semel percusserit Titium clericum, & ob id ipso iure a Canone sit excommunicatus, atque iterum eundem clericum ex interuallo percusserit, alia Canonis sententia excommunicationis ligabitur: nam semel excommunicatus: iterum potest excommunicari. glo. in dict. ca. cum pro causa. & in cap. officij. de sent. excomm. & in capi. ita quorundam. de Iudae, text. vbi Panor. & alij in cap. reprehensibilis. de appel. quod plurimum refert quantum ad absolutionem ex his, quae a glo. & Doct. notantur in dicto cap. officij. & in dict. ca. cum pro causa. vbi Henri. & Panormita. Roma. consil. 326. Thom. in. 4. dist. 18. q. 2. artic. 5. Syluest. verb. absolutio. 3. §. 7. Felin. in ca. quod super. de fide instrum. ad finem. Ancha. in Cle. 2. de sent. excom. gloss. in capit. ex parte. de off. ord. Regia. l. 29. tit. 9. part. 1.

Verum, si idem crimine ex interuallo iteretur aduersus eundem, ob alium tamen effectum, existimat Barto. communiter receptum esse hoc crimen a priori distinctum atque vt diuersum iteratione poenae puniendum: quemadmodum si quis ad obtinendum aduersus Titium falsis vta-

tur te-

tur testibus in vna controuersia: ac demum in alia falsis iterum testimonijs instruat iudicem: nam hic varijs poenis punietur. Ego quidem potius opinor ratione priuatæ offensæ, & publicæ vindictæ arbitrio recti, & discreti iudicis, poenam augendam fore, quàm iterandam. quod sen sit glo. in. l. vulgaris. ff. de furtis.

Quod vero diximus eiusdem criminis ex interuallo iterationem nouum esse delictum: patet manifestè in capi. 1. de poenis. & glo. in capit. imitare. 6. quæst. 1. tex. in cap. Apostolicæ. versic. deierauit. secundum Anchar. ibi de re iudica. in 6. notant Abb. Areti. & Felin. in capit. sicut. de testib. per text. ibi. Sic Bart. in dict. §. infans. num. 5. scribit, pluries delinquere eum, qui etiam eodè die ex interuallo aduersus legem. Pretium vini definentem adiecta poena: pluribus, vel eidem certas, & distinctas vini mensuras vendiderit: ita quidem quod distinctæ fuerint venditiones. Et hoc verum est in delictis momentaneis: nam se cus erit in successiuis, & vbi delictum iteratur ex continuatione, & persecuntia considerato eius primo initio: potius quam ex noua eius commissione. probat text. in dict. §. infans. l. ei qui. ff. de furtis. vbi ex iterata rei furtiux contrectatione, vnum tantum non plura sunt furti. ad idem l. maritus. §. sex mēsiū. ff. de adult. quo in loco probatur ex continuatione adulterij vnum censi non plura adulteria. optimè docent Baldus in. l. quicumque. columna secunda. C. de seruis fugitiuis. Anchar. consi. quarto. Cardina. in Clem. 1. de consang. & affinita. quæstione. 10. vnde si esset isthæc continuatio interrupta: maxime ex eo quod semel fuerit crimen ad iudicium deductum, & punitum: sequuta postmodum iteratio nouum esset crimen: etiam quo ad punitio nem: quod est notandum ad eas constitutiones, quæ de puniendis concubinarijs tractant: Est & ad hæc gloss. insignis in dicta. l. vulgaris. versicu. fur erit. quæ licet dixerit in hac specie, cum quis alienam vxorem pluries cognouerit continuatione. quadam plura videri adulteria: tamen vnica tantum poena eam continuationem puniendam esse asseuerat. Cuius opinio communiter omnium calculis recipitur: etiam si de poena pecuniaria, aliave iterabili tractetur: sicuti expressim responderunt Barro. consilio. 122. Bald. Anchar. & Cardina. paulò antè citati. Angel. de maleficijs. §. *Che may adulterato.* colum. 14. Iason in leum qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. nu. 15. Roch. Currius in. c. vlti. de consuetu. notabi. 1. tametsi Bart. in. d. l. vulgaris. contrarium tenuerit

scribens: ideo adulterij continuatione vnica tantum poena puniri: quia adulterij poena iterari non potest: eum ea sit poena mortis. l. quanuis. C. de adult. Hæc etenim ratio Barr. minimè procedit: cum nimis restringat gl. sententiam; & præterea falsa sit: siquidem iure Pandectarum, quod gl. interpretatur; nondum erat poena mortis aduersus aduiteros statuta: iuxta ea, quæ ipse tradidi in Epitome de matrinto. capit. 7. §. septimo. nu. 16.

Illud profecto obseruandum esse censeo, quoties ob aliquod crimè à lege infligitur poena amputationis manus, & mortis: incipiendam fore executionem poenæ ab amputatione membri: & sic à minori poena. Bart. Bald. Angel. & Platea in. l. omnes. C. de delatori. hoc ex Accursio inibi deducentes: cum tamen is id expressim non probauerit Barro. item accedit Corset. in sing. verb. poena. & Paulus Castrensis in Authen. sed nouo iure. C. de seruis fugiti. Angel. in. l. nunquam plura. ff. de priuat. delict. gloss. optima in. l. prima. C. de mulier. quæ proprijs ser. se coniun. quibus ea ratio suffragatur, quod alioqui poena amputationis manus: si cadaueri inferatur: poena non est l. prima. §. quoties. & §. si fortè. ff. de iniurijs. quæ ratione ideim Corset. verbo. poena. probat, viuū esse delinquentem comburendum: quoties à lege poena ignis fuerit præfinita. l. vniuersi. C. vbi cauf. fiscal. & in. l. si quis à barbaris. C. de re milita. libr. duodecimo. qui tamen tex. id expressim, & in specie sanxerunt. Rationi vero congruit cum post mortem cadauer ipsum incapax sit poenæ: siquidem sensibus caret: ipse nimis impiam, & crudelem esse censeo Bartol. & sequacium sententiam: lenta etenim mors, quæ tot cruciatibus affligit delinquentem, solet eum in blasphemias, & salutis æternæ desperationem inducere. Quamobrem apud Christianos, eam opinionem effugiendam fore existimo, nisi criminis atrocitas aliud requirat. Nam & contra Bartol. est optimus textus in. l. prima. in fine. ff. nil nouari appellatio. penden. quo in loco Paul. Castrensis a Bartol. discedit: & eadem ratione opinionem Bartol. improbat Fortunius in. l. Galus. §. quidam rectè. ff. de liberis & posthu. col. 24. id etenim quod glossa scribit in. d. l. 1. potest sanè procedere, quia poena minor leuis est, nempe verberatio: & hæc etiam si præcedat mortis supplicium: non elicit ipsam mortem lentam, nec inducet in desperationem. Sic solent iudices homines sceleratos damnare ad mortem hoc addito, vt prius publicè in quodam sparteo sacculo trahantur per terram ligati equis, aut mulis: siqui-

dem hæc præuia pœna leuiter infertur. Nec re-
fert amputationem membrorum fieri post occi-
sionem cadaueri exanimi, potius quàm delin-
quenti: cum & post mortem in criminis pœnam
cadauera dilacerentur, aut comburatur, vel inse-
pulta maneant: atque ita ob effugiendam impie-
tatem, pœna legis Pompeiæ de parricidijs mor-
tuo infertur, & cadaueri, potius quàm parricidæ:
is etenim prius quàm insutus culeo in amnem
mittatur repentino mortis supplicio strangula-
tur. Eodem pacto apud Christianos, si delin-
quens ex lege comburendus fidem Catholicam
profiteatur: non comburitur uiuus: imo prius
strangulatur, & occiditur: ac demum corpus ei-
us igni, & flammis traditur.

Cæterum, prætermittendum non est, hæreti-
cos, qui iudici seculari & puniendi traduntur, mor-
te puniendos esse. l. Arriani. & l. quicumque. C.
de hære. glo. in cap. pen. co. titu. Hæc vero mors
igne infligitur secundum Hostien. Ioan. And. &
Abb. in cap. ad abolendam, & Abb. in dict. capit.
pen. de hæreti. Bertran. consil. 212. lib. 2. & Paul.
Grillandum de hæreticis. q. 3. quod videtur pro-
bari Ioannis cap. 15. Si quis in me non manserit,
mittetur foras sicut palmes, & arefcit, & colligetur
cum, & in ignem mittunt, & ardet. Otho Rex fe-
cit comburi ossa hæreticorum Sacerdotum Reg.
4. cap. 23. libri item hæreticorum comburendi
sunt ne legantur: quod latè probat Alfonso à
Castro libr. 2. de iusta hæret. punit. cap. 15. Nam
& Arij hæretici libros combustos fuisse in conci-
lio Nicæno, testantur Socrates lib. 1. ca. 9. & So-
zomenes lib. 1. Histo. Eccles. cap. 21. facit ad hæc
l. 2. C. de iudæ. & l. nullus. C. de malef. & math.
& l. Sacrilegij. de Sacrileg. & ad. l. Iuliam pecu-
lar. licet in hæreticis minimè loquatur. Quam ob-
rem in primis obseruandum est, iustissimè hære-
ticos pœna ignis puniri, & æquissimè hanc hære-
ticorum combustionem moribus inductam esse:
sicuti palam est, & probant Ioan. Echius contra
Lutherum artic. 27. Ioan. Arbor. Theosophiæ li-
bro. 8. cap. 9. Alfonso à Castro dict. libr. 2. ca. 12.
Ioan. Corasi. libr. 3. Miscel. capit. 8. aduersus Za-
sium consil. vlti. primæ partis. Eandem pœnam
aduersus Hæreticos iustam esse probare mihi vi-
detur Athanasius libr. de fuga. cuius verba tradit
Socrates lib. 3. Histo. Eccles. cap. 8. quorum ratio-
nes, & autoritate missas facio: eo quod obuia
cuique sunt horum scripta: & quod res sit mani-
festis rationibus satis probata: & item autorita-
te diuini Gregorij lib. 1. Dialogorum cap. 4. qui te-
statum Romæ Basilium quendam Magum com-

buustum fuisse: & Constantiensis Concilij, quod
Ioannem Vviteless hæreticum pronūtiavit, me-
moriam eius damnauit, ac iussit ossa exhumari,
& comburi. Eodem item congregato Concilio
Hieronymus Praga hæresis damnatus: ab his,
qui concilio aderant, traditus seculari potestati
comburit. Hæc vero ignis pœna nec iure Pon-
tificio, nec Ciuili statuta est vsque ad Imperato-
rem Fredericum Secundum: Regem item Nea-
politanaum: qui Anno Domini Millesimo ducen-
tesimo vicesimo secundo legem sanxit, qua hæ-
reticos viuos comburi iussit. Huius meminere
Repertorium Inquisitorū verbo, comburi. Mat-
thæ. Afflic. in constitutionibus Neapolitanis ri-
tul. primo. nume. 43. Ludou. Carrerius in pract.
crimi. titu. de hæretic. numer. 132. extat ipsamet
lex inter Neapolitanas constitutiones rubric. 1.
incipiens: inconfutilem tunicam. idem apud Hi-
spanos post hanc Frederici legem annis ferè vi-
ginti statutum est. l. secunda. titu. 26. parti. 7. & l.
2. titu. 1. lib. 4. fori. vnde quod Hosti. Ioan. And.
& sequaces scripsere in dict. cap. ad abolendam,
potius ad consuetudinem, quàm ad ius referen-
dum est. Nec locus Ioanis quicumquam probat ad
hanc rem, cum intelligendus sit de pœna ignis
æterni. quod ostendunt Alfonso à Castro dict.
capit. 12. & sequen. Villadiego de hæresi. quæst.
15. Henric. in dict. cap. ad abolendam. col. 6.

Tandem in Hispania hæretici, qui traduntur
iudicibus secularibus, si poenitentiam egerint,
etiam in ipso mortis tempore, nec hæresim ip-
sam proteruè, & contumaci ad obitum vsque as-
seueratione probauerint, prius quàm igni tra-
dantur, occiduntur faucibus compressis: nam &
hi ad poenitentiam ab Ecclesia recipiuntur: eisq;
ministrantur Sacramenta absolutionis, & Eucha-
ristiæ. capi. super eo. de hæreti. in. 6. etiam si mil-
lies fuerint relapsi. Hi vero qui hæresim ita am-
plexi fuerunt, vt nec ipso mortis tempore eius
poeniteant, viui flammis traduntur absque vlla
quæ indigni sunt, iudicum misericordia.

Hinc ad effugiendam inhumanam pœnam,
qua iudices Collegij instituti apud Hispanos ad
persequendos, & puniendos delinquentes in ere-
mo, vtebantur, qui vulgo, de la hermandad di-
cuntur, sancitum est à Carolo Cæsare Primo Hi-
spanorū Rege Segobiæ, Anno Millesimo Quin-
gentesimo tricesimo quarto. l. 76. Hodie. l. 46. ti-
tulo. 13. libr. 8. Recopila. pœnam sagittarum in
quenquam exercendam minimè esse: ni prius is
faucibus cōpressis stranguletur. quod pietati ius-
tissimi, & Catholici Principis tribuendum est.

Libri secundi, Caput. XI.

Ex capite sequenti.

603

S V M M A R I V M.

1. *Instrumentum non liquidum, an ex lege Regia & statutis Italiae executionem paratam habeat?*
2. *Quid de instrumentis conditionalibus? & inibi, & numer. sequenti Regia legis praxis.*
3. *Quandoque apud suprema Regis tribunalia executio partim reuocatur, partim benignitate quadam temperatur.*
4. *Scriptura priuata quandoque habet ius executionis summaria.*
5. *Examinatur decisio Bart. in l. 3. ff. de annu leg. de promissione soluendi centum tribus terminis.*

De executione instrumenti publici, quod conditionale est vel liquidam quantitatem minimè continet.

C A P. XI.

DERISQUE IN LOCIS statuto cauetur: & lege Regia cautum est: quod instrumenta publica ita paratam habent executionem, vt absque iudiciorum ordinarijs solennitatibus, dilationibus, & libellorum formulis: captis statim pignoribus, & publica sub hastatione venditis executioni mandentur: Regia l. 4. & 5. titu. 8. libr. 3. ordin. Hodie. l. 1. & 2. tit. 21. libr. 4. Recopil. & l. 64. Tauri: Hodie. l. 3. tit. 21. libr. 4. Recopila. Nisi debitor intra decem dies à die; quo ipse à iudice petierit, captionem pignorum, causa executionis præmissam, & mandato iudicis factam reuocari, aliquid allegauerit & probauerit, quod legitimè vltimam pignorum captorum venditionem impediatur: sicuti eisdem legibus expressum est. ad quarum praxim dubium est, quid agendum sit de instrumentis publicis, ex quibus apparet promissum fuisse interesse damnorum, seu expensarum restitutionem, vel aliud, quod certa quantitate, nec liquidum, nec definitum est. Nam Bartol. in l. prima. numer. 17. ff. de legatis secundo. existimat etiam in hac

specie legibus, & statutis locum fore, & hæc instrumenta statim esse tradenda executioni. cum in ipso etiam summario iudicio facillimè, quod modo incertum apparet, liquidum & certum fieri possit. probat hoc ex eadem. l. prima. vbi obligatio præsens censetur absque die, & conditione, tametsi eius quantitas in arbitrium alterius, & eius definitionem conferatur. ad idem est optimus textus in. l. prima. C. de sent. quæ sine cert. quantita. profer. qui probat eam dici certam sententiam, quæ condemnat aliquem ad vsuras, interesse: quod liquidum non est. Sic & in vniuersalibus iudicijs sententia certa pronuntiatur, vniuersalis tamen, & in executione tractatur de certa quantitate, certisve rebus definiendis. gloss. communiter recepta in. l. prima. ff. de ædendo. quo in loco Barto. nume. octauo. Paulus Castren. numero nono. Fulgosius numero sexto. & Roma. quarto. idem Bartolus in. l. secunda. C. de senten. quæ sine certa quantita. eandem opinionem probant textus optimus, & ibi Bartolus in. l. defensionis facultas. C. de iure fisci. libro decimo. idem Bartolus in. l. prima. ff. iudicat. solui. vltima columna. Romanus consilio. 76. columna secunda. ad idem est locus Iurisconsulti in. l. minor viginti quinque annis, cui fidei commissum. ff. de minoribus. Item sententia plerumque fertur in iudicijs generalibus, qua reus damnatur ad reddendam administrationem tutelæ. l. secunda. C. de iudic. & tamen in executione huius sententiæ tractatur de rationibus dandis, & liquida quantitate definienda: ad cuius solutionem reus cogatur per executionem: quem admodum communiter omnium sententijs probatum est in dict. l. prima. & in dicta. l. 2. & in forensi praxi frequētissimè seruatum. tandem opinionem Bartoli fatetur communem esse Iason in dicta. l. 1. ff. de ædend. numer. 33. & 31.

Cōtraria opinio pluribus autoritatibus, & rationibus instrui potest: & prima, quod Regia lex expressim exigit, certam quātitatem definitam fuisse in instrumentis, vt fiat summaria executio: quod patet in. d. l. 5. Secundo ex eo quod nihil iure peti potest, donec exploratum sit quid debeatur. l. hoc iure. ff. de verb. obli. idem probat text. in. l. perinde. §. notandū. ff. ad. l. Aquil. l. vlti. C. de compensat. ad idem text. in. l. hæc autem. §. non defendi. ff. ex quib. caus. in pos. catur. Et præterea, si instrumentū non liquidū mandetur executioni dato præcepto solutionis: aut capti pignoribus, & reus nihil aduersus instrumentū intra diem à lege definitam allegauerit, nec probauerit,

uerit, contingeret planè exequutionem ipsam omnino finire: nondum ipsius instrumenti quantitate ad certitudinem redacta; quod est satis cõrrarium iuri, & rationi: qua argumentatione utitur aduersus Bartho. Soci. consil. 89. libr. 3. col. 2. vbi communem opinionem reprobat post Baldum in. l. vltim. C. de compensa. & in. l. secunda. C. de exeq. rei iudic. Socin. consil. 51. libr. 1. col. tertia. Areti. consil. 21. dubio. 3. & consil. 32. dubio: 1. Bald. & Cuma. in. l. 1. ff. de legat. 2. Bald. in. l. cum testamento, in fine. C. de testamen. manu mis. Bart. in dicta. l. perinde. §. notandum. Alex. consil. 188. libr. 2. & Iason in dicta. l. 1. nume. 31. ff. de ædendo. & Rebuffus super Regias constitutiones tracta. de literis oblig. artic. primo. glo. 9. nume. 8. ex quibus satis dubia redditur Bartol. sententia: cuius interpretatio, & verus sensus diligenter est examinandus vt planè constet an Barto. ipse contrarias hac in re opiniones scripserit: & quid in praxi agendum sit.

In summa instrumenti non liquidi exequutio petitur, & fieri potest in hunc sanè sensum: vt summario iudicio citato reo ipso: prius ad liquidam quantitatem deducitur ipsius cõtractus incertitudo: ac demum hoc acto legitimis probationibus vtrunque productis: fiat exequutio: deturque mandatum à iudice de capiendis pignoribus ad venditionem, aut ipsomet reo ad carceres ducendo in bonorum subsidiũ: ita tandem vt ante hanc summariam quantitatis definitionem præceptum hoc nec detur; nec reus ipse, nec bona capiantur. Nullibi enim iure probatur posse à iudice exequente pignora capi, nec condemnatum in carcerem pro solutione duci, nisi constet quid soluere reus teneatur. huius sententię authores sunt Bart. in dict. l. proinde, per tex. ibi. ff. ad. l. Aquil. §. notandum. idem eleganter in. l. 1. col. vlti. ff. iudi. solui. Bal. in. l. 2. nu. 9. C. de exequut. rei iud. Alex. in. l. 1. ff. de leg. 2. nu. 13. Aret. dict. consil. 21. dubio. 3. Iason in. d. l. 1. nu. 32. ff. de eden. Socin. in dict. consil. 89. libr. 3. col. 2. expressim Roderi. Suares in repe. l. post rem. ff. de re iudica. 4. limita. ad. l. Regiam. dicens ex hoc quod prius, quam exequutio fiat à iudice, petet actor, vt reus cogatur interrogationibus respondere ad definiendam, & probandam liquidam cõtractus quantitatem. Quinimo hanc opinionem deduci à Barro. in. d. l. 1. ff. de æden. & in. l. 1. ff. de leg. 1. & his qui eum sequuntur, constat. quia ipsi cenient in iudicio exequutionis absque litis contestatione, libello, testium publicatione, & alijs solennitatibus ad liquidum deducendam ipsius

cõtractus quantitatem, vt appareat ad quam vsque quantitatem sint pignora capienda, & sub hastatione publica vendenda; alioqui absurdum esset, dari à iudice mandatũ de capiendis pignoribus pro incerta quantitate, nec id posset vllõ iure defendi. deinde Bart. & qui eius opinioni subscripsere probationem adsumunt ex gl. in dicta l. 1. ff. de eden. versic. vt perinde, quę scripsit, sententiam super iudicio vniuersali incertam valere: quia in iudicio exequutionis poterit ad certitudinem reduci, & tamen apertissimum est, lata sententia in iudicio vniuersali non posse exequutionem actu fieri captis pignoribus donec certum sit quid ex ea sententia debeatur. atque ita passim fit apud Suprema regni tribunalia: Vnde manifestum est, his omnibus diligenter perpensis, Barto. ipsum nec contraria scripsisse, nec vllibi voluisse, cõtractum nondum liquidũ, etiam iure Regio, & statutorum, posse statim mandari exequutioni captis pignoribus, vel ipso reo.

Cæterum Paul. Castren. in dict. l. 1. ff. de ædendo, num. 9. contrarium tenet, scribens in hunc sanè modum. Eodem modo dicunt Doct. si statutum dicat, quod instrumentum mittatur exequutioni, & ego habeo instrumentum super summa non liquida puta super interesse, possum petere exequutionem, & facere capi te, vel bona tua, & postea liquidabo quantitatem. Hactenus Paulus. cuius opinio ad communis, vt ipse existimat, sententię interpretationem hanc rationem habere videtur, quod etiam captis pignoribus ad exequutionem; interim dum subhastatio fit, & vltima licitatione pignora licitanti venduntur, potest actor citato reo summam incertam, certam probationibus efficere, potissimum iure Regio quibusdam placet, quia reus eodem iure potest tacere, & expectare diem vltimum subhastationis, & tunc seipsum opponere exequutioni causas in iudicio proponens cur fieri non debeat, imo sit reuocanda, à quo die habet itidem decem alios communes quidem sibi & actori ad probandas exceptiones, quę exequutionem impediunt iuxta. §. 9. Pragmaticę ordinis iudicialis. 42. Igitur dum subhastatio peragitur seruata iuris solennitate, & intra hos decem dies poterit priusquã exequutio finiatur ad certam & liquidam quantitatem cõtractus incertus deduci, vt iuxta eam definitionem solutio fiat. Hęc tamen praxis palam refragatur Bartol. eiusque adis. clis, si rectè eorum sentus perpendatur, & præsertim Barthol. Socin. qui in dict. consil. 89. libr. 3. colum. 2. præmissõ statuto omnino

Regiæ legi simili, respondit: non posse à iudice dari præceptum de capiendis pignoribus, nisi prius constet quantitas certa. Nam, ut is ait, dies dari ab statuto ipsi reo, solum dantur ut is probet solutionem aliamve exceptionem, quæ executionem omnino impediatur, non ad definiendam certam obligationis quantitatem, & ideo ipsa lex in specie sanxit; non probante reo quicquam intra decem dies executionem finiendam fore, etiam si actor nihil præstiterit. quod ex Pauli Castrensis decisione fieri nequit, siquidem reo non probante, si actor itidem certam quantitatem obligationis non ostenderit, executio finiri non debet, imo id iudicium cessat. Et præterea si admittendus est Pauli Castrensis sensus, quam obsecro quantitatem iudex in præcepto definit, ut pro ea soluenda pignora capiantur? si dixeris, nullam profecto ridiculum est pignora capi iudicis autoritate, nisi prius compertum sit, ad quã usque quantitatem capienda sint, erit etenim incertus executor, qui si capiat pignora maioris valoris, quam par est, iniuriam facit reo: at si minoris, actori. Quod si capienda sint pignora pro ea quantitate, quam actor, cum petit executionem, expresserit, velim profecto mihi ostendi, quò iure id fiat. Non me latet quandoque secundum hanc Pauli interpretationem executiones fieri, & factas esse, & tamen si præceptum à iudice fiat de capiendis pignoribus, vel persona, nondum, summarie saltem, definita quantitate, & ab eo appellatum fuerit: non video qua ratione sit præceptum id confirmandum, imo reuocandum esse censeo. sic Rupellanus Forensium institutionum libr. 1. capit. 4. testatur. apud Gallos non esse usum forensi receptam Pauli opinionem, nisi prius quantum interfit, liquidum factum sit. Quod si à præcepto appellatum non fuerit, & facta sit executio, atque intra decem dies certa definita fuerit quantitas, pronuntieturque à iudice peragendam esse, & finiendam bonorum subhastationem à qua pronuntiatione sit appellatum, tunc non solet reuocari iudicium hoc executionis ex hoc defectu certæ quantitatis, nec ex eo quod præceptum à iudice processerit intempestiue. Et ita sit frequentissimè, censeatur que iudicium istud iure executionis etiam apud iudices appellationis.

Primum, ex his constat, non esse necessarium imo falsum, damnosum, & inutile quod hac in re scripsit Baldus in l. secunda. num. 11. C. de executione rei iudi. ubi sensit oportere prius quam instrumentum non liquidum, mandetur execu-

tioni, ipsius certæ quantitatis examinationem fieri, & super hoc articulo à iudice interlocutorie pronuntiar. idem probat Socin. consil. 152. lib. 1. col. 3. Nam, ut dixi, hæc pronuntiatione necessaria non est: imo noceret expeditioni executionis, & fortan, appellatione ab hac pronuntiatione proposita, iudicium ipsum ex summario ordinariu efficieret. Quamobrè à Baldo recedit Rodericus Suares dict. limitatione. 4. fateor: tamen licere omnino ipsi reo huic examini; & certæ, ac liquidæ quantitatis definitioni obijcere quicquid iure eidem obesse potest, licet statuto, vel lege prohibita sit contra instrumentum exceptionis obiectio, cum hic contra instrumentum nihil opponatur, sed aduersus definitionem certæ ipsius contractus quantitatis, quæ ex ipsa scriptura certa non est. quod expressim Baldus. assueuerat dict. numero. 11. quem Hippolyt. sequitur singulari. 168. idem Ioani Baptista in l. admonendi. ff. de iureiuran. colum. 22.

Secundo, deducitur hinc non posse procedere, nec iure probari quod scribunt Soci. consil. 89. libr. 3. & Roma. consil. 21. dum existimant, opinionem Bart. in d. l. 1. ff. de leg. 2. quam diximus communem esse, veram censeo, ubi instrumentum continet quid incertum, vniuersale tamen, ut peculium, hæreditatè: secus tamen esse dicendum si contineat instrumentum quid incertum, particulare tamen, ut interesse, damna, & similia: tunc etenim non posse instrumentum illud iuxta statutorum decisionem mandari executioni censeo: quod procul dubio falsum est, utroque etenim casu satis probatur communis opinio.

Tertio, rursus apparet opinionem Bartol. & communem obtinere, etiam ubi lex vel statutum non tantum ipso iure faciunt executionem, sed & ipsam faciendam iudici committunt: quia iuxta verum sensum eius, quod Bart. scripsit, nil refert fiat executio statim à lege, vel sit à iudice ex lege peragenda, quicquid Barthol. Socin. scripserit in dict. consil. 89.

Quarto, omnibus his diligenter inspectis arbitror Pauli Castrensis sententiam admittendam fore in ea specie, ubi instrumentum continet certam tritici, vini, aut olei quantitatem: nam mandabitur executioni antequam liqueat quantus sit tritici valor, siquidem valoris incertitudo debitum incertum non reddit, quamobrem ex præcepto iudicis viator, seu apparitor, aut publicus minister statim capiet pignora, eisque ablati; dum auctio & subhastatio differuntur, certus constituetur tritici, aut vini valor per testes, aut pro-

aut probos, peritosque æstimatores. quod expressim decisum est à Rupellano libr. primo. Forens. instit. capi. quarto. & apud Gallos lege Regia statutum à Francisco eorum Primo eius nominis Rege, vt constat capit. 76. ex Francisci legibus. Idem existimo apud nos seruari posse; quia & iure Regio Hispaniarum id probari re-
cto iustitia potest.

Quinto, apparet quid dicendum de instrumentis publicis conditionalibus, quibus certa quantitas promissa sit sub conditione. & respondendum est, instrumenta & verè conditionalia, posse iuxta legem Regiam, & statuta Italix executioni mandari, modo prius summarie citato reo constet iam conditionem euenisse, nec poterit dari præceptum de capiendis pignoribus. donec probatum sit conditionem contigisse, tamen si iam ea euenierit, quod probatur in. l. hoc iure. ff. de verborum obligationibus. & in. l. Fulcinius. §. si in diem. ff. quibus ex cau. in poss. eatur. notant Baldus in. l. cum testamento. C. de testament. manu. & in. l. secunda. columna secunda. C. de execut. rei iudic. Angel. in. l. seruum communem. §. Titius hæres. ff. de vulgari. Ripa in. l. in illa. numer. octauo. ff. de verborum obligationibus. Rebuffus super leges Regias tract. de literis obligat. articul. secundo. gloss. prima. numer. septuagesimo primo. Corneus consilio. 112. libro primo. columna prima. Guido Papæ quæst. decima quinta. Rodericus Suares in dicta. l. post rem. limitatione quinta. ad legem Regiam. Et probatur, nam licet ab initio hoc instrumentum conditionem habeat, nec purum dici possit, post ea tamen eueniente conditione, iam omnino purum censetur, & ideo quanuis ius executionis non competat, nisi instrumentis puris, competit huic postquam constat id purum esse, etiam si Alexand. & Iml. in dicto. §. Titius hæres. refragentur. tandem eadem resolutio conuenit huic dubitationi, quæ in præcedenti fuit examinata, quod maxime est aduertendum, & semper considerandum sit ne instrumentum verè conditionale, nam poterit iudex hac in re falli plerumque, existimans esse conditionale instrumentum quod verè purum est, licet ex eo actor aliquid agere teneatur.

In hac tamen publicorum instrumentorum executione magis receptum est, vt statim producto instrumento coram iudice, iudex ipse absque citatione debitoris, præceptum apparitori, aut ministro publico det ad capienda pignora, vel personam, ac iubeat debitorem ipsum citari ad

præconia publicæ auctionis, & speciatim ad ipsam vltimam pignorum additionem, quam vulgo dicimus, *Trance y remate*, sicuti explicat Suares in dicta. l. post rem. limitatione. 12. ad legem Regiam. & §. sed pulchrum dubium est: Folio 146. deduciturque ex. l. 1. C. de fide instrum. & iure hæstæ fisea. libr. 10. quæ quidem præconia celebrantur in rebus mobilibus & tertio quoque die, in immobilibus decimo, repetita. l. 1. titu. *de las vendas*. libro. 3. Fori. contingit verò sæpissimè causam executionis deferri ad suprema Regis tribunalia ex causa appellationis, apud quæ si auctio publica circa prædictam formam, aut aliam more regionis receptam, peccauerit, alioqui iure optimo & iuste facta executione, reuocatur ipsa iudicis pronuntiatio, totaque executio: & mandatur omnia bona iure executionis capta ipsi reo restitui absque vllis expensis, cum eorum fructibus: modo prius soluat quantitatem in ipso publico instrumento nominatim expressam, datis ab actore fideiussoribus de iudicio sistendo, & iudicato soluendo. quo ad ordinariam indebitæ pecuniæ repetitionem iuxta Toleti legem quæ 5. est titu. octauo. libr. tertio ordinamen. Hodie l. secunda. titu. vigesimo primo. libro quarto. Recopil. quandoque omittitur hæc clausula de fideiussoribus, quoties suspicantur Regij iudices, nullam competere reo aduersus contractum defensionem. probat istam præxim text. optimus in. l. vltima. §. vltimo. ff. quod met. caus. cuius ad hæc rem meminere Alexand. & Iason numero duodecimo. in. l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudicat. Romanus singula. 511. Abb. in capi. quo ad consultationem. de re iudica. colum. penulti. Barrolus in dicto. §. in venditione. Alexan. in. l. si finita. ff. de dam. infecto. 3. col. Baprista de. S. Severino in tracta. de debitoribus suspect. & fugiti. quæst. 14. Quod si subhastatio facta fuerit legitime, habet reus ad retrahendas res mobiles triduum, ad immobiles nouem dies, quemadmodum communiter obtentum est in hoc Regno vt asseuerat Didacus à Castello in. l. 70. Tauri, verb. Remate. & nihilominus in hac specie Regiæ curiæ iudices, & qui summis prætorijs assident, etiam his diebus elapsis, proprio iudicio, & sententiam confirmant executionem, hoc adhibito moderamine, vt si reus intra certam diem pucuniam ratione contractus debitam soluerit, & executionis expensas, bona omnia capta ex causa executionis sibi reddantur. Nec fit fructuum restitutio, cum ex gratia potius quam rigore iuris hæc sententia feratur. Et præsertim hoc ita pronuntiat,

ciatur, vbi pignorum venditio, & additio in publica auctione fit alicui suppositio licitatori; ad hoc, vt eadem bona statim creditori tradat vel sanè quoties visum est, ipsam venditionem publicam non fuisse factam iusto pretio. Oportet tamen iudicem ipsum, qui exequutionis iudicium tractat, iam tribus præmissis præconijs, sententiam pronuntiare, nominatim ad eam citato reo, qua iubeat vltimam fieri pignorum venditionem, seu additionem, quam equidem pronuntiationem iudex suspendet, si reus se opposuerit exequutioni: vt intra decem dies iuxta legem Regiã contra ipsum contractum probeat iustam aliquã exceptionem, qua tandem probata, iudex reuocat exequutionis mandatum: ea vero non probata pronuntiat vltimam pignorum venditionem publicam subhastatione, & licitanti additionem fieri debere.

Illud sanè omittendum non est, vsu forensi totius Regni Regiam constitutionem ita receptam esse, vt non omnia publica instrumenta ex ea statim tradantur exequutioni, sed ea tantum quæ clausulam Guarentigiam, quæ vulgaris est, expressam habent. Nam cum omnibus publicis instrumentis hæc clausula passim adscribatur auctore Barro. & alijs in. l. cum vnus. ff. de bonis aucthorita. iudi. poss. Regia constitutio, quæ hoc ius exequutionis tribuit publicis instrumentis, potissimè considerauit Italiæ, & totius orbis Christiani vsus, & ideo verè iuxta propriam legislatoris mentem sic est eadem lex intelligenda. quod Rodericus Suares adnotauit in dicta. l. post rem. ff. de re iudicat. colum. decimatertia. post legem Regiam. & Segura in. l. si ex legati causa. numero septuagesimo octauo. ff. de verborum obligationibus. & quanuis probari, ac defendi rationibus, & iuribus posset, legem Regiam ius istud summarie exequutionis publicis instrumentis concessisse ex eo tantum, quòd scripturæ sint publicæ, etiam si præfata clausula fuerit omissa: tamen prior opinio ita frequentissima forensium praxi recepta est, vt iam controuersia nullus sit relictus locus. Nam & hic vsus probatur ex eo quod capitulo, vltimo earum constitutionum, quæ Madritij statuta fuerunt, Anno Quingentesimo Tricesimo quarto. Hodie. l. quinta. titulo vigesimo primo. libr. quarto Recopila. obiter mentio fit legis Regiæ de exequendis contractibus Guarentigis: igitur cum inibi Regia constitutio de exequendis instrumentis ad contractus Guarentigios referatur, apparet manifestè absque vilo dubio, non fore locum Regiæ legi in

contractibus, qui Guarentigij non sint.

Eadem vero Madritia constitutione, Hodie l. quinta supradicta. ius hoc exequutionis summarie concessum est priuatis scripturis, ac Chirographis, modo eadem priuata scriptura agnita sit coram iudice ab ipso reo: siquidem producta apud iudicem scriptura priuata statim ipsi reo præcipitur, vt intra breue tempus ad iudicem accedat eam recogniturus ante litis contestationem vt existimant Bald. in. l. contra negantem. C. ad legem Aquiliam. Romanus consilio 373. Curtius Iunior in. l. admonendum. numero trigesimo septimo. ff. de iureiurando. Regia l. 119. titulo decimo octauo. partita tertia. qua probatur, priuatam scripturam agnitam à parte eandem vim habere ac si esset à tabellione confecta. idem deducitur ex ratione. l. Publica. ff. de deposit. l. cum de indebito. ff. de probationibus. l. scripturas. C. qui potiores in pigno. habeantur. notat Faber, Bartol. in dicta. l. admonendi. numer. vigesimo sexto. Alexan. consilio. 191. colum. 1. libr. secundo. l. cum antiquitas. C. de testamen. & nihilominus, nisi foret prædicta lege Madritia id decisum, nequaquam scriptura priuata à reo etiam agnita summarie vt instrumentum publicum mandaretur exequutioni, duabus rationibus. prima. lex de exequendis publicis instrumentis veteri iuri contraria est, vt constat ex notatis in. l. post rem. ff. de re iudica. & ideo non est extendenda ad priuatam scripturam, quæ & si agnita sit, non habet publici tabellionis auctoritatem, quanuis omnino probeat ob rei agnitionem. Secunda, quòd non omnibus publicis instrumentis ius exequutionis competat, sed tantum his, quibus clausula Guarentigia adscripta fuerit, vt modo dicebam. Non tamen inficior eos, qui legi Madritiæ condendæ consilium dedere, ea potissimum ratione motos fuisse, quòd priuata scriptura modo agnita sit, eandem habeat auctoritatem, & fidem ex veteribus constitutionibus quam habent instrumenta à publicis tabellionibus confecta, quamobrem iustissimam esse censeo præfata constitutionem. Cui illud adiiciendum priuatam scripturam etiam recognitam tantum præiudicare, aut nocere contenti à se scriptam, vel subscriptam: non tamen tertio, nisi in quantum talis scriptura tertio de iure potest nocere à die factæ recognitionis. vt tradunt Abbas colum. secunda. & Feli. 3. in cap. 2. de fide instrumen. vnde hæc recognitio non trahitur retro ad tempus ipsis scripturæ, nisi contra recognoscentem, non contra tertium habentem.

habentem medio tempore hypothecam, siquidem is habebit privilegia prioris, & potioris creditoris. quod in specie notat Carolus Molinæus in consuetu. Parisien. titu. primo. §. quinto. num. decimosexto. idem probatur ex notatis in dicta l. scripturas. Quid autem dicendum erit, cum priuata scriptura habetur pro recognita, & talis ceterur ob contumaciam rei vel nolentis respondere, vel comparere recusantis ex capit. vltimo. de confess. in sexto. quod in specie tradunt Corneus consilio. 296. libro tertio. colum. prima. & Aufrelius in stylo Parlamen. 1. part. rubri. de defectu super act. pers. versic. item aduerte. an & in his casibus ex lege Regia mādari possit executioni? Et licet res dubia sit, tandem Rebuffus super constitutiones Regias tracta. de Chirographis. nume. 98. existimat in specie locum esse legi Regiæ, quæ & apud Gallos eadem est, & executioni locum fore, quod æquissimū esse constat, cum alioqui contumaces præmio afficerentur, esse tamen ad hunc effectum reus in propria persona citandus expressim ad recognitionem, nisi fraude & dolo hanc citationem effugeret. argumen. l. primæ. titu. nono. 3. ordina.

Supereft modo quæstionis cuiusdam examinationis, quandoquidē instrumenta ius paratæ executionis non habent, nisi iam decursis diebus, & terminis ipsi solutioni adscriptis: dubitatur tandem quid si quis promiserit nongentos aureos tribus terminis, tribus solutionibus soluendos, quo pacto hæc solutionis dilatio intelligenda sit? nam Barto. eleganter in. l. tertia. ff. de annuis legat. scribit, tribus annis hanc solutionem ita peragendam fore, vt quolibet anno ex tribus, æqualis tertia pars omnino soluat. deducitque hanc responſionem à Iuriconsulto inibi, cuius hæc sunt verba: Sed si ita sit legatum, hæres meus Titio decem trima die dato: vtrum pensionibus, an post triennium debeatur? Et puto sic accipendum quasi pater familias de annua, bima, trima die sensisse proponatur. Hactenus Vlpianus, eandem Bart. sententiam sequuntur Lancelot. Decius ibi, Romanus num. sexto. Alexand. numer. 8. in. l. qui bona. §. vltimo. ff. de damno infecto. idem Alexand. in. l. cum qui calendis. sub. l. stipulatio ista habere licere. §. vlt. nume. 6. ff. de verbo. obliga. quibus profecto assentiendum non est, cum omnino falsa sit eorum opinio. Illud etenim verius est ambiguitatem istam, & incertitudinem arbitrio boni viri definiendam esse, qui attentis qualitatibus personarum, & quantitate pecuniæ promissæ provide

rem hanc ad certam diem deducet, & interpretabitur. quod in specie adnotarunt Cumanus in dicta. l. tertia. Iason, & Zasius numero. septimo. in dict. l. eum qui calendis. & his suffragatur tex. in dicta. l. tertia. in principio. versic. sed si adiectum sit. Sic & illa promissione, promitto centum dare in diebus illis, arbitrabitur iudex serione an loco processerit promissio, & quo tempore exoluenda sit, vt optimè respondet Andreas Alciat. in. l. inter illam. §. vltimo. ff. de verborum significatione. quicquid alijs in dicta. l. eum qui calendis. aliter visum fuerit. Nec mouisset Bartolum Iuriconsulti locus, si is veram habuisset dictionem cognitionum. Compertum quidem est apud Iuriconsultos, annua, bima, trima die, idem significare quod anno, biennio, triennio, vt de tribus annis intelligendum ita sit, quod quolibet anno æqualis solutio fiat, totaque promissa quantitas in has tres distinguatur pensiones. probat dict. l. tertia. in principio. l. si ita. ff. de manu. testamen. text. & ibi glo. in. l. vnica. §. cum autem. C. de rei vxor. actio. ratio autem huius dicendi generis ea est, quod dies in genere foemino tempus significet: & annus, quod est vnus anni: bimus, quod duorum: trimus quod trium annorum. Igitur annua, bima, trima die optimè præfatum sensum habent, sicuti explicant Laurentius Valla libr. quarto. elegantiarum cap. 80. & Nebriffensis in Lexico iuris ciuilibus dictione, annua. Quod si tantum scriptum fuerit Trima die, respondit Iuriconsultus idem esse, ac si scriptum foret: annua, bima, trima die. Vnde constat sub trima die, præmitti annuam, & bimam diem, & triennium significari, ex eo quod trima dies de triennio propria vi, & significatione intelligenda sit. Quo fit maximam deprehendi hallucinationem, cum paria iudicantur hæc duo, trima die, & tribus terminis, cum trima dies proprie triennium significet, tres autem termini ad tres menses, ad tres dies possunt commodè referri. ex his plura possunt deduci.

Primum, hanc promissionem, promitto mille soluenda triennio, esse accipiendam in eum sensum, vt quolibet anno ex tribus æqualis pensio soluat, mille in tres æquas partes distributis. quod probatur in dict. l. 3. sermone autem Hispano ita pronuntiat. *Los quales mil ducados pagar, y me obligo a pagar en tres años primeros siguientes*: secus ipse responderem, si promissio in hunc modum fuisset concepta, promitto mille soluenda ab hinc triennio, id est. *Los quales prometo de dar y pagar de oy en tres años*. Tunc etenim

nim opinor nullam pensionem, nec partem huius quantitatis soluedam necessariò fore nisi iam decurso, & peracto triennio.

Secundo hinc apparet Ludou. Roma. & Imol. in dicta. l. eum qui calendis. deceptos palam fuisse idem opinantur, promissionem soluendi tribus terminis, ad tres proximos dies esse referendam. ex dicta. l. eum qui, qua minime eorum sententiam probat, siquidem stipulatio dandi centum anteos calendis, ad proximas calendas pertinet tres vero termini non magis ad tres dies, quam ad tres menses, & per ad tres annos pertinent.

Tertio illud manifestum est, non procedere, nec iure defendi posse quod Bartol. Paulus Castrensis & Mason censent in dicta. l. eum qui calendis. existimantes, promissionem hanc, promitto centum in diebus illis, ad duos proximos dies referendam esse, per text. in l. inter illam. §. ult. ff. de verb. significa. nam ut dicitur, ea promissio arbitrario iudicis est interpretanda, & intelligenda. Jurisconsultus etenim in dicto. §. ultimo tractat de alia promissione ab hac differenti, nempe de ea, qua quis promittit centum soluere post dies, vel post annos, quae de duobus intelligitur. Et tamen adhuc si ea species modo contingeret, ipse existimarem, rem hanc arbitrio boni viri moderandam, & aestimandam, nec admittendum fore Iurisconsulti responsum. & id probatur inspectis personarum, temporis, & negotij qualitatibus, quibus satis persuasum erit iudici, non esse locum veterum Iurisconsultorum responsi.

Ex capite sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Reductio ad arbitrium boni viri coram quo iudice petenda sit, late disputatur.
- 2 Etiam si arbitratorum, & arbitratorum iudicij & definitionibus ex lege competat Summaria exaequationem censentur, quae attributa iurisdictio, & iuxta Regia constitutiones explicantur.
- 3 An liceat appellare ab eo iudice, qui super reductioe ad arbitrium boni viri cognouerit.
- 4 Pro regula iuris praesumitur, donec exceptio expressim probata fuerit.
- 5 A iudice appellari potest, etiam quoties aliquid eius arbitrio commissum est.
- 6 Regia. l. vlt. ex ordine iudiciario examinatur.

An à iudice, qui vt bonus

vir arbitratur, licet appel-

lare?

C A P. XII.

V M E I V S D E M

Bartol. commentaria diligenter euoluimus, & examinamus, tandem comperimus in eadē. l. prima. ff. de legatis secundo. numero decimo octauo. adnotasse, non esse permissam appellationem à iudice, quoties id veluti bonus vir arbitratur, deducta ad ipsum, vt bonum virum, quaestione, qua quidem opinio dubia quibusdā videtur, & ideo eius examini praesentato dubium illud, quo quaeritur, ad quē iudicē eundem sit, vt boni vir arbitratur vsus, iniquum arbitratoris iudicium moderetur. & idem Bartol. an. l. si societatem. §. arbitratorum. numero vigesimo primo. ff. pro socio. scribit, apud eum iudicem fore petendam reductionem ad arbitrium boni viri, qui ipsius causae iudex ordinarius, & qui eius cognitionem semoto compromisso iure habebat. l. secunda. C. vbi. & apud quem. cuius ipse mentionem feci libro primo. capit. quarto. huius operis. ad idem est text. in l. cum hi. §. transactiones alimentorum. ff. de transactionibus. l. vltima. C. de vsur. pupil. vnde siue actor, siue reus conquatur, arbitratoris iudicium iniquum esse, eam quaerelam deferre debet ad iudicem, coram quo causa ipsa foret alioqui examinanda. quod etiam probatur in cap. exposita. de arbitris. vbi praeter alios Abbas columna secunda eandem sententiam veram esse existimat. idem Abb. in cap. quinta vallis. numero trigelimonono. de iureiuran. & ibi Imola numero trigelimonono. Socin. consilio. de cimooctauo. numero trigelimo primo. libro primo. quorum sententia concors est, non esse reductionem istam petendam apud iudicem qui superior est ipsius arbitratoris & ad quem ab arbitratore esset appellandum, atque ita idem tenet Marcus Antonius Blancus de compromissis. quaestione decima. numer. decimotertio. & Alexand. dicens hanc opinionem, communem esse consil. 131. libro secundo. numero primo. quo in loco Carolus Molin. asserit, eandem in praxi receptam esse conueniunt sanè omnes in hoc,

quod non est reductio petēda apud superiorem ipsius arbitratoris. idem repetunt Bartol. Bald. Sal. & Paul. in dict. l. secunda. C. vbi & apud quem. Freder. consilio. 285. Philipp. Franc. in rubric. de appellatio. column. penultim. Petrus Ferrariens. in practica. titul. de forma libelli quo agitur ad pœnam compro. §. nec reductio. numero quinto. Lanfrancus in tracta. de arbitris & compromiss. vltim. part. quæstione decima nona. est tamen apud eos cōtrouersum satis, an is, qui seculo compromisso reus foret, si modo perat iudicium arbitratoris ad æquitatem arbitrio boni viri reduci, debeat omninò id petere corā iudice alterius, qui verè actoris partes, ni foret compromissum, subiturus erat, an possit hanc quærelam deducere ad proprium ipsius rei iudicem? Nam Barto. in dicto. §. arbitrorum, expressim. num. vigesimo. probat, huius rei futurum omninò iudicem eum, qui iudex est ipsius petentis reductionem, & coram quo alter, omisso compromisso, acturus erat. & existimat hoc probari in dicto. §. transactiones alimentorum. & ea ratione quod modò agendum sit de exceptionibus reo competentibus aduersus actorem, & ideò tractanda causa est apud rei iudicem. idem Panormit. in dicto capitul. quintaallis. numero trigessimono. Philipp. Francus in dict. rubr. de appellatio. column. penultim. Lanfrancus de Oriano dict. quæstione decima nona. Abb. in dicto capitul. exposita. columna secūda. contrariam sententiam, imò hanc reductionem petendam esse apud iudicem illius, contra quem petitur, probat text. in dicta. l. secunda. C. vbi & apud quem. quo in loco Bart. Bal. Ange. Salycet & Paul. dum ad hanc quæstionem, illius constitutionis decisionem inducunt, huius opinionis authores cōsentur: idem in specie asserit Frederi. dict. consilio. 285. Imola in dicto capitul. quintaallis. numero trigessimono. & Collectar. in capit. cum dictus. de arbi. ad finem. non obstat text. in dict. §. transactiones. cum inibi non tractetur de rescissione contractus, aut sententiæ, sed de autoritate præstanda transactioni alimentorum. Et præterea qui petit reductionem, & si alioqui esset futurus reus, in hoc tamen iudicio actor est, & rescissionem iudicij petit: quamobrem eam petere debet apud iudicem illius, qui in hac reductionis quæstione verè reus est, sicuti satis eleganter conitat in dicta. l. secunda. multò minùs oberit textus in dicto capitul. exposita. quia dux ille. causam tractauit verè ad iudicium Ecclesiæ pertinentem, quippe quæ de interpretatione sententiæ cuius-

dam Cardinalis iudicis olim competentis agebat. ex his tandem apparet, reductionem ad arbitrium boni viri non esse postulandam apud iudicem superiorem illius, qui iure comptomissi, & arbitratoris sententiam dixerit: tamen non desint authores, qui id necessariò tractandum esse coram iudice arbitratoris superiore, censeant: & præsertim Ange. Perul. in. l. si suspecta. §. vltima. ff. de inoffi. testam. Roma. consil. 265. Ioan. Andr. in capit. statutum. §. cum autem. de rescriptis. in 6. Matthæ. Afflic. decif. 51. ex eo quod reductionis petitio similis est appellationib. l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbit. & appellatio ad superiorem pronunciantis sententiam deferenda est. l. præcipimus. C. de appellatio. vbi Bal. hanc vltimam opinionem admittere videtur. Verum quia prior communis est. de eius intellectu erit vltius agendum.

Primo etenim, opinio Angeli à quibusdam admittitur: vbi ex lege municipali arbitratorum iudicia habent paratam exequutionem, vt sententiæ: nam eo casu quemadmodum à sententiâ, ita & ab his iudicijs appellatio, & reductionis petitio proponuntur: vnde ob similitudinem, reductio petenda est apud iudicem, qui superior est ipsius arbitratoris secundum Bartolum, Bald. in dict. l. secunda. C. vbi, & apud quem Panormi. in dict. capit. quintaallis. numero vigessimono. & Lanfranc. in dict. quæstione. 19. quod notandum est ad. l. vlti. ordinis iudicarij Madritij conditam, & ad. l. 8. Anni quingentesimi tricesimoni. Hodie. l. quartâ. titulo vigesimo primo. lib. 4. Recopil. ex quibus sententiæ latæ ab arbitratoribus, vel arbitris statim paratam habent iudicio summario exequutionem. Cæterum contrariū verius esse existimant Paul. Castrensi. & Salic. in dict. l. secunda. C. vbi & apud quem. Imol. in dict. capit. quintaallis. colum. vltima. Anchar. in disputatione incipienti. cum. C. laicus. Philippus Franc. in dict. rubr. de appellat. colum. finali asseuerantes etiam in hoc casu reductionem petendam esse à iudice illius, aduersus quem petitur, quibus suffragatur text. in capit. venerabilibus. in prin. & §. 1. de sentent. excomm. in. 6. quo probatur, quærelam proponi non posse apud eum iudicem, qui litigantium iudex non est aliter, quam per appellationem. petitio autem reductionis querela est, potius quam vera appellatio: & ideò iudex appellationis, qui non est sufficiens, nec competens ad simplicem querelam examinandam, adiri nequit ad emendationem, & reductionem sententiæ, vel iudicij iniquè lati ab arbitrato

re. Ne refert quicquam quod arbitratorum iudicia ex lege municipali, aut Regia exequutionem habeant paratam quia id ius ei tribuitur, vt contractibus apud publicum tabellionem conuentione partium confectis, & stabilitis: non vt sententijs iudicium habentium iurisdictionem: quod apparet: nam eadem Regia constitutio requirit, compromissum factum fuisse apud publicum tabellionem. Et præterea non sequitur, iudicia arbitratorum, seu arbitrorum, paratam habent exequutionem: ergo ipsis arbitratoribus iurisdictione à lege tributa censetur: hinc sanè Panormit. scribit in capit. irrefragabili. §. cæterum. de offic. ordi. non infligi infantiam, nec produci, aut oriri ex sententia lata ab arbitrio, cuius iudicia ex iurisdictione ex statuto statim sunt tradenda: vbi compromissa sit causa criminis ad civilem condemnationem, quia infamia non potest deduci ex sententia eius, qui iurisdictionem non habet. Et licet Felin. dubitet in dicto. §. cæterum. colum. vltim. & contrarium teneant Bart. in l. quid ergo. §. ex compromisso. ff. de his qui noc. in famia. & Bald. in ibi. Abb. in capi. cum causa. in fine. de in integ. restit. tamen sententia Panormit. verior est, vbi expressim à lege, vel statuto non datur arbitratoribus, vel arbitris iurisdictione. quod in specie notat Marc. Antonius Blancus de compromissis. quæstione. 6. numero. 96. versic. de defectu sententiæ. quoties verò de reductione non agitur: sed de appellatione à sententia arbitri; quod plerumque contingere potest, tunc communiter receptum est; appellandum esse ad iudicem ipsius arbitri pronuntiantis superiorem: l. præcipimus. C. de appellatione. tenet Franc. in dict. rubr. de appellat. colum. vltim. Angel. & alij, quorum superius mentionem feci. idem esse censeo; etiam si de reductione tractetur, si compromissum fuerit in iudicem ordinarij, vt in arbitratorem, tunc etenim ab eius iudicio petenda est reductio apud iudicem, ad quem ab eodem iudice appellatur, secundum Flori. in dict. §. arbitrorum. & Lanfranc. in dict. quæstione decimona. cauendum tamen est, ne vel reductionis, aut appellationis causa, laicus reus trahatur ad iudicem Ecclesiasticum, id enim permittendum non est, & præsertim à supremis Regiorum tribunalium iudicibus. quæ ratione forsitan tutius erit, quod etiam iure appellationis à sententia arbitri propositæ causa deferatur ad iudicem illius, aduersus quem retractatio sententiæ postuletur, sicuti in specie asserit Marcus Antonius Blancus dict. quæstione. 10. numero 15. cum proprie hoc iudicium sententia di-

ci non possit, & prouocatio potius querela quædam, quàm appellatio censenda sit deficiente iurisdictione.

His itaque explicitis inquirendum est, sit ne verum quod Bart. in dict. l. prima. probare conatur: scilicet à iudice causam reductionis definiente non esse permissam appellationem, siquidem instrui, & persuaderi potest varijs rationibus. Primo, quia iudex hic loco arbitratoris succedit. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. l. pen. ff. iudi. solui. eiusque naturam, & conditionem habere debet. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis caut. Sed ab arbitratore non appellatur, dict. §. arbitrorum igitur nec à iudice, qui in eius locum successit ad iudicium ipsum moderandum. Item iudex, ad quem appellatum est, sententiam pronuntiare tenetur secundum leges provincie, quam iudex prior administrat. authent. vt cum de appellatione cognosc. in princi. quasi prioris iudicis leges, & instituta sequatur. Sic licet ab arbitris appellatio permissa regulariter non sit. l. 1. C. de arbitris. tamen ab arbitris, qui in locum iudicis ex iure eliguntur, appellatio recipienda est, capit. ab arbitris: de offic. de legat. in 6. vltim. C. de iudic. & præterea iudex hic, qui tractat reductionis causam, non vt iudex, sed vt bonus vir de causa cognoscit, & secundum æquitatem pronuntiare debet, quemadmodum Bart. adnotauit in dict. §. arbitrorum. per tex. ibi. At ab eo, cui vt bono viro, & eius arbitrio, aliquid definiendum committitur, non licet appellare. gloss. in l. tertia. §. 1. versic. bonum. ff. de arbitri. vbi Bart. & Doctor. communiter. Abb. in dict. capit. quintaualis. numero trigesimo. quibus rationibus Bart. opinio comprobatur, quam etiam tenent Innocent. in capit. præsentis. de rescriptis. quod est penultimū apud Innocentij commentaria. Abb. in dict. capit. quintaualis. numero quadragesimo. Ioann. Andreas in additio. Speculat. titul. de appellationibus. §. in quibus. versic. quid si conuenit. numero decimo sexto. Saly. in l. & in maioribus. C. de appellatio. & in l. cum antea. quæstio. penultim. C. de arbitr. idem in dicto. §. arbitrorum. quæstione vigesima. Cepola in consil. ciuili. 16. Fulgo. consilio. 111. & consilio. 113. Lanfranc. in tract. de arbitri. quæstione vigesima. Soci. Junior consilio decimo quinto. columna secunda. libro primo. Saly. cet. inter consil. Cardi. consilio. 139. & ipse Card. consilio. 140. Bolognius ad Ananias consilio. 1. dicens ab hac opinione non esse in iudicando, & consulendo recedendum. Panormit. consilio 38. libro primo. Roma. in rubr. ff. de arbitr. num.

8. Et Paul. Castrenf. consil. 121. numer. 8. lib. 2. ex quibus (at authoritatis habet Bart. sententia. quā etiam veram esse censet Petrus Ferra. in forma libelli ad pœnam compromissi. §. nec reductio. numero. nono. & testatur magis communem Catol. Molin. in Alexand. consil. 106. lib. 3. litera. d.

In contrariam sententiam à plerisque itum est ex eo, quod qui pronuntiat super causa reductionis verè iudex ordinarius est. text. in dict. §. arbitratorum. vbi glos. & Bart. Regia. l. 31. titul. vlti. part. 7. sed à iudicibus iuxta regulā iuris licet appellare, nisi expressim vetita fuerit prouocatio. l. & in maioribus. C. de appellat. gloss. insignis in. l. qui restituere. ff. de rei vendicat. cap. de appellationibus, de appellat. Francus in rubr. eod. tit. numero. 16. quo in loco dixit glo. in dict. l. qui restituere. ordinariam esse: cuius itē meminere Bald. in. l. vnica. C. si de momenta. poss. idem in capit. pastoralis. de appellat. colum. 3. Dec. in cap. cum sit Romana. 4. colū. eo. tit. nullibi reperitur prohibita hac in specie ab hoc iudice appellatio: ergo admittenda est: præsertim dum non probatur
4 exceptio à regula iuris quæ iure & ordinario appellationem permittit. Ita sanè frequentissimo omnium consensu obtentū est vt pro regula iuris præsumatur donec exceptio probetur. glo. in. l. omnis definitio. ff. de reg. iur. text. in capit. 2. in fine. de coniug. leprof. & cap. ad decimas. de restit. spoliat. libro. 6. Bartol. in. l. quoties. ff. si quis cauet. optimus text. in. l. ab ea parte. ff. de probat. & in. l. sius quoque. ff. de hæred. instit. versicul. & puto generalis. Mathesl. notab. 19. Deci. in cap. consuluit. in. 1. de appella. Alexan. in. l. 4. §. si quis condemnatus. ff. de re iudi. ad finem. Iason in. l. cætera. ff. de legat. 1. notab. 3. Andr. Tiraq. libro. 1. de retract. §. 1. gloss. 9. numero. 209. gloss. celebris. quam inibi Anchar. commendat in rubr. de regu. iur. in. 6. cuius mentionem fecerunt præter alios Deci. in capitul. cum adeo. de rescripti. col. 1. idem. Dec. in. l. 1. colum. 2. ff. de reg. iur. Fræcus in dict. rubr. de appellat. num. 17. quin & ipse in rubr. de reg. iur. scribit eam opinionem communem esse.

Secundò, aduersus Bart. vrget ea ratio, quod vbi aliquid committitur iudicis arbitrio, id censetur ei commissum vt bono viro. l. fideicommissa. §. quanquam. ff. de lega. 3. l. si libertus. ff. de oper. libe. l. vir bonus. ff. iudica. solu. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obligat. quibus etiam constat commissioe facta arbitrio boni viri, iudici ordinario factam censerì omninò. Et tamen à iu

dice vbi quid eius arbitrio relinquatur appellari potest. text. singul. vbi Abb. & alij in capitul. 1. de dilat. gloss. in capit. super + his. de accusatio. & in l. si qua pœna. ff. de verb. signific. & in capitulo primo. de conf. in. 6. & in cap. Romana. §. quod si obijciat. de appellat. eo. lib. nisi libero eius arbitrio, & liberæ potestati relinquatur. l. non quid quid. ff. de re iudi. Innocent. in capitul. vltim. de ferijs. Anan. & Felin. in dicto capitul. super his. Iason in. l. prima. col. secunda. ff. si quis ius dicent. non obr. Dec. in capit. ad hæc. in. 3. de appellatio. Abb. in capit. prudentiam. §. sexta. de offi. deleg. Felin. in capit. exceptionem. columna secunda. de exceptio. igitur deducitur ex hoc appellationem permissam esse à iudice, ad quem itum est tanquam ad bonum virum pro reductione sententiæ latae ab arbitratore. qua ratione tolluntur ea, quæ partim in prioris opinionis probationem adduximus verum etenim est non esse permissam appellationem ab arbitro, cui vt bono viro aliquid commissum est, non tamen idem erit, si iudici tanquam bono viro, & eius arbitrio quid quam fuerit demandatum. quod manifestè probatur his, quæ modò adnotauimus: sicuti & præcedenti ratione tollitur prima prioris sententiæ ratio. cum etiam si iudex in locum arbitratoris succedat, iudicis tamen officio fungitur, iudex omninò censetur & tanquam à iudice ab eo reductio petitur: imò vt euidentius ea ratio cesset, obseruandum erit, hunc iudicem non subintrare in locum arbitratoris, nec ei succedere iure surrogationis, sed vt verè iudex ordinarius ratione propriæ iurisdictionis, ea quæ vsus tractat de iniquitate iudicij ab arbitratore lati. nec tenetur iudex appellationis quo ad ordinem iudicarium seruare leges illius fori à quo appellatum est, sed proprii potius tribunalis instituta. l. tertia. §. vlti. ff. de testibus. gloss. in capit. licet Canon. verb. de cætero. de elect. in. 6. Anto. & alij in rub. de consuetud. is autem articulus, vtrum appellare liceat vel non à iudice pertinet ad ordinem iudicalem non ad causa, & quæstionis decisionem sicuti colligitur ex Archi. in capit. non ita. 2. quæstio. 6. quo fit, vt licet à priori iudice, qui arbitrator est, non sit appellatio permissa, nihilominus ea admittenda sit ab eo iudice, qui vt ordinarius cognoscit de causa reductionis, & tractat de moderando arbitratoris iudicio. quod his rationibus probetur, atque ita aduersus Bart. huic posteriori opinioni subscribere Bald. in. l. 1. C. ne liceat tertio prouocare. nume. 10. Paul. Castrenf. Imol. & Alex. in colum. penulti. & fin. in. l. 1. ff. de legat. 2.

Imola in l. publicorum. column. 4. de pub. iudi. Anto. 24. differentia. & Imola. numc. 36. in dict. ca. quinquauallis. Vitalis in tracta. clausularum. vbi agit de reductione ad arbitriū boni viri: cap. postremo. ad fin. dicens ita iuxta hanc sententiam in Senatu Regio pronuntiasse. Bapri. de S. Blasio in tract. de arbitris. quæst. penulti. col. pc. Areti. in c. super his. de accusatio. num. 47. & ibi Fel. num. 13. Alex. in consil. 106. libro tertio. numc. 7. scribens hanc opinionem esse magis communem, & inibi Carol. Molin. litera. b. addit eam in Regno Franciæ iudicum & aduocatorum praxi receptam esse.

Tandem lector optime in hac controuersia, vt & in pluribus alijs, eò ventū est, quo pares sint vtriusq; partis defensores, & vtraq; opinio communis censeatur, atque hinc pendere oportet maximè cauendum esse ab his contentiosis disputationibus, & diligenter inuestigandum quid iuris vtriusque constitutionibus potius probetur. Quamobrem ad veram huius quæstionis resolutionem aliquot distinctim adnotabo.

Primum, si authorum numerus, & eorum eximiariorum, ac professionis nomen, consideranda sunt, non dubito Bart. sententiam magis communem esse: siquidem præter ipsum ex veteribus, & iunioribus plures magni nominis in hac iuris vtriusque disciplina huic potius, quam aduersæ parti accessere.

Secundo, veriorē esse censeo aduersus communem Bald. Imolæ & aliorum opinionem. nec enim iure negare possumus, hunc iudicem, apud quem redutio petitur, ordinarium esse: dict. §. arbitrorum. & iurisdictionem habere, & ex ea vt verè iudicem de hac causa cogniturum, qui non ex præuatorum conventionibus sed legis auctoritate ad eundem est ad emendationem iudicij: inique latè, vnde non video qua ratione possit commode defendi, appellationem ab eo veritam esse. Et idè etiam si contraria sententia plurium auctoritate munita sit: non dubitarem vbiq; locorum secundum hanc & consulendo respondere, & iudicando pronuntiare: nam & verior est, & tot assertores habet, vt Alexan. Imol. vir in his perscrutandis diligentissimus, dicto consilio 106. opinatus fuerit, hanc esse magis communē opinionem.

Tertio, illud est præmissa Baldi opinione obseruandum, iudicem, ad quem appellatum fuerit à sententia reductionis, non ita adstrictum fore iuris rigori, & controuersentium iuribus: vt tanquam iudex, ac si non esset compromissum

sententiam dicat: nam hoc alienū est ab vtriusq; iuris sanctionibus, quæ passim statuerunt compromissa custodienda esse: imò inspecto tenore compromissi, & læsione præter ipsius facultatem arbitratore compromittenti illata: & ipsius iudicis super reductione sententia: ipse boni viri arbitrio rem hanc moderabitur, ita quidem, vt ob modicā læsionem, vel ob eam, quæ vi compromissi tolerari potest, arbitratoris iudicium, vel iudicis reductionem, aut sententiam super ealatum minimè reuocet: quod colligitur ex Baldo, si is rectè intelligatur in l. prima. numer. quinto. C. de his quæ poenæ nomi. quem sequitur Alexander in dicta. l. prima. ff. de legatis secundo. Romanus consilio. 261. Præpo. in capitul. de appellationibus. de appellatio. Lanfrancus de Oriano in capitu. quoniam contra falsam. de probat. verb. interloquutoriæ & appellationes. Fallentia decimaquinta. ex quibus oportet deducere: iudicem qui de reductione tractat, item eum ad quem appellatum sit, ea vti oportere æquitate, quia vsus esset iuxta compromissi formam ipse arbitrator.

Quarto, etiam si communem opinionem admitteremus: concedere possumus ei locum fore, vbi arbitratoris iudicium à iuice, ad quem itum est, fuerit confirmatum. Quod si iudex in reductionis causa sententiam dixerit aduersus eum, qui non petierit reductionem: & sic arbitratoris iudicium reuocauerit: tunc grauatus hac definitione appellare poterit: quasi priori casu, qui pro uocauit ipsum iudicem elegerit: posteriori autem non, imò inuitus apud eum causam egerit. c. à iudicibus. 2. quæst. 6. cap. super quæstionum. §. verum. de officio delega. cap. cum olim. de caus. poss. & propriet. quod placet in hac specie Marco Antonio Blanco de compromiss. quæst. 10. numero. 20. ad finem.

Quinto, admonendus est lector, hanc resolutionem, quam huic aptauimus controuersiz, non omninò à iure Regio alienam esse: imò partim ei conuenire expressim, partim ab eo tacitè deduci posse. Nam lege vltima ex constitutionibus Madritij conditis ad ordinem iudiciarium. Hodie. l. quarta. titu. vigesimo primo. lib. 4. Recopi. expressim cautum est, à iudice, qui super reductione sententiam dixit, appellari posse: non autem supplicari: nisi arbitratoris sententiæ reuocata fuerit: tunc etenim supplicatio permittitur ita quidem Regia lege decisum est: vt si ab arbitratore iure, & causa reductionis itum sit ad superiorē iudicem, qui non ex Regio prætorio: & is super

reductione sententiam vtrunque dixerit: appellatio permittatur ad Regium pratorium, si vero ab arbitratore, vel reductionis, vel appellationis causa itum sit ad Regium pratorium vel ab ipso iudice, qui super reductione sententiam dixerit: & inibi confirmetur sententia prima: definitio: supplicatio admittenda non est: quod si reuocata fuerit sententia, locus est supplicationi ad eosdem iudices. His quidem Regiæ constitutionis verbis probatur, appellationem permissam esse à iudice, qui super reductionis causa pronuntiat, etiam si is arbitratoris iudicium confirmauerit. Item constat, locum fore supplicationi: si in Regio pratorio reuocata fuerit sententia arbitratoris, vel iudicis, qui eam in lite, & controuersia reductionis confirmauit, quod in praxi maxime est obseruandum.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

1. Poterit ex consensu litigantium controuersia definitio committi in alterius ex litigantibus. Vel vnus testis veritatis testimonium.
2. Presumitur testem iuramento, præmisso respondisse: si notarius scripserit, eum iuratum testimonium exhibuisse.
3. Electus à litiganti, vel à iudice, in testem tenetur in iudicio respondere: & inibi quid de eo, qui sponte eligitur, ve exponat, quid sibi visum fuerit.
4. Electus à iudice, vel litigante ex præcepto iudicis, vel legis, ut explicet, quid sibi visum fuerit iurare tenetur.
5. Ad iuramentum, electionem, vel testimonium eius, qui à iudice eligitur: an sit pars citanda.
6. Testis an possit testificari per scripturam & quid de eo, qui in iudicio inferiori peccata confitetur.
7. Teste contraria respondente: cui responsioni sanandum sit?
8. Assertio vulnerati mortis tempore facta, an nocent vel prosit reo eius criminis accusato?
9. Interpretatio textus in capite accusatus. §. licet. de heredi. res. in sexto.
10. Tabellionum potius, quam testis per eum examinatus credendum est, cum de veritate testimonij controuertitur.
11. Instrumentum publicum quot testibus quo: ad ibidem scripta improbetur.
12. Traditur intellectus Regiarum hac de re constitutio-

Examinantur quæstiones à Bart. traditæ in l. Theopompus. ff. de dot. præla.

C A P. XIII.

MEMORIA TENEO in commentarijs de Testamento, dum Caput. cum tibi. interpretaretur: tractasset, an legatum dotis iure possit in voluntatem alterius conferri? & an ex voluntate testatoris sit vnus testimonio fides exhibenda: omisi tamen alia, quæ Bartol. tractat in l. Theopompus. ff. de dote præla. eo quod ad captatoris voluntatis materiam, de qua tunc agebamus nequaquam pertinerent: illud verò simili quadam ratione discuti poterat, an ex consensu, & conuentione litigantium iudex teneatur, vel possit vnus testis assertioni stare? Nam gloss. Dinus, & Rayner in dict. l. Theopompus. scribunt, vnus testimonium semiplenam probationem efficere, non plenam, etiam si consensus litigantium præcesserit: qui rem omnem illius asseuerationi commiserint, ideo notat Bar. in l. prima. §. vlt. ff. de verb. obligat. numero secundo. vbi Alciat. nume. 23. opinatus hanc sententiam veram esse: pluribusque rationibus eam defendere conatur: quarum ea cæteris potior est: quod vnus testis testimonium idè à iure ad plenam fidem non admittatur: quia & reipublicæ interest sententias fieri à iudicibus ex legitimis, & integris probationibus. Bar. in l. quarta. §. hoc autem iudiciu. ff. de damn. infecto. Aret. in l. vnica. C. vt quæ de sunt aduoc. tex. in Athen. de rebellionib. in princip. publicæ autem utilitat, & his, quæ ad modum publicum statuta sunt, priuatorum consensu non potest renuntiare, nec consentire eorum omissioni: sicut colligitur ex capitulo si diligenter. de foro. comp. & d. l. ff. de iur. matr. & l. si quis in cōscribendo. C. de pactis. Illud sane verum est, posse conuentione, & consensu litigantium, & contrahentium fieri, vt causa & lis decidatur iuxta assertionem, & declarationem alterius partis. & id probatur: nam actor, vel reus potest totam litem de ratione iuramenti alteri secum controuertenti committere: sicut manifestum est: igitur satis probatum est, quod modo diximus: & id adnotant Dynus, Raynerius, Bartol. & Angel. in l. vltim. ff. de præto. stipulatio. Deci. in capit.

in capitul. 2. de fide instrumen. numero decimo. idem in capitul. veniens de testib. vlti. columna: Alexand. consilio. 47. libro primo. numero quarto. idem consilio quinquagesimoquarto: libro secundo. numero primo. vbi asserit hanc opinionem communem esse. idem fatetur Iason in l. iusurandum, quod ex conventionem. 2. columna. ff. de iureiur. quo in loco Docto. idem scripsere. & Alciat. in dict. §. vltim. numero vigesimoquarto. dicens eandem sententiam communem esse. optimus text. in l. vltim. C. de fideicommiss. I. hęc venditio. ff. de contra. empt. l. in personam. §. generaliter. ff. de regu. iur. notat glos. in l. penultim. ff. de arbitr. ex qua hac in re deduci potest communis opinionis moderatio quaedam, vt tandem ea accipienda sit, quoties de re certa agitur: & de asseueratione eius, quod verum, & abique asseuerantis asseueratione, & existimatione varia, contingere potuit: secus etenim respondendum erit: si genericè committatur id, quod varie estimari potest vt damna, expensæ, & id quod petentis interest: tunc etenim post illius, cuius fides pacto contrahentium, aut litigantium probata est, estimationem, bonus vir arbitrabitur: & boni viri arbitrio dimitretur, si ne æqua, & iusta ipsa alterius partis definitio, estimationeque. Nam, vt scribit Accursius, fr̄s, qui alteri iniuriam intulit, committat in iuræ estimationem offenso, & promittat stare eius definitioni: nihilominus erit locus arbitrio boni viri, nec præcise exequutioni mandabitur, quod offenso visum fuerit. idem probant Alexand. in l. 1. col. 7. ff. soluto matri: Gerard. singu. 6. Abb. & Felix. in capitul. contigit. de sentent. excomm. Abb. in capitul. quinquagesimo: columna tertia. de iureiur. & est communis opinio, quæ sequuntur Lanfrancus de arb. columna undecima. & Baptista de sancto Blasio quaestione vigesima quarta. de arbitris. & in specie. quo ad damnorum, expensarum, & interestis estimationem hoc ipsum respondet Matthæ. Afflict. decis. Neapolit. 91. num. 10.

Cæterum, quod consensu, & conventionem litigantium fieri possit, vt testimonio vnus tantum testis credatur, & secundum id lis ipsa, & controversia decidenda sit, probat text. in capit. tuis. de testib. quod decisum est, posse remitti iuramentum testibus ex consensu litigantium: & tamen paritate prohibitionem est, testimonio vnus, vel testibus non iuratis finem adhiberi. text. in l. iusurandi. C. de testib. deinde licet reipublice intersit à iudicibus causas definiendas fore ex legitimis probationibus, apertissime iuris est, eas esse legi-

timas probationes, quæ consensu litigantium probata fuerint. vt in dicto cap. tuis. est satis expressum. sic etiam conitatur, omnia, quæ ad probationem iure requiruntur, præcipue tendunt in litigantium fauorem quo ad eorum exequutionem: & ideo frequenter his solet renuntiari: licet propterea quod reipublica ius, & quod suum est, vnique reddere tenetur: hæc quodammodo: minus quidem principaliter ad reipublicæ utilitatem videantur statuta. Quamobrem, dictum vnus quo ad plenam fidem admittendum esse, tenent Speculat. titu. de teste. §. restat. 24. Fallentia. Roma. Alexan. Aret. & nouiores in dicta. l. 1. §. vltimo. ff. de verborum obligatio. Ioan. Croctus in tracta. de testib. 6. parte. columna secunda. sensere hoc ipsum gloss. in capitul. veniens. in. 1. & in cap. licet vniuersis. de testibus. vbi Docto. sequuntur eadem opinionem, quam esse communem testatur Iason in dict. §. vlt. num. 8. Nec omnino contrarie opinionis autor est Bart. in dict. l. 1. §. vltimo; siquidem non ita palam eam asserit, quin negari optimè possit, id à verbis Bartoli recte deduci.

Verum opinio communis obtinet: quando consensus præstatur certæ personæ, & nominatum quo ad certum negotium: ne alioqui detur occasio fraudibus, & falsitatibus secundum Angel. in l. pactum inter hæredes. ff. de pact. quem sequuntur Ias. in l. admonendi. in repetitione. ff. de iureiur. numero. 100. & 200. Aretin. numer. quadragesimo. Socin. 3. Iason. 9. & Alciat. 28. in dict. l. 1. §. vlti.

Item & illud obseruandum est: non ex eo censeri, litigantes in vnus testimonium consensisse quod personam eius approbauerint tacite, vel expresse: hic etenim consensus impedit opponi defectum, aut exceptionem aliquam in testis personam. glo. in auth. de testib. §. & licet. versi. supplicij: non tamen excludit testimonij reprobationem: nec inducit conventionem, quod illius tantum testimonio plena sit exhibenda fides: Bald. eleganter. num. 8. & Salyc. colum. pen. in l. in bona fidei. C. de reb. cred. Alex. Ias. colum. 3. Ioan. Croctus. 2. casu. & Alciat. numer. 33. in dict. §. vlt. Hippo. singu. 92. Felix. in capit. veniens. in. 1. nu. 39. de testib. Iason in dict. l. admonendi. in repe. numero. 200. scribit tamen Alciat. in dict. §. vlti. numer. 34. etiam admissa communi opinione, posse probari contrarium eius, quod fuerit ab eo teste asseueratum. ex notatis in capit. proposuisti. de probat. quod dubium est: nam & Bald. aliud sensit in dicta. l. in bona fidei. numer. 8. nec

est probatio ista admittenda: & si admissa fuerit iudex arbitrabitur an vnus testimonium à litigantibus probatum: sit ob eam omittendum: id que ex varijs causis æstimabit: siquidem plerunque expediet negotio, & causæ definitioni non ita adstringi, iudicem illius testis testimonio vt veritas omittatur. Vnde fortasse quibusdam videbitur, attentis personarum & causæ qualitatibus, etiam admittendam esse probationem aduersus vnus litigantibus probari viri testimonium: quod maximè considerandum est: atque ita fiet: vt non omnino Baldi opinio à praxi excludatur. Hæc, quæ diximus, veluti præuia ad Bartol. in dict. l. Theopompus. commentaria, adnotauimus. at modo liber ex eis assertiones aliquot deducere: quo tantū viri labores vtiliores lectoribus appareant.

Prima conclusio. licet ad fidem testimonij requiratur iuramentum, id tamen præsumitur, si tabellio scripserit Titium testem iuratum respon disse. Bartol. in dicta. l. Theopompus. columna prima. post gloss. ibi. quam dixit singula. Bald. in capit. cum in iure. columna secunda. de off. delegat. notant Abb. & Fel. numer. 6. in capit. tuis. de testib. Hæc etenim solemnitas ponit tunc ipso tempore, quo notarius scripsit contingere, & actui adhiberi: & ideo præsumendum est, ita, vt tabellio scripsit, actum fuisse: siquidem pro notario præsumitur. capitul. ad audientiam. de præscriptio. l. si quis decurio. C. de falsis. Bal. in. l. Imperator. columna secunda. ff. de statu hominum. sic sanè creditur tabellioni, si is scripserit certiorrem fecisse foeminam contrahentem Velleiam: secundum Alexand. post alios in. l. sciendum. ff. de verb. obligat. nume. 33. Alciat. plura ad hanc rem adducentem regu. 3. de præsumptioni. capi. 13. quo in loco numer. 4. addit hanc opinionem communem esse. Cui suffragatur gloss. in. l. prima. C. de fide instrumen. & iure hastæ fiscalis lib. decimo. Cautius tamen erit, quod ipse tabellio expressim scribat ipsius iuramenti formam, & solennitatem, vt res tuta sit nec aliquod dubium habeat.

Secunda conclusio. electus à priuato litigante vel à iudice in testem: iurare omninò debet: & iuratus testificari: alioqui eius testimonium, nec validum est nec fidem habet. l. iurisiurandi. C. de testib. capitul. tuis. cod. titu. Regia. l. vigesimaterza. titulo. decimosexto. Parti. 3. in specie probat Barr. in dicta. l. Theopompus. numer. 7. Iason in repe. l. admonendi. ff. de iureiuran. nume. 219. & inibi Ripa nume. 194. latè Ioan. Crottus in tract.

de testib. 7. parte in principio. Eadem profectò ratione vbi consensu litigantium standum est ad uersarij: actoris, inquam, vel rei, assertioni de alicuius actus veritate: oportet iuramentum præmitti: nec aliter res ista expediri potest: secundū Bal. & Iason. in. l. iurandum. quod ex conuentione. ff. de iureiur. columna. 2. cum id testimonium veritatis sit: quod voluntati, libero arbitrio alicuius non committitur: sed ipsius rei gestæ fidei: quæ iuxta vtriusque iuris regulas non potest legitimè cognosci: nisi præuia iurata assertionem.

Tertia conclusio. quoties quis sponte fuerit electus, & designatus, vt quid sibi aliqua in re visum fuerit, explicet, & respondeat, non est necessaria iuramenti religio: imò vt arbitrator, in cuius arbitrium res collata fuerit: quid ipse sentiat proprio iudicio exponet. argum. Auth. decernit. C. de arbit. notat Bar. in dict. l. Theopompus. numero septimo. Alexan. consilio. 54. columna prima. lib. secundo. Ioan. Crottus de testib. 7. parte. numer. 242. Quin & ipse Bartol. sensit idem esse vbi à litigantibus, sponte, nullo, nec legis, nec iudicis mandato, quis eligitur, vt iuxta scientiam propriæ professionis, vel artis peritiam rem dubiam aperiat, nec enim tunc iuramentum requiritur. idem Antoni. adnotauit in capi. veniens. in primo. de testib. columna secunda. collegit ex Barto. Felin. in capit. quia indicante. de præscriptio. colum. prima. idem in capit. proposuisti. de probat. colum. penultima. idem in capit. de testibus, numero. 11. de testibus. quod apud me dubium est: nam & prior pars admitti possit ob libertatem arbitrij: cum tamen secundum artis peritiam respondere quis debet: etiam si is sponte à litigantibus fuerit nominatus iuramenti religio præmittenda est, & id tutius mihi videtur: atque ita agendum esse, consulerem, & responderem: siquidem cautior est hæc opinio, & frequenter seruetur.

Quarta conclusio. electus à iudice, vel à litigantibus, legis, aut iudicis præcepto, vt proprium arbitrium explicet, exponatve quid iuxta peritiam artis sibi visum fuerit, iurare omninò debet: 4 alioqui eius responsioni non stabitur: sicuti probat textus in. l. hac edictali. §. his illud. C. de secundis nuptijs. Bartol. in dict. l. Theopompus. numero septimo. idem in proœmio digestorū. columna quinta. vnde periti, qui quotidie adsuntur in causarum, & controuersiarum definitionibus, vt secundum artis peritiam proprium iudiciū explicent, iurati respondere tenentur. text.

& ibi

& ibi Doct. in cap. fraternitatis. de frigidis. Abb. & alij in capitu. proposuisti. de probatio. vbi col. penul. Deci. & Iaf. in l. admonendi. in repe. num. 237. Ioan. Crottus in tract. de testib. 7. parte scribunt hanc opinionem communem esse, hoc autem iuramentum quandoque ad existimationem peritorum, quandoq; ad veritatem pertinet: potissimum quando rei veritas percipi potest ex peritia artis, vt in agrimensoribus: sicuti Bald. opinatur in dict. proœmio. idem in dict. §. his illud. & Deci. qui aliorum meminit in dict. capit. proposuisti. colum. penulti. quibus adde Chassanz. in consuetu. Burgund. rubr. prima. §. sexto. vers. nam etiam. Constat item hæc quarta conclusio in l. si quando. C. vnde vi. capit. continebatur. de desponsa. impube. capit. pastoralis. de exceptio. quorum Iaf. meminit in dicta. l. admonendi. l. c. tione prima. nume. octauo. poterit tamen probari contrariū eius, quod hi etiam iurati responderint: nam quoties ex lege standum est alicuius etiam iuratae responsioni, probatio in contrarium admittenda est. glo. in dict. capit. proposuisti. & in dict. capitul. continebatur. & in capitul. 2. verb. affectata. de temporib. ordi. in. 6. glo. in. l. 2. §. si absens. & ibi Paul. Castren. Alexan. Socin. & Iaf. ff. si ex noxali. caus. agatur. Ange. in. l. qui vas. in princip. ff. de furtis. Felin. & Decius colum. 2. in dicto capit. proposuisti. quorum opinio communis est: quemadmodum adserunt Alexan. in l. qui bona. §. qui damni. ff. de damno infecto. colum. penul. Iason in dict. l. si quando. colum. 4. & ia repeti. l. admonendi. nume. 204. & præcedentibus. Angel. per eum text. idem tenet in. l. qui re situeret. ff. de rei vendi. optimus textus in dict. l. qui vas. & in. l. videamus. §. item videndum. iurata. l. vltima. ff. de in lit. iur. tradit Hippolyt. in rubri. C. de probationibus. numero. 137. omnium latissimè: Andreas Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 4. glo. prima. quem omnino lector legat.

Quinta conclusio. Vbi ex conuentione, & consensu litigantium, testis, aut periti in arte peritona probata est, non est necessaria citatio, nec presentia litigantis, ad iuramentum, nec ad illius testimonium, imò absque citatione, & presentia controuertentium, poterit testis, aut peritus in arte testimonium dicere, & iurare, ac profiteri quid sibi visum fuerit. Bartolus dict. l. Theopompus. numero nono. Antonius in capitul. veniens in primo. de testibus. columna secunda. Iason consilio ducentesimo. libr. secundo. colum. tertia. Ioannes Crottus de testibus. 7. parte. numero. 250. idem tenet dicens hanc esse commu-

nem opinionem Deci. in capi. 2. de testibus. col. penul. sic & Bartol. sequitur Alex. consil. 130. nume. 5. libr. 1. Sed Panormita. in dict. capi. 2. num. 13. contrarium existimat esse iure verius: nam licet persona testis reprobari non possit oportet tamen litigantes esse presentes, vel vocatos, vt saltem videant ipsi qualiter iuramentum præstatur, & ea solenniter peraguntur, quæ à iure statuta sunt. & licet Felin. ibi numero. 14. dubitet, tūriorque sit Abbatis sententia, nihilominus ab opinione Bartol. recedendum non est, cum ea sit crebriori calculo recepta.

Sexta conclusio. Quoties iudex aliquem nominaturus est, qui peritia artis rem dubiam extricet, aut definiat: is qui litigat, vel citari debet, vel presentis esse, vt ea nominatio valeat: cum posset à presenti aliquid aduersus electū opponi, quod eius nominationis effectum impediret: atque ita in dict. l. Theopompus. Bartol. scribit. numer. 1. t. cui cæteri Doctores consentire videntur. Sed si aliter electio facta fuerit, receptū est in praxi, non ex hoc nullam esse: cum statim prius quam electus, & nominatus rem ipsam examinet, satis nota sit litigantibus eius electio: ac liberum sit eam iustis & causis improbare.

Septima conclusio. Etiam si admittatur, nominationem fieri posse à iudice ipso litigante absente & non citato: necessum est, eum, vel vocari, vel presentem esse: cum à iudice nominatus iuramentum præstet. ex capit. 2. de testib. Bartol. in. d. l. Theopompus. num. 10. quem doct. communiter sequuntur: & præter alios Felin. in capit. quia indicante. col. 1. de præscript. qui alios ad id allegat. Est etenim ea opinio ita iuri consona, vt negari villo pacto commodè non valeat.

Octava conclusio. Is, qui à iudice electus est: agrimensor, inquam medicus, aliūve peritus ad causæ definitionem: potest referre proprium iudicium, & id profiteri, etiam ad eum actum, nec vocato, nec presente ipso litigante Bartol. in dicta. l. Theopompus. numer. 11. ex notatis in. l. si quando. C. de testib. Areti. idem notat in. §. quædam. de actionibus. ad finem. Felin. in dict. capit. quia indicante. eolum. 1. de præscript. Curti. Iunior. consil. 33. colum. penulti.

Nona conclusio. Debet iudex litigantibus præfinire diem, quo peritus per eum electus rem sit visurus: & eos citare, vt eo tempore sint presentes: est enim manifestū posse agrimensores, & peritos melius rem percipere presentibus litigantibus, quam eis absentibus: probat hanc conclusionem textus in. l. generaliter. §. penulti-

m. C. de reb. credit. & in l. tertia. C. fini. regund. Bartol. in dict. l. Theopompus. num. 11. Abb. colum. penult. & Felin. colum. 1. in dict. cap. quia in dicante Barto. in l. qui bona. §. ultimo. ff. de damno infecto. colum. prima. & ibi Paul. Castrensis, Iason in §. quædam. de actionib. num. 77. idem ipse arbitrator agendum esse quoties ab ipsis litigantibus, periti, aut agrimensores, rationumve examinatores fuerint electi: atque ita fieri expedit: & fit frequentissime, quod deducitur ex notatis per Curtium Iuniorem dicto consil. 33. columna penultima.

Decima conclusio. Poterit iuratus testis scribere proprium testimonium: & ita scriptum iudici tradere coram tabellione: etiam si id non legat. dicta. l. Theopompus. iudex tamen dum ea scriptura à teste sibi offertur, si viderit expedire: poterit eam repellere & cogere testem, ut voce testimonium abique scriptis explicet. Bartol. in dicta. l. Theopompus. numero. 12. Sed Bald. in l. iuris iurandi. columna tertia. de testis. adferit, non esse admittendum testimonium per scripturam testis: nisi testis ipse scripta expressim perlegerit: idem Lanfranc. in capitul. quoniam contra. de probationib. verb. testium. numero. 7. contrarium, imo non posse testem per scripta testificari, & proprium exponere testimonium, probatur in specie in capitul. testes. 3. questione. 9. text. ubi Abbas, & Ioannes Andreas in capitul. secundo. qui matrimonium accus. poss. idem Abb. Aretin. & Felin. in capit. de testibus. Hippolytus in l. de minore. §. plurium. colum. prima. ff. de questio. Bartol. reprobantes: sic & contra Bartol. scribit esse communem opinionem Hispanus in additionibus ad Crotum, in tracta. de testibus. numero. 373. Nec Bartolo suffragatur Iuriconsultus in dicta. l. Theopompus. dum dicit: iuratus scripsit. nam exponi potest, id est, propria manu subscripsit. aut saltem non tractatur ibi de teste deponere iudiciali solennitate. Quint & in aliquot exemplaribus apud Iuriconsultum legitur: iuratus respondit. Item & aduersus Bartol: urget omnino ratio textus in l. 3. versi. tu magis scire poteris. ff. de testibus. qua quidem diligenter perpensa, admittenda non est sententia Bald. in dicta. l. iuris iurandi. Nam ex vocis pronuntiatione absque scriptura facilius deprehenditur à iudice fides testimonij: an sit varia, vel suspecta: cum per scripta testis respondeat premeditato sermone: vnde & à Baldo discedunt Salycet. ibi Aretin. & Felin. in dict. cap. de testibus secundum quos posset admitti Baldi opinio ex ali-

qua iusta causa: nempe quòd res ipsa perplexa sit, vel testis morbo expedite loqui impediatur: siquidem tunc optime poterit testimonium à testato iuri scribi, iudicique tradi præsentate tabellione: ut ex eo causa valeat definiri.

Hinc obiter perpendi poterit glo. in capit. qualis. 30. questio. 5. quæ in specie adnotavit, posse poenitentem sacerdoti, cui confitetur propria crimina, eadem scripta tradere. Est profectò res ista consideratione digna: cum ex eo secretum confessionis periclitetur, maximoque discrimini exponatur, tollaturque pars maxima erubescentiæ, quæ ad sacramentalem confessionem pertinet. capitul. quem poenitet. de poenit. distinct. prima. quò in loco item prohibetur, confessionem hanc sacramentalem, & secretam per scripta celebrari. quamobrem Aretin. & Felin. in dicto capit. de testibus. colum. penulti. dictæ gl. assertionem improbant: etiam si ab ipso poenitente scripta legantur: ut idem authores probant, nisi iusta causa adit, quæ rem hanc, & actum istum licitum reddat: nempe infirmitas corporis, aliudve simile impedimentum: quod Lancelo. Galiaula respondet in l. prima. ff. de verbor. obligationibus: columna. 17. quibus & aliud addendum est mutum, & si sciat scribere, non teneri ad confitendum propria crimina per scripturam: tamen si possit id agere, si sibi visum fuerit, ut tradunt Richardus in quarto sentent. distinctio. 17. artic. 2. questione 5. Hadria. in quarto, in tracta. de confessione. ff. sed oritur. Caietan. in Summa, verbo, confessionis vndecima conditio. tenebitur tamen mutus confiteri per signa, quibus eius secreta percipiuntur: secundum Richard. & Socin. in dict. distinct. 17. col. vlti. & Caieta. in dicta vndecima confessionis conditione. Is verò, qui loqui potest, si patum confidit memoriæ, poterit caute mandare crimina & peccata scripto, ne eorum obliuiscatur. gloss. in dicto capit. quem poenitet. de poeniten. distinct. 1.

Haftenus explicuimus Bartol. commentaria in dicta. l. Theopompus. ex quibus deduximus, oportere testem, peritumve à iudice electum, iuramentum præstare: & eo præstito proprium iudicium exponere, & testimoniū dicere. Nunc verò dubium est, quid dicendum sit de eo teste, qui extra iudicium non iuratus, & demum in iudicio iuramento præstito contraria responderit: sitne standum priori, an posteriori responsioni: quod sæpissime contingere solet. & Bartol. in l. eos. ff. de falsis. nume. quarto. asseuerat, testem hunc puniendum falsi criminis poena: nec eius respon-

responsionibus dandam esse fidem: quod proba-
ri videtur in eadem. l. eos. secundo responso. quo
7 in loco Iuriscōsultus †, dixit, eum qui diuersa tes-
timonia præbuerit, falsi criminis reū esse: item
& eum qui contra signum suum testimoniū di-
xerit: Contrarium sanè constat ex eo, quod cum
quis extra iudicium sine iuramento quid dixe-
rit: & demum iuratus in iudicio contrarium re-
sponderit: tunc statur secundæ, & posteriori re-
sponsioni ob religionem iuramenti, & iudicis
authoritatem, capit. sicut nobis. de testib. capi. 1.
in princip. quid sit inuestitu. nec punitur hic falsi
pœna. hanc opinionem probant glo. vlt. in cap.
cū causam. de testibus. inibi communiter rece-
pra. quam dicit ordinariam Bald. in. l. nullum, eo-
lum. prima. C. de testib. asserunt hanc commu-
nem esse eam sequuti Abb. & Deci. in capit. per
tuas. de probatio. colum. vlti. Felin. in capit. cū
in tua. colum. vlti. de testib. idem Felin. expressim
in cap. inquisitionis. §. tertiæ. de accusat. colum.
fina. hoc ipsum fatentur Alexan. consil. 222. libr.
2. numer. 13. Aymon consil. 6. colum. 2. sequun-
tur & hanc opinionem Roma. consil. 505. Bald.
consilio. 486. libr. 3. Petrus Ferrari. in forma op-
ponendi contra testes. §. ac etiam varij. numer. 2.
Francus in capit. primo. ad finem. de election. in
sexto. Aufreri. in Capella Tholosana. 230. Alexā.
consil. 63. libro primo. Hippoly. in dicta. l. eos. nu-
me. vnde cimo. & 22. & idem in singula. 212. di-
cens hanc opinionem esse comunē. non obe-
rit Iuriscōsulti locus in dicta. l. eos. cū ibi tra-
ctetur de eo, qui sollemniter, & in iudicio contra-
ria testificatus est. cuius fides vacillat, & ipse falsi
reus condemnabitur. Posset plane Barto. senten-
tia procedere, vbi ex secundo testimonio appa-
ret testis periurium: quia prius contrarium iura-
tus respondisset: sicut constat ex ratione text. in
capitulo, sicut nobis. de testibus. quod in specie
asseruat Abb. & Decius in dicto capitu. per tuas.
Felinus in dicto. cap. cū in tua. in fine. Aymon
dicto. consil. sexto. num. decimoquinto. optime
Decius consil. 189. nume. 10.

Ex quo apud me satis dubia est Specu. senten-
tia. tit. de teste. §. primo. num. 72. vbi scribit, stan-
dum esse eiusdem testis posteriori testimonio, si
prius respondisset apud iudicem incompeten-
tem, vel in iudicio nullo: tametsi omninō con-
traria responderit. idem tenet glo. vlt. in dict. ca.
cū causam. Ego etenim scio, & iure satis com-
pertum habeo, esse aduersus testem potissimam
exceptionem, quod is periurus sit. capit. testimo-
nium capit. sicut nobis. de testib. cap. paruuli. 22.

quæstio. 5. Deinde apud iudices testimonia non
aliter exhibentur, quàm præmissio iuramento. l.
iurifurandi. C. de testib. nec negari poterit, eum
periurum esse, qui contra veritatem iuramenti
religione præmissa quicquam asseuerauerit, siue
in iudicio, siue extra iudicium: apud priuatum,
apud alienū iudicem, vel in iudicio nullo. Quod
si ita verum est, vt mihi probatissimum esse cen-
seo: cur obsecro, erit Speculat. sententia admit-
tenda, si prius testimonium testis iuratus præbue-
rit? Nam aut illud verum est: & tunc secundum
testimonium falsum esse apparet: aut prior re-
sponso falsa, & ex hoc testis omninō periurus
existit. vnde etiam si Speculat. opinio à plerisq;
commendetur, cautè est intelligenda, vel peni-
tus reprobanda: quod & Panormita. eleganter
probat in dict. capit. per tuas. ad finem.

Est & aliud considerandum fore, scilicet, lo-
cum opinioni Bartol: si ex verisimilibus conie-
cturis probabile sit, posterius testimonium non
esse ita verisimile, vt prius: tunc enim non erit
standum testis iudiciali responsioni, nec extraiu-
diciali. text. optimus, & singula. secundum Bald.
& Abb. ibi in ca. literas. de præsumptio. text. vbi
Cardina. & Abb. in capit. inquisitionis. §. tertiæ.
de accusationi. notant Dec. in dict. cap. per tuas.
colum. vlti. Felin. in dicto capitu. cū in tua. ad fi-
nem Roma. consil. 505. Aymon consil. 75. col.
penulti. Imò arbitrio iudicis: licet opinio com-
munis verior sit, fides iudicialis testimonij non
ita integra censebitur, ac si prior responsio mini-
mè præmissa foret: quin ex hoc diminutionem
testis patietur: quod discretus iudex arbitrabi-
tur. Panormitanus in dicto capitulo. per tuas. co-
lumna vltima. Capella Tholosana ducentesima
octuagesima. sicut & idem erit, quando testis
extra iudicium etiam absque iuramento respon-
derit contraria his, quæ iam sollemniter in iudi-
cio dixerat: nam & eo casu fides eius vacillat, &
arbitrio iudicis diminuenda est: secundum An-
tonium in capitul. cū in tua. de testib. Aretin.
consilio septuagesimo primo. columna quarta.
Alexand. consilio. sexagesimo tertio. libr. primo.
Hipp. in dict. l. eos. nu. 21. & in singula. 212. Non
enim poterit quisquam inficiari, hunc testem
mendacem saltem esse, varium, & profectò fidei
satis dubia: & ideò cautè est cum eo agendum,
attenta negotij, personarum, & temporis quali-
tate. sic & Antonius sequitur Panormita. inibi
numer. 9. & Alexan. consil. 114. num. 18. addunt
præterea Antoni. & qui ei subscripsere, non esse
ferendam sententiā ratione huius testimonij: si
contra-

contradictio. & variatio testis contigerit, prius quam sententia lata fuerit: quod falsum videtur ex eo, quia prius testimonium iudiciale minimè tollitur per secundum contrarium ab eodem teste prolatum extra iudicium. Barto. in dict. l. eos. nume. quarto. Doct. in dict. cap. per tuas. l. generaliter. C. de non numerata pecunia. cap. sicut nobis de testib. notant Alexan. consil. 124. numer. 5. libr. sexto. Angel. consil. 309. numer. 5. Corneus consil. 186. libr. 1. col. 1. facit ad hæc quod Bald. censer in dicta. l. generaliter. vlti. notabi. dicens non posse testem id, quod dixit in iudicio infringere, aut retractare in alterius præiudicium, & damnum, etiam si mortis tempore asseueret falsum testimonium dixisse. idem Salycet. ibi Bart. in. l. si quis in graui. §. primo. per illum textum. ff. ad Syllani. Iason in l. prima. colum. 2. ff. de eo per quem fact. erit Aretin. & Felin. 1. colum. in cap. sicut nobis. de testib. idem Felin. in cap. exhibit. colum. 2. de homicid. & licet de hoc dubitent Rom & Igneus in dict. l. si quis in graui. §. 1. & Hippo. in rubr. ff. de fideiuss. num. 41. variè id intelligentes: opinio Barto. communis est secundum Alexan. in. l. sciendum. col. 12. ff. de verb. obligat. Deci. consilio. 175. numero. 7. & Alciat. de præsumptio. regul. 3. capit. 4. numero. 7. probat tex. in dicta. l. si quis in graui. §. 1. vbi responsum est, assertionem & vulnerati dicentis etiam in articulo mortis à Titio se percussum fuisse, non probare contra ipsum Titium. Imò, ni fallor, adhuc censeo ex hoc non esse Titium torquendum, nisi alia indicia huic accesserint: tamen si contrarium opinentur Jacob. de Bello visu in practica criminali, titul. de indicijs. 12. indicio. Hippol. in singul. 516. idem Hippol. in practi. §. diligenter. nu. 119. ea ratione, quod nemo in mortis periculo præsumatur immemor propriæ salutis. l. vlti. C. ad. l. Iuliam repet. glo. in dict. cap. literas. de præsumpt. cap. sancimus. r. quæst. 7. atque ita aduersus Hippolyt. probat Marcus Antonius Blancus in tractat. de quæstio. nu. 390. cui suffragatur. glo. in. l. mater. C. de calumniat. quæ assertionem defuncti appellat vileni præsumptione, forsitan sufficiens hinc deducetur indicium ad hoc, vt Titius capiatur, & mittatur in carcerem. quod fieri passim videmus: maior tamen oritur præsumptio ex his, quæ quis responderit mortis tempore: si ea responsio fiat publica iudicis auctoritate: & iuramento præstito: vt sentiunt Romanus, Angel. & Igneus in dicto. §. primo. licet adhuc ad quæstionem non sufficiat. Et quanuis idem quod Jacob. & Hippo. etiam Ange. scripse

rit in dict. l. si quis in graui. §. primo. idem tamen Angelus nostram sententiam elegit in dict. l. mater. quem Alexan. sequitur consil. 14. libr. 3. numer. quinto. idem Bertrandus consil. 137. libr. 2. column. secunda. Si verò vulneratus in extremis humanæ vitæ constitutus profiteatur se non fuisse vulneratum à Titio: proderi. hoc testimonium plurimum ipsi Titio. gloss. in dict. l. si quis. §. primo. adeò, vt torqueri non valeat etiam ex legitimis indicijs. Bald. in. l. prima. & ibi Iason. C. com. nu. de legat. Alexan. in dict. consil. 14. numer. secundo. idem consil. primo. nume. 16. libr. 3. Hippoly. singul. 22. Gerard. singul. 55. Alciat. de præsumpt. regu. 3. ca. 4. ad finem. qui admonet, non esse seruandam hanc Baldi sententiam: vbi indicia forent valde vrgentia: & verè tunc iudex iustissimè torquebit huius criminis reum: non obstante occisi attestazione.

Histandem apparet, dubiam esse Antonij opinionem: à qua discedunt Imol. & Aret. col. vlt. Feli. in cap. cum in tua. conclusione. 3. & Albertinus in cap. 2. de hæret. in. 6. q. 16. nume. 72. quibus diligenter præuisis: ego existimo non omninò admittendam, nec repellendam Antonij opinionem: siquidem vius actis, & inspectis negotij, personarum, loci, & temporis qualitatibus, iudex arbitrabitur quantum sit detrahendū huius testis fidei & testimonio: sic etenim existimabit, sit nè sufficiens probatio ad sententiam ferendā: quod Antoni. & alij sentiunt, & in specie Alex. consil. 124. nume. 5. libr. 6.

Cæterum, si testis iuratus in iudicio contraria omnino responderit: maior est controuersia: cui responsioni fides exhibenda sit? Primum sanè constat, testem ipsum, dum examinatur, contraria absque animo, & iusta correctionis, seu retractationis causa respondentem, non esse legitimum: imò eius testimonium penitus fide destitutum repellendum fore: quod passim omnes fatentur, & probatur in. l. qui falsa, vel varia. ff. de testibus. & ca. licet causam. de probatio. l. cum precum. de liber. caus. Secundò si testis statim, & vt aiunt, in continenti, corrigat propriam testimonij depositionem: eius vltima attestatio valida, & legitima censetur. ca. præterea. de testib. cog. Regia. l. 30. tit. 16. par. 3. gl. in authen. de testib. §. quia verò. dicemus autem, hanc correctione statim fieri, vbi ea fit prius, quam tabellio responsum priorem scripserit. gl. insignis in. c. apud misericordem. 32. q. 1. quam dixit esse valde notabilem Alex. in. l. qui bona. §. si quis stipulatus. ff. de damno infect. sing. Lanfranc. in. c. quoniam contra. de

tra. de probatio. verb. testes. numer. 136. & Iason in l. error. col. 2. C. de iur. & fact. igno. idem erit, quando testis nondum litigantibus fuerit collocutus, vel prius quam ipse subscripserit: quod arbitrio iudicis relinquendum est ex his, quæ tradunt Felin. in dict. capi. præterea. nu. 10. & Ioan. Crotus de testibus. nume. 340. Sed & si testis ostenderit se errasse, & velit errorem corrigere, admittendus est etiam ex interuallo: siquidem ex interuallo testimonium, & confessio erronea reuocantur doct. o, & ostenso errore: incontinenti verò reuocatio permittitur, etiam si error non probetur. gloss. in dict. capit. apud misericordem Abb. colum. 3. & Felin. nu. 5. in cap. cum venerabilis. de exceptio. Abb. in dict. cap. præterea: colum. 2. Felin. in cap. qualiter. in. 1. nu. 30. de accusat. Deci. in cap. cum causam. de appell. col. 2. glo. optima in ca. ult. de iure iur. in. 6. Roma. consilio. 70. col. 3. Barbat. in consil. 43. col. 2. libro. 2. Tertium est, quod maiorem ambiguitatem habet: cum testis ex interuallo absque erroris probatione, & retractatione, contraria respondit: nam omnes conueniunt, eum periurum esse, & falsi reum: & ideo falsi poena puniendum fore. l. eos. vbi Bart. & Doct. ff. de falsis. dubium tamen est, an priori testimonio sit, vel posteriori exhibenda fides: siquidem, neutram responsionem fidem facere probat text. in dict. l. eos. ex quo apparet, testem puniendum falsi poena, & eius fidem vacillare. item & text. in capitul. præterea. de testib. cogendis. vbi. si testis in continenti se corrigat. eius testimonium admittitur: si verò ex interuallo, reprobandum est. His etiam accedit, quòd testis hic, vt varius, falsi reus, & periurus: non videtur verisimilia respondisse, nec primo, nec secundo testimonio. l. 3. §. vltim. ff. de testib. quibus persuasi, neutrum testimonium esse admittendum responderunt Anto. in dict. ca. cum in tua. column. 3. Bald. in l. gesta. colum. 2. C. de re iudi. Sed text. in dict. l. eos procedit in præiudicium ipsius testis, & quo ad poenam ei infligendam, non quo ad damnum litigantis. Sic & text. in cap. præterea. intelligendus est quo ad vltimū testimonium: id etenim non valere, apertissimi juris est, & ab omnibus receptum. Deinde primam responsionem non posse tolli per secundam ex interuallo ab eodem teste etiam iurato propositam, constat ex ratione text. celebris in dict. cap. sicut nobis. cui difficilimè respondebitur, cum ad infringendam fidem testimonij necessarium sit alios, non eosdem testes produci: si quidem ratio illius decisionis elegans est: atque

ideo, primum testimonium validum esse, nec per secundum tolli existimant Panormi. & Felin. nume. 4. in dict. cap. cum in tua. Cardi. in cap. veniens. in. 2. col. penulti. Aret. in dict. cap. sicut nobis. colum. 2. idem in dict. capi. cum in tua. num. 4. & 5. Innoc. in dict. cap. præterea. quorum opinio communis est secundum Corne. consil. 27. colum. pen. libr. 3. Decium consil. 175. numer. 7. & conf. 189. num. 10. Quod autem Bart. scripsit in dict. l. eos. col. 2. standum esse vltimo testimonio: quod testis protulerit contrarius priori: si ad secundum, & vltimum tormenta præcesserint. l. si postulauerit. §. sed & si negauerit. ff. de adulte. verum est, cum quis non de se ipso, sed de altero tantum testificatus responderit: secus etenim dicendum est, vbi de se simul, & alijs: aut in propria, & aliorum causa quis testificatur: quia tunc priori testimonio standum erit: etiam si postmodum ex interuallo contrarium à iudice tortus dixerit. Barto. in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstioni. Aretin. consilio. 61. colum. 1. Deci. dicto consil. 175. & 189. Et præterea dum tractat in dict. §. quæstioni. de responsione confitentis erga seipsum, tantum loquitur Bart. de confessione, quæ firmior est in præiudicium confitentis: quando sponte fit: vt ipsemet docet, & probatur in l. 1. §. si quis vltro. & §. diuus. ff. de quæstionib. Imò sententia Barto. in dict. l. eos. falsa est: quoties de præiudicio alterius agitur: & prima responsio exhibita fuerit cum iuramento ex his, quæ paulò ante tradidimus: nam licet periurium, & Infamia testis tollantur per tormenta. l. ob carmen. §. pen. & l. 2. ff. de testib. auth. de testib. §. si verò. id obtinet in ciuilibus controuersis: non in criminalibus, in quibus aliud est dicendum, & seruandum, vt ipse Barto. notat. in l. prima. C. de summa Trinit. numer. duodecimo. & ideo saltem in criminalibus, opinio Bartol. in dicta l. eos. erit intelligenda: quemadmodum modo scripsi, quod in specie asserunt Deci. in dicto consil. 189. numero. 10. & Aymon. consil. 6. col. 4. & nume. 45.

Ex his infertur interpretatio tex. in cap. accusatus. §. licet. de hæreticis. in sexto, quo decisum est, standum esse posteriori & responsioni in iudicio ex interuallo exhibitæ, etiam si prior emissã fuerit cum iuramento. id etenim est speciale in causa hæresis. glo. & Doct. ibi latè Alberti. in d. q. 16. num. 79. Gonsalus à Villadiego de hæreticis. q. 13. numer. 12. & Repertorium inquisitorū, verbo. testes. Directorium. 3. part. q. 65. Ioã. Arellat. in tract. de hæresi. q. 13. quorum omniū concursus est sententia: esse speciale in crimine hæresis. fidem adhiben-

adhibendam fore posteriori testimonio, vbi quis in iudicio etiam iuratus ex interuallo contraria fuerit testificatus. Dicitio etenim, postmodum; interuallum significat. gloss. inibi textus in. l. secunda. C. de custodi reorum: Bart. in. l. prima. §. diuus Seuerus. ff. de questionib. Barba. in capitu. proposuisti, colum. prima. de foro compe. tradit latissimè Tiraquel. in. l. si vnquam. C. de reuoc. donat. verb. & postea in principio. & numer. 1. 9. Aduertendum tamen est. non ita simpliciter esse accipiendam decisionem text. in dict. §. licet. sed tunc demum cum ex manifestis indicijs apparuerit. tales non animi leuitate, aut odij fomite; seu corruptione pecuniae, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac modo, quæ prius tacuerant, reuelare vt ipse text. probat. Et quanuis docto. sentiant; & expressim Directorium, Repertorium, & Arelatanus velint, idem esse siue quis de se ipso & alijs simul; siue de alijs tantum testifictetur, opinor tamen non temerè Romanum Pontificem commemorasse; testimonium ibi exhiberi à testificante contra se ipsum, & criminis socius, cum maxima sit veritatis præsumptio propriæ culpæ cognitio, & eius apud iudicem professio, quod viri discreti arbitrio committendum esse censemus. Sed si prima testificatio esset in agnitionem & reuelationem hæresis, ac demum secunda ei contraria, culpam & crimen negaret, omnino priori stabitur. gloss. in dicto. §. licet. Felin. in cap. cum in rua. col. 2. de testib. Alber. Arela. & alij, quos modo nominatim citavi, dum asseuerant, esse speciali in causa hæresis: sentiant enim id permitti; ne crimen istud occultum omninò sit in perniciem Christianæ religionis, & expressim id adnotauit Repertorij inquisitorum author.

Verum, cum testis præstito iuramento asserat, se aliter dixisse testimonium quam à tabellione fuerit scriptum † tabellioni potius quam testi credendum est, nam pro tabellione præsumitur. l. si quis decurio. C. de falsis. ca. ad audientiam. de præscriptio. quo in loco Panormita. scribit. hoc verum esse in causis ciuilibus non in criminalibus, in quibus ex iurata asseneratione testis vacillat tabellionis fides. argu. l. vltimæ. C. de probatio idem Abb. & Felin. in fine in capi. cum causam. de testib. Speculat. titul. de teste. §. 1. nu. 48. Alciat. de præsumpt. regu. 3. cap. 13. num. 20. quam ob rem prouide, & cautè à iure statutum est, vt in causis arduis, & criminalibus non committant iudices testium examinationem tabellionibus, imò ipsi præsentès sint huic examina-

tionem. text. in Authent. apud eloquentissimū. C. de fide instrum. & in authen. de testib. §. hæc omnia. Et licet in ciuilibus controuersijs idem agendum sit. l. 3. §. diuus. ff. de testib. l. solam iuncta gloss. C. de testibus. gloss. in. l. hac consultissima. §. vlti. C. qui testam. facere poss. tamen in ciuilibus causis ex quadam speciali causa committitur iuramenti solennitas, & examinatio ipsi tabellioni. cap. si qui testium. de testib. capi. 2. de iudic. in. 6. l. ad egregias. ff. de iureiur. Regia. l. 2. titu. 11. part. 3. regulariter verò ex generali multitudinis negotiorum impedimento; committitur examinatio tabellioni, præstito prius iuramento apud ipsum iudicem. quod adnotauit Sa lycet. in dict. Authen. apud eloquentissimū. & Felin. in dict. c. cum causam. col. antepenulti. Sic in questionibus quæ tractantur apud suprema Hispaniarum tribunalia, frequentissimè receptio testium, & eorum examen committitur curiam tabellioni. ex his, qui receptores dicuntur, & id munus à Rege habent, præuia morum, & integritatis diligenti inquisitione, quandoque duobus tabellionibus tribunaliū inferiorum: in causis nobilitatis; & exemptionis, quam *Hidalguiam* dicimus, testes vocantur ad Regia prætoria; & examinantur ab vno ex ipsis iudicibus. nisi alioqui iusto impedimento valeant excusari, quod Regijs sanctionibus satis expeditum est. Hodie l. 14. titul. 11. libr. 2. Recopil. expediret profectò, essetque valde vtile Reipublicæ, in quibuscunq; controuersijs lege sanciri: ne coram solo tabellione testimonia à testibus exhiberentur, sed saltem iudice, vel alio viro probatæ fidei præsentè, sicut fit apud Lusitanos. Nam & olim Athenis sex vii præter iudices in iudicio aderant, vt viderent; num notarius aliquid omitteret scribere, vel adderet aliquid his quæ à iudicibus pronuntiabatur, quemadmodum Postellus commemorat libr. de magistratibus Atheniensium. capi. 26. tandem apud nos obtentum est tabellioni potius quam testi credendum esse; quod explicant Alex. consil. 70. lib. 1. & consil. 65. colū. 1. lib. 2. Deci. in. c. cum parati. col. si. de appellaz. Aymon consil. 74. nu. 3. Felin. in. d. ca. ad audientiam. nihilominus in ea dubitatione, qua quæri solet, quot testibus publicum instrumentum improbetur, adscribam vnā, & alteram conclusionē, vt quæ modo diximus perfectius intelligantur.

Prima conclusio. Instrumentum, etiam si plures habeat inscriptos testes, duobus tamen omni exceptione maioribus, quo ad eius seriem, etiam directè reprobati potest. tamen si hi testes instru-

II mento inscripti non fuerit. l. optimam. C. de contra stipulat. capi. tertio loco. de probatio. & probatur ratione, si quidem instrumenti fides solum a notario pendet. capitul. ad audientiam. de prescript. & is unus est, qui duobus preferri non debet, quauis sit eius autoritas publica. Et licet quibusdam visum fuerit, rem hanc committendam esse arbitrio iudicis, ut is eam definit in spectu testium probitate, & fide, conueniunt tamen omnes, hanc conclusionem veram esse in testibus omni exceptione maioribus, ut constat ex Innocentio, Ioanne Andrea, Antonio, Caldeirino, Abbate numero decimo tertio, Felino numero trigesimo quinto in capi. cum Ioannes. de fide instrumentorum. Zasio lib. secundo, singu. respon. capitulo. vigesimo tertio. Imola in d. prima. §. si quis negat. quæ admodum testam. aperi. Aymon consilio quinquagesimo sexto. numero nono. Salycet. in d. in exercendis. C. de fide instrumento. quorum opinio communis est secundum Decium in dicto capitu. tertio loco. numero undecimo. tamen si Guido Papæ in dicto capitu. cum Ioannes. existimet contrarium magis communiter receptum esse. non oberit text. in dicto capitulo. cum Ioannes. Nani ibidem tres testes exiguntur contra instrumentum, ex eo quod in instrumenti fauorem, & probationem aderat notarius ipse & vnus testis, quo casu cum notarius & testis vnus sint maioris autoritatis quam duo testes, standum esset instrumento, nisi tres testes aduersus id testificentur. quod fatentur Docto. præsertim Abbas, Imola, & Felinus ibi numero quadagesimo tertio. nec item refert quatuor testes in specie illius decretalis aduersus instrumentum a reo productos fuisse, quia ex allegatione litiganti per ipsum Romanum Pontificem approbata, constat tres tantum sufficere. quo fit ut in pari causa probationis, potius instrumento quam testibus credendum sit. & ideo manifestum est, etiam admissa communi sententia, instrumentum minime improbari minori numero quam trium testium, vbi præter autoritatem tabellionis, testis vnus pro instrumenti testimonium exhibuerit. Imola in dicto capitu. cum Ioannes. columna penultima. Alexan. consilio. 93. lib. 5. col. pen. Dec. consil. 101. col. 2. Aymon consil. quinquagesimo sexto, col. pen. ex quibus deducitur, non requiri ad autoritatem instrumenti ipsius tabellionis viuz vocis testimonium. Hæc vero prima conclusio & si communis sit, dubia tamen satis videtur propter autoritatem gloss. in dicto capitu. tertio loco. & in dicto

capitu. cum Ioannes. & in §. item verborum. Insit. de inutilib. stipulat. & in l. in exercendis. C. de fide instrum. quibus placuit instrumenti autoritatem non minori quam trium testium numero improbari. imo quatuor esse necessarios quandoque ipsæ glossæ responderunt.

Secunda conclusio. Maiori rationi instrumenti fides omnino tollitur duobus testibus eidem instrumento inscriptis. optimus text. in capi. tant liberis. de testibus. & est communis conclusio secundum Felinum in dicto cap. cum Ioannes. numero quadagesimo sexto. idem notat Zasio dicto cap. vigesimo tertio. Hinc profecto constat, decisionem Imolæ, quæ modo meminimus, non procedere, quando duo testes ex descriptis in instrumento aduersus ipsum testificentur, tunc etenim eius fidem tollent, etiam si præter tabellionem vnus testis non adscriptus instrumento in probationem & fauorem eiusdem testimonium exhiberet, sicuti adnotarunt Corne. consilio. 232. lib. primo. colum. secunda. & Aymon dicto consil. quinquagesimo sexto. col. penultima. vnus tantum testis ex his, qui necessario adesse debent, & interibi ad integritatem & vim instrumenti, si aduersus id testificentur, ad agit, ut planè vacillet instrumenti fides. text. singular. in l. prima. §. vltimo. ff. quemadmodum testam. aperi. & in ibi Docto. ac Felin. in dicto capitu. cum Ioannes. numero quinquagesimo. post Abba. ibi dicens hanc opinionem communem esse, quasi secus respondendum sit in eo teste, qui & si adscriptus fuerit instrumento, non tamen est de necessarijs ad vim & valorem ipsius: quia ratione, inscriptis instrumento quinque testibus: cum duo tantum forent necessarij, si ea scriptura duorum ex his viua voce comprobata fuerit, non poterit reliquorum trium contrario testimonio reprobari, authore Bal. consil. 228. lib. 2. cui accedit Aymon consil. 56. col. pen. quem omnino legito. nu. 2.

Regia sanè constitutione, vbi indirectè aduersus instrumentum publicum probatio fit, tres testes sunt necessarij: & sufficiunt ad tollendam ipsius fidem. l. 117. tituli. 18. parti. 3. quæ quatuor testes exigat & l. 32. tituli. 11. parti. 3. quæ quatuor vel saltem tres requirit. & deducitur ab opinione gloss. in dicto §. item verborum. fitque indirecta probatio, cum probatur, eum, cui tribuitur obligatio instrumenti Salmanticæ certo die confecti: eodem die Tolæ extitisse. Quod si instrumentum priuatum sit, eius fides tollitur directa vel indirecta duorum testium probatione. gloss. communiter recepta in d. l. in exercendis. l. optimam.

mam: C. de contra. & comm. stipula. dict. Regia lege. 117. Sed si tractetur de instrumento publico, & eius directa reprobatione, existimant quidam lege Regia. 115. titul. decimo octavo. parti quinta. non aliter auctoritatem instrumenti improbari, quam si omnes testes instrumento adscripti aduersus id testificentur. Imò ea constitutio quatuor exigit, ut per testes fides instrumenti directe improbetur. Primum, quod tabellio aliqui nutans sit fidei, quippe quæ ex fama dubia quoquo modo sit. Secundum, testes esse probos viros. Tertium, actum ipsum, cuius instrumentum meminit, non esse antiquum, sed patris ante annis contigisse. Quartum, quod omnes testes instrumento adscripti vnanimi & concordati testimonio aduersus instrumentum iurati testificentur, quæ ferè deducuntur à gloss. & veterum opinionibus in dict. capit. tertio loco. sicuti diligenter tradit Henricus in dicto capitul. cum Ioannes colum. secunda. & sequentibus, atque item Panormita. numero decimotertio, & decimo quarto. nobis satis sit Regijs. constitutionibus, quibus vti tenemur, communes sententias, quas præcipue, & potissimum expoluimus, antiquatas, atque repultas fuisse, quod discretus, prudens, & doctus iudex animaduertet.

Ex Capite Sequenti.

1. *Qui ab administratione præterita liberatur vel contractu, vel testamento, tenetur ad id, quod actione reali vendicari potest.*
2. *Liberatione legata à reddendis rationibus, & ab actione præterita administrationi, an censentur relicta remissa?*
3. *Quid opereatur liberatio à reddendis rationibus, vel ab actione futura administrationis?*
4. *Inuentarij consecutio potest à testatore tutori remitti, & inibi intellectus. l. vlti. C. arbitr. tuto.*
5. *Aduersus tutorem non conficientem inuentarium inuenitur in litem propter dulum præsumptum.*
6. *Expenditur locus insigniter vitiosus apud Bartolum in. l. tutor. qui repertorium. ff. de administratione tutorum. numero. 21.*

Liberatione legata: an actione in rem conueniri valeat legatarius?

C A P. XIII.

Manua. ff. de liberat. legat. ex cuius responsio gloss. Bartol. & Docto. adiutarunt, in generali liberatione, tutoribus, curatoribus, ceterisque alienarum rerum administratoribus, legata non venire, ea quæ actione in rem vendicari possunt, quasi illa extranea sint à redditione rationum, quippe quæ in his, quæ expenduntur versetur. idem probatur in. l. & vno. §. ius. ff. de accept. lat. quo in loco actionis in rem mentio fit in plenissima liberatione. Gaude igitur Accursius in. d. §. Manua. distinxit pecuniam, quæ ipsius Manuæ esset, & apud tutores mansisset, à pecunia, quæ Manuæ ratione administrata tutela deberetur à tutoribus, quasi prior non obstante liberatione peti possent; posterior verò in liberationem venisset, quam gloss. dixit singul. Baldus in. l. cum necessitate. C. de fideicommiss. & notabi. Iason in princip. de actionib. numer. 109. idem in. l. sub prætextu. in secundo. C. de transf. actionibus columna secunda. Angelus consilio. 185. in princip. & consilio. 174. est & ad hoc text. insignis in. l. Aurelio. §. primo. ff. de liberat. legat. vbi liberatione in hunc modum legata, quæstionem curatoribus meis nemo faciet, rem enim ipse tractaui, respondit Modestinus. si quid dolo curatores fecerunt, aut si quæ res testatoris penes eos sunt; eo nomine conueniri eos posse. Hoc sanè responsio satis expressum est, id quod gloss. Bartol. & cæteri colligunt ex dicto. §. Manua. quorum opinionem frequentissimo omnium calculo receptam esse opinamur. & id apparet ex his quæ hoc capite tradentur: est & ad hoc text. insignis in. l. creditor. §. Titia. ff. de liberat. legat.

Primo, deducitur ab his probatio eius, quod Bar. docet in. l. non solum. §. vlt. ff. de libera. lega. scribens liberationem legatam depositario, vel commodatario ab actione depositi vel comodatii, siue ex causa depositi, aut comodatii, minime referri ad actionem in rem. hæc etenim sententia probatur in. d. §. Manua. & præterea ratione satis valida, siquidem qui liberatur, ab obligatione liberari censetur: at cum actione in rem quis conuenitur,

uenitur, non ut obligatus, sed ut possessor in iudicium vocatur. l. officium. ff. de rei vendica. Nec liberatio comprehendit actionem, quæ possit contra quemlibet extraneum possidentem proponi, id est rei vendicationem, quam obrem Bart. opinio recepta est ferè omnium consensu: & præsertim ab Alexand. consilio. 46. numero quarto, libro primo, & consili. 170. numero sexto, libro secundo. Lancelo. Decio in l. si fideiussor, columna secunda. ff. de legat. primo, l. asone consi. 171. columna tertia, libro primo, quod maximè notandum est.

Secundo, ab eadem ratione procedit, liberationem non tantum in vltima voluntate legatam, sed & lege concessam: ad actionem realem minimè extendi. Nam si statuto aut lege viginti annorum præscriptione liberetur debitor, ea liberatio ab actione personali non à reali concessa intelligitur, sicuti in specie adnotarunt Romanus consilio. 201. Angel. & Iason in principio. Instit. de actionib. numero. 101. Felin. in capitulo vltimo, de præscriptionib. columna tertia. & Balbus in tracta. de præscriptio. 2. part. 3. partis principalis, quæstione. 14. columna penultima, quauis Ludovic. Gometi. in princip. de actionib. columna penult. probare voluerit, etiam in hac specie, liberationem dari ab actione reali.

Tertio, hinc apparet, idem esse in liberatione per transactionem contingente, lite mota super actionibus personalibus, tutelæ inquam, curæ, & similibus, siquidem transactio hæc ad actionem realem nequaquam extenditur, quod prædicta ratione probatur, & autoritate gloss. in l. sub prætextu. in. 2. C. de tran. vbi post alios ita Iason columna secunda, & Alciat. ad finè adnotarunt. Sed si actio realis esset deducta in iudicium, tunc liberatio transactione conuenta, & stabilita, ad actionem realem etiam pertineret: quod sensit gloss. vltim. in dict. l. sub prætextu. ibidem communiter recepta.

Quarto, si diligenter consideremus rationem Iurisconsulti in dicto. §. Meuta. idem erit respondendum, si liberatio ratione contractus & inter vivos fiat tutori, curatori, negotiorum gestori, & ceteroquino; nam & si ita fiat, non continet actionem in rem, imò non obstante liberatione potest ea in iudicium deduci, quod in specie probat eleganter Socin. consilio centesimo sexagesimo, columna penultima. & sic sensit. Barto. in l. non solum. §. vltim. ff. de liber. legat.

Quinto, idem esse existimo; etiam si liberatio fiat iuramento præstito: siquidem licet vel in vlti-

ma voluntate, vel in contractu liberatio iuramenti religione confirmetur, nihilominus ex ea non censetur actio in rem sublata, nec remissa: iuramentum etenim non auget obligationem extrinsecus: sed ei intra suos limites manenti addit religionis vinculum, & robur, argum. l. Titius in fine. ff. ad Trebell. not. Bald. in l. si procurator columna tertia. ff. de cõdict. indeb. text. celebris in l. vltima. C. de non numer. pecunia, quo manifestè probatur, iuramentum non supplere defectum consensu. Cum igitur in hac liberatione deficiat consensus remittendi actionem in rem: apparet, ex liberatione iurata minimè tolli ius petendi rem propriam reali actione.

Sextò, illud est considerandum, posse ita plene liberationem vel in vltima voluntate, vel in contractu concedi, ut & actionem in rem contineat, eaque remissa censeatur, si quis etenim alterum liberet ab omni eo, & toto, quod petere posset vel irrita efficiat omnia iura aduersus alterum sibi competentia, etiam realis actio remissa videtur secundum Corneum consilio vigesimo nono, libro primo, idem erit, si quis eum qui propriam rem administravit, liberet ab administratione, à lucris perceptis, & percipiendis, à principali, & reliquorum solutione, ac restitutione, optimus text. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. l. pluribus. ff. de acceptilat. notat eleganter Alex. consilio quadragesimo septimo, libro primo, numero nono.

Postremò, opportunè quaeritur liberatione legata, an & reliquorum remissio facta censeatur? & quid vbi quis liberatur expressim à reddendis rationibus, quod ferè idem est, nam in his speciebus non videri reliquorum solutionem remissam esse probat text. in l. si quis rationes. ff. de liberat. legat. si quis inquit Ulpianus, rationes exigere vetetur, non impeditur reliqua exigere, ad idem tex. in l. Lucius. vbi hoc Bart. notat, ff. cod. titulo. & in l. Aurelio. §. Caius, vbi Bart. itè probatur in l. Aurelius. §. Titius. quo loco speciale est, ut legata patri liberatione ab actione tutelæ & à reddendis rationibus, etiam & reliqua remissa censeatur: cuius responsi præter alios meminere Bart. in dicto. §. Caius. numero septimo. Romanus singul. 110. Alciat. de præsumptio. reg. 1. capitulo sexto. Angel. consilio. 183. & 174. quod si in patre id est speciale, in extraneis secus erit, nam & hi reliqua soluere cogentur, optimus tex. in l. creditor. §. Titia. ff. de liberat. legat. ex quibus apparet, reliqua non videri remissa, quoties qui liberatur ab aliqua actione generali, nempe à tu-

rela: cura, vel rerū administratione aut à reddendis rationibus, sicuti expressim adseruit Bart. in dicto. §. Caius, numero septimo, notatur in. l. qui dam decedens, vbi Alber. ff. de adm. tutor. Alex. consilio quadragesimo quinto, in princip. libro primo, ex contrario patet liberatione legata ab actione tutelæ, & reliqua remissa censeri, nec peti posse, cum reliqua debita sint, & actione personali exigantur, quæ tamen actio in liberationem venit, gloss. in dict. §. Mæuia, quæ probatur ex his, quæ hoc capite tradidimus de actione in rem, quam obrem simul expediã, an remitti possit redditio rationum administratoribus, & quid de ea remissio operetur, aliquot propositis conclusionibus.

Prima conclusio, Redditio rationum remitti potest ab administratione præterita, text. gloss. & ibi Docto. communi omnium consensu in. l. cum necessitate. C. de fideicomissar. probatur idem varijs Iurisconsultorum autoritatibus, quarum modo mentionem fecimus, atque statim amplius agemus. Hæc vero remissio quanuis à reddendis rationibus liberet administratorem, tamē à solutione reliquorum eum minime liberat. text. in dicta. l. si quis rationes, & in dicto. §. Caius, vbi Barto. numero septimo, gloss. communiter recepta in dicto. §. Caius. text. in. l. creditor. §. inter cætera. ff. de libera. legat. & in. l. si seruus vetitus, vbi Barto. ff. de legat. 1. sicut nec liberat ab actione reali quemadmodum factis iam probauimus.

Hoc ipsum verum est, etiam si testator liberet tutorem, vel administratorem ab actione tutelæ vel administrationis, nam ea liberatio fieri censetur à reddendis rationibus, non a solutione reliquorum. text. argumento ab speciali in dicta. l. Aurelius. §. Titius. & in. l. Aurelio. §. Caius. eod. tit. vbi Bart. quem omnes sequuntur, columna secunda, idem tenet tamen si dubitet, ac contrarium sentiat Alber. ibi. Attamen hæc conclusio non procedit vbi liberatio ab actione tutelæ patri legata fuerit, text. in dict. §. Titius, idē si matri ob eandem affectionis rationem, secundum Gozad. consilio nonagesimo quarto, sentit Franciscus Cremensis inter Alexan. responsa consilio sexagesimo secundo, numero septimo, & in specie Ioan. Crottus in. l. nemo potest. ff. de legat. 1. colum. 20. numero decimo septimo. Sic & reliquorum remissio etiam facta censebitur: quoties testator hæredē grauauit restituere tutori, vel administratori, quidquid ab eo ratione tutelæ exegerit, vel actionem ei remittere, text. in dict. l. si

quis rationes, ad finē, ex qua Bart. in dicto. §. Caius. num. 7. discrimē constituet, liberauerit ne testator tutore ab actione tutelæ, an iusserit, & mandauerit quod hæres eū liberet, siquidē priori casu non censetur reliqua remissa, posteriore verò & à reliquis liberatio fit, quam distinctionē asserit cōmuniter esse receptā Gozad. in dicto consilio. 94. num. 17. notat Soci. consilio. 101. libro. 2. versic. aliquando. Sed isthæc differētia iure non potest defendi. Nam aut testator de reliquis cogitabit, & tunc cessat ratio Barto. qui scribit, ex eo non censeri reliqua remissa fuisse, quod testator de his non cogitauerit morbo impeditus, & ideo secundum eum, tunc reliqua censeri debent remissa, cum de his testator cogitauerit, nec differt liberatio legata in vltima voluntate ab ea, quæ inter viuos per hæredē fieri debet iussu testatoris, aut testator de reliquis non cogitauit, & ea non veniunt, nec venire possunt in liberationem ab hærede inter viuos iussu testantis concedendum, cum testantis voluntas deficiat. Præterea sequeretur ex Bart. liberationē ab actione tutelæ legatam testamento condito ab eo, qui tunc in amentis erat, nullaq; ingritudine grauabatur, ad reliqua extendi eorumq; obligationē, & actionē remittere, quod Bart. proposita generali differētia negat. Deinde liberatio facta ab hærede iussu testatoris non potest amplior esse ratione testamēti, quam fuerit testantis voluntas, argu. l. vxori. §. Agri plagam. ff. de legat. 3. fieri etenim debet iuxta mandatum testatoris, & eius testamentū, nec potest plura continere quam liberatio ab ipso testatore relicta, quibus sanē rationibus eleganter Angel. Bartoli distinctionem falsam esse censet consilio. 185. eandem reprobatur Ioan. Crott. in dicta l. nemo potest. columna. 20. quibus adde Barto. Socin. consilio septuagesimo tertio, libro tertio, quem omnino legito, licet ab Angelo differat. Curti. item Iunior in. l. actione, columna vltima de transact. refellit hanc Bartoli differētiã. His accedit Quarta ratio aduersus Bart. ex eo quod legata liberatione, tenetur hæres liberare legatarium. l. tertia. §. nunc. de effectu. ff. de libe. lega. & tamē liberatio ab hærede præstita reliqua etiam continet, vt fatetur Bart. igitur parū refert quod testator legauerit liberationem, vel iusserit hæredi, eam debitori præstare, nec quicquã hac in re iuuat Bartoli opinionē, alium esse liberationem ab hærede concedi ex tacita testantis voluntate, quia liberationē legauit, aliud ex expressa, nempe cum testator iusserit hæredi debitorem liberare, quia verè vtrunque fit propter voluntatem testantis

stantis, nisi fallor, expressam, atque amplior esse videtur directa liberatio testatoris, & expressior, quam ea quæ à testante obliquè hæredi iniungitur. Quintò Barto. opinatur, liberationem ab hærede præstitam, reliquorum remissionem comprehendere, quia inter viuos facta sit, & tamen ipse Bart. ibi num. 6. fatetur, liberationem absque titulo & causa transactionis, inter viuos contingentem, ad reliqua non extendi, quia dolo vñm esse videtur eum, qui reliqua retinuit. l. Lucius. ff. de libera. lega, & l. tres fratres. ff. de pactis, ergo sibi non constat Bartoli sententia, quæ minimè probatur in dicta. l. si quis rationes, quippe quæ non excludat alias legandi formulas, quibus reliqua censentur remissa, quamobrem etiam si differentia Bartol. communiter recepta fuerit, ipse opinor, liberationem à reddendis rationibus legatam in testamento, vel ab hærede præstitam iussu testatoris, reliqua non continere non enim agitur in hac liberatione de reliquorum remissione nec de liberatione ab actione tutelæ, sed de non reddendis rationibus, text. est in dict. l. si quis rationes. l. Lucius. l. creditor. §. inter cætera, & §. Titia. ff. de libera. leg. quod si liberatio ab actione tutelæ legata sit, aut ab hærede præstita, aliud forsan respondendum est sicut & Alber. censet in dict. l. si quis rationes, sentiens tunc & reliqua remissa videri, quid enim obsecro refert, remittat testator ipse tutorem actionem, an iubeat hæredem eam remittere, & tamen posteriori casu reliqua censetur remissa, dict. l. si quis rationes, ad finem. Nec tunc oberit text. in dict. l. Aurelio. §. Caius. & in l. Aurelius §. Mævia. in his etenim respõsis etiam liberatione legata agitur aduersus tutorem ad res, quæ actione reali vendicari possunt, & ad pecunias nõ debitas, sed proprias illius, qui liberationem legauit: siquidem etiam reliquis remissis, hæ peti possent, cum reliqua actione personali petantur, & ea sint, in quibus redditis rationibus manet tutor ipse debitor: qua ratione etiam si liberatio patri tutore legata fuerit iuxta text. in dict. §. Titius, opinor, à patre posse ea peti, quæ actione reali possunt iure vendicari. Sed opinioni huic, qua diximus liberationem ab actione tutelæ legata reliqua remissa censeri, obstat fortiter text. à ratione specialia in dict. §. Titius. & ideo crediderim in hac difficili quæstione, liberationem legata ab actione tutelæ, iudicem varijs ex causis, ex qualitate disceptationis & personarum, ac præsumpta mente testatis, rem ipsam æstimaturum, vt licet in dubio reliqua non iudicentur remissa, quandoque tamen & ab

eis debitorem liberatum fuisse definiatur text. & ibi gloss. in l. Aurelius. §. filias. ff. de liberat. legat. quod itidem apparebit ex verbis ipsius liberationis, quæ ita ampla, & expressa esse possunt, vt his reliqua videantur esse remissa, vnde si testator grauauerit hæredem, vt ratione tutelæ aduersus tutorem non agat, reliquorum liberatio fit: ex dict. l. si quis rationes. licet Bart. contrarium opinetur in dicto. §. Caius. num. 7. motus Iuriconsulti responsio in l. non solum, in secundo. §. penultimo. vbi non agitur de reliquorum solutione, sed de dolo per tutorem commissio, qui minimè, dictis verbis legata liberatione, cõsetur remissus, quod apertius probabitur in sequentium assertio examinatione.

Secunda conclusio. Quoties à reddendis rationibus administrationis futuræ quis liberatur, nihilominus rationes reddere, & reliqua soluere tenebitur, quanuis liber sit ab exactissima, anxia, & stricta rationum redditione, text. vbi gloss. & Docto. in l. quidam decedens. ff. de administ. tutor. Barto. in dict. §. Caius, numero octauo, Salycet. in dict. l. cum necessitatem. C. de fideicommi. Angel. consilio. 185. Socin. consil. 201. columna secunda, quorum opinio communis est, quem admodum constabit ex his, quæ statim explicabuntur, & in specie asserunt Ioannes Arelat. vltimo responsio de secundis nuptijs, numero decimo tertio, & Aymon consilio. 193. numero nono, post Decium.

Imò & hæc opinio communis vera est etiam si liberatio legata fuerit vtcunque vel ab herede præstita ex testamento, quod prædicti Doctores probant, & fatentur, quibus accessere Paul. Castren. consilio octuagesimo sexto, vltimo dubio, libro primo, & consilio. 63. & 446. libro secundo Iason in dicta. l. cum necessitatem. Idem erit vbi testator non tantum tutorem liberauerit ab actione administrationis tutelæ futuræ, sed & testamento scripserit, se tutore legare omne id, in quo contigerit condemnari ratione administrationis: tunc etenim si quid negligenter admisit leui culpa, id in legatum veniet, non autem si quid dolo fecerit, nec restitutio reliquorum: alioqui liberatio legata præberet ansam delinquendi, cõtra Iuriconsulti responsum in l. cõuenire. ff. de pact. dot. & dolo futurus censeretur remissus, quod iure improbat ex l. si vnus. §. illud. ff. de pact. vbi gloss. atque ita responderunt Saly. Corne. & Iason in dicta. l. cum necessitatem, idem in l. actione. ad fin. C. de transact. Segur. in l. si ex legati causa, numero. 27. ff. de verborum obligatio.

rio. Alexand. consilio. 74. libro septimo. Felin in capitulo. si diligenti, numero. 26. de foro competenti. Angelus consilio. 175. gloss. celebris in dicta. l. quidam decedens, verbo. senferit. Franciscus Cremenfis inter Alexandri responsa, consil. 62. libro quarto, numero tertio. Anania consilio. 80. & inibi Bologninus, fatentur hanc esse communem opinionem. Decius consilio. 178. numero tertio, & consilio. 192. numero quarto, idem in dicta. l. actione, numero vndecimo. Ioannes Crottus in l. nemo potest. ff. de legatis primo, columna vigesima. Ferdi. Loazes de noua conuers. pag. columna. 29. & Barto. Socin. consilio. 73. libro tertio, columna octaua. Gualdensis de arte test. titulo de tutore, capitulo secundo. Curtius Senior idem tradit consil. 66. 2. dubio, ex quibus deducitur, etiam expressim dolum futuræ administrationis remitti non posse, quod in specie adnotauit Bartolus in dicta. §. Caius, numero. 8. cui omnes contentire videntur, per text. in dicto. §. illud.

4 Eadem ferè ratione quibusdã visum est etiam si à testatore sit tutori remissa & confectio inuentarij, & ea remitti possit. l. vltima. C. arb. tut. posse nihilominus tutorem cogi ad eius confectio- nem si visum fuerit iudici id expedire rerum ad ministratiõni. ex. l. vtilitatem, vbi Bart. ff. de confir. tut. Angel. consilio. 144. ad finem. Iason in dicta. l. cum necessitatem. Guido Papæ. decis. 552. Barto. communiter receptus in. l. nemo potest, numero duodecimo. ff. de legat. 1. vbi post alios Ioan. Crott. columna. 19. idem Bartol. in. l. tutor qui repertorium, numero. 18. ff. de administratio. tut. Aymon in consilio. 193. numero decimo. Segura in. l. si ex legati causa. numero vigesimo primo. & sequentibus. ff. de verborum obligatio. Aretinus consilio. 22. columna secunda. Decius consilio. 549. numero quinto. Ferdinandus Herdensis in. l. filiusfamilias. §. diui, ff. de legatis primo, numero. 71. Gualdensis de arte testandi, rubri. de tutore, capitulo. 3. quin & remis- sio ista conficiendi inuentarium non preiudicat legitimæ portioni debitæ ipsis minoribus ex bonis testantis, nec quo ad eam tenet, sicuti probat Ferdinandus Herdensis Episcopus in dicto. §. diui, numero septuagesimo primo, & ita aperti iuris esse videtur.

Cæterum, aduersus communem sententiam, censeret reliqua remissa, & dolum futurum: si testator tutori legauerit omne id, in quo damnatus fuerit ratione administrationis, tenent Dynus in dicta. l. si quis rationes. Et inibi Raynelius

Foroliuensis, Angel. consilio. 185. ad finem. Corne. consil. 313. libro primo. Francisc. de Pepis inter Socini responsa consil. 282. libro secundo, columna sexta. Crottus in dicta. l. nemo potest, columna. 20. Gozadin. consil. 47. num. 15. & consil. 94. colum. 2. num. 10. ex text. in dicta. l. si quis rationes, qui tamen est intelligendus vbi tractatur de administratione præterita, non de futura, iuxta gloss. ibi Bart. in dicto. §. Caius, quibus maturè præuisis, vt dubitationem istam absoluamus, aliquot esse adnotanda existimo.

Primum nunquam dolum verum remissum censeret, nisi expressim, vel satis vrgentibus clausulis remittatur, aut saltem ex certa remittentis scientia cum remissum esse constet, text. in. l. non solum, in. 2. §. penu. ff. de liber. leg. l. tres fratres. ff. de pact. l. Pomponius scribit. ff. de negot. gest. l. creditor. §. Lucius. ff. mandat. l. actione. C. de transact. quod apud me verissimum est. Et in specie probat Curtius Iunior in dicta. l. actione, columna penultima.

Secundum, etiam si gloss. communiter recepta in dicta. l. actione, vt inibi Decto. fatentur & Socin. consil. 73. lib. 3. colum. 1. scripserit, remissa actione generali verborum formula, dolum commissum in præterita administratione remissum censeret saltem vbi ex eo dolo nullum adest, nec superest administratori lucrum. Bart. in dicta. §. Caius. num. 6. Socin. post alios in dicta. consil. 73. colum. 2. mihi potius placet, nec tunc verum dolum remitti, tametsi præsumptus dolum remissus videri possit ex his quæ statim dicentur.

Tertium, non idem est, tutorem, curatoremve dolum verè comississe, & reliquorum debitorem esse, siquidem contingere potest reliqua deberi ab eo, qui bona fide rem gesserit, quod asserunt & probant Corne. consil. 313. columna vltima, libro primo, & Francisc. de Pepis inter Socini responsa, consil. 182. columna. 6. libro. 2. licet qui reliqua non restituit, dolum præsumatur commississe. l. 1. C. de in lit. iur. auth. cõtra qui propriam C. de non numerata pecun. & l. qui restituere, & l. vltim. ff. de rei vendic. cum alijs.

Quartum, licet dolum, & verum, & præsumptus tacite, ac expressim circa præteritam administrationem remitti possit, dolum tamen verum ratione futuræ administrationis nullo pacto remitti poterit. l. si vnus. §. illud. ff. de pactis, quod probatur ex cõmuni omnium sententia, cuius modo mentionem fecimus, ver. im. d. & hæc.

Quintum, dolum præsumptus etiã quo ad futuram administrationem remitti iure potest. l. 1. & ibi

& ibi expressim Bald. C. de usufr. in fine. Antoni. in cap. fraternitatis, colū. 9. versiculo quarto, fallit. de testib. Iason in dict. §. illud. Felin. in cap. si diligenti, num. 31. de foro comp. & constat plane, si consideremus opinionem illam, & Cæsaream decisionem, qua permissum est testatori, confectioem inuentarij tutoribus remittere. l. vltima. C. arbitr. tut. l. cum tale. §. i. vbi Paul. ff. de conditio. & demonstratio.

Sextum, & illud ex præmissis deducitur facilius ceteri remissum dolum præsumptum, & reliquorum solutionem, quoties agitur de præterita administratione, quam vbi de futura tractatur, ne occasio delinquendi præteratur, hoc constat ex veri. sequenti, & ex præcedenti conclusio ne ad finem.

Septimò, erit considerandum, sententiam Dini in dict. l. si quis rationes, admitti posse quo ad reliquorum remissionem administrationis futuræ, si tutor factus nō sit ex eis locupletior secundum Fulgos. conf. 25. col. 2. Deci. conf. 178. col. 2. & conf. 192. num. 4. Aymo. conf. 193. num. 9. Gozadi. conf. 94. num. 12. Crément. inter conf. Alexan. dict. conf. 62. num. 7. sensit Francisc. de Pepis dict. conf. 282. Deci. & Curt. Iun. in dict. l. actione ad finē, ex quibus idē erit quo ad culpā etiam la tam in omittēdo contingentē, & quoad dolum præsumptū: & tandē quo ad ea, quæ potuissent à testatore remitti: nam si legatum itā cōceptum fuerit, quemadmodum Dinus, Angel. & sequaces explicant, censentur remissa ea, quæ à tutore ratione doli præsumpti, & culpæ etiā latæ omissionis causā cōmissæ, exigi poterāt, modò factus non fuerit locupletior, quod in specie Fulgos. respondit, cui ceteri adientiuntur, quāuis Corneus in dict. conf. 113. col. vlt. lib. 1. existimet, prædictū legatum quo ad expressam, vel tacitam reliquorum remissionem omnino valere, etiam si ex reliquis tutor locupletior fiat.

Octauò, deducitur ex his, etiam si expressim tutori futuro legetur id, in quo damnatus fuerit causa doli in administratione tutelæ cōmissi, nihilominus aduersus ipsum ob dolum verum agi posse, licet factus nō fuerit tutor locupletior: id etenim probant omnes hi, qui aduersus Dinum communem opinionem sequuntur, & præterea Corne. dict. conf. 113. col. vlt. pen. cui falso à quibusdam contrarium adscribitur, receptū tamen est, oportere dolum probari ab his, qui tutorem ea ex causa in iudicium vocauerint. l. quoties. §. qui dolo. ff. de probationi.

Vltimò, omittendum non est, ab opinione Di

ni, ea ex parte, qua vera est, & sanè iure probari potest, colligi satis aperte, id legatum tutori prodesse, si apud iudicem cōueniatur ex eo quod repertorium facere omiserit, erit etenim ob id legatū ab ea actione absolendus, vt eleganter Fulgos. Decius, Gozad. & Aymon in prædictis respōsis scripsere, potuit siquidem confectio inuentarij à testatore remitti. l. vlti. C. arbitr. tut. cum alioqui contra tutorem, qui repertorium conficere omiserit in litem iuretur. l. tutor qui repertoriū ff. de administra. tutor. non tamen contra tutoris hæredem. l. alio. C. de in litem iura. l. 6. tit. ii. part. 3. quasi illa præsumptio doli, quæ non confecto inuentario adest contra tutorem, minimè admittatur aduersus ipsius tutoris hæredē, idem probatur in. l. 2. & in. l. vlti. C. de in lit. iur. vnde licet controuersum sit, an ob dolum verum lite nondum à defuncto contestata, iuretur in litem contra hæredem. Barto. cui frequentissimè omnium consensū suffragatū est. in. l. in actionibus. ff. de in litem iuran. definiente, etiam tunc minimè aduersus hæredē iuuari, Curt. Iun. num. 34. inibi refragante, autoritate eiusdem Bart. in. l. prima. C. de in lit. iur. ab omnibus tamē receptū est, ob dolum præsumptum, lite nondum contestata mortuo reo, aduersus eius hæredem in lite iurandum non esse, dolum autem tutoris nō conficientis inuentarium, præsumptus est, non verus sicuti ex præmissis, præsertim ex. l. vltim. C. arbitr. tut. deducitur. norant in specie Dinus, Alberic. Bart. num. 20. & Cuma. in dict. l. tutor qui repertorium, in princ. idem Bart. in dict. l. 1.

Hinc profectò manifestè constat, non solum ob dolum verum, sed & ob præsumptū in litem iuuari: quod probatur, nam aduersum tutorem non conficientem inuentarium iuratur in litem propter dolum præsumptum dict. l. tutor qui repertorium, ex cōmuni omnium interpretatione: idem adnotarunt Curt. Iunior in dict. l. in actionibus, num. 28. & ibi Duarenus num. 35. Tiraquelus in. l. si vnquā. C. de reuocad. donat. verb. donatione largitus, num. 134. & licet Corneus conf. 81. col. 3. vers. imò. lib. 4. Deci. in dict. l. in actionibus, num. 28. & Cate. Cotta. dictione, iuramentū in litē, contrariū probare contentur, asseuerantes ob dolum præsumptum in litem non iurari, quasi speciale sit, quod ob eum iuretur in actione tutelæ, in qua & ob latā culpā iuratur in litem l. 2. C. de in lit. iur. opinor tamen & veriore, & magis receptam esse priorem sententiam quam generaliter Bart. numero. 21. & Cuma. in dict. l. tutor qui repertorium. Curtius Iunior, Duare-

nus, & Tiraquellus in præcitatis locis veram esse censeant, miraberis forsitan, lector candidè, cur hæc opinionem Bart. ipse tribuerim, & adscripserim cum in contrariū Barto. locum adduxerit Cate. Cotta. nec temere: hæc enim sunt Bart. verba. Nota quod licet propter dolum solùm iuretur in litem, & non propter latā culpā: vt in. l. in actionibus supra, de in lit. iur. tamē intelligitur pro dolo vero non pro dolo præsumpto: vt hic, qui quidē locus vitio codicis interuersus sefellit virū alioqui diligentissimum, cum ita legendus sit: Nota quod licet propter dolum solùm iuretur in litē, & non propter latā culpā vt in. l. in actionibus supra de in lit. iur. tamē intelligitur pro dolo vero vel pro dolo præsumpto: vt hic. Hactenus Bart. à quo si diligēter eius sensum expēdisset Carelli. Cotta. non deduxisset propriam Cornei, & aliorum sententiam, hunc codicis errorē deprehendimus ex Cuma. qui ita Bart. adnotationem refert in dict. l. tutor. num. 2. & Soci. cōf. 213. col. 3. lib. 2. ipsam Bart. sententiā sequutus idē euidenter apparet. Nam cum Bart. num. 20. scripserit, dolum præsumi à Iuriscōiulro contra tutorem non conficientem inuentarium, tandē, num. 21. ab eodē Iuriscōsulti responso incōcinnè, & perperam adnotasset, non posse ob dolum præsumptum iurari in litem: siquidē expressum inibi sit, aduersus tutorem deferri iuramentum in litem ex eo, quod omiserit repertorium conficere.

His adde Bald. in cap. 1. §. vassalus. si feudo fuerit contro. inter do. & agna. val. vbi dicit nota. text. in dict. l. alio. C. de in lit. iur. & Soci. cōf. 213. lib. 2. num. 3. Chassan. in consuetud. Burg. rub. 6. §. 9. vers. istud inuētariū. Math. Afflict. decis. 169. Soci. Iunior. cōf. 148. & Cattelli. Cottam dictio ne iuramentum in litem. Paul. Cast. & Iaso. numero 5. in. l. si per alium. §. hoc iudicium. ff. ne quis cum, qui in ius vocat. &c.

Ex Capite sequenti.

S Y M M A R I V M.

- 1 Successor singularis tenetur stare colonis, & inquilinis, quoties eorum ius exceptum fuerit in contractu donationis, vel venditionis.
- 2 Conductio ad longum tempus transit in successorem etiam singularem.
- 3 Quoties in locatione, & conductione adest hypothecca nō potest colonus expelli à successore singulari.
- 4 Duo intellectus ad. l. adem. C. locati.

- 5 Vxor quo pacto teneatur stare locationi rerum dotatum facta per maritum, & quid è contrario.
- 6 Prælati succedens alteri, an teneatur stare locationi facta per præcessorē. Quod inibi latè traditur.

An successor vniuersalis, vel singularis teneatur stare locationi?

C A P. XV.

N V R E C A E S A R V M statutum est, vniuersalē successorem non posse à contractu locationis à præcessore stabili to resilire nam & ei stare tenetur. l. viā veritatis. C. locat. Regia. l. 2. tit. 8. Parit. 5. §. vltim. In sit. de locatio. l. sed addes. §. penult. l. cum plures. vers. hæredem. ff. locati. Non idem est in successore singulari, is etenim cōductore expellere potest. l. emptorem. C. de locat. l. qui fundum. ff. eod. tit. Regia. l. 19. tit. 8. Partita quinta, quod verum est, nisi + habitatio a venditore recepta, sit habitatoribus, text. in dict. l. emptorē. 2. respōso, siquidē tunc expelli non possunt habitatores modo mercede constituta, non gratis habitent, text. in. l. si mercedem. §. vltim. ff. de actio. empr. quem scribit singul. esse Ludo. Roma. singul. 27. ex quo patet, excepta à venditore habitantibus habitatione, expelli posse ab emptore eos qui gratis habitant: quasi venditor eos exceperit habitatores, qui iure locationis, & cōductionis poterant aduersus ipsum agere de euictione, quo fit, vt si quis donationis causa habitaret, & agere de euictione posset, is in exceptionē veniat. glof. cōmuniter recepta præsertim à Paulo Castrensi in dict. §. vlt. agit autē de euictione donatarius aduersus donatorem, quoties donatio non incepit à traditione, sed à promissione de donando, vel est euictio promissa. glo. ab omnibus probata in. l. 2. C. de euict. vbi Salyc. glo. in. l. Aristo. ff. de donat. §. vltim. vbi Bart. & Imol. Paul. Castrensi. in. l. si à substituto. §. 1. ff. de lega. 1. colum. 2. Decius cōf. 492. Iason in. §. fuerat. de actioni. num. 35. Bald. in auth. ex testamento. 3. col. C. de collatio. Ludo. Gozadi. cōf. 60. col. 2. Paul. de Castr. in. l. si rem meam. ff. de solutio.

Secundò, etiam successor singularis non poterit

rit expellere colonum, nec inquilinū si res con-
ducta fuerit ad lōgum tempus, text. in. l. prima,
2 §. quod autem. ff. de superficie. † glos. quam ini-
bi Docto: sequūtur in dict. l. emptorē, Guido Pa-
pæ quæstio. 480. Aufrer. decisio. Tholosan. 420.
Rota antiqua. 861. Et licet in dicta. l. prima. §.
quod autem, de locatione ad vitam tractetur: &
hæc ipsa opinio probetur in dicta. l. 19. tit. 8. par-
tit. 5. qua in vltima parte decisum est, colonum,
seu inquilinum ad vitam, vel p̄peruū non pos-
se à successore singulari expelli: idē quoad exem-
plum huius secundæ cōclusionis erit in locatio-
ne facta, & ad decennium conuēta. argum. l. vl-
tim. C. de p̄scrip. longi temporis, & l. vltim. ff.
si ager veēt. q̄to in loco Accursius hanc locatio-
nem ad decennium p̄peruæ locationi similem
facit. Et tamē in perpetua locatione expressa est
Regia cōstitutio: atque ita in specie notat Bar-
tol. in dicta. l. qui fundum. ff. locati. idem Bar-
tol. in dict. §. quod autem, in. 1. Alex. in. l. si filio:
§. si vir, num. 2. ff. solut. matrim.

3 Tertiō, à successore etiam singulari expelli nō
potest colonus, nec inquilinus, qui rē ipsam, vel
omnia locantis bona hypothecæ † subiecta ha-
bet pro obseruatione, cōtractus, ita quidē visum
est Bart. Bald. & Salycetus in dict. l. emptorem.
idem Barto. in dicta. l. prima. §. quod autē, idem
Barto. in. l. qui fundum. ff. locat. Bart. Paul. Imo-
la, & Alexand. in. l. si filio. §. si vir. ff. solut. matri.
Paul. in. l. si mercēs. §. qui fundum. ff. locat. Rota
antiqua: 861. Guido dict. quæst. 480. Aufrer. di-
cta decis. 420. Abb. col. pen. Anani. num. 9. in ca-
pit. querelā, ne p̄lat. vices suas. Imol. Areti. &
Alex. in. l. qui absenti. §. 1. ff. de acqui. poss. sensit
glos. in. l. nihil. §. vltim. ff. de legat. 1. quorum opi-
nio processit ab autoritate Iurisconsulti in. l. si
creditor. §. vltim. ff. de distract. pigno. Queritur,
inquit Iurisconsultus, si pactum sit à creditore,
ne liceat debitori hypothecā v̄dere, vel pignus:
quid iuris sit? & an pactio nulla sit talis, quasi cō-
tra ius sit posita: ideoque v̄nire possit. Et certū
est, nullam esse venditionem, vt p̄actioni stetur.
Cui responsō conuenit expressim Regia. l. vlti-
ma, titulo quinto, Partita quinta, ex quibus dū-
bium est, sint ne necessaria pactio de nō alienan-
do rē locatam: vt locus sit huic Doctor. sen-
tentia: item an requiratur hypotheca specialis:
an sufficiat generalis: in quo tria esse p̄notan-
da existimo.

Primum, hypothecam, siue specialem, siue ge-
neralem: etiā absque prohibitione alienationis
omnino sufficere, vt colonus, vel inquilin⁹ iure

hypothecæ possit rem ipsam detinere, & se ab ex-
pulsione tutari: donec à successore singulari ei sol-
uatur interesse, quod p̄mittunt, & fatentur p̄g-
fari Docto. ex quibus constat saltem quo ad hūc
effectum non requiri specialem hypothecam: &
idem probant Paul. Castr. in dicta. l. nihil. §. vlt.
Angel. consil. 245. num. 6. Corne. conf. 6. lib. 4. &
Ferdinan. Loazes in. l. filiusfamilias. §. diui. num.
441. ff. de legat. 1. dicens hanc opinionem com-
munem esse. idem tradit, & notat Caro. Molinē.
in consuet. Parisiens. titu. 1. §. 30. quæst. 23. Dedu-
citurque à Barto. in dicta. l. emptorem; & in di-
cta. l. qui fundum, cui cæteri accessere, quam ob-
rem quod tradidere Iason in dict. §. diui. prima
lectio. num. 92. & Xuarez in repet. l. Regiæ post
l. post rem. ff. de re iud. §. ibi, que las cumplades. co-
lum. 6. hoc ipsum asserentes in speciali hypothe-
ca. ita intelligendum est: vt idem sit in generali.
argum. l. generaliter. ff. qui potio, in pig. hab. l. si
is qui. ff. de iure fisci. Alexand. in consilio. 118. li-
bro quinto, numero. 20. Antoni. Fanensis de pi-
gnorib. primo membro, secundæ partis, num. 6.
asseuerans hanc esse communem sententiā. nec
enim negari v̄llo pacto poterit, colonum ex hac
hypotheca, etiam generale habere ius retinendi
rem ipsam pro damnis, & interesse. dict. ff. quod
autem. Barto. in. l. si non sortem. §. si centum. ff.
de condiēt. indeb. Et quanuis Alexand. in dict. l.
qui absenti. §. 1. numero. 6. iuxta literam teneat,
hanc hypothecam absque prohibitione aliena-
tionis non habere hunc effectum, vt res possit à
colono retineri, donec ab emptore, & singulari
successore soluatur interesse: ego existimo mani-
festum esse: Codicis vitium, & erratum esse sat
euidens: cum Alexand. Bart. in dict. l. emptorem
referat & sequatur.

Secundum hinc deducitur, scilicet, hypothe-
cam etiam specialem rei locatæ absque pactio-
ne de non alienāda ipsa re: non habere hāc vim
vt p̄cise alienatio non teneat: & cogatur em-
ptor stare locationi. siquidē hypothecā ius hoc
non habet: imō dissoluitur hypotheca eo ipso
quod à possessore, vel secūdo successore, primo
interesse soluitur. l. Paul. alias Sēpronius. §. qui
pign. ff. quib. mod. pig. vel hypo. solua. l. cum fer-
uus. ff. de distract. pigno. sic sanē censet Bart. in
dicta. l. emptorem. & in dicta. l. qui fundū, & ibi
Salyc. idem Bart. & Imol. in. l. vectigalia. ff. de pu-
bli. Salyc. in. l. mancip. C. de reb. alie. non alien.
Alexan. post Paul. & Roma. ibi in dict. §. si vir in
quin quennium, numer. 4. Iason in dicto. §. diui.
numer. 92. 1. lectio. Xuarez dict. col. 6. Anania in

nus, & Tiraquellus in præcitatís locis veram esse censeant, miraberis forsán, lector candidè, cur hæc opinionem Bart. ipse tribuerim, & adscripserim cùm in contrariũ Barto. locum adduxerit Cate. Cotta. nec temere: hæc enim sunt Bart. verba. Nota quod licet propter dolum solùm iuretur in litem, & non propter latã culpã: vt in. l. in actionibus supra, de in lit. iur. tamẽ intelligitur pro dolo vero non pro dolo præsumpto: vt hic, qui quidẽ locus vitio codicis interuersus fefellit virũ alioqui diligentissimum. cùm ita legendus sit: Nota quod licet propter dolum solùm iuretur in litẽ, & non propter latã culpã vt in. l. in actionibus supra de in lit. iur. tamẽ intelligitur pro dolo vero vel pro dolo præsumpto: vt hic. Haftenus Bart. à quo si diligẽter eius sensum expẽdisset Catelli. Cotta. non deduxisset propriam Cornei, & aliorum sententiam, hunc codicis errorẽ deprehendimus ex Cuma. qui ita Bart. adnotationem refert in dict. l. tutor. num. 2. & Soci. cõf. 213. col. 3. lib. 2. ipsã Bart. sententiã sequutus idẽ euidenter apparet. Nam cùm Bart. num. 20. scripserit, dolum præsumi à Iuriscõsulto contra tutorem non conficiendum inuentarium, tandẽ, num. 21. ab eodẽ Iuriscõsulto responso incõcinnè, & perperam adnotasset, non posse ob dolum præsumptum iurari in litem: siquidẽ expressum inibi sit, aduersus tutorem deferri iuramentum in litem ex eo, quod omiserit repertorium conficere.

His adde Bald. in cap. 1. §. vassalus. si feudo fuerit contro. inter do. & agna. val. vbi dicit nota. text. in dict. l. alio. C. de in lit. iur. & Soci. cõf. 213. lib. 2. num. 3. Chassan. in consuetud. Burg. rub. 6. §. 9. vers. istud inuẽtariũ. Math. Afflic. decis. 169. Soci. Junior. cõf. 148. & Cattelli. Cottam dictio ne iuramentum in litem. Paul. Cast. & Iaso. numero 5. in. l. si per alium. §. hoc iudicium. ff. ne quis cum, qui in ius vocat. &c.

Ex Capite sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Successor singularis tenetur stare colonis, & inquilinis, quoties eorum ius exceptum fuerit in contractu donationis, vel venditionis.*
- 2 *Conductio ad longum tempus transit in successorem etiam singularem.*
- 3 *Quoties in locatione, & conductione adest hypothe- ca nõ potest colonus expelli à successore singulari.*
- 4 *Duo intellectus ad. l. adẽm. C. locati.*

- 5 *Vxor quo pacto teneatur stare locationi rerum donatum facta per maritum, & quid è contrario.*
- 6 *Praelatus succedens alteri, an teneatur stare locationi facta per præcessorẽ. Quod inibi latè traditur.*

An successor vniuersalis, vel singularis teneatur stare locationi?

C A P. XV.

VRECESARVM statutum est, vniuersalẽ successorẽ non posse à contractu locationis à præcessore stabilito resilire nam & ei stare teneatur. l. viã veritatis. C. locat. Regia. l. 2. tit. 8. Parit. 5. §. vltim. In sit. de locatio. l. sed addes. §. penult. l. cùm plures. vers. hæredem. ff. locati. Non idem est in tunc cessore singulari, is etenim cõductore expellere potest. l. emptorem. C. de locat. l. qui fundum. ff. eod. tit. Regia. l. 19. tit. 8. Partita quinta, quod verum est, nisi + habitatio a venditore recepta, sit habitatoribus, text. in dict. l. emptorẽ. 2. respõso, siquidẽ tunc expelli non possunt habitatores modo mercede constituta, non gratis habitent, text. in. l. si mercedem. §. vltim. ff. de actio. empt. quem scribit singul. esse Ludo. Roma. singul. 27. ex quo patet, excepta à venditore habitantibus habitatione, expelli posse ab emptore eos qui gratis habitant: quasi venditor eos exceperit habitatores, qui iure locationis, & cõductionis poterant aduersus ipsum agere de euictione, quo fit, vt si quis donationis causa habitaret, & agere de euictione possit, is in exceptionẽ veniat. gloss. cõmuniter recepta præsertim à Paulo Castrensi in dict. §. vlt. agit autẽ de euictione donatarius aduersus donatorem, quoties donatio non incepit à traditione, sed à promissione de donando, vel est euictio promissa. glo. ab omnibus probata in. l. 2. C. de euict. vbi Salyc. glo. in. l. Aristo. ff. de donat. §. vltim. vbi Bart. & Imol. Paul. Castrensi. in. l. si à substituto. §. 1. ff. de lega. 1. colum. 2. Decius cõf. 492. Iason in. §. fuerat. de actioni. num. 35. Bald. in auth. ex testamento. 3. col. C. de collatio. Ludo. Gozadi. cõf. 60. col. 2. Paul. de Cast. in. l. si rem meam. ff. de solutio.

Secundò, etiam successor singularis non poterit

rit expellere colonum, nec inquilinū si res con-
ducta fuerit ad logum tempus, text. in. l. prima,
§. quod autem. ff. de superficie. † glos. quam in
bi Docto. sequuntur in dict. l. emptorē, Guido Pa-
pæ quæstio. 480. Aufrer. decisio. Tholosan. 420.
Rota antiqua. 861. Et licet in dicta. l. prima. §.
quod autem, de locatione ad vitam tractetur: &
hæc ipsa opinio probetur in dicta. l. 19. tit. 8. par
tit. 5. qua in vltima parte decisum est, colonum,
seu inquilinum ad vitam, vel perpetuū non pos-
se à successore singulari expelli: idē quoad exem-
plum huius secundæ cōclusionis erit in locatio-
ne facta, & ad decennium conuēta. argum. l. vl-
tim. C. de præscrip. longi temporis, & l. vltim. ff.
si ager veēt. q̄to in loco Accursius hanc locatio-
nem ad decennium perpetuæ locationi similem
facit. Et tamē in perpetua locatione expressa est
Regia constitutio: atque ita in specie notat Bar-
tol. in dicta. l. qui fundum. ff. locati. idem Bar-
tol. in dict. §. quod autem, in. 1. Alex. in. l. si filio.
§. si vir, num. 2. ff. solut. matrim.

Terriō, a successore etiam singulari expelli nō
potest colonus, nec inquilinus, qui rē ipsam, vel
omnia locantis bona hypothecæ † subiecta ha-
bet pro obseruatione, cōtractus, ita quidē visum
est Bart. Bald. & Salycetus in dict. l. emptorem.
idem Barto. in dicta. l. prima. §. quod autē, idem
Barto. in. l. qui fundum. ff. locat. Bart. Paul. Imo-
la, & Alexand. in. l. si filio. §. si vir. ff. solut. matri.
Paul. in. l. si mercēs. §. qui fundum. ff. locat. Ro-
ta antiqua. 861. Guido dict. quæst. 480. Aufrer. di-
ctā decis. 420. Abb. col. pen. Anani. num. 9. in ca-
pit. querelā, ne prælat. vices suas. Imol. Areti. &
Alex. in. l. qui absenti. §. 1. ff. de acqui. poss. sensit
glos. in. l. nihil. §. vltim. ff. de legat. 1. quorum opi-
nio processit ab authoritate Iurisconsulti in. l. si
creditor. §. vltim. ff. de distract. pigno. Queritur,
inquit Iurisconsultus, si pactum sit à creditore,
ne liceat debitori hypothecā vēdere, vel pignus:
quid iuris sit? & an pactio nulla sit talis, quasi cō-
tra ius sit posita: ideoque vānre possit. Et certū
est, nullam esse venditionem, vt pactioni stetur.
Cui responsio conuenit expressim Regia. l. vlti-
ma, titulo quinto, Partita quinta, ex quibus dū-
bium est, sint ne necessaria pactio de nō alienan-
do rem locatam: vt locus sit huic Doctor. sen-
tentia: item an requiratur hypotheca specialis:
an sufficiat generalis? in quo tria esse prænotan-
da existimo.

Primum, hypothecam, siue specialem, siue ge-
neralem: etiā absque prohibitione alienationis
omnino sufficere, vt colonus, vel inquilin⁹ iure

hypothecæ possit rem ipsam detinere, & se ab ex-
pulsione tutari: donec à successore singulari ei sol-
uatur interesse, quod præmittunt, & fatentur præ-
fati Docto. ex quibus constat saltem quo ad hūc
effectum non requiri specialem hypothecam: &
idem probant Paul. Castr. in dicta. l. nihil. §. vlt.
Angel. consil. 245. num. 6. Corne. conf. 6. lib. 4. &
Ferdinan. Loazes in. l. filiusfamilias. §. diui. num.
441. ff. de legat. 1. dicens hanc opinionem com-
munem esse. idem tradit, & notat Caro. Molinç.
in consuet. Parisiens. titu. 1. §. 30. quæst. 23. Dedu-
citurque à Barto, in dicta. l. emptorem; & in di-
cta. l. qui fundum, cui cæteri accessere, quam ob-
rem quod tradidere Iason in dict. §. diui. prima
lectio. num. 92. & Xuarez in repet. l. Regiæ post
l. post rem. ff. de re iud. §. ibi, que las cumplades. co-
lum. 6. hoc ipsum asserentes in speciali hypothe-
ca. ita intelligendum est: vt idem sit in generali.
argum. l. generaliter. ff. qui potio, in pig. hab. l. si
is qui. ff. de iure fisci. Alexand. in consilio. 118. li-
bro quinto, numero. 20. Antoni. Fanensis de pi-
gnorib. primo membro, secundæ partis, num. 6.
asseuerans hanc esse communem sententiā. nec
enim negari vllō pacto poterit, colonum ex hac
hypotheca, etiam generale habere ius retinendi
rem ipsam pro damnis, & interesse. dict. ff. quod
autem. Barto. in. l. si non sortem. §. si centum. ff.
de condict. indeb. Et quanuis Alexand. in dict. l.
qui absenti. §. 1. numero. 6. iuxta literam teneat,
hanc hypothecam absque prohibitione aliena-
tionis non habere hunc effectum, vt res possit à
colono retineri, donec ab emptore, & singulari
successore soluatur interesse: ego existimo mani-
festum esse: Codicis vitium, & erratum esse sat
euidens: cum Alexand. Bart. in dict. l. emptorem
referat & sequatur.

Secundum hinc deducitur, scilicet, hypothe-
cam etiam specialem rei locatæ absque pactio-
ne de non alienāda ipsa re: non habere hanc vim
vt præcise alienatio non teneat: & cogatur em-
ptor stare locationi siquidē hypothecā ius hoc
non habet: imò dissoluitur hypotheca eo ipso
quod à possessore, vel secūdo successore, primo
interesse soluitur. l. Paul. alias Sēpronius. §. qui
pign. ff. quib. mod. pig. vel hypo. solua. l. cum ser-
uus. ff. de distract. pigno. sic sanē censet Bart. in
dicta. l. emptorem. & in dicta. l. qui fundū, & ibi
Salyc. idem Bart. & Imol. in. l. vectigalia. ff. de pu-
bli. Salyc. in. l. mancip. C. de reb. alie. non alien.
Alexan. post Paul. & Roma. ibi in dict. §. si vir in
quin quennium, numer. 4. Iason in dicto. §. diui.
numer. 92. 1. lectio. Xuarez dict. col. 6. Anania in

dict. capit. querelam, numero. 9. Bald. colum. 2. & ibi Salyc. apertius in dict. l. emptorem, quorum sententiam sequuntur eam dicentes comu- nem esse Antoni. Fanenf. numero. 6. Carol. Molina. & Ferdinandus Loazes in præcitatis locis, tametsi Cuma. in dicto. §. si vir in quinquennium & Barto. Soci. conf. 90. libro quarto. nitatur probare in hac specie, successorem singularem præcise cogendum esse stare locationi, & colono: nec satis esse quod is velit soluere interesse, quod ad mitti poterit forsitan, ubi pactio fuerit iuramenti religione communita: sicuti Socin. ipse sensit: & probat Antoni. Fanenf. in dicto membro. 1. numero. 9. idem notat Boerius decii. 182. nume. 51. adhuc tamen dubia est Socin. opinio: cum hic non tractetur de vinculo iuramenti respectu iurantis, vel eius vniuersalis successoris, qui cõuentioni tenetur stare.

Vltimò est ad hæc considerandum: pactio- ne inita, qua vetitus sit locator rem ipsam alienare, & adiecta ipsius speciali hypotheca: emptorem eiusdem rei præcise cogendum esse stare locatio- ni, nec tamen sufficiat ad hoc generalis hypothe- ca, text in dict. l. si creditor. §. vltim. quem ita in hac quæstione interpretantur Bart. Bald. Imol. num. 3. Aretin. 9. Iason 32. in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. obligat. Barto. Roma. & Imol. in dict. l. qui absenti. §. 1. Alexand. in dict. §. si vir, nu- mero. 4. Iason in l. quoties. C. de rei vendic. nu- mer. 28. quorum sententia frequentiori calculo vt cõmuni recepta est, secundum Ferdinand. Loa- zes in dict. §. diui. num. 441. & Antoni. de Fano dicto mēbro. 1. num. 5. licet Paul. Castrenf. in dicto. §. ea lege, & Ioan. Crott. in dict. §. diui. col. 27. Alex. conf. 59. lib. 5. num. 6. Corne. conf. 321. lib. 4. tegeant: responsum Iurisconsulti in dict. l. creditor. §. vltim. procedere, & obtinere, etiam præmissa generali hypotheca. Horum sane deci- sio fortassis admitti poterit: quando promissio seu pactio sit generaliter, prohibens alienationem omnium bonorum, & cuiuslibet eorum partis: adiecta omnium item bonorum hypotheca: quod respondet Alexand. in dicto consilio. 59. li- bro quinto.

Hinc infertur intellectus ad tex. in l. ædem. C. locati, & l. 6. tit. 8. part. 3. quibus cautum est posse inquilinum à domo conducta expelli ante firmam locationem, si dominus + eã proprijs vsibus necessariam esse probauerit, idem probatur in capit. propter. §. verum. de locato, nam id ad mittendum non est, quoties pro obseruatione, & executione contractus inquilinus obligatam,

& hypothecæ subiectam habet ipsam domum specialiter, vel generaliter secundum Cuman. columna vltima, & Alexand. colum. 2. in dict. §. si vir in quinquennium. Carol. Molina. in dict. quæst. 23. num. 94. & Arnaldum Ferronum in consuet. Burdegalesibus, titulo. 3. §. 2. quibus ipse nõ assentior, quippe qui videam ex ea hypotheca nihil aliud posse deduci, quam ipsius contractus & obligationis maiorem vim & tutissimam firmitatem, posseque rem ipsam iure pignoris pro tutela contractus detineri: & tamen ipse dominus qui stare omnino tenetur alioqui locationi, ex iuris permissione potest domum locatam ad propriam habitationem petere expulso inquilino, si ea indigeat: nec ea necessitas tempore locatio- nis aderat, dict. l. ædem. & dicto. §. verum, igitur hæc facultas non tollitur per hypothecam: cum ea à iure ex natura contractus locationis vtun- que firmissima tacita sit concessa, verum est, quod Cuma. Alex. & Carol. opinionem istam tradide- re in ea specie: quando locator post locationem rem alteri donauerit: nam tunc existimant dona- tarium non posse expellere conductorem, etiam si re ipsa indigeat ad proprium vsum: si tamē stare locationi teneatur, quod defendi potest: & præterea, licet Alexand. scribat secus esse in em- ptore: mihi idem in quocunque singulari succes- sore videtur: vt tandem si is stare teneatur loca- tioni propter hypothecam: vel ius in re compe- tens conductori: non possit eum expellere etiam si re indigeat ad propriam habitationem.

Hoc probatur: quia inquilinus propter casum contingentem post contractum: à domino, qui cum eo contraxit, expelli potest nõ ab alio, dict. l. ædem, nisi sit eiusdem domini successor vniuer- salis: qui eius personam representet: his etenim leges contractibus adscriptæ, vel à iure subintel- lectæ: non alijs competunt. At singularis succes- sor quoties stare tenetur locationi, non repræ- sentat ipsum locatorem: sed ad id tenetur, vel quia contractus ab ipso conuentus non tenet in præiudicium locationis, vel ratione pignoris & hypothecæ: & ideo iniuria grauis fieret condu- ctori, si expelli posset à quocunque successore sin- gulari: sicut ab ipso locatore: propter proprium, & ei necessarium rei locatæ vium: essetque locus mille fraudibus: quibus obuiandum est, plerun- que etenim singulares successores indigent re- bus ipsis, quas emunt, quibus locatores ipsi toto locationis tēpore non indigerent, quamobrem in hac dubitatione distinguendum esse arbitror inter ipsum locatorem, & eius singularem suc- cessorem

cessorem: vt ipsi locatori cōpetat ob proprium, & necessarium vsum ius expellendi conductorem, ex. l. ædem, etiam si conductor rem ipsam habeat speciali hypotheca obligatam, nec opinor Cuman. & Alexand. aliud voluisse: licet Ferronus ex eis id deduxerit.

Ex quo mihi dubia videtur sententia Angeli in dict. l. ædē. vbi asseuerat, non posse locatorem inquilinum expellere, etiam si ob nouam, & contingentem necessitatem re ipsa indigeat: si in instrumento locationis nominatim expressum sit de non expellendo locatore pendēte tempore conductionis: cum ex his verbis videatur recessum à natura locationis: vt aliquid operentur ea verba adiecta, de non expellendo conductorem l. quæro. §. inter locatorem. ff. locari. Ange. subscripsit. Deci. consilio. 292. & consil. 667. columna secunda, quod mihi non probatur iure: quia ea verba, ne expellantur conductores ante tempus, insunt ex natura contractus etiam si expressa non sint: & ideo apposita, non debēt ad casus singulares, & in specie à lege decisos, exceptosq; deduci, & nec extendi, qua ratione Salmanticæ cum anno quadragesimo sexto, interpretarer publice Paragraphum, verum, capitul. propter, de locat. Angeli opinionē improbaui, ac deum postea comperi eam reprobari ab Arnaldo Ferrono in consuetud. Burdeg. dict. titul. 3. §. 2. non obstat tex. in dict. l. quæro. imò poterit aduersus Angelum induci ex his, quæ ad eius interpretationem ipse adnotauit in rubric. de Testamentis. 2. parte, num. 11. & sequētib. nec conuenit in praxi hanc opinionem admitti: cum ex eo omnino, & passim tolleretur dictæ. l. ædē. n. singularis, & æquissima decisio.

Quarto, quæritur principaliter de vxore, an ea teneatur stare locationi contractæ per maritum dū is res dotales administrabat? Cui quidem quæstioni respondet Paul. lib. 7. ad Sabinū in. l. si filiofamilias. §. vltim. ff. solu. matrim. Si vir inquit, in quinquennium locauerit fundum & post primum fortē annum diuortium interuenierit: Sabinus ait, non alias fundum mulieri reddi oportere quam cauerit, si quid præter vnus anni locationem maritus damnatus sit, id se præstaturam esse. Sed & mulieri cauendum quidquid præter primum annum ex locatione vir conseruatus fuerit, se ei restitutum. Hactenus Iuriconsultus, ex quo Bart. collegit, vxorem non tenei præcisē stare colono appposito per maritum tempore, quo is erat dominus dotis: postquam ipsa vxor matrimonio soluto ius pristinum recu-

perauerit: & licet ipsa teneatur cauere marito de indemnitate ne ipse damnum consequatur ex his, quæ matrimonio constante, vt legitimus administrator gessit, colono tamen nō datur exceptio nec retentio: secundum eundem Barto. cui accedunt Imola, Cuma. Roma. & Paul. ibi Alberic. in. l. diuortio. in princip. num. 11. ff. solut. matri. Campegius de dote, secunda parte, quæst. 23. Aufreri. in decis. Tholosan. 420. Cinus & Salyc. in. l. emptorem. C. locati. quorum opinio probatur ab Accursio in. l. secunda. §. vltim. ff. de dote præleg. & est communis vti fatetur Carol. Molin. in consuetud. Paris. §. 30. quæstio. 22. contraria tamen placuit Angelo in dict. l. emptorē. Bald. & Angel. in dict. §. si vir in quinquennium. Bald. in. l. 1. columna penultim. C. de iure fisc. libr. 10. & Ananias in capitulo vltimo, numero nono, ne prælat. vic. suas. ea ratione, quia maritus res dotales locauit vt legitimus administrator rerum, & vxoris, quæ postea matrimonio soluto succedit titulo singulari: ad exemplum tutoris, qui durante tutela locat res minoris, & minor finita tutela tenetur stare præcisē locationi. l. Si tutelæ. ff. de administra. tutor. igitur tenebitur vxor præcisē stare locationi: & colono appposito per maritum. Huic rationi responderi poterit: non idem esse in marito, quod in tutore: siquidē tutor res minoris locat, vt legitimus administrator nomine minoris pupilli, non nomine proprio: at maritus & si sit administrator rerum dotalium, & vxoris, tamen nomine proprio vti dominus dotis matrimonio cōstante locat: & ideo vxor non tenebitur præcisē stare locationi, quæ non sit eius nomine facta, atque ita cōmunis opinio iure defendi potest: Sed nihilominus non omnino reprobanda est opinio Alexand. in dict. §. si vir. columna prima, scribentis, vxorē præcisē cogendam fore stare locationi mariti: vbi ea locatio facta fuerit per maritum ad modicum tempus: nempe ad annum: quasi id æquitati conueniat, cum ea locatio recte, ac bona fide facta sit, eandem sententiam non citato Alexandro sequitur Carol. Molin. in dict. quæst. 22. num. 92. quibus ad stipulatur, quod statim adducemus in locatione rerum Ecclesiæ facta per Prælatum.

Quid autem è contrario dicendum erit: vtrū maritus teneatur stare locationi factæ per vxorē aut locerum ante dotis constitutionē? Et gloss. in verb. sequantur, in. l. diuortio. in prin. ff. solut. matri, sentit, maritū teneri stare locationi, sicut & vxor, quod refragatur iuri ex ea ratione, qua constat, successorem voluntarium singularem

posse à locatione resilire, dict. l. emptorem, ergo cum maritus sit voluntarius, & singularis successor: poterit colonum expellere secundum Rom. in dict. l. si filio. §. si vir. num. 26. cuius opinio iure verior est, ut existimant, & probant Alex. num. 38. & Claudi. num. 35. in dict. l. diuortio, ipsi tamē post Cuma. Imol. & Aretin. ibi Campe. de dote. 2. part. quæst. 23. opinionem gloss. admittunt eo casu, quo maritus pacificens dotē sciuerit re sibi promissam dotis titulo, locatā esse, siquidē consentire locationi visus est, & idē non potest expellere colonum, nec inquilinū, quod ob auctoritatem gloss. in praxi recipiendum est.

Quintō principaliter ad hanc rem conducit inquirere de locatione facta per prælatum: an & ei successor stare teneatur: in qua quidem controversia tria proponam, quæ videntur articulū istum enodare.

Primum, esse omninō distinguendum, an prælatus res ipsius Ecclesiæ, quæ ad dignitatem, & ad sumptus, & alimenta prælati non pertinent, tanquam bonorum Ecclesiæ administrator, & Ecclesiæ rector, locauerit, an ipsius dignitatis rem, cuius fructus, & redditus ad victum, vestitum, & onera dignitatis spectant, & constituti sunt, in locationem dederit. Priori etenim specie similis omninō videtur prælatus ipsi tutori, res minoris & pupilli locanti, ex ratione Iuriscōsulti in dict. l. si tutelæ. ff. de admi. tuto.

Secundum, etiā si Ecclesiæ prælatus, & rector ad tempus iure permissum, res locauerit, nomine tamen proprio, & ad propriā vtilitatem, huic locationi successor stare nō tenetur: imō finitur locatio morte locantis. gloss. cōmuniter recepta in capitulo vltimo, nē prælati vices suas. Regia l. nona, titulo decimo septimo, part. 1. Rota noua. 232. Anchar. conf. 16. Paulus Castrensis, consilio. 2. lib. 1. Socin. consi. 32. colum. 4. lib. 1. quorum opinio communis est secundum Socin. consilio. 34. libro. 3. & probatur ex eo, quod mortuo rectore, qui locauit, fructus & redditus ad successorem pertinent, & ei reseruantur, cap. præsentis. de offic. ord. in. 6. capit. relatū, in secundo, de testam. nec amplius ad defuncti ius attinent: idē locatio eius morte extinguitur. Et præterea siue dicamus rectorem esse usufructuarium, siue usufructuarium, locatio morte finitur: nec ei tenetur successor proprietarius stare. l. si quis domum. §. primo. ff. locati, nec obstat, quod de vxore dictū est à Iuriscōsulto in dicto. §. si vir in quinquennium, quia maritus dum locat dotales res, est administrator rerum, & successoris: nempe vxoris,

eandem opinionem sequitur Abbas in quæstione tertia, incipienti, Sempronius clericus, dubio quinto, quæ quidem procedit, etiam si successor velit stare locationi: nam is consensus parū proderit inuito conductore: qui non tenebitur conductioni stare: sicuti probant Abb. dict. dubio. 5. Rota dicta quæstione. 232. Socinus dicto consilio trigesimo secundo, libro primo, & Anani. in dicto capitulo vltimo, numero decimo quinto, idem erit, vbi rector Ecclesiæ, qui locauit, beneficio renuntiauerit ante finitam locationē, nam eius successor non tenebitur stare locationi: quod eleganter respondet Paul. Castrensis. conf. 4. lib. 1. & deducitur ex gloss. in dict. capit. vltim. & communi opinione, quam etiā sequitur Domini. conf. 17.

Tertium, in hac quæstione dubitationem habet. Quidam etenim tenent, successorem omnino teneri stare locationi factæ per prælatum, seu rectorem Ecclesiæ, ipsius Ecclesiæ nomine, & ad eius commodum, nempe cum redditus rei locatæ ad Ecclesiam ipsam pertinent: non ad ipsum rectorē, hoc probatur ratione dict. l. tutelæ. nam ipse locator rerum Ecclesiæ, quæ non moritur, administrator est legitimus: & ideo in hac specie opinionem istam asserunt veram esse Anton. in dicto capitulo vltimo. Abb. in dict. quæstione. 3. dubio. 5. Angel. consilio. 245. numero. 6. Maria. Socin. consilio. 32. columna secūda, libro. 1. Alij verō contrarium asseuerant existimantes, Successorē minimē cogi posse, ut probeat locationem à prælato nomine Ecclesiæ factam: nisi ea vtilis sit Ecclesiæ, gloss. cōmuniter recepta secundum Abba. & Anania columna quarta, in dicto cap. vltimo, & Socin. consilio. 34. libro tertio. columna tertia. Rotam nouā dicta decisione. 232. Sed & Abb. atque Anania mediā probare videntur sententiam, ex qua censent, opinionē gloss. quæ cōmunis est, procedere, vbi non apparet, locationem esse gestam, & factam in Ecclesiæ vtilitatem prima, & apparenti ipsius rei consideratione: at si statim ex ipsa prima, & apparenti examinatione contractus, locatio vtilis Ecclesiæ visa fuerit, Antonij sententia admittendā est: quem admodum ipsi opinantur.

Ego verō considerandū esse reor, eos qui quæstionem istam tractauere, vnanimi cōsensu præmittere, locationem ad tempus in ea definitum fieri potuisse per rectorem, aut prælatum absque alterius auctoritate: nā si ea fieri non potuissent, frustra controuertitur: an successor teneatur stare locationi: quæ nulla, & irrita fuerit. Quod si locatio

catio fieri potuit: & facta fuit nomine Ecclesiæ ab eo, qui legitimam Ecclesiæ, & eiusdem patrimonij administrationem habet: ego non video, quare ratione successor possit à contractu locationis recedere. Prælati enim, ut tutor pupilli, & eiusdem patrimonij: ita est administrator legitimus Ecclesiæ, & rerum ad Ecclesiam pertinentium, unde si res Ecclesiæ locauerit nomine Ecclesiæ, eiusque negotium gerens: & ipse locationis contractus validus fuerit: successor tenebitur stare locationi: si autem tenetur tutor, qui alteri tutori in administratione tutelæ successit, quam obrem mihi opinio Antonij vera videtur. Nec refert sit utilis locatio Ecclesiæ, vel inutilis: nam ad id damnum effugiendum petere Ecclesia poterit in integrum restitutionem, quæ tunc commode, & oportunè competit: cum contractus validus est: ipsi tamen Ecclesiæ damnosus.

Ex hoc apparet, locationem mortuo prælati non finiri, nec ab eius successore retractari posse si ea facta fuerit nomine Ecclesiæ, & ad tempus iure permissum ab eo prælato, qui eam rem locare poterat ut legitimus administrator rerum Ecclesiæ: ipsiusque rei locatæ redditus ad Ecclesiam non ad prælatum, pertineat, nec video quid in hoc casu differat tutor à prælato.

Sic sanè, si rector alicuius hospitalis, ad annu tantam electus, ipsius res locauerit ad triennium vel ad aliud tempus iure permissum: tenebitur successor locationi factæ nomine xenodochij, & ad eius usum, stare omnino, alioqui fallax esset hæc administrandi potestas.

Idem dicas in rectoribus ciuitatum: ubi ad eorum officium spectat res ciuitatis locare. nam locatio ab eis nomine ciuitatis facta: etiam ad successorem transit: sicut & alij contractus.

Igitur ubi locatio rerum Ecclesiæ à prælato fieri potest ad usum ipsius Ecclesiæ: & ea facta fuerit nomine Ecclesiæ: ut & facta censetur, in rebus ad ipsam Ecclesiam non ad prælatum pertinentibus: successor in dignitate: licet possit in integrum restitutionem petere ob læsionem Ecclesiæ: non poterit iure ordinario a locatione discedere. Non idem erit, si Prælati Ecclesiæ, locauerit rem, cuius redditus non ad Ecclesiam: sed ad ipsum Prælatum pertinent. Nam licet nomine Ecclesiæ locauerit, intelligitur ea locatio sub ea conditione, si ipse Prælati vixerit, & ut effectum habeat, dum ipse Prælati ius habuerit percipiendi redditus illos, hoc etenim dicat materia subiecta, quod ipse deduco ex notatis per Socin. consilio trigésimo quarto, libro

tertio, columna secunda, & à me ipso in capitulo requisisti. de testamen.

Ex Capite Sequenti.

SUMMARY.

- 1 Iure veteri res Ecclesiarum non poterant ad longum tempus alienari: & sic nec ad decennium.
- 2 Prælati qui iuravit non alienare res Ecclesiæ, perire non est, etiam si eas locauerit ad longum tempus.
- 3 Res Ecclesiarum ad vitam locari non possunt.
- 4 Hodie non licet ultra triennium locare res Ecclesiæ etiam cum pacto de renouanda locatione.
- 5 An locatio facta ultra tempus permissum, valida sit quo ad triennium saltem.
- 6 Res Ecclesiarum è quibus toto triennio vnicus fructus colligatur locari possunt ad nonem annos, & inibi de intellectu extranag. Pauli Secundi & an ea usu recepta sit.
- 7 Res Ecclesiarum, an possint hypothecæ titulo obligari.
- 8 Bona Ecclesiarum possunt dari in pignus, & alienari ad captiuorum redemptionem, & pauperes alendos.
- 9 Res Ecclesiarum an possint alienari ad redimendos à publicis carceribus hos, qui ob crimina, & scelera in eum statum deuenerunt.

Ad quod usque tempus
res Ecclesiæ locari iure
possint.

CAP. XVI.

PRÆTER MULTA alia, quæ in tractatu de reb⁹ Ecclesiæ non alienandis explicari solent, illud plerumque obuium est, an simpliciter res Ecclesiarum locari possint, & ad quod annos, non adhibita iuris Canonici solemnitate? Illud profecto constat, res Ecclesiæ ita locari posse ad modicum, & breue tempus, textus est in Clementina prima, de rebus Ecclesiæ. & in capitulo ultimo, ne Prælati vices suas, qui de locatione ad septennium mentionem facit. Ex quo tamen adiuncta Bernardi

nardi interpretatione Panormitan. adnotauit, licere rectori Ecclesiæ, & prælati fructus sibi ipsis ratione officij, dignitatis, & beneficij pertinentes ad tempus vitæ ipsorum, locare, quod deduci videtur à ratione ipsius constitutionis, quæ licet de septennio tractet: conuentiones locationis obseruari statuit, idè expressum est Regia. l. 9. tit. l. 17. part. 1. quæ hanc Panorm. adnotationem probat. Sed verè in dict. cap. vlt. non probatur id, cum inibi locatio ad septennium admittatur & valida censeatur conuentio locationis in septem annos: nec vllum verbum sit: quod ad locationem pro vitæ tēpore referri possit: & ideò contrarium potius placet Ananix. num. 7. & est maximè conueniens aliorum Doctorum interpretationi sicuti statim ostendemus.

Locatio autem rerū Ecclesiæ ad longum tempus expressim prohibetur † in dicta Clement. 1. & in cap. nulli. de reb. Eccles. & licet alias arbitrio iudicis definiri debeat hæc dubitatio, quod sit longum tempus: hac tamen in re locatio ad decennium dicitur ad longum tempus: & ideò prohibita est: nisi præmittantur solennia, quæ ad alienationem requiruntur. glo. Cardin. Imol. & alij in dict. Clem. 1. verb. locationes. Abbas in cap. vestra, de locat. & in capit. 3. numer. 9. vt lit. penden. idem Lopus allegat. 80. Alex. conf. 17. libro. 4. Deci. consilio. 142. numer. 3. quorum opinio communis est secundum Abb. in dict. cap. vlti. colum. 1. ne præ. vices suas. Deci. conf. 204. Barb. in rub. de reb. Eccles. num. 52. Socin. conf. 32. libro. 1. columna prima. & probatur in. l. vlti. ff. si ager vectigal. iuncta gloss. ibi. & in. l. sine præ. finitione. ff. de pœnis. Barto. in. l. prima. §. quod autem ff. de superficiib. Bald. in. l. iubemus. in. 2. columna. 3. de sacrosanct. Eccles. fatentur item hanc opinionem communem esse. Bart. in dict. §. quod autem. in. 1. & Paul. Castrenf. conf. 4. libro primo, & id verum est, etiam si expresse agatur in locatione ad longum tempus, quod nulum transferatur dominium, quia commoditas fructuum, quæ ad longum tempus transfertur, pro vera habetur alienatione in materia prohibitiua ad euitandam fraudem. ex Bald. in Auth. hoc ius, col. 1. Fabiano de emptione, in. 4. quæstio. princip. quæst. vltim. Carol. Moli. in consuetu. Paris. §. 41. quæst. 8.

Ex quo apparet, an vera sit opinio glo. in. l. co. dicillus. §. instituto. ff. de legat. 2. quæ asseuerat, prohibitum rem aliquam alienare, posse eam ad centum annos locare, quam dicit sing. esse. Bal. Nouel. de dote. 7. part. priuileg. 1. col. pen. nam

locatio, quæ ad decennium fit, quidquid Accurs. scripserit prohibita cēsetur: & alienatio dicitur: cum ex ea dominium vtile transferatur. l. 1. & 2. ff. si ager vectiga. Dinus, Barto. & alij per text. ibi in. l. prima. §. quod autem ait. ff. de superfici. Frederic. conf. 123. Salycet. in. l. vltima. C. de reb. ali. non alien. columna vltima, quamobrem falsum est, quod Accurs. in dicto. §. instituto, notauit ex gloss. in. l. vltima. C. de pact. pigno. & ibi Bald. & eodem in Authen. hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. Eccles. Paulo Castrenf. in. l. manumissio nes. ff. de iustitia & iure. Alexand. in. l. filius. §. vltim. ff. solut. matrim. & est contra gloss. in dict. §. instituto. cōmunis opinio, vt fatentur Barto. ibi Alexand. in. l. domos. §. vltim. columna vltima, ff. de lega. 1. Decius in dicto conf. 204. & constat euidenter ex traditis latissime ab Andrea Tiracquell. libro primo, de retract. §. 1. gloss. 14. numero. 79. & ex his, quæ modo adduximus post gloss. in dict. Clem. 1.

Hinc etiā examinari poterit, quod Cald. scripsit in capit. cum contingat, de inre iur. asserens, non esse periurum prælatum, qui iurauit non alienare res Ecclesiæ, etiam si eas locauerit ad decem, vel viginti annos: id etenim iure non procedit, siquidem locatio rerum Ecclesiæ ad longum tempus, & sic ad decennium, prohibita est: sicuti & alienatio: quod præter alios expressim aduertit Bald. in capit. 1. in princip. columna penulti. de his, qui feud. dar. poss. scribens in prohibitione alienationis rerum Ecclesiæ facta prælati: appellatione alienationis cōtineri locationem ad decennium. Nam & propriè alienat, qui vtile dominium transfert. Bald. post glo. ibi in cap. 1. §. noui verò, per quos fiat inuest. Bal. idè in cap. 1. §. vt si Libellario, quib. mod. feud. amitta. quam obrem in specie Calderini sententiā reprobatur Abb. in capit. intellectu, de inre iur. columna vltima. Ego vero, & si censeam rem hanc dubiam esse, non auderem à Calderino dissentire: ac potius à crimine periurij liberum, & immunem esse prælatum iudicarem. Fateor sanè prohibitam esse locationem rerum Ecclesiæ ad longum tempus, & prohibita alienatione, prohibitam cēsetri conditionem istam, & locationem: id tamen verum est improprie, & ex lata dictionis significatione. l. si fundum. ff. de fundo dotali. l. alienatum non proprie. ff. de verborum significatio. l. non alienat. ff. de regu. iur. l. item si res. §. sunt. & alia. ff. de aliena. iudic. mut. caus. fact. quibus constat, conditionem etiam ad longum tempus non esse propriam alienationem, vnde manius, qui

non potest rem dotalem alienare; poterit eam locare etiam in longum tempus, auctore Baldo Nouello de dote. 7. par. priuil. i. columna penultima. Et licet plerumque ab lata dictionis significationem res prohibita alienari, ad longum tempus locari non possit: hæc tamen impropria significatio accipienda est ad hoc, ut contractus non teneat, non ad poenam infligendam locanti. Bald. in l. voluntas, columna vltima. C. de fideicommissis. præsertim ad periurium deprehendendum, & eius poenam. cum iuramentum strictè sit intelligendum iuxta proprium verborum sensum. capit. ad nostram. in l. de iureiur. Panorm. in capit. ex parte. in. 2. de cleri. non resid. text. singul. in cap. clericus, de iureiur. hac profecto ratione existimo defendi iure posse. Cald. opinionem, ex qua prælatus qui iurauit non alienare res Ecclesiæ, si eas locauerit ad longum tempus, perperam officio rectoris, & administratoris vitur: periurus tamen non est, ex hoc dubia est apud me Alex. responsio in consilio. 119. libro. 3. scribentis, poenam priuationis constitutam contra emphyteutam alienantem irrequisito domino. l. vltima. C. de iure emphyteut. etiã obtinere aduersus emphyteutam locantem ad longum tempus. idem Iason ibi. numer. 112. id etenim saltem quo ad poenam falsum est quod Carol. Molin. arbitratus in scolijis ad Alexandrum.

Tertiò, deducitur ex præmissis, rem Ecclesiæ non posse locari ad vitam alicuius: quia locatio ista perpetua, & ad longum tempus censetur, text. & ibi gloss. verb. eius, in Clementina prima de reb. Eccles. ybi Anchar. Cardin. & Imol. Alexand. in dicto cons. 119. libro tertio, & cons. 165. libro secundo. Decius cons. 204. & probatur in Authentica de non alienandis. §. in emphyteusim. capitulo. ex literis, de constitu. & Authentica, perpetua. C. de sacrosanct. Eccles. nam & in hac locatione ad vitam requiritur solennitas à Canonibus statuta in alienationibus rerum Ecclesiæ. gloss. in dicta Clementina. i. verb. non habeat, & Domi. cons. 48. Fortassis hæc locatio ad vitam poterit simpliciter admitti: vbi verisimili coniectura præsumi poterit, eum, cuius vita locationi apponitur, non viturum decem annos iuxta computationem. l. hæreditatū. ff. ad l. Falcidiam, quæ quidem Iurisconsulti consideratio etiam in alijs quæstionibus, præter legis Falcidie rationem, admittenda: quod ex Bart. ibi & alijs oportunius alibi disputabitur.

Quod verò dixi in initio huius capituli permittam esse locationem ad modicum tempus, & pro-

hibitam ad longum: & tempus longum dici decennium, ita ut intra decennium ad nouem etiam annos fieri possit rerum Ecclesiæ locatio: forsitan procedit quo ad rectores seculares: quo ad monachos autem, & prælatos regulares modicum tempus arbitrio iudicis definietur. gloss. dicta Clemen. i. verb. modicum, quam esse communiter receptam asserit Alexand. in l. Si filiofamilias. §. vltim. columna penult. ff. soluto. matrimonio. rametsi quo ad seculares, & regulares longum tempus decennium esse constet.

Cæterum, ex noua Pauli Secundi constitutio quæ incipit. Ambitiosa, inter extrauagantes communes, tit. de reb. Eccles. nō alien. omninò prohibetur locatio rerum Ecclesiæ ultra triennium, varijs adscriptis poenis, & præsertim excommunicationis censura. Ea tamen constitutione præmissa: aliquot dubia explicabimus ad eius congruam interpretationem.

Primò, contingere solet locationem rerum Ecclesiæ fieri ad sex vel nouē annos: hac adscripta clausula: ut tot sint locationes, quod triennia, & finito primo triennio, tunc facta sit noua locatio. Et in hac specie, & forma locationis nullum vitium dari: imò eum contractum omninò validum esse etiã in secundo, tertio, & reliquis triennijs, respōdet Bald. in capitulo primo. §. Si Libellario, quibus modis feud. amit. & in l. voluntas. C. de fideicommissis. nam & si locatio ab initio fiat ad plures annos: verè distinctio locationibus per tempora à iure permittitur: nulla locatio ex his iuri contraria est, contrarium probat text. elegans in Authen. de non alienand. §. quod autem dictum est, vers. nec illud, collat. 2. vbi si res alienari prohibita vel cōcedi ad longum tempus, concedatur ad nouē annos cum pacto de renouando ad alios nouē annos aut cum expressa renouatione ad alios annos iure permittitur: finita prima locatione, tale machinamentum non tenet: nec ea locatio valeat ultra tempus à iure permittitur idē in specie firmant. Cinus in l. prima. C. de iure emphyt. Alberic. in l. pluribus. §. primo. ff. de verborum obligatio. in fin. Cardin. in dicta Clementina. i. §. fina. quæstione vlti. Anchar. cons. 57. Lapis allegat. 12. Iaso. in l. manumissiones. ff. de iustitia & iure. Alexand. cons. 165. libro. 2. Carol. Molin. in consue. paris. §. 41. quæstio. 8. quibus accedunt Bart. in l. Nodestinus. ff. de donat. Bald. in consilio. 327. libro. 3. & consilio. 392. libro quinto, similem cautelam reprobantes: quorum opinionem communem esse asseuerat Alexan. in l. si filiofamilias, §. vltimo, colum. vltima, ff. solut.

lut. matrim. quam obrem non sunt admittendæ conuentiones istæ, quæ manifestè fiunt in fraudem legis: sat etenim erit locationem ita conuentam validam esse in tempore iure promissio: quo ad reliquum autem omnino retractabitur: & in firma locatio censebitur.

Secundò, licet ab eadem constitutione improbetur locatio rerum Ecclesiæ ultra triennium: si tamè facta fuerit ad octo annos valida erit quo ad tres priores, nec in totum rescindetur: quod probatur, nam emphyteusis conuenta ultra tempus iure permissum, & si non valeat quo ad totum illud tempus à contrahentibus definitum, valet planè quoad tempus, quod iuxta iuris legitimas sanctiones poterat definiti. Bald. in authentica si quis ruinas. C. de sacrosanct. Eccles. Paul. Castrensis in authen. qui rem. C. eodem titulo Imola in capit. ex parte. de feud. columna penult. Alexand. in consi. 38. libro. 2. quorum opinio communis est secundum Iaso. & Decium in dicta authen. qui rem. & Tiraquel in libro secundo, de retractu, parte vltima, numero. 144. & tenenda in praxi secundum Aretin. in. l. 1. §. sed si mihi, colum. 6. ff. de verbor. obligatio. & probatur in authen. de non alienandis, dicto §. quod autem dictum est, versic. nec illud, colla. secunda & præterea ex eo, quod in separabilibus vtile nõ vitiat per inutile l. prima, dict. §. sed si mihi, & in reg. vtile, de regul. iuris, in sexto, in summis vero, & in tempore: quoniam contiunt hæc duo in quantitate numerali, separabilis est excessus: & is tantum vitiat: remanetque dispositio valida in residuo: sicut & donatio facta absque insinuatione, & excedens quingentos aureos, nõ vitiat nisi in excessu: & efficax est vsque ad summam permissam. l. lancimus. l. penultima. C. de donationibus. Sed quod locatio in hac quaestione omnino nulla sit: nec quo ad tempus permissum valida censetur: videtur expressum in dict. Extrauagan. ambitiosa. dum subdit: locationem aliter factam nullius omnino esse roboris. Similia ferè verba ponuntur in authentic. de non alienandis. §. emphyteusim, optimus text. ad hoc in Clemētina prima, de reb. Eccles. vbi dicitur, nec recipienti ius aliquod adquiri. Negatiua siquidè cum dictione aliquod, etiam in qualibet minima parte verificatur glossa in Clemētina prima de foro competenti, verb. aut earum, vbi Cardinal. Panormit. & Felin. in capitulo. pastoralis, de offic. delega. in princip. columna tertia. Iason in Authentic. ex causa. C. de libe. præter. colum. 4. Dominic. in consi. 35. idem Iason in. l. cum qui.

columna secunda. ff. de officio eius, cui est manda. iurisdict. Corset. in singula. verb. pars. Bald. in capitulo primo. §. cum autem. columna secunda, de controuers. inuestituræ. Bald. & Deci. per text. ibi in capit. quoniam, de testib. longè, lateq; Andreas Tiraquell. in. l. si vnquam. C. de reuocan. donatio. verbo. omnia, vel partem aliquam numero quinto, & 14.

Deinde in his, quæ pendent à voluntate duorum: & agitur de obligatione contrahenda: si actus non valet, vt fit: nec volebit, vt fieri potest, Bartol. communiter receptus in. l. prima, dicto §. si quis ita. ff. de verborum obligationib. per text. ibi. & in. l. prima, §. cum qui. ff. de constitu. pecun. Postremo facit, quod Roman. consilio sexagesimo sexto, respondit probas, electionem factam ad tres annos non valere etiam ad annum duntaxat stante statuto, quod electio consiliarium fiat ad annum: & non ultra: & si contra fiat, sit nulla. Sic sanè in locatione rerum Ecclesiæ facta ad longum tempus, vel ultra tempus à iure permissum in totum est nulla, nec sustinetur quo ad tempus, in quod fieri poterat. Bartolus & Iason in dict. authen. qui rem. idem Iason in. l. 2. C. de iure emphyteu. num. 170. Lopus allega. 80. Imol. in. l. quod dicitur. ff. de verborum obligatio. Bald. in. l. quicumque. C. de bonis quæ liber. columna prima. Alexan. consilio. 17. libro quarto. Matthæus Afflictis decisione. 107. & inquit Aretinus in dicta. l. prima. §. sed si mihi. hæc opinionem forsan vteriorè esse: idem tenet Bartholomæus Socinus, inibi non obstantibus his quæ ad probationem prioris opinionis adducta fuere.

Verum Carolus Molinaus in consuetud. Parisiensis, titulo primo. §. 41. quaestione decima, in hac dubitatione ita procedit, vt distinguat contractum emphyteuticum ad generationes conuentum: & locationem ad tempus contractam: & subdit in priori specie veram esse Baldi, & aliorum opinionem, quam diximus communem esse: in posteriori vero admittendam esse sententiam Bartol. & vere omnes hi, qui priorem opinionem sequuntur, in contractu emphyteutico loquuntur: qui vltimam, partim & in emphyteutico, partim in contractu locationis, & frequentius hanc examinant controuersiam. Ratio autem discriminis inter hos contractus ea reddi poterit, quod contractus emphyteuticus, tot concessiones censetur habere, quot sunt generationes, & licet fiat in plures generationes, in effectu virtualiter repetitur, & renouatur concessio

cessio in qualibet generatione, argumento eorū quæ notat Bartol. in l. mortis causa capitur. ff. de donat. caul. mort. idem & Alex. in l. si mihi, & Tiro. ff. de verborum obligatio. Sic & in contractu feudali: si is fiat ab Ecclesia, quæ consuevit res dare in feudū in masculos tantū, in mares, & fœminas: licet non teneat hæc conuentio quo ad fœminas. capit. 2. de feud. capit. 1. §. 1. qui feud. dar. poss. remanebit valida quo ad masculos: vt existimat Bald. in capit. 1. §. 1. super verb. consuetudo, & ibi Mari. Lauden. de his, qui feud. dare poss. Fulgos. confi. 22. Iacobi, de feud. verbo. feudum, columna vltim. quos Carol. sequitur dicta quæstio. 10. At in locatione ad longum tempus non est idem: cum vna sit locatio: nec possit congrue distingui, aut diuidi sine læsione contrahentium, maximè locantis: si quidem minor est pensio in locationibus ad longum tēpus, vel in perpetua, quam quādo locatur res ad sex, vel nouem: annos duntaxat: vide si locatio ad longum tēpus reduceretur ad minus, & breuius sine pensionis augmento: læderetur multum ipsa Ecclesia: sicuti lenit gloss. in l. si decem. ff. locat. Bart. in confi. 159. columna vltim. Ego profectō non video inter hæc duo congruā differentie rationem: cum etiam si fateamur in cōtractu emphyteusis ad tres, vel quatuor generationes: secundā ipsam generationem, item & tertiam ab ipso domino, qui rem dedit in emphyteusim, ius habere quod Bart. notat in dict. l. mortis causa capitur, scripsimus & nos in rubri. de testam. 3. parte, numero. 26. verè tamen hic vnus cōtractus est, ex quo ius queritur primæ, secundæ, & tertie generationibus, vnusque cōtractus censerur, eadem que lasso dubio procul cōtingere potest tam locanti, quam conducenti: tam danti in emphyteusim rem aliquam, quam recipiēti. ratione minoris, vel maioris pensionis, non enim sub eadem pensione annua, reciperet quis emphyteusim ad vnā tantū generationem: sub qua eadem reciperet ad tertiam vsque generationem. Et ideo res ista dubia apparet. Nec obstant verba text. in dicta. Clemen. 1. & in dict. extrauag. 1. & in dicto §. emphyteusim, quia non referuntur ad totam concessionem: sed solā ad excessum prohibitum: cuius respectu locatio erit nullius roboris: omnino nulla, nec aliquid ex ea conducenti acquiratur: non enim ex hoc tollitur quominus illud, quod fit intra limites à iure permisso valeat, quod senserunt Deci. in dict. Authentic. qui rem, Alciat. in dicto. §. sed si mihi. num. 20. Curti. 2. part. de feud. quæstione. 6.

Tandem, vt liberè sententiam dicam, in contractu emphyteusis, & locationis existimo verior rem esse Bart. sequacium opinionem, vt omnino & in totum, cōtractus irritus iudicetur, nec sustineri possit in ea parte, quæ fieri iure, & licitè poterat. Et præterea, quæ pro Barto. adduximus, quibus non est congruè responsum, hanc partem probat text. insignis in authentic. de non alien. §. si verò etiam perpetuam, &c. collatione secundā, in hæc verba: Si verò etiam perpetuam quispiam emphyteusim accipere præsumserit: quod non licet, aut temporalem quidem non tamen secundum huius nostræ legis obseruationem: etiam sic cadat quidem de emphyteusi. Hactenus Nouella constitutio, quæ in pœnam cōtractus aduersus legem conuenti, statuit accipiētem statim cadere ab emphyteusi. Cadere inquam etiam ab eo iure, quod licitè ei cōcedi potuit, alioquin non esset congrua loquendi forma, si quidem ab eo cōtractu, vel ab ea parte conuentionis, quæ nulla est, non statuitur congruè, quòd cadant contrahentes, idem comprobatur ex eo. tex. dum dixit, etiam sic cadat, quasi dixerit cadat, & in hoc casu, sicuti & in paulò antè prenotatis, & in §. si quis igitur, vbi in pœnam scriptum est, cadat quidem mox pretio: rursus, & in §. si quis autem per donationem, inquit, & ipso quod datum est omnino cadat, ex quibus id mihi constat, verba illa etiam si cadat quidē de emphyteusi, ad ipsam integram emphyteusis conuentionem referenda esse, & ad initium, & tempus cōtractus: ita quidem vt accipiens emphyteusim constitutionis & iuris formam statim cōtractu omnino cadat. Quamobrem Bartol. opinio mihi magis vera videtur.

Non obstat huic sententiæ regula illa, quod in separabilibus vtile non vitatur per inutile, quia cum hic tractemus de vnica tantū locatione, de vnica tantū emphyteusi, nō potest commode separatio fieri, non enim est ita cōmoda locatio pro tribus annis respectu trium annorū, sicuti pro decē vel viginti annis respectu totius text. item in dict. §. quod autem. versi. nec illud, non probat opinionem Bald. cum in eo non agatur de vnica locatione ad longum tempus, vel ultra tempus iure permisso, nec de emphyteusi concessa ultra generationem permisam, sed de pacto de reuocanda locatione, vel renouanda emphyteusi finita prima generatione, aut elapso tēpore à iure permisso, quod maximè differt ab hac quæstione, nā in illa specie remanet ipsa locatio validareiecto pacto à iure reprobato, & in fraudem

fraudem legis addito, quemadmodum in præcedenti quæstione diximus: at in præfenti dubitatione, locatio cum vnica sit, seu emphyteusis concessa vltra tēpus à iure permissum, in totum vitiatur.

Sed præmissa Baldi sententia, cum ea sit frequentiori calculo recepta: oportet eam intelligere veram esse, nisi ex probabilibus coniecturis appareat, locatorem, aut conductorem, non minori tempore rem illam vel locaturum, vel conducturum: quod fatentur omnes & præsertim Alexand. Soci. & Alciat. in dict. §. sed si mihi. notat Bart. in consilio. 159. columna tertia, quem diminutè retulit Felin. in cap. cum super. de offic. delega. columna secunda. Carol. Moli. dict. quæstione decima, numero. 46. optimus text. in l. Iulianus. §. si quis colludente. ff. de actio. emptio. vt putà si emphyteuta tempore contractus Ecclesiæ dederit trecentos aureos pro emphyteusi vique ad quartam generationem, & sic vltra tempus à iure permissum. Nam vel in totū est rescindenda emphyteusis fauore recipientis, vel in totum erit valida, quod fieri non potest, quod exemplum non conuenit planè emphyteusi Ecclesiasticæ propter decisionem text. in dicta authentica de non alien. §. si verò etiam perpetuā, in secunda eius parte, vbi recipiens emphyteusim Ecclesiasticam vltra tempus à iure permissum, in poenam, quod dedit, amittit, commendat Aretin. in l. si aliquam rem, colum. 14. ff. de acquir. possess. deducens ex eo aliud quod expressim ex contextu colligitur. Nisi iusta aliquā causā valeat recipientem emphyteusim à poena excusare.

Ex his etiam deducitur non esse Baldi sententiam admittendā vbi locatio vltra tempus permissum sit hac adscriptata conditione, vt vnica tantum pensio pro toto tempore soluatur hoc etenim casu omnino, & in totum vitiatur contractus, quia vnica pactio est, quæ commodam temporis diuisionem nō patitur, & id expressim decidit Bal. consil. 475. libro. 1. quæ sequitur Andreas Tiraquel. libro. 1. de retract. §. 23. glōf. 1. numero. 10. quorum opinio defendi iure poterit, etiam si teneamus Bald. & aliorum opinionem, quæ communis est.

Eadem ratione si locatio facta sit ad vitam, quæ minimè valet in re Ecclesiæ, vt modò probauimus: penitus rescindetur, eritque omninò nulla: nec sustinebitur ratione trium annorum, aut eius temporis ad quod fieri iure poterat, est enim hæc vnica & ex mente contrahentium indiuidua locatio: in qua non potest separatio con-

grua fieri eius temporis, quod permissum est, ab eo, in quo excessus adest, quod maxime est considerandum.

Tertiò, Extrauagans constitutio intelligenda est in rebus Ecclesiæ † quæ quorannis coluntur, & ex eis fructus quolibet anno colliguntur, alioqui si res Ecclesiæ eius sint conditionis, vt ex eis quolibet triēnia vnicus tantum fructus percipiantur, poterunt in nouem annos locari, sensit hanc interpretationē Andre. Barbat. in rubric. de reb. Eccles. numero. 52. cui accedit quod Bald. notat in l. ædem. columna prima. C. locat. scribens emphyteutam priuati cessantē à solutione per triennium non caderē ab emphyteusi, si ex re emphyteutica quodlibet biennio vnicus fructus colligatur, est enim tunc necessarium, quod cessetur à solutione canonis per sex annos, idem Alexander in l. diuortio. §. primo, columna vltima, & ibi Iason. §. quod in anno. 3. notabil. ff. solut. matrim. idem Iaso in l. secunda, columna secunda. C. de iure emphyteu. & in auth. qui rem. C. de sacrosanct. Eccles. colum. 2. Cattelli. Cotta dictione, emphyteuta priuati, facit ad hoc optim. text. in l. si sic. ff. quemadmo. seruit. amitt. cuius Iason in dict. l. 2. meminit, numero quarto, & numè. 52. & alibi solet prædicta Iurisconsulti responsio ad alias quæstiones adduci, tametsi difficilem habeat intellectum.

Quartò, eadem constitutio prohibens rerum Ecclesiæ locationem vltra triennium, ita est interpretanda, vt non tantum locatio vltra triennium non valeat, nec teneat: sed mandatum ad locandas res Ecclesiæ possit alteri concedi vltra triennium. Atque idè si mandatum alicui detur ad locandas res Ecclesiæ, erit intelligendū ad triennium tantum, quo finito procurator nō poterit absque noua commissione etiam in aliud triennium res Ecclesiæ locare, idem si mandatum expressim detur ad locandas res Ecclesiæ bis, ter, & pluries ad triennium tamen: mandatum finitit elapso primo triennio, sicuti respondet eleganter Decius consilio. 282. dicens alioqui fraudem posse fieri prohibitioni iuris Canonici, si quis ex mandato administratoris possit habere potestatem perpetuam, vel vltra triennium ad locandas res Ecclesiæ: esset etenim quædam perpetua locatio etiam si mandataris ad triennium tantum locaret eas res, & eo finito deinde ad illud triennium, quod existimio adnotatione dignum & oportere ita esse ad tutiorem rerum Ecclesiæ administrationem, quanuis quibusdam dubium videri possit.

Quintò,

Quinto, suat qui huius constitutionis interpretationem examinantes asseuerent, eam per consuetudinem sublatam esse, & hanc consuetudinem validam fore. At enim conatur probare Rochus Curtius in c. vlt. de consuetud. folio paruo quinquagesimo primo. col. 1. & sentit Syluester. verb. Alienatio. §. decimo quinto. ego vero distinguendum esse opinor: aliud siquidem est eam constitutionem non fuisse ab initio receptam, aliud semel receptam consuetudine fuisse sublatam. Priori etenim casu certum est, legem nullam vim obtinere, si ab initio recepta non fuerit à subditis. quod Aristoteles docet secundo Politicorum. c. sexto. & probatur. l. de quibus. ff. de legibus. c. in istis. §. leges. quarta distinctio. vbi scribit Domi. leges à Principe dari ea conditione & intentione, vt non aliter obligent, quam si fuerint à republica recepte: ad idem glo. in c. r. de treug. & pace. glo. in. l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudic. & est communis opinio, nam & maxime presumendum est, eam legem, quae à republica non recipitur, minime ei contentio. Posteriori vero casu lex semel recepta tollitur per consuetudinem legitime praescriptam. v. de consuet. & sane tunc dicitur, legem non fuisse receptam, quando Princeps sciens per aliquos actus contrarios excluditur: eo autem ignorante, vbi per decennium lex negligitur, & omittitur, nec vilo pacto admissa fuerit. Imol. & Felin. nu. decimo tertio. cap. 1. de treug. & pac. Iason in dicta. l. rem non nouam. §. Patroni. quibus praemissa constat qualiter intelligendum sit quod Rochus Curtius scribit. potuit namque ea constitutio non recipi, & deinde recepta contraria tolli consuetudine, nam vt tunc in antiquum sit obseruandum. sp. l. d. Hispanos dubium est, an ei constitutio derogatum, vidi etiam saepe eam adduci, & citari in aliquot controuersis, & quandoque admitti, quandoque neglectam fuisse, proinde in hac examinatione hoc dimittimus.

¶ Sexto, vltimum est quibusdam Pauli constitutionem locationum rerum Ecclesiae ultra triennium prohibuisse, ita quidem vt ipsas res prohibeat locari, non tantum fructus, & redditus Ecclesiasticos. Septimum enim contingit locari non ipsos fundos, non ipsa Ecclesiarum praedia, sed fructus & redditus ad aliquod beneficium pertinentes, & hanc locationem ultra triennium fieri posse quidam opinantur, nec de hac intelligendam esse Pauli prohibitionem, quod comprobatur & c. l. Regia nona. de decimo septimo. partita prima. & opinio ne Panon. cuius memini in hoc capite. num. 1.

¶ Hactenus de locatione rerum Ecclesiae, cui quae

stioni illa proxima est, an res Ecclesiarum possint hypotheca summitti, & in pignus dari. Et ad hanc controuersiam permittendum est, quod appellatione alienationis in materia fauorabili continetur etiam hypotheca, non sic in stricta, & odiosa. gl. verb. Hypothecam. in l. vlt. C. de reb. alien. non ali. & ibi Cinius, Bald. & alij. Alexan. consil. vigesimo nono. nu. quinquagesimo primo libr. 7. Antoni. Fanensis de pignoribus. secunda parte. tertio membr. num. sexagesimo nono. probatur prior pars in l. si pupillorum. §. si praetor. ff. de reb. eor. vbi in prohibitione alienandi res pupillorum, quae fauorabilis est, etiam comprehenditur hypotheca: idem in alienatione rerum Ecclesiae. tex. in c. nulli. de reb. Eccle. l. vlt. paulo ante citata. Et ideo quod Barto. scribit in l. quorum. ff. de pigno. dicens, prohibitum alienare non posse rem hypothecae summittere, praecedat quando prohibitio fauorabilis est. id etiam confirmatur ex eo, quod hypotheca est actus per quem potest facillime eadem contingere alienatio iure pignoris. l. seipenda, & tertia. de distract. pigno. & ob id prohibita censetur. l. oratio. ff. de sponsa. posterior pars constat ea ratione, quod per hypothecam non transferatur dominium, & ideo alienatio hypothecae proprie dici non potest. l. alienationis. ff. de verb. signific. quauis aliquot rationibus probari possit, in quacunque materia prohibita alienatione, & hypothecam prohibitam esse, quas colligere licet ex Andrea Tirag. libr. 1. de retractu. §. 1. glo. dicit magna quarta. nu. decimo tertio. & sequentibus. & Alciat. in dicta. l. alienationis. ex his praefecto constat in prohibitione alienationis rerum Ecclesiae, etiam hypothecam contineri, licet ea expressum non foret prohibita in dicta. c. nulli. Cuius decisionem in hypotheca tantum speciali non in generali procedere ex eo textu adnotauerunt Abb. Barba. & Docto. in ibidem Abb. in c. secundo. de precar. Deci. in d. c. n. ad fi. ff. si ees. per. Antoni. Fanen. de pignori. 2. part. nu. 16. probat tex. in authent. de fidei. alienand. §. nos igitur. vbi gl. expressa. verb. tradere et editoribus. Specialis etenim hypotheca plus afficit rem quam generalis: siquidem seruus specialiter hypothecae obligatus non potest manumitti, si vero generalis sit hypotheca, iure manumittitur. l. 3. C. de seruo pigno. d. in manu. l. licet. & l. per. ff. in quib. cau. pignus tacite contra. fact. glo. in cap. quinquam. verb. plus. 23. distin. vbi vero praetermittendum non est poenas à illo statutas contra alienantes seu obligantes hypothecae titulo res Ecclesiarum, & eos in quos alienatio fit, non esse admittendas, nec lo

thetica. res quæ. numero vigesimo. & Curtius Iunior numero trigesimo secundo. qui hanc opinionem fatentur communem esse, ex ea deducentes prohibitum ex causa fideicommissi expressi, vel taciti rem aliquam alienare, non posse eam vendere ad hoc vt ex eius pretio à carcere publico, & à publica condemnatione liberetur, etiam si ob paupertatem non possit aliunde condemnationem & pœnam soluere. quod præter Iaso. & Curt. tenent ibi Salyc. Angel. & Paul. Castren. item Roma. Imol. & Ang. in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebel. Alexan. in consilio vigesimo tertio. numero decimo quarto. libr. primo. quorum opinio communis est secundum Iaso. & Curt. in dict. authen. res quæ. Ioan. Crott. columna decima octaua. & Ferdin. Herdensis numer. 363. in l. filiusfamilias. §. diui. ff. leg. 1. & hoc ipsum testator sensisse, & voluisse manifestum est. nè alioqui consentiamus, res subiectas restitutioni, & alienari prohibitas, posse ob crimina, & scelera fideicommissarij alienari, & licet Fulgosi. in dict. authen. res quæ. Alexan. in l. quanuis. columna secunda. ff. solut. matrim. & in d. §. res quæ. columna prima. Carol. Molin. dict. consilio vigesimo tertio. Ferdin. Herdens. dict. numero. 363. in filio, & descendantibus testatoris responderint contrarium, ego eorum sententiam opinor maxime refragari testatoris voluntati, qui ideo rem alienari prohibuit: nè ea esset criminibus, luxuria, & vitijs successorum obnoxia. Fateor tamen has res alienari posse ad subueniendum necessitati hæredum, & successorum, nè hi fame pereant, vtque à captiuitate redimantur. Bart. in l. quem admodum. columna secunda. C. de agricol. & c. sit. libr. vndecimo. Alexan. in dict. §. diui. columna sexta. & Docto. communiter in dict. authen. res quæ. & Ioan. Lupi in rub. de dona. §. decimo sexto. numero sexto. & 9. atque ita extenditur decisio Imperatoris in dict. authen. res quæ. quibus illud addiderim Fulgosi. opinionem, cuius modo memini aduersus communem, & magis receptam sententiam proponi. Nam cum Doct. trastrauerint de interpretatione text. in dict. authen. res quæ. & ea in filijs & descendantibus testatoris loquatur: satis constat eorum opinionem etiam in filio testatoris intelligendam esse. Nihilominus alienatio rei prohibite alienari facta vt redimatur possessor à carceribus publicis, quibus captus ob scelera detinetur, viuente ipso possessore, qui alienauit, sustinebitur nec rescindi poterit, ex l. petro. §. prædium. ff. de lega. 2. l. Statius Florus. §. Cornelio felici. ff. de iur. filci. quod in

hac specie Ferdin. Herdensis verum esse censet in dict. §. diui. num. 367.

Quarto, & si pium & licitum existimem res Ecclesiarum vendi ad subleuandam famem eorum qui etiam ob crimina publicis carceribus detinentur non tamen possum mihi persuadere id licere ad soluendam pœnam ipsorum delinquentium, vt à carceribus, quibus iuste opprimuntur, liberentur, & redimantur. Hæc etenim punitio iusta est, & reipublicæ conueniens, igitur non expedit, res Ecclesiarum alienari, & vendi ad euitandam iustam hanc punitioem. nec contrarium alicubi in iure, ni fallor, vrgenter, & verè probabitur: imo pro redimendis à carceribus his qui ob æs alienum, & debita inibi detinentur, & arbitror non esse temere alienandas res Ecclesiarum nisi debitores ipsi, eorum parentes, vel filij ex ea carcerum oppressione fame alioqui perirent, in eoque sint periculo constituti, vt ni a carceribus liberentur, fame sint perituri, à qua ob eorum industriam, artem, & laborem à carceribus soluti, vero simili coniectura liberabuntur, qua in re omnino Prælatorum arbitria præuio diligenti examine sunt exhibenda. * Quinto his addiderim executores vltimarum voluntatum & eos omnes quibus impendere competit bona quædam destinata redemptioni captiuorum apud hostes, minime posse ea bona pro redimendis aut liberandis à carceribus distribuere etiam si ratione græ alieni fuerint capti idque censeo verum esse obseruata mente & voluntate illorum qui ea bona huic operi pio expressim æstimant & ratione glo. in d. c. sicut omnino cuius paulo ante mentionem fecimus. 12. q. 2. quidquid Alex. & alij hac in questione senserint. *

Ex quibus omnibus, si mature considerentur sanctorum patrum Canones, & decreta, manifesti iuris est, non esse permittendam rerum Ecclesiarum alienationem, nec pignoris dationem, vsque pecunia & pretio à terrensibus redimantur hi, qui in id opus publicum ob crimina damnati fuerunt.

Ex capite sequenti.

S V M M A R I V M.

1. *Quæ solennitas sit necessaria in alienatione rerum Ecclesiarum: & inibi intellectus c. sine exceptione. 23. in questione. 2.*
2. *Non est satis formam in alienatione rerum Ecclesiarum seruata fuisse, nisi & alienatio facta fuerit ex causa à iure permissa.*

- 3 Vbi alienatio rerum ecclesie fit pro satisfacienda mutatis ecclesie pennis, oportet probari pecuniam versam fuisse in ecclesie utilitatem.
- 4 Res Ecclesiarum possunt dari in emphyteusim ea solennitate, qua moribus, & consuetudine in hisce contractibus recepta fuerit.
- 5 Emphyteusis ecclesiastica an transeat in heredes extraneos, & an egrediarur tertiam generationem?
- 6 Qualiter interpretanda sit emphyteusis ecclesiastica, cuius origo non constat, nec de eius conditionibus appareat.

Quo pacto, & forma, res Ecclesiarum possint dari in emphyteusim.

C A P. XVII.

SVANVIS PAVLI SE-
cundi constitutione locatio re-
rum Ecclesie: ultra triennium
prohibita sit, eadem tamē per-
missum est, Ecclesiarum res da-
ri in emphyteusim ea forma,
& pacto, quo concedi consueverint, & iure per-
missum sit: ideo examinare oportet, quomam-
modo à Canonibus antiquis, iurisq; civilis legi-
timis sanctionibus statutam sit posse res Ecclesia-
rum dari in emphyteusim. Cui quidem questio-
ni premitendum est, in alienatione rerum Ec-
clesie tam adhibendam esse solennitatē, vt præ-
ter Prælati consensum, & auctoritatem, ipsius ca-
pituli premissio tractatu consensus itidem acce-
dat, totus est celebris in capitulo. sine exceptio-
ne, duodecima questione secunda. qui à Gratia-
no tribuitur, & adscribitur Leoni Papæ in Episto-
la ad viros sanctos Episcopos per Siciliam constitu-
tos, que quarta est inter Leonis Epistolam, & ta-
men inibi, nec aliquo diuini Leonis Epistolarum
loco, ni fallor, nulla huius Canonis mentio fit.
Sed idem probatur in capitul. 1. & 2. de rebus Ec-
clesie non alienandis. in. 6. capitul. 1. & capitul. 2. de
his que fiunt à Prælato: quibus in locis com-
memoratio tractatus iuxta numerum singularē
fit, vt hinc liceat colligere, non esse necessarios
eres tractatus, sed tantum vnicum sufficere. quod
adnotarunt gloss. & Doctores communiter in di-
cto cap. 1. verb. tractatur. Speculat. titulo de loca-
to. §. sequitur. versic. scias. Laurent. à Rodulphis
in dict. capitul. sine exceptione. questione quin-

ta. asseuerantes admodum esse vtile, quod ter-
haç de re premittatur tractatus, atque ita consue-
tudine obtentum est plerisque in locis, quæ qui-
dem solennitas necessaria est in alienandis rebus
Ecclesie Cathedralis, & Episcopalis, item & in a-
lienandis rebus Ecclesie inferioris quoties aliena-
tio per Episcopum fit, requiritur etenim consen-
sus capituli Cathedralis Ecclesie: at si alienatio
fiat per ipsius Ecclesie Rectores, & auctoritatem
Episcopi requirant, ea sola sufficiens est absque
consensu & tractatu capituli Cathedralis Eccle-
sie. textus optimus in Clementina prima, de reb-
Ecclesie non alienandis. Ad vltimam distinctio-
nis partem, prima vero probatur in cap. primo.
de rebus Ecclesie non alienandis. in sexto. & in
capit. primo. & capitul. tua. de his que fiunt à Præ-
lato. sine consensu capituli. notant resolutionem
hanc Abbas in cap. primo. de his que fiunt à Præ-
lato sine consensu capituli. & ibi Imola. colum. vl-
tima. & capitul. 2. colum. 3. eodem titu. quam & v-
sus recepit secundum Francum in capitul. 1. col.
8. de rebus Ecclesie. in sexto. & Laurentius in di-
cto capit. sine exceptione. questione decimater-
tia. & licet Innocentius in capitulo secundo. de
transactionibus, requirat hanc auctoritatem E-
piscopi in modum decreti, gloss. tamen, quam ibi
sequuntur Ioannes Andreas, Dominicus & Fræ-
cus in dict. capitulo primo. verb. tractatus. de re-
bus Ecclesie non alienandis. vbi etiam ipse Inno-
centius, Panormitanus, & alij in dict. capi. 2. con-
sensum tantum sufficere existimant premissa cau-
sa cognitione præstitutum. quod notandum est
propter differentias, quæ inter consensum & de-
cretum pascuntur à Doctoribus traduntur in. h. si
quis mihi bona. §. iussu. ff. de adquirenda hæ-
reditate. Illud profecto est præ ceteris considerandum
in alienandis rebus Ecclesie non esse satis formā
& solennitatem exactam, sed etiam nisi & alienatio
fiat in aliquo ex casibus, aut aliqua ex causis à iu-
re permissis, quarum meminit gloss. in summa.
duodecima questione secunda. in principio. v-
trunque etenim necessarium est, vt valida sit alie-
natio. quod probatur in capitulo secundo, de re-
bus Ecclesie non alienandis. in sexto. dum dicit,
forma & casibus, à iure expressis: & id. in specie
adnotarunt inibi Ioannes Andreas, & Doctores.
glossa in capitulo primo. de in integrum restituti-
one. & in dicto capitulo. nulli. vbi Abbas, & idem
in capitul. secundo. de donationibus. Antonius,
Imola, & Abbas in dict. capitulo primo. Felinus
colum. 1. & Decius tertja. in capitulo que in Eccle-
siarum.

fiarum. de constitutionibus. Quorum opinionē sequuntur eam existimantes esse communem Cardinalis in capitulo primo, columna tertia. de deposito. Dominicus consilio. 48. Socinus consilio. 52. libro quarto. columna secunda. Socinus in consil. decimoquinto. libro primo. nume. 26. Abbas item in dicto capitulo primo. Decius consilio centesimo quadragesimo secundo. numero quarto. Chassançus in consuetudinibus Burgundie. rub. 9. §. nono. numero duodecimo. & Antonius Burgensis in capitulo. cum dilecti. columna secunda. de emptione & venditione, quæ plurimum coadiuuatur ex textu in dicta Clemen. prima. de rebus Eccle. disputat tamen hac de re latè Laurent. à Rodulphis in dict. capit. sine exceptione. quæstione. 3. Nam quod alienatio facta adhibita & seruata iuris solennitate, etiam extra causam à iure permissam valida sit, licet Ecclesia possit restitutionem petere, asserunt Holtientis in summa de rebus Ecclesiæ. §. 3. in fine glossæ, in summa. 12. quæstione. 2. in dicto cap. sine exceptione. quibus suffragatur text. in dicto cap. 1. de in integrum restitutione. qui probat Ecclesiam posse petere restitutionem in integrum etiam si alienatio facta sit seruata forma Canonum. & tamen si contractus nullus esset, minimè conueniret in integrum restitutio. vnde sequitur contractum validum & firmum esse, cui considerationi responderi poterit: alienationem rerum Ecclesiæ in ea specie factam seruata solennitate, etiam factam fuisse ex causa à iure permissa: & nihilominus potuisse Ecclesiam lædi in pretio & alijs contractus conditionibus, atque ideo ei competere beneficium restitutionis in integrum. Quãobrem opinio communis verior est, quam & Antonius Corsetus sequitur in singulari. verb. Alienatio. Sed & opinio posterior potest procedere & iure defendi, quando tempore alienationis causa à iure expressa aderat iuxta opinionem & existimationem contrahentium, licet non verè, & sic quanuis apparebat, verè non existeret, nam tunc valida est moro iure alienatio. glos. in cap. ad nostram. de rebus Ecclesiæ non alienand. verbo. enorme. cuius ad hoc ipsum meminere Felin. in dict. capit. quæ in Ecclesiarum. de constitutionibus. columna prima. & Antonius Burgensis in dict. capit. cum dilecti. de emptione & venditione. etiam si ipse asseuerat primum omnium se illam glossam citasse. idem tenet Imola in dicto cap. 1. de in integrum restitutione. & in capitulo cum Apostolica. de his quæ fiunt à Prælato sine consensu cap. colum. 4. aptius sanè & melius de

fenditur opinio contra comunē eo casu, quo non constat, alienationem factam fuisse extra causam licitam, & iure permissam, quia in dubio vbi in alienatione seruata fuerit forma, & præsumitur eam ex causa licita & permissa factam fuisse, quemadmodum voluere Baldus. 2. colum. & Iason. nume. 8. in capitulo. 1. qui feudum dare possunt. post glossam in authentica. hoc ius porrectum. C. de Sacrosanctis Ecclesijs. quam ad hoc Socinus allegat dicto consil. decimoquinto. numero. 28. libr. 1. idem sensit Laurentius de Rodulphis in dict. capit. sine exceptione. quæstio. 3. Ecclesia vero probare poterit, alienationem factam fuisse absque causa iure permissa: quod omnes fatentur: siquidem & si propter formæ, & solennitatis vim, præsumenda sit causa, hæc præsumptio contrariam probationem optime admittit. quo fit, vt non satis congrè, nec vere, & iuste comunem sententiam Antonius Burgensis conetur reprobare ex eo quod propter formam, & solennitatem præsumatur causam iustam, & iure permissam, alienationem licitam fecisse, & validam omnino. Nam id verum est ex quadam iuris præsumptione, & ideo contrarium probari ab Ecclesia poterit, quod est omnino aduertendum.

Cæterum, etiam si verum sit præsumendam esse causam vtilem, & iure permissam in alienatione rerum Ecclesiæ, quæ facta fuerit seruata forma Canonis, tamen vbi alienatio fit pro satisfaciendis debitis Ecclesiæ, & pro æris alieni solutione, non præsumitur cause iustitia, sed oportet probari pecuniam debitam versam fuisse in utilitatem Ecclesiæ, & in eius commodum expensam esse, alioqui alienatio rerum immobilium non tenet, secundum Innoc. Cardi. 2. quæst. Abb. & Imol. nu. 14. & 17. in capitulo. 1. de deposit. Innoc. & Abb. in capitulo. quod quibusdam. de fideiuss. & probatur in authent. de alienatio. & emphyt. versic. his vero omnibus præcedentibus. & apertius in Græca, & Latina Haloandri nouella centesima vigesima, ex quibus & versic. & is creditor hic intelligatur, deducitur oportere quod emptor rerum Ecclesiæ venditarum pro satisfaciendis mutuis, probet pretium expensum esse in utilitatem Ecclesiæ: nempe pro solutione pecuniæ, quæ mutuo accepta fuerat: & itidem versam in commodum Ecclesiæ, id euidentius constat ex eo quod ex contractu mutui Ecclesia non teneatur, nisi probetur versio in eius utilitatem. text. in dict. authent. hoc ius porrectum. vbi Bald. in fine. Innoc. Imol. numero decimoquarto. & Doct. communiter in

niter in dict. capit. 1. de deposit. text. in capit. 2. §. hoc ius porrectum. quæst. 2. Regia. l. 3. titu. 1. par. 3. quæ expressim in Ecclesia & ciuitati loquitur. 4
facit. l. ciuitas. vbi Docto. ff. si cer. pet. l. 1. C. si aduerf. credi. l. 3. C. quand. ex fact. tut. sed & hoc verum est, vbi mutuum datur administratori Ecclesie vel ciuitatis, Prælo inquam, œconomio, aut rectori etiam nomine Ecclesie: quod si mutuum detur Prælo, & capitulo, decurionibus, & Præfidi, tunc non est necessarium probari eam pecuniam expensam esse ad Ecclesie, vel ciuitatis utilitatem. Azo. & glo. in dict. auth. hoc ius porrectum. ad finem, & ibi Bart. Card. in dict. cap. 1. de deposit. 2. quæst. glo. in dict. ca. quod quibusdam & est communis opinio secundum Præposi. in dicto. §. hoc ius porrectum. nu. 16. idem tenet Bar. in dict. l. ciuitas. cuius opinio vera est secundum Iaso. ibi, & communis secundum Alcia. & eam sequuntur Fulgo. Roma. Paul & Aret. ibidem. quibus suffragatur glo. in Rubr. C. que sit longa consuet. ex quo, si isthec opinio vera est, apparet manifeste intelligendam esse Inno. Card. Abb. & Imol. sententiam in dict. cap. 1. de deposito. cuius in hoc vers. Cæterum. statim in initio meministi: iuxta hanc Bart. distinctionem. verum quia hæc Bart. distinctio non omnino, nec absque controversia recipitur, tutius erit, mutuum pecuniam ab Ecclesia recipi præmissis tractatibus, & solennitate, quæ necessaria est ad rerum Ecclesie alienationem. hoc etenim casu præiudicandum est mutuatam Ecclesie pecuniam in eius commodum conuersam fuisse. Extra hunc casum si pecunia mutuetur Prælo, & capitulo, etiam si vera sit opinio Bart. Ecclesia agere poterit, & uti beneficio restitutionis in integrum, & præiudicetur læsio enormis: nisi probata fuerit conuersio in ipsius Ecclesie utilitatem, sicut colligitur ex Cino in d. auth. hoc ius porrectum. Alex. in dict. l. ciuitas. 3. eol. Imola. in dict. capitu. 1. de deposit. nu. 17. & ibi Barbat. num. 5.

Qualiter autem probetur pecuniam mutuatam Ecclesie vel ciuitati expensam fuisse in ipsius utilitatem, tradunt Docto. in dicto capitulo primo. de deposit. gloss. in dict. Authen. hoc ius porrectum. Abb. in capitulo primo. de solution. glo. in Authen. de alienatio. & emphyteu. §. si vero quis. Alexand. in dict. l. ciuitas. columna tertia. & ibi Ias. colum. vltim. Abb. in capit. quod quibusdam. de si de ius. Ripa in. l. is qui bona. numer. 11. ff. de pignori. & docto. per text. ibi. in. l. vltima. ff. de exercit.

His tandem præmissis: ad quæstionis resolu-

tionem aliquot exponam conclusiones, quorū Prima sit. Res Ecclesie consueta dari in emphyteusim potest in emphyteusim & concedi ea solennitate, qua dari consueuerit. text. in capitulo secundo. de feudis. quem ita Docto. communiter interpretantur. Calderi. censil. vltim. de consuet. Curtius Iunior. 2. part. de feud. quæstione. 3. Carol. Ruinus consilio. 41. numero. 38. libro primo. notatur in cap. vt super de reb. Eccles. non alienan. & licet solennitas à Canonibus requisita in alienandis rebus Ecclesiarum non possit consuetudine remitti. glo. communiter recepta in cap. cum causa. de re iudicat. Abb. Imola, & Docto. in cap. nulli. de reb. Eccles. Laurenti. de Rodolphis in dict. capit. sine exceptione. quæstio. 4. & quæstione. 16. Rochus Curt. in capi. vltim. de consuetud. Foli. paruo. 48. columna prima. fatentur hanc opinionem communem esse idem Laurent. in disputatione, quam ponit post capit. sine exceptione. colum. pen. & Chassa. in consuetud. Burgundie. rub. 9. §. 9. num. 32. text. optimus in cap. 1. de consuetudi. id verum est quo ad alienationem propriam, & perpetuam, ex qua vtile, & directum dominium transfertur, secus vero in datione rerum Ecclesiasticarum ad emphyteusim, vel feudum, quemadmodum ex hac prima conclusione deducitur: tamen si verum sit, iure communi in conductione ad vitam rei Ecclesiasticæ, requiri solennitatem, quæ in alienatione perpetua foret necessaria. glo. & communis in Clemēti prima. verb. non habeat. de re Eccle. & Domi. consilio. 48.

Secunda conclusio. Quoties res Ecclesie datur in emphyteusim absque Canonica solennitate iuxta consuetudinem, etiam si expressim detur pro hæredibus, & simpliciter, non transit in hæredes extraneos, nec ultra tertiam generationem. text. in Authen. de non alienand. §. emphyteusim. gloss. Bartol. & Doctor. in. l. etiam. ff. soluto matrimo. vbi late Alexand. idem Alexand. in. l. si patroni. columna quinta. ff. ad Trebellianum. Antonius, Imola, Abbas, numero vigesimo nono. Felin. numero vigesimo septimo. Dec. numero quadragesimo octauo. in capit. in presentia. de probationi. è quibus Alexand. & Deci. fatentur hanc opinionem communem esse, idem testantur Imol. in. l. ex facto. §. vlti. ff. ad Trebellianum. & Ludou. Gozadin. consilio trigesimo nono. numero sexto. Nec obstat textus in authen. de alienatio. & emphyt. §. licentiam. quo probatur, posse res Ecclesie dari in emphyteusim perpetuam. id etenim intelligitur iuxta formam text. Tom. j. Var. Relo. Ss 4 in dict.

in dicto. §. emphyteusim. vt perpetua intelligatur ad tertiã vsque generationem, atque ita Gozadi. respondet. §. licentiam. cui & aliter respondere conantur Abb. Deci. & hi, qui huic Secundæ conclusioni subscripsere, quod apparebit ex his, quæ statim trademus. intellectus autem Gozadii constat ex Albertic. in proœmio. C. verbo. perpetui. & Cremensi singula. 15.

Tertia conclusio. Res Ecclesiæ præmissa causa, & Canonica solennitate ad veram alienationem necessarijs, poterit dari in emphyteusim perpetuam, & ea conditione, vt ad extraneos hæredes transeat, nam si eo casu poterat res omnino alienari, nimirum si possit in hanc emphyteusim concedi. Ant. Imol. Felin. nu. 27. Deci. nu. 43. in d. c. in præsentia. Alex. in. d. l. etiam. Bart. in Authen. perpetua. C. de Sacros. Eccles. gloss. in Authen. de non aliena. §. alienationis. Corne. consil. 13. lib. 3. & Ludo. Gozadi. consil. 39. col. 1. & nu. 12. Imol. in. l. quod dicitur. nu. 8. & 10. ff. de verb. obli. atque ita poterit aliter adsumi, & intelligi tex. in dict. §. licentiam. eritque ista conclusio facilior, si sequens iure probetur.

Quarta conclusio. Res Ecclesiæ data simpliciter pro hæredibus & perpetuo in emphyteusim, seruatis tamen his, quæ ad veram alienationem iure requiruntur, etiam ad hæredes extraneos, & perpetuo defertur, siquidem sub eadem forma res illa poterat perpetuo, & in extraneos alienari: & ideo videtur, rem istam ita simpliciter datam ad emphyteusim, perpetuo hæredibus, etiã extraneis competere. quod maximè est adnotatione dignum: ac deducitur ex dict. §. licentiam. & idem voluerunt Abb. nu. 29. Anto. Imol. Felin. nu. 27. Deci. nu. 43. dict. cap. in præsentia. Alex. in dict. l. etiam. Gozadius consil. 36. nu. 22. idem tenent hanc dicentes esse communem opinionem Christo. Portius in. §. adeo. Inst. de loca. & Curti. Junior. consil. 4. col. 1. & licet gloss. Barto. & alij in dict. l. etiam. tenuerint, emphyteusim Ecclesiastica simpliciter constitutam non transire ad hæredes extraneos, etiam si accepta, & data sit pro hæredibus. quorum opinionem esse communem testantur hi, quorum memini in prima conclusione: & Gozadi. consilio septuagesimo quinto. numero nono. ea tamen opinio, vt superius diximus procedit, quando emphyteusis Ecclesiastica constituitur ea forma, qua res Ecclesiæ locari, & dari in emphyteusim solent absque solennitate Canonica, secus vero, si detur res Ecclesiæ in emphyteusim seruata forma, & solennitate, que ad veram alienationem requiritur, nam tunc po-

test expresse dari cum pacto, quod perpetua sit, & ad hæredes extraneos transeat. imo simpliciter pro hæredibus data ad extraneos hæredes pertinet. sicuti præter alios resoluit Præpo. in capit. perpetua. 10. questione secunda. & Parisius dicens hanc resolutionem esse communem in consilio octuagesimo quinto. libro quarto. numero decimosextimo. & sequentibus. Quin & si emphyteusis Ecclesiastica detur ea solennitate, qua dari consueuerit, quãdoque etiam ad extraneos hæredes transeat, nempe si data sit pro hæredibus quibuscunque. Bald. in cap. Imperialem. de prohibi. feudi alienat. per Frederi. columna septima. idem in. l. 1. questione. 34. ff. de rerum diuis. Deci. consilio. 208. columna secunda. Bald. in. l. cum virum. colum. vltim. C. de fideicom. & est communis opinio secundum Curti. Iuniorum consilio quarto. colum. vltim. & Ripam in. l. ex facto. §. vltimo. ff. ad Trebel. numero decimosexto. Curtium item Iuniorum consilio primo. columna secunda. numero primo. idem si dictum sit pro omnibus hæredibus, notatur in dict. capi. in præsentia. & per Gozadi. consilio quinquagesimo nono. numero decimo quinto. colligitur ex Barto. & alijs in dict. l. etiam. Quin & idem dicendum erit, si dictum sit in contractu, pro te, & hæredibus, & quibus dederis. vt tradunt Curt. dict. consilio quarto. columna secunda. & Paul. Parisius consilio septuagesimo primo. libro tertio. numero quadragesimo quarto. passimque à Doct. nominatim aliquot verba referuntur, quæ contractibus adscripta operantur: vt emphyteusis Ecclesiastica etiam ad extraneos hæredes transeat, dubium tamen esse poterit, an vbi vel expresse, vel tacite in extraneos hæredes data fuerit emphyteusis: requiratur Canonica solennitas: nam Gozadi. consil. 39. nu. 12. vtrunque requirit, solennitatẽ scilicet Canonicã, & quod expresse vel verbis id tacite significãtibz emphyteusis in extraneos detur, vt eis competat. Quod non est omnino expeditum: siquidem emphyteusis Ecclesiastica data absque ea solennitate, quæ ad verã alienationẽ requiritur: ad hæredes extraneos minime pertinet, & tertiam generationem non egreditur. d. §. emphyteusim. gl. & doct. & in dict. l. etiam. qui fatentur hoc verum esse, nisi actũ sit expresse, vel tacite, quod ad extraneos hæredes deueniat. igitur hi doct. sensũt posse expresse dari emphyteusim Ecclesiasticã eo pacto, vt extraneis etiã hæredibus deferatur: modo seruetur forma, & consueta solennitas, qua in re plurimũ cõsuetudini tribuendũ est. Quod si Ecclesiastica emphyteusis

Ex Capite sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Emphyteusis accepta simpliciter, ad mares & foeminas defertur, siue ea priuata sit, siue ecclesiastica.*
- 2 *Quando emphyteusis ad filios haeredes, non ad alios, pertineat.*
- 3 *Pater potest quandoque emphyteusim vni haeredum vel filiorum praelegare.*
- 4 *Traditur interpretatio tex. in cap. primo. an agnat. vel filius. &c. in feudorum constitutionibus.*
- 5 *Institutus in re certa non habet ius, nec nomen haeredis ad obtinendum haereditariam emphyteusim.*
- 6 *Ius patronatus ecclesiasticum ad haeredes, etiam extraneos ex propria natura pertinet.*
- 7 *Ius patronatus ecclesiasticum non transit in patroni filium, qui eius haeres non sit: etiam si fuerit patrono, & eius filijs delatum.*
- 8 *Vendita haereditate ius patronatus ad emptorem etiam extraneum defertur: & ibi qualiter ad fideicommissarium non transeat?*
- 9 *Ius patronatus non pertinet ad filium institutum in legitima: nec vendita legitima transit in emptorem.*
- 10 *Ius patronatus ecclesiasticum non potest per patronum in aliquem transferri in praedictum eorum, qui ad id, & si haeredes non sint, ex prima institutione vocantur.*

phyteusis detur seruata solennitate ad veram alienationem requisita: hęc, ni fallor, si simpliciter concessa fuerit pro haeredibus, ad extraneos etiam pertinebit: quanuis fatear, tutiorem esse eam opinionem, quę probat, & asserit, tunc haeredibus extraneis non deferri emphyteusim: nisi id expressum fuerit, aut verbis generalibus significatum. Ex his apparet intellect. ad tex. in capitul. ad aures. de rebus Ecclē. & in capitul. nulli. eodem rit. gl. in. §. adeo. Insti. de locat. vbi quandoque in reb⁹ Ecclēsię permissa videtur emphyteusis: & ea perpetua quandoque omnino prohibita, aut saltem quibusdam limitibus, & conditionibus restricta.

Hinc apparet Bald. in capitul. vltimo. de feud. dat. in vicem legis cominissoriae. numer. 2. recte hanc quaestionem intellexisse: dum is scribit, emphyteusim rei Ecclēsię per legitimi temporis vsucapionem acquisitam, eam habere conditionem, & qualiter, vt nec ad haeredes extraneos transeat, nec perpetua sit: imo tantum ad tertiā vsque generationem duret; praescriptio etenim eam naturam sequitur, quam res ipsa regulariter, & proprie habet. Emphyteusis vero Ecclēstica ex propria vi, & natura, nec ad haeredes extraneos transit: nec vltra tertiam generationem extenditur. dict. §. emphyteusis. Huic sententiae Baldi accedit Iason in l. secunda. numero. 160. de iure emphyteu.

Quinta conclusio. Emphyteusis Ecclēstica simpliciter data alicui: nulla nec filiorum, nec haeredum facta mentione, ad filios, & nepotes accipientis transit: textus in dicto. §. emphyteusim. sub Nouella de non alienandis. nisi aliud consuetudine, & moribus obtentum fuerit. idque Baldus faceret in dicto capitulo vltimo. & idem Bald. in Speculo, titu. de locato. colum. secunda. versic. & in tertiam generationem. quem Iason sequitur in l. certi codictio. §. si nummus. ff. si certum petatur. columna quarta. versic. facit ad hoc. & post ipsum Catellia: Cotta: dictione, emphyteusis. Insti. in dict. l. quod dicitur. nume. octauo. ff. de verborum obligationibus. Bald. in l. secunda. columna secunda: & ibi Iason numer. 160. C. de iure emphyt. Et quia a plerisque dubitatur: an sit necessarium filios, seu nepotes illius, cui concessa fuerit emphyteusis Ecclēstica, esse etiam illius haeredes: & an ad filios haeredes, vt haeredes, transeat emphyteusis: operapretium duxi sequenti capite aliquot ex Bartolo deducere conclusiones ad huius dubitationis faciliorem expeditionem.

Rursus de emphyteusi ecclēstica, & priuatorum qualiter intelligenda sit?

CAP. XVIII.

REQVENTER CON-tingit controuersia circa interpretationem clausularum, quę contractibus emphyteusis inscribuntur: & praesertim quo pacto post obitum accipientis, eius filijs, vel haeredibus competat. tradit etenim Bartol. in l. & iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. libert. quam quaestionem sequentibus propositionibus absoluam.

Prima conclusio. Emphyteusis simpliciter recepta; siue ea sit priuatorum, siue Ecclēsiarum

post obitum accipientis, eius filijs, & nepotibus defectur, masculis & foeminis absque vlla sexus distinctione. probat. text. in. §. emphyteusim. in Authen. de non alienand. reb. Eccles. Alex. in. l. quod dicitur. nu. 24. ff. de verbo. obligat. Iason in l. secunda. C. de iure emphyteut. nu. 194. Salice. ibi. quest. 12. & 17. Angel. in. l. item videndum. §. primo. ff. de peti. hæred. & Augu. Bero. in questio. 18. Ex quibus apparet æqualiter ad emphyteusim admitti filios masculos, & foeminas. tamen Bald. in ca. 3. nu. 4. quib. mod. feud. constit. possit. ex eo tex. & glo. deduxerit à similitudine feudi, & emphyteusis, emphyteusim simpliciter concessam, minimè ad foeminas pertinere, sed tantum masculis competere cui subie. ipse Alexan. consil. 106. num. sexto. lib. quarto. Catelli. Cott. dictione, Emphyteusis. Gozadi. consil. 39. nu. ner. 14. Quibus respondere congruè, & verè poterit: in his, quæ per leges feudorum aduersus ius commune statuta sunt non procedere argumentum à feudo ad emphyteusim: sicuti adnotarunt Alexan. d. num. 24. & dict. nu. 6. idem in. l. diuorrio. §. si fundam. col. 2. ff. soluto matr. Ioan. Baptist. de. S. Seuerino in capi. 1. de feudi cognitio. part. 5. regu. 32. Decius in cap. ceterum. de iudic. col. 6. Corneus consil. 67. col. 2. lib. 2. optimè Carol. Molinè. in consuetu. Parisi. §. 1. glo. 5. nume. 71. hoc ipsum Bart. scribit in d. l. §. si liberi. num. 5. & Curtius in tract. de feud. in prim. questione. 3. vnde mihi videtur videtur opinio contra Baldum: aduersus quem est & autoritas Imolæ in d. l. quod dicitur. numer. 10. quo in loco tractat Alex. nu. 24. quid si emphyteusis data sit Tuo, & eius filijs? & asserit ad filias non pertinere: quia masculinum non comprehendit foemininum, citatque plures id asseuerantes in hac specie: nempe Imolam in capi. potuit. in fine. de locat. & in. l. si ita scriptum sit filiabus. ff. de leg. 1. secundo. Sed & in hoc casu ipse ad huc admitterem foeminas. quod & Salyceto vltimè est in dicta quest. 17. & quest. 12. in. l. secunda C. de iure emphyte. & ibidem Iasoni. numero. 394. Decio in. l. 2. nume. 108. ff. de reg. iur. Alciat. in. l. 1. ff. de verbo. signifi. Carolo in consuet. Parisi. §. 12. nu. secundo, & sequentib. ex eo quod etiam in contractibus masculinum sub appellatio nomine foemininum contineat. hanc eandem Salyceti opinionem sequitur Tiraquellus libr. primo. de retract. §. primo. glo. 9. nume. 206. quanuis prior sententia magis communis sit: vt apparet ex pluribus, qui nuncupatim ad eam partem citantur à Decio in dict. l. secunda. nume. 106. Carolo Mo-

lin. dist. §. 12. nu. 2. omnium latissimè Tiraquello dict. glo. 9. nume. 181. Nam & Alex. eandem Imolæ opinionem probat in consil. 61. libr. 1. & consil. 123. lib. 2. idem & Ias. post Roma. in. l. sed si hac. §. qui manumittitur. versic. liberos. ff. de inius vocan. Guido de Suzaria in. l. quicumque. C. de seruis fugi. Archid. in capitul. si quis suadente. 17. questione. 4. Imol. consil. 38. Franc. in capit. generali. colum. prima. de electione in. l. & Augustin. Beroius dict. questio. 18. ea ratione, quod in contractibus masculinum non comprehendat foemininum: cum imputandum sit contrahentibus, qui legem apertius dicere potuerunt, verbis ambiguis contractum concepisse: quæ quidem ratio non omnino probat cum satis aperte contractum conceptus sit: appositis verbis, quæ iuxta iuris congruam, & veram interpretationem masculos & foeminas complectuntur, aut complecti possunt, & profecto potest opinio Salycæ, deduci ex mente Bart. in. d. l. 1. ff. de verbo. signifi.

Secunda conclusio. Patre accipente emphyteusim pro se filijsque suis masculis, & foeminis pariter mortuo patre defectur emphyteusis foeminis, & masculis absque vlla sexus distinctione l. maximum vitium. C. de liber. prat. notat Bart. in dict. §. si liberi. num. 5. Saly. in. d. l. 2. q. 17. & ibi Ias. nume. 187. Imol. in. c. potuit. de locat. in si. nisi ea in Proouincia statutum sit, extantibus masculis foeminas non succedere: eo etenim statuto praenisso, dicendum est, dictam emphyteusim primum filijs masculis, ac demum eis deficientibus filiabus competere. quod Bartol. Imol. & Ias. tenet in dict. locis, & idem Bart. consil. 50. Ancha. consil. 125. Alex. consil. 44. lib. 1. col. 1. latè Alber. Bruaus in tracta. de statuto. quod stantibus masculis foeminæ non succedant. art. 8. q. 22. qui fatetur, hanc opinionem communem esse. quanuis Salycæ. in dict. q. 7. in hoc vltimo contrarium teneat, scribens, etiam stante statuto, foeminas si mulcum maribus admittendas esse ad emphyteusim. cuius opinio iure defendi non potest, propterea quod contrahentium clausule, & dispositionis interpretationem adiungunt ab statutis, & consuetudinibus. quæ in ea regione, vltu, & sanctionibus stabilitæ sunt, Sed & opinionem Salycæ sequuntur Curtius Senior cons. 45. col. 10. & Augustin. Beroius dict. q. 18. nume. 6.

Tertia conclusio. Emphyteusi accepta per patrem pro se, & filijs; ita ad filios pertinet, vt pater non possit eam vni ex eis in aliorum præiudiciu prælegare. Bartol. in. d. §. si liberi. num. 6. & probatur: quia filijs competit hæc emphyteusis ratione concessio.

cessionis factæ à vero domino, à quo eam adqui-
runt filij, non à patre. capit. l. in princi. de success.
feud. eandem opinionem Bart. tener Specul. tit.
de locat. §. nunc aliqua. vers. 78. Frederi. consil.
228. Bal. in l. item videndum. §. nunc videamus.
ff. de petitiõ. hæred. Dynus, Albc. Imol. Ange. &
Paul. de Cast. in l. apud Iulianum. §. si quis alicui,
ff. de legat. 1. & ibi Iaf. Alex. consil. 124. lib. 4. col. 3.
idem Alex. consil. 8. nu. 13. lib. 3. vbi Carol. asserit
hanc esse communem sententiam. idem Alexan.
consil. 89. lib. 4. nu. 11. Roma. in l. vnica. q. 12.
C. quando non pet. par. Io. Crott. in l. si constan-
te. 2. lect. col. 7. ff. solu. matr. Iaf. dicens, hanc opi-
nionem esse comunẽ in l. 2. C. de iure emphy-
teu. nu. 210. Zasius idem notat in tract. de feudis.
tit. de feudi alienat. Fol. 6. tradunt latẽ Curti. de
feud. 4. parte. regu. 1. q. penult. vers. ex prædicta.
& Andr. ab Exea in rub. ff. de pact. num. 211. ipse
etiam obiter hanc partem probauit in rubri. de te-
stamen. 3. part. nu. 26. & colligitur ex his quæ tra-
dit Caro. Ruinus consil. 1. libr. 1. num. 16. Ex his
etenim plura colliguntur, quæ ad huius conclu-
sionis intellectum mirè conducunt.

Quarta conclusio. Accepta per patrem em-
phyteusi eo pacto, vt post eius obitum filijs hære-
dibus vt heredibus deferatur, poterit pater eam
vni ex filijs in aliorum præiudicium prælegare:
ea ratione, quod filius hæres patris prælegantis
teneatur stare parentis voluntati, aut hereditatẽ
repudiare, & tamen si eam repudiauerit, non po-
test emphyteusim habere, nec consequi. & ideo
hanc opinionem sensit Bart. in dict. §. si liberi. co-
lum. vlti. & expressim eam asserunt Bald. consil.
289. lib. 3. Cuma. consil. 166. Soci. consil. 127. libr.
3. col. 6. Iafon in dict. l. 2. numer. 211. qui videtur
præmittere omnium consensu eam probari. fa-
cit text. in l. nonnunquam. ff. ad Trebel.

Quinta conclusio. Emphyteusis à vero domi-
no data alicui, & eius filijs simpliciter: eo mor-
tuo filijs competit, etiam si hæredes non fuerint
ipsi patri, aut eius hereditatem repudiauerint.
Bart. in d. §. si liberi. nume. 4. per text. inibi. idem
Bart. & Doct. in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig.
quorũ opinionem probat, dicens eam commu-
nem esse Iafon in dict. l. 2. C. de iure emphy. nu.
188. qui ad hanc rem alios authores adducit. fat
enim est ita ab omnibus receptum esse magis
communiter, paucis refragantibus: & procedit
etiam in emphyteusi priuata ex mente Iaf. in d.
l. 2. & Imol. in d. l. quod dicitur. nu. 8. tamen si Bar-
tol. ibi, & in l. si tibi. §. si pactus. num. 9. ff. de pact.
sentiat, & asseueret in emphyteusi priuata aliud

esse dicendũ: vt filijs acquiratur si hæredes sint.
cuius opinio verior est secundum Alexan. in d.
l. quod dicitur. nu. 19. idem notat Imol. in ca. po-
tuit. de locat. nu. 58. & Alciat. de præsumpt. regu.
1. cap. 31. Præposi. in c. 1. an agnat. vel filius. col.
3. vers. quæro. cum glo. Deci. consil. 149. col. 1.

Sexta conclusio. Quoties emphyteusis datur
Titio, eius filijs, & heredibus: ita demum ad fi-
lios post patris obitum deferatur: si & hi patri hæ-
redes extiterint. Bart. in dict. §. si liberi. nu. 4. tex.
in authen. de non alien. §. emphyteusim. collat.
2. vtrunque etenim requiritur, quod filius, & hæ-
res sit, vt hanc emphyteusim habere possit. idem
Angel. & Alexan. col. 4. in l. Gallus. §. etiam si pa-
rente. ff. de liber. & posth. Bal. & Imol. in l. filio,
quem pater. ff. de legat. 1. Paul. in l. si post mor-
tem. in princi. ff. eod. Alex. in l. quædam. §. 1. col.
2. ff. de eden. Iafon in d. l. 2. nu. 138. Alex. in consil.
44. nu. 1. libro. 1. Imol. & idem Alex. in d. l. quod
dicitur. nu. 15. & nume. 21. Deci. consil. 185. col.
2. Iafon in l. si non sortem. §. libertus. numer. 35. ff.
de condi. indebi. vbi scribit hanc sententiam ma-
gis receptam esse. quod & idem Iaf. testatur con-
sil. 57. col. 1. libr. 1. siue sit emphyteusis Ecclesia-
stica, siue priuata, iuxta communem omnium in-
terpretationem: authore Alexan. in dict. l. quod
dicitur. num. 21. in hunc sensum, vt non sit satis,
quem esse filium, nisi & is hæres sit patri. At si
quærat, an emphyteusis transeat in hac specie
ad extraneos, qui hæredes sint: tunc in emphy-
teusi, quæ ex propria vi, & natura regulariter ad
extraneos hæredes minimè transit: non erit satis
quem esse hæredẽ: nisi & is filius sit: in quo om-
nes consentiunt: si vero emphyteusis priuatorũ
sit, quæ in extraneos hæredes transire potest: sat
erit esse quem hæredem: licet is extraneus sit, vt
eam consequatur: quod visum est Alexan. in di-
cta. l. quod dicitur. nume. 21. verbum enim, hæ-
redibus, conuentioni appositum non restringi-
tur ad filios: sed ratione copulæ significationem
auget: ita quidem vt hæredibus deferatur em-
phyteusis, siue sint filij, siue extranei. idem etiã
probat, ea ratione, quod cum scribitur, filijs, &
hæredibus: filij non vocantur, vt filij præcisè: sed
vt præsumptiuè futuri hæredes: & sic quicumque
hæredes sint, vocati censentur. l. ea tamen adie-
ctio. ff. de lega. primo. Bartol. & Docto, in dicto
§. etiam si parente. numero octauo. ex quibus
idem Alexand. hanc conclusionem deducit ibi
numero 5. & in consil. 120. libr. primo. numer. 1.
vbi Carol. Molinæ. eam sequitur. idem adnota-
uit Imol. in dicta. l. quod dicitur. numer. octauo.

licet

licet Salyc. in dict. l. secunda. quæst. 20. hanc opinionem admittat: cum in contractu dictum fuerit: Titio, & hæredibus: eam autem improbet: si scriptum sit Titio, & eius filijs, & hæredibus: existimans eo casu etiam priuatam emphyteusim ad extraneos hæredes minime pertinere.

Idem omnino dicendum est: si emphyteusis concepta fuerit his verbis: Titio & eius hæredibus: oportet etenim, filium Titij eius hæredem esse, vt ei competat res emphyteutica, quod ex præmissis constat: & præterea, quia propria huius dictionis, hæredibus, significatio est ea, quæ hæreditatis aditionem præmittit: etiam absque iure sanguinis: sicuti iure est satis manifestum: & ideo in quacunque dispositione adsumenda est interpretatio in hunc modum. l. cum lege. ff. de testament. & inibi Aretinus. huic etiam opinioni suffragatur, quod emphyteusis simpliciter accepta: nec hæredum nec filiorum facta mentione: non aliter ad filium pertinet, quam si & is hæres sit patri: si emphyteusis priuata sit: vt notat Alexand. in dicta. l. quod dicitur. numero vigesimo. post Imolam ibi. text. optimus in. l. cum patronatus. §. cum libertus. ff. de oper. liber. ergo si accepta sit pro hæredibus: filius, qui hæres non fuerit, eam habere non poterit: hoc ipsum patet, siue sit emphyteusis Ecclesiastica, siue priuatorum, ex eo quod licet Ecclesiastica emphyteusis ad extraneos hæredes minime pertineat: sed ad descendentes. Non tamen ex hoc sequitur non oportere filios, vel nepotes hæredes esse: cum de hæredibus mentio in contractu facta fuerit: si quidem significatio hoc patitur: quibus quidem rationibus instrui, & probari potest hæc sententia: cui accesserunt Imol. in dicta. l. quod dicitur. numero octauo. Salyc. in dicta. l. secunda. numero trigesimo. Bartolus, & Alexand. in. l. ex facto. §. vltimo. ff. ad Trebellianum. ad finem. Cynus, & Salyc. in. l. si manumissus. C. de lib. & eorum lib. Bald. per text. ibi in capit. primo. colum. quarta. an agnat. vel filij. Barto. in. l. cum qui. ff. de interd. & relega. satis in specie Alexand. consil. decimonono. numero decimosexto. & consil. vigesimosexto. numero secundo. libro quinto. Decius consil. ducentesimo octauo. numero. 7. Decius in. l. vnica. colum. secunda. C. quando non pet. par. Gozad. consil. vigesimosexto. colum. quarta. Curti. Iunior consil. 138. numer. 14. quorum opinio communis est secundum Alexand. dicto consil. decimonono. Rube. consil. decimo octauo. & Aymonem consil. 197. numero quinto. ideam tenet Alexand. consilio decimo. nume.

octauo. libr. tertio. ex quibus deducitur frequentiori omnium calculo receptum esse: dictionem hanc, hæredes, etiam vbi ad filios tantum, non ad extraneos refertur: esse de filijs simul & hæredibus intelligendam: quanuis simpliciter scripta sit absque filiorum mentione. quod & ante alios asserit Iacob. à Bello visu in capit. primo. de eo, qui sibi, & hæredib. suis. Andre. Iserni. in cap. primo. de success. feudi. & in dicto capit. primo an agnat. vel filius. Et licet Paul. Castrenf. Vincent. Hercula. & Ripa in. l. ex facto. §. vltim. ff. ad Trebellianum. ad finem. Iason in. l. si filius, qui patri. in fine. ff. de vulgari. & in. l. Gallus. §. quidam recte. numero vigesimo quarto. ff. de liberis & posthu. & in. l. si non sortem. §. libertus. ff. de condi. indebiti. & in consil. quinquagesimosexto. libr. primo. colum. secunda. scripserint, in materia, que verbum, hæredes, ad filios, & nepotes tantum referendum esse dicitur, minime esse necessarium filios hæredes esse: authoritate gloss. in dict. l. ex facto. §. vltimo. vbi conditio illa: si sine hærede decesserit: de filijs etiam non hæredibus intelligitur: cuius gloss. interpretationem sequuntur Imol. ibi. Baldus, Cumanus, & idem Imola in. l. filiusfamilias. §. cum quis. ff. de legatis primo. & in hac specie de emphyteusi Ecclesiastica Augustinus Beroius in capitul. in presentia. de probationibus. numero 399. & idem in quæst. decimasextima. tamen prior sententia iure verior apparet, & ni fallor, magis communis est: quemadmodum ex præcitaris constat. & præter alios eam sequutus hoc asseuerat Curti. Iunior consilio primo. colum. quinta. numer. vndecimo. cui non obest gloss. in dicto. §. vltimo. quia Barro, & Alexand. eam falsam esse censent. Imo etiam si vera sit, vti ferè omnibus placet, procedit ob mentem, & voluntatem satis præsumptam illius, qui illam concepit conditionem: si sine hærede decesserit. argument. dictæ. l. filiusfamilias. §. cum quis. posset forsitan opinio Pauli Castrensis locum obtinere, vbi data esset emphyteusis Titio, & eius hæredibus masculis, vel hæredibus ex eius corpore progenitis: tunc etenim & si filij hæredes non fuerint, poterunt ipsam consequi emphyteusim, quod respondet Decius consil. centesimos octuagesimo quinto. colum. secunda. & consilio. 395. cui accessere Ludou. Gozadi. consilio vigesimosexto. numer. trigesimo. & Antonio Rubeus consil. octuagesimo quinto. numer. quinto. consilio centesimodecimo. numer. quarto. qui hoc ipsum probant authoritate veterum: nempe Rainerij Forliuensis in disputatione incipienti:

cipienti: Quidam habebat duos. Baldus in l. Caius. ff. soluto matrimo. Cremens. singu. decimoquarto. quibus hoc placuisse constat, ex eo quod verba ista: heredibus masculis: non possunt alijs, quam descendentes, & filijs convenire. textus in capit. primo. de eo, qui sibi, & heredib. suis masculu. quam quidem rationem veram esse opinor: non tamen ea convincit hæc verba convenire omnino filijs, qui hæredes non sint. nam & si solis liberis conveniant, non sequitur, filijs non heredibus convenire: possunt etenim filijs aptari: modo hi hæredes sint: & ideo sunt, qui adversus Rainer. probare nitantur etiam in hac specie oportere, quod filij hæredes sint: ita sanè visum est Jacob. à Bello visu, Iferniz, Alvaroto. & Præposito in dicto capitul. primo. de eo, qui sibi & heredib. mascul. dum in stipulatione, & contractu conceptis iuxta illius Rubric. formam. opinantur, feudum esse hereditarium. eandem sententiam sequuntur Imol. in dicta. l. Caius. numero sexto. Aymon consilio centesimotrigesimoprimum. numero octavo. & Antonius Rubeus consilio decimo octavo. ubi eam fatetur communem esse. Et sanè si verum est hanc formulam: Titio & eius heredibus, non alijs emphyteusim deferre, quam heredibus hereditatem Titij aduentibus: ego non video, cur ista clausula, Titio, & heredibus masculis: aptari possit filijs Titij paternam hereditatem non obtinentibus: siquidem dictio, Masculis, ad exclusionem foeminarum: non ad licentiam repudiandi hereditatem, vel ad admittendos filios, qui hæredes non sint, adijcitur, quam obrem malim posteriori sententiæ accedere: nisi ex præsumpta contrahentium mente aliud colligi valeat: quemadmodum Decius sentit consilio trigesimo octavo. columna quinta. Et præter alios opinionem istam, quam communem esse diximus, tenet Albertus Brunus in consilio vigesimo quarto. columna secunda. cui & illud suffragatur: quod in feudis proprium est hæc verba: & heredibus, ad masculos esse referenda testis in capitul. primo. de natur. feudi. Et tamen feuda his verbis concepta, hereditaria sunt, ut tradunt Iferniz in ca. primo. §. hoc quoque. columna secunda. de success. feudi: quod apparet ex paulo ante traditis adversus Pau. Castren. igitur & verba ista: pro heredibus masculis: feudum hereditarium, & emphyteusim item hereditariam significant. Verum ab Antonio Rubeo adversus Deci. alia ratio adducitur, ut ipse opinatur, fortissima in hunc sanè modum. Feudum ex sua natura non transit ad filios, nisi sint

hæredes. text. in capit. secundo. an agnat. vel filio. eo quidem casu, quo hæredes esse potuerint, nec ex alia causa, quam repudiationis ius, & nomen hæredum amittere iuxta Salyceti sententiam in l. secunda. numero quinto. C. de liber. & eorum lib. & Imol. in capit. ex parte. de feud. numero vigesimo nono. quod videtur satis rationi, iuribusque feudorum convenire, & ideo feudum simpliciter acceptum, nulla nec filiorum, nec heredum mentione facta: ad filios tantum pertinet, modo hi sint hæredes. glo. in capitul. primo. quibus mod. feud. const. potest. & idem fatetur Bal. in dicto capit. primo. an agnat. vel filius. videtur que magis receptum apud eos, qui de feudis tractaverunt. Igitur & acceptum pro heredibus masculis hanc propriam feudorum conditionem admittit. Sed ut hæc argumentatio discutatur: si quidem ex ea collectio sit, feudum acceptum pro Titio, & heredibus masculis: hereditarium esse, aliquot prænotanda sunt. Primum, feudum simpliciter acceptum: ad filios tantum, & descendentes pertinere. glo. communiter recepta in dicto capi. primo. quibus mod. &c. tradunt Socinus consilio decimo nono. colum. prima. lib. primo. Hippolyt. singula. 160. notatur in dicto capitulo primo. an agnat. vel filius. & à Roma. in l. etiam. ff. soluto matrimonio.

Secundum, hæc in questione adnotandum est, textus in dicto capit. primo. an agnat. &c. intelligendum esse in feudo non hereditario: ut in eo accipienda sit eiusdem capituli distinctio: ex qua filius non poterit hereditatem patris repudiare, & feudum habere: agnatus vero id facere potest: peculiari quidem ratione in filijs iure feudorum statutum est, ne hereditate parentum irreverenter repudiata feudum etiam non hereditarium adsequantur: alioqui si ea distinctio admittenda foret in feudo hereditario, esset absurdum, ut contra naturam feudi, quod pars hereditatis est, agnatus id consequeretur repudiata hereditate. atque ita hæc interpretatio colligitur ex Iferniz columna prima. in dicto capitul. primo. Alvaroto, & Præpositi. in dicto cap. primo. de eo, qui sibi & heredib. ad finem. Aretin. consil. decimo quarto. columna nona. vers. esset autem maior dubitatio. Barto. in dicta. l. ut iurisiurandi. §. si liberi. colum. prima. Alexā. consil. decimo. numero 3. libr. tertio. post Iacobum à Bello visu in dicto cap. prim. de eo qui sibi & hered. masc. eandem conclusionem in specie sequuntur, asserentes eam communem esse Curtius Iunior consil. 1. numer. 11. & consil. centesimotrigesimo octavo. nu-

uo. numero decimoséptimo. idem in prima parte feudo. quæstione octaua. colum. quinta. & Albertus Brunus consilio vigesimoquarto. in principio. Et patet, quia si text. in dicto capit. primo. esset intelligendus in feudo hæreditario, frustra ab eius interpretibus quæreretur ratio specialis, ex qua filius non potest illud accipere repudiata parentis hæreditate: cum ex regulis iuris communis id manifestum foret. quo fit, vt ea sit crebrior & aptior sententia: quæ docet illam decisionem in feudo non hæreditario accipiendam & interpretandam esse. Ex quibus inferuntur.

Primum, simpliciter accepto feudo, nulla facta nec filiorum, nec hæredum mentione, locum fore distinctioni prædicti capi. an agna. vel filius. vt tandem filius feudum, repudiata hæreditate, habere non possit: agnatus vero id consequatur etiam absque hæreditate, quod ab omnibus receptum est.

Secundo feudo ita conuento, vt Titio, & eius filijs, vel liberis comperat, idem esse dicendum, ac eandem distinctione admittendam esse, nec posse filium feudum habere, & patris hæreditatem omittere: sicuti deducitur ex his, quæ modo nuncupatim adduximus, versu. secundum. hi etenim, qui inibi citantur, hanc opinionem omnino probant, & sequuntur. Etiam si Bald. contrarium scripserit in dicto capi. primo. an agnat. nume. octauo. versu. ex quo collige. & Salyce. in l. secunda. C. de lib. & eorum lib. numer. quinto. qui & Imol. falso testantur eius sententiam commu. esse. in cap. ex parte. numer. 29. de feudis.

Tertio, deducitur, ni fallor, necessario ex principali conclusione, non fore locum distinctioni, dict. capi. primo. an agnat. vel filius. vbi feudum conceptum fuerit his verbis. pro te, & tuis hæredibus: hoc etenim feudum hæreditarium est: sicuti superius ostendimus in feudo hæreditario admittenda non est distinctio dicti capituli: igitur nec in hac specie locum habet ea decisio: vnde consequitur feudum ita conuentum: agnatum hæreditatem repudiantem obtinere non posse. quod proponimus contra Bald. in dict. capitulo primo. numero octauo: & Zasium dubitantem in rubri. de feudi. success. versicul. quinta conclusio. quo in loco præmittit, ac fatetur opinionem hanc, quam nos hac illatione probamus, magis communem esse. Etiam si Baldum simpliciter referant, & sequantur Alexan. consil. vigesimo sexto. nume. tertio. libr. quinto.

Quarto, præmissis diligenter examinatis, ipse opinor, maximum discrimen esse inter hæc duo.

feudum fore hæreditarium: & feudum, seu emphyteusim non posse alicui, qui hæreditatem repudiauerit competere, siquidem, feudum acquisitum ab aliquo sibi, & liberis stipulante, hæreditarium non est: & tamen a filio obtineri non poterit, si is patris hæreditatem repudiauerit dicto capit. primo. an agnat. vel filius &c.

Quinto, deducitur ex his, feudum, aut emphyteusim Ecclesiasticam simpliciter acceptam, nulla hæredum, vel filiorum facta mentione, hæreditarias res non esse: cum hi contractus ex propria vi, conditione, & natura ad filios, & nepotes pertineant, non ad hæredes extraneos: ideo simpliciter concepti, filijs deferuntur, & nepotibus non iure hæreditario, sed ex natura pacti, & conuentionis. quamobrem feudum in hac specie et si ad filium hæreditatem patris repudiantem deuenire non possit ex dicto capitul. primo. an agnatus, vel filius. iuxta Bald. cui in hoc alij consentiunt interpretationi, id tamen hæreditarium non est. Sic & emphyteusis Ecclesiastica, quæ hanc feudi conditionem non sequitur: ex eo quod hæreditaria non est, ad filium etiam repudiantem paternam hæreditatem pertinebit. quod colligitur ab his, quæ Barto. tradit in dicto. §. si liberi. columna prima. & expressim fatetur Alexander in dicta. l. quod dicitur. nume. vigesimo. post Baldum in Speculo, titul. de locato. colum. quarta. & Antonius in capitul. in præsentia. de probationibus. numero decimotertio. Scio sane in feudo, quibusdam hanc illationem non placere: quippe qui ceaseant, feudum ita conceptum hæreditarium esse. Sed lectorem admonco, vt aduertat, hos Doctores, & eos a quibus ipsi hoc adnotarunt, id deduxisse a textu, & Bald. in dicto capitulo primo. nume. octauo. qui tamen tantum probat, filium hoc feudum habere non posse, si paternam hæreditatem repudiauerit.

Sexto, hinc inferitur, non omnino esse congruam nec conuincere aduersus Dec. Rubei argumentationem: cum & si verum sit feudum acceptum pro Titio simpliciter, vel pro eo, & eius hæredibus masculis, non posse competere filijs repudiantibus hæreditatem: non tamen inde sequitur feudum istud hæreditarium fore.

Septimo, constat ex prænotatis maximum discrimen inter feudum & emphyteusim, nam emphyteusis pertinet ad filios etiam si hæredes non sint, etiam si hæreditatem patris repudiauerint: his quidem casibus, quibus hæreditaria non est: neque quoties data fuerit alicui, & eius liberis, vel eius filijs: aut simpliciter: & fuerit Ecclesiastica:

siastica. at feudum etiam si hereditarium non sit: filiis minime desertur, si paternam hereditatem repudiauerint: quam differentiam ipse expressim deduco a resolutione Bartol. in dicto. §. si liberi. columna prima. Quando autem dicatur emphyteusis hereditaria, & feudum item hereditarium constat satis euidenter, si considerentur ea, quae scripta fuerint in praemis conclusionibus: id etenim contingit, quoties diximus, esse necessarium, ut filius haeres sit ad consequendam emphyteusim, atque ita ista difficultas est intelligenda.

Octauo inferitur, filium accipientem feudum, aut emphyteusim non hereditariam, simul & patris hereditatem cum inuentarij beneficio: minime teneri ultra vires hereditarias paternis creditoribus satisfacere ex ipso feudo, vel emphyteusi, quod secus erit, si feudum aut emphyteusis hereditaria sit: nam & si inuentarium sollemniter confecerit, tenebitur ex ipso feudo, & emphyteusi onera hereditaria subire: venietque talis emphyteusis in hereditatis petitionem, secundum communem in litem videndum. §. vltimo. ff. de petitio. heredita. Bartol. in dicto. §. si liberi. & in specie Alexand. consilio decimonono numero octauo. & consilio vigesimo sexto. numero decimo octauo. libro quinto. Curti. lunio. dicto. consil. centesimo trigesimo octauo. numero vigesimo. Andr. Iserni. in cap. primo. qui successore. teneantur. Cardinal. Alexand. post alios in capitulo primo. columna fina. de eo qui sibi, & heredi. mal. quod communi omnium consensu receptum est. Eadem ratione filius accepta patris hereditate cum inuentarij beneficio: non tenebitur ultra paternam voluntatem circa alienationem, aut dispositionem feudi non hereditarij: at in feudo hereditario secus erit dicendum ex merito, & resolutione omnium, qui rem istam diligenter examinarunt: modo feudum, vel emphyteusis etiam hereditaria, quae vel ex natura rei, aut pacto, & lege conventionis extraneis etiam haeredibus competere non potest, ad extraneos non decernatur: nec contra pactorum legem alienetur, quod haec in re caute perpendi debet.

Nono, ab eadem radice procedit, quod ubi emphyteusis hereditaria sit: ipsi haeredibus pro hereditarijs portionibus obueniet & comperet. l. prima. C. de impub. & alijs. l. qui liberi. §. haec verba. ff. de vulgari. At si hereditaria non sit: quavis qualiter haereditas requirat, vel saltem non admittat hereditatis repudiationem: tunc equis portionibus diuidenda erit quo ad eius comino-

dum, & vtilitatem: etiam si non aequae fuerint filij haeredes instituti text. in dicto. §. si liberi.

Decimo, ex huius questionis resolutione deducitur: feudum, & emphyteusis non hereditaria esse: si data fuerint Titio, & eius haeredibus, & successoribus: licet ex his verbis non mutetur propria ipsius rei conditio: & haec verba aduersus eam conditionem haeredes extraneos non admittant: sicuti doceat Alexand. & alij in l. quaedam. §. nihil. ff. de aedend. Decius consil. 171. Curtius Senior consil. penult. col. 4. Franc. a Ripa in. Lex facto. §. vlt. nu. 15. ff. ad Trebellia.

Vndecimo ego ex his infero emphyteusim non hereditariam: feudum itidem non hereditarium etiam ad institutum filium in re certa pertinere. quod Bartol. fatetur in dicto. §. si liberi. consentiunt alij Doctores communiter: at si feudum hereditarium sit, aut emphyteusis: nempe pro filiis, & haeredibus accepta: etiam si ea Ecclesiastica sit: nec transire valeat in haeredes extraneos, minime pertinebit ad filium, vel descendentem in re certa institutum, modo alius, qui habere eam possit, haeres sit vniuersalis: quod deducitur, & probatur ea ratione, qua constat institutum in re certa dato haerede vniuersali potius legatarium, quam haereditatem esse, atque ita in hac specie respondent Bald. in l. liberi, liberteque. numero vigesimo sexto. C. de oper. libert. Alex. in l. quaedam. §. nihil. numero septimo. ff. de aedend. idem Alexand. consil. quadragesimo quarto. numero secundo. lib. primo. Salycetus in l. secunda. questione vigesima. C. de iure emphyt. Angel. & inibi Alexan. in l. Gallus. §. etiam. column. penulti. ff. de liberis & posthum. Lamberti. de iure patronatus. lib. primo. secunda parte. questione secunda. articulo decimo sexto. numero vndecimo. Ripa lib. secundo. respon. capitul. vigesimo sexto. numero decimo octauo. optime Carol. Molin. in Alexand. consil. centesimo vigesimo octauo. numero octauo. lib. primo. quicquid ibi, & consil. octauo. libro tertio columna secunda. Alexan. scripserit, perperam Bartol. intelligens: cum is minime his, quae diximus, refragetur: conuenit tamen inter omnes emphyteusim priuatam, quae hereditaria sit, ad institutum in re certa dato haerede vniuersali nequaquam pertinere l. quoties. de haeredi. in. C. vbi Paul. de Castr. & alij communiter.

Duodecimo, non incongrue proxime traditis accedit questio elegans: an ius patronatus Ecclesiasticum ita institutum, ut Titio & eius liberis competat: possit iure pertinere ad filium, qui patris ha-

tris hæres non sit, aut qui institutus fuerit in re certa? Et profecto ea, quæ modo scripsimus, aliqua ex parte huic quæstioni concinne satis aptabuntur. quamobrem adnotandum erit, ius patronatus Ecclesiasticum ex propria natura ad hæredes etiam extraneos transire: & hæreditarium esse. gloss. in capitul. considerandum. decimasexta. quæstione septima. Iason in l. prima. numero septuagesimoprimum. ff. de legatis primo. cui opinioni post alios accedere eam existimantes communem esse Abbas in capitul. primo. de iure patronatus. Aretinus in capitul. significauit. columna prima. de testibus. Cardinalis. consilio centesimo vigesimo secundo. Rochus Curtius verbo, ipse vel is. quæstione octaua. & Cæsar Lambertinus secunda parte. de iure patronatus. libro primo. quæstione secunda. numer. vigesimotertio. & Decius consilio centesimo quadragesimono. columna prima. post Fredericum consil. centesimo vndecimo. columna quinta. idem gloss. in capitul. filijs. decimasexta quæstione septima. & in l. si operarum. ff. de oper. libert. Cardinal. Ancharra. Imola, & alij in Clementina secunda. de iure patronatus. quod manifesti iuris est: cum & in emptorem extraneum alicuius villæ, alteriusve vniuersitatis ius patronatus transeat. capitul. ex literis. cap. cum secundum. de iure patro.

7 Ex his deducitur primo, ius patronatus Ecclesiastici non transire in Patroni filium, qui eius hæres non sit: aut hæreditatem patris repudiauerit. Abbas in dicto capitul. primo. Cardinalis in dicta Clementi. secunda. quæstione septima. Aretinus in dicto capitul. significauit. colum. prima. Rochus dict. verbo: ipse vel is. quæstione sexta. Decius consilio centesimo quadragesimono. Abbas in consilio quinquagesimo quarto. libro primo. Lamberti. dicta quæstione secunda. articulo primo. & articul. decimosextimo. quorum sententia communis est. contra glo. in dict. capit. considerandum.

Secundo hinc euidenter apparet, extraneo vniuersali hærede instituto, ius patronatus ad eum non ad filium etiam in re certa institutum pertinere. Abbas in dicto capitul. primo. Cardinal. in fabric. eiusdem titu. quæstione octaua. Francus in capitul. primo. de testamen. in sexto. super glo. instituit. omnium latissimè Lamberti. dicte quæstione secunda. articul. decimosexto. & est communis opinio quemadmodum asseuerat Guilielmus Benedictus in capitul. Raynuntius. de testam. verb. in eodem testamento relinquens. in primo. numer. decimotertio. 261. idem fatetur

Lambertinus dict. articul. decimosexto. numer. decimotertio. Licet Frederi. contrarium responderit consilio ducentesimo vigesimo quinto. cui accessit Ancharra. in dict. Clementina secunda. columna secunda. Sed verè opinio communis iure magis probatur: & fulcitur autoritate eorum, qui in emphyteusi hæreditaria responderunt, eam non posse pertinere ad institutum in re certa dato hærede vniuersali.

Tertio, si proxime scripta considerentur: simul & ea quæ hoc capite diximus in quinta conclusione, infertur plane: ius patronatus Ecclesiasticum ex prima institutione delatum Sempronio & eius filijs: non aliter filijs Sempronij competere, quam si ipsius hæredes sint. quod in specie notauit Deci. consilio centesimo quadragesimono. columna prima. sensit Cæsar Lambert. dict. quæstione secunda. articul. decimosextimo. ad finem. Quibus suffragatur ratio illa, quod in re, quæ propria natura ad hæredes extraneos transit: stipulatio, aut conuentio facta in fauorem paciscentis, & eius filiorum, filij vocantur, vt hæredes, & ea conditione, si hæredes patri extiterint. Barto. post glo. & communem ibi in l. si tibi. §. si pactus. ff. de pact. quanuis Anchar. consil. octuagesimoprimum. versicul. & fortè. dubius equidem censet in prædicto casu: ius patronatus filijs etiam non hæredibus competere: & eo non relato dubitauerit Rochus Curtius. verb. ipse vel is. quæstione trigesima tertio.

Quarto, constat ex præmissis vera ratio, Cur hæreditate vendita: & in ipsum emptorem transeat cum ea vniuersitate ius patronatus Ecclesiasticum: sicut fatentur omnes in dict. capitul. ex literis. Felinus in capitul. causam. columna quinta. de præscriptio. Rochus Curtius in tract. de iure patro. verb. ipse vel is. quæstione vigesima secunda. & esse hanc opinionem communem asserit Lamberti. secunda parte. libri primi. quæst. quinta. articul. decimo quinto. numer. secundo. nam si ius patronatus in hæredes extraneos transit, sicuti proxime dictum est, cum ipsa hæreditate vendita, in emptorem transibit. Cæterum Paulus Eleazar in quæst. incipienti. Patronus Ecclesiæ sancti Martini. contrariam sententiam veterem esse existimat. scribens; tunc demum vendita vniuersitate, censeri & venditum ius patronatus eidem annexum: cum vniuersitas eo titulo transit in emptorem, qui non requirit singularem rerum, & sic ius patronatus specialem traditionem: alioqui sequeretur: expresse, & in specie vendi ius patronatus: siquidem eius sit specialis

cialis traditio. item tenentur Rosfredus in libello de iure patro. vers. item transfertur. & Barba. in capitulo quanto. de iudic. columna octaua. Et nouissime Lambert. de iure patro. libro primo. 2. parte. quaestione quinta. articulo. 15. numero quarto. Quibus & alia ratio accedit: quod ius patronatus Ecclesiasticum per iura hereditate iure fideicommissi vniversalis non transit in fideicommissarium: imò manet apud ipsam verum heredem etiam si in heredes extraneos regulariter transeat. text. singul. in l. quia perinde. ff. ad Trebellia. vbi Iuriscōsult. vitum est, iura sepulchrorum; etiam quæ hereditaria sunt, non transire in fideicommissarium: & tamen hereditaria sepulchra etiam extraneis heredibus competunt. l. familiaria. & l. seq. ff. de relig. & sumpti. funer. & ita in iure patronatus Ecclesiastico censent Bart. in dict. l. quia perinde. Imola. & Alexan. in l. si patronus. ff. eodem. idem Alexan. consilio septuagesimo octavo. libro septimo. Paul. Castrensi. idem Alexan. Iason. & Decian. d. precibus. super gloss. vlti. C. de impuber. quorum opinio communis est secundum Alex. in dicta. l. si patroni. Deci. in dicta. l. precibus. numero. 22. Roch. Curti. de iure patro. verb. ipse vel is. quaestio. 6. Lambert. dict. 2. parte. quaestione. 2. artic. 35. numero. 2. eandem sequitur Carol. Molin. in consue. Parisiens. titul. 1. §. 37. gloss. decima. & Guilliel. Bened. in dict. capitulo. Bar. iur. de re iur. verb. si absque liberis. 2. nume. 24. licet possit satis hac de re. controuertitur. Rom. in d. si patroni. contrariam sententiam veriorē esse. confestat: cui propter alios diligenter respondet Lambert. dict. arti. 35. communem sequitur post Paul. Monte Pico in l. Titia cum testamento. §. Titia cum nubere. quaest. 39. ff. de legat. 2.

In his iura rationibus, si communem sententiam sequentes, tenentes ius patronatus Ecclesiasticum respondere quæ hereditate vendita: respondere possumus, priori quidem, non esse inconueniens, videlicet si iura patronatus specialem traditionem fieri: ea etenim non fit iure specialis venditionis: sed ex eo, quod hereditate vendita, & tradita, excedat: quod fit, ut incongrue didi valeat segregata, & particularis iuris patronatus traditio, & venditio: ea ratione, quod specialis eius traditio fieri debeat. Posteriori autem rationi respondetur, in fideicommissarium non transire ius patronatus nec ei restitui nisi esse atque ipsius testatoris voluntate, ex qua apud primum heredem manet directum, & honorificum heredis nomen, quo ipsius restitutor donauit: & ideo iura

ad honorem potius, quam ad pecuniarium com modum pertinentia: & quæ nomen verum heredes premittunt: non sunt fideicommissario tradenda. id etenim à testantis voluntate iure præsumpta deducitur. At hereditate vendita: omnia ea in venditionem veniunt, quæ quocumque titulo, quacumque ex causa, ad heredem venditorem iure heredis spectant, ita sane actum esse videtur inter emptorem, & venditorem: quod Cardi. visum est in capitulo. ex literis. de iure patro. quaest. 11. & in dicta Clementina secunda. quaestione sexta: vnde constat defendi posse opinionem hanc omnium fere consensu receptam: quæ asserit: ius patronatus hereditati competens, ea vendita: in extraneum emptorem iure optinere transire. Imò si pars hereditatis vendita fuerit, etiam tunc in emptorem transire ius patronatus: probat eleganter Cardi. in consil. 48. incipienti. Quidam nobilis. Cuius sententiam mitis laudibus extollit Ceter. Lambert. de iure patronat. dict. quaestione. 5. articulo. 16. quod in praxi omnino est adnotandum.

Quintò, etiam si filius hæres instituat in re certa pro iura legitima tant simpliciter in legitima: instituto alio hæredes vniversalis, manifestè probatur ad ipsam ius hereditatis non pertinere: nã & si legitima sit, ius quoddam vniversalis: quemadmodum tradit Rodericus Xuarez in l. quoniam in prioribus. C. de in officio testam. extensione. 11. non tamen est vniversalis, cui ius patronatus accedit: cum sit legitima, quæ rationum, non hereditatis pars. text. in l. Papi nianus. §. quarta. ff. de in off. testa. l. secunda. §. si quarta. ff. fam. heresi. Bartol. in l. ex factio in magna. ff. de heredibus instituend. colum. secunda. Iason in l. quoties. columna tertia. C. eodem tit. idem Iason in l. Gallus. §. primo. numero decimo quinto. ff. de libe. & post. Imol. & Alexan. columna secunda. in l. ita tamen. §. patronus. ff. ad Trebell. idem Iaso. in l. re coniuncti. numero 244. ff. de legatis tertio. igitur ius patronatus ad institutum in hereditate pertinet: nisi ad institutum in legitima. Quod fit, vt filius etiam hæres institutus, & ea ratione iuris patronatus possessor: vendiderit propriam legitimam: in emptorem minimè transeat ius patronatus. Item & illud hinc colligitur, posse patronum obtinere ius patronatus hereditarium: illud ius in aliquem transmittere donationis legative titulo: etiam in præiudicium hæredum legitimorum: ita sane, vt filijs nulla cōpetat querela: quali pater in officiosam donationem fecerit secundum Archid.

in capitulo primo. de iure patron. in. 6. & ibi Doct. Alexand. consilio decimotertio. numero de cimo. & consilio decimo octavo. columna secunda. consilio vigesimo sexto. libro quinto. Rochū. versic. ipse vel is. quæstione. 33. Lamber. de iure patro. lib. 1. 2. part. quæstio. 2. artic. 7. quo in loco afferit, hanc opinionem communem esse. Eadē profecto ratione adnotandum erit, patronū habentem ius patronatus hæreditarium, filijs eius hæredibus institutis, posse ius hoc primogenito prælegare: & cæteris illud auferre. Nam & præter alia hoc ipsum vtile est admodum ipsi Ecclesiæ, eiusq; regimini, & administrationi. His vero addenda sunt, quæ ipse hoc cap. scripsi conclusio ne. 4. & libr. 1. huius operis. cap. 13. num. 4.

Sed quæritur quid de iure patronatus Ecclesiastici, quod ex ipsa institutione deferretur filijs, nepotibus, & liberis, etiam si hi hæredes non sint, an & hoc possit à patrono, qui primus institutor non est, in aliquem transferri, aut alienari, in præiudicium eorum, qui prima ipsius iuris patronatus institutione ad id vocantur? Nam Calderi. consilio decimonono. titul. de iur. patro. dubitationem hanc terigisse videtur, ac tandem eius auctoritate motus Cæsar Lamber. dict. quæstione secunda. articulo sexto. & articulo. 3. numero. 7. definiuit id fieri posse, ea item vsus ratione, quòd gradatim vocatio descendentiū, & liberorum, fiat, atque viuente possessore sequens in gradu nec patronus sit, nec habeat ius patronatus. l. cum pater. §. penulti. ff. de leg. 2. peto. §. fratre. ff. eod. quæ quidem ratio probat, viuente possessore ad eius vitam, translationem istam fieri posse absque sequentis in gradu præiudicio. Et ideo mortuo possessore hanc donationem, aut alienationem, translationemve, non posse successoribus ex prima institutione absque hæredis titulo vocato, nocere, nec præiudicium inferre, iure verius est, & id asseuerant Franc. in dict. c. 1. de iure patro. in. 6. colum. 3. & ibi Anchar. Carol. Moli. in Alex. consil. 18. colum. 2. libr. 5. Cardina. consil. 49. sensit Rochus Curti. dict. quæst. 33. & Paul. Parisi. consil. 48. lib. 4. ac Domi. consil. 32. à quibus hæc sententia contra Lambertini opinionem satis deducitur. Nec Calderi. prioris sententiæ omnino autor est. siquidē in ea specie, patronus Hospitali, cuius patronus erat, ius ipsum præsentandi dedit, quòd forsan fieri potuit speciali quadam ratione. arg. tex. in dict. cap. 1. de iure patro. in. 6. Sexto, ab eadem, & principali radice procedit quod si testator instituit tribus hæredibus, vni eorum iusserit proprijs ipsius hæredis impensis

Ecclesiam construere, eaq; fuerit consensu Episcopi constructa mortuo testatore ab vno ex pluribus hæredibus, ius hoc patronatus non tantum acquiratur hæredi Ecclesiæ ædificanti, sed & omnibus testatoris hæredibus. text. est insignis in. l. his consequenter. §. 1. versic. sed & cum monumētum. ff. famil. herc. ex quo Bald. id adnotauit in rub. C. res inter alios. acta. col. 1. cuius meminit Marcus à Mantua in apophthegmate. 5. post iuris ciuilibus commentaria. cum hæres nomine testatoris, & eius iussu, ac mandato Ecclesiam construxerit, & ideo eius hæreditati ius patronatus acquisitum censebitur. quam ob rem ex hac ratione, & iurisconsulti decisione falsa videtur opinio Rochi Curtij de iure patro. verb. pro eo quod. in princ. dum is opinatur, Ecclesia iussu testatoris constructa ab hærede, post eius obitum adhibito consensu Episcopi, ius patronatus hoc hæreditarium non esse. id etenim falsum est, sicuti, & alijs rationibus, hac minime adducta: existimat Cæsar Lamber. de iure patronat. lib. 1. part. 1. quæst. 2. art. 11. num. 4.

Ex Capite Sequenti.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Venditor, qui rem ipsam possidet, precise cogendus est ad traditionem.*
- 2 *Eadem re duobus vendita, quorum prior dominium speciali iure acquisiuit absque traditione, præferatur posteriori, cui re alij facta fuerit traditio.*
- 3 *Late examinatur an Princeps, venditionis, donationis aut priuilegij titulo, dominium transferat sine traditione?*
- 4 *Etiam in Ecclesia, & ecclesiasticis personis vendentibus locus est decisioni: l. quoties. C. de rei vendicac.*
- 5 *Bona fides secundi emptoris necessaria est, vsq; usque sit vti dict. l. quoties. responsio.*
- 6 *In dubio: cui præsumatur facta primi rei venditæ traditio?*
- 7 *Res vendita cum pacte de non alienando, appositæq; hypotheca, non transit per traditionem in dominium secundi emptoris.*
- 8 *An dict. l. quoties. constitutio admittenda sit in contractu locationis?*

Traduntur aliquot interpretationes ad. l. quoties. C. de rei vendicatio.

Libri secundi, Caput. XIX.

C A P. XIX.

659

S V O T I E S D V O B V S

insolidum, prædium iure distrahitur, manifesti iuris est, cum cui priori traditum est, in detinendo dominio esse potiorum, dict. l. quoties. cui conuenit Regia. l. quinquagesima. titul. quinto. part. 5. Huius constitutionis ea est ratio, quod dominium regulariter nequeat in alium transferri aliter, quam per traditionem, l. traditionibus. C. de pact. l. nūquam. ff. de acquir. rer. domi. §. per traditionem. Instit. de rerum diuisio. is verò, qui rem aliquam vendit, aut donat, priusquam ipsam tradat, nullum ius dominij transfert. l. penu. C. de rei vendi. l. alienatum, ff. de verb. signi. sed tantum actione personali ad rei traditionem conueniri potest. l. vltim. §. Lucius. ff. de donat. l. qui tibi. C. de hæredit. vel actio. vend. igitur ex duobus emptoribus is potior censetur, quo ad dominij acquisitionem, & retentionem cui prius res ipsa tradita fuerit, licet in contrahendo posterior fuerit. l. siue autem. §. si duobus. ff. de publici. l. si ea res. §. vltim. ff. de actio. empti. receptum & siquidem est frequentiori doctorum sententia, venditorem absolute nec ad dandum, nec ad tradendum teneri: sed mistam esse eius obligationem: ita quidem, ut si dominus sit: dominumque per rei traditionem transferre possit in emptorem: aut rem ipsam tradere, præcise ad eius traditionem cogendus sit: si verò non habeat rem nec ipsam tradere possit, ad interesse teneatur, iuxta Martini opinionem relata à gloss. in. l. i. in prin. ff. de actio. empti. & Accursi. in. §. pretium. Instit. de emptio. & vendit. vbi text. hanc partem probare videtur: quam verò esse existimant Bart. in dict. l. i. & in. l. ceteri conditio. nume. 21. ff. si cert. pet. & in. l. stipulationes non diuidantur. quæst. 8. num. 38. ff. de verb. oblig. vbi asserit hanc opinionem communem esse: idem eam sequuti fatentur Imo. Abb. nume. 10. & Felin. num. 34. in cap. cum Ioannes. de fide instr. Iason in. §. actionum. numero. 147. de actioni. Rebuffus in. l. vnica. C. de senten. quæ pro eo quod interest. verbo. quantitate. num. 10. Antoni Burgenf. in rub. de emptone. columna prima. cuius examinationem omitto. scio etenim posse iure defendi, maximisque Iuriscultorum autoritatibus probari, venditorem & si rem ipsam habeat, non posse præcise cogi eam tradere dominiumque transferre:

imò liberabitur is præstando interesse secundum Accursi. in dicta. l. prima. quæ quidem opinio aduersus communem late instruitur ab Alciato in dict. l. vnica. C. de sent. quæ pro eo quod inter. colum. 3. & sequentibus. Sit modo satis rationem tradidisse, à qua non immerito dic. l. quoties constitutio processit: ea vero diligenter inspecta, aliquot perpendi poterunt ad ipsius constitutionis veram interpretationem.

Primum, eam decisionem admittendam non esse his casibus, quibus singulari quodam iure ex solo contractu citra traditionem transfertur dominium, tunc etenim, qui prius contraxit non expectare rei traditionem, præfertur cæteris, etiam quibus rei traditio facta & fuerit, quod doct. communiter adnotarunt in dict. l. quoties. maxime Iason columna secunda. gloss. & inibi omnes in capitul. si tibi absentem. de præbend. in. 6. Abb. post alios in cap. continebatur. de his, quæ fiunt à prælat. Abb. in capit. suggestum. primo notab. de iure patronat. Ludou. Gozadi. consilio decimoquarto. numero decimotertio. Panor. consil. 91. nume. 7. lib. 1.

Secundò, deducitur ex his, re vendita duobus quorum prior Ecclesia, vel ciuitas est, in quas ex privilegio dominij absque traditione transfertur iuxta. l. vltimam. C. de sacros. Eccle. priorem hunc emptorem præferendum esse etiam si alteri post modum res vendita, & tradita fuerit. ita sane fatentur hi, qui præcedentem illationem probarunt. & Roma. consilio. 298. siquidem constat primo emptori dominium adquisitionem fuisse ex solo contractu emptionis præter traditionem, & ideo traditio secundo emptori facta non potuit eidem dominium tradere. & probatur in cap. Abbate sanè. de re iu. in. 6. gloss. expressim hoc voluit in dicto. §. si duobus. ff. de publici. & Hippo. in. l. qui duobus. ff. qui falsis. idem gloss. verb. in rem. & ibi Iason post alios numero. 25. in dicta l. vltima.

Tertiò, constat prædictam constitutionem non procedere in re à Principe donata, vel vendita. Nam licet posteriori donatario, vel emptori tradita sit & prior tamen ex solo contractu absque traditione potiora iura habeat quo ad dominium, quod ex sola donatione Principis, vel contractu etiam sine traditione in eum translatum censetur secundum Bal. in capitulo primo. §. inuestitura. de noua forma fidel. numero secundo. qui ad id citat Andræam de Isernia. Arct. in. l. tertia. in prin. columna secunda. ff. de acq. poss. Ioã. And. in capit. olim. de verb. signifi. Bald. in proce-

mio feudo. numer. 28. Angel. in. l. officium. ff. de rei vendic. Iaso. super vsibus feudo. numero. 72. Dec. in. l. traditionibus. numero. 4. Iason ibi licet dubitantem numero. 5. & Rogeri. à Mota. num. 13. qui hanc opinionem fatetur communem esse. idem notat Alexan. consilio. 187. colum. vltim. libro. 1. & consilio. 3. numero. 7. libro. 5. & consil. 155. numero. 16. libro. 6. Abb. consilio. 64. colum. vltim. libro. 2. Curti. Senior consilio. 48. colum. 15. & in specie ad. l. quoties interpretationem hoc adnotarunt Iason ibi colum. 2. Roman. in dict. consilio. 298. idem Iason consilio. 27. libr. 1. Gozadi. dict. consil. 14. numer. 13. Zasi. in tractat. feudorum. part. 5. Fol. 3. & Paul. Parisi. consil. 11. nume. 58. libro. 1. qui asseuerat: hanc sententiam communem esse post Iason. in dict. l. quoties. numero. 10. & tamen quia Doct. præsertim Bald. in dict. §. inuestitura. idem & Ias. in dict. proæmio feudo. Deci. & Ias. in dicta. l. traditionibus. idem Iaso in dict. l. quoties. numero. 30. Alexan. & Parisi. in dictis responsis expressim distinguunt tractatum à priuilegio: vt sanè ex contractu Principis non transferatur dominium absque traditione, ex priuilegio vero dominij translatio fiat statim nondum traditione sequuta. Et prætereà Andreas Isernia colum. 2. & ibi Martinus Laudens. in capitulo. 1. quid sit inuef. & omnium latissime Lucas à penna in. l. vlti. C. de locat. prædio. ciuil. numero. 2. & 19. libro. 11. aperte probare conentur, & asserant, ex donatione facta à Principe dominium minimè transferri ante apprehensionem possessionis, nisi ex verbis concessionis aliud constiterit, vel præsumi possit. quod & Bald. in dicto. §. inuestitura. apertissimè tradit. quibus subscripsit Iacobi à S. Georgio de feudis. §. Princeps 2. colum. existimo difficilem hanc quæstionem ita definiendam fore, vt si constet, Principem voluisse rei dominium transferre statim citra aliquam traditionem, vel corporalem apprehensionem, id translatum esse dicimus, siue tractemus de contractu, siue de feudo, siue de priuilegio. potest enim Princeps hoc facere, quemadmodum & ipsa lex posset. quod si dubia sit hac in re voluntas Principis, tunc sanè in priuilegijs, aut vbi iure priuilegijs is vtitur in alicuius rei donatione præsumendum est, dominium ex voluntate tacita Principis translatum statim fuisse absque traditione, eadem voluntas constare poterit ex verbis à Principe donationi, aut cōtractui adscriptis. Si verò de simplici contractu tractemus, dicendum est, non esse translatum dominium absque traditione vel apprehensione possessionis: cum in

contractibus præsumendum sit, Principem iuxta iuris communis regulas & decisiones contraxisse. quam equidem distinctionem tradidere hac in controuersia Decius in. l. certi conditio. §. vltim. numero septimo. ff. si cert. pet. idem consil. 187. numero quarto. & consilio. 689. colum. vlti. Iacobinus in dict. §. Princeps. colum. penul. vers. octauo. & Carol. Molin. in dict. Alexand. consilio tertio. numero septimo. libro. 5. atque ita intelligenda est prior Doctorum opinio, quæ probatur in ca. si tibi absenti. de præb. in. 6. eademq; ratione erit accipienda interpretatio, quam ex hac resolutione passim interpretes vtriusque iuris adnotauerunt ad dictam constitutionem. l. quoties.

Quartò, ex eadem radice discuti potest, an verum sit quod Host. & Ioann. Andr. opinantur in capit. continebatur. de his quæ fiunt à prælat. probantes decisionem. l. quoties. non procedere in Ecclesia venditrice, nec in venditore *, qui Ecclesiasticus sit, cum in eis sit maximè reprobata variatio, & illusio. capi. quod autem. de iure patro. Cle. cum illusio. de renuntiat. & ideò in ea specie prior emptor præfertur posteriori: etiam si ei facta fuerit traditio, priusquam primo emptori. idem tenent Roman. consilio. 298. idem in authent. similiter. C. de. l. falcidi. 12. speciali contract. Gozadi. consilio decimoquarto. numero decimoquarto. Alexand. consilio octuagesimo tertio. numero quinto. libro septimo. Hippol. in singu. §. 2. à quibus libentissime dissentio. perpenfa ratione ex qua deducta fuit. l. quoties constitutio. siquidem Ecclesia venditrix non transfert in emptorem dominium absque traditione, quod manifestum est. igitur prior emptor dominium non habens minimè præferendus erit posteriori cui dominium ex traditione quæsitum est. nec quicquam facit variationem esse improbatam in Ecclesiasticis personis, & in Ecclesiarum administratoribus, nam idem ipse fateor, ac demum colligitur, male fecisse venditorem, qui duobus ex interuallo eadem rem vendiderit, non tamen sequitur ob id, secundum emptorem, cui res tradita fuerit, in dominio potioem non esse: quibus adducor, vt existimem esse admittendam dictæ constitutionis decisionem etiam in Ecclesia venditrice, & in Ecclesiasticis venditoribus, sequutus Antoni. Ancha. Abb. & Imol. in dicto capitul. continebatur. & ibi Cardi. Bartho. Socin. consilio vigesimonono. libro quarto. Iaso in. l. vltim. numero vigesimonono. C. de sacrosan. Ecclesi. eundem Ias. in dicta. l. quoties. numero vigesimo.

gesimo. qui & Parisi. consilio vndecimo. libro primo. numero decimo. asserunt hanc opinionem communem esse. idem fatetur Alexan. eam sequutus consilio. 122. libro quinto. columna secunda.

Quinto, eadem constitutio proculdubio intelligenda est, ubi secundus emptor bonam fidem habet, nam si is mala fide, id est, non ignarus primæ venditionis, & eadem rem emerit, licet eadem tradita sit, nihilominus per primum emptorem res ab eo reuocabitur, & euinceretur gl. verb. iure. Alberic. Salyce. & Iason numero vigesimo sexto in dicta. l. quoties. gloss. communiter recepta in dicto capitulo. si tibi absentis. quam dixit singulariter Ioan. Lupi in rubri. de donatio. §. octuagesimo primo. numero vndecimo. idem notant Bald. in rubr. C. de his, quæ fraud. credit. columna prima. Iason in §. item si quis in fraudem. de actioni. numero. 116. & illic Angel. Arctinus numero vndecimo. Hippoly. in dict. l. qui duobus. numero decimo. ff. de fal. Ripa libro tertio. responsi. capitulo octauo. idem Iason in. l. vltim. numero vigesimo octauo. C. de sacrosan. Eccles. illud vero admonendum est, in hac specie fraudem ex eo tantum præsumi, quod secundus emptor sciuerit, rem alteri primo venditam fuisse, vt expressim adnotarunt Ioan. Lup. dict. numero vndecimo. Iason. in dicta. l. quoties. & idem in dict. l. vltim. Thom. Ferrar. cautel. 48. idem præmittit gloss. in. l. in operis. ff. locat. sensu gloss. in dicto capitulo. si tibi absentis. rem & Salycet. in dict. l. quoties. dum bonam fidem a sciente ius & factum excludit. Sic idem Salycet. in. l. penultim. C. de reuoc. his, quæ in fraud. credit. alienat. sunt. questione prima. licet dubitet de prædicta opinione Bald. ex alia ratione. manifeste tamen intelligit, scientiam sufficere, vt secundus emptor particeps fraudis iudicetur. ratio vero ex qua Salycet. dubius est, facillime tollitur ex eodem Salycet. in. l. prima. C. eodem titulo. post Baldum ibi. Cæteri autem auctores, quorum modo meminimus, fraudem exigunt simpliciter, & tamen mihi videntur hanc ex scientia constituere. vel ex eo, quod contrarium non scripserunt. & quia si consideremus leges de his, quæ in fraudem creditorum fieri solent, statutas, fraudis particeps secundus emptor censetur, qui sciens, rem primo alteri venditam fuisse eandem emerit, ac sibi traditam accepit. cum sciat, per hanc traditionem venditorum omnino impediri ad traditionem rei vendite, quam emptori præ se tradere tenebatur. eius possessionem habens, & ex ea causa facultatem

rei tradendæ. hanc etenim fraudem præcitati auctores sufficere censent, vt minimè sit admittenda. l. quoties. responsio. Quod si primus emptoris titulum habeat, posterior autem, cui res prius tradita fuit, causam donationis: tunc & si donatarius prioris emptoris inscius: ac bona fide rem gesserit potior erit is, qui rem ipsam emerit sicut Bald. Iason & Ioan. Lupi in præcitate locis censesent. Nam licet in emptione, & alienatis titulo oneroso verum sit, tam venditorem, quam emptorem, vt alienatio reuocetur, participem fraudis esse oportere. l. prima. ff. quæ in fraud. credit. vbi tamen donationis titulo res possidetur, nulla fraudis scientia in donatario exigitur. l. ignoti. C. de reuoc. his quæ in fraud. creditor. l. qui autem. §. similiq. modo. ff. quæ in fraud. credit. idem Rip. in specie notat in dicto capitulo octauo. ex veteri editione, & ex noua in capitulo. 4. numero tertio. sub titu. de donat. & grat. peric. & reuocand.

Sexto, si vterque emptor probet rem sibi traditam fuisse, nec appareat, cui prius tradita fuerit dubitatur quam in partem accipienda sit præsumpt. & sanè præsumetur res prius tradita priori emptori, qui iustior & potior est seclusa traditione secundum Iaco. Arenæ, Cinum, vltim. questio. & Iason. numero trigesimo septimo. in dict. l. quoties. Bald. in. l. post sententiam. columna secunda. C. de sentent. & interloq. omni iud. Bald. & Angel. in. l. siue autem. §. si duobus. ff. de publica. Roma. in singu. 377. Alexan. consilio. 92. numero duodecimo. & consilio. 109. numero sexto. libro quinto. & consilio octuagesimo primo. numero quarto. libro septimo. Iason in dicta. l. vltim. numero vigesimo octauo. Hippo. in dicta. l. qui duobus. numero octauo. quod verum est, vbi vterque probat pretium numerasse, licet quæ potiora iura obtinebit, & præsumetur rem ei prius traditam fuisse, qui probat pretij numerationem quod Bald. scripsit in capitulo. si facta. columna prima. si de feudo fuerit contro. inter domini & agnat. val. cui consentiunt Roma. Iason, & Hippo. proxime citati, & Alex. in additionibus ad Bart. in dicta. l. siue autem. §. si duobus. argumento deducto a tex. in §. venditæ. Insti. de rerum diuisione. quod est animaduertendum, simul & considerandum, quis prius hoc in dubio pretium numerauerit.

Septimo, si rationem principalem dictæ constitutionis obseruemus, planè constabit, locum non fore eius decisioni: vbi res vendita fuerit cum pacto, vt non possit ab ipso venditore alic-

nari: & præmissa ad contractus & pacti robor hypotheca. in hac etenim specie, & si res secundo vendatur, fiatque traditio ipsius emptori, dominium non transfertur, & impeditur eius translatio ratione appositi pacti. text. singul. in. l. si creditor. §. vltim. ff. de distract. pignorum. cuius ipse memini hoc lib. cap. 15. nume. 3. atque ita quantum ad intellectum. l. quoties. Iason inibi nu. 28. & consil. 5. versic. sexto. libr. 3. Thomas Ferratius cautela. 48. colum. 2. adnotarunt: quos sequitur Andreas Tiraq. libr. 2. de retra. §. 3. glos. vnica. numer. 4. quo in loco dum mentionem fecit Iasonis in dict. l. quoties. falso opinatur ibidem Iasonem hanc quæstionem non exactè tradidisse. Sed aliam, quam circa hypothecam, Cinus, Io. Fab. Bald. Salyc. & Paul. examinarunt verè opinantes priorem in hypotheca, potiolem esse, licet posteriori prius fuerit facta traditio. Nam hoc & ipse Iason num. 11. scripsit, id vero quod modo tradidimus ad. l. quoties. dict. num. 28. distinctum omnino docet.

Octauo, non est prætermittendum, eadem re duobus ex interuallo vendita, & posteriori tradita ab eo, qui nec dominus illius est, nec iure vendere poterat, si postea dominus eiusdem rei efficiatur, ratam effici quo ad dominij translationem vltimam venditionem, traditionemque ex ea sequutam. quod deduci potest à Iuriscōsulto in. l. si à Titio. ff. de rei vend. l. cum vir prædium. ff. de vsucapio. l. si quis alienam. ff. de actio. empt. quibus locis suffultus Ludo. Roma. in consil. 270. colum. 1. hanc sententiam probat: quem sequitur Hippol. singul. 82.

Nono, eadem profectò ratione quæritur, si ne locus dictæ constitutioni in locationis contractu vt tandem duobus + eadem re locata, is prior sit, cui prius tradita fuerit, licet tempore posterior: quibusdam etenim visum est: eum potiolem esse, qui prius conduxerit: licet alteri res fuerit prius tradita: cum eo casu cesset ratio. l. quoties. quæ dominij acquisitionem respicit per ipsam apprehensionem. l. si ea res. §. vlti. ff. de actio. ni. empt. nec locatio ius aliquod reale tranfert. l. non solet. vbi glos. & Barto. ff. locati. & l. emptorem. C. eod. tit. Hoc ipsum probatur autoritate Iuriconsulti in. l. in operis. ff. locat. vbi operis duobus locatis satisfaciendum est priori conductori. quamobrem Iason in dicta. l. quoties. 13. limitatione. & numero trigesimosecundo. hanc sententiam ad illius legis interpretationem elegit. Quæ dubia videtur ex eo, quod licet in conductorem per traditionem non sit translatum

dominium, nec ius reale: is tamen potentius ius habet cum habeat saltem rei detentionem, à qua si expelleretur, ante omnia iudicis officio restituendus foret ad similitudinem eius, qui cum possideret, fuerit spoliatus. l. Attilius regulus. & ibi Bartolus, & Paul. ff. de donatio. notatur in. l. officium. ff. de rei vend. text. optimus in. l. vndecima. titulo decimo. partita septima. & præterea is, qui ex secunda locatione detinet, iure retentionis se defendit a priori conductore, qui tantum habet actionem personalem non realem, vt constat actio vero personalis non datur contra secundum conductorem, sed contra locatorem, & ideo Iaso. opinio admittenda est, si secundus conductor, cui res prius tradita fuit, possessioni non incumbat: quod si rem ipsam is possideat, nulla poterit actione impeti imo præferendus erit priori conductori, ab eoque defendendus, sicuti opinantur Rotæ iudices decisione prima. titu. de locato. in antiquioribus. & decis. 879. in antiquis. Bartho. Soci. consilio vigesimo nono. libro quarto. & Alexand. consilio. 122. columna secunda. libro quinto.

Decimo, an sit locus dict. l. quoties. vbi prior venditio iurata fuerit, à plerisque dubitatur, eam tamen dubitationem ipse examinaui in Epitome de sponsalib. parte prima. capitulo quinto. numero nono. Cæterum plura ad præmissæ constitutionis enucleationem requirenda sunt à Iasone ibidem. qui adde Carol. Molin. in consue. Paris. §. trigesimo. quæstione vigesima prima. & de clausula constituti Deci. in. l. contractus. numer. 14. ff. de reg. iu. eundem consil. 598. & Hippo. singul. 82. Andream Tiraquel. de constituto. par. 1. numero vigesimo primo. & sequentibus. vsque ad vigesimo octauum.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

1. *An idem sint libertas, & immunitas ecclesiastica.*
2. *Immunitas ecclesiarum, & sacrorum templorum, an iure naturali, vel lege diuina statuta sit? & inibi veterum hac de re exempla.*
3. *In tractatu de ecclesiarum immunitate iura Pontificia præferenda sunt legibus secularibus.*
4. *Ecclesia etiam non consecrata habet hanc, de qua agimus, immunitatem, & quid de hospitalibus?*
5. *Qualiter accipiendi sint canones, quibus ecclesiæ, & quadraginta passibus circum immunitas conceditur, &*

- rum & de palatio Episcopi*
- 6 *Fugiens ad Eucharistiam, quam sacerdos extra Ecclesiam fert, an sit defendendus hac immunitate?*
 - 7 *Homicida proditorius potest ab Ecclesia euelli & inibi late traditur intel. cap. 1. de homicidio.*
 - 8 *Quid de raptoribus virginum?*
 - 9 *An Assassini ex hac immunitate sint defendendi, ne abducantur à templis?*
 - 10 *Latissime expenditur materia de Assassinis & vera interpretatio text. in capitulo primo. de homicidio. in sexto.*
 - 11 *Ecclesiarum immunitas licet excommunicato proficit non tamen infideli, nec hæretico.*
 - 12 *Fugiens ad Ecclesiam, quem index aspectu, & cur su persequitur, ab ea extrahi non potest.*
 - 13 *Quid de eo qui per Ecclesiam ducitur captus, & de eo qui se exemit à familia iudicis, vel fugerit à carceribus ad Ecclesiam?*
 - 14 *Debitorum an possint ab Ecclesia abduci?*
 - 15 *Intellect. cap. vlti. de immunit. eccles.*
 - 16 *Clerici etiam à iudice ecclesiastico non sunt euellendi ab ecclesia si ad eam fugerint.*
 - 17 *An fugiens ad ecclesiam, qui ab ea iure abduci non potest possit ibi vinculis ligari, aut obsideri, ne alimenta ad eum deferantur?*
 - 18 *An à foribus ecclesia possit fugiens ad eam abduci? & an delinquens in ecclesia ex hoc fiat fori ecclesiastici, vel possit à iudice laico puniri?*

De Ecclesiarum, & sacrorum templorum immunitate.

C A P. XX.

IMMUNITAS, QUOD frequentius est pro exemptione à muneribus, & honoribus assumitur. l. prima. ff. de iure immunita. nam authore Festo immunitus est, qui præstare munia non tenetur. Sic immunitas † Ecclesiastica dicitur Ecclesiastica libertas, quæ & ad reum & personarum Ecclesiasticarum libertatem & exemptionem pertinet, vt hæc sint ab oneribus & publicis muneribus libere, & immunes. text. est in cap. aduersus. de immunit. Ecclesia. quo in loco libertas personarum, Ecclesiastica immunitas dicitur. notat Syluester, verb. immunitas. in princ. nec id temere admonemus: sed vt ad interpreta-

tionem constitutionum, quæ pœnas infligunt violantibus ecclesiasticam immunitatem expeditum sit eisdem pœnas etiam obtinere aduersus eos, qui non tantum Ecclesiarum priuilegia, & exemptiones perturbant: sed & personarum ecclesiasticarum immunitatem infringunt. Tamen si Caiet. verb. immunitas. §. vlti. scripsit, immunitatem ecclesiasticam à libertate Ecclesiastica in eo differre, quod libertas ad personas, immunitas verò ad Ecclesias, res & templa pertineat, adducit text. in extrauag. 1. de priuileg. columna quarta. versicu. incendiarios. inter communes qui tamen immunitatem ecclesiarum à libertate ecclesiastica distinxit, non autem ecclesiasticam immunitatem & libertatem ecclesiasticam differre probat. Nos verò hoc in capite alijs omisis, de ecclesiarum immunitate tractabimus, inquirentes, quo iure statutum sit, neminem vtcunque sceleratum ab Ecclesia inuitum extrahendum fore: ac deinde examnantes quid iure circa hoc tradiderint. quamobrem tribus duntaxat conclusionibus prænotatis, plura ad hanc rem pertinentia deducemus:

Prima conclusio. Hæc templorum, & Ecclesiarum immunitas iure naturali statuta non est, nec ex eo vetitum criminum authores etiam inuitos ad punitionem à templis extrahi. quod probatur. hæc etenim † immunitas non est de primis principijs iuris naturalis, quæ dicunt nulli nocendum esse ratione viuendum fore. Nec ab his necessario deducitur: nam licet Deum colendum esse ad ius naturale pertineat, non ex hoc sequitur homicidam fugientem ad templum, vel Ecclesiam, non esse inde deducendum vt puniatur, siquidem criminum punitione iure naturali, diuino, & humano stabilita est. Et præterea ius naturale tolli, aut mutari humanis constitutionibus non potest, licet ab his declarari possit, sicuti probauimus in epitome de sponsalibus secunda part. capitulo sexto. §. nono. numero secundo. & tamen ecclesiarum immunitas non tantum quo ad declarationem: sed & quo ad nouam constitutionem humanis iuribus, & legibus subiicitur, quod nemo negabit. igitur consequens est, eam iure naturali statutam non esse.

Secunda conclusio. Immunitas hæc Ecclesiarum iure diuino, quod vt lex diuina in Ecclesia Christi custodiendum est, minimè statuitur. leges etenim veteris testamenti aduentu Christi expirarunt capitul. translato. de constitutio. tradit Thom. 1. 2. quæstione nonagesimo octaua. articulo primo. & quæstione. 104. articulo tertio.

Magister in quarto sentent. distinctione tertia. & idēo quanuis lege Mosaica ab altari nullus ad punitionem criminis euellendus esset, non deducitur ex eo hanc immunitatem diuina lege sancitam apud Ecclesiam esse, & lege verò Euangelica non est hæc immunitas statuta, quemadmodum ex sacris Euangelij apparet, & ratione probatur quia à Christo Iesu nulla lex instituta fuit præter naturalis iuris præcepta: nisi de his, quæ ad sacramenta & articulos fidei pertinent omnino, auctore Thoma prima secundæ. quæstione. 108. articulo primo, & secundo. & quodlibet. quarto, articulo. 13. sed isthæc immunitas iuris naturalis non est, nec ad sacramenta, nec ad fidei articulos attinet, ergo non est iure diuino Euangelico instituta.

Tertia conclusio. Immunitas Ecclesiarum iurè, sanctè, & legitimè, ad Christianæ religionis vtilitatem, sacrorum Canonum Ecclesiæ vniuersalis, sanctorumque virorum autoritate, humano & positiuo iure fuit, & est statuta. Hæc probantur. Num. etenim capitulo trigesimo quinto. iussit Deus quasdam ciuitates constitui in præsidia homicidarum, fugitiuorum. idem legitur capitulo vigesimo. Iosue, & Deutero. capitulo decimo nono. atque Exodi. 21. altare ipsum Dei hoc priuilegio instruitur, vt ad id confugiens extrahi, aut diuelli ad punitionem inuitus non posset. tamen in his locis probetur, delictis, & homicidijs non voluntarijs refugium fuisse aras, & templa. Quod & de Gentilium templis fatetur Thucydides libro septimo. quibus expressim conuenit ius ciuile ex Iustiniani nouellis in auth. de mandato. Princip. §. sed nec homicidis. & Regia. l. vlti. titulo vndecimo. partia prima. de quibus statim numero septimo. sed & de templorum immunitate ferè in vniuersum, & generaliter multa sunt ex libris Regum testimonia. Nam idem traditur tertio Reg. 1. 2. & 3. quibus veteris testamēti auctoritatibus hæc templorum, & Ecclesiarum immunitas comprobatur: & ostenditur iustissimè lege humana statutam esse. Sunt & ad hanc partem comprobandum diui Augustini, aliorumque sanctorum virorum testimonio, quorum Gratianus meminit. 17. quæstione quarta. præsertim capitul. miror. capi. reum. cap. constituit. & cap. definiuit. vbi & concilia ad id citantur. tex. celebris in ca. inter alia. c. pe. & finali. de immunit. Eccles. cap. id constituimus. 17. quæst. 4. l. 2. 3. & l. præfenti. C. de his, qui ad Eccles. confugi. Regia. l. 2. titulo. 11. part. 1. His accedit quod & apud veteres, quibus veri Dei cognitio deerat, aris & templis honor hic habebatur. Nam & apud Plautū

in Mostellaria actu. 5. scena. 1. Traneo seruus nè à Teuropide & Lorarijs puniretur ad aram confugiens, inquit interim ego hæc aram occupabo. Te. Quid ita? Tra. Nullam rem sapijs, nè enim illi hunc confugere possint, quæstioni quos dabit, & rursum ipse Tranio. Sic tamen huic consiliū dederō, nimio plus sapio sedens, tunc consilia firmiora sunt de diuinis locis.

Item apud eundem Plautū in Rudente. Act. 3. scena. 3. Trachalio admonet Palæstrā, & Ampeliscā vt in ara affideant, ne per vim abducantur: sic enim inquit. Ne, inquam, timete, affidite hic in hac ara. Ampelisc. Quid? ista ara plus prodesse nobis potest, quàm signū Veneris in phano hic intus, quod amplexæ modo, vnde abreptæ per vim miseræ? Et scena. 4. Labrax inquit, mihi non liceat ancillas meas Veneris de ara abducere? Demones. est lex apud nos. Hactenus apud Plautū Athenis etiam erat ara misericordiæ, quam Herculis nepotes postquam is è terris migravit, collocarunt, vt esset eis Asylum, à qua nemo, abduci posset, timentes insidias eorum, quos auus affligerat. auctore Statio lib. 12. Thebaidos.

Urbe fuit media nulli concessa potentum

Ara Deum, mitis posuit clementia sedem.

Eum legito, apud quem satis constat hanc aram misericordiæ: omnium confugium fuisse, nulliq; Deorum nominatim dicatam.

Huc vicli bellis, patriaque è sede fugati.

*Regnorumq; inopes: scelerumq; errore nocentes,
Conueniunt, pacemque rogant.*

Huius aræ ignoti Dei meminit Paulus Apostol. Act. c. 17. secundum Nicolaum Lyrantum inibi. & Gersonem tract. 6. super Mag. Arç itē misericordiæ meminit & Pausanias lib. 1. in atticis, qui eam in foro fuisse tradit. idē scribit in Phalera portu atticorum aras constituas, & dicatas esse Heroibus, & dijs, qui ignoti vocantur. Templum quoque Dianæ Ephesiæ eiusmodi fuit, vt ex eo nemo quouis crimine dānatus educi posset. Cuius Cice. in Verrem actione meminit. scribit & ad hæc Iustinus lib. 28. in hunc modū, Laodamia autem cum in aram Dianæ confugisset, concursu populi interficitur. Quod facinus Dij immortalis, asiduis cladibus gentis, & propè interitur totius populi vindicauerunt. nam sterilitatem, famemque passi, & intestina discordia vexati externis ad postremum bellis pene consumpti sunt. Miloque Laodamiæ percussor in furorē versum, nunc ferro, nunc saxo, in summo dentibus laceratis visceribus, duodecimo die interiit. Hactenus Iustinus, mentionē faciens Aræ Diane non

non Ephesæ, sed Epirotæ. Hinc & Pausanias in Atticis existimat, non ob aliam causam Syllam in diram incidisse calamitatem, quam quod Aristionem, qui in Mineræ templum confugerat, vi extractum interfici iussisset. idem Pausanias in Achaicis Helices urbis excidium commemorans multa profectò tradit exempla, quibus apparet, implacabilem fuisse numinum iram ob violata deorum templa. Quo in loco refert Dodonei Iouis oraculum Atheniensibus redditum his sanè versibus.

*Ara tibi Eumenidum fumans, & curia Martis
Sint cordi: hinc bello domisti: nam forte Lacones
Suppliciter tristes venirent, tu proijce tela
Supplicibus parcens, diuum quos iura tuentur.*

Apud eundem Pausaniam in Corinthiacis mentio fit Hebe deæ, cuius templum erat sacrosanctum, & hunc honorem habebat, ut qui supplices in id confugissent, cuiusvis criminis impunitatem consequerentur. Idem Pausanias in Laconicis tradit, apud Tegeatas Mineræ templū uniuersæ Peloponneso fuisse antiqua religione sacrosanctum nec violari eos fas fuisse, qui illuc confugissent. Quæ sanè religio in Paulania semel, antea vero in Leothychide est ab Argiuis conseruata. Cum enim illi supplices se in illud templū tanquam in Asylum recepissent, nec postulatū quidem est, ut dederentur. Erat & apud Lacedæmonios Templum Palladis Chalcioecæ, quo confugit Pausanias proditoris accusatus, cuius & nos statim mentionē habebimus. Traditū etiam est, Orestem matre occisa, cum à tribus furijs infesta retur, in templū Apollinis confugisse nec ausas ingredi Eumenidas sed expectasse dum exiret. hinc Vergilius libro. 4. Æneidos.

*Aur. Agamemnonius scenis agitatius Orestes
Armatam sacris matrem & serpentibus atris,
Cum fugis, vltice qua sedent in limine dira.*

Quod Statius Artæ misericordix: & ignoti Dei tribuisse videtur, dum scribit,

Et à misero matrem sumimoyis Oreste.

Asyla item apud veteres passim constituebantur, erantque loca sacra, vnde fas non erat quenquam rapere. ex à particula priuata, & syla rapio, vel syla itidem rapio, aut mutata. r. in. l. auctore Scipio li. 8. Ænei, cuius meminere Catelli, Corta, dictione, Asylum, & Ludo. Viues. li. 1. Augu. de ciui. Dei. c. 34, vnde Liu. ab vrbe condi. lib. 36, auctor est templum Apollinis Delum Asylum fuisse. Primus omnium Asylum condidit Cadmus, ut Thebas quas nuper edificauerat maiore populo completeret. Huius exemplū Romu-

lus imitatus est, cum Romā condidisset, Asylum enim cōstituit auctoribus Liuo lib. 1. Dionysio Halicarnasseo lib. 2. August. d. c. 34. Iuuen. Saty. 8. ad fi. Strabo. lib. 5. Patricio de Regno lib. 3. tit. 16. cuius quidē Asyli frequentissime auctores meminerunt præsertim Ouid. lib. 3. Fasto. Romulus ut saxo lucū circumdedit alto: Quilibet huc, inquit, confuge, tutus eris. Vergi. 8. Æneidos.

*Huic lucum ingentē, quem Romulus acer Asylum
Retulit, & gelida mostrant super rupe Lupercal.*

Erant in Græcia & Asia plura Asyla, quæ nominatim traduntur à Cornelio Tacito lib. 3. Thucydide lib. 1. belli Peloponnesiaci. & Vergi. Polido. lib. 3. de inuentor. rerum. cap. 12. Plutarcho in Theseo, & Romulo. Ioan. Coraf. lib. 5. Miscellan. capi. 23. Alexandro ab Alexandro. lib. 3. cap. 20. Meminit & Diony. lib. 47. templi in honorem Iulij Cæsaris dicati, quod Asylum erat apud Romanos. fitque Asyli mentio apud Iuriconsultam in. l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. ff. de ædilit. edict. vbi eleganter Budæus explicat Asyliam dici ius hoc libertatis, & veniæ, quod quis apud Aras consequitur, nam immunitatē Ecclesiarum vulgò vocamus. Asyli etiam secunda eundem dicebantur homines sacrosancti, quos attingere sine piaculo non licebat, nec prehendere, ut apud Romanos Tribuni plebis, atque ita Philostratus statuam Tyberij Asylum fuisse perhibet ex eo, quod ad eam confugientes, inuti inde abduci non poterant. Quibus tandem satis ostendimus, apud Christianæ religionis cultores, sanctissimum esse, ut templis ius hoc Asyliæ, & immunitatis religiosissime seruetur, & firmiter statuatur, quandoquidem & illo seculo, quo vana Deorum colebantur Simulachra & idola, eorum aris ius hoc concessum fuit. Quo fit ut constitutiones canonicæ, quibus hæc immunitas stabilita est, veteris diuini iuris sacrorum Conciliorum, ex auctoritatibus, exemplisque Gentilium comprobentur, licet iure diuino, quod modo lex diuina dicitur, vimque legis habet: statuta non sit, quanuis Ioannes Igneus in. l. prima. in princip. ff. ad Syllanianum. numer. 26. & sequentibus probare conetur, immunitatem Ecclesiarum, iuris & legis verè diuinæ esse. ex his tamen plura deducuntur.

Primum, in materia, & tractatu immunitatis Ecclesiarum, etiam apud iudices seculares, standum esse potius iuris Pontifici decretis, & statutis, quam iuris Cæsarei sanctionibus pertinet enim hoc ad honorem, & reuerentiam exhibendam locis sacris, quorum cura ad Pontifices,

& prælatos ecclesiasticos spectat, & ideo eorum leges hac in re secularibus præferendæ sunt, quæ admodum voluerit glo. in dicto cap. inter alia. & in cap. sicut antiquitus. 17. quæst. 4. Oldra. consil. 154. Imol. in Clementi. 1. in fine. de pœnitentia & remiss. & ibi Card. & Bonifac. de Vitalinis. Abb. in dict. capit. inter alia. nume. 24. Fulgo. in l. fide li. C. de his, qui ad Ecclesi. confugi. Ioan. Fabr. in §. sed hoc tempore. Instit. de his qui sunt sui vel alic. iur. Alexan. consil. 143. lib. septimo. col. 2. & 3. Chassanæ. in consuetu. Burgun. rubri. 1. §. quinto. versi. Archidiaconus num. 111. Petrus Belluga in speculo Principum rubr. 11. §. sed quia. nu. 12. quorum opinio communis est, & omninò tenenda aduersus Saly in authen. 2. qui. C. de adul. te. in fine. Angel. Arcti. de malefi. §. fama public. veric. quarto quæro. Practi. Ferrari. in forma Inquisitionis. numer. 31. Carol. Moli. in dict. Alex. consil. 145. & Alcia. regul. 3. de præsumptio. præsumpt. 33. quibus minime consentiendum est, modo sacrorum Canonum decisiones, rectè, & iuxta authorum sensum intelligantur.

Secundum, Ecclesiam cultui, & ministerio diuino dicatâ, & in qua diuina officia celebrantur & si consecrata non sit, hoc immunitatis priuilegium habere, text. expressim id probat in capit. Ecclesie. de immunita. Ecclesi. & tamen dubitatur, an idem sit vbi Ecclesia dicata est cultui diuino, nondum consecrata, & in qua hætenus officia diuina celebrata non sunt? Nam glo. in dicto cap. Ecclesie. requirit diuinorum officiorum celebrationem, sed frequentiori interpretum sententia obtentum est, Ecclesiam autoritate Episcopi constructam, hac immunitate gaudere, licet non consecrata sit: nec in ea adhuc diuina officia fuerint celebrata: quodita visum est Guilhelm. Imolæ, & alijs in dict. Clementi. 1. Hostien. Ioan. Andr. Cardi. Henrico. col. 2. in dict. cap. Ecclesie. & Syluestro, verbo. immunitas. 1. quæst. prima. tamen si plurimum hac in re valeat consuetudo secundum Abba. ibi. & Guiliel. Mainerium in l. nemo de domo. nume. 21. ff. de regul. iur. quæ quidem potissimum est inspicienda, & præterea præcauendum ne hisce temporibus, canones ipsos extendamus, cum oporteat audaciam reprimere eorum, qui passim crimina hac immunitate freti committunt, qua ratione aliquot in verbis prælati immunitatem istam tantum admittunt: & tutantur aduersus iudices seculares in his Ecclesijs, quæ sanctissimam Eucharistiam ad publicam venerationem: & adorationem continuo habent.

Tertio, constat & idem immunitatem ius hospitalibus autoritate Episcopi constructis competere secundum Archidia. in capi. definiuit. 17. quæst. 4. Bald. in l. si quis ad declinandam. C. de Episc. & cleri. §. in omnibus. nume. 21. Alexan. consil. 9. colum. 2. libr. 2. Felinus in capit. de quarta. de præscript. col. 3. & Suares in l. secunda. tit. de los gouernos. quæst. 5. Guilhelm. Mainer. in dicta. l. nemo de domo. numer. 21. tex. optimus in l. omnia. C. de Episcopis & clericis. Quibus addit Panormita. in dict. capit. Ecclesie. numer. 7. standum esse hac in dubitatione consuetudini. quod verissimè esse censeo. possunt & ad hanc illationem adduci plura, quæ Curti. Junior tradit consilio. 20.

Quarto, deducitur ex his, hanc immunitatē non tantum Ecclesijs concessam esse, sed etiam 5 quadraginta passibus circum ꝑ ecclesiam matricem. capit. sicut antiquitus. 17. quæst. 4. & triginta passibus circum alias Ecclesias. capit. definiuit. & cap. quisquis eadem caus. & quæst. Oldra. consil. 55. Abb. Henric. & Doct. in dict. cap. Ecclesie Syluester verb. immunitas. 3. in prin. Hoc tamen moribus receptum non est. sicuti & Ioannes Igneus testatur in l. 1. in prin. nume. 58. ff. ad Syllani. nam & Archid. scribit in capit. quisquis. 17. quæst. 4. Ecclesias intra muros ciuitatem constructas non habere hanc immunitatem quo ad horum passuum circuitum, quod ad consuetudinem maximè accedit: sed id videtur accipiendum quo ad Ecclesias intra castellorum muros constructas. text. in dict. capit. quisquis. Passus verò quinq; pedes habet. glo. in l. 3. ff. de verb. sign. glo. in capit. sicut. 17. quæst. 4. Regia. l. 4. tit. 1. 3. part. 1. Columella. libr. 5. de re rustica. ca. 1. Isidorus & alij communiter, ex eo sic dictus ꝑ passis & extensis brachijs hanc mensuram conficiamus, vt Isidorus existimat, cui subscripsere Alciat. in lib. de quinq; pedum præscriptione. & in l. mille passus. ff. de verb. signific. Corasi. in l. 1. ff. de serui. nu. 107. Oldendorpius de actionib. titu. de rei vendicat. Pes decem & sex digitos transuersos continet secundum Alciat. Corasium, & Oldendorpium, ac Constanti. Harmenopul. lib. 2. tit. 4. Epitomes Iuris ciuilib. Budæ. lib. 1. de affe. Nebriss. in Lexico iuris ciuilib. dictione. digitus. Isidorum lib. 15. Etymologi. c. 15. tamen si gl. in d. cap. sicut antiquitus. Docto. in l. 1. ff. si quis caut. & dicta Regia. l. 4. errore forsan numeri quidem tantum digitos pedi tribuant. Hinc pes in vnicijs, vt as, diuinitus constituit semissem, est enim semis octo digitorum. Hispani vulgò, Xeme, dicimus

mus paululum corrupta dictione. Sic duodecima pedis pars vnica dicitur, & est crassitudo pollicis vnus, vulgò pulgada, palmus, est quarta pedis pars: habetque quatuor digitos, ac dicitur quadrans, dodrans verò habet duodecim digitos, appellaturque Græcè Spithame, cuius & Plinius meminit libro. 7. capit. 2. & item Latinè palmus maior, quem ita Hispani vocamus, id est mensura, quæ sit extensus articulis à minimo vsque ad pollicem habetque nouem pollices. Hæc & alia porrbrit fector ab ijs petere, quos paulò ante citauimus; & à Georgio Agricola lib. de mensuris, quibus interualla metimur, atque à Budæo in. 1. r. ff. si mens. fal. mod. dix.

Olim itinera distinguébantur per miliaria, lapidibus erectis mille quibusque passibus: vnde quintus ab vrbe lapis dicebatur locus distans ab vrbe quinque miliaribus. l. propter litem. ff. de excusatio. tuto. §. qui autem. Instit. de excusa. tuto. quod & in Gracchis Plutarchus, & Quintilianus lib. 4. capit. vltimo. tradidere ex Iunioribus. denique idem Nebrissenfis adnotauit in Lexicò Iuris euilis, dictione, lapis. quibus addendum est leucam, dictionem Gallicam esse inspecta estis prima origine. & significare mille & quingentos passus auctore Ammiano. Marcelino libro. 19. Hispanè tamen tribus miliaribus leucam definiunt. Regia 4. titulo. 16. partita. 2. cui adde Hostia, & Abb. in capit. ex parte. B. de foro compeien. num. 1. qui duodecim leucis tribuant viginti miliaria. Sed & diuus Hieronymus in locum capit. 3. meminit huius dictionis. Enea dicitur esse Franciam: sunt & qui censent, passum inde nã dictum, quod spacium significet, dimensum passis & extensus pedibus, vno iniquam, antèron, vltimo vero posteriori, & tribus intermedie.

Quinto, inferno, palatium Episcopi hoc itis in manu habere textus in capit. id constituitur, & 7. quæst. 4. quoniam in loco gloss. id procedere existimat, etiam si domus Episcopi sit extra quadraginta Ecclesiæ passus constituta, quod probat Innocent. & Hostia in dicto capit. inter ab. Abb. in capit. Ecclesiæ, num. 9. & ibi Henric. columna vlt. de immunita. Ecclesiæ. quorum opinio communis est, etiam si alijs visum fuerit hanc immunitatem non aliter palatio Episcopi iure concedi, quam si constructum sit intra quadraginta matricis Ecclesiæ passus: quos Oldrald. sequitur consil. 53. & praxis forensis frequentè omnium consensu recepit.

Sexto, apparet dubiam esse opinionem illo-

rum qui censent; fugientem ad sacerdotem Eucharistiam manibus portantem, hac immunitate gaudere, vt inde euelli inuitus non possit: immunitas enim templis à Canonibus concessa est propter honorem, & reuerentiam, quæ locis sacris, diuinoque cultui dicatis debetur: & ideo maiori profectò iure idem priuilegium sacratissimo Dei Maximi corpori datum esse existimandum est: sicut existimarunt Archid. in cap. quæsitum. 13. quæstione secunda. Abbas in cap. sanè. de celebra. missar. & ibi Docto. Roma. singular. 335. Catellianus Corta, dictione, rationis identitas. Alberti in capit. 1. de hæret. in 6. quæstione. 13. numer. 13. & est hæc opinio communis secundum Ludouic. Gometi. in. §. poenales. de actionib. numer. 50. quiquidem omnes & Ioan. Lupi in rubri. de donatio. §. trigesimo octauo. numero. quinto. fatentur secus esse dicendum, vbi captus in carceribus ad Eucharistiam, quæ ad eum adducitur, fugerit. Ego sanè fateor maiorem honorem exhibendum fore Eucharistie, quam ipsis templis: quibus ob ipsam Eucharistiam plura priuilegia conceduntur: attamen cum immunitas hæc à Canonibus statuta sit, & nullibi Eucharistie hoc ius extra ipsas Ecclesias datum fuisse legamus dubius sum, an vera sit interpretum frequentissima sententia, cui etiam aduersatur glo. celebris in dicto capit. quæsitum. Tametsi olim auctore Plutarcho in Numa, qui ad supplicium mortis ducebatur, huius poenæ immunis erat, si eidem Vestalis virgo forte, nulla data opera obuiam iret.

Septimo, deducitur ex his, quæ præmissimus, neminem ab Ecclesia violenter & per vim abducendum fore, etiam si graue crimen perpetraverit: hoc probatur in dicto capit. inter alia. & canonibus, qui ad hanc immunitatem comprobantur hoc capite adducti fuerunt. Item & Regia 1. secunda. titulo. vndecimo. parti. prima: qua quis. Iacob. de Rauennis, & Petr. à Bella Pertica in. l. secunda. C. de his, qui ad Ecclesiæ confugi. opinentur; immunitatem istam non prodesse his, qui graue delictum commiserunt, quibus refragatur Panormita in dicto capit. inter alia. num. 24. & Alexan. consil. 194. lib. 7. frequentissime omnes qui materiam istam tractauerunt.

Octauo, constat homicidam proditorij, qui quæ alium insidiosè occiderit, ab Ecclesia inuitum, & publicè vi ad positionem criminis abduci posse tex. singular. ca. 12. de homicidio: quem in hunc sensum interpretantur glo. Anania. & Felii ibi Aret. in cap. cum non ab homine. colum. 10.

Guido Papæ decisi. 121. Regia. l. vlti. tit. 1. parti. 11. Abulensis cap. 21. Exodi. Alex. in dict. consil. 145. lib. 7. num. 5. Specul. in tract. de concilio. 2. par. titul. 45. Eleganter Nicolaus Boerius decisi. 109. afferens opinionem hanc apud Gallos admissam fuisse. & planè hic est verus sensus præfati capituli: quod deductum est ab ea lege quæ Exodi capit. 21. refertur. nam & Ioab, qui duos principes insidiosè occiderat, cum ad altare confugisset, iussu Salomonis apud ipsum altare occisus est. 3. Reg. cap. 2. & narrat Iosephus lib. 8. antiquitat. capit. 1. idem tenent Anchar. in dict. cap. 1. & in dict. cap. inter alia. Practica Ferrar. in titul. de forma Inquisitionis. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 33. & libr. 7. Parerg. cap. 6. Chassan. in consuetu. Burgundie. rubri. 1. §. 5. versi. Archidiaconus. numer. 113. Quæ quidem interpretatio communis est: & consuetudine Christiani orbis admodum recepta. Imò & idem esse in eo, qui alterum proditorie animo occidendi percussit: tamen si ex percussione mors sequuta non fuerit: explicat eleganter Ioan. Igneus in l. 1. §. si dominus. nume. 7. ff. ad Syllani. dicens num. 20. ita iudicatum fuisse licet Boeri. in dict. decisio. 109. & Rebuffus. 2. Tomo Regiarum consti. tractatu de immunitate. arti. 1. q. 5. minimè admittat, simplicem percussorem ex proditione, morte quidem non sequuta, Ecclesiæ immunitate priuari. Vtitur sanè Rebuffus Boerij testimonio. Et tamen, ni fallor, Boerius potius probat saltem apud Gallos Igneus sententiā. Verum opinio contraria placuit potius Panormita. qui in dicto capitul. primo, probare conatur, etiam homicidam ab Ecclesia inuitè abduci non posse: ex eo, quod inter casus exceptos à regula in dict. capit. inter alia expressa, hinc minimè contineatur. idem probant Henri. in capit. vlti. col. 2. de immu. Ecclesiæ. & Alberti. in cap. 1. de hære. in 6. quæst. 11. nume. 69. quæ ratio minimè conuincit, cum ex sequentibus appareat alios casus à regula excipiendos fore: præter nominatim expressos in dict. cap. inter alia. Respondet tamen Panor. ad text. in d. c. 2. dicens, eam decisionem non esse intelligendam in homicida laico ad Ecclesiam confugiente: sed in clericis proditorie alium occidente: vt. is causa cognita à iudice Ecclesiastico, actu & solenniter sacris ordinibus exautoratus, & degradatus: iudici seculari tradatur, vt per eum occidatur: quasi propter hoc crimen, & similia, ratione grauissimi excessus clericis in sacris constitutis sit degradandus, & tradendus iudicibus secularibus, non expectata eius contumacia. etiam si in-

corrigibiles non sit, ad exemplum, & imitationem grauissimorum quorundam scelerum, in quibus id à iure canonico statutum esse apparet, vt in hæretico, falsario, literatum Apostolicarum Assassino, & reliquis. eandem sententiam repetit Panor. in d. c. cum non ab homine: & in ca. at si clerici. in prin. nu. 39. de iudi. Ancha. in consil. 158. & in regu. ea quæ. quæst. 19. de reg. iur. in 6. Feli. in capi. 1. de consti. nu. 49. Guido Papæ. quæstione. 121. Alcia. in c. cum non ab homine. nu. 22. Guiliel. Benedi. post repe. c. Rainuntius: de testamen. in quæst. de homicidio. qui testatur hanc opinionem frequentiori Doctorum calculo receptam esse, & eam plerumque, ac sepius seruatam fuisse in praxi. afferunt Alcia. d. nu. 22. Decius in d. c. at si clerici. vlt. col. Ioan. Bernar. Calagurritanus Antistes in practica criminali canonica capi. 90. & plerique alij iuris vtriusque professores cui opinioni suffragatur text. in cap. nouimus. de verb. signifi. dum inquit, de falsario, vt clericus, qui propter hoc vel aliud flagitium graue, fuerit degradatus. Et tamen maximam dubitationem habet ex ea, & præcipua ratione, qua traditum est, clericum non aliter tradendum esse post degradationem iudici seculari, quam si is incorrigibilis sit text. in d. c. cum non ab homine. tex. optimus in c. tuæ. de pœnis. à qua quidem regula pauca excipiuntur crimina, igitur in his criminibus, quæ excepta non sunt, nullo pacto post degradationem traditio fieri debet. idem probatur in cap. clerici. de excess. præla. vbi ob crimen Sodomie, quod procul dubio grauissimum est, clericus post degradationem in monasterium detruditur, nec iudici seculari traditur. His item suffragatur text. in dict. capi. cum non ab homine. qui in principio docet, in omni crimine quantumcunque graui & enormi, iudicem secularem clericos punire non posse, eos tamen deponendos esse, & si incorrigibiles fuerint, tradendos fore curiæ seculari. ecce Romani Pontificis aperta autoritatem: ex qua etiam ob enorme crimen, nisi accesserit pertinacia, traditio fieri non debet. Quam ob rem aduersus Panor. non esse clericum homicidam proditorium seculari iudici tradendum post degradationem existimarunt verius esse Doct. communiter in d. c. cum non ab homine. quos sequuntur, eorū sententiā asserentes communè esse. Aret. in ibi col. 9. Deci. in d. c. at si clerici. col. vlti. Alberti. in c. 1. de hæret. q. 11. nu. 55. lib. 6. & Io. Bernar. in d. c. 90. ad fi. Quibus ipse libenter accedo: non enim video, posse hanc traditionem iuste fieri post degradationem: nisi clericus sit

cus sit incorrigibilis, aut in his criminibus: quæ expressim iuxta canonicas sanctiones, eam punitionem admittit: nec tamen inficior, posse contingere homicidium, aliudve crimen ita perniciosum Reipublicæ, inspectis loci, temporis, & personarum qualitatibus, quod arbitrio discretorum iudicum hanc traditionem iustissimè patiat, qua in re maturo consilio opus erit. Etenim responsio Romani Pontificis in dicto cap. nouimus, non tantum exigit ad hanc traditionem damnable flagitium, sed & damnosum requirit: quasi esse debeat ex ijs, quæ expressim in iure Pontificio nominantur: vel ex ipsius clerici incorrigibilis conditione reipu. damnosum, aut criminis grauitate atrocissimum. Hinc sanè colligitur, an verum sit, quod Abb. scripsit in capitu. primo. de his qui filios occid. dicens, clericum parricidam esse post degradationem tradendum iudici seculari item & illud, quod præmissa disputatione in definitum atque indecisum dimisit Alberti. in dicto cap. i. quæst. 11. nu. 87. & quæst. 15. num. 12. sit ne clericus post degradationem tradendus iudici seculari ob crimen læsæ maiestatis aduersus Principem laicum commissæ. Nam iuxta regulam iuris, & communem sententiam, nisi natura rei, & alia quæ negotio & crimini accesserint contrarium suadeat, traditio non est aliquo pacto facienda. quod sentiunt in hac specie Matth. Afflict. in constitu. Neapoli. libr. primo. rubr. 43. & Ioan. Bernard. in praxi. cap. 110.

Tandem his prænotatis deducitur text. in. d. c. i. de homic. commodè non posse accipere Pan. interpretationem. Imò verè is Canon intelligendus est in laicis homicidis, vt hi Ecclesiarum, & templorū immunitate minimè se tutari queant, cum per insidias, & proditorie aliquem occiderint. Quod si ita verum est, hic octauus intellectus contra Pan. omnino est admittendus. Proxius tamen examinatione admonendū est, eum dici proditoriū homicidam, qui veneno alterū occiderit secundū Bald. in. l. nemo. col. 3. de summa Tri. Anani. & Fel. in. d. c. i. de homici. item is proditorius homicida est, qui occiderit eum, qui eius inimicus non est: nihilq; tale præcauentem: cum nulla esset præcauendi causa, sicuti colligitur ex gl. in. c. clericus. 46. dist. Bal. in. c. i. in prin. col. 4. quib. mod. feu. amit. Bart. in. l. respiciendū. §. delinquent. ff. de pœnis. & Felin. in. c. i. vbi est text. optim. dum eum proditorem appellat, qui per industriam, & insidias alium occiderit, id est per insidiosam industriam: ita equidem sunt illius. c. verba exponenda ex glo. Bar. & Iaf. in. l. i.

in prin. ff. de pact. verb. Placitus, & consensus. id apertius constat ex Græca dictione, qua vti fuisse Septuaginta Interpretes in. d. c. 21. Exod. legitur enim *epithitai*, id est, industria aggressus fuerit. Scribit tamen Barto. in. d. §. delinquent. cum, qui propriū inimicum etiam à tergo, & incautū occiderit: non esse proditoriū homicidam: quia inimicus debuerat cautè præuidere, & præcauere ab inimico: sequitur Gerardus singul. 14. aduersus quos ego animaduerto id homicidium commissum fuisse per industriam studiosam: quod sufficit, vt homicida proditorius dicatur. text. in. d. c. i. & præterea ex iure Regio expressim hæc Bart. opinio corrui. perpen. l. vlt. tit. 7. libro. 8. ordina. quam ob rem mihi potius placet hunc homicidam proditorium omnino esse.

In his profectò casibus, vbi quis alium proditorie occiderit, & vt Hispani vulgò dicimus: *arraycion, y aleuofamente*, communis opinio contra Panor. potior est: nec templorū immunitas hūc homicidam, iure defendere poterit: imò ab Ecclesia is erit abducendus, vt dignam patiatur pœnam. Sed illud dubium est: an idem sit obseruandum, vbi quis absq; vlla prodicione, consulto tamen, & præuia deliberatione post repentinum iræ motum alium occiderit: nam hunc ab Ecclesia abduci posse: responderunt ferè omnes, qui aduersus Abb. communè opinionem tenuerūt: & præsertim Anchar. Specu. Alex. Guido Papæ, Boerius, Præctica Ferrarien. Chassan. & Alciat. quibus adstipulatur tex. in. d. §. delinquent. & ibi gl. ac Bart. Ang. item de malef. §. Appensatè. quibus in locis traditur grauius esse puniendū delictum homicidij: quod ex proposito, & deliberatione præuia commissum est: quam quod repente suborta rixa, iracundiæ calore, & impetu perpetratur. adhuc tamè: cum hoc homicidium manifestè distinguatur ab eo, quod proditorie contigerit: ipse hoc in casu iure veriore esse censeo. Panor. sententiam: secundum quam non est hic homicida ab Ecclesia abducendus: tametsi propter Doctorum authoritatem, & eorum communem opinionem contrarium sapissimè fiat.

Nonò, ab eisdem conclusionibus deducitur: homicidam simplicem, & si sponte, non fortuito, iniuriosè aliquem occiderit: non esse ab Ecclesia per vim abducendum. quod apparet: quia iure canonico is gaudet Ecclesiarum immunitate: sicuti apud omnes satis compertum est: & colligitur ad sumpra argumentatione ex casibus exceptis in dict. cap. inter alia. & in ca. vlt. cod. tit. & in dicto cap. i. de homi. per quæ & alia hanc opinionem commu-

communem approbat Alexan. consi. 145. lib. 7. Nec obstat huic illationi text. in auth. de mandatis Princip. §. nec autem homicidis. & l. Regia vlti. titul. 11. part. 1. gloss. in. l. fidei. C. de his, qui ab Ecclesi. confugi. vbi contrarium aperte probatur: siquidem hæc constitutiones quantum ad hoc iure Pontificio antiquantur, & tolluntur.

Decimo, hinc expediri poterit, quid in raptoribus virginum dicendum sit: iure etenim Cæsareo constitutum est †, eos non gaudere Ecclesiarum immunitate: & ideo ab eis per vim, & iniuros extrahendos fore. text. in dicto. §. neque autem homicidis. Rursus iure Pontificio id expressim vetitum est. text. in capit. de raptoribus. 36. q. 1. notant Panor in dict. capit. inter alia. & ibi Docto. dum censent neminem præter publicum latronem, & nocturnum depopulatorem agrorū ab Ecclesijs ad punitionē criminis abducendum esse: & existimant gloss. ibi iura ciuilia contrariū statuentia omnino tolli iure canonico. atque ita in specie de raptore communis est conclusio secundum Henri. in cap. Ecclesiæ. de immunita. Ecclési. col. 3. quam sequitur Petr. Belluga in Speculo Principum §. sed quia. numero. 12 à quibus ipse libentissimè dissentio: video etenim hoc crimen raptus virginum, esse grauissimum, & Reipublicæ admodum perniciosum, ac similitimum his quæ in. d. c. inter alia. excipiuntur. Deinde animaduerto iura Pontificia: post veterum patrum decreta non cōcedere Ecclesijs indistinctè hanc immunitatem: in d. eam denegare aliquot in criminibus: non alia ratione, quam quòd ea grauissima sint: & reipublicæ maximè incommoda: quæ quidem ratio, virginum raptui omnino conuenit: & ideo virginum raptores ab Ecclesia, & templis extrahi posse arbitror etiam iure canonico post Hippoly. in l. vnica. numer. 109. C. de raptu virgi. Nam & hoc expressum est. l. vlti. titul. 11. parti. 1. id vero, quod statutum fuit in dict. cap. de raptoribus. ad iura vetera, quæ hanc immunitatem licentius largiebantur, pertinet.

Vndecimo, eadem ratione, frequentissima Bernardi, Panor, & aliorum sententia respondebitur, Assassinos, cum hi in dicto capit. inter alia. non fuerint excepti †, Ecclesiarum immunitatē, si ad eas confugerint, in tutelam criminis habituros, quod non est tolerandum, perpenſa insigni Romani Pontificis constitutione in capit. 1. de homic. lib. 7. pro cuius interpretatione adnotandum est, Assassinos dici quoscunque, qui pecunia, aliove pretio conducti homines occidunt percutiuntve nihil tale ab eis præcauentes: sicu-

ti explicant Dom. Anchar. Imol. Vanchelius: & Philippus Probus in. d. c. 1. eam constitutionem intelligentes in his, qui aliquem hominem Christianum mandant occidi per homicidas pecunia ad id conductos, etiam si hi mandatarij Christiani sint. idem præmittunt Bart. in. l. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. nu. 4. idem Bart. in. l. Cicero. ff. de pœnis. Paulus Castr. in. l. 1. §. vlti. ff. de eo per quem fact. erit. Alex. consi. 166. lib. 7. Bal. & Salyce. in. l. non ideo minus. colum. pen. C. de accusatio. Angel. in. l. qui sepulchra. C. de sepul. viola. Hippoly. in pract. crimi. §. examinanda. numero. 21. & §. diligenter. numero. 156. & in. l. vnica. C. de raptu virgi. numer. 103. Ludo. Carrerius in practi. crimi. titu. de homic. §. circa tertium. in princip. & plerique alij passim idem, vti expeditum, fatentur: quorum opinio communis est, & consuetudine recepta. teste Areti. consil. 165. colum. 11. Sic sanè crimen istud Assassinium vtrunque dicitur: tam quo ad mandantem, conductoremve: quam quo ad mandatarium, & locatorem. His accedit, grauissimum †, & crimen esse, pecunia conductum alium occidere incautum quidem, & insontem, siquidem cum alioqui is, qui potum causa abortionis dederit, sequutusque fuerit abortus infantis iam animari, pœna mortis puniendus sit. l. penult. C. de Sicar. l. Diuus. ff. de extraordi. crimi. l. 8. titu. 8. part. 7. si verò abortus sit infantis nondum animati: pœna extraordinaria exilij sit puniendus. l. si mulierem. ff. de Sicar. & ibi Hippoly. ac Ioan. Igne. in. l. prima. §. occisorum. col. 3. ff. ad Syllania. notatur in cap. si aliauis. de homicid. Quòd si nec mors, nec abortus fuerit ex potione sequutus: vilis damnandus sit in metallum, & honestius in insulam relegandus amissa parte bonorum. textus in. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. tamen foemina, quæ ob pecuniam foetum etiam nondum animatum potionibus sumptis abegerit, vt locum faciat ventris substituto, mortis poena est puniēda. text. in signis in dicta. l. Cicero. cuius ad hanc rem meminere Felin. & Anania. colum. 1. in dicto capitu. si aliquis. Cardi. in capit. sicut. cl. 2. de homicid. Deci. in consilio. 135. quibus addendus est Anani. & inibi Bologn. consi. 1. col. vltim. Extat amplior, & elegantior dict. l. Cicero. species apud ipsum Ciceronem in oratione pro Aulo Cluentio, vbi inquit, eam foeminam ita punitam esse, nec iniuria, quæ spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, hæredem familiæ, designatum reipublicæ ciuem substulisset. Hactenus Cicero. Sed, vt ad Assassinos redeam, mihi non ad-

non admodum placet hæc communis interpretatio: opinor etenim ea, quæ iure statuta sunt aduersus criminis Assassini auctores, non esse recipienda, nec ad praxim deducenda contra eos, qui conductis pecunia ad id homicidis, alios occidunt, nec eos, qui proprias operas pecunia in hoc scelus locauerint, idque commiserint: sed tunc his constitutionibus locum fore, vbi quis aliquem Christianum occidit, opera & industria hominum quorundam infidelium, qui Gentilitio, Patriove nomine Assassini dicuntur, sicuti afferunt Archidia. & Ioan. Andr. in dict. cap. primo. de homic. in. 6. Aretin. consil. 165. colum. 11. Syluest. verb. Assassinus. & Caieta. eod. verbo. & verb. excommunicatio. casu. 16. Scribunt etenim Arch. & Ioan. Andr. & post eos Alberi. in Dictionario, verb. Assassinus, hos Assassinos esse quosdam infideles, qui subsunt principi itidem infidelis: a quo ita edocti, & instructi sunt, vt quos ille occidi iusserit, facillime occidant, atque arbitrentur mortem ex hoc non esse timendam, nec vllam penam ob crimen istud post obitum passuros: imò se obsequium præstare Deo opinentur. His conuenit, quod Raphael Volaterranus testatur libr. 11. capit. de sectis Syriæ: dicens, Assassinos esse Syriæ homines à pueritia ita instructos, vt inimicos Regis, aut domini, cui obediunt, eius mandato audacter incautos opprimant. Idem ferè de his tradit eleganter Paul. Æmilius, de rebus Francorum lib. 5. qui lib. 7. meminit, Arsacida Assassinorum Principis, qui quosdam Assassinos miserat pecunia accepta, vt Regem Diuum Ludouicum occiderent, sicuti historici quidam scripserunt in eadem commemorantes, cruenti consilij poenitentia ductum eos reuocasse. Vanum tamen Amalio vitium est, à tali hoste missos eodem mox ab eodem contra patrios mores reuocatos. Sed & idem auctor huius Arsacida & Assassinorum iterum in eodem libro meminit. * Huius auctoris Duaronus mentionem fecit, libr. 2. Annulariorum. c. 12. * Quo factum est, apud Christianos, hos admissos frequenter fuisse, & pecunia conductos, vt audacter quemcunq; occiderent. Hæc vero interpretatio apertissima fit si pensitemus verba, & seriemque text. in dict. c. 11. Præsertim inquit, Innocentius Quartus, cum nonnulli magnates taliter perimi formidantes: coacti fuerint securitatem ab eorundem Assassinorum domino impetrare, sitq; ab eo non absq; Christianæ dignitatis opprobrio, redimere quodammodo vitam suam. Quibus verbis apparet crimen hoc Assassini non ita latè accipiendum

esse, sicuti Doct. existimant, tametsi eorum opinio proculdubio communis sit, atque adco recepta, vt admodum pauci refragentur. Et præter alios eandem sequuntur ex iunioribus Thomas Grammati. voto. 8. 9. & 11. & Capicius decisio. Neapolit. 155. quibus non omnino adstipulatur Regia. l. 3. tit. 27. parti. 7. quæ subobscurè tractat, qui fuerint hi Assassini. Et profectò cum iuris vtriusque interpretes iuxta eorum sententiam frequentissime plura de Assassinis tradiderint, operæpretium me facturum opinor, si lectorem hæc de re tantisper admonuerim, communem opinionem proculdubio falsam esse opinatus.

Primum, verè cenfeo, Romanū, Summumq; Pontificem aduersus laicos, & seculares, qui ei subditi non sunt, quo ad temporalem iurisdictionem, nihil in eo capite statuere, etiam si aliquem Christianum occidi iusserint pecunia conductis homicidis: qui Assassini non sint. Huius equidem criminis punito ad Principem secularem pertinet non obstante dicti capitis constitutione, quæ tunc laicos poenis inibi expressis punit: quando hi Christianum aliquem occidi mandauerint, ministerio & opera illorum infidelium, qui Assassini dicuntur. Nam licet iurisdictione temporalis, & secularis ab Ecclesiastica distincta sit. capit. nouit. de iudic. capit. causam quæ, in secundo. qui filij sint legitimi. capit. Regum, 23. questione quinta. poruit tamen Summus Pontifex eam constitutionem edere nominatim contra laicos, ex eo quod crimen hoc sit admodum atrox, enorme, & Christianæ religioni perniciosum: siquidem opera infidelium fideles occidebantur passim in ignominiam Christianæ Republicæ: sic equidem illum textum adnotarunt Panormita. in capitu. si duobus. colum. secunda. de appellationib. & Barbat. in capitul. primo. numero vndecimo. de probationib. text. optimus in Clementi. prima. de testibus. Imò & Imperator ipse sub dictæ constitutionis poenis comprehenditur, si id crimen perpetraverit vt Ioan. Andre. inibi opinatur.

Secundò inferò, mandante aliquem occidi, pecunia conductis hominibus: qui Assassini infideles non sunt, etiam si mors sequuta fuerit, canonis illius excommunicatione minime affectum esse: cum ea excommunicatio tantum in eos lata sit, qui industria, & opera Assassinorū infidelium Christianum aliquem occidi mandauerit. Quod si communis interpretatio admittenda foret: hi essent excommunicati, qui industria alterius Christiani pecunia conducti: Christianum aliquem

interim

interimi mandarent: quod ni fallor, alienum est à dictæ constitutionis mente.

Tertio, eadem ratione existimo, eum qui alterum occidi iusserit: pecunia conducto homicida: & scelere sequuto: nequaquam diffidatū censere: nec exbannitum, nec publicum hostem esse existimandum: ubi conductus homicida fidelis est: & alienus à gente Assassina. Nec enim hoc causa admittenda est illius canonis constitutionis: quæ diffidatū esse pronuntiauit eum, qui fidelem opera Assassinorum occidi iusserit. Ea vero diffidationis pœna, ut interim hac dictione utar: ita est accipienda: ut diffidatus à quocunq; imperatore occidi possit. l. tertia. §. ultimo. ff. de Sacerdotibus. l. tertia. tituli. vigesimo septimo. parti. septima. Angel. consilio decimo quarto. Cynus in. l. reos. C. de accusat. sexta questione: notatur in authentica nauigia. C. de furtis. authentica. item quæcunq; que. C. de Episcopis & clericis. optimus text. in capitulo. scilicet. de pœnis. & in capitulo. primo. de schismaticis. in sexto. Nec mirum ita à Romano Pontifice statutum fuisse contra laicos crimen hoc Assassini committentes, quandoquidem licet pronuntiatione, & iudiciali sententia Princeps Ecclesiasticus mortis pœnam non inferat, capite per venerabilem. qui filij sint legitimi. ad finem legem tamen statuendo. eam potest infligere, ut Bald. notat in capitulo. secundo. de maioribus & obedient. cui accedat Ioannes Bernard. in practi. capitulo. quinquagesimo sexto. quo in loco addit, posse clericum absque mesu irregularitatis consilio Principi, ut pro certo crimine mortis pœnam lege statuat infligendam fore: eadem que legi condenda, clericis tantum prelati suffragium exhibens: licet postea ex lege ipsa aliquis occidatur, irregularis non est, quod & Dominus scribit in capitulo. ultimo. tertia. distincti. post Archidia. in capitulo. officia. vigesima tertia. questione quinta. Bald. in authentica. habita. in princip. C. ne filius pro patre. Anani. in capitulo. ad audientiam. colum. 3. versic. Tertio queritur. de homicid.

Quarto, eadem ratione constat cuiusdam dubitationis definitio: dubium etenim est, an sicuti per dictam constitutionem puniantur mandatores: ita & ipsi interfectores & percussores puniantur: quibusdam existimantibus inibi minimè puniri ipsos mandatarios. quod visum est Aret. in dicto consilio. centesimo sexagesimo quinto. col. vndecima. quem sequitur Alberti. in capitulo. primo. de heret. in sexto. questione vndecima: ad finem. Alii ex aduerso existimantibus dictæ constitutionis pœnas etiam mandatarium compre-

hendere peripeta legis ratione: sicuti asserunt Angelus de maleficijs. §. & dempronium mandatore in princip. Angel. in. l. prima. C. de sepul. violat. Paris de syndicato. verbo. inquisitio. Thomas Grammaticus dict. voto. 9. in fine. Antonius Capicius decisio. centesima quinquagesima quinta. Hippolytus in locis à me expressis in initio huius vndecimæ illationis. Imò ipsos interfectores, & homicidas pecunia ad id conductos in poenam tanti criminis frustratim scindendos, ac dilacerandos fore scribit Panormit. in capitulo. atq; clerici. in princip. nune. quadagesimo primo. de iudic. idemq; sensit Chassanæ. in consuetud. Burgund. rubri. prima. vers. videndum. numero septimo. hanc item opinionem, ipsum, scilicet, homicidam, ita ut mandatore puniendum esse, tenet Euerard. in Topicis capitulo. 76. & probat Regia. l. tertia. tituli. vigesimo septimo. parti. septima. Nam si vera est communis interpretatio huius criminis Assassinorum: itidem & vera erit hæc posterior opinio: at si vero adsumenda est Assassinorum significatio iuxta eum sensum, quem aduersus communem probauimus: constabit planè prior sententia: cum ex poenis in dicto capitulo. primo. statutis. plures infidelibus Assassinis minimè conueniant. Quia ipsos homicidas ab eodem canone prætermisissos fuisse, facilis est coniectura, ex eo quod infideles essent, nec eis pœnæ ab Ecclesia statutz conuenirent. Et nihilominus, si idem Assassini caperentur, crudeliter forent puniendi.

Quinto, hinc apparet ratio: cur ab eodem canone exigatur, occisum opera Assassinorum Christianum esse: ut pœnæ ibidem expressæ obtineant aduersus mandatore: sicuti tradunt Ioannes Andreas, & Doctor, ibi communiter. Bald. in d. l. quis non dicam rapere. columna. tertia. C. de Episcopis & clericis. Syluest. verb. Assassinus. Socius. Junior. consilio sexto. colum. ultim. tenentes hac in re, oportere: quod constet, occisum Christianum fuisse: ut sit locus his, quæ de Assassinis constituta sunt. hoc etenim ideo ab Ecclesia exigatur: quia grauem ignominiam Christianæ Reipublicæ fieri existimauit: si catholici viri opera, & ministerio infidelium occidantur.

Sexto deducitur, ex prænotatis, an verum sit quod pleriq; docuerunt, censentes sacerdotem, clericumve crimen hoc Assassinij committentem, eo ipso absque actuali, & solenni depositione, & degradatione, posse per iudicem laicum puniri. quæ ob criminis immanitatem sit speciali ratione hoc obseruandum secundum Lapum, &

pum, & alios in dicto capitulo primo. Hipp. in di-
cta. l. vnica, numero. 107. & in dict. §. diligenter.
numero. 160. & in dict. §. examinanda. numero
vigesimoquinto, quorum opinionem sequuntur
eam esse communem asseuerantes Albertinus in
capitulo primo, de hare. in. 6. quæstio. 11. nume-
ro. 88. & Ioan. Bernard, in pract. crimi. capitu-
91. idem notat Stepha. Aufreri. in Clementina
prima de off. ord. reg. 1. fall. 18. & optime Capic.
decisio. 372. Nam & ipse idem opinor. & id ad-
mittendum censeo vbi clericus ministerio Af-
falsinorum infidelium: aliquem fidelem occi-
derit, aut percusserit: alioqui admissa Doctorum
communij interpretatione, qua dictionem istam
Affalsinus, explicant, falsum existimo, quod ple-
rique tradidere: nempe absque vlla degradatio-
ne clericum ob crimen istud puniri posse a iudice
seculari. Imo an & tunc sit degradandus: & ex-
autorandus, tradendusque iudice seculari: pen-
det ab his, quæ diximus hoc in capite. versu. 8.

Septimo, vt ad institutum regrediar, hinc col-
ligendum est, verum Affalsini crimen commit-
tentem iuxta eam significationem, quam ipse
probatum non gaudere Ecclesiarum immunitate:
imo ab Ecclesia inuitum etiam per iudicem lai-
cum auelli posse, quemadmodum palam deduci-
tur ex dict. capitulo primo, de homi. in. 6. At si cri-
men. Affalsini iuxta communem sensum quis
commiserit, tunc demum ab Ecclesia extrahi po-
terit: eum & simul prodicionis crimen, & scelus
perpetrauerit: quod frequentius contingit. Et ta-
men qui communem interpretationem huius
Affalsinij criminis sequatur, consequenter & eius
authorem ab Ecclesia extrahi posse opinabitur
ex dict. capitulo primo. Sic & Specul. 2. part. de
Concilio. capitul. quadragesimoquinto. scripsit,
Christiana reipublicæ conuenire lege lata decla-
rari, Affalsinos posse ab Ecclesijs, & tēplis ad pu-
nitionem euelli.

11 Duodecimo, vt primam huius capituli mate-
riam repetamus: opinor hanc Ecclesiarum im-
munitatem, cum ea Ecclesijs †, non delinquenti-
bus hominibus concessa sit etiam excommuni-
catis prodesse, nec fugientem ad templum ob ali-
quod crimen: posse inde inuitū abduci, eo quod
excommunicatus sit: secundum Host. in summa
huius tit. Guilliel. & Imol. in Clem. de poenit. &
remiss. Henri. in capitul. vltim. de immunit. Ec-
clesi. columna quinta. Cosmam in pragmat. san-
ctione. tit. de interdictis. §. statuit. versu. inde. quo
rum opinio communis est, teste Boerio decisio.
110. numero. 7. licet contrarium probare conen-

tur, & teneant Summa confessorum, titu. de im-
muni. Eccles. quæstione quinta. & Felin. in cap. 2.
col. 2. de except.

Decimotertio, quanuis excommunicato pro-
fit Ecclesiarum immunitas: non tamen proderit
infideli: qui si ob scelus ab ipso commissum ad Ec-
clesiam confugerit: poterit ab ea iure extrahi, vt
condigna puniatur poena. gloss. in. l. 1. C. de his,
qui ad Eccles. confugi. per text. in ibi. gloss. item
in authen. de mandar. princ. §. publicorum. Abb.
in dict. capit. inter alia. numero. 6. Henri. in capi.
vlti. columna secunda. gloss. in dict. prag. sanct.
versu. inde. Boeri. dict. decisio. 110. Anani. in capit.
Judæi. in. 1. de Iudæ. Oldra. consil. 54. Saly. in dict.
l. 1. Cinus in. l. præsentis. 1. quæstio. C. eo. tit. quo-
rum opinionem communem esse fatetur Hip-
po. in. l. ex senatusconsulto. ff. de Sicar. num. 10.
Contrarium tamen notant glo. in dict. cap. inter
alia, & ibi Host. Ioan. And. & Card. quæstione. 1.
And. Tiraquel. in tractat. de primogenijs. quæst.
66. nume. 8. Hugutio in cap. definiuit. 17. quæst.
4. Felin. in dicto capi. Judæi. Imola post alios in
Clem. 1. de poeni. & remiss. Syluest. verb. immu-
nitas. 3. §. 3. Hippol. in. l. vnica. C. de rapt. virgi. nu-
mero. 114. quæ quidem sententia fortassis vide-
bitur frequentiori authorum calculo recepta: ta-
met si ipse potius priorē probauerim. non enim
par est ab Ecclesia defendi eum, qui eius gremio,
tutelæ, & fidei committere seipsum recusat.

Decimoquarto, eadem ratione, & profecto
fortiori: hæreticus non est ab Ecclesia defenden-
dus: imo is poterit inuitus ad punitionem crimi-
nis a Sacris templis abduci, quod in specie adno-
tarunt Gonfallus a Villadiego in tract. de hæret.
quæst. 11. nume. 15. & Hippoly. in dict. l. Ex sena-
tusconsulto. ad finem. Boerius dict. deci. 110. di-
cens idem esse in blasphemis, atque ita apud Gal-
los pronuntiatum fuisse.

Decimoquinto, ex his discuti poterit: an fu-
giens ob aliquod crimen ad Ecclesiam, quem fu-
gientem iudex aspectu & cursu persequitur: pos-
sit ab ipso iudice euelli & a templo † deduci ad
punitionem: siquidem id posse iure fieri existi-
marunt Cynus in authent. si quis ei. C. de adulte.
Alexand. consilio vigesimoquarto. numer. vige-
simo sexto. libro secundo. Hippo. in dict. l. vnica.
numero. 111. quibus aliqua ex parte suffragatur
Iurisconsultus in. l. quod ait lex. §. vlti. ff. de adul-
te. Ego sanè non video, qua ratione hæc senten-
tia defendi possit, nec legi apud ius Canonicū:
imo nec ciuile locum aliquem, quo ea probati
valeat: & ideo vere, ni fallor, opinor, fugientem

ad Ecclesiam, minimè posse inde per vim extrahi: ex eo quod fugiēs à iudice seculari, vel ab eius familia, cum ad oculum & propè persequente, fuerit Ecclesiā ipsam ingressus: iura etenim Pontificia, quibus hoc in tractatu standum est, nequaquam patiuntur exceptionem istam: imò hac in specie eorum ratio firma: & valida est: quamobrem aduersus Cinum hanc opinionem asserunt iure veriore esse Bald. Roma. Alexand. & Iason in l. plerique. ff. de in ius vocan. Henri. in ca. vltim. columna tercia. de immunit. Eccle. Chassanæ. in consuet. Burgund. rub. 1. §. 5. vers. Archidiaconus. numero. 116. Ioan. Lupi in rub. de donatio. §. 38. numero quarto. Rode. Xuares in l. secunda. titu. de los gouernos. quæstio. 5. & Ioan. Igneus in l. 1. in prin. colum. 2. & 3. ff. ad Syllani. quin & Carol. Moli. in dic. Alex. conf. scribit. Alexandrum in eo responso loquutum fuisse argumentando: non autem affirmando: sentiens planè Cini opinionem veram non esse. Sic sanè aduersus eam pronūtiatum fuisse testatur Boerius dict. decis. 110. col. penult.

Decimosexto, oportet ex his probare Archid. sententiam: is inquam in capitul. sicut antiquitus. 17. quæstione quarta. scribit †, captum a iudicis secularis familia: dum per Ecclesiam ad carcerem publicum ita captus ducitur: posse ab eadem Ecclesia inuitum abduci. Nec enim verè is à templo violenter euellitur: sed per id templū, captus extra Ecclesiam ad carcerem ducitur: nec libet templum ingressus est: quamobrem sequenti Archid. idem tenent Ioā. Lupi in dict. §. 38. numero. 4. & Ioan. Igneus in dicta. l. 1. in prin. colum. 3. quibus suffragatur text. singul. in l. si quis post hanc. C. de ædific. priuat. idem notat Oldra consil. 54.

Decimoseptimo, perpensis primis huius capituli principijs, ipse arbitror, non posse iuste ab Ecclesia euelli eum: qui dum captus esset à iudicis familia: ab ea seipsum exemit: & ita liber ad Ecclesiam fugerit: sicuti in specie asserit Ioan. Igneus in dicta. l. 1. colum. 3. Boer. dicta decisio. 110. colum. penult. Nec Archid. in dict. capitul. sicut antiquitus. contrarium probat: quanuis Chassanæ. in dict. vers. Archidiaconus. nu. 115. id ex ipso Archid. falso deduxerit: & asseueret ita apud Gallos iudicatum fuisse.

Decimooctauo, ex his constat iure Canonico, cui standum est, non posse quem inuitum ad criminis punitionem ab Ecclesia extrahi, etiam si is captus in carceribus, ipsum carcerem confregerit: & ad Ecclesiam fugerit, quod in specie tradit

Boerius dicta decisio. 110. col. penult. qui refert, Arresto lato hanc sententiam probatam fuisse. eandem Chassanæ. dicto vers. Archidiaconus. numero. 116. probat, & si testetur contrarium in Gallia iudicatum fuisse: & seruari frequenter. quæ quidem praxis ex eo etiam improbat, quòd si quis exiens in carceribus prædito iuramento de redeundo exierit obtenta custodis licentia, & fugerit ad Ecclesiam: non poterit inde inuitus extrahi: secundum Barth. Brixii. quæst. Dominicali 38. Alberti. in l. fidei. C. de his, qui ad Ecclesi. con fugi. Henri. in capit. Ecclesiæ. in fine. de immunit. Ecclesi. Præpo. in capi. ius gentium. numero. 10. 1. dist. & Aufreri. in additionibus Capellæ Tholosanæ. 422. qui tamen permittendum esse censent, hunc de quo hac in specie agitur, abduci ab Ecclesia, si iuste captus, & in carcerem detrusus fuerat: modo cautum ei sit quo ad corporis pœnam: ita quidem, vt ad eam patiendam, & quoties ea timetur, ab Ecclesia euellendus non sit, etiam si captus iuste fuerit.

Decimonono, oportet perpendere crimina excepta à regula generali in. d. ca. inter alia. nempe nocturnum depopulatorem agrorum: is etenim periculosior est grauiusque peccat, ac delinquit: huicque difficilior resistitur. argumento eorum quæ de fure nocturno notantur in capitulo secundo. & 3. de homicid. & in l. itaque. ff. ad. l. Aquil. & in l. furem. ff. ad. l. Cor. de Sicar. Sic etiā excipitur fatuosus latro cuius mentinit Iuriconsultus in l. capitaliū. §. famosus. ff. de pœnis, cuiusque cognitionem obiter & nos attigimus hoc lib. capitulo nono. numero septimo. quem & in hac materia, viarum grassatorem interpretantur Regia. l. pe. tit. 11. part. 1. Oldra. consil. 154. Belluga in dicto. §. sed. quia. nu. 13. in Speculo Principum. Quasi secundum eos simplices fures ab Ecclesia extrahi non possint: quod iure probari facillime poterit. Consuetudo tamen consensu clericorum, & laicorum instituta: obtinuit fures etiam simplices non gaudere templorum immunitate, atque ita passim ab Ecclesijs abducuntur inuiti à iudicibus secularibus.

Vicesimo, principaliter oportet expendere quid agendum sit de simplicibus debitoribus ære alieno grauat: qui hac ex causa ad Ecclesias confugiunt? Nam eos posse ab Ecclesijs inuitos extrahi aliquot rationib⁹ † forsā persuaderi poterit. & primo ex eo quod debitor fugitiuus capi potest die feriato, tēporeque, celebratione speciali diuorum publice sancto. glos. celebris in l. vltim. C. de ferijs. quam sequuntur Bald. in cap. fina. eo,

fina. eo. titu. Baptista de S. Seuerino dicens eam
 singularem esse in tracta. de debit. susp. & fugit.
 questione octaua. tenet Bar. in. l. ait prætor. §. si
 debitorem. ff. si quid in fraud. credit. Bar. idem in
 dict. l. vltim. Ag. Arret. & ibi Iaf. numero septua-
 gesimo septimo. in princip. de actioni. Alberi. di-
 cens ita communiter obseruari in. l. feriat. ff. de
 ferijs. Nec id mirū, cum & fugitiuus debitor ob
 fugę periculum capi possit à iudice in competi-
 ti vt existimat Ancha. consilio. 192. cui accesserunt
 Socin. & Iason colum. vlti. in. l. secunda. ff.
 de iuris. omni. iudi. & Carol. Moli. in consuetu.
 Parisien. titulo primo. §. 6. gl. 6. numero septi-
 mo. quod si debitor fugitiuus tēpore feriato in
 honorem diuinū capi potest, poterit sanē & in
 loco Sacro. argumento sumpto de tempore ad
 locum. l. vinū. ff. si cert. pet. l. vlt. ff. de triticar. l.
 ratio. §. si per venditorem. ff. de actio. empti. qua
 ratione debitorem fugitiuum ab Ecclesia abdu-
 ci posse, tenent Iaf. in dict. l. vinum. nume. quin-
 to. & Euerardus in topicis in capit. de loco à tē-
 pore. His suffragatur, maximē in his Hispania-
 rum Regnis, quod lege Regia Hodie. l. quarta. §.
 6. & septima. titulo. decimonono. libro quinto.
 Recopilat. debitores tradendi sunt, si soluere ne-
 queant, ipsis creditoribus in seruitutem quandā
 sicuti capite. 1. huius libri ostendimus: & ideo vi-
 detur posse debitorem ex trahi ab Ecclesia ad ex-
 hibēdum creditori seruitium istud: quemadmo-
 dum in hac specie, præmissa lege ista, viuum est
 Oldrad. consilio quinquagesimo quarto, & Au-
 fterio in Capel. Tholof. 422. & Panorm. in dict.
 capit. inter alia. nume. vigesimo secundo. Alberi.
 in 1. part. statū. quæst. trigesima nona. & in rubri.
 C. de his qui ad Eccles. confu. Boerio decisi. 215.
 numero septimo. cum seruus fugiens ad Eccle-
 siam possit ab ea abduci vt domino seruiat. text.
 in dict. capit. inter alia. l. si seruus. C. de his qui ad
 Eccles. confug. quam legem Honorius & Archi-
 dius Imperatores tulerūt Eutropij eunuchi con-
 sulis iudicio & persuasione, eamque iniquo ani-
 mo diuus Chrysostronius tulit, eoque nomine
 graues inimicitias cum Eutropio exercuit. At
 cum fortuna tulisset, vt ob iram Cæsaris Eutro-
 pij ad Ecclesiam confugisset & in æra sederet,
 diuino iudicio factum esse Chrysostronius dixit,
 vt eo auxilio, quod abstulerat, ipse indigeret, vt
 scribit Otho. libro quarto Chronicorum capitu-
 lo decimonono. quem & Alciat. refert libro se-
 cundo parergo capitulo quadragésimo quinto. ex-
 rat ipsius Chrysostronius in Eutropium increpato-
 rius sermo. Cuius rei etiam meminit Nicepho-

rus Historię Ecclesi. libro decimotertio. capitul.
 quarto. Qui tamen scribit, Eutropium persuasit
 se Imperatoribus, vt legem ferret, ne quis ad Ec-
 clesiam confugeret. Quod si quis ad eam confu-
 gisset, & supplex Deo factus esset, atque in tem-
 plis metus causa versaretur, vt inde extrahere-
 tur. Idem prius scripserant Socrates libro. 6. ca-
 pitulo quinto. Sozomenes libro octauo. capitu-
 lo septimo. Cassiodorus libro decimo. Tripart. ca-
 pitulo quarto. & Prosper. tertia parte. de promiss.
 capitulo trigésimo octauo. Nec lex ista de seruis
 ab Ecclesia extrahendis lata est. Sicuti ex his au-
 ctoribus constat, & præ cæteris ipse Nicephorus
 tradit adijciens, post supplicium Eutropij legem
 istam ex publicis monumentis sublatam, & no-
 men Eutropij ex Catalogo consulum expunctū
 fuisse. quorum prius ex Sozomene, posterius ex
 Socrate accepit. vnde nihil hoc pertinet ad. d. l. si
 seruus. Quicquid Alciato visum fuerit. Nec en-
 nim diuus Chrysosto. indignē tulisset legem ma-
 ximē iustam, vt seruus à domino ad Ecclesiam
 fugiens inde abduceretur, vt domino seruiret.

Sed profecto, debitorem fugitiuum ab Eccle-
 sia minimē abduci posse: templorumque immu-
 nitate gaudere, iure verius est. Nec enim alicubi
 expressum est in hac specie Ecclesiarum immu-
 nitatem nō prodesse his, qui ad eas confugiunt,
 & ideo regulę standum est. sic sanē hanc partem
 sequuntur Docto. communiter, præsertim Abb.
 in dict. capit. inter alia. numero vigesimo secun-
 do. Oldra. in dict. consilio quinquagesimo quar-
 to. tex. singula. in. l. præsent. C. de his qui ad Ec-
 conf. Regia. l. secunda. titulo vndecimo. part. 1.
 etiam si debitor fugiens ad Ecclesiam sit obno-
 xius publicis tributis, secundum Abb. in dict. ca-
 pitul. inter alia. Cynum in dict. l. præsent. Au-
 fre. in dict. Cape. Tholof. 422. & Syluest. verb.
 immunitas. 3. §. tertio. idem expressim cautum
 extat Machabæo. 1. capitulo decimo. licet con-
 trarium in Cæsarium Nouellis statutum fuerit. in
 authent. de mand. princi. §. publicorum. is enim
 text. tanquam iuri Pontificio hac in re contra-
 rius recipiendus non est. Imo & in Hispaniarum
 Regnis non obstante lege Regia. Hodie dict. l.
 quarta, quinta, sexta, & septima. titul. decimono-
 no. libr. quinto. Recopil. de tradendis in seruitu-
 tem debitoribus ipsi creditori, nō possunt ab Ec-
 clesijs debitores abduci. Hodie. l. decimatertia.
 titulo secundo. libro primo. Recopil. quod ele-
 ganter ostendit Roderi. Xuares in dict. l. secun-
 da. de los gouernos. questione quinta. quia dict.
 l. secunda. si seruus. obtinet in vero seruo, & in iu-

re verè seruitutis, quod equidem etiam lege Regia non datur creditori in ipsùm debitorem vt manifestum est. Sic & olim ab Alyslo, quod Romulus instituit minimè debitor abducebatur, auctore Plutarch. in Romulo, sed & in Epheso Diana obærat, cum in illius templum confugissent Asylum ac securitatem à fœneratoribus præstabat, vt idem Plutarchus scribit in libr. De vitanda vsura. fuit & Mineræ Calydoniæ tanta religio, vt capitalem fraudem ausû, aut pecunia iudicati, qui ad illam confugissent, noxa, pecuniaque soluerentur. quod item Pergami in Asia receptum erat si quis ad Æsculapij ædem confugisset, vt Alexander Polyhistor scribit.

Nec Iasonis argumentatio sufficiens est, siquidem hac in specie minimè licet de tempore ad locum argumētari propter disparē rationem quæ manifesta est, & cōstat. Nam tempore feriato licitum est homicidam, alioſve delictorum reos capere, quod Iason ipse non negauit & probatur in. l. Prouinciarum. C. de ferijs. & tamen hos non licet ab Ecclesia abducere. qua ratione à Iasone recedunt inibi Deci. numero octauo. Purpura. numero decimo. & Alciat. qui Panormitan. & communem sequuntur. posset fortasse Iasonis sententia apud Hispanos admitti in mercatoribus, & campforibus qui maximo reipubli. dispendio, ex pecunijs, & rebus alienis dum negotiationem quæstuariam exercent, operam vsuris & fœnoribus strenue dantes, laute, & opipare viuentes decocti tandem vsuram faciunt, & ad Ecclesiam fugiētes creditores omnes misere fallunt. quod grauissimum crimen est, & ob id famosi latrones appellantur, ac vt tales, grauissima pœna puniuntur, pragmatica lege octuagesima. hos etenim vidi ab Ecclesijs violenter ad criminalem punitionem à iudicibus euelli, quod an iuste fiat, aliorum esto iudicium, id etenim posse iure fieri probat, & tenet Boerius decisione. 215. numero. 7. quo in loco plura de his mercatoribus tradit.

Nec tamen me latet in supremo Regis & Cæsaris prætorio quæstionem hanc anno Millesimo Quingentesimotricesimo controuersam fuisse, & ob id datas literas Regias, rescriptumque esse iudicibus Ecclesiasticis, vt, præstata per iudicem secularem cautione de non puniendis criminaliter debitoribus, ipsosmet debitores quoscunque ab Ecclesijs abducerent, & eorum bona, si quæ debitoribus in Ecclesiam detulerint. Alioqui ipsis iudicibus Ecclesiasticis præuia monitione nolentibus, aut negligentibus debitores ab Ec-

clesijs abducere, id munus delegatum est eodē Regio rescripto, & iniunctum iudicibus secularibus. extat hoc Principis decretum inter alia quæ Granatæ Anno Quingentesimoprimum excussa fuere Regij tenatus inibi commoratis iussu. Hodie. l. decimatertia. titu. secundo. libr. primo Recopilat. Idem ad iudices Ecclesiasticos rescripserant Catholici Reges Ferdinandus, & Elyzabeth Anno Quadragesimo nonagesimo octauo, quemadmodum inter huius Regni pragmaticas sanctiones refertur ad finem ipsius operis. idem quæ lege Regia apud Gallos sancitū fuit auctore Rebuffo, Tomo secundo. de Regijs constitutionibus. titu. de immunitate Ecclesiarum. articulo secundo.

Vicesimoprimum ex Canonum constitutionibus apparet, quodcunque crimen committentem in ipsis diuinis templis, & in ipsa Ecclesia, ab eis iustissimè euellendum fore. capitul. vltim. de immunit. Ecclesi. cuius ea est potissima ratio quod indignum sit Ecclesiam auxilium exhibere ei, qui intra ipsam delinquens iniuriam templis intulit. capitul. quia frustra. de vsuris. accedit ad hæc & secunda ratio, cum in Ecclesia delinquens, ea fiducia & spe deliquisse videatur vt ab ipsa Ecclesia defenderetur, alioqui crimen non commissurus: & ideo grauem iniuriam Ecclesie facit, ab ea adsumens ansam & delinquendi occasionem. atque ita passim omnes conueniunt in hunc casum: licet Ludouicus Romanus consil. 234. contrarium teneat autoritate gloss. in capitul. frater. decimaseptima quæstione quarta. quæ vt vulgo in omnibus fere codicibus legitur expressim asserit, delinquentem in Ecclesia ab ea auelli non posse, cuiusque immunitate gaudere, atsi tollatur à gloss. dictio, non, quæ proculdubio expungenda est, attenta ipsius gloss. intentione, potius probat decisionem text. in dicto capitul. vltim.

Vicesimosecundo deducitur, eum qui in Ecclesia crimen aliquod commiserit, etiam sine spe, & absque fiducia consequendæ immunitatis ab eadem Ecclesia, adhuc abduci iuste posse: nam ex prædictis rationibus & si posterior hoc in casu deficiat, prior tamen omnino obtinet. Quamobrem hanc illationem tenet Panorm. in dict. cap. vlt. colum. 2. quæ verissima est seruanda secundum Aufreri. in dict. Capel. Tolosana. 422. prohibeturque ex sequentibus illationibus, quæ ad interpretationem dicti capituli vltimi statim expressim tradentur.

Vicesimotertio, delictum committens in Ecclesia

clesia non tantum illius Ecclesie immunitate priuatur & ab ea abduci poterit, sed & à quacunque alia propter crimen intra Ecclesiam perpetratum, sicuti post Doctor. antiquos Henricus probat in capitu. Ecclesie. columna tertia. de immunit. Ecclesie.

Vicesimo quarto, fortius asseritur, crimen in Ecclesia commissum non tantum eius authorem priuare immunitate Ecclesiarum quo ad illud delictum, sed & quo ad omnia alia crimina, quae commiserit extra diuina templa, quasi ob iniuriam Ecclesie illatam dignius sit hac generali immunitatis priuatione: quod expressim tenent Capella. Trolo. decisione. 422. & Chassan. in consuet. Burgun. rubrica prima. §. quinto: vetic. Archidiaconus. nume. 112. contraria tamen sententia verior apparet, ex regula iuris Pontificis; quæ in hac specie minimè reperitur. sublata, arguit ita respondet Boerius id. decisio. 110. op. lib. vltima.

Vicesimo quinto, ita sunt hæc intelligenda, vt delictum in Ecclesia commissum causa potissima sit vt delinquens iure Ecclesiasticæ immunitatis priuatus: modo crimen graue sit. Nam si sit leuissimum intra Ecclesiam commissum, non est ab ipsa Ecclesia abducendus ipse delinquens, sicuti existimant Abb. in dict. capitul. vltim. post Hostien. & Doctor. ibi. Henric. in dicto capitul. Ecclesie. columna tertia. Aufrerius dict. decisione. 422. Syluest. verb. immunitas tertio. §. secundo. & Angelus Castrensis, Pauli Castrensis filius in consilio. 459. columna prima. libro secundo consiliorum patris, vbi asserit hanc opinionem communem esse.

Vicesimo sexto, attenta ratione tex. in dict. capitulo vltimo. si quis prope Ecclesiam ex proposito delictum commiserit ita deliberate, vt coniectare possimus, cum spe Ecclesiasticæ immunitatis deliquisse, ab Ecclesia is abduci ad criminis punitionem poterit secundum Anch. in dict. capitul. vltim. Henric. in dict. capi. Ecclesie. colum. 3. & Alciat. in reg. 3. de præsumptio. capitulo trigesimo tertio. Hinc scribit eleganter Ioan. Lupi in cap. per vestras. §. 10. de donationib. inter vir. & vxor. peccantem spe consequendæ absolutio- nis virtute & ratione indulgentiarum, & Aposto- licarum literarum, non posse ex vi ipsarum ab- solu. quod probari item potest per tex. in c. quan- do. in. 1. de consecra. distinctione quarta. & in ca- pit. illud. de cleri. excomm. minist. & in. l. prima. §. hæc autem actio. ff. si quis testam. lib. esse iuss. fuerit. quibus mire conueniunt pulchra verba La-

stantij Firmiani, qui lib. 6. diu. insti. capitulo. 13. ita de Eleemosina inquit. Nec tamen quia pecca- ta largitione tolluntur, dari tibi licentiam pec- cãdi putes, abolerentur enim si Deo largiare, quia peccaueras, Nam si fiducia largiendi pecces, non abolerentur. His vero, vt cautius Lactantij verba intelligas. S. Thom. & ibi Caietan. 2. 2. quæst. 21. artic. 2. ad. 3.

Vicesimo septimo, ex his opinor, non gaude- re Ecclesiarum immunitate eum, qui ex loco pro- fano sagitta, iaculo, aut scoppo, existentem in Ecclesia percusserit, non enim potest commodè negari crimen istud in Ecclesia commissum fuisse, cum id scelus etiam si initium habuerit à loco non sacro, in Ecclesia tamen executionem & perfectionem habuit, quamobrem non possu- mus inficiari Ecclesie factam fuisse iniuriam, quod probari potest auctoritate Bald. in. l. si quis non dicam rapere. colum. 3. Ci. de Epis. & cleric. Pauli Castrensis in. l. si vt proponitur. ff. de fideiussio. item Bal. in. l. muleum Interest. pen. colum. versi. Sed hic quæro. Cui quis alteri vel sibi, quibus & Hippo. accedit in. l. vnica. C. de rapt. virg. cum. 250. & sequenti.

Vicesimo octauo, examinanda est hoc in loco opinio Angeli Castrensis, qui in dict. consil. 459. libro. 2. inter Pauli sui parentis responsa: exi- stimat furem qui rem furto ablatam intra Eccle- siam contrectauerit: eaque vsus fuerit, posse ab Ecclesia abduci, nec eius immunitate gaudere, ac si furtum in Ecclesia commississet, quod tamè extra Ecclesiam perpetravit, quasi hæc contrec- tatio, quæ in Ecclesia fit, nouum furti crimen ve- re dici valeat. Nam licet regulariter delinquens sit ad locum delicti; & ad urbem vbi deliquerit remittendus, vt inibi puniatur. l. si cui. §. vltimo. & l. vltima. ff. de accusationib. & in Authenti. vt nulli iudic. §. si quis vero comprehensorum. col- latione. 9. Regia. l. secunda. titu. decimosextimo. lib. octauo. ordina. Hodie. l. tertia. titu. decimo sexto. lib. octauo Recopilat. & notatur in. l. pri- ma. & in Authenti. qua in Prouincia. C. vbi de cri- mi. agi oport. gloss. in capit. vltimo. de foro com- peten. dicto verbo. de more. & in. l. à diuo Pio. §. sententiam. ff. de re iudica. si tamen quis Toleti rem furto abstulerit, eamque Hispalim deferat, poterit à iudice Hispalensi ob nouam contrec- tationem puniri, nec is tenebitur furem ad iudi- cem Toletanum remittere. quod Bart. notat in l. si dominum. ff. de furtis. & ibi Alexan. Guido quæst. 202. Bald. in. l. vnica. col. 7. C. de confess. idem Baldus consil. 771. libro tertio. Angel. Ca- Tom. j. Var. Reso. V v 3 stren

strensis in dict. consil. 459. quorum opinio communis est secundum Nicol. Boerium decisione decimatertia. numero quadragesimoseptimo. 17 sed quia hæc sententia dubia quibusdam visa fuit: siquidem contrarium tenet Fulgosius consilio 149. columna secunda. & Bald. in dict. consilio 471. asseuerat Bartoli opinionem non seruari, nec admitti in praxi, eamque late reprobat pluribus rationibus Marcus à Mantua apophthegmate. 103. ex ducentis posterioribus: ego maximè dubius sum, an verum sit quod in hac materia de Ecclesiarum immunitate Angelus Castrensis adnotauit: imo, vt ingenue fatear, eius opinionem falsam esse censeo: licet concedam rem ipsam furto ablatam posse ab ipso fure. etiam intra Ecclesiam per vim auferri vt domino restitatur, ne Ecclesia occupantem rem alienam tutari videatur, atque ita arbitror intelligendam esse decisionem text. in dicto capitul. vltim. de immunit. Ecclesi.

Vicesimonono, constat non tantum laicos sed & maiori ratione clericos inuitos ab Ecclesia euelli non posse etiam a iudice Ecclesiastico: quemadmodum post Innocentium, Cardinalè questione sexta. & alios in dicto cap. inter alia. Roma. respondit in consilio. 234. & consil. 227. 16 cui Panormita. refragatur † in dicto cap. inter alia. numero decimotertio. scribens, iudicem Ecclesiasticum posse clericum inuitum ab Ecclesia abducere ad criminis punitionem, quod consuetudine & moribus obtinuit, vt testatur Ioan. Bernar. in pract. criminali. capitulo. 115. qui tamen asserit Roman. opinionem magis communem esse: & opinatur eam seruandam fore vbicūque crimen, quod clericus commiserit, sit dignum degradatione, & traditione curiæ seculari, tunc etenim vel clericus non est ab Ecclesia abducendus: aut si abductus fuerit non est curiæ seculari tradendus. qua in re ipse considerandum esse censeo, in criminibus, quæ digna sunt degradatione & traditione iudici seculari facienda, nõ obtinere locum, Ecclesiarum & templorum diuinorū immunitatem, cum atrocissima sint. Et ideo si crimen à clerico perpetratum exigat degradationem, & traditionem, ac præterea eiusmodi sit, vt fugientem ad Ecclesiam priuet iure immunitatis Ecclesiasticæ, non video qua ratione clericus ab Ecclesia extrahi non valeat, ac demum curiæ seculari post degradationem tradi. alioqui iustissimum est, traditionem minimè fieri: in quo oportet maturius cogitare.

Tricesimo, apparet ex præmissis, fugientem

ad Ecclesiam, qui ab ea iure abduci non potest, minimè esse intra eandem Ecclesiam, neruis, compedibus, aut catenis vincendum †, ligandum ve, ne fugere quo libuerit, ei liceat. hoc etenim contra Ecclesiasticam libertatem, & immunitatem fit: & ob id fieri non debet. quod deduci potest ex cap. definiuit. 17: questione quarta. l. præfenti. C. de his qui ad Ecclesi. confugi. l. 2. titu. 11. parti. 1. tenet in specie Guido Papæ decisio. 121. scribens contrarium: moribus receptum esse, & id permitti potest, vbi ambiguum sit debeatne gaudere delinquens Ecclesiæ immunitate, modo vincula ab vtroque iudice Ecclesiastico & seculari injiciantur, sicut tradit Belluga in Specul. Princip. rubri. 11. §. sed quia. numero vigesimoprime.

Tricesimoprime, eadem ratione inferitur, vbi immunitas Ecclesiastica iure seruanda est, non posse Ecclesiam ipsam obsideri, vt ad eam fugientibus alimenta, victus, & vestitus minimè defrantur, cum hoc sit immunitatem omnino violari. quod probatur in dicta. l. præfenti. & in dicta. l. secunda. secundum Hostiens. Abb. numero decimotertio. & communem in dicto capitul. inter alia. Guido. dicta questione. 121. nec contraria consuetudo valet, vt latè ostendit Ioannes Igne in. l. prima. in principio. ff. ad Syllantia. scribit tamen Andreas Alciar. libr. septimo paterg. capit. septimo. Pausaniam Lacedæmonium proditoris accusatum, cum in templum Palladis Chalciceæ confugisset, à matre obstructa pariete, templi ianua, coactum fame mori. citat huius historiæ authorem Æmilium Probum, sed & Ioann. Stobæus sermone. 37. eiusdem meminit, ex Gesneri interpretatione in hunc sanè modū. Cum Persæ Græciam vastarent, & indigenæ omnes perturbati essent, Pausanias Lacedæmoniorum dux quingentis auri talentis acceptis à Xerxe Spartam proditurus erat. Cæterum, interceptus Epistolis Hegefilaus eius pater, cum rem intellexisset ab illis, qui in Epistolas inciderant, persequutus est filium ad templum vsque Mineræ, quæ Chalciceæ ab ædænea cognominatur: ibi foribus templi obstructis per lateres, vna cū vxore sua Pausaniæ matre, introitum custodiuir, & proditorem fame necauit, quem mater mortuū sublatum extra fines Spartæ proiecit. Hactenus Stobæus ex Chrysermo in secundo libr. Historiæ Persicæ. Plutarchus item in parallelis capitulo vigesimoprime. Persis, inquit, Græciam discursionibus, ac prædis infestantibus, Pausanias Lacedæmoniorum Imperator quinquaginta auri talen-

ri talenta, vt Spartam proderet à Xerxe acceperat. Quod vbi deprehensum est, pater Agefilaus vsque ad Chalciocæ Palladis templum filium inlectatus cocto latere ita templi fores obstruxit, vt eum inedia consumpserit, mater autem in sepultum eiecit: quemadmodum Chrysermus historiarum secundo refert. Hæc Plutarchus. cuius testimonio adducor, vt existimem apud Stobæum corruptam esse vocem in talentorum numero. Sed & Diodorus Siculus libro vndecimo. Idem ferè de Pausaniæ morte scripserat. Eiusdè mortis meminit Lycurgus in oratione contra Leocratem: & Aelianus libr. 9. de varia Historia. Ad hanc Pausaniæ occisionem putat Alciatus alluisse Quidium in Ibin.

Obstrucloque necem patriaris limine templi.

Ve legem pœna cui dedit ipsa parens.

Idem Plutarchus capitulo vigesimo secundo. in parallelis scribit: Romanis aduersus Latinos bellum gerentibus, quendam patritium genere, inopem tamen adolescentem Cassium Brutum nomine, dicta mercede portas aperire volentem, deprehensum ad auxiliare Palladis templum confugisse, tandem ab eius patre Cassio signifero occlusis templi foribus fame necatum fuisse, in sepultumque à parente eiectum esse. quod adducit ex Clynonimo in libr. no. rerum Italicarum. Paulo aliter Pausaniæ mortem, & quod is fugiēs ad templum Palladis Chalciocæ impunitatem solus non meruerit tradit Pausaniæ libro tertio in Laconicis. & Thucydides libro primo. de bello Pelloponensiaco. quo in loco Laurentius Valla è Græco vertit, Palladem Chalcedoniam, cum vertere debuisset Chalciocam. Huius etiã templi Chalciocæ mentio fit à T. Liuiio libro quinto. decad. 4. & Polybio libro quarto. vt obiter lectorem admoneam, Nicolaum Perottum non satis huius dictionis cognitionem habuisse, qui templum ærario vicinum fuerit interpretatus. Pausaniæ vero matrem Alciæan nominat Thucydides interpretes, patrem autem ipse Thucydides Cleombrotum fuisse scribit.

Tricesimo secundo, dubitatur ex hoc, quid dicendum sit de delinquente, qui cum ad Ecclesiã confugisset, eam clausam inueniens, manu portas, earumve ansam, aut vestes apprehendit, an inde extrahi possit à iudice seculari absque violatione immunitatis Ecclesiasticæ? Et sanè hunc abduci ab eo loco nõ posse, & si abducatur immunitatem Ecclesiæ violatã censeri, respondit Ioan. Igneus in dict. l. 1. ff. ad Syllani. numer. 57. dicēs Rhotomagi ita sæpiissime iudicatum fuisse. nam

& id à ratione Sacrorum Canonum super hac re statutorum palam deducitur.

Tricesimotertio, idem dicendum erit de eo, qui cum esset intra Ecclesiã per vestem eius extra Ecclesiã extensam apprehensus fuit, & ab Ecclesiã abductus, violatur enim ex hoc immunitas Ecclesiastica secundum Ioan. Andream in capitu. vlt. de immuni Ecclesiã. & Ioan. Igne. in dict. num. 57.

Tricesimo quarto infertur ex prænotatis, iudicem laicum nec posse abducere criminofum ab Ecclesiã, etiam absque licentia Episcopi, quoties iuxta Canonicas sanctiones delinquēs ab Ecclesiã extrahi potest, nec immunitas Ecclesiã ex eo violatur. siquidem cum Ecclesiã tunc ad eam fugientes minimè tenetur, nec tutari velit, nulla fit ei iniuria, si propria autoritate iudex etiã secularis eos per vim abduxerit, quod moribus & praxi Christiani orbis satis receptum est, vt asserit Guido Papæ. quæstione. 121. notat Guilielmus Benedi. in capitu. Raynuntius. verb. vxorem. numero. 444. de testam. quanuis Cinus & Salyce. in dict. authen. si quis ei. C. de adult. & Belluga in Speculo Princip. rub. 11. §. & quia. numero vigesimo septimo. teneant, in hac specie exigendam esse licentiam à iudice Ecclesiastico, vel Prælati. per textum inibi, qui tamen non omnino aperte hoc probant in his casibus, quibus ab Ecclesiã possunt criminum authores iure Pontificio euelli.

Tricesimo quinto, non est prætermittendum ex capitu. vlti. de immunit. Eccles. adnotari posse si eius communem interpretationem consideremus laicum crimen aliquod intra Ecclesiã perpetrantem: posse à iudice seculari puniri, nec eius criminis cognitionem ideo ad Ecclesiasticum iudicem pertinere: quod intra Ecclesiã commissum fuerit. nam si laicus committens delictum in Ecclesiã potest à iudice seculari inde inuitus abduci, textus in dicto capitu. vltimo. poterit sanè per eundem iudicem puniri. quod aduersus Cinum in l. præsent. C. de his qui ad Eccles. confu. Panormitan. existimat iure verum esse in dicto capitu. vltimo. idem in capitu. cum sit generale. numero vigesimo septimo. de foro compet. Bart. in l. si cui. §. vlti. ff. de accusat. idem Panormit. in dict. capi. inter alia. numero vigesimo nono. Augelus de maleficijs. §. in scalis sancti Petronij. temetsi secundum eum & Panor. iudex Ecclesiasticus ratione Sacrilegij poterit aduersus delinquentem in Ecclesiã quo ad eius pœnam procedere.

Tricesimo sexto, his proximè accedit, iudicem laicum, & si non possit fugientes ad Ecclesiam inde inuitos abducere, posse tamè ab eis arma prohibita, & legibus vetita etià intra Ecclesiam auferre. delinquit etenim is, qui fert arma prohibita, & ideo cum hoc delictum in Ecclesia comittat, à iudice seculari puniendus, aut saltem armis priuandus erit. Nam regulariter arma prohibita sunt, & item eorū vsus vetitus tam clericis, quàm laicis, tam intra Ecclesias, quàm foris. tex. in. l. prima. C. vt armorum vsus in scio Principe interdictus sit. libro vndecimo. cap. clerici arma. de vit. & honest. cleri. tradunt latè Corn. consilio. 20. libro tertio. Socinus regula. 30. Catellian. Contradictione, Armorum. eleganter Tiraquellus de nobilitate, capitu. 20. nume. 66. extant & Regiæ sanctiones hac de re, & optimus text. in cap. 1. §. si clericus. de pace tenen. & eius viola. in feudis. pœna tamen, quæ ob armorum vsum lege inferitur, à clericis exigenda est apud iudicem Ecclesiasticum, secundum Ioã. de Platea in. §. item lege Iulia. Inst. de pub. iudic. & Ioan. Lupi in cap. per vestras. 2. notabi. §. 1. nu. 13. Apud Gallos clerici arma vetiti deferentes per iudices seculares puniuntur, quemadmodum testantur Chassanç. in consue. Burg. rubr. 1. §. 25. versic. Archidiaconus. num. 79. & Carolus libr. 2. Regalium Franciæ. priuilegio. 17. modo pœna sit pecuniaria, non alias. Apud Hispanos vsus obtinuit, vt clerici cum armis ipsis deprehensi à ministris iudicis secula-

ris: armis spolientur, quod iustè fieri potest, cū, alioqui si à iudicibus secularibus id non fieret, liberam haberent clerici facultatem arma vetita defendi, ac deinde maxima ab his scelera liberiorius perpetrarentur in reipublice iniuriam, & Ecclesiastici ordinis, ac dignitatis opprobrium.

Cæterum, vt & hoc non omittamus, adnotandum est in Franciæ & Gallorum Regno, delinquentes statim ab Ecclesijs abduci, vinctosque à laicis iudicibus obseruari: ac demū tractatur sine is, qui abductus fuit, dignus iuxta Canonicas sanctiones Ecclesiarum immunitate, quod si dignus ea iudicetur: remittitur, & restituitur Ecclesie, alioqui punitur à iudice seculari: quemadmodum asseuerat Rebuffus in proœmio constit. Regiarum glos. 5. num. 40.

Sed & illud non est in hoc tractatu prætermittendum. An liceat, honestumve sit clericis, fugientes ad Ecclesiam armis defendere, ne à iudicibus secularibus ab eisdem templis per vim extrahantur hi, qui immunitate ista iure vti possint. Et collectarius in dicto capitul. inter alia. id fieri non debere, asseuerare videtur, ac satis esse censet, si Ecclesiastici armis spiritualibus, id est, censuris vtantur. eandem opinionem multis probat Remigius de immunitate Ecclesiarum quæstione duodecima, quod & edicto Regio nuper cautum est iussu Catholice Maiestatis, ac Regis nostri Philippi, vt multis obuiam iretur scandalis, quæ hac ex causa contingere solent.

Huius secundi libri Finis.

**DIDACI COVARRV
VIAS A LEYVA TOLETANI
EPISCOPI SEGOVIENSIS, SVPREMIQVE
HISPANIARVM SENATVS PRÆSIDIS MERITIS-
SIMI, VARIARVM EX IVRE PON-
tificio, Regio, & Cæsaræo Resolutionum,
Liber Tertius.**

Ex Capite Sequenti.

SVMMARIVM.

1. *V. S. V. R. A. E. definitio late discutitur: & nume. 2.*
2. *Ad hæresim, an sit necessarium eius assertorẽ Chri-
sti fidem Sacro Baptismate suscepisse?*
3. *Traditur ample intellect. cap. salubriter. de vsuris.*
4. *Intellect. ca. conquestus. de vsur. & ca. 1. de feudis.*
5. *Vsuram iure naturali, & diuino prohibitam esse
ostenditur.*
6. *Vsura à iure civili Cæsarum prohibita non est: ta-
men si Regia lege sit improbatq.*
7. *An licuerit vnquam Iudæis vsuras exercere erga
alienigenas?*
8. *Vsura licita non est, etiam dispensatione, & privi-
legio Romani Pontificis.*
9. *Vsura an sit licita ex testatoris voluntate? & inibi
traditur interpretatio text. in. l. 3. §. Vltimo. ff. de
annuis legatis.*

**Quid sit vsura: quove iu-
re prohibita fuerit?**

CAP. I.

QVI DE VSVRARVM crimine ex professio hætenus tractauere, ab vsuræ definitione, vt par est à rei cognitione, negotium ipsum auspicantur: Varias hac in re obseruantes opiniones: quarum aliquor ipse breuiter attingã. Ioannes Andreas, etenim in regul. peccatum. columna secunda. de regulis iuris. in. 6. Innocent.

Cardinalis, Abbas, & Anani. in rubri. de vsuris. nu. 3. Salycet. in rubri. eadem. C. & Carol. Molina. in tracta. de contractibus. nu. 6. in hoc conuenire mihi videntur: quod vsuram definiunt esse: quicquid sorti accedit ex pacto, vel spe præcedenti. textus ad id optimus in cap. vltim. 14. quæstione. 3. ex Agathensi Concilio. Verè tamen hi Doctores peccatũ, & crimen viuræ, de quo agimus, non definiunt: sed potius rem ipsam ex crimine partam: nempe pretium, aut æstimationem pecuniæ ipsius vsus. Est etenim vsura pecuniæ vsus: & item ipsius vsus. pretium: id vero ad criminis definitionem non pertinet. Nec esset congrua definitio: si quis factum esse responderit, rem alienam domino inuito contractatam: si quidem potius definitur res ipsa furto acquisita: materia, ac subiectum criminis: quam ipsum crimen. & ideo licet Laurent. à Rodolphis in tract. de vsuris. q. 1. præmissam Doctorum definitionem probauerit: mihi profecto non placet: qui existimo, aliud esse materiam ipsam criminis, aliud crimen ipsum: sic equidem differt res ipsa, quæ criminis materia est, ab ipso crimine: etiam si Hispani vulgo factum appellemus rem ipsam à domino inuito ablatam: quo fit, vt sæpissimè oporteat in his, quæ ad scelerum cognitionem pertinent, ipsum crimen ab eo, ex quo crimen fit, & perficitur, omnino distinguere. Hinc profecto, ni fallor, dirimi poterit ea controuersia, quæ passim discutitur: sitne necessarium, vt aliqua propositio hæresis dicatur: eius assertorem Christianum, & Catholicæ fidei professorem Baptismi lauacro fuisse. Quidam enim opinantur, hæresim esse errorem intellectus Catholicæ fidei manifeste contrarium ab homine Christiano pertinaciter assertum, atque ideo existimant non aliter errorem Catholicæ fidei manifeste contrarium, dici posse hæresim, quam si ab eo, qui Christianam

nam fidem fuerit professus, asseueretur, cum hæresis circa materiam Catholicæ fidei verifetur: & ob id congruere nõ possit, nec aptari valeat Sarraceno, Turcæ, aut infideli: nec Sarracenus hereticus dici poterit, etiã si negauerit articulum fidei, iuxta tex. in cap. hæretici. 24. quæst. 1. cap. firmissimè. de hæretic. glo. in Clem. 1. §. vlti. verb. hæreticum. de vsuris. Abb. & Docto. in rubri. de hæreti. Thom. 2. 2. quæst. 11. arti. 2. & Cardina. à Turre Crema. in. lib. 4. de Eccles. 2. parte. c. 1. Alij sanè censent, errorem Catholicæ fidei manifestè contrarium, hæresim esse, & verè ita nuncupari posse, etiã si à Turca, aut Sarraceno proponatur, & prædicetur. quod probat eleganter Alfonso à Castro de iusta hæreti. punit. libr. 1. cap. 1. Ex eo quòd cum propositio Catholica, à quocunque asseratur verè Catholica est, etiã si à Sarraceno pronuntietur: ita eadem ratione propositio contraria Catholicæ fidei erit hæretica: tametsi ab eodem Sarraceno pronuntiata fuerit. Hęc etenim assertio, Deus est trinus & vnus, Catholica est: siue illam proponat Iudæus, siue Turca. ergo sua contradictoria, Deus non est trinus & vnus, erit hæretica. à quocunque dicatur. Nam isthęc posterior opinio vera est, si hæresim simpliciter assumamus pro ipsa propositione aduersus fidem Catholicam asserta: pro ipsa quidem re: ex qua grauissimũ crimen apud Christianos committitur, siquidẽ hęc propositio: Deus non est factus homo: etiã à Turca pronuntiata: etiã in pariete descripta absque vllò certo auctore, vel ab eo, qui penitus quid scriberet ignorabat, vel à Catholicis eam euertentibus proposita, hæresis est: & ita verè dici potest: cum sit error manifeste Catholicæ fidei contrarius. At si hæresim pro ipso crimine accipiamus: prior sententia potior est, & magis probanda: cum hæreseos nomen quatenus infame est, & causa sceleris notam infert, ac nefandum crimen præmittit: exigit profecto multa quidem: nempe quòd eius author Christianam fuerit fidem professus: item, quòd pertinaci animo, & errore intellectus propositionem contrariam manifestè fidei Catholicæ pronuntiauerit. vel asseruerit: quem admodum constat horum prius ex dict. cap. hæretici. & his, quæ modo citauimus. Posterius autem apparet ex capit. dixit. 24. quæst. 1. & in Clem. 1. de summa Trinit. & Clem. 1. §. vlti. de vsur. Oldra. consil. 210. text. elegans in extrauagan. cum inter nonnullos. Ioannis. 22. de verbo. signifi. & in cap. qui in Ecclesia. 24. quæst. 3. quod alibi aptius tractabitur.

* Interim tamen non omittam, hoc in sensu accipiendum esse quod S. Tho. in priorè ad Corinth. cap. 2. lect. 4. scribit asseuerans, de ratione hæresis esse pertinaciam: idem non obscure tradit. 2. 2. q. 2. artic. 6. ad. 2. & quæst. 11. arti. 2. ad. 3. explicat eleganter, & magno cum iudicio præsul Canariensis Bartholomæus Torres vir, & moribus, & Sacræ Theologiæ non vulgari eruditione insignis, Collega olim meus Salmanticæ in admodum celebri Sanctissimi Saluatoris collegio: is inquam in Commentarijs, quos in S. Th. edidit prima parte. q. 32. arti. 4. de pertinacia ad hæresim tractatum doctissime differit.*

His accedit, quod hæreseos nomen olim ante legis Euangelicæ promulgationem, & apud eos, qui Christianam religionem nondum acceperant, infame non erat, sed significabat electionem quandam disciplinæ: quam quisque profitebatur: ab *aireymai*, verbo Græco: quod Latine vertitur, eligo. Sic Lucianus libro, quem de placitis, seu sectis philosophorum scripsit, titulum tribuit, *peri aireseon*, id est, de sectis. eadem ratione hæresim veteres dicebant quancunque opinionem, quam tenaciter quisque tutabatur. Augusti. libr. 8. de ciuita. Dei. capitul. 12. Aristoteles, inquit, vir excellentis ingenij: cum sectam Peripateticorum condidisset: quòd deambulans disputare consueuerat: plurimos discipulos viuo adhuc præceptore in suam hæresim congregauit. vtuntur & eadem dictione in hoc sensu Cicero ad Crassum, & in præfatione Paradoxorum ad Brutum: & Iurisconsultus Modestinus in. l. si duas. §. est autem. ff. de excusat. tutor. Diuus Hieronymus in Epistola ad Galatas ca. quinto. capitul. hæresis. 24. quæst. tertia. tradunt Budæus in. l. 1. §. item sciendum. ff. de ædili. edicto. Corasius lib. 3. Miscellane. cap. 8. Alfonso à Castro libr. 1. de iust. hæreti. punitio. capit. 1. Verum enimvero, quia in lege Christianorum, quæ ab ipso Deo data est, ac diuino numine inspirante ab eam profitentibus accepta: non electa iuxta illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me traxerit eum. & Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Christianis non conuenit electio sectæ: nec eis licet quicquam circa fidem eligere: cum fides Catholica non ex hominis arbitrio, nec ex humano ingenio pendeat: sed Deo inspirante ac reuelante sit hominibus manifestata, & quia in verba Sacræ Scripturæ, & Ecclesiæ Catholicæ iurauimus, nec possimus ab illarum sententia discedere: apud nos hæresis nomen infame est: quod latius ostendit Al-

dit Alfonso à Castr. in dicto capi. primo. & lib. primo. de heresib. cap. itidem. i.

Hinc sane deducitur, eum esse hæreticū, qui hæresim pronuntiauerit, aut asseruerit, intelligendo hæresim, proat apud nos adsumitur pro ipso crimine, & quatenus crimen præmittit: si quidem, & tibi significatur errorem assertum fuisse ab homine Christiano, pertinaci animo, errante intellectu. At si hæresim accipiamus simpliciter in non vt crimen, sed vt propositionem falsam aduersus fidem Catholicam: non statim sequitur, eum qui eam pronuntiauerit, hæreticum esse: quænam modū docet idem Alfonso à Castro lib. 1. p. de iusta heretici puniri cap. 7.

Vsura igitur, vt crimen est, ab alijs ita definitur: usura est voluntas capiendi ultra sortem licitum aliquod temporale vi; & causa mutui principaliter. Voluntas, inquam, id est actus voluntatis interior, vel exterior: sicuti & in simonia definitione explicat Hadri. quodlib. 9. arti. 2. vt hinc colligamus usuram esse mentalem, cum quis mutuo dat communis Titio spe consequendi ab eo ultra sortem decem: alioqui non mutuaturus, cap. conuentionis de vsuris, item & esse exteriorē, quam æqualem quidam appellant: cum quis pacto ex presentia appposito mutuatur mille recepturus ex conuentione quinquaginta ultra sortem ipsam. Lucrum ideo diximus: quia ad hoc crimen exigitur, id quod ultra sortem accipitur, verè lucrum esse: cum alioqui si quis mutuo dederit mille, ac demum sortem ipsam acceperit, & præterea centum, quæ sibi iure debentur ultra sortem: usuram minimè committit: etiam si id pactus fuerit: sicuti constat omnium fere consensu: quando creditor qui mutuatur, in pactum deducit, vt ipse debitor teneatur simile ei beneficium exhiberi: si in egestatem venerit, aut pecuniæ mutuatæ quandoque indigens fuerit: modo aliter hic debitor ex ea pactione non obligetur, quam secluso pacto ipse iure cuiusdam honestatis moralis tenebatur creditori simile beneficium respondere. quod traditum est in dict. ca. consuluit. à Panor. & alijs: atque id à nobis fuit breuiter adnotatum lib. 1. harum resolutionum. capit. vigesimo. numero. quarto.

Hinc iustissime creditores defenduntur, qui à debitoribus ultra sortem principalem, aliquid recipiunt ratione interesso, vel damni emergentis, vel lucri cessantis secundum ea, quæ frequentissime adnotantur in capi. conquestus. de vsur. & in l. curabit. C. de actio. empt. ad cuius interpretationem paulo post nos idem latius explica-

bimus. Diximus lucrum aliquod temporale: quia si quis etiam vi mutui amicitiam alterius paciscatur, aut animo acquirere intendat: aut aliam rem vtilem quidem, sed minimè æstimabilem ratione pretij: quod ei conuenire nequit, ex eo, quod non soleat ea res pecunia æstimari: usurarius censendus non est: sicuti Doctores fatentur, vltimo loco proposuimus in definitione usuram vi mutui committi, aperte intelligentes hoc crimen in alijs contractibus quam mutui nequam accidere. atque ita verum est: modo accipiamus mutuum siue expressum, siue tacitum: & hoc quidem ea ratione: quia sæpissime sub imagine emptionis, & venditionis subest contractus quidam pignoratitius: qui latenter vitium hoc usuræ, maximo Reipublicæ & pauperum incommodo continet. capit. ad nostram. de empr. & vendit. vbi mentio fit pacti de retro uendendo. capit. in ciuitate. de vsuris. quoties res venditur carius pecunia credita, quam presenti, & statim numerata iuste venderetur: de quo aliqua diximus. 2. lib. harum resolutionum capit. 3. numero. septimo.

Ex his plurima possent deduci, sed præsertim aliquot attingam, quæ frequentiora sunt. Ex primo offert sese insignis Pontificia decisio capit. salubriter. de vsuris. Cuius hæc sunt verba. Sane generum ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem non credimus compellendum, cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonij supportanda. Hactenus Romanus Pontifex: qui plane respondet non esse generum usurarium, etiam si præcipuos percipiat fructus rei pignori datæ ultra sortem ipsam: cum tamen alioqui creditor usurarius sit: si fructus pignoris ultra sortem sibi præcipuos habuerit. capit. primo. capit. conquestus. de vsuris. capit. primo. de feudis. l. prima, & secunda. C. de pigno. actione. Sed huic objectioni respondetur: à summo Pontifice decretum esse fructus pignoris dati pro dote soluenda in sortem minime computari ratione interesse tam damni emergentis, quam lucri cessantis: damni emergentis: vbi maritus dilata solutione dotis detrimentum patitur lucri cessantis, quasi ea constitutio tunc admittenda sit: cum ipse gener attenda eius industria, & officio possit ex dote statim sibi soluta lucrari tantam quantitatem: quantam ex fructibus pignorum quotannis percipiebat, non aliàs, secundum Hostiensem, Ioannem Andr. Abbatem, Antoni. & alios in

alios in dict. cap. salubriter. Bart. in: L. in insulam. §. vsuras. ff. solut. mat. Bologn. cōsil. 19. Hadria. in. 4. senten. tract. de vsuris. vers. sed dubium. Syl. uel. verbō vsura. 3. q. 2. Maiorem in. 4. dist. 15. q. 31. versic. tertius casus. Bald. in. l. vlti. §. præterea. colum. 2. C. de iure dot. Alex. in dicto. §. vsuras. & cōsil. 178. nume. 11. libro. 7. Deci. cōsil. 119. nume. 4. Conrad. de contractibus. quæst. 35. cō filio. 7. & cōsil. 5. Ioan. à Medina. de contract. ca pitul. de acquisitis per vsuram. §. ad capi. salubri ter. fatentur hanc opinionem communem esse Bald. Nouell. de dote. 7. parte. priuileg. 3. & Ca rol. Molinæ in tracta. de vsuris. quæst. 74. nume. 325. Ioan. Lupi in capit. per vestras. 6. notabili. §. octauo. Parisius cōsil. 64. libr. 4. ex his vero qui dam opinatur sufficere, vt ratione interesse hoc in casu percipiuntur fructus pignoris præcipui ultra fortem: quod is, cui dos est promissa, aut debita: interim dū ea non soluitur, sustinet onera matrimonij ex propria re, & proprio patrimo nio: quæ ex dote soluta posset profecto sustine re. l. pro oneribus. C. de iure doti. quamobrem de damno euitando agit maritus fructus pigno ris præcipuos habens: non de lucro acquirendo: nec hi Doctores requirunt interesse lucri cessantis: quod dote statim soluta maritus consequeretur attenta eius solita industria, & negociandi exer cicio: huius sanè sensus authores sunt Anania in dict. cap. salubriter. nume. 8. Nouell. dict. priuile. 3. Alexan. cōsil. 31. col. 3. lib. 6. sensit idem cō sil. 141. lib. 5. in princ. Ioan. Lupi dict. §. octauo. Carol. in dict. quæst. 74. nume. 325. Caietan. 2. 2. quæst. 78. articu. 2. Qui quidem interesse damni emergētis appellant totum id quod maritus ex pendit in alenda vxore, & oneribus matrimonij sustinendis: & ideo permissum esse opinantur, quod fructus pignoris percipiat, hoc itē proba bitur inferius illatione, 6. idem sensit Decius in dict. cōsil. 119. numer. 4. post Paul. Castrenf. in dicto. §. vsuras. qui temperatè loquitur dicens id procedere ex eo quod præsumendum sit, mari tū, si statim dos fuisset soluta, potuisse per indu striam acquirere lucrum aliquod ex quo alere posset vxorem. Ego sanè non inficior, maritum, & quemcunq; alium creditorem iustissimè abſ que vsurarum labe: posse percipere fructus pi gnoris præcipuos ultra fortem, vel ex pacto, vel ex lege, ratione interesse damni emergentis & lucri cessantis: & tamen non video qua ratione possit congruè colligi damnum, & eius ratione interesse ex eo, quod maritus onera sustineat matrimonij: siquidem eadem sustinisset statim

dote soluta, vel ex ipsa dote, vel aliunde: quod si dixeris: statim soluta dote non expenderet pro prias pecunias pro oneribus matrimonij: sed ea onera expedirentur ex ipsa dotali pecunia: id fa teor: modo manifestè sentias, & consideres: ex pensis in hanc rem proprijs numis, dotalem pe cuniam saluam esse: quæ alioqui expensa foret. Deinde hac Ananiæ opinione admissa, maxima constaret iniquitas: aut non esset æqua Romani Pontificis constitutio: cum sapissimè essent ma iora onera matrimonij quàm ipsorum fructuū æstimatio: & fieret non æqua damni emergentis cum ipsis pignorum fructibus compensatio.

Quamobrem verius esse censeo quod pau lo ante scripsi, nempe fructus pignoris dati pro dote soluenda: tunc non esse in sortem compu randos, cum interesse damni emergentis, aut lu cri cessantis æquale sit verisimili, licet non exa cta censura, fructibus ipsius rei datæ in pignus. In teresse autē damni emergentis id appello: quod creditori sequutū fuerit ea ratione: quia dos so luta ab initio non est: & ob id damnum patrimo nij & rerum, passus fuerit: coactus equidem sub vsuris licitis, aut annuis redditibus pecuniam que rere ad ea onera subleuanda: quæ ex dotali pecu nia possent commodè tolerari. Lucri vero ces santis interesse illud est, quod ipse creditor pos set inspecta solita industria, & ipsius Prouinciæ qualitate, & conditione ex pecunia dotali sta tim soluta acquirere: atque iuxta hunc sensum esse accipiendum Romani Pontificis respon sum in dicto capit. salubriter. ipse colligo ex mente Docto, inibi & aliorum, qui rem istam tractauerunt: præsertim id asserunt Panormita. in dict. capit. salubriter. Paul. Castrenf. Imol. Alexan. in dicto. §. vsuras. Conrad. dict. quæstio. 35. conclusio. 7. Hadrian. Ioannes Maior, ac Medi na nominatim superius citati, & esse hanc opi nionem frequentiori authorum in iudicio probatam minimè ipse dubito. sensit idem latè Lu douicus Bologni. in dicto cōsil. decimonono. Imo & Ioannes Lupi in dicto. §. nono. col. ter tia. tandem hanc opinionem sequitur.

Hinc primo apparet summi Pontificis consti tutionem in dicto capit. salubriter. non tantum esse obseruandum in genere, erga socerum: sed etiam in quocunq; extraneo, cui dos promissa fuerit. quod manifestè deducitur ex ratione cui innititur prædicta decisio.

Secundo constat, non esse id speciale, in fau rem & priuilegium dotis statutum: nempe fru ctus pignoris in sortem minimè computari: cum à ratio-

à ratione interesse id procedat: quæ quidem ratio efficax est, vt aliquid vltra sortem iuste recipi à creditore possit. Id vero speciale est in hac specie fauore dotis: vt vir, cui dos fuerit promissa: dilata solutione datisque pignoribus, fructus pignorum præcipuos habeat, nec teneatur eos in sortem compensare, etiam si ab initio nulla pactio præcesserit de fructibus pignorum vltra sortem præcipiendis. Id enim iure inest ob naturam contractus dotalis. id enim in dict. cap. salubriter. visum est Panormita. & Carolo Molin. de contract. dict. q. 74. numer. 524. licet aliàs ambiguum sit, an creditor possit petere interesse ante moram ob dilationem solutionis: vel possit aliquid ea ratione percipere inuito debitore: cum quo id ab initio pactum non est. quod alibi tractabimus.

Tertio, probatur ex his: nihil referre ad hoc, vt possit maritus ob dilatam dotis solutionem fructus pignorum præcipuos habere: quod maiorem, minoremve quantitatem expendat, in oneribus matrimonij: quam sint ipsi fructus pignorum: sicuti in specie aduertunt Hadria. in d. versi. sed dubium. Et Ioan. Medina in dicto. §. ad capit. salubriter. licet contrarium responderint Angel. & Syluest. in summa. verb. vsura. 3. q. 2. & plerique alij. Et ideo quod scribunt Anania in dicto cap. salubriter. num. 2. ad finem. Alex. consil. 178. lib. 7. nu. 11. & Anto. Fanensis de pignorib. 5. parte. membr. 5. num. 16. existimantes, fructus pignoris esse in sortem imputandos, quatenus excedunt congrua, & iusta alimenta vxoris secundum quantitatem dotis, erit ita accipiendum, vt intelligamus id verum esse quando fructus excedunt legitimum, & verisimile interesse: quod ratione lucri posset ex dotali, quantitate à marito percipi: alioqui falsum est: quod hi Docto. opinantur.

Quarto, hinc poterit discuti, & tractari: quid dicendum sit, vbi dote promissa, & eius solutione dilata: maritus cum promissore dotis paciscitur, vltra sortem certam quantitatem quotannis sibi soluendam, interim dum non fuerit soluturus? Nam quidam censent hanc pactiōnem illicitam esse: nec in hac specie admittendam fore decisionem text. in dict. ca. salubriter. cum inibi de fructibus pignorum, id est, de re incerta, vltra sortem percipiendis tractetur: & ideo secus sit respondendum, vbi certa quantitas in pactum vltra sortem deducta fuerit. Huius opinionis sunt Ioan. Andr. Anto. Cardin. Ioan. de Lignano, & Ambrosi. à Vignate nume. 14. in dict. capi. salu-

briter. Lau. à Rodulphis in capi. consuluit. 2. par. quæst. 53. Alex. consil. 27. libro. 4. & consil. 74. & consil. 141. lib. 5. Florenti. 2. part. titu. 1. §. 7. & 27. Soci. consil. 88. num. 18. & consil. 130. nume. 10. lib. 4. Ioan. Lupi in dict. ca. per vestras. 6. notabi. §. octauo. qui nume. 6. & Soci. in dictis responsis existimant, hanc opinionem communem esse. Contrarium tamen verius est: siquidem attenda vera ratione decidendi, quam ab interesse deduximus ad dict. capit. salubriter. nulla congrua ratio exhiberi potest: cur ab initio contractus interesse verisimile in pactum deduci non possit: quod in interpretatione. l. curabit. C. de actio. empti. alibi probabimus. & in hac specie ita tenet Calderi. Ancharra. & Abb. in dicto capit. salubriter. Bald. Nouell. de dote. 7. part. priuile. 3. Alexand. consil. 31. libr. 6. Ant. Rub. consil. 108. Corne. consil. 45. & consil. vlti. col. 3. lib. 2. Conrad. dict. q. 35. conclusi. 7. Hadrian. vbi supra. Syluester verb. vsura. 3. q. 3. Gabriel. Ioan. Maior, & Almain in. 4. distin. 15. tractatu de vsur. eandem opinionem sequuti fatentur communem esse Alexā. in dicto. §. vsuras. Carol. Molin. in tract. de contractib. quæstio. 74. nume. 523. Et in hanc partem inclinat Deci. consil. 119. idem in capit. cum venerabilis. de exceptio. nume. 14.

Quinto, eodem iure constat, non esse admitendum, quod Anto. Butri. assuerat in dict. ca. salubriter. existimans, eam decisionem procedere, vbi nulla dilatio ad soluendam dotem data fuerit focero: quasi certum sit, non posse generum fructus pignoris præcipuos habere vltra sortem, quoties dederit focero dilationem ad eius solutionem: nec focer ex eo pacto in mora fuerit. sequitur Butrium Ioan. Lupi in dicto. §. nume. tertio. idem tradit Almain in quarto distin. 15. quæstione. de vsuris. Et ex hoc præcedentem illationem intelligendam esse putant Anto. Rub. dict. consil. 108. & Aymon consil. 189. colum. penul. vt tandem prior opinio vera non sit, nulla data ad soluendam dotem dilatio: at ea data, eadem omnino tenenda sit posteriori sententia improbata, & repulsa. Nam hæc distinctio, si rationem veri interesse consideremus, probari nequit: cū iustiori sanè causa habeat locum perceptio fructuum: alteriusve quantitatis loco interesse: quando libera ex pacto datur facultas ipsi debitori fruendæ sortis: quam si creditori licitum esset eam quocūque die petere. quod est omnino ad notandum ex Panormita. in dicto capit. salubriter. Imola, & Roma. in dicto. §. vsuras. Nouello dicto priuileg. 3. Carolo Molinæ. dict. quæst. 74. numer.

numer. 524. in hoc tamen parum vrgent Conradi rationes in dicta quæst. 35. conclusio. 2.

Sexto hinc etiam constat, an matrimonio soluto, possit vxor vidua erga mariti hæredes vti priuilegio capit. Salubriter. & his, quæ ad eius in terperationem diximus? Innoc. etenim quem authore Panormi. Inibi communiter alij sequuntur, opinantur, eam constitutionem non esse accipiendam in fauorem vxoris matrimonio soluto: cum ea non sustineat tunc matrimonij onera. idem tenent Bar. in l. atqui natura. §. non tantum. ff. de nego. gest. Anchar. consil. 150. Imola, & alij in dict. §. vsuras. Alex. consil. 27. consil. 56. libr. 4. Anto. Rube. consil. 55. & consil. 108. eandem opinionem fatetur communem esse Matthæ. Afflict. decisio. 284. latè Aymon dict. consil. 189. nume. 7. ad finem. idem notat Caieta. dict. quæst. 78. art. 2. & Corne. consil. 77. & consil. 212. libro. 3. Sed profecto ratione interesse damni emergentis, aut lucri cessantis poterit vidua fructus pignoris percipere præcipuos: & præterea pacisci vt interim dum soluitur dos certam annuam quantitatem percipiat: quod manifestum est: nec ab his authoribus negatur: & tradunt Alex. consil. 200. lib. 6. idem Alex. consil. 141. libr. 5. Ioan. Lupi in dict. §. 8. nu. 4. & nu. 8. dicens hanc opinionem communem post Lancelo. Deci. in dict. l. diuortio. col. 3. idem notant Iason consil. 92. libr. 1. Contra. de contract. q. 35. conclusione 9. Aymon dict. nume. 7. & Matthæ. Afflict. dicta decisio. 284. Alex. in l. diuortio. in prin. col. 5. nume. 23. 24. ac 25. & Anto. Fanensis in tract. de pignoribus. 5. membr. par. 5. ad finem. qui quidem authores opinionem præcedentem, quam communem esse concedunt, ita iure intelligendam esse censent. Quod si vidua non habeat præter dotem bona, ex quibus percipere possit alimentum: poterit ab hæredibus mariti iuste exigere certam quantitatem dum dos non soluitur, loco alimentorum: cum per eam non stet, quin ei reddatur dos, sicuti expressim adnotarunt Anchar. in regu. peccati venia. 4. q. de rugu. iuris. in. 6. Paul. Castren. consil. 429. nu. 4. lib. 2. Imola, & Alex. in dict. l. diuortio. nu. 24. idem Alex. consil. 63. col. 2. lib. 4. Et consil. 31. col. 2. & consil. 200. libr. 6. & consil. 141. num. 7. lib. 5. Aymon consil. 189. col. 2. & penulti. quorum opinio passim recepta videtur. Mihi profecto non omnino placet: scio etenim eam æquitate quadam potius, quam iure probari, & admitti. Nā inspectis vtriusque iuris principijs constat: viduam etiam inopem ratione alimentorum non posse vltra sortem do-

tis aliquid recipere ob dilatam eius solutionem: tamen præcedens opinio in Neapolitano prætorio fuerit iudicium sententia comprobata authore Matthæ. Afflict. dicta decisio. 284. quod manifestis rationibus ostendam. Siquidem fauor dotis minimè permittit, nec patitur aliquid vltra sortem recipi. text. in capit. super eo. de vsuris. Nec itidem inopia viduæ: cum ratione paupertatis vsuræ permittendæ non sint: ex eodem cap. super eo. ratione vero alimentorum eadem opinio minimè defenditur. Quia vbi alimenta ab hæredibus mariti viduæ inopi iure debentur: tunc fateor: hæc alimenta posse ad certam deduci annuam quantitatem. at vbi iure non debentur vxori viduæ alimenta: non video qua ratione possint in pactum deduci ob dilatam dotis solutionem. Debentur autem viduæ alimenta ab hæredibus mariti: si ea pauper sit: intra annum viduitatis, quo mariti hæredes cogi non possunt pecuniam dotalem viduæ soluere. glo. Bartol. & Doct. in l. prima. §. exactio. C. de rei vxor. actio. doct. communiter in dict. l. diuortio. in princ. Et ideo caute Panormita. in dict. ca. salubriter. nu. sexto. scribit, ratione horum alimentorum, quæ intra annum dilationis datæ à lege debentur, posse ex statuto viduam certam quantitatem vltra sortem dotis recipere. idem ipse cõseo ex pacto partium, quia eadem est ratio: modo æquè, & iuste fiat alimentorum æstimatio. Si dixeris: etiam idem permittendum fore post annum: cum ab eo tempore hæredes constituentur in mora, respondeo, nullibi apud iuris vtriusque sanctiones statutum esse: licere post moram debitoris creditori aliud recipere quam interesse damni emergentis, aut lucri cessantis. alimenta vero: etiam si creditor pauper sit nec debentur: nec ei dari absq; vsuræ vitio, alicubi est permittum, potest etenim post annum statim præcise vidua coram iudice dotem ab hæredibus mariti exigere: & ex ea sibi necessaria alimenta ministrare. Nec quicquam facit quod à plerisque traditur: inquit enim. Si statim solueretur dos viduæ: posset ipsa inde alimenta habere: nam id ita verum est, & tamen, si dotalem pecuniam in alimenta expenderet vidua: diminueretur ipsa dos: quæ iuxta horum doctorum sententiam salua, & integra maneret. Non oberit dicere hanc quantitatem posse à vidua recipi iure alimentorum tanquam interesse: vt scribit Cardi. in Clemen. 1. de vsur. in princ. nume. octauo. cui prædicti Doct. conueniunt: dum etiam nomine interesse hac in controuersia vtitur. Nam interesse damni emergentis,

gentis, aut lucri cessantis nullū hic verē dici potest: quemadmodum tradidi in ratione principa-
li cap. salubriter. versic. Ex his plurima, nisi dixeris: interesse posse appellari ius alimentorum saltem in inope: cum alioqui cogatur fame perire, aut mendicare, hoc autem non est pecunia æstimabile: & ideo hæc in re vt interesse verum, recipiendum non est. Posset fortasse admitti Anchar. & sequacium sententia apud Hispanos, attento & considerato communi vsu, quo frequē-
tissime tractatur emptio annorū reddituum redimibiliū. Est etenim faciliū habentem pecuniam: statim paratō inuenire mille venditores horum reddituum. Et ideo si pecunia dotalis viduę soluta foret: posset ex ea annuū redditum emere: vnde propter hoc interesse lucri cessantis: ea opinio locum haberet in praxi. Imo idem esset in vidua diuite, si obseruemus decisionem capitul. salubriter. etiam intelligendam esse matrimonio soluto, quātum ad rationem interesse damni emergentis, & lucri cessantis: quod est animadvertendum.

Septimo ab eadem ratione procedit frequens illa controuersia qua queritur: sit ne licitum statutum: ex quo viduę interim dum non soluitur dos ab hæredibus mariti detur certa quantitas moderata quidem ad rationem decem pro centum quolibet anno? Nam hoc statutum nullum esse: quippe quod vsuram permittat: tenent Io. Ligni. & Imola in Clem. 1. de vsur. nu. 35. Abb. consil. 39. lib. 2. Doct. in dict. cap. salubriter. Ang. & alij in dict. l. diuortio. in princi. Et est communis opinio secundum Soci. consil. 56. lib. 3. col. 2. & Iaso. in §. fuerat. de actioni. nume. 19. quorum opinio vera est procul dubio: si præmittamus, vsuram esse, matrimonio soluto viduam ob dilationem solutionis lucrum aliquod accipere, aut fructus pignorum præcipuos habere: sicut in præcedentibus explicuimus. Et ideo quidam hanc sententiam communem reprobandi in eo casu, quo ratione alimentorum viduis pauperibus statutum aliquod annuatim dandum esse sanciret interim dum dos soluta non fuerit: ex rationibus præcedenti illatione adductis. sic sanè visum est Cardin. in dict. Clem. 1. de vsuris. nu. 8. Baldo in l. vlt. §. præterea. C. de iure dot. Paulo Castrensi & inibi Alexan. in dict. l. diuortio. col. 5. Felin. in capi. consultationibus. de offic. delega. ad fin. Ioan. Lupi in dict. §. octauo. num. 4. Aymon dicto consil. 189. col. 2. & omnibus his quos proxime citauimus ad comprobationē eius, quod retuli ex Anchar. in regu. peccati venia. 4. q. de regu-

lis iur. in. 6. Iason consil. 93. col. 8. versu. Quarto principaliter. lib. 1. Dum vero ipse Ioan. Lupi. & quidam alij hæc opinionem tribuunt Abbati in dicto cap. salubriter. falluntur: quia ipse tantum tractat de viribus statuti taxantis alimenta, quæ iure debentur viduę ab hæredibus mariti: quem admodum ostendimus in præcedenti illatione: ex ibi etenim traditis apparet an vera sit hæc Doctō. opinio, quandoquidem si hæc alimenta ex pacto recipi non possunt ob crimen, & vitium vsuræ, nec iridem poterunt ex statuto, sicut iure satis euidenter probatur in dict. Clem. 1. de vsuris. Sed rursum alijs placet indistincte posse lege vel statuto constitui: quod vxori viduę interim dum ab hæredibus mariti dos non soluitur, detur certa & annua quantitas ad rationem decem pro centum: quasi ipsa lex definiat hanc in quantitatem, interesse incertum. sic etenim Bald. respondet in dict. §. præterea. num. 5. idem consil. 166. lib. 1. Capola consil. ciuiliū causarum. 15. Caieta. dict. q. 78. artic. 1. Carol. in dict. q. 74. nu. 327. qui quidem hanc partē probant, etiam non considerato nec verē contingenti lucri cessantis, aut damni emergentis interesse, sed tantum aduertunt posse à lege taxari legitimum, ac legale interesse. & ideo Carolus Moli. statutum hac in re existimat procedere iuxta vsuras pot. Cæsares in. l. eos. C. de vsur. definitas. ego vero hanc Baldi sententiam intelligendam esse opinor vbi attento communi Prouincia vsu, quantitas ab statuto taxata, esset verō simile lucri cessantis interesse propter facilem & frequentissimam annuorum reddituum redimibiliū emptiōnem, quod Bald. in dicto §. præterea. & in dicto consil. 166. palam sensit.

Octauo hinc colligitur, sit ne validum statutum: quod sancit, matrimonio constante interim dum dos promissa non soluitur marito: detur eidem à promittēte, vel socero certa annua quantitas: ex eo quod matrimonij onera sustineat: quibus quidem oneribus sustinendis dotis constitui solent? Et Caieta. dicta quæstione 78. articulo secundo. respondet, id statutum valere omnino absque ratione damni emergentis, aut lucri cessantis quæ quidem sententia pendet à supra prænotatis. Nam si hæc, certa, & annua: quantitas vsurariam prauitatem sapit: nec pacto nec statuto probari poterit eius perceptio. Quod si vsuraria non sit: plane permitti iure, & æquitate potest. Quamobrem ego hanc Caietani opinionem admitterem: vbi ex causa frequentis annuorum reddituum redimibiliū emptiōnis, ea quan-

ca quantitas iustum censebitur lucri cessantis in re esse. Hac inspecta ratione vidiam profecto læpissimè in hoc Granatensi Regio prætorio, loceros: aliosque dotium promissores vocatos in iudicium damnari, vt intra decem, aut viginti dies dotalem pecuniã soluãt; alioqui post eam diem constituent super proprio patrimonio annuum reditum redimibilem ad rationem vnus pro decem; aut duodecim iuxta quantitatem dotis, iuxta sanè est ista condemnatio cum propter onera matrimonij à marito sustinenda: tum ob communem & facilem horum redituum vacationem.

Cæterum plura alia ad intellectum dicti capi. salubriter, vltra doct. ibi legenda sunt apud Salycetum in authen. ad hæc. quæst. 3. & Bal. in rubr. C. de vsu. Ioan. Lupi in dict. §. 8. Deci. consil. 571. Paul. Parisi. consil. 64. lib. 4. & Carol. dict. quæst. 74. præsertim nu. 523. qui in specie tradunt: an habens iura mariti per cessionem possit diète constitutionis priuilegio. vti. Omittendum tamen hac in controuersia non est: quod Fortun. Garfias Hispanus magni profecto nominis apud Italos dum iuuenis Bononiæ in Cardinalis. Agidij Hispanorum collegio ius ciuile publice profiteretur: ac demum apud Hispanos dum in summo Regis auditorio iudicis rectissimi officium ageret: in tract. de vltimo sine illat. 6. censet tex. in dict. capi. Salubriter, ita esse accipiendum; vt tantum in genero respectu soceri obrineat: non autem in extraneo. generi autem fructus pignoris præcipuos habeat vltra dotem: etiam si esset causa interesse damni emergentis, & lucri cessantis: ex eo solum quod nondum soluta dote matrimonij onera sustineat, atque hanc esse vere germanam illius constitutionis interpretationem arbitratur. cui suffragantur plura. Primum quod socer tenetur iure filię dotem dare, aut alimenta. l. vlti. C. de dotis promiss. l. qui liberos. ff. de ritu nuptiar. ca. cum haberet. de eo qui duxit in matris. cap. ius naturale. i. dist. notatur in. l. i. ff. solut. matris. at in presenti casu licet dotem promiserit socer, eam tamen non dat, nec soluit, nec alimenta: ideo mirum non est quod maritus, qui subit onus alendi vxorem, & socerum hoc onere liberat, fructus pignoris vltra sortem percipiat. Deinde ratio dictæ constitutionis dum scribitur: cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonij supportanda: minimè congruit, si eam decisionem in extraneis etiam intelligamus & iuxta interesse verum damni emergentis, aut lucri cessantis: cum fructuum perce-

ptio tunc non procedat ab oneribus matrimonij sustinendis: nec ab eo quod dotis fructus non sufficiãt ad ea, sed à damno & interesse sequuto ex dilata solutione dotis. Præterea in hunc Fortunij sensum conuenire videtur text. ipse qui de genero loquitur. Et passim vtriusque iuris interpretes, qui dum hanc materiam examinant generi & soceri mentionem faciunt. Item hi doct. qui huius perceptionis fructuum permissionem vltra sortem in hac specie ex eo solo defendunt: quod maritus onera matrimonij sustineat: nec requirunt interesse damni emergentis, nec lucri cessantis, eandem Fortu. interpretationem facile admisisse ceniuntur. Huc etiam accedit, quod socer tradens genero pignus ob dilatam solutionem dotis, donare præsumitur fructus pignoris ad alendam filiam, & onera matrimonij sustinenda: propter quæ dotem promissit: secundum Ioan. à Medina de contract. quæst. de vsuris, §. ad cap. salubriter. Postremo hanc opinionem Fortunij eleganter probat, eo non relato, Carol. Molin. d. q. 74. num. 525. Et profecto mihi quantum ad generum & socerum maximè placet, idem sanè probat Dominicus Soto lib. 6. De iustitia & iure. quæst. i. arti. 2. ad finem. Non obstat, si quis dixerit, rationem dicti capit. salubriter. minimè huic sensui conuenire: cum ex eo constet, maritum pignoris fructus præcipuos habere, etiam si hi excesserint dotis promissæ interesse, lucrum, & fructus, quod iniquum est. Nam respondeo id permitti ex eo, quod quandoque & frequenter dotis fructus non sufficiunt ad onera matrimonij: & tamen tunc maritus tenetur ea subire. l. si filia. ff. fami. herc. ita è contrario si fructus pignoris excedant dotis interesse: & fructus, qui ab ea poterant deduci: eos habebit gener præcipuos.

Hæc vero interpretatio potissimum probari potest ex decisione text. in. c. i. de feudis. c. conquestus. de vsur. quibus statutum est, dominum directum rei feudalis, qui eam à vasallo in pignus acceperit, iuste posse fructus pignoris præcipuos vltra sortem habere. id etenim procedit: quia frequentissimè fructus rei feudalis sunt eiusdem estimationis, & valoris cuius ipsa seruitia: ipsæ operæ: quæ ratione feudi à vasallo domino debentur: à quibus ipse vasallus liberatur interim dum res apud dominum est iure pignoris. tandè prædictæ decisiones sanè debent intelligi: quando onus siue seruitium, quod interim à domino remittitur, æquipollet fructibus, vel quatenus cum illis concurrat: sicuti probatur in dict. capitul. primo. de feudis. quem ita in specie interpretantur

Innocen. ibi Adrianus in 4. senten. tract. de vsur. veri. occurrit. ad finem. & eleganter Carol. Molin. in consuetu. Parisien. titulo primo. §. primo. gloss. 9. numero. 11. & 3. quæstione. quem omnino legendum esse arbitror eodem pacto est intelligendus text. in capitulo primo. de vsuris. unde partim ex hoc defenditur intellectus ad text. in dicto capitulo. salubriter. tamen in eo casu, etiam si fructus pignoris excedant interesse dotis, præcipui a genero habeantur: si verò excedant onera matrimonij, nō poterit, ni fallor, hic excessus iuste percipi ultra sortem: sicuti, nec in specie capi. primi. de feudis. si fructus pignoris seruitia excesserint: possunt absque vsurarum labe præcipui haberi.

Hinc apparet Hosti. Ioan. Andre. Cardi. Abbas. & alios in dicto capitulo primo. & capitulo conquestus. Marti. Laudens. & Præp. in capitulo primo. §. item si delator. quæ fuit prima caus. bene. amit. Angel. in summa verb. Feudum. §. pen. & vlti. & in verbo. vsura. t. §. 11. Syluest. verb. feudum. ad finem. Conrad. de contract. quæstione trigesima secunda. conclus. 3. Ioan. à Medina de restitutione ca. de acquisitis per vsuram. §. ad capitul. conquestus, quorum opinio communis est, non exacta viuræ rationem expendit. dum opinatur eos text. procedere ex natura feudi: & virtute directi dominij. quod erat penes creditorem: & per dationem pignoris trahit ad se utile. quod consolidatum cum directo iure operatur hæc perceptionem fructuum præcipuam: & ideo non esse eos in sortem computandos. hoc etenim falsum est: quia per dationem pignoris non consolidatur dominium utile cum directo: imò debitor utilis dominus adhuc manet: & eius nomine fructus à creditore percipiuntur. capitulo primo de vsur. l. prima. C. de pigno. actio. Nec vllibi in iure probatur, dominium utile debitoris amitri, & transferri in creditorem habentem directum cum in eum solum transeat ius retinendi in pignus dominium utile: quod non ut proprium sed in pignus habet. Et præterea etiam si fateremur dominium utile consolidari in hac specie cum directo: minimè labem vsuræ effugimus: siquidem lucrum hoc consolidationis ultra sortem ratione mutui accipitur: & ideo verè vsura committitur.

Rursus ex his satis liquet dictionem text. in dicto capitulo. conquestus. non esse statutam in fauorem Ecclesiæ: sed etiam in laicis procedere: imo iustior ratione: cum Ecclesia debeat ab his lucris potius quam laici abstinere.

re. capitu. suam. de pœnis. sic sanè contra gloss. ibi Abb. & communiter docto. farentur. & ijdem in ca. 1. de feudis.

Eodem iure conuincitur quod sensit Panor. in dicto capitulo. conquestus. & asseuerat Aug. in verb. vsurr. §. duodecimo. & verbo. Feudum. dicens, proprietarium accipientem ab usufructuario rem in pignus mutui causa: posse præcipuos recipere fructus pignoris ultra sortem propter dominium directum, cui utile consolidatum. Falsa enim est hæc opinio: & aperte eius error ostenditur considerata vera ratione text. in dict. cap. conquestus. atque ita eam in specie reprobatur nō relato Panormit. Carol. Molin. in dicta quæstio. 3. numero. 23.

Sic examinari poterit, an decisio dicti capituli primi. de feudis. obtineat in eo, qui dominiū directum habens recipiat in pignus rem emphyteuticam ab ipso emphyteuta? Nam Roma. in singula. 325. Imola in dicto capitulo primo. columna tertia. Anania. in dicto capitulo. conquestus. columna sexta. existimant idem in hoc casu dicendum esse ratione directi dominij. Quod ad mittendum non est: nisi quatenus emphyteutica pensio fructibus pignoris æquipollet: à qua quidem pensio liber est ipse emphyteuta durante causa pignoris: quam obrem iuste dominus fructus percipit in pensionis compensationem non alias. Et ita sunt hæc ex definitione vsuræ ad examen proprium deducenda: quæ admodum & plurima passim deducuntur.

Superest modo explicare * quo iure prohibita sit vsura quam quidem quæstionem breuiter ab soluentes respondemus, crimen istud iure natural, diuino, & humano, canonico & civili vetitū esse. Primum etenim iure naturali vsuram illicitam esse constat, aliquot rationibus. quibus efficax sit huius rei demonstratio. Nam domino inuito non potest quis lucrum percipere è re aliena: imò id est contra ius naturale: & in motuo statim transit res in dominium debitoris: ergo creditor ex hac re lucrum aliquod recipere non potest, iure naturali hoc vetante. Secundò, in pecunia rebusque alijs mutuabilibus, vsus est ipsius rei consumptio: sicque nō potest separari à proprietate: nec ab ipsa re: igitur accipere lucrum aliquod pro vsu ipsius rei: & demum rem ipsam, iniquum est: & praua commutatio: cū id quod non est, pretio vendatur. quod tertio loco apertius fit, si specialius argumentemur: aut enim creditor capit lucrum istud pro sorte, aut pro vsu ipsius. Si pro sorte, ergo bis capit eius æstimationem vel

capit in iustum sortis valorem. Si pro usu rei, is non potest seorsum a sorte aestimari: & sic fors ipsa venditur: quod satis iniquum esse constat. huic rationi suffragatur Iurisconsultus in l. secunda. ff. de usufruct. earum rerum, quae usu consu. Sed de pecunia, inquit, recte cauere oportet his, a quibus eius pecuniae usufructus legatus erit. quo Senatusconsulto non id effectum est, ut pecuniae usufructus proprius esset: nec enim naturalis ratio auctoritate senatusconsulti mutari potuit, sed remedio introducto coepit quasi usufructus haberi. haec tenet Caius libro septimo. ad edictum pro uinciale. idem tradit Iustinianus in §. constituitur ubi Theophilus. Insti. de usufruct. passimque obseruatum est pecuniam usu ipsius consumi. text. in capitulo vltim. de pignori. authen. nouissima. C. de adm. tut. & in authent. ut hi, qui obliga. se hab. perhib. res min. l. Aristo. §. vltimo. ff. de iure delib. gloss. Bart. & Doct. in l. prima. §. fuit quaesitum. ff. ad Trebelli. Andr. Tiraq. libro primo. de retract. §. primo. gloss. 7. numero. 103. Non tamen intelligas, pecuniam usu consumi, id est, perire, & minui. id etenim falsum est: sicuti palam constat. siquidem eiusdem valoris censetur: ac salua manet, etiam si millies commutetur, deturque, vel gratis, aut in alterius rei pretium. Sed ita accipiendum est quod frequentissime vulgo dicitur pecuniam usu consumi: hoc est usum pecuniae in sumptibus, & erogationibus consistere: atque per viuum omnino eam ab vrente discedere: & in alium transferri: ideoque quantum ad ipsum usu consumi, & perire, Nam, ut inquit Arist. 4. Ethic. capitulo primo. usus pecuniae est eius consumptio, & datio, retentio vero, & acceptio, eius est possessio. quae quidem verba ita Eustratius inibi interpretatur. Nec aliter eum locum nostrates accipiunt: tamen Tiraquellus dicto numero. 103. eos prauis sensus, & intellectus authores esse arbitretur. Quarta ratio, quae probat, usuram esse contra ius naturale ea est: quia pecunia de se non fructificat, nec parit: vnde accipere aliquid ultra sortem pro usu rei, illicitum, & iniquum est: cum potius capiatur ex industria aliena, quam de pecunia quae non fructificat. Sic sane usura apud Latinos dicitur: quia propter usum sortis accedit. Faenus item quasi foetus, eo quod numus numum pariat apud Graecos *τοιος*, quasi partus: & *τοικον* foenerari. Quod eleganter explicat Diuus Basilium in Psalmum decimumquartum. & Gregorius Nyssenus Homilia. 4. in Ecclesiasten. vnde Suidas ex Aristophane in Nubibus inquit, usuram esse feram quandam belluam *αργυροκον*, quae per menses &

dies argentum semper gignit serpente tempore. Hinc & Plutarchus in problematis capitulo. 131. usurarum repetitionem *παλινοκον* appellat, quam nos usuram usurarum dicimus. & Cicero libro quinto. ad Atticum epist. vlti. Anotocismum nuncupauit. Clamare, inquit, omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum Anotocismo contentus non erat: fit & Anotocismi mentio ab eodem Cicerone libro sexto. ad Atticum. epist. 1. 3. & 4. est & optimus text. in l. vltima. C. de usur. rei iudi. nam & Iustinianus in l. vltim. C. de usur. hunc Anotocismum in vnuersum aboleuit. de quo multa Carolus Molinae. de contractib. numero quadragesimoquarto. Quin to apparet usuram esse contra ius naturale: & eo iure prohibitam ex eo quod cum iure diuino Evangelico vetita sit: quemadmodum statim probabitur: deducitur manifeste, eam iure & lege naturae prohibitam esse. siquidem lege Evangelica nihil nec praecipitur, nec ut illicitum prohibetur, quod non sit iuris naturalis legibus vel praecipitum, vel prohibitum: praeter ea quae circa sacramenta & fidei catholicae articulos instituta sunt, hoc etenim saepissime ex diuo Thoma tradidimus, praesertim in Epitome de spofa. lib. 2. parte. capitulo sexto. §. decimo. numero primo. his tamen & alijs rationibus hanc sententiam asseuerant vera esse Thomas. 2. 2. quaestione septuagesima octaua. articulo primo. Ioan. Andreas in reg. peccatum. de reg. iur. in. 6. columna quarta. Conradus latissime de contract. quaestione. 22. conclus. 2. Scotus & frequentissimo omnium consensu Theologi in. 4. sent. dist. 5. quaestione secunda. Dominicus Soto de Iust. & iure libro sexto. quaestione prima. articulo primo. licet has rationes conetur euertere Carol. Moli. de contract. quaestione septuagesima quarta. num. 528. Sed incommunis sententiae fauorem plurima ex authoribus adduci possent: maxime quod Aristot. scribit libro primo Polyticorum. capitulo septimo. his equidem verbis. Defenore tractans ad distinctionem & discrimen eius commutationis quae in Republica ceteri debet laudatissima propter eius utilitatem illud contrahendis rebus accommodatum est, idemque vituperandum, nec iniuria, non enim natura id genuit, sed rerum vltro citroque contrahendarum ratio, iureque optimo in hominum odia incurrit. quoniam ipsa pecunia fructus eius est: nec ad permutandas res, cuius causa comparata est, refertur. Foetus autem pecuniam auget & amplificat, ex quo etiam nomen inuenit. Haec tenet Aristot. qui & capitulo sexto. hoc idem vitium improbat: atque esse alienum a natura existimat.

idem

idem lib. 4. Ethicor. cap. primo. ad finem. usura turpe lucrum: turpem quæstû appellat: ac foeneratores pares esse cęset latronibus, lenonibus, de populatoribus & tyrannis. Sic & Cicero libro secundo. de officijs. ad finem, inquit, dare subvluris esse hominem occidere. Trannio seruus apud Plautum in Mostellaria. nullum, inquit, ædepol hodie genus est hominum tetrius, nec minus bono cum iure, quam danisticum. Marcus item Cato in principio de re Rustica. Maiores, inquit, nostri sic habuerunt, & ita in legibus posuerunt, furẽ dupli condemnari: foeneratorẽ quadrupli. Quãto peiorem ciuem existimarunt foeneratorem quam furem, hinc licet existimari. hæc Cato. Fuit & olim apud Romanos gravis contentio su per tollendo foenore: in qua Assellius prætor, qui id suadebat, occisus fuit à foeneratoribus: authore Appiano Alexandrino libro primo. de bello ciuili. quo in loco artem foeneratoriam vituperat. Eandem appellat intolerabilem, veteremq; pestem Plutarchus in Lucullo, qui & in libello de vitand. usura. eleganter eandẽ improbat. Sed & Cornelius Tacitus lib. 5. omnino sublatas fuisse, vsuras scribit, quæ denuo varijs fraudibus exortæ, paulatim consuetudine leges vincente ad centesimas peruenerunt.

Iure diuino veteris testamenti probatur, vsuram prohibitam esse Ezechix capitulo decimo octauo. vbi dominus de eo, qui ad vsuram dedit loquutus ait, quod talis non viuet: sed morietur. item Psalm. 14. inquit Propheta, non habitaturum in templo domini, eum, qui ad vsuram dedit. capitulo. quoniam. 14. quæstione quarta. & eadem quæstione. ca. si quis oblitus. Ex nouo testamento passim adducitur vulgaris ille locus Lucæ. 6. Mutuum date: nihil inde sperantes. quẽ in hunc sensum, vt crimen vsurę sub præcepto, & mortalis culpæ reatu prohibitum sit, Ecclesia catholica interpretatur. in capitul. consuluit. de vsur. & probatur. eod. titulo. capitulo. quia in omnibus. & capitulo. super eo. tametsi quibusdã visum sit inibi non probari, vsuram iure Evangelico prohibitam esse. cum Christus Iesus potius prædictis verbis consulat, quam præcipiat. quod patet: quia in eo capitulo Evangelica consilia traduntur: nempe de diligendo inimico: de præbenda percutiẽri altera maxilla. Et præterea Christus non tradidit illud præceptum: vt non obtinens puniatur: sed vt præmio sit indignus qui mutuauerit, aliudve opus fecerit sub spe præmij, & non gratis vtcunque tamen sit prior sensus ad vsurę prohibitionem vt pote ab Ecclesia, quę spi

ritu sancto duce scripturam factã interpretatur receptus omnino tenendus est. atque ita Theologi & Canonistæ frequentissimo omnium cõsensu existimant, vsuram iure diuino etiam Evangelico vetitam esse. pluraque ad hanc rem testimonia adducit Guilielm. Peraldus Episcopus Lugdunensis in summa de vitijs & virtutib. Tomo. 2. tract. de auaritia. c. 1.

Quod vero ad ius Pontificium attinet, non est immorandum: cum passim eius constitutionibus vsura prohibita sit. idemque crimen iure Regio satis est improbatum: maximis in vsurarios statutis poenis. sicuti alibi tractabimus. Sed an iure Cæsarij prohibitæ sint vsuræ à plerisq; dubitatur: siquidem iure Pandectarum constat eas permissas fuisse. l. placuit. ff. de vsuris. & iure Codicis. l. eos. C. eod. titulo. quam etiam Theologis, & Canonistis refragantibus † defendere conatur Carol. Moli. in tracta. de contract. numero sexto. & numero trigesimo sexto. modestius Bartol. & post alios Iason in. l. prima. C. de summa Trini. numero quadragesimo octauo. asseuerant, vsuras non esse iure ciuili prohibitæ: tametsi deberent omnino eodẽ iure prohiberi. idem Bart. in auth. ad hæc. C. de vsur. imò vsuras prohibitæ esse iure Authenticorum à Iustiniano Cæsare, tenent gloss. in auth. ad hæc. gloss. in dicto capitulo. quia in omnibus. & in capitulo. quid dicam. 14. quæstione quarta. quarum opinio communis est secundum Abb. in capitulo. cum sit. de foro cõp. numero decimo octauo. & eã defendit Fortuni. illa. 5. de vltimo sine iuris. hi tamen ea vtuntur ratione: quod Iustinianus professus fuerit catholicam fidem, & se admittere ac probare quatuor Concilia vniuersalia: è quibus Nicena Synodus vsuras prohibuit: & eas turpes esse ac aduersus sacram scripturam constanter asserit. capitulo. quoniam multi. 47. distin. igitur & Iustinianus vsuras omnino vetuit.

Ego sanẽ, vsuras legibus Iustiniani permissas: & approbatas, vt licitas: fuisse opinor: easque leges improbas esse censeo: cum iuri naturali: & diuino refragentur. Nam & leges seculares vsuras permittentes nullas esse, & earum latores, fautoresque Principes excommunicari constat in Clementina prima. in prin. de vsur. cuius cõstitutionis. §. vltimo. explicatur. eum hereticum esse, qui pertinaci animo dixerit vsuras licitas esse. quod & Castro adnotauit. libro de hæresibus. capitulo vltimo. Hinc etiam arbitror, Iustinianum Cæsarem nusquam proprijs sanctionibus vsuras reprobasse, licet Docto. communiter aliud existiment

huiusque opinionis, quam ipse teneo auctores sunt Panor. in dicto capitulo. cum sit. numer. 18. & Conra. de contractib. questione vigesima secunda. columna decima. & duodecima. Nec communis sententia probari potest ea ratione, quod Iustinianus quatuor Concilia Ecclesie catholice admiserit. & ut sacrosancta statuta, ea fore servanda profiteatur. Non enim sequitur ex hoc, & vsu ras ipsum reprobare: quæ per Concilia damnentur: siquidem id ex tacita Cæsaris lege deducitur quæ eiusdem expressis constitutionibus non derogat. Et præterea licet Iustiniani constitutio approbet concilia: non censetur prohibere ea quæ à concilijs prohibentur. Lex nanque diuina Euangelica præcipit, obtemperandum esse prælatis, & Romani Pontificis constitutionibus: & tamen non omnia, quæ Romanorum Pontificum decretis prohibentur, lege diuina prohibita sunt: ut constat de esu carniū, qui licet iustissima lege Pontificia quibusdā diebus prohibitus sit: nō tamen lege diuina, & præcepto diuino vetitus censetur.

Hinc deducitur vera interpretatio text. in capitulo vigesimo tertio Deuteronom. ubi scriptum est. Non fœnerabis fratri tuo ad vsuram: sed alieno. quibus verbis quidam vtuntur ad probandum, vsuram non esse cōtra ius naturale: nihil etenim iure naturæ aduersum licuit vnquam Iudæis. Et ideò quibusdā placuit. cum locum ita esse intelligendum, ut vsura Iudæis minimè fuerit permissa nec licita etiam erga alienigenas: sed tantum dissimulatione quadam ea permissio processerit, & concessa fuerit Iudæis ad maius malum effugiendum ob duritiam & auaritiam eorum: ne fratribus ad vsuram pecunias mutuaerent. Sicuti & eis permissus est libellus repudij: atque ita hunc sensum probarunt S. Thomas secunda secundæ. questione septuagesima octaua. articulo primo. & ibi Caiet. Card. in Clementina prima. de vsuris. §. vltimo. questione decimatertia. & Conrad. de contracti. questione vigesima quarta. conclus. 2. Hostien. in summa titulo de vsuris. §. in aliquo. vers. octauo. & Anani. in capitulo primo. de vsur. columna vltima. Card. à Turre Crema. in capitulo vltimo. 14. questione quarta. Dominicus Soto articulo primo. Alijs verò hac in re visum est inibi, vsuras permitti Iudæis propria permissione, & earum approbatione, non erga omnes alienigenas, & externos, sed tantum erga eos, quibus cum bellum iuste gerebant. quia tunc non possunt exactiones istæ dici vsuræ propriæ sed improprie, & potius iustæ exactiones: nempe ab his, quorum bona iura belli capi iuste possunt

secundum diuum Ambrosium à Gratiano relatum in dicto capitulo vltimo. 14. questione quarta. glo. ibi. Florenti. 2. part. titulo primo. capitulo septimo. §. secundo. Ioan. Maiorem in. 4. dist. 15. questione vigesima nona. Roma. singu. 265. Hippoly. in. 1. prima. §. præterea. nume. 65. ff. de quest. Soci. in regula. accipere vltra sortem. ad finem. Conra. de contract. questione quadragesima secunda. conclus. 2. & Ioan. à Medina de adquisitis per vsuram. §. ad tertium argumentum. Et licet Conrado dicta questione. 42. conclus. 3. Alexan. Halensi. 3. parte. questio. 66. Gabrieli in. 4. distin. 15. questione. 11. & Carol. Molli. in consuetud. Parisi. §. primo. gloss. 9. numero. 11. visum sit text. in dicto capitulo vltimo. non esse diui Ambrosij, sed cuiusdam alterius hæretici. idem tamen Carol. de contract. numero nono. asserit verè esse diui Ambrosij: locum eius minimè adducens. Est enim caput illud apud Ambrosium lib. de Tobia capitulo decimo quinto. & profectò hæc secunda interpretatio si accipiatur ut eam glo. Roma. Soci. & Hippo. accipiunt, falsa est omnino secundum communem auctore Anania in dicto capitulo primo. columna vltima. Nam licet mihi liceat bellum gerere, & capta in eo bello efficiantur capientis, sicuti alibi tractabitur: non tamen mihi licet cum hoste contractum inire: quia naturæ lege reprobatus sit: potissimum quia cōventiones istæ iam non fiunt cum hoste iure belli, sed iure pacis & commertiorum: sic non licet ab hoste emere rem, quæ illius propria est priusquam iure belli capiatur: carius iusto pretio, & ita est planè respondendum communi omnium consensu. Erit igitur hic secundus intellectus verus: quoties ab hoste accipitur vsura, & retinetur in compensationem damni ab hoste iniusto, & iniquo illati vel vbi bona ab hoste possessa, sunt ipsius mutuantis, aut ad eum pertinent, quemadmodum bona & prædia hostium incolentium terram promissionis ad iudæos pertinebāt diuina largitione. sic sanè sententiā istam intellexere Conrad. & Theologi paulò antè citati.

Secundò ex præmissis inferitur, nec ipsum Romanum Pontificem posse priuilegio, dispensatione, aliove iure permittere vsurarum exercitium ita quidem, ut ex eo licitum sit, aut vsurarius iniunctis reddatur à restitutione eorum, quæ malè adquisiuit. Hoc probatur: quia nec summus Pontifex potest iuri naturali refragari, nec approbatione quadam, aut eius auctoritate præmissa id permittere, quod est iure naturæ, aut diuino illicitum, quemadmodum satis in specie constat

in capitul. super eo. de vsuris. quo in loco frequē
tissimo omnium consensu hoc adnotatum est.
idem respondendum esse cenſeo in Principe ſe-
culari: & in quacunq; conſuetudine, vtcunq;
immemorialis ſit: propter eandem rationem,
quemadmodum multis rationibus probare co-
nātur Ioan. Andr. in dict. reg. peccatū. & omniū
latiſſimē Conrad. de contract. quæſtione vigefi-
ma quinta. 26. 27. & 28. Iaſon. in. l. 1. C. de ſumma
Trinitat. numero. 54. Carol. Molin. in conſue. Pa-
riſ. titulo primo. §. primo. glō. 9. numero. 19. quā
uis Anchar. conſilio. 243. numero ſeptimo. du-
bium tamen aſſerat, poſſe Romani Pontificis pri-
uilegio iudeis permitti vsurarum exercitium er-
ga Chriſtianos. idem ſatis firmiter probare cona-
tur Alexan. conſi. 1. & 3. ac conſi. 107. libro. 2. poſt
Paul. Caſtrenſem. conſ. 398. lib. 2. quem & Ro-
chus Curt. ſequitur de conſuetudine. Fol. paruo.
14. col. 2. quorum ſententiā omnino falſa eſt. Sic
& Catholicorum Hiſpaniæ Regum extat conſti-
tutio, quæ 3. eſt. titul. 2. lib. 8. ordina. Hodie. l. pri-
ma. & 3. titulo ſexto. libr. 8. Recopila. vbi priuile-
gia Regibus Iudeis conceſſa ad exercendas vsu-
ras, penitus reuocantur. ad idē faciunt tex. in Cle-
1. de vsur. vbi Card. q. 15. & in. c. poſt miſerabilē.
& in capit. quanto. de vsuris. quo ſit vt nec proce-
dere poſſit reſponſum Pau. Caſtrenſ. conſ. 295. &
ſequent. libro ſecundo. ſcribentis poſſe iuſte Prin-
cipes ſeculares negare ius reperendi à creditoribus
Iudeis vsuras iam per debitores ſolutas. hoc
verē eſt contra text. in dicto capitul. poſt miſera-
bilem. & in dicta Clementina prima. quidquid
etiam in fauorem Pauli Caſtrenſis dixerit Ale-
xand. conſilio quinquageſimoſeptimo. libro pri-
mo. eſſet enim id tacitē, & indirectē, & per
obliquum vsuras permittere: quod Conrad. vbi
ſupra late improbat.

9 Poſtremò illud in hoc tractatu ſatis eſt contro-
uerſum: quod ab Vlpiano traditur in. l. 3. §. vltim.
ff. de annuis lega. Si cui, inquit, certa quantitas
legetur, & quo ad preſterur in ſingulos annos cer-
tum aliquid, veſuti vsuras, iuſſerit teſtator præſta-
ri, legatam valet. Sed in vsuris hætenus debet va-
lere: quatenus modum probabilem vsurarum nō
excedat. Hæc Iuriſconſultus: qui palam inſinuat,
poſſe teſtatoris vltima voluntate vsuras permitti
quæ tamen iure naturali, ac diuino paſſim impro-
bantur. Quamobrem quidam ex noſtratibus exi-
ſtimat hodie prædictum legatum nullum eſſe
quo ad vsuras, & eam annuam quantitatem in
ſortem principalem legati eſſe imputandā: quod
placet Barr. & Lancelot. Decio in dict. §. vlt. Bar.

in. l. cum ſtipulati. ff. de verb. oblig. Bald. in. l. cum
allegas. 10. opp. C. de vsur. & ibi Salyc. columna
ſecunda. Alex. in. l. diuortio. in princ. columna ſe-
ptima. ff. ſolut. matri. Ananij in capitul. ſuper eo.
columna ſecunda. de vsur. Bart. & Soc. in. l. ſecū-
da. ff. de his quæ poenæ nomi. Iaſo. in. l. prima. C.
de ſumma Trinit. numero. 59. Aymoni. conſi. 89.
Crott. in. l. nemo poteſt. col. prima. ff. de legat. 1.
Socin. conſ. 56. lib. 3. quo in loco ſcribit, hanc opi-
nionem eſſe communem, quam ſequitur Ioan.
Lupi in. c. per veſtras. 6. notab. num. 8. & 9. de do-
nat. int. vir. & vxor. cum enim hic vsura conſtitua-
tur vt conſtat in dict. §. vlt. ſicuti nec in contracti-
bus eſt licita, ita nec in teſtamentis. Et fanē dicti
authores loquuntur quando creditor ſeu legata-
rius poteſt ſortem legatam ſtatim exigere, ſi ve-
lit: nam dum eius exactiōnem differt, eam quan-
titatē videtur hæredi ſub vsuris mutuo dare. ideo
communis ſententiā præcedit: licet contrariam
teneant Pau. Caſtrenſ. in rubr. ff. de his quæ poe-
næ nom. & in. l. 1. col. pe. C. de ſumma Trini. Ro-
ma. conſ. 510. col. 10. Alciat. lib. 5. para. c. vi. Ioā.
Gerson in libro de contractib. col. antep. Carol.
Molinæ. in tractat. de vsuris. q. 73. numero. 483.
Quaſi hac in ſpecie vsura dici non poſſit hæc an-
nua quantitatis: cum ea non recipiatur cauſa mu-
tui, ſed ex voluntate legantis: ex qua & poena iu-
ſte recipi poteſt non ob ſolutum ab hærede lega-
tum. hæc ſiquidem ratio tunc obtinet, cum poena
ſimplex & ſemel committenda à teſtatore iniun-
gitur. Barto. verò loquitur vbi apponitur per di-
numerationem temporis poena ob dilatam lega-
ti ſolutionem: quæ vsura eſt, ſi veram eius rationē
conſideremus.

Quod ſi legatarius ratione iuſti intereſſe dam-
ni emergentis, aut lucri ceſſantis, velit hanc qua-
ntitatem annuam præcipuam ſibi habere: id meo
iudicio iure ei permittendum eſt: cum hoc ambi-
guitatem, & controuerſiam communis opinio-
nis: tū ob ea quæ diximus hoc capite ad interpre-
tationem text. in. c. ſalubriter. tametiſi Ioan. Lupi
contrarium cenſeat in. d. notab. 6. nu. 9. ſequutis
Areti. conſ. 152.

Sed vbi legatarius quantitatem ſibi legatam
petere non poteſt niſi poſt certum tempus: at-
que interim teſtator certam annuam penſionē
ſolui iuſſerit: id permiſſum eſſe cenſeo abſque v-
ſurarum labe: ſequutus Socinum in dict. l. 2. ff. de
his quæ poe. nomi. & Carol. Molin. dicta quæſti.
73. qui ſcribit hunc caſum eſſe minus dubitabilē.

Eadem profectò ratione: ſi teſtator mille lega-
uerit Titio ab hærede: ita quidē vt hæres habeat

liberam facultatem fruendi, & retinendi dictam summam soluendo annuam moderatam pensionem ab ipso testatore definitam: & eam item pensionem redimendi soluendo summam principalem: opinor eum pensionem licite recipi: nec usuram posse dici: præsertim animaduersa communi annuorum reddituum emptione, quæ iure licita censetur: & præterea quia hæc nulla potest ratio mutui nec veri, nec ficti dari. Deinde legatum istud est alternatiuum data optione hære di soluendi mille aureos vel annuam pensionem & ita equidem hanc opinionem defendit eleganter Carolus Molinæus dicta quæstione septuagesimatertia. sequutus Bal. in l. vnica. quæstione tertia. C. de his quæ poenæ. nomi. & Paulum Castrè sem in dict. l. prima. column. tertia. C. de summa Trini. & eundem in dicta rubri. ff. de his quæ poenæ nomi. tametsi & in hac specie usuram committi existiment Aretin. dicto consili. 152. Iason in dict. a. l. prima. numero quinquagesimo nono. & in l. vnica. C. de his quæ poenæ nomi. colum. 2. Crottus in dict. l. nemo potest. colum. 2. & Barb. consi. 66. lib. 2.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Quauis tutor non teneatur, nec possit pecuniam pupillarem in fœnus improbum dare: tenetur tamen eam expendere in emptionem prædiorum, vel in aliam honesti lucri negotiationem.*
- 2 *Potest societas ex vnius pecunia, & industria alterius ita coiri, vt lucrum & damnum æqua lance communia sint.*
- 3 *Non potest pecunia alteri eo pacto dari: vt lucrum ex ea acquisitum commune sit: periculum vero ipsius immineat exercenti negotia: & inibi traditur intell. §. de illa. Inst. de societate.*
- 4 *Poterit nihilominus ea pactio valere: modo subeunti periculum, vel ex ipso lucro maior pars cedat, vel aliunde merces suscepti periculi detur.*
- 5 *Nauticum fœnus etiam iure Pontificio licitum est. & inibi late expenditur interpretatio cap. Nautiganti. de usur.*
- 6 *An liceat fideiussori mercedem aliquam stipulari à debitore pro ipso officio fideiussionis.*
- 7 *Pactum legis commissoria non aliter licitum est fideiussori, quam ipsi creditori.*
- 8 *Pacti legis commissoria materia, & si breuiter cõpendio tamen examinatur.*

An teneatur, possitve licite tutor pecuniam pupillarem fœnerare?

C A P. II.

CÆSARVM CONSTITUTIONIBUS statutum est, imò præceptum tutoribus statim accepta tutela: vel ex pecunijs pupillaribus prædia emere, vel eadem pecunias iuxta usurarum modum foenori dare. l. tutores. in. 2. C. de admini. tuto. l. quoties. ff. eodem titulo. in principio. quod absurdum esse apparet, siquidè nec pietas causa licet usuras exercere. capitulo. super eo. de usuris. Quamobrem opinor, minimè licere tutoribus pecunias pupillares fœnerare: quicquid veteres Iurisconsulti, & Cæsares existimauerint. Sic & Nouella Iustiniani constitutio de his qui oblig. se haber. perib. res mino. §. quoniam. colla. 6. & C. de admini. tut. prima. constitutio, permittens tutori pecuniam pupilli mutuo sub usuris dare ad alimenta pupillo exhibenda, admittenda non est. Nec itidem tenebitur tutor, qui pecuniam pupilli in proprios vsus conuertit autoritate propria, usura pupillo dare: etiam si contrarium visum fuerit Iurisconsultis in. l. qui sine. ff. de negot. gestis. l. tutor qui repertorium. §. pecunia. l. non existimo. ff. de admi. tut. prima. C. de usuris pupill. nam licet, vt statim probabimus, teneatur tutor pupillo ad interesse damni emergentis, & lucri cessantis: non tamen ad usuras: quauis prædicta Iurisconsultorum responsa defendere conetur Carol. Molinæ. de contract. numero quinquagesimo septimo. & quæstione. 76. cuius sententia admitti posset, si ipse boni viri arbitrium in his taxandis usuris, quod ipse requirit, intellexisset esse exigendum quantum ad rationem interesse damni emergentis, aut lucri cessantis. atque ita eodem modo est ad praxim deducendus text. in dict. l. tutor qui. §. idem solent. cum alioqui tolerandum non sit foeneris exercitium etiam in fauorem pietatis.

Illud sanè obseruandum est, tutorè, & curatorè, qui iuxta veteres iuris ciuilibus sanctiones tenebatur pecuniã pupillare mutuo dare sub usur. l. ob foenus. ff. de admi. tutor. l. si pecuniam. C. de usuris pupill.

pupill. teneri omninò hodie eam pecuniam, vel in emptionem prædiorum expendere, vel eam alicui mercatori tradere ad partem honesti, & liciti lucri recipiendum secundum regionis, & provincie mores: quibus inspectis lucrum honestum potest absque verisimili damno minoris tutor accipere, & minori acquirere. text. optimus in. c. per vestras. de don. inter vir. & vxor. cuius ratione & autoritate idem adnotarunt Bartol. Paul. Castr. & Alex. in. l. Diuus Scuerus. ff. ad. l. Falcid. Bart. in. l. tutor qui repertorium. §. si post depositionem. ff. de adm. tuto. Roman. consil. 28. & latius consil. 139. Socin. consil. 2. libro. 1. col. vltim. Deci. consil. 192. col. 1. Ioan. Lupi. in dicto capit. per vestras. 6. notab. §. 7. Salyce. in authen. nouissimi. C. de administ. tutorum. alioqui si tutor hac in parte negligens fuerit: cum commode posset id lucrum minori acquirere, tenebitur, & condemnabitur in id quod interest: quemadmodum probatur in dicto. §. si post depositionem. & in dicta. l. tutor. in princ. ac fatentur præcitati Doct. potissimè vbi erga seipsum tutor diligens fuerit in hisce lucris acquirendis. l. quidquid. C. arbit. tute. text. insignis in. l. tutor secundum dignitatem. §. 1. ff. de admin. tut. gloss. in capitulo vltimo. 12. quæstione. 4. cuius meminere Abb. in capitulo primo. colum. 2. de in integ. rest. Barb. in cap. edoceri. colum. secunda. de re script. idemq; Atheniensium legibus olim decretum erat, vt constat ex oratione Lysie apud Halicarnaseum in Lysia, & Demosthenem contra Aphobum eius tutorem. quo fit, vt in ea provincia, vbi frequens est reddituum annuorum venditio, maxima dignus culpa censeatur tutor qui pecuniam pupilli in id negotium expendere neglexerit: ac iure optimo damnandus erit in id, quod pupilli interest. eius pecuniam otiosam fuisse, absq; vllò lucro apud tutorem curatoremve.

Cæterum satis controuersum est, possit ne absque vsuræ crimine pecunia pupillaris, aut dotalis mercatori artis negotiatorie perito tradi: eo pacto: vt quolibet auno ex ratione lucri semper salua ipsa sorte: certa quantitas pupillo, aut vxori detur? Quæ quidem quæstio adeò necessaria est ad huius capituli integram resolutionem, quod omitti commode non possit: & ideo ad magis expeditam eius cognitionem eam aliquot conclusionibus distinguam: quid iure verius, quid doctorum calculis receptius, quid denique animæ consultius, & vtilius sit: breui vsus compendio ex iuris tam humani quam diuini professoribus exponens.

Prima Conclusio. Iure, & ratione societatis potest quis dare licite propriam pecuniam mercatori hac conditione, & pacto: vt pecuniam accipiens mercatoriam artem exerceat laborem & industriam subiturus: lucrum verò ex ea adquisitione simul & damnum sequutum communia sint vtriusque. text. optimus in. l. societas. ff. pro socio. & in. §. de illa. Inst. de societate. Nam & ita, inquit Iustinianus, coram societate posse nemò dubitat, vt alter pecuniam conferat, alter non conferat: & tamen lucrum sit commune: sæpè etenim vnus & socijs diligentia tantum præstat: quantum pecunia ab alijs collata. quam quidem sententiam late explicat Petrus à Perusio in tractat. de duobus fratribus. parte. 4. quæstione. 1. & sequentibus. quod autem diximus de damno ita accipiendum est, vt intelligamus de damno contingente ipsis mercibus, & in ipso negotiationis exercitio: non autem de periculo pecunie in societate istam collata: nam id ad eum, qui eam contulit, pertinet: licet possit aliud in pactum & conventionem æquissime deduci. contingit si quidem industriam & diligentiam illius, qui artem negotiatoriam exercet: non esse æqualem pretio, & æstimatione ipsi pecunie ab altero in societate collata: & ideo oportet ad æquum rem ipsam deducere: ac non tantum mercatorem ipsum lucri quod superest deductis damnis, partem dimidiam consequi: sed & si quid ex sorte & pecunia ab altero collata perierit, pro parte dimidia socio refarcire. vt tandem sicut propter eius industriam mercator dignus non erat dimidia lucri parte: incompenstationis vicum eam sit habiturus, & damni dimidiam partem soluat. fortuna sortem ipsam inuasa. quod est hac in re maxime obseruandum, ad intellectum glo. in. l. prima. C. pro socio. & eorum, quæ tradunt inibi Paul. & Salyce. quæstione tertia. Cumanus consilii. 9. & Iason in. §. sequen. & de actioni. numero. 43. & sequentibus. Petrus Perusi. latius in dict. tractatu, & Alexan. consilii. 131. libr. 5. Sed si industria alterius sit æqualis pecunie ab altero in societate collata. proculdubio ad iustam societatem: lucrum deductis expensis, & rebus de perditis commune erit: damnum verò contingens in pecunia ad eum, qui eam contulit, spectet: si quidem & tunc is, qui industriam diligenter adhibuit: operam itidem perdidit. gl. insignis in. l. si non fuerint. verb. Solus. ff. pro socio. quam doct. probant, & sequuntur. Imò hoc in casu: cum industria, & opera vnus ex socijs æquualet pecunie ab altero in societate constituta: & finita societate nullum lu-

crū superfit: nec quidquam aliud præter pecuniæ quantitatem ab altero collatam: illa est vtrique socio communis: ea ratione quod operam & industriam forti æquiualem alter perdiderit absque eius culpa: alioqui sequeretur alterum ex duobus socijs paria in eam societatem deducen- tibus: totum id, quod contulit in communem vti litatem amittere: alterum verò saluum consequi. hoc vero refragatur societatis legibus. l. si id quod in princ. & §. item Celsus. l. cum duobus. §. quidam sagariam. ff. pro socio. l. tertia. titul. 10. par. 5. & expressim adnotauit gloss. in l. prima. C. pro socio. Bald. in l. cum patruus. C. com. vtri. iu dic. Ias. in dicto. §. sequens. columna vltima. Abbas in d. capit. per vestras. columna secunda. Sed tamen id pluribus displicet: & ideò, vt & hoc obi ter adnotemus, sententia. gloss. procedit vbi appa ret pecuniæ periculum esse vtrique socio com- mune: nam alioqui si id spectet ad eum qui pecu niana contulit, vel ex pacto, vel ex iure, non erit pecunia communis, nec eius aliqua pars ad alte- rum, qui operam & industriam subit, pertinebit, vt explicat Ioan. Lup. in dicto capit. per vestras. 6. notab. §. 12. numero nono. post Ange. in tract. de duob. fratrib. quæstione decimaquinta. nihilo minus gloss. opinio admittenda erit vbi opera & industria alterius esset æqualis non tantum vsui ipsius pecuniæ: sed etiam ipsimet pecuniæ: sicut tradit Petrus Perusinus in dict. 4. par. 2. columna. & demum quæstione secunda. qui eleganter docet iudicis, & prudētis ac periti hac in re arbitrio cō- mittendum iudicium, de pecuniæ & operarum atque industriæ valore, æstimatione, & compen- satione. idem tenet Soci. hanc quæstionem dili- genter discutiens consilio. 265. libro secundo. co- lonna quarta. text. in specie in l. in proposita. ff. pro socio.

Quia & pecunia mutuo dari poterit sub hu- ius primæ conclusionis conditionibus legibusq; nec vsurarius hic contractus censebitur: cum ex pactis appositis appareat potius in ita fuisse socie- tatem, quàm mutui contractum: sicut existimat Guido Papæ. quæstione. 186. argumento dedu- cto à Iuriscōsulto in l. vbi ita donatur. ff. de do- natio. caul. mort. & notatis in. c. cōstitutus. de re- ligio. domi.

Secunda conclusio. Pecunia in societatem li- citè dari nō potest eo pacto vt accipiens eam pe- riculum eius subeat: sitque + salua & integra cōfe- renti: lucrum vero ex ea partum vtrique commu- ne. Hęc probatur: quia contra leges societatis est, commodum & lucrum percipere, damnum ve-

ro effugere. l. si non fuerint. in princip. vbi Accur- sius hanc sententiam tenet. tex. optimus in dicto §. quidam Sagariam. Petrus à Perusio in dict. 4. par. quæstione. 1. colum. 4. Ioan. Ligniano. Card. Ancharr. & Abb. in capit. vltim. de vsuris. Bald. in l. 1. quæst. 9. C. pro socio. Saly. in auth. ad hæc. quæstio. 14. C. de vsur. gloss. singularis in cap. ple- rique. 14. quæstione tertia. Rom. consi. 238. Abb. in capit. per vestras. de donat. inter vir. & vxor. & ibidem Ioan. Lupi. 6. notab. §. 11. dicens numero 6. hanc sententiam communem esse: quam etiā sequuntur & probant Floren. 2. par. titulo primo. c. 7. §. 37. Lauren. à Rodulphis in rep. c. cōsultur. de vsuris. 2 p. q. 19. Ange. Arc. in §. de illa. Inst. de societate. Deci. in l. si pascenda. columna secun- da. C. de pact. idem consi. 116. Abb. consi. 77. libr. 1. & consi. 114. libro secundo, Diuus Thomas. 2. 2. q. 73. art. 2. ad quintum. & Conrad. de contracti- bus. q. 97. ex quibus apparet, hunc cōtractum ini- quū esse, ac restituendum fore, quidquid dāni hu- ius pacti causa alteri socio contigerit, nam & es- se vsurarium pactum istud quibusdam placuit: quod tamen nō est ita simpliciter dicendum: cū deficiat causa mutui: ac sit satis societatem istam censerī iniquam in damnum proximi: secundū communem opinionem, quam latè tradit Soci- nus consi. 265. libro secundo. probatur item hæc conclusio apud Iuriscōsultum in l. si Titius. ver- sic. sed nec ipsius. ff. de præscriptis verbis. cuius præter Paul. Castren. inibi meminerunt Iason & Nouiores in l. si pascenda. C. de pact. & Socin. in dicto consilio ducentesimo septuagesimo quin- to. columna 6.

Huic conclusioni obijcitur Iuriscōsulti lo- cus in l. si nō fuerint. ff. pro socio. §. ita coiri. vbi censet ita coiri societatem posse, vt nullam partē damni alter sentiat, lucrum verò commune sit. idem probat Iustinianus in dict. §. de illa. & Re- gia. l. 4. tit. 10. par. 5. constat igitur prædictum so- cietatis pactum licitum omninò esse. quanuis ea conditione initum sit, vt tradens pecuniam in so- cietatem, & commercium exercendum ei, qui o- peram, & industriam, ac laborem subitutus est, nullum in ipsa pecunia damnū patiat: imò ea sibi salua sit: licet perierit absq; culpa socij: lucrū vere commune sit vtrique. Quamobrem his au- thoritatibus moti hanc pactionem licitā esse, & absque vllò crimine fieri posse existimarunt Ho- stien. in dict. cap. per vestras. Et quidam alij à iu- nioribus relati: quibus respondendum erit præno- tato vero sensu Iuriscōsultorum. Ea etenim pa- ctio vt lucrum commune sit: damnum verò ad al-
terum

terum pertineat: minimè proderit: nec obtinet vbi in ipsa negotiatione damnum & lucrū accesserint: siquidem lucrum eo casu deduci non potest: quin & prius damnum deductū fuerit: cum illud tantum lucrum sit, quod compensatione dāni facta liquido superest: igitur is qui lucri hoc pacto deducti, & liquidi partem consequitur: damni etiam particeps esse censetur. sic & cum lucrū tantum modo in societate contigerit, prædictæ pactioni locus non erit. Quum vero solum damnum acceptum fuerit: tunc ea pactio proderit. Nā si millenos singuli socij aureos in societate: subsequuta conuentione quod ad alterum tantum damnum pertineat, lucrum verò sit commune, contulerint: nullumque lucrum superfit: imo dānum eueniat ducentorum aureorum, & societas dissoluatur: alter mille aureos quos intulit: alter tantum octingentos habebit. quemadmodū explicat Theophilus in. d. §. de ilia. id ipsum obscure tamen senserunt Calde. in. c. v. t. q. 2. de vsur. & Laurentius à Rodolphis de vsuris. 2. part. q. 19. vt hinc possit deduci, pactionem illam cuius meminere Iurisconsulti, & Iustinianus, non pertinere ad societatem, quæ inita fuerit ex pecunia vnus, & industria alterius: quasi iniquum sit periculum pecuniæ ad alterum, qui industria vitur, pertinere, lucrum verò commune fore. Præsumitur etenim pecuniam illam mutuo dari eo pacto, vt mutuanti vltra sortem detur pars illa dimidia lucri, quæ quidem pactio vsuram sapit. non idem erit vbi societas fuerit contracta vtrinque collata pecunia: cum in ea specie vere contractus sit societatis: nec mutuum præsumi rectè valeat. Ego sanè & si sciam in hac posteriori specie non ita contingere vsuræ præsumptionem, sicuti in priori. opinor tamen esse societatem iniquam, ob eā conditionem quod lucrum commune sit: damnum verò alteri tantum socio immineat: siquidem ea est Leontina societas, cuius meminit Iurisconsultus in. d. l. si non fuerint. §. vlt. ex Æsopi apologo, quæ & Erasmus in Chiliadibus explicat. Et ideo cū ad iustæ, & æquæ societatis ius pertineat, æquales inter socios paria conferentes portiones distribui: omninò iura societatis violantur cum ita pactum sit: vt æqualia conferentes non æquè lucri & damni sint particeps. quod item probatur ex eo quod societas quædam fraternitas esse censetur. l. verum. ff. pro socio. & ideo contra naturam societatis est pactum iniquæ, & inæqualis distributionis. idem deducitur ex. l. Socius pro filia. vbi hoc notat Paul. Castren. ff. pro socio. Hoc itè asserit Hosti. in summa. tit. de vsuris. §. an aliquo.

versū. quid si periculum, vbi hanc secundam principalem conclusionem, ni fallor, asseuerat. Sic & pactum societati appositum, ex quo inæqualitas sequitur, non valere: tenent Accursius & Azo in dicta. l. si non fuerint. & ibi Doct. quorum opinionem sequuti testantur communem esse Corneus columna prima. & ibi Purpurat. columna. 2. in. l. si pascenda. C. de pact. Socin. consili. 265. columna vlti. libro secundo. idem Corneus consil. 212. & consilio. 310. libr. 4. idem fatetur Fulgosi. in dicta. l. si non fuerint. in princ. scribens Azonis sententiam communiter receptam esse quod sæpissimè Corneus profiteretur: sicuti commemorat Lymon consilio. 173. num. 1. Et licet Philip. Decius in dicta. l. si pascenda. col. 2. ab Azone dissentiat, asserit tamen eius opinionem communem esse: idem inibi Decio respondens existimat Curtius Iunior. column. 1. probat eandem opinionem Abb. consil. 77. lib. 1.

Hinc primò apparet: tunc pactionem hanc de diuidendis inter socios lucris pro portionibus & partibus dissimilibus, & inæqualibus, valere: cum in ipsam societatem imparia socij contulerint: quia vnus maiorè quàm alter partem in eā intulit: quod præcitati authores passim, & frequèntissime fatentur. & sensit gloss. in dicto. §. de illa. probaturque in dicta. l. si non fuerint. vbi gloss. Nec enim æquum est, æqualem habere partem eum, qui minus quàm alter socius in societatem deduxerit. quod & Aristoteles scribit libro tertio Politico, capit. 6. quia in re sit satis hanc illationem frequentissimo omnium cōsensu probatam esse: & præter alios notat Corneus optimè consil. 196. lib. 3.

Secundò constat verus intellectus, veraque & propria interpretatio ad tex. in. d. l. si nō fuerint. in princ. & in dicta. §. de illa. ad glo. in dicta. l. si pascenda. verb. Portionibus. quibus probatur: pacto fieri posse, vt inter socios distributio fiat proportionibus inæqualibus. id enim verum est viri boni arbitrio: cum vnus ex socijs maiorem partem vel sortis, vel industriæ in societatem contulerit. quod expressim probatur in dicta. §. si nō fuerint. & est omnium communis sententia.

Tertiò ex hoc dubio redditur responsio Philippi Cornei in consilio. 187. libro tertio. columna tertia. versicul. nec obstat. quo in loco censet, valere iure optimo eam pactionem, qua cautum inter socios sit: vt qui ex eis minorem portionem in societatem contulit, æqualem habeat lucri partem cum his, qui maiorè impenderunt: quasi reproba sit pactio inter socios paria conferentes

res de inæquali portionum diuisione: non sic ea, qua agitur vt in paria conferentes parem habeant lucri partem. Ego profectò non video iustam discriminis rationem: imò ex ipso Iurisconsulto in dict. l. si non fuerint. censeo vtramque pactionem iniquam fore: cum vtroque contra legem societatis non æqua sit lucri diuisio, nec congruens partibus in societatem deductis: atque ita aduersus Corneum. tenet Purpurat. in. d. l. si pascenda. num. 31. licet Aymon dict. conf. 173. videatur Cornei responsum admittere.

Quartò hinc scribit Roma. consi. 168. vlti. dubio. contracta inter duos parem pecuniam conferentes societate: quorum alter operam dederit negotiationi. esse omninò arbitrio boni viri maiorem lucri partem huic quam socio quiescèti assignanda iuxta æstimationem operarum, laboris & industriæ, quod deducit ex dict. l. si non fuerint. idem adnotarunt post Roma. Gerard. à Petra Sancta. sing. 68. Purpurat. in dict. l. si pascenda. numero decimoquarto. & Iason in. l. illud. numer. 8. C. de collat.

Quintò inferitur posse defendi opinionem eorum qui asseuerant, in societate omnium bonorum presentium, & futurorum nihil referre ad eius æquitatem, quod alter ex socijs plura bona in societatem deduxerit: maiori que præditus sit industria. Nam & si, vt fieri solet, ex æquis portionibus finita societate sit faciendâ diuisio, omniaque & adq̄sita & adq̄reda pariter diuidantur & communia sint: iusta tamen censetur societas ob spem illam: ex qua etiam si socio pauperiori ingens patrimonium obuenerit, id erit commune vtrique. sic sanè visum est Corneo. conf. 310. libro. 4. col. 4. versic. Nec obstat. & conf. 187. libro tertio. columna penultima. Socino consilio. 160. libro secundo. colum. 7. vers. ex quibus. Deci. in conf. 66. col. penul. & consil. 68. colum. 2. & Purpurato, in dicta. l. si pascenda. num. 38. facit text. in. l. 3. §. 1. ff. pro socio. optimus tex. in. l. Socius pro filia. ff. eodem. qui in hoc traditur: an ex bonis societatis omnium bonorum contractæ, sit dos danda filia alterius ex socijs. & id explicant eleganter Decius in dictis duobus responsis. Corneus consilio. 52. libro tertio. Soci. consi. 291. libro secundo. post Bald. in. l. si patruus. C. commu. vtri. iudic. numero. 10.

Sextò poterit ex his perpendi sitne vera interpretatio, quam ad dic. §. de illa. tradidere Panor. in. d. cap. per vestras. col. 2. idem in conf. 77. libro 1. & Anani. in. d. capi. vlti. de vsuris. num. 7. dum arbitrantur pactionem illam à Iustiniano proba-

ram: qua actum sit, inter socios, quod lucrum commune sit, damnum verò ad alterum pertineat: tunc procedere, cum societas contrahitur inter duos, quorum vnus pecuniam, alter industriam exhibet in societatem: & is qui industriæ & laboris operam daturus est ab altero stipulatur, se liberum fore à periculo. & damno pecuniæ in societatem collatæ: lucri vero æque participem. At si conferens pecuniam id ab altero stipuletur, & in pactum deducat: illicitam esse eam pactionem opinantur, alienamque à mente & ratione Iustiniani, Iurisconsultorum. Fateor equidem hunc sensum maximè conuenire Iustiniano & Iurisconsulto: & tamen quia quandoque bonus vir arbitrabitur posse absque vlla iniquitate pactum hoc fieri in fauorem & vtilitatem eius qui pecuniam in societatem contulerit: tertiam hac in questione proponam non inutilem assertionem.

Tertia conclusio. † Potest licitè dari pecunia alteri, vt per eum adhibita industria quæstuaris ars exerceatur: ita contracta societate: quod pecunia salua sit: eiusque periculum ad mercatorem pertinet: lucrum tamen, quod alioqui æquis portionibus commune foret, maiori ex parte ad subeuntem pecuniæ periculum spectet: quasi ea pars lucri, quæ dimidiam excedit iustum sit arbitrio boni viri pretium subeundi periculi.

Quod probatur. Nam contractus societatis se paratim initus iustissimus est. Et similiter contractus is, quo igitur pro periculo pecuniæ, certa iusta merces detur ei, qui eam promittit, saluam fore: sicuti paulò post manifestè ostendemus: igitur nihil impedit, quin & hi duo contractus licitè simul fieri possint. hanc conclusionem asserunt Ioan. Maior in. 4. distin. 15. questione quadragesima octaua, & sequenti. & Syluest. verb. Societas. 1. questione secunda. quibus suffragantur Ioannes Lupi in dicto capitul. per vestras. 6. notab. §. duò decimo. numero octauo. Petrus Perusinus in tracta. de duob. fratri. 4. parte. questione prima. Purpurat. in dicta. l. si pascenda. numer. 37. existimantes, posse societatem ita coiri ex vnus pecunia, & industria alterius: vt pecunia salua sit: lucrum verò commune: vbi alterius industria non æquiualeat pecuniæ, nec iuxta societatis æquitatem alter socius, qui industria vtitur, dignus est dimidia lucri parte: sed tertia forsàn, aut quarta. Et ideò constituitur illi dimidia lucri pars in pretiũ suscepti periculi ipsius pecuniæ. & sortis ab altero in societatem collatæ. atque ita posse intelligi textus in dicto. §. de illa. & in dicta. l. si non fuerint.

Ioan.

Ioann. Lupi, & alij censent. quibus addendus est Caiet. lib. 16. responsionum cap. 11. qui opinatur hanc tertiam conclusionem procedere vbi hi duo contractus: societatis quidem: & periculi suscepti: fuerint ex interuallo initi & constituti: quod si vnico actu & contextu fiant; eam partionem iniquam esse: ex eo quod contractus societatis falsæ, & veri mutui sub vsuris iniquis tractetur. Sed tamen quidquid ipse dixerit, mihi magis placet contraria sententia: quam secundum conclusionem tertiam veram esse existimo. Nihil etenim refert fiant hi duo contractus simul, an ex interuallo: modò fraus omnis absit. Quamobrem vt obiter & aliud, quod ad periculi suscepti conuentionem attinet; explicemus: tractandum erit de fœnore traiectionis pecuniæ.

Constat sanè ex iuris Cæsarei responsis, & constitutionibus licuisse nauticum fœnus exerceri: eo quidem pacto: vt qui mutuatur alteri mille aureos vltra mare vehendos: aliquid præter sortem ipsam accipiat in pretium suscepti periculi: promittit enim eam pecuniam saluam fore: & si perierit, eam se non perituum: sicuti probatur in. l. prima. l. nihil interest. l. Periculi. ff. de naut. fœno. l. prima. & 2. C. eod. titulo. in hac etenim specie quod vltra sortem accipitur non datur ratione mutui: nec propter vsum pecuniæ, nec propter nudum interesse interusurij temporis: sed propter aliam iustissimam causam: nempe periculi contra naturam mutui spectantis ad creditorem. Et præterea valet pactum cū tertio à mercatore factum: quod si pecunia, aut merces aliæ saluæ venierint ad portum, habebit is certam summam in pretium periculi suscepti: si verò perierint: tenebitur emendare damnum. l. in naue Saupheli. & ibi Paul. Castr. ff. locat. Alex. in. l. à Titio. columna prima. ff. de verb. oblig. Ias. in. l. illa stipulatio. in princ. eo titulo. Lauren. à Rodulphis in capit. consuluit. 3. par. q. 3. Ioan. Anania in. c. vltim. de vsuris. q. 13. Ioan. Lupi. in dict. cap. per vestras. 6. nota. §. 9. num. 5. Si pactum istud cum tertio fieri potest: ergo & cum creditore, modò absit fraus. itaque nauticum fœnus rationi suscepti periculi à creditore licitum esse, asserunt Iacob. Butr. in. l. prima. C. de nautico fœno. Bald. in. l. prima. colūna quarta. C. de summa Trinitat. Conrad. de contract. q. 39. conclus. 1. Florentin. 2. part. titulo primo. capitulo septimo. §. 21. Thomas in tract. de vsuris. q. 9. Iacob. Almain in. 4. sent. dist. 15. & inibi Gabriel. q. 11. column. 8 & Ioan. Maior. quæst. 3. col. vlti. Et Sylu. ver. vsura. 1. §. 35. Ang. eo verb. §. 37. Caiet. ver. vsura exterior. vers. duodecimus

casus. Pulchrè Carol. Molinæus de contract. q. 3. qui idem esse censet, vbi creditor aliud mutuatæ pecuniæ periculū recipit quàm traiectionis, & marinū: ob eandem rationem: post Bal. in. d. l. periculi. & in rub. C. de naut. fœno. Paul. in. l. prima. C. eo. titulo. Et Angel. verb. vsura. 1. quæstione. 38. ad finem.

Quibus obijcitur text. insignis in capit. vltim. de vsur. Naviganti; inquit Gregorius Nōtus, vel eunti ad nudinas certam mutuaturæ pecuniæ quantitatem, eo quod suscipit in se periculū recepturus aliquid vltra sortem: vsurarius est censendus. Hac siquidem responsione visum est quibusdam præcedentem euerri conclusionem ita vrgenter, & valide; vt nulli vnquam licitum sit refragari ob auctoritatem Summi Pontificis re hanc summo decreto definitis. Hæc verò obiectio tollitur varijs huius decretalis interpretationibus.

Primum equidem Romani Pontificis responsum obtinet, vbi deficit probabile dubium & periculum cuius causa iuste aliquid recipiatur: imò vani periculi susceptio prætextitur; vt hoc colore quæsto, creditor, qui nullum istum damni metum habet: nec periculum aliquod verè subit, certus sit de conuento vltra sortem luere. Sic sanè existimat intelligendum esse text. in dicto cap. Naviganti. Carol. Molin. dict. quæst. 3. idem tradit Adria. in tract. de vsuris. cap. occurrit ad primum. quibus ipse non assentior: quippe qui videam, maxima imminere nauigantibus pericula & res, que per maria transuehuntur, pluribus subiacere incommodis. Cuius quidem fortunæ, & periculi meminit Summus Pontifex in dicto capitulo vltimo. idè aliter est ea difficultas excutienda.

Secundò text. in dict. capit. vltim. eum sensum habet, vt censeri debeat vsurarius is, qui nauiganti, vel eunti ad nudinas mutuatur pecuniam eo pacto, & conditione, qua cautum sit: contractū suscipiendi periculi cum eo fieri debere: alioqui nō mutuaturus: quasi in hac specie ratione mutui, & periculi simul aliquid vltra sortem capiatur: siquidem ratione mutui cogitur alter cum creditore de suscipiendo periculo sub certa mercede conuenire, hæc verò conuentionio vltra sortem deducitur in pactum: & ob id vsuraria est datio mutui, alioqui licita foret iudicanda mutui datio, quæ liberè fit: & tamen debitor cum creditore conuenit sponte de periculo mutuaturæ pecuniæ suscipiendo certa constituta mercede. in hunc equidem modum dictam decretalem accipiunt

cipiunt, & intelligunt Florent. dict. §. 21. Contra. dict. q. 39. Ioan. Maior. dict. q. 31. Syluest. & Caiet. in locis paulò ante adductis. atque hic sensus vere proprius est & frequentiori Theologorum iudicio probatus.

Tertio rament Adrianus in. 4. sent. in tractat. de vsur. capitul. occurrunt. aliter existimat hanc controuersiam definiendam fore: scribit etenim non esse vsurariam mutui dationem eo pacto factam, quod contractus suscipiendi periculi ipsius pecunie certo pretio fiat cum ipso mutuante: aliter non mutuatorio: modò iustum sit pretium periculi suscepti. Quamobrem intelligit Responsum Romani Pontificis in dict. capit. ultimo. eo casu, quo pretium periculi suscepti est iniustum, & excedit iustam ipsius rei mercedem. Priori siquidem casu nihil vere ultra sortem accipitur: at in posteriori ultra sortem recipitur. id, quod iustum pretium excedit: & tandem causa mutui: igitur vsura prauè committitur. Huius authoris opinio quo ad priorè partem, nam posterior absque difficultate procedit, coadiuuatur ex eo, quod mutuans rustico mille eo pacto vt se cum conueniat de cultura agri iusta data mercede: alioqui non mutuaturus, viurarius non est: quippe qui nihil ultra sortem recipiat: cum iustam operasum mercedem soluat operanti: secùdum Bald. in. l. Rogasti. §. si tibi. columna secunda. ff. si certum petatur. Florent. secunda parte. titulo primo. capitul. septimo. §. decimo. Ioan. Lupi in cap. per vestras. §. ultim. numero trigesimo nono. quo in loco similia adducit exempla. quibus accedit quod Socinus adnotauit in. l. si quis. ff. si certum peta. numer. 12. scribens, contractum esse vsurarium: si quis domum conduxerit mutuans locatori centur: & ob id minus iusta mercede constituta. sentit enim vsuram in hac specie non subesse, vbi ex hoc mutuo nõ foret iusta domus pensio diminuta. idem probatur ex alia eiusdem Adriani sententia, qui in tract. de vsur. super quartum sentent. cap. Sed dubium videtur. in fine censet, nullum vsuræ vitium committi, si quis alteri mille mutauerit eo pacto expresso, vt debitor iusta soluta mercede ad eius molendinum proprium triticum molendum ferat, cum ex ea pactione nullum damnum debitori imminet, nec creditori lucrum aliquod accedat iusto ei pretio soluto. Verùm aduersus Adrianum, & ea, quæ in comprobationem adducta sunt, instat ratio vrgentissima: ex qua constat, vsuram committi si ultra sortem ex pacto debitor obligetur aliquid indebitum, & ad quod minime tenebatur,

agere. Est enim omnium consensu receptum, mutuante centum non posse in pactum deducere quod debitor teneatur ei totidè mutuo dare cum petierit: nisi eo modo id debitor promittat, quo secluso pacto à iure cogitur creditori mutare. quod & nos probauimus libro primo harum Resolutionum. capitulo vltim. & præterea, quoties debitor ratione mutui ultra sortem obligatur ad aliquid, quod agere non tenebatur, vsura est. gloss. Barrol. & communiter omnes in dicto. §. si tibi. Et probatur ac colligitur ab vsuræ definitione. ergo Adriani opinio procedere nequit cum in ea specie, & casibus modò adductis ratione mutui debitor cogatur id promittere, quod agere minime tenebatur. Item & illud hanc partem plurimum contra Adria. probat, quod debitor cogitur amittere libertatè quam iure habet cum alio quàm creditoze pascendi de periculo suscipiendo: frumentum ad aliud molendinum deferendi: alibi operas culturae impendere. Hæc autem libertas pretio æstimari arbitrio boni viri potest: nec id negari poterit. igitur aliquid ultra per creditorem mutuante à debitore exigitur, quod est pretij æstimatione dignum: alioqui frustra in pactum id deduceretur. Ex quibus Adriani rationibus satis apertè respondetur. Quamobrem contrariam sententiã his omnibus, quæ ab eodem Adriano, Baldo, Soci. & alijs deduxi, probant, & tenent Ioan. Calderi. Ancharra. Cardinalis, Abbas columna penultima, Anania numero decimo octauo. in capitulo vltimo. de vsur. Laurent. à Rodulphis in capit. consuluit. secunda parte. quæstione. 38. Caietanus. 2. 2. quæstione. 78. articulo secundo. Florentinus dicto capitulo septimo. §. 8. Conrad. de contracti. quæstio. 36. Ioann. à Medina de contractib. & restit. capitul. de vsura restituenda. quorum opinio communis est secundum Syluest. verb. vsura. primo. quæstio. septima. quibus sanè diligenter inspectis ipse opinor hanc vltimam sententiã veriore esse: & ea ratione minime in iudicio exteriori, nec in interiori cogendum esse debitorem pactiones, quarum modò meminimus, obseruare, propter earum iniquitatem.

Quantum verò ad restitutionem attinet: aliquot sunt præcipuè notanda. Primùm, creditorem omnino teneri, & cogendum fore, has pactiones debitori remittere: eamque ab earum obligatione eximere. Secundò, si creditor iam his fuerit vsus conditionibus, tenebitur debitori restituere quodcumque damnum ei contigerit ex dictis conuentionibus. Tertium nullo damno

damno dato debitori, nihilominus tenebitur creditor ei reddere quantum boni viri arbitrio debitoris interfit, coactum fuisse causa mutui, præfatas pactiones inire: libertatemque cum alijs conueniendi sibi ablatam fuisse. Et hæc quidem debitori: non pauperibus sunt restituenda: quemadmodum probat eleganter Ioannes à Medina, dicto capitul. de vsura restituenda. iustam autem periculi suscepti mercedem: & ea quæ ob pactiones præmissas creditor ratione operarum, vel causa iusti pretij locationis, ac simili iure habuerit: non est etiam in interiori foro cogendus restituere: quia & si iniquè pactum fecerit exigens à debitore ultra sortem eam, quæ ipse liberè poterat alteri præstare: tamen ad restitutionem minimè tenetur: cum ea acceperit creditor in iustam alterius rei compensationem: quod Adriano placet. & ante ipsum Conradus probat. quæstione. 39. versicul. quarta conclusio. & Laurent. à Rodolphis secunda parte. quæstio. 39. Post Calde. in dicto capitul. vlti.

Primò ex his apparet: etiam in ea specie contractus, quæ vt vsuraria damnatur in dicto capitulo vltimo, non teneri mutuantes restituere quod ratione periculi suscepti absque fraude acceperit: modò nihil ultra iustum pretium periculi habuerit: quod maximè est adnotandum.

Secundò constat, leges ciuiles nauticum fœnus permittentes non esse Pontificia lege sublatas: imò & hodie vim, & potestatem legum habere, iustasque censendas fore: tametsi eas Canonibus correctas esse asseuerent Hostiens. in summa. titul. de vsuris. §. in alijs autem. Docto. communiter vt inibi fatetur Anania. columna prima. eos sequutus in dicto capitulo vltim. Salyce. in authent. ad hæc. columna tertia. C. de vsur. Ioan. Faber in Rubrica. C. de naut. fœnore. Ancharra. in regul. Peccati. quæstione quinta. de regulis iuris. Guido Papæ in tract. de contract. numero decimo octauo. Nam & præter alios fautores quorum paulò antè meminimus. & Ioan. Lupi dict. 6. notab. §. 9. numero. 12. ad finem: nauticum fœnus, etiam hodie iure canonico, minimè prohiberi existimat.

Tertiò deducitur Conradum, virum alioqui doctissimum deceptum fuisse dum. q. 71. de contractib. asserit, illicitam esse conuentionem, qua inter mercatorem, & alium fit: vt is accepta certa periculi mercede: suscipiat onus, & periculū mercediū vehendarū ultra mare quoties qui periculū suscipit nullam operam impensurus sit pro peri-

culo effugiendo. Siquidem licitū est pactū istud suscipiendi periculi ob iustum illius pretiū: quantum quis subit periculum nullum laborem: nullam operam impendat pro ipso cuitando.

Quartò hinc poterit discuti illa quæstio, an liceat fideiussori pacisci, aut stipulari mercedem aliquā pro ipsa + fideiussione? Probatum etenim id licere ratione periculi, quod subit fideiubendo: cum forsitan pro ipso debitore integram quantitatem ex proprio patrimonio soluet: quod passim cōtingit, & ideò vt iustum boni viri arbitrio periculi pretium poterit fideiussor à debitore absque vlla ratione damni, nec lucri cessantis, accipere. Nec ambiguum est, hunc contractum fideiussionis, incommodum & periculosum esse fideiubenti: qui se constituit debitorem pecuniæ ab alio acceptæ. Salomon equidem consilium dat: ne quis alterius fideiussor existat temerè, & inconsultè: ita inquit Prouerb. capitulo decimo septimo. stultus homo plaudit manibus suis: cum sponderit pro amico suo. item capit. 2. 2. noli esse cum his, qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis. Quamobrem iuste potest ob hoc periculum, cui quis submittitur, merces constitui. quod probatur expressim in. l. hoc iure. §. Labeo. ff. de donatio. l. si remunerandi. §. Maurus. ff. manda. notant in specie Lauren. à Rodolphis in dicto capit. consuluit. par. 3. quæstione tertia. Florent. dicto capitulo septimo. §. 45. Anania in dicto capitul. vltim. nume. 42. Deci. consil. 7. numero primo. Bartol. Paul. Castr. & alij in dicta. l. hoc iure. §. primo. Ioan. Lupi in dicto cap. per vestras. 6. notab. §. 9. numer. 10. Angelus verb. fideiussor. ad finem. Ioann. à Medina de contractib. capit. de vsura restituenda. columna 3. Conrad. de contract. quæsti. 40. conclus. 4. Caiet. 2. 2. quæst. 73. art. 2. in reipsonse ad quartum. Dominicus Soto li. 6. de iustitia & iur. quæstio. 1. art. 2. quorum opinio communis est, quantumuis consultius sit ab hac pactioe abstinere: & eam improbam esse contendat Carol. Molin. de vsuris. quæstio. 31. qui legendus est ad elegantem huius quæstionis disputationē. Et præsertim quæsti. 34. vbi probare nitiitur, licitè posse creditorem à fideiussore aliquid accipere: vt eum liberet à fideiussoria obligatione: quoties dubia est exactio debitoris: alioqui si certa sit debitoris solutio, nec vllum imminet fideiussori periculum: minimè liceret creditori aliquid ultra sortem à fideiussore accipere in pretium liberationis. Sic & ipse in præcedenti dubitatione communem sententiam non admitterem in eo casu: quo inspecta

spe. ta qualitate & conditione debitoris: nullum immineret periculum fideiussori, quali tunc ea pactio fiat ficto, & simulato periculo in fraudem usurarum. nam vt creditor pro officio mutui nihil potest exigere à debitore: sic nec fideiussor pro officio fideiussionis: imò multo minus, quia minus officij impendit. Sed in fauorem communis sententiæ illud accedit: quod licet in pignori bus pactum legis commissoriæ illicitum sit & im probatum inter debitorem & creditorem accipientem pignora. text. in capitul. significante. de pignor. l. secunda, & vltima. C. de pact. pignor. l. 4. r. titulo quinto. & l. duodecima. titul. 13. part. 3. tamen huiusmodi pactio etiam ipsi cōtractui pignoris statim apposita inter debitorem, & fideiussorem valida est, & absque ꝛ vlla criminis labe fit. text. optimus in l. vltima. ff. de contrah. empt. ex quo hoc ipsum adnotarunt Bartol. in l. quanuis. ff. de solut. Abb in dicto capitul. significante. numero. 6. Bartol. & Bald. ac Salycet. in dict. l. vltima, Antoni. Fanensis de pignorib. 4. parte. numer. 7. & est communis opinio quemadmodum constat ex Carolo Molin. de contract. quæsti. 52. nam & idem tenent Salycet. in l. r. C. de pact. pignor. Paul. Castr. in dicta. l. quanuis. & in l. Titius. ff. de pignorat. actio. Fabianus in tracta. de emp. & vendit. quæstione septima. columna. 3. potest ergo pro tutela periculi, quod fideiussor subit, ei licet pactū inire: quod creditori minimè licuisset. Adhuc tamen considerandum est, hanc communem Doctorum sententiam vel falsam esse, vel quibusdam limitibus restringendam: ne fideiussores sub periculi suscepti titulo: illicitas & vsurarias pactioes creditoribus illicitas, exerceant: quod manifestè probabitur: si Iurisconsulti verba expendantur in dicta. l. vltima. Titius inquit Scæuola, cum mutuas acciperet tot aureos sub vsuris, dedit pignori, siue hypothecæ prædia, & fideiussorem Lucium, cui promisit, intra triennium proximum, se eum liberaturum: quod si id non fecerit die superscripta, & soluerit debitum fideiussor creditori: iussit prædia emptæ esse, quæ creditori obligauerat. Quæro, cum non sit liberatus Lucius fideiussor à titio, an si soluerit creditori, emptæ haberet superscripta prædia? Respondi: si non vt in causam obligationis, sed vt emptæ habeantur, sub conditione emptio facta est: & contractam esse obligationem. Hactenus Iurisconsultus. ex quo nostrates immeritò adnotarunt, pactum legis commissoriæ licere inter debitorem & fideiussorem, & id primùm: quia res datæ in pignus creditori, non fuerunt datæ in pignus fi-

deiussori: quod inibi euidenter constat: & ideo non potest quo ad fideiussorem propriè dici pactum legis commissoriæ: nec illius meminit Iurisconsultus: sed alterius conditionalis venditionis. Imò si in specie prædicta, res essent fideiussori datæ in pignus pro indemnitate cautela: non procedere pactum: de quo Iurisconsultus tractauit in dicta. l. vltima. secundum Curti. Iuniorem ibi numero secundo. Bald. in capitulo primo. columna prima. de feud. dat. in vicem legis commissoriæ. Alexand. Imola. in consilio. 178. libr. 7. numero septimo. Sed iuxta hanc interpretationem apparet, nullum esse discrimen inter creditorem & fideiussorem: nam & cū creditore mutuante pactum fieri potest: quod si debitum intra certam diem non fuerit solutum ꝛ res quædam debitoris, quæ non extitit data in pignus, si pro eadem quantitate emptæ ipsi creditori: secundum Bald. in dicto capitulo primo. columna secunda. & ibi Aluarot. Tiraque. libro secundo. de retract. in fine. numer. 138. sensit Bartol. in dicta. l. quanuis. nume. 2. & ideo vt discrimen aliquod ex dict. l. vltim. inter creditorem, & fideiussorem constituitur, ergo potior esse causam existimo illorum, qui aduersus Bald. & Aluarot. opinantur, pactum istud non valere, quo conuentu sit inter creditorem & debitorem, quod si intra certum diem pecunia soluta non fuerit, domus quædam nec pignori, nec hypothecæ ob eam causam subiecta emptæ sit pro eodem pretio creditori. quod placuisse video Curtio Iuniori in dicta. l. vlti. col. 1. & Carolo Molinæ. de contract. quæstione. 52. numero. 362. eadem etenim est ratio. iniquitatis, & captionis, siue res sit pignori data siue non, quum vtroque casu creditor ultra sortem habeat rem minus iusto pretio emptam. Et præterea licet deficiente hypotheca, & pignore: non sit formale pactum legis commissoriæ, est tamen simile & eiusdem rationis & ob id æquè prohibitum. l. non dubium. C. de legib. deinde non tantum formale pactum legis commissoriæ prohibitum est, sed & illi simile. l. prima. C. de pact. pigno. vbi hoc satis probatur.

Ex quibus tria deducuntur, Primùm, quo ad prohibitionem pacti legis commissoriæ, & quo ad eius iniquitatem non referre: si res illa generaliter tantum: an specialiter hypothecæ submissa: cum vtrobique eadem sit prohibitionis ratio secundum Steph. Bertrand. consil. 97. libr. 1. aliàs 4. & consil. 1778. lib. 3. Rogeri. de Mota in l. traditionibus C. de pact. nu. 53. Carol. dict. quæst. quin quagesima secunda. nu. 361. aduersus eundem Bertrandum.

dum. confilio. 245. libro primo. columna prima & Tiraquell. in dict. 2. lib. de retract. in fine. num. 139. Secundum item quo ad hanc prohibitionē, & eius propriam rationē nihil interesse constar, fiat pactum legis commissoriæ directē, quod res maneat empta: an promissio rem ipsam in eum casum vendendi præmittatur: sicuti censent Carol. in dicta questione quinquagesima secunda. numer. 359. & Tiraquellus dict. 2. lib. in fine. numer. 141. quo in loco hanc sententiam deducit à glo. Bar. Baldo, & alijs in dict. 1. prima. C. de pact. pigno. Contra Bertrandum consi. 134. lib. 1. Tertio hæc questione diligenter examinata, constituenda est iuxta præmissam interpretationem differentia inter creditorem, & fideiussorem: ut saltem responsum Scauolæ iuriconsulti in præxi obtinere valeat quantum ad propriam eius speciem in fideiussore: tametsi quo ad creditorem propter causam, & rationem mutui non idem sit admittendum. quamobrem alteram subijci interpretationem iur. consulti: quo res fiat apertior.

Secundò pactum illud inter debitorem, & fideiussorem, de quo iuriconsultus tractat, ita est accipiendum, ut res empta sit iusto pretio: nam tunc id licere videtur, cum nihil habeat fideiussor ultra sortem ipsam: ac nullum lucrum adquirat. Sic etenim eum tex. intellexere Ioan. ab Imola in dicto capitul. significante. numero decimo. Hiernia, & Aluarot. columna secunda. in dict. capit. 1. de feudo dat. in vicem legis commissio. Alexand. confilio. 178. numero nono. libro septimo. & Carol. Moli. dicta quæst. 52. colum. 3. quorum sententia proculdubio verior est quam communis aliorum opinio: quæ admittit, pactum inter debitorem, & fideiussorem ut res maneat empta pro pecunia debita, etiam si minor sit iusto rei pretio: quod iniquissimum esse censeo: tametsi Imola, & Caro. fateantur ita prædictum tex. communi omnium consensu intelligi. Verum secundum Imolæ, Alexand. & sequacium intellectum planè apparet, adhuc non esse differentiam inter creditorem, & fideiussorem: siquidem & cum creditore pactum fieri potest legis commissoriæ, ita quidem, ut res sit empta iusto pretio: quemadmodum ex. l. si fundus. §. vltimo. ff. de pignori. ad notarunt Abb. Imol. & Doctor. in dicto capitul. significante. Docto. in dicto. §. vltimo. Bartol. in dicta. l. quanuis. idem Bartol. & ibi Salycet. in. l. tertia. C. de pact. pignori. Capola cautela. 309. alias 241. incipi. Pactum pignoris. Andreas Tiraquellus optime in dict. 2. lib. de retract. in fine: nu-

mero. 136. Alexand. confilio. 378. Antoni. de Fano in dicta quarta parte. numero sexto. post alios quos ipse allegat. & Antoni. Rubeus consili. 134. Et est communis opinio, quæ probatur iure Regio in dicta. l. 41. titulo quinto. & lege duodecima. titu. decimotertio. part. 5. idem erit, si fiat pactum simpliciter, quod res pignori data, empta sit creditori: qui intelligitur iusto pretio: uti Bartol. existimat in dicta. l. si fundus. §. vltimo. quem alij paulò antè citati sequuntur. quibus in hoc vltimo dicta Regia. l. duodecima. obstare videtur: dum in ea decisum est pactū hoc in pignoribus nullum & illicitum esse: quando debitor conuenit cum creditore, ut si intra certum diem non soluerit, res data pignori sit creditoris pro quantitate, mutuata, vel ei sit empta. ecce quod lege Regia ad reprobationem pacti satis est conueniri: quod res sit empta, licet dictum non fuerit, pro ipsa pecunia mutuata: nec ea conuentio intelligitur pro iusto pretio. Adhuc tamen poterit Regia lex congrue intelligi in hunc sane modum, ut vtraque pars accipiatur quando pro debito, & pecunia mutuata, res pignori data, vel datur in solutum, vel venditor creditori ea conditione: si in certum diem pecunia mutuata soluta non fuerit. Quod si detur in solutum simpliciter: profectò data censetur pro ipsa pecunia mutuata: si verò simpliciter vendatur, ipse iuxta comunem Doctorum sententiā intelligerem pro iusto pretio venditionem fieri arbitrio boni viri estimando. quo fit, communem sententiam Bartol. & aliarum non improbari lege Regia. Cæterum Caro. Molinæ. in dicta questione 52. nume. 360. ab hac opinione communi, quam falsam esse contendit, ex eo discedit, quod mutans nullum lucrum pacisci possit ratione mutui, & propter officium mutuandi, etiam ratione dilatae solutionis: sed ius vendendi, & adquirendi rem debitoris etiam ob certum & iustum pretium est ipsi creditori lucrum considerabile. text. in. l. si æquo. ff. de legatis primo, igitur pactum istud illicitum est, & usurarium. Quo quidem ratio non conuincit, nec omnino probat communem sententiam falsam esse: siquidem ipse fatear usurariam esse eam pactionem, qua adum sit inter creditorem & debitorem, ut debitor teneatur ei vendere propriam rem, quam alioqui forsan non foret venditurus, etiam si iusti pretij mentio fiat: vbi ea pactio fit ex causa mutui, & ob officium mutuandi, ultra solutionem sortis: at si ea pactio fiat ad cautionem certiorē, & tutiorē creditæ pecuniæ solutionem

nem veluti iure iustissimæ dationis in solutum: non video hic aliquam subesse vsuram: sed potius cautum esse indeiunitati creditoris: quod omnino licitum est.

Quamobrem, vt disputationem istam ab ipsis principijs inquiramus, obseruandum est: rationem prohibendi pactum legis commissoriae, & ei similia: in eo tantum censerem, quod creditor sub conditione dilatae solutionis rem debitoris adquirat, aut emptam habeat minus iusto pretio: ac tandem causa mutui lucrum percipiat: partem illam, scilicet, quæ pretio iusto deficit, nam hanc rationem leges, & earum interpretes passim obseruant, & præmittunt in his locis, quæ modo expressim adduximus. Pactum autem legis commissoriae hoc proprium habet, vt pignora cadat in commissum debito ad diem præfinitum non soluto. & dicitur lex commissoria ad similitudinem commissorum emphyteuticorum, & publicanorum: quorum mentio in l. secunda. C. de iure emphyt. l. commissaria. ff. de publicis. & vestigialibus.

Hinc colligitur aduersus communem sententiam, nullam debere, nec posse constitui differentiam in legis commissoriae pactione inter creditorem, & fideiussorem: nam sicut pactum istud prohibetur cum creditore: eodem iure & cum fideiussore fieri nequit: atque vt permissum est fideiussori ira creditori licitum erit: quemadmodum ex prænotatis apparet.

Secundò inferitur, licitum esse creditori pacisci cum debitore eo tempore, quo mutuum dat captis pignoribus: quod si intra certum diem pecunia soluta non fuerit, pignora empta sint ipsi creditori iusto pretio, tunc arbitrio & iudicio boni viri definiendo. l. si fundus. §. ultimo. ff. de pignoribus. Quod si prius quam pretium illud æstimetur, resque adiudicata sit emptori, debitor mutuam pecuniam obtulerit etiam post diem solutioni præfinitum: moram purgabit, & impediet pignorum perfectam venditionem, sicuti docent Angelus in l. cum dominam. C. de pignoribus. Hippolytus in singularibus. 463. Carolus Molinæus dicta questione quinquagesima secunda numero. 356. quod comprobari potest ex l. fundus. ff. de rescindenda venditione. l. si residuum. & l. si prius quam. C. de distract. pigno. Baldo in l. pactum vulgare. C. de pignor. actio. nam licet hæc venditio sit conditionalis. text. in d. l. si fundus. §. vlti. & conditio iam euenerit: tamen consummata non est, donec pretium æstimeretur. l. vltima. C. de contrahe. emptio. l. si merces. in principio.

ff. locati. quauis quadam proposita distinctione contrarium senserit Anton. Fanen. de pignori. 4. parte. numer. 1.

Tertio, hinc etiam probatur falsam esse Bart. & aliorum opinionem, qua communiter assertum est, pactum legis commissoriae etiam cum creditore initum: ex interuallo tamen validum esse quod ad retinendam rem, & excipiendum: licet nullum fuerit quo ad agendum. Hæc etenim distinctio omnino falsa est: quia ratione eadem, qua nullum censetur pactum istud ab initio factum, prohibetur & damnatur factum ex interuallo, cum enim debitor minus iusto pretio: nempe pro ipsa pecunia credita vendit pignus, aut rem aliam creditori sub conditione dilatae solutionis: verè causa mutui creditor consequitur ultra sortem id, quod iusto pretio deficit: & ideo ab vsuræ crimine immunis esse non poterit. hoc ipsum probatur: siquidem negari non poterit vsuram committi à creditore, qui ex interuallo receperit aliquid ultra sortem a debitore causa mutui, & iure dilatae solutionis: in hac verò specie pactum istud, ex quo ultra sortem accipitur, sit causa, & ratione mutui: igitur id illicitum est. Et præterea nulli hæc Doctorem distinctio probatur: cum in l. Titus. ff. de pigno. actio. quæ passim à Doctores adducitur ad probationem communis erroris, minime tractatur de pacto legis commissoriae: sed de datione in solutum: quæ fit à debitore creditori: & ea certo, ac iusto pretio, vt inibi expressum est: non autem pro ipsa quantitate debita. hæc verò datio in solutum nullum habet vitium: ac iure fieri potest. l. eleganter. in fine princip. ff. de pigno. actio l. si prædium. & auth. hoc si debitor. C. de solutione. Ergo absque legis auctoritate, hæc differentia, quæ fraudem non excludit, sed auget: fieri non debuit. Sic sanè hanc tertiam illationem pulchrè, & eleganter defendit Carolus Molinæus in dicta questione quinquagesima secunda numero. 363. contra Bartol. in l. quauis. ff. de solut. Abb. numero sexto. & Doct. ibi in dict. capitul. significante. Alexand. consili. 178. numer. 1. & consili. sequen. libr. septimo. Anton. Fanensem de pignoribus. 4. part. num. 6. Guido Papæ. questione sexta. Bart. Bald. Salycet. & Paulus de Castro in l. Titus. Ripam in l. nemo poterit. numero decimo quarto. ff. de legatis primo. & alios, quos refert Iraquel. libro secundo. de retract. in præfatione. numero septimo. & in fine. numero. 134. quibus in locis dubitat de huius communis sententiæ veritate, existimans ex ea fraudem fieri prohibitioni legis, & pacti commissoriae;

missorij: authoritatem sequutus Alber. in. l. secūda. C. de pact. int. emp. & vend. versic. sed quid si emptor: & Cūma. consil. 184. qui censent pacta ab initio prohibita in aliquo contractu: etiam si ex interuallo fiant, adhuc habere fraudis suspicionem.

Quarto & ultimo, quanuis in praxi fori exterioris, & interioris, apposito pacto legis commissoriae pro quantitate mutuata: cogendus sit creditor soluto debito pignus debitori reddere, etiam si omnino constet, pignus ipsum iustissimè non valere ultra quantitatē mutuatam: fortassis verius est: quod in ea specie validum sit legis commissoriae pactum cessante ratione prohibitionis. Et sanè procul dubio in eo casu creditor nihil tenetur restituere debitori in foro interiori nihil petēti, cum nihil ultra sortem ratione mutui per ceperit. qua in re oportet diligenter rem istam perpendere: iustumque pretium examinare, ne fraus, aut dolus sub imagine iusti pretij lateat.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

1. *Crimen vsurarum, an sit merè Ecclesiasticum: late discutitur.*
2. *Vsurarius poena infamiae punitur iure civili: & qua poena lege Regia sit puniendus?*
3. *Clericus vsurarius qualiter iure Pontificio puniatur?*
4. *Quis dicatur vsurarius manifestus ad interpretationem cap. quāquam. de vsur. in. 6.*
5. *Testes singulares, an probent quem vsurarium esse?*
6. *Cautio idonea quae sit? & an bona vsurarij sint hypotheca titulo obligata pro restitutione vsurarij?*
7. *Heredes vsurarij coguntur vsuras restituere. & inibi, an ex delicto defuncti haeres teneatur?*
8. *Heredes vsurarij non confecto inventario, non tenentur ad vsuras restituendas ultra vires hereditarias.*
9. *Testamentum vsurarij manifesti nullum est, nisi fiat seruata forma cap. quāquam. & ibi traduntur hac in re aliquot interpretationes.*

De poenis contra vsurarios iure Pontificio, Regio & Caesareo statutis.

M N I V M C O N S E N S U in eam à nostris itū est sententiam, vt existiment iuris vtriusque professores, vsurarum crimen merè Ecclesiasticum esse: ita etenim opinantur gloss & omnes ita capitul. cum sit generale. de foro competent. & in capitul. 1. de offi. ordin. & in Clemen. dispendiosam. de iudic. Alexan. consilio. 29. nume. 6. lib. 4. Decius consil. 170. Iason. consilio. 153. libro quarto. columna vltima. quorum opinionem communem esse testatur praeter alios Alber. in rubri. C. de vsu. numero tertio. Imo vsurarum causam esse quasi spirituales asserit glo. in capitul. ex literis. de iureiur. His suffragantur tex. in capitulo primo. & 2. & capitul. praeterea. de vsur. vbi laici vsurarij à iudicibus Ecclesiasticis puniuntur excommunicationis poena: qua quidem & alijs poenis etiam laici iure Pontificio ab hoc crimine coercentur. Quo fit, vt de vsurarum scelere minimè valeat cognoscere iudex laicus, etiam inter seculares: quemadmodum nec de haeresis crimine cum, & id absque vlla cōtrouersia merè Ecclesiasticum sit. Hanc tandem opinionem & nos in Epitome de sponsalibus. secunda parte. capitu. 8. d. vltim. numero tertio. probauimus quoties quaestio iuris tractanda contigerit: nam vbi tantū facti quaestio inciderit, communiter receptum est, eius cognitionem posse iudici seculari iure competere: sicuti ex Barto. & alijs in. l. Titia. ff. solu. matri. inibi explicuimus.

Rursum alijs placuit, crimen istud vsurarum esse misti fori: & ideo laicum iudicem posse inter laicos causam istam iudicare: Ecclesiasticum vero inter clericos. quod tenuerunt Salyee. in. l. eos. §. vltimo. numero 8. C. de vsur. Archidiacon. in ca. quid dicam. 4. quaestione quarta. Gaspar. Calderi. inter consilia Ancharrani, respōso. 236. Barb. in dicto capitul. cum sit generale. numero. 173. quibus minimè citatis Carol. Molin. in tract. de contract. quaestione. 10. animo in Canonistas irato existimat, huius criminis cognitionem non minus ad iudicem laicum pertinere, quam homicidij, furti, similibusque delictorum: quae merè Ecclesiastica minimè censentur.

Ego, vt libere quid senserim hac in controuersia proferam, cenſeo vsurarum crimen non esse merè Ecclesiasticum: & ideo eius cognitionem

inter seculares & laicos, ad iudicem laicum posse pertinere: siue sit questio iuris, siue facti: eundem que iudicem rectissime hac de causa inter sibi subditos cogniturum: quidquid communis Doctorum traditio hactenus obseruauerit. Nam eam sententiam erroneam esse: nostramque iure verissimam manifeste probatur. Primo, quod nulli bi ius Pontificium vetuit, iudicem laicum hac de causa cognoscere: imo permisit iudicibus secularibus super usuris iura dicere: iusque litigantibus reddere. capit. post miserabilem. de usur. Quod si hoc crimen mere Ecclesiasticum foret: profecto ius Canonicum alicubi: laicos iudices id tractare prohibuisset iuxta ca. tuam. de ord. cogni. capitul. primo. capit. lator. ca. causam quæ. in. 2. qui filij sint legit. ca. Inquisitionis. §. inhibemus. de hæret. in. 6. Secundo, quia crimen istud nihil plus habet, quam homicidium, quam furtum, quam & similia scelera: que in damnum, & iniuriam proximi perpetratur, hoc etenim ita ad sensum patet, ut nulla indigeat probatione: & tamē predicta crimina mere Ecclesiastica non sunt, ergo nec istud. Tertio, ratione vrgentissima probatur: crimen siquidem usurarium non ex alio mere Ecclesiasticum dici potest: quam quod sit ab initio vetitum lege supernaturali, vel fuerit lege tantum Pontificia, aut naturali simul, & Pontificia duntaxat prohibitum. nulla autē harum qualitatatum crimini usurarū aptari potest: igitur mere Ecclesiasticum dici non debet. Primum, sanē satis probatur usuras non esse lege supernaturali vetitas: cum id crimen non sit contra ea, que per Deum, aut Ecclesiam Catholicam supernaturaliter sunt inducta, & reuelata: quale est crimen hæreseos, crimen simonię: quatenus committuntur contra Ecclesię Sacramēta, & articulos fidei, grauisissima à perniciosissimis hominibus hæc ipsa delicta. Deinde usuras sola lege Pontificia prohiberi falsum est omnino, sicuti capitulo primo huius libri, ostendimus. nam & lege naturali prohibere verè censentur. Sic & eas improbari iure tantum naturali, & Pontificio itidem non est admittendum: cum iure ciuili iuxta quorūdam sententiā fuerint etiam improbatæ, & absque vlllo dubio certos quosdam limites excedentes usuræ iure Cesarum prohibentur. l. eos. C. de usur. & penitus quacunque in quāitate iure Regio per Christiani orbis Principes damnatur. ecce quo pacto dici non valeat, hoc usurarum crimen mere Ecclesiasticū esse. Deinde si dixeris satis esse, ut hoc crimen mere Ecclesiasticum sit lege naturali & diuina prohibitum esse: eadem ratione oportet

fateri: & homicidiū mere Ecclesiasticum crimē esse: cum hoc sit lege naturali, diuina Euangelica & Pontificia prohibitum: idem dicendum foret de adulterio, de furto, & pluribus alijs, quæ absque vlla cōtrouersia mere Ecclesiastica non sunt, nec ralia dici debent: & præterea quauis grauis cōcedamus crimen usurarum olim sola lege Pontificia prohiberi cœptum: cum tamen & per leges ciuiles seculares postmodum, & nunc sit vetitū non sequitur ex hoc mere Ecclesiasticū esse, cum & Sacrilegia olim Canonibus Ecclesiasticis cœperint prohiberi: nec ideo sunt mere Ecclesiastica: imo iudex laicus poterit de his cognoscere: quia etiā lege laica vetantur: secundum Abb. numer. 33. & communem in dicto capi. cum sit generale. Ex quibus probatur Sacrilegium, & similia crimina nō esse mere Ecclesiastica, sed simpliciter Ecclesiastica: simpliciter inquam, ex eo quod & ratione iniuriæ locis, rebus, aut personæ Sacris illatæ eorum cognitio valeat ad iudicem Ecclesiasticum deferri. qua ratione possent dici Ecclesiastica secundum quid: atque ita non mere Ecclesiastica.

His tandem prænotatis, quo antiquorum Canonum crimen istud usurarium, & eius cognitio nem tractantium vera deducatur interpretatio: ipse opinor aliquot illationes adnotandas, & colligendas fore. Prima, olim eo tempore, quo viuræ ultra limites quosdā, & iure seculari prohibite fuerunt ultra eosdem limites: inspectis rigore quodam iuris Principijs crimē hoc misti fori fuisse, & nunc esse: ita ut laicus iudex inter laicos de eo cognosceret, Ecclesiasticus vero inter clericos quemadmodū de homicidio, de adulterio, de furto, & similibus: que vtraque lege Pontificia, & seculari prohibentur, nec Pontificia tantum ab initio prohibita fuere. quod constat ex Abb. in dicto capitulo. cum sit generale. columna penultima. quem sequuntur alij asserentes, crimen vtraque lege prohibitum misti fori omnino esse. quorum sententiam ipse sequor, modo crimen prohibitum lege seculari, & Pontificia simul nō cœperit prohiberi lege tantum Canonica: nam hoc Ecclesiasticum est, non tamen mere, nec itē crimen lege laica prohibitum fuerit ab initio lege supernaturali vetitum, ut hæresis: cum hoc sit mere Ecclesiasticum. Hęc vero latius hic tractare non vacat: præsertim cum de his criminibus, que mista sint, vel mere Ecclesiastica, aut Ecclesiastica, diligentissimè tradiderit Martinus Ab Azpilcuera in relect. capituli. nouit. de iudic. notab. 6. collatio. 7.

Secundò,

Secundo, infertur olim eo tempore, quo iure civili intra limites quosdam vsuræ præmissæ fuerunt, crimen istud quatenus ad vsuras ita promissas pertinebat, mere Ecclesiasticum fuisse: ita quidem, ut eius cognitio solius esset iudicis Ecclesiastici: quia crimen hoc lege tantum naturali, diuina, & Pontificia prohibebatur. Quamobrem ad hoc tempus referri possunt Canones hi, qui quorundam iudicio crimen istud probant esse mere Ecclesiasticum: atque hinc poterit perpendi quâ occasionem habuerint veterum Canonum conditores, ut huius criminis cognitionem iudicibus Ecclesiasticis vendicarent.

Tertio apparet, hisce temporibus, quibus & legibus laicis vsuræ indistincte vetantur: crimen istud esse ceniendum ex rigore quodam, & iuxta veram iuris cognitionem, misti fori: ut tandem inter laicos iudex secularis tantum de eo cognoscat: Ecclesiasticus autem inter clericos, sicuti de homicidio, de adulterio, de furto, & similibus.

Quarto non est hac in re prætermittendum: ex iuris Canonici decisionibus posse optime deduci etiâ hoc sæculo iudices Ecclesiasticos habere huius criminis aduersus laicos cognitionem: quæ admodum & iudices seculares eam habere diximus: quod & praxis obseruat: nec est ab utilitate reipublicæ Christianæ alienum: cum tot annis post religionis Christianæ institutionem leges seculares huius criminis coercionem neglexerint: imo partim eius usum probauerint: quo factum est, ut oportuerit, Romanos Pontifices pluribus Canonibus aduersus vsurarios, & Principes seculares eos aliqua ex parte defendentes statutis curam hanc puniendi hoc scelus subire: ab hocque initio obtentum iam diu est: quod criminis huius puniatio ad Ecclesiasticos iudices, simul & ad seculares etiâ contra laicos pertineat. Quasi crimen hoc, licet mere Ecclesiasticum non sit: Ecclesiasticum tamē dici verè possit ex eo quod ab initio renascētis Ecclesiæ iura Pontificia hoc prohibuerint: legibus secularibus id permittentibus, imo probantibus.

Vtunque sit, etiam si admittamus opinionem eorum, qui censent, vsurarum crimen mere Ecclesiasticum esse: nihilominus scelus istud potest lege seculari pœnis statutis puniri: quod ipse tradidi in Epitome de sponsalibus, 2. part. capitul. sexto. numer. 19. Imo executio instrumenti publici apud iudicem laicum ex lege Regia petita, non erit suspendenda ad exceptionem vsurarum nisi ea probetur intra decem dies: quanuis iudex

Ecclesiasticus; coram quo debitor petierit contractum vsurarium pronuntiari iudicem laicum hac executione inhibuerit, aut eum requisierit, quod in ea supersedeat: sicuti & ipse adnotauit, 2. part. Epitomes, capitulo octauo. §. duodecimo. numero. quinto.

Punitur vsurarius iure civili pœna infamiæ. tex. singu. in l. improbū fœnus. C. ex quib. caus. infam. irroget & in capitulo. infames. 3. quæstionæ septima. §. porro. Quæquidem infamia ipsou re irrogatur. glo. Cinus, Alber. & Salic. post Azonem in summa in dicta. l. improbū fœnus. Panormi. numero secundo. Ancha. & alij in capitulo. inter dilectos. de excess. Prælat. quo in loco iure Pontificio fere probatur hæc ipsa pœna. idē adnotauit Matthes. nota. 197. quorum opinionem arbitror communem esse. Solet tamen controverti: an hoc sit admittendum in his, qui exercēt vsuras intra modum, & limites definitos Cæsarū in. l. eos. C. de vsur. Nam tex. in dicta. l. improbū. videtur eos tantum hac nota afficere, qui vsuras ultra limites legis ciuilibus, id est, ultra centesimam exercent, cum aliæ vsuræ intra centesimas permissæ forent. & ideo verisimile non est legem Cæsaream infamia eos affecisse, qui secundum eius permissionem, & eius autoritate fœnori darent: & ita hæc opinionem probat glo. prima. in dicta. l. improbū. quæ sequitur Domini. consilio. 77. colum. penultima. his ad stipulatur, quod pœnæ statutæ iure ciuili aduersus contrahentes incestas nuptias, referendæ sunt ad eas nuptias, quæ iure eodem ciuili ob consanguinitatem, & affinitatem erant tunc prohibetæ, non ad eas, quæ per easdem leges tunc mittebantur: tamen si iure Canonico essent improbatæ: secundum Ancha. consilio. 391. Domi. conf. 71. Calderi. consil. vlt. de consangu. Deci. con. f. 268. num. 5. & Andre. Alcia. in capitulo. cum contingat. de iureiur. nu. 53. Quamobrem opinio glo. in dicta. l. improbū. satis probata quibusdam videtur, & Pan. in dicto capitulo. inter dilectos. num. 2. hac de vsuris quæstione proposita, eam indecisam dimisit dubius valde circa eius veram resolutionem. Sed tamen contraria sententia est admittenda ex eo quod cum leges ciuiles improbū fœnus exercentes infamia affecerit, & iure naturali, ac Canonico indistincte quacunque in quantitate vsuræ in maximam reipublicæ utilitatē improbe sunt & prohibetæ: satis est consonum, legislatores non abhorrent hæc huius criminis punitionem: leges etenim hac in re subserviunt apud Christianos prohibitionis iuris Pontifici, quod iuxta natura-

lem institutionē vsuras maximis execratur prohibitionibus. Et ideo hanc vltimam opinionem elegerunt Guilliel. de Cuneo, Petrus, Iaco. Butri. Cinus, Sali. & alij in dict. l. improbū. Mathes. nota. 49. quorum sententiam communem esse testantur Sali. in dict. l. improbum. columna prima. & Domi. d. conf. 77. columna penultima. eandem probat Regia. l. vltima. tit. secundo. lib. 8. ord. Hodie. l. 4. titul. 6. libr. 8. Recopilationis. idem præmittit Regia. l. quarta. titulo. 6. part. 7. non obstat gl. in d. l. improbum. quia communi omnium consensu reprobatur. nec item oberit, quod ex Ancha. adduximus, cum id non esse verum: imo ex frequentiore Doctorum suffragio reprobatū esse ostenderit in Epitome de sponsa. 2. par. c. 6. §. 8. numer. 18.

Scribit tamen Salic. in d. l. improbum. q. 3. nu. 4. vsurarium publicum etiā ante sententiam notatū esse, & affectum infamia facti, & infamia iuris: ac vsurarium occultum nec iuris infamia affici donec eius crimen detectum fuerit per sententiam. Cui suffragatur text. in dicta. l. improbum. dum exercentes improbum fœnus infamia afficit, quasi exercitiū eius criminis requirat: quod publice pateat. idem probat text. in dicto capitulo. inter dilectos. qui frequentem mutui dationē exigit: non alia ex causa, quam quod ad infamiā etiam iuris necessariam sit: delictum nō esse omnino occultum. quod & ratione constat: quia infamia etiam iuris ex delicto nascitur. tex. in l. cognouimus. ff. de varijs, & extra. cognitio. sicut fama, & illæsa dignitatis status ex bonis moribus. Neutrum vero sine publica rerum notitia potest contingere. Hoc ipsum generaliter de quacunq; infamia iuris ipso facto à lege irrogata censet Alfon. à Castr. libr. secundo. de potest. l. pœ. c. vlt. tametsi. & in hac specie quā tractamus contrarium adnotauerit Pau. de Cast. in dict. l. improbum fœnus. in fin. iure Regio vsurarius ita punitur: vt pecuniæ ab eo vsuris mutuo datæ debitori cedant, & adquirantur, & præter ea totidem nūmos soluere damnatur: qui certis quibusdā modis eodem iure distribuuntur. Quod si vsurarius semel hac punitus pœna: iterum in idem crimē inciderit amittit dimidiam bonorum partem & demum si ita semel, ac iterum punitus in eandē tertio labem inciderit. omnibus bonis totoque patrimonio mulctabitur: & id addicendum erit Regio fisco: atque accusatori, vel denunciatori: quemadmodum cautum est. l. 1. & vlt. tit. 2. libr. 8. ordinat. Hodie. l. prima, & quarta. titulo sexto. libro octauo Recopilationis. Sed & Plato. lib. 5.

de legibus censet. Vsurarium ita lege mulctandum fore. vt sortem ipsam, & vsuras amittat.

Clericus vsurarius itidem infamis est ipso iure eodem pacto, quo laicus. tex. secundum Abb. inibi in dict. capit. inter dilectos. quod est intelligendum iuxta ea: quæ de laicis & paulò antè diximus ad interpretationem. l. improbum fœnus: C. ex quib. caus. infamia irroget. qua ratione repellitur clericus vsurarius ab obtinendo beneficio. glo. in capi. præterea. de vsuris. quæ probatur ex reg. infamibus. de reg. iur. in. 6. tametsi Episcopo permillum sit hanc infamiæ notam tollere, & abolere ab eo, qui iam pœnituerit ad effectū obtinendi beneficia Ecclesiastica: quod glo. communiter recepta adnotauit in dicto ca. præterea. Imo & clericus vsurarius deponendus est officio & beneficio. tex. in signis vbi hoc notant Ioan. Andr. Abb. Et Rauenna in capitulo primo. de vsur. Alex. Imol. in consilio septuagesimo secundo. libr. primo. in prin. Quibus obijcitur decisio tex. in d. cap. præterea. Ex qua clericus vsurarius arbitrio iudicis ad certum vsque tempus officio, & beneficio suspēdendus est, non ab officio, nec beneficio deponendus. Quod ita intelligendum est, vt clericus vsurarius primo quidē suspensione punitus: & demum in eundem lapsus errorem fœnerare perseuerans, deponendus sit ab officio, & beneficio: simpliciter vero vsurarius abique proterua contumacia suspensione tantum sit punitus: sicuti placet Host. in Summa. ti. de vsuris. §. vlt. ver. alia à iudice. & Io. Episcopo Calagurrit. in Summa & præct. crimi. c. 82. quibus verba tex. in dicto cap. primo. dum dicit: vsurarum lucris insitat, ad stipulantur. Nam & si similibus vtatur Roma. in dicto capitul. præterea. ita scribens qui si parere contempserit. si clerici sint, eos ab officio, beneficioque suspendas. non tamen ex eo constat, vsurarum crimen commissum aduersus interdictionem Episcopi, clericum efficere in eodem delicto contumacem, & incorrigibilem. argumta. eorum, quæ notantur in cap. cum non ab homine. de iudic.

Quod vero diximus Episcopum posse dispensare cum clerico vsurario post pœnitentiam: vt beneficia Ecclesiastica obtineat: ne fortassis mirum cuiquam videatur infamiam, quæ ex vsura contrahitur, ab alio quam à Principe tolli posse vt Dominico visum est in dicto consil. 77. columna vltima. præter alia poterit adnotatione quadā intelligi quantum ad beneficia obtenta, nam his ob infamiam etiam iuris minimè est priuatus: non quo ad obtinenda, quæ infames adsequi nō possunt

possunt absque Romani Pontificis indulgentia: hoc etenim glo. expressim obseruauit in. d. ca. inter dilectos, de excessib. Prælat.

Ceterum, circa huius criminis punitionem extat celebris constitutio: quæ secunda est sub rub. de vsur. lib. 6. incipiens, quanquam. Ea siquidem vsurarij manifesti, etiã si iusserint vsuras restitui, & criminis commissi pœnituerint: non sunt tradendi Ecclesiasticæ sepulturæ: imò & eorum testamenta sunt, nulla ipso iure, nisi de vsuris ipsis fuerit, iuxta eorum facultates, vel post obitum plenariè satisfactum: aut illis, quibus facienda est restitutio: vel alijs eorum nomine, idonçe de restitutione faciendã sit cautum: ad cuius constitutionis interpretationẽ aliquot ipse explicare aggrediar, reliqua ordinarijs eiusdem loci interpretibus Missa facturus.

Primum, oportet exponere quis dicatur vsurarius manifestus, vt ei conueniat prædictæ sanctionis pœna. Et sanè † dubio præcul manifestus est vsurarius, qui palàm, & publicè foeneratitiam artem, ita exercet, vt ipsa operis, & patratæ sceleris euidentia nullam exculationem habeat. cap. euidentia. de accusatio. in quo omnes conuenire video.

Est enim & is manifestus vsurarius, qui crimẽ ipsum confessus est in iudicio: iure etenim ea confessio manifestum facit: text. in capitulo ultimo. capitul. vestra. de cohabit. cleri. & mulier. ca. cum olim. de verb. signifi. glo. in hac specie in cap. 1. verb. manifestos. de vsu. in. 6. quã Doct. inibi sequuntur, & in. cap. quia in omnibus. co. titu. Diciturque frequentissimè id esse notorium iuris: quod apparet per confessionem in iudicio emissam. Et ideo manifestus vsurarius dicitur is, qui apud iudicem confitetur se vsurarium esse: etiã si simplex confessio sit: nec professus fuerit se manifestum vsurarium esse: quemadmodum & in specie explicat Francus in dicto capitulo primo super d. glo. manifestos. Et est de mente Doct. ibi. Abb. Anania, & aliorum in dicto capitulo quia in omnibus.

Tertio, licet confessio extraiudicialis non efficiat quem manifestum vsurarium. capitulo ultimo. de cohabit. cleri. & mulier. si tamen ea facta fuerit corã Sacerdote, & testibus publicè: ita quidem vt id in pluriũ notitiam deuenierit: erit quis ex ea confessione vsurarius manifestus. gl. in dicto capitulo. quanquam. verb. manifesti. quã ita intelligunt, & sequuntur Archid. Domi. & Franc. ibi. Abb. in consilio secundo. colum. prima. lib. 2. Abb. idem & Anani. columna quinta. in dicto

capitul. quia in omnibus. Bald. in. l. 1. colum. 4. C. de Sacros. Eccles. Felin. in cap. auditis. colum. na penulti. de præscript. quorum opinio communis est secundum Soci. in cons. 127. columna secunda. libro tertio. Et profecto si eorum rationes consideremus: nõ refert, an fiat ea confessio extra iudicium corã Sacerdote, vel notario: modo facta fuerit corã testibus ita palàm, & publicè quod in pluriũ aures, cognitionem, & scientiã peruenerit. Nam & hi Doctores ea ratione eorũ sententiam probãt: quod ore confitentis crimẽ istud effectum sit manifestum.

Quarto etiam dicitur vsurarius manifestus, qui ob hoc crimen iam à iudice per sententiam damnatus fuerit: cum iudicis pronuntiatio quid notorium efficiat. dicto capitulo. vltim. de cohabit. cleri. & mulier. glo. hac in specie communiter probata in dicto capitulo. primo. de vsuris. in. 6. iudex vero quempiam huius criminis dãnare poterit si is testibus legitimis conuictus fuerit, nec prius vsurarius hic manifestus dicitur etiam si testib⁹ aut alijs probationibus fuerit conuictus: quam à iudice sit per sententiã damnatus: quemadmodum Hostien. Abb. & alij explicarunt in capitulo cũ in diœcesi. de vsur. Frederi. cons. 64. Domi. cons. 59. Abb. consilio secundo libr. secundo. & consil. 34. libro. 1. Iason. cons. 78. nume. 3. lib. 3. & idè licet glo. in dict. ca. 1. verb. manifestos. scripserit, posse iudicem quempiam per sententiam vsurarium declarare, & publicare, si is testibus, fama aut alijs argumentis conuictus fuerit. Ea tamen est intelligenda in hunc sanè sensum: vt ante sententiã non dicatur is vsurarius manifestus atque ita sunt intelligendi plures qui illius glo. meminere, & præsertim Iason in. l. licet Imperator. ff. de legat. 1. columna secunda. Nam & hic sensus satis aperte ex ipsius glo. verbis: & ex his, qui eam sequuntur, deducitur. licet Abb. cõf. 81. lib. 2. voluerit, per famam, & adminicula absque alia iudicis manifestatione censerì quem vsurarium manifestum. Nec id in dict. capitulo. cum in diœcesi. probatur. Sed tamen ex dict. glo. colligitur, in criminalibus ad punitionem sufficere famam cum argumentis: quod procedit, vbi argumenta probarent plus quàm semiplenè: quẽadmodum dictam glo. laudans, & exponens adnotauit Felin. in capitulo. veniens. in. 1. de testib. 4. colum. cũ alioqui in his fama cum vno teste minimè probet. glo. communiter recepta in dicto capitulo. veniens. Et fortassis tutius erit: quod fama cum argumentis non probet quo ad pœnam grauem: etiam si sufficiat ad aliam me-

diocrem, seu mitiorem poenam infligendam, auctore Domini in dicto capitulo primo. quem Decius sequitur in capitulo primo colum. quarta. de appellationi. In hac autē usurarum causa non censentur legitimi testes, qui afferunt ab accusato sub usuris mutuam pecuniā recipisse: cum & hi suspecti sint: ut afferunt Frederi. consilio. 67. Roma. sing. 355. Abb. & Feli. in capitulo. personarum. de testib. Nec item testes singulares sunt ad mittēdi ad huius criminis probationem: nempe cum vnus testis deponit, & testificatur de vno actu: alter de alio, sicuti docuerunt Abb. consil. 42. libro primo. Alex. consil. 72. libro primo. nu. 3. licet ex hac testificatione & oriatur infamia facti aduersus usurarium: quod Bald. scribit in l. 1. C. de testam. questione octaua. Et sanē si cum hoc singularium testium testimonio adsint, & concurrant aliquot aliae coniecturae, scilicet multitudo testificantium, aliave praesumptio: tunc erit sufficiens testimonium testium singularium secundum Carolum Moliuzum in dicto consil. 72. nu. tertio. tenet Alexand. consilio. 100. libro primo. numero quinto.

Imo Episcopi constitutio nulla esset, & inualida, quae frateret, criminē usurarum probari posse per testes singulares. cum ea sit iuri contraria, nec planē conueniens, nec equidem iusta: sicuti respondit Frederi. consilio. 17. cui cōsentire Bald. consilio. 276. libro quarto. Lanfran. in rep. Cle. dispendiosam. de iudic. col. vlt. Ioan. Baptista de S. Severino in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. columna. 46. Doct. in dicto capitulo. cum in dicitō celi. vbi Abb. col. vlt. fateatur, hanc opinionem communem esse.

Verum quoties ageretur generaliter aliquem esse usurarium manifestum, aut simpliciter quē huius criminis infamia publicē notatum esse: testes singulares sufficerent ad eum effectum: ut reus usurarius manifestus censetur: si testes testimonium perhibuerint eius qualitatē, quae manifestum usurarium, aut publicum efficiat: quāuis in actibus particularibus singulares sint: nec eos legitime probauerint quantum ad sententiā, & iudicium de eodem actu singulari ferendum. ita planē Bald. cēset in dicta. l. prima. C. de testam. questione octaua. Ang. in disputatione: Estensis miles. Abb. consilio decimo octauo libro secundo. Lanfran. in d. Cle. dispendiosam. col. antep. vers. tertia conclusio. ex glo. celebri in l. ob carmen. ff. de testib. ad finem. quae probat, testes singulares sufficere ad plenam probationem alicuius rei, quae a pluribus actibus generaliter dedu-

citur, nempe ad probandum vsum possessionis: vsum iurisdictionis, quem infamen esse. idem Alexan. consilio. 141. columna secunda. libro. 1. & consilio. 92. columna quarta. libr. quinto. Bar. eleganter in l. de quibus. numero vigesimo quarto. ff. de legib. Cæpol. consil. ciuiliū. 3. ad finem. Lanfran. in capit. quoniam contra. de probat. §. testium. nu. 30. Areti. consil. 60. Bald. & Paul. in l. Lucius. ff. de his qui notāt. infamia. Doct. communiter in dicta. l. ob carmen. §. vltimo. Soci. consilio. 95. libro tertio. in fine. Aymon consilio. 78. nume. 6. Quin & ipse Angel. in dict. disputatione: Estensis miles. existimat, ad hunc finem admittendos esse in testes aduersus usurarium etiam eos, qui ab eodem dixerint mutuū sub usuris accepisse: quique singulares sint in hoc testimonio. modo nullam ex eo utilitatē consequantur.

Hinc profecto colligitur satis cautē, & prouidē lege Regia Hodie. l. 4. tit. 6. lib. 8. Recopil. statutum esse: quod aduersus usurarium, quoties actum fuerit de eo puniēdo ob usurarum criminē generaliter commissum admittantur testes singulares, quique testificentur ab eo sub usuris mutuū accepisse: modo his testibus à iudicē fides habeatur, non equidem solis, sed adiunctis alijs argumentis, & admniculis: ex quibus simul & ex integritate morum, & vitæ ipsorum testium iudex ipse sibi periuaserit, fidem his adhibendā fore: ac tunc nulla pars poenae in usurarium statuta, & a iudice inflata, cum pecuniaria sit, ad ipsos testes pertinebit, hoc etenim sancitum est l. prima. tit. secundo. libro octauo. ordinat. Nec id mirum cum ex opinione Angeli, tum ex eo quod & testibus singularibus alioqui quacūque in re fides adhibenda est: si id iudici visum fuerit ex negotij & personarum qualitatibus. quod explicant Pau. Cast. in dicta. l. Lucius Cæpola in dicto. consil. 3. in fine. Soci. con. 262. col. 5. libro secundo. Curti. Iunior consil. 106. columna prima. idem Paul. de Castro in l. admonendi. ff. de iure iur. columna septima. Aymon dicto consilio septuagesimo octauo. numero septimo.

Ex quibus Regij iudices admonendi sunt, ut cautē Regia constitutione vtatur in praxi: quoties de puniēdis usurarijs apud ipsos tractetur: si quidem in poenam statutum est: quod usurarius tot numis, quot mutuo dedit reddere cogatur Regio fisco, & accusatori. Nā si de pluribus mutuis per testes singulares iuxta legem Regiam probatum fuerit: non omnino est usurarius integram legis poenam soluere cogendus: sed mitiore arbitrio iudicantis, nisi ipsi ex circumstantijs visum

sum fuerit quodlibet mutuum satis plane probatum esse, qua in re oportet iudicem omnia diligenti, & equo iudicio perpendere.

Tandem quo prima hec.c. quanquam. interpretatio ad vnguem examinetur: ego existimo predictis modis quempiam manifestum usurarium dici aut coram altero, si tractetur de poenis in.c. quia in omnibus. statatis: nempe ubi actum fuerit de non sepeliendis in loco sacro usurarijs manifestis, qui in eo peccato, & crimine decesserint: & de non recipiendis eorum oblationibus, de que non admittendis usurarijs, qui non poeniterint eius criminis, ad communionem Eucharisticam. in his etiam casibus facti erit, esse quem usurarium manifestum: operis euidencia, confessio ne iudiciali, extra iudiciali, vel iudicis condennatione iuxta ea quae modo explicuimus. atque in hunc modum accipiendus est tex. in d.c. cum in diocesi. dum secundum Abb. & com. nuncem probat, dici manifestum usurarium eum, qui argumentis, alijsve probationibus a iudice huius criminis reus pronuntiatus fuerit, cum ad hoc effectus, ad hancque iuris poenae manifestus usurarius dicatur, qui de eo crimine conuictus fuerit: aut saltem statim, vel ea facilitate conuinci.

At si tractetur de poenis statutis in d. ca. quanquam. contra usurarios manifestos, etiam si hi criminis, & peccati poeniterint, ac iusserint usuras debito solus restitui: ego manifestum usurarium quo ad legis poenas eum tantum existimo, qui ita palam, & publice usuras exercuit: ut ipsa criminis euidencia vlla tergiversatione celari non possit. quod probatur ratione: Aquidem non est verisimile Romanum Pontificem tam graues poenas statuisse aduersus eum, qui semel mutuum dedit sub usuris: licet id confessus fuerit publice in iudicio, vel extra iudicium, vel a iudice ex ea causa facti damnatus. Nec item in eam, qui secretim & occulte usurarios contractus pactus fuerit: quibus de criminis eius civilis uentus, vel confessio ne, vel probationibus alij fuerit condemnatus: nam & in his casibus non posset iuste index hunc reum pronuntiare esse manifestum usurarium. Et licet sententia, aut confessio eum efficiat manifestum non sufficit ea iudicis manifestatio ad poenas capi: quanquam cum tibi, ut par est, manifestatio facti, non iuris exigatur. id probatur ex eo quod in.c. i. eiusdem tituli. exercitium usurarium manifestum requiratur: quo quidem deficiente legis poena deficere debet. Et praeter haec eadem sententia probatur auctoritate Bart. qui in l. 2. nu. 3. ff. de furtis. scribit, ad hoc ut quis

dicatur manifestus usurarius, oportere, quod is publice tabulam, & mensam paratam habeat ad mutuandum sub usuris. l. palam. ff. de ritu nupt. idem Bald. voluit in l. 1. C. de Sacros. Eccles. col. 4. dum asseuerat, non sufficere ad hoc, ut quis sit usurarius manifestus: quod probetur eum usurarium esse: sed requiri probationem actuam publice, & palam gestorum super eiusdem criminis exercitio. idem Bald. in l. vnica. §. similiq; modo. in 2. nu. 4. dicens usurarium manifestum eum esse, qui palam, & in omnia conspectu, vel maioris parvis usuras exercet. Et quauis idem Bal. inibi. addiderit, etiam dici manifestum usurarium, eum qui confessus fuerit in iudicio se usurarium fuisse simpliciter, licet non manifestum: sunt ea verba sane intelligenda, ut idem Bal. docet ad effectum, ut deinceps post confessionem censetur usurarius manifestus, id est manifestatus, & publicatus, non autem manifestus ratione manifesti exercitij & negotij: quod vltimum requiritur ad poenas. c. quanquam. Alioqui sequeretur eiusdem constitutionis poenis affici eum, qui semel & occulte mutuum dedit sub usuris: & tamen uentus ad iudicium id confessus fuerit: quod ego proflus alienum esse existimo a mente & intentione Romani Pontificis. Imo etiam si tractetur in d. c. cum in diocesi. de poenis statutis in e: quia in omnibus. requiritur tex. ille quod probetur accusatos, seu delatos usurarios esse manifestos: ecce igitur quod non est satis constare eos esse usurarios: nisi penam constituerit esse usurarios manifestos: & sic exigitur huius qualitatis probatio. Nec mihi placet, quod hac in re tradit Anto. Burgenfis in d. ad nostram. de emptio. nu. 28. scribens usurarium manifestum eum esse, qui cofam septem testibus dedit mutuum sub usuris. id enim non probatur iure quo ad tractatum istum, quem explicare incepimus, licet text. in l. haeres palam. quantum ad alia ad probet. Ex quibus communes hac in materia de usurario manifesto traditiones: quo ad poenas. c. quanquam. non omnino procedunt: quarum secundam, & quartam merito reprobauit Anton. Burg. in dict. numer. 28. Quod si dixeris non posse contingere, hanc qualitatem manifesti usurarij probari per argumenta, sicuti praemittit tex. in d. ca. cum in diocesi. respondebo libenter ad huius interpretationis defensionem: argumenta inibi appellari indubitata indicia, aliaque apertissimas, & urgentissimas probationes: quarum meminit. l. vlt. C. de probationi.

Secundo principalter est adnotandum, ad effugien-
 das poenas capitum, quanquam cautionem
 Tom. j. Var. Relo. Y y 4 ido

idoneam fore necessariam, ut inibi decisum est: & idèd nō sufficere ꝛ simplicem cautionem: sed requiri pignoratitiam, vel fideiussoriam. gl. communiter recepta in. d. c. quāquam. verb. idonee. & in. c. ad nostram. de iureiur. vbi post alios. Feli. gl. & ibi latè. Iaso. in. l. sancimus. C. de verb. signi. nec satis erit hypothecam bonorum generalem aut specialem ab vsurario constitui: quemadmodum adnotarunt in. d. c. quāquam. Ioan. Andre. Domini. Franc. & Doct. quos sequitur Soci. cōsil. 127. col. 4. lib. 3. & Anania in. d. c. cum tu. nu. 6. qua ratione opportunè queritur, an bona vsurarij sint à iure tacitè hypothecata pro vsuraru restitutione? Nam gl. in. d. c. quāquam. verb. facultates. asserit, bona vsurarij esse tacitè hypothecata pro restituendis vsuris. idem gl. in. c. tua nos de vsuris. per tex. in. c. cum tu. eo. tit. Qui tamen hanc conclusionem non probat: cum inibi statutum sit, quòd bona empta ex pecunia vsuraria: si sint penes tertium lucratiuo, & gratuito titulo: deficientibus alijs vsurarij bonis, vendantur pro restituendis vsuris. Hoc tamen non ideo fit, quia illa bona sint hypothecæ titulo subiecte: nam si ita, esset, vendenda forent, etiam quandoque tertius ea possideret oneroso titulo: quod satis euidenter constat: sed venduntur ex quadam æquitate deducta à Iuriconsulto in. l. si me, & Titi ff. si cert. pe. & profecto benigna quadam interpretatione. Nihilominus gl. sequuntur. Lopus alleg. 74. & simpliciter quo ad omnia bona Bald. in. l. exequutorem. col. 1. C. de exeq. rei iud. & in. l. vlt. C. de seruo pig. dat. manu. Alberi. in. l. pro officio. C. de admi. tutor. Ripa in. l. Senatusconsulto. nu. 9. ff. qui. caus. pig. tacitè cōtra. Nam Lopus eam opinionem admittit quo ad bona empta ex pecunia vsuraria: ea etenim esse hypothecæ submissa à iure cenet pro restituendis vsuris: quas creditor inique extorseat. tradit hanc de re plura Ioan. Lupi in rub. de dona. §. 65. num. 23.

Sed ad huius quæstionis certam resolutionem oportet præmittere, res adquisitas, & emptas ex pecunia vsuraria: ipsius emētis effici. & idem adquiri argumēto vrgentissimo tex. in. l. si ex ea. C. de rei vend. quod probatur, rem emptā etiā mala fide emptoris ex pecunia mea non esse meā: nec mihi debiram, sed euentis. idem tex. in. l. 1. C. si quis alt. vel sibi. l. quanuis ex ea. C. de pig. notat in specie Caro. Moli. de contract. q. 83. nu. 628. Imò vsurarius non tenetur debitori restituere rem, seu lucrū ex pecunia vsuraria adquisitū: tametsi pecuniam ipsam redere teneatur. ita visum est Thomæ. 2. 2. q. 78. art. 3. Gabrieli, & alijs

in. 4. sent. dist. 15. que. 2. ibidem Maiori. q. 38. Anchar. in regu. peccatū. col. 2. de reg. iur. in. 6. Ioā. And. Domi. & Franc. in cap. quāquam. col. 2. de vsur. in. 6. Laurentio à Rodulphis in. c. cōsultur. q. 44. Abb. in ca. vlt. ad finem. cod. tit. & Carolo d. q. 83. fat enim est, quòd restituat id, in quo debitorem lesit, id est vsuras. idè Syluest. verb. vsura. 6. q. 2. licet Bald. in. l. 1. C. pro socio. quest. 10. & Decius in. l. certi conditio. §. vlt. nu. 3. ff. si cert. pet. teneant, vsurarium non tantum teneri ad restitutionem eius, quod ultra sortem à debitore acceperit: sed & cuiuslibet alterius rei, vel lucrj, quod ex vsuraria pecunia adquisierit, quod minime verum est, nec iure probatur: atq; ita Ange. in verbo. vsura. l. §. 55. expressim Baldum reprobabat. Item, & illud est adnotandum: dominium rei adquisitæ per vsuram non transferri in creditorem: vnde si is ex eausa vsurarum extorserit à debitore equum, agrum, aliamve rem: non efficitur ex traditione illius dominus, quod in hac specie verum esse ceterint Diuus Tho. 2. 2. q. 78. art. 3. Alex. de Hales. 3. par. q. 10. membro. 4. & Altissiodorensis. 3. par. q. de viura. quos Ioann. Maior refert, & sequitur in. 4. dist. 15. q. 38. Bonauentura in. 4. dist. 15. & ibi Ricard. q. 4. art. 5. Caiet. in opusculo quæstionum sex de vsura. c. 1. Syluest. verb. vsura. 6. q. 2. dicens hanc opinionem esse apud Theologos, & Canonistas communi omnium consensu receptam. eadem probat Ioan. à Medina in lib. de contract. c. de vsura. §. in tertio argumento principali. quorum opinio efficaci ratione probatur: siquidem contractus vsurarius omnino nullus est: iure naturali, Pōtificio, diuino, & ciuili saltem Regio: igitur ex eo dominiū minime transit etiam spontanea domini traditione, præsertim, quod & in vsura ea traditio inuoluntaria est. hoc probatur in. l. nō dubiū. C. de legib. Bart. in. l. 1. §. si vir vxori. ff. de acq. pos. cuius sententia à Doctoribus inibi recepta videtur. atq; ita hæc sola ratio sufficiens est ad huius Thom. & aliorum Theologorum opinionis probationem. Eandem sententiam admittunt Ioan. And. Lopus, Domi. Franc. & alij communiter in dicto capitulo. quāquam. dum post Thom. asseuerant, vsurarium teneri ad restitutionem fructuū, quos percepit ex domo, vel vinea per vsurā adquisita quia eos percepit ex re, quæ aliena est, cuiusque alter est dominus. Et licet glos. in capitul. si quis vsuram. 14. quæstione quarta. Henr. Gandauensis quodlibet. 4. quæstione vigesima quarta. Palu. in. 4. dist. 15. quæstione secūda. articulo quinto. & Hadria. in tract. de restitutione. §. ex his alia ori-

ret, q. renuerint, in vsurarium transire dominiū rei viure causa acquisita: prior tamen sententiā verior est: quam etiā sequitur Dominicus Soto libro de iust. & iur. q. 1. art. 4. Nec ei aduersatur auctoritas Diui Tho. in dicta distinctio. 15. q. 2. articulo. 4. questio. 2. quia inibi aliorum opinionem potius refert, quam prober, dum scribit, si eum in vsura accedit, in qua, vt quidam dicunt, dominium transfertur: His etenim verbis omnino non admittis, nec concedis, veram esse illorum, quos citat, opinionem, quem & ex nostris sequitur Bald. in l. 1. C. de pig. act. num. 3.

His equidem prænotatis, potius placet, bona ipsius vsurarij minimè esse hypothecæ titulo: ratio à iure obligata pro vsurarium restitutione: cum nullibi hæc hypotheca à iure inducta sit, nec alicubi appareat, eam statutam esse. & idem Doctor communiter hanc sententiam probant in dicto capit. quanquam & in dict. capit. cum tu: & in capit. tua nos. de vsur. idem asserit Caietan. in dicto capitulo primo. qui censet, priorem opinionem procedere, vbi eo tempore, quo bona vsurarij ad tertium deuenērūt: vsurarius ipse nō habebat alias res, vnde posset debitoribus vsuras restituere: quod iure verum nō est, cum vt diximus, nulla sit à iure in hoc casu hypotheca constituta. Quāobrem is qui oneroso titulo bona vsurarij habuit, non poterit conueniri, nec actione reali, nec personali ad vsurarum solutionem, & restitutionem: etiam si eo tempore, quo illa bona adquisiuit, vsurarius alia non haberet: ex quibus posset vsuras reddere. Posset forsan Caieta. sententia obtinere, vbi qui rem habuit ab vsurario etiam oneroso titulo sciebat eo tempore vsurarium esse obnoxium vsurarum restitutioni: nec aliunde posse eas reddere, quam ex illa re. in hac etenim specie satis admitti poterit, hunc tertium bonorum vsurarij possessorem cogendam fore, vel vsuras restituere, vel bona vsurarij debitoribus, à quibus vsuræ extorta fuerunt, pro earum satisfactione tradere.

Tertio, inquirendum est, num hæredes vsurarij cogantur vsuras reddere: Et constat eos teneri ad vsurarum restitutionem. & text. in capit. tua nos. de vsur. capit. in literis. de raptorib. capit. vltimo. de sepultu. gloss. in dicto capitul. quanquam verb. facultates. idque communi omnium consensu receptum est. Et probatur ea ratione, quod iure saltē Canonico hæres teneatur ex delicto defuncti: etiam si ex eo crimine nihil ad eū peruenerit: sicuti Romanus Pontifex in dicto capitulo vltimo. expressim statuit: licet iure ciui-

li ex delicto defuncti hæres non teneatur: nisi ea ex parte, quæ ad eum peruenerit, vel insolidum: quoties lite contestata defunctus decesserit. l. prima. C. ex delict. defunct. Et ideo hoc discrimen inter ius Canonicum, & civile constituitur: vt iure Pontificio hæres teneatur ex delicto defuncti: non sic iure civili. glo. in dicto capitulo vltimo. cuius opinio communis est, quemadmodū constat ex Henri. inibi, & testantur Antoni. Burgen. in capit. primo. de empt. columna. 4. Caro. Ruinus cōsil. 20. lib. 4. & Rodgeri. Xuarez allegat. 26. quam sequitur Ioā. Faber. in §. pœnales. Inst. de perpet. & tempo. actio. Hæc vero differentia displicuit Panormita. in dicto capitul. vltimo. qui existimat, ius Pontificum à civili minimè differre: sed ideo iure Canonico teneri hæredē ad satisfactionem damni, & læsionis illatæ per defunctum: quia tacitè saltem, ipse defunctus decedēs cum signis contritionis promittit, & iniungit illius damni compensationem: ita quidem quod hæres ratione huius tacitæ promissionis, vel præcepti potius quam ex delicto teneatur. idem repetit Abb. in dicto capitulo. in literis. facit gloss. in signis in capitul. à nobis. in magno. de sententia excommuni. in glo. vlti. quæ recepta ibidem ab Abb. & Felino opinionem Panormitan. probat. dixit eandem gloss. singul. Angel. verb. hæres. §. quarto. mihi profecto non placet hæc Panormitan. sententia, cum ex dicto capitulo tua nos. de vsuris. deduci possit hæredes vsurarij teneri ad restitutionem vsurarum, etiam si is impœnitens decesserit. quod præter alios deducit Bald. in l. prima. C. ex delict. defunct. numero decimotertio. Nec oberit, si quis cum Panormita. responderit, eam decisionem in vsurarijs specialem esse, ideo qua vsurarius non teneretur ex delicto: sed ex qua si contractu: nempe conditione indebiti. gloss. communiter approbata in ca. Michael. de vsur. glo. in capit. Episcopum. 16. questio. 6. qua ratione Abb. & Anani. in dict. capitulo tua nos. Bart. in l. 1. num. 8. ff. de priuat. delict. Aretin. in rub. ff. de ad qui. hæred. col. 3. cōsent, hæredes vsurarij teneri omnino ad vsurarum restitutionem: non ex delicto defuncti, sed ex contractu. Nam, vt ipse opinor, idem erit in hærede furis: in hærede incendiarij: in hærede raptoris: hi siquidem tenebuntur ad damni illati satisfactionem, etiam si defunctus impœnitens decesserit, saltem in foro cōscientiæ, & exteriori Ecclesiastico. quod placuit Ioanni Fabri in dicto. §. pœnales. Aretin. in dicta rubri. de acquirend. heredita. colum. 3. Hadria. quod libe. 11. articulo. 1. nulla etenim ratio congrua differen-

tuz dari potest; inter vsurarium, furem, & raptor-
 rem, quo ad illati damni emendationē: ad quam
 naturali iure omnes hi tenentur non ex contra-
 ctu, nec quasi contractu: sed ex causa illata lēsi-
 onis proximo, quod ita manifestum est, vt nulla ⁸
 indigeat probatione: præsertim id proclamante
 regul. peccatum. de regul. iur. in. 6. Nec vllus erit
 mediocri eruditione præditus, qui audeat hære-
 dem furis iure Pontificio, aut in interiori foro de-
 fendere à reparatione damni illati proximo per
 furtum commissum ab eo, cuius hæres extitit.
 Quamobrem non est omnino recipienda Pa-
 normitani sententia. Quò sit, vt vel communis
 differentia inter ius Pontificium, & ciuile obser-
 uāda sit: vel quod forsā verus est, asseuerari po-
 terit, etiam iure ciuili heredem teneri ad satisfā-
 ctionem damni illati ex delicto defuncti actione
 rei persecutoria: quāuis nihil ex eo crimine ad
 hæredes peruenerit, nec lis fuerit à defuncto cō-
 testata: quēadmodum & in interiori iudicio ad
 id hæredes tenentur. Nam & iura Cæsarium, qui
 bus statutum est, heredem non posse ex delicto
 defuncti conueniri, intelligenda sunt, quo ad
 actionem poenalem, vt poenam criminis soluat:
 non autem quo ad dāni illati persecutionem:
 actione etenim persecutoria rei, & damni illati
 conueniri hæres propter crimen defuncti pote-
 rit adhuc in foro ciuili, & seculari: sicuti nouē, &
 aduersus communem visum est Carol. Molinç.
 In additionibus ad Decretū in. l. pupillum. §. in hæ-
 redes ff. de regulis iuris. cui suffragatur tex. sing.
 quem is nō adducit in: §. his autem verbis. Insti.
 de lege Aquil. quo in loco præmittit Iustinianus
 actionem legis Aquiliæ poenalem esse: quia non
 solum tanti quisque damnatur quantum damni
 dederit, sed aliquando longe pluris. Subdit dein-
 de text. ideoque constat in heredem eam actio-
 nem non transire: quæ transitura fuisset, si ultra
 damnum nūquam lis æstimaretur. Sic sanē pro-
 batur actionem ex delicto rei persecutoriam
 omnino in heredem competere. idem probatur
 in. l. si pro fure. ff. de condi. furt. & in. §. vlt. Insti.
 de oblig. quæ ex quasi delict. nasc. quibus apparet
 aduersus furis heredem dari conditionem fur-
 tiuā, etiam si res furto ablata perierit vivente, fu-
 re, nec ad heredem peruenerit. Et licet omnium
 consensu asseueretur, esse speciale quid in condi-
 ctione furtiua, vt contra furis heredem detur: ego
 non video congruam rationem differentię
 inter damnum illatum furti crimine, & illatum
 incendio, rapina, similive scelere quantum ad ip-
 sius damni reparationem: idem igitur erit in hæ-

rede vsurarij, in hærede furis, raptoris, incendi-
 rij, de populatoris agrorum & similiarum.

Illud vero obseruatione dignum censeo: an
 hæredes, qui ex delicto defuncti tenentur iuxta
 ea, quæ modo diximus, teneantur & etiā ultra vi-
 res hæreditarias: si inuentariū non confecerint
 & quibusdam placet: fat esse hæredes etiam non
 confecto inuentario: cōuenire posse iuxta vires
 hæreditarias, ita quidem, vt ultra patrimonium
 defuncti in hac specie minime teneantur: cum
 præter, ne dicam contra regulas iuris ex delicto
 defuncti conueniantur. Sic adnotarūt Frederic.
 consilio vigesimo primo. Ioannes Andreas Do-
 mini & Franc. in dict. cap. quanquam. super gl.
 mandauerint. Henri. in cap. vltim. de sepult. Are-
 tin. consil. 148. columna vlt. Anania in dict. cap.
 tua nos. idem latius in cap. in literis. de rapto. vbi
 numero. 7. hanc opinionem scribit communem
 esse: idem testatur Carol. Riuinus consilio. 20. lib.
 4. eādē veram esse censeat in omnibus crimini-
 bus præter vsuram Areti. in rubri. ff. de acquirē.
 hered. col. 3. at in viura opinatur, heredem, qui
 inuentarium non confecerit, in solidum ultra vi-
 res hæreditarias omnino teneri. Quin & Panor.
 aduersus vulgo receptam sententiam in dicto
 ca. in literis. in omnibus criminibus opinatur, hæ-
 redem nō confecto inuentario ultra vires hære-
 ditarias teneri ad criminis, & damni emendatio-
 nem, ea ratione, quod hæres non teneatur ex de-
 licto defuncti aliqua dispositione iuris specialis
 sed ex tacito præcepto testatis, qui poenitens de-
 cesserit, quam rationem falsam esse paulō ante
 ostendimus, & ideo Pan. opinio nequaquam po-
 terit ea comprobari: fortius profecto persuaderi
 posset ex eo, quod hæredes teneantur nō conse-
 cto inuentario in solidum ad soluenda debita de-
 functi: sicuti iure manifestum est: & damni illati
 proximo à defuncto restitutio inter vere debita
 computanda sit. Sed nihilominus communem
 sententiam ipse sequor, cum propter tex. in dict.
 ca. quanquam. & in dict. c. tua nos & in dict. ca.
 in literis. quibus hæc satisfactio iniungitur hære-
 dibus iuxta facultates defunctorum: tum propte-
 rea quod in hisce casibus hæredes ex delicto de-
 functi potius, quàm ex contractu conueniuntur
 vnde oportet rigorem hunc aliqua æquitate tē-
 perari. tamen iuxta diligentem, & exactam dis-
 putationem iustius defenderetur Abb. opinio,
 quā tenet Paul. Castr. in rub. ff. de acqu. hære. &
 ante omnes eam probauit glo. in dict. capitu. in
 literis. Quod vero Areti. in dict. rubri. adnotauit
 in vsuris opinionem Abb. defendēs ob id, quod
 vsurarum

vsurarum restitutio descendat ex contractu: & peti possit conditione indebiti, refelli poterit: quia debitor scienter vsuras indebitas soluit: & ideo conditio indebiti, quidquid alij dixerint, minime congruit secundum notata in l. prima. ff. de cond. indeb. Et si dixeris, debitorem coactum iuramento, quandoque vsuras indebitas soluisse: cap. debitores. de iureiur. tunc non magis competit ei conditio indebiti, quam soluenti debitum per metum. Et deinde etiam si conditio indebiti hac in specie detur: ea est irregularis, ac extraordinaria potius ex delicto descendens, quam ex contractu: quemadmodum & sapissime con-tingit aliquid recipi indebitum quidem ob iuris diuini, vel humani prohibitionem ab eo qui sciens soluit.

Quarto, licet alioqui infames testari iure valeant, & eorum testamenta minime irrita sint propter infamiam iuris. l. eius qui. in fin. ff. de testam. l. prima. C. de secundis nupt. Bart. & Docto. communiter in l. is cui. §. si quis ob carnem. ff. de testam. Bald. in l. vltima. in fin. C. si a non comp. iudice. Et item quamvis iure veteri Pandectarum vsurarius manifestus posset condere testamentum. l. eius qui. in princ. ff. si certum petat. ubi hoc in specie adnotarunt Alberi. Roma: & Iason. iure tamen Pontificio vsurarij manifesti testamentum ipso iure nullum est. text. in dicto ca. quanquam. ad finem. Imo non posset lex Principis secularis statuere, quod vsurarij manifesti testamentum valeat secundum Bald. in consil. 334. lib. 2. nisi premissa cautione, cuius mentio fit in dicto. cap. quanquam.

Quinto idem erit in codicillis. nam & hi facti ab vsurario manifesto nulli sunt: sicut & testamētum. gloss. fo in. Andr. Domini. & Franc. in dicto cap. l. i. quanquam. Franc. in rubri. de testa. in. 6. num. 34. Anania in ca. quia in omnibus. de vsur. namq. addit glo. rationem: quia alioqui ea constitutio contra vsurarios manifestos condita, redderetur elusoria, si Codicilli ab eis facti valerent. Unde eam glo. commendant, & laudant Feli. in cap. transito. de constitu. columna vlt. Burgen- sis in cap. ad nostram. colum. 3. de emptio. Barbi. consil. 33. lib. 2. col. 6. ex ea deducentes constitu- tionem premissam extendendam fore: ne reddatur inutilis: & frustreretur passim excogitatis cautelis.

Sexto eadem prohibitio, & in donatione cau- sa mortis obrinebit, iuxta resolutionem a nobis traditam in rub. de testam. 3. part. nu. 11.

Septimo, circa eandem constitutionem con- trouertitur: quid dicendum sit in Iudæo manife-

sto vsurario, an & eius testamentum irritum sit non prestita cautione idonea de vsuris restituen- dis? Et Alexan. Imol. consil. 6. lib. 6. Areti. consil. 153. Socin. consilio 119. libro quarto. & consilio 70. libr. primo. Alciat. lib. 1. de verbor. significat. colum. 21. existimant, poenas statutas in dict. ca. quanquam. nulla in parte Iudæos afficere: dupli- ci quidem ratione: primum quod Iudæis non con- ueniant illius constitutionis verba: quibus de Ec- clesiastica sepultura, quæ ad eos nihil attinet, tra- ctatur: & ob id nec ipsa constitutio Iudæos affi- ciat. ex gl. in l. mancipia. C. de seru. fugit. deinde quia Iudæi exempti videntur a legibus Ecclesia- sticis: cum hi extra Ecclesiam sint, ca. gaudemus. de diuort. capit. omnis Christianus. 11. questio. 3. capi. multi. 2. questio. 1. notatur in capitu. 1. de constit. verum hac in controuersia ego verum esse censeo quo ad prohibitionem testandi, & te- stamenti reprobationem Iudæos dicta constitu- tione omnino ligari: sequutus Carol. Moli. in d. Alexand. consil. 6. & Deci. quamvis dubitanter in dict. ca. 1. de constitut. in. 2. lect. num. 8. Nam quo ad testamentum optime congruit etiam Iu- dæis prohibitio a Romano Pontifice facta ad coercendum vsurarum exercitiū, & ideo licet quo ad alias poenas verba eis non contineant, eadē lex non minus obrinebit: nisi cautio meliori mo- do, & forma, qua possit, a Iudæo prestita sit. Iu- dæi vero in Prouincijs Christianorum habitan- tes, proculdubio Principibus secularibus, & Ec- clesiasticis subijciuntur: non quidem quo ad spi- ritualia poenas: & ea, quæ ad spiritualia pertineat sed in his, quæ ratione politica ad legis naturalis obseruationem, & tutelam constituuntur. quod deducitur ex traditis in capitulo. 1. de constit. gl. in ca. sæpe. 28. quest. 1. Oldra. consil. 333. Deci. in dict. ca. 1. nu. 17. post Abb. Card. & Feli. ibi. eodē Decio in. c. consuluit. in. 3. de app. Corneo. cōs. 114. lib. 1. Socin. consil. 119. libr. 4. quod alibi op- portunius tractabitur.

Octauo, non tantum obtinet cap. quanquam constitutio aduersus manifestos vsurarios ex cau- sa mutui: sed & contra eos, qui manifeste vendi- tionis, & emptionis titulo vsuras exercent. ca. ad nostram. de empt. c. in ciuitate. ca. nauiganti. de vsur. norant in hac specie Abb. in dict. ca. ad no- stram. & ibi Anto. Burgen. numer. 7. idem Abb. consil. 22. lib. 1. Iason in. l. eius qui in Prouincia. 2. colum. ff. si cert. pet.

Nono, pratermittendū non est, testamētum factum non prestita Canonica, & solēni cautio- ne nullū esse: non solum si fiat ab eo, qui eo tem- pore

pore manifestus est usurarius, sed & ab eo, qui manifeste fœneratitiam artem exercuerat: licet tempore testamenti improbam negotiationem dimiserat: secundum Ang. in disputatione incipienti. Astensis miles. quæst. 12. Anani. in d. cap. quia in omnibus. nu. 15. Feli. in ca. 1. de probatio. nu. 19. & Soc. consil. 127. lib. 3. ubi scribit, hanc opinionem communem esse.

Decimo, quanuis manifestus usurarius testamentum fecerit præstita Canonis cautione, si tamen post testamentum etiam secretè: usurarium crimen commiserit: nullum erit testamentum: cum constet fictam fuisse pœnitentiam: quod notant Angel. in dict. disputat. quæstione. 13. Anania in dicto capi. quia in omnibus. num. 15. Abb. consil. 1. lib. 2. Franc. in rub. de testam. numer. 38. Frederi. consil. 7. Domini. post alios in dict. cap. quanquam Bald. in l. exequutorem. C. de exeq. rei iud. num. 21.

Vndecimo, si quis cum usurarius non esset testamentum fecerit: ac demum post testamētum manifestus efficiatur usurarius, irritum erit testamentum: cum eadem sit ratio in hac specie, quæ in eo casu quo tempore testamēti usurarius manifestus erat: siquidem Canon solennem cautionem indixit manifestis usurarijs, ut usuræ palam extortæ omnino restituerentur: atque ita hęc in interpretationem adnotarunt Frac. in dicta rubrica. de testament. numer. 37. Domini. in dicto capitul. quanquam in fine. Bartol. & Imol. in Clementina prima. de sepulturis. Frederi. dicto consilio. 7. Imola in capit. 2. de testamen. num. 25. & probatur: quia ad vim testamenti oportet, testatorem posse testari tempore, quo testamentum condidit: & deinde mortis tempore. l. 1. §. filius. ff. de legat. 3. atque ideo testamentum in proposita quæstione minimè valebit: quidquid dixerint Angel. in dict. disputatione. 12. & Anania in dicto capitul. quia in omnibus. num. 14. versicul. duodecimo.

Duodecimo, hoc in tractatu ambigitur, quid dicendum sit: ubi usurarius manifestus testamentum fecerit nō præstita Canonis cautione: an id testamentum vires assumat, & confirmetur, si testator cautionem postea præstiterit. Et seclusa huiusce articuli disputatione, ego opinor, testamētum hoc validum effici: quia satisfit Canonis constitutioni, & eius prohibitioni. quod expressim tenuerunt gloss. Ioannes Andreas, Dominicus, & Francus. in dicto cap. quanquam post Ancha. ibi. Franc. in dicta rub. de testamen. num. 38. Anani. in dict. ca. quia in omnibus. num. 12. Bar.

& Imola in l. filio præterito. columna vlti. ff. de iniust. rupt. Paul. Castren. consil. 292. lib. 2. & Imola in capitul. 2. numer. 26. de testamen. quorum opinio communis est secundum Alex. in l. Gallus. §. vlt. colum. 2. de lib. & posthu. quanuis contraria iure verior sit, ut testantur idem Alex. dict. col. 2. Bal. in l. exequutorem. nu. 22. ff. de exeq. rei iud. & in l. posthumo. columna vlt. C. de bono. posse. contra tabul. quo ad Ecclesiasticam tamen sepulturam satis erit, cautionem post mortem usurarij manifesti præstari ab eius heredibus gl. inibi recepta in Clemen. 1. verb. usurarios manifestos. de sepult.

Decimotertio, adnotandum est, testamenta manifestorum usurariorum ita nulla & irrita esse præstita Canonica cautione, ut nec legata ad pias causas in eis relicta debeantur. Bart. numero. 30. Bald. numero sexto. l. 1. C. de Sacrosan. Eccl. Abb. in rubrica. de testamen. columna vltima. & Franc. in ead. rub. libro sexto. numero. 35. ex eo quod nulla sint hæc testamenta ipso iure, nec quidquam in eis relictum peti iure valeat. Equius tamen est, quo ad pia legata hæc testamenta favore pietatis validacenseri: modo, testator pœnitens scelerum, & cum contritionis signis decesserit: quod Dominico placet in dicto capitul. quanquam.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Id, quod creditoris verè intersit tam ratione lucri cessantis, quam damni emergentis licitè ab eo exigitur absque usurarum labo. & num. 2.*
- 2 *Altera ratio decidendi adducitur ad. l. curabit. C. de actio. empt.*
- 3 *Examinatur Baldi opinio in. l. 2. C. de usur. an. l. curabit. obtineat ubi ab emptore nulli potuerunt fructus è re emptæ percipi?*
- 4 *An dominij translatio impediat usuras pretij non soluti?*
- 5 *Quid ubi traditio facta fuerit data dilatione ad pretium soluendum?*
- 6 *Etiam ab initio potest quantitas eius, quod intererit, vel usurarum in pacto definiiri.*
- 7 *Fructus post vèditionem percepti, an ad emptorem, an ad venditorem pertineant?*
- 8 *Discutitur, an constitutio. l. curabit. sit admittèda in pacto, & promissione vèdendi: tradunturq; in hoc capite viginti intellectus ad eandè constitutionem.*

Traditur vera ratio deci-
dendi ad. l. curabit. C. de
act. empt.

C A P. IIII.

V R A B I T, INQVI-

unt Cæsares, Præses Prouin-
ciæ compellere emptorem,
qui nactus possessionem fru-
ctus percepit, partem pretij,
quam penes se habet, cum v-
suris restituere, quas & perceptorum fructuum
ratio, & minoris ætatis fauor, licet nulla mora
intercesserit, generauit. Hactenus constitutio:
quæ ex eo dubia censetur: quod contra iuris na-
turalis, diuini & humani rationem vsuras lici-
tas esse statuerit, hoc autem cur ita obtinuerit
explicandum est. Nam aliquid ultra ipsam for-
tem plerumque iure, iusteque recipitur: vbi id
redditur ex causa interesse, damni emergentis,
aut lucri cessantis, text. in. l. tertia. §. vltimo. ff.
de eo quod eert. loco. l. atqui. natura. §. non
tantum. ff. de negot. gestis. & l. socium. ff. pro so-
cio. l. & in contraria. ff. de vsur. capi. peruenit. de
fideiul. capitu. dilecti. de foro competen. notant
Inno. in ca. Sacro. de sent. excommu. glo. in ca.
conquestus. de vsur. vbi Panormi. & Doct. glo.
in dicta l. curabit. & in. l. prima. C. de summ. Tri-
mi. & in. l. secunda. C. de vsu. & inibi Bart. & alij.
Bal. Abb. Feli. post alios in cap. P. & G. de offi. de
legat. idem Panor. Felin. & Deci. in capitul. cum
venerabilis. de exceptioni. Ioan. Lupi in capitu.
per vestras. de donat. 6. not. Decius consilio. 116.
& consil. 119. Aymõ consil. 189. columna vltim.
ex Theologis diuus Thom. 2. 2. quæst. 62. artic. 4.
& quæstione. 78. articul. 2. vbi Caietan. Conrad.
de contract. quæstio. 30. Cardin. à Turre Crema.
in capitu. si res. 14. quæstione. 6. versi. ad tertium.
Syluest. verb. vsu. 1. quæstione. 19. Gabriel in. 4.
sententia. distinctio. 15. quæstione. 11. articulo. 1.
not. 2. & Ioan. Maior. quæst. 30. Angel. in Summa
verb. vsura. 1. quæst. 16. Florent. 2. par. titul. 1. cap.
7. §. 19. tradit late Rebuffus in. l. vnica in Princi.
C. de sent. quæ pro eo quod inter. optimus tex. in
l. si commissa. ff. rem ratam hab. Sic tandem fit, vt
in specie dict. l. curabit. venditor iuste recipiat v-
suras pretij non soluti iuxta eam quãtitate, quã
ex ipso pretio statim præstito lucrari possit, vel
secundum compẽsationem damni, quod habuit

ob dilatam pretij conuenti solutionem. Hæc ta-
men ratio plerisque non placebit consideratis
conditionibus eius, quod verè interest: & verbis
prædictæ constitutionis: quemadmodum paulò
post tractabitur. Et ideo alia ex causa Cæsarium
responsio poterit defendi: si rem istã diligentius
examinantes obseruemus, vsuras, quas venditor
hoc casu percipit, nõ esse verè vsuras, sed rei pro-
priae persequutione, & quæ deducitur ab æquita-
te iustitiæ commutatiuæ, quæ in æqualitate con-
sistit, vt scribit Aristotel. lib. 5. Ethico. capitulo. 5.
& ea versatur: quod quatenus vnus cõtrahentiũ
implet, debet aliter vicissim implere, aut implẽti
soluere lucrũ implemẽti recepti: nõ sequatur ine-
qualitas inter commutates proprias res. Nam si
emptor fructus percepit rei emptæ nondum so-
luto pretio: iustum est; vt pretij vsuras vsque ad
fructuum quantitate soluat venditoris: qui ei
rem tradidit liberè: cum eam tradere pretio non
soluto minimè teneretur. l. ex empto. in princ. ff.
de actio. empt. atq; hæc est ipsamet ratio: qua iu-
stissimè à Cæsariibus statutum est id, quod in di-
cta. l. curabit. decisum extat: sicuti expressim ad-
notauit Carol. Moli. de contract. quæst. 74. nu.
559. & probatur in eadem constitutione dum in-
quit, quas vsuras perceptorum fructuum ratio, si
cet nulla mora intercesserit, generat. Itẽ & in. l.
2. C. de vsuris. ibi, Æquitatis ratione præstare em-
ptor vsuras pretij nõ soluti cogitur, pulcher tex.
in. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de actioni. emp. Nã
cum re emptor fruatur, ait Iuriscon. æquisimũ
est, cum vsuras pretij depẽdere. idem apparet in
l. vltim. §. vltim. ff. de fundo dot. Quibus accedit,
vsuras lucratorias omni iure reprobas esse: vsu-
ras autẽ recompensatorias omni iure admitti:
quia dantur in compensationem eius, quod iu-
ste competeat, & debitum erat eas recipienti.
quodque ipse iustissimè habiturus esset, secundũ
Baldum, Paulum, & Salycetum in dict. l. 2. Ana-
ni. in ca. 1. col. pen. & in cap. conquestus. colum-
na. 1. de vsur. Caro. Moli. in consuetudinibus Pa-
risien. titul. 1. §. 1. glo. 9. nu. 20. & Hiero. Cagno-
lum in dict. l. curabit. 2. colum. Qua profecto rã-
tione perpensa, & ad vnguẽ inspecta: plura de-
duci opportunè possunt ad apertiore huius
constitutionis interpretationem: quorũ aliquot
summatim attingam, vt constet quantum utilita-
tis habeat vtriusque iuris decisionum ab origine
rationum inquisitio.

Primo, deducitur emptorem teneri ad vsuras
pretij non soluti vsque ad quãtitate fructuum
rei emptæ: sibi que traditæ, etiam nulla præceden-
te mo-

te mora regulari: etiam si venditor ex pretio statim sibi soluto nihil lucraturus esset. quod probatur in dict. l. curabit. constatque ex posteriori ratione, & id præmittunt fere omnes, qui hanc materiam tractauerunt. Quod si Cæsarum constitutio rationem deduceret ab eo, quod interest venditoris causa damni emergentis, aut lucris cessantis, contrarium foret respondendum: siquidem interesse peti non potest, nec eius ratio habetur quo ad lucrum cessans: ubi qui illud habere vult: nihil lucraturus esset: aut lucrari minimè erat solutus. tex. in l. si sterilis. §. si per venditorem. ff. de actionib. emp. Abb. & Anania in dicto capitul. conquestus. Cardin. post Innocen. in dicto capi. Sacro. & unanimi consensu omnes hi, quos modo nominatim citavi ad comprobationem glo. in dicto capit. conquestus. testaturque Iason in l. tertia. §. vltim. ff. de eo, quod cert. loco. hanc sententiam communem esse: quam & tex. inibi probat: sequuntur etiam Alexan. consil. 52. numero quinto. lib. 6. Socin. consil. 156. numero. 9. libr. 2. Decius consil. 3. numer. 5. & consil. 322. Alexan. consil. 200. libr. 6. nume. 3. insolita etenim petentibus lucra ratione eius, quod interest peti non possunt. Deinde si ea constitutio propter interesse lucris cessantis, aut damni emergentis iusta foret, omnino esset eius ratio habenda post moram: nam si mora non interuenerit, minimè cogitur quis id, quod interest soluere. l. secunda. §. si nauis. ff. ad l. Rhod. de iact. l. lecta. vers. nō enim. ff. si certum pe. l. in hac. in fin. ff. de cōd. trit. Pau. Castr. in l. tertia. §. nūc de officio. ff. de eo quod cert. loco. traditur in l. si insulam. ff. de verborū obligatio. & in l. vnica. C. de senten. que pro eo, quod interest. Ex quibus infertur, emptorem à die traditionis rei venditæ teneri omnino, dum pretium soluere differt, reddere venditori vsuras pretij non soluti iuxta quantitatem fructuum ipsius rei, nō autem secundum rationem eius, quod venditoris interit ex causa damni sibi illati ob dilatam pretij solutionem, cum ea ratione non teneretur emptor ad fructuum compensationem, sed ad damni illati restitutionem: quod quandoque excederet ipsorum fructuum estimationem quandoque minus esset. Sic & lucris cessantis estimatione nequaquam in hoc casu debetur venditori: cum attenda eius industria fortasse esset maior, quam fructuum perceptorum valor. Et sanè ipsa lex duntaxat inducit obligationem restituendi vsuras pretij non soluti iuxta fructuum perceptorum quantitatem. Qua de re est locus celebris apud Iuriconsultum in l. vltima. ff. de peri.

& comm. rei vend. venditori, inquit Iuriconsul. si emptor in pretio soluendo moram fecerit, vsuras duntaxat præstabit, non omne omnino, quod venditor mora nō facta consequi potuit: veluti si negotiator fuit, & pretio soluto ex mercibus plus, quam ex vsuris quærere potuit. Hactenus ibi.

Secundo, eadem ratione opinor emptorem teneri ob dilatam pretij conuenti solutionem restituere, ac reddere venditori vsuras secundum estimationem fructuum, quos venditor ipse percepisset è re vendita, non autem erit habenda ratio in hac estimatione fructuum, quos percepit emptor etiam si is vberiores, ac maiores fructus verè perceperit: quemadmodum adnotarunt Socin in l. de diuisione. 4. notab. ff. soluto matrimonio. & ibi Claudi. columna vlt. Hierony. Cagno. in dicta. l. curabit. nu. 48. & Carol. Molin. dicta quaestione. 74. numero. 541. facit pulchra decisio Bar. in l. ratio. §. primo. ff. de actio. empt. dicens, quod quando fructus petuntur, vt fructus, omnes percepti veniunt, etiam si tot non percepisset petitor. dicto. §. primo. at ubi fructus petuntur in compensationem eius, quod interest: tunc veniunt fructus, quos petitor percepisset. l. si fundum. ff. de verb. oblig.

Tertio, hinc etiam colligitur emptorem differentem pretij solutionem esse cogendum restituere venditori estimationem fructuum perceptorum ex re vendita: quauis hi fructus excedant ob temporis qualitatem pretij conuenti quantitatem: quod manifeste constat ex ratione dicta. l. curabit. inspecta mora irregulari, quæ oritur ob id, quod à die traditionis rei venditæ differt emptor pretium soluere: & ideo eadem constitutio statuit, vsuras pretij non soluti reddendas fore ipsi venditori iuxta quantitatem fructuum, quos venditor percepisset, re non tradita prius quam eam venditor tradere teneretur: nempe ante solutionem pretij conuenti. sensit hoc ipsum Carol. dict. q. 74. num. 541.

Quarto, hinc examinari comode poterit, quod Bald. scribit in l. 2. C. de vsur. asseuerans, vsuras pretij nō soluti à die traditionis rei venditæ ab emptore venditori deberi: etiam si emptor: nullos ex re empti fructus perceperit, nec percipere potuerit, nec itidem venditor ipse percepisset: si rem ipsam nondum tradidisset. huic ad stipulantur eum sequuti Paul. in dicta. l. curabit. Anchar. in regul. peccati venia. colū. 8. de regul. iur. Anani. in c. conquestus. colum. 1. de vsur. Socin. consil. 88. libro. 4. numer. 3. idem consil. 203. columna

lumna prima. eodem lib. Marian. Socin. consil. 174. libro secundo. columna. 3. Paul. Parisi. consilio. 60. libro primo. nume. vigesimo octavo. Quibus, ni fallor, aduersatur ratio vera decidendi aliaque iura superius adducta ad confirmationem eius quod in dicta. l. curabit. decisum extat: nec video iuste posse comprobari Baldi sententiam: & ideo contrariam opinionem ipse veriore[m] esse cetero sequutus Salyce. in dicta. l. secunda. Marian. Socin. consilio. 109. libro primo. columna secunda. Paul. Castrensem. in. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de actionib. empr. Cinum, Saly. & Paul. in. l. in minorem. C. in quib. caus. restit. in integ. non est necess. Alexand. & Claudium in dicta. l. de diuisione. columna vltim. Corneum consilio quinquagesimonono. libro tertio. & consil. 145. libr. secundo. & Cagnolum in dicta. l. curabit. numero vigesimo sexto. Quamobrem vsuræ, quarum mentio fit in dicta. l. curabit. non debentur, vbi venditor ipse re non tradita fructus ex ea non potuisset percipere, quod adeo verum est, vt etiã si venditor minor sit, adhuc in eo casu vsuras pretij non soluti percipere minimè iure valeat, cum vsuræ alioqui reprobæ, fauore minorum nullo pacto permittantur. capitul. super eo. de vsur. quam ampliationem ipse admittendam esse opinor contra Petr. Iacob. Butricar. Paul. & Salyce. in dicta. l. minorem. & Corneum consilio. 59. columna. 2. libro tertio.

Quinto, ex eadem radice discutiendum est, quod plerique opinati sunt existimantes, vsuras in specie, & casu dictæ. l. curabit. minimè deberi, nec licitas esse quando venditor + dominium rei venditæ statim in emptorem trãstulerit. Quasi id probetur in eadem constitutione ea ratione, quod venditor simpliciter rem venditam tradens non videatur fidem habere de pretio soluendo: & ideo dominium in emptorem trãslatum non est. §. venditæ. Inst. de rerum diuisione. l. quod vendidi. ff. de cõtrahen. emptio. tradit Paul. Castre. in dicta. l. Iulianus. §. offerri. ac ea ex causa cõstitutio permiserit, & sanxerit vsuras pretij non soluti ab emptore venditori soluendas esse loco fructuum qui ab emptore percepti fuerint, cum potius hi ad venditorem iure dominij nondum trãslati pertinerent. idem probatur in. l. sicut emptio. §. vltimo. ff. loca. vbi ex eo quod dominium venditor nondum trãstulerit in emptorem, sed solum detentionem rei: potuit sibi pensionem locationis titulo stipulari interim dum pretium solutum non fuerit, quibus effectum est vt statim traditione dominio in emptorem trãslato: lo-

cus non sit dictæ. l. curabit. responso. nec vsuræ venditori ab emptore debeantur: tametsi pretij solutionem is differat. atque ita de iure respõderunt Panormita. consil. 76. libr. 1. dubio. 2. idem consil. 66. libro primo. Alexander consilio. 119. 120. 121. libro quarto. & consilio. 121. libro quinto. Cæpola, cautela. 125. Socin. consil. 176. libro secundo. & consilio. 103. libro quarto, & eodem lib. consil. 88. Decius consil. 119. numero quarto. versiculo, secundo non obstat. Sed contraria sententia iure verior est, qua quidem asseueratur, emptorem teneri ad vsuras pretij nõ soluti à die traditionis iuxta fructuum æstimationem, etiam si venditor dominium rei per traditionem in emptorem trãsmiserit hoc suadetur ex ratione decidendi, quam secundo loco aptauimus dictæ. l. curabit. cum secundum eam is qui tradere rem venditam minimè tenebatur ante pretij conuerti solutionem, eam tradens, & dominium trãsferens dignior est, vt possit capere vsuras pretij proportionem fructuum, quos è re ipsa percepisset traditione non facta: quam si simpliciter tradens dominium nõ trãstulisset: plus enim iuris & commoditatis dat, qui dominium trãsfert, quam qui rem tradit dominio retento. huic opinioni suffragatur tex. in dicta. l. sicut emptio. §. vlt. quo in loco, & glo. & Doct. contrarium opinentur, dominium fuit trãslatum in emptorem: quod apparet ex eo quia locator idemque venditor non obligatur: & liber est ab omni traditione, & patientia: nam si dominium sibi retinuisset ibi locator, teneretur ad præstandam patientiam fruendi, & ad faciendum, quod emptor, idemque conductor domo ipsa possit vti frui. l. si domum. cum. l. seq. ff. locati. Et præterea si venditor in specie dictæ. l. sicut emptio. dominium sibi retinuisset, iniquum est, quod glo. communiter recepta inibi censet: re scilicet, perempta & extincta, adhuc emptorẽ teneri ad mercedis solutionem quod est contra veram legem locationis, atque ita his rationibus hanc posteriorem sententiam tenet Caro. Moll. in dicta quæstio. 74. numer. 542. cuius opinio & si vera sit propter rationem, cui innititur dicta. l. curabit. non tamen omnino probatur inductione text. in dicta. l. sicut emptio. cum omnium interpretum sententia: quæ dictat ibidem à venditore non fuisse trãslatum dominium ex eo facillime defenditur aduersus Carolum, quod locator non obligatur ad patientiam: nec od faciendũ, quod conductor possit vti frui: imo re extincta emptor teneatur soluere mercedem ratione periculi post perfectam venditionem emptori in-

cumbentis. l. 1. & l. cū inter. C. de pericul. & cō. rei vendi. l. 23. titu. 5. par. 5.

Sexto, ex his in controuersiam, & dubitationem adducitur eorum sententia, qui censent tradita re vendita emptori + à venditore data dilatione ad soluendum, habitaque pretij fide: nō fore locum Cēsarium constitutioni, nec teneri emptorem ad vsuras pretij non soluti, nec posse eas in conuentionem & pactum à venditore deduci pro eo tempore quo durat dilatio ab eo concessa. Quasi in hoc casu nulla sit in emptore mora regularis, nec irregularis ex qua ipsa constitutio rationem habet huius partis. autores sunt Soci. consil. 76. libr. 2. columna vltima. Barth. Soci. consilio. 103. in fi. li. 4. & consilio. 139. eo. libr. Decius. consil. 119. columna penultima. & numero tertio. idē Soci. consil. 88. lib. 4. Antoni. Rube. cō. 88. Aymon. consil. 189. casu. 3. quorum opinionē ante alios probat glos. in dicto capitulo. conquestus. dum asserit, viuras à venditore peti posse loco eius, quod interest: si pretium conuentum ad terminum, & diem statutam solutum non fuerit: igitur pretio soluto eo die, quo pactum est, vsurę licite peti non possunt. Ego sane non diffiteor, data dilatione per venditorem emptori ad solutionem pretij nulla pactione pmissa de dandis vsuris pretij non solati eo tempore, quo pactio dilationis durat: minime teneri emptorem ad vsuras pretij nō soluti, etiam ratione perceptorum fructuum etiam ratione eius, quod interfit venditoris: quia ipse traditioni & dilationi consensit: nec vlla est mora emptoris: proprioque consensu venditor renuntiassē videtur constitutioni Cēsareę. dicta. l. curabit. at non video, cur venditor non possit stipulari sibi vsuras, vel interesse data dilatione: & habita fide pretij: quas consequi possit æquissimē, si eam gratiam emptori non fecisset. Nec responsum Imperatorum rationem habet à mora regulari vel irregulari, vt constat de priori expressim in dicta. l. curabit. & de posteriori patet, quia si Cēsares rationem habuissent traditionis factę non habita fide pretij soluendi, minime tractarent de vsuris soluendis: sed de fructibus omnino venditori restituendis: cum ad eum donec pretium solutum sit, non ad emptorem pertineant, sicuti probatur in dicto. §. offerri. Sic tandem, posse venditorem die data emptori ad solutionem pretij pacisci vsuras pretij non soluti eo tempore, quo dies constituta expectatur: tenent Paul. Cal. in. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de action. emp. Decius in capitul. cum venerabilis. de exceptio. numero decimoquarto. ad fi. idem

consil. 111. columna vltima. Corne. consil. 113. libr. 3. columna vltima. Alciat. in. l. si quis nec causam column. tertia. ff. si cer. pe. Cagnol. in dist. l. curabit. num. 58. Caro. Mol. in consuet. Parisi. §. 1. gl. 9. nu. 17. & in tract. de contract. d. q. 74. nu. 544. Alexan. consil. 121. libro. 5. nu. 4. his accedit, quod capitul. primo. huius lib. quinta illatione ad intellectum cap. salubriter. de vsuris. adnotauimus: cā quidem dēcisionem seruandam fore, etiam si gener dilationē dederit socero ad dotis pmissę solutionem. Item & illud, quod maxima æquitate frequentiori calculo receptum est, scilicet, etiam ex causa mutui posse creditorem ab initio contractus pactum inire cū debitore de repetendo eo, quod creditoris siue in damno siue in lucro intererit pendente dilatione data ad mutui solutionem etiam ante moram. Iuste etenim potest quis stipulari se indemnem seruari tam in lucro, quam in damno: & ideo hanc sententiam tenet Hosti. in capitul. salubriter. & ibi Abb. num. 3. idem Abb. columna penultima. & Ana. nu. 16. in dicto capitulo. conquestus. Archi. in capitul. vsurę. 14. q. 3. Roma. consil. 517. column. octaua. Alex. consil. 228. libro secundo. Decius. in dicto capitulo. cum venerabilis. nu. 14. & in dict. consil. 111. Ioan. Lupi in. c. per vestras. 6. norab. nu. 5. Florenti. 2. part. tit. 1. cap. 7. §. 15. Caiet. 2. 2. q. 78. ar. 2. Conrad. de contract. q. 30. Hadria. in. 4. sentē. in tract. de vsuris. capi. quia tactum est de interesse. eleganter Thomas dict. q. 78. articulo secundo. ad primum. Carol. Molineę. de contract. in principi. nu. 34. & q. 74. numero. 500. dicens hanc opinionem communem esse: quam etiam sequuntur Scotus in. 4. dist. 15. q. 2. ar. & ibi Gabriel. Angel. verb. vsura. 1. §. 16. & Syluest. eodem verbo. §. 23. Ioan. à Medina. de contractibus. cap. de vsuris. fol. 137. licet hanc pactionem in mutuo illicitam esse censeant Innocen. Ioan. Andre. Cald. q. 3. in capit. vlt. de vsur. & Laurent. à Rodolphis in capitulo. consuluit. de vsur. par. 2. q. 2. præsertim quo ad lucrum cessans: quod firmiter asserunt Ancha. consil. 376. & Aymon consil. 189. colum. 3. Quibus equidē omīssis communis opinio est: ob seruanda. Nam licet S. Tho. & Scotus communem opinionem quo ad damnū sequuti, eadem velint quo ad lucrū reprobare ob incertitudinē lucri: nihilominus etiam quoad interessē lucrifcesantis vera est communis opinio, vbi fraus absit, etsi verisimilis eius certitudo, ac verē sit lucrū cessans: quemadmodum cæteri probare contendunt, & Dominicus Soto libro sexto. de Iustitia & iur. quæstione. 1. artic. 3. Quod si vere constet,

creditorum post mortem debitoris tantum damni
passum, vel certam lucrum amississe, absque du-
bio etiam in animae interiore iudicio tenetur de-
bitorem eius satisfacere, secundum Innocentium in capitulo
primo de usuris Salycet. in l. secunda. C. de viur.
Antea in dicto consilio. 376. Primo dubio: & ple-
rique alij passim id docuerunt. Imò etiam ante mo-
ram solvi debitorum absque pacto, & conven-
tione interesse damni emergentis creditori in fo-
ro conscientie restituerent, passerunt Card. à Tur-
re Cremata. in Summa. 14. questio. tertia. & Re-
buffus in l. unica. C. de senten. quæ p̄o eo quod
interest. in principio. numero vigesimo quarto.
Hoc tamen verum non est: cum debitor ultra for-
tam nihil teneatur reddere: mutuantibus etiam ra-
tio de damni ex causa mutationis interim ante
mortem incursum sicut nec donatarius tenetur do-
natori respondere: damnum ei contingens. pro-
pter dogum: & ideo Carolus Molinæus de con-
tractu. in principio. num. 33. à Turre Cremata. & Re-
buffus de senten. quæ p̄o eo quod interest. in
principio. numero vigesimo quarto. Septimo eadem in
speca radice, & ratione de
distinguitur probatur venditorem pacifice posse licite
usuras pretij non soluti: etiam data dilacione
non tantum in genere sed & expressa ab initio
contractus, & conventionis certa quantitate: que
tamien per similitudinem & appareat commensurata, ei
que sibi induunt leges, & oportet recipienda est
ad futurum. Nam licet id quod interest possit iu-
re in partem de duos lib. incerta quantitate: que
postmodum probanda sit: non autem de certa
quod dicitur: quia ad hoc fraudis suspicio: licet cum quis
accipiens. §. condonatis. §. 2. Titia. ff. de legat. 3. l.
quæ sit in eorum si de probatione. notant in spe-
cie Baldi. in l. rogatus. §. tibi. ff. si cert. petas. & tibi
§. ut par. §. pariter. l. 39. Auania in capitul. ultimo.
de viur. quæ in c. 20. q. 2. de iuris. d. colum. per dicit. &
lib. B. in c. 20. colum. 2. C. de summa. Tertia. Deci.
in consil. 2. & consil. 19. A. in d. consil. 139. colum.
vbi. Antea in d. consil. 2. numero 8. lib. 6. & alij fre-
quenter dicitur: quorum numerum in eos sequuntur Re-
buffus in d. de viur. in p̄o. §. 2. 34. nihilominus si
certa quantitas de qua sit fuerit in pacto, que ve-
risimilibus conditionibus conveniat quantitati, que
velit interesse valebit. profecto conuentione in viur.
probationis de duos ex vi similibus obiectis.
quod tenent. Bar. in d. §. tibi. de inibi Purpurat.
in d. eius in d. cap. v. de venerabilis. numero 2. q.
1. ad d. eam. C. de ob. in d. dicit. haurabit. num. 39. Catol.
Molinæus de contractu. in p̄o. num. 35. Ioanna Medi-
ca de contractu. q. 38. & folio. 139. Quibus suffra-
gatur id, quod ca. 1. huius lib. scriptum est ad intel-

lect. c. salubriter. de usur. nume. 3. illatione. 4. hoc
ipsum, in specie. l. curabit. tenet Parisius consil. 60.
libro. 1. numero. 31.
Octavo infertur, posse pactum fieri inter em-
ptorem & venditorem re tradita, nulla data ad
pretium solvendum dilacione: ut donec emptor
pretium soluerit, is reddat & venditori certam qua-
titatem, quæ non excedat veras usuras, & interes-
se pretij non soluti iuxta dict. l. curabit. secundum
Soci. consilio. 176. columna vltima. & Bartho. So-
cin. consil. 88. columna penultima. & consil. 103.
columna vltima. & consil. 130. libr. 4. ac plures al-
ij, quos refert, & sequitur Paul. Parisien. consil. 60.
libro primo. columna penultima. præsertim nu-
21. Imò posset quandoque pacto fieri de soluen-
da certa quantitate quæ etiam exciderit fructuum
æstimationem, & eorum interesse: modo fiat in
viam annui redditus redimibilis: & cum pacto redi-
mendi in hunc sanè modum: quod emptor con-
stituatur se soluturum venditori certam annuam
quantitatem dum pretium solutum non fuerit, iu-
re & titulo annui redditus venditi super ipsa re em-
pta ad rationem quæ nunc pro quatuor decim vel duo
decim usque ad pretij conventi numerum: quod
notandum est: nam vidi non semel hanc pactio-
nem initam fuisse.
Nondò: plañe ex prænotatis colligitur: licite
fieri pactum inter venditorem & emptorem re
tradita, & data die ad solutionem pretij: ut em-
ptor dilacione pendente habeat rem ipsam titu-
lo locacionis à venditore, ac soluat certam, & mo-
deratam pensionem. optimus text. in d. sicut em-
ptio. §. vltimo. §. locati. quem ita interpretatur
passim Doctores, & præsertim Abb. dicto consi-
lio. 76. libro primo. Socinus uterque in dictis re-
sponsis. De eius in consilio. 119. de iur. consilio
22. libro quinto. Et Parisi. dicto consilio. 60. co-
lonna penultima. & plures ac numero 6. in c. 2.
in p̄o. id est sub d. de iur. d. d. q. 2.
Decimo: quævis hoc dubium quibusdam vi-
deri possit, opinor, venditorem pariter fundere, &
data dilacione ad solvendum pretium, iustitiam ac-
cipere fructuum ipsorum in pignus, & partem: ut
non teneatur fructus in sorte computare: quod
expressim adnotat Carol. Molinæus in dicta qua-
stione. 74. numero. 345. adversus Gabrielem in qua-
sto senten. dicta. 13. questionel. in columna deci-
ma septima. qui dicit contra d. d. in d. d. illicite. hinc
nec sicut. 601. in d. 1002. in d. d. in d. d.
Undecimo: ubi hinc constat Panormi. consilio
25. libr. 1. in d. de p̄o. d. d. dum respondit, contra-
ctum illicite esse, si quis propriam rem in octo
Tom. j. Var. Refo. Z z annos

annos. aliter pro certa pensione locauerit: ac de-
 mum eam conductori vendiderit alio contractu
 pro centum, quæ fatetur recepisse. & tamen em-
 ptor in alio separato instrumento fatetur se pre-
 tium debere venditori: quod soluere promittit ad
 octo annos. & interim mercedem, & pensiones
 locationis soluere. inquit enim Panorm. vendito-
 rem debere in sortem computare pensiones illis
 octo annis sibi solutas: cum alioqui conuētio sit
 illicita ex eo quod dominium transfulerit vendi-
 tor in emptorem. Nam & si Panormit. sequatur
 Socius consilio. 130. libr. o. 4. columna. 1. eius re-
 sponsum falsum est: nec potest vlla congrua ra-
 tione defendi: siquidem verè dominium transla-
 tum non est: & deinde quantum translatum esse af-
 feueremus: id parum refert ex his, quæ diximus
 illar. 5. & 6.

Duodecimò hinc deducitur dict. l. curabit. de
 cisionem procedere, & obtinere, etiam si res tra-
 dita fuerit emptori absque fideiussoribus de cui-
 ctione, quos emptori venditor promiserit: nam
 adhuc emptor ob dilatam solutionem pretij, te-
 nebitur venditori soluere vsuras pretij non soluti
 iuxta fructuum quantitatem: cum defectus fidei-
 ussoris de cuictione, non impediatur fructuum per-
 ceptionem: cuius ratione eadem constitutio sta-
 tuta fuit: atque ita in specie tenet Bald. & Pau. in
 l. secunda. C. de vsur. Deci. consil. 119. col. 2. verb.
 Sextò adduci potest. & rursus colum. vltim. Paris.
 consil. 60. libr. primo. nu. 26. quorum opinio com-
 munit est, secundum Cagnolum in dicta. l. cura-
 bit. colum. 4.

Decimotertiò apparet, venditorem pro parte
 rem venditam tradentem, & contractum ven-
 ditionis seruantem, licite & iuste posse petere vs-
 uras pretij pro illa parte non soluti secundum
 fructuum rationem. quod in hac specie adnotat
 Carol. Molin. de contract. quæstione. 74. numero
 556. & probabitur efficacius ex his, quæ sta-
 tim studeamus ad. l. vltimam. §. vltimo. ff. de
 fundo dot.
 Decimoquartò diligenter obseruata huius
 quæstionis ratione, & radice decisionis Casarez,
 inferunt non facta traditione rei, sed ipsam adhuc
 possidente venditorè non posse eum, qui fructus
 rei perdepit agere ad vsuras pretij non soluti: nec
 vti constitutione Imperatorum gloss. in dict. l. cu-
 rabit communiter recepta auctore Cagnolo, in
 7 bi. nu. 49. notat idem Soci. & consil. 109. libr. 1. Nam
 si emptor ageret ad fructus venditor posset vsuras
 petere: & similiter venditor agens ad vsuras,
 emptor fructus petere poterit. Quamobrem nul-

la data mora non oportet controuersiam inter
 emptorem, & venditorem dari: quia pari iure
 vterque vritur. Illud etenim manifesti iuris est:
 quod fructus percepti è re vendita per vendito-
 rem post ipsam venditionem ante traditionem,
 ad venditorem pertinent: nisi percepti fuerint à
 tempore moræ, id est, post diem, quo venditor
 rem emptori tradere tenetur: notant Bald. in. l.
 fructus. in fine. C. de actio. empt. Doct. in. l. Julia-
 nus. §. si fructibus. ff. eod. ritu. & est communis o-
 pinio secundum Aret. consil. 160. ver. ad quintum.
 columna sexta. Et ideò si emptor constituatur in
 mora: quia venditor ei obtulit rem: & eam is no-
 luerit recipere: nec pretium soluere, ager æquil-
 simè venditor ad id, quod eius interierit pretium
 eo die solutum non fuisse: offeretque fructus ip-
 sos emptori. Et fortasse maior erit æstimatio eius
 quod interest, quàm ipsorum fructuum. Eadem
 ratione: venditore constituto in mora: quia obla-
 to pretio noluit rem ipsam emptori tradere: cum
 tradere teneretur: aget sanè emptor aduersus ven-
 ditorem ad fructus, quos ex re vendita percepit:
 & quos ipse emptor ex eo die percipere potuisset.
 Et forsàn hoc in casu, cum venditor ex
 mora cogatur fructus restituere emptori: iti-
 dem & ipse emptor tenebitur pretium conuen-
 tum reddere venditori: & præterea si quod lu-
 crum ex ipso pretio perceperit: tamen illud ven-
 ditore non percepisset: quemadmodum tradit Ca-
 rolus Molinæus dicta quæstio. septuagesimaquar-
 ta. numer. 555.

Ex quibus obiter inferitur intellectus ad. l. fru-
 ctus. C. de actio. emp. paulò antè citatam: quo in
 loco cauum est, quod fructus post perfectam ven-
 ditionem pertineant ad emptorem: id etenim nõ
 est ita simpliciter verum, sed obrinet quando fa-
 cta est rei traditio habita fide pretij, vel post mo-
 ram ipsius venditoris regularem: aut irregularem
 secundum Saly. & Doct. ubi Cagnol. in dicta. l.
 curabit. nume. 36. tamen Bart. in. l. Lucius. ff. de
 actio. empt. hac in re contrarium sentiat scribens
 emptorem non posse petere rem cum fructibus
 à die, qua solui debuit, perceptis, sed posse petere
 rem & vsuras, quas pro pretio iam venditori so-
 luto: quòdque ab altero mutuo acceperat solu-
 erit, sicut in dicta. l. Lucius. probatur. Nam & si ve-
 rum sit ex causa eius, quod emptoris interest, eum
 posse petere vsuras, quas iuste pro pretio alteri
 soluerit: non inde sequitur non posse fructus rei
 vendite à die, qua tradenda erat exigere: de qui-
 bus in dicta. l. Lucius. non agitur, quia vel nulli
 percepti fuerant à venditore nec percipi potuis-
 sent

sent ab emptore: vel interesse vsurarum erat maioris æstimationis.

Subinfertur. item falsam esse Pauli Castrensis opinionem dum in dict. l. Iulianus. §. ex vendito. is opinatur, nulla data mora nec ex parte emptori: nec ex parte venditoris: emptorem posse petere ipsam rem cum fructibus perceptis à die contractus sibi tradi: modò offerat vsuras pretij non soluti. Hoc etenim nec in dict. l. fructus. probatur nec iure verum est: siquidem fructus emptori nõ debentur: sed venditoris percipientis efficiuntur: & ei competunt ante moram regularem: & irregularem percepti: quod præter proximè citatos Bal. probat in l. prima. C. de bonis mater. Fabianus etiam tract. de emptio. parte. 6. membro 5. Nec istæ vsuræ pretij non soluti iustè percipiuntur: nisi in compensationem fructuum, quos emptor è re empta perceperit eo tempore, quo pretium ipse distulit soluere. dicta. l. curabit. Quamobrem ipse Carolus Molinæus dict. q. 74. numero. 554. relata Pauli opinione: eam omninò improbat.

Decimoquintò ex prænotatis colligitur, emptorem, qui partem pretij soluit re nondum sibi tradita, posse petere totam rem cum parte fructuum ex ea perceptorum pro rata pretij soluti à die solutionis eidem tradi. tex. optimus in l. vi. §. ult. ff. de feudo dot. Baldus in l. si traditio. q. 11. C. de actio. emp. Bar. in dict. l. Iulianus. §. offerri. Alexan. conf. 121. libr. 4. Cagnolus in dicta. l. curabit. numero. 40. Et est communis opinio sicuti fatetur eam sequutus Carolus Molinæ. dicta. q. 74. numer. 557.

Decimosexto obseruandum erit, restituisse defendi posse Baldi sententiam, qui in rubri. C. de contra. emptio. quæstio. 15. scribit, procuratorem ex propria pecunia nomine domini ementem fundum, & eum possidentem pluribus annis non requisito domino: nec in mora constituto ad solutionem pretij, teneri ipsi domino illud fundum cum fructibus perceptis restituere: & satis esse quod dominus pretium soluat. id etenim probatur ex eo, quod dominus à die traditionis factæ procuratori dominium rei habuerit, & possessionem: & ob id fructus omninò ad eum pertinent: nec hic ratio constitutionis Cæsareæ de qua in dicta. l. curabit. locum habet, quam obrem Baldum sequuntur Cremenf. in singulari. 168. Ferrati. cautela. 54. Iason in. l. secunda. §. 1. ff. si cert. per. columna vltim. & quanuis Alciat. in dict. l. 2. §. vltim. & Caro. Moli. de contracti. quæst. 86. defendere conentur, vsuras pretij ef-

se à domino procuratori debitas, id tamen falsum esse existimo: nisi ratione eius, quod procuratoris interfit post moram pretium ei à domino solutum non fuisse: quia pretium illud habuit ab altero mutuo datum sub vsuris licitis & iustis, secundum Matthæum Afflictum. decisione Neapolita. 91.

Decimoséptimò, si radicem huius quæstionis quæ in dicta. l. curabit. definitur, consideremus, planè constat, & probabitur, eam decisionem etiam obtinere in pacto, & promissione vendendi fundum facta, & constituta à venditore: siquidem is omninò tenebitur emptori, & cui vendere promisit, fructum è re ipsa perceptorum æstimationem soluere: perceptorum inquam fructuum, à die soluti pretij. quod eleganter adnotarunt Soc. conf. 170. libr. 2. colum. penult. & finali. Paul. Parisi. consil. 75. numer. 17. libr. 4. idem exprelius, & latius consilio: 60. libro primo. nume. 23. æquissimum etenim est, venditorem fructus reddere ex quo habuit ab eo cui vendere promisit pretium rei in pactonem venditionis deductum. tamen si Philippus Deci. conf. 183. col. vltim. contrarium responderit existimans, fructuum æstimationem minime deberi emptori etiam soluti pretium cum venditio nulla præcesserit: sed tantum promissio vendendi rem ipsam: sicuti nec fructus ipsi debentur. Et profecto licet ex promissione vendendi & emendi ipse venditor non possit agere ad pretium: auctore Paulo Castrensi consilio. 93. columna tertia. libro secundo. quia aliud est vendere, aliud promittere. in bonæ fidei. §. si tamen. ff. de eo quod cert. loco. nec ex promissione vendendi, fructus post eam percepti debeantur ei, cui promissio facta fuerit secundum Alex. consilio. 73. colum. 2. libr. 2. & consil. 13. col. 5. libr. 3. Deci. in dict. conf. 183. & plerique alij: tamen ubi in hac promissione fuerit pretium nominatum definitum: & id solutum sit promittenti: æquius est ob euitandos circuitus idem in hac specie quod in vera venditione seruari. Nam & venditorem posse agere ad pretium constitutum ex sola promissione emendi ipse verius esse censeo quod longius discuti poterit ex traditis ab Andr. Tiraq. lib. 2. de retractu. in fine à nu. 25. vique ad sexagesimum.

Decimooctauò huic proximæ illationi, ego censeo & aliam adiiciendam fore: qua opinor, etiam esse admitteadam. l. curabit responsionem: ubi inter venditorè, & emptorem promissio tantum vendendi, & emendi fuerit facta: non equidem ipsa venditio: modò certum fuerit pretium

Barutum: & venditorem ipsam emptori, uti promiserat, tradiderit. quid enim obsecro aliam venditionem requirimus: nonne ex hac traditione facta huius promissionis causa satis censetur venditio effectum sortita: ita quidem. Et ideo locus erit vltis, quas dicitur l. curabit. admittit. quod sensere Socin. & Parisius præcedenti illatione citati: dum scribunt, dicta l. curabit. etiam obtinere in promissione, & pacto de vendenda aliqua re. licet Alexander in addit. ad Bart. in l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empt. idem consilio. 73. libro secundo. columna secunda. Decius in dicto consilio. 183. ad finem: tradiderint, emptorem non teneri ad vltimas pretij non soluti iuxta decisionem. l. curabit. vbi non præcessit venditio: sed pactum de vendendo.

Decimononò erit non immeritò adnotandum dicta. constitutionem l. curabit. eiusque responsum omninò admittendum fore non tantum in venditore: sed etiam in eius cessionario: cui ipse cesserit ius sibi competens ad exigendas vltimas pretij non soluti: poterit enim is iure venditoris eas exigere iuxta limites hoc capite passim traditos secundum Matthæ. Afflict. decisio. 91. Et Paul. Parisium. dicto consilio. 65. numero 17. libro. 4.

Vicesimò apertissimè conuincitur, Cæsaream decisionem dicta. l. curabit. his adiunctis interpretationibus, quas hic adscripsimus, etiam iure Potentio: in foro Ecclesiastico: & iudicio interiori animæ obrinere: seclusa viurarum prohibitarum fraude. Nam si ea constitutio iusta est, quod in principio ostendimus, nihil impedit & eam vbi que vtroque in foro ad praxim deduci.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Dictiones sunt interpretandæ iuxta eum sensum, qui vulgari, & communi vsu, ac legum pronuntia significatione receptus sit.*
- 2 *Qualiter dictio, Maioratus, his regnis accipitur?*
- 3 *Bona Maioratus ad vnum tantum & indiuisa pertinent.*
- 4 *Prohibitio alienationis ex causa maioratus facta perpetua censetur: & inibi quid de fideicommissis.*
- 5 *Maioratus, & primogenij bona ex ipsa propria dicti nis ignificatione masculis discernuntur exclusi sumus.*

6 *Traditur intellectus. l. 45. Tauri: & eadem consilio obtineat in maioratibus absque Regia licentia institutus. item de possessione, quam nostrates ciuillissimam appellant.*

7 *Intellectus. l. 40. Tauri.*

8 *Rurjus traditur interpretatio. l. 40. ex eisdem constitutionibus.*

Quid hæc dictio, Maioratus, ex propria vi apud Hispanos contineat.

C A P. V.

SOLET NON INFREQUENTER ambigi quam interpretationem, quemve sensum habeant testamenta: donationes: alijque contractus: quibus bona quædam alicui deferuntur, ut ea obtineat iure, & titulo maioratus: & primogenij, non expensis alijs clauulis, nec conditionibus. Et sanè illud hac in re est omninò considerandum, hanc dictionem: Maioratus: in quibuscunque dispositionibus ita intelligendam fore, ut secundum eam significationem, quæ communi vsu, legibus & Prouinciæ & constitutionibus recepta sit, eius sensum interpretemur, in his etenim, quæ dubia sunt canonis est obseruandus: ut ea iuxta communem vium, leges, & regionis statuta ad praxim & intelligentiam deducamus. Hoc probatur autoritate Iuricòsulti. in l. libro. §. quod tamen Caius. ff. de legat. 3. vbi glo. notat Bartol. in l. talis scriptura. ff. de legatis. 1. in principio. vbi scriptum est, & frequentissimo omnium calculo receptum, communem vium intelligendi & loquendi præferendum esse propriæ significationi. idem probatur in l. tertia. §. vltim. ff. de superlect. leg. non aliter. ff. de legatis. 3. l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fundo intitu. l. vxori. in princip. ff. de legatis tertio. capitul. ex literis. in. 1. de sponsal. gloss. in capitul. nonnulli. verb. vltra duas. de rescrip. tradunt laso. in l. si auia. columna vltima. C. de success. edict. Roma. consilio centesimo septuagesimonono columna prima. Bartol. per text. ibi in l. Labeo. ff. de super. leg. idem Bartol. in rubrica. ff. de noui oper. nuntiat. & ibi Roma. Alexan. & omnium latissimè Franciscus Niconitius numero. 196. Felin. in proæ-

pro. emilio Decret. 4. colu. Verſi. modis hiſ decur
 ſis. opinio Curti. Iunior in conſi. 5. nu. 12. quod
 autem diximus, eſſe verba intelligenda iuxta cō-
 ſtitutiones & leges prouinciarum: aſſeruit Bar. in l. ſi
 quid. de legat. 3. an. prin. & in l. ſi quis ſi-
 libus. ff. de teſta. tut. Barr. & omnes in l. omnes
 populi. in l. 3. quaſt. Sexta. quaſt. Princ. de iuſt.
 & iur. Alexan. in conſi. 26. nu. 11. lib. 3. quo in lo-
 co reſpondit, non probato communi vſu loquē-
 di cōmuniq; interpretationis ſenſu. omnino
 verba eſſent intelligēda ſecundum legum, & iu-
 ſtiam ſignificationem. addit & ipſe Alex. teſta-
 menta, contractus, ſimilesq; hominum diſpo-
 ſitiones vulgari ſermone prolatas, vel ſcriptas: eſ-
 ſe interpretandas iuxta vulgarem ſignificationē
 quod Bald. ſcripſerat in l. lege. vltima colū. C.
 de legat. 1. hered. quibus equidem fit, vt ſiquis a-
 aliqua bona proprio teſtamento vel donatione
 in filium derulerit ita quod ea obtineat & ha-
 beat alio & iure maioratus: hæc ipſa bona: &
 ſi alias conditiones inſtitutor huius primogenij
 non adiecerit. naturam, proprietatem & alios ef-
 fectus habebunt: quos apud Hiſpanos, apud eā
 prouinciam bona primogeniorum, & maiora-
 tum ex conſuetudine, moribus, legibus, & con-
 ſtitutionibus habere ſoleant. Hoc etenim adeo
 eſt cōſonum voluntati inſtituentis primoge-
 niij: quod nihil ei refragari valeat. atque ideo
 poſſent plura ab hoc themate deduci: e quibus
 aliquot obiter & breuiter attingam, vt conſet
 re illa non inutiliter hoc in capite tradidiffiſſe.
 Hanc denique opinionem poſt huius operis
 vſum & alteram editionem probarūt in hiſ reg-
 nis doctiſſimi ſane viri: Peralta, inquā, in Rubr.
 ff. de hered. inſtit. nu. 103. & Burgenſis à Pace. in
 pro. emilio legum Taurinarum. nu. 88. Emanuēl
 à Coſta de lege Mentali. pag. 119. & Illuſtris An-
 to. Padilla. in rub. C. de fideicom. nu. 11. & Tel-
 ſus Fernand. in l. 22. Tauri. nu. 15. * Molin. lib. 1.
 de primog. cap. 3. & Meſchior Pelaez. in tract. Ma-
 ioratus. 1. p. 9. 48. & 4. p. q. 14. n. 16. & Gēgor. in
 l. 2. tit. 15. part. 2. verbo. Mejoria.
 Primum vbi conſtiterit fundum, villam, vr-
 bem aut caſtrum aliquod iure maioratus in ali-
 quem deſerri, hinc manifeſtum eſſe colligitur,
 eas res ad vnum tantum ex ſucceſſoribus, & ma-
 iorem de indiuiduas abſque vlla diuiſione per-
 tinere: ſicuti id ſpecie adnotarunt hac in qua-
 ſtione Ioann. Lup. in rubric. de donatio. inter vi-
 ru & vxorē. §. 69. nu. 21. Et Rodericus Suares in
 quaſtione de maioratu. col. 5. quibus ſuffragat-
 ur quod ſcriplere. Angel. conſi. 281. & Arctinus

conſilio. 167. idem Rodericus Suares in l. quo-
 nia in prioribus. C. de inofficioſo teſtament. ex-
 tenſione. 10. columna vigefima aſſerentes, quod
 vbi ad vnum ex ſucceſſoribus aliqua bona deſe-
 renda ſunt, vt ea is habeat indiuidua: tunc ea de-
 feruntur primogenito, & maiori iure primoge-
 nij & maioratus. Sic etenim qui voluerit, & ſta-
 tuerit, fundo Titianū deſerendum fore poſt eius
 obitum Sempronio, iure primogenij, & maiora-
 tus, voluiſſe omnino cenſendum eſt, ſi huius di-
 ctionis communem interpretationem accipia-
 mus, quod fundus is abſque vlla diuiſione poſt
 mortem Sempronij maiori primogenito, vni tā-
 tum & abſque vlla diuiſione ex pluribus ſucceſ-
 ſoribus deſeratur, & comperat.

Secundo ex hiſ apparet, erroneum eſſe, ac ma-
 niſteſſimè fallum quod Ioann. Lup. in capit. per
 veſtras. dedonar. int. vir. & vxor. 3. notab. §. 26. co-
 lumna vltima. opinatur exiſtimans, ita condito
 teſtamento: vt pater aliquot bona legauerit filio
 ſuo maiori, hoc expreſſim addito: quod ea is ha-
 beat iure maioratus, mortuo filio maiore horū
 bonorum poſſeſſore: ea bona diuidenda eſſe in-
 ter eius hæredes & filios, aut ſaltem eorum æſti-
 mationem, ſi maior & primogenitus ea voluerit
 obtinere. Hæc ſiquidem opinio apertiſſimè re-
 fragatur voluntati teſtatoris, qui tacite, & ſenſim
 ſtauit, bona prædicta abſque vlla diminutione,
 inſolidum vni & maiori ex ſucceſſoribus cōpe-
 tere. Item contraria eſt communi huius prouin-
 tiaz, & Hiſpaniarū interpretationi, ex qua ius ma-
 ioratus hoc dicat, vt res eodem iure poſſeſſæ in
 vnu & maiore omnino deſerantur abſque vlla
 diminutione, ſive hoc ius inſtituatur ex authori-
 tate Regis, ſive propria ipſarum legū conceſſio-
 ne. atque ita Ioann. Lupi. dubius quidem huius
 opinionis definitionem cogitandam reliquit.

Tertiò eadē ratione opinor, bona ita vinculo
 maioratus ſubmiſſa, ſicuti modò propoſuimus,
 nullis expreſſis prohibitionibus, nec clauſulis,
 nō poſſe alienari, nec à primo, nec à quarto, nec
 ab octavo ſucceſſore: imò prohibitionem tacitā
 alienationis perpetuam eſſe, quod prædictat ipſa te-
 ſtatoris mens, docet ipſa communis horum ver-
 borum interpretatio, quantum idem Ioann. Lup.
 dicto. §. 26. numero vltimo. idē ſatis dubius ſen-
 tiat, hanc prohibitionem vltra primū ſucceſſorē
 minimè extēdi. qua in re oportet expēdere tex.
 in auth. de reſtitu. fideicom. §. Nos igitur. coll. 9.
 à quō Accuſ. verb. voluiſſe. deduxit, prohibitio-
 nem alienationis extra familiā non egredi pri-
 mū ex familia ſucceſſorem: & ideo quantum pri-

mus familiæ successor alienare non possit bona alienari extra familiam prohibita, poterit nihilominus ex familia successor ea alienare: quæ ad modum quidam opinantur. Ego verò primum ex dicto. §. nos igitur, & ex Accursio colligendū esse cenſeo, prohibitionem alienationis factam filio: non cenſeri factā nepoti. quod inibi tenet Bart. Iacob. de bello visu & Angel, idem Bart. in l. filiusfamilias. §. diui. q. 9. ff. de legat. 1. quæ ceteri communiter sequuntur, præsertim Iason. nu. 109. in. 1. lect. in. 2. num. 146. & Ferdi. Loazes. nu. 489. tradit Deci. conf. 377. columna secunda. ex quibus constat, hanc opinionem communem esse huius sanè dictionis rationem, & si videā eā à iuris Cæsarei interpretibus osciāter omissam, esse cenſeo, quod in specie proposita in dict. Nouella cōstitutione testator filios hæredes institui eosque grauauit vt si sine liberis decessissent, fratribus hæreditatem & bona hæreditaria restituerent. eaque causa alienationem bonorum prohibuerit, nam decedentibus filijs cū liberis, cessat omninò causa fideicommissi, & ob id alienationis prohibitio, quæ in nepotibus filiorum filijs nequaquā obtinet. Quāobrē non video, cur passim Nouellā constitutionē Doct. miris laudibus ad huius conclusionis probationē extollāt: cū manifesta sit eius ratio. Causa igitur prohibitionis non tantū in filijs, sed in nepotibus & pro nepotibus adhuc vigente, ad eos prohibitio facta filijs etiam extenderetur: sicuti colligitur ex Bar. in. l. pater filium. §. fundum. ff. de legat. 3. gl. in. l. quoties ab omnibus. C. de fideic. Deci. conf. 182. col. 2. & conf. 23. colum. 3. Iaso. in dict. §. diui. l. c. tione. 2. numc. 146. & q. 10. Ioanne Crotto, & Ferainādo Loazes. quæst. 9. Hinc apparet, quod si fideicommissum foret iniunctum non solum filijs sed & eorum liberis, nepotibus & pronepotibus, prohibitio alienationis facta filijs, etiā cēferetur facta eorum filijs nepotibus, & pronepotibus, quibus & fideicommissum extat iniunctū à testatore.

Secundum, quod ex dicto. §. nos igitur. adnotari potest, illud verè asseuerat, nepè, prohibitionem alienationis factam extra familiam, vt eadē bona perpetuò in familia maneat, & à familia possideantur, vltra quartā generationē effectū, & vim nō habere, quasi vitum fuerit Iustiniano, voluntatē testantis hac in prohibitione non perpetuā esse, sed tantū ad quatuor vsque generationes obtinere. tex. sing. & ibi Doct. in. d. §. nos igitur. Alex. & Iason in dict. §. diui. quæstio. 11. 2. lect. numero, 155. idem Iaso. in. l. voluntas. C. de

fideico. & est omnium concors sententia, quæ tamen non erit admittenda: vbi testator prohibitionem hac alienationis indixerit hæredibus ea ratione adiecta, quod velit bona hæreditaria perpetuò manere penes eius descendentes, aut posteros, hoc etenim casu ex eius voluntate deducitur ob dictionū istarum vim, prohibitio, quæ quartam, quintam & alias generationes egreditur, secundum Iacob. & Angel. in dict. §. nos igitur. ex text. in. l. vltima. C. de suis & legit. l. cognoscere. §. vlt. ff. de verb. signi. l. iurisconsultus. §. parentes. ff. de gradi. & in auth. de hæred. ab in testa. §. 1. idem norant Bart. in auth. de restitu. §. primo. Iason in dicto. §. diui. 2. lectu. numc. 155. & in prima lectu. numero. 113. & ibi Loazes numero, 493. Iason in. l. vltima. numero quinto. C. de hæredib. instit. Decius consilio. 516. numero decimosexto. & consil. 635. & consilio. 364. Socin. consilio quadragesimotertio. libro tertio. Didacus à Segura in. l. filius. ff. de verb. oblig. nu. 108. Rode. Xuares in. l. quoniam in prioribus. C. de inofic. testa. in. 2. limitatione legis Regiæ. columna vltima. Alexā. consilio. 56. numero secūdo. libr. primo. quorum opinio absque dubio communis est. mihi verò sicuti per quā durū videtur quod Iustinianus in dict. §. nos igitur. respondit, & id aduersus testatoris mentem tacitā tantum non expressam: ita isthæc doctorum interpretatio contraria omninò apparet Iustiniani ipsius responso, quo palām probatur, prohibitionē alienationis factā ex ea causa, vt res perpetuò maneat in familia. nec eam egrediatur, vt que de nomine testatoris minimè exeat, non extendi nec habere vim vltra quartā generationē. video etenim testatorem prohibuisse alienationē rerū: quia volebat eas manere perpetuò in eius familia, & nomine: & idcō mehercle nō possum percipere qua ratione aliud dicendū sit eo casu, quo prohibuerit testator alienationem, eo quod perpetuò voluerit res alienari prohibitas, manere apud eius descendentes. Quod si dixeris appellatione descendentiū, plures generationes comprehendi, quā sub nomine & familia, lege obsecro iurisconsult. in. l. Pronuntiatio. §. iure enim proprio. ff. de verb. sig. ita respondentem. Iure enim proprio familiā dicimus plures personas, quæ sunt sub vnius potestate, aut natura, aut iure subiectæ, vt puta patrē familias, matrē familias, filiū familias, filiā familias, quique deinceps vicem illorum sequuntur, vt nepotes & neptes & deinceps. Rurtus idem iurisconsultus scribit, sub familia contineri omnes, qui ab vltimi

ultimi genitoris sanguine proficiuntur, ut Familiam Iuliam intelligamus dici quasi à fonte quodam memoriz, omnes, qui à Iulio descendunt, à Iulio inquam primo eius nominis, quem ultimū iuriscōsultus appellat, quibus profectō responsis constat, propriē quoscunque descendentes familie nomine contineri, etiam si quintæ, vel sextæ sint generationis. Nec iure probari potest, maiorem esse descendentium quā familie appellationem: præsertim quia & nominis appellatio eos omnes ultra sextum gradū continet, qui ex eadem dōmo, agnatione, & gente prodierūt: tex. in dicta. l. pronuntiatio. §. communi iure. Nam & sub familia liberi continentur, quod nemo negat: & probatur in. l. ultima. C. de verb. signifi. & tamen liberorum appellatione nepotes, pronepotes, abnepotes & deinceps ceteri descendentes veniunt. l. liberorum ff. de verb. signific. vnde qui fatentur communem sequuti prohibitionē alienationis ex eo factam, quod testator velit re perpetuō in familia remanere, non habere vim ultra quartam generationē, itidem fateri iure coguntur aduersus communem idem esse, si testator adiecerit eā causam prohibitioni, quod velit, rem manere perpetuō apud eius descendentes. Nec magis probatur in dict. l. ult. C. de suis & leg. locisque similibus, appellatione descendentium plures gradus, quā appellatione familie comprehendendi. Sic & Paul. Castren. in cons. 383. libr. 1. respondit, ad legatum familie & relictum admittendos esse quoscunque de familia, modō sint intra decimum gradum.

Verū Iustiniani constitutionem in dicto. §. nos igitur ipse minimē seruadam fore reor, quoties aliquot coniecturis possimus percipere, testatorem eam prohibitionem perpetuam esse voluisse, & cum iuxta communem huius regni praxim, & vinculoꝝ ac primogenioꝝ & fideicommissioꝝ institutiones, atq; instituentiū voluntatem ea voluntas satis manifesta sit: Sanctum est lege Taurina. 27. Hodie. l. ii. tit. 6. li. 5. Recept. hæc in controversia, vincula, & prohibitiones perpetuas esse, nulla facta distinctione quartæ, vel quintæ generationis.

Quin & hinc opinor Iustiniani constitutionē omnino ea lege sublatam esse, quod manifestē deducitur: cum sub distinctione inibi statutam sit vincula, prohibitiones, & fideicommissa, perpetua esse, & perpetuō valida: vel ad rēp. à testatore definitum, nulla habita distinctione quartæ, vel quintæ generationis. Ex quibus verbis cōstat, non esse necessarium, vt vincula perpetuō duret

etiam ultra quintam generationem, quod id expressim testator declarauerit, sed satis esse, prohibitiones, & vincula ab eo simpliciter instituta fuisse: modo non explicuerit, ad tempus ea duratura, & fore valida.

Quartō ex his fallum esse videtur, quod voluit probare Rodericus Xuares in dicta. l. quoniā in prioribus. C. de inoff. testam. in repetitione. l. Regiæ. 2. limit. columna ultim. scribens instituto primogenio, expressa vocatione, ad res vinculo submissas, maioris & primogeniti: iniuncta tamen alienandi prohibitione filio, cui primo loco maioratum defert, non extendi prohibitionem hanc ad nepotes. ex gloss. in dicto. §. nos igitur. cuius opinionem in hac specie proculdubio falsam esse censeo: propter mentem, & voluntatem testatoris.

Quintō hinc examinari poterit opinio eorū qui censent fideicommissum à testatore ita relictum familie: vt deferatur gradatim proximioribus, qui ad intestati successione iure civili admittuntur, nempe intra decimum gradum tantum, non quidem remotioribus. Insti. de success. cognat. §. penultimo, l. vltim. C. vnde legit. notatur in. l. 1. C. vnde vir. & vxor. atque ita huius opinionis authores sunt Ancha. cons. 94. column. 2. Bald. cons. 334. libr. 3. Deci. eleganter consil. 321. numero. 2. qui hanc sententiam alibi explicans eam non esse admittendam censet, in domibus Regum, Marchionum, Ducum, & Comitum, in quibus etiam ultra decimum gradum defertur successio proximioribus. sic ipse Decius in cons. 83. columna secunda. Curt. in tract. de feudis. 3. part. §. successiue expedito. post Bald. Altrator. & Mart. Laudens. in capitulo primo. ad finem de feudo March. secundum quos & feudi successio in descendentes primi vasalli etiam ultra decimum gradum transmittitur. c. 1. §. 1. de natu. success. feudi. quod communiter receptum est. idem ipse arbitror omnino dicendum in successionebus iure primogenij, & maioratus apud Hispanos ab aliquo testatore institutis: nā ex communi & recepta interpretatione, quæ à iure Regio & voluntate testantis deducitur: tales successiones etiam deferuntur his, qui decimum gradum egrediuntur: quamvis testator ipse nullis expressis gradibus, nullis appositis nec adscriptis clausulis id tantum statuerit, bona nempe illa velle deferri Titio & eius liberis, ac descendentibus tit. & iure Maioratus. Quin & in casu, cuius Dec. Ancha. & alij meminerunt, eorū responsa minimē esse

obseruanda æquissimè defendi poterit: inspecta testatoris voluntate, simul & considerata hac communi horum fideicommissorum interpretatione.

Sextò ex his definiri iure debet, quod vidi semel maximè controuersum iudicium, & aduocatorum non vulgari contentione. Petierat quidam bona quædam post mortem alterius ex eo quod ipse esset proximior defuncto cognatus masculus, & bona illa essentiam ab antiquis temporibus iure maioratus & primogenij ad vnum tantum deuoluta, & eo titulo possessa, eumque titulum testibus & plurimum annorum quasi possessione probauit, ita quidem, vt licet constaret, ea bona absque vlla diuisione iure maioratus ad eam familiam pertinere: non tamen apparebat quibus conditionibus: & clausulis ipse maioratus à primo testatore esset institutus, è cõtrario siquidem instabat fœmina quædam eiusdem cum masculo gradus & lineæ, nempe auctoris soror maiore ætate, & primogenita, quæ petebat, maioratû sibi competere, iudicium sententia pronuntiarum. questum & tractatum est, an à masculo minori fœmina maior eiusdem gradus, & lineæ excludenda foret? pluribus denique rationibus probari iure poterit hac in controuersia, marem eiusdem gradus, & lineæ, quanuis minor sit & secundò genitus, præferendum esse fœminæ maiori ac primogenitæ: sicuti apud Hispanos frequentissimè obtentum est, in maioratibus & primogenijs expressim ita statui. Sed idem esse, vbi simpliciter res aliquot sint iure primogenij & maioratus potestis delatæ, ostenditur sequentibus. * Præter auctoritatem doctissimi viri Grego. in. l. 3. tit. 13. par. 3. verb. mugeres. *

Primum hoc ipsum constat, quia vbi bona aliquot lege vel consuetudine deferuntur primogenito, ad ea non admittitur filia primogenita excluso masculo postremo genito, imò is fœminæ præfertur: quod expressim adnotarunt Petrus Perticensis, & Jacob. ab Arenis in. l. pater. §. quindecim. ff. de legat. 3. Bald. in. l. in multis. ff. de stat. homi. idem Bal. in. l. prima. ff. de Senato. Roma. conf. 93. Socin. conf. 90. li. 1. in fine. Ioânes Lup. in rub. de donat. int. vir. & vxor. §. 69. n. 24. Paul. Parisius consi. 72. nume. 80. lib. 4. idem erit, si ex contractu bona primogenito deferantur: vel ex pactiõne causa matrimonij inita, vel ex donatione, secundum Iaco. & Petrum in dicto. §. quindecim. Guidonem Papæ. quæstione. 106. & singulari. 522. & Andream Tiraquell. libro. de primogenijs. quæstione. 10. numero. 16. & 18. & q.

ii. numero secundo.

Secundò hæc pars iustior apparet ex eo, quod etiam seclusa proxima ratione, cõmunis, & omnium consensu recepta est apud nos ea interpretatio, vt maioratum, seu primogenium masculus secundò genitus obtineat exclusa fœmina primogenita: quod proximum est testatoris voluntati, præsertim cum & verba sint intelligenda iuxta communem vulgo receptam significationem.

Tertiò eadem opinio potissimum instruitur à ratione: qua primogenia & maioratus liciti censentur: nam & si res ista dubia sit, quemadmodum longe lateque tradit præter alios And. Tiraq. de primogenijs. q. 4. tractans de iustitia consuetudinis deferentis bona primogenito, mihi semper placuit institutiones maioratum, & primogeniorum licitas esse, atque itidem consuetudines, & leges quibus primogenitis bona omnia deferuntur. quod probaui in Epitome de matr. 2. par. capitul. 2. §. 6. numero quinto. idque magis communiter probatum est, sicuti constat ex citatis à Tiraquell. d. q. 4. numer. 13. Quibus accedit quod Italix statuta, quibus fœminæ nequaquam succedunt extantibus masculis, non alia ratione iusta censentur, quam quòd ex eis familiæ conseruentur: neve diminutionem extenuato patrimonio ob paupertatem patiantur: quod facillimè contingeret, si fœminis liceret parentum res, & patrimonium ad exteram familiam secum ferre: hac etenim ratione hæc statuta iusta censeri, tenent Cinus in. l. prima. C. de adulterijs. Baldus & Imola in. l. vltima. ff. de hæredib. instituend. Alberic. in authentic. itaque. C. commu. de success. quos eam sententiam communem esse asseuerans sequitur Albertus Brunus in tracta. de statutis exclud. fœ. artic. 3. columna secunda. Eadem siquidem ratione primogenia, & maioratus licitos esse asserit Præpo. in capitulo. ins naturale columna. 3. distinctio. 1. cum ex maioratum institutione patrimonia indiuisa, integra, & illæsa penes familias maximo cum Reipublicæ commodo conseruentur: quæ alioqui per filiorum diuisiones atteruntur, ad nihilumque exinanita reducuntur, quod minime expedit nec familijs, nec ipsi Reipublice quæ horum primogeniorum ratione viros nobiles, ac diuites habet, promptiores quidem vt ei in bello, & pace subieruiat, & ministræt. Nulli autem dubiû est, quin familiæ cõseruentur potius per masculos, quam per fœminas. l. pronuntiatio. §. Familix. ff. de verbo. significat. l. iurisconsultus. ff. de gradi. l. cum legitimæ. ff. de statu. homi. igitur

ad primogenia feminae admittenda non sunt
 excelsis masculis secundo genitis. quod verò di-
 ximus, reipublica expedite familias diuites con-
 seruari, & integras ad ipsius Reipub. ornamentu:
 etiam probatur in l. prima. §. denuntiare. versic.
 publice. ff. de ventre inspiciend. l. super statu. C. de
 quaestio. adnotauimus & nos in capitul. Raynun-
 tins. de testam. in princ. num. 23. & praeterea An-
 gel. in §. sed haec quidem. institutu. de ex hered. lib.
 Georgius Natan in cap. quantum pactum. colum.
 28. de pact. in 6.

Quarto ad huius partis confirmationem ar-
 gumentor. Nam quo pacto succeditur in regno.
 & prouinciae capite, supremaque dignitate: eod-
 em plane successio admittenda & constituenda
 est in inferioribus dignitatibus, primogenijs, &
 maioratibus ipsius Regni, & prouinciae. argum-
 ea. cum non liceat. de praescrip. l. 1. §. cum verb.
 ff. de off. praef. praet. vbi glo. in l. ex ea. ff. de po-
 stul. sed in Regia dignitate apud Hispanos masculis
 secundogenitis praesertur feminae primoge-
 niae sicuti notissimum est, & probatur in l. secun-
 da. titulo de elmo quinto. parti 2. Ergo idem erit
 in alijs inferioribus maioratibus, & primogenijs.
 Haec etenim argumentatione vitur in specie
 Paulus Castrensis. in consilio. 164. columna. 1. li-
 bro secundo. incipit: In praesenti causa, quae voca-
 tur Maioratae Hispanensis.

Quinto, Feuda & maioratus similia sunt au-
 thoribus Baldo in l. cum antiquioribus. colum.
 9. C. de iure delib. Archid. & Praepo. in capitul.
 quam periculosum. 7. quaestio. 1. Socin. consil. 47.
 lib. 3. numero. 4 Paul. dict. consil. 164. Quorum
 hi duo posteriores hac similitudine, & compara-
 tione videntur expressi: alij verò sensim eam
 praemittere videntur: sed in feudis regulariter fe-
 mina excelsior, masculis admisis etiam remo-
 tioribus. capitulo. 1. §. hoc autem notandum. qui
 feuditate. potestatur & in maioratibus idem erit
 obseruandum.

Sexto, quia item ratione id probatur: siquidem
 maioratus dignitas quaedam est secundum Bal-
 do in dicta. l. cum antiquioribus. columna. sexta. Ar-
 chi. & Praepo. in dicto cap. quam periculosum. &
 Ioan. Crier. de primogenitura. quaestione. 1. quae
 defertur in gradu pari potius masculis, quam fe-
 minis Baldo in l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure.
 Abb. in capit. dilect. colum. 3. de arb. Paul. Parisi.
 consilio. 72. numero. 70. libr. 4. quo in loco alios
 citat idem assenerantes, nam in dignitatibus ve-
 rius est, quod in pari gradu praesertatur masculis
 etiam minor, ex multis, quae adducit Decius in l.

2. ff. de regu. iuris. numero. 47. & notatur in. l. 1.
 ff. de Senatorib.

Septimo ad idem probandum plurimum con-
 ducit: quod etiam si feudum ex conventionione par-
 tium deferatur masculis, & foeminis, haec conuen-
 tio hoc ordine est intelligenda, vt deficientibus
 masculis foeminae admittantur non alias text. in
 capitulo primo. §. quin etiam Episcop. vel Abba-
 tem. in libr. Feudo. vnde licet concedamus, Maio-
 ratum foeminis etiam deferri, id erit intelligen-
 dum masculis non extantibus, cum feudum, &
 Maioratus maxime sint similia, & pari iure cen-
 seantur, nisi vel ex conventionione, institutione, aut
 moribus regionis aliquod obtentum sit inter haec
 duo discrimen. His tandem effectum est, vt vera
 simplicis Maioratus conditionem ad iuris, & pro-
 uinciae morum interpretationem deducamus.
 Non oberit his, quae proxime diximus, text. ele-
 gans in l. duodecima. titulo. 33. parti. 7. qua lege in
 eo dubio, qua ambiguum est, ex duobus simul na-
 tis, quis censendus sit primogenitus, constituitur
 casus, quo masculus, & foemina simul fuerint na-
 ti: & inquit lex masculum praesumi primo natu
 atque ideo eum habiturum ius, & bona primo-
 genij: Igitur satis ex lege ista constat, foeminam
 habituram primogenium si absque vilo dubio
 primo nata fuerit. Haec etenim argumentatio de-
 ducitur a lege per sensum a contrario, & casu o-
 misso, qui sensus iusticiens non est ad improban-
 dam eam sententiam, quae legibus & actionibus
 vrgentissimis haecenus fuit recepta. Deinde etiam
 si haec responsio deficeret profecto satis esset ea
 legem positam esse sub titulo generali de verbo-
 rum significatione, atque ideo non facile admit-
 tendam esse ad ea reprobanda, quae alioqui iure
 optimo recepta sint. Sicuti & de eiusdem legis se-
 cunda parte probauimus libro secundo. huius o-
 peris, capitu. 7. num. 10. Quod si ex his quisquam
 opinatus fuerit, adhuc non congrue huius con-
 stitutionis inductioni responsum esse, illud erit co-
 siderandum, eiusdem legis sententiam admitten-
 dam fore. vbi seclusis prouinciarum moribus, &
 omisis alijs coniecturis solo iure scripto res age-
 da sit. Et de his tractetur rebus, quae simpliciter
 primogenitis deferuntur. Quo quidem casu ad
 huc maxime dubitarem, an foemina maior sit mas-
 culo minori praeserenda.

Rursus Septimo principaliter ex huius capi-
 tis prima adnotatione infertur, quod maioratus
 simpliciter constitutus nullis expressis clauisulis
 foeminae defertur non extante masculo eiusdem
 gradus, quauis in remotiori masculus non desi-

ciat: sic sanè censent Bald. in. d. l. in multis Petrus Petri. in dict. §. quindecim. Roma. dict. consil. 98. Ioan. Lupi in dict. rubri. §. 69. nume. 24. Decius in. l. secunda. ad finem. versicul. quarto quæritur. ff. de regulis iuri. Guilielm. Benedict. in capitulo Raynūtius. de testament. verb. in eodem testamēto. in. 1. numero. 173. Bald. consil. 275. libro secundo. columna tertia. num. 6. Curti. in tract. feudo. in secunda parte. quæstione prima. limita. 15. * Alexan. in. l. Si dotali. num. 5. ff. solut. matrimonio. Multa hac in controuersia, post tertiam huius operis editionem Burgē. in Proœmium legū Taurinā. num. 66. vsque ad numerum. 132. Sunt & ad hæc notanda pulchra verba Baldi in. l. Fratres. q. 8. C. de inoffi. testa. & in. l. Imperator. ff. de postulando. * Ex quibus dum Petri Perticensis opinionem sequuntur, ipse colligo, feminam proximiorē ei, qui vltimò maioratum obtinuit, præferendam fore masculo remotiori & qui eiusdē lineæ partice ps non est simul & gradus: ideo licet Andreas Tiraquel. in. d. q. 16. num. 23. de hac sententia Baldi dubitauerit, existimans, nunquam feminam ad bona primogeniorum admittendam esse, etiam deficiente masculo: tamen hæc opinio, quam in hac septima illatione probamus, verior est ac magis consona testatoris, seu instituentis maioratum volūntati, & apud nos moribus ac consuetudine recepta, quo casu ipse Tiraquellus non dubitat eam admittendam fore. Quamobrem ita tenendum erit: nisi expressim aliud cautum sit in prima primogeniorum institutione. * Qui verò multa nosse cupit circa fœminarum à maioribus exclusionem, legat Guidonem Papæ. decisio. 485. Deci. consil. 15. & 370. & 515. Anton. Rub. consil. 71. & Petrum Peralta. in. l. Titia cum testamento de leg. 2. num. 5. *

Octauò hinc oritur vera interpretatio ad Regiam constitutionem, quæ ex Taurinis legibus est quadragesima quinta. Hodie. l. 8. ti. 7. lib. 5. Recopil. qua sancitum est, mortuo possessore maioratus: statim possessionem omnium rerum ad primogenium id pertinentium transire absque aliqua vera, vel ficta apprehensione in ipsum proximiorē agnatum. cognatumve, qui ex institutione maioratus vocatus iure censeatur, etiam si possessio rerum ad maioratum pertinentium sit ab alio propria auctoritate, vel ex traditione vltimi possessoris eo viuente occupata, atque inibi appellatur hæc possessio legis auctoritate translata ciuili, & naturalis. Est etenim eadem constitutio admittenda non tantum vbi ex maioratus institutione expressim constet, quis vocatus

sit ad primogenium post obitum vltimi possessoris, sed & quoties nullæ fuerint adiectæ clausulæ maioratus, imò is simpliciter fuerit institutus appposito. bonorum vinculo iure primogenij. Nam & in hac specie possessio ratione legis Regiæ translata censebitur in eum, qui iuxta superius ad notata ad id primogenium iure vocatus videbitur. Nec oberit quod quibusdam visum est, Taurinam decisionem tantum obtinere in primogenijs constitutis auctoritate, & licentia Regis, non autem in his, quæ absque Regia auctoritate iure alioqui permittente priuatim statuta fuerint: quia & si solitum sit in hac re dubitari, & varias à diuersis tribunalibus pronuntiarī sententias, dubitaueritq; Ioan. Lup. in. l. Tauri. 27. ad finē, frequentiori calculo in praxi receptum est, Taurinam constitutionem etiam obtinere in maioribus propria auctoritate iure permittente priuatim institutis. quod probatur primo, quia indistinctè lex ipsa loquitur non magis in maioratu instituto licentia Regis, quam priuata auctoritate stabilito. Secundo ex eo quod maioratus absque licentia Principis institutus, proprie maioratus dicitur nā maior succedit & primogenitus: quod satis est, vt ex propria significatione maioratus dici valeat, & tamen in quacūque materia propria significatio admittenda est, etiam si sit ordiosa, ex orbitans, & iuris cōmūnis correctoria. l. cum lege. vbi Aretin. ff. de testament. Ergo ipsa. l. 45. Tauri. Hodie. l. octaua. titulo septimo. libro quinto Recopilatio. & in hoc maioratu intelligenda erit. Deinde & tertio ex. l. quadragesima prima. & 44. Tauri. Hodie. l. prima. & quarta. titulo septimo libro quinto Recopilat. apparet institutionem hanc primogenij absque regis licentia factam, maioratum dici, & statim in maioratibus statuitur. l. quadragesima quinta. Hodie. l. octaua titulo septimo. libro quinto Recopilationis. igitur signum maximum est eius legis conditores eam decisionem intellexisse etiam in maioratibus, quorum leges proximiores meminerant, Quarto hanc opinionem probare conabor ab eadem constitutionis ratione: quæ ea est, vt melius res vinculo maioratus submissæ conferrentur per istam transmissionem, hæc verò ratio adhuc militat in maioratibus absque Regia licentia institutis. Vnde ob eandem rationem par est & in his eidem legi locum fore. Quarto hanc sententiam probo auctoritate Roderici Suares in allegat. decimonona. versicu. præterea omnia ista. quo in loco maximus ille apud Hispanos in forensibus controuersijs, alioqui vir insigni crudi-

eruditione præditus hanc opinionem verior-
nem esse censet.

Cæterum quo ad ipsam legem Regiam oportet inquirere, an iuste potuerit statui, possessionem civilem, & naturalem in successorem transferri absque aliquo actu apprehensionis vero, vel ficto? Nam Franciscus Aretinus in l. 1. numer. 23. ff. de acquirenda possessio. scribit, statuto, lege, & consuetudine posse induci, ut possessio in successore transeat: & ite in heredem statim ipso iure. Quia id intelligitur per actum fictum traditionis, & apprehensionis ab ipsa lege inductum: quæ & ipsa lex tacite fingit, licet expressim fictionem non induxit. At si statutum, vel lex statuerit, possessionem in heredem transmitti sine aliquo actu vero vel ficto, tunc existimat Aretius id à lege nec à Principe fieri posse, cum sit aduersus ius naturale, quod requirit actum naturalem apprehensionis, ad acquirendam possessionem. l. prima. in prin. & l. tertia. ff. de acquirenda possessio. l. ea quæ eiuiliter. ff. de acquiren. rerum domi. Ex quo satis periclitatur Regia constitutio, qua statutum est, possessionem civilem, & naturalem transferri absque aliquo actu apprehensionis. Sed & ante Aretinum idem assererat Baldus in l. Prima. notab. i. C. comuni, de legat. quibus tamen refragantur idem Baldus in l. vltima. numero octauo. C. de sacrosanct. eccl. Ang. Imola, & alij in l. qui vniterias. §. rem quod mari. ff. de acquiren. possessio. Romanus in l. prima. in princip. numero vigesimo secundo. ff. eodem titulo. Bertachinus in tract. de Episcopo. 3. lib. 1. part. numero septuagesimo octauo. quorum opinio communis est secundum Iasonem in dict. l. prima. numero septimo. C. comu. de legatis. Claudium in l. 1. ff. de acquiren. possessio. in princip. nume. 26. & Ripam inibi. numero 37. qui constanter asserunt, posse lege, vel statuto induci, ut possessio in aliquem transferatur absque actu vero vel ficto, & absque aliqua apprehensione: quum & idem Baldus in dict. l. prima. C. com. de leg. 1. notab. fatetur hanc opinionem communem esse, quam & verissimam debere censeri ostendam manifestissimè, & præsertim Aretinum omnino hallucinatum fuisse hac in controuersia: quam obrem illud erit prænotandum, iure naturali, eo tempore quo dominia rerum nondum fere distincta, necessariam fuisse naturalem, & veram apprehensionem ad acquisitionem illarum rerum, quæ eodem iure primo occupanti adiciebantur, sicuti probatur in dict. l. prima. in princip. ff. de acquire. poss. in §. serz. Instit. de rerum diuis. ita quidem, ut eò tẽ-

pore & nunc in rebus communibus, quæ in nullius bonis sunt, sed primo occupantis iure naturali fiunt, necessaria sit vera & naturalis apprehensio ipsarum rerum.

Ex hoc verò non sequitur, in rebus iam acquisitis, quarumque dominia distincta sunt, esse iure naturali necessarium actum apprehensionis ad acquirendam possessionem, cum nullibi id constet: imò humana lege fieri potest, ut possessio transmittatur ab vno in alterum etiam absque villo actu apprehensionis: quod manifestissimè probatur, quia iure naturali ea transmissio prohibita non est, & idè lege civili induci poterit, si ita visum fuerit legumlatoribus. Et præterea quod à iure naturali deducitur in dicta l. prima. in prin. & in l. prima. ff. de acquire. rerum domi. pertinet ad corporalem detentionem, quæ, sicuti alibi dicitur, plurimùm differt à possessione naturali, & civili: corporalis etenim detentatio rei acquiri non potest aliter, quàm per ipsam occupationem & actum corporis. Et idè ab hac non rectè infertur ad possessionis acquisitionem. Imò & si iure naturali, quod dominia rerum nondum erant distincta, res communes, & quæ in nullius potestate erat, acquirebantur primo occupanti: non per hoc censetur eodem iure vetitum, aliam à lege humana induci formam acquisitionis, & planè eum id fuerit omissum à iure naturali, saltè non prohibitum, mihi dubium non est, posse lege humana ex causis Reipublicæ utilibus, & hominum conuulsi commodis, statui, eas res, ut pote feras, & indomita animalia, fluminum, & maris pisces: etiam sine occupatione alicuius dominium & possessionem transferri, ac omninò transire. Denique quàm valeat Aretini distinctio: apparet satis euidenter ex eo, quod si iure naturali præiisè ad possessionem acquirendam sit necessarius actus corporeus, vel apprehensio ipsius rei, nulla ratione defendi potest, quod ipse Aretinus opinatur, admittens statutum, & legem humanam, qua possessio alicui acquiratur per actum fictum absque vero occupationis, & apprehensionis actu. Nam si per legem naturalem actus corporis necessarius est: non potest per legem hominis actus fingi, qui verè non præcesserit: cum ex ea fictione iuri naturali derogetur, cui quidem iuri naturali minimè satisfacit, nisi actus verus, ab eoque requisitus ad hanc acquisitionem præcesserit, alioqui facilimùm foret legibus humanis ea tollere, quæ iure naturæ sunt ad aliquid necessaria, constituta fictione iuris, quod ni fallor, absurdum est, nec probari villo pacto potest.

potest. Requiritur etenim lege naturæ domini consensus, ut res in aliū quo ad dominium transferatur. Posset ne lex humana statuere fictione illius consensus præmissa aduersus veritatē dominium illius rei absq; vero consensu domini in aliquem transferri? minimè profectō.

Quod si dixeris, eam legem ex iusta causa constitui posse ad interpretationē legis naturalis: ipse libenter respondeo ex eadē iusta causa posse absque vlla fictione à lege idē fieri: & dominiū in alium sine domini consensu transferri.

Et præterea aduersus Aretinum plures textus adduci possunt: & præsertim. l. quod meo. ff. de acquir. possess. l. clauibus. ff. de contra. emptio. l. quisquis. C. de donatio. cap. 2. de cōiue. l. 1. C. de donatio. Quibus expressim probatur, absq; corporali apprehensione per actum fictum, aut per alium à lege vel cōsuetudine ad hunc effectum approbatum possessionem acquiri alicuius rei etiam corporeæ. Igitur constat quandoq; sine actu vero nec ficto, auctoritate legis humanæ possessionem rei apprehensam & acquisitā censeri. Dices forsā cum Aretino in omnibus his casibus, quorū dictæ leges meminerint, actū præmitti ad possessionis acquisitionem: nempe, constitutum, traditionem clauium, reservationem vsusfructus, & item illū cuius in dicto capitulo. 2. de consuet. mētio fit. Et ideo non omninō his decisionibus improbari Aretini sententiā, hoc sanè cōmentium est, & futile, nam si iure naturali actus occupationis, & corporalis ipsius rei apprehensionis necessarius est: nec huic legi humana cōstitutio derogare potest: constat plane non esse has leges validas, cum actus in eis probati non pertineant ad corporalē rei apprehensionē & occupationē, nec per aliquem ex his actibus legi naturali satisfactum esse, verè dici poterit. Et sanè sicuti ex iusta causa humana lex potest sancire ex his actibus fictis, & minimè ad veram apprehensionem pertinentibus possessionem rerum in aliquē transmitti, ita ex iustis itidem causis statuere, quod in aliquem transeat possessio naturalis, & civilis absque aliquo apprehensionis actu vero, nec ficto. Ex quibus Regia constitutio defenditur, item & Gallorum consuetudo, qua receptum est, possessionem defuncti in eius hæredem etiam extraneum transire absque aliquo apprehensionis actu, meminere huius consuetudinis Bald. in l. vltima. C. de manumiss. & plerique alij, quos referunt Chassanæ. in consue. Burg rub. 7. §. primo. & Guiliel. Benedic. in capit. Raynūtius, verb. mortuo itaque Testatore.

in. 2. numer. 72. Nicolaus Boërius in consuetud. Butricensibus titulo de Testamentis. §. sexto, in glos. 1. Bald. in rubric. de caus. possess. & proprie. columna secunda. Faber in summa. Instit. de interdicit. Tiraquel. de retractib. libro primo. §. 26. numero. 31. Aymon in consuetud. Aruerniæ, titulo. 12. articulo primo, extat & de hoc text. in consuetud. Burdeg. titulo de Testamen. §. 21. Est tamen circa has consuetudines & leges considerandum ex eis minimè impediri interdicta possessoria, quæ à iure instituta sunt ad adipiscendam possessionem. Nam & possidentes auctoritate legis absque actu apprehensionis, poterunt agere his interdictis ad acquirendam corporalem detentionem: quod vltimū est Bald. in Authen. defuncto, quæstione tertia. C. ad Tertullia. Alexand. in cons. 37. libro primo, columna prima, & in. l. cum hæredes, in princip. ff. de acquir. possess. Decio consil. 84. columna prima, Chassanæ. & Boer. vbi supra, & Paris. consil. 41. num. 8. libro primo. Tiraquel. latè in tractat. *Le mort.* sexta parte, declaratione secunda, idemque probatur ex Regio Caroli Cæsaris decreto Madridij dato anno M. D. XXXXII. die. 27. Februarij, quod typis excusum est anno. 44. Hodiè. l. 9. tit. 7. lib. 5. Recopil.

Item & hic possessor sola legis auctoritate poterit agere interdicto uti possidetis, retinendæ possessionis causa. Ioan. Faber in. §. 1. Instit. de hæred. qualita. & differen. idem in. §. 1. Instit. de interdicit. Guido Papæ, quæstio. 352. Chassanæ. in dict. §. primo. num. 7. Et Boerius in dict. §. 6. glos. fa prima, quorum opinio communis est. Eandem sequitur Tiraquellus in dict. tracta. *Le mort.* sexta parte. in princip.

Sic & interdicto recuperandæ hic possessor uti poterit secundum Ioan. Fabrum in. §. sui autem, numero. 1. Instit. de hæred. quali. & diffe. Guido. dict. quæst. 352. Nicola. Boeri. in dict. glos. fa prima. Bald. in rubric. de caus. possess. columna secunda, & ibi Ripam num. 24. Deci. consil. 84. Guilielm. Benedic. in dict. verb. mortuo itaque testatore. el. 2. numer. 72. Socin. in. l. rem quæ nobis. 5. quæst. ff. de acquir. poss. Ripam in libro primo, resp. capit. 1. num. 85. & Chassanæ. in dicto §. 1. vbi num. 2. scribit, hanc opinionem seruari in Regno Franciæ, cui ad stipulatur quod & si hæc possessio absque actu apprehensionis verè adquiratur: & per actum fictum: vera tamen possessio est, nec differt in effectu à civili & naturali possessione, secundum Alexand. & ibi Vincent. num. 74. in. l. 1. in princip. ff. de acquir. poss. probat

bat text. elegans in capit. contingit, vbi Bald. de dolo & contum. & text. in l. certe ff. de precario. Bar. in l. ab emptione. columna vltima. ff. de patris. & alij plures, quos retulit hanc opinionem: dicens communem esse Tiraquell. de constituto 2. part. ampliati. vbi de eius veritate disputat. Et idem in tract. *Le mort fait le vif*. 6. part. 4. declaratione. qui eandem sententiam sequitur. eam ite probat pulchre text. in dict. l. quadragesima quinta Tauri. Hodie. l. octava. titulo septimo. libro quinto Recopil. quæ hanc possessionem ita translata appellat naturalē, & ciuilem, & licet Bald. in dict. Auth. defuncto. q. 3. Abb. in cap. 2. de consuet. Alexand. in cons. 37. num. 5. libr. 1. idem consil. 83. lib. 2. Iason in l. si sorori. C. de iure deliber. numer. 2. Ripa in l. 1. nume. 37. ff. de adq. poss. teneant contrariam asserentes ex hac possessione minimè competere interdictum recuperandæ possessionis: & eorum opinionem sequuti sententur communem esse alex. in l. in suis. nu. 9. ff. de li. & poth. Alcia. de præsumpt. 3. par. nu. 7. verior tamen videtur prior sententia vbi post obitum defuncti alter quam hæres ingressus fuerit possessionem: non enim possumus negare, quin hæres, vel successor per hanc occupationem spoliatus fuerit possessione sibi autoritate legis acquisita. Nisi velis probare hanc possessionem minimè transmitti quociens statim post mortem possessoris alter quam eius hæres, actu possessionem rerū acceperit, quod Alexan. probat in dicto consilio 83. libro secundo. & Iason in dicta. l. si sorori. col. vlt. idem Ias. post Cumanum in l. Pomponius. §. quæsitam. ff. de acq. posses. Soci. qui parum sibi constat in consilio 49. libro tertio. colum. 4. Baldum in dict. Auth. defuncto. sequitur: in cuius cō probationem adducit Iason glo. in l. cum miles. verb. quasi. ff. ex quib. caus. maior. quam dicit ab alijs hac in re adductam non fuisse: & tamen eam in dicto consilio. Barth. Soci. adducit. Ea etenim probatur continuationem possessionis defuncti in successore quo ad effectū vsucapionis iure inductā, & fictā omnino impediri, si alter eā possessionem apprehenderit: priusquam successor eam actu adquisierit. Possessio, inquit Iabolenus, testatoris ita hæredi procedit: si medio tempore à nullo possessa est. l. possessio. ff. de vsucapio. l. Pomponius in dict. §. quæsitum. interruptur etenim vsucapio per possessionem alterius quam testatoris, & hæredis. Nec hic quo ad vsucapionem tractamus: an statim mortuo testatore trāseat in hæredem possessio: sed quod possessio testatoris: & ea, quæ eo mortuo vacans fue-

rit, accedat & adiungatur possessioni apprehensa, & verè acquisita, & detentæ per hæredem dicta. l. Pomponius. §. non autem. Et idè possessio extranei intermedia hanc continuationem impediatur. At in hac specie, quam modo expendimus, tantum agitur de continuatione possessionis testatoris, & defuncti in successorem, & hæredem: ita, vt ratione & v. legis verè hæres possideat: quamobrem & si possessio per alium occupetur, negari nequit, cum illo momento temporis post obitum defuncti ante illam extranei apprehensionem hæres & successor possessionem adquisierit: quo fit, vt possessio nullo vnquam tempore vacua fuerit: atque ita is, qui eam non vacantem occupauit, planè hæredem, & successorem iure tunc possidentem expoliat: saltem si eum non admittit ad possessionem. Et tamen in casu dicti. §. quæsitum. & dict. gloss. in l. cum miles. vacua erat possessio eo tempore: quo per extraneum apprehensa fuit. Quamobrem incongruè inferitur ex ea decisione ad quæstionem istam: quam tractamus. Sic tandem Alexand. dubitat an vera sit Cumanus sententia in l. cum hæredes. in principi. ff. de acquirenda possessione. & mihi ea falsā videtur: idè que video probari aduersus Cumanum à Ferrono in consuet. Burdeg. dicto. §. vigesimoprimum. vnde praxim, quæ Galli vtuntur, iure probatissimā esse opinor. Præsertim vbi lex possessionem interim ab alio occupatam, & apprehensam irritam esse censet, sicuti Taurina lege fit. & in specie adnotauit Parisiens. dicto consilio quadragesimoprimum. numero 9. libro primo. Quod si viuente testatore, aut præcessore alius quā hæres & successor possessionem habuerit: eamque obtineat tempore mortis: tunc non esse locum statuto verissimum est: cum defunctus tempore mortis transmittere minimè potuerit possessionem quam non habebat, in hæredem, aut successorem quod in hac quæstione asserit Guilielm. Benedic. in d. verb. mortuo testatore. in 2. nu. 78. & pleriq; alij, quorum meminit Andre. Tiraquell. in tract. *Le mort*. 4. p. declarat. prima. quauis & Taurina cōstitutio etiam in hac specie itauerit, possessionem transmitti eo ipso in successorem maioratus, etiam si alter non vocatus ad primogenitum viuente eius vero possessore, eam apprehenderit propria autoritate, vel ex consensu possessoris.

Huic Regiæ decisione plurimum videtur ad stipulari sententia Bald. qui in l. cum antiquioribus. C. de iure deliberandi. num. 11. vers. decimo. scribit, in feudis filium adhuc viuo patre inuesti-

tum censerj, & possidere: & ob id in eum transire possessionem mortuo patre absque alia apprehensione, & inuestitura. idem notat Iason in. l. quoties. C. de rei vindicat. numer. 31. per text. in capitulo primo. in fine. de feudi cognit. quibus accedunt Ioan. Sanfon in consuetudin. Turonensibus. titulo de homagijs. articulo primo. & Chafsanæ. in dicta rubri. 7. §. 1. numero. 6. Aluar. in capitulo. 1. §. si facta. Si controuerf. fuerit int. domi. & agnat. & in capitulo primo. quid sit inuestit. Sed hæc opinio minimè probatur in dicto capitulo. 1. de feud. cognit. vt manifestum erit cuicumque, qui eius literam legerit. & licet gloss. inibi hoc senserit: ea tamen innititur opinio. gloss. in. l. in suis. ff. de liber. & posthum. & in dict. l. cum hæredes. quæ assueuerant, in filium suum non tantum dominium: sed & possessionem mortuo patre transmitti. quod frequētissimo omnium consensu reprobatur. Et ideo iure communi Romanorum etiam in feudis dicendum est, mortuo patre non transire possessionem in filium, secundum Iaso. in dict. l. si sorori. C. de iure delibe. Guiliel. Benedicti. in dict. verb. mortuo testatore. in. 2. numero 75. Zafium in tractat. de feudis. parte. 6. capit. quater feud. constituatur. versu Secūdam. idem præmittunt Massuerus in Practica. titulo. de feudis. numero decimo sexto. & quisquis is est, qui Parisiensis Parlamenti stylum cōcinnauit rub. de feudis. §. item de consuetudine, dum scribūt ex generali consuetudine apud Gallos in successorem feudi, qui filius sit, aut proximior agnatus ab intestato, transire possessionem absque apprehensione generaliter: an in extraneum eam tantum transire contra eos, qui directum feudi dominium nō habeant. Sic sane quod scribitur, filium patre uiuente adhuc possidere: quemadmodum gloss. in dicto capitulo primo. senserat, id accipiendū est in hunc sensum, vt propter spem illam certissimam consequendi res paternas: quasi dominus: & possessor dicatur. Eodem item pacto possessor appellatur mortuo patre etiam nondum apprehensa possessione: quia ratione domini iura possessoris habet. argumen. gloss. in. l. a sidiuis. C. qui. pot. in pig. habent. verb. possidet.

Hinc constat Regiam, & Taurinam legem iuri communi, & antiquiori contrariam esse. Nam & ea ex Baldi. decisione minimè deduci potuit cum falsa sit: nec item à lege Regia Partitarum: quemadmodum ipse probaui libro primo Variarum Resolutionum. capitulo decimo quarto. in principio. Potuit tamen ex eo statui, quod apud Hispanos moribus, & consuetudine re-

ceptum esset, id quod eadem constitutione sancitum est.

Nonò ex supra explicitis colligitur vera interpretatio legis item Taurinæ. 46. Hodie. l. 6. tit. 7. lib. 5. Recopi. quia constitutum est: ædificia, & meliorationes in rebus maioratus per ipsum possessorem facta, ita ad primogenij successorem pertinere, vt nec æstimationis partem teneatur is fratribus, matri, alijve cohæredibus, aut vxori defuncti soluere. Hoc etenim etiam obtinet in eo patrimonio, quod iure primogenituræ, & maioratus delatum est: tametsi non fuerint in eius institutione expressa vincula: nec cætere conditiones, quæ solent expressim apponi: sed tantum constet de simplici primogenio: cum & verè hoc patrimonium ad maioratum pertineat: & ideo cuius iura proculdubio habeat.

Decimo ab eadem radice procedit legis. 40. ex eisdem Taurinis sanctionibus intellectus. Hodie. l. 5. titulo. 7. libr. 5. Recopilatio. apparet siquidem aliquam rem: aliquod patrimonium iure primogenituræ, & maioratus* cuidam familiæ: cuidam genti deferri: nec tamen constat. quibus conditionibus, quibusve legibus facta fuerit huius maioratus institutio. Quæritur an in eo seruanda sit dicta constitutio: quæ in successione maioratum, & primogeniorum præferendum esse censet nepotem minorem natu, filium tamen primogeniti uiuo parente defuncti, ipsi patruo, qui maior natu est. Et sanè ipsi opinor in hac specie, & in hoc casu idem seruandum fore ex his, quæ in initio huius capituli tradidimus. ipsa verò Regia decisio originem duxit à. l. secunda. titulo decimo quinto. part. 2. quæ in Regia dignitate nepotem patruo præferendum esse statuit. Et generaliter in quocunque primogenio ita responderunt Oldra. consilio. 224. Alber. in proœmio. ff. §. discipuli. versicul. decimo in ista materia. Paul. Castrensis consilio. 164. libro secundo. Ancharr. Cardinalis & Abbas in capitulo. licet. de voto. Bal. consilio. 386. libro secundo. qui hanc opinionem communem esse fatetur: sicuti & plures alij idè assueuerant, quorum meminit Andr. Tiraquell. in libro de primogenijs. quæsti. 40. numero. 11. vbi numero. 12. scribit hanc sententiam consuetudine totius ferè orbis Christiani receptam esse. idè fatentur Carol. Molin in Alexan. consilio. 4. lib. 4. Alciat. libro. 8. parerg. capitulo. 15. Et Thomas Grammati. decisio. 1. tradit & Ioan. Cirier. libr. 1. de primogenit. quæsti. 25. & 26. Sed omnium latissime ex iuris vtriusque decisionibus, & earum interpretibus, atque ex Chronicis quæstionem

nem istam inter patrum & nepotem disputavit Tiraquel. dict. quæst. 40. apud quem leges omnia ferè, quæ hac de re à veteribus tradita fuere. Sunt etenim & plures authores, qui pluribus rationibus, patrum esse nepoti præferendum probare conantur: quorum itidem opinionem secuntur eam communem esse asserentes Alexan. in dicto consil. 4. numero. 11. libro quarto. Decius consil. 443. & Matthæus Afflictus in rub. de succes. Feudi. numero. 88. lib. Feudorum. quam Oldra. sibi contrarius probare videtur. consilio. 94. columna quinta.

Cæterum ea, quæ in hoc capite ab unica ratione deduximus, eodem iure admittenda sunt, vbi ex verbis alicuius sententiæ in iudicio lata constaret, patrimonium aliquod iure maioratus familiaris, nomini, aut alicui deferri. Nam & verba sententiæ, quæ pronuntiatum fuerit, & bona titulo maioratus ad aliquem pertinere: omnino interpretanda sunt iuxta huius capituli resolutionem. Non enim inficior iudicium sententias esse strictè interpretandas. l. prima. C. si plur. vna senten. l. si iudex. ff. de his, qui sunt sui vel alii. iur. norant Bartol. in. l. Iulianus numer. 5. ff. de cond. indeb. Decius consilio 83. numero. 4. optimus text. in. l. dual. ff. de liberali caus. l. si te. ff. de except. rei. iud. idem Bartol. in. l. Si expressum. columna. 2. ff. de appellat. Capola in rub. ff. de verborum significat. numer. 15. sed tamen, etiam in his, quæ strictam habent interpretationem admittenda est propria verborum significatio. text. elegans, vbi hoc adnotavit Areri. in. l. cum lege. ff. de testam. Calderi. consil. 1. de consanguin. & affinit. Decius in capitul. cum ordinem. columna. 2. & in cap. se des. de rescriptis. idem in. l. 2. numero. 59. & in. l. factum. §. in penalibus. numero. 10. & in. l. Semper in obscuris. numer. 11. ff. de regulis iur. idem Dec. optimè in capit. ac si clerici. h. r. colum. vlti. de iudic. Angel. in. vitima. colum. 2. ff. de const. princ. Abb. in capitul. ex parte. vltimo. 2. notabi. de decimis.

Ex Capite Sequenti.

DE MAIORATU.

- 1. *Mayoratus conditionibus, & legibus licentia Principis instituta, derogant potentis rescripto Principis.*
- 2. *Princeps potest filium illegitimum, & spurium ad feudum successionem per privilegium admittere.*

- 3. *Famina per Principis concessionem potest in feudum succedere.*
- 4. *Favorabilis est dispositio, per quam ad ius commune reducitur.*
- 5. *Probatum efficaciter non posse Principem derogare vltimis testatorum voluntatibus, si absque Principis autoritate testamenta facta fuerint.*
- 6. *Dominium a privato auferri per Principem non potest absque publica utilitate.*
- 7. *Testandi libertas iure naturali, & gentium permittitur, & cuiuslibet competit.*
- 8. *Potestas absoluta quo pacto in Principe distinguatur ab ordinaria?*
- 9. *Clausula, ex certa scientia, nihil operatur vbi in Principe potestas deficit.*
- 10. *Res subiectæ restitutioni etiam titulo Maioratus: an possit ob dotem alienari? & an Princeps valeat derogari voluntati testatoris, qui expressum prohibuit bona alienari ex causa dotis.*

Quo pacto Princeps valeat tollere, aut mutare testatoris voluntatem quo ad fideicommissa, aut maioratus?

CAP. VI.

MAIORATUS LIBERIS, ET primogenijs, quæ frequenter in Hispania instrumentur, conditiones quædam adijciuntur, & leges, quibus ex consensu instituentium clerici, religiosi, illegitimi, & fornicarij à iure Maioratus excluduntur: vel patri præferuntur nepotibus, quæritur an Princeps valeat mutare ipso testatore aliquam ex his legibus tollere, aut mutare? Et sanè vbi primogenia instituta fuerint ex licentia Regis: eiusque autoritate aduersus iuris prohibitionem: cum Princeps ipse proprio priuilegio derogat: ipse opinor Principem posse mutare leges, & conditiones his maioratibus appositas. Hoc probatur ex eo, quod Princeps priuilegium ab eo subdito concessum moderari, & tollere ac renouare valet text. & ibi Innocen. in capit. in nostra. de iniur. gloss. in reg. decret.

et. de reg. iur. in. 6. Abb. Cardina. Imol. Felin. & Deci. in capit. nouit. de iudic. super gloss. in verb. quicumque. Ange. in. l. Antiochenium. ff. de priuileg. credit. Felin. in capit. quæ in Ecclesiarum. de constit. num. 48. Alex. in cons. 216. lib. 2. num. 18. Socin. cons. 87. libro. 3. artic. 3. quorum sententia communi omnium iudicio recepta videtur. atque idem maioratibus institutis, priuilegio; & licentia Regis poterit Rex derogare quo ad leges clausulas, & conditiones, quibus instituta fuerunt: id verò fit à Principe ex consensu possidentis: & quoties ius alteri verè quæsitum, minimè ex ea derogatione tollitur: iuxta ea quæ traduntur à Barzol. & alijs in. l. Gallus. §. & quid sit tantum. ff. de lib. & post. qua in re oportet exactè Principis voluntatem perpendere.

Quòd si Maioratus fuerit legitimè institutus absque priuilegio Regis: cum eius author liberè potuerit propria bona in alios quibuscunque legibus & conditionibus trāsmittere: maior est tūc dubitatio: siquidem adhuc Principem posse eius leges, & conditiones mutare: clausulisque, vel eorum alicui derogare: probatur his rationibus.

Prima, constat etenim testatoris voluntatem Principis auctoritate posse mutari. text. insignis in cle. quia contingit. de religiof. domib. & in. l. legatū. vbi Bar. & Lancelo. Deci. ff. de vsuf. legat. l. legatam. ff. de admini. rerum ad ciuitatem perti. tradunt Cardina. & Imol. in dict. cle. quia contingit. Felin. in capit. cum accessissent. de constit. nume 18. Princeps igitur derogare poterit legibus etiam priuatim à testatore adiectis institutio ni maioratus.

Secundo hoc idem probatur: nam Princeps potest derogare his, quæ non sunt iure naturali citi noue inducta: licet iure humano statuta fuerint. capitul. proposuit. de concess. preb. gloss. communiter recepta in. l. vltima. C. si contra ius, vel vtilit. publi. & in. l. quoniam. C. de prec. Imperat. offerend. traditur in capitulo quæ in Ecclesiarum. de consti. & in. l. prima. ff. de constit. Princip. libera verò testandi facultas iure humano, ciuili competit. l. prima. C. de sacrosanct. Eccles. & in. §. disponat. in authen. de nuptijs. gloss. in. l. prima. ff. de acquire. rerum domi. Bar. & alij in rub. ff. de acqui. heredit. igitur Princeps poterit hanc libertatem testando tollere, eique derogare, ad idem optimus text. in. l. testandi causa. C. de testament.

Tertio apparet, quòd etiam in damnū, & preiudicium alicuius potest Princeps tollere, ab aliquo impedimentum, & obicem: qui cum inca-

pacem alicuius iuris efficit. text. est in. l. quæris ff. de natalib. restit. & in auth. quib. mod. nat. effici. legi. §. si quis verò non habens. Ergo si quis testatoris voluntate; & expressa lege incapax sit successionis in maioratum, & primogenium; nihil agit Princeps contra naturam, qui hunc capacem fecerit, tollendo obicem. qui illi ad eam successionem obstabat. vnde poterit Princeps testatoris legibus, & voluntati derogare.

Quarto idem constat: quia & si legibus publicis illegitimi, & spurij nō possint parentibus succedere testatis, vel intestatis, Princeps tamen liberè potest non obstantibus his legibus illegitimos & spurios idoneos constituere, & capaces, vt capiant parentum, & cognatorum, agnatorumque hereditates. quod satis manifestum est: & probatur in dicto. §. si quis verò non habens. & in authen. quib. mod. natu. efficiant. sui. §. illud tamen à nobis. collat. 7. & in capitul. per venerabilem. qui filij sint legit. & notatur in dicto. §. & quid si tantum. Sic equidem eadem ratione Princeps supremus poterit capacem successionis efficere eum, qui ex voluntate testatoris incapax eius esse videtur.

Quinto in huius partis comprobationem iure optimo adduci poterit quod gloss. celebris & inibi ab omnibus recepta adnotauit in capitul. 1. §. naturalis. si de feud. fuerit controuers. inter domi. & agnat. scribens, Principem posse illegitimum proprio rescripto legitimum efficere: expressim ad feudum consequendum: licet alioqui naturalis illegitimus: & rescripto Principis legitimatus non possit feudum habere: quod ipse probauit in Epitome de matrimonijs. 2. parte. capitulo octauo. §. secundo numero. 27. & §. 9. numero septimo. Et preter alios idem respondit Curti. Junior. consilij. numer. 22. & 23. Hinc ergo deducitur etiam ad maioratus; & primogenia posse Principem illegitimum filium legitimum efficere: & is ea consequetur: tamen si primus institutor legitimus, & naturales vocauerit: eaque successionem illegitimos excluderit.

Sexto hæc opinio fulcitur ex eo quod eleganter probat Curti. Junior in dict. consilij. numer. 23. respondens, feminam, & ab ea descendentes alioqui ad feudum successione iure feudorū & eius constitutionibus in specie improbatos: & ab ea successionem exclusos: posse Princeps rescripto effici eundem iuris & successionis capaces: atque ita per Principem derogari posse decisionem, in capit. primo. §. Hoc autem notandum, qui feudum dare possit. §. filia. de feudi success. cap. 1. §. pro-

§. profectò. De lege Conradi, & alijs feudorum moribus, quibus receptū est: foeminas in feudis non succere: etiam si vassallus pro se & hæredibus suis intestitus fuerit. qua de re latissimè tradidere plurima Francisc. Curtius de Feudis, parte tertia, quæstio. 1. Iacobinus in gloss. super verbo, & foeminis, & Zasius tit. de feudi success. §. si per secunda particula, quibus placet frequentissimo omnium consensu & consuetudine posse induci: quod foemina in feudis cū masculis succedant: & pari iure, quod probatur in capitulo primo, de feudi cognitio, ubi scriptum est, feudalia decreta, & constitutiones secundum mores, & consuetudines fore accipiendas, quo fit, ut princeps idem possit iustissimè efficere: foeminasque ad feuda admittere: cū & consuetudo aduersus iura, & leges feudorum hoc possit omnino permittere.

Septimò, his suffragatur altera eiusdem Curtij Iunioris sententia: si etenim in dict. cons. 1. num. 32. existimat, posse Principem supremū proprio rescripto foeminas ad feudum admittere etiam speciali priuilegio: quāuis ex ipso contractu feudali, ipsaque inuestitura appareat, legem esse dictam conuentioni, & contrahentium consensu expressam: qua foemina ab illius feudi successione excluderentur. Nam eo authore eam legem poterit Princeps omnino tollere: & foeminas admittere contra ipsorum contrahentium expressam pactiōem. Hoc ipsum probatur ex eo quod etiam si ex lege contractus, & inuestitura ad feudum admittendi sint hi tantum, qui naturales, & legitimi fuerint: Princeps tamen poterit illegitimos, & spurios propria dispensatione & legitimatione efficere legitimos ad feudorum successione. gloss. in dicto capit. 1. §. naturales, quam ubi que Docto. probant. Hac igitur ratione motus ipse Curtius censet, posse Principem legibus contractui feudali appositis derogare. Vnde eadem profectò ratione in hac quæstione, quam tractamus dicendum erit, posse testatoris voluntatem leges & conditiones ab eo fideicommissis adiectas, & maioratibus adscriptas: per ipsum Principem corrigi, & mutari.

Octauò, quia plerunque per hæc Principum rescripta, & eorum derogationes: fideicommissa, & primogenia ad iuris decisiones: & earū statuta deducuntur: siquidem & foemina legibus ciuilibus & Regijs ad successione alioqui admittitur simul cum masculis: perque testatorū voluntatis propriæ elogia exclusa: atque à maribus distincta: tandem Principis derogationibus admit-

tuntur: apparet sanè hæc Principum rescripta valida fore. Nam ea, quæ alicui fieri non possunt permittuntur: si per eum actum ad ius commune reditur, notat Bartol. in l. omnes populi. colum. 11. versic. iuxta prædicta quæro. ff. de iusti. & iure. l. secunda. ff. de iniust. testament. l. hac consultiissima. §. si quis autem. C. de Testam. Sic & in correctorijs licita est extensio, quādo per eam redimus ad ius cōmune, gloss. celebris in capitulo statutum, de præb. in. 6. verb. numerandū. Antoni. & Abb. in capit. olim tibi, de verbo. signific. in fine, per illum tex. Socin. cons. 25. libro tertio, quo in loco meminit prædictæ glo. quam commendarunt Areti. cons. 96. colum. 1. Barb. in capit. 2. num. 49. de foro compe. Iason in. l. si vnus §. pactus. ff. de pact. colum. 2. Felin. & Deci. col. 3. in capitulo, cum accessissent. de constitut. Rochus de consuetud. folio paruo. 16. columna. 3. Curtius Iun. cons. 26. col. 4. idem tradit cons. 1. num. 23. & præced. Dec. in. l. in omnibus, in. 2. ff. de regul. iur. & alij plures, quorum meminit Andreas Tiraquel. in lib. de primogenijs, quæst. 24. num. 6. quem legito, adducit etenim is author plura, quæ huic rationi plurimum conuenire videntur. Princeps igitur & sic alias testamentorum leges tollere non valeat: eas tamen quæ iuris decisiones mutauerint, poterit abrogare: cū per id rescriptum ius cōmune illæsum seruetur.

Contrariam sententiam veriore esse existimo: & profectò, ni fallor, Princeps minimè potest testamentis priuatorum derogare: nec eorum leges & conditiones tollere, & nec mutare, quod sequentibus rationibus, & autoritatibus probatur.

Primò, autoritate text. in. l. Si testamentum C. de Testam. Si testamentum, inquit Cæsar, iure factum sit, & hæres sit capax, autoritate rescripti nostri rescindi non oportet. Quòd si dixeris in eo tex. non probari, Principem minimè posse testamentis derogare: sed non oportere id fieri: tūc rationibus statim traditis probabitur, inibi ex materia rubiecta necessitatem constitui apud Principem, & dari: quæ eum cogat, ut testamentis minimè derogat.

Secundò adest text. optimus in. l. si donatione C. de reuocan. donat. Si donatione, inquit text. rite fecisti, hanc autoritati scripti nostri rescindi non oportet, ecce similia verba: ex quibus tamen deducitur priuatorū dispositionibus Principem non derogare: nec quidem posse id facere notat Decius in consilio. 468. numero. 18. ubi dictam legem adducit.

Tertio rationibus hanc opinionem veram esse ostendam, dominium etenim priuatum à Principe tolli non potest: nisi ex causa vtili Reipublicæ. Item si verberatum. §. i. ff. de rei vendicat. l. venditor. §. si constat. ff. comu. §. prædio. Bart. in l. ultim. C. si contra ius vel vti publi. Fortuni. eleganter in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. colum. 138. Dominium autem nihil aliud est, quam ius disponendi de re ipsa. l. in re mandata. C. mandat. Bart. & Doct. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquirenda poss. numero. 4. Ergo Princeps non potest tollere liberam testandi facultatem in rebus proprijs priuato competentem: nec testamentum mutare: nec ipsius legibus derogare: nisi id ab eo fiat ad publicam vtilitatem: cum alioqui, si id liceret libere Principi, tolleretur ipse à priuatis rerum dominia: quod minime agere valet.

Quarto his accedit, quod Tyberius Cæsar Senatu tractante: an Trebianis legatam in opus noui Theatri pecuniam ad munitionem viæ transferri concederetur, obtinere non potuit, quin rata voluntas legatoris. esset: quem admodum Suetonius scribit in Tyberio, capitulo trigesimo primo. Maiori profecto ratione abstinere debent Principes à mutandis vltimis priuatorum voluntatibus in his, qui priuata familiæ, non Reipublicæ relinquuntur.

7 Quinto, licet solennitates testamentorum iure civili sunt inductæ, & institutæ: ipsa tamen libertas testandi hominibus iure gentium, & naturali cõpetit. l. nec enim. §. deportati. ff. de milit. testam. l. milites. C. eod. tit. quibus & probatur, militem iure gentium absque solennitatibus iuris civilis testantem, posse etiam deportatum liberè instituere hæredem: ad idem facit naturalis ratio quæ dicitur, cui liber licitum esse, & permissum liberè de proprijs rebus disponere. Nam si iure gentium libera testandi facultas data est: ea & iure naturali competit. §. singulorum. Inst. de rerum diuisio. §. quod verò. Inst. de iure nat. gent. & civili. Imò & libertatem testandi esse iuris gentium, & naturalis asserunt Theophilus in §. ius autem civile. Inst. de iure nat. gent. & civili. Barto. in l. interdum. num. 7. ff. de condi. indeb. Rom. Fulgo. & Iason. num. 6. in l. si testamentum. C. de l. etiam. l. Iason post alios, in rubri. ff. de acquirend. hæred. Viglius in §. Sed prædicta. Inst. de Testam. num. 4. Fortun. in dict. §. & quid si tantum. colum. 133. quorum opinio communis est secundum Iasonem in dict. l. interdum, numero quarto, & Corneum in dict. l. si testamentum, qui eam

sequuntur. Ergo Princeps tollere non poterit hanc liberam testandi facultatem: nec testamentorum leges, & condiciones: cum hæc iure naturali & gentium permittente liberè fiant. Tradit multa Menochius conf. 20. post alios, qui ab eo ibidem citantur.

Sexto, hanc sententiam, qua asserimus, Principem non posse fideicommissorum leges, & clausulas mutare: nec priuatorum testamentis derogare: tenent expressim Archidiaconus, in capitulo. Episcopus. 88. distinct. Martin. Laudensis in tractatu de priuilegio. §. 22. Roma. Fulgo. & Corneus in dict. l. si testamentum. Decius confil. 357. num. 5. & consilio. 403. num. 14. & consilio. 519. num. 5. & 557. num. 5. Aymō Crauetta conf. 296. libro. 2. & fatetur hanc opinionem communem esse Corneum in dicta. l. si testamentum. Quod si Princeps testamenti priuati leges, & clausulas mutare velit: non poterit id alioqui agere quam si id fiat causa publicæ: non priuata vtilitatis secundum Decium in dictis responsis ex Bart. in proemio. ff. forum. & in l. vltima. columna prima. C. si contra ius vel vti. publi. Abb. & alij capitul. quæ in Ecclesiarum. de const.

Non oberunt huic assertioni ea, quæ in contrarium primo loco adduximus: & primum plane tollitur ex eo, quod testatoris vltima voluntas alioqui modis omnibus seruanda. capit. vltima voluntas. 13. quaest. 2. poterit Principis auctoritate mutari in his, quæ Principis administrationi committuntur: nam si testator aliquid legauerit in opus id, aut in eam rem, quæ Principis distributioni & gubernationi subiacet: idem testator id legatum fecisse videretur eius conditionis, attenda materia subiecta. vt per Principem proprio arbitrio posset liberè commutari.

Sic Iurisconsultus in l. legatum. ff. de adm. rerum ad ciuit. perti. scribit legatum ciuitati ad certum publicum opus relictum auctoritate Principis in aliud opus posse expedi, quia opera publica ciuitatum & ipsius Reipublicæ, & legata ei relicta, administrationi Principis commissa censentur. cum, & is Reipublicæ administrator sit. Eodem pacto Roma. Pontifex, vt probatur in dict. Clem. quia contingit pecuniã legatam in usus pios ad beneficia & sacerdotia instituenda, ad pauperum alimenta, potest in alia opera itidem pia commutare: cum ipse summus Pontifex horum omnium sit legitimus ex Canonicis sanctionibus administrator, & rector. Vnde in omni, & quælibet donatione, quæ Ecclesiæ fiat ad certum, & destinatum onus ministerij Ecclesiastici, excepta intel-
ligitur

igitur *authoritas Romani Pontificis*, cui ut præfidi *Reipublicæ Christianæ* licet ex iusta causa dispensare unicuique *Ecclesiæ*, & *membro*, id quod alterius *membra* propriū sit, iusta utriusque *membra* necessitatem, opulentiam, & inopiam, nec per hoc offenditur donatoris, aut testatoris voluntas, quod obiter explicat *Driedonius de libertate Christi*, libro. I. pagina. 206. & 209.

Secunda prioris sententiæ ratio tollitur, si animadvertamus, liberam testandi facultatem iure gentium hominibus cōpetere: & idē non posse tolli Principis rescritto: nec eius autoritate, quemadmodum probatum est quinto posterioris sententiæ fundamento.

Tertiō, non obstat, quod adduximus de potestate Principis, ad tollendum quodcunque impedimentum: quo quis bona iure successione capere impeditur: quia id procedit, quādo illud impedimētum inducitur à iuris statutis, quibus potest Princeps ipse derogare, cum sint humane leges, quæ submittuntur dispensationi Principum. Non enim idem erit, ubi quis voluntate testatoris, qui liberè potuit de proprijs rebus dispo- nere, succedere impeditur.

Eadem equidē ratione tollitur quarta ratio cū illegitimi, & spurij sint incapaces successione ex prohibitione legis humane: quam Princeps tollere potest. Quamobrem in his maioratibus, & fideicommissis cautissimè oportet rem istam tractare. Siquidem ubi ad primogenium vocantur legitimi, & naturales: satis erit, ut illegitimi admittatur, quod in rescritto Principis efficiantur legitimi: & potissime si expressim ad successionem primogeniorum fuerint effecti legitimi, opinor etiam necessariā fore expressam legitimationem ad successionem primogeniorum sicut & est necessaria ad feuda. Sed si maioratus institutor in specie prohibuerit successionem illegitimorum, & eodem pacto eorum qui rescritto Principis fuerint effecti legitimi: tantū admittens eos, qui nati fuerint ex legitimo matrimonio: tunc minimè admittentur legitimi per Principem, etiam si ea legitimatio facta fuerit expressim ad hunc maioratum cum derogatione clausule: & legis à testatore datæ, quod maxime notandum esse censeo. Et ne qui admodū adversus Principis potestatem existimet, inquam nostram hanc sententiam, ab eo liberè queram possit ne Princeps priuatum aliquem prohibere, ne de proprijs rebus testetur sub legibus, & conditionibus, quibus ei libitum fuerit: Respondebitis, Principem hoc facere non posse, cū a-

liud iure respōderi nequeat: fatebitur igitur idē, non posse post conditum testamentum, & morte testantis confirmatum, Principem id tollere, aut eius legibus derogare.

Quinta ratio facillimè tollitur eodem modo cū iure humano tantum, & per leges, quibus Princeps potest derogare, filij illegitimi impediuntur succedere in feudis. Quod si ex conuentione contractus, vel ex testamento prohiberentur ad feuda admitti legitimi per Principis rescritto, tunc nequaquam prodesset Principis legitimatio etiam expresse tollēs contractus, vel testamenti legem: ut admitterentur illegitimi.

Sextum fundamentum ob eandem causam corrui: quia fœminæ prohibentur succedere in feudis propter leges, & cōsuetudines feudorum quæ dispensatione, & rescritto Principis tolli possunt & tolluntur: at si fœminæ prohibita fuerint succedere testamēto instituentis feudum, & maioratum, vel ex conuentione inuestituræ: non poterit Princeps eas leges mutare, nec tollere.

Septimum, quod ex *Curtio* pro prioris sententia attulimus, minimè obstat: quia id falsum est: sicuti modò probauimus, & deducitur id falsum esse ex his rationibus, quas ad posterioris opinionis probationem excusimus.

Ultima ratio vrgeret sane: si per leges contractus, aut testamenti forent iuri communi derogatū, aliquaue illata vis, aut iniuria. Sed cū testator iure permittente eas leges testamento, fideicomisso, & primogenio adscripserit: non video cur Princeps eam voluntatem ultimam possit mutare ex ea causa, quod velit dispositionem testantis reducere ad iuris communis regulas: quæ tandem minimè obtinent, nec obtinere debent: ubi testator aliter suo testamēto decreuerit: alioqui fatendum esset posse testamentarias dispositiones per Principes reduci ad iuris cōmunis decisiones, quod falsissimū est: quādoquidem testator eodem iure permittente liberè potuit ita testari. Constat ergo hanc ultimam opinionem magis veram esse: & idē admonendi sunt Principes, ne testatorū ultimas voluntates maioratibus instituendis mutant, tollantur, nec item leges ipsas: quibus institutores primogeniorum donationibus, aut contractibus propria patrimonialia posteris deferunt: nisi id fiat ex causa utili *Reipublicæ*. Alioqui arbitror non æquè iustitiam subditis ministrari, nec tutum esse Principis spirituali salutem, eas derogationes testamentorum, & ultimarum voluntatum fieri. Imò, ut hæc opinio manifestius probetur aliquot ex ea deducam: ex

quibus apparebit dubitationem istam non rectè à Doctoribus examinatam fuisse, præsertim ab his, qui potestates Principum, ultra quam deceat facillimè extendunt.

Primum ex his deducitur, an sit verum quod Paul. Castr. scripsit in dicta. l. si testamentum, existimans Principem ex potestate absoluta posse testamentis, & ultimis & priuatorum voluntatibus derogare: licet non possit id facere potestate ordinaria? Nam hæc potestatis absolutæ vis nequaquam conuenit his, quæ iure naturali, vel gentium sunt instituta: quæ proculdubio Princeps tollere non potest, nec ordinaria, nec potestate absoluta. Iura siquidè naturalia immutabilia sunt: & ideo nemo vnquam dicet his Principem posse derogare, etiam absoluta potestate: cum hæc potestas non esset, sed tyrânis, quæ longe abesse debet à Principibus, & ab his, qui de eorum Imperio, & potestate tractare conantur. Ius etenim naturale dicitur, quælibet propriæ rei dominium habere posse; libere de ea disponere: nisi ea dispositio ex causâ Reipublicæ vel propter publicam vtilitatem ei interdicta sit. Quod si Princeps absque publicæ vtilitatis causâ dominium ab aliquo auferat eive interdicit rei propriæ liberam dispensationem: nonne tyrannidè veriùs quam Principis leges, & iura exercet: hoc profectò apertissimi iuris est: quamobrem Paulide Castro sententiâ, nec iure probari potest, nec admittenda est in bene instituta Republica. Deinde hæc ipsa distinctio potestatis ordinariæ, & absolutæ in humanis Principibus falsissima est: & adeò absurda, vt mirer omnino viros vtriusque iuris peritissimos ea vsos fuisse: etiam si præter Paul. Castrenf. in dicta. l. si testamentum, ea plerique vtantur, & maximè Antoni. in capit. Constitutus, numer. 21. de religio. domi. Bald. in l. secunda. C. de seruit. & aqua. numero. 40. Decius in capitulo. Quæ in Ecclesiarum, de constit. numero. 24. & sequen. & in capitulo ultimo, de confirmat. vtili. columna vltima, Angel. in litem si verberatum. §. primo. ff. de rei vendic. Hic etenim non agimus de his, quæ per injuriam, & violentiam Princeps facere potest: cum id non pertineat ad iuriconsultos, nec in ea re conueniat nostra disputatio: ac potius belli duces, & milites, quam viri literis, & eruditione præditi sint consulendi, at si nobis ea disputatio conuenit, quæ tractat de his, quæ iure absque iniuria Princeps agere potest: abhorrere prorsus, & fugere tenemur absolutæ potestatis mentionem quod manifesta argumetatione ostenditur. Nam quod Princeps, etia derogando legibus huma-

nis, & iure naturali diuino & humano facere valet: id ad ordinariam Principis potestatem pertinet: iure siquidem concessa potestas, ordinaria dicitur, non absoluta: cum nihil absolutum cuiquam, etiam Principi iure sit permiffum, quod autem Princeps agere nequit iure humano, diuino, nec naturali: id non ad potestatem Principis quæ ex iure deducatur: sed ad tyrannidem, quæ ex iniuria oritur, pertinet. Et præterea hoc ipsum constat ex definitione Baldi in dicta. l. 2. numero. 40. dum inquit, plenitudo potestatis, quam absolutam ipse, & alij appellat, est arbitrii plenitudo nulli necessitati subiecta, nulliusque publici iuris regulis limitata. Ex qua definitione colligitur hæc absolutam Principis potestatem ita liberè arbitrio Principis pendere, vt nulla ratione, nullis publici iuris regulis limitetur, igitur Princeps nulla rationis necessitate constrictus liberè poterit aduersus eiusdem rationis dictamen vti absoluta potestate. Hoc autem quam sit absurdum ipsemet Bald. respõdebit: cum in eadè. l. 2. numero. 42. asseuerat, Principem animal esse rationale, ratione subditum. Nobis ergò, qui de iure disputamus, quæ sit in Principe potestas: non licet nec licebit vnquam in Principe constituere potestatem, quæ eius libidine, & libera voluntate absque rectis rationis limitibus ducatur, quod sensit eleganter Fortu. in. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. col. 140. vers. dicebat Bald.

Fortassis placebit quibusdam, qui vtuntur hac distinctione absolutæ, & ordinariæ potestatis: eam dici absolutam potestatem, qua Princeps aduersus humanas constitutiones dispensat: eisque derogat nulla subsistente iusta causa. Nã licet Princeps male faciat, & peccet has elargiendo dispensationes: actus tamè ex eis sequutus validus est: iuxta tradita à nobis in Epitome de matrimo. capitulo sexto. §. nono, numero decimo, adhuc tamen ea potestas ordinaria est in Principe, qui derogare potest iuribus humanis: licet male Princeps ea vtatur: cum nulla ex causa iusta leges humanas in priuati alicuius commodum tollat. Quamobrem nec ipse Princeps apud Deum tutus erit: nec item is, qui his dispensationibus vsus fuerit.

Secundò inferitur ex præmissa resolutione falsam esse alteram Pauli Castrensis sententiã in dicta. l. si testamentum, vbi asserit, posse Principem derogare ultimis priuatorum & voluntatibus, & testamentis: eamque derogationem valere, vbi rescripto apposita expressim fuerit clausula: ex certa scientia. Ego etenim considerandum esse cen-

Quod omnem actum ab agētis potestate, & voluntate pendere. cap. cum super, de offic. deleg. l. nemo potest, ff. de leg. 1. adnotauit ex Boetio Bald. in l. prima, numero. 55. C. de sacros. Eccles. nihil enim ad agendum prodest voluntas, si desit potestas: rursus nihil agitur ex potestate, si non adsit voluntas. Sic sane, si Princeps non potest, etiam si velit tollere priuatorum testamenta: quid obsecro refert ipsius rescripto clausulam: ex certa scientia adscriptam esse: cum ea possit maximos effectus habere in his, quæ Princeps agere ualeat: in his autem, quæ ab eo etiam sciente, & omnino uolente fieri nequeunt: nihil ea clausula operabitur, eadem ratione parum proderit, quod Princeps in his testamentorum priuatorum derogationibus utatur clausula, non obstantibus, ut cunque generaliter, aut specialiter concepta, etiam si in specie expressum fuerit: non obstante. l. si testamentum. C. de testament. quia cum in Principe desit potestas derogandi testamentis: nihil agitur, etiam si eidem legi nominatim derogetur.

¶ Tercio deducitur ex his, Principem non posse testamentis, & ultimis priuatorum uoluntatibus derogare, non tantum quo ad totam ipsius testantis uoluntatem: sed nec quo ad eius partem. Quia hæc in re idem est de parte, quod de toto: cum Princeps non possit uoluntatem priuatorum de proprijs rebus disponentium mutare, mutat autem uoluntatem, etiam si quo ad partem ei derogetur. Sicut nec Princeps potest a priuato iniuncto auferre, partem domus, partem pædij, in quibus is dominium habet. Nec enim negari poterit, quantum ad illam partem, tolli dominium a priuato iniuncto: quod etiam per Principem fieri nequit. At si dixeris, Principem posse iuri naturali, uel gentium partim derogare: id certe falsum est: cum in ea parte, quæ Princeps tollit, ius idem naturale eum habeat, quæ quidem uis Principe subuerti nequaquam potest. Sic sane nec leges priuatim appositæ in contractibus, uel testamentis ab his, qui proprium dominium habent: non submituntur libero Principis arbitrio: cum & hæc minime refragantur legibus in Reipublicæ utilitatem statutis.

¶ Nec principali huius quæstionis decisioni obicit, quod Princeps iuri nondum quæsito alteri derogare ualeat secundum communem omnium resolutionem in dicto. §. & quid si tantum, & ideo prius quam ex hac derogatione alteri quo ad ius quæsitum præiudicium fiat: nempe ubi ex legibus testamenti, uel contractus nondum fue-

rit alterius quæsita, uel spe admodum probabili delata: Principis rescriptum validum censerit debet. Hæc siquidem ratio satis debilis est: cum semper ex hoc rescripto testatori uerum dominium habenti, & eius uoluntati omnino præiudicetur.

¶ Quarto hinc quæritur, quid si ex lege Regiæ: cui Princeps derogare potuisset, aliquis filium uel bonorum parte meliorauerit: legesque iure fideicommissi meliorationi adscripserit, uel ius e quidem iure ipso Regio omnibus communi abique Principis privilegio, an possit ipse Princeps aliquam ex testatoris legibus tollere, eue derogare? Quibusdā etenim id posse fieri uidebitur ex eo, quod testator uel ius legis Regiæ, & humanæ: quam Princeps tollere potest, fideicommissum scripserit: & ob id ea uoluntas submittat Princeps arbitrio. Adhuc tamen opinor nec in hoc casu Principem posse testatoris ultimam uoluntatem mutare. Quia testator uel ius sibi iam quæsito lege Regiæ ad utilitatem Reipublicæ statuta testamentum condidit eo pacto, quo potuisset iure naturali cōdere: nisi uel teribus humanis itidem legibus prohibitus foret: quibus quidem legibus eo tēpore, quo statuta fuerunt Reipublicæ utilibus, nouis constitutionibus derogatum est, & his testator utitur, non privilegio Principis. Quo fit, ut maxima hac in controuersia sit differētia constituenda: an fideicommissum institutum fuerit peculiari Principis privilegio, iure prohibente: an ex beneficio ipsius legis etiam humanæ. Nā priori casu Princeps mutare poterit conditiones, & leges ipsius fideicommissi: posteriori uero minime. Quia in prima specie ius adquisitum alteri ex privilegio Principis, potest ab eodem Principe tolli: saltē ubi omnino ius quæsitum in specie alteri non fuerit. In secundo autem distinctionis casu non potest mutari testatoris uoluntas, quæ iure in utilitatem publicam statuta semel stabilita sit. Princeps etenim licet possit reuocare humanam legem, non tamen nec uel reuocationis, nec dispensationis potest tollere effectus iam ex ea ante reuocationem perfecte deductos: ex quibus ius alteri quæsitum sit: nisi id fiat ex causa utili Reipublicæ. Alioquin leges iustitiam, & ad communem utilitatem lata, essent fallaces, deciperentque priuatos homines secundum eas propria testamenta, ceterosque actus constituentes, si ad libitum Principis publicæ leges cum his, quæ earum autoritate semel ordinata, & stabilita fuerint, possent tolli & reuocari, quod maxime aduersum est æquitati, iuri naturali, & Reipublicæ administrationi.

tioni: cui conuenit legum authoritatē sacrosanctam & inuiolatam fore.

30 Quintò, ex hac disputatione tractari cōmodè poterit, quid dicendum sit de reſcripto Principis: quo frequenter ꝑ conceditur, quod aliqua res vinculis, & cōditionibus maioratus ſubiecta, & alienari prohibita ex cauſa fideicōmiſſi, etiam ratione dotis: nihilominus poſſit obligari, & hypothecæ titulo ſubmitti pro reſtituenda dote quam ab vxore poſſeſſor maioratus, aut eius primogenitus acceperit, vel pro ſolutione dotis filie ſorori, aut nepti cōſtitutz, & genero promiſſæ: Solet enim Princeps hoc ipſum concedere: deficientibus tamen bonis, quæ libera ſint à maioratus, & fideicōmiſſi legibus. Dubitatur etenim, an Princeps iure hoc concedere valeat in derogationē priuatæ voluntatis? Cuius quæſtionis deciſioni præmitam aliquot vulgò receptas interpretationes Authen. res quæ. C. cōmuni. de leg. qua deciſum eſt, res fideicōmiſſo ſubiectas, & quæ ob id vinculum alienari non poſſunt, cauſa tamen donationis propter nuptias dotiſve & iure alienari poſſe.

Primùm, illud equidem ſatis receptum eſt, & omnium conſenſu probatum, eam conſtitutionem obtinere. vbi alienatio fit ex cauſa dotis, donationiſve propter nuptias in fauorem, & vtilitatem deſcendētium recta linea ab ipſo primo teſtatore, qui fideicōmiſſum inſtituit: quaſi aliud omninò dicendum ſit in extraneis ab ipſo teſtatore, & in his, qui per tranſuerſam lineam ei cognationis, aut agnationis iure attingūt: quod probatur ex mente teſtantis, & in ipſius legiſlatoris, quam ſequuti ita eandem conſtitutionem intellexerunt inibi Barto. Bald. columna. 1. Paul. Caſtren. & alij præſertim Iaſon nume. 12. & Curtius Iunior numero. 18. qui hanc ſententiam explicat, & ſentiunt communem eſſe, eandem ſequuntur Aretin. conſilio. 37. columna. 2. Paul. & Docto. in. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebell. columna. 8. Loazes in. l. filiusfamilias. §. diui. ff. de lega. 1. vbi num. 361. fatetur hanc opinionem cōmunem eſſe. Quidquid contrarium ſenſerit gloſſ. in Authen. de reſtit. & ea, quæ parit. §. quamobrem, verb. ſi non ſufficeret, quam ſequitur dicens ſing. eſſe Baldus Nouell. de dote 6. parte, priuil. 13.

Secundò, hoc in tractatu obſeruandum eſt, poſſe rem prohibitam alienari dotis cauſa alteri quam fideicōmiſſario tradi, non tantùm vbi tacita alienationis prohibitio præceſſerit: ſed etiã ſi expreſſim à teſtatore ſit alienatio prohibita.

hoc etenim ob eãdem rationem iure cōmpreſſio deducitur à deciſione text: in dicta Authen. res quæ, atq; ita adnotarunt Bart. in dict. §. diui. nume. 10. quo in lo afferunt: eius opinionem cōmuniter receptam eſſe Iaſon: nume. 59. Ripa nume. 70. Ioan. Crott. col. 15. Loazes. nume. 341. idē fatentur Iaſon in dicta Authentica. res quæ, numero. 24. & ibi nouiores, eãdem opinionem ſequuntur Io. Lup. in rubric. de donatio. §. 16. Baldus & Salyc. in. l. voluntas. C. de fidelcom. Bart. & Saly. in dict. Auth. res quæ. Curt. Sen. conf. 27. dubio. 1. Deci. conf. 519. Alex. conf. 56. lib. 1. Et licet quibuſdam cōtrarium placuerit: hæc tamen ſententia omiſſa longiori examinatione, verior eſt, & magis cōmunis: ſicuti & ipſe Deci. ſcribit, probaturque in. l. aſilia. ff. ad Trebell. & in dict. §. cum proponeretur.

Tertiò, vt quibuſdam viſum eſt, eadem nouella conſtitutio minimè obtinet, nec eſt admittenda vbi teſtator expreſſim alienationē prohibuerit etiã ratione, & cauſa dotis. Nam tunc nō poſſe rem alienari prohibitam in dotē dari, aut cauſa dotis alienari propter expreſſam teſtatoris voluntatem, quæ derogat tacitæ, & præſumptæ à qua rationem habuit dicta conſtitutio: reſponderunt Alexand. in dicto conſil. 56. numero. 3. libro. 1. Ambroſius Opiconius in dict. §. diui. ſuper quæſt. 2. Bart. Ioan. Crottus colum. 18. Ferdi. Loazes nume. 360. inibi. Et Curt. Iun. in dict. Authen. res quæ. nume. 36. Roder. Xuar. in. l. quoniã in prioribus. 2. limitatione, ad. l. Regiam, col. 16. verſic. vtrum autem bona maioræ. C. de inoſſi. teſtam. & Io. Lup. in dict. rubric. de donatio. inter vir. & vxor. §. 16. nume. 11. apud quem vidi ad hanc opinionem citatum Ambroſ. in dict. §. diui, qui tamen non ita indiftinctè, vt Alex. & alij huic opinioni ſubſcribit: imò planè non poteſt inter eius authores iure connumerari, tandem iſthæ ſententia potiſſimam rationem habet ex eo, quòd conſtitutio, quæ cauſa dotis alienationem permittit à præſumpta teſtatoris voluntate deducitur, text. celebris in dicto. §. quamobrem, quæ quidem ceſſat ob contrariam, & expreſſam eiufdem teſtatoris voluntatem.

Cæterum, Paulus Caſtrenſis ab omnibus præuè citatus in conſilio. 80. lib. 1. col. 2. incipiēti. Quia per ſupraſcriptum eximium conſultorem. Cui ſubſcribit Iaſon in dicta authen. res quæ. col. vlt. contrariã ſententiã probat ſcribens, rem prohibitam alienari à teſtatore: poſſe nihilominus ex cauſa dotis omnino alienari: etiam ſi expreſſim prohibitum ſit, nè ex cauſa dotis alienetur. Quia
teſtator

testator non potest hanc prohibitionem addere in præiudicium dotis, quam posteris, & liberis iure constituere tenetur: si hi non habeant bona ex quibus dotem habere possint. l. à filia. ff. ad Treb. l. vii. C. de dot. promiss. notatur in. l. obligamur, ff. de actionib. & obligatio. Ego verò priorē opinionem veriorē esse omnino censeo. Nam pater, qui testamentum condit, & relictis legitimis portionibus ipsis filiis, quos gravare non potest, in his rebus, quæ ultra legitimam portionem filiorum supersunt, liberè potest quodcunque gravamen filiis iniungere, sicut & extraneis, quibus eadem bona poterat relinquere. Et ideo quemadmodum ex consensu omnium potuit in hoc casu testator prohibere extraneis alienationem ex causa dotis: ita & liberis proculdubio potest eadem fieri prohibitio. Nec tenetur avus, nec pater semel constituta filijs legitima portione, & ea data, eisdem vel eorum liberis dotem constituere, vnde quod Paul. Castrēsis scribit procederet utique ubi ratione debitæ portionis legitimæ tenetur testator dotem dare filiabus, aut nepotibus: quod expressim notarunt Io. Crotrus, Loazes, & Curtius in dictis locis: ac sensit optimè Io. Lupi. in dicto. §. 16. numero, 14. vers. pater verò. Imò eadem expressa prohibitio, quòd res subiecta restitutioni non alienetur etiam ratione dotis poterit apponi à testatore, & iniūgi filiis quo ad Tertiam bonorum partem, quam vni ex eis prælegauerit: modò seruetur in fideicommissi forma decisio legis Regiæ. 27. Tauri. Hodie. l. vndecima, titulo sexto, libro quinto Recop. nec ad hanc scribendam prohibitionem opus erit priuilegio Regis.

Quartò, non tantum res subiecta restitutioni poterit alienari titulo dotis constituendæ: sed etiam ratione dotis per grauatum acceptæ restituendæ, & licet ea recepta fuerit post grauam appositum: mortuoque ipso testatore, & vxore ipsa, quæ dotem dederit, minimè ignorate ipsius gravaminis constitutionem. Hoc probatur in dicta authen. res quæ. dum inibi expressum est, re subiectam restitutioni posse alienari causa donationis propter nuptias, quæ quidē datur pro tutori solutione, & restitutione dotis, & pro dote cōsequenda: quemadmodum constat ex notatis in Auth. siue à me. C. ad Velleia. & in Auth. vt immobilia ante nuptias. §. si quis igitur, colla. 5. adnotauimus, & nos in Epitomè. 2. patte de matrimonijs, capitulo tercio. §. septimo, ad finem, igitur & pro restitutione dotis poterit alienatio permitti. Quam opinionem tenuerunt gloss. Bart. &

Doct. in dict. auth. res quæ. Alexan. consilio. 67. numero quarto, libro. 4. Anania, & ibi Bologni. consil. 61. dubio. 3. Bartol. Socin. consil. 23. libro tertio, columna. 1. Deci. consilio. 519. numero. 2. Rube. consil. 78. numero primo. Ioan. Crotrus in dict. §. diui. Fol. penult. verb. octauo queritur. Curtius Iunior in dict. Authen. res quæ. num. 11. & quauis gloss. & Bartol. indistinctè hac in re loquantur: & Angel. in Authen. de restitutio. & ea, quæ parit, in princip. vltim. colum. Iason in dicta Authen. res quæ, colum. penult. idem in consilio. 231. num. 3. lib. 2. velint bona subiecta restitutioni minimè posse alienari pro restituenda dote, quàm filius, nepos, aut pronepos testatoris acceperit post constitutum fideicommissum: nihilominus verior opinio videtur contraria, qua probatur, posse dicta bona pro dote restituenda alienari etiam si dos accepta fuerit post fideicommissum & mortuo testatore: sicuti asserunt Alexan. & alij omnes, quos post ipsum modò citavi: ex quibus fatentur hanc opinionem cōmunem esse Anania, Socin. & Decius, & Rubeus, ac præter eos post alios idem testatur eadem opinionem sequutus Ludou. Gozadi. consilio. 96. num. 10. sentiuntque hanc sententiã iure veram esse Bartol. in dict. authen. de resti. colum. 3. verb. quæro pro declaratione. & Paul. Castrēsis. in consil. 80. libro. 1. hoc ipsum constat ex decisione Iustiniani in dict. authen. de restitutio. & cap. dum ibidem in. §. Sancimus, responsum est, posse filium, vel filiam testatoris constituere dotem, & donationem propter nuptias ex bonis subiectis restitutioni: vnde apparet, eam decisionem expressim tractare de dote constituenda post testamentum, & gravamen iam institutum: & ideo idem præmittit is text. circa alienationem bonorum pro restituenda dote accepta post ipsius fideicommissi ordinationem, etiã iam mortuo testatore: cum hæc duo pari iure censeantur ab ipso Iustiniano, idē etiã deducitur ex eo, quod Cæsar ipse in proœmio ipsius Nouellæ asseruerat, plerumque mulieres dantes dotem ei, qui possidet bona subiecta restitutioni, ex ignorantia fideicommissi decipi: igitur iam constitutum erat fideicommissum tempore, quo dantur dotes, quibus illa constitutio fauere vult. Præterea ratio dictæ Cæsareæ Nouellæ ea videtur esse: quod ex præsumpta voluntate testatis appareat, testatorē voluisse fieri à successoribus, quos onere restitutionis grauauit, quod idē si uideret facturum esset. l. cum seruus, vers. nã & si uiuus. ff. de condit. & demōstrat. dum dicit: Quod ipse uiuus facturum sit, ab hæredibus suis fieri uoluisse

luisse intelligitur. Sed ipse testator si viueret, ea bona voluisset pro restituenda dote filio tradita obligari, iuxta notata per Bart. in. l. si cum dotē, §. trāsgrediamur, ff. solut. matrim. Ex quibus apparet veriorē, & magis cōmunem esse sententiā Alex. Ananiæ, & sequacium. Et quāuis Io. Crotus, Soci. & Curti. Iun. hanc quæstionem tractantes inter alia præcipuè considerent ignorantiam mulieris tradentis dotem viro, qui fideicōmissi iure tenebatur bona restituere: nē ex ignorantia fideicōmissi decipiatur: idemque adnotauerint, & collegerint à Nouella Iustiniani in dict. auth. de restitutionibus. ego opinor ignorantiam mulieris non esse præcipuam, nec finalem rationem illius decisionis: sed, vt aiunt, impulsuā & simul cum alijs à Iustiniano consideratam: quod apparet ex eo: quia etiam data scientia mulieris tradentis dotem: poterit res subiecta restitutioni constitui pro donatione propter nuptias per eum text. Et tamen donatio propter nuptias tendit & ad hoc, vt bona donata sint obligata ad restitutionem dotis, ratio etenim præcipua, & quæ omnino Iustinianum mouit ad eam constitutionem edēdam, deducitur à præsumpta voluntate testatoris simul & à fauore dotis. Quamobrem cōmunem sententiam Alexand. & Ananiæ etiam veram esse censeo: vbi dōs tradita fuerit ab ea fœmina, quæ sciebat bona subiecta etiam fideicommissi, & restitutioni, quod sensit Ripa in dicto. §. diui. num. 77. His denique prænotatis apparet, quando bona maioratus, & fideicōmissi vinculo subiecta restitutioni possint alienari pro dote constituenda, vel vxori restituenda. Et planè vbi testator iure cōmuni absque licentia, & priuilegio Principis potuit prohibere alienationem etiam ex causa dotis soluendæ, vel restituendæ: quod contingit in his rebus, de quibus liberè poterat testator disponere, & iure fideicōmissi testari, nō poterit Princeps proprio rescripto huic voluntati, & expressæ prohibitioni derogare, nec permittere, quòd ea bona ex causa dotis alienentur, aut dotis restitutioni obligentur quod probatur ex his quæ hoc capite tradidimus. Nec oberit causam dotis esse fauore dignā & id Reipublicæ conuenire: cum id verū sit: modo non fiat præiudicium alteri, qui dominiū rerum iustè adquisierit: non enim cōuenit Reipublicæ dotē constitui ex alterius patrimonio contra eius voluntatem: nisi in casibus à iure iam expressis, & eis similibus. Quòd si habita à Principe licentia testator, qui alioqui id agere non poterat, prohibuerit alienationem rerum etiam do-

tis causa: tunc Princeps ei voluntati cōtratio rescripto labente tempore derogare valebit: sicuti superius probatum est: admoneo tamen, vt eunque sit, hæc Principum rescripta restringēda fore: & ita accipiēda, vt strictam interpretationem habeant: nē passim, & temerè testatorum vltimæ voluntates mutentur.

Postremò, si quis res aliquot posteris iure maioratus obtinendas, & possidēdas reliquerit: nullis adiectis prohibitionibus, nec clausulis: fortassis quibusdam videbitur censerī ab ipso testatore tacitè prohibitam fuisse harum rerum alienationem, etiam ratione dotis, his quidē rationibus, quas præcedenti Capite adscripsimus, cum frequentissimo Hispaniæ vsu obtentum sit: res maioratus, propter mentem testantium, nec dotis causa alienari posse, & quāuis id ab eis expressum minimè fuerit, ob creberrimā, & expressim additam maioratibus prohibitionem hanc id persuaderi poterit: tamen quia dubia est opinio ista, censeo maturiùs fore cogitandum, & legendum, quòd ipse adnotauit in rubric. de testam. 2. parte num. 14.

Illud tamen nō est prætermittendū, quòd huius quæstionis decisioni erit fortassis non inutile: nempe an Authen. res quæ. obtineat quoties dos constituenda est liberis, qui nati fuere post mortem testatoris, & quibus ille tunc minimè tenebatur dotem dare. Nam plerunque controvertitur super dotibus illarum fœminarum quæ etiam si à primo testatore descendant, natæ fuerunt post eius obitum. Quòd si in his non est admittenda decisio text. in dicta Authen. res quæ, quāuis non adsit prohibitio testatoris, nec expressa, nec tacita, nec generalis, nec specialis circa alienationem, etiam causa dotis, semper erit necessaria Principis licentia ad alienationem ex ea causa faciendam. Si verò in hoc casu etiā locus sit constitutioni Nouellæ Iustiniani in dicta authen. res quæ. expressim traditæ, non erit necessaria Principis licentia, nisi testator, hanc alienationem expressè prohibuerit. Sunt igitur qui censeant, illam constitutionem obtinere, etiam in nepotibus, & pronepotibus à primo testatore descendentes, & natis post eius obitum. Habetur etenim ratio obligationis, qua primus testator ad dotem constituendam teneretur, si modò viueret, & eius, qua teneretur modò qui alienare vult. Sic sanè visum est Paulo Castr. in. l. mulier. §. cum proponeretur, in princip. ff. ad Treb. Curtio Iuniori in dicta Authen. res quæ, numero. 12. 13. & 18. & planè si mentem, & omniū Doctorum in

eorum sensum consideremus, compertum erit eos in hoc cōuenire, vt Nouella Iustiniani etiam sit admittenda in dote constituēda fœminis qui buscunque à primo testatore descendētib; & post eius obitum natis. Contrariam sententiam probat Bald. in lectiōe Antiqua, in dicta Auth. res quæ. quæstione. 3. quem illic Corneus columna secunda, refert, & sequitur. Eandem his non citatis defendere conatur doctissimus Gregorius Lopez in. l. 6. titulo vadesimo. part. 5. columna sexta, & septima. Quia his liberis non tenetur auus, nec proauus dotem dare, nec tempore mortis tenebatur: cum nondum eo viuente fuerint nati. Nec compelli poterat, iureve cogebatur propria bona relinquere ad onus istud destinata, vt inde nascituræ ex eius sanguine fœminæ dotem haberent: & ideo obligatio nondum nata transmitti contra eius hæredes non poterat, nec contra possessores bonorum, quæ ipse reliquit. Quæ quidem opinio mihi potius placet, ac verior videtur propter propriam fideicommissorum, ac primogeniorum naturam, quæ in hoc tendit, vt bona illa penes familiam in agnationis, & nominis memoriam illæsa, & integra conseruentur, & perpetuò maneant. Sed & huic opinioni omnino patrociniatur proœmiū Nouellæ Constitutionis Græcæ. 39. à qua deducta fuit Authen. res quæ, paulò antè citata. Fit igitur ex hoc, vt iustior sit ea sententia, quàm paulò antè nos exponere conabamur de præsumpta prohibitione alienationis, etiam in causam dotis, horum bonorum, quæ iure primogenij censentur.

Quod verò obiter hoc in capite sensimus, Principem scilicet derogare posse prohibitionibus & conditionibus, quæ primogeniorum institutioni fuerit adiectæ, vbi ea primogenia fuerint instituta, quia id res exigebat, Regia autoritate: à practicis receptum videtur multis quidem rationibus, præsertim, quòd licet priuatus non possit perfectæ donationi iam à se factæ modum, aut conditionem, legesve aliquas adijcere. l. perfectæ C. de donat. quæ sub modo. Princeps tamen poterit donationibus à se factis modum, & conditionem præscribere. quod Bald. adnotauit in. l. nuptæ. ff. de Senatorib. non ex vi contractus, sed ex vi legis, quæ hanc potestatem Principi competentem minimè impedit: cum his legibus derogare possit, idem sensere Bald. in. l. qui se patris. C. vn. de liber. col. ante. Paul. in. l. rescripta. C. de preci. Impe. offer. & in. l. vltim. C. si contra ius vel utilit. pub. Ioā. Lup. in rep. de donat. §. 16. num. 14. idem tenet Platea in. l. qui fundos. C. de omni

agro deser. lib. 11. & Albert. Brunus consil. 1. colum. 6. & 10. ex ratione dicta. l. qui fundos. quæ vel parum, vel nihil me mouet, vt in hanc accedam sententiam: quam adhuc quidam ex eo probant, quod in his Regnis receptum sit, potuisse Henricū Regem eius nominis secundū donationibus à se factis, & perfectis, postmodum in testamento modum succedendi adijcere, vt quæ donauerat, donatarij haberēt titulò primogenij, vt illis decedentibus absq; liberis ad Regē reuocaretur. Sic etenim iure responderūt Rom. consil. 99. Io. Lup. in rubri. de donat §. 50. num. 6. §. 69. num. 13. & Rode. Suar. in quæst. de maiora. nu. 22. Eadē opinio alia ratione poterit cōfirmari q̄ donatio facta à filio cōsensu & autoritate patris, ab ipso patre profecta videatur. l. in ædib. §. qd̄ filius familias. ff. de donat. & illic Barr. & Paul. Castrès. Fortassis tamē in quæst. quā modò principaliter tractamus, in derogandis vltimis priuatorum voluntatibus, vel cōtractibus, quibus certis quibusdā legibus primogenia fuere cōstituta, contraria opinio iustior, ac verior est: saltem in eum finem probari debet, vt Regij consiliarij, quibus id muneris incūbit, vt his derogationibus expedirent, & alijs priuilegijs concedendis præiungant, raro, & maxima ex causa, eaq; exactissime examinata hoc iure vtatur. Ipse etenim video & in hoc casu aliquot rationes ex superius traditis derogationes istas impedire: cum alioqui facillimè decipiatur illi, qui vel ex Regis autoritate iure primogenij propriū patrimoniū certis sub conditionibus & legibus posteris relinquunt, alioqui non relicturi. Qua de re longius alibi disputabimus.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Censur quid sit? & in dabo, an contractus indicetur censuralis, vel emphyteuticus? & de pœna commissi.
- 2 Annuus redditus licite constituuntur: & inibi vtriusque partis rationes.
- 3 Annuus redditus ad vitam possunt constitui.
- 4 Redditi annui an possint emi ad certum, & definitum tempus?
- 5 Late examinatur, an possint constitui annui redditus obligatione tantum personali? & an perceptis rebus, super quibus fuerit constitutus, permutatur redditus?
- 6 Qualis sit hypotheca, quæ deducitur ex constitutione annui redditus super aliqua re?

- 7 *Hypothecaria actio proponi poterit contra vnum ex pluribus plurium rerum possessoribus in solidum.*
 8 *Constituto reddito super pluribus rebus: an cuiuslibet earum possessor teneatur in solidum.*

De annuis redditibus, an hi possint titulo emptionis in pecunia constitui?

C A P. VII.

ANNUI REDITVS, qui pecunia soluendi frequenter constituuntur: vulgò census appellari solēt: idque adeò receptum est, vt nō inutile sit: an ea vox his redditibus conueniat, breuiter inquirere. Cēsus

etenim is olim dicebatur, qui in bonis haberet centum millia sestertium: quæ quidem iumma apud Hispanos vnus est computus: is verò continet decies centum mille quadrantes, huiusque significationis † autor est præter alios Alconius Pædianus. 3. Ciceronis in Verrem actione. Est item census estimatio patrimonij, vt annum tributū soluatur: dictus à censendo, id est, æstimando. l. vitia. & l. forma. ff. de censib. l. secunda, & tertia. C. de censib. libro vndecimo. l. census. ff. de probationib. l. de creationibus. C. de Episc. aud. Et hæc quidem in prouincijs. Nam in ipsa vrbe æstimatio, & denique census factus est ad distinguendos ciuium status secundum quos muna belli & pacis ciues ipsi pedites, vel equites subirent: vt explicuit Budæus in. l. vltima, de Sutorib. Hinc census etiam dicitur patrimonium ipsum. Iuuenalis, Protinus ad censum, de moribus vltima fiet quæstio. Ouidius in Fastis, Dat cēsus honores, census amicitias. Vlpianus in. l. cogi. ff. ad Trebellia. Censum autem, id est, æstimationem patrimonij primus instituit Seruius Tullus Romanorum Rex, authore Liuius libro .i. ab vrbe condit. Quandoque census pro tributo accipitur, text. in. l. 2. C. sine cens. vel reliq. idque adnotauit Valla in Raudensem, & Matthæi capit. 22. scriptum est. Licet censum dari Cæsari, an non? tametsi Zasius libro secundo. singul. intellect. capitulo tertio, existimet, eam significationem Latinam non esse: etiam si frequentissimus sit eius vsus in eo sensu apud Iuris Ponti-

ficij constitutionem: quibus census appellatur, quicquid alteri datur in signum, & recognitionem subiectionis, iurisdictionis, & Imperij, aut dominij. Sic & census dicitur Iure Pontificio contractus quidam: quo habens plenum rei dominium, eam alteri tradit quo ad ipsum dominium vtile & directum pro centum aureis, ea pactione, vt perpetuò ex ea re sibi decem aurei annui soluantur, quemadmodum notatur in capitulo. constitutus, de relig. domib. Bartol. in. l. 1. §. primo. ff. de publica. Imola in capitulo secundo, ad audientiam, columna secunda, de rebus Ecclesiæ. ex quibus constat differentia inter contractum census, & emphyteusis: siquidem emphyteusis contractus tunc dicitur quando dominus rei ipsam sub annua pensione, vel propter aliud pretium simul & recognitionis solutionē alteri tradit quo ad vtile dominium, reseruato sibi dominio directo: quod probatur in. l. prima. C. de iure emphyteut. vbi hoc explicat Iason. numero. 48. idem Iason in Authen. qui rem, numer. 10. C. de sacrosanct. Ecclesiæ. post Oldra. con filio. 29. & Bart. & Imol. vbi supra, quo fit, vt contractus census similis sit illi, quo agri vectigales constituuntur. l. prima. §. 1. ff. si ager vectigalis, vel emphyteus. peta. Ex hac verò differentia inter contractum cēsus, & contractum emphyteusis deducitur, emphyteutam cessantem soluere pensionem triennio priuatis, biennio Ecclesiæ iure suo cadere. l. 2. C. de iure emphyteut. capit. vltim. de locat. dict. Auth. qui rem, non ita idem efficere contractum censualem. Nam & simile annis census non soluatur, minimè caditur à iure contractus, glo. singul. in dict. cap. constitutus Imol. & Iason in locis paulò ante citatis. Abb. in capit. 1. col. 2. de in integ. restit. & ibi Augustinus Beroius nume. 69. Socin. consil. 167. lib. 2. idem Iason in. l. 2. C. de iure emphy. num. 41. Hippoly. singul. 95. Bart. in dict. §. 1. quorum opinio communis est secundum Deci. consil. 138. colum. 1. quauis Bald. consil. 177. lib. 3. contrariā sententiam dixerit communem esse: Imò in eo dubio, quo licet constet de contractu, non tamē apparet, an is sit emphyteuticus, an censualis, præsumendus est contractus is censualis potius, quàm emphyteuticus: quod eleganter censuit Alberic. in dict. l. 2. & ibi Iason num. 42. Soci. in dict. consil. 197. colum. 2. Hippol. in dict. singul. 95. Deci. item in præfato responso. 138. & Carolus Ruinus consil. 42. libro. 1. num. 7. atque in priuato, idem probat August. Beroius in dict. cap. 1. num. 72. & idē in quæst. 14. quo in loco tenet, quo ad Ecclesiā

siam presumenda esse contractum emphyteu-
ticum in pari conjectura, & dubitatione. Sed &
in Ecclesia priorem opinionem tenet Socin. in
dicto consilio. 167. Et ita bis in praxi fatetur ob-
tinuisse Augustinus Beronius dict. capitul. primò
numero. 72. Solet tamen apponi censuali con-
tractui ea conditio: vt non soluto. censu bien-
nio, aut triennio, ius ipsius contractus pereat
fiatque res ipsa commissæ eaque pactio seruari
debet: cum præsertim lege Regia. 68. Fauri ita
definitum fuerit. Hodie. l. 1. titulo. 13. libro. 5. Re-
copil. Praxis tamen, & forensis vsus apud supra
Regis tribunalia eam legem contractus, & si
omnino expressa sit, tantum admittit, & probat,
vbi census perpetuus constituitur absque redi-
mendi pacto, & res, super qua constitutus est, ip-
sius erat, qui pensionem annuam sibi soluendam
fore tueretur: alioqui benigno quodam iure nun-
quam obinet is, qui rem iure, & ratione comis-
si reddi sibi postulat: quod expressim iure fieri
comprobat Martha. Affict. decisione. 80. Est et-
enim pœna commissi odiosa, rigoremque ha-
bet: à quo æquissime fugitur. Nam & si canoni-
bus statutum sit, non esse admittendas constitu-
tiones, quæ Ecclesiæ damnum & læsionem infe-
rant, capit. 1. de consuetud. nihilominus procedit,
& obrinet ea consuetudo: quæ inductum fue-
rit, emphyteutam Ecclesiæ non cadere emphy-
teusi, etiam si soluere pensionem biennio, aut trien-
nio omiserit: sicuti existimant Abb. in consi. 72.
columna secunda, libro primo. Decius in dicto
capitulo primo, de consuetud. Rochus Curtius
in capit. vltim. eodem titulo. Fol. paruo. 51. col. 3.
& Carol. Ruyaus. consil. 4. lib. 1. Hinc tandè ap-
paret, non proprie, nec ex recta dictionis signifi-
catione etiam, qua canones vtuntur, hos annuos
redditus, qui vulgò super rebus alienis constitui
emuntur, census appellari.

Hos denique annuos redditus non posse licite
emeri: etiam si constituentur ab his, qui verum
rerum, super quibus constituuntur, dominium
habent, probatur his rationibus. Nam & hos cen-
sus annuos redditus dici proprie apparet ex text.
in Clem. exiui. §. cumque annui redditus, de ver-
bo. signi. & ibi Cardin. tradit late And. Tiraq. li-
bro. 1. de retract. §. 1. glol. 6. in princip.

Primum, hanc emptionem annuorum redi-
tuum iniquam esse, probatur: quia primus, & pro-
prius vsus pecuniæ is est, vt per eam cætera res
æstimentur: nõ vt ea sit sui ipsius æstimatio. l. 1.
ff. de contra. empr. vbi Budæ. l. 1. ff. de rer. permu.
§. pretium. & §. item pretium. Insti. de empr. idè

constat auctoritate Aristotelis, lib. 1. Polit. cap. 6.
& lib. 3. Ethic. capit. 5. & Plinij. lib. 33. capit. 1. non
enim congruit, decem aureos, alijs decem itidem
aureis æstimari. Ergo non licet emere annuos re-
ditus pecunia soluendos: & sic pecuniam alia pe-
cunia æstimare: & pecuniam pecunia emere: cū
ex hoc vsus pecuniæ peruertatur: siquidem in hac
specie non est pecunia medium commutationis
alterius rei. Nam & eadem ratione vsura impro-
batur: quia pecunia pecuniæ parit: sicuti primo
huius libri capite ostendimus.

Secundò, hoc idem constat. Nam & mutuum
non tantum verum, sed & fidum, vsuram consti-
tuit, & inducit, cap. ad nostram, de emptione, cap. il-
lo vos, de pigno. capit. in ciuitate, de vsuris, at in
hac emptione annui redditus constituitur in pecu-
nia, mutuum saltem fidum, & interpretatione qua-
dam intercedit: siquidem in contractu mutui de-
bitor tenetur reddere idem genere: & si certū
peratur, transit etenim pecunia in dominium re-
cipientis, & eius est periculum. l. incendium. C. si
certum perat. Sic & in hoc contractu, quo annui
reditus emuntur, debitor, idem genere reddere
tenetur, id est, pecuniam eiusque dominium ad-
quirat: & periculum eius subire cogitur, vsura ve-
ro hic subesse videtur ex eo, quod pecunia immédia-
tè fructuum pecuniarum pro rara sortis, & temporis
parit: & quia debitoris inopia pressi his rediti-
bus constituendis operam dant: quæ admodum
olim solebant vsus pecuniæ vsuris redimere,
deinde habentes pecuniam otiosam hac ætate
ob legum pœnas volentes sceneratitiam artem
effugere, his emendis redditibus auare student: &
in eorum emptionem pecuniæ impendunt: cōmò-
dius lucrū ex ea, quam ex vera vsura percipientes,
vnde contractus hic profectò non potest, nisi
magno cum animæ, & conscientie discrimine
in republica Christiana permitti.

Tertiò hoc ipsum apparet: vsura etenim com-
mittitur, cum aliquid ultra sortem causa mutui
recipitur: quod alibi docuimus: at in his contra-
ctibus, quibus redditus annui pecunia soluendi
constituuntur, quique maximam habent cum
mutui datione affinitatem: aliquid labente tem-
pore ultra sortem ipsam in eodem genere reci-
pitur: nam si quis emerit mille annuos aureos
viginti millibus: annis equidem viginti quinque
sortem recipit, & ultra eam quinque millia, er-
go hic vsuræ subest species, quæ omnino impro-
ba censeretur.

Quartò, hic contractus titulo, & nomine em-
ptionis à quibusdam probatur: nihil commune
habere

habere videtur cum emptione, quæ ex re, & pretio constat. l. i. ff. de contr. emptione. §. pretium Instir. de emptio. l. vltim. C. de præd. decurio. libro. 10. in hoc autem contractu quâvis pretium constituitur: non tamē adest res aliqua, quæ eo pretio vendatur. Fundus etenim, super quo constituitur census, minimē veditur: nec constitutis persona, nec item ipsa annua pensio: cum pecunia sit, igitur emptionis titulus huic cōtractui adscriptus nequaquam cum defendere, aut probare poterit.

Quintò, autoritate doctissimorum virorum hi contractus improbat, siquidem Salycetus in Authentica. Ad hæc. C. de vsuris, ad finem. Henric. Gandauensis quodlibeto octauo, questione vigesima secūda, & Gregorius Ariminensis à Salyceto nominatim citatus hæc reddituum emptionem illicitam, esse censent, & vsurario criminij admodum similem: quibus suffragantur plures rationes, quas disputandi gratia Conradus, & alij, quorum statim mentionem faciemus, expressim adducunt.

Contrariam sanè opinionem probare conabimur, vt manifestum sit, hos contractus modò in Christiana Republica frequentissimos, non omnino illicitos esse: nec statim impietatis, & vsurarij sceleris damnandos esse eos, qui pecuniam in horum reddituum emptionem impenderit. Et primò constat, vsufructum posse pecunia emi l. necessario. §. vltimo. ff. de peri. & com. rei vendit. alijsque titulis constitui. l. 3. ff. de vsufruct. §. vltim. Instir. de vsufruct. ergò sic annuus reditus saltem in fructibus emi, & vendi potest. quod ne vnquam ex doctis, & sapientibus negauit, vt inquit Io. Maior in. 4. Sent. dist. 15. q. 42. col. 1. probant latè Conrad. de contractib. quæst. 82. Ioannes à Medina de restitutione, capit. de censibus idem & in pecuniæ reditu erit omnino dicendū, sicuti apertissimè, & euidenter constat in domibus, & alijs rebus, quæ redditum pecuniariū præstant, & præstare solent: in his etenim apparet ex sententia omnium vsufructum, vel partē eius emi pecunia posse: is verò vsufructus pecuniarius est. Et idè satis vrgēter probatur: vsufructum etiam in pecunia soluendum, pecunia emi posse. Quid ergò obsecro, vetat, & pecuniarios redditus pecunia emi?

Secundò, hos annuos redditus pecunia emi posse, etiam vt in pecunia soluantur: deducitur ex eo, quòd annuus reditus est, merx, & inter bona immobilia computatur à iure. text. est singul. in Clem. exiui. §. cumque annui redditus, de verb.

significat quem dixit inibi singula esse. Cardini idem probatur in Auth. de non alienand. aut permut. reb. Eccles. in princip. verb. vult enim, optimus text. in d. si quis inquilinos. ff. de lega. 1. in princ. & iubemus nulli. in princ. ibi, ciuiles annonas. C. de sacrosanct. Eccles. l. hac edictali. §. his illud. C. de secund. nupt. latè Alex. & Iason in. l. à diuo Pio. §. vltim. 2. limit. ff. de re iudicat. idem Alex. in. l. si constante. §. vltim. colum. vltim. ff. soluto matrimo. Alciat. in. l. mouentium. ff. de verbo. si gnifica. latius Andreas Tiraque, libro. 7. de retractu. §. i. gloss. 6. num. 4. Quod si hic reditus annuus, merx censetur: siue inter mobilia, siue immobilia computetur: id enim parum refert, emi pecunia procul dubio poterit.

Tertio, eadem sententia probatur: quia ius percipiendi hos annuos, & pecuniarios redditus: æstimari potest pecunia: cum affectat realem possessori vtilitatem: igitur vendi, & emi iustissimè potest.

Quartò, omnium consensu receptum est, me posse titulo donationis constituere Titio super domo mea decē aureos annuos in perpetuum aut temporarium redditum: & deinde Titium, eundem redditum pecunia vendere posse: quòd & ipse Henricus Gandauensis fatetur, igitur, quid vetat me eisdem redditus posse modo constituere, ac pecunia vendere? nulla profectò ratio adduci poterit, quæ verum discrimē inter hæc duo constituat.

Quintò, hæc pars instituitur autoritate Iustiani in Auth. vt hi qui obliga. sed habe. perhib. res minor. §. quoniam. versi. licebit, iuncta glo. inibi. ex quibus constat, licitum esse curatoribus pecunijs minorum annuos redditus pecuniarios emere, idem probatur eiusdem Cæsaris Nouella constitutione. 160. quæ, & si in vulgatis codicibus desideretur, refertur tamen inter Græcas, Haloandri Nouellas: quo in loco manifestè hic contractus, tanquam licitus probatur, & distinguitur à contractu mutui, & vsurario, quam quidem constitutionem retulit Carolus Molinæus in tract. de contract. q. 75. num. 586.

Sextò post variā, & satis controuersam veterum concertationē tandem hæc sententia probatur cōstitutione prima à Martino Quinto cōdita anno Millesimo quadringentesimo vicesimo tertio: & secunda à Calixto Tertio anno itidem Millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto statuta: quæ quidē constitutiones habentur inter extrauagantes communes titul. de emptio. & vendi. quæ meminerit Conrad. de contract.

tract. quæst. 83. conclusio. 14. Rauenna in capit. in ciuitate, de vsur. Ioan. Maior in. 4. Sent. distin. ctio. 15. quæstio. 42. Catalogus gloriæ mundi, par. te. 12. considerat. 99. Fallentia. 25. Tiraquellus libro. 1. de retract. §. primo. in gloss. 6. numero. 15. Carol. Moli. de contract. quæstio. 10. num. 140. & Ioan. à Medina de restit. capit. de censibus, imò & ante has constitutiones eandem opinionem probarunt Innocent. & alij magis cõmuniter in dicto capitulo. in ciuitate. Bald. in reper. l. i. iururandum, col. 40. ff. de iureiur. Anchar. in disputatione incipiēti. Antiquis, & modernis temporibus, & plerique alij, quos adducunt Tiraq. in dicta gloss. 6. & Carol. de contract. in princip. num. 20. adducitq; plures rationes Conrad. quæstione. 79.

Non oberunt huic decisioni ea, quæ primo loco adduximus. Nam, vt primæ rationi satisfaciamus, quãuis proprius vsus pecuniæ, sit in hoc institutus, vt per eam reliquæ res æstimentur: non vt ea sit sui ipsius æstimatio, nihil impedit, quin ex secundo, & improprio vsu, pecunia sit sui ipsius æstimatio, & cum alia pecunia cõmutetur: sicuti & proprius, ac primus calcei vsus est ad pedem tegendum: improprie tamen, & secundus erit ad eius cum alia re permutationem, nec illicitum erit pecuniam cum pecunia permutari: si cuti nec calceum cum gladio: secundum Arillo telem lib. 1. Poli. cap. 6. & 7. Tho. lib. 2. de regim. Princip. cap. 14. Caiet. in tract. de cambijs. cap. 5. & Syluest. verb. vsura. 4. quæst. 2. & 3. quo fit, vt licet in his reditibus emendis pecunia cum pecunia permutaretur: non inde colligi posset probatio efficax, qua cogeremur horũ redituũ emptio nem dãmare. Deinde nemo vnquam dubitabit, posse pecuniã autem cum argentea permutari: item & argenteã cum aurea: ergo & pecunia certæ quãtitatis vnica solutione data permutari poterit cum pecunia, quæ minori summa, pluribus minoris summæ solutionibus reddēda est: siquidem minores illæ, & plures solutiones, hac vnica maiori æstimantur. Et præterea tollit ipsam primam rationem ea consideratio, qua constat, in his reditibus constituendis, & emendis pecuniam non esse pretium, nec sui ipsius æstimationem: sed ius illud percipiendi annuam pensionem pecunia emitur, & illud ius pretio æstimatur: sicut iurisdictio: ius percipiendi tributum: ius percipiendi fructus alicuius rei. Sic etenim hoc ius percipiendi annuam pensionem, & reditum annuum: quod formatum, & incorporeum est, pecunia emitur, & venditur: quod elegãter probat

Carol. Molin. in dict. tract. de contract. num. 20.

Secunda ratio ex eo tollitur, quod in his contractibus, nec mutuuum interueniar verum, nec interpretatiuũ, siquidem in mutuo cogitur quis fortem soluere: at in his contractibus venditor, qui reditum annuum constituit, nuquam cogitur fortem reddere. Item in mutuo sub vsuris est principalis obligatio ad fortem, & accessoria ad vsuras: in his vero contractibus est principalis obligatio ad annuam pensionem, non ad fortem, vt docet Carol. in dicto tracta. de contractibus, quæstione septuagesim. Nec in his contractibus quibus annui reditus etiam in pecunia constituuntur, vsura potest dari. Ea etenim adest, cum aliquid vltra fortem percipitur, & sic vsura præmittit sortis obligationē: hic verò nulla est obligatio ad fortem: quia illa perpetuò alienatur & transit in recipientem, si ipse nolit redimere annum reditum, quamobrem in hac specie nihil vltra fortem recipitur: sed loco sortis perpetuò ab alienatæ, reditur: quemadmodum tradit Carolus in dicto libro de contractib. numero. 19. cuius rationes maiori virtute hos contractus tuantur, & defendunt: quando annui reditus perpetuò constituuntur absque pacto redimēdi: de quo inferiùs latiùs agemus: nam tota horum cõtractuum improbatio, & vitia, quæ eis obijciuntur, tendunt in eum finem, vt annui reditus cum pacto redimēdi omninò à Republica Christiana rejiciantur.

Tertia prioris sententiæ ratio minime obtinet: cum in his contractibus mutuuum nequam intercedat: & ideo vsura maxime aliena sit ab emptione horũ redituũ, quemadmodum paulò antè ostendimus in proxima respõsione.

Quartum itidem non oberit fundamentum: quia in his emptionibus non emitur pecunia, nec annua pensio: sed ius percipiendi annuam pensionem: sicuti in primæ rationis respõsione probauimus. His igitur constat, licitam esse horum redituuum emptionem: etiam si in pecunia pensio annua soluenda sit.

Ceterum, quo res ista manifestiùs ad proximam deducatur, obseruandũ est, has constitutiones Romanorũ Pontificũ, qui contractus hos licitos esse decreuerunt, non tantũ obtinere in reditibus antiquitus constitutis: nam hi vendi, & emi possunt absque aliqua dubitatione secundũ Abb. in disputatione incipiēti: Augerio. vltim. dubio. Sed etiã in his reditibus, qui modo tẽpote contractus nouiter constituuntur: quod in eisdem constitutionibus apertissime probatur: & tenet expressim

rit, recepturus sit: modo in arbitrio boni viri in-
tra limites iusti moderaminis contineatur. Nam
si nihil posset percipi ultra pretium: sequeretur,
eodem pretio emendum esse annum redditum
ad triginta annos, quo perpetuus: & ite inde con-
stat, eisdem esse valoris annum redditum tempo-
rarium, & ad certum tempus constitutum, cuius
& perpetuus, ut patet in reatu temporario consti-
tuto ad viginti annos: qui si ad rationem vnus
pro viginti foret emendus, eodem profecto pre-
tio posset emi perpetuus redditus.

Verum in hoc, de reatibus annuis emendis,
tractatu, elegas ab omnibus iuris vtriusque diu-
ni, & humani professoribus quaestio discutatur:
que tractat, an necessario hi redditus sint consti-
tuendi super certis fundis, aut rebus, alioqui sint
propterea illiciti, & eorum constitutio iniqua? Et sa-
ne plerisque visum est, hos contractus illicitos fo-
re censendos, & eorum emptionem usurariam, vel
saltem huius criminis vitio suspecta: & ideo re-
probanda fore. Ex ipsis constitutionibus Roma-
norum, Pontificum, a quibus traditur, hos annuos
redditus super bonis aliquot constitui, & idem ra-
tione probatur, cum alioqui iniquum esset em-
ptore nullum subire rei emptae periculum: sed
semper tutum esse, redditumque saluum fore, contra
l. prima, C. de peri. & como. rei vend. §. cum au-
tem. Inst. de emptione, unde oportet ad iustitiam
huius contractus, quod redditus constituatur su-
per bonis certis: ita ut peremptis illis perimatur
& census, secundum Io. de Ligniano in capit. in ci-
uitate, de usur. & in capit. vltim. quaestio, l. eod. ti-
tul. Areti. consil. 151. viso themate, col. 3. Abb. in
disputatione. colum. vltim. Laurent. de Rodulph.
in Summa, verb. usura, versic. 78. Chassanz. in ca-
tologo Glor. mundi, par. 12. considerat. 98. Fal-
lgar. 25. eundem consil. 63. num. 6. vbi sentit hanc
sententiam comunem esse, cui suffragatur opi-
nio Innoc. qui in dicto capit. in ciuitate. scribit
de his contractibus agens, illicitum esse, quod ille, qui
dicitur emptor constituat in se redditum, vel cen-
sum, quo se obliget ad reddendum in pecunia,
vel in specie alia plus, quam acceperit. Quae qui-
dem verba auctore Cardin. col. 3. ibidem diffici-
lem habent intellectum. Sed Petrus de Rauenna
in eodem titulo. Lauren. dict. quest. 12. & Syluest. ver-
bo, usura. 2. §. 12. videntur ea aperire, dum existi-
mant, illicitum contractum, quo quis consti-
tuat redditum annum duodecim super re, quae
octo tantum reddit: obligatione tamen praemi-
sa, qua constituens re ipsam promittit incolere

pro illis duodecim ratione mercedis. Fit igitur
ut haec pactio illicita sit, ex eo, quod pars redditus an-
nui verè super re aliqua non constituitur. Imò
tradit constanter Chassanz. in dict. faller. 25. idem
in consuet. Burg. ryb. 11. §. 6. in princ. & consil. 63.
num. 6. non posse hunc annum redditum constitui
nec enim super omnibus bonis alicuius, & si su-
per rebus incertis: sed oportet quod super rebus cer-
tis constituatur, adduxit huius sententiae aucto-
res Conrad. & Lauren. à Rodolph. quorum prior
quest. 83. conclus. 13. & posterior in dict. cap. con-
suluit. 2. par. quest. 13. contractum expressim appro-
bant tenentes, fat esse ad iustitiam huius contractus
quod redditus constituatur super omnibus bonis
alicuius, vel super rebus incertis: ita quod non sit
necessaria certarum rerum nominatio, idem asse-
runt Io. à Ligniano in dict. cap. vlt. quest. 1. & Ca-
rol. Moli. de contract. in princ. num. 22. Est igitur
comunis omnium sententia, necessariū fore, ut hic
contractus licitus sit, nec censetur usurarius, quod
constituatur redditus super bonis aut rebus ali-
quot, alioqui constitutis annuis redditibus super
persona vendentis: illicitus erit contractus. idem
tenent Lauren. dict. 2. par. quest. 11. 15. & 18. Flo-
rent. 2. par. titul. 1. cap. 8. §. 10.

Ego sane, & si videam frequētissimò omnium
consensum in hanc sententiam itam esse, iure verius
esse cenleo, annum redditum etiā pecunia soluen-
dum etiā cum pacto redimendi, constitui posse co-
lum obligationi personali: absque generali, incer-
ta, speciali, vel certa bonorum, vel rerum assignatio-
ne, & hypotheca. Nec sum primus huius opinio-
nis, & sententiae auctor: siquidem in specie eam iam
pridem ante nos probarunt Conrad. de contract.
quest. 74. & 75. pluribus adductis rationibus: &
quest. 83. conclus. 13. Carol. Molinæ. de contract.
num. 22. & apud Hispanos Ioannes à Medina vir
in signis eruditionis in tractat. de restitutio. qua-
estione de censibus. colum. 5. penes quos latissi-
ma est, & omnium diligentissima huiusce con-
clusionis probatio, ipse nihilominus paucis eam
veram esse ostendam, quam & post primam hu-
ius operis editionem palam defendit Domini-
cus Soto libro. 6. de iustitia & iure, quaestio. 5. ar-
tic. 1. Sed & Io. Maior in. 4. distinct. 15. quaestio-
ne. 44. * Et Othomanus de usuris, capit. 14. li-
bro. 2. * Eandem veram esse, quanuis obiter
existimauit.

Primum etenim constat, iuste, & licite, posse ita
hunc annum redditum constitui, & contractum
horum reddituum, ac pactionem fieri: ut redditus con-
stituatur super certis bonis, quibus perceptis ad-
huc

huc venditor teneatur redditū solvere: nec ea obligatio bonis: & rebus nominatis extintis, alia est, nec esse potest, quā personalis, vt constat: igitur hic redditus super persona tantum constitui poterit, id verò, quòd adsumpsimus ad hanc argumētationem probatur in eisdem Romano Pontificum constitutionibus: quarum priorū versicul. sed ad hoc & posteriori, in versic. sed idem ementes, sentiunt ipsi legumlatores, quòd peremptis bonis, super quibus census fuerit constitutus, salua maneat obligatio ad annum redditum: licet non possint venditores cogi ad solutionem sortis, & pretij, quòd datum fuit pro ipso iure percipiendi annuos redditus: etiam cum pacto redimendi. Nam si peremptis bonis, & rebus, foret itidem perempta obligatio soluendi annum redditum, hoc expressim Romani Pontifices explicuissent: sicuti de obligatione reddendi sortem in specie responderunt, vnde fit, vt hæc emptio annuorum reddituum possit ea conditione, & lege fieri: quòd etiam peremptis bonis, nihilominus maneat venditor obligatus ad pensionis solutionem: id què in praxi plerumque tractatur.

Secundò, eadem sententia comprobatur ea ratione, qua constat, posse quempiam gratis personalis obligatione promittere alteri annuam pensionem pecunia soluendam: & eam super ipsius personam constituere: igitur idem efficere poterit propter pecuniam, constituto sibi, & soluto pretio: cum nulla valeat, nec possit discriminis ratio congrua assignari.

Tertiò idem apparet, quia potest quis locare ob mercedem pecuniæ operas suas, l. qui operas & l. in operis. ff. loca. ergo & eas vendere potest, nec ex hoc libertatem vendit.

Quartò, si contractum istum, de quo tractamus, diligenter examinamus: procul dubio deducemus ab eius radice, obligationem ad solutionem annui redditus præcipuam, esse personalem: fundum autem, vel rem ipsam, super qua redditus constituitur, accessoriè adponi pro certiori, & saniori solutione: & ideo rem ipsam specialiter nominatam: iure pignoris, & hypothecæ accedere, text. celebris in l. fundus què. & ibi Bartol. ff. de annuis legatis, cuius ipse memini in caput. Raynuntius, de Testamen. §. 10. num. 7. inde fit, vt principalis obligatio, quæ personalis est, hic consideretur, non accessoria, & ideo etiam ipsa re perempta, & extinta adhuc manet obligatio personalis ad annui redditus solutionem, optimus text. in l. creditor. qui non idencū. ff. si cer-

tum petatur, & in l. aduersus, vbi gloss. Barto. & Bald. C. de actio. & obliga. ea etenim est natura pignoris, & hypothecæ: vt etiam si pignora petierint, debitor ipse teneatur æs alienum solvere: quòd apertissimi iuris est: quam obrè, vbi hic annuus redditus titulo emptionis, & vèditionis constituitur sepe re, vel fundo, qui non est ementis sed vendentis, & redditum constituentis: quauis minimè expressum fuerit, quòd perēpta re, maneat obligatio personalis salua, nihilominus tacitè id intelligendū est, saluaque manet obligatio personalis ad solutionem annui redditus super re perempta constituti: quòd in hac specie tradit Carol. Molin. in consuetud. Parisien. titulo. 1. §. 11. numero. 15. quo in loco docet, aliud esse quando redditus constituitur super certo prædio limitatè ad illud: ita quòd constituens, & eius hæredes non teneantur ad solutionem illius redditus, nisi ratione rei & quandiu illam possideant: nam tunc perempta re, perimitur & ipse redditus, nec vlla adest personalis obligatio, quòd est omnino, ac perpetuò hoc in tractatu considerandum.

Hæc verò hypotheca, quam huic obligationi personali de soluendo annuo redditu, appositam esse censemus, nō omnino sequitur leges aliorum pignorum, & hypothecarum. Nam licet alioqui possessor tertius, qui nec contraxit, nec contrahenti hæres exitit, conuentus hypothecaria possit opponere, excussionis nōdum actæ exceptionem, authenti. hoc si debitor. C. de pignori. cum alijs similibus, possessor tamen prædij, super quo annuus redditus fuerit constitutus, conueniri poterit ad eius solutionem, etiā nulla facta, nec præmissa excussione: quia hæc redditus constitutio super aliquo prædio hypothecam inducit, fortiorem quidem omnibus alijs quo ad hunc effectum absque præiudicio priorum creditorū: cum videatur ius quoddam super ipso fundo constitui tanquā onus ipsius fundi: quòd transeat in quemcunque eius possessorem: & ideo quilibet etiam singularis successor: qui fundum possideat, cogendus erit hunc redditum solvere, ad deuoè præmissa obligatione emptorè ipsum recognoscere, vt dominum illius iuris percipienti annuum redditū ex ea resicit in specie adnotarunt Guido Papæ, quæstione. 42. & quæstionè 376. & Chassanæ. in consuetud. Burgun. rubrica. 11. §. 6. in princip. numero secundo, & in versic. aduerte, numero decimo sexto, qui & si hæc opinionem potius ad consuetudinè Gallie, quàm ad ius commune referant: præmittunt tamen idem

idem esse, vbi annui redditus constituuntur super aliquo fundo tanquam ius reale, & seruitutis ad hæretis eidem fundo: quemadmodum & apud Hispanos passim constitui solent. Sic sanè quod diximus non esse necessariam excussionem, vt possessor fundi ad solutionem redditus conueniri possit, ab eadem radice procedit, & notat Chasfanç. d. §. sexto. & rubr. §. 2. nu. trigésimotertio.

“ * In hac siquidem redditus annorum cōstitutione
 “ ne super certis prædijs actio hypothecaria prin-
 “ cipalis censi debet tametsi iure ordinario si res
 “ pro solutione debiti, quod non renascitur quo-
 “ tanis fuerit obligata, hypothecaria personali a-
 “ ctioni accessoria est, quod optime explicat Boe-
 “ rius decisione. 295. numero. 16. *

Hinc etiam deducitur, posse annui redditus emptorem si voluerit, omisso tertio fundi possessore agere ad annuū redditum aduersus ipsum constituentem vel eius hæredes, & si ipsi non possideant rem super qua redditus fuerit constitutus, quod iure, & consuetudine, ac ipsius contractus legibus palam constat. hoc autem fieri non posset, nisi concederemus, & verum esset, hos redditus actione sola personali plerunque subsistere. sed & si hæc sententia vera sit in eo, qui redditum vendidit, & constituit, & in eius hæredibus: in eo tamen, qui tertius possessor est, & ratione huius possessionis coactus fuerit recognoscere ipsum creditorem, titulumque nouum eidem facere, non idem erit. nam hic tantum erit obligatus redditum soluere, dum fuerit eiusdem rei possessor, quòd si res illa absque fraude possessoris, qui recognouerit, ad alium deuenit, non poterit prior possessor ad solutionem redditus conueniri. Quia recognitio personalis obligatio, & titulus nouus, non plus afficit quo ad substantiā obligationis ipsum recognoscentem, quam is antea virtute possessionis tenebatur. Interponitur etenim ea obligatio etiam personalis ex necessitate possessionis, & oneris, adhærentis rei possessæ. & ideo est intelligenda solum in quantum necessitas ipsa postulat: cum non fiat animo inducendæ nouæ dispositionis: sed ad effectum, vt possit competere executionis ius cōtra ipsum recognoscentem: sicuti probare nititur Caro. Molina. in consuet. Parisi. §. vndecimo. numer. 19. cuius opinionem ipse intelligerem veram esse: nisi aliud expressim instrumento recognitionis probetur: siquidem id obseruandum erit: cum voluntate cōtrahentis adscriptum fuerit. illud tamen erit obseruatione dignum quòd aduersus tertium possessorem habentem ius à debitore annui redi-

tus habet locū ius executionis paratæ quo ad ipsa bona specialiter pro solutione constituta, si in contractu fuerit appositum pactum de non alienandis illis rebus: sicuti frequentissimè apponitur, quòd deducitur ex notatis à Roderico Xuarez in repeti. l. post rem. ff. de re iudicat. post octauam ampliationem ad legem Regiam.

Constat igitur, in his annuis redditibus constituendis non esse necessarium, quòd constituantur hi redditus super bonis certis, nec incertis: imo posse personali tantum obligatione præmissa cōstitui, quanuis pauci reperientur emptores, qui eos emere velint aliter, quam super bonis, & rebus certis constitutos, vnde apparet eam bonorum adsignationem: & appositionem potius fieri in vtilitatē creditoris, & ementis redditum, quā in commodum debitoris, qui redditum vendit, & constituit: & cum tanto iustior sit hic contractus quanto facilior est, & minus grauis ipsi venditori, qui coactus necessitate, & inopia ita cum creditore contrahit, planè sequitur, non minori iure licere hos redditus constituit absque rerum, & bonorum obligatione, quem si eis nominatim huic iuri suppositis venditio redditus fiat: quòd tradit Carolus Molinæus de contractibus. num. 22.

Non obstant constitutiones Martini Quinti & Calixti Romanorū Pontificum: quia in eis mentio fit horum cōtractuum iuxta communem vsum contrahendi: nempe constitutis his redditibus super rebus, & bonis certis ad maiorem ementis tutelam, & indemnitatem, & vt is certiore, & tutiorem habeat redditus solutionem, quam si in persona tantum agere posset. Nec tamen ex hoc inibi vetitum est, eosdem contractus fieri præmissa tantum personali obligatione.

Quod item diximus in prioris sententiæ probationem, facillimè tollitur, cum emptor in his contractibus minimè emat ipsas res, super quibus constituitur redditus: sed ius percipiendi annum redditum, & illius iuris periculum ad eum pertinet. Nam si res perirent, aut non suppositis rebus, venditor moreretur absque hæredibus, & bonis, profecto ius omnino vanum esset: eiusque periculum satis ipsi emptori incumbere. Imo multo maius periculum emptori imminet, si redditus hi annui obligatione tantū personali constituantur, quam si super certis rebus fuerint cōstituti. Et ideo rei emptæ hac in specie periculū ad emptorem omnino pertinet, & quandoque maius: siquidem melius est pignori incumbere, quam in personam agere. Et præterea si adhuc viuente venditore periret res, super qua fuit redi-

tus constitutus non posset cogi venditor redditū illum super alia re constituere: quemadmodum probat Carol. Molin. de contract. 8. vnde satis periculi immineret venditori, & imminet, qui in personam sapissimè agere cogetur. Deinde non est inconueniens, quod venditor rei venditæ periculū subeat: modo pro hoc periculi onere subeundo aliquid vltra solitam estimationem: quasi pretium periculi recipiat. l. periculi. ff. de naut. faenor. l. prima. C. eodem tit. quod patet in venditionem annui redditus certi, & perpetui iusto pretio æstimati: siquidem & ad iusti pretij æstimationem considerandum crit: quod nullum emptori vel parum, aut leue periculum incumbit. Non oberit itidem, quod ex Inno. autoritate asserere videntur Lauren. à Rodulphis, Petrus de Rauenna, & Syluest. paulò antè à nobis citati. Quia id falsum esse apparet ex his, quæ modo adduximus: cum personalis obligatio sufficiens sit ad annui redditus cōstitutionem. Et profecto Innocent. aliam mentem, aliumque sensum habet diuerium equidè, ab eo, quod præcitati Docto. opinantur. Censet etenim iniquum esse cōtractum quo diues aliquis habens domū quotannis reddentem tantum quinque, eū vendit pro centum pauperi non habenti vnde pretium soluat: constituenti tamen octo, aut decem super eadem domo annuatim soluenda, addita personali obligatione. Et adhuc ipse opinor sententiam Inno. falsam esse, modo iustum pretium annui redditus accedat. quo quidem intercedente nō video quid iniquum in eo contractu fiat. venditur etenim domus ipsa iustè pro centum aureis: licet tantum quinque quotannis reddat ex locatione: emptor autem cum nō possit pretium hoc cōuentum soluere: pro eodem pretio constituit annum reddituum perpetuum, vel redimibilem iustè æquiualentem pretio centum aureorum, vnde idem est, ac si venditor centū aureos, quos accepisset ab emptore in pretium domus, statim tradat ipsi emptori in pretiū annui redditus constituendi. quamobrem si in pretij æstimatione iniquitas absit, vterque contractus compedio fieri rectissimè poterit. quod & alibi nos adnotauimus ad l. curabit. C. de actio. empt. cap. 4. huius libri. nume. 6. Hæc vero hac in questione respondemus rationibus his animaduersis, & exactè consideratis, quæ etiam seclusa quacunque lege humana, huius contractus, quo annui redditus constituuntur, & emuntur soluendi in pecunia, iustitiam, & ius demonstrant. Nam eo iure, eaque ratione, quibus contractus hic iu-

stus censetur, rebus quibusdam nominatim, vti in genere expressis, super quibus annui redditus constituuntur: eisdem profecto iustus item censendus erit, si personalis tantum obligatio contractui accesserit. Tamen si pius, ac Christianū lectorem admonitū esse velim, vt omnino ab hoc cōtractu absteat, ne fortassis ei occasione pateat in republica Christiana amplior vsuris locus.

Quæritur deinde, quid si annuus redditus decem aureorum constituatur super tribus prædijs aut domibus: quæ quidem ad plures, & tertios possessores deuenerint: qui nec contraxerunt cū emptore annui redditus, nec eius heredes sint, qui illum vendiderit? An emptor possit in solidum à quolibet possessore exigere integrum annum redditum, vel teneatur omnes possessores pro rata, vt aiunt, in iudicium vocare: nempe quemlibet pro tertia parte tantum, aut pro ea, quæ attendita & inspecta conditione cuiuslibet pretij: ipsum contingere potest annui redditus onere? Qua in re oportet prænotare, creditorem, cui plures res fuerint iure hypothecæ obligatæ, posse aduersus quemlibet ex pluribus & earundem rerum possessoribus in solidum agere ad integram debiti solutionem, nec posse cogi contra omnes, actionem hypothecariam, aut contra eorū quemlibet pro rata deducere in iudicium. hoc probat tex. secundum glos. & Bar. ibi in l. Moschis. ff. de iure fisci. quo in loco ipsum constat verum esse, etiam si hi possessores non sint heredes, nec successores illius, qui actione personali tenebatur. idem Corne. consil. 135. lib. primo. Ioan. Ferraricensis in practic. libello responsionis ad actionem hypothecariam. §. exceptionem. numero 24. Iason in. §. item si quis in fraudem. numero 128. Instit. de actioni, Antoni. Fanensis de pignoribus. primo membro. 8. partis. princip. numero 50. quam sententiam iure veram esse censet Matthæus Afflic. in constitutioni. Neapolita. libro 1. rubri. 17. num. 26. quibus suffragatur, quod hypotheca est indiuidua. l. rem hæreditariam. ff. de cuictio. l. pignoris. ff. de pignori. Bald. in l. quando. C. de distract. pignor. Et quod alioqui creditor cogeretur cum pluribus rerum possessoribus litigare, & à pluribus separatim particulares solutiones recipere maximo cum discrimine, & grauissimis expensis. Contrarium tamen placuit Dino in dict. l. Moschis. Ioan. Fabro in dicto. §. item si quis in fraudem. numer. 26. & Chassanxo in consuetu. Bur. rub. 5. §. 2. nume. 37. quam opinionem æquiores esse, & ea ratione seruari in Regno Neapolitano testatur Matthæ. Afflic. in dict. nu-

de num: Vigeliu sexto. Nec omnino prior sententia probatur in dict. l. Moschis. imò fortassis hæc posterior: cum inibi Iurisconsultus respõderit: contra omnem possessionem agendũ esse. quæ quidã responsio intelligi poterit, et contra omnẽ possessoreẽ pro re possessa, & eius ratione, ac pro eius parte agatur: & sic pro rata, deinde tax. in li. creditoris. ff. de distractione. pigno. l. prima. C. si vnus, ex plurib; heredibus credit. vel deb. procedant, quando debitor ipse possidet, vel aliquis ex eius heredibus omnes res obligatas, aut aliquam partem. Nã eo casu hypothecaria actio cõpetit in solidum pro re possessa per vnũ ex heredibus: nec fit diuisio quo ad hoc sicut fieret quo ad actionem personalem: quod optime explicat Socius in consilio septuagesimo quarto. col. pen. li. 1. Quamobrem quibusdã visum est, pluribus possidentibus res hypothec titulo obligatas, qui nõ sunt debitor, hæredes modo posse trẽditoreẽ hypothecaria agere aduersus quolibet eorum in solidum, sed oportere pro rata, vt aiunt, & parte possessa eos in iudicium vocare, quorũ opinio profecto maxima æquitatem habet. Sed nihilominus prior sententia verior est, & omnino comprobatur auctoritate Iurisconsulti in dicta. l. Moschis. Quia dictio omnis singularis numeri, cui libet in solidum auri tribuit. gl. Bart. alij in d. l. Moschis. Bart. Imola, & Doc. in lib. oc. art. ff. de heredibus instituta. Sic & Specula. tit. de obligatio. & solutio. §. 1. in qua dragesimo sexto. vericul. item debitor meus. eandem opinionem elegit, quam ipse opinio magis cõmunitam esse. Sed quia hypotheca, quæ deducitur ex constitutione annui redditus super aliquo fundo, aliqua ex parte differt ab arbitarijs hypothecis: & præterea quodãmodo similis est contractui quo iuxta formam iuris Pontificij census constituebatur, & modo constituitur ad imitationem fundi vectigalis: existimo quod constituto annuo redditu decem aureorum super tribus fundis ea constitutio in vim & virtutem constitutionis annui redditus non sit in solidum, sed pro parte, cui libet fundo iuxta eius qualitatem & quantitatem competentem, intelligenda: vnde si hæc tria prædia ad tres eorum singulares possessores decernerent, quilibet pro æqua & iusta parte annui redditus cogendus erit cum solvere, & recognitionem ac recognitionem facere, non equidem in solidum: secundum Guidonem in præp. p. 1. questione. 432. Chassane. in dict. §. secundo. numero trigesimo quarto. Rupellanus in libro primo Forensi. Institutio. capitulo decimo. et text. singulari in capitulo constitutus.

de re legio. domi. vbi Panor. mit. numer. octauo Anchar. numero decimotertio. huic sententiæ plurimum suffragantur. Et ideo ad questionem propositam respondendum esse cõseo, ratione, & iure constitutionis annui redditus, non posse nec ad recognitionem redditus, nec ad ipsius solutionem per creditoreẽ cogi, nec in iudicium vocari tertium possessorem: nisi pro rata, & pro ea parte, quæ distributione facta pertinere potest ad reẽ per eum possessam: non autem in solidum: quod præter auctoritatem Guidonis, Chassani, & Rupellani ratione comprobatur: quia hæc hypotheca deducta a constitutione redditus irregularis est. Et licet regularis esset propter æquitatem, quæ modo ad intellectum dict. l. Moschis. insinuasimus, isthac opinio admittenda erit. non infior opinionem istam dubiam esse atque ideo in praxi apud Hispanos rarissime receptam fuisse: imò scio contrarium definitum iudicium sententia esse frequentissime. Nam & decisio capituli constitutus. obtinet in censu, & pensione constitutis super pluribus Ecclesijs. quo casu materia subiecta exigit ex mente contrahentium, quod quilibet Ecclesia pro parte onus illud sentiat. deinde illud habet locum in proprio censu, cuius vetera iura meminere. Sed tamen etiam in hoc redimibili, fortassis casus contingens, eiusque circumstantiæ iudices persuadebunt, vt opinionem Guidonis sequantur.

Quod si ad solutionem redditus agatur hypotheca ordinaria, quæ solet apponi in genere erga alia bona constitutis redditum præter illa, super quibus & speciatim fuerit constitutus: tunc locus erit actioni in solidum aduersus quemlibet tertium alicuius rei possessorem, iuxta Barto. opinionem in dicta. l. Moschis. imò & si ex pluribus constituentis redditum hæredibus vnus rem aliquam ex his super quibus redditus fuit constitutus, possideat: pro rata tantum non in solidum conueniendus erit ad recognitionem, & solutionem annui redditus. Cum non agatur eo casu hypothecaria actio simpliciter, sed ratione constitutionis, & assignationis annui redditus super eadem re: quæ facta videtur pro rata, & distributive: licet in hac specie aduersus constituentis hæredes contrarium censeat iure verius esse. Rupellanus in dicto capitulo decimo. par. l. primam. C. si vnus ex pluribus creditor. vel deb. heredita. quæ quidem obtinet, vbi ordinaria hypothecaria agitur: at nos hic tractamus de quadam hypotheca, quæ non omnino similis est cæteris: sicut superius adnotatum est.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Ex pacto adiectionis in diem, vel legis commissoriae dominium transferretur absque noua traditione.
- 2 Pactum retrouendendi, etiam si fiat verbis directis non inducit translationem dominij absque noua traditione.
- 3 Intellectus. l. si cum venderet. ff. de pign. actio.
- 4 Pactum de retrouendendo, cum alioqui licitum sit, contractum tamen suspectum reddit.
- 5 Quid de pacto de retrouendendi dationi in solum adiecto, vel emptioni annuorum reddituum?
- 6 Latè discutitur interpretatio tex. in. l. Regia. l. titu. 2. lib. 8. ordinat.
- 7 Annui redditus an emi possint ea lege, vt intra certum tempus liceat eos, non postea redimere.
- 8 Pactum, quod venditori non liceat ante certum tempus rem redimere, an sit licitum? & quid in annuorum reddituum emptione?

Pacti quod de retrouendendo vulgò dicitur, propria vis, & natura expenditur.

CAP. VIII.

QVONIAM HAC Ætate in his constituendis annuis retribus reuendendi pactio sæpius apponitur, opportunè tractabitur, quam viam hæc pactio in contractibus habeat quo ad translationem domi-

nij, & an ex pacto de retrouendendo præsumatur contractus usurarius? Nam hæc clausula reuendendi solet ita varie concipi, & scribi, vt nõ leuis sit dubitatio, an transeat dominium rei venditæ in primum venditorem statim, quòd conditio vel tempus secundæ vèditionis euenerit, absque alia traditione. Qua ratione aliquot conclusiones explicabo, quo hæc controuersia facilius dissolui possit.

- I Prima conclusio. Ex pacto * adiectionis in diem, vel legis commissoriae transfertur dominium absque noua traditione, & ideo competit rei venditatio. subijciam ad faciliorem intellectum vtriusque pactionis exempla. Est etenim

pactum legis commissoriae: cum ego Titio rem vendo centum aureis, & eam trado ea lege, & conditione, vt si intra mensem pretium non soluerit, res sit inempta. Pactum autem adiectionis in diem concipitur in hunc modum: vendo rem Titio ita quidem, vt si intra mensem alius meliorem conditionem attulerit, aut pretium addiderit, res sit inempta: adueniente siquidem conditione transit dominium absque traditione in priorem venditorem, qui legem cõtractui dixerit. text. optimus in. l. si quis hac. ff. de rei vèdicatione. vbi in princip. traditur exemplum adiectionis in diem, & de pacto legis commissoriae. text. in. l. vlti. ff. de lege commi. l. commissoriae. verb. vendicare. C. de pactis. inter empto. & vendit. glo. communiter recepta in. l. traditionibus. C. de pact. Bald. Sali. & alij in. l. ab emptione. ff. eo. Barto. & Paul. in. l. in diem. ff. de aqua pluuiæ. ar. cen. idem Barto. in. l. tertia. §. Marcellus. ff. de in diem adiectione. text. ad idem in. l. si hominem. ff. de vlcupio. & in. l. si duobus. ff. de diuersis. & tempore. præscriptio. tradit Deci. in consilio. 187. numero quarto. ex quibus apparet hæc opinionem communem esse. Quæ planè procedit non tantum in pacto concepto verbis legis commissoriae specialibus, & expressis: sed & in eo, quòd æquipollentibus verbis additum fuerit. Nõ enim verba, quæ a iureconsultis legi commissoriae adscribuntur, de forma sunt: sed sufficiunt æquipollentia, vt sunt omnia, quæ important contractus resolutionem ipso iure, & directo, quæ sunt hæc: habeant contractus pro infecto: & illa verba, quæ executionem facti significant, & præmittunt resolutionem ipso facto, text. & ibi Bald. in. l. vltim. §. primo. ff. de rescin. vendit. sicuti cõstat, vbi actum fuerit, quod in defectum solutionis possit venditor sine iudicis ministerio rem ipsam adsumere, possidere, & frui propria auctoritate. quod in specie adnotauit Carol. Molin. in consuet. Parisi. titulo primo. §. vigesimotertio. numero vndecimo. cuius sententia iudicio supremorum iudicium confirmata fuit, quemadmodum ipse Carolus testatur in Alexan. consilio. 10. libro. 1.

Hæc verò conclusio iure, & frequenti omnium consensu admittitur, vbi pactio ista apponitur contractui venditionis statim, & vt aiunt, in continenti. Nã si ex interuallo adscripta. additæ fuerit: vtcunque fiat, etiam verbis directis & proprijs legis commissoriae, vel adiectionis in diem cõcepta sit, non transfertur dominium in venditorem primum absque traditione. glo. celebris in dict. l.

di. l. ab emptione. verb. cogaris. quā inibi Doct. sequitur. Bald. Saly. & Deci. in dict. l. traditionibus. Paul. Castren. in l. prima. ff. de donationi. Alexan. & Arer. in l. qui absentis. §. primo, columna secunda. ff. de acqui. possidem Alexand. in l. prima. columna tertia. ff. soly. matrim. idem Alex. consilio decimo. num. septimo. libr. primo. & alij plures, quorum meminit Andreas Tiraquel. libro secundo. de retract. §. primo. glof. 7. nume. quarto, & quinto. Nec enim ex his pactis legis commissoriae, vel adiectionis in diem ipso iure resoluitur venditio: cum hæc pactiones ex interuallo in conventionem deducuntur. Quamobrem oportet semper advertere, & hac in re perpendere: an hæc pacta in ipso contractu statim scripta, & conuenta fuerint, an ex interuallo in pactiōnem adducta.

Secundò, eadem conclusio planè vera esse censetur, quando pactio legis commissoriae, vel adiectionis in diem concipitur verbis directis: si vero verbis obliquis concepta fuerit, constat nō transferri dominium absque noua traditione: secundum glof. insignem in l. prima. ff. de donati. & inibi Barto. & Paul. Castren. idem Paul. l. prima. colum. secunda. C. de pact. inter empt. & vend. Alexan. in l. Pōponius. §. præterea. ff. de adq. poss. colum. vltim. Iason in dicta. l. ab emptione. numero septimo, & octauo. Rube. consilio quinquagesimo octauo. numero secundo. Curti. Senior. consilio duodecimo. Alexan. in dict. consil. 20. columna tertia. Bald. Salycet. & Paul. in dict. l. ab emptione. quorum opinio communis est, si cui fatetur Andr. Tiraquel. in dict. glof. 7. nume. 17. & eam probat text. in l. tertia. C. de pactis inter empto. & vendito. Qui ea lege, inquit Imperator Alexander, prædium vendidit, vt nisi pretium reliquum intra centum tempus restitutum esset, ad se reuertatur: si non precariam possessionem tradidit, rei vendicationem non habet, sed actionem ex vendito. Hactenus Imperator, ex quo apparet, verbum, reuertatur, esse obliquū quemadmodum & verba hæc, redeat, pertineat, atque his similia. Nec hæc communem sententiam in pacto legis commissoriae verbis obliquis concepto negare auste possumus propter auctoritatem text. in dict. l. tertia. in pacto adiectionis in diem, etiam si id verbis obliquis conceptū fuerit: eadem sententia periclitatur auctoritate Iuriconsulti in dict. l. si quis hac. ff. de rei vendic. cuius verba, subiiciam ad aperriorem huius rei probationem. Si quis hac lege, inquit Vlpianus, emerit, vt statim meliorem conditionem attule-

rit, recedatur ab emptione: post allatam conditionem iam non potest in rem actione uti. Sed & si cui in diem addictus sit fundus, ante quam additio facta sit, uti in re actione potest postea non poterit. Hec Iuriconsultus, qui expressim mentionem facit, pactiōnis adiectionis in diem, & verbis obliquis conceptæ: dum scriptum est, recedatur ab emptione, & tamen asseuerat post allatam conditionem meliorem, dominium ipso iure ab emptore in venditorem transferri. Et idem in. 2. part. responsi traditur, nec est vlla differentia inter primam & secundam partem: nisi quod in prima, nulla dies adiecta fuit pacto, at in secunda dies certa pacto fuit scripta. Quod si dixeris Bartolum sequutus in priori responsi parte, ea verba: postea non poterit, esse referenda ad emptorem, qui rei vendicatione vult agere contra venditorem, aut habentem causam ab eo: quia tunc & si emptor habeat rei vendicationem repellitur tamen, & excluditur exceptione pacti. Hæc profecto interpretatio maximam habet diuinationem, verbaque Iuriconsulti satis singularia plurimum restringit: siquidem cum ea generalia sunt, actionemque in rem emptori minime competere indefinitè significant. Bart. ea interpretatur ita durè, vt parum significasse Iuriconsultum censeat. deinde si Bart. interpretatiōnem admittamus: falsum profecto videbitur, quod Accursius ibidem celsit scribens, in eadē Iuriconsulti responsione probari, speciale esse ex pacto legis commissoriae, & adiectionis in diem, dominium transferri absque traditione in venditorem. quod post Accursium satis receptū est. Accursius autem hanc specialem assertiōnem tradit in eiusdem tex. speci.: scilicet, ubi concepta fuit pactio verbis obliquis: ergo saltem ex hoc apparebit auctoritas glof. aduersus communem sententiam. Præterea in secunda parte text. sunt eadem verba, actionem in rem denegantia, quæ in prima: & tamen constat in ea parte emptori aduersus omnes actionem in re negatam esse: igitur Bartoli expositio non admodum est Iuriconsulto conueniens: etiam si dixeris in secunda parte verbis directis conceptam fuisse pactiōnem: cum hoc ex eo responsio minime deducatur, nec constat, magis conceptam fuisse pactum verbis directis, quam obliquis: imò generalis est Vlpiani responsio. Quamobrem ego censeo satis dubiam fore opinionem communem in pacto adiectionis in diem: nisi quis probare velit verbum hoc recedatur ab emptione: esse directum, quod Barto. negat in dict. l. si quis hac. &

Salyc. in l. traditionibus. atque ibidem Claudius columna secunda. C. de pact. Nec oberit text. in dict. l. 3. C. de pactis inter empt. & vend. quia tractat de pactione legis commissoriae: quae & si in contractu venditionis permessa sit, non est admodum iusta: cum apponatur in poenam non soluti intra certum diem pretij. Et idè mirum non est, si ex eo pacto verbis obliquis concepto, dominium absque noua traditione in venditorem minimè transferatur.

2 Secunda conclusio: pactum de retrouendendo etiam si verbis directis fiat, non inducit translationem dominij absque traditione. Vnde fit: vt & si dictum fuerit: quod oblato pretio emptori à venditore res sit inempta, nihilominus oportet, traditionem accedere solutioni pretij. Nam & cum speciale sit in pacto legis commissoriae, & adiectionis in diem, quod non requiratur traditio: inde deducitur, in pactione reuendendi non idem esse: imò traditionem exigi ad translationem dominij: sicuti tenuerunt Bart. in l. prima. numero decimo. ff. de donatio. Barto. & Salyc. in l. si praedium. C. de edilit. actioni. Arerin. in l. qui absentis. §. primo. ff. de acquir. possessio. Iason in l. ab emptione. column. tertia. ff. de pact. Corne. consilio nonagesimo sexto. column. vltim. libro primo. Carol. Ruinus consilio trigesimo secundo. numero decimo quinto. & vigesimo sexto. libro primo. & consil. sequenti. Curtius Senior dict. consilio duodecimo. Angel. in l. si quis hac lege. in principio. ff. de rei vendic. Imola in capit. illo vos. numero decimo sexto. de pignori. quorum opinionem sequitur, asseuerans eam communem esse Alexand. in consilio decimo. libro primo. numero quinto. hanc etiam sequuntur Catellianus Cotta dictione Pactum: & alij per eum relati. quibus suffragatur textus, in dicta. l. si praedium. C. de edilit. actioni. ratio item satis vrgens colligitur ex l. secunda. C. de pactis inter emptor. & vendito. qua probatur, venditori ex pacto de retrouendendo actionem personalem competere: quamobrem manifestum est, non transire dominium in venditorem: quia: nemo actione personali agit ad rem propriam consequendam: nisi conditione furtiua. l. vltim. in fin. ff. vlt. ff. quemadmod. caue. & in §. sic itaque. Institur. de actionib. quin & hanc opinionem, quam diximus communem esse, tenet Paul. Carden. consilio. 306. quanquam longa. libro secundo. idem in l. si à te. C. de pact. int. empt. & vendit. Nam quod pactum de retrouendendo verbis obliquis appositum, non habeat hunc ef-

fectum, quod transferatur dominium in venditorem absque traditione: proculdubio ab omnibus frequentissimo omnium consensu receptum est, secundum Cumanum in l. prima. ff. de donatio. & ita à plerisque probatum est, quos nominatim citat Andreas Tiraquell. in dicto lib. secundo. de retract. §. primo. glossa septima. numero duodecimo. quo in loco diligenter hanc quaestionem tractat. Ego sanè fateor frequentiori doctorum sententia probatum esse, non transferri dominium in venditorem ex pacto de retrouendendo verbis obliquis concepto: eamque opinionem admitti à Paulo Castrensi in dict. l. si à te. & ab omnibus his, quos in hac secunda conclusione citauimus. quod si pactum reuenditionis verbis directis fiat, & conceptum fuerit: Bart. in dict. l. prima. numero decimo. & idem auctor, quorum modo meminimus, paucis exceptis, itidem asseuerant, non transferri in venditorem ipso iure dominium: sed necessariam esse traditionem, eamque opinionem arbitror communem, aut saltem magis receptam esse. Nam Alexad. & alij, qui Bartoli opinionem communem esse censent, expressim & hanc communem fore fatentur. Nec tamè ea probatur in dict. l. secunda. C. de pact. int. empt. & vendit. cum in ibi ratum agatur de pacto retrouendendi iuxta communem formulam, quae obliqua est, concepto: non autem de formula legis commissoriae, vel adiectionis in diem: & sic de verbis directis. quod Accurs. ibidem sensit, qua ratione aptior est huic Doctor. sententiae text. in dict. l. si praedium. qui fortissimam exhibet huic opinioni probationem. Verum & in hac specie, quod pactum de retrouendendo verbis directis appositum, inducat ipso iure dominij translationem absque traditione, iure probare nituntur, & constanter adserunt Paul. in dict. l. si à te. Cuman. in dict. l. prima. ff. de donatio. Curti. Senior in additione ad eius consil. 12. in fine. Paul. Castrensis. in l. qui absentis. §. primo. ff. de acquir. possessio. & ibi Alexand. numero septimo. idem in l. si ita quis. §. ea lege. numero quinto. ff. de verb. obligar. Cynus in l. prima. quaestione prima. C. de rebus alienis non alienand. Bald. in l. ea lege. numer. septimo. C. de condic. ob caus. & ibi Salice. in 2. & vltim. opposit. Rubeus consilio. 146. columna tertia. Deci. consilio. 187. numer. quarto. Carolus Molin. in consuetud. Parisi. §. vigesimo tertio. numero vni decimo. Nicolaus Boernus decisione. 182. numero decimo nono. Iason consilio. 211. libro secundo. numero secundo. idem consilio. 128. libro quarto.

quarto, numero quarto. vbi hanc opinionem asserit communiosem esse. idem fatetur Tiraq. in dict. gl. 7. numero decimoquinto. eam sequutus, quibus ad stipulatur text. in signis in. l. voluntate. §. vlti. ff. quib. mod. pig. vel hypothe. solua. cui non potest congruè responderi. Et ideo hæc opinio iure verior mihi videtur: nõ obstante. l. si prædium, quia ibi actio redhibitoria datur emptori, resoluta emptione ad hoc, vt venditor cogatur rem accipere, & pretium solutum reddere ipsi emptori. Nec adeo recepta est contraria sententia, quod omninõ teneamur eam communẽ esse fateri: siquidem plures posteriorem hanc opinionem in specie asseruerant, & sentiunt Iaco. & Alber. in dict. l. traditionib⁹. in fin. C. de pact. & plerique alij. si eorum rectum sensum consideremus. Constat enim resoluta venditione ipso iure dominium, quod in emptorem translatum fuerat, in venditorem iterum transmitti absque traditione: quia per hanc resolutionem, quæ ipso iure fit, omnia in pristinum statum redire: auctore Iurifconsulto in dict. l. voluntate. §. vltim.

Cæterum vtcunquẽ sit, etiã si sequamur priorem & Bart. opinionem: illud omittendum non est, eam sententiam obtinere quo ad dominium directum & directam in rem actionem: siquidem vtile dominiũ, & vtilis in rem actio absque traditione competit: & venditori ex pacto reuenditionis etiam iuxta communem formulam obliquè conceptam. text. singular. in. l. si cum venderet. ff. de pignorat. act. quo in loco Paul. de Castro hoc adnotauit. idem ex ea decisione colligunt, & probant Anania in capit. conquestus. de vsur. columna tertia. Massuerus in praxi. tit. de retract. numero quarto. Socin. cõsil. 80. libro. 3. columna prima. Burgensis in ca. ad nostram. de empt. & vendit. numero. 60. Deci. consilio. 61. 4. num. 4. Anto. Rube. cõsil. 58. colum. 2. Tiraq. dict. gl. 7. nume. 7. Rogerius à Mota in. l. traditionibus. C. de pact. num. 54. dicens hanc opinionem Pauli Castrensis magis communem esse, quam testatur in Parisiensi prætorio seruata, & receptam fuisse Chassanz. consilio. 33. colum. 3. & idẽ in ducatu Sabaudia Hieronym. Cagnolus in. l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. nu. 84. eaque apud Pictones consuetudine admittitur: quam Tiraque. refert. dic. libr. 2. §. 3. eandem opinionem sequitur Angel. Arret. in. §. item si. num. 22. Insti. de exceptio. non obstat. text. in dicta. l. secunda. quo probatur, actionem personalem dari venditori: quia non inconuenit actionem personalem simul, & vtilem in rem alicui ob ean-

dem causam competere, sicuti expressim probatur in dict. l. si cum venderet. vbi datur actio in rem simul cum actione in factum. Verum Alex. in dict. consilio decimo. libro primo. Curri. Senior dicto consilio duodecimo. Iason in dicta. l. ab emptione. numero octauo. Hieronymus Cagnol. in dict. l. secunda. numero octuagesimo secundo. & Aymon consilio duodecimo. numero septimo. ab hac Pauli Castrensis sententia recesserunt existimantes, etiam vtile dominium minime transferri, nec transmitti in venditorem ex pactione ista reuendendi: nec ei vtilem actionẽ in rem competere: conanturque respondere auctoritati Iurifconsulti in dicta. l. si cum venderet. dicentes, inibi ideo competere actionem in rem debitori: quia creditor non transtulit in emptorem dominium per venditionem pignoris: sed tantũ ius ipsum pignoris. quod & Cumanus fatetur in. l. prima. ff. de donat. probatque Regia. l. 48. titulo decimotertio. part. 5. quæ quidem responsio minime satisfacit: cum in eadem specie, cuius meminit Iurifconsultus, dominium translatum fuerit in emptorem ex eo quod distractio pignoris facta fuerit per creditorem consentiente debitore, qui dum hunc consensum exhibuit, ius redimendi rem, & reuenditionem sibi excipisse videtur, cum ratam habeat venditionem à creditore hoc ius in vtilitatem emptoris excipiente factam. At si dixeris, apud Iurifconsultum nõ constare, nec de consensu; nec de ratificatione debitoris: fatebor equidem id expressim inibi non significari: sed tamen colligi tacite, aut saltem dicendum erit, venditionem factam fuisse à creditore lege, & iure permittentibus: & ideo translatum esse dominium in emptorem: quod omninõ probatur in dict. l. voluntate. §. vlt. quã obrem mihi plurimum placet Pauli Castrensis sententia.

Hinc apparet quid dicendum sit in ea quæstione: qua quæritur, vtrum venditor ratione pacti de retrouendendo possit oblato, & consignato pretio rem consequi à tertio possessore qui hæres emptoris non sit? Nam qui Paulum Castrensem in dict. l. si cum venderet. sequuntur, necessario concedunt, & fatentur, posse venditorem à quocunque possessore, etiam si is hæres emptoris non sit, rem petere vtili rei vindicatione: qui buscunque verbis concepta fuerit pactio: atque ita præter alios Carolus Molin. in Alexã. cõsil. 10. scribit, quadam æquitate fieri, vt venditor habeat aduersus quencunque possessorem actionẽ in factum in rem scriptam. Nec tamen me latet

Alexand. Imolensem, & eos qui eidem subscripserunt palam contrarium probare, negantes, actionem venditori ex eo pacto competere aduersus tertium possessorem, sed tantum personalem contra emptorem & eius heredem. quod idem Paul. Castre. sibi parum constans fatetur in dict. consil. 306. libro secundo. ad finem. & sensit in dict. l. si à te. C. de pactis. int. empt. & vendi. atque itidem scio posse in acerrima disputatione responderi ad Iurisconsulti responsum in dict. l. si cum venderet. Et nihilominus opinor Pauli de Castro sententiam in praxi recipiendam fore. cui adde Guido. Papæ consil. 46.

Sed & si refellenda foret opinio Pauli, tunc in ea quaestione, quam modo tractamus, inquirendum erit, an verum sit, quod de pacto retrovendendi Pau. idem & alij opinantur, cum id fuerit verbis directis conceptum: nam qui censent ex eo dominium transmitti in venditorem absque traditione statim oblato, & consignato pretio: facile, imò omnino concedunt, actionem in rem posse aduersum quencunque possessorem in iudicium deduci. qui verò contrariam veriorum esse censerent, negabunt planè, actionem aliquam venditori contra tertium possessorem, qui heres emptoris non sit, competere.

His sanè explicitis constat, pactiōem retrovendendi licitam omninò esse non tantum iure Cæsarium. dict. l. secunda. C. de pact. int. empt. & vendit. vbi Angelus, & Paul. Castrensis. Regia. l. quadragesima secunda. titulo quinto. part. 5. sed & iure Pontificio: sicuti ab speciali argumentatione deducitur à text. in capitul. ad nostram. de empt. vbi Ancharr. Abb. & Imol. idem Ancha. consil. 30. Et idem in animæ iudicio secundum
4 Conradum. quaestione. 83. Alberi. † in dicta. l. secunda. Archid. in capit. plerique. decima quarta. quaestione tertia. Et probatur Leuitici, capitulo vigesimo quinto. cuncta regio, inquit dominus, possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur. quod latè tradit Andreas Tiraq. in libr. secundo. de retract. in princ. quo in loco Latinè appellat hoc pactum retractum conventionalem: aut pactiōem reuendendi. tractat & idem Corasius libro tertio Miscell. capitulo nono. atque ideò admodum opportunè dubitatur, quæ fuerit ratio: vt à Romano Pontifice in dicto capitul. ad nostram. ob pactiōem istam contractus venditionis iudicetur præsumptione quadam vsurarius? quidam etenim censent, hanc præsumptionem non ex sola pactiōe reuendendi adsumi: sed ex tribus simul in venditionis contractu

contingentibus: pactiōe scilicet ista: modico pretio, & ipsius emptoris consuetudine exercendi artem vsurariam. Nam hæc tria necessariò ad iungi oportere, vt contractus præsumatur vsurarius, existimant Cynus & Salyce. in. l. ab emptiōe. C. plus valer. quod agitur. Cardinal. in Clementina prima. §. vltim. quaestione decima octaua. de vsur. quam opinionem sequuntur asseuerantes eam esse communem Alexand. consilio. 109. colum. vltim. libro quarto. Capola de simulat. contractuum. columna prima. sexti casus. Corne. consilio. 4. libr. 1. Corasius lib. 3. Miscell. capitul. 9. Tiraquel. libro. 2. de retract. in præfatione nume. 5. idem asserit Antoni. Burgenfis in dicto capit. ad nostram. de emptiōe. vbi Anchara. & Cardinal. eadem sententiam probant, quos & Deci. sequitur consil. 167. qui non audet asserere eam magis receptam esse: sed tamen id testatur pluribus citatis authoribus Hierony. Cagnolus in dict. l. secunda. C. de pactis int. empt. & vendit. colum. 3. quibus ad stipulatur: quod pactum reuendendi licitum omninò censetur: venditioque minori pretio, & viliori fieri debet ad iustitiam commutationis, quam si liberè absque redimendi pactiōe fieret: sicuti Panor. fatetur in dict. capi. ad nostram. column. 2. & plures alij, quorum sententiā rationibus, & authoritatibus probabimus hoc libr. cap. 10. igitur minimè conuenit contractum venditionis cum redimendi pactiōe, illicitum iudicare ex pretij vilitate, & ex modico pretio: cum id necessarium sit eidem contractui accedere, vt iusta existimetur venditio: quod est in hac disputatione omninò considerandum.

E contrario, quod sit satis ad præsumptionem vsuræ, venditionem factam esse cum pacto redimendi, vel reuendendi, & viliori pretio: probat text. iuxta quorundam interpretationem in dicto capitul. ad nostram. vbi Romanus Pontifex ex his duobus præsumit contractum esse vsurarium. idem ex eiusdem responsi authoritate scribit gloss. in capitul. conquestus. de vsur. quam sequuntur inibi Panormi. & Anani. Antoni. Abb. Barr. & Burgenfis, numero quadragesimo sexto. in dicto capit. ad nostram. Alberi. in. l. tertia. C. plus valere, quod agitur. Alexand. in additionibus ad Bartol. in. l. Iulianus. §. idem Papinianus. ff. de actionib. empti. Marthæ. Afflict. decisione Neapoli. 339. Imola in capitul. illo vos. numero 13. de pignoribus. Alexand. consilio. 54. libro. 6. quam & communiori sententia probatam esse testantur Panormi. consil. 76. libro primo. Ferrati.

rati. caut. 17. Chassanæ. in consuetu. Burgun. rubri. §. primo. nume. 22. Thomas Grammati. de cisto. nume. 29. Matthæ. Afflict. in rubrica. de feudo dat. in vicem legis commiss. numer. 105. Pau. Parisi. consil. 55. num. 29. & consil. 54. nume. 62. & alij plures per eum nominatim citati: quorū item sententiam in Prætorio Rotæ seruata sæpè fuisse asserit, eam sequutus Cassado. decisi. 1. de vsur. Et in Neapolitano Senatu Matthæ. Afflictus ac Thomas Grammati. in prædictis decisionibus. Sed si exactius pensitemus Romani Pontificis responsum in dicto capit. ad nostram. planè constabit, hanc communem opinionem ea decisione minimè probari. Nam præter alia ibidem expressa, quæ ad hanc rem induci possunt, apparet, emptorem mutuum à venditore petitum negasse, & ex ea causa coactum fuisse venditorem urgente inopia, domosque & oliuas eidem vendidisse, apposita pactione pacti reuendendi, & viliori pretio, quàm ipsæ res iusta æstimatione valerent. Vnde nimirum si ex his Romanus Pontifex præsumpserit, eum contractum in fraudem prohibita vsuræ gestum fuisse. Deinde aliud in eam pactionem deductum fuit: quod maximam suspicionem fraudis iure optimo exhibet: nempe definitio illa, & restrictio temporis, quo res erat redimenda à creditore, aut iterum ab eo emenda. Conuentum etenim est, quod venditor ab emptore à septennio vsq; ad nouennium posset rem ipsam oblato, vel reddito pretio prioris venditionis, vt propriam rem titulo reuenditionis habere: siquidem hæc conuentio nimis est suspecta: quia emptor ipse certus est in quocunque euentum se habiturum præcipuos septem annorum fructus: quos ultra sortem percipit, quibus profectò rationibus satis compertum est, in præmissa Decretali, contractum vsurarium censeri, non ex his duabus conditionibus, quas ad hoc sufficere existimant gloss. Abbas, & sequaces: sed ex alijs coniecturis quæ efficacem vsuræ præsumptionem inducunt, præsertim quod in eiusdem Decretalis specie non ita simpliciter actum est pactum de retrouendendo: sed potius inter emptorem, & venditorem conuentum est, quod si venditor pretium reddidisset, aut obtulisset, res vendita illi restitueretur, hoc autem pactum longè distat à pacto retrouendendi: atque maiorem habet vsuræ suspicionem: cum potius naturæ pignoris conueniat: cuius ea est natura, vt siue noua conuentione, oblato pretio res pignorata debitori restitatur. l. si rem. §. omnis. ff. de pign. actio. Et ideo

pactio ista, cuius Romanus Pontifex in dict. capit. ad nostram. mentionem fecit, maiorem simulationem arguit: sicuti tradunt Corneus in dict. consilio quarto. libro primo. & Carol. Ruinus consilio decimosexto. numer. vndecimo. libro quarto. Imò eam pactionem contractui venditionis adiectam, vsurariã esse seclusus alijs coniecturis, scribit Hieronym. Paulus in Prouinciali & practica Cancellariæ, Folio. 24. cui in hoc minimè consentio propter authoritatem Cæsarium in dict. l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. & quia absque vlla labe, & vitio, si fraus absit, pactum id contractui venditionis accedere poterit. Sat igitur erit hactenus insinuasse, non probari omnino in dicto cap. ad nostram. duo ratum sufficere ad suspicionem, & præsumptionem vsuræ: nempe pactum retrouendendi, & pretij modicitatem: quanuis id plerisque ita visum fuerit.

Cæterum ad sedandum hunc opinionū conflictum ipse opinor, hanc controuersiam, & eius definitionem delegandam esse arbitrio boni viri, ac iudicis discreti, qui ex varijs coniecturis arbitretur, contractum vel iniquum esse, vel iusta ratione tolerandum: quod & Corneo vilium est in dicto consilio quarto. libro. primo. quandoque etenim ex pactione retrouendendi, & modico pretio absque alia præsumptione iudex æstimabit, contractum vsurarium, & illicitum esse: quandoque præter hæc duo & alia erunt exigenda ad vsuræ, & fraudis suspicionem. Hoc verò iudicis arbitrium ex pluribus instrui poterit. Primum equidem si cum pactione retrouendendi contingat, valde modicum pretium pro re ipsa dari, profectò maximum signum erit, eum contractum fraudis & vsuræ esse participem: absque eo quod probetur fænerandi consuetudo: sicuti Carolus Molinæus censet in tracta. de contractibus. questione quinquagesimal sexta. & in Alexand. consilio quinquagesimo quarto. libr. sexto. Sic secundum eundem ab hoc contractu venditionis cum hac retrouendendi pactione, etiam si venditio facta sit vili pretio, aberit vsuræ præsumptio, si emptor bona fide contraxerit omnino ignarus huius grauissimæ læsionis, quæ ex modicitate pretij venditori fuerit illata: cum enim emptor purauerit iusto pretio emere, satis æquum est, eum censeri fraudis, deceptionis, ac vsuræ in expertem.

His accedit, quod contractus hic, si à rustico, aut muliere fiat, non sic præsumendus erit vsurarius, ac si ab alio esset factus, secundum Baldum in. l. cum allegas. & ibi Fulgosi. C. de vsuris. Iaso.

in. l. si quis id quod. notabi. 5. ff. de iurisd. omn. iudic. & in. l. iuris ignorantia. col. 1. C. qui admitti. Tiraquel. post alios in dicto libr. 2. de retract. in princip. numer. 34. qui in eadem præfatione posuit aliquot coniecturas, ex quibus in hac pacto ne poterit vel augeri, vel minui præsumptio vsuræ. idem & aliam tradit lib. 1. de retract. in præfatione. numero. 37.

Sed & an hæc vsuræ præsumptio, quæ oritur ex huiusmodi pactioibus: oportet in datione insolutum, dubitari solet. Et placet quibusdam, non ita facilè hanc suspitionem subesse huic dationi in solutum, quæ fit ob causam necessariam & in cuius actu non interuenit pecuniæ numeratio, quæ allicit, & inescat homines, vt in simplici venditione, & ideo in datione in solutum non esse fraudem nec vsuram ex pacto retrouendendi, etiam modico constituto pretio, præsumendam, asserunt Fulgosi. consil. 134. colum. 2. Deci. consil. 28. vers. nec obest quod datio. Cagnolus in. l. secunda. C. de pact. inter empt. & vendit. colum. 3. limitatio. 2. quos Tiraquel. sequitur in dicto libr. 2. de retract. in præfatione. nume. 27. contrarium tenuerunt Angel. consil. 243. ad finem. Imola consil. 93. colum. vlti. & consil. 99. Barba. consil. 51. lib. 1. Cassador. decisione. 2. de vsuris. Paul. Parisi. consil. 54. num. 62. & 69. quibus ego libenter accesserim: modò bonus vir arbitrium ex coniecturis varijs huic suspitioni accommodet: atque omnia exactissimè perpèdat, & cuncta rimetur ad eliciendam contractus simulationem.

Tandem ex prænotatis apparet, annuos redditus emi licitè posse hac expressa pactioe: vt venditori liceat eos redimere: atque ita constat, horum reddituum venditioni iustè accedere posse pactioem retrouendendi: etiam si redditus in pecunia constituentur: quemadmodum expressim statutum est in dictis Romanorum Pontificum constitutionibus. & probant latè Conrad. in tracta. de contractib. q. 83. & Ioan. Maior in 4. sent. distin. 15. q. 43. qui asseuerat, hanc opinionem ab omnibus receptam esse. Nec emptio horum reddituum ex eo illicita censerit debet, quòd pactioem istam redimendi habuerit: modò iusto pretio redditus constituentur: absitque omnis vsuræ præsumptio, quod ita planè admissum est ferè in toto orbe Christiano, vt iam non liceat rem hanc in dubium reuocare.

Alfonsius verò vndecimus huius nominis Castellæ Rex apud Complutum, Anno Domini Millesimo Tricentesimo Quadragesimo octauo legem edidit †, quæ prima est in vulgatis Regijs

ordinationibus titul. 2. libr. 8. qua sancitum est, contractum venditionis ex eo vsurarium censerit, quòd fuerit appositum reuendendi pactum: aut rem venditam, redimendi pretio intra certum tempus restituito: vel post certum diem, & non prius restituendo: modò actum sit, fructus rei venditæ interim dum non redimitur ad emptorem pertinere. Hacenus ipsa legis summa: ex qua ego iuxta sensum apertiore deduco, alterum ex duobus cum clausula de percipiendis præcipuis ab emptore fructibus, efficiere contractum venditionis vsurarium: nempe vel pactum redimendi, aut retrouendendi intra certum diem restituito pretio: vel ita cõceptum, vt post certum tempus liceat venditori & non prius pretium reddere remque ipsam habere. Et ideo videndum erit, an iure eadem Regia constitutio, quamlibet ex his pactioibus satis idoneam esse censuerit, vt venditionis contractus vsurarius sit iudicandus? Nam pactum redimendi, aut retrouendendi intra certum diem pretio reddito, licitum esse, planè constat: nec ea lex contractum iniquum facit: quod omnes fatentur: modò iustum rei pretium venditioni accesserit. Est etenim in mera facultate vèditoris quancumque voluerit intra tempus definitum, etiam in crastino die redimere. Et ideo ea pactio licita videtur esset: quanuis Regia lex ex ea contractum venditionis vsurarium esse, statuerit. Vnde oportet inuestigare rationem: quare constitutio prædicta ex hoc pacto velit, contractum venditionis vsurarium esse. Et verè nihil aliud ad hanc rem aptius excogitari potest, quam quod simul & cum hac pactioe apposita fuerit clausula de percipiendis fructibus ab ipso emptore interim dum res ipsa non redimitur. Hoc autem mirum fortasse videbitur: cum ea conditio propria sit pacti de retrouendendo: siquidem ante redemptionem emptor fructus omninò percipit sibi: nec eos tenetur in pretium imputare. text. & ibi Docto. in. l. secunda. C. de pactis. inter emptorem & vendit. nisi dixerimus, conditionem à iure contractui etiam absque expressione conuenientem, si tamen ea expressa, & scripta fuerit, in contractibus præsertim suspectis, inducere fraudis præsumptionem: iuxta Baldi sententiam in. l. tertia. C. plus vale. quod agitur. versic. quid si in instrumento. & Felin. in capitu. si cautio. numero. 70. de fide instrumento. cum insolitæ cautiones, & clausulæ simulationem, & fraudem præ se ferant. argumento glos. in. l. si quis sub conditione. ff. de conditioni. institutio. vbi Baldus, & Ange. idem Angel.

Angel. in l. penultima. C. de euictionib. & Gerardus à Petra sancta in singula. septuagesimo septimo. Ex quo infero, in emptione annuorum reddituum, quæ proculdubio odiosa est, vt constat, & fatentur, ac probat Tiraquel. lib. 1. de retract. §. primo. glo. 6. numer. decimosexto. & Carolus Molinæ. de contractib. quæstione quinta. ad finem. Iensis Innocent. in dict. capitulo. in ciuitate. de vsuris. & plerique alij, qui hunc contractum illicitum esse constanter asseuerarunt, non esse hanc pactionem admittendam: imò si fiat hæc emptio annui redditus hac apposita pactione, vt venditori liceat intra tempus certum redimere redditum constitutum: postea verò maneat is perpetuus, tunc hac sublata pactione etiam post tempus licita erit, & permessa redemptio: quod probatur in dictis constitutionibus Martini Quinti, & Galixti: quibus hic contractus permittitur, modo libera maneat venditori redimendi facultas: nec ea per pactionem aliquam restringatur. & in specie ista adnotauit eleganter Carolus Molinæus in dict. libr. de contractib. quæstione quinquagesima. numero. 352. tametsi Conrad. de contractib. quæstione. 83. conclusio. octaua. & Ioannes à Medina de restitutione. capit. de censu redimibili. velint, etiam hanc conditionem licite adscribi, & adijci. posse annui redditus pecuniarij emptioni: modo iustum pretium arbitrio boni viri constituatur. Qua in re oportet animaduertere, annuos redditus tanto maioris æstimationis esse, quanto magis ipsa redimendi libertas restricta fuerit. quod cum manifesta ratio nis sit, probatione minime indiget. Et probatur libertatem istam redimendi licite posse restringi modo nulla adit in pretio fraus: nam si licet hunc redditum emere perpetuum abque vlla redimendi facultate: profecto iustus licebit eum emere data libertate venditori illum redimendi intra certum tempus: cum vtilior sit hic contractus venditori, quam si redditus perpetuo alienatus fuerit. Nec oberunt Romanorum Pontificum constitutiones: quippe quæ licet probauerint emptionem annui redditus cum libera redimendi facultate: non ex hoc reprobarunt eandem emptionem: cum ea facta fuerit apposita pactione redimendi redditum intra certum, & de finitum tempus. Verum ex eo quod emptio ista annui redditus odiosa, & illicita censetur, quæ admodum proxime dictum est, mihi potius placeat, hanc pactionem ab ea reiiciendam fore: posse que venditorem redditum redimere, etiam finito tempore per conventionem restricto. Nec ta-

men censeo ob eam passionem esse contractum istum vsurarium: quia & si pactione illicita sit, ea que ex causa à contractu reiicienda: non ex hoc necessario colligitur, venditionem, seu emptionem istam vsurariam esse pœnisque vsurarum obnoxiam: licet contrarium falso quidam opinentur: præsertim autoritate Caroli, qui in dicta quæstione quinquagesima. asseuerat hunc contractum vsurarium esse, & omnino ac totum ipso iure vitari. idem notant Guido Papæ; quæstione quingentesima decima sexta. & in tractatu, de contractibus illicitis. numer. vigesimo sexto. Florenti. in tracta. de vsuris. capitu. secundo. §. decimo tertio. numero vigesimo quinto. esse autem illicitum tenet Syluetter, verbo. viura. in. 2. decima quinta quæstione. nisi dixeris hos authores intelligendos esse, quando libertas redimendi restringitur ab initio, vt est manifestum exemplum illud, de quo in verticul. sequenti: atque ita Carolus ipse expressim se ipsum explicat: sicuti nos tradidimus obiter libr. primo huius operis, capitu. nono. numer. nono. idem ipse colligo ex Guidone & alijs modo citatis.

Sic fanè in hoc Granatensi Prætorio sæpè pronuntiatum est, pactionem istam à contractu reiiciendam fore, liberamque venditori competere annui redditus redemptionem post tempus etiam à contrahentibus redemptioni præstitum: imò vidi semel concordi iudicium sententia decisum fuisse, ea pactione sublata venditionem ipsam se motu vitio validum esse.

Supereit tamen altera legis Regiæ pars, quæ pactionem aliam improbam, vsurariamque esse censet, nempe cum venditio rei fiat ea lege, vt post certum tempus non antea: restituto pretio vendita res venditori reddatur, aut reuendatur: modo apposita sit clausula de fructibus interini ab emptore sibi percipiendis. Et profecto iure communi respecto quibusdam visum est, pactionem istam contractui venditionis appositam: quod non liceat venditori rem venditam redimere nisi post decem annos; abque alia suspicione, vsuraria esse, quasi emptor certus omnino per eam constituatur de lucro ultra sortem: de fructibus scilicet eo tempore, quo redimi vendita res non potest sibi percipiendis, ita quidem opinantur Henric. in capit. in ciuitate. ad finem. de vsuris. Baldus consilio. 487. libro primo. & consil. 114. libr. 3. Guido Papæ, in tracta. de contracta. numer. vigesimo sexto. & in singula. 477. & in quæst. quingentesima decima sexta. Imol. casu, vigesimo quinto, quibus obstat text. in di-

cto. capitulo. ad nostram. de emptione & venditione. & in dict. l. Regia. vbi ad præsumendam vsuram sola hæc conditio non facit contractum vsurarium: imò & alia requiruntur ad vsuram præsumendam, quamobrem non ex eo solum contractus vsurarius præsumitur, quòd vèditioni adiectum sit pactum, vt venditori liceat post decem annos, non prius, rem venditam oblato aut restituto pretio redimere. quod tenuerunt Ioannes Faber in l. vltima. C. de pact. pigno. Baldus in capitulo primo. de feud. dato in vicem legis commissoriae. Cæpola de simulat. contract. tractatu primo. præsumptione decima. Iason consil. centesimo quinquagesimo tertio. libr. quarto. Et Andreas Tiraquei. libr. secundo. de retractu. §. primo. gloss. secunda. numero sexagesimo septimo, & sexagesimo octauo. quo in loco ad hanc rem alios adducit, insinuans hanc opinionem communem esse: ac tandem numer. sexagesimo nono. eleganter addit, pactum ita appositum, vt non liceat, nisi post aliquod tempus redimere facilius præsumptionem vsuræ inducere, quàm si simpliciter fuisset appositum sine præfinitione temporis. Qua ratione, & præterea quia valde odiosa est annuorum reddituum emptio: tum etiam quòd emptor certus omnino sit ab initio contractus de lucro ultra sortem percipiendo, opinor hanc pactioem, quòd annui redditus redimi non possint intra certum tempus, adeo nullam esse, vt ex ea, in hac annui redditus emptione appositæ, totus contractus vitium habeat, & nullus omnino sit censendus: sicuti eruditissimè probat Carolus Molinæus de contract. questione quinquagesima. cui ad stipulatur Romanorum Pontificum decisio in dictis constitutionibus: quæ requirit, hanc redimendi facultatem statim post venditionem venditori competere. Nec mihi placet ad hanc quæstionem allegatio quæ fit ex Fabro: suspicor etenim, imò cõstanter opinor, cum authorem corruptum esse Typographorum virio, atque ita legendum: item non valet pactum, quod liceat redimere vsque ad tempus: dum tamen non excedat triginta annos, vt hic notatur. Sed quid si fuit iuramentum interpositum? dic non valere. veruntamen obstarer agenti exceptio. capitul. significante. de pigno. & ibi per Innocent. hætenus Faber: qui de ea pactioe agit, qua conuentum est, quòd intra certum tempus liceat redimere, non post. Et inquit, eam non valere, nisi vel expressè: vel tacitè restringatur ius redimendi intra triginta annos. Et quamuis Conrad. q. 83. conclusi. 8. ac Ioan. Medina de

restitu. capit. de censu redimibili. colum. penult. probare fortissimis rationibus conentur, posse annuos redditus pecunia soluendos constitui cum eo pacto vt post certum tempus, non prius liceat eos redimere: modò arbitrio boni viri hæc restrictio libertatis redimendi iusto pretio compensetur: mihi tamen magis placet quod Carol. Molinæ. scripsit. At in venditionibus prædiorum, & aliarum rerum mobilium, & immobilium, existimo pactum istud: quòd non liceat intra certum tempus redimere rem venditam, nisi alia adsit coniectura, minimè efficere contractum vsurarium: quanuis ex eo facilis sit præsumptio vsuræ. atque ita Regia lex præter hanc pactioem ad inducendam vsuram, & eius præsumptionem exigit, quòd vèditioni appositæ sit conditio de percipiendis ab emptore fructibus rei venditæ interim dum ea redempta non fuerit: quam quidem conditionem suspectam esse paulo antè probauimus, præsertim in his venditionibus, quæ fiunt cum pacto redimendi, vel retrovendendi: vt vulgari dictione vtat.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Resoluta venditione ex pacto: an fructus interim percepti sint emptoris, an venditoris?*
- 2 *Intellectus capit. illo vos. de pignoribus.*
- 3 *Pactum reuendendi ad voluntatem emptoris non semper efficit contractum vsurarium.*
- 4 *Annui redditus non possunt licitè constitui, cum pacto redimendi ad voluntatem primi emptoris.*
- 5 *Quod sit iustum pretium annui redditus perpetui?*
- 6 *Intellectus. l. 3. §. item si reipublica. ff. ad leg. Falcid. & de vsura centesima.*
- 7 *Iustum pretium annui redditus ad vitam constituti qualiter definiatur?*
- 8 *Intellectus. l. hæreditatum. ff. ad legem Falcidiam.*
- 9 *Intellectus. l. cum Titio. ff. ad legem Falcidiam?*
- 10 *Legatum annuum ciuitati, vel Ecclesiæ relictum an finiatur centum annis? & quid de annuo legato priuatis relicto?*

De pacto redimendi, cum
EMPTOR VENDERE VOLUERIT. & de iusto annui redditus pretio.

CAPVT. IX.

RÆTEREA, QVÆ proximo capite explicuimus, erit itidem obseruandum, frequenter posse accidere, vt venditio fiat apposito pacto redimendi iuxta voluntatem emptoris: id est, cum primus emptor vendere voluerit. Et ob id opportunè dubitatur, liceatne, hanc conuentionem omninò fieri. Nā Ioannes ab Imola in ca. illo vos. de pignori. numer. 18. & Alexan. consil. 54. col. 1. libro. 6. existimant, venditionis contractum non ex eo usurarium censeri, aut præsumi, quòd eam legem habeat, vt cum emptor rem vendere voluerit, primus venditor eam reddito pretio emere teneatur: non aliàs. Quamobrem Imol. & Alexan. præter pactionem istam alia duo requirunt ad præsumptionem usuræ, quæ in dicto capi. illo vos. referuntur: nempe, quòd reuenditio fieri debeat minori pretio quam facta fuerit veditio: & clausulam de computandis fructibus in ipsum pretium, sortemque præsumpti mutui. Hæc etenim duo necessaria sunt secundum eòdem, & magis communem Doct. interpretationem, vt usurarius contractus præsumatur. Sed huic sententiæ obstat: quòd vbi reuenditio in his contractibus commutatis confertur in voluntatè ipsius emptoris, fructus interim percepti non efficiuntur emptoris: inuò sunt in sortem ipsam imputandi secundum Panormita. & Ioan. Andr. in dict. cap. illo vos. Conradum de contracti. quæstione. 34. concl. 3. Antonium Burgensem in capitul. ad nostram. de emptio. & vendi. colum. penulti. Et Andream Tiraquel. in l. secunda. de retract. §. quinto. glo. 2. num. 3. per. l. quod si nolit. in d. l. cum autem. §. penulti. ff. de ædili. edict. Imperator. & l. quod dictum est. ff. de in. diè adiectio. Igitur clausula de compensandis fructibus in sortem principalem: in specie dict. ca. illo vos. non est contra naturam contractus: cum in libredemptio rei venditæ collata fuerit in liberam voluntatem emptoris: & idè nihil venditori imputandum erit, quòd rem ipsam non redemerit: quia is eam redimere non poterat. Hæc tamen obiectio pluribus profectò modis dissolui poterit. Nam & si opinio Ioan. Andr. & Panormita. receptior sit sicuti fatetur Ioannes Corassi. lib. tertio Miscell. capit. nono. falsa tamen videtur auctoritate glo. quæ in verb. percepti. proba-

ta per Cardinal. & Imol. in dicto capitu. illo vos. scribit, in eo casu, cuius ibidem mentio fit, fructus ad emptorem pertinere ex natura contractus: nisi aliud actum fuerit. Nec sententiam Panormi. probat textus in dict. l. quod si nolit. & l. cum autem. §. cum redhiberetur. Quia res ibi redhibetur ex causa de præterito, quæ inerat ià à tempore venditionis, qua ratione fructus post causam ipsam percepti restituuntur. Quod placet Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuocand. donationib. verb. reuertatur. numero. 232. vel quia veditor eo etià casu tenditur redhibitoria, quòd ignorauit. l. prima. §. causa. ff. de Ædili. edict. atque ita Corassius in dict. capitu. non respondit. Quinimò & idem Corassius, atque Imol. ab eo non relatus in dict. capitu. illo vos. nume. decimo sexto. hac in quæstione ita distinguendum fore existimant, vt quoties resolutio venditionis ipso iure fiat, fructus ab emptore percepti venditori restituantur: at si venditio aliter quam ipso iure dissoluatur, fructus interim ab emptore percepti apud eum maneat: sicque intelligendos esse cõsent text. paulò antè adductos. An verò ex pacto legis commissoriæ, adiectionis in diem: aut retrouendendi fiat resolutio contractus, & venditionis ipso iure: diximus capitulo præcedenti. Vnde, si vera est hæc Imolæ distinctio, planè deducitur iuxta eorum sententiam, qui asseruerant pactum reuendendi verbis directis conceptum ipso iure dissoluere priorem venditionem: fructus interim ab emptore perceptos; venditori restituendos esse: quòd in specie adnotauit præter alios Ioannes à Medina de restitutione. capi. de censu redimibili. §. esset dubium. Sic & contrarium respondebunt hi, quibus placet etiam ex pacto reuendendi verbis directis concepto, non fieri dissolutionem venditionis ipso iure: sicuti Imol. in dicto capitul. illo vos. nume. 16. expressim fatetur. Ipso autem iure intelligo venditionem dissolui, quoties dominium absque traditione in priorem venditorem reuertitur. Verùm, si rem istam exactiori diligentia examinemus, satis manifestè apparebit, Imolæ & Corassij distinctionem minimè posse iure probari. Siquidem vbi emptio pure facta, sub conditione resoluitur: fructus medijs temporis antè resolutionem percepti: verè ad emptorem pertinent, quòd probatur auctoritate Iurisperiti in l. secunda. ff. de in diem adiectio. fit autem venditionis resolutio ipso iure absque noua traditione, si pactio adiectionis in diem ita fuerit concepta: vt si intra mensem melior conditio adlata

fit fun-

fit fundus sit inemptus, sicut constat ex prima capituli præcedentis conclusione: & tamen his verbis emptio purè facta sub conditione resoluitur auctore Vlpiano in. l. prima. ff. de lega. commisso. Quo fit, vt licet venditio ipso iure resoluitur: nihilominus fructus ante resolutionem percepti emptoris efficiuntur: qui eos reddere non tenentur. Tandem in his distinctionibus omisissis Iurisconsultorum hoc in tractatu responsa sequutus ita arbitror hanc controuersiam dirimi posse. Aut etenim venditio dissoluitur ex causa de præterito, quæ inerat iam à tempore venditionis: & tunc fructus ab emptore percepti venditori sunt restituendi. dict. §. cum redhiberetur. Aut dissoluitur venditio ratione pactis legis commissorie: & proculdubio, vtcunque res sit, fructus sunt venditori restituendi quadam speciali ratione: quia nihil penes emptorem residere oportet ex re, in quam is fidem fefellerit, vt scribit Neratius Iurisconsultus in. l. lege. fundo. ff. de lege commi. Vnde cum emptor aliquam partem pretij dederit, fructus sibi omnino percipit iuxta eiusdem Neratij humaniorem sententiam ab Vlpiano receptam in. l. si fundos. ff. eodem. quod si venditio alterius pacti causa dissoluta fuerit, tunc fructus ad emptorem pertinebunt, cum emptio purè contracta fuerit, eiusque resolutio in euentum alicuius conditionis collata: vt si quis fundum alteri vendiderit ea lege, quod si meliorem alter conditionem attulerit is sit inemptus, at si venditio fuerit conditionalis ita lege dicta: vt perficiatur emptio, nisi melior conditio afferatur: tunc fructus interim percepti venditori sunt restituendi. text. in dict. l. secunda. & l. quarta. ff. de in diem adiect. Vnde appposito pacto de retro uendendo in venditione pura, constat euidenter fructus ad emptorem pertinere. l. secunda. & ibi Baldus, & Paul. Castrensis. C. de pactis. inter empt. & vendit. Hanc equidem distinctionem ferè deduximus ex his quæ Andr. Tiraquel. scripsit in dicta. l. si vnquam. verb. reuertatur. numero. ducentesimo vigesimo nono. & sequentibus. nec refert, pactum retro uendendi in voluntate venditoris, an emptoris collatum fuerit, etiam refragante Panormitano.

1. Adhuc tamen, & si vera censeatur Panormitani sententia, nihilominus respondendum erit in dict. capit. illo vos, contractum usurarium præsumi ex adiectione illius conditionis, & legis: quod fructus in sortem imputentur. Nam licet ea conditio non foret contraria nature ipsius contractus venditionis, & fructus sint vendi-

tori restituendi: est tamen propria pignoratij contractus: & ob id cum alijs coniecturis vsuræ præsumptionem inducit. Hoc etenim pactum tanquam inusitatum & insolitum in contractibus venditionem, facit fraudem præsumi, etiam si cedat in damnum eius, contra quem est fraudis suspicio vt eleganter scribit Baldus consilio centesimo decimo quarto. libr. tertio. cui accedit Tiraquellus libro secundo. de retract. in princip. numero trigesimo secundo. cum & ob nimiam cautelam fraus etiam præsumatur. glossa in. l. si quis sub conditione. ff. de conditio. instituta. non enim solent emptores sibi auferre ea, quæ iure vindicare possunt, nisi vt fraudem maiorem liberalitatis velo contegant. l. cum de indebito. ff. de probatio. capitul. super eo. de renuntiatio. Sed & tertio illud erit obseruandum: vt deprehendamus in specie dicti capituli. illo vos. clausulam de computandis fructibus in sortem: additam fuisse aduersus contractus propriam legem pactum retro uendendi in ea conuentione ita scriptum fuisse, vt intra duos priores annos reuenditio in emptoris voluntatem collata fuerit: ita demum, quod postquam emptor intra id tempus dixerit se vellet reuendere, prior venditor annum habeat ad emendum, & pretium offerendum. Constat etenim fructus tertij anni iure communi ad emptorem pertinere: cum per venditorem steterit quo minus rem eo anno ex pacto habuerit, atque ideo pactio de computandis ipsius tertij anni fructibus in sortem non inerat à iure & natura contractus: sed potius eius solutis conditionibus refragatur: quemadmodum considerat Antonius Burgensis in dicto capitulo. ad nostram. column. penultima. de emptione & venditio. Quod si velis constanter quarto loco omnia alia omittere, ac palam fateri eas pactiones, quarum mentio fit in dicto capitulo. illo vos. licitas esse: omnino dicendum erit, summum Pontificem & a responsione suspicionem & præsumptionem vsuræ à qualitate, & persona emptoris, qui solitus erat vsuras exercere, non à contractus legibus habuisse. quod & Ioannes à Medina de restitutione scribit, Folio centesimo septuagesimo sexto. Ex quibus deducitur, pactum reuendendi omnino licitum esse etiam si in voluntatem & arbitriumque emptoris reuenditio consuetur: & idem præter Imolam, Alexan. & Ioannem à Medina, tenet Ioannes Maior in quarto sentent. distinctio. 35. questione. 43.

In hac denique difficilissima questione ad eius perfectam examinationem distinguenda erit venditio

3 venditio rerum immobilium, aut mobilium: ab emptione annuorum reddituum. Arque in priori specie plura sunt obseruatione digna. Primum quidem, pactum ꝛ istud, ex quo reuenditio confertur in voluntatem emptoris licitum est, nec præsumptionem vsuræ inducit, nisi aliæ accesserint coniecturæ. tex. insignis in dict. capitul. illo vos. Imol. ibi. numer. 18. Alexand. in dict. consil. 54. lib. 6. Ioan. à Medina dict. libro de restitutione. capit. de censu redimibili. & probatur ratione. Quia sicuti res quælibet perpetuo ab alienari potest, & ita vendi, vt nullo pacto emptor eâ teneatur reuendere: atque item ea pacto, vt quoties venditor eam velit redimere, emptor teneatur vendere: ita vt paria sint contrahentium iura, poterit venditor adstringi, & obligari ad emendum eam rem, quoties emptor eam reuendere voluerit: non enim video quæ sit congrua inter hæc duo discriminis ratio. Item potest Titius obligari ad emendâ rem aliquam, quæ Sempronij sit, quoties is eam vèdere voluerit: quod nemo negabit: igitur poterit idem obligari ad emendam rem, quam ipse Sempronio vendidit: cum Sempronius eam reuendere voluerit: modo iustum pretium venditioni accedat, quo fit, vt si nulla adsit in pretio iniquitas, possit venditor pacto obligari ad emendâ rem ab eo venditam maiori pretio quam ipse acceperit: quoties emptor eam vendere voluerit. Sunt etenim hic duæ venditiones: vna quæ actu fit: altera quæ in pactum ad voluntatem emptoris confertur: & ad iustitiam contractus pertinet, quod vtraque venditio iusto pretio fiat: potest tamen contingere eandem rem tempore prioris emptionis iuste valere decem: & tempore posterioris venditionis, omnino valere viginti. Vnde nulla sit iniuria: imo æqua seruetur commutationis estimatio, si maiori pretio vendatur ex pacto res eadẽ ab emptore ipsi venditori, quam is ab emptore acceperit. idem apparet in dicto capit. illo vos. vbi non sufficit hæc sola pactio absque alijs, ad inducendam suspicionem vsuræ. Secundo hic oportet adnotare, rem venditam non esse minoris estimandam ob pactum reuendendi collatũ in voluntatem emptoris, quam si absque vllõ redimendi pacto venderetur. quod satis constat ex tex. in dict. capit. illo vos. & asserunt Ant. Burgensis in dict. capit. ad nostram. numero. 45. & Tiraquel. 2. libro de retract. nume. 26. imo plures ea res estimanda erit: cum id pactum in fauorem emptoris adiectum sit: eaque ratione venditio perpetua est, quo ad venditorem & sine

vlla pacto, quæ in eius vtilitatem cedat: & præterea pactum habet in damnum venditoris, & emptoris commodum: & ideo plures ea res valeat quam si simpliciter vendatur.

Tertio ex prænotatis apparet iuxta veram interpretationem capit. illo vos. tria fore necessaria, vt venditionis contractus præsumatur fœneratitius, quorum duo minimè sufficiant: nempe pactum reuendendi collatum in emptoris voluntatem: Clausulam de computandis fructibus in sortem, & pretium: item quod reuenditio maiori pretio: quam ipsa venditio fieri debeat. Hæc enim tria secundum communem sententiã necessaria sunt: siue admittamus opinionem Panormita. circa fructus interim perceptos venditori restituendos, siue teneamus in hac pacto reuendendi ad voluntatem emptoris fructus ipsius emptoris esse. Quia & in hoc vltimo casu ea conuentio de computandis fructibus in sortem contraria est propriæ contractus naturæ: & ob id suspecta censetur.

Quarto est & illud adnotandum, admissa Panormi. opinione: non ita facile præsumi vsuram in contractu venditionis ex pacto reuendendi ad voluntatem emptoris: vt præsumeretur si ea pacto in arbitrium venditoris esset collata: cum minus certus sit emptor de lucro in priori specie, quam in posteriori, atq; in hunc sensum poterit aliqua ex parte defendi Imolæ & Alex. sententia. At si probemus apposta lege reuenditionis ad voluntatem emptoris: fructus ipsius esse: procul dubio maior subest vsuræ suspicio in ea pacto, quam si reuenditio in voluntatem venditoris conferatur: quod probat Carol. Mol. n. in dict. Alexan. consil. 54. libr. 6.

4 Verum in specie posteriori: in emptione scilicet annui redditus ab his pactioibus & conuentionibus abstinendum ꝛ est. Nam & eas, earumve quamlibet suspectum efficere hunc contractum censeo, atque illicitum esse opinor: cum hæc emptio annui redditus odiosa sit: tum etiam ob constitutiones Romanorum Pontificũ, qui de hoc contractu tractauerunt. Sic sanè non licet annuos redditus emere cum pacto redimendi ad voluntatem ipsius emptoris. ea siquidem pactio efficit, quod fors semel ab emptore data possit ab inuito debitore, venditoreque exigi: hoc vero est contra huius contractus naturalem conditionem: quæ à mutuo & vsura distinguuntur: sicuti capite septimo huius libri probauimus: & præterea aduersus ipsas constitutiones, quibus hæc emptio annui redditus permittitur ea lege, vt

lege, vt fors semel data exigi ab inuito venditore non possit, qua ratione, & alijs hanc opinionem late probant Carol. Molinæ. de contractib. quæst. 55. & quæst. 58. Conrad. quæst. 84. conclusio. quinta. quibus facilius accederet hi, qui voluerunt, venditionis contractum suspectum esse, si fiat cum pacto reuendendi ad voluntatem emptoris: aut libera redimendi facultas alioqui venditori concessa, restringatur ita, vt non possit nisi post certum tempus redimere: quorum meminimus cap. præceden. numer. 8.

Sic etiam si annui redditus redemptio conferatur in voluntatem venditoris hac tamen lege, vt maiori pretio redditus redimendus sit, quam constitutus fuerit, contractus erit illicitus: quod probat tex. in extrauagan. 1. de emptione. ibi pro eadem summa. notant Conrad. quæstione. 84. conclusione. 4. Carol. Molinæ. de contract. quæstio. 51. licet Ioannes à Medina in quæst. de censibus. hanc, & præcedentem conuentionem licitas esse censeat.

Est & in hoc annorum reddituum tractatu illud potissimum inquirendum: quod sit iustum annui redditus pretium: cum Romanorum Pontificum constitutiones ad iustitiam huius contractus exigant iusti pretij & estimationem: Et in redditibus perpetuis quibusdam placet, viginti pro vno iustum esse pretium, ea ratione, quod iure communi iustum pretium fundi sit, quantum viginti annorum fructus deductis expensis confecerit. gloss. in Authenti. perpetua. & Salyce. quæstione penult. C. de Sacrosanct. Eccles. Romanus consilio. 423. Iason in. l. si fundum per fideicommissum. colum. secunda. ff. de legat. primo. Guido Papæ consilio. 180. quorum opinio communis est secundum Tiraquell. libro primo. de retract. §. primo. gloss. sexta. numer. decimonono. & Carol. de contract. quæst. quinta. numer. 118. idem tenuerunt Angelus, Fulgosius, & Paul. de Castro in dicta authenti. perpetua. optimus tex. in authenti. de alien. §. si vero alicuius. vbi res Ecclesie dantur in emphyteusim pro ea pensione: quæ in viginti annis faciat estimationem ipsius rei. quasi ea sit iusta pensio, quæ viginti annis conficit estimationem fundi: & ea sit iusta fundi estimatio, quæ æquiualeat viginti annorum pensionibus. Sed istex. non probat communem sententiam: quippe qui tractat de concessione in emphyteusim temporalem rei Ecclesiasticæ pretio sã, paucorum tamen reddituum. Deinde eadem communis sententia tex. habet satis contrarium in authenti. de alienat. & emphyteuf. §. Sanctissimi

mas. quo constat, pretium fundi taxari, vt æquiualeat pensionibus quinquaginta annorum, id vero speciali quadam ratione institutum est in domibus vrbanis, quas Ecclesia Hierosolymis habebat eo tempore, quo valor vrbanoꝝ prædiorum maximè creuerat. Nihilominus opinio gl. & Docto. in dicta authentica. perpetua. omnino certa non est: possunt etenim causæ aliquot concurrere, ex quibus fundorum pretium varietur, vel propter periculum hostium, quos proximos habet, aut ob vicinum flumen, aliave plura, quæ notissima sunt. tex. insignis in. l. tertia. §. diui fratres. ff. de iure fisci. Non tamen omnino refellenda est cõmunis omnium sententia: cum ea communi, & frequentissima hominum estimatione etiam probata fuerit. Et licet annui redditus perpetui iusta estimatio non sit similis prædiorum estimationi, quæ ex fructibus eorum deducitur: verè tamen negari non poterit optimam esse rationem diiudicandi iustum pretium redditus perpetui per similitudinem, & proportionem iusti pretij fundi, similem redditum communiter deductis expensis, ex fructibus afferentis. l. si fundus. ff. de bonis eorum. in princip. l. fundum per fideicommissum. ff. de legat. primo. & ibi Iason l. si quis. C. de rescind. venditio. notat Carol. de contracti. quæstione. 35. numer. 267. quãdoque vero iustum pretiũ annui redditus censetur esse, quantum ascendit comulus pensionum quindecim annorum. l. si quis argentum. §. si autem donator. C. de donationib. Ea tamen decisio specialis est fauore pauperis donatoris, vt inibi apparet, & ita eum text. interpretantur ibidem Petrus, Cynus, & Albericus, Iason in. l. secunda. §. mutui datio. ff. si certum petatur. colum. penult. idem in. l. non amplius. §. cum bonorum. ff. de legat. primo. Gerard. singular. 34. Catellianus Corta in memorabilibus, dictione, Solui non potest. & Carolus in tractat. de contractib. quæst. quinta. numero. 119. Rursus in authenti. de Ecclesia. titulis. §. si autem. iustum pretiũ annui redditus censetur, si pro vno annuo dentur triginta quinque. Quin & in. l. tertia. §. item si reipublicæ. ff. ad. l. Falcidiam. vnus numus annuus estimatur ex viginti quinque, ad rationem trientis vsuræ: quæ viginti quinque vnum cõsequitur anno quolibet. Item si Reipublice, inquit Paulus, in annos singulos legatum sit, cum de lege Falcidia quæretur, Marcellus putabat, tantum videri legatũ quantum sufficiat & sorti ad vsuras trientes eius summæ, quæ legata est, colligendas. Hactenus Iuriscõsultus: ad cuius interpretationem illud

admonendum est obiter, quod & alij ante nos dili-
gentius & acutius admonuerunt; nempe usuram
centesimam eam esse, quæ cētum mensibus for-
tenveficiat. Feneratorēs etenim solebant olim
vīras quolibet mēse accipere in ipsis quidē
Calendis apud Græcos, ex Plutarcho in lib. de v-
sura, apud Romanos verò idibus quandoque, vt
ex Cicerone libro quarto epistol. ad Atticum in
epistola de Eurychide gratum, & libro decimo-
quarto in epistol. Et Pompeiano, & Horatio, E-
pōda secunda, omnem relictis idibus pecuniam,
quæ in Calendis ponere, quidam adnotarunt, ta-
meti vidēam & Græcum morem à Romanis
receptum fuisse frequenter, vnde Calendarium
appellabant librum, quo usurarum ratio habeba-
tur. In eposi. ff. de fundo instruct. l. qui filium. ff.
de legatis tertio. l. nomen eodem titul. & idem
deductio in re. lego. de test. ff. si certum petatur. It-
lud fortassis ex Cicerone, & Horatio potius pla-
cebit, in quibus fuisse apud Romanos Calendis pe-
cunias forenerari, vīras verò idibus solui, aut hāc
olim fuisse feneratorum consuetudinem, vt v-
tra tabulam calendarum diem in idus, concede-
rent dilationem: quod ex authoribus adnotavit
Petrus Fideus libro secundo, aduersariorum, ca-
pitulo quarto. Quod adhuc ad centesimam con-
ducit. Vnde vīra centesima est, quolibet anno
ad rationem duodecim pro centum: erit & vī-
ra triens ad rationem quatuor pro centum, qua-
drans ad rationem trium nummorum pro cen-
tum quolibet item anno. Quam interpretatio-
nem in publicū edidit Hermolaus in Plinium
libro decimo quarto, capitulo quarto, in secūdis
castigationibus. Bartholo. Soci. in dict. §. item si
Reipublicæ. Alciarius libro tertio, disunct. capi-
tulo. 1. Budaus lib. 1. de assē. Leonardus Portius lib. 2.
de Monetis. Theophilus in §. plus autem. Instit.
de actio. in lib. 2. §. sed quod Principi. Instit. de
iure natur. gen. & civili. Vigilius in præfatione
ad Theophilū Græcū. Anto. Augu. li. 2. emenda-
tionum. cap. 10. Carol. Molinæ. de contract. nu-
36. Constanti. Harmenopolus in Epitome iuris,
lib. 3. tit. de vīra, & Ioannes Græcus legum inter-
pres: qui sub tēpora Iustiniani scripsit vitia qua-
dā in ius ciuile glossemata: quæ Vigilius in dict.
præfatione ad hanc rem adducit. id planè dedu-
citur ex Columella de Agricultura libro tertio,
capitulo tertio, qui ex Latinis authoribus huius
interpretationis testis est locupletissimus. Ean-
dem centesimæ rationem expendunt Fraciscus
Othomanus libro primo, de vīris. capitulo. 7. &
Iacob. Curtius li. 3. coniecturalium cap. 69. Hæc

verò vīra dicta est centesima ex eo, quod cente-
sima fortis pars vīra esset mensura: quemadmo-
dum ex Harmenopulo Anton. Augustinus ad-
notavit, qui ex eodem scribit centesimam vī-
ram, eiusque rationem mutata fuisse tempori-
bus eiusdem Harmenopuli, vt & centesima dice-
retur vīra, quæ centesimam triente & amplius
excederet: nempe ea quæ ex septuaginta duobus
aureis redderet quotannis duodecim aureos.
Sic & Anianus Theodosiani Codicis. interpre-
s lib. 2. tit. 32. vīram maiorem centesimam appella-
uit centesimam. Quod etiam admonuit Geor-
gius Agricola libro. 3. de pretio vet. monet. Lu-
cullus autem in Asia Plutar. authore in eius vita,
oppressos alieno ære his legibus liberabit. Primū
enim non vīra centesimam iure fœnoris deinceps
repeti posse instituit, omnes deinde vīras
capite maiores abscidit: postremò, quod maxi-
mum fuit, neminem imperat fœnratorem vīra
quartam fructuum debitoris posse accipere, qui
verò cum capite fœnus ipsum iunxisset: vīraque
priuatum esse. Hæc Plutarchus de Luculli legi-
bus. Est igitur sensus iurisconsulti in dict. l. tertio.
§. item si Reipublicæ, quod si legata fuerit certa,
& annua quantitas: tantum legatum esse cēsetur,
quantum si testator legasset efficeret post annum
ex trientibus vīris quātitatem annuo legato pa-
rē. * Extrat Barcinone, pro æde Sanctorum Iusti &
Pastoris in lapidē domus Requeseni inscriptio,
ad rem hanc admodum insignis. In qua ex lega-
to septem milium, ac quingentorum denarij,
constant vīræ semis, quolibet anno ad rationē
sex denariorum, procentum nempe quadringenti
et quinquaginta denarij. *

Hinc sanè sit Accursium & ei assentientes om-
nino ab errasse dum in l. eos. §. 1. C. de vīra, & in
l. prima. ad fin. C. de his qui, vt in dig. & in authē-
tic. de aliena & emphyteu. §. licentiam. verbo
centesimæ. & gloss. in capitulo. ea enim. decima
quæstione secundo. scribūt, vīram centesimam
eam esse, quæ quolibet anno sortem ipsam effi-
ciat: eique æquiualeat. Quæ quidem sententia
proflus est stolidissima; licet conetur eam defen-
dere Cattellianus Cotta in memorabilibus. dictio-
ne: vīræ trientes. Nam si vīra centesima quoli-
bet anno sortē ipsam efficit: quis nō videt quā-
iniquo sit Cæsarum constitutio, quæ eam quan-
doque permittit quāque aliena ab ipsorum Im-
peratorum mente, qui & vīras permiserint,
non tamen ita immoderatas, & crudeles permi-
sissent. Et præter hæc iuxta Accursium & alios
eius opinionis, vīra triens esset, quæ quolibet

anno tertiam centesimam partem penderet, redderetque; atque idem centum nummi singulis annis redderent ex triente usura triginta tres. at ex hoc sequeretur in specie tradita per iuriconsultum in dict. §. item si reipublica. legatum triginta trium aureorum, qui annuo quolibet legatario essent soluendi, ad rationem legis Falcis. non esse pluris quam centam aureis aestimandum, quod nulla ratione potest iuriconsulti Responso conuenire. Sic quod Bart. in dict. §. item si Rei publicae. opinatur scribens legatum annuum aestimandum fore ex ratione legis Falcidiae ad proportionem vnus pro triginta: itidem falsum esse constat ex his, quae modo tradidimus: & contrarium iuriconsulti verbis secundum eorum veram, & propriam significationem: quod aduersus Bartolum Socinus dict. §. item si Reipublicae, Hermolaum sequutus pluribus rationibus probat. Eadem ferme ratione expendenda erit lex duodecim Tabularum qua sancitum erat, auctore Cornelio Tacito libro quinto. nequis vnciariorum foenore amplius exerceret. Est etenim vnciariorum usura, quae centesimo demum anno sortem aequa: nempe duodecima pars centesimae, & quasi assis vncia: ex qua quolibet anno solueretur vnus numus ad rationem centum, quibus constat fors ipsa; quemadmodum expendit eleganter Francisc. Balduinus in leges duodecim Tabularum. l. quinta. Post Antoni. Augustin. in dicto capitulo decimo. Budaeum, & alios, quorum Paulus ante meminimus. huius equidem vnciariorum foenoris, meminit Scevola iuriconsul. in. l. Titium. §. praefectus. ff. de admini. tut. Titius item Linius libro septimo. quo in loco iterum scribit T. Manlio Torquato & C. Plautio Consi. semiunciarium foenus ex vnciariorum factum esse. atque ideo tunc fors ipsa constans ex ducentis aureis, vnum tantum aureum huius usurae ratione quolibet anno reddebat

Ex quibus colligitur, annum redditum quandoque iusto pretio aestimari ad rationem vnus pro triginta quinque, quandoque ad rationem viginti quinque: & ideo nihil certum hac in re a iure statutum esse, apparet. fit igitur, vt in his redditibus perpetuo constituendis, quantum ad iustam eorum aestimationem, necessarium obseruanda sit provinciae consuetudo, ipsaque communis hominum aestimatio, quae cuiuslibet rei iustum pretium vere discernere solet. l. pretia rerum. ff. ad. l. Falcis. sicuti Princeps, & Respublica possunt taxare iustum cuiusque rei pretium. l. prima. C. de Episc. audi. capitulo primo. de empr. & vendit. Io. Gerson. libr. de contractu. considerat. 5. & decimano

na. atque in hac materia de censibus, & annuis redditibus Ioan. Francisc. a Ripa libro primo respo. capitulo decimonono. & Carol. Molin. de contractu. quaestione quinta. Nec dubium est horum reddituum aestimationem ex pluribus posse iuste variari: potissimum ob ipsius rei, super qua constituntur, maiorem, aut minorem tutelam. Admonendus tamen erit lector, non statim emptionem horum reddituum vsuariam debere iudicari ex eo, quod minori pretio quam par. & aequum fuerint constituti. Est etenim tunc iniquitas, & in iustitia quo ad commutationis aequilibratem non tamen dici poterit usura. Quin & Laurentius a Rodolphis in tract. de usuris. 2. parte. quaestione duodecima. quem sequitur Paulus Paris. consilio sexagesimo. num. 29. libr. primo. tradit, iustum pretium annui redditus perpetui esse, si pro centum constituentur annua sex: mihi tamen id non placet.

Proximè quaeritur, quod sit iustum pretium annui redditus ad vitam euentis constituti? Et Odra. consilio. 207. probare videtur, iustum pretium esse ad rationem vnus pro sex. quod non potest iure defendi: vt cunq; etenim sit, regulariter pretium istud non congruit iustae annui redditus. etiam ad vitam, aestimationi. Bal. verò consilio. 292. libro quinto. iustam esse aestimationem censet, etiam ad vitam duorum, ad rationem vnus pro nouem. Rursum idem Bald. consilio. 410. libr. primo. admittit pretium vnus pro decem ad vitam vnus hominis, idem Bald. consilio. 18. libro 1. ad duorum hominum vitam existimat iustum pretium esse ad rationem vnus pro decem. Roma. item consilio. 302. iustitiam pretij annui redditus ad vitam viri, & vxoris metitur ad proportionem vnus pro octo. Et Cuma. consilio. 181. ad vitam patris & duorum filiorum iuuenum decem opinatur iustam esse vnus anni pretium. Quae omnia post Carol. Moline. libenter retuli, vt appareat quae variae hac de re nostrates senserint, nihil certum definietes.

Quam ob rem iustum annui redditus pretium ad vitam constituti deficiendum erit iuxta communem provinciae aestimationem, si ea certa sit. Quod si ea nihil certum in hoc sanxerit, arbitrio boni viri pretium iustum erit statuendum per pensatate, valetudine euentis, aliisque pluribus, ex quibus iudicis animus colliget certam huius rei definitionem: quemadmodum tradidit re Carol. de contractibus. quaest. 72. & Ioan. a Medina de restitutione, capitulo de censu ad vitam. Frequentissimè verò hi annui redditus ad vitam euentis constituuntur ad rationem vnus pro octo.

Sed fortassis quibusdam visum erit, hanc annui redditus ad vitam æstimationem fore constituendam secundum elegantem iurisperiti traditionem in l. hæreditatum. ff. ad l. Falcid. Nã & ea non tantum obtinet in legis Falcidie ratione, sed in alijs quibuscunque controuersijs, ubi de æstimatione redditus ad vitam, aut de humane vitæ præsumptione coniecturaque ad certum limitẽ reducenda tractatur. gloss. celebris cum text. inibi in l. omnium. ff. de usufruct. gloss. in l. cum hi. §. modus. ff. de transaction. verb. cū iuvene. quarum meminere eas sequuti Roderi. Xuares in l. quoniam in prioribus. C. de inoff. testam. ampliatione. 3. & Ioan. Lupi. in rubri. de donationibus. §. vigesimo quinto. quo in loco iurisperiti responsum adducit ad interpretationem. l. ex hac. ff. si quis ad. paup. fecisse dicatur. atque in specie ista de æstimatione redditus annui ad vitam, videntur ea responsione Paulus, & Iason in l. si pater puella. column. vltim. C. de inoff. testamen. sed quod distinctio iurisperiti in dict. l. hæreditatum. tantum locum habeat in ratione legis Falcidie: non quidem in alijs quæstionibus notantur Imola; Alexand. & omnes in eadem. l. hæreditatum. Iason in l. cum quita. §. qui ita stipulatur. columna quinta. ff. de verbo. obligatio. Marthæus Afflic. decisione Neapol. 34. & eleganter Carol. Molin. dict. quæstione septuagesima secunda. quorum sententia ita quidem meo iudicio erit probanda, vt nihilominus liberum sit cuique controuersiam aliquam tractanti discernere ex negotij qualitate, an eadem iurisperiti ætatum dinumeratio obseruanda sit extracælum legis Falcidie. Nec enim omnibus negotijs poterit ea definitio conuenire ob disparitatem quæstionis, & rei contingentis rationem, quam circumspectissime iudex examinare debet: ne cuiquã fraus, aut iniuria ex ea cõputatione fiat.

Cæterum quod attinet ad hanc materiam annui redditus, minime poterit iurisperiti decisio in praxim deduci: siquidem ex ea sequeretur, annum redditum ad vitam emptoris, qui minor sit viginti annis, constitutum: eodem pretio iustè æstimari, quo perpetuus æquissimè æstimaretur: secundum Carol. Molin. de contract. dicta quæstione. 72. Et fere in eadem specie hoc ipsum adnotauit Ioannes à Medina de restitutio. capi. de censu ad vitam. columna quinta. Hæc verò æstimatio profectò vanissima est, nec vlla ratione defenditur.

Sed ad. l. ipsam. Hæreditatum. vt videamus quando alijs possit aptari quæstionibus, plurima

sunt adnotatione digna. Primum, id responsum vulgo, Venuleio adscribi. & ab Holoandro iurisperito consulto Maximo: at in Pandectis Florentinis in hunc sanè modum legitur: Æmilius Macer libro secundo ad legem vicepsimam hæreditatũ. Vnde ipsius legis caput incipit à dictione computationis, ex Antonio Augustino libro primo Emendationum, capi. quarto. Secundò est obseruandum in ratione legis Falcidie, legatum annui redditus perpetui, eodem pretio æstimari, quo æstimaretur, si eius venditio fieret. l. §. item si Republicæ. ff. ad l. Falcidiam. Nec enim potest labente tempore huius annui redditus perpetui certa constare summa.

Tertiò admonendum est, quoties annui legati potest ab initio certa definiri quantitas ab hærede soluenda, tunc eius quantitatis rationem habendam quo ad Falcidie deductionem. Et ideò si testator ita legauerit: lego Titio decem annis proximis annua decem: si & hæc hæredibus Titij soluenda sunt: ex centum Falcidia deducetur quod probatur in l. cum Titio. ad finem. ff. ad l. Falcid. l. pœnales. ff. eodem.

Quartò ab eadem. l. cum Titio. iuxta communem eius interpretationem deducitur legatum annum certæ quantitatis ad vitam legatarij relictum, tanti æstimandum fore quo ad Falcidie deductionem, quanti redditus annuus eiusdem quantitatis ad vitam alicuius constitutus æstimaretur. Vnde si testator annua decem Sempronio eius vitam legauerit, ita erit facienda æstimatio quo ad falcidie rationem, ac si is redditus annuus ad venditionem iusto pretio æstimandus foret. Responsum etenim iurisperiti in dict. l. Hæreditatum. obtinet in legato alimentorum, vel usufructus, quod incertum est, diminutionemque, & augmentum habere potest: sic quidem in alijs legatis certis, etiam ad vitam legatarij constitutis, eadem iurisperiti decisio admitenda non erit.

Quintò licet in annuis legatis certis, vel incertis possit quo ad Falcidiam certa definiri quantitas, si eius ratio differretur ad mortem vsque legatarij: data tamen per eum cautione de Falcidia soluenda ab eius hærede ex tota & integra summa percepta: hæc tamen dilatio, iurisperito non placuit: imò statim voluit Falcidie deductionem fieri, & ideò eam mediocrem humane vitæ præsumptionem sequutus regulam illam statuit ad Falcidie deductionem. Sextum, quod in hac quæstione erit animaduertendum, colligitur ab ipso iurisperito, qui ad Falcidie

iura, & eius rationem vsus est quadam humana vitæ præsumptione, quæ nec restringat, nec ampliet ipsius vitæ limites incertos: non enim ambigitur, longioris vitæ limites quandoque iure præsumi, quam inibi fuerint à Iurisconsulto constituti: cùm & is in infante, quodlibet puer: tantùm præsumat triginta annorum vitam: quæ alioqui longior præsumi solet. l. vltima. C. de sacrosanctis Ecclesijs. tradidimus & nos libro secundo, huius operis, capitulo septimo. numero sexto. Sed quântum ad deductionem Falcidiæ modesta est iurisconsulti consideratio. Hæc verò ratio perpetuo obseruanda erit cùm semel ex ea Falcidiæ deductio facta fuerit: siquidem & hæc constituta est ad certitudinem eius, quod alioqui incertum esse videbatur. Vnde non oportet ex his, quæ postmodum euenerint, aut contigerint, eam Falcidiæ rationem Variari, si semel secundum eam inter hæredem, & legatarium habita fuerit computatio.

Hinc deducitur an verum sit quod glossa in dicta. l. hæreditatum. verb. triginta annorum: scripsit respondens, facta semel legis Falcidiæ deductione secundum iurisconsulti definitionem, rursus maiorem Falcidiam deducendam esse, vel deductam, minuendam, si contigerit, legatorem minus vel plus viuere, quam ipse iurisconsultus in eo responso definierit. quam interpretationem probarunt inibi Bartol. Alberic. & alij magis communiter. idem Imola & Doctores in. l. cum Titio. ff. eodem titul. nam hæc Accursij sententia etiam si frequentiori Doctorum calculo probata sit, mihi non placet: cùm alioqui elegans iurisconsulti responsio parum efficeret, ac facillimè frustraretur, nihilque certum constitueret. Nec enim quod semel legitime factum est, retractari debet ex his, quæ postmodum acciderint. l. nec enim. ff. de itine. actuque priuat. l. sancimus. C. de admit. tut. l. qui furere. & ibi Bart. ff. de testam. l. si quis alicui. ff. de acqui. hæredit. ex quibus in hac specie hanc opinionem aduersus gloss. veriorum esse censent Barthol. Cæpo. consil. causarum ciuiliu. decimoquarto. colū. vlt. & Aymon. Sauillianus consilio. 194. numero. 6. quidquid idem Aymon responderit consil. 105. numero. 10.

Rursus & ab eadem radice inferitur, an probandum sit quod idem Accursius adnotauit in eadem. l. hæreditatum. verb. computatio. quo in loco asseuetat, legatum vsusfructus Reipublicæ relictum ad legis Falcidiæ rationem ita æstimandum fore, vt tanti sit faciendæ æstimatio, quanti

ipse vsusfructus triginta annis reddere poterit, quemadmodum in dict. l. hæreditatum. expressum est, sic sanè, quod si intra triginta priores annos Respublica non perierit, iterum ex alijs triginta annis faciendæ sit legati æstimatio. Hanc sanè opinionem falsam esse existimo, tametsi ab omnibus recepta sit. Vnde si vsusfructus Reipublicæ relictus, semel ratione triginta annorum quo ad Falcidiam æstimetur, quanuis ultra quinquaginta annos Respublica inconcussa, & salua manerit, nulla erit iterum repetenda quantum ad Falcidiæ rationem æstimatio. Cõstat etenim vsusfructum Reipublicæ relictum vsque ad certum annos durare. l. an vsusfructus. ff. de vsusfructu. l. vigesima. sexta. titulo trigessimoprimum. par. 3. Sed quia forsitan Respublica peribit ante centum annos, ciuitasque perire poterit ob proditionem aratri inductione. l. si vsusfructus ciuitati. ff. qui mod. vsusfruct. amittat. ex illa consuetudine quæ circa euertendas vrbes tradidere Budæus ibi. & Ludouic. Cælius libro decimoquarto. lect. Antiq. capitulo quinto. constitutum est, vt quo ad rationem legis Falcidiæ vsusfructus ciuitati, vel Reipublicæ relictus, ex valore triginta annorum æstimaretur. Quæ quidem æstimatio mutari nõ debet ob id quod lapsu temporis idem Reipublicæ euenerit.

Hinc etiam facilius admittenda erit interpretatio Angeli, & Imolæ, & dic. l. cum Titio. quæ probat, ex annuo legato ad vitam legatarij relictò, quo ad Falcidiam faciendam esse æstimationem tanti, quanti id legatum titulo annui redditus ad vitam constituti, vendi posset: & hoc quidem viuo legatario, at eo mortuo rationem habendam fore eius quantitatis, quæ legatario ab hærede singulis annis eius vitæ soluta fuerit. ita etenim Angel. & Imol. posteriorem legis partem accipiunt, vt ea intelligenda sit, vbi nulla facta fuerit viuente legatario computatio: nam si ea semel facta est, ob longiorem, aut breuiorem legatarij vitam, non est nec augenda, nec minuenda. & licet Paulus Castrensi. ac Vincentius Herculanus in dicta. l. cum Titio. contrarium teneant ex communi interpretatione gloss. & Doctor. in dicta. l. hæreditatum. dubitetque Alexand. in dicta. l. cum Titio. idem tamen Alexand. in. l. cum quo. columna secunda. scribit, non esse tutum recedere ad Angeli & Imolæ sententia, præsertim id verum est quod Angelus existimat in specie dict. l. cum Titio. vbi non fit computatio ex præsumptis vitæ limitibus, sed ex vera, communi hominum iudicio, æstimatione. Et

præterea constat adhuc interpretationem Accursij ad dict. l. hæreditatū. falsam esse: licet Imo-
eam receperit.

10 Quod verò hoc in ipso capite tradidimus: ex
Tertia. §. item si Reipublicæ: deducentes, valo-
rem annui reditus perpetui & ad rationem vnus
pro viginti quinque, incertum quibusdam vide-
bitur, attenta Bart. sententia in l. annua. §. à Titia.
ff. de ann. legat. quo in loco Bartol. scribit. legatū
annuum civitati, aut Reipublicæ relictum, etiam
in perpetuum, restringendum esse ad centum ta-
rām annos: ea ratione, quod legatum annuum,
& vsusfructus paria iura habeant. l. in singulos.
ff. de ann. legat. Sed vsusfructus legatum Reipu-
blicæ relictum, centum annis tantum durat. l. si
vsusfructus municipibus. ff. de vsufruct. ergo le-
gatum itidem annuum Reipublicæ relictum et-
iam hoc expresso, quod perpetuo duret, centū
annis finitur: idem Bartol. respondit in dict. l. si vsus-
fructus. quem sequuti sunt Alexand. in l. tertia.
§. vltim. ff. ad l. Falcid. idem Alexand. consil. 60.
libro primo. Alexan. idem columna prima. Vin-
cent. Hercula. columna secunda. & Lancelo. De
ci. in l. secunda. ff. solut. matrim. Anchar. & Barb.
in vltim. colum. in capit. vltim. de testamē. Ana-
ni. consilio trigessimono. Cardina. consili. 66.
Bologni. in dict. Ananæ consil. Carelli. Cotta in
memorialibus, dictione, Perpetuum: qui post
Card. Alexandrum & Ananiam in dictis respon-
sis hanc opinionem testatur magis communem
esse: quibus obijciuntur plura, & primum text. in
l. annua. & l. annua. in fine. l. cum quidā. ff. de
ann. legat. quibus definitum est, legatum annuū
Reipublicæ relictum, perpetuo deberi: quod si
dixeris. perpetuo: esse intelligendum ad vsque
centum annos, profectò ea interpretatio mini-
me conueniret nec legislatoris nec testatoris ora-
tioni, & verbis. Nam si legatum annuum priua-
to relictum à testatore sit: ita quidem vt & eius
hæredibus debeatur, in infinitum & perpetuo
durat, ultra centū annos. l. annalibus. & ibi gloss.
C. de legat. idē erit fortiori ratione si Reipubli-
cæ annua decem legentur perpetuo, siquidem in
his, quæ ad priuatorum legata his viuentibus de-
bita, & morte eorum finitura pertinent, non ita
plena, & ampla sit interpretatio: sicuti in legatis
temporalibus Reipublicæ relictis. l. Hæredita-
tum ff. ad l. Falcid. igitur legatum annuum Reipubli-
cæ relictum hoc expresso: vt perpetuum sit
non erit ad centum annos restringendū. Secun-
do: opinioni Bartol. obstat text. in dict. l. hæredita-
tum. versic. Sic denique. & in dict. l. tertia. §. item

si Reipublicæ. ff. ad l. Falcid. in quibus locis ad ra-
tionem legis Falcidiæ legatum annuum Reipu-
blicæ relictum dissimili modo æstimatur, quàm
legatum vsusfructus. Nam legatum annuum æ-
stimatur vsque ad quantitatem, quæ eius ratione
legatario viginti quinque annis soluenda est: le-
gatum verò vsusfructus ita quidem æstimatur,
ac si Reipublica non amplius quàm triginta an-
nis duratura sit. Vnde constat inter legatum an-
nuum & legatum vsusfructus Reipublicæ reli-
ctum, maximum esse discrimen cum si legatum
annuum Reipublicæ relictum centum annis fi-
nireretur: eius fieret æstimatio eo pacto, quo fit in
legato vsusfructus iuxta dictam. l. hæreditatum.
non ea ratione, qua fit in dict. §. item si Reipubli-
cæ. Tertio: quanuis longissimum tempus vitæ sit
centum annorum. l. vltima. C. de sacros. Eccles.
Et quod in priuatis morte extinguitur, in Reipu-
blica centum annis non vltius duret. dicta. l. si
vsusfructus. Et legatum annuum priuato relictū
morte eius finiatur. l. quarta. de annu. legat. & l.
si in singulos. ff. eodem titul. tamen id obtinet,
vbi datur à iure tanta annui legati, & vsusfru-
ctus similitudo, vt nulla valeat differentia ratio
constitui, fateor etenim legatum annuum, & le-
gatum vsusfructus paria esse quo ad hoc vt mor-
te finiatur vtrumque, at dissimilia sunt quatum
ad reliquos extinctionis modos: cum, & si lega-
tum vsusfructus Capitis diminutione pereat:
non sic perit legatum annuum. dicta. l. si in sin-
gulos. quo fit, vt cum circa extinctionem ipsam
hæc duo legata dispari iure tractentur. præter
quam quo ad mortis effectum minimè quo ad
alia paria censerī debeant. Quarto: ne Bartol. se-
quutus dixeris, quo ad extinctionem legatorum
idem efficere in Republica centum annorum
limites. quod in priuato mors ipsa. dicta. l. si vsus-
fructus. considerandum est, id procedere, nisi
manifesta discriminis ratio detur inter vsufructu-
ctum, & annuum legatum, in vsufructu etenim
legato Reipublicæ, ideò statutum est quod cen-
tum annis finiatur: ne proprietas apud heredem
sit inutilis. non sic est in legato annuo: cum pro-
prietas bonorum testatoris omnino sit apud hæ-
redem utilis, & integra. qua item ratione fit vt si
vsusfructus Titio, & eius hæredibus legetur, ran-
tum is pertineat ad primum legatarij heredem.
l. Antiquitas. C. de vsufruct. atsi annua decem le-
gentur eidem Titio, & eius hæredibus, legatum
hæredibus, & hæredum hæredibus debetur abs-
que vlla temporis præfinitione. dicta. l. in Anna-
ibus. vbi Bald. Salyc. & Doctor. latius Alexand.

in. l. Gallus. §. etiam. columna tertia. ff. de lib. & posthumis. Quintò illud etiam aduersus communem adducitur: quòd annuum legatum potest absque vlla temporis præfinitione relinqui. l. si cum præfinitione. ff. quando dies leg. cedat. Et per dictionem perpetuo, quælibet temporis definitio tollitur. l. part. §. vltimo. de dol. exceptio. l. cum debere columnam. ff. de feruit. vrba. prædio. inde sanè deducitur, legatum annuum perpetuo, relictum nullum habere temporis limitem. Quam ob rem in hac controuersia ex præmissis primò inferitur, legatum annuum Reipublicæ, ciuitati, Ecclesiæ, aut collegio perpetuò relictum: minimè extingui centum annorum decursu: sed vltra procedere donec ipsa Respublica finiatur. quam sententiam contra Bartol. probant Barba. consilio vigesimo. libro quarto. Iason in. l. in annalibus. C. de legat. idem Iaso in l. secunda. numero primo. & ibi Ripa numero tertio. ff. soluto matrimon. Bartol. Socin. in dicta. l. 3. §. item si Reipublicæ. nume. sexto. ff. ad. l. Falcid. idem Iason in. l. videamus. §. deferre. numero nono. ff. de in lit. iur. eandem opinionem præmittunt omnes, qui Rogerium sequuntur, quorum mentionem statim faciemus. Secundò ex his deducitur, legatum vsusfructus etiam expressim perpetuò Reipublicæ, vel ciuitati, aut Ecclesiæ relictum, centum annis finiri, quod refragante Barb. in dicto consilio vigesimo. libro quarto. à præcitatis authoribus vnanimi consensu probatur: quanuis mihi non displiceat Barb. responsum in ea specie, de qua fuit consultus. Tertio inferitur legatum annuum ciuitati, vel Ecclesiæ relictum etiam simpliciter, minimè finiri centum annis. imò perpetuum esse ita, vt maximè differat à legato vsusfructus, & vltra centum annos debeatur: secundum Rogeri. Accursi. Alberi. & Cuma. in. l. Annua. ff. de ann. lega. Dinum in. l. in singulos. in secunda. ff. eo. titul. Angel. Cuma, & Socin. in dict. §. item si Reipublicæ. numero septimo. Panormit. in capitu. vltim. ad finem. de testam. Ripam in dict. l. secunda. numero tertio. idem Alberi. in. l. an vsusfructus. ff. de vsufruct. scribens, vidisse frequentissimè in praxi hanc sententiam seruari, quæ mihi verior videtur: licet contrariam expressim tenuerint hi, qui opinionem Barto. in dict. l. si vsusfructus municipibus. à me proximè adductam sequuntur: & in specie Accursius, Bartol. & Lancelot. in eadem lege. si vsusfructus. Iacobus de Rauenna in dict. l. annua. & ibi Lancelot. Deci. dicens hanc opinionem communem esse: quam & I-

mola asserit in dicto. §. item si Reipublicæ. Quarta hac in controuersia constat legatum annuū simpliciter priuato relictum, eius morte finiri. l. quarta. ff. de annuis legatis. l. in singulos. ff. eodem. l. cum Titio. ff. ad legem Falcidiam. idque in dubio verum est: quia legatum annuum censetur causa alimentorum relictum. l. cum hi. §. si in annos. ff. de transactionibus. legatū verò ad alimenta, hæredibus legatarij non debetur. l. si cum præfinitione. ff. quando dies legat. cedat. Et deinde idem probatur ex eo quod legatum annuum pro primo anno est parum, sequentibus vero conditionale. dicta. l. quarta. conditionale autem legatum non transmittitur ante conditionis euentum ad hæredes. l. vnica. §. sin autem aliquid sub conditione. C. de caduc. tollend. igitur legatum annuum in dubio non transmittitur ad hæredes: sed morte finitur. idem apparet ex dict. l. in annalibus. C. de lega. vbi Doct. tradunt hæc quæstionem & Albe. in dict. l. quarta. Anto. Rubens consilio vigesimotertio. Quinto secundum ea, quæ proposita sunt satis aperte colligitur in dicto, §. item si reipublicæ. probari, annuum redditum, etiam perpetuum, iusto pretio æstimari ad rationem vnus pro viginti quinque. Quod si opinio Barto. in dicta. l. si vsusfructus municipibus. quo ad legatum annuum admittatur: nihil amplius probabitur in dicto. §. item si Reipublicæ. quam quod annuus redditus ad centum annos æstimandus erit ad pretium vnus pro viginti quinque.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Paclum de retrouendendo pars pretij censetur ipsam que iustam æstimationem minuit.*
- 2 *Annui redditus redimibiles, quo pretio iuste constituantur?*
- 3 *Interpretatio Regiæ constitutionis, quæ de his annuis redditibus tractat.*
- 4 *Emphyteusis, cuius origo non apparet, an præsumatur perpetua, vel temporalis?*
- 5 *Annuus redditus in dubio an sit indicandus perpetuus, an redimibilis?*

De iusto pretio annui redditus redimibilis: & de ipsoreddimendi pacto.

CAPUT. X.

V. R. E. S. T. M. O. D. O.

tractare, quod sit iustum pretium annui redditus, qui ad voluntatem primi venditoris redimendus est: Quia in re primitus erit, constituendum iustum pretium annui redditus perpetui iuxta ea, quae proximo Capite tradita fuerunt: & deinde adnotandum erit, pactum de retrovendendo diminueri iustum pretium: quo res ipsa absque capatione estimanda foret. Pactum etenim appositum in fauorem venditoris pars pretij censetur. l. fundi partem. ff. de contrah. emptio. Sic res minoris est estimanda cum venditur, aliquo cum onere sub aliave conditione, quam si liberè venderetur, text. quae ad hoc notat. Papormit. ibi in capitu. cum Ioannes. de fide instrumentato. Atque ita in hac specie pacti reuendendi adnotant Abb. in capitu. aliquibus. numero secundo. de decim. idem Abb. & Doctor. in capitu. ad nostram de sumptio. Caietan. 2. 2. quaestione septuagesima septima, articulo primo. Carolus Molin. de contractib. quaestione quinta. nume. 116. Iprimoi. & si heres, & ad Trebellia. & inibi Socin. Iason & si ipa. omniumque latissime Andre. Tiraquell. libro secundo. de retract. in praefatione numero vigesimo. Hae verò diminutio iusti pretij ratione huius pacti non temerè faciendae est, sed arbitrio boniviri, restitue ac discreti moderatoris. Quidam sane opinantur non est ob hanc pactiorem diminuendam integram tertiam partem, sed paulò minus esse constituendam diminutionem, quod Socin. tradit in consilio decimo sexto. columna. vltima. libro primo. saltem vltra ipsam tertiam partem non erit admittenda diminutio: ibi pretij: acuti eleganter tradit ipse Carolus Molin. dict. quaestione quinta. numero. 117. & quaestione. 35. numero. 227. Quod si haec visa fuerit emptoribus, annui redditus iniqua estimatio, maximeq; utilis ipsis venditoribus: illud profectò certum erit, vteunq; vramur benigna estimatione, quod pactum redimendi hos annuos redditus non potest iuste diminueri redditus perpetui pretium vltra dimidiam eius partem: quod pulchre ostendit idem Carol. quaestio. 5. numero. 117. & nume. 120. Ego verò hac in controuer. si illud existimo iustum annui redditus pretium etiam si is constituatur adiecto redemptionis pacto, quod communi prouinciae vsu taxatum, &

definitum fuerit, authore Guidone Papa, consil. 180. cuius sententia comprobatur ex his: quae tradidimus de annui redditus perpetui estimatione scribit, etenim Guido, iniquum esse pretium annui redditus etiam redimibilis, quando id minus sit quam ad rationem vnus pro viginti: quia ita hos redditus emi consuetum erat in Delphinali prouincia, idem pretium apud Germanos iustum & æquum censei, vt minus iniquum iudicetur: testatur Conrad. de contracti. quaestione octuagesima quarta. Et Vormatiensi statuto publicè comprobatum esse asserit Carolus Molin. dict. quaestione quinta. numero. 117. Sed & in aliquot Germaniae ciuitatibus iustum vsu receptum fuisse, vt annui redditus redimibiles constituantur ad rationem vnus pro quindecim testatur Conrad. dict. quaestione octuagesima tertia. conclusio. secunda. idem apud Gallos olim seruatum esse scribit Carol. Molin. dict. quaestione quinta. numero. 125. Quin & Ioann. Andr. in Speculo. titulo. de vsuris. 1. additione. censet, duodecim esse moderatum pretium pro vno redimibili. Sic & nostra aetate apud Regia Gallorum tribunalia in praxi obtentum est, vt emptio annui redditus redimibilis, facta ad rationem vnus pro duodecim tolleretur: si verò fiat ad rationem vnus pro decem, aut vndecim: reducatur ad pretium vnus pro quindecim: si denique annuus redditus constitutus fuerit ad estimationem vnus pro octo, aut nouè minorive pretio, quam decem, omninò illicitus, & reprobus contractus iudicetur: quemadmodum commemorant Andr. Tiraquell. libro primo de retract. §. primo. gloss. 6. numero decimo nono. Carol. Molin. de contract. quaestione decima. numero. 146. & quaestione quinta. numero 122. Et Rupellanus libro primo Institutio. Forensium capitulo. trigesimo quarto. qui expressim asserit, quòd si minoris quam decem solidorum annuus solidus emitur: reliquis solutis in sortem imputatis: sortis ipsa redditur, perimiturque obligatio: tanquam si is contractus pignoratitius fuerit, idem sane colligitur ex testimonio Tiraquelli, & Caroli, tria etenim hic ad sunt, quae hoc ipsum fieri iustissime persuadent, modicum pretium, pactum reuendendi: annui redditus pecuniarij emptio, quae suspicionem maximam vsuræ inducunt. Nec locus erit electioni, quam constitutio. l. secunda. C. de rescinden. vendi. praebet decipienti re ipsa: quia ea decisio non est admittenda in contractibus vsurarijs, nec in suspectis authore Baldo, in rubr. C. de vsur. in fine. cui accedit Carolus Molin. de contractib. quaestione

decimaquarta. cæterum apud Hispanos in provincia Berica, & alijs, quæ citra Tagum huic Granatensi pratorio institutione regia parent, & sub sunt: annui reditus redimibiles frequentissimè constituuntur ad rationem decimæ: eaque constitutio pluribus huius Senatus sententijs sæpissimè comprobatur, propter communè hominū æstimationem: quæ tamen non admodum æquā habet cōpensationem. Et ideo mihi iustior semper visa fuit horum redituum redimibilium æstimatio ad rationem duodecimæ, vel quatuordecimæ: qua Hispani ultra Tagum vtuntur frequentius: ramet si nec omninò damnauerint eam, quæ ad decimæ rationem constituitur.

Est tamen apud nos non leuis controuersia, an lege Regia definitum sit iustum pretium annui reditus in pecunia cum pacto redimèdi constituti? Nam quidam censent constitutum esse iustum pretium huius annui reditus ad rationem vnus pro quatuordecim. idque deducere conatur à lege, quam Carolus Cæsar primus Hispaniarum rex Madritio conuentu sanxit, Anno Millesimo Quingentesimo Tricesimoquarto. l. 127. Hodie. l. quarta. titulo quinto. libro quinto Recopil. vbi reditus annui constituti in frumento, vino, vel oleo cum pacto redimendi in nummarij reditu commutatur: tantique annua pecunia æstimatur, quanti decimaquarta pars pretij illius præstationis valet: & sic ad rationem vnus pro quatuordecim: quod referendum est ad pretium, quo emptæ fuit ab initio ea annua præstatio. Ergo istud pretium vnus annui nummi ad rationem quatuordecim definitur ea lege idem probari videtur lege declina. inter eas, quæ Toleti conditæ fuerunt, Anno Quingentesimo Tricesimo nono. Hodie. l. 4. titulo decimoquinto. libro quinto. Recopil. quæ Madritiam legem extendit ad annuos reditus in alijs speciebus cōstitutos: & inquit libellus principi oblatus, ita oportere statui: nè quis consequatur pro quatuordecim vltra vnū, nec in gallinis, nec alijs rebus. vnde constat, legislatoris intentionē eā fuisse, vt annui reditus iusto pretio æstimètur ad rationem vnus pro quatuordecim. Alij vero arbitrantur, has Regias constitutiones minimè definire certum pretium, quo iuste annui reditus emantur: cum hæ constitutiones tantum tractauerint de pretio annui reditus redimibilis, quoties is semel in frumento, vino, oleo, alijsve similibus speciebus constitutus in pecuniariam mutatur: non autem cum hi reditus ab initio in pecunia constituuntur: idque in specie adnotauit

Ioannes à Medina de restitutio. capitu. de censibus. Folio centesimo septuagesimo octauo. columnæ tertia. Cui interpretationi suffragantur duo. Primum, quod ex annua præstatione frumenti, vel olei, emptor huius reditus propter varium harum rerum valorem, facileque augmentum, creberrimam item annonæ inopiam, plus perceperit, quam si tunc, eum cōtraxit, nummariam annuam pensionem emisset: quo fit, vt in compensationem. maius pretium modò tempore cōmmutationis pro nummariæ præstatione constituantur, quam ab initio contractus constitueretur. Secundū, quod emptio annui reditus redimibilis, frumenti tamen, vel olei, altarumve rerum similibus, maxime suspecta sit, maioremque fraudis, & iniquitatis suspicionem habeat, quam si annua præstatio in pecunia soluenda emptæ fuerit, propterea quod harum rerum pretia in republica frequentissimè augentur. & variantur. nec potest certum pretium, certæ æstimatione tempore emptionis fieri: & ideo aptior est ad excessum iusti pretij & ad deceptionem hæc emptio, quam illa, quæ de nummariæ præstatione tractat. Et licet hæc posterior ratio sufficiens non sit, vt omninò hic contractus damnetur, ea tamen persuasit huius reditus commutationem, lege Regia fieri. Sic & eadem ratione sæpissimè Parisiensis Senatus Arrestis, & decretis, annuos reditus frumētarios cum pacto redimèdi constitutos, in pecuniarios commutandos esse censuit ad appretiationem vnus pro quindecim eius summæ, quæ data fuit pro ipso annuo frumētari reditu: electionē itidē tribuens debitori, vel soluendi frumenti reditū, aut pecuniariam pensionē ad æstimationem vnus pro quindecim: sicuti restantur Carolus Molinæus de cōtractibus. quæstione vigesima prima. & Imbertus Rupellanus libro primo. Institut. Forens. cap. 34.

Cæterum post tertiam huius operis editionē Rex Catholicus, ac Dominus nosler Philippus in his totius regni comitijs, quæ habuit Madritij Anno Millesimo Quingentesimo Sexagesimo tertio. c. centesimo vigesimo septimo: priorē opinionem Regio Decreto probauit, ac diffiniuit, esse iustum pretium reditus annui ad rationem vnus pro quatuordecim: sic denique, vt contractus sit nullus, nec executioni mandari possit, si minori pretio constitutur reditus iste, quam ad rationem huius definiti pretij: imo, & ad eandem constitutus per eandem legem ad pretium vnus pro quatuordecim reducitur: hæc de reditu, annuo redimibili. * Sed de illa quæstione, an

» hoc pretium a lege definitum sit necessarium;
 » quoties redditus annuus iam constitutus, ab empto-
 » re venditur alteri, legitur Carolum Molin. in tra-
 » cta. de contractu. q. 62. qui probat efficaciter, in
 » nullum esse hunc secundum, tertiumve contractum,
 » si minori pretio fiat. * Eandem questionem trahat
 » Antonius a Corduba. in libro, de casibus concie-
 » rta. quast. 79. quem legere oportet, ad quandam
 » hac in controversia, distinctionem; eamq; diligen-
 » ter expendere, an vera sit. *

4 Sed & illud opportunè quaeritur; quid dicen-
 dum sit, ubi constat redditum annuum nummariū
 deberi alicui; & constitutum esse: dubium tamen
 est, an is, habeat eam legem, & conditionem, ut
 redimi possit; vel praesumendum sit, cum redi-
 tam perpetuū esse absque pacto derouendū
 do constituta? Et sane in hac dubitatione cum
 hic contractus, quo annui redditus emittitur, apud
 vereres non fuerit admodū receptus; mirum cui
 qua videri non debet hanc questionem paucis in
 locis examinata esse: ad huc vero eā deducemus
 ad verā, ni fallimur, resolutionem ex his, quae in si-
 milibus controversijs decisa sunt. Nā circa con-
 tractum emphyteuticū: si de emphyteusi priuata
 per scripturā aut praescriptionem appareat: ac du-
 bitetur, sitne perpetua, an temporalis: in hoc dubio
 perpetua praesumitur secundum Angel. in au-
 thent. de non alienand. §. emphyteusim Guiliel-
 mus de Cusco, & Angelum in. l. qui luminibus.
 ff. de seruitu. vrb. praedio. idem Guilielm. & An-
 gel. prior inquam, in. l. cum notissimi. §. vltimo.
 posterior in. l. male agitur. C. de praescriptio. tri-
 ginta, vel quadraginta annorum. Angel. in. l. prae-
 tor. §. primo. ff. de edendo. Bald. columna secun-
 da. & Iason numero centesimo sexagesimo. in. l.
 secunda. C. de iure emphyteutic. Nūi consuetu-
 do regionis aliud induxerit: quia iuxta eam du-
 bii contractus erunt intelligendi. l. si fundus. ff.
 de euictionib. l. licet. in prima. C. locati. quibus
 similiter accedit rex. in. l. vel vniuersorū. vbi glo.
 ff. de pignoratitia actione. l. si tertius. §. recte. ff.
 de aqua pluuiā arcend. glossa in. l. penultima. C.
 de fideiussoribus: Sicuti & eandem interpretatio
 admittenda omnino est, quae deducitur ab ipsius
 contrahentis consuetudine, & vsu. quod probat-
 ur in dicta. l. vel vniuersorum. & dicto. §. recte.
 imò hæc prior est altera, quae a regionis vsu de-
 ducitur. Authore Angelo in dicta. l. secunda co-
 lumna penultima. quem Iason inibi sequitur nu-
 mer. centesimo sexagesimo. licet Angel. ipse sibi
 parum constans, probare conetur adhuc id du-
 bio praesumendum esse, quod emphyteusis pri-

uati ad vitam tantum emphyteutae concessa sit:
 famet si nec concedentis rem in emphyteusim,
 nec regionis communis vsus huic interpretatio-
 ni suffragetur: iure etenim communi ita fore du-
 bium contractum interpretandum non admo-
 dum. Verè Angelis opinatur. Vnde aduersus ip-
 sum frequentiori calculo, probatur eiusdem An-
 geli opinio in dicto. §. emphyteusim. atque hac
 sunt intelligenda de emphyteusi, quae transfertur
 dominium vtile, cuius translationis ea est natu-
 ra, ut perpetuo fiat, & facta censeatur. l. vltim. C.
 de lega. l. obligationum fere. §. placet. ff. de actio-
 nibus & obligationibus. item & ea praesumptio,
 quae adsumitur iuxta priorem Angeli senten-
 tiam, in vtilitatem, & fauorem tendit eius, qui ca-
 nonem, & annuam emphyteuticam praestatio-
 nem soluit: cum is asserat, annuam praestationem
 perpetuam esse: sicuti fatetur dominij vtilis tran-
 slationem perpetuo in eum factam fuisse. Quid
 autem dicendum sit in emphyteusi ecclesiasti-
 ca: tradidimus secundo huius operis libro capit.
 decimoseptimo numero sexto. Superest igitur
 serio perpendere, an & eadem communis sen-
 tentia in redditu annuo obseruanda sit: quod a-
 pud me omnino dubium est: quia in hac annui
 redditus constitutione non tractatur de transla-
 tione vtilis dominij, quae cum in emphyteusi
 perpetua sit, aut praesumatur, quemadmodum
 modo explicuimus, itidem ipsam annuam praes-
 tationem perpetuam facit. Deinde in hac quaes-
 tione annui redditus agitur de praesumptione in
 damnum & praesudicium soluentis annuam praes-
 tationem adsumenda. His accedit, quod annui
 redditus nummarij emptio odiosa & suspecta est:
 siquidem & olim pluribus visa fuerit illicita si-
 cuti capitul. septimo ostendimus. Et ideo non
 omnino procedit argumentatio ab emphyteusi
 de qua communis omnium sententia agit, ad con-
 tractum istum annui & numerarij redditus, Quibus
 profecto adducor, ut in hac quaestione aliquot
 ad eius resolutionem praenotanda esse existimè.
 Primum, illud certum, & expeditum apud me
 est: quod annua pecuniaria praestatio constitu-
 ta iure proprii census, nempe in fauorem eius,
 qui dominium rei transtulit in alteram, qui pen-
 sionem soluere tenetur, & eam super eadē re con-
 stituit; perpetua erit praesumenda: licet non ap-
 pareat de hac qualitate, nec de constitutione hu-
 ius redditus: sed tantum constet eam solui ex eo,
 quod res super qua constituta censeatur, data fuerit a
 creditore debitori. Ex hoc etenim eum dominij
 translatio perpetua sit: erit & eodem iure perpe-
 tua

tua censenda ipsa annua, ac nummaria pensio, quod autoritate Angeli, & aliorum, qui eius sententiam frequentissimo consensu sequuntur, probari commodè, & iuste potest. Secundò considerandum est, in dubio ubi non apparet, an creditor debitori tradiderit rem, super qua reditus annuus constitutus censetur, præsumendum esse, ipsam rem creditoris fuisse, traditamque debitori cum eo onere annuæ præstationis: præsertim quoties ea annua præstatio census nomen habet. Est etenim huius dictionis hæc propria significatio secundum canonicas sanctiones: sicuti traditum fuit huius libr. capit. septimo. nisi appareat aliquo pacto mentio pretij: nam tunc cenecbitur, annuus reditus pecunia constitutus: quia pretij mentio emptionem, & venditionem arguit. l. prima. ff. de contrahend. emptione. §. pretium. Instit. de emptioni. quod in specie ista probat Carol. Molin. de contracti. quæst. 20. numer. 213. Tertio, si minimè deprehendi possit quæ sit annui reditus origo, & ex præmissis præsumendum sit annuam præstationem in pecunia constitutam fuisse, tunc ex frequentiori regionis vsu, & contrahentium consuetudine, adsumenda erit coniectura ad definiendum: sitne ea annua præstatio perpetua, an redimibilis. idque ex Angelo in dict. l. secunda. distinctione deducitur. Quarto, quoties de iure annuæ præstationis apparet, & eius origo, aut constitutio constat per scripturam, aut per testes, qui præsentibus contractui fuerant: nec tamen per scripturam, vel testes possit apparere, conuentum fuisse inter creditorem, & debitorem, quod is reditus redimibilis esset: tunc præsumendū est reditum esse perpetuum ea ratione, quod hæc annui reditus constitutio, venditio, & emptio sit, in quibus nunquam erit præsumenda pactio reuendendi: nisi ea probetur. l. 2. vbi Docto. communiter. C. de pact. inter emptor. & vendito. Quod si pretium huius annui reditus adeò modicum sit, ut attentò constitutionis tempore admodum iniqua sit annui reditus perpetui æstimatio: fortassis & tunc præsumemus, annum reditum redimibilem esse, etiam si in scriptura constitutionis non fuerit pactio redimendi expressa: modò in eadictum non sit, hanc annuam præstationem perpetuam constitui. Imò vni pretij annuæ præstationis iniquū est iuxta regionis, & aliarum circumstantiarum conditiones ad perpetuam præstationem, magisque conueniens reditui redimibili: tunc erit & hic reditus iudicandus redimibilis, etiam, si pactum fuerit, eum perpetuum fo-

re authore Carolo Molinæo, de contractibus, quæstione quinta. numero. 128. propterea quòd hi reditus odiosi sint, & vsurarum succedanei: atque omninò requiratur ad eorum tolerabilem vsum, pretij, & æstimationis iustitia: ne in vsurarum fraudem constituentur.

Quinto, ubi annui reditus constitutio tantum ex diutina præstatione probetur: decem inquam, continuorum annorum: iuxta. l. cum de in rem verso. ff. de vsur. l. litibus. C. de agricol. & censit. libro. II. quorum decisionem, & nos meminimus libr. I. huius operis. capit. 17. numer. 3. modò ea præstatio annua ex titulo, & causa constituti reditus fiat: secundum communem omnium traditionem, tunc sanè præsumendum erit reditum esse redimibilem & sic quod leuius, & minus est præsumetur. l. semper in obscuris. ff. de regulis iur. l. nummis. l. qui concubinam. §. cum ira. ff. de legat. 3. capit. ex parte. de censibus. Nisi præstatio annua facta fuerit ex causa reditus annui perpetui: nam si in prima, vel alia qualibet præstatione sit expressa causa reditus perpetui: ea præstatio in vim confessionis, probat plenè donec error in contrarium probetur: cum & si facta fuerit extra iudicium, parte tamen præsentis, & acceptante plenè probet. l. Publica. §. vlti. ff. de posit. l. cum de indebito. §. vltimo. ff. de probationibus. l. generaliter. C. de non numerata pecu. ad idem tex. in. l. plures apochis. C. de fide instrum. l. optimam. C. de contrah. & commit. stipulat. cum his, quæ Decius tradit in cap. cum super. col. 1. de off. delega. & in consil. 665. & alijs, quæ hanc vltimam distinctionem adducens scribit eleganter Carolus Molin. de contracti. q. 20. numer. 108 & num. 112. Ex quibus ipse arbitror, iudicem hac de causa cogniturum debere omninò quamlibet qualitatem, legem, & contractus conditionem diligenter examinare: atque omnes coniecturas exactè rimari, qui facilius iudicare val. at, sit ne præsumenda annua præstatio perpetua: an temporalis, & redimibilis.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Dies à lege datus ad retrahendum rem venditam sub conditione, currit ab euentu conditionis.
- 2 Dies datus ad retracium, vbi venditio purè concepta fuerit, currit à die contractus, etiam ante traditionem, & pretij solutionem.

- 3 Alienatio dominiij tantum utilis non facit locum retractui.
- 4 Venditio vsusfructus non efficit, vt proximiar con- sanguineus possit eam retrahere.
- 5 Respondetur quaestioni principali, & examinatur natura contractus, de qua hic agitur.
- 6 Dilatio translationis dominiij donec pretium solvatur, non facit contractum conditionalem.
- 7 Proprietas vendita vsufructuario iure sanguinis abf que ipso vsufructu retrahitur.
- 8 Intellectus Regiae constitutionis. 74. Tauri.

**Quo tempore ex lege Re-
gia possit retrahi res vendita
sub annuo reditu redi-
mibili.**

CAP. VI. XI.

TITIVS CVM FVN- dum haberet, ipsum Sempro- nio vendidit constituto cen- tum aureorum pretio, hac adiecta pactioe, quod inter- rim dum centum aurei ven- ditori non fuerint soluti, emptor decem annuos aureos super eodem fundo constitutos iure an- nui reditus redimibilis soluat: cui conventioni accesserunt, & aliae contractus leges, quae solent adscribi his annuorum redituum venditionibus: praesertim reservatio dominiij directi donec re- ditus redimatur: translato tantum utili in emp- torem. Contingit tandem pretium conuentum solui, ac annuam praestationem redimi biennio, aut anno iam elapso a tempore contractus: quaeritur an intra nouem dies a redemptionis die possit proximior cognatus rem ipsam retrahere: cum a tempore contractus iam elapsi fue- rint tres menses, vel anni, ac denique tempus ipsum lege Regia definitum? Sic & eadem quaestio proponitur, quoties fundus aliquis datus al- teri fuerit pro decem annuis soluendis iure, & ti- tulo census, redimibilibus tamen ad rationem decimae. Vidi semel in hoc Granatensi praeto- rio quaestionem istam varijs iudicium, & aduoca- torum sententijs discussam: eam ob id vtrinque adductis rationibus examinabo, nihilominus quid mihi iure verius visum fuerit exponens, ea quidem protestatione vt liberrime in contra-

riam iturus sim sententiam, vbi ex causae, & con- trouersiae allegationibus, aliquid sese obtulerit, quod Palinodiam canere recto iustitiae tramite me ipsum cogat. Et sane locum fore retractui in tra nouem dies a tempore redemptionis: quan- uis a die venditionis transierit annus, probatur pluribus rationibus.

Primum etenim constat, saltem quo ad domi- nium directum, hanc venditionem conditiona- lem esse; siquidem dominium directum reten- tum a venditore non aliter in emptore transfe- ratur, quam si centum aureos pretij conuerti sol- uerit idem emptor: solutis itaque centum aureis dominium directum in emptorem ex vendi- tione transit, non prius. l. qui heredi. §. vltimo. ff. de condit. & demonstrat. l. qui absent. §. i. ff. de acquir. poss. l. ei qui ita hereditatem. ff. de con- ditanti. capit. super eo, & ibi glos. de condit. ap- po. l. haec venditio. ff. de contrahend. empt. Bar. in. l. si is qui pro emptore. quaest. 4. principali. ff. de vsucapio. Dies autem a lege ad retrahendum dati in contractibus conditionalibus, currunt a die euentus conditionis. text. in. l. Titius. §. pro- cedit autem. ff. de excusat. tuto. text. item insi- gnis in. l. i. §. annuus. ff. quando de peculio actio. &c. a quo Guillelm. de Cuneo, & Albericus in hac propria quaestione hoc ipsum adnotarunt. idem Albericus in prima parte statuit. quaestione 97. ad finem. Baldus in tracta. Protomis. colum- na quinta. versicul. sed quaero. Matthae. Afflict. in eodem tract. §. licet enim supra diximus. colli, antepenul. versicu. sed an sit vendita. optimè An- dreas Tiraquel. lib. primo. de retract. §. i. glo. 10. nume 4. Nec refert traditionem rei venditae fa- ctam esse ante euentum conditionis: nam & ea traditio in dubio facta censetur sub eadem con- ditione: non pure, & simpliciter: sicuti ex Barto. deducitur in. l. sub conditione. ff. de solutionib. ad finem. cuius distinctio ad hanc rem omnino, & diligenter est adsumenda cum his, quae Tira- quel. adducit dicto. §. primo. gloss. 2. nume. 28. & haec quidem vera sunt, quauis etiam in vendi- tione conditionalis, diem retractus currere a te- pore contractus. non ab euentu conditionis sen- serit Guido Papae quaestione. 257. Quod si ven- ditio pure facta fuerit absque vlla conditione: tempus datum a lege ad retrahendum iure san- guinis, currit a die venditionis, etiam ante pre- tij solutionem, etiam prius quam res tradita fue- rit: nec enim computatur id tempus a die tradi- tionis, secundum Signorolum consilio octuage- simo primo. col. 2. Alberic. in. l. si filius familias.

§. cum fundum. ff. de verb. obligat. versi. item facit ad alium. optimus text. in l. sciendum. §. vlti. ff. de edilit. edict. Montalius idem notat in l. 1. §. titul. 10. lib. 3. Fori. quod item sensere Cynus, & Salyce. in l. contra. C. de inofficio. testamen. expressim hanc sententiam veriore esse censet ipse Tiraquel. dict. §. primo. gloss. 10. nume. 108. & nume. 111. contra Bald. in tracta. protomis. colum. pen. versi. secundo, quia non constat, & in simili specie Matthæ. Afflict. in eodem protomis. tract. §. tora hæc lex. colum. octaua. versi. sed ponamus: & idem in §. vt infra triginta dies. col. 2. qui Baldum omnino sequitur. Igitur ex his deducitur in hac, quam tractamus, questione, diē datum à lege Regia ad retrahendam iure sanguinis rem à consanguineo venditam, non currere statim, sed ab eo die, quo per redemptionem census, res quo ad dominium vtilē, & directum eueniente conditione transit in ipsum emptorem.

Secundò, hæc eadem sententia alia itidem argumentatione probatur. Proximiore etenim agnatus in prædicta specie non est admittendus, nec iure admitti potest ad retractum ante consolidationem dominij directi, & vtilis: quia vbi dominium tantum vtilē transfertur in emptorē, & manet directum apud venditorem, non est locus retractui: quemadmodum patet in eo, qui dat propriam rem in emphyteusim, vel in locationem ad longū tempus: ea ratione, quod res non exeat de familia, nec de cognatione: imo finita emphyteusi, aut locatione, ad ipsam familiam omnino redit. Quam ob rem cessat ratio vltima & finalis Regiæ constitutionis, quæ proximiori cognato permittit rem venditam à consanguineo intra nouem dies trahere: sic sanè in locatione ad longum tempus non esse retractū admittendum, asserunt Nicola. Boërius in consuetud. Bituricensib. rubri. de retract. §. 1. versi. item non habet. Et Tiraquel. libr. 1. de retract. §. 1. glo. 14. nume. 79. & sequentibus, cum ad ipsum locatorem finito locationis tempore res locata redire debeat. Eadem ratione quoties res datur in emphyteusim, non est, locus retractui: quemadmodum adnotarunt Stephanus Bertran. consil. septimo. libr. 1. & Tiraquel. libr. primo. de retract. §. trigesimo tertio. glo. vnica. nisi fiat contractus emphyteusis in fraudem legis. quod tradit Matthæ. Afflict. decisione. Neapolita. 72. vnde inferitur, non esse lege Regia admittendum agnatum proximiorē ad retrahendum rem, quæ fuerit alteri data ad perpetuū censum: quem redimere non liceat cum ex communi contrahentium vsu in-

hoc contractu dominium directum maneat penes venditorē vtili tantum in emptorem translatum: quod proprium est emphyteusis: & ea ratione hic contractus, leges & iura contractus emphyteutici habet. Imo & si facta conuentione in forma contractus emphyteuci, vel census perpetui, postmodum pactum sit quod ea pensio perpetua, redimatur pecunia, & redempta fuerit, non est locus retractui, modo fraus cesset, secundum Matthæum Afflict. dict. decisio. 72. numero octauo. ita asseuerans in Regio præterio Neapoli pronuntiatum fuisse. Ego verò & si videam, legem Regiam minimè obtinere vbi res fuerit data in emphyteusim ad pensionem perpetuam vel iure census itidem perpetui: ita quidem, vt eiusdem rei dominium directum penes venditorem maneat: tamen quoties ea pensio ex pacto redimibilis est, non possum mihi persuadere vtcunq; ea redemptio contingere possit: quin & retractui locus sit: cum res auita, & patrimonialis ex ea causa ad externos deueniat cognatis exclusis: quod Regiæ constitutioni admodum est contrarium: & id statim apertius probabitur. Imo etiam si receptum sit frequentissima omnium sententia, retractum iure sanguinis non posse competere proximiori cognato ad rem datam in emphyteusim, aut censum perpetuum: quod item explicuit. Carol. Molin. in consuetu. Parisien. §. 23. questio. 16. & 17. profecto æquius est, & Regiæ constitutioni admodum conueniens, quod proximus ad hunc retractum veniens, & cum eodem onere rem recipere volens omnino admittatur præsertim cum hæc datio in emphyteusim quædam sit alienatio. l. vltima. C. de rebus alienis non alienan. l. prima. ff. si ager vectigal. atque ita semotis consuetudinibus visum est Ferrono in consuetudi. Burdegalen. rubri. de retractu. §. vigesimo quinto. Quod si iuxta receptam opinionem agnatus proximior non potest rem ratione translati vtilis dominij ante directi translationem perfectam retrahere: non currit ei tempus à lege datum ad retrahendum: cum sit is agere impeditus ex natura ipsius contractus emptionis, & venditionis. l. vltim. C. de annali exceptio. nec iure probari poterit, diem à lege datum ad retrahendum currere interim dum ipse proximior agnatus, & si retrahere vellet minimè admitteretur, impediēte ipsa natura contractus.

Cæterum his, quæ modo adduximus, accedit, quod nec retractui locus sit: vbi tantum vsus fructus rei patrimonialis venditus fuerit: cum in vsu fructu.

4 *vsusfructus venditione ratio legis cesset: maneat semper proprietate: penes venditorem: & vsusfructu extinguendo morte vsusfructuarij, alijsque modis iure expressis: & item ea ratione, quod vsusfructus vere. inter immobilia fundos, & agros, de quibus Regia lex tractat, minimè computetur. l. prima. §. qui seruum. ff. ad Syllanum. l. qui falsus. §. ultimo. in fine. ff. de iniur. atque in hac materia de retractu. ita expressim afferunt Alexand. consilio. 52. libro primo. numero secundo. Andre. Tiraquell. in libro primo de retractu. §. primo. gloss. septima. nume. quinquagesimoquarto. & sequentib. contra Matth. Afflict. in tracta. protomi. colum. decima. versi. item quarto. & Chassanæ. in consuetu. Burgund. Rubri. 10. §. primo. versicu. aduerte. nume. decimoquarto. Quibus sanè fit, vt tempus lege Regia definitum ad retrahendam rem à consanguineo venditam in specie quæstionis propositæ, currat à die redemptionis, quo consolidatur dominium directum cum utili.*

Tertio, eandem sententiam probare, & instruere possumus ratione quadam, quæ tacitæ objectioni respondet. Nam si quispiam dixerit, utile dominium non posse retrahi post nouem dies à die translationis eiusdem: licet directum possit iure sanguinis haberi ex retractu, intra nouem dies à tempore quo reditus redemptus fuerit, annuæque præstatio extincta, dominiumque directum utile acquisitum: quia dominium utile non est retrahendum nisi intra diem præfinitum, & computandum ab eiusdem dominij vtilis translatione: id profectò tollitur ex eo: quod dominium directum iure retractus acquisitum intra nouem dies ab annui reditus redemptione: utile secum ratione consolidationis, & vt potentius trahi: siquidem hæc dominia semel consolidata distingui non possunt. l. si tibi. ff. quibus modis vsusfructus amittatur. l. is cuius. ff. de legatis secundo. & tunc dominium directum, quod potentius est, utile consequitur societatis causa, ynde qui dominium directum iam utili consolidatum retrahit: ipsum etiam utile dominium simul cum directo habet omninò.

Cæterum, contraria sententia: & quod in specie quæstionis propositæ, nouem dies à lege dati ad retrahendam rem autam, seu patrimonialè, currant à die ipsius venditionis: pluribus poterit persuaderi.

Primum, etenim eius opinionis sum, vt existimem, prædictum contractum non esse contractum censuræ, nec venditionis conditionalis, e-

riam quo ad dominium directum: sed esse potius contractum venditionis, puræ, ac simplicis traditionis, factæ quidem fide habita pretij, & sic titulo venditionis in hunc sanè modum, vt interim dum pretium soluitur, emptor fructibus rei fruiturus soluat annuam præstationem, & redditum eius quantitatis, qui iuste constitui poterat pro pretio ipsius rei, iam equidem conuento eum redimendi pactione: quam denique pactionem licitam esse probauimus auctoritate. l. curabit. C. de actionib. empt. huius libri capite quarto. numero sexto. Nec quicquam oberit, quod in hisce contractibus expressim venditor excipiat sibi, ac retineat dominium directum rei venditæ, donec pretium conuentum soluatur: nam hæc clausula ab imperitia tabellionum contractuum naturam, & discrimina ignorantium processit. Etenim in hoc contractu, de quo agimus, reseruatio dominij directi quædam est hypotheca, non denique communis: sed eam qualitatem habens, vt super eo fundo iure cuiusdam seruitutis annuus reditus sit constitutus. Hoc vero probatur apertissimè: siquidem in hoc contractu dominium utile, & directum, certo, iustoque pretio æstimatur idque pretium statim soluitur, cum ad rationem vnus pro decem illicò annuus reditus redimibilis super eo fundo constituatur: qui quidem reditus obtinet vim præsentis solutionis, nec verè dici poterit, habitam fuisse fidem pretij: imò hæc annuæ præstationis obligatio, & promissio maiorem utilitatem affert, quam præsens ipsa solutio venditori attulisset. Quod si hæc venditio censeretur facta habita fide pretij, ad huc & terminus ipse ad retrahendum à lege datus non à die solutionis pretij: sed à die venditionis curreret. textus insignis in l. septuagesima secunda Tauri. Hodie. l. vndecima. titulo vndecimo. libro quinto Recopilationis. cuius decisio iure Cæsarum comprobatur: quia iam perfecta est venditio, quæ fit habita fide pretij: & quo ad effectum retractus, etiam ante dominij traditionem, dies contractus ipsius, non dies traditionis rei consideratur. Quæ quidem eò tendunt, vt inde manifestum sit, in quæstione, & themate huius capitis, terminum retractus à die ipsius venditionis non à die redemptionis annuæ præstationis, currere. His profectò libenter addiderim, per venditionem annui reditus super re propria ipsius venditoris constitui, non transferri in emptorem dominium directum, sed tantum hypothecam. iuxta. l. fundus quem. ff. de annuis legat. & in specie notat Speculato. tit. de

tulo. de locat. §. nunc aliqua. versicul. 86. & ideò tunc retractui iure sanguinis locus non est: auctore Ioanne Lupi in. l. 70. Tauri, nume. vigesimo septimo. Quod satis aperti iuris est quando in ea venditione dominium directum in emptorem annui redditus non transfertur expressim: sed & si id contractu adiectum sit, quòd dominium directum in emptorem transferatur: ad huc opinor idem esse: cum ea translatio dominij directi potius fiat ad rutiorem annui redditus solutionem, & ratione hypothecæ quàm veri dominij translationis, nec enim ullum pretium pro directo dominio datur, nec id venditur, sed tantum annus redditus: qui iuste æstimatur super certo fundo, aliave re constitutus. Atque ita censeo contractus istos fore interpretandos, nè passim concedamus tabellionibus conventionum iura, verborum copia mutare.

6 Secundò, in eiusdem opinionis confirmationem facit: quod & si præmittamus, in hac specie contractus venditionem factam fuisse cum reservatione dominij expressa, donec pretiù conuentium solutum fuerit: nihil ea clausula impedit, quin statim dies dati ad retrahendum, currant a die contractus, etiam nondum soluto pretio: quia ea conditio naturalis est contractui. §. venditæ. Instit. de rerum diuisio. notar Bald. in rubri. C. de contrahen. emptio. quæstione decimatertia. & in specie duo ad retractum ita adnotarunt Matthæ. Afflict. decisio. Neapoli. 338. & Andreas Tiraquel. libro. primo. de retract. §. primo. glo. 2. numer. trigesimo quarto. 35. & 37. nihil etenim pactum istud operatur, nec contractum conditionem facit: cum id, quod expressum est ipsius contractus nature sit proprium. l. condiciones extrinsecus. ff. de condit. & demonstra. l. continuus. §. cum ita. l. interdum. ff. de verbo. obligat. unde etiam si Tiraquellus huic contractui conditionis vim tribuere visus sit, vere tamen nullam conditionem habet, quæ effectum contractus impediatur, ipsaque venditio pura est tametsi dominium translatum non fuerit. Sic denique constat, hanc dominij directi retentionem, donec pretium conuentum solutum fuerit, minime mutare, ipsius contractus potestatem.

Tertiò, hæc ipsa opinio constat ea ratione: quod in hac specie contractus, statim fuit pretium solutum ipso die contractus: cum loco pretij fuerit constitutus annuus redditus, qui iuste cum redimendi pactione emi, & conuitui poterat ex eo pretio quod conuentum est ad rei venditæ æstimationem. Etenim fingitur vno actu, pretium

solutum fuisse venditori, & eundem venditorem id pretium dedisse emptori pro annuo redditu redimibili. argumen. l. certi conditio. §. si nummos. & §. ultimo. cum. l. sequen. & l. singularia. ff. si certum petatur. quo fit, vt omninò manifestum sit, hanc venditionem puram esse, & statim soluto pretio peractam fuisse. Et ideò dies datus ad retrahendum ab ipsius contractus tempore currit: non à die redemptionis.

Quartò idē apparet, quia & si dicamus, hunc contractum censualem esse, statim à die ipsius conuentionis non expectata redemptione, proximior consanguineus rem venditam retrahere potest ex eo quidem, quòd census detur nõ subpensione perpetua, sed sub redimibili, quod expressim scribit Tiraquel. de retract. lib. primo. §. trigesimo tertio. glossa vnica. cui ratio elegans suffragatur, quam tradidit Matthæ. Afflict. in tracta. protomileos. §. licet enim supra diximus, columna sexta. versicul. sed quæro de quadam vili quæstione. Nam secundum eum, si in hoc casu retractui locus non esset, fraus legi, & retractui fieret passim, ac facillimè: siquidem emptor rem in censum accipiens à domino sub pacto redimibilis pensionis, clanculum pretium solueret, pensionemque redimeret: & ea cautela consanguineos à iure retractus excluderet. eandem sententiam veram esse censent Chassanzus in consuetudi. Burgund. tituli. de retract. §. *Le vendeur*: in principio, ac rursus Tiraquel. §. primo. glo. secunda. numero trigesimo quinto. Quod si à die conuentionis, & venditionis potest proximior agnatus in hac specie rem ipsam datam ad censum redimibilem iure retractus habere, nullo pacto verè dici poterit, à die redemptionis hunc terminum fore computandum.

Quinta ratio ex præcedentibus colligitur, si consideremus in hac quæstione, & eius specie plures contractus sub vnus nomine contingere. Vnus quidem est venditionis fundi pro centum aureis, qui purus est, ac perfectus. Alter verò conlitionis census iuxta ipsius pretij quantitatem ad rationum vnus pro decem cum pacto redimendi, & hic à priori distinguitur, cum in eo sit venditoris qui in priori emptoris nomē habuit: nec refert, quod hi contractus fiant diuersis scripturis, vel vna: modò siar statim, ac simul modico interuallo constituto. l. lecta. ff. si cer. pe. At si fiant diuersis scripturis hi contractus eodem tamen ferè tempore absque interuallo: censeo esse plures contractus Signorol. de Homodeis. cõsilio centesimo tricessimonono. quo in loco existi

mat, diem datum à lege ad retrahendum, statim à tempore contractus currere.

Sexto, eandem sententiam argumento sumpto ab absurdo euitando, in hunc modum probamus. Nam si retractus admitteretur intra nouem dies à tempore redemptionis annui reditus, pro eodem pretio, quo res vendita fuit sequeretur grauis iniuria, quæ emptori fieret. Etenim ipse emptor, vt fundum, & rem immobilẽ haberet pro pretio centum aureorum, constituit annuam præstationem redimibilem, & eam soluit tribus, vel quatuor annis ante redemptionem, & præterea pretium ipsam centum aureorum: & ideo si receptis tantum centum aureis à proximiorẽ consanguineo, rem ipsam reddere teneretur emptor, amitteret prorsus annuas præstationes, quas ante redemptionem annui reditus soluerat: quod proculdubio ab omni æquitate, & iure alienum est. Fit igitur, vt retractus in hoc contractu, de quo disputamus, vel admittere non sit intra nouem dies à tempore redemptionis annui reditus, vel si admittatur, soluetur omnino, atque consignandum sit pretium ipsum principale simul cum annuis præstationibus ante redemptionem solutis: quorum prius mihi potius ardeat propter eas rationes, quas hõc loco adnotauimus.

Septimo vt hæc ipsa opinio facilius persuaderi valeat, admonendum est, proprietatem alicuius rei usufructuario venditam: iure consanguinitatis retrahi posse ex lege Regia absque ipso usufructu: qui quidem manebit penes ipsum emptorem licet per venditionem sit proprietati consolidatus usufructus, secundum Cynum, Angelum, & Paulum in l. si maritus. C. de inofficio. testamen. & Tiraquell. libr. primo de retract. §. primo. glo. septima. nume. sexagesimo quarto. optimus text. in l. Dominus. in princi. ff. de usufruct. tandem ex hoc iure retractus proximior consanguineus iniuine euincet usufructum. Quam ob rem in hac præsentis dubitatione etiam illocus esset retractui, tantum is obtineret quo ad dominium directum: maneretque utile penes ipsum primum emptorem: nec posset ab eo euinci iure consolidationis: atque ita cessaret, quod vltima ratiõne prioris opinionis probare conabamur. Quod si dixeris, etiam dominium utile posse lege Regia à proximiorẽ consanguineo retrahi: id quidem etiam si verum sit, procedit, vbi retractus intra nouem dies à translatione dominij utilis proponitur: non aliàs. Non me latet maximum discrimen à quibusdam forsan con-

stitui posse inter hunc contractum, quo res venditur reseruato dominio directo, donec pretium soluat: vel annua præstatio loco pretij constituta redẽpta fuerit, & cum, quo usufructuario proprietatis venditur: cum in priori conventionẽ dominium utile venditur, & transferatur statim respectu directi: ex ratione. l. primæ. §. quæ oneranda. ff. quarum rerum actio non datur. & ob id vnus contractus esse videatur quo ad dominium utile, & directum. l. cum antiquitas. in principio. C. de testamen. siquidem vtrunque simul in eandem conventionem deducitur: licet translatio directi ex causã differatur: vnde apparet, venditorem tempore contractus ipsius, ex quo dominium in emptorem transmittitur, vtrunque dominium directum, & utile habuisse. At in posteriori contractu, eo tempore, quo proprietatis per conventionem venditur usufructuario: ipse usufructus non pertinebat ad proprietarium: nimirum igitur si a consanguineo proximiorẽ usufructus non possit retrahi: cum lege retractus id tantum retrahendum est, quod venditor tempore contractus habebat, & vendidit, quod item probatur in. l. à liberto. ff. de bonis libe. & quia pretium proprietatis tantum solum fuit ex ea conventionẽ. l. cum in fundo. §. vxor. ff. de iure dotium. Sed tamen vtrunque sit, licet teneamus, quod tutius est, in priori speciere contractus dominium utile simul, & directum euinci posse iure retractus: id quidem obtinebit intra nouem dies à tempore contractus, non ab ipsa redemptione census computandos: cum ex ea conventionẽ, ex contractu pure facta sit venditio dominij vttilis, & directi, tametsi translatio directi dominij sit dilata in diem redemptionis census, & annui reditus. Sic denique ab hac septima ratiõne illud colligemus, contractum istum de quo agimus, factum fuisse ad translationem vtriusque dominij vttilis, & directi: pretiumque ad æstimationem vtriusque constitutum esse, vt tandem vtrunque dominium retrahi possit lege Regia intra diem ab ea definitum, computandum sanẽ ab ipso die contractus. Etenim, vt ingenue fatear, verius esse censeo, quod in hoc casu dominium utile, simul & directum retrahi valeant: atque ita non idem hic esse obseruandum, quod in venditione proprietatis usufructuario factæ, circa legem retractus ex Cyno, Angelo, & Paulo Cast. adnotauimus.

OCTAVO loco videbitur fortasse quibusdam, quæstionem istam decisam esse lege Regia, quæ septuagesima quarta est inter Taurinas consti-

constitutiones. Hodie. l. decimatertia. titul. vnde cimo. libr. quinto Recopila. qua sancitum est habentem dominium directum, vel utile tantum: ius retractus habere ita quidem, vt is præferatur proximiori consanguineo: & tamen iuxta huius quæstionis speciem constat, emptorem soluentem censum redimibilem: annuamque præstationem, utile saltem dominium habere ab initio contractus: atque ita de directo esse inter eum, & cognatum venditoris quæstionem: ipso consanguineo proximiori perire iure retractus rem ipsam ratione venditi directi dominij per extinctionem, & redemptionem annui redditus. Ergo proximior nequaquam poterit obtinere aduersus habentem iam diu utile rei dominium: cum is: si directum consanguineo venderetur, posset iure quidem id eodem pretio retrahere. argum. l. vendicantem. ff. de cuiuslibet. Si verò dixeris legem Regiam septuagesimam quartam. Hodie. l. decimatertia. supradicta. non procedere, vbi ex eodem contractu procedit alienatio directi simul, & utilis dominij, quasi tunc habens utile dominium ex emptione spem habeat ob eundem contractum. & directum consequendi: & ea ratione præferendum fore proximiorum agnatum, ne alioqui fraus fiat legi: tunc sanè respondebitur hoc verum esse, modò terminus datus à lege curtat, & computetur ab ipso contractus die: quo quidem facta est vtriusque dominij alienatio: licet directi translatio dilata sit in tempus redemptionis annui redditus: & sic in diem, quo verè, ac omninò fit vltima solutio pretij conuenti.

Sed & si quis aduersus sextam rationem dixerit, annuas præstationes non iniquè exigi ab ipso emptore interim dum pretium non fuerit solutum loco quidem fructum, quos è re ipsa perceperit, argumento. l. curabit. C. de actioni. empti. id profectò æquum est quando annuarum præstationes non excedunt fructuum æstimationem deductis expensis: & ideò, etiam si res retrahatur. non erunt à proximiori cognato annuarum præstationes emptori reddendæ: at si annui redditus ab emptore soluti fructuum æstimationem excesserint, iniquum erit, eum excessum à proximiori consanguineo retrahente rem ipsam venditam minimè solui casu, quo retractui locus sit.

Quibus tandem effectum est, vt isthæc posterior sententia æquior, iure verior, & Reipublicæ magis conueniens ad tollendas iniurias, quæ in commutationibus, & contractibus accidere solent, omninò videatur. Quam ob rem ea meo iu-

dicio potius, quàm contraria in praxi seruabitur, nisi quandoque ex negotij qualitate visum fuerit iudicibus fraudem conventioni subesse, eam que contigisse ad effugiendum retractum, qui iure sanguinis lege Regia permissus est: etenim tunc prior opinio potiores partes obtinebit.

Non oberunt huic posteriori sententiæ ea, quæ in prioris confirmationem adducta fuere. Primum etenim cessat: quia in hoc contractu hæc venditio, nec quo ad dominium utile, nec quo ad directum conditionalis est: de utili satis apparet, nec negari poterit: de directo autè probatur ex his, quæ adnotauimus in prima, secunda, & tertia, ac quinta, & septima rationibus posterioris partis: quibus constanter probare conati sumus, nullam subesse huic conventioni conditionem.

Secundum, minimè item obstat: cum eius fundamenti ratio etiam si vera sit, de quo inibi actum fuit: obtinet in re, quæ datur in emphyteusim, vel censum ad rationem perpetuæ pensionis: non vbi pensio ipsa ab initio contractus redimibilis sit. At in hac specie contractus, de quo disputatum est, pensio est redimibilis, & ea ratione censetur statim dominium vtrunque pure alienationis passim contendimus.

Tertium, eadem ratione deficit: præsertim ex notatis in septima postremæ partis ratione. Quia statim dominium directum per ipsam conventionem alienatum est.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Pauli Castrensis sententia latè examinatur, de donatione omnium bonorum reservato vsufructu,*
- 2 *Intellect. l. penulti. §. vlti. ff. de pigno. circa pecuniã mutuo receptam: an eo veniat in generalem bonorum hypothecam?*
- 3 *Reservatio alicuius rei, quæ fit in donatione omnium bonorum, qualis debeat esse?*
- 4 *Donatio omnium bonorum presentium tantum iure Regio minimè valida est. Et inibi interpretatio. l. sexagesima nona. Tauri.*

De donatione omnium bonorum, quæ fit reservato vsufructu.

IN ANTIQVA... CAPUT XII.

Donatio omnium... bonorum, presentium & futurorum...

DONATIO OMNIUM bonorum, presentium & futurorum...
...quod si in omnibus bonorum donatione...
...a donatore...
...non valet...
...si in morte...
...sicut...
...si in vita...
...si in morte...
...si in vita...
...si in morte...
...si in vita...
...si in morte...
...si in vita...

scribens, ad hoc, ut omnium bonorum in donatione
valeret, non esse satis à donatore...
de eorum vita disponere possit...
habeat ex hac re ratione...
faciliter hoc ipsum sub ambiguo...
in stipulatione...
concepta numero. 42. ff. de verb. obligat. quod loco Alexand. numero. 78. de alon. numero. 10. & Soci. consil. 120. columnis ultim. libro primo. Bartoli opinionem in specie probat, scribitur: atque item omnes, qui Pauli sententiam...
reponunt Bartol. facilius admittunt: etiam colligitur ex hoc simplicem...
consensum factam de fructibus...
Quamobrem donatione omnium bonorum...
sibi, quod à iure improbetur...
restituatur, & restituatur...
quemque modum Paulus...
eum sequitur, & restituatur...
piore, & in piore de fideiur. Ex eodem, quod donator omnium bonorum, etiam futurorum...
valdat, sicut antequam sibi...
restituatur, adferunt Alexand. numero. 78. Iason columnis 7. in dicitur...
concepta. Adon. consilio. 54. columna tercia. Iacobus de Sa. Georgio dicitur...
de pact. & inibi Andreas...
ratione usufructus...
non habebit...
nec in eam...
sua...
in omnium bonorum...
in eis...
non habeat...
in donatione...
quod...
loco probatur, rem ab initio hypothecae obligatam...
in omnium bonorum...
in donatione...
adquiritur...
adquiritur...
adquiritur...
adquiritur...

lio, quam creditore: in hypothecam bonorum presentium & futurorum venire: cum ipse debitor prius, quam pecuniam mutuo acceperit, pignori obligauit quidquid in bonis haberet, habiturusve esset: quasi secus sit in pecunia mutuo accepta per debitorem ab ipso met. creditore, cui ob eam causam hypotheca constituitur secundum Roma. in singul. 603. qua quidem ratione fit, vt licet donatio futurorum bonorum contineat fructus percipiendos per ipsum donatorem ex alia causa: non tamen continebit fructus percipiendos ex causa reservationis factae in eodem donationis contractu. denique in illud satis probatum est, ob specialem donatoris exceptionem, & reservationem fructuum percipiendorum e re donata ipsos fructus futuros minimè in donationem ipsam venire: nec contrarium potest vlla iusta ratione defendi. id vero, quod ex Roma. adnorauimus ad dict. l. pen. §. vltimo. expressim tenuerunt Ricar. Bal. & Alber. in l. obligatione generali. ff. de pignori. idem Alber. in dict. §. vlti. & Antoni. Fanensis in tract. de hypothe. & pignorib. a parte. membro secundo. numer. duodecimo. quorum interpretatio communis est, eaque ratione constat: quia pecunia mutuo accepta ab eo creditore, cui obligatio hypothecaria fit: eo animo accipitur, vt ea libera sit ad negotia tractanda: & eorum expeditionem. vnde alienum est a mente debitoris, cuius voluntas necessaria est ad hypothecam, quod ea pecunia obligatione hypothecaria sit impedita.

Item eadem Alexan. & aliorum opinio manifestè probatur ex eo, quod usufructuarius, qualis donator est: fructus omnino sibi acquirit, sed de eis testari potest: eosque ad haeredes transmittit iuxta l. defuncta. ff. de usufruct. bonis. & nos meminimus libro primo, huius operis, capitulo 15. numero tertio. Ergo plane deducitur fructus istos, qui expressim a donatione excipiuntur, non comprehendit sub futurorum bonorum appellatione.

Imò, & idem erit, vbi usufructus a donatore retinetur expressim ad eius vitam: cum ea conditio sit de natura usufructus, licet expressa non fuerit: & ideo nihil mutat usufructus proprias leges, & conditiones. Ex quo colligitur nihil referre ad voluntatem, & rationem decisionis Pauli Castrensis, quod usufructus reservetur a donatore simpliciter vel expressim ea adiecta clausula, qua & fructus percipiendos donator sibi excipiat: utroque etenim casu vel falsa, vel vera erit Pauli opinio aduersus Ripam, & Purpur. Sic

sanè falsum est quod Curti Juslor opinatus scribens eandem Pauli sententiam tunc obtinere, cum donator sibi reservauit usufructum ad vitam. nam siue simpliciter reservatio usufructus fiat, siue ad vitam minimè mutatur reservationis ius. Et profectò mihi verior apparet opinio Alexand. aduersus Paulum ob eas rationes, quas modo expressi.

Verùm adhuc obtinebit sententia Pauli tribus equidem casibus. Primò, quando reservatio usufructus facta fuit a donatore, vt de eo possit donator in vita disponere: iuxta responsum Bartoli, quod ni fallor, frequentiori calculo receptum est. Nam & tunc per eam reservationem expressim a donatore factam, ad eum effectum, vt de usufructu possit inter viuos, & in eius vita disponere ipse donator abdicat sibi potestatem testandi etiam de fructibus percipiendis ex re donata. Quamobrem propter eam abdicationem locus est prohibitioni legis, quae vetuit, donationem omnium bonorum fieri, ne donator maneat priuatus libero iure testandi: Quo fit, vt merito in hac specie donatio improbetur.

Secundo, Pauli sententia obtinebit: vbi usufructus in donationis contractu reservatus, effectus necessarius ad alimenta ipsius donatoris eius conditione inspecta. Nam tunc, cum nihil superesse possit ad exercendam a donatore testandi facultatem, optimè deducitur, donationem nullam esse. Hoc probatur auctoritate Aretini in dict. consilio quinquagesimo quarto. column. vltim. qui respondit, donationem omnium bonorum nullam esse, etiam si donator aliquid reservauerit pro alimentis: siquidem in specie omnino tollitur testandi libertas, quae sanè ratio efficit, quod omnium bonorum donatio iure ipso nulla censetur. Quam sententiam probat Boerius decis. 204. numero quadragésimo quarto. & Aymon consilio. 222. numero 2. libro 2. vbi late conatur defendere opinionem Alexandri aduersus Paulum Castrensem.

Tertiò, eadem ratio, & proculdubio fortiori, donatio omnium bonorum, erit reprobanda, eriant reservato usufructu: si ipse usufructus iam modicus sit, vt nec ad alimenta congrua donatoris sufficiat: sicuti donatio omnium bonorum nulla indicatur: quoties id, quod a donatore reservatur, ita modicum est, quod vix ad alimenta sufficiat, vel testamentaria eiusdem rei dispositio elusoria, vana, & ferè inutilis sit: adeò quidem vt nemo sit, qui hereditatem adire velit secundum Paulum, & Alexandrum numero. 18. Columna

lumn. penultim. in dicta. l. stipulatio hoc modo concepta. Purpurat. in dict. l. vltima. numer. 251. C. de pactis.

Quibus accedit quòd vt donatio omnium bonorum valida sit ex reſeruatione alicuius partis bonorum, oportet eam reſeruationem omninò liberam eſſe ad teſtandum, ita quidem, ſi vt teſtandi libertas diminuta ſit, donatio nulla iudicetur. Etenim cum omnium bonorum donator centum ſibi reſeruauerit ad teſtandum, & diſponendum de eis pro anima: reſpondit Ripa libro tertio, reſpon. capitulo decimoquarto. numero quarto. donationem minimè validam eſſe. Sic & Deci. conſilio. 203. & conſilio. 251. aſſeuerat, omnium bonorum donationem improbari etiam ſi pars aliqua patrimonij fuerit reſeruata, vt de ea donator in vita vel in morte diſponat. quaſi ſublata ſit libera teſtandi facultas, ſi donator in vita de bonis reſeruatis diſpoſuerit. Ego, vt ingenuè fatear, quid in hac re ſentio, non video qua ratione reſponſum hoc Philippi Decij defendi iure poſſit. Nam ſi donator ſibi reſeruauit ex omnium bonorum donatione ſimpliciter fundum aliquem mediocriſtimationis, non negaret Deci. donationem validam eſſe: & tamen dubium non eſt, nec eſſe vere poterit donatorem poſſe in vita ipſius de hoc fundo diſponere, & id vendere, ac conſumere, nec ex hac conſumptione donatio prior irrita ſit: cum ex ea donatione non fuerit ſublata libera teſtandi facultas, ſed potiùs ex ipſa conſumptione. quamobrem Ripa dubitauit de reſponſo Decij, & id iuſtiſſimè improbat Alciat. in dict. l. vltim. C. de pact. ad finem. Sic poſt primam huius operis editionem legi reſponſum Aymonis in dict. conſilio. 222. qui numero decimo. Decij opinionem falſam eſſe cenſet. Eodè pacto ipſius Ripæ ſententia falſa videtur: quia per eam reſeruationem non minuitur teſtandi libertas: etenim donator, qui reſeruauit ſibi centum aureos, vt pro anima diſponeret, non cogitur præciſe de eis pro anima teſtari, poteritque liberè diſponere: cum reſeruatio ipſa facta fuerit in ipſius donatoris fauorem, & vtilitatem: qua ratione per eam non reſtringitur libera diſponendi facultas, quemadmodum Alciatus in dicta. l. vltim. cenſet, per text. in. l. donationes. §. ſpecies. ff. de donatio. Nec ita eſt accipièda retentio quorundam bonorum facta à donatore ad diſponendum pro ipſius anima, vt intelligamus ea bona in aliam cauſam expendi non poſſe, vel donatario adquiri, ſi aliter fiat eorum diſpoſitio: præſertim quòd & ſi donator in vltima voluntate pro

anima de eiſdè bonis reſeruatis diſpoſuerit, mutari, & reuocari poterit ea diſpoſitio ad libitum teſtatoris: ſiquidem eius contemplatione facta fuerit, additaque donationi bonorum reſeruatio. Deinde ea interpretatio in dubio adſumenda eſt, quæ ad ſubuertendum actum minimè tēdat. l. quoties. ff. de reb. dubi. at ſi reſeruationem prædictam præciſam fore cenſeamus, & ex ea tolli teſtandi liberam voluntatē interpretemur, inutilis, nullaque erit contractus ipſe, quod à voluntate contractuentium ſatis abhorret: & ideò æquior ac benignior eſt ſenſus verborum obſeruandus. Hinc etiam deducitur Barto. opinionem in dicto conſilio ſeptuageſimoſexto. ambigam eſſe: nam ſi reſeruatio facta eſt in donatoris fauorem, vitæ mentio non mutat eius liberam diſpoſitionem: poteritque donator de bonis reſeruatis teſtari: maxime quia verba illa, in vita diſponere, etiam teſtamentariæ diſpoſitioni conueniunt: cum teſtamentum in vita teſtatoris fiat: tamenſi effectum poſt eius mortem habeat. Quòd ſi dixeris, eam clauſulam, cuius Barto. meminere, donationi adiectam, cum habere ſenſum: quod de bonis reſeruatis donator poſſit inter viuos abſque teſtamento diſponere: non autem in vltima voluntate, nec in aliam cauſam, quæ in donatione expreſſam poſſe ea bona impendi: quod difficilime probabitur, niſi apertiſſimè à mente donatoris deducatur: tunc fatebor vtique per eam donationē ſublata fuiſſe liberam teſtandi facultatem, & ex ea cauſa donationem ipſam omninò nullam eſſe. qua in re verba contractus diligentiffimè ſunt examinanda: ne quid contrariū donatoris volūtati præſumatur.

Cæterum, quæ circa Pauli Caſtrenſis ſententiam aduoximus, iure Cæſareo, quod omnibus commune eſt, locum obtinent: at iure Regio in ea Hiſpaniarum parte, quæ Caſtellanis legibus ſubdita eſt, quæſtio prædicta maiorem ambiguitatem habere videtur, propter. l. ſexageſimānonam Tauri. Hodie. l. octaua. titulo decimo. libro quinto Recopila qua ſtatutum eſt, donationem omnium bonorum, etiam præſentium tantum, nullam eſſe: etenim ante eam conſtitutionem iure civili Romanorum frequentiori omnium conſenſu receptum erat, donationem omnium bonorum præſentium tantum validam eſſe: ſicuti monſtrauimus in rubric. de teſtam. 2. parte. notant Barto. & omnes in dict. l. ſtipulatio hoc modo concepta. numero quinto. ff. de verb. obli. tio. Deci. conſilio. 30. Et ſane etiam ſtante Regia lege ſæpiſſimè apud ſuprema huius regni tribu-

naliam communis sententiam aduersus Paulum Castrensem recepta videtur, cum his quidem interpretationibus, quas paulò ante tradidimus: mihi tamen quoties lege Regia erit ius dicendum potius applaudet Pauli opinio: quæ & si iure Cæsarium iuste improbetur: Taurina verò constitutio ne potissimum probatur, quod pluribus rationibus verum esse ostendam, quò certior sit hæc interpretatio.

Primo siquidem constat, iure Regio donationem omnium bonorum præsentium tantum, nulla esse: atque ideò manifestissimi iuris erit, hæc donationem omnium bonorum usufructu retento, esse nullam omninò, si probauero per eam omnia bona præsentia donari. id verò colligitur ex eo, quò donatio omnium bonorum iuxta communem intellectum ad præsentia omnia bona pertineat. ita equidem visum est Barto. & alijs in dict. l. stipulatio hoc modo concepta. reseruatio autè usufructus non mutat hanc conditionem: quia fructus percipiendi ad futura bona pertinent: ipsum autem ius usufructus non potest inter præsentia bona donatoris censeri: cum usufructus pertinens ad donatorem tempore donationis, causalis sit: is verò, qui reseruat formalis: qui constitui non potest donec in donatarium transferatur dominium, & sic post donationem ipsam: igitur usufructus formalis, qui per donatorem reseruat, nõ erat penes ipsum tempore donationis: atque ita bona eius præsentia minimè tunc pertinuerunt. dices forsan hæc rationem ideò debilem esse, quò statim vnico actu donatio fiat, & inter bona præsentia donatoris formalis usufructus constituatur, & itè retineatur. Et præterea per reseruationem usufructus non fiat noua usufructus acquisitio: sed tantum mutatur qualitas eiusdem: cum ex causali mutetur: & trãseat in formalem. Causalis autem erat penes donatorem tempore donationis: ergo & formalis quo ad substantiam rei itidem apud eundem donatorem exerat ante donationem, saltem eius tempore, quam obrem prima hæc ratio minùs congrua apparèt. Vnde secundo vrgentiùs considero, quò Doctor. omnes, qui à Paulo Castrensi recesserunt, fatètur in hac specie donationis omnium bonorum retento usufructu factæ, donationem ipsam verè esse omnium præsentium bonorù: quippe qui censeant ipsum ius usufructus nihil impedire, quin hæc donatio omnium præsentium bonorum sit: quia de eo testari donator non valet: attamen defendunt hanc donationem ex eo, quò de fructibus

futuris, qui causa usufructus reseruari fuerunt, testari donator possit: palam igitur fit, hanc donationem iure Regio nullam esse: cum sit, omnium saltem præsentium bonorum donatio. Tertio, hanc ipsam sententiam Regiæ legis mens planè probat: etenim ex eo Regia lex improbat omnium bonorum præsentium donationem, quòd velit ad effectum validæ donationis aliquid ex bonis præsentibus reseruari, de quò donator ipsomet tempore donationis testari valeat: quasi nolit lex tolli liberam testandi facultatem donatori, etiam si statim post donationem mortis periculum, & discrimen sit subiturus. Quo fit, vt etiam si teneamus ius usufructus formalis esse de bonis præsentibus non sufficiat eius reseruatio: quia id ius morte finitur: nec de eo testari donator possit: fructus autem percipiendi nihil ad effectum donationis validæ pertinent, quanuis reseruentur, cum ea reseruatio iure Regio sufficiens non sit.

Quarto in eiusdem opinionis comprobationem facit, quòd iure Regio duo requiruntur, vt omnium bonorum donatio valeat. Primum, reseruatio alicuius partis ex bonis præsentibus: quæ admodum dict. l. 69. Hodie. l. octaua. supra dict. satis expressum est. Secundum, exigitur quòd ea reseruatio fiat de re, quæ cadat in testamentariam dispositionem donatoris. Nam & iure Cæsarium secundum communem omnium sententiam in dicta. l. stipulatio hoc modo concepta. id, quò reseruat a donatore, vt donatio omnium bonorum valeat, oportet, vt eius conditionis sit: quòd donator de eo testari valeat: nè tollatur libera testandi facultas: alioqui vana, ac frustranea esset in hac specie reseruatio. Et profectò illud maxime iudicum animos persuadere debuisset, vt Pauli Castrensis opinionem in praxi saltem iure Regio reciperent, quòd in his omnium bonorum donationibus usufructus reseruatio fit in manifestissimam legis fraudem. Aliquot præter hæc scitu digna in hac materia lector diligens obseruabit apud Iasonem in. l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudica. columna secunda. & in. l. prima. §. si quis ita. numero. 18. ff. de verbo. obligat. & consilio. 169. libro quarto. Curti. Iuniorum consilio. 15. & 25. Gozadinum consilio 87. Aymonem consilio. 139. ad finem. præter alia, quæ & ipse adnotauit in rubr. de testamēt. 2. parte. & adnotarunt Doctor. in dicta. l. stipulatio hoc modo concepta. & in dict. l. vlti. C. de part. Mathes. notab. 137. Et in ea quæstione, quam in d. §. in venditione. Iason explicuit: omninò legendi

gendi sunt idem Iason consilio. 65. dubio. 4. lib. primo. & consilio. 194. idem in dicta. l. stipulatio, columna penultim. Deci. consil. 414. atque Andreas Tiraquell. in. l. si. vnquam. C. de reuocand. donatio. verbo. bona. num. 7.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Distributions quotidianæ an veniant appellatione fructuum beneficiorum.
- 2 Distributions quotidiana etiam ex consuetudine absentibus dari non debent.
- 3 Residentia & personalis presentia ipso choro differunt valde quo ad perceptionem fructuum.
- 4 Lex improbens consuetudinem, an reprobare cõseatur præteritam tantum, vel futuram simul.
- 5 Sublata consuetudine, an & immemorialis reuocata sit.
- 6 Distributions quotidianæ simplices, & non duplices dantur habenti in eadẽ Ecclesia duo beneficia.
- 7 An absentium distributions præsentibus ad crescat.
- 8 Infirmi qualiter excusentur à presentia in choro, ut percipiant distributions quotidianas: & quid de excommunicatis?
- 9 Consuetudo an valeat excusare quem à residentia, ut is percipiat redditus principales beneficij?
- 10 Clerici habentes beneficia Ecclesiastica, qua pœna cogantur horas Canonicas dicere?

Quid consuetudo possit

circa fructus beneficiorum absentibus conferendos?

CAP. XIII.

FRUCTVS BENEFICIORUM Ecclesiasticorum iure Pontificio bifariam considerantur. Quidam etenim in genere constituti sunt, ut ex titulo Canonico ac legitimo habentibeneuicium competant, & reddantur. Alij vero distributione quadam veluti diuinum, & horarium stipendium his, qui quotidiano ministerio in celebrandis officijs diuinis subseruiunt Ecclesie, distribuuntur. horum ratione tractari solet, an hi fructus ex consuetudine absentibus adqui-

rantur: qua de re traditum est à iuris Canonici professoribus dubitationem istam in duas distinguendam esse partes: quarum prior de quotidianis distributionibus: posterior de alijs Ecclesiasticorum beneficiorum redditibus tractabit. etenim quotidianæ distributiones potissimè differunt à reliquis beneficiorum redditibus. imò appellatione fructuum beneficij & Ecclesiastici non veniunt quotidianæ distributiones. text. optimus in capitulo vnico. de cleri. non res. in sexto. & in capitulo vltimo. §. in illis. de concess. præb. eo. lib. idem pluribus rationibus, & autoritatibus probari poterit: quæ hoc in Capite à me erunt adnotandæ. Præsertim tamen illud admonendum est, quod cum aliqui impetratione beneficij, quæ à Summo Pontifice fiat, valor eiusdem sit omnino ex primendus iuxta regulam Cancellariæ. 21. & 60. ac. 62. & tradita per Ludouicum Gometi. in præfatione eiusdem regulæ post glossam & Doctorem in Clement. 1. de præb. Felin. in capitulo. causam quæ. 3. column. de testib. eundem Abb. & Ripam. numero. 76. in ea. ad aures de rescrip. Deci. consil. 156. Seluam. 3. part. de benefi. quæst. 12. Oldra. consilio. 216. qui an valoris vera mentio sit necessaria iure Canonico seclusis Cancellariæ Apostolicæ regulis, latissimè inquirunt, & diligenter examinant: at tamen satis erit, valorè Romano Pontifici significari secundum eorum æstimationem reddituum, qui absque quotidianis distributionibus ex eodem beneficio percipiuntur: nec enim augent beneficij valorè distributiones quotidianæ; nec id quod pro anniuersarijs datur: cum hæc ratione personalis operæ, & laboris dentur. argu. text. l. cum duobus. §. si in cocundo. ff. pro socio. & in l. prima. 2. respon. ff. si mens. fals. mod. dix. ex quibus in hac specie hõc ipsum adnotarunt Oldra. consilio. 118. Rotæ in antiquis. 766. & in nouis, 134. Ancha. in Clement. 1. de præb. Ioan. And. in Specul. rub. de concess. præb. Barb. in capitulo. vlt. column. antep. de peculio cleri. gloss. in reg. cancell. 60. Felin. in dict. capitulo. ad aures. nu. 14. Philip. Probus latè in dict. capitulo. vnico. de cleri. non res. numero trigesimo septimo. 52. & 57. Ripa libro primo. resp. capitulo. 5. Parisi. consilio. 33. lib. 4. column. 2. Ioann. Staphilaus de literis grat. & iustitiæ. Fol. 29. column. 2. Gometi. in tract. de expectatiuis. num. 104. quorum opinio communis est, & probatur e text. in dict. ca. vnico. à quo & ipse aliam in distributionibus quotidianis conclusionem adnotauit, in cap. cum in officijs. de testament. num. 4.

Ad quætionis igitur responsionem ex Boni Tom. j. Var. Reso. Ddd 3 facij

facij **O**ctavi constitutione proponitur conclusio prima. Consuetudine ꝛ induci non potest, quod distributiones quotidianæ absentibus, & minimè ministrantibus dentur. ita etenim statutum est in dict. capit. vnico. de cleri. non resid. in §. ex pluribus. quæ Docto. inibi tradiderunt, nam harum distributionum ea est propria natura, vt his, qui verè intersunt diuinis officijs competat non alijs: & ideo nec his debentur, qui fictè residere censentur: nempe Canonici iuxta iuris permissionem existentibus in Episcopi seruitio, & ministerio. ca. de cætero. de cleri. non resid. item nec his, qui literis operã dantes in aliqua literarũ bonarumque atrium iuris diuini, & humani Academia ad maiorem Ecclesiarum vtilitatem ius ipsum diuinum, vel humanum Pontificium tamen profitentur: hi siquidem distributiones quotidianas non recipiunt: sicuti notatur in capit. licet. de præb. vbi gl. Abb. & Doct. quibus ad stipulatur, quod habens à Romano Pontifice priuilegium, vt fructus beneficij etiam absens recipiat, non poterit distributiones quotidianas ex eo habere. text. & ibi gloss. communiter recepta in capitu. vltim. de rescri. libro sexto. gloss. & ibidem Doct. in capitulo secundo. de priuileg. eo. lib. tradit idem Ioann. Staphil. de literis gratiæ, & iustitiæ. Folio. 192. columna prima. etiam si dispensationis, & priuilegij authoritate speciali seruiat is Ecclesiæ per vicarium: nã in hac specie distributiones quotidianæ nec absenti, quia personale ministerium Ecclesiæ non exhibet, nec vicario, quia is Canonicus non est, minimè debentur, auctore Calder. consil. 1. titu. de cleri. non residet. in quo verba Principis priuilegium concedentis omninò sunt expendenda, ne quid aduersus eius concessionem fiat: Sic quãuis Princeps proprio rescripto iubeat absenti reddi fructus beneficij, ac si is præsens esset: non ex hoc ei debentur distributiones quotidianæ. gloss. omnium consensu probata in dict. capit. vnico. de cleric. non resid. in. 6. & inibi Probus numer. 50. & idem erit, vbi Princeps absenti permittat fructus recipere, & ei deberi statuat ac si resideret ipse, adhuc enim ex hac indulgentia fructus beneficij distinctos à distributionibus percipiet: non ipsas distributiones quotidianas. quod adnotauit post alios Guilliel. Cassador. decis. vnica. de cleric. nò resident. Atque hæc iure procedere videntur, licet glo. contrarium sentiat in cap. cum dilectus. de cleri. non resident. Scribunt siquidem Antonius, & Decius in capitulo. cum omnes. de constitutio. Dominic. & Francus in dicto capitu. vni-

co. maximum esse discrimen inter residentiam, quæ quidem dicitur, cum quis eo loco habitat, in quo Ecclesia est, cuius beneficium habet, appellaturque ab alijs præsentia ꝛ: & alia ex parte inter essentiam, cum obtinens beneficium ipsis diuinis officijs celebrandis præsens est, & ministerium eorum celebrationi, ac alteri exhibet. gloss. in dict. capitu. vnico. verb. affuerit. ex quã hi Docto. adnotarunt, iure Pontificio ad percipiendos, & adsequendos fructus beneficij solam residentiam absque ministerio personali, & præsentia in diuinorum officiorum celebratione, sufficere, non sic ad obtinendas quotidianas distributiones: quas quis, nisi intersit diuinis officijs, habere non potest. hoc probatur argumẽto ab speciali in dicto ca. vnico. secundum Domini. & Franc. ibi. verum priorem huius distinctionis partem falsam esse censent Hostiens. in summa. titu. de cleric. non residen. §. secundo. quæstione vigesima septima. Astensis libro sexto. titulo trigesimo quarto. Syluester verbo. residentiam. in princip. Andre. ab Exea in dict. capitu. cum omnes. numero quinquagesimo octauo. existimantes, nequaquam sufficere ad obtinendos beneficij redditus, etiam absque quotidianis distributionibus, ipsius clerici residentiam, nec præsentiam, habitationẽ in loco, vbi est Ecclesia ipsa: sed oportere, quod ipse clericus habens beneficium seruiat Ecclesiæ, officia Ecclesiastica exerceat, altari ministret, faciatque ipsemet ea, quæ ad Ecclesiæ regimen, & cultum necessaria sunt: quorum opinio in beneficio, cui imminet cura animarum probari videtur in capitulo. conquerente. capitulo. relatum. capitulo. quia non nulli. de cleric. non residentibus. Et profecto plurimùm applaudet consideranti legis naturalis, & diuinæ rationem: conciliorum. sanctorumque patrum decreta: cum ex his appareat decimas: cæterosque Ecclesiasticos redditus non alia ratione, nec alio iure habentibus Sacerdotio, beneficiaque Ecclesiastica præstari, quam si & hi operas in ministerio Ecclesiæ impenderint quæ ab ipsis Canonibus in dicta, & instituta fuerint, quemadmodum antè nos diligentius, & doctius alij tradidere. Nec tamen infior priorem sententiam nou statim damnandã esse: modò Sacerdotes, & alij clerici, quibus beneficia collata fuerint omni conatu, & opera curent præsentem quidem, quod Ecclesiastica officia, ac reliqua munera, quæ commodè per aliũ expediri possunt, solenniter, diligẽter, & absque villo periculo ministrentur, ea verò, quæ ipsorum propriam industriam exigunt, ipsimet tanquam operarij

operarij digni mercede, non per vicarium, sed proprio labore subeant. sic tandem fiet vt cum præsentibus sint, etiam vicarium habere possint, nec fraudet oues sibi commissas propria præsentia, & industria: ob quæ stipendium a Christianis integrum accipiunt. His equidem & alijs prima conclusio probatur præter auctoritatem: quam habet ex Bonifacij Octauj constitutione. Hæc verò aliquot interpretationes patitur ad eius apertio-rem intellectum.

Prima sanè in hunc modum proponitur, vt eadem consuetudine effici non possit quòd quotidianæ distributiones debeantur absentibus, qui non interfint diuinis officijs: nisi consuetudo id induxerit in eo casu, quo de iure dubium est, an absentibus distributiones quotidianæ debeantur. Etenim si contigerit aliquis casus, in quo iure Pontificio scripto non sit expeditum absentibus non deberi quotidianas distributiones: imò ex eo tem iure sit ambiguu, an debeantur: poterit consuetudo legitime præscripta hæc ambiguitatem interpretari, & declarare: cum nihil nouum, nec iuri contrarium apertè sit per eam inductum, secundum Bald. inter consilia Card. consilio quinquagesimo tertio. Deci. in dict. ca. cum omnes. l. lect. columna prima. & Exam. ibi numero quinquagesimo. Rochum Curti. in capit. vltim. de consuetud. fol. paruo. 15. col. 2. 3. notabil. 3. limita. Qui autem sint casus, in quibus iure Pontificio controuersum sit: nec quidem expeditum, absentibus & his, qui diuinis officijs non fuerint præsentibus, deberi quotidianas distributiones, deducitur ex notatis in dict. capit. vltimo.

Secunda prædictæ constitutionis interpretatio eam quætionem habet, num ea constitutio seruanda sit, vbi consuetudo fuerit post eandem constitutionem inducta, & legitime præscripta? Nam videtur ex ea constitutione, quæ consuetudinem tollit, sublatam fuisse præteritam consuetudinem, non futuram: cum constitutio repro- bans consuetudinem, præteritam tantum, non futuram improbet: gl. in Clem. statutum. de elect. verbo. consuetudine. quam Imol. in ibi sequitur. quamque dixere singularem esse Abb. in capit. vltim. colum. vltim. de consuet. idem consilio. 7. columna quarta libr. secundo. Bald. in l. vltima. C. de pact. pign. Roma. singul. 180. dixit ordinariam Iason in l. si mihi, & tibi. §. in legatis. l. & 2. lectio. ff. de legatis primo. commendat Abb. in capitulo secundo. numer. 7. de probatio. & in capitu. in Lateranensi. colum. 1. de præbend. notat Anchar. consil. 51. optimus text. in capi. i. de cõ-

stit. in. 6. Quo in loco gloss. contrariam sententiam probat in specie capit. vnici. de cleric. non residentib. existimans verb. expresse, non posse nouam induci consuetudinem, quoties ius ipsum consuetudini resistit: sicuti in dicto capit. vaico. resistit. atque ita satis apertè secundum hanc partem intellèxit glossa prædictam constitutionem. qua in re prænotare oportet aliquot conclusiones, ex quibus constat huius dubitationis congrua resolutio. Prima conclusio. Lex, vel canon consuetudinem aliquam iniquam, & irrationabili decernens, non tantum præteritam, sed & futuram damnat: ita quidem, vt & futura consuetudo minime admittenda sit: quippe quæ sententia legis appareat iniqua. capit. vltim. de consuet. sensit hoc Innocen. in cap. ex parte. ver sicu. sed distigue. de consuetu. sensere item Do mi. in capitulo primo. colum. vltim. de constit. in. 6. & alij, quibus sequens propositio omnino placet. Secunda conclusio. Consuetudo etiã futura procere nequit aduersus Canonem, vel legem, quæ ipsam consuetudinem simpliciter reprobauerit: nam & eam sensim iudicat iniquam esse. ita sanè censet Abb. in dicto capitulo secundo. numero septimo. de probationi. Domi. & Frac. in capit. primo. colum. vltim. de constit. in. 6. Bart. in l. vltim. ff. de legat. 2. Aretin. in l. tertia. ff. de testamen. Bald. in dict. l. vltim. C. de pact. pig. Andreas Tiraq. libr. de retract. in præfatione. numero decimo octauo. & 19. idem tenent asseuerantes, hanc opinionem communem esse Felin. & Dec. vterque numer. vndecimo. in dict. capitulo secundo. de probatio. Rochus Curti. in dict. capit. vlti. fol. paruo. 25. columna quarta. Iason in l. de quibus. ff. de legib. numero quinquagesimo quinto. Alexand. & Iason in l. si mihi, & tibi. §. in legatis. ad finem. ff. de legatis primo. Tertia conclusio. Consuetudo ex noua causa potest induci contra legem derogantem etiam expressim futuris consuetudinibus. quod existimant Antonius columna. 26. Abb. colum. vltim. Rochus Curti. folio. 53. colum. 2. in dicto capit. vltim. de consuetud. Domini. in dict. capitulo primo. colum. vltim. Abb. numer. octauo. & Deci. numero. 11. in dicto capit. 2. de probatio. Ioan. Lupi in capit. per vestras. de donatio. §. Quinto cum dicit textus. num. 2. & 3. Et Rauenna in Allegat. consuetud. folio. 7. Quorum opinio communis est, ac verà quidem ex eo, quòd noua causa tollit iniquitatem, quæ inesse videbatur ipsi consuetudini eo tempore quo lex eam, vt iniquam reprobauit. Quarta conclusio. Poterit simpliciter

citer consuetudo constitui, & vires obtinere aduersus legem, quæ licet consuetudinem reuocauerit, eique derogauerit: non tamen eam reprobatur, damnatur, nec reprehendit: etenim ex eo, quod lex quidquam statuerit non obstante consuetudine, cui expressè derogat, non eam reprobatur, nec irrationabilem, aut iniquam esse iudicat: sed eam tollit, quemadmodum solent tolli veteres leges ex causis, quæ iuxta temporis qualitatem, & rerum vicissitudinem iustæ legislatoribus apparent, nec ex hoc leges antiquatæ, iniquæ censentur: imò poterunt iterum in praxim & negotiorum definitionem adduci, si reipublicæ ad ministratori placuerit. Non oberit, quod in legibus, & Canonibus posterioribus mentio facta sit consuetudinis ad eius derogationem: cum ea mentio fiat ad effectum, ut constet, per leges has tolli consuetudinem: siquidem alioqui per legem generalem a Principe statutam non censentur sublatæ consuetudines regulariter, quæ ante ipsam legem vim consensu populi habebant. *text. in capitulo primo. de constitutio. in. 6. vbi Dominus Franc. & Gometius numer. octuagesimo sexto. & pluribus sequentibus. Abb. in capitulo. vltimo. columna. fina. & ibi Rochus. Folio quinquagesimo quinto. columna tertia. de consuetu. Barto. in. l. de quibus. 10. opposit. numero quinto. & ibi Iason. ff. de legibus. nec huic sententiæ præiudicat Iurisconsultus in. l. tertia. §. diuus ff. de sepul. violat. Quia quidquid præuè inibi cõmentus sit Accursius, ea responsio procedit, vbi post legem Principis generalem, sit municipalis constitutio, vel inducitur consuetudo propria alicuius ciuitatis, & ei peculiaris, & iuxta quem sensum non probatur Iurisconsultus, per legem Principis generalem tolli municipales constitutiones, & particulares locorum consuetudine: sed post legem Principis generalem non posse contrariam municipalem legem statui, quod ad aliam quæstionem pertinet, quæ huic loco minimè conuenit. illud verò omittendum non est, ideo in dicto §. diuus. municipalem legem tolli, quia ea bonis moribus, quibus tunc ad reipublicæ utilitatem Ethnici vtebantur, aduersabatur: vel saltem ea lex iniqua erat inspectis Principum prohibitionibus, quibus vetitam erat, intra vrbes ipsas, & ciuitates mortuos sepeliri. l. mortuum. C. de relig. & sumpt. funer. l. secunda. titulo decimotertio. part. prima. Hac denique resolutione quatuor his adfertionibus proposita, deducitur primò intellectus, & examinatio gloss. in Clementi. vltima. verb. quanuis. de reb. Ecclesi. quæ cen-*

set, per hæc verba, & similia, sublata quacunque consuetudine: aut non obstante quacunque consuetudine, etiam immemoriali, ut hac interdictio vtar, consuetudinem reuocatam, & sublatam censeri. idem gloss. in Clementi. prima. verb. quacunque. de foro competen. quas Felin. sequitur in capitulo. dilecti. columna tertia. de maiori. & obedien. Anto. columna tertia. & Panormit. 3. notab. in capitulo. cum ex officij. de præscriptio. Ioan. Andr. & Abb. in capitulo. cum instantia. de censi. idem voluit Cardina. in dicta Clementi. vltima. vbi simpliciter absque dictione vniuersali per legem tollatur consuetudo. Contrarium tãdem voluerunt, etiam apposita dictione vniuersali, Bald. in. l. vnica. C. de anna. excep. columna secunda. Bald. & Ang. in. l. omnes. in fine. C. de præscript. 30. anno. Alexan. in. l. nemo potest. colum. vltima. & ibi Ripa. numero. 115. ff. de legatis primo. Felin. in rub. de præscriptio. colum. penult. Floria. in. l. an vsu fructus. ff. de vsu fructu per illam text. Marthæ. Afflicti. decisio. 254. & alij citati per Tiraquel. lib. secundo. de retract. §. 1. gloss. 2. nu. 23. quibus suffragatur, quod licet seruitutes non habentes continuam possessionem nõ præscribantur. l. seruitutes prædiorum. ff. de seruit. id tamen non intelligitur de præscriptione ianmemoriali. l. hoc iure. §. ductus aquæ ff. de aq. quot. & aestua. Etenim quanuis Cardina. sententia facta sit: & adhuc dubia item appareat gloss. in dict. Clement. vnica. & in dict. Clement. vltima. à plerisque recepta opinio: adnotandum tamen erit, vtranque Cardina. & gloss. sententiam omninò veram esse, quoties consuetudo à lege, ut iniqua, & irrationabilis damnatur, ac reprobatur: nam tunc damnata eodem pacto censetur quæuis consuetudo etiam immemorialis, cetera namque. quod manifesta ratione constat & colligitur ex Aremino in. l. cum stipulatus sim à Proculio. colum. 3. ff. de verbo. obligat. Rochus in dicto Folio. 53. columna. 3. Felino in dict. cap. cum ex officij. nume. 13. & Tiraquel. dist. 2. gloss. numero vigenimo quinto. Ex quibus idem erit, si perpenitè mente legis derogantis consuetudini, eadem ratio verè obtineat etiam in ea, quæ processit à tempore, cuius initij nulla est hominum memoria. * Et fortalis, vbi lex præterite consuetudini, etiam immemorabili, derogat, etiam futuris immemorabilibus derogare censetur: ex eo, quod non solent leges nouæ immemorabilibus consuetudinibus derogare, nisi quoties irrationabiles visæ legislatoribus fuerint, si frequentiorè vsum consideremus. * Secundo, hinc colligitur v6

tur vera interpretatio text. in dicto capit. vnico. de cleric. non residentib. in sexto. vt denique per eam constitutionem etiam futura tollatur consuetudo: cum ob iniquitatem, & abusum inibi consuetudo improbetur. quod expressim ad eam constitutioem adnotauit Philippus Prob. nu. 40. Tertio, eadem ratione inferitur, eam consuetudinem intelligendam fore in generali consuetudine: non in ea, quæ ex peculiari, & speciali causa in aliqua Ecclesia inducta fuerit, ob istam aliquam rationem: sicuti contingere poterit, si in Ecclesia consuetum sit quotidianas distributiones absentibus deberi, modo hi absint causa studij, vel ad breue tempus: secundum Decium numero. 2. colum. prima. & lectione. 2. Andre. ab Exea numer. 50. in dict. capi. cum omnes. Sic & Quarto eadem constitutio minime seruanda erit, vbi post eam sanctionem ex consensu Romani Pontificis fuerit consuetudo inducta: quod distributiones quotidianæ dentur absentibus à diuinis officijs Banormita. consil. 94. libr. 1. & Andreas ab Exea in dict. cap. cum omnes. num. 52. oportet tamen hanc consuetudinem aliqua ratione, & causa ab iniquitate defendi: cum alioqui iniqua esse videatur.

Tertio, eadem constitutio, quæ de distributionibus quotidianis tractat, ita erit intelligenda, vt simplices quotidianæ distributiones, non duplices debeantur & dentur ei, qui officijs diuinis interest, & præsens est ratione duorum officiorum: non enim magis præsens est is, qui simul Archidiaconus, & Canonicus est, quam is qui tantum Canonicatum habet. Er ideo factum erit, quod is simplices habeat distributiones: nempe vt Archidiaconus, vel vt Canonicus, cum illis dentur ob personalem præsentiam. ita equidem voluit Anto. in cap. cum olim. de re iudicat. quem sequuntur Rochus Curtius in cap. vlt. de contact. fol. paruo 49. col. 4. & Ludou. Gomezi. in tract. de expectatiuis. nu. 54. contrarium, imò quod is qui simul Canonicus, & Archidiaconus sit, obtinere debeat ob præsentiam personalem duplices distributiones: eas, inquam, quæ Archidiacono tantum. & Canonico tantum deberentur: tenent Ioan. Andreas, Abb. & Felin. in dict. capitu. cum olim. Bald. & Cardi. ei subscribens consil. 53. pro quibus est rext. elegans in l. Titia. §. qui Marco. ff. de annu. legat. vbi Iuriconsultus scribit, quod si legentur libertis annua alimeta, & Marco centum: debebuntur Marco alimenta annua, & simul centum, si Marcus liberus sit. quam responsonem singularem esse asserit Bald. in cap. cum

sa iure de electionibus. tractatque de eius intellectu Barto. in l. quæsitum. §. penult. ff. de fundo insteu. & idem probatur ex eo, quod potest quis duplici officio fungi, modo exercitium vnus alteri non contradicat, aut repugnet: vel alterius vium non impediatur, si consul. & ibi gloss. ff. de adoptio. l. si titulus. §. primo. ff. de contrahen. emptio. l. tertia. ff. de ritu nuptiar. l. accipientis. ff. de aut. tut. l. quisquis: C. de postul. l. hac parte. C. de proxi. Sacro. scrib. lib. 12. l. vlt. C. de adess. late post alios. Deci. in cap. 3. de probatio. Saltem priuilegio Principis, etiam si ius obstat, id licitum esse constat: & ideo qui simul Archidiaconus, & Canonicus est in eadem Ecclesia duplicem vocem in electionibus habet, vt Archidiaconus, in qua & vt Canonicus. rextus in dict. capitu. cum olim. vbi Abbas, & Doctores post glossam inibi: & est communis opinio secundum Felinum ibidem. Quamobrem quicquid dixerit Antonius, opinio Ioannis Andreæ verior est. saltem cum Aretinus in dicto capitul. tertio. de probationib. dubiam esse censeat Ioannis Andreæ sententiam ea obtinebit, si per consuetudinem fuerit recepta iuxta primam dicti capitu. vnici interpretationem: idemque notant Bald. & Cardina. dicto consilio. 53. Decius in dict. cap. cum omnes. l. lectio. colum. prima. Exea ibi numero. 52. quauis Rochus Curtius in dicto cap. vltimo. de consuetudi. folio: 49. columna quarta. teneat, adeo esse veram Anto. sententiam, quod nec contraria consuetudine possit admitti: quod ego. falsum esse proculdubio opinor.

Quarto quod de distributionibus quotidianis decium est: ita quidem erit accipiendum, vt absentium partes, & quæ eis, si præsentibus forent deberentur distributiones, non cæteris præsentibus sed ipsi Ecclesiæ competant, & ad eam pertineant: secundum eam distinctionem, qua passim Doct. vtiuntur, & ipse hic exponam. Nam si nullus ex Ecclesiæ ministris interfit diuinis officijs: omnes quotidianæ distributiones, quæ eis forent danda, si præsentibus fuissent, ad Ecclesiam ipsam pertinent secundum Domi. & Fran. post alios in dict. capitu. vnico. de cleric. non resident. in. 6. & Guiliel. Chassado. decisio. vnica eiusdem tituli. Quod si Canonici aliquor diuinis officijs interfit, alij verò absentes fuerint: tunc in quotidianis distributionibus receptum est eas, quæ absentibus, si præsentibus forent omninò competere, præsentibus accrescere. gloss. in Clem. vt hi, qui diuinis. de ætate & qualita. verbo. dimidia. in ipsis verò fructibus Principalibus à quo-

ti lianis distributionibus distinctis, absentium partes in Ecclesiam ipsam conferuntur, & ei debentur. gloss. in Clemen. secunda. verb. suspensos. de vita & honest. cleric. quas quidem glossarum opiniones, & distinctionem hanc ultimam sequuntur inibi Doct. Francus post alios in capitulo ultimo. columna penultima. de rescriptis. libro sexto. & in dict. capit. vnico. colum. penulti. & fina. gloss. in Pragmati. Sanctio. titul. de tenentib. capitulum tempore Missæ. verbo. neque. Felinus in capit. Apostolicæ. numero duodecimo. de exceptionib. est item text. pro ultimo distinctionis membro in capit. penultimo. & ibi Innocentius, Henticus, Abbas, & alij de cleric. non resident. Ex quibus constat distinctionem hanc omnium consensu probatam esse. opinio tamen gl. in dict. Clemen. vt hi, qui diuinis obtinet, vbi statuto, vel consuetudine Ecclesiæ certa quantitas est distribuenda inter eos, qui horis Canonice, & diuinis officijs præsentibus fuerint. Etenim tunc pars, quæ absentibus ob præsentiam deberetur, potius præsentibus competit iure non decrescendi, quam adcrescendi: at si ita res instituta sit, vt cuilibet Canonico, qui præsens horis Canonice fuerit, detur certa ac definita quantitas: eo casu portio absentis, non cæteris præsentibus dabitur: sed apud ipsam Ecclesiam manebit: hic siquidem locus non est iuri adcrecendi: quia præsentibus certa debetur quantitas, absentibus verò nulla: secundum Imolam, & alios in dicta Clementina. vt hi qui diuinis. glo. in dicta Pragmatica sanctione. verb. neque. optimus textus in. l. si Titio. ff. de legat. secundo. & præterea hoc suadet ex eo, quòd in hac specie nulla est coniunctio inter Canonicos nec rei, nec verborum, & idè expeditum est, ius adcrecendi non esse ad hanc redituum distributionem considerandam. Quod verò diximus ad Ecclesiam pertinere eam portionem, quæ absentibus, si præsentibus fuissent, deberetur: tunc obtinet, cum ex patrimonio Ecclesiæ, cui ministratur, dantur reditus & quotidianæ distributiones ipsi ministris nulla facta diuisione redituum inter ipsam Ecclesiam, & eius ministros, quasi aliud dicendum sit, vbi patrimonium Ecclesiasticum in duas sit diuisum partes, quarum vna ipsius Ecclesiæ, ad eius fabricam, vestes, aliaque ei necessaria, propria sit: altera verò ad ministrorum victum, & laboris mercedem sit destinata. Nam si patrimonium, & distinctos reditus ministri habuerint: quicquid diximus in præmissa distinctione ad Ecclesiam pertinere, id vere cedit in patrimonium commune ipsorum

ministrorum. Et sanè, ni fallor, etiam in reditibus Principalibus distinctis à distributionibus quotidianis, idem erit quòd & in ipsis quotidianis distributionibus, quoties certa redituum quantitas constituta sit, & destinata ad hoc, vt inter ipsos ministros diuidatur: etenim eo casu portio absentium, portiones præsentium, & personaliter ministrantium auget. Vnde in hac questione, tantum est constituenda differentia seclusa glossarum & Doct. sententia in hoc: an sit ex reditibus Ecclesiæ certa quantitas destinata ad ipsorum ministrorum victum, & laboris mercedem: vel sit statutum, vt cuilibet ministro detur certa annua præstatio. Priori equidem casu siue in distributionibus quotidianis, siue in Principalibus reditibus beneficiorum: absentium portiones præsentibus debentur, & adcrecunt: in posteriori verò absentium partes apud ipsam Ecclesiam manent, eiq; iure omninò debentur.

Quintò ad prædictæ constitutionis intellectum inquirendum, an ministris Ecclesiæ qui morbo impediti personaliter ministrare non valent, quotidianæ distributiones debeantur? Nam & Philippus Francus in dicto capitulo. vnico. existimat, consuetudine fieri posse, vt quotidianæ distributiones absentibus debeantur: ex causis tamen ab hac constitutione exceptis. atque ita intelligendum esse, quòd Romanus Pontifex in dicto capitulo. vnico. à regula excepit: vt secus sit, vbi nulla de hoc adest consuetudo: quia censet eo casu etiam infirmis quotidianas distributiones non deberi. ita ipse Francus in. §. qui vero. prima, & secunda columna. Ego contrariam sequutus opinionem existimo, iure communi scripto absque vlla consuetudine quotidianas distributiones clericis infirmis deberi. quòd probatur dict. capitul. vnico. vbi à regula, quam præmiserat Romanus Pontifex de distributionibus quotidianis minime dandis absentibus à diuinis officijs, excepit ipsos infirmos, qui morbo impediendo non potuerunt diuinis officijs personaliter interesse. idem apparet ex. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufruct. quo in loco gloss. adnotauit, famulo infirmo salarium esse præstandum etiam eo tempore, quo ægrotus sit. quam opinionem tenuerunt Innocent. Ioannes Andreas, & Barbat. in capit. tertio. de locat. num. vigesimo quinto. Dominicus in dicto. §. qui vero. Hostiensis. & Speculat. citati per Aufrerium decisio. Tholosæ. 268. quibus accedit textus in. l. quarta. §. Stichus si heredi. ff. de statu liber. vbi conditio seruiendi certo tempore, censetur euenisse, & contigisse si eo tem.

si eo tempore seruitiū impendi non potuit morbo impediēte, etiam si tempus sit numero dierum certum, & definitum: nec tamen certum in specie. optimus ad idem tex. in l. prima. §. diuus. ff. de var. cognit. hanc tandem opinionem adserit esse communem Imol. in dict. ca. 3. de locat. numero. 10. Cæterum contrarium adnotarunt Franc. in dict. §. qui verò. gloss. in l. penult. C. de condiēt. ob caus. & in dicta. l. prima. §. diuus. pro quibus est tex. in l. si vno. §. item cum quidam. ff. loca. vbi qui locauit operas suas nō recipit mercedem eius tēporis, quo morbo impeditus eas præstare non potuit: morbo inquam, impeditus, vel alio casu fortuito. ad idem inducitur text. in l. si pecuniam. in princip. ff. de eōd. caus. dat. cui continet Regia. l. 44. titul. 14. partita. 5. quæ expressim tractat de impedimento egritudinis. Ex quibus tandem hæc posterior sententia verior apparet secundum Imolam in dicto capi. tertio. de locat. nume. 10. post Anto. & Anchar. ibi. Bartolus in dicto. §. diuus. & in dict. §. item cum quidam. & in l. operæ. ff. de vsufruct. legat. vbi Dynus, Oldradus, Iacobus Arenæ, & Alberi. idem tenent. idem Alberi. in dict. §. Stichus. & in dict. §. de illo. Auferri. dict. decis. 268. Cardi. & Imol. in cap. primo. de cleri. egror. vbi Panor. eandem opinionem sequutus fatetur, eam communem esse: quod itidem asseuerant Baptista de Sancto Seuerino in l. diem functo. ff. de off. ass. quæstio. 48. & Syluest. verbo. Familia. §. secundo. tenetur tamen dominus famulo ægrotanti, eibaria, & modicas, ac tenues expensas exhibere. Barto. in l. si cum dotem. §. sin autem ff. soluto matri. & in l. in rebus. ff. commodat. Abb. in dicto capi. primo. Auferri. 3. Syluester in præcitat. locis. non obstat text. in dicto. §. de illo. quippe qui tantum probat, quod in seruo ægrotante retineatur vsufructus: licet is inutilis sit, quod parū ad nostram quæstionem attinet. deinde responsio Iuriscōsulti in dicto. §. Stichus. specialis est fauore libertatis. Sicuti & in dict. §. diuus. fauore, & peculiari priuilegio aduocatorū illud obtentum est propter excellentiam officij, & ingeniosam professionem. Item non oberit text. in dicto capi. vnico. ex quo distributiones quotidianæ infirmis dantur, qui tamen non possunt personaliter Ecclesiæ ministrare: nam in eo casu non tantum ob laborem personalem: sed & propter officium, & dignitatem debentur distributiones, alijsque Ecclesiastici redditus. Vnde ex ea decisione efficax argumentum sumi non poterit ad mercedem famulo infirmo præstandam. Sic. i. Regum ca-

pitul. penultimo. Amalacita seruum dereliquit, quod is ægrotare cœpisset. igitur licet famulo in firmo salarium minimè debeat, ministris tamen Ecclesiæ, qui impediēte morbo non possunt diuinis officijs interesse, quotidianæ distributiones debitæ sunt.

Sextò hoc ipsum erit intelligendum, quando egritudo fuit absentię vera causa: cum is, qui modo ægrotat, solitus sit tempore recte valetudinis officijs diuinis interesse. Quò si ægrotus minimè cōsueuerit vsus integra valetudine horis Canonicis interesse, nequaquam percipiet durante egritudine quotidianas distributiones. Ioann. Andre. Cardina. & Abb. in capitulo. ad audientiam. de cleri. non resid. Ioann. Andr. Domi. & Franc. in dicto capitulo vnico. & gloss. in Pragmat. sanctio. titu. quo tempore quisque debeat esse in choro. ver. percipiunt. Corset. in singul. verb. infirmus. Abb. in capitul. plerunque. de rescript. Et Feli. dicens ita omnes tenere in capitu. Apostolicæ. nume. 12. de exceptio.

Septimò quotidianæ distributiones non tantum simpliciter ægrotantibus debentur: sed etiā his, qui ex propria culpa in morbum inciderunt: etenim hi quanuis propria culpa sint impediti, hoc tamen impedimentum nec à iure: nec ab homine, sed ab ipso Deo illatum fuit: nec deniq; in id culpa ægrotantium præcessit, vt morbo non possint personaliter ministrare, quod constat ex his, quæ e me adnotata fuerunt huius operis libro secundo. capitulo decimosexto. numero. 9. tamen si Philippus Probus in dicto capitulo vnico. numero. 17. teneat, quotidianas distributiones minimè dandas esse infirmis, & ægrotantibus, quibus ex propria eorū culpa morbus euenerit.

Octauò, non tantum ægrotis debentur quotidianæ distributiones: sed etiam & alijs, qui ab sunt à diuinis officijs propter aliquam aliam vrgentem causam, & necessitatem vel ob euidentem Ecclesiæ vtilitatem: quod expressim statutum est in dicto capit. vnico. in. 2. eius parte. Circa cuius decisionem adsumēda est ea distinctio: an Canonicus, vel habēs Ecclesiasticū beneficiū abiens sit à loco, vel oppido ipso, in quo Ecclesia est, an præsens. Hoc etenim casu distributiones quotidianæ omninò debentur his, qui vel morbo aliave necessitate, aut Ecclesiæ vtilitate impediti sunt horis adesse Canonicis, diuinisque officijs interesse: illo verò minimè his debentur: nisi hoc consuetudine fuerit obtentum. text. in capit. cum non deceat. de electio. in sexto. adiun-

Et interpretatione text. in dict. cap. vnico. §. primo. secundum gloss. Ioan. Andre. & Doctor. ibi. præsertim Dominic. cuius resolutionem sequitur Francis. à Ripa in tract. de peste. secunda parte. numero. 145.

Nonò hinc deducitur, quòd absens à loco beneficii tempore pestis licet fructus præcipuos, & Principales percipiat, non tamen habebit quotidianas distributiones: nisi consuetudine obtentù sit, eas absenti ex iusta causa dari, quod in specie respondit Ripa in dict. 2. part. nume. 145.

Decimò eadem ratione verus intellectus constat ad id, quod scribit Calde. consil. 17. tit. de præben. asserens, quòd Canonici expulsus à ciuitate propter seditiones absque eius culpa à contrariæ factionis hominibus, percipere debet distributiones quotidianas. quem secuti sunt Felin. in dict. capit. cum omnes. nume. 22. & Philippus Probus in. d. c. vnico. nu. 22. Etenim hoc verum est, vbi cõsuetudo definiuit, quod absentibus ex iusta causa dentur quotidianæ distributiones.

Vndecimo ex his colligitur: Canonicum iniuste in carcerem inclusum in eodem oppido, etiã semota consuetudinis percipere posse distributiones quotidianas, & eas ei debitas esse: cum is absque eius culpa in eodem loco existens, vbi Ecclesia est, impediatur adesse diuinis officijs. atq; ita in hoc conueniunt omnes, quos ad sequentis illationis probationem citabo.

Duodecimò hinc etiam deducitur quid dicendum sit in eo, qui ob excommunicationem, qua irretitus est, non adfuit diuinis officijs. Nam iniquè excommunicatus, fructus & redditus beneficii, qui durante excommunicatione eidem fuerunt denegati, omninò repetit. gloss. in cap. si per causa. 2. quæst. 5. glo. in capit. pastoralis. §. verum. de appellat. & inibi Abba. Imol. & Doctor. communiter. quemadmodù Deci. testatur. eandem sententiam tenent Domini. in cap. contumaces. dist. 50. & Felin. in dict. capi. Apostolicæ. nume. 12. iuste verò excommunicatus hos fructus, & redditus amittit: cum ei iustissimè ob excommunicationem denegentur. gloss. in. l. inter quos. §. damn. ff. de damno infect. glo. communiter recepta in dict. §. verum. Regia. l. 31. titu. 9. parti. 1. adeò sanè vt quauis deposito, & suspensio à beneficio propter crimen, ex redditibus beneficii alimenta sint exhibenda: nè is cogatur mendicare grauatus inopia in opprobrium ordinis clericorum glo. & Docto. in dicto. §. verum. glo. in verbo. admiserant. in capit. cum Vironiensis. de electio. Abbas in dicto capitul. Apostolicæ. colum.

tertia. & Felin. ibi nume. nono. qui idem intelligit, nisi clericus suspensus fuerit propter contumaciam: tamen excommunicato nihil ex redditibus Ecclesiæ datur etiam si is egenus, & pauper sit, cum possit resipiscens à contumacia, ac tandem ab excommunicatione immunis effici. quod frequentissimo omnium consensu receptum est post gloss. in dict. §. verum. idem erit in eo, qui actu & solenniter depositus sit, & ex auctoritate militia Sacerdotali: nam & huic minime exhibenda sunt alimenta ex Ecclesiæ redditibus: auctore Felino in capit. ex parte. de accusatio. Cæterum iniquè excommunicatus tunc demum quotidianas distributiones exigere poterit: cum tempore ipsò excommunicationis præsens fuerit in loco, vbi beneficium habebat, eratque solitus diuinis officijs ante excommunicationis impedimentum adesse: secundum Felin. in dict. capit. Apostolicæ. nu. 12. quauis Domini. in dict. capit. contumaces. teneat eòtrarium, cuius opinio vera est, in eo, qui ante excommunicationem non consueuerat diuinis officijs adesse. Etenim is nequaquam habebit quotidianas distributiones eius temporis, quo iniquè fuerit excommunicatus. obiter tamen illud non prætermittam, quod iuste, vel iniuste excommunicatus, & si non possit percipere, nec percipiat redditus beneficii, nec distributiones quotidianas: tenetur tamen horas Canonicas priuatim, & occultè dicere ratione beneficii. glo. in cap. Presbyterum. 28. dist. & ibi Doctor. Card. in Clem. 1. opposi. 6. de regulis. Hierony. Gigas de pensionibus. quæst. 64. Deci. in cap. intelleximus. nu. 5. de iudic. Abb. & Docto. in capit. 2. de cleric. excommu. ministr. Ioannes de Lignano in cle. dignum. quæst. 3. de celeb. Missa. Albertus de Ferrarijs in tract. de horis Canonici. quæst. 12. & 13. & idem est omnino dicendum ratione ordinis Sacri in clerico deposito, vel suspensio, aut excommunicato secundum eosdem, etiam si quis fuerit solenniter, & actu degradatus. Syluest. verbo. degradatio. quæst. octaua. Nam licet depositus & priuatus beneficio non teneatur ratione beneficii horas Canonicas dicere: vt explicat Cardina. in. §. primo. 91. dist. artic. 8. tamen ratione ordinis Sacri, si quem habet manet is clericus addictus obligationi has priuatus Canonicas horas dicendi. Nec eum excusatur, quòd redditus Ecclesiasticos non recipiat: cum id eius culpa contigerit: & per Ecclesiam minime steterit, quin ipsi redditus eidem clerico beneficium obtinenti darentur. quod ita post alios explicat Paluda. in. 4. distin. 15. quæst. 5. arti.

1. col. 2. licet contrarium adnotauerit Briardus, post Adriani quodlibet. q. 4. propo. 5. Sic & licet Ecclesiasticum beneficium admodum tenue sit, nihilominus tenetur, qui id obtinet, & accepit, horarium hoc officium etiam priuatim dicere. quod adnotarunt gloss. ibi communiter recepta in cap. 1. de celeb. miss. vbi tex. idem probat glo. apertior in cap. clericus vltim. & inibi Dōcto. distin. 91. Cardin. in Clem. 1. de celeb. missa, Albertus de Ferrara in tracta. de horis Canon. q. 8. glo. in Pragm. Sanct. tituli. qualiter hore Canonice sint dicendæ. verb. teneantur. Martinus ab Azpilucta, quem præceptorem habuisse Salmanticæ, semper in maximam duxi mæ foelicitatis partem in ea, quando. de consecr. dist. 1. notabi. 7. nu. 27. imò & excommunicatum, qui Ecclesiæ, ac beneficii redditus minimè percipit, tenet ad solutionem pensionis & subsidij, quod Episcopo, aut Romano Pontifici charitatis gratia soluendum est, tenet expressim Hierony. Gigas in dict. quæst. 64. & id prænotare videntur Barr. Alberi. Angel. & Paul. Castrè. in l. inter quos. §. damni. ff. de damno infect. cōtra glof. ibi quam Bald. sequitur in l. vlt. col. 1. C. de bonis authori. iudi. possid. atque præter eum eiusdem glof. sententiam probat Cuman. ibidem ad hoc inducens text. in capi. quia diuersitatem. de concess. præb. quo in loco Panor. scribit num. 11. quod vbi nō ipsa culpa, sed pœna culpæ est causa proxima, & immediata impediendi, minimè imputatur ei, qui culpam contraxit. ad idem optima glo. in regul. imputari. de reg. iur. in. 6. Sic sanè culpa, que excommunicationem præcessit, non est immediata causa impediendi quo excommunicatus impeditur fructus Ecclesiæ percipere, & ex eis onera subire: sed ipsamet excommunicatio, quæ quidem culpa non est, sed pœna culpæ. Vnde superior apparet opinio glof. Bald. Cuman. & Abba. quam Barto. & aliorum, qui contrarium probare conati sunt.

Decumotertiò illud est omnino considerandum, quod diligenter examinata ratione constitutionis in dict. c. vnico. de cleri. non resid. in. 6. apertissimè deducitur: nempe consuetudinem ytemq; legitimè inductam, qua obtentū sit, Canonicas distributiones quotidianas debere consequi si initio celebrationis diuinorum officiorum. Canonicarum horarum adfuerint, licet statim à choro & Ecclesia exierunt ad alia quidem negotia diuerrentes vel esse iniquam, vel fore intelligendum: cum Canonicos ab horis Canonicis & choro discesserit ex aliqua causa, quæ licet

omninò iusta non sit, honestam aliquam occupationem inducat, ita quidē nē temerè ad optiū, forsitan ad illicita Canonici diuertant. quod colligo ex Paluda. in. 4. distin. 15. quæstio. 5. conclusio. 9.

Posterior huius capituli pars in eò statu controuersiam habet: an cōsuetudo efficere valeat, quod Canonici, & alij Ecclesiastica beneficia obtinentes possint iustè fructus Principales, & verè redditus beneficiorum & absentes ab eis recipere? & profectò glo. cap. cum omnes. & ea vltima de constitu. glo. in dict. cap. vnico. & item alia in capit. vltim. verb. fructibus. de rescript. in. 6. Et in cap. Gratia. eodem libro, & in capi. dudum. in. 2. de electio. expressim asserunt posse auctoritate cōsuetudinis redditus beneficii ab absentibus percipi. quam quidem opinionem adeò veram esse censuit Innocent. in capitul. ex tua. de cler. non resid. versic. item oportet. vt existimet eam consuetudinem excusare à residentia, & ministerio Ecclesiæ exhibendo etiam per vicarium: siquidem & cōsuetudo potest inducere, quod absentes à beneficijs, & Ecclesijs earum redditus percipiant: quanuis nec per vicarios seruiant altaris ministerio, quod verum est in beneficijs simplicibus, quibus animarum cura nō incumbit, modo Ecclesia non patiatur defectum in ministerio: tunc etenim consuetudo ista, quæ immunem redderet clericum habentem beneficium à ministerio etiam per vicarium præstando, nequaquam iure procederet: quippe quæ esset Ecclesijs admodum grauis, & damnosa. text. in capit. 1. de consuetud. atque ita in hac specie scribunt Hostien. Abb. Felin. & Decius in dicto capit. cum omnes. Ioan. de Selua in tracta. de beneficio. 4. parte. quæstione secunda.

* Illud vero pie, atq; cautè obseruandū erit: esse omnino Ecclesiæ dignitatem considerandam, eiusq; conditionem, & qualitatem, vt rectè iudicare possimus, an ex absentia ministrorum patiatur eadem Ecclesia defectum in diuini cultus ministerio iuxta decorem illum, qui eidem Ecclesiæ conueniat. Video etenim hac in re plerosq; falli, ac vix mihi persuadeo, Innocentij sententiã admittendam esse, præsertim post Tridentinæ synodi decretum Sess. 24. ca. 12. versic. Præterea obrinentibus. cum videam tot Canonicos, ac dignitates possidentes ab eorum Ecclesijs ita libere abesse, vt minimè possit eorum absentia decori, & auctoritati diuini cultus non obesse.*

* Etenim Decreto Tridentino omnibus statutis, constitutionibus, & consuetudinibus derogatum est apertissimè, quibus liceret Canonicis ab Eccle-

ab Ecclesia Cathedrali abesse ultra nonaginta dies: & id non alia ratione quam ut teneretur non uem mensibus residere: siue Ecclesia patiatur defectum in ministerio, siue non. Exigit enim ratione officij hanc residentiam Sancta Synodus, ut omnes ministri cuiuslibet Ecclesie, qui ad eius ministerium instituti sunt, eidem seruiant: cum hæc fuerit planè instituentis voluntas. Qua ratione omnibus est per idem Decretum derogatum consuetudinibus, quibus antè obtentum erat, posse capitula Ecclesiarum Cathedralium permittere, ut ipsis visum fuerit, aliquem Canonicum à seruitio & ministerio Ecclesie abesse. Hæ quidem consuetudines ad abusum pertinere videntur, nisi ex causis iustis detur licentia abeundi: iustis quidem a iure communi, vel Ecclesiarum ualidis statutis expressis: aut saltem eisdem similibus. Alioquin si liberè capitulis est permittendum abeundi licentias concedere, quamlibet causam, etiam si ad propria cuiusque negotia pertineat, existimabunt Canonici iustam: cum de eorum propria re agendum sit. Ut tadem sibi ipsis inuicem licentia abeundi concedatur, & frequentissimè absque ullo examine: an sit vel vera causa, vel iusta. Nam etsi hoc ipsum priuilegio competeret, propter abusum esset omnino priuilegium ipsum rescindendum, & ius commune in usum reuocandum. *

Cæterum in Sacerdotijs & beneficijs, quibus animatum cura imminet, Ioan. Imolensis, prout à quibusdam citatur, in cap. ult. de rescript. in. 6. censet itidem valere consuetudinè, quæ permittat, absentem opera vicarij Ecclesie ministrantè, redditus Ecclesiasticos habere, & consequi; hanc sententiam nec falsam, nec omnino veram esse, audet asserere Deci. in dict. capi. cum omnes tamen eam defendere conetur inibi Andreas ab Exea nume. 18. At ipse eam existimo falsam esse sequutus Panor. in cap. extirpandæ. §. quia verò. col. 16. de præben. Domi. Archi. & Præposi. in. c. Sacerdotibus. 31. distin. Domi. in cap. vlti. de rescript. in. 6. super glo. fructibus. Felin. in dict. ca. cum omnes. nu. 33. & Seluam de benefic. d. q. 2. Quibus suffragatur quod Episcopi, alijq; inferiores Prælati, & pastores iure diuino tenentur ad personalem residentiam: cum ex iure diuino teneantur pascere gregem sibi commissum. Nam & decimæ dantur à Christianis ipsis Sacerdotibus ut eis spiritualia ministrent, & sint in hac Domini vinea operarij digni mercede. Matthæi, & Lucæ cap. 10. quod minimè eis conueniet, si per vicarios eas operas exhibuerint: ac potius ipsi vi-

carij erunt operarij, quibus Domini nostri Iesu Christi uerbum conueniat. Et præterea persona industria in his eligitur: quod apertissimum est qui igitur fieri potest, ut is, cuius ad negotium arduum eligitur industria, alterum substituat? Quibus equidem rationibus & alijs iure firmioribus probant, hanc personalem residentiam iure diuino institutam esse, Caieta. 2. 2. q. 185. art. 5. Ioan. Driedo. de libert. Christiana. pag. 204. omnium diligentissimè, eruditione, pietate Christianisque moribus insignis vir Barth. à Miranda in ea controuersia, quam de hac re apud Tridentum habuit, cui aduersus Ambrosium Catharinum subscripsit Domi. à Soto uir omnium censura & iudicio in schola Theologica admodum illustris in calce eius operis, cui titulum fecit de natura & gratia. & idem lib. 10. de iusti. & iur. q. 3. arti. 1. & sequent. * Eandem opinionem sequuntur Hieronymus Gigas in tract. de residentia capi. 2. Leonardus Venetus, Franciscus Torrensis, & Franciscus Cordubensis editis hæc de re tractatibus. ac Gentianus Heruettus in capit. 1. distin. 70. & manifestè probatur eadem opinio à Concilio Meldensi cap. 5. apud luonem parte. 5. cap. 190. Probat & eandem Franciscus Vargas in libr. de iurisdictione. Axioma. 12. * Quod si iure diuino necessaria est residentia Prælatorum, & aliorum inferiorum pastorum personalis industria, & opera: non video qua ratione consuetudo valeat ab ea obligatione quenquam immunem reddere, nec excusare. Etenim consuetudo contra ius diuinum nullam potestatem habet iuxta communem omnium resolutionem in capit. quanto. de consuetu. cum legi diuinæ consuetudo hominum usu inducta minimè possit derogare. Nec tamè inficior, aliquot ex causis posse Episcopos, ac Sacerdotes, quibus commissa fuerit animarum cura, quandoq; ab Ecclesijs abesse, & à locis, in quibus ipsæ Ecclesie sunt constitutæ. Fateor enim posse Ecclesie pastorem iustissimè excusari à residentia, aliquot casibus deductis ex legis diuinæ interpretatione, quæ tandem interpretatio declaret tunc legem diuinam minimè obligare Ecclesiarum Prælatos ad residentiam. Hi uero casus cautissimè sunt expendendi, atque ita quidem, quod nec legi diuinæ, quæ obligationem residendi induxit, fraus fiat. Nec hi Prælati statim damnentur ex eo, quod ab Episcopatibus & Ecclesijs ob communem Reipublicæ utilitatem, aut Ecclesie propriæ commodum absentes operam dant expediendis negotijs, quæ ita commodè per alios expediri non possunt.

Cæterum

" Caterum hoc in re promulgatum fuit a sede
 " ti. Decretum quod habet sub Pio. Quarto. R. n. s. b.
 " Max. fest. 23. Anno Millesimo. Quingentesimo.
 " Sexagesimo tertio, quo praece alia multa, illud
 " pius ac sanctissime asseritur: nempe consuetudi-
 " nem istam, de qua modo disputabamus, quo ad
 " Ecclesias Cathedrales, & alias, quibus animarum
 " cura incumbit, corruptelam esse, atque ideo de si-
 " inmemorabilis sit, neminem excusare posse, & q
 " Vt unque tamen sic illud certissimum est, cle-
 " ricos non residentes in Ecclesijs, quibus praesenti-
 " aut in quibus beneficia Ecclesiastica obtinent de-
 " 10 neti omnino ad dicendas & privative preses Ho-
 " rarias a Romano Pontifice, & Ecclesia praebitis
 " ve instituta: alioqui hi tenebuntur restituere fru-
 " ctus beneficij, quos perceperunt eo tempore,
 " quo a dicendis, precibus, Canonicis, cessant,
 " quod notant Calderi. in cap. primo, de celebra-
 " tione missae. Domini. in cap. vlti. de relect. art. 6. nota-
 " bil. 1. quorum opinio variis est secundum. De-
 " cium in dist. cap. cum omnes. 2. lectio. col. 1. 2.
 " & Adrian. in quarto sent. in tracta. do restitut. in
 " quest. an clericus teneatur restituere, quicquid
 " ultra victum de redditibus beneficij non sumptus
 " sit. vers. pro responsione. Ripa. in. d. vlt. quest.
 " 66. C. de reprob. donat. idem probat Ange. var.
 " licet. Horn. canonica. 5. v. de cetero. eandem opi-
 " nionem censet tutiorem esse gloss. in Pragmati-
 " catione. art. 1. qualiter hora Canonice sine di-
 " cenda. col. 1. secunda. & licet contrariam sen-
 " tentiam, quod non teneatur, hi clericus ad fructuum
 " restitutionem, probare conatur Abb. & Cardi-
 " nali. dict. ca. primo. Praeposit. in summa. 11. de
 " finit. Sylvest. verb. clericus. 4. quest. 23. & Felix
 " in cap. postulasti. nume. 7. de re script. post 1.
 " huiusmodi opinio communis est. Synodus. tra-
 " ctat. Lateranensis sub. Julio secundo. sessione. 6.
 " priorem opinionem proprio decreto compro-
 " bavit: modo clericus beneficium se recipiens
 " iam obtinuerit, huius Decreti accipere, legit
 " Bernar. Praesul Callagurrianus in pract. summa-
 " li. cap. 49. & Martinus Azpilcueta in ca. quatuor-
 " do. de consecra. dist. 1. notabi. 7. numero. 33. ha-
 " beturque Canon iste expressim inter acta. Concilij
 " Lateranensis dict. sessione nona. Quamvis Ca-
 " rplus Molina. in consuetudi. Parisi. tit. 1. primo.
 " 5. 19. nume. 35. assereret non constare, nec appa-
 " rere ita statutum fuisse in Lateranensi synodo,
 " nec id moribus receptum esse, imo nequaquam
 " convenire Republicae quod ista statuatur, ne la-
 " queus iniiciatur multitudini. Sed & Dominicus
 " Soto lib. 19. de iusti. & iure. quest. 1. art. 6. etiam

si meminerit Lateranense Concilij, admonerit
 necnon omnino receptum esse huiusmodi de-
 cretum: atque ideo cautus quidem, & seclero-
 gore ita interpretandus, ut ad omissionem quam-
 libet horarum, & temporum, aut duorum die-
 rum si non debeat restitutio.

Ex Capite Sequenti.

1. In expensis publicis res propriae venditioni cogitur
 2. Meretrix publica: an sit cogenda quae libere admittit
 3. Si quis quis vendere proprias res, quae ad victum per-
 4. In illis quibus res publica gravatur, quibus in-
 5. Si quis in praesentia res in praesentia rem-
 6. Si quis in praesentia res in praesentia rem-
 7. In favore religionis ad Ecclesiam constituenda vel am-
 8. Si quis in favore religionis ad Ecclesiam constituenda vel am-
 9. In favore religionis ad Ecclesiam constituenda vel am-
 10. Si quis in favore religionis ad Ecclesiam constituenda vel am-

Traditur brevis interpre-

ratio. I. in iur. C. de contra-

hen. emptio.

CAP. XIII.

EGVLA IVRIS EST.

ca. profecto, exquisita, quia
 debetum exat, ac minem in-
 uigum cogendum fore propria
 rem vendere, in iur. C. de
 contrahen. emptio. In nec eme
 ab initio. C. de nupt. l. dudum. C. de contrahen
 emptio. Regia. l. 3. tit. 5. part. 5. excipiuntur tamē
 casus quidam quibus cogitur quis vendere iusto
 pretio:

alios tradit Hippoly. in dicta. l. vnica. uumer. 19. & in singulari. 150. Ego sanè hanc opinionem Decij erroneam esse, & minimè probabilem censeo. Nam licèt meretrix publicè meretricium fuerit professà, cogi non poterit corpus propriū ad coitum inuita alicui exhibere: tamen si alijs id cōmune fecerit. Deinde meretrix non tenetur què quam ad coitum admittere, quod probatissimū est, cū non teneatur mortale crimen cum quo libet committere: ergo consequens est, non posse eam inuitam compelli ad coitum, carnale uerò cōmercium cum quolibet habēdū. Quod adeo certum esse mihi constat, ut eius latiore proba-
 3 tionem minimè necessariam fore existimem. Quin & hanc posteriorem sententiam satis apertè tenuerunt Zasius in summa. ff. veteris. rub. si serui. vendicet, Andreas Isernia & Matthæ. Afflictus in constitu. Neapolita. rubr. 20. de uolentia meretricibus illata: existimantes hi duo, iurisconsultos à naturali ratione defecisse: cū contrariū responderint: etenim Isernia, & Afflict. certissimū habuere, quòd iurisconsulti impunitam fecerint uolentiam causa libidinis meretricibus publicis illatam. id uerò alienum esse à iurisconsultis ostendam manifestè: si respondero eorum authoritatibus, quos primò adduximus. Siquidè licèt meretrix causa libidinis interpellata, & impetita, actione iniuriarum agere nequeat, ob uilem meretricis æstimationem: non ex hoc sequitur impunè ei iniuriam fieri: nam qui vim ei fecerit, iniuriam uel intulerit extra ordinem puniendus erit, atque ita accipiendum est responsū iurisconsulti in dict. §. si quis uirgines. præsertim quia iurisconsultus tractat de interpellatione meretrici facta libidinis causa: quæ interpellatio honestis foeminis iniuriam irrogaret: non sic meretricibus. eodem pacto intelligendum erit quod responsū est in dict. l. uerum. etenim qui libidinis causa meretricis ostium fregerit, & ex ea fractione furtum ab alijs cōmissum fuerit, furti non tenebitur. quia uoluntas, & animus delicta distinguunt: damnum tamen alia actione cogendus erit meretrici restituere. Bart. in dict. l. uerum. Angel. in l. nunquam plura. col. vlti. ff. de priuat. delict. Decius in capitulo. nam concupiscētiam. de constitut. Vnde obiter conuincitur error Hippo. qui in dict. l. vnica. num. 34. leui profectò ratione censet, posse res meretricis ob ea impunè, absque furti uitio, & culpa iuste auferri.

Sic quanuis uolentia meretrici illata, uel meretricis raptus non puniatur pœna constitutionis vnice. C. de rapt. uirgin. eo quon ipsa corpus

vulgauerit: tamè extraordinaria pœna omninò puniendus erit: qui etiā libidinis causa vim meretrici intulerit: eamque inuita cognouerit. quod tenent Bal. in l. vl. ff. de rer. diuisi. & Matthæsi. no. tab. 102. Quāobrè Neapolitana cōstitutio pœna mortis puniēdos esse statuit eos, qui vim meretricibus fecerint. ea uerò grauis est pœna, tamen si æquissimum sit ab hac, & similibus iniurijs homines arceri.

Secundus casus, quo quis uendere propriam rem cogitur, à publica necessitate: & inopia pendet, cū & si quis merces uenales non exposuerit nec eas publicæ uenditioni obtulerit, nihilominus ad earum uenditionem cogendus est, ubi re publica annonæ inopia premitur: & quidem iusto pretio à Principe, uel magistratibus definito: nē quis liberè res necessarias hominum alimētis quocunque pretio, grauissimo quidè ob rei penuriam uendat. hoc colligitur ex. l. 1. C. de Epif. aud. ubi Bart. & Doct. cōmu. Panor. & alij in ca. 1. de empr. & uēdit. optimus text. in. l. 2. de uindinis. & in simili text. in. l. 1. C. ut nemi. liceat in emp. speci. lib. 10. Bart. in l. annonam. ff. de extraordinaria. crimi. Lucas de Penna eleganter in. l. 1. C. de quibus nune. nemi. liceat se excus. uerb. tempus. Iason. in l. prima. secunda column. ff. de legi. Matth. Afflict. 3. quæst. in proœmio const. Neapolit. Bald. & Ange. in dicto. §. Si quid Cloacarij. per text. ibi. Felin. in capitulo primo. de Iudæis. gloss. in dicta. l. tertia. titulo quinto. part. 5. oportet autem hanc rem cautè à magistratibus perpendi: ut tandem hac coactione, & pretij definitione tunc utatur, cū Respublica penuriā & inopiam rerum ad hominum uictum, & alimenta pertinentium patiat: itidem præcauētes, ne maior inopia sequatur: mercibus ab his, qui eas habent, absconditis. Quod si quis post definitionem pretij à Republica: & eius magistratibus iustè, & ex causa cōstitutam: merces maiori pretio uendiderit: tenebitur planè in conscientia iudicio id quod ultra pretium definitum acceperit emptori restituere: & in foro exteriori per iudicē uenditor is cogendus erit id restituere: imò & puniendus est pœna quadam iudicantis arbitrio ueluti legis transgressor, & contemptor: minimè hac in specie considerata responsione Cæsarum in. l. secunda. C. de rescindenda uenditione. quæ hic locum non habet. Huc pertinet insignis constitutio in. l. secunda. C. de patri. qui filios distrax. qua permittitur parentibus ob inopiam, & egestatem filios uendere. idem Regia. l. septima. &
 4 8. titulo decimo septimo. par. 4. nec id omninò

alienū est à paterna pietate: siquidem. Nehemix. cap. 5. Populus fame oppressus inquit, filij nostri, & filix nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & viuamus. Eademque Cæsarum lex multis comprobari potest, quæ eleganter simul & doctæ tradit And. Tiraq. lib. 1. de retract. §. 26. n. 14. è quibus, & alijs, quæ circa interpretationem dict. l. 2. varijs in locis traduntur, aliquot eligere cõstitui, quo perfectius eadem constitutio intelligatur.

Primum etenim controuersum est quid sibi velit dictio: sanguinolentos: in eadem lege expressa. nam Accursius distinctionem istam ad patrem referendam esse censet. vt pater sanguinolentus sit, qui filios sine iusta causa vendiderit, sanguine inquã & capitaliter puniendus. idem Albe. in dictionario. Alij dictionem eandem ad filios referunt: è quibus Alber. in dict. l. secunda. filios sanguinolentos interpretatur, id est à patre venundatos: quia eorum sanguine alantur parētes: vel quia cor parentum sanguinolentum fiat per famem, vel quia pater vendēdo filium cum occidat seruili quidem conditione, quæ morti similis est. Azo autem & Petrus Perticensis in rubri. C. de infantib. exposit. filios sanguinolentos esse censent eos, qui à parentibus exponuntur: quia parentes sint sanguine, & capitaliter puniendi. At Cinus, & Sali. in dicta. l. secunda. quasi Accurtij interpretatio minimè conueniens sit, eo quod lex ipsa tractet de parentibus, qui iustè, & lege permittente vendunt filios patrem sanguinolentum inibi ob id dictum fuisse existimant, quòd sanguis contradicat necessitati famis, quæ venditioni causam dat. Cæterum Alciat. libro secundo, de verb. significat. columna quadragesima octaua. & Tiraquell. dicto numero decimoquarto. has interpretationes commentitias esse opinati arbitrantur in. l. secunda. filios dici sanguinolentos, id est, infantes recens natos, & adhuc sanguineo menstruo madentes. idque probant ex rubrica, cui Codicis. lib. 8. titulus est. De infantibus expositis, liberis & seruis: & de his, qui sanguinolentos nutriendos acceperint. Huic cõuenit in Codice Theodosiano libro quinto titulo septimo. l. prima. quæ hos sanguinolentos appellat recens natos, de expositis agens. Sic & eodem libro quinto. titulo octauo. titulus est. De his qui sanguinolentos emptos, vel nutriendos acceperint. qui duo tituli, vt dixi, in Iustiniani Codice vnica rubrica continētur tandem in Theodosiano Codice dicto titulo octauo. est. l. prima. quæ ita inquit. Si quis à sanguine quempiam

cuiusmodi comparauerit. &c. Eius item interpres inquit. Si qui infantem à sanguine emerit, ex quibus manifestū fit inibi dici sanguinolētos infantes recens natos. sic & Iuuenalis Satyra. 7. infantem à matre rubentem appellat ob recentē partum: interpres autem Codicis Theodosiani: quia id à plerisque ignoratur, fuit Anianus auctore Tiraquello. in. l. Si vnquã. C. de reuo. don. verb. libertis. numero trigesimo secundo. quod & mihi cõpertū est ex interpretationibus ipsius Codicis, quæ separatim absque ipsis Theodosij constitutionibus fuere apud Germanos typis excusæ per Theodoricum Aluistrēsemanno. M. D. XVII. quarum initio, & limiti adscripta est auctoritas Decretalis Alarici Regis Gothorū: cuius præcepto Anianus ipse vir spectabilis è legibus Codicis Theodosiani & ex libris sententiarū Pauli & Caij iuriconsultorum, & quibusdã Cæsarum nouellis librum illum interpretationum segregatim edidit. eadem Alarici regis præfatio extat in initio codicis Theodosiani, quem nuper integrum ex decem & sex libris typis tradidit Ioannes Tilius Engolismensis. omisis Pauli & Caij sententijs, & Aniani interpretationibus, quæ quidem librum non ipsum integrum Theodosij Codicem opinabar olim habuisse Gratianum: qui dum ex Theodosiano Codice, aureo Decretorum libro legem aliquam interferere profiteretur: nō ipsam Theodosij legem: sed Aniani interpretationem refert, & scribit, quod ex varijs Decretorum locis conitat: præsertim in capitulo. iudex criminofum. 2. quæstione prima. quo in loco omissa elegantī Constantini Cæsaris constitutione Gratianus summam Aniani retulit. Sic & in capit. quoties post auditam causam. 2. quæ. 6. ex eodem libro Codicis Theodosiani, titulo penultimo. Sententiarū Pauli iuriconsulti, simul interpretationem Aniani veluti Pauli sententiam & eius verba interferit idem Gratianus: apud quē dum legitur, sequendæ audientix: legendum est: secundæ audientix. item dum legitur. possessionis. scribendum erit: Pensiones. idem actum est in eadem quæstione sexta. capitulo. propter. cū quatuor proximis capitibus, quæ transcripta fuere à Codice Theodosiano. libr. quinto. titulo trigesimo quinto. & seq. Sententiarum Pauli. Quòd si Gratianus integrum Theodosij Codicem habuit & Pauli sententiarum libros, quod fortassis magis credendum est, ex capit. ab eo. 2. quæstione sexta. vbi Pauli simul. & Aniani verba traduntur, non video qua ratione vir diligentissimus. Aniani glossemata ipsis Cæsarū legibus prætulit.

rit. Forſan ea culpa nõ Gratiano, ſed Iuoni Carnoreni adſcribenda eſt, qui ante Gratianũ eadẽ Aniani interpretationes Decretis admifcuit. Ali quot etenim ex hoc errores apud Gratianũ notat diligenter Anto. Auguſtin. libro primo. emẽdat. capitulo octauo. qui probat Gratianum etiã in hoc erraſſe, quod falſo Pauli ſententiarum libros titulo, & nomine Theodoſiani Codicis citat. eius erroris ea cauſa eſt, quòd frequẽtiſſimẽ Codici Theodoſiano publicẽ acceſſerint Pauli, & Caij ſententiarum libri. Qua ratione & nos libros ſententiarũ Pauli ex Codice Theodoſiano quandoque citamus. Pauli verò, & Caij ſententijs vti licet ad interpretationem, & cognitionem antiquitatis. tamen ſi Iuſtinianus. l. prima. & 2. C. de ver. iur. enucl. prohibuerit, his libris vti ad digeſtorum emendationem. Sed & de Aniani interpretationibus quãdam ſcripſere Cuiatius in Epiſtola Nuncupatoria Sententiarum Pauli: & Briſſonius lib. de iure Connubiorum. pa. 65. Ad ſanguinolentos rediens, non improbo Alciati, & Tiraquelli ſententiam, ſed nec omninò damnoſam lectionem. qua in dict. l. ſecunda. pater coactus fame filios vendens ſanguinolentus ſignificatur. Nam licet hæc venditio ratione quadam ſpeciali licita ſit: generalibus tamen naturæ legibus ſanguinolentam parentum impietate offendit. Nec inſerior ita licere parentibus filios adultos iam, non tantũ recens natos vt ſanguinolentos infantes vendere, eadẽ liquidẽ omninò ratio eſt in his omnibus: nẽpẽ dira ipſa fame. Sed & olim lege Romuli, iure Patriæ poteſtatis poterat pater, etiã nulla inopia coactus filium ter vendere, ſi forte à primo, & ſecundo emptore fuiſſet manuſiſus.

Secundò eadem. l. 2. non tantũ in venditione, ſed & in pignoris datione admittẽda eſt: poterit etenim pater fame oppreſſus filios pignori ex ea cauſa dare: etiã inuitos gl. cõmuniter recepta in dict. l. 2. Regia. l. 7. & 8. titu. 17. par. 4. item l. 3. & l. 7. titulo. 13. part. 5. Bald. in l. in ſuis. ff. de liber. & poſthum.

Tertiò etiã ſi liceat patri filium pignori dare, & vendere ob famis neceſſitate: non tamẽ id patri licebit ob aliam vtrũque ſimilem cauſam, quod Accuſſius cenſet in dicta. l. 2. Dinus reg. in argumẽtum. de reg. iur. in. 6. Alciat. poſt alios in dict. lib. 2. de verb. ſignifi. col. 48. ex hoc aſſerens, non licere patri etiã principi filium inuitum ob fidem hoſti dare, etiã vt ſe redimat.

Quartò quòd in dicta. l. 2. ſtatutũ eſt minime procedit in filio clerico: hunc etenim pater ven-

dere non poteſt: ſi ſit in ſacris filius hic conſtitutus ſecundũ Hoſti. Ioã. Andr. & cõmunẽ in cap. inde corũ. de ætate. & qualis. Hippol. ſing. 101. & Gerard. à petra ſancta in ſingulari vltimo.

Quintò ad eiuſdem. l. ſecundæ interpretationem eſt animaduertendum. quod filius à patre venditus vrgẽtẽ diram fame: poterit cogere ipſum patrem, vt eum redimat, & liberet, ſi pater fœliciores natus fuerit fortunam. hoc ſanẽ deducitur à ratione dictæ. l. ſecundæ. & in ſpecie idẽ ad notarunt Bald. in capitulo. ex reſcripto. de iure iur. Felinus in capitulo. cum dilecta. de reſcript. ver. octauò fallit. & Hippo. in. l. vnica. C. de rapt. virgin. nu. 23. probat. text. in cap. quod pro neceſſitate. l. quæſt. 1. Decius in regul. quæ propter. ff. de reg. iur. Præter hæc tamen extat Cæſarũ conſtitutio in. l. 1. C. de patri. qui fil. diſtrax. qua prohiberit eſt parentibus filios vendere, aut pignoris iure, donationis vti titulo in aliũ trãſferre. tamen ſi Romulus olim legem tulerat. quæ licebat patri filium vendere: etiã ter, ſi forte à primo emptore & ſecundo fuiſſet manuſiſus. quemadmodum author eſt Diony. Halicarnaff. Hanc verò legẽ Numa Põpilius reſte Plutarcho Paululũ mitigauit: ſtatuit enim filium, cui pater vxorẽ dedit et vendi non poſſe. Hinc adhuc conſtat, vis illa maxima patriæ poteſtatis apud veteres, cuius meminit iuriſconſultus in. l. ſuis. ff. de lib. & poſthum. Denique hæc adduximus, vt comprobaremus æquiſſimẽ quẽ cogi rem propriam vendere ob imminentem penuriam annonæ, & mercium: & ſic ob neceſſitatem. cuius ratione multa in iure permittuntur, & licent, quæ Doctores adnotarunt in capitulo. ſi quis de furt. vbi text. elegans. Roma. in. §. de viro. 54. Fallẽtia. ff. ſoluto matrimo. Iaſon in. l. principalibus. ff. ſi cert. per. Felin. in capitulo. querelam. de iure iur. Hippo. in. l. prima. §. præterea. ff. de quæſtio. numero. 116. & denique plures relati per Tiraquel. dicto. §. vigefimo ſexto. libro primo. de retract. gloſſa prima. numero decimo octauo. Sed his omnibus opportunẽ addidero hæc de cauſa cogẽdos fore diuites: eleemoſynã pauperibus erogare etiã coactionẽ iudicis exterioris, & in foro iudiciali in caſibus, quibus quis eleemoſynam facere tenetur iure diuino, & naturali: modò hæc coactio iudicis officio fiat: non iure actionis gloſſ. in capitulo. ſicut verb. Eſurientium. 47. diſt. ita intellecta. à iuris vtriuſque profeſſoribus, præſertim Panormit. in capitulo. cum cauſam. de electione. columna vltima. Anani. in dicto capitulo. ſi quis propter neceſſitatem. columna. ſi de fart. Felin. in capitulo

necessitatis in foro publico exhibere, & vendere his oppidanis potius quam exteris. Deinde hoc constat charitatis ordine, quo plus tenetur quis, ac prius subuenire quibus sanguine aut alia necessitudine coniungitur teste diuo Paulo ad Galatas Cap. 6. dum tempus. inquit, habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autè ad domesticos fidei. consequitur ergo tempore necessitatis habentem frumentum teneri quidem id potius ciuibus, eam quibus ei est communis patria subuenire, & vendere, quam exteris. Præsertim quod tenetur quis patriæ oppressæ fame, aliove malo totius viribus opem ferre, potius quam alteri ciuitati: cum patriæ plurimum debeat. His accedit Canon quintus Turonensis concilij sub Pelagio primo in hæc verba: vt vnaquæque ciuitas pauperes, & egenos incolas alimētis cōgruè tibus pascat secū dum vires, vt tam vicini presbyteri, quam ciues omnes suum pauperem pascant, quo fiet, vt ipsi pauperes per ciuitates alienas non fatigetur. quibus equidem verbis constat primū subueniendum esse pauperibus eius ciuitatis, & Reipublicæ, in qua quisque educatus, institutus que fuerit, deinde exteris. Postremò nemo vniquā dubitare poterit, omnibus prouinciæ ciuitatibus inopia, & penuria laborantibus, quo ad vniuersamque famē soluendam, æquissimum esse, & rationi consentaneum quod frumentum ex vniuersis agris collectum primum eidem vrbi distribuatur ad alendos ciues, qui agros illos colere, & colunt, ipsius ciuitatis onera subeunt, eam que defendunt, ac tutantur. Ex quibus quod in praxi hætenus obtinuit, satis iure & ratione defenditur. quauis id nequaquam probetur in. d. l. i. C. de metallar. cum ea speciale fisci privilegium contineat in metallis, nec ad eius rationem sit necessaria publica penuria, nec inopia multominus probatur ex Bart. ad notationem, siquidē ea falsa est: quod iam ostendimus: & si vera esset, obtineret in domino fundi erga colonū: at ciuitas domina non est agrorum eo teniu, vt ab ea coloni acciperent.

Quartò præmissa hac sententia qua diximus in praxi obtinuisse, non est prætermittendum eam nunc obtinere, cum ciuitas ipsa, apud quam frumentum extrahitur proprijs agris collectum, statim, vel paulo post venditionem cum exteris conueniam intra breue tempus boni viri arbitrio, iure prælationis frumentum ipsum velit emere, ac de emptione ipsa contestetur. Etenim tunc præferendi sunt ciues exteris dato eodem pretio, quod exteri constituerant. At si ciues hoc iure prælationis

ex interuallo post venditionem primam vti velint ob annonæ inopiam: opinor ciues fore admittendos: & exteris præferendos, modo pretium eo tempore iustum communi hominum estimatione exteris soluendum offerat, etiam si id sit maius, quam quod exteri pro frumento dederant apparet etenim tunc eiusdem pretij, quod primo datum est, rationem habendam esse: cum intra breue tempus, aut aliud à lege hac in specie definitum: iure prælationis à primo emptore res scripta retrahitur: nam eo casu emptor secundus, qui præfertur primo, eius locū obtinet, & ideo pretium ab eo solutum soluere tenetur, ac satis est, quod id soluat, siquidē non est hæc posterior emptio à priori distincta, sed tantum loco prioris emptoris alter iure prælationis substituitur.

Quod si ex interuallo aliqua speciali causa emptor alteri vendere rem emptam cogatur, quemadmodum in hac specie, quam tractamus, statutum est iure publicæ utilitatis tunc soluendum est iustum pretium, & communis æstimatio debetur: non autem id tantum pretium, quo res emptæ fuerit. Quia hæc emptio posterior à priori distinguitur: quandoquidē ius prælationis vel statim post primam venditionem, aut interea modicum tempus arbitrio boni viri admittendum est, nisi aliud a lege fuerit definitum, & ideo ex interuallo ratione publicæ utilitatis cogitur exterius emptor ciuibus vendere ad eorum subleuandam inopiam: ne frumentum ex eiusdem ciuitatis territorio, & agris collectum percipiunt fame ciuibus in exteriorum alimēta a prouincia extrahatur. Hæc igitur venditio est à priori distincta: atque ea ratione fieri debet iusto pretio iuxta tempus, quo ipsa posterior venditio fit. quod colligitur ex Francisco de Ripa in. l. i. col. v. in. ff. de privileg. credit. Hætenus de secundo casu, quo quis propriam rem vendere cogitur.

Est & tertius casus, quo quis vendere omnino compellitur propriam agrum, domumve fauore religionis: cum ea sit necessaria ad constructionem, vel ampliationem alicuius monasterij, nam tunc domus ipsius domus cogitur eam vendere propter publicam utilitatem, quæ ex religionis fauore constat. l. prima. ff. de iustitia & iur. §. huius studij. huic sententia ad stipulatur primò tex. in l. locum. ff. de usufruct. Sed interdum, inquit Vlpianus, & solus proprietatis dominus locum religionum facere potest. Finge enim eum testatorem inferre, cum non esset tam opportunè ubi sepeliretur. §. actenus in iurisco. ultus aperte insinuans, fauore religionis abique conueniū vti fruaturij posse, & cum eius damno locum reli-

giosum fieri: ergo eiusdem religionis favore solu-
to iusto pretio, poterit domus priuata ab aliquo
inuito auferri, vt monasteriū ædificetur, aut iam
ædificatum ampliatur. Secundò idem probatur
in. l. secunda. §. si usufructu. ff. de relig. & sum-
ptib. funer. vbi idem Vlpianus eandem senten-
tiā reper. & explicat. Tertio ad idem plurimū, fa-
cit text. in dict. l. secunda. §. locum. qui huc ten-
dit, quòd absque consensu habentis in fundo ser-
uitutem, & eo inuito locus effici poterit religio-
sus. Quarto idem constat ex. l. si quis sepulchrū.
in princip. ff. de religiof. & sumpt. fune. Si quis se-
pulchrum, inquit iuriscōsultus, habeat, viam au-
tem ad sepulchrum non habeat: & à vicino ire
prohibeatur. Imperator Antonius cum patre re-
scripsit, iter ad sepulchrum peti precario, & con-
cedi solere, vt quoties nō deberetur, impetretur ab
eo, qui fundum adiunctum habet. Præles etiam
compellere debet iusto pretio iter ei præstari: Ita
tamen, vt iudex etiam de opportunitate loci pro-
spiciat, ne vicinus magnus patiatur detrimentū.
Hæc iuriscōsultus. Quinto eadem opinio funda-
mentum habet a. l. prima. C. de commu. seruo
manumif. qua cautum est, favore libertatis cogē-
dum esse quemlibet, partem quam habet in ser-
uo vendere. ex quo text. Bald. ibi ad finem adno-
rauit, testatore iubente Ecclesiam constitui in lo-
co communi, socium cogendum esse iusto pre-
tiorum partem vendere, sequitur Baldum Felinus in
capitulo primo. de iudic. Iason in. l. nec emere.
C. de iur. delibe. Quibus sanè sit, vt frequentissi-
mo omniū cōsensu receptū sit, dominium agri,
vel domus cogendum fore eam vendere iusto
pretio favore religionis, vt Ecclesia vel mostaste-
riū in ea domo cōstruantur: aut iam cōstruētū
ex ea ampliatur. quā opinionē expressim tenuerūt
Bal. & Ange. in. l. i. ff. solut. matrimo. Floria.
in dict. l. si quis sepulchrum. & in dicto. §. locum:
Felin. in capitulo. omnes. columna penultima.
prima dist. Barto. Cæpo. titu. de seruitur. vrb. præ-
dio. capitulo octuagesimo secundo. de sepulchro.
asserens ita seipsum obtinuisse. Veronæ. idem
Matthæ. Afflict. in proœmio constit. Neapolit.
quæstione tertia. numero decimo. dicens sic pro-
nuntiatū fuisse in Prætorio Regis Neapoli in fa-
uorē monasterij diui Hieronymi. Idē ante alios
probauit, & obtinuit Guiliel. de Cun. in. l. decer-
nimus. C. de Episc. & cler. Sextò eandem senten-
tiam confirmat text. in. l. si locus. §. cum via plu-
blica. ff. quē admo. seruit. amitat. cum via, inquit,
publica vel fluminis impetu, vel ruina amissa est,
vicinus proximus viā præstare debet. cuius respō-

so freti omnes Doctor. passim scribunt, cogē-
dum fore quempiam rem propriam vendere:
cū ea ad publicam vtilitatem necessaria fuerit.
optimus text. in. l. secunda. §. sunt qui putant. ff.
ne quid in loco publi. Alb. & Iason in dicta. l. nec
emere. Hippo. in dicto. §. quidam deponere. Fa-
bianus in tract. de empt. r. part. 3. quæstione ver-
siculo decimonono. Antoni, Rube. in dicto con-
silio nonagesimo secundo. & ferè omnes, quorū
memini prima huius Capituli pagina. idque etiā
non soluto pretio, nec titulo emprionis, sed iure
publicæ vtilitatis in specie viæ publicæ permis-
sum esse, docet Accursus in dicto. §. cū via pu-
blica. vt tandem res priuatorū ad vtilitatem pu-
blicam ab eis inuitis tollipossint absque pretij so-
lutione. Hoc tamen falsum esse, constat, cū & si
ob vtilitatem publicam priuati cogi possint pro-
prias restradere, id fieri debet soluta eis iusta ipsa-
rum rerum æstimatione, quod & nos obiter pro-
bauimus huius operis libro secundo. capitu. ter-
tiorum numero quinto. Sed & idem apparet ex tex.
in. l. serui qui monetarios. & glos. in. l. vltima. C.
quib. ex caus. serui pro premio libert. accipiūt. &
Bald. in dict. l. serui. Iasone in. l. Barbarius. nume-
ro trigesimo sexto. ff. de offi. prætor. post alios inibi.
Et Decius in capitulo primo. de probatio. nume-
ro quadragesimo sexto. Iason in. l. vltim. C. si cō-
tra ius vel vti. publi. Rochus Curti. in capitulo vl-
timo. de consuet. Fol. paruo. 46. columna tertia.
vbi inquit hæc opinionem cōmunem esse, quæ
probatur in. l. venditor. §. si constat. ff. commu.
prædio. & l. secunda. titulo primo. par. 2. l. trigesi-
ma prima. titulo decimo octauo. par. 3. notat Ro-
dericus Xuares allegat. 10. col. 2. citatur ad hoc
glos. in dict. l. Barbarius. quæ tamen iuxta literam
mei Codicis contrarium asserit: tamen si gloss. in
dict. §. cū via publica. priorem sententiā, quam
ex ea adnotauimus, consuetudini, non iuri scri-
pto tribuit. opinionem item cōmunē in hac re
tenuerunt Matthæ. Afflict. in proœmio consti-
tutionum Neapolita. quæstione quarta. numero
septimo, Abbas in capitulo dilecti filij. columna
secunda. de arbitris. Archidiaconus in capitulo
per principalem. 9. quæstione tertia. Felinus in
capitul. quæ in Ecclesiaturum. numero vigesimo
octauo. de constit. Septimò, eadem opinio quā
hactenus in fauorem Ecclesiarum, & monaste-
riorum proposuimus, alia itidem ratione confir-
matur. Nam & si licitum sit cuiuslibet proprium
ædificium altius tollere. l. altius. C. de seruit. l. vlti-
ma. §. penultimo. ff. de seruit. l. Proculus. ff. de
dam. infect. l. cum eo. l. Imperatores. ff. de serui-
tutibus

tutibus vrbanoꝝ prædiorum. l. nullus. & l. domum. ff. de regulis iuris tamen iure prohibitum est, priuatum ædificium ita altius atolli, ut ex eo videri possint religiosi, aut religiosæ intra proprias domos religiosè habitantes: sicuti placuit Salyceto, post Petrum Cium in dicta. l. altius. quasi fauore religionis priuatus vti non possit iure suo, quod habet ad tollendum altius domum suam, aperiendas fenestras, & lumina, quæ prospectu fuerint opportuna. Hactenus probare conati sumus, domos, & agros priuatorum ab eis inuito auferrî posse titulo emptioꝝ inuito pretio soluto, vbi id conueniat locis sacris construendis, aut ampliandis. Siquidem nõ tantum id permissum censetur ad ampliatiõem monasterij iam cõstructi, sed & idem obtinet in fauorem monasterij, aut Ecclesiæ construendæ. quod probatur auctoritatè Immolæ in Capitu. Apostolicæ de donatio. col. 2. qui ex eo text. notat non minus, imò magis fauendum esse Ecclesijs ædificandis, & construendis, quàm iam constructis, ex eo. quòd per Ecclesiarum, & monasteriorum nouam erectionem augetur diuini cultus honor, & cura. atque ita expressim in hac questione censet dicendum esse Barth. Cæpola in dicto cap. de sepulchro.

Ceterum si controuersiam istam maturius, ac diligentius exquiramus: planè compertum erit, non ita præcile opinionem istam admitterendam esse: aduersus quam extat iuris regula, quæ seruanda est diligentissimè, interim dum non ostenditur ab eâ quicquam exceptum esse. Quã obrem videndum erit an alicui probatum sit in iure, quod quis cogatur vendere propriam domum, aut agrum ad constructionem Ecclesiæ, vel monasterij, ad eiuõem ampliatiõem. Etenim hoc non probatur in dicta. l. locum. ff. de usufruct. & in dicta. l. secunda. §. si usufructum. ff. de relig. & sumpt. funerum. cum inibi priuatus minimè fauore religionis compellatur ius suum, aut rem propriam vendere: imò eam omninò retinet, nec ab eo inuito dominium auferitur, id verò tantum constitutum est, vt usufructuarius, qui à testatore habuit usufructum, cogatur consentire, & permittere hæredem proprietarium corpus testatoris in fundum inferre, ac ei inibi sepulchrum constituere, si commodè alibi sepeliri non poterat testator ipse, cui remunerationis titulo hoc beneficium usufructuarius impendere tenetur, ex hoc autem non amitti ius usufructus: nec id vendere cogitur: nam idem apud ipsum manet. Deinde iuriconsulti respon-

sus obtinet ex eo etiam, quòd proprietarius habens dominium directum in re, eam religiosam titulo sepulchri facere potest inuito usufructuario ad sepeliendum eum, qui usufructum legato reliquit, cum alibi ita opportunè sepulchro locus non est. ita quidem hoc & fauore sepulchrorum, ac religionis, & quia fit in utilitatem habentis in re dominium directum & eius, qui usufructum legato reliquit, permissum fuit. Et adhuc usufructuarius actionem habet ad recipiendum id, quo propter id sepulchrum minutus sit usufructus. text. est in. l. vlt. ff. de religioni. & sumpt. funerum.

Item communis sententia minimè probatur in. d. l. 2. §. locum. ff. de religio. nam præter verba quæ Paulò antè ex iuriconsulto retulimus, sunt & sequentia expendenda, locum, inquit, qui seruit nemo religiosum facit, nisi consentiat is, cui seruitus debeat, sed si non minus comode per aliud locum seruitute vti potest, non videtur seruitutis impediendæ causa id fieri: & idè religiosus sit. Hactenus Vlpianus, a quo deduci non potest fauore religionis cogendum esse quæpiam proprium ius, quod habet: sed id tantum ex eo responso colligitur, fauore religionis cogendum esse eum, qui in aliqua re ius habet, consentire vt is locus religiosus fiat, vbi nullum ex hoc præiudicium is patitur. quippe qui ita commodè vti potest iure quod habet, ac si locus religiosus non foret. Vnde Bald. Nouell. in tracta. de dote. octaua parte. priuile. 27. adnotauit post Barto. in. d. §. locum. & in. l. 2. ff. soluto matrimo. quòd fauore religionis, & piæ causæ cogitur quis facere quod alteri prodest, & sibi non noceat. quorum mirum non est, nam & absque religionis fauore fortassis idè erit, quemadmodum Baldus Nouell. explicat, & Docto. tradiderunt in dicta. l. 2. opportuniusque alibi tractabitur.

Sic nec iuriconsulti locus in. d. l. si quis sepulchrum. conuincit, vt communem teneamus sententiam. etenim ibi tractatur de re priuati omninò necessaria ad usum sepulchri. nempe de itinere sine quo nullus esset sepulchri usus. Ex quo nõ licet inferri, nec potest colligi, idem esse quo ad sepulchri constructionem, vel eius ampliorem ædificationem. Nam licet à iuriconsulto responsum sit, cogendum esse priuatum, viam, aut iter vendere vicino ad sepulchri usum necessariam, ita quidem, vt nullus posset esse sepulchri usus absque illo itinere, nequaquam profecò ipse iuriconsultus idem respondisset, si ab eo quæreretur, an posset habens agrum cogi eum vendere alteri ad sepulchri constructionem, nouamque ere-

ationem, vel ad iam constructi ampliationem. Quo fit, ut minime probetur communis sententia in dicta. l. si quis sepulchrum. Quia & ipsa iurisconsulti responsio eum plane sensum habet, quod praeses compellat priuatum iter vendere vicino ad sepulchrum: quia ipsa itineris venditio non est domino fundi admodum damnosa: nec ei affert maximum detrimentum: cum adhuc praestito itinere fundus apud ipsum dominum maneat, & ideo iudex admonetur, ut prospiciat, ne vicinus magnū patiatur detrimentum, quasi Vlpianus velit, minimè cogendū fore vicinū ad venditionē etiā iusto pretio pacificendā, vbi magnū ex hoc ei inferatur detrimentū quo ad propriā rē, maximum autē inferitur damnū proculdubio, si totā ipsam rem adhuc soluto iusto pretio cogatur amittere, igitur non inconcinne, nec quidem falso locus hic iurisconsulti à probatione communis sententiae exterminabitur.

Rursus quod attinet ad quintam communis opinionis probationem ex. l. prima. C. de com. seruo manumi. facillime tollitur, si consideremus, id statutū esse fauore libertatis in re com. habens etenim seruū comunem, quem vult manumittere, ac libertate donare, poterit cōpel leve socium, ut iusto pretio soluto partē, quam in seruo habet, vendat, quo seruus ipse integram libertatē consequatur: idque iudex prouinciae prospiciet diligenti cura, & sollicitudine. text. in dicta. l. prima. cui conuenit Regia. l. secunda. tit. 22. part. quarta. Vnde Iason in. l. seruis. C. de leg. scribit, quod si habens seruū comunem leget eidem seruo partem suam, socij itidem cogentur iusto pretio recepto seruū ipsum liberare. Nam dominus seruū ipsum eidem seruo legans, libertatem ei legare videtur. text. in signis secundum Angel. Paul. & alios in. l. senatus. §. ultimo. ff. de legatis primo. Igitur speciale est in dicta. l. prima. fauore libertatis vbi res est cum altero comunis, ut cogatur socius partem vendere: non est denique idem vbi res alicuius est propria, nulla eius parte ad alterum pertinente. Sic & quod, Bald. in dict. l. prima. scripsit eadem ratione procedit, & similibus iuris decisionibus fulciri poterit: nempe. l. secunda. C. de com. rer. alienat. quae nōcō privilegium dedit, ut is possit rem comunem cum priuato vendere inuito socio. textus optimus in. l. prima, & secunda. C. de vendit. rer. fiscalium. libro decimo. vbi Accursi, Barto. in. l. vltima. C. si contra ius vel utilitat. publi. Panormitan. in capitulo penultimo. de re iudicat. numero decimo tertio. Felin. in capitul.

quae in Ecclesiarum. de constitut. numero quinquagesimo primo. Hippolyt. in. l. prima. §. cum quidam deponere. ff. de quaestioni. quibus suffragatur text. singula. in. l. fina. C. de debit. ciuilib. libro vndecimo. quo probatur, debitorem ciuitatis, qui partem rei pro satisfaciendo aere alieno ipsi ciuitati alienauerit, cogendum fore, & aliam partem ipsi ciuitati iusto pretio vendere, quod, & Bar. inibi adnotauit.

Sexta ratio poterit refelli distinguendo necessitatem publicam ab utilitate, ita quidem, ut cum necessitas publica exegerit priuatum agrum, priuatam domum, & aedificium nempe ad viā publicam, quae necessaria est, tunc cogatur dominus agri iusto pretio eum vendere: sicuti probat text. in dict. §. cum via publica. At si tractemus de publica utilitate, quae tamen necessitatem morali quadam ratione minimè praemittat, nō video quo iure priuatus quis sit re propria, & quidem inuitus. Sic sanè quod in dicto sexto fundamento tradidimus non simplicem Reipublicae utilitatem requirit: sed vere exigit publicam utilitatem, quae moraliter necessitatem insinuet, & habeat. quod deducitur ex his, qui quaestione istā tractauerunt, & ex text. in. l. si quando. in. 1. & l. Aedificia. & l. turre. C. de operi. pub. quauis Roma. in sing. 710. nimis extendat decisionem. d. l. Aedificia. ad maiorē pulchritudinē ciuitatis. quae in re iudicis arbitriū plurimū efficiet, varijs circūstantijs tēporis, loci, & rei adamūsim cōsideratis.

Vltima prioris sententiae argumentatio ex eo corruit, quod frequentissimo omnium cōsensu ita id accipiendum sit, ut quoties quis prope monasteria aedificans, aliquid construxerit, quod sibi minime profit: Ecclesiae verò, aut monasterio noceat, prohibendus sit id aedificium alius tollere: cum praesumatur facere ad alterius iniuriam, grauamen, & aemulationem. * Praesertim si honestati monialium ex prospectu praedice-
tur. quod post vnam & alteram huius operis editionem diligenter, & serò docet Illustris Antonius Padilla in dict. l. alius. num. 19. qui & cum iudicio explicat, quando quis in alterius aemulationem aedificare praesumatur. * Et id etiam erga priuatos erit obseruandum, quemadmodum constat ex Cino, Petro, & Salyee. in dict. l. alius. Angelo, & Paulo, in. l. cum eo. ff. de seruit. vrb. praedictio. Iafone in. l. ex hoc iure. columna secunda. ff. de iusti. & iure. Bartholo. Cepola. de seruit. vrb. praedictio. capitulo trigesimo nono. de solo, & area. Deci. in. l. nullus. & in. l. domum. ff. de regu. iur. Hippolyt. in singula. 154. quibus adde. l. penulti-

ultimam. titulo vlti. part. tertia. optimus text. in. l. opus nouum. vbi gloss. Albericus & Bartol. ff. de operi. publi. gloss. in. l. Quicumque castello rum C. de fundis limitrophis. libro vndecimo. tamen inibi & in dicta. l. opus tractetur de ædificijs, quæ fiunt in graue damnum, ac periculum Reipublicæ. Imò & Alberic. in dicta. l. altiùs. non admittit fauore religionis Cini opinionem, quæ tamen admittenda est iuxta sensum, quem modò explicuimus. Et fortassis propter publicam vtilitatē, quæ à religiosis domibus procedit, erit locus Cini sententiæ, quoties ex nouo ædificio grauissimam imminet domui religioſæ præiudicium: tamen non fiat ad æmulationem.

His tandem explicatis ad huius quæstionis resolutionem primum opinor, posse Principē cōpellere priuatum domum propriam vèdere ad constructionem Ecclesiæ, aut monasterij vel ad iam constructi ampliationē: esse quæ iustam causam, vt Princeps iuri priuatorum deroget, quòd ea domus utilis sit ad Ecclesiā construendā, vel ampliandam in Religionis, & Reipublicæ vtilitatem, Hoc probat tex. in. l. item si verberatū. §. vlti. ff. de rei vendicat. & in dict. §. si cōstat alioqui absque iuxta causa nō posset Princeps, etiam dato iusto pretio ab inuitis auferre propriarum rerum dominia, quod alibi tractauimus. Laudatur enim Augustus à Suetonio capitulo. 56. quòd forum Augustus fecerit: non aulus extorquere possessoribus proximas domos.

Secundò mihi videtur, non tantū Principem, sed & quencūque iudicem inferiore posse cōpellere priuatum dominum agri, vel domus, eā vendere iusto pretio, quoties ea fuerit necessaria ad constructionem Ecclesiæ parœcialis, aut Ecclesiæ Episcopalis. Nam cū istæ Ecclesiæ moraliter præcisè sint necessaria ad sacramentorum administrationem: item & ad cultum diuinum, qui ordinariè celebratur ad religionis Christianæ eruditionē, & instructionem, idem omnino erit, vbi domus priuata necessaria est ad ampliationem harum Ecclesiarum: modò ea ampliatio sit, vt dixi, necessaria morali quadam necessitate optimus tex. in argumentū huius cōclusionis in ca. ad audientiam. in. l. de Ecclef. ædifican. atque hoc ipsum probatur ex dict. §. cū via publica. & ex alijs Cæsarei locis, quæ in probationē prioris sententię prima, & sexta rationibus adducebam.

Tertio, si priuata domus, priuatusve ager iusto pretio oblato petatur ad cōstructionem Ecclesiæ, quæ & si valde utilis sit, non est tamè præcisè moraliter necessaria, aut ad ampliationē Ec-

clesiæ iam olim constructæ, quæ quidem ampliatio & si utilis valde sit ad pluriū monachorū habitationem, atq; vt plures ad officia diuina è plebe admittantur, poterit nihilominus Ecclesia absque ea ampliatione Reipublicæ Christianæ, & cultui religionis seruire: opinor in his casibus nō posse authoritate iudicis inferioris absque decreto Principis priuatū dominio rei propriæ inuitū priuari, etiā si precium iustū ipsius rei offeratur. quod apparet ex dict. l. inuitum. de contrab. emptio. & ex his, quæ modò duximus, dum rationibus prioris sententiæ respondimus.

Vltimo hac in controuersia non diffiteor, æquissimè iudicem facturum, qui vsus frequentis fama doctorum sententia, coegerit quempiam ad vèditionem propriæ rei, agri, domus, aut fundi, quoties is fuerit utilis ad Ecclesiæ constructionem, vel ampliationem: si attentis circumstantijs, quæ discreti iudicis arbitrio sunt examinandæ, nullum, aut sanè paruum detrimentū ex hac vèditione priuato inferatur. Etenim in hac specie, non negauerit iustissimè in praxi admitti posse priorem opinionem, quæ communis est, atque vt ita respōdeam moueor his, quæ in disputatione, & examine huius quæstionis, tradidimus præsertim in reipositione ad vltimam rationem & l. 2. §. locum. ff. de relig. & sumpt. funerū. tamen solum de vtilitate, non de præcisā necessitate in ea vèditione agatur.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Precarium simpliciter constitutum morte concedentis non extinguitur, donec ab hærede reuocetur.*
- 2 *Intellectus ad tex. in capital. Si gratis. de rescrip. in sexto.*
- 3 *Precarium expressim constitutum donec reuocatum fuerit, non expirat morte concedentis.*
- 4 *Precarium constitutum expressim ad voluntatē concedentis ipsius morte ipso iure finitur.*
- 5 *Expenditur iurisconsulti responsura in. l. Lucius. ff. de donatio.*
- 6 *Precarium non potest statim absque causa reuocari.*
- 7 *Quod discrimen sit inter precarium, & commodatum?*
- 8 *An commodatarius, qui vtitur re commodata ad aliud, quam quod sibi fuerat commodata teneatur furti actione?*

De precarij reuocatio-
ne, an & ea liberè permis-
sa sit.

C A P. XV.

PRECARIVM EST, quod precibus petenti utendum conceditur tandiu, quādiu is, qui cōcessit, patitur, auctore Vlpiano in l. 1. ff. de precario. Ex quo constat regula iuris Cæsarei, & Pontificij, nam & idem Gregorius Nonus respondit in ca. vlt. de precario. qua definitum est, precarium liberè voluntate concedētis reuocari posse. l. 2. §. 1. ff. de precario. adeò ut non valet pactum contrariū. l. cum precario. ff. de precario. cuius ipse mentionem feci in Epitome de Sponsali. 2. par. ca. 3. §. 1. explicat Bar. in l. vbi ita donatur. ff. de dona. causa mort. & Dec. in consi. 293. col. vlt. Sed quæstionis est, an morte cōcedentis precarium reuocatum esse videatur nam iurisconsultus in d. l. cum precario. §. vlt. & in l. quæsitum. §. quod à Titio. ff. eodē. planè respondet precarium morte concedentis minimè finiri: sed ad eius hæredem trāsire, absque noua hæredis concessione: sicuti & idem notant gl. & Doct. in d. c. vl. de precar. quod profectò verissimum est secundum Pau. Castren. in l. Lucius. ff. de donatio. qui expressim scribit, hæredem posse precariū datum à defuncto liberè reuocare: ut in ead. l. Lucius. apparet: non tamē ex hoc sequi, quod sit necessaria noua hæredis precarij concessio, siquidem ea necessaria non est: sed manet ipsum precariū datū à defuncto donec hæres eius id reuocauerit. etiā si Accursius in d. §. quod à Titio. perperā contrariū existimauerit, nō rectè intelligens quid iurisconsultus inibi respōderit. atq; hæc est frequentissima omniū sentētia, quā etiam tenuerunt Paul. in l. Attilius. ff. de donat. vbi gl. Bar. in l. centesimis. §. vlt. col. 3. Alex. col. vlt. & Iaf. col. 5. ff. de verb. obli. Tiraq. de cōstituto. 2. par. 12. ampliatio. cui accedit, quod præsumendum sit morientē in eadem durare, ac perseuera re voluntate, quam decedens habuit ca. maiores de baptis. Huic verò conclusioni obstat text. elegans in c. si gratiosè. de rescript. in. 6. quo expressim est, actū, qui voluntate agentis liberè reuocari potest, morte ipsius itidem reuocatum cēseri, cum voluntas morte cesset. l. 4. ff. locat. locatio

inquit Pomponius, precarijve rogatio ita facta, quoad is, qui eam locasset, dedissetve, vellet: morte eius, qui locauit, aut dedit, tollitur. Sic etenim indulgentia Romani Pontificis, qua is dispensatione quadam concedit Titio, ut beneficia ecclesiastica, quasi alioqui absque Principis licentia minimè poterat possidere, haberet utique, ac retineret usque ad ipsius Romani Pontificis volū ratis beneplacitū, per obitū concedētis omninò extinguitur: auctore Bonifacio Octauo in d. ca. si gratiosè. Quo in loco eleganter distinguitur voluntas hominis eā dignitatē obtinentis à voluntate ipsius sedis Apostolicæ, & sic dignitatis: ut priori casu morte finiatur ipsa concessio, posteriori verò adhuc mortuo cōcedente vim integrā habeat dum à successore minimè fuerit reuocata: in quo adnotandum est, an referat indulgentiā ipsam, eiusque vires conferri in volū tate Romani Pontificis, vel Papæ, non expresso proprio eius nomine: an verò eius proprio nomine expressim apposito. Etenim vbi propriū nomen expressum fuerit: omnes conueniunt, obitu Romani Pontificis priuilegiū extingui. At si gratia concessa fuerit ad voluntatem Romani Pontificis ita simpliciter, ut nec nominis proprii, nec sedis Apostolicæ mentio facta fuerit, tunc equidē Bal. Lupus, & Domi. in d. ca. si gratiosè scribunt obitu cōcedentis nequaquā extingui ipsam gratiā: quia facta fuerit ad voluntatē dignitatis Pontificalis: cū eius nomē expressum fuerit. c. quoniam Abbas, de offi. de leg. quibus accedere videtur Feli. in c. ex literis. de consti. nu. 9. asseuerans, satis esse, nomine officij actū expeditū fuisse, ut voluntas, in quam collatus fuit, minimè expiret morte agentis. Contrarium deducitur à gl. in d. c. si gratiosè. verb. suæ quam sequuntur inibi Archid. Ioan. de Fant. & Anchar. ex quibus expressim colligit Franc. columna tertia, priuilegium, gratiamve concessam à Summo Pōtifici ita quidem, ut ad voluntatem Romani Pōtificis perseueret, morte concedentis finitam cēseri. quæ quidem interpretatio plurimum probatur in d. capit si gratiosè. dum in eo distinguitur concessio facta voluntatem sedis Apostolicæ ab ea, quæ facta fuerit à Romano Pontifice ad suæ, nēpe Romani Pontificis, voluntatis beneplacitum Non me latet, quæstionē istam ambiguam esse, & tamen opinor, ex ipsa materia subiecta prius, quam ex nomine proprio, vel appellatiuo definiendum fore, an actus dignitati, vel personæ tribuendus sit: secundum ea, quæ ipse tractauit in c. requisiti. de testam. deinde & illud cēseo in propo-
sita

posita controuersia, oportere omnino vel ex re ipsa, vel ex verbis cōcessionis examinare, & perpendere, num actus ipse in voluntatem eius, qui Summum præsalatum obtinet, an in voluntatem sedis Apostolicæ collatus fuerit. Quod si id constare ex his nequeat, tūc arbitror quo ad ea, quæ voluntati committuntur, in dubio distinguendum esse nomen dignitatis abstractæ, à nomine, quod obtinenti dignitatem etiam eius ratione tribuitur: vt tandem aliud sit ipsius sedis Apostolicæ nomen, aliud verò sit, quod eam obtinenti etiam ratione Pontificatus congrui: nempe, Papa, Summus Pontifex, Romanus Pontifex: & his similia. Nam cum voluntas magis proprie personæ obtinenti dignitatem, quàm dignitati ipsi incorporeæ conueniat, par est, & rationi consonum, quòd actus collatus in voluntatem Romani Pontificis, ad voluntatem eius, qui tunc Pontificatum obtinet, & actum egit, referatur potius, quam ad voluntatem sedis Apostolicæ. Nec refert quicquam quo ad illū tractatū, quòd actus fiat nomine dignitatis, siquidem priuilegium concessum à Romano Pontifice ipsi dignitati tribuitur, & cōceditur eius nomine, cum à priuato eam dignitatem minimè obtinēti, concedi non valeat. Et tamen iuxta priorem partem text. in dicto capitulo. si gratiosè. morte concedentis expirat. Hinc deducitur opinionem Philippi Franci veriorē esse, quam & ipse colligo ex Philippo Decio in capitulo. sedes. de rescrip. in Princip. ita etenim scribit. Quod hic dicitur de sede Apostolica, idem esset in Summo Pontifice, de quo in effectu text. hic intelligitur, alias tamen differentia constituitur, vt ex text. in capitulo. si gratiosè. de rescrip. in. 6. Hactenus Decius, qui manifestissimè quo ad interpretationem capituli. si gratiosè. discrimen constituit inter Summum Pontificem, & sedem Apostolicam. Quamobrem in hac specie, quam tractamus, idem erit dicendum si actus ipse aut gratia ipsa concessa à Romano Pontifice, ad voluntatem Papæ relata fuerit, nā morte concedentis expirabit secundum Franc. in dicto capitulo. si gratiosè. columna tertia. Fit igitur, vt quod in voluntatem agentis confertur, ipsius obitu finitum esse videatur: & ideo precarium, cuiusuis à iure voluntati cōcedentis tribuitur, morte eius reuocatum esse censendum sit, quod est contra text. in dicto capitulo ultimo. & in dicto. l. cum precario. §. ultimo. Denique adhuc obiectionis perfectam resolutionem omnino distinguendi sunt duo casus. Primus, quādo actus simpliciter validus est eam, tamē aiure ha-

bit conditionem, vt liberè valeat ab agente reuocari, vel ea conditio expressim actui addita fuerit, quòd is valeat, & obtineat, donec reuocatus fuerit. Etenim in hac specie morte non extinguitur actus, nec reuocatus celsetur, nam per obitum concedentis reuocatio minimè celsetur acta, nec subintelligitur. text. elegans in capitulo. si delegatus. §. primo. de offic. delega. in. 6. idem inquit Romanus Pontifex, poteris quando tibi vices etiam sub ea forma cōmisit, donec eas duceret reuocandas. Nam talis cōmissio, per quā celsetur etiam sententiæ prolatio, nisi ante a fuerit reuocata, committi, nequaquam morte committentis expirat: ex quo res integra non exitur. Hæc sunt text. verba. idē notant Bart. in l. & quia alias. l. more. ff. de iurisdic. omni. iudic. ad finem. Dec. in l. 3. ff. de regulis iuris. idem in capitulo. Relatum. de offic. delegat. idem in consilio 108. Sic equidem delegatio causæ. & iurisdictionis valida quidem simpliciter est, eamque conditionem habet, quòd liberè à delegante reuocari possit. l. iudicium soluitur. ff. de iudic. non censetur tamen morte delegantis reuocata. Ex quo infertur, iurisdictionem alicui à Principe, aliove iudice commissam hac expressa lege, donec eam delegans reuocauerit: minimè reuocatam esse morte delegantis, quod probat text. in dicto capitulo. si delegatus. tenent Bartol. & alij proximè citati, idem Bartol. in dicto. l. centesimis. §. vltim. numero. 10. ff. de uerborum oblig. & ibi Alex. & Iason super eadem. q. Bart. idem Deci. in dicto. l. more. nu. 60. requiritur enim ad reuocationem noua voluntas, quæ in moriente minimè præsumitur: & ideo per mortem non constituitur actus prioris reuocatio: atque ita hæc est communis omnium sententia secundum Dec. in dicto. l. 3. ff. de regu. iur. sensit eam Innocen. in capitulo. licet vndique. de offic. delegat. hoc ipsum tenent Domini & alij in capitulo. si delegatus. Hinc etiam constat; exilij pœnam sententia iudicis alicui indictam, donec iudex eam reuocauerit: hac equidem expressa lege, morte iudicis, nequaquam reuocatam censeri, nec finitam esse: quemadmodum voluerit Bald. in l. vltim. questione sexta. & ibi Salycet. questione decima. C. de contrahēd. emp. Alexand. vltima colum. & Iason. num. 14. in dicto. l. centesimis. §. vlti. qui aduersus Bart. ibi hanc asseuerant esse cōmunē sententiā, quæ à præmissa regula manifestè deducitur, & probatur in l. 4. in prin. ff. de manumif. vindic. itē ex his apparet ea ratione precariū morte concedentis non extingui, quòd id ab initio validum, & firmum sit,

fit, nec aliter finiatur, quā reuocatione eius, qui concessit. l. 2. in §. cū alijs. ff. de precar. quæ quidē reuocatio obitu cōcedentis minimē cōtigit.

Secundus casus in hac controuersia constituitur, quando actus à lege, vel ab homine eam habet cōditionem, vt is obtineat, maneat, ac perseuerat ad libitum, & voluntatem agentis, vel donec ipse voluerit: tunc sanē, cū voluntas morte extinguatur, ipsius concedentis obitu actus perit, & finitur. l. quarta. ff. loca. text. in dicto cap. si gratiose. Bartol. eleganter in dict. l. centesimus. §. vlti. colum. 3. & ibi Alexan. & Iason. idem Bartol. in dicta. l. more. & ibi Dec. ac denique hi omnes quos ad præcedentis regulæ probationem citauit, item Paul. Castrensis in dict. l. Lucius. ff. de donat. Panormitan. in capitul. vltim. de precar. vbi idem ceteri Doct. præmittunt. & Deci. explicat in. l. contractus. nu. 13. ff. de reg. iur. probās, & primi casus decisionem nec oberit huic communi sententiæ tex. in dicto ca. maiores. quo probatur iecundum quorundam interpretationem voluntatem morte non extinguī, nec finiri: imò se. nper durare, donec mutetur. Quia in dict. ca. maiores. §. vlti. ad finem. tantum probatur, amētes, & furiosos in eadem voluntate perseuerare, quam habebant eo tempore, quo furor eos oppressit. tex. celebris. in. l. si is, qui animo. vbi glo. & Doct. ff. de acqui. poss. non tamen ex hoc sequitur, quod per mortem ea voluntas non cesset: siquidem omninò morte cessat voluntas, tametsi non esset nec furor, nec amētia, nec somno, aut ebrietate. l. nunquam. §. si seruus. ff. de v. s. cap. ex quo plura inferuntur.

Primum, vera interpretatio ad tex. in dicto capitulo. si delegatus. §. primo. vt licet delegatio ea lege facta, donec delegans commissionem, vicariamque potestatem reuocauerit, obitu delegantis non expiret, nec censetur reuocata, & ideo si mors contigerit re non integra, possit delegatus vti iurisdictione: tamen mortua delegante re, in regra prius, quàm delegatus vti cœperit iurisdictione sibi commissa, tunc iurisdictionis delegatio extinguitur, non iure reuocationis, quæ minimē per mortem euenit, sed causa cessantis voluntatis, quæ quidem cessatio voluntatis morte delegantis contingens, sufficiens est ad hoc, quod commissio iurisdictionis itidē cesset re integra. quod probat tex. in eodē ca. si delegatus. adnotauit Carol. Moli. ad Deci. in regu. 3. ff. de reg. iur. tametsi Deci. ipse dubitauerit in dict. l. more. num. 62.

Secundò, hinc etiam deducitur falsum esse, quod gloss. scribit in dict. cap. si delegatus. verbo

morte. dum iuxta quorundā sententiam respondet, commissionem iurisdictionis factam expressim ad voluntatem delegantis, re non integra, minimē extingui morte ipsius delegantis: quod iure non probatur, imò eam delegationem morte delegantis finiri constat: atque ita censet eadem glo. in vltima parte, quam sequuntur Ioan. And. Domi. Fran. & Doct. ibi.

Tertiò, ex his colligitur, concessionem, quæ alioqui liberè reuocari, & mutari possit, factam tamen ea lege. vt maneat, valida sit, ac perseueret ad voluntatem cōcedentis: eo denique post diutinum furorem mortuo, omninò extingui, & cessare: tametsi ante obitum etiam per furorem minimē finita fuerit. hoc probatur ex ea interpretatione, quam aptauimus. capitul. maiores. §. vltimo. de baptis. & l. si is qui animo. ff. de acquiren. possess. qua inter mortem, & furorem discrimen illud constituimus, vt licet morte cesset voluntas: non sic furor.

Quartò, patet ex frequentissima omnium resolutione, precariū ita expressim constitutū, vt ad voluntatē concedentis eo alter vtatur morte cōcedentis finitū esse, & extingui absque aliqua hæredis reuocatione, quod notant Abb. nu. 6. in. d. ca. vlt. de precar. Paul. Castr. in. d. l. Lucius. Dec. in. d. l. contract. nu. 13. idem præmittunt omnes, qui præmissas conclusiones tradidere, Bar. excepto, nā is subobscure loquitur. Quibus obijcitur tex. in. l. 1. ff. de precar. quo in loco iuriscō. uinus asserit, precariū manere firmum quādiu patitur, qui concessit. hoc ipsum probatur in dict. ca. vlt. patientia autē idē est, quod voluntas, quæ per mortē concedentis cessat: igitur falsum est, quod diximus, simplex precarium in morte concedentis nō extingui: vel expressim datum ad voluntatem concedentis, etiam post mortem manet donec ab hæredibus reuocetur. vtrunque vero receptissimæ omnium sententiæ refragatur. Quam ob rem iuriscōsulti verba in dicta. l. prima. si ita sunt interpretanda, vt cum sensum habeant: quādiu patitur, qui concessit, id est, quādiu qui concessit illud non reuocauerit, nec penituerit. ex eodē iuriscōsulto. in. l. 2. §. primo. de precario.

Etenim iuriscōsultus patientiam appellat illam voluntatem, taciturnique consensum, qui constat ex eo, quod non contradicitur. l. qui patitur. ff. mandat. Nan licet inter consensum, & contradictionem sit medium quoddam: nempe taciturnitas, vel patientia. l. prima. §. sciētiam. ff. de tributo. Et ideo quoties consensus expressus lege requiratur: no iuficiet taciturnitas, nec patientia:

tia:secundum Innocen.& Doct̃or. præsertim Felin.columna secunda.in capitul.Nonne. de præsumptio.atque idem erit,vbi ab statutis,quæ strictam habent interpretationem,consensus simpliciter exigatur, siquidem expressus erit necessarius:quod ex eisdem Doct̃oribus colligitur: traduntque Bald.Imol.Alexan.& alij in.l.secunda. §.voluntatem.ff.soluto matrimo.vbi Francisc.à Ripa columna prima. scribit, hanc opinionem communem esse. Attamen iam semel constituto precario:ad eius vim,& effectum, vt denique maneat,sufficiet voluntas illa tacita, quæ ex patientia dū constituens illud non reuocauerit, de ducitur: atque ita sunt intelligendi tex. in dicto cap.nonne.& in reg. is qui tacet.& in reg. qui tacet.de regul. iuris in. 6. Quamobrem in specie ista,quam examinamus, ego discrimen constituo: an lex ipsa dicat,precarium manere firmū ad voluntatem concedentis,& donec ipse voluerit:an id expressim à cōcedēte additū concessio ni fuerit:vt priori casu precariū morte cōcedentis minimè finitū sit:posteriori verò absq; vlla reuocatione heredis,sola morte cōstituētis pereat.

Adhuc aduersus communem sententiam opponitur iuriconsulti respōsum elegans in dicta l.Lucius. Titius,inquit Scæuola, epistolam talē misit.ille illi salutem Hospitio illo, quandiu volueris,vtaris in superioribus diætis omnibus gratuito: idque te ex voluntate mea facere, hac epistola notum tibi facio. Quæro: an hæredes eius habitatione eum prohibere possint? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, hæredes eius posse mutare voluntatem. vides igitur, lector optime, precarium, nam de eo tractat iuriconsultus iuxta communem interpretationem, constitutum expressim ad voluntatem concedentis & tamen iuriconsultum præmittere, id etiam post mortem manere, donec ab hæredibus fuerit reuocatum: esseque necessariam hæredum reuocationem. Quidam sanè censent Scæuolæ respōsum de donatione. accipiendum esse: quia id positum fuerit sub Rubrica de donationibus: quod mihi non placet: cum donatio perfecta reuocari non valeat: at si dixeris in ea specie reuocari potuisse, vel ex eo, quod collata fuerit eius vis in voluntatem donantis, vt ad eius voluntatem firma maneret, non tollitur ex hoc difficultas: siquidem adhuc constat ex Scæuola, precarium, vel donationem, cuius vis, & vltus ad voluntatem concedentis fuerit collatus, ipsius morte non extinguui. Quamobrem ego censeo: illa verba, ex voluntate, non significare

idem quod illa: ad meam voluntatem, ve quatenus mea voluntas tulerit: sed simpliciter consensum donantis, & concedentis ostendere, & manifestum facere. Quod & Alciato visum est in.l.secunda. ff. si certum peti. verb. commodatum. tametsi is contendat dict. l. Lucius. in donatione: non in precario esse accipiendam. Fit igitur secundum hunc sensum, vt in dict. l. Lucius. nihil probetur contrarium communi Doct̃orū opinioni: Fortassis quibusdam placebit omnia hæc omnium sententia, precarium etiam expressim ad voluntatem concedentis cōstitutum, eius morte minimè perire, nec extinguui donec ab hæredibus reuocetur: & hi quidem ad huius rei probationem ea verba: ad voluntatem meam: & illa, quatenus mea voluntas tulerit: speciali quadam ratione perpensa precarij propria natura: iuterpretabuntur, id est, donec reuocauero. Et idè ex. l. 1. & 2. ff. de precario, probata hac interpretatione dicendum erit precarium siue simpliciter, siue ad voluntatem concedentis constitutum: morte ipsius cōcedentis nequaquam extinguui, donec ab hæredibus reuocetur. Nam & Bartol. in dict. l. centesimis. §. vltim. num. 10. tractans quæstionem illam, qua queritur de intellectu sententiæ iudicis mittentis aliquem in exilium ad eius voluntatem: inducit argumentum precarij natura: quasi velit, precarium morte minimè extinguui, etiam si expressim cōcessum sit ad voluntatem constituentis. Rursus idem Bartol. in. l. Atrilius. ff. de donationib. in princip. sensit in dict. l. Lucius. precarium constitutum fuisse ad voluntatem concedentis expressim ea lege apposita: citatque text. in. l. quarta. ff. locati. quæ voluntatem morte extinguui probat. etenim insinuat Bartol. in dicta. l. Lucius. sola morte constituentis precarium finiri absque hæredis reuocatione, quod omninò aduersatur iuriconsulto, & omnium interpretum iudicio, cum inibi permisum sit hæredibus mutare voluntatem concedentis precarium: vnde planè constat ante hanc mutationem precarium etiam mortuo constitente, manere, & validum fore: quemadmodum respōsum est in. l. quæsitum. §. primo. ff. de preca. quem text. Alberi. & alij in dicta. l. Atrilius. citat ad intellectum dictæ. Lucius. Sed nihilominus tutior est ea sententia, quæ frequentiori calculo ab eo text. deducitur. Hactenus ostendimus, precarium nec morte concedentis absque hæredis reuocatione extinguui: nec manente precarij natura irreuocabile posse fieri. Nunc illud erit ob-

6. seruandum, quod etiam si precarium liberè re-

nocari possit: ea tamen reuocatio non potest statim, & ita promptè fieri, vt prorsus omni vsu, & commodo priuet illum, cui precarium concessum est: imò potiùs cum damno afficiat. obstat etenim tunc exceptio doli aduersus reuocatem: ea siquidem concessio beneficium est, quo iuari debet accipiēs nō decipi. l. in commodato. §. cum autem. ff. commodat. & sic aliquod spatiū vtendi, & reddendi rem precario concessum, in est arbitrio iudicis: qui ex causa iusta statim eam reuocationem permissam esse censerit. quod in specie voluerunt Panormitan. in dicto capitulo vlti. de precar. numero decimotertio. Alexan. in l. si pœnam. ff. de verborum obligat. Iason in. §. sequens. Inst. de actioni. numero vigesimoquinto. Francisc. Purpu. in. l. secunda. in prin. numero vigesimo octauo, & ibi Curtius Iunior. numero decimonono. ff. si certum petatur. & Carol. Molinæ. de contractib. quæstione octuagesimatertia. numero. 630. argumento eius, quod Bar. tradit in dicta. l. pœnam. scribens, mutuum præstitum alicui nullo definito tempore: nō posse statim peti: sed post tempus arbitrio boni viri æstimandum. Hanc Panormi. sententiā æquissimā esse opinor, & iure probari, quanuis contrarium tenuerunt Barb. in dicto capit. vltim. Deci. in. l. in omnibus. in. 1. & in. l. contra. nu. 9. ff. de reg. iur. & Alc. in. l. 2. ff. si cert. petat. verb. commodatum.

Operæpretium tamē erit, vt & prænotata maturiùs intelligātur, inquirere, quod discrimen sit inter precarium, & commodatum. † Nā Bart. in l. in commodato. §. sicut. ff. commodat. scribit commodatum fieri ad certum vsū, & tēpus atque idē nō posse intempestiuē ante finitum tempus reuocari: quia esset decipere, & damno afficere cōmodatarium. dict. §. sicut. c. vnico. §. cōtra. de commodato. at precarium autem non fit ad certum vsū, nec ad certum tempus: & ea ratione liberè posse reuocari. Quæ quidem ratio nō placet. Pan. in. d. c. vlti. cum & quandoque precarium constituatur ad tempus certū, & sic ad determinatum vsū: & potest nihilominus ante finitū tempus reuocari. l. in rebus. & in. l. cum precario aliquid datur. ff. de precar. qua ratione idē Panormi. & Imola in dict. ca. vlti. aliam differentiam inter precarium, & commodatum constituunt: quod commodatum detur ad certum, ac determinatum vsū, qui quidem vsū expressè, vel tacitè habet tempus itidem certū, intra quod reuocari nō potest. ita sanè colligitur ex. l. 2. C. commodat. & dict. §. sicut. gl. ibi & in dicta. l. 2. vbi Cinus, & omnes. Panormitan. in dict. ca. vlt.

columna vlti. de precario. Iason in. §. sequens. n. 29. de actioni. Alberi. in dicta. l. Attilius. Precariū autem datur ad vsū indefinitū, & indeterminatum, ita quidem vt licet detur ad certū vsū is tamen indeterminatus, & incertus censeatur ex eo, quod nec tacitè nec expressim habeat tēpus certum. Quamobrè reuocari libere potest, secundum eosdē: quod probatur in dict. l. Lucius. iuxta communem eius interpretationem. Sensit hanc differentiam Bart. communiter receptus in. l. 2. in princ. ff. si cer. pet. Bal. item. in. l. 2. C. cōmod. & Constantinus Harmenopolus. lib. vlti. Epitome iuris ciuilis. tit. 2. super. l. cōtractus ff. de regu. iur. Hæc igitur discriminis ratio tendit ad hoc, vt in dubio quid precariū, quod cōmodatum sit cognoscamus: at vbi ex verbis, & mente contrahentium appareat quid agere velint: tunc ea, quæ contra substantiam illius actus apposita fuerint, actu ipso manente valido reijciuntur: nec ex his mutatur ipse contractus, nisi eā mutationem commodè patiantur verba contractus, & ipsorum contrahentium mens: quod deducitur ex Bart. in. l. vbi ita donatur. ff. de donatio. caus. mort. cuius ipse latius memini in rubri. de testament. secunda parte. numer. 11. atque eadem ratione erit aptāda interpretatio iuriscōsulto in dict. l. cum precario. parte. 1. cuius mentionem fecimus in principio huius capituli.

Adeò quidem commodatum ad certū, & destinatum vsū fit, vt si quis re commodata utatur ad aliud, quàm quod sibi commodata fuerit vel certi, ac præscripti vsus limites excefferit: furtum commississe dicatur. l. qui inuenta. ff. de furtis. §. furtum autem. Institui. de obligationi. quæ ex dilect. nascuntur. sicuti & qui utitur re deposita contra voluntatem deponentis furtum committit. l. qui furtum. ff. de condict. fur. l. tertia. C. deposit. idē in eo, qui utitur pignore absque domini volūtate. l. si pignore. ff. de furt. imò & dānatus hac ratione, & ex hac causa, efficitur infamis l. qui depositum. C. depositi. Panormita. per tex. ibi in capitulo primo. de deposit. scribit etenim Valerius Maximus libro octauo. capitulo secundo. quendam furti damnatum fuisse, quod equo cuius vsus vsque Aritiā commodatus fuerat, vltiore eius cliuio vectus esset. idem iuriscōsultus respondit in. l. vt si certo. §. sed interdū ver. quinimò. ff. commodati. Quinimò & qui aliter re cōmodata utitur, non solum commodati, verum furti quoque tenetur. his accedit Regia. l. 20. tit. decimotertio. par. 5. quæ vt creditor pignore vti possit, exigit, quod ex eo vsu res deterior

minimè efficiatur, & cōsensum debitoris. tradit & Catelli. Cotta; dictione; Furtum. idem probatur in. l. prima. §. si rem. in secundo. ff. deposit. & l. tertia. C. eod. titu. quas decisiones latè expedit Carol. Molinæ. de contract. quæstion. 83. Hæc verò iudicia; quibus quis damnatus fuerit furti, eo quòd' cōmodatum iumentum aliorum duxerit, quàm quo vtendum acceperat: vel rem de positam: aut cōmodatam vèdiderit, eave vsus fuerit ad aliud, quàm acceperit, veluti sciera; & nimis grauità retulit Valeri. Maximus dictò capitulo secundo. & post eum Aulus Gellius libro septimo. & noctium Atticar. capit. decimoquinto. Quamobrem Ioannes Faber in. l. prima. C. de pigno. actio. censet hac in controuersia, actiōnem furti minimè locum obtinere: si comodatarius aut creditor, aut depositarius vtatur re cōmodata, pignore; vel deposito eo vsu; cui propriè res ipsa dēstinatur, & ad quem dominus ipse his rebus vti solebat, hoc potissimūm deducitur à præsumptā. voluntate: domini. Nam vt Fabri sententiam explicemus, ego arbitror, quòd si creditor vtatur re pignori data eo quidē vsu, quo vti solebat dominus ipse: nec res ipsa effecta fuerit deterior ex eo vsu: minimè teneri ea ratio ne creditorem, nec furti, nec alia actione. At si ex hoc vsu facta sit res deterior: sitq; vsus ipsi rei cōueniens: nempe cū ipsa ad illum ex propria natura dēstinata fuerit, vel cōmuni; ac frequēti ipsius domini consuetudine: tūc creditor, aut depositarius tenebitur ad illud detrimentū, actione quidē ex contractu: non ex delicto: præsumitur etenim ex his causa attēta Fabri opinione, dominum permissurum, & id non fuisse factū eo intuitu. quod sensit gloss. in dicto. §. sed interdum. sensit dict. Regia. l. 20. in princip. verūm si ex vsu ipsius rei, & attentis alijs circumstātijs colligamus creditorem, cōmodatarium, aut depositarium vsūm fuisse re deposita; cōmodata, vel pignore inuito domino; scilicet, eo nō permissuro: locus erit actioni furti iuxta eas Iurisconsultorū decisiones, quas paulò antè adduximus. Et tamen adhuc in hac specie censeo, iudicem omnino debere iudicium, & eius seueritatē ac rigore temperare: ita quidem, vt absque læsione, & dāno ipsius domini pœnā huius criminis benignitate quādam molliat, mitentque efficiat: cūm & si furtum hic commissum esse constet: id tamen non omnino inhonestum est, nec cōmutari debet inter ea furti, quæ legibus, & reipublicæ institutis praua, & pernicioſa censentur: & ideo molli quadā pœna furtum hoc puniendū est. quod

sensit Philip. Corn. conf. 274. libr. 3. versic. & potissimè. Sic sanè vel ipsa iudicis sententia ex hac causa damnatus erit ab infamia liberandus: aut saltem & si hoc à iudice omissum fuerit, eius sententia erit in eum modum accipiēda, vt minimè iudicetur infamis, qui per eam furti, hac ratione cōdemnatus fuetit: eodem pacto iudicis recti arbitrio relinquendum erit: sit ne locus in hac specie septupli pœnæ, quæ in his regnis plerunque indicitur furtibus. Etenim inspectis circumstantijs personarum, rerum, loci, & tēporis à septuplo iudex abſtinebit: cūm de hoc iudicio tractauerit.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Collatio Canonica absque corporali possessione, ius perfectum tribuit post acceptationem: & inibi intellig. cap. si tibi absenti. de præb. in. 6.
- 2 Collatio beneficij potest fieri ea conditione; si vadat.
- 3 Acceptatio illius, cui collatum est beneficium omnino necessaria est, vt illi adquiratur.
- 4 Acceptatio nō potest fieri per procuratorem absque speciali mandato. & quid de laico, & excommunicato?
- 5 Acceptatio facta ab eo, qui mandatum non habuit, rata haberi potest. modò rati habitio fiat intra tempus datum ad acceptandum.
- 6 Habens Canonicam collationem potest administrare propria auctoritate ante apprehensionem possessionis.
- 7 An possit quis propria auctoritate capere possessionem beneficij? & intellig. l. si quis in tantum. & l. vlt. C. vnde vi.
- 8 Ad quem pertineat traditio possessionis corporalis in beneficijs?
- 9 Posſessio beneficij apprehendi potest per procuratorem habentem mandatum generale.
- 10 Posſessio beneficij qualiter adquiratur? & an per inuestituram tradatur? item an possit in conspectu beneficij apprehendi? & nu. sequenti.
- 11 Intellectus. l. clauibus. ff. de contrahend. emptione.
- 12 Traditio instrumenti, an inducat acquisitionem possessionis: & inibi intellig. l. 1. C. de donat. l. item Partitarum, & Taurinæ constitutionis.
- 13 Posſessio beneficij apprehensa ipsa Ecclesia, à qua titulum & nomen beneficium habet, transfert etiam possessionem omnium rerum ad beneficium pertinentium.

Possessio beneficij Eccle

siaſtici quonam pacto iure ad-
quiri poſſit.

CAP. XVI.

BENEFICIORVM Eccleſiaſticorum vera adquiſitio bifariam cōſideratur: pri-
mū etenim quo ad ipſius ti-
tuli ius: deinde quantum ad
poſſeſſionis propriam adqui-
ſitionem: ſiquidem cōſtat, poſſe quem beneficij
ius & titulum habere, qui tamen eius poſſeſſio-
nem adhuc minimē nactus fuerit: quippe qui eā
nondum apprehenderit. Quantum ad primam
partem atinet, receptiſſimū eſt, ſola Canonica
collatione abſque traditione poſſeſſionis eiufq;
apprehenſione ius in Eccleſiaſtico beneficio ad-
quiri, ipſamque ꝛ collationē ius in re tribuere.
tex. optimus in ca. vlt. & ibi Anchar. Domini. &
Francus. de conceſſ. præb. lib. 6. glo. communiter
approbata in ca. pen. verb. collatio. de præbend.
in. 6. Dinus in regu. 1. num. 8. & in reg. qui prior. 2
de regu. iur. Iaſon in. l. quoties. col. 3. C. de rei vē-
dic. requiritur tamen acceptatio illius qui colla-
tionem ſibi Canonicē factā habet. tex. eſt in ca.
ſi tibi abſenti. de præbēd. in. 6. a quo ſatis expreſ-
ſim colligitur, ſolam collationem beneficij abſ-
que poſſeſſionis apprehenſione, ius in re & per-
fectum tribuere: poſtquam ille, cui collatum fue-
rit beneficium, eam ratam habuerit: etenim ex
hoc proprium ipſius dicitur beneficium. Addit
præterea Summus Pontifex, etiam ante accepta-
tionem iſtam, eum qui beneficium cōtulerit ab-
ſenti vel præſenti, minimē poſſe eam collationē
reuocare, nec beneficiū hoc alteri cōferre, quod
ſpeciali quadam ratione procedit: nā & ſi is, qui
abſenti cauſa donationis mittit rem aliquā, poſ-
ſit pœnitere ante abſentis acceptationem. l. ſecū-
da. §. ſed & ſi quis donaturus. & l. abſenti. ff. de
donationi. id verum eſt in libera donatione, &
quia donator minimē tenetur donare: non ſic
idem erit in eo, qui ratione officij conferre bene-
ficia tenetur: etenim ſemel facta collatione, fun-
ctus eſt officio ſuo. l. iudex. ff. de re iud. Quāobrem
etiam ante acceptationem pœnitere non pote-
rit ſecundum Panormi. in ca. accedens. colum.
1. de præb. eundem in cap. publicato. colum. 3. de
electio. & conſilio. 11. lib. 2. Bart. Paul. & Imo. in

dict. l. abſenti, qui hanc differentiam conſtituūt
inter donationem & beneficiorū Eccleſiaſtico-
rum collationem: quæ in conferendo ad liberali-
tatem non pertinet: licet poſſit videri collatio
iſta, donatio quædam impropria reſpectu illius,
cui fit: cū ei non teneatur præciſe Prælatuſ be-
neficium concedere, iuxta gloſſ. & ibi Docto. in
capitul. relatum. de præben. glo. in. §. ex his. 23.
quæſtione ſexta. Abb. in capitul. tuis. numero. 4.
de præbend. Deci. in cap. cū acceſſiſſent. col. 1.
de conſti. Abb. in capit. vltimo. de donatio. Frā-
ciſ. de Ripa in. l. vltim. quæſtio. 48. C. de reuocā.
donatio. Imò hoc ipſum obtinet, ſiue præſenti
fiat collatio, ſiue abſenti. tex. in dicto capitul. ſi ti-
bi abſenti. ſiue fiat ignorantī: quod probatur in
ca. gratia. de reſcript. in. 6. ad eò quidem, quòd ſi
exequutor Apoſtolicuſ conferat beneficium ali-
cui ea conditione expreſſa, ſi vacat, collatio te-
net, ex eaque adquiretur beneficiū, modò id ve-
rè vacauerit tempore collationis. quāuis vterq;
cōferens, & is, cui collatum fuerit, ignorauerint
ipſam vacationem, ſecundum Ioan. Andr. Ioan.
Mona. & Probum poſt alios in dicto capitul. ſi ti-
bi abſenti. Bal. in. l. 3. columna vltima. C. de ſent.
quæ ſine cert. quant. profert. nec quidquā impe-
dit ipſam ꝛ collationem conditio illa, ſi vacat, ſi
quidem quāuis ab inferioribus electio fieri nō
poſſit ſub ea conditione, ſi vacat, glo. in capit. 2.
de electionib. in. 6. verſi. incerta. collatio tamen
valet ita facta, & fieri poteſt. Domi. in dicto capi-
tulo ſecundo. Lopus allegatione. 6. Fel. in capitu-
lo. cū contingat. columna penultima. de offi-
cio delegat. Ioan. à Selua de beneficio. 3. par. que-
ſtione. 20. Ludouic. Gometi. in regu. de veriſimi-
li notitia obituſ. quæſtione prima. in princip. etiā
ſi Decius in. l. actus. columna vltima. ff. de regu.
iur. hanc differentiam improbet, exiſtimans col-
lationem iſtam hac conditione factam nullam
eſſe: cū inducat incertitudinem quandam. Nā
in electione loquitur text. in dicto capitulo ſe-
cūdo. qui certitudinem in electionibus requirit
quem commendat. Felin. in capitulo. cū ex of-
ficij. columna penultim. de præſcriptio. atque ira
Ludou. Gometi. in dict. reg. teſtatur, hanc diſtin-
ctionem, & differentiam communi omnium cō-
ſenſu receptam eſſe. Ipſe verò Romanuſ Ponti-
fex dubio procul poteſt beneficiorū collatio-
nibus conditionalibus vti. gloſſ. 3. in capit. ſi gra-
tioſe. de reſcript. in. 6. quā dicit ſing. Feli. in ca-
pitulo vltimo. colūna tertia. de iud. notat Abb.
in capitul. ſi conſiterit. numero ſecundo. de ac-
cuſatio. explicat Martin. Azpilcueta vir doctiſſi-
mus

mus in capitulo. si quando. de rescript. columna tertia. & 4. & hoc quidem etiā quo ad propriā, & verā conditionem apertissimi iuris est: illa etenim conditio, si vacat, vera conditio non est cum actum minimè suspendat. l. institutio talis. ff. de condit. insti. l. itaque. ff. si cert. pet. Doct. præsertim Soci. Iason, & Decius. l. cum ad præsens. ff. cod. gl. singul. in. l. si sic. §. i. ff. de legat. 1. Est igitur acceptatio necessaria, ut sola Canonica collatione beneficiū Ecclesiasticū fiat acceptantis, absque possessionis apprehensione. Quo fit, ut si Romanus Pontifex beneficiū eius collationi reseruatū ꝛ alicui cōtulerit, & is ante acceptationem mortem obierit, adhuc maneat reseruatō salua, & intēgra, nec beneficiū vacet obitu illius, qui eius collationem nondum acceperat. Sic beneficiū vacās in curia Romana collatum alicui, qui ante eius acceptationem extra curiam moriatur: adhuc vacat in curia: nō per mortem illius, cui collatū fuit: quod expressim tenent Oldra, consilio quinquagesimo septimo. Collectar. in capitul. Ecclesia vestra. numer. 10. de sortileg. Domi. in capitulo secundo. de præb. in. 6. columna vltim. Speculat. & Ioan. Andre. in rub. de actione & petitio. §. penultim. Ludovic. Gometi. in regul. de triēnali poss. questione. 30. numero secundo. cum alioqui collato beneficio reseruatō, & eius acceptatione facta, reseruatō expiraret, etiā ante apprehensionē possessionis: secundum eosdem, & Innoc. in capitu. primo. & in capitulo. ex parte. de concess. præb. Oldra. consilio. 136. quorum opinio communis est teste Ludou. Gome. in dicta questione. 30. idē tenet Lopus allegatio. 127. Calderi. consil. 10. tit. de præben. Domi. conf. 93. Eadem ratione per mortē illius, cuius aliqua ex causa beneficia sunt Romano Pōtifici reseruatā, minimè vacabit beneficiū eidem collatum, si eam collationē nondum acceptauerat: quod notat Domi. in dict. c. 2. de præb. in. 6. col. vlt. Gometi. in regul. de familiarib. Cardi. questio. 24.

Hæc autem acceptatio beneficii fieri poterit non tantum ab ipso, cui collatum fuerit beneficiū: sed & ab alio eius nomine: modo is habeat speciale mandatum. glos. in dict. c. si tibi absenti. 4 quam Doct. inibi probant ꝛ, & sequuntur: idē glos. in Clemen. vnica. de concess. præb. verb. præsentis. Rota antiqua. 323. Archi. & Ioan. Andre. in cap. nē captandē. de concess. præb. in. 6. Ioā. Staphilæ. de literis grat. & iust. pagina. 96. sat tamē erit mandatum speciale ad acceptandū beneficia Ecclesiastica: licet speciatim aliquod beneficiū

minimè fuerit nominatum. sicut notat Ioan. Andre. Abb. & Imola in capitulo. accedens. de præbend. Nicola. Milis verb. procurator. columna septima. Doct. communiter in dicto capitulo. si tibi absentis. Rota in antiquis. 529. vbi tradit, admittendum esse mandatū generale ad acceptandū & permutandum quæcunque beneficia. idē equidem obtinet & in mandato ad resignandū: tametsi æquisinum sit, ad resignandum requiritur mādatum particulare in indiuiduo: ut notat Carol. Molinæ. ad edictum Henrici Regis, arti. 10. gloss. 2. satis tamen sit, quod ad acceptandū sufficit mādatum speciale quo ad causam. Nec poterit collator beneficii pœnitere: quod manifestissimum est. meminit etiā Felin. in ca. nonnulli. §. sunt & alij. num. 46. gloss. in dicto capitulo. si tibi. dum ea in verb. habuerit, tractat de hoc speciali mandato. imò & speciale mādatum ad acceptanda beneficia, sufficiens est ad acceptandum illud, cui animarum cura incumbat: authore Imola in dicto capitulo. accedens. columna tertia. quem sequitur Staphilæus in dict. tract. de literis gra. & iust. folio. 50. columna secunda. Mandatum autem generale nequaquam sufficit ad hanc acceptationem, quanuis coeessum sit cum libera administratione: quemadmodum placet Felino in dicto numero quadragesimo sexto. & Rota antiquæ. 535. illud profectō hac in questione obseruandum erit, hoc mandatum speciale ad acceptandū beneficia Ecclesiastica: etiā laico concedi iure posse: secundum Ioan. Andre. & Abb. in dicto capitulo. accedens. Rota in antiquis. 104. & 418. Ioan. Andre. & Francus in capitulo. quod alicui. de regul. iuris in. 6. Dominicus & Francus in capitulo. primo. de procuratorib. Staphilæum dicta pagina. 96. cum ea acceptatio nihil aliud sit quā declaratio voluntatis, quæ à quocunq; fieri potest. Nā & si beneficiū conferri excommunicato non possit. capit. postulasti. de cleric. excommunic. ministr. nihilominus excommunicatus collationem beneficii factam sibi ante excommunicationem ratam habere poterit, & acceptare. Rota in nouis. 195. & in antiquis. 126. & in antiquioribus, vltima. titulo. de sentent. excommunic. Cardin. consilii. 103. Rursus Rota. antiq. 720. Rebuffus in concordans. titulo. de excom. non erit. Ludovic. Gometi. in tracta. expectatarum. numero. 60. quanuis cōtrariam sententiam in hac specie veriorem esse cēnsent Cardin. in dicto capitulo. postulasti. & Alciat. eo non citato in ca. 1. de iudic. num. 12. quorum opinio ex eo contruit, quod acceptatio nihil iuris tribuat

in ipso beneficio: sed tātūm declarat consensum illius, cui beneficium collatum fuit: qui quidem consensus necessarius est text. in capitul. nisi cūm pridem col. penulti. de renuntiat. Ego verò non diffiteor, imò iure certissimum esse censeo, ministerio laici posse illum, cui facta fuerit collatio beneficij, eam acceptare. At idē esse in excomunicato, vt is beneficium ante excommunicationem sibi collatū acceptare possit, mihi, vt in genuē fatear, dubium videtur. nam licet ex collatione ius in beneficio detur: id tamen non acquiritur, donec acceptatio fiat: text. est in dicta capit. si tibi absentis, in prin. vnde tempore acceptationis adquisitio iuris spiritualis fit: quę excomunicato minimē potest cōuenire: qua ratione & si optatio Rotę magis comunis sit, vt fateretur Mart. Azpilcueta in capitul. si quando, columna trigēsimaprima. de rescript. mihi profectō non omnino placet. Nisi quispiā dixerit, acceptationem beneficij factam ab excomunicato validā esse, & efficacem quo ad voluntatis, & consensus declarationem: non tamen quo ad iuris acquisitionem: ita quidē, vt beneficium ipsū minimē adquiratur ratione huius acceptationis, donec excomunicatio abolutione extincta fuerit: tunc autē absque noua acceptatione prorsūm adquiri. Quod probari potest autoritate decisionis Rotę in antiquis, 33. quę licet premittat: habentē literas ad beneficia vacatura, posse, etiam si excomunicatus sit acceptare beneficium vacans, & sub eius literis comprehensum: asserit tamen collationē ex vi huius acceptationis fieri non posse donec is absolutus sit ab excomunicato. Ad eandem rationē expēdenda erit decisio Rotę in nouis, 199. quę agens de intellectu text. in capit. vltimo. de consuetu. di. in. 6. tradit eam optionē cuius inibi mentio fit, ab excomunicato fieri posse: est etenim id iure verum quantum ad effectum simplicis declarationis: nō autem, vt ex ea collatio fiat, nec ius adquiratur. Proximē dictis accedit, quòd & laicus potest procurator constitui ad renuntiandū beneficio Ecclesiastico in fauorē cuiuscunque personę per eū nominandę. Quia ius in ipso beneficio minimē traditur a laico renuntiatē, sed a Romano Pontificē conferre beneficium vacans per renuntiationem. Sic sane in specie adnotauit Carol. Molinę. ad edictū Henrici Regis. §. 10. gloss. 2. num. 13. quanuis plurimū obiter Panor. sentētia in ca. causam quę, col. 1. de elect. qui de mandato eligendi contrarium respōdet. Nam electio ius maximū tribuit electō, atque ideo non potest committi laico e-

lectio ad beneficia Ecclesiastica, vnde poterit ex hoc discrimine defendi opinio Caroli.

Cæterū si quis nomine absentis, cui est collatum beneficium, eam collationem acceptauerit absque mandato: sequuta postmodum ratihabitione: beneficium à die acceptationis acquisitum censetur. regul. & ratihabitionem. de regul. iur. Nam & in his, quę mandatum speciale exigunt, ratihabitio locum obtinet, & admittenda est. text. optimus in capitul. vltim. de iureiur. in. 6. quę preter alios ad hoc citat Angelus in. l. nec filius. C. de reb. credit. text. item in. l. quod si de speciali. ff. de minori. notant Bald. in. l. si maritus. C. mand. Alexand. consilio. 78. libro quinto. Felin. in capit. sicut. in. 2. de simonia. colum. vlti. Iason. in. l. si quis mihi bona. §. iussum. nu. 36. ff. de acquirend. hered. Decius in. l. semper qui nō prohibet. ff. de regul. iur. numero. 7. idem consil. 281. quorū opinio dubio procul comunis est ac iure verior: quanuis Panormit. in dicto capit. accedens. columna secunda. teneat, tantūm à die ratihabitionis ius adquiri: non à die acceptationis: citat glo. in capitul. quā sit. de electio. in. 6. quę mihi hoc nō probat: tamen si ea singularis sit: dum censet, ratihabitionem omnino fieri debere intra terminum datum ad acceptandum. quam glo. ad hoc adnotarūt Docto. ibi. Felin. in dicto. §. sunt & alij. numero quadragesimo quinto. & Rochus Curtius de iure patro. verb. honorificum. numero vigesimo sexto. probat text. elegans in. l. bonorum. ff. rem rat. hab. quem expendit latē Deci. in dicta. l. semper qui nō prohibet. vnde ad secundam partem text. in dict. ca. si tibi absentis. cūm Pręlatus beneficium absentis conferens ei diem ad acceptationē cōstituerit: oportet acceptationem fieri, vel factam ab alio ratā haberi iatra eum diem: vt beneficium ab eo, cui collatum est, adquiratur: alioqui collator poterit id beneficium alteri conferre: sicuti in eadem constitutione satis in specie probatur. Et tamen acceptatio, vel ratihabitio facta post diē à Pręlato constitutum, proderit ad beneficij acquisitionem: modò res integra sit: quia Pręlatus tempore huius acceptationis, vel ratihabitionis nondum beneficium hoc alteri contulerat: quod in specie asseuerat iure verissimum esse Francus in d. ca. si tibi absentis. post alios ibi.

Hactenus probauimus ex dict. capit. si tibi absentis sola collatione ius adquiri in beneficio absque corporali apprehensionē possessionis. idē notant Panormi. in capitulo. cūm autem. & ca. iuggestum. de iure patro. Innocent. & alij in cap. inter cæ

ter cetera. de præbend. ex quibus tex. in dicto capitulo. cum autem. & alij, qui tractat de prælatione in obtinendis beneficijs, & præsertim tex. in capitulo. quod autem. de iure patro. quo in loco, expressum est in beneficijs potiorē esse eum, qui primò possessionem habuerit: sunt intelligendi omnino de possessione, id est, de Canonica institutione, cum planè iure probatissimum sit in his, que pertinent ad beneficia Ecclesiastica, nō esse præterendum eum, qui primò corporalem nactus fuerit possessionē: sed eum, qui prius Canonice collationem habuerit: quemadmodum post Dinum in regu. qui prior. de reg. iur. adnotant omnes in dicto capitulo. si tibi absentis, quorū opinio communis est. Quod si habens collationem Canonice absque possessione administrare velit: poterit id facere. optimo iure: modò alius non sit in possessione beneficii: tūc etenim si administraret, spoliaret propria authoritate possessorem. sicuti censent Abb. in ca. transmissam. columna tertia. de electio. per tex. ibi. atque idem tenent Inno. & Doct. ibidē. Aufrerius, & Capella Tholosana. 443. Nicolaus Milis, verbo. possessio. versicu. possessio beneficii. idē Pantormi. in capitulo. cum super. de caus. poss. & propri. Domin. & Francus in capitulo. eum qui. de præbend. in. 6. Fred. consil. 234. Ripa in cap. sæpe. nu. 69. de restitut. (spoliat. optimus tex. in. c. auaritię. de electio. in. 6. quam opinionem fatentur communem esse Ioan. de Selua in tracta. de beneficio. 2. part. questione decimaquinta. Franci. de Ripa in libro. 2. respon. ca. trigessimoprimum. Rochus Curti. de iure patro. ver. ius. quæst. quinta. Rebuffus in tracta. de pacificis possess. nume. 234. & 231. Lambert. in tract. de iure patrona. 3. parte. 2. libro. questione. 11. articulo sexto. Et probatur huius sententię prior pars in dicto ca. transmissam. posterior verò in dicto ca. eum qui. quo de eisum est, etiam habentes Canonice titulum in beneficio, quod ab alio possideatur, non posse propria authoritate possidentem expellere, nec possessionē beneficii illius apprehendere: ea quidem apposta pœna, ut sint ipso iure privati ipsius beneficii titulo, si contrarium fecerint. quā decisionem præter alios explicat optimè Ripa in capitulo. sæpe. de restitutione spoliato. numero 63. cui adde Romam in nouis. 10. Est tamen necessaria corporalis possessio etiam in beneficijs: nec sufficit verus, & Canonice titulus, etiam cū administratione ad agendum interdicto, vnde videtur spoliatus ante omnia restituitur: quod satis iure compertum est, & in specie post alios adnota-

uit Abbas in dicto capitulo. cum super. colum. 4. item & ad alios plures effectus, quos possessio vera, & corporalis inducit.

Secunda igitur huius capituli pars in eo versabitur, an propria authoritate is, qui collationē habet, absque Prælati licentiā possit corporalem possessionem apprehendere: & quo pacto ea possessio acquiri valeat. Nam quicquid visum est, habentem Canonice titulum non posse propria authoritate possessionem beneficii apprehendere absque iudicis licentiā. ita tandem tenuerunt Dinus in regula prima. de regulis iuris. in sexto. versiculo. & hoc ostēditur necessariò. Ancharra. in regula. sine possessione. columna vice-sima. de regulis iuris. Archidiano. in capitulo. eum qui. de præbend. in sexto. Chosmas in Pragmatica sanctione Gallicana, titulo de pacificis possessor. verbo. violentus. eamque opinionem probare conantur iuribus, & decisionibus, quibus vetitum extat utroque iure, quemquam etiam rei proprię possessionem capere absque iudicis authoritate: & præsertim tex. in dicto capitulo. eum qui. verum quia hæc sententia non ita planè probatur, & ferè cōmuni omnium iudicio receptū sit, ante apprehensionem corporalis possessionis posse habentē iustum titulum, Canonice, nemine possidētē propria authoritate ministrare ipsi beneficio, & eius curā habere atque exercere: sicuti paulò ante adnotauimus: operepretiū erit quæstionē istā propositis aliquot casib⁹ distinguere.

Primus etenim casus tunc constituitur: cum Prælati, qui beneficium contulit, quique potuisset corporalem possessionem tradere, non tantum simpliciter beneficium contulit, sed & ipsum, cui contulerat, aliquo signo inuestiuit, nempe pileo. nam in hac specie existimo, tacitè datā fuisse licentiā à Prælato accipiendi possessionem vacuum propria authoritate absque alio iudicis decreto. quod Abbas tenet in capitulo. authoritate. de institutionibus. Romanus singular. ceterisimotriciesimo sexto. Lambert. in. de iure patrona. tertia parte. libro secundo. questione. 11. in princ. sensit Innocentian in capitulo. secundo. de consuetud. quauis Dinus in regula. 1. de regul. iur. in sexto. numero decimo sexto. contrarium sentiat. Cuius opinio possit obtinere, vbi Prælati, qui contulit beneficium, non habeat potestatem tradendi corporalem possessionem, eo quidem iure ad alium vel consuetudine, vel Canonice sanctionibus pertinenti. aut saltē Dini sententia vera erit, quādo possessio vocans nō est, sed ab alio obtinetur: etenim non videtur rationi consonū,

quod **P**relatus per inuestituram dederit licentiã inuestito alterum spoliandi. ca. eum qui. de præbend. in sexto. Opinioni autem Abbatis suffragatur Azonis decisio in Summa. C. de acquirenda possessione. à quo Soci. in. l. 3. in princ. num. 24. colligit, traditionem clauium factam extra conspectum rei: operari licentiam, & facultatem capiendi possessionem propria autoritate.

Secundus casus proponitur in eo, qui collationem Canonicam beneficii absque inuestitura solenni obtinuit: isque apprehēdat propria autoritate possessionem vacuam, an puniendus sit, vel punitus censetur poena dicti capituli. cum qui Et proculdubio ea constitutio in hac specie minime loquitur: sed tunc demū cum habēs Canonicum titulum possessorem beneficii propria autoritate expulerit, & possessione priuauerit: quod ex ipso text. communi omnium sententia deducitur: poteritque hæc interpretatio comprobari autoritate glo. in. l. vlt. verbo, per ignorantiam. C. vnde vi. quæ cōmuniter recepta scribit, poenam illius cōstitutionis nequaquam admitteendam esse aduersus eum, qui propriam rem, & eam vacuam à nemine quidem possessam occupauerit: modò statim probet dominium. quam opinionem communem esse testatur Alex. in. l. naturaliter. §. nihil. ff. de acqui. poss. sequitur eã itidem communem esse asseuerans Ripa in capitulo. sæpe. num. 65. de restit. spoliat. eandem tenet dicens communem Bald. in. l. vlt. C. de edicto diui Hadri. Toll. quæstione. 5. nu. 42.

His præterea suffragatur gloss. in. l. non est dubium. C. de legat. quæ censet, legatariū occupantem rem sibi legatam etiam post aditam hereditatem, prius tamē, quam possessio fuerit ab hærede apprehensa, minime amittere ius, quod habet in eadem re: tametsi hæres possit possessionē interdicto, quorum legatorum, summario iudicio cōsequi. l. prima. C. quor. legat. quam distinctionem sequuntur Doct. præsertim Iason inibi. Deci. consilio. 243. Alex. & Iason in. l. si stipulatione. ff. de acqui. poss. atque ita erit intelligēda gloss. in capitulo ultimo de success. ab intest. quæ vult, legatarium propria autoritate occupantē rē sibi legatā hereditate iacēte, non amittere ius, quod in ea re habet. Addit tamen ipsa gloss. poenam. l. si quis in tantam. C. vnde vi. nō obtinere in eo, qui occupat res hereditatis iacētis. idē tenet gloss. in. l. vltima. C. vnde vi. verb. per ignorantiam. quam sequuntur ibi Doct. communiter, vt fatetur eam sequutus Ripa in capitulo. sæpe. de rest. spo. numero quinquagesimo octauo. hoc ip-

sum probans, etiam post aditam hereditatē nondum apprehensa possessione per heredem. quod etiam tenuerunt Alberi. & Saly. in dicta. l. vltima contra Azonem in Summa. C. vnde vi. & Bart. in dicta. l. vlt. nu. decimo. mihi vero si iuxta prædictas constitutiones pronuntiandum foret, potius placuerit sentētia Petri, Oldra. & Alberi. quæ in dicta. l. vlti. existimarunt, eiusdem legis poenas etiam obrinere aduersus occupantē propria autoritate res hereditatis iacentis: quam ipsamet hereditas representet defuncti, & domini personam: & saltem quo ad hunc effectum dominium habeat: quod in specie lege Regia statutum est libro tertio. ordi. tit. decimo quarto. l. 1. obseruandum tamen est, harum legum & similium rigorem: nempe. l. si quis in tantam. C. vnde vi. cui cōueniunt. l. 11. tit. decimo tertio. part. 5. l. secunda. tit. 14. libr. 3. ordi. communi totius Christiani orbis viū, & praxi antiquatum esse: quemadmodū constat, & testantur Specul. titu. derefti. spoliat. §. 1. verlic. item quidam. & Guilielm. Benedict. in ca. Raynuntius. de testam. verb. si absque liberis. 2. nume. 184.

Oportet tamen prius, quam hunc secundum casum egrediamur, parūper immorari circa interpretationem text. in dicto ca. eum qui. §. vlt. de præbend. in. 6. Siquidem ea constitutione cautū est violentos beneficiorum Ecclesiasticorum occupatores, omninō in poenam ipso iure priuari beneficijs, quæ per violentiam occupauerint, etiam si Canonicum titulum in eis habuerint. Etenim tunc dicitur ad hunc effectum violenta occupatio: cum inuitis possessoribus, & eis contradicentibus capta fuerit beneficiorum possessio, licet possessores non fuerint conati resistere, secundum Lapum allegat. 127. Dominicum, Fracum, & Probum in dicto ca. eum qui. §. vlti. Innocentium in cap. cum nostri. de concess. præbend. in glo. credimus. & Oldra. consili. 319. colum. 1. l. si quis. ff. nē vis fiat ei.

Quod si quis lite controuersa sententiam obtinuerit aduersus possessorem beneficii, ac literas ad eius exequutionem, quas exequutoriales vulgus ita appellat poterit propria autoritate, non tamen inuito, nec renitente possessore, possessionē beneficii capere: præsertim quia hodie solet in eisdem literis potestas hæc capiendi possessionem propria autoritate concedi. quod tradit Rota in nouis. 417. & Felin. in capitulo. de cetero. columna vltima. de re iudic. modò apprehensio possessionis fiat absque violenta: nē locum habeat poena dicti capituli. cum, qui. §. vltimo. vt pau-

vt paulo antè dicebam. Stylus autem, & praxis Romanae curiæ iure attentatorum reuocat possessionem propria auctoritate apprehensam, vel etiã obtentam auctoritate executoris electi: nisi ante eius apprehensionem fuerint ipsæ literæ ostensæ, denuariatæ, atq; intimatæ victo possessori. huius praxis meminere Felin. in ca. ad probandum numero sexto. de re iudi. expressius, & in hac specie Guillielm. Cassador. decisio. 6. tit. de caus. posse. & proprietat. Ludo. Gome. in regn. de subrog. collig. quæst. 4. & in reg. de Annali poss. q. quadragesima quarta. & in reg. de trienna. q. 27. ex quibus constat, non adeo firmum & stabilem esse hunc stylum, quin quandoque cõtrarium obtentum, & pronuntiatum fuerit.

Illud prætermittendum non est, occupantem propria auctoritate beneficiũ, cuius Canonicũ titulum habet, ab alio tamen possessum: nequaquam esse nec dici posse intrusum, tamen si violentus dici iure possit, si per vim possessionẽ apprehenderit. quod plurimum refert: pleraque enim iure Põnitico quo ad intrusos statuta sunt, quæ in violentis possessoribus non ita obtinent. Et probatur hæc sententia ex eo, quod intrusus is verè sit, qui accipit, vel retinet beneficium Ecclesiasticum, sciens nullum ius perfectum quidẽ sibi in eo competere. colligitur hæc intrusi descriptio, definitio ex cap. eum qui. parte prima de præben. in 6. capitul. cum iam dudum. de præben. Nicolao Millis verb. intrusus. Domi. in capitulo. propter. 19. distin. Decio consilio. 121. columna penultima. & vlt. & Felino in capitulo in nostra. Carol. 2. de rescrip. Ludoui. Gometi. in regul. de trienniali poss. quæstione quadragesima septima. constat præterea cõclusio præmissa: quia etiam violentus beneficii occupator absque titulo Canonico, intrusus nõ est, quanuis violentus sit cum non occupauerit beneficium sciens, se nõ habere ius in eo: potuit enim illud per vim occupare, & absque titulo, existimãs titulum Canonicum habere: quod expressim tenent Domi. & Fran. in dicto capitulo. eum qui. Ludoui. Gometi. in reg. de trienniali poss. quæstione vndecima. in princ. & licet Nicol. Milis. verbo, intrusus non dicitur. asserat contrarium in hoc vltimo, erit intelligenda eius opinio, vbi occupatio facta fuerit ab eo, qui sciebat sibi titulum deficere. tandem id ex his apparet, quod habes Canonicum titulum, etiam si propria auctoritate, & per vim possessionem apprehenderit expulso possessore non dicitur intrusus: tamen si dici possit violentus possessor: quanuis Ludo. Gometi. in regul. de

trien. posses. q. quadragesima octaua. hunc esse intrusum iure communi, & ad iuris Pontificij effectus asserat: cum priorem opinionem probauerint Domi. in dicto ca. eum qui. & ibi Franc. ac Millis in verb. intrusus videtur. quorum sententia præmissis rationibus comprobatur. Imò nec erit intrusus, qui beneficium sibi competens titulo Canonico, iam per vim ab eo occupatum retineat, sciens ipso iure per eam occupationẽ ius amisisse proprium ex decisione dicti capituli. eũ qui. §. vlti. quod ipse tradidi in Epitome de Spõsali. 2. par. capit. sexto. §. octauo. numer. octauo.

Tertius casus ex præcedentibus deducitur, & in eo quæritur, an aliqua pœna puniendus sit qui habens Canonicum titulum, propria tamen auctoritate apprehenderit possessionem beneficii, quæ quidem possessio a nemine obtinebatur: & an possit iure hæc apprehensio fieri? Et sanè communis videtur sententia, quod ea apprehensio fieri iure possit: & nulla sit pœna digna: quam opinionem admiserunt omnes, quos, post Panormita. in capit. transmissam. de electione. hoc ipso capite citauimus. vert. Hacæuus. & Rebufus in tractat. de beneficijs. rubric. de missione in possessionem. numero quinto. scribens hanc opinionem communem esse, eamque probant ex eodem capitulo. transmissam. Quo decitum est post confirmationem, quæ titulum tribuit, posse confirmatum administrare, & officium dignitatis exercere: cui respondet Ancharr. in dicta regula, sine possessione. id verũ esse modò auctoritate iudicis apprehensa fuerit possessio corporalis. quod probatur in capitulo. ad hæc. §. in quadam. de offic. Archid. dum ibidem scribitur, ad Archidiaconi officium pertinere mittere in corporalem beneficiorum possessionem institutos ab Episcopo. idem in capitulo. vt nostrum. cod. titu. Regia. l. quarta. titulo sexto part. prima. Hostiens. in Summa de offic. Archid. §. quid sit eius officium. Panormit. in capitulo. dudum. de electionib. in. 2. idem Panor. in capitu. secundo. de excess. Prælat. & in consilio vigesimoprime. libr. primo. Dec. us in capitulo. super eo. columna vltima. de off. deleg. Et quanuis in capitulo. licet Episcopus. de præben. in sexto. responsum sit, ad Episcopum pertinere missionem in beneficiorum possessionem. ea responsio poterit variè intelligi, non equidem de ipsa missione in possessionem corporalem sed de sententia, aut decreto, quo Episcopus pronuntiat, institutum in possessionem mittendum fore, vel de ipsa corporalis possessionis traditione: cum Archidiaconus ab

sens fuerit, secundum Dominic. in dicto ca. licet. Potest & terriò intelligi ea decisio, vt procedat de cõsuetudine, quæ hodie obrinet aduersus Archidiaconos: nam per eam ipsi hoc ius admiserunt. Quartò cum possessio beneficiorum ab alijs obtineatur: tunc ad Episcopum non ad Archidiaconum iure pertinebit corporalis possessionis traditio. quod plane deducitur ex dicto. e. licet Episcopus. Vltimò, si tractetur de tradenda Ecclesia id proprietatem & iurisdictionem, vel subiectionem: nõ in titulum beneficij: huius possessionis corporalis traditio ad Episcopum, non ad Archidiaconum spectat. text. vbi adnotauit 9 Abb. in ca. Pastoralis. de priuileg.

Quod si iuris Pontificij sanctiones ita seriò statuerunt officium, & munus tradendi beneficiorum corporalem possessionem: apparet, iustiorẽ esse in hac in cõtrouersia Dini, Archid. Anchar. & Cosuz opinionem, qua obtentum est, institutum Canonicè nõ posse propria autoritate apprehendere beneficij possessionem etiam quæ vacua sit. Ex quo sequitur, Prælatum posse eius arbitrio punire eum qui possessionem adhuc vacuam beneficij propria auctoritate apprehenderit, pœna quidem non admodum graui propter auctoritatem communis sententiæ, quæ id permillum esse censuit. At si quis Canonicũ habens titulum propria autoritate beneficij vacuam possessionem apprehenderit: opinor nihilominus, eam possessionem iustæ, & veræ possessionis effectus habituram: eam ob cõsimunem sententiam, tunc ex eo, quod & si possessor malè fecerit, non requirens iudicis licentiam, Canonico tamen titulo, & iusto possidet. Nec obstat, quod solet adduci ex Egidio à Bellamera consilio. de cimo. col. decimano. vers. tertia ratio Principalis, à quo Francisc. à Ripa in capit. sape. de rest. spolia. nu. sexagesimonono. colligit, Rotæ auditores passim obseruare, & pronuntiare, quod ne mini etiam Canonicum titulum habenti liceat possessionem propria autoritate occupare: & tamen adducit Egidius, hanc possessionem ita obtentam non habere effectus iuris, nec interdictum, vnde vi. Nam, vt ipse arbitror, Egidius refert, auditores Rotæ sæpissimè in possessione beneficiorum obtinenda, exigere eius apprehensionem præmissam fuisse ex institutione, & collatione Prælati, & superioris: non tamen tractat de licentia, & auctoritate Prælati ad apprehensionem corporalem possessionis, sed de titulo possessionis, citat text. in capitulo. ex frequentibus. de instit. & in capitulo primo. de regul. iur. in. 6. ac

tandem scribit, spoliatum beneficio, vt obtineat in interdicto, vnde vi, debere iudicio Rotæ ostendere titulum, & institutionem beneficij. quod tradit gloss. in Clemen. vnica. de caus. possessio. & propriet. saltem quantum ad quandam possessionis iustificationem ex titulo apparenti, quem coloratum vulgus appellat de quo hic agendum modo non est.

Possessio autem beneficij apprehendi, & adquiri potest ab ipso instituto, vel ab eius procuratore habente mandatum speciale: quod manifesti iuris est: non ita per procuratorem habentem mandatum generale. † gloss. in verb. habueris. in dicto capitu. si tibi absenti. quam ad hoc asserit ordinariã Imola in. l. prima. §. per procuratorem. ff. de acqui. pos. commẽdat idem Imola in l. qui mihi donatum. ff. de donatio. tenent eandem sententiam Domini in dicto ca. si tibi. Felin. in ca. nonnulli. §. sunt & alij. nu. quadragesimo sexto. citatur ad idem Innocenti. in ca. accedens, de præbend. Contrarium tamen probatur: quia possessio per procuratorem habentem mandatum generale acquiritur omninò. glo. communiter recepta in dicto. §. per procuratorem. Bartol. in dicta. l. qui mihi donatũ. nec in beneficijs quidquam impedit idem esse: cum possessio nihil iuris tribuat, eaque ad factũ pertineat. Et deinde glo. in dicto ca. si tibi absenti. verbo, habuerit, non exigit mãdatum speciale ad acquirendam vel apprehendendam possessionem beneficij: sed ad acceptationem ipsius: quæ quidem acceptatio plurimum iuris tribuit ei, cui collatum est beneficium. atque ita glo. interpretantur Aretin. & Hercul. nu. 14. in dicto. §. per procuratorem. idèò dicendum erit, possessionem, quæ post acceptationem beneficij tantum ad factum pertinet, adquiri posse per procuratorem habentem mandatum generale: eam verò possessionem, quæ loco acceptationis fiat ac tribuat ius in beneficio, non posse apprehendi per procuratorem non habentem mandatum speciale: sicuti explicat Rota in nouis. 290. & post eam Antoni. & Imol. in dicto capitul. accedens. Francus in dicto capitu. si tibi absenti. Aretin & Vincen. Hercul. in dicto. §. per procuratorem. num. 34. Rebuffus in concordatis. Rub. de forma mandati Apostolici. in glo. vel alterius pro eo.

Corporalis inductio, traditiove requiritur ad apprehensionem, & acquisitionem possessionis beneficiorum. capitul. vt nostram. capitul. ad hæc. §. in quadam. de offi. Archid. adeò quidem, vt non sufficiat inuestitura cum traditione anuli,

aut pilei ad acquisitionem possessionis. gl. communiter recepta in ca. pi. autoritate, de institut. quod proculdubio verum est, cum inuestitura facta fuerit nulla + precedente collatione beneficii: nec eius institutione: etenim in eo casu ipsa inuestitura collatio est: & simplicis institutionis vicem habet secundum eandem gloss. & Composte. ac Ioan. Andr. in dict. capit. transmissam, de electio. Abb. in dict. capit. autoritate. Oldra. consilio 143. Lambert. de iure patro. lib. 2. part. 1. questione 1. articulo. 12. num. 21. & 3. part. eiusdem lib. quest. 11. col. m. 3. Abb. in capit. 2. columna penult. de consuet. Seluam. in tracta. de benefic. 3. part. questione. 10. Rebuffum in tractat. de pacit. poss. numero. 10. & 21. modò fiat ab eo, qui conferre beneficium poterat: sicuti ab omnibus expressim probatum est. Imò & si is, qui habet ius conferendi beneficium nulla precedente institutione, eiusdem beneficii corporalem possessionem tradiderit, censetur eidem beneficium conferre, & eum instituere: nam ad hanc traditionem necessaria omnino est collatio, & ideo ex antecedenti necessario præmissa tacite subintelligitur: quod tradidere Rota in acuis 441. Roman. consilio. 337. Felin. in capit. cum aliquibus. ad finem. de re iudic. Et poterit colligi à ratione gloss. in dict. capit. autoritate. idem sequutus Rotam tenet Lambert. in dict. questione vn. decima, numero sexto. Quòd si precedente canonica institutione, facta fuerit inuestitura per anuli traditionem ab eo, qui possessionem corporalem tradere poterat, adhuc ex hoc non adquiritur possessio corporalis, sicuti sentit glo. in dict. capit. autoritate, & in capit. ex ore. de his, quæ fiunt à maiori part. capit. & in capit. accedens. de præbend. Dinus in regul. 1. numero. 6. de regulis iuris. Abb. in dict. capit. autoritate. Ioan. Andr. in dict. capit. transmissam. & ibi Abb. Alexand. in l. tertia. numero. 15 ff. de acquiren. possessio. Iason in l. quoties. C. de rei vendicat. numero. 31. Lambertinus in dict. questio. 11. numero quinto, est etiam necessaria corporalis apprehensio, & traditio. Hæc verò inuestitura post alienationem factam per anuli solennem traditionem operatur confirmationem illius iuris, quod per collationem translatum fuerat: nam confirmatio fit per aliquem actum, cum institutio solo verbo facta fuerit: quemadmodum explicant Dinus in dicta regula prima, numero. 9. & numero. 18. & Lambertinus post alios in dicta questione. 11. & in dicto articulo. 12. habet præterea hæc inuestitura alium effectum, & eum

fatis singularem, cuius paulò antè meminimus hoc capite, versic. primus etenim casus.

Sed si Prælati, aut is, qui habet custodiam Ecclesie vacantis, & tradere corporalem possessionem potest, in conspectu ipsius beneficii per inuestituram, traditionem anuli, aliove modo possessionem in instituto tradiderit, tunc sanè possessio corporalis acquisita cæsetur ex l. quod meo. §. si venditorem. ff. de acquirend. posses. quod verum est nemine beneficium possidete: sicuti ad notarunt Ioannes Andreas, & Compostel. in dicto capit. transmissam. Panormitan. in cap. 2. numero. 10. de consuetu. Rota in antiquis. 153. & 302. Abb. & Felin. in cap. cum aliquibus. de re iudic. Abbas in dicto capit. autoritate. Alexand. Iason, & Lambert. in præcatis locis: nam iure ordinario Prælati habet custodiam Ecclesie vacantis. capitul. cum vos. & ibi gloss. de offic. ordinari. vnde constat possessionem beneficii absque apprehensione corporali adquiri: quando in conspectu beneficii vacantis traditio possessionis aliquo actu & signo fit per eum, qui vel possidebat beneficium, vel eius custodiam habebat, poteratque possessionem eius corporalem tradere. Atque hoc ipsum probatur ad exemplum eius, quod iure Cæsareo traditum est de acquisitione possessionis per traditionem clauium. l. clauibus. ff. de contrahenda emptio. debet siquidem quoad hunc effectum clauium + traditio fieri in conspectu ipsius rei, cuius claues traduntur secundum Barto. in l. prima. numero decimo octauo. ff. de acquirenda possessione. cuius opinionem contra Alexand. ibi defendit Iason numero. 91. & Ripa numer. 57. dicens, hanc sententiam communem esse. cui suffragatur Iuriconsultus in dicta. l. clauibus, dum dixit: apud horrea. idem tenet Panormitan. in capitulo secundo. de consuet. numero secundo. Alberic. in dicto. §. si iusserim. columna secunda. & Imol. colū. secunda. post Anto. atque item Barb. columna antepe. in dicto capitulo secundo. & Soci. in l. 3. numero vigesimo quarto. ff. de acquirenda possessione. Et præterea oportet, tradentem claues, possessionem rei habere, quod notant Oldrad. consilio. 209. Alberic. in l. prima. §. si iusserim. columna vlti. ff. de acquirenda possessione. Ripa in dicta. l. prima. in princip. nu. 59. Rota in nonis. 168. Soci. consilio. 131. columna. 3. libro primo. Andre. Tiraque. de constituto. 3. part. limit. 1. nu. 3. quorum sententia itidem communi omnium consensu ex eadem. l. clauibus. recepta videtur. Hinc inferitur, non esse maximum discrimen inter traditio-

nem possessionis, quæ clauibus fit: & eam, quæ per anuli dationem, vel inuestituram. imò nullū profecto discrimen constitui debet. utroque etenim casu traditio fit per actum corporeum, & conspectu rei, & per eum, qui possessionem rei habet, vel eius custodiam, nemine possidente. quanuis Dinus in dicta regula prima. quæstione tertia. inquirat rationem differentiarum inter has duas traditiones, præmittens, per inuestituram non adquiri possessionem beneficiorum Ecclesiasticorum: & ideò videns in alijs rebus eam adquiri traditione clauium, conatur rationem differentiarum constituere inter inuestituram, & traditionem clauium. Nam si dinus cogitasset, per inuestituram in conspectu beneficii factam, eius possessionem adquiri iuxta cõmunem omnium sententiam: atq; item consi. derasset traditionem clauium non inducere adquisitionem possessionis: nisi ea facta fuerit in conspectu rei: statim deprehendisset non esse admodum necessariam rationem differentiarum inter hæc duo, quæ plurimū similia videtur.

Cæterum Andreas Tiraquell. vir varæ, & indefessæ lectionis, de iure iuris vtriusque censura bene meritisimus, in libello de iure constituto. secunda parte. ampli. tertia. aduersus Barto. existimat ad interpretationem dictæ. l. clauibus mihi nimè fore necessariam, quòd clauium traditio fiat in conspectu rei, quæ clauibus clauditur citat ad hoc Imolam, Paulum de Castro, Alexad. Iasonem, & Claudi. in dicta. l. prima. in princip. qui, vt ipse censet, Bartoli sententiam improbat & præterea Deci. consilio quinquagesimo sexto. numero secundo. item adducit Cinum, Angel. & Salycet. in. l. prima. C. de donationib. & Alex. in. l. tertia in princip. numer. decimotertio. ff. de acquire. posse. qui expressim tenet traditionem instrumenti, quo continetur ius donatoris, operari rei donatæ, & eius possessionis adquisitionem, etiam si ea traditio à donante donatario facta fuerit extra rei conspectum. Ego equidem fateor, Philippum Deci. in dicto consil. obiter post Alexand. in dicta. l. i. tenuisse, per traditionem clauium possessionem trãsserri, & adquiri, etiam si non fiat traditio in cõspectu rei. Ac negauerim omninò Paulum Castrensem, Imolam, Iasonem & Claudi. eiusdem sententiæ fuisse. imò in specie dictæ. l. clauibus. Iason numer. 91. & Claudi. numer. 39. contra Alexand. asserunt, traditionem clauium factam fuisse, & fieri debere in conspectu horreorum, ad hunc effectum, vt merces intra horrea existentes & inclusæ transeant in possessionem emptoris: licet non videatur, nec in con-

spectu sint. Reprobant tamen Paul. Imol. Alexad. & Iason, & Claudi. opinionem glo. verb. primi. Bart. Cumanii & Roman. qui existimarunt ex traditione clauium horreorum non aliter transferri in emptorem mercium possessionem, quàm si emptor sciuerit qua in parte horreorū sint merces: quæ quidem interpretatio merito refellitur: cum & falsa sit, nec Iurisconsulto cõueniat. Quo fit, consulam fuisse à Tiraquello Doctorū allegationem. Ex quibus tandem deducitur, tunc esse necessariam clauium traditionem in cõspectu rei, cum agitur de acquirenda possessione rerum, quæ intra rem illam clauibus clausam continentur. non autem ad acquirendam ipsius rei, quæ in conspectu est, possessionem: nempe domus, alteriusve fundi. nam & possessio tunc acquiritur per traditionem verbalem illius, qui eam possidebat, in conspectu ipsius rei factam. l. i. §. si iusserim. & il. quod meo. §. si venditorem.

Qua ratione, dum nostrates scribunt, per inuestituram factam à Prælato in conspectu beneficii possessionem adquiri: eorum opinio ita accipienda est vt possessio adquiratur, siue fiat inuestitura dato, traditoque anulo, aut pileo, aliove signo corporali: siue fiat possessionis verbalis traditio absq; actu corporis: quod est omninò semper hac in quæstione obseruandum.

Id verò, quod Tiraquellus adduxit ad. l. primam. C. de donationib. mihi profecto placet: itaque opinor in + specie illius constitutionis non fore necessarium conspectum ipsius rei, & quod & Accursius ibi in secunda parte. gloss. tenuit. tamen si contrarium dixerit in principio: idque Bald. ibi, & Andre. Isernia in capitulo. primo. in princip. quid sit inuestitura, probauerint. priorem etiam interpretationem Cini, & aliorum sequitur in ead. l. prima. Alberic. sentiens eam cõmunem esse, quam & Azo probat in rubrica. C. de donatio. column. vltima. & est ratio: quia tradens instrumentum in quo continetur ius ei cõpetens ad rem donatam, vel venditam, illud ius tradere videtur, & ex eo possessionem illius rei. quod etiam tractarunt Docto. post gloss. in capitulo. sanè. de renūtiat. maximè Cardin. Anton. & Baldus, idem Anto. in capitu. veniens. columna secunda. eod. titulo. Anto. Abb. & Imol. in capitulo. Ecclesia. in. 2. vt lite pendent. Alexand. Iacob. & Iason in. l. secunda. ff. de pactis. sic & in regia constitutione. 17. Tauri. expressum est, meliorationem à patre filio factam irrevocabilem effici, si coram notario instrumentum seu scripturam meliorationis pater filio tradiderit: etenim is esse-

ctus obtinebit etiam, si traditio fiat extra conspectum rerum, quæ sub melioratione fuerint comprehensæ. Ex ea verò lege quibusdã videtur, & ex l. 8. Statu. titulo. trigesimo. part. 3. quæ similis ex dicta. l. primæ. C. de donationib. eam possessionis acquisitionem donatario fieri non tantum si tradatur à donatore instrumentum continens iura, & titulum rei donatæ: sed etiam si ei traditum fuerit ipsius donationis instrumentum quod est contra Guilielm. de Cuncto in. l. licet. C. de acquirenda possessio. Imolan. & Alexand. in. l. tertia. in princip. numero vndecimo. ff. eodem tit. Bald. in. l. ab emptione. colum. tertia. ff. de pacti. quorum opinio communis est, & dicta. l. prima. intelligit in traditione instrumenti, quod ius tradentis & titulum rei donatæ continet: expressim aliud esse significans in traditione instrumenti ipsius donationis, vel venditionis: quod iure Cæsareo apertissimi iuris esse. cenfeo: at iure Regio hoc falsum apparet propter Regias constitutiones, quibus, vt quidam existimant, statutum est, possessionem rei donatæ acquiri omnino donatario per traditionem instrumenti donationis. Et tamen si hæc sententia admittenda est, oportet eam in praxi recipere eo casu, quo traditio instrumenti facta fuerit donatario, præsentate tabelione: quemadmodum Taurina constitutio dicitur id verò nec iure communi, nec Partitarum lege necessarium vnquam fuit. ipse profectò maxime dubius sum de hac opinione: quippe qui videam ex dicta. l. prima. C. de donatio. manifestè deduci, eam constitutionem non in instrumento donationis: sed in instrumento, quod titulum, & ius ipsius rei competens donatori continet, esse prorsus intelligendam. Regia verò constitutio, quæ Taurina est, tantum probat meliorationem filio à patre factam, reuocari non posse, si eiusdem donationis instrumentum coram nota-rio ab ipso patre meliorante filio meliorato traditum fuerit. Ex quo minime consequitur eadem lege necessario probari, per eam traditionem possessionem rerum, quæ in meliorationem veniunt, filio adquisitam fuisse: cum & absque traditione possessionis per eam legem ex alijs causis donatio meliorationis irreuocabilis censetur: & ipsa traditio instrumenti, vt causa distincta à traditione, & acquisitione possessionis proponatur: deinde Partitarum lex ita poterit accipi, & intelligi, vt ex ea deducamus, donatario acquiri rei donatæ possessionem per traditionem à donatore factam instrumenti, ex quo donator ipse illius rei ius habuit, vel si id confectum non fuerit, aut a-

missum, perditumve sit, vel ipse donator illud velit retinere, aliud denud fiat eiusdem iuris, quo contineatur donatoris ius, & id per donatorem donatario tradatur. Sic sanè præmissa lex eam interpretationem habebit, quæ minus ius vetus, communesve assertiones lædat: Non hæc scripsi, vt statim id omnibus persuadere velim. nec donatum ac disputatione tutari: liberè enim in contrariam merim sententiam, vbi maturius cogitant illud verius appareat.

Acquiritur item possessio beneficij per traditionem factam extra eius conspectum, quoties propter pestem, aliamve iustam causam non est tutus accessus ad beneficium ipsum, nec ad Ecclesiam, nec ad eius aspectum, secundum Albertic. in l. 1. §. si iusserim. ff. de acquirenda possessio. Abbas, & Felinus in ca. cum aliquibus. de re iudicat. Ripam, qui hanc asserterat communem esse in tractat. de peste. 2. parte. priuilegio. 19. contract. optimus tex. in. l. si finita. §. illud. ff. de damno infecto. l. cum vnus. §. vlt. & l. quantiis. ff. de bonis auto. iudic. possid. cap. contingit. de dolo, & contu. quibus probatur, exequutorem iudicis iubentis aliquem mitti in possessionem alicuius rei, posse eandem possessionem tradere, vel in conspectu rei, vel extra ipsum conspectum, si non est tutus ad ipsam rem accessus ob potentiam, occupationem, & vires alterius: modo aduersus illam lata fuerit sententia iuris ordine seruato: cum alioqui possessione, quam habet, priuari non possit: sicuti explicant præter alios Abb. & Felin. in dicto cap. cum aliquibus. Rota in Antiquis. 717. Ripa in dict. priuilegio. 19. sensit Bart. in. l. 1. ff. de acquirenda possessio. columna penultima. nu. 23. versicu. quæro quid si exequutor.

Verum, illud est hac in controuersia adnotandum, capta possessione corporali beneficij, aut dignitatis in ipsa Ecclesia, cuius titulum & nomē dignitas habet, censerè apprehensam, & captam possessionem omnium rerum ad beneficium vel dignitatem pertinentium, secundum Bar. & Arretin. in. l. cum hæredes. ff. de acquire. possessio. in princip. Ancharra. in regul. sine possessione. columna decimoctaua. de regul. iur. Abb. in capi. cum super. columna quarta. de caus. poss. & propriet. Bertachi. de Episcopo. 3. libro. 1. part. questione quinquagesima sexta. & Lambert. de iure patrona. secundo libro. 3. part. questione. 11. arti. 9. nã Ecclesia licet pastore vacet: possidet tamen omnia bona ad dignitatem pertinentia, authore Innocen. in cap. ex parte. de arbit. & in dict. cap. cum super. idem in ca. cu in officijs. de testam.

Bart. & alij in. l. prima. §. vlt. ff. de acquiren. posses. optimus tex. in. l. iubemus. in fine. C. de Sacros. Eccles. & in. l. raptores. C. de Episco. & cleric. Non tamē sufficit accipere, nec apprehendere possessionem corporalem vnius rei ex plurib⁹ quæ ipsius beneficij, vel dignitatis sunt, etiam si nomine aliarum rerū apprehendatur possessio, vt & reliquatum possessio acquisita censeatur, quod colligitur ex d. l. cum hæredes. & his, quæ inibi traduntur: & in specie tenent Dinus in reg. 1. de reg. iur. q. 4. Ancharra. in dict. reg. sine possessione. col. 19. Abb. in dict. c. cum aliquibus. de re iud. 2. col. Ioan. Andre. & Frac. in dict. reg. 1. licet contrarium tenuerint Innoc. in ca. in literis. de rest. spoliat. & Rota noua. 277. in quo cauendum est à Nicolao Boerio, qui in additionibus ad Dinum, dict. q. 4. falso plures authores retulit ad huius opinionis examen.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

1. *Emptor rei alienæ scienter quamque scit venditoris non esse, ea euicta poterit ad pretium agere.*
2. *Intell. ad text. in. l. emptorem. §. vlt. ff. de euictio. emp. in. l. qui libertatis. ff. de euictio.*
3. *Venditori, etiam scienti denuntianda est litis questio: & quidem solemniter.*
4. *Ecclesia an constituat debitorem in mora, siue interpellatione? & inibi intell. cap. potuit. de locato.*
5. *Iuramentum appositum venditioni efficit, vt venditori scienti non sit necessario denuntianda litis questio.*
6. *Venditor tenebitur de euictione, etiam non denuntiata litis, modo emptor probet iustitiam euincens.*
7. *Venditor promittens euictionem quocunque casu, & modo fuerit res euicta, tenebitur de euictione etiam in casibus quibus alioqui non teneretur.*
8. *Quo tempore fieri debeat denuntiatio litis motæ.*
9. *Emptoris contumacia quando priuet eum iure & actione euictionis.*
10. *Sententia contra emptorem lata per imprudentiam iudicis: non nocet venditori.*

Euictionis materia ad

Gregorianæ cōstitutionis interpretationem expenditur.

CAP. XVII.

DE EUICCIÓNE

I VENDITA, RES legitimè fuerit euicta, regulariter aduersus venditorem de euictione datur emptori actio, vt pretium restituatur eū omnibus dānis: cumque omnino eo quod emptoris interfit, rem venditā euictam non fuisse. l. nō dubitatur l. si cū quærit. C. de euictio. l. tenetur. §. si tibi iter. & §. vlti. ff. de actio. empt. l. venditor. & l. euicta re. ff. de euictionib. Frequentissimè tamen hæc regula fallit: nam quadraginta casus, in quibus emptor non potest agere de euictione commemorat Matthæ. Afflic. in rubric. quibus mod. feud. amitt. §. rursus, si fideles. numero decimo. quorum præcipuos compendio quodam eleganti explicat Gregorius Nonus capitu. vltimo. de emptio. Si venditori, inquit post institutum contra se iudicium quis omiserit, vt rē venditam sibi defenderet, nuntiare: vel contumaciter absuit tempore sententiæ promulgatæ, seu per in iuriam sententiā lata fuit, de euictione iuxta legitimas sanctiones agere non valebit, cui cōstitutioni conuenit Regla. l. trigesima sexta. titu. quinto. part. 5. eius autem examini libenter præmittam, emptorem rei alienæ, quam tempore contractus scit alienam esse, non ipsius venditoris, nec ab eo vendi posse, habere nihilominus, si euictio sequuta fuerit, aduersus venditorē actionem ad repetendum + pretium, quod dederit: licet non habeat ordinariam de euictione actionem ad damna, ad rei euictæ æstimationem, nec in id, quod eius interest, propter malā fidem, & sciētiam rei alienæ. quod Aretin. adnotauit, asseruans communi omnium iudicio receptum esse in. l. si aliquam rem. ff. de acquirenda posse. numero quinto. cui ad stipulatur primò tex. in. l. vlti. ma. §. vltim. C. commu. de legat. qui secundum receptam interpretationem probat, emptorem, qui fundum subiectum restitutioni vel fideicommissio scienter emerit & meliorauerit, illo euicto habere actionem tantummodo ad pretium: non ad meliorationes: nec ad duplam, etiam si eius præcesserit stipulatio. Ea verò constitutio, vt & hoc obiter admoneā, procedit, & obtinet inter emptorem, & venditorem: non autem loquitur inter emptorem, & euincens. non enim excludit emptorem à consequutione, & recuperatione meliorationum respectu euincens, ad quem

quem meliorationes perueniunt sine causa: imò poterit emptor eas meliorationes retinere, aut deducere, vel reperere secundum distinctionem quæ in impensis factis à malæ fidei possessore, vel in re subiecta restitutioni, traditur in l. domos. ff. de leg. 1. l. in fundo. ff. de rei vënd. l. domū. C. eo. ti. l. si in area. ff. de condict. ind. atq; ita in specie notat Carol. Moli. in cōsuetud. Parisi. tit. 1. §. 1. gloss. numer. 76. constat igitur, non impedire malam fidem emptoris, quin pretium datū vēditori reperti possit, si res fuerit euicta. ad idem secundò facit text. insignis in l. emptorem. §. ult. vers. ibidem ait. ff. de actionibus empt. Ex quo palam deducitur, etiam in contractu venditionis ea lege dicta, quòd + venditor quocūque calu ni in euictionis nomine præstare teneatur; posse adhuc emptorē re euicta ad pretiū agere. quod gloss. verb. conventionibus. Paul. de Castro, & Docto. ibi tenuerunt. & Bald. in l. 1. columna vltima. C. de peri. & commo. rei vendit. quod sanè verum est, vbi in genere euictio excipitur: at si ita conuentum sit, vt venditor non teneatur de euictione, si res empta euicta fuerit a Titio, vel ex causa libertatis, tunc erit: quia nec ad pretium agere poterit emptor. quemadmodum voluerūt gloss. Fulgosi. Angelus, Salycet. & Balb. in l. qui libertatis. ff. de euictionib. Ludouic. Romanus in singul. 382. Paul. Castrensis in dict. l. emptorē. §. vltimo. Bald. & Salycet. in l. prima. C. de peri. & comm. rei vend. columna vltima. Hippoly. in singul. 656. Antoni. Burg. in capitulo vltimo. numero decimoquinto. de emptio. & vënd. Matth. Afflict. in dicto. §. rursus. numero. 32. & Angel. Aretin. in §. actionum. numero vigesimo secundo. Intitu. de actioni. ea ratione, quòd vbi in genere venditor ex ceperit, se nolle obligari, nec teneri de euictione: non potuerit emptor certus esse de causa euictionis, nec de iure, quòd alteri ad rem venditam competere poterat: vnde æquum nō est nec iure consonum, quòd tūc pretium amittat. Quòd si in specie certæ euictionis causa excipitur: tunc culpæ emptoris tribuendum est si prius quam emit non adhibuit diligentiam quæ necessaria erat ad inquirendam & inuestigandam euictionis certitudinem: & ea ratione nec pretium petere poterit re euicta: sicut Bald. scribit in dicta. l. qui libertatis. quo in loco Odofredus hanc sententiam probat, quoties in specie titulum, & causam euictionis venditor ex ceperit, ita quidem vt non sufficiat ad pretium amittendum exceptio causæ alicuius generaliter expressa nempe libertatis: nisi & in specie exci-

piatur causæ & tituli nomen: scilicet libertatis ex titulo testamenti Sempronij. Ego non diffiteor hanc opinionem Accursij communem esse eam tamen censeo satis dubiam, & omnino, vbi libere loquar, falsam esse. Primum etenim ea sententia non probatur in dict. l. qui libertatis. quòd apertissimè constat. Deinde iniquum est, quòd apud venditorem maneat pretium rei venditæ, cuius ipse nec dominium, nec vllum ius habuit nec ratione commutationis in emptorem transfuit, idque, iustitiæ commutatiuæ refragatur nec licet venditorem locupletari cum emptoris iactura. Præterea, quòd venditor teneatur, & cogendus sit pretium restituere præter illius æquitatis rationem, cuius meminit Iuriscōsultus in l. si me & Titium. ff. si certum petat. l. nam hoc natura. ff. de conditio. indeb. l. plane. §. sed benignus. ff. de petit. hered. probatur, quia vel pretiū istud pertinet ad vēditorē, potestque ab eo retineri iure venditionis, & contractus commutationis rei & pretij: vel causa donationis saltem præiumpit: aut in pœnam emptoris rem alienam scienter & malæ fidei ementis, nulla harū causarum in hac specie iusticiens est, igitur pretium iniquè à venditore retinetur: & iustissime est emptori reddendum. Prima quidem causa manifesta deficit eo, quòd cum res vendita fuerit aliena & ab emptore euicta, nec transferit in eius dominium iure commutationis: venditor eo titulo pretium habere nequit. Secunda causa satis debilis est: cum donatio minime sit præsumenda: vbi alia tractatur causa: scilicet commutatio rei, & pretij. Tertia item nō probatur iure nec enim sequitur: consensu emptoris fuit excepta specialis euictionis causa: ergo emptor sciuit rem alienam esse, & habuit malam fidem: potuit sanè cogitare & exultasse nihil periculi sibi ex euictionis causa, quæ excepta fuit, imminere: & idem contempsit exceptioni minime ex alijs causis venditorem liberās ab euictionis obligatione. Erit tandem satis, venditorem ratione illius causæ exceptæ immunem fore ab actione euictionis, quo ad damna, rei æstimationem, & eius quòd intererit emptoris, absque eo, quòd etiam libertas sit à redditione pretij: cum id nulla ex causa apud se retineat. & tamen tenebitur euictionis actione omnino in id, quòd interest rem euictam non fuisse, si ex alia causa fuerit ab emptore iuste ablata, & euicta. huius sententiæ aduersus communem, auctorē adduco. Alberic. qui vnico verbo in dict. l. qui libertas. eā tribuit gloss. ibidem. Forfan equidem aliquot Codicibus ita

ita fuit scripta Accursij interpretatio, vt hanc potius quam priorem opinionem probaret. Nam & Fulgosi. in eadem. l. qui libertatis. egrè tulit quod quibusdam visum fuerit, Accursium postriorem sententiam tenuisse: sic & Odofredus priorem opinionem Ioanni, nō Accursio adscribit.

Ad eam quæstionem, à qua digressus sum, rediens, etiam existimo Accursium errasse: cum & eius opinio, nec communis sit, nec vera. Cōstat namque emptorē rei alienæ cū mala fide, & certa rei alienæ scientia non posse de euictione etiā ad pretium agere. id probat tex. expressus in. l. si fundum. C. de euictioni. notat Iason & alij in. l. vltima. §. vltim. C. commun. de legat. Ioan. Lupi in rubri. de donatio. §. sexagesimo quinto. numer. quinquagesimo tertio. optimus tex. in. l. 2. i. titulo octauo. part. 5. facit text. in. l. si fratres. C. com. vtri. iudic. de eius tamē intellectu omninō legendi sunt Bartol. Bald. & Doctor. ibidem. nō obstat tex. in. d. l. vlti. §. vlti. C. com. de legat. quia in ea constitutione nō fuit empta res aliena simpliciter: sed res venditoris, subiecta tamen restitutioni, & fideicomisso: & nihilominus duo inibi statuuntur specialia. Primum quod emens eam rē scienter, agere possit ad pretiū, etiā nullā apposita stipulatione. Secundū quod etiam si apponatur promissio, & stipulatio euictionis non possit emptor re euicta agere de euictione: nisi ad pretiū tantum: quemadmodū Doctor. in eo. §. vltim. tradiderunt. Item non obest tex. in dicta l. emptorem. §. vlt. nam ibi emptor non habuit malam fidem, nec scientiam rei alienæ, etiam si conferit legi dictæ à venditore, qui ita conuentionē inierit, vt de euictione minimè teneretur. arque ita hanc quæstionem definiunt Doct. ibi Bald. & alij in. l. si familiæ. col. 2. C. famil. hercisc.

Deducitur tandē ex Gregoriana constitutione primus casus quo non teneretur venditor de euictione: scilicet cū emptor litē sibi motam eidem venditori, vt eū defenderet, minimè denuntiauerit. idē probatur in. l. 1. C. de peri. & com. rei vēd. l. emptor. C. de euictio. Reg. l. 36. tit. 5. part. 5. quæ quidē conclusio aliquot habet interpretationes, quarum præcipuas breuiter attingam.

Primò sanè hoc procedit, & obtinet, etiam si vēditor sciuerit, litem fuisse motam emptori super re vendita: nam adhuc, vt ipse teneatur de euictione, erit necessaria denuntiatio. Etenim cū denuntiatio exigitur + solum ad sciētiam simplicem: non est ea necessaria, nec oportet vt sciēti fiat. regu. eam qui certus. de reg. iur. at vbi denuntiatio requiritur: non ad simplicē scientiam, sed

vt sciens aliquid faciat, tunc semper necessariū est, quod etiam scienti denuntiatio fiat. l. denuntiassē. §. quid ergo. ff. de adulte. qua ratiōne Bartol. ibi in specie euictionis hanc opinionem tenet. idem Bartol. in. l. non solum. §. morte. numero quinquagesimo secundo. ff. de noui oper. nūti. Abb & alij in dicto cap. vlt. quorum sententiā sequuntur dicentes eam esse communem Fel. in cap. cum. M. num. 65. Ripa. num. 166. de constit. Deci. conf. 74. col. 2. Anto. Burgens. in. d. ca. vlti. col. 3. & nouiores in. d. §. morte.

Secundò non sufficit denūtiatio simplex: imò & ea fieri debet cū protestatione, & requisitione venditori præmissa: vt liti motæ adsistat, causamque defendat. tex. optimus in dicto ca. vlti. & in dict. l. 1. C. de peri. & cōmō. rei vendi. glo. vlti. in cle. causam. de electio. & ibi Abb. Bart. in dicto. §. morte. num. 51. & ibi Roman. nu. 11. idē Bart. in dict. l. denunciaffe. §. 1. notat Alciat. in. l. detestatio. col. 13. ff. de verborum signifi. & est cōmunis opinio secundum Fel. in dict. cap. cum. M. num. 64. & ibi Ripam nume. 165. Anto. Rube. in dict. §. morte. num. 677. & Burgens. in dict. ca. vltimo. colum. 3. quæ probatur expressim alia & sequenti huius quæstionis interpretatione.

Tertiò adhuc non sufficit scientia venditoris. imò nec denuntiatio simplex nec solennis cum requisitione: sed requiritur quod ea denūtiatio fiat venditori cum ipsius libelli, & citationis testimonio, vt ipse venditor ex publica fide instruat ad eius defensionem. hoc deducitur à glo. in dict. clem. causam. de elect. quam sequuntur inibi Cardin. & Doctor. Fel. in cap. cum contigat. de rescrip. conclusione. 6. Bart. in dict. §. morte. nu. 48. & ibi Alexan. num. 42. & Iason nume. 38. post Roman. num. 12. Fel. in dict. cap. cum. M. nu. 63. & Ripa numer. 163. ex quibus, & his, qui ab eis citantur apparet, hanc opinionem magis communem esse: & ideò seruandam fore in praxi: tamen Imola in dict. capi. vlti. & ibi Barbāt. quos quidam alij sequuntur, cōrederint, non esse præcisè necessariam etiam simplicem denuntiationem quoties ipse vēditor sciuerit litem motam fuisse emptori. quod sensit Accursius in dict. l. emptor. C. de euictioni. quo in loco Docto. priorē sententiam sequuntur. Ego verò etiā si tertiā hanc conclusionē veram esse contendam: nō tamen omninō admitto secundā interpretationē: imò cenſeo sufficere solennem denūtiationē ab emptore cū publico propositæ actionis testimonio factam venditori, etiam si expressim is requisitus non fuerit, vt emptorem defendat. quod

tenent

tenēt Bald & Salyc. in. l. l. C. de peri. & com. rei vend. Iason in dicto. §. morte. numero. 39. & ibi Alexan. nu. 45. Anto. Burg. in dict. c. vlt. num. 4. Quartò illud maximè controuersum est, an predicta denuntiatio sit necessaria cum emptor aut minor est, aut Ecclesia. Nam in minore constat, eam necessariam non esse: imò satis esse, vt venditor teneatur de t̄ euictione, quòd ipse venditor sciat litem minori motam fuisse: cum minor absque interpellatione constituat debitore in mora. text. in. l. minorū. C. in quib. casu. in integr. non est rest. necess. idem in Ecclesia dicendum esse quibusdam placuit ex eo, quòd minor, & Ecclesia æquiparentur à iure, capitulo primo. capitulo. auditis. & ibi gloss. verb. minoris. de in integr. rest. glo. in. l. respublica. verb. solet. & ibi Barro. C. ex qui. caus. maior. idem cōstat auctoritate gloss. in. §. ex maleficijs. verb. in iudicium de actioni. quam sequuntur ibi Iason nume. trigésimo primo. & Gometi. numero quadragesimonono. post Nicola. Neapolita. quæstione decima septima. Ioan. Fabrum, & Angel. Areti. ibi. & Roma. singula. 116. ex ea adnotantes, fauore Ecclesiæ, sicut & minorum constitui debitorem in mora absque interpellatione. idē tenēt Imola. in capitulo breui. de iureiur. Alexa. in. l. quod te mihi. colum. 3. ff. si cert. per. num. 8. Mathesila. notab. 44. Bald. in. l. 1. C. de peric. & commo. rei vend. Purpurat. in dicta. l. quod te mihi. nu. 195. Roma. in dicto. §. morte. num. 10. & ibi Rubeus numer. 711. Roma. in. l. si ex legati causa. num. 9. ff. de verbo. obli. & ibi Areti. nume. 6. Didæus à Segura numer. 189. Bald. in. auth. hoc amplius. 3. colum. C. de fideicom. num. 16. & ibi Iason col. 3. atque ita in hac specie de euictione tenent, Ecclesiam posse agere aduersus venditorē, qui sciuit litem motam fuisse, si res euicta fuerit, etiam absque vlla denuntiatione. Bald. in dicta. l. 1. C. de peri. & cōmo. rei v̄di. Roma. nu. 10. & Rubeus nu. 711. in dict. §. morte. quorum opinio palam probatur ex dict. glo. in. §. ex maleficijs. quæ cōmuni omniū consensu recepta videntur. Sed contrariam sententiam in hac proposita quæstione probarunt Barb. & Anto. Burg. in dicto. capi. vlt. de emptio. num. 9. qui præsertim conantur euet t̄re conclusionem, quam deduximus à gloss. in dict. §. ex maleficijs. Primò per text. in ca. breui. de iureiur. qui insinuat, necessariam fore interpellationē, vt Ecclesiæ debitor cōstituatur in mora. Secundo adducitur text. in cap. potuit. de locat. vbi præmittitur, non potuisse cōstitui in mora Ecclesiæ emphyteutam sine interpellatione, ni

si contractus, & pensionis solutio diē certū constitutum haberet. Deinde & tertio Antoni Burgensis censet glo. in. d. §. ex maleficijs. veram esse quo ad ea quæ in testamentis Ecclesiæ relinquuntur: hocque probat auctoritate Bald. in. l. 1. C. de Sacros. Eccles. in repe. nu. 47. & Felin. in ca. licet Hely. de Simo. nume. 4. Quæ quidē minimè obstant cōmuni omnium sententiæ. Nā licet Romanus Pontifex in dict. ca. breui. ex facto, quod ita contigit, meminerit interpellationis: non ex hoc censet, eam fuisse necessariam: imò etiā absque interpellatione (saltem ratione iuramēti, forent debitor in specie illius text. constitutus in mora, secundum Ioan. Andre. Abb. Imo. & alios ibi: quoties ex tacita lege cōventionis, & eius natura compertum esset debitori, Ecclesiā eius auxilio, quod is præstare promiserat, in digere. quē intellectū ad illum text. etiam probauerūt Iason l. quod te mihi. numero vigesimo secundo. & ibi Purpu. numero. nonagesimo septimo. ff. si certū petatur. Areti. in dicta. l. si ex legati causa. num. sexto. idem consil. 150. col. quarta. & in. l. ita stipulatus. col. octaua. ff. de verborum obligatio. & est communis opinio secundum Deci. in dict. l. quod re. nu. vndecimo. atque ita iuxta præmissam interpretationem illa decisio non oberit priori sententiæ.

Multò minùs præiudicat text. in dicto capitulo. potuit ex quo solum colligitur, emphyteutam Ecclesiæ non aliter in mora cōstitui, quam si per biennium cessauerit à solutione pensionis. Nec tamen ex hoc necessario inferitur: nunquam Ecclesiæ debitores in mora constitui nisi per interpellationem, aut per lapsum diei: hoc etenim nō sequitur ex primo. Nam requiritur biennij transcurtus: quia is dies ad pœnam committi, quæ legalis est, à lege fuit constitutus. Vnde liberum erit nō obstante ea decisione, tractare, an nō apposito die, committatur mora irregularis absque interpellatione in Ecclesiæ fauorem: sicut item committitur in fauorem minorum. Item alia ratione non oberit text. in dicto capitulo. potuit. quia in eo agitur de committenda pœna in Ecclesiæ commodum, non de committenda mora quo ad soluendum Ecclesiæ interesse. Siquidem Ecclesiæ benignitate quadam satis est, quòd exigat id, cuius interest: pœnam autem nō ita faciliter debet obtinere, nec petere. capitulo. suam. de pœnis. tradidi ipse libro secundo harum resolutionum capitulo septimo. numer. primo. Et probatur in eodem capitulo. potuit. vbi datur locus purgationi. motæ, etiam si dies, & pœna apposta fuerint contra-

cōtractui: idque obtinet ea ratione quod tractetur de pœna in fauorem Ecclesiæ à priuatis exigenda: cum Ecclesiâ benignitate vti debeat: itaque affertur eum text. intelligendum esse, vt in Ecclesiastica emphyteusi sit speciale. Iason in. l. secunda. C. de iure emphyteu. quæstione vigesima nona. numer. 80. Angel. & Imola. in. l. si insulam. ff. de verborum obligatio. vbi Ripa numer. 37. & 51. inquit, hanc opinionem communem esse. idem notat Imola in dicto capitulo potuit. Hostiens. in titul. de arbitris. §. qualiter constituitur. versicul. sed nunquid. Cum alioqui vbiunque est dies & pœna, etiam à lege imposita, locus non sit purgationi moræ: quemadmodum tenent Angelus, Imola, Alexand. & Claud. numero vigesimo tertio. in dict. l. si insulam. sentit Barto. ibidē. 4. oppo. primæ partis. vbi scribit ex. l. secunda. C. de iure emphy. non esse locum purgationi moræ, & tamen inibi adest cōtractui pœna legalis cum die itidem dato à lege. & quantis Bal. in l. cum allegas. 6. oppo. C. de vsur. quem defendit Gometius in. §. actionum. de actio. columna secunda, velit, esse admittendam purgationem moræ, vbi adit dies & pœna in contractibus bonæ fidei: censetque idem Bald. alibi omnes contractus iure Pontificio esse bonæ fidei: hocque nomine censendos fore: quia tamen apud me vtrūque maximam dubitationē habet: ac planè falsum sit: quod hoc in loco examinare non vacat: tradit late Iason in. l. & si post tres. columna vltima. ff. si quis caut. Idem Iason & Ripa. numero quadragesimo tertio. in dicta. l. si insulam. post Imol. & Alexand. ibidem: mihi verior ratio decidendi ad capi. potuit. apparet ea, quam communi sententia probatam esse diximus. Regia verò l. vigesima octaua. titul. octauo. part. quinta. etiā in emphyteusi priuata, & in foro seculari admittit, ac recepit iuris Pontificij constitutionem. addit tamē moram purgari posse intra decem dies à lapsu biennij, aut triennij: quod tempus iure communi arbitrio iudicis definiendum erat: ex gloss. in dicto capitu. potuit. quam sequuntur ibi Abbas & alij: ac Iason in dicta. l. secunda. quæstione trigesima. Ex quibus falsum videtur quod responderunt Bartholomæus Capola cautel. 208. Decius consilio. 140. columna tertia. Idem consilio centesimo trigesimo octauo. columna secunda. & Catellia. Contra dictione, Emphyteuta non soluendo. existimantes, moram ab emphyteuta etiam sceleri satisfactione purgari non posse, vbi dominus statim ante purgationem moræ protestetur adhuc absente emphyteuta, quod nō vult,

eum amplius habere emphyteusim illam: imò seipsum omninō rem iure commissi aduocare. Est etenim dura nimis hæc sententia, nec conueniēs æquitati, qua hac in re iura ipsa vtiuntur. Quoties autem dixi, non esse locum purgationi moræ vbi adest dies, & pœna legalis: intelligo legalem pœnam, non interesse: nam id verā pœna non est, sed propriam pœnam, quæ non sit contractuentium interesse. Fit igitur ex his, minime suffragari Barb. nec Antonio Burgenſi text. in dicto capitu. potuit.

Vltimò parum vrgēt interpretatio Burgenſis ad gloss. in dicto. §. ex maleficijs. quia ea falsa est. Nam hac in re vltimæ voluntates, & testamenta paria sunt contractibus bonæ fidei. text. est in dicta. l. in minorum. cuius præter Docto. ibi meminere Bart. in. l. si cum te. ff. de pact. column. 1. & Iason in dicto. §. actionum. numero. 5. Vnde cōstat opinionem Bal. in dict. l. prima. C. de peri. & com. rei vendit. in fauorē Ecclesiæ admittendam esse: præsertim quod vbi venditor sciuerit litem motā fuisse Ecclesiæ, eo ipso intelligit, Ecclesiam indigere eius auxilio ad defensionē litis: & ideo ex hoc venditor quodam iure speciali requisitus censetur, & vt litu adſtat tacite interpellatus.

Quintò sufficiens est simplex scientia venditoris, vt is conueniri possit euictionis actione: si ipse venditor iuramento præstito contractum venditionis ingerit, hoc etenim ratione, & vi iuramenti effectum est: quod non sit necessaria denuntiatio: nec requiratur * interpellatio ad constituendum debitorem in mora: quod in genere tenent Ioan. Andre. & Abb. in dict. capitul. breui. Imol. ibidē & alij, quos citauit paulo ante in responsione ad text. in dicto capitu. breui. dum tenui, etiam absque interpellatione, illius Capituli responsionem obtinere. Et in hac specie, & materia euictionis hanc opinionem probant ex dicta ratione Alexand. in. l. secunda. §. voluntatem. column. penultim. ff. solut. matrim. numero decimo sexto. Barb. in capitul. vltim. de emptio. & vendi. versu. Quintò. & ibi Anton. Burgenſis numero. vndecimo. Claudius in dict. §. morte. numero. 202. & ibi Antonius Rubeus numero. 687. Ioan. Lupi in capitul. per vestras de donatio. inter vir. & vxor. §. vltimo. numero trigesimo primo. Purpura. in dict. l. quod te mihi. numero nonagesimo secundo. & quantis Alexand. in dict. l. quod te. numero octauo. reprobet sententiam Ioan. Andre. & aliorum in dicto capitu. breui. et tamen frequentiori omnium consensu receptā maximam præbet huic opinioni auctoritatem,

vt idem

vt idem Alex. fatetur in. d. §. voluntatem. Nec quidquam oberit, quod iuramentum contractui appositum ipsius contractus naturam, & legem sortitur, & obtinet. l. vlt. C. de non num. pecu. l. vlti. ff. de libera. caus. cap. quemadmodū. de iure iu. & de natura huius contractus est, quod venditori sit denuntiatio litē motā fuisse emptori, vt is teneatur de euictione, sicuti probatum est. Nam & si sciā naturale esse huic contractui, quod venditor teneatur, de euictione: quod tamen denuntiatio sit ei scienti litis quæstio, hoc non existimo esse naturale, nec propriū huius contractus: sed generale, & omnibus alijs conueniens ad morā cōstitutionē, atque itē accidentale: nōpē vt hoc requiratur regulariter attento rei statu, & eius qualitatibus. Etenim non opinor hanc denuntiationē, quæ scienti fieri debet, esse naturalē: quod colligo ex notatis per Bald. in. l. i. col. i. C. commodat. licet interpellatio de natura cuiusque contractus sit ad constituendum in mora debitorē, quoties ipse debitor inscius est, atque ignorat creditoris necessitatem. At iuramentum sortitur naturam contractus, cui accedit, primordiale quidem non accidentale, sicuti communiter receptū est glo. in. l. certi condict. in princ. ff. si cert. pera. arg. l. item veniunt. §. cum praximus. ff. de petit. hæret. Bal. in cap. vlt. col. 3. de iure iur. idem Bal. in. l. vna. §. Sed si nō. C. de rei vxo. acti. ex quibus mihi placet, denuntiationem non esse necessariā, quoties venditor sciuerit, litē motam fuisse emptori, & ipse venditor iuramento præstito: id contractū venditionis promiserit in specie se defensorū emptorē, si quæstio mota super re emptā fuerit: sicuti præmittūt omnes, quibus hæc sententia placuit. Alioqui si venditor simpliciter iuramentū præstitit, iuraueritque in genere contractū ipsum venditionis: forsitan erit necessaria denuntiatio: ac tunc iuramentū hoc generale, contractus ipsius leges, & conditiones habebit, quod est maturius cōsiderandū: siquidē Alexā. in dict. l. quod re. nu. 8. omnino reprobatur eam opinionē, qua assertum est ratione iuramenti morā cōtrahi & committi absque interpellatione.

Sexto: quanuis aliās emptor iure ordinario agere non possit de euictione aduersus venditorem, cui non denuntiauerit litis quæstionem: nihilominus eadem euictionis actio obtinebit, & poterit contra venditorem proponi, etiam non facta denuntiatione, alijsque omisis solennitatibus: modō emptor ipse probet iure ab eo rem euictam fuisse: onusque suscipiat probandi iustitiam euicentis, nullumque ius habuisse vendi-

tozem, quo posset rem illam vendere. hoc probatur in. l. emptorem. in princip. ff. de actio. empt. vbi hanc sententiam tenent Fulgosi. & Alberic. Bald. & Angel. in. l. si cum quæstio. C. de euictio. Bar. Ange. & Pau. Castrensi. in. l. atqui natura. §. cum me absente. ff. de negot. gest. Roma. & Alexan. nu. 46. in dict. §. morte. Alexan. consi. 63. nu. 12. lib. 6. Claudi. in dict. §. morte. num. 101. & ibi Rubeus nu. 735. Imol. nu. 27. Barb. col. 4. Anton. Burgens. num. 7. in dict. cap. vlt. de emptione. la son in. l. si domus. §. de euictione. ff. de leg. i. col. 2. Feli. in cap. cum olim. nume. 11. & in cap. cum Bertholdus. nu. 24. de re iudic. Matthæ. Afflict. decisi. 49. Carol. Molinæ, in consue. Parisi. titulo primo. §. 44. col. penul. est communis opinio, sicuti apparet ex his, quos modo citavi: quibus ad stipulatur gloss. in. l. secunda. verbo. absens. C. de contra. iud. tur. & quanuis gloss. in dict. l. emptorem. in princ. requirat denuntiationem litis motæ, vt venditor teneatur de euictione, etiam si emptor agnouerit bonam fidem: nec vllum ius in re vendita competierit venditori. quam quidē gloss. sequuntur Bart. ibi, Albe. in dict. §. cum me absente. Ange. Areti. in. §. vlt. de empt. Deci. consi. 74. col. 4. dicens hanc opinionem communem esse: idem fatetur Gratus consi. 157. lib. 1. tamen prior sententia potior est, emptore adsumente onus probandi iustitiam euicentis: posterior autem procedit cum emptor agnouit bonam fidem: eamque agnitionem allegat agens de euictione, non tamen probat iustitiam euicentis: vel tandem quo ad simplicem actionem de euictione obtinebit prima opinio: secūda vero quo ad duplam: non enim aget emptor ad eam: nisi prius denuntiauerit solenniter litem motam venditori: etiam si postea probet iustitiam euicentis. secundum Imol. in. dict. capitui. vltim. numero. 28. qui nō ita indistinctē hoc tradit: sed eo casu, quo emptor non expectata sententia rem restituit agnoscens bonam fidem. text. optimus in. l. habere licere. ff. de euictio. explicat Anton. Rubeus in dict. §. morte. numer. 736. requiritur etenim sententia, vt ad duplam agi possit. quanuis ex Imola, quidam contrarium adnotauerint. & Fulgosi. in. l. si idē ff. de euictio. hanc distinctionem probet dicens. actionem duplam præcisē iure conditionis exigere semper denuntiationem. Sic sane iuxta priorem opinionem, emptor, qui sententia iudicis rem restituit, aget de euictione ad duplam quanuis non denuntiauerit item venditori, si probet ius euicentis, iusteque sententiam latam fuisse, nec venditori vllum ius in ea re competere.

tere, quo fit omninò falsum esse quod scribit *Ay mon confi. 73. num. 6. idem confi. 179. nn. 6. existimans in hac quæstione, venditorẽ conuentum actione euictionis ab emptore, qui allegat non fuisse necessariam interpellationẽ, nec denuntiationem quia venditoris nõ intereat, condemnandum fore, nisi venditor ipse ostendat, & probet, quòd si fuisset interpellatus potuisset seipsum defendere: itaque onus probandi incumbit venditori secundum eũ, qui ad hoc citat *Imol. in c. vl. de empt. & vend. nu. 28. Alexã. in dict. §. morte: nu. 47. à quibus hoc ipsum adnotauit Anto. Burgens. in. d. c. vlt. nu. 6. qui eam opinionẽ optimẽ improbat: siquidem emptor ipse, qui non denuntiavit, probare omninò tenetur iustitiã euincētis, etiã si venditor alleget, quod potuisset rẽ defendere, si ei denuntiata fuisset lis. idem expressim notat *Carolus Molin. in. d. Alexã. consil. 63. Nec Imol. aut Alex. refragantur: qui tantũ consiliũ differentiam, an emptor agnouerit bonã fidẽ ante sententiã, vel post iudicis condemnationem. Priori nanque casu etiã si denũriauerit emptor litẽ venditori, tenebitur probare iustitiã euincētis: at si denuntiatio præcesserit, & sequuta fuerit sententia, non incumbet onus probationis huius emptori: quod si denuntiatio prætermisã fuerit & emptor litẽ ad sententiã vsque defenderit, tenebitur quidẽ venditor de euictione secundum *Imol. si nihil allegauerit nec ostenderit contra ius euincētis, ostendere autẽ venditor videtur aliquid contra ius euincētis eo ipso, quòd emptor ius euincētis minimẽ probauerit, cum sit iuris præsumptio in fauorẽ venditoris, quòd si ei fuisset denuntiata lis, se ipsum defenderet: atque ita sunt *Imolæ verba interpretanda: quod manifestissimũ erit si animaduertamus eundẽ *Imolã Paulò antè palàm tenuisse duo fore necessaria, vt emptor sit immunis ab onere probandi iustitiã euincētis: primũ quòd denuntiet litẽ venditori: secundũ quòd ante sententiã non restituat rẽ venditã: imò iudicium ipsum expectet, quo cogatur rem petitori tradere: igitur ex *Imola cõstat, incubere emptori onus probandi iustitiã euincētis duobus casibus: primo cũ etiã denuntiatione præmissã rem restituerit ante sententiã: secundo si & sententiã expectauerit, nec prius bonã fidẽ agnouerit, & tamen litẽ venditori nõ denuntiauerit. eandẽ sententiã, quã hic probamus. tenuit *Anto. Rube. in dict. §. morte. nume. 739. licet ipse contrariã sicut & alij ex *Imola & Alexan. deduxerit, & ea ratione ab eis discesserit.*********

Septimò dubium est, an venditore promitten

te de euictione quocunque modo res euincatur teneatur ipse venditor de euictione etiam si non fuerit facta eidem litis motæ denuntiatio? & profectò: apparet ita respondendum fore, vt equidem venditor de euictione teneatur: & id probatur autoritate gloss. in. l. cùm pœna. ff. de arbit. quo in loco *Accursius* scribit, promissione de euictione in hunc modum facta. quòd venditor de ea teneatur quomodocunque res fuerit euicta, venditorem teneri etiã re euicta per sententiã arbitri in quem sponte causam emptor cõpromisit: rametsi alioqui re euicta per sententiã arbitri, etiã denuntiatione facta legitime ipsi venditori: locus non est euictionis actioni. l. si ductum. §. si cum promisero. ff. de euictioni. Regia. l. 36. tit. 5. par. 5. eandẽ sententiã *Accursij* sequuntur *Bald. ibi Alex. in. l. filius à patre. §. vlt. ff. de liber. & posth. Deci. in rubr. de prob. nu. 12. Are. in. l. ex duobus. col. 12. ff. de duob. reis. Alex. consil. 4. libr. 3. Anto. Burg. in. d. c. vlt. de empt. nu. 14. Ange. Aret. in. §. vlt. de empt. Bal. Imo. Alex. & alij in. l. si domus. §. de euictione. ff. de laga. 1. Gozadi. consil. 1. nu. 19. & consil. 14. nu. 22. & consil. 63. num. 3. Tiraquellus, qui alios citat lib. 1. de rect. §. vltim. in fine. nu. 97. Soci. in. l. quidam relegatus. ff. de reb. dub. nu. 5. Cur. Iunior consil. 1. nu. 2. quorum sententiam planè admitterẽ, vbi venditor absq; denuntiatione habuit scientiã motæ litis: vt tandem tunc etiã si emptor causam cõpromiserit: modò factum fuerit compromissum, vt arbitri secundum ius sententiam dicerent, venditor teneatur de euictione. Vnde idẽ esse cõseuo quoties emptor per sententiam iudicis victus fuerit, hos etenim duos effectus operabitur generalis clausula, cuius meminuit gloss. in dict. l. cùm pœna. Et præter hæc non ita facile tribuit debet tanta vis prædictæ clausulæ: q̄ statim damnandus sit venditor de euictione in omnibus casibus quibus alioqui ea non apposta minimẽ damnaretur. Nã & hæc clausulæ, & dictiones vniuersales limitantur, & restringuntur secundum naturam actus, cui attribuuntur. l. emancipati. & ibi *Barto. ff. de adopt. gloss. in. l. promittendo. verbo. conditionis. ff. de iure doti. optime Bald. in consil. 67. columna. 2. lib. 3. scribit & ad hæc plura Tiraquell. libro. 1. de retract. §. primo. gloss. 7. numero. 26. fat etenim est his clausulis generalibus aliquem effectum tribuere: nec oportet eas ita extendere, quòd iuri, & consensui contrahentium, præiudicium fiat. Hinc inferitur, etiam adiecta dicta clausula: si res fuerit euicta per sententiam arbitratorum, & amicabilium, vt aiunt, compositorum,**

rām, in quos emptor compromisit: venditorem non posse de euictione conueniri. Item deducitur, venditorem itidem minimē teneri de euictione, quoties res fuerit euicta per sententiam iudicis, ipso venditore inscio, & ignorante: moram fuisse emptori litem & controuersiam super re empta: quanuis conuentum sit in contractu venditionis, quod venditor teneatur de euictione, quocunque modo fuerit res euicta nam ea clausula intelligenda est vbi nulla culpa emptori tribui possit euictionis sequutę. Quod si cōtendat quis adhuc euictionis actioni locū in his casibus esse: saltē id obtinebit, quo ad pretiū rei uenditę: non quo ad duplā, nec quo ad interesse.

Octauo non est satis, quod denuntietur litis quęstio ab emptore venditori: vt is teneatur de euictione: nisi ea denuntiatio facta fuerit legitimo, & congruo tempore: quo quidem adhuc venditor possit litem suscipere, & rem ipsam defendere, nempe ante litis contestationem, secundum Henric. post Specu. in dict. ca. vlt. col. 3. aut non nimis: iuxta: sententiā tex. in. l. si rē. §. vlt. citatus a gl in. d. ca. vlti. id est ante tertium publicationē prioris instantię: sicuti explicat Regia. l. 32. & 36. tit. 5. par. 5. Vnde Ioannes Igneus in l. propter veneni. §. vlt. ff. ad Syllani. nu. 18. credit esse veriore opinionem. & tutiorem, quod illhęc denuntiatio fiat ante cōcliuonē in causā. Addit tamen apud iuris vtriusque interpretes magis receptū etiā in forensi examine hactenus fuisse, iustificare denuntiationē istā fieri etiā post sententiā in causā appellationis: modō eo tēpore integra sint iura defensionis: possitque venditor seipsum & emptorē defendere: quemadmodū tradit glo. in. l. si rē §. quolibet. ff. de euictioni. Ioan. Andr. Hostiel. Ant. & Imo. col. 2 in. d. cap. vltim.

Nonō venditor de euictione non tenetur, etiam si fuerit sibi denuntiata litis quęstio, si emptor litem prosequutus contumaciter absuit tēpore sententię. tex. in. d. c. vltim. & in. l. si ideo in princ. ff. de euict. l. emptor. C. eo. tit. modō sententiā lata fuerit contra emptorem propter eius contumaciā, & ex causā ipsius absentię: quō ab eisdē legibus, & decisionibus attenda earū ratione deducitur, & probatur in. l. 36. titu. 5. part. 5. quo fit, vt si emptor dū casu discutitur fuerit pręsens in iudicio, defensionēque diligenter allegauerit, ac iuxta proprias vires litem fuerit prosequutus ad conclusionē vique ipsius causę, licet tēpore sententię absens fuerit & cōtumax: nihilominus erit locus actioni euictionis contra venditorem: quia & si emptor pręsens foret, parum eius prę-

sentia efficeret eo tēpore, quo nihil ab eo in examine causę omissum fuit, quod eius cōmodo, & vtilitati cederet. Sic denique cenient Bart. in. l. si superatus. ff. de pignorib. nu. 1. Sali. in. l. 1. C. de peri. & cōmō. rei vendit. in fine. idem Salice. in. l. emptor. C. de euictio. penult. col. Bal. in. l. si ideo ff. de euict. Abb. in cap. in causis. col. vlt. & in. c. penult. nu. 10. de re iudi. Felin. in cap. cū Bertholdus. nu. 23. de re iudicat. qui hoc ipsum intelligit verū esse, nisi emptor ita fuisset verus contumax. ut propter eius contumaciam appellatio admittenda non sit, iuxta resolutionem gl. & Doctor. in clem. vnica, de dolo & cont. tenetur quidem emptor condēnatus ab ea sententia appellare: quoties venditor tēpore sententię absit a iudicio, & ipsa sententia est manifestē, aut euidenter apparet iniqua: quasi secūs sit in dubio: dum ambigū est, sit ne sententia iusta, an iniqua: etenim eo casu appellare non tenetur emptor: licet venditor absit, quod cōmuni sententia receptū est: ex gl. vlt. Bart. & alijs in. §. Caia. & tamē si appellauerit, tenetur appellationē ipsam prosequi secundū glo. intelligentem iurisconsulti responsū in. l. Herennius. §. Caia. verb. venditore. de euictio. Salycet in. l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. mandat. Imol. in. dict. capit. vltim. columna. 4. Bart. in. l. propter veneni. §. vltim. ff. ad Syllan. Sed & si frequentiori Doctorum suffragio ita probatum, & obtentum sit ego arbitror, emptorem condemnatum ad rei venditę restitutionem debere omninō appellare, etiam eo casu: quo dubium sit de iustitia sententię: quia licet pręsumendum sit pro sententia iudicis, ea tamē pręsumptio coram iudice appellationis admittit probationem in contrarium, qua ratione, si venditor tempore sententię pręsens non sit in iudicio, tenebitur emptor appellare. hoc probatur in dict. §. Caia. vbi hoc expressim tenet Bal. cui adslipulatur Regia. l. 36. tit. 5. part. 5. quā opinionē existimo tutiorem, & veriore esse, atque in foro admittendam fore. Imo etiā si ex actis processus apparet sententiam iudicis: æquam, & iustam esse, adhuc consulerē, & debere fieri censeo quōd ipse emptor appeller absente a iudicio venditore: forsā etenim in causā appellationis probabitur iustitia venditoris ex his testibus, & instrumentis, quę non fuere producta, vel nō potuere produci iudicio corā iudice prioris instantię. l. per hanc. C. de tēpo. appellatio. cap. cū Ioānes. de fide instrument. quod si iudex sententiā iniquā pronuntiauerit per eius imprudētiā aut iniuriā, & iniquitatē: tunc proculdubio appellare

debet emptor etiam præsentente venditore : alioqui ea sententia emptori , non venditori imputatur : sicuti gloss. & Bald. in di. 30. §. Caia. existimarunt.

Decimò : quanuis emptor litem denuntiauerit venditori : agere non poterit de euictione reuicta per imprudẽtiam, errorem, aut iniquitatem iudicis. probat text. in l. si per imprudentiã. ff. de euictionib. & in dict. capitul. vltimo. cuius constitutionis ea est ratio, quòd imprudentia, & iniuria iudicis, casus fortuiti censentur. capitul. v. nico. de noua forma fidelit. ibi, iniuste, vel fortuito casu. At fortuiti casus contingentes post contractum venditionis emptori non venditori nocent. l. prima. C. de pericul. & commo. rei venditæ. §. cum autem. In litu. de emptio. Ex quo primò inferitur, nihil referre, ne interesse quòd in hac controuersia emptori mota lata fuerit sententia per imprudentiam, errorem, aut iniuriam iudicis contra ipsum emptorem, an contra venditorem, qui litem suscepit simul cum emptore probat text. in l. secunda. §. solet. ff. de hæredi. vel actio. vendit. versicu. sin autem. notat in hac specie Ioan. Igneus in dicta. l. propter veneni. §. vltimo. numero secundo. & quarto, quo quidem casu emptore absente appellare tenebitur venditor, ex quo litem suscepit. Secundò hinc deducitur, lata sententia iniquè per imprudentiam, aut iniuriam iudicis, adhuc venditorem teneri de euictione, si eius culpa sententia lata fuerit in euincens fauorem : quia probationes & iura, quæ venditor ad defensionem habebat, noluit vel omisit exhibere & in iudicio producere. glo. in l. exceptionem. ff. de fideiussori. quam Doctores communiter approbant, secundum Ioan. Igne. in dict. §. vltim. numero vigesimoquarto. Sed in hac specie non dicitur sententia iniqua : imò potius erit iustissima, quippe quæ lata fuerit iuxta allegata, & probata : quòd Bartol. admonet in dicta. l. exceptione. Diximus & nos in huius operis libro primo. capitulo primo. qua ratione aptius est huius illationis exemplum : cum iudex sententiam iniquam tulerit ob inimicitiam venditoris, & vt ei inimico noceret, & ideò hæc iniuria nõ imputatur, nec nocet emptori : sicuti post alios tenet Imola in dicto capitul. vltim. columna quarta. argumento text. in l. necessariò. ff. de peri. & com. rei ven. & l. si merces. §. culpæ. ff. locat. atque eorum, quæ tradit Bartol. in l. stipulatio ista. in princip. ff. de verb. obligatio. Hoc tamen admittendum erit, si inimicitia orta fuerit ante contractam venditionem : etenim inimici-

tia post contractum contingens, & eueniens venditori non nocet : nec ei imputanda est iniuria, quæ emptori fiat ab eius inimico : quemadmodum notant hac in quæstione Salyce. in l. vltim. C. de actio. empti. Romanus, & Alexand. in dicta. l. Stipulatio ista. in princip. Caro. Ruinus cõsilioquinquagesimonono. numero decimoquarto. libro quarto. optimus text. in l. Lucius. ff. de euictioni. Tertio apparet. venditorem ab euictione liberum esse re euicta per impudentiam, errorem, aut iniuriam iudicis : etiam si sententia lata fuerit absque vlla emptoris culpa, etiam si emptor in causæ, & iuris defensionibus omnium fuerit diligentissimus : etenim adhuc euincitur res vendita casu fortuito : & ideò emptori non venditori imputatur. gloss. Barto. & Doctores in dict. l. exceptione. Imol. Panor. & alij in dicto capitul. vltim. vbi Antonius Burgen. numero. 14. post Imol. colū. 4. fatetur hanc sententiam communem esse contra gloss. in dicta. l. si per imprudentiam. Alia quidem circa interpretationem text. in dict. capitul. vltim. & præsertim circa euictionem rei venditæ, quæ fiat iure retractus, legito inibi Burgensem vltim. notabili. & Andream Tiraquel. libro primo. de retract. §. primo. gloss. nona. numero. 34. & §. vltim. in fine. numer. 97. & ibidem. quæstione sexta. & §. 12. gloss. prima. numero sexto.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Res specialiter obligata sufficiens præsumitur ad debiti satisfactionem.*
- 2 *Prior creditor habens specialem & generalem hypothecam, non potest in præiudicium posterioris creditoris vti generali hypotheca nisi prius fiat excussio inspectali.*
- 3 *Dotalis hypotheca non est admittenda nisi præmissa excussione, quam induxit text. in Auth. hoc si debitor. De pignoribus.*
- 4 *Creditor, cui per sententiam iudicis est addita, res vt eam obtineat iure hypothecæ, & pignoris, poterit iterum petere eiusdem rei iudicalem subhastationem.*

De creditore habente specialem simul & generalem hypothecam.

C A P. XVIII.

PRIOR CREDITOR & si pluribus utroque iure privilegijs munitus sit aduersus posteriores creditores: si tamen habeat specialem aliquam in re hypothecam, & item generalem in omnibus debitoris bonis: non poterit impedire posterioris creditoris hypothecam quo ad alias res debitoris, præter illam specialem nec poterit aduersus posteriorem creditorem hypothecaria agere: nisi prius constet rem illam speciali hypotheca sibi obligatam non sufficere ad prioris debiti solutionem: quemadmodum sancitum est in. l. 2. de pigno. quem tex. dicit non esse alibi Bald. in cap. 2. de offi. legat. & Cremenfis in singu. 53. Quæ quidem constitutio solet in praxim adeo frequenter incidere. ut non immerito hoc in loco exponenda sit aliquot explicitis interpretationibus.

Primò constat in hac specie, rem specialiter obligatam præsumi sufficientem ad satisfaciendum priori creditori: nisi contrarium ab eo probatum fuerit: sicuti scribit gloss. in dicta. l. 2. verbo. redigere. quam secuntur Salycet. ibi. 1. opposit. Iason in princ. Instit. de actionib. numero nonagesimo quarto. Paul. Parisius consilio quinquagesimo, numero vigesimo octavo. libro primo. & Anto. Fanensis. 5. parte. de pignorib. membro. 2. ad finem. Ripa in. l. privilegia. nume. 22. ff. de priuil. creditor.

Secundò ad eiusdem constitutionis intellectum obseruandum erit: parum, aut nihil referre, sit ne traditum pignus vel non, priori, aut posteriori creditori: utroque etenim casu obrinet, & admittenda est ea decisio secundum gloss. in dicta. l. secunda † in fine. quam omnes interpretes inibi expressim, vel tacite probant: & idem suadet ratio, quæ Cæsarem ipsum legislatorem mouit, ut statueret, non fore admittendum priorem creditorem habentem generalem, & specialem hypothecam aduersus posteriorem creditorem, nec impedire eiusdem posterioris creditoris hypothecariam actionem, nisi prius constet, rem priori creditori speciali signo, & nomine obligatam non sufficere ad prioris debiti satisfactionem. hoc enim ea ratione constitutum est, quòd specialis hypothecæ prosequutio prætermitti non debeat in præiudicium secundi creditoris: & idem erit siue debitor ipse, siue extraneus,

siue prior, aut posterior creditor res generaliter priori hypothecæ obligatas possideat: cum eadem sit ubique ratio. licet Fulgosi. in dicta. l. secunda. teneat, non esse locum illi decisioni prioris creditore possidente.

Tertiò eadem constitutio procedit, & obrinet, etiam quando posterior creditor habet generalem tantum hypothecam: nedum specialem & generalem simul, nec specialem tantum. Eadem est enim ratio utrobique: cum ipsa lex nolit priorem creditorem habentem specialem hypothecam: ex qua valeat sibi satisfieri, posse uti generali hypotheca in præiudicium secundi creditoris: ergo siue secundus creditor habeat generalem, siue specialem in ea re, à qua petit, & conatur excludere primum creditorem, iure obtinebit. quod notant Barto. in secund. column. in dicta. l. secunda. Salycet. in. l. qui generaliter. ff. qui pot. in pigno. habeat. Paulus Parisius in dict. consilio quinquagesimo. numero trigesimo quarto. Antoni. Fanensis in dict. tractat. octaua parte. membro primo. numero vigesimo. versic. temperando. Ripa in dict. l. privilegia. numero vigesimo. tamen si gloss. in dicta. l. secunda. versicu. accepisti. Bald. & Salycet. ibi. Socinus in consilio 198. columna secunda. & vltima, libro secundo. senserint dictam. l. 2. tantum obtinere, ubi secundus creditor haberet hypothecam specialem in ea re, ad quam agit, vel quam defendere vult à priori creditore.

Quartò ad notandum erit, eandem Cæsaris resolutionem procedere, siue prior creditor habeat primo specialem hypothecam, & postea generalem: siue primo loco generalem, & postea specialem: etenim nihil interest quo ad veram dicta. l. secundæ. rationem hic scripturæ, & verborum ordo, cum ex eo non mutetur ipsa rei substantia: atque eam. l. interpretantur Salycet. & Fulgo. ibi. Antoni. Fanensis in dict. tract. quinta par. membro secundo. numero quinquagesimo primo. & Parisi. in dicto consilio quinquagesimo. numero. 38. & Ripa dicta. l. privilegia. numero. 21. quanuis Petrus à Bella pertica & Alberic. in dict. l. secunda. eam decisionem tantum admittendam esse censeant: cum primò scripta fuerit specialis hypotheca, & postmodum generalis, quasi hæc secunda sit apposita tunc in subsidiū primæ, & sic hypothecæ specialis. Vnde secundum eos non idem erit quoties hypotheca generalis præmittitur, & specialis subsequitur, quod proferatò parum refert.

Quintò animaduertendū est dict. l. secundam Tom. j. Var. Reso. G 3 g 3 ad-

admittendam esse, quoties prior creditor cum posteriori contendit ratione hypothecæ: quasi se cūs sit, vbi prior creditor agit contra possessore & extraneum: & possessor velit eum excludere ab actione hypothecaria, ex eo, quod non egerit prius ad rem specialiter sibi obligatam, quæ debiti satisfactioni erat sufficiens: nam in hac specie priori creditori non obstat possessoris extranei, qui creditor non est, nec ius pignoris habet, exceptionis obiectio. Etenim dicitur. l. secunda. statuta est in fauorem posteriorum creditorum: & ideò minimè prodest extraneo possessori. atque ita tenuerunt Doctores communiter in dicta. l. secunda. Soci. in dict. consilio. 198. & consilio. 75. libro quarto. Paulus Parisi. consilio. 59. nume. vicésimo nono. Anton. de Fano de pigno. 5. part. membro. 2. número. 51. & part. 8. membro. 1. número vigésimo.

Sextò à proximo intellectu deducitur, posse creditorem agere hypothecaria actione aduersus debitorem ipsum, vel aliquem ex eius hæredibus possidentem quamlibet rem ex his, quæ in generalem hypothecam veniunt: minimè prius petita, nec discussa ea re, quæ specialiter ei fuerat obligata. ac tandem poterit creditor eam actionem in iudicium deducere ad rem sub generali hypotheca comprehensam aduersus eius possessorem in solidum. l. creditoris. ff. de distr. pignor. notat in hac specie hunc sextum intellectum Carolus Molinæ. in consuetu. Parisi. titul. 1. §. 11. número. 13.

Septimò constat eandem constitutionem tunc procedere: cum prior creditor habeat hypothecam specialem, & generalem. Quòd si his habuerit generalem tantum hypothecam: quam & posterior habeat, prior tamen sit ita amplior posteriori, vt res quasdam contineat, quæ vel quia iam tempore posterioris hypothecæ, patrimonium debitoris exierant, vel alia causa, non fuerint sub posteriori hypotheca comprehensæ, nequaquam prior creditor poterit à posteriori repelli ex eo, quod prius non egerit ad res illas, quæ priori, non posteriori hypothecæ submittuntur: etiã si ex eis esset facilis debitæ pecuniæ satisfactio, si quidem non obstant hac exceptione liberum erit priori creditori agere hypothecaria ratione cuiuslibet rei, quæ in priorem, & posteriorem hypothecam venerit. quod visum est Philippo Corneo consil. ducentesimo quadragésimo septimo. libro primo. colum. penultim. cui subscribit Antonius Fanensis dicit. membr. secundo. part. 5. número quinquagesimo primo. qua in re oportet

iterum longius repetere veram rationem decidendi, quæ aptari valeat dictæ. l. secunda. Non enim ea constitutio rationem habet ex eo, quod generalis hypotheca videatur constituta in subsidium specialis: nam si ea ratio obtineret, omnino deficerent quartus, quintus, & sextus intellectus. Imò quod in dicta. l. secunda. sancitum est ex eo procedit, quod in damnum & præiudicium secundo creditoris non est omittenda prioris creditoris specialis hypotheca cum generali concurrens. Beneficium enim istud conceditur à lege secundo creditori, vt possit primum excludere ab actione hypothecaria virtute generalis hypothecæ proposita: non discussa prius speciali, quam etiam habebat hypotheca. Sic sanè omnibus creditoribus cōsultum esse vult lex æquissima. Præterea, si prior generalis hypotheca tantum in subsidium foret constituta: tunc sufficiente speciali ad debiti satisfactionem, haberet, secundus creditor solus generalem in alijs rebus, nec diceretur in ea potior. l. qui generaliter. ff. qui potior. in pignor habeant. Item & pro Cornei responso adest ratio satis vrgens: siquidem prior creditor habens tantum generalem hypothecam, quæ plures comprehenderit, posset agere ad rem specialiter obligatam secundo creditori: & tamen præter illam rem alias habet sibi obligatas. ita tandem adnotauit Salycet. in dict. l. secunda. in principio. & idem tenere cæteri Doctores. ibi. nam & creditor, qui generalem tantum hypothecam habet, liberè potest agere actione hypothecaria aduersus quamlibet rem debitoris sui obligatam: penes quemcunque ea sit: & id quidem in solidum admittitur. l. Moschis. ff. de iure fisci. dicta. l. creditoris. ff. de distract. pigno. quarum ipse memini hoc lib. capitulo septimo. número septimo.

Octauò in controuersiam deduci solet, sitne locus dict. l. 2. quando prior creditor hypothecam habet ex causa dotis? & sanè videtur, eam decisionem in hoc casu non fore admittendam: imò vxorem posse agere hypothecaria pro dote, omitta speciali hypotheca, aduersus res comprehensas sub generali, etiam si posterioribus creditoribus fuerint iure pignoris, & hypothecæ obligatæ. Nam & in hac dotali hypotheca non est necessaria excusio, quæ alioqui requiritur autoritate text. in authenti. hoc si debitor. C. de pignoribus. sicuti tenuerunt Baldus Nouellus in tracta. de dote, octaua parte priuileg. vlti. & Roman. in. l. si constante. in principi. ff. solut. matrimonio. super tertiæ parte Bar. secunda quæstio.

No. secundum quod hypotheca dotalis omnino
 admittitur, etiā si nulla fiat discussio in ipso prin-
 cipali debitore: quod maximè conducit ad hanc
 questionem, quam modo tractamus. Sed nihilo
 minus tenendū est dict. secundam: etiam proce-
 dere ubi prior creditor hypothecam habeat ex
 dotali causa, secundum Bald. ibi Romanum cō-
 silio 387 Ripam in dict. l. privilegia. numero de-
 cimo nono. & Aymonem consilio. 77. numero
 decimo quinto. & probatur, ac deducitur à vera
 ratione illius constitutionis: Præsertim quòd do-
 talis hypotheca non habet hac in re privilegiū
 aliquod: & idē iure vōmuni est censenda. Et
 enim Romani, & Nouelli sententia, quanuis ma-
 ximis rationibus in disputationis examine de-
 fendi posset, tandem fallā est & corrūit: cum &
 discussio requisita in dict. auren. hoc si debitor.
 necessaria omnino sit & in hypotheca dotali se-
 cundum glo. in l. vbi adhuc. verb. qui potiora iu-
 ra. C. de iure dori. & ibi Cinus vndecima quæst.
 ac Bald. & alij præsertim Salycet. quæstione duo-
 decima. Bartol. & Alexand. in dict. l. si constan-
 te. secunda quæstio. tertia part. quam sententiā
 communem esse fatentur Iaf. in dict. l. si constan-
 te. numero ducentesimo primo, & ducentesimo
 octavo. Ioann. Crotus ibi. prima, & secunda le-
 ctu. super eadem. q. Bart. Ioan. Lupi in capit. per
 vestras. §. trigésimo quarto. Anto. Fanensis in tra-
 ctu. de pignōribus. 8. parte. membro primo. nu-
 mero vigésimotertio. qui eam diligenter exami-
 nat. Nec obstat ratio, quam in contrarium for-
 tissimam esse censet Iason in dicta. l. si constan-
 te. ex Salyceto in l. vltima. quarto notabil. C. de
 iure dorum. nam ad eam respondebitur ex his, 4
 quæ tradidit Deci. in consil. 5. & consil. 301. Ri-
 pa. in l. prima. ff. soluto matrimo. numero. 14. &
 15. Anto. Fanensis in dict. primo memb. numero
 vicesimotertio & vicesimo quarto. Sic sanè con-
 stat, priorem creditorem habentem hypothe-
 cam generalem, & specialem ex causa doris re-
 pelli posse à posteriori habente generalem, nisi
 prius facta fuerit exclusio in re specialiter iure pi-
 gnoris obligata. atque ita memoria teneo in lite
 satis controuersa propter magnitudinem rerū,
 de quibus agebatur, in hoc Regio Prætorio con-
 cordi iudicium suffragio semel, & iterum pronū-
 tiatum fuisse. Imò licet Ioan. Lupi in dict. §. tri-
 gésimo quarto. dubitet an iure pontificio admit-
 tenda sit Bart. opinio: cuius modo mentionem
 fecimus, an potius ob æquitatē locus sit Roma-
 ni, & Nouelli sententiæ, mihi profectō videtur
 adhuc in foro Ecclesiastico, & iure Canonico

idem quod iure Casareo seruandum fore: cum
 nulla hac in re inter vtrumque ius constituatur
 differentia.

Nonō est præterea obseruandū eandem. l. se-
 cundæ constitutionem procedere, etiam si prior
 creditor in re specialiter obligata, tãtū habeat
 specialem hypothecam: in alijs verò rebus gene-
 ralem: adhuc etenim prius est exclusio præmit-
 tenda in re specialiter obligata, quam agere pos-
 sit ad rem generali obligatione comprehensam
 in præiudicium posteriorum creditorum. Siqui-
 dem satis est ad rationem dict. l. quòd prior cre-
 ditor ē re specialiter obligata possit consequi de-
 bite pecunię satisfactionem. quam interpretatio-
 nem ego deduco à Salyceto ibidem in vltimis
 verbis contra Petrum & Alber. in ea. l. 2. Socin.
 consil. 75. lib. 4. ad finem. & Antoni. Fanensem
 dict. membro secundo. numer. quinquagesimo.
 primo. quorum sententia mihi non placet. Deci-
 mō fortassis locus nō erit dict. l. 2. quories hypo-
 theca in hūc modum concepta sit: quòd specia-
 lis non deroget generali, nec generalis speciali.
 Hæc etenim clausula hunc intellectum admittit
 vt specialis hypotheca non impediat aliquo mo-
 do vium generalis, ac si ea minimè fuisset adie-
 cta. Hoc ipsum est, quod multis, ni fallor, malè
 conceptis verbis explicare voluit Barth. Cha-
 sflanæus in Catalogo glori. mundi. 12. part. con-
 siderat. 99. col. 10. * Adhuc tamē hic intellectus
 mihi valde dubius est: atque ideo difficilime eā
 interpretationem in praxi admitterē. *

Verūm hoc in capite de actione tractamus
 hypothecaria: in qua iuxta vtriusque iuris regu-
 las per sententiam iudicis creditor res obliga-
 ta tradita: vt eam obtineat iure pignoris & hypo-
 thecæ, donec sibi debita pecunia fuerit soluta. at
 ipse creditor tradita sibi re: videns quòd iure te-
 netur fructus rei in sortem ipsam principalem
 imputare: & ea ratione cogitur particulares solu-
 tiones admittere, petit à iudice vt diem consti-
 tuat possessori ad pignoris solutionem: & decre-
 to iudiciali permittat ipsius pignoris solennem
 venditionem si intra diem res ipsa vel à debito-
 re, vel ab extraneo possessore, a quo eam per sen-
 tentiam habuit non fuerit solutione debiti à pi-
 gnore liberata: quæritur an petitio iusta sit, &
 admittenda: nam quo ad exterum possessorem,
 à quo res actione hypothecaria euicta est, con-
 stat, eam minime teneri ad solutionem debiti:
 & idē ipse non est in mora, quanuis pecuniam
 debitam vllō vnquam tēpote non soluerit, nec
 pignus liberauerit: qua ratione cessant ea, quæ à

iure statuta sunt de vendendo pignore conuentionali, iudiciali, & Prætorio. de conuentionali inquam in. l. prima, & secunda. C. de distract. pigno. l. vltima. C. de iure domi. impetra. Bartol. in l. vltima. ff. de distract. pignor. optim. text. in. l. si pupillus. §. si pupillus. ff. de rebus eorum. l. secunda. C. de præd. minor. de iudiciali, & prætorio in l. à diuo Pio. §. in vèditione. ff. de re iudicata. vbi post alios Alexand. columna quinta. latiùs Ant. Fanensis de pignoribus, sexta parte principali. membr. 1. Sed nihilominus cùm hæc quæstio in praxim incidisset, vidi non semel eam ita definitam fuisse, vt dies certa constituta fuerit, intra quam liceat possessori, à quo res abducta fuit, solutione debitæ quantitatis pignus, & sic rem ab eo euictam liberare: hoc addito: quòd si intra eam diem non fuerit solutum nec liberatum pignus, tunc solenni, & iudiciali subhastatione vendatur ad satisfactionem creditoris, quod quidem plurius probatur rationibus. Prima, ne creditor cogatur inuitus particulares solutiones recipere: quas quidem omninò recipere cogeretur computatione fructuū pignoris in ipsam sortē principalem. Et tamen iure apertissimum est, non fore creditorem cogendum particulares solutiones recipere. l. tutor. §. Lucius. ff. de vsuris. traditus per gl. Bar. Alex. & Ias. in. l. quidam existimauerūt. ff. si cert. peta. nec iure probari potest, creditorem cogendum esse, pecuniam creditam ex fructibus pignoris habere: & consequi. at si non posset rem per sententiā iure pignoris traditā vèdere: dubio procul cogeretur creditor fructus pignoris loco pecuniæ creditæ recipere. Secūda ratio hanc sententiā omninò probat: nam iudicis pronuntiatio, quæ creditori iubet rem tradi in pignus, nihil aliud agit, quā declarare, rem illam iure pignoris, & hypothecæ ad creditore pertine re quod manifestū est: sed ius pignoris, & hypothecæ hoc habet à lege, vt vendi possit res ipsa data in pignus à creditore autoritate iudicis l. 2. l. 3. l. creditor hypothecas. C. de distract. pign. l. 4. l. tit. 13. part. 5. Igitur sicut creditor posset absque hac declaratione vèdere: rē sibi in pignus à debitore obligatam: ita poterit vendere rem iure pignoris ei a iudice addictam: quòdcunque id pignus sit. text. optimus hac in quæstione in. l. vltima. titulo. 27. parti. tertia. Tertiò, cùm hic creditor rem euicerit à possessore: quid obsecro iuris habet is possessor in re, vt possit impedire pignoris venditionem? profectò nullum aliud ius habet, quàm quod soluendo pecuniam creditori debitam potest rem ipsam ab eo euictam repe-

tere argumen. l. primæ. C. qui potior. in pignore habeat. l. potior. §. vltimo. ff. eod. titu. tex. in specie. l. mulier. ead. rubri. l. Paulus. §. vltimo. ff. quibus mod. pignus vel hypothec. solua. notant Baldus, & Alexan. in. l. si res obligata. ff. de legat. primo. Antoni. Fanensis de pignoribus. quinta parte. membro tertio. num. 26. Ergo dum ipse possessor extraneus, a quo creditor rem iure pignoris euicit, non soluerit debitam pecuniam, non habebit ius impediendi pignoris venditionem: nec audiendus erit, & si aduersus creditorem petentem pignoris subhastationem obiecerit, quæ fructibus eiusdem pignoris paulatim creditam pecuniam habeat. Iudex verò in hac controuersia tempus constituet intra, quod res pignori & hypothecæ data possit à creditore liberari: quòque elapso venditio solenniter fiat, arbitrarium quidem: cùm nullibi in iure certum hac in re sit tempus definitum. l. prima. ff. de iure deliberan. & tere in hac quæstione tradunt Doct. in. l. cùm proponas. C. de bonis auto. iudic. possid. & Antoni. à Fano. dict. membro primo num. octauo, post Alexand. in dict. §. in venditione. col. 5.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *An ex titulo contracta societatis transeat dominium absque traditione, & quid de possessione?*
- 2 *Quo pacto acquisita matrimonio constante acquirantur pro parte dimidia vxori quo ad dominium, & possessionem?*
- 3 *Intellectus Regiæ, & Taurinæ constitutionis. 53. de dote data filiæ à patre soluto matrimonio, an cõsecetur data de acquisitis matrimonio constante?*
- 4 *Decurionatus, & publica officia matrimonio constante acquisita, communicantur vxori quo ad estimationem.*
- 5 *Ius patronatus ecclesiasticum matrimonio constante à marito acquisitum: communicatur vxori.*
- 6 *Decurionatus, & similia officia empta à patre filio imputantur in legitimam, & conferuntur quo ad estimationem.*

Adnotantur aliqua de bonis acquisitis matrimonio constante.

CAP. XIX.

CONTRACTA IN

ter duos omnium bonorum societate; absque vlla traditione, dominium omnium rerum; quæ tempore contractus erant acquisita, comunicatur. text. in. 1. §. ultimo. & l. secunda. ff. pro socio. Regia. l. 45. tir. decimo. part. quinta. traditur frequentissimo omnium consensu in. 1. traditionibus. C. de pactis. Quia & earundem rerum possessio absque traditione transfertur: sicuti tenet gloss. in prima opinione in dicta. l. secunda. & inibi Ricard. Jacob. de Arenis, Rainer. Bartolus, & Albericus, idem Albericus in. 1. sequenti. Bald. & Fulgosius in l. prima. eodem titu quorum opinio communis est. in his tamen bonis, quæ post contractam societatem per alterum ex socijs acquirunt, non acquirunt nec dominium, nec possessio alteri socio, tamen si lege societatis sint inter eos diuidenda. textus optimus in. 1. si quis societatem. ff. pro socio: quam differentiam expressim adnotauit Rodericus Suares in. 1. prima. titul. de acquisitis in matrimon. const. libr. tertio Fori. versic. Quæritur vterius vtrum in meliorem. Folio vigesimo tertio. columna prima, & secunda. Albericus in dicta. l. prima. §. ultimo. & Fulgosi. ibi dum scribit: nihil esse impossibile respectu rerum presentium, tamen si loco presentium vitio excusoris, ac Typographi, sit absentium. idem tenet Bal. satis in specie in ea. l. prima. §. primo. ex quibus ni fallor, ita est accipienda sententia gloss. in dict. l. secunda. quam & authoritas Odoredi confirmat qui in dict. l. prima. §. ultim. eadem distinctione vtitur: & his non citatis Andr. Tiraquellus idem tradit ita distinguens in tracta. de constitu. secunda part. amplia. 30. numer. 6. & 8. nam & si actus in eundem societatis habeat vim constituti, & idem respiciat bona presentia, & futura. l. 3. §. cum specialiter. ff. pro socio. ita tamen est interpretandus, vt bona presentia, & item futura nomine societatis quæ sita vtrique socio quo ad dominium & possessionem quærantur: bona vero futura quæ sita nomine proprio comunicanda sint: non tamen ipso iure absque traditione socio quærantur: cuius nomine non fuere titulo emptio. nis. aliove habita. l. si societatem vniuersorum. l. si fratres. §. socium vniuersa. ff. pro socio. cum satis sit, actum in eundem societatis habere vim constituti, & fictæ traditionis quo ad bona presentia,

nè dentur duæ fictiones alioqui, si actus societatis vim habeat taciti, & ficti constituti, & de mum bona futura quo ad eundem effectum contineat: quod est contra text. in. 1. prima. C. de dotis promission. vbi prohibitum est, plures in eadem re fisiones constitui. Sic tandem est intelligendus text. in dict. l. secunda. quauis Ioan. Lupi in rubric. de donationibus inter virum & vxorem. §. 66. numero vigesimo quarto. & Chassan. 4. in consuetudi. Burgundia. rubrica quarta. §. secundo. versiculo sunt ergo. numero. sexto. adnotauerint ex gloss. in dicta. l. secunda. etiam acquisita per alterum ex socijs post contractam societatem communia ipso iure vtrique fore quo ad dominium, & possessionem. ad idem citat dictam gloss. Didacus à Segura in tracta. de bonis lucr. const. matrimon. numero. 44. quod quidem nec à gloss. deduci verè potest, nec iure receptum est: nisi dixeris id lege Regia probari titulo vicissim octauo. l. quadragesima sexta. part. tertia. quam adducit ad hanc quæstionem idem Ioannes Lupi. §. sexagesimo quinto. u. numero vndecimo. ex qua nihil de possessione statuitur: licet expressim quo ad dominium prober, vtrique socio acquiri in rebus adhuc post contractam societatem per alterum proprio nomine quæ sitis. Eandem verò constitutionem & de possessione intelligit Rodericus Suares in dicta. l. prima. versicul. Quæritur vterius. ad finem. & profecto ratione societatis ita intelligit æquum est. Ex quibus quantum ad matrimonij societatem inferitur. Primò, ex lege, aut consuetudine, quæ inter virum & vxorem communia esse statuerit omnia bona, etiam quæ tempore contractus vir, & vxor obtinebant: dominium, & possessionem vxori acquiri statim matrimonio contracto pro parte dimidia omnium rerum, quas maritus tempore contractus iure dominij possidebat. Secundò inferitur iure Cæsareo inspecto: & stante lege, quæ acquisita matrimonio constante communia viro, & vxori, esse censent: omnia bona, quæ nomine societatis, & sic viri & vxoris fuerint empta, aliove titulo quæ sita: quo ad partem dimidiam eorum, tam iure dominij quam possessionis ad vxorem pertinere. Tertio deducitur in eadem specie, rem a marito constante matrimonio proprio nomine quæ sitam, si leges Cæsareas, & communem resolutionem sequamur, nec quo ad dominium, nec quo ad possessionem, etiam dimidie partis vxori acquiri: licet inter eam & maritum res eadem sit iure communionis diuidenda, & comunicanda.

quod expressim notat Ancharra. consil. 102. numero sexto. incipit. *Quaestio est talis. nec tamen per hoc licet marito liberè res istas matrimonio constante quasitas alienare: sed tunc demum cum id fecerit ex causa absque fraude, & dolo iuxta leges Regias, ac municipales, & consuetudines: quod tradit Ioannes Lupi in dicto. §. 66. numer. 24. & 25. l. quarta. titul. quarto. libr. quinto. ordi. Hodie. l. quinta. titu. nono. libro quinto Recopilationis. & l. 205. inter Styli leges. & praeterea Bald. consil. 235. libro secundo. licet inibi sentiat contrarium eius, quod in hac tertia illatione asseuerauimus: & idè teneant Ioan. Lupi, Chassanæus, Didacus à Segura, & Rodericus Suares. Quarto ex praemissis constat, iure Regio partitarum posse defendi sententiam Baldi in dicto. consil. Ioannis Lupi, Chassanæi, Didaci à Segura, & Roderici Suares in praecitatis locis scribentium, dominium rerum à marito acquiratarum matrimonio constante in uxorem quo ad partem dimidiam transferri absque aliqua traditione. Hoc etenim ad similitudinem societatis contractae poterit ex l. Regia. 46. adnotari. Hodie. l. 6. titul. decimo, libro quinto Recopil. quin & idem erit quantum ad possessionem: sicuti asserit Segura, & sensere Ioan. Lupi, Rodericus, & Chassanæus dum ad hanc quaestionem adduxere gl. in dicto. l. secunda. ff. pro socio. quæ in dominio. & possessione loquitur. Nec oberit quod lege Regia. Hodie. l. 5. titu. nono. libr. quinto Recopila. maritus potest alienare absque consensu uxoris res integras, acquisiteas quidem per eum matrimonio constante, quatum dimidia pars uxori competit ratione communionis. Quia hæc communio inter virum & uxorem quo ad acquisita matrimonio constante non est proprie in actu: sed in habitu, & credito: siquidem ipse maritus solus est actu dominus propter auctoritatem administrationis, & alienandi potestatem: quam habet non sanè absolutam: cum absolute dominus non sit sed tantum ad onus communionis, quæ est inter ipsum, & uxorem: aut saltem ex aliqua causa, quæ praesumptionem doli & fraudis excludat: nec ea alienatio ei permittitur in vltima voluntate: sed tantum inter viuos: vnde hæc communio, soluto matrimonio, ipso iure exit in actum, & in veram, atque actualem dominij, & possessionis societatem: sicuti eleganter explicat Carolus Molinæus in consuetudinibus Parisiensibus. §. vigesimo quinto. columna prima. ipso vero matrimonio constante ista hæc communio quod ad dominium, & possessionem quodammodo est impro-*

pria, & impedita propter administrationem marito competentem, quæ non est prorsus libera: sed quemadmodum dictum est intra limites quosdam continetur, quos excedere, & transgredi minime valet.

Ex his plura deduci poterunt, quæ hic libenter omittimus propter varias caularum species: & praesertim ex eo, quod facilimum sit post hanc resolutionem rectè intellectam, & Regijs constitutionibus diligenter examinatis: multa adnotare, quæ ad praxim vtilia sunt quo ad alienationem acquiratarum, matrimonio constante marito permissam. Illud verò non est praetermittendum, quod ratione huius societatis, & oneris ad eam spectantis, Taurina constitutione statutum est, capitul. quinquagesimo tertio. Hodie. l. octaua. titul. nono. libro quinto Recopilationis. Dotem à solo marito constante matrimonio promissam, aut datam filiae, & donationem propter nuptias filio constitutam soluendas & deducendas esse ex bonis acquisitis post contractum matrimonium, & lege Regia communibus, aut communicandis inter virum & uxorem parentes filiorum eorundem, quibus dos data fuerit. Quasi onus istud constituendi dotem, & donationem propter nuptias filijs pertineat ad onus ipsius societatis, saltem quo ad hunc effectum, vt data, vel promissa hoc titulo etiam à solo patre in dubio ceseantur promissa, & data ex bonis viro, & uxori communibus, & ea ratione ex eis sunt soluenda, atque deducenda. idem alia ratione probatur. Etenim onus istud constituendi dotem filibus, & donationem propter nuptias filijs, contractum est matrimonio constante: veluti debitum quoddam æris alieni: quod satis manifestum est, & tamè debita omnia matrimonio constante contracta omninò soluenda sunt & deducenda ex his, quæ acquisita fuere tempore ipsius societatis conjugalis: quemadmodum cautum est. l. decima quarta. titul. vigesimo. libr. primo. Fori. l. Stili. 207. l. quinquagesima nona Tauri. Hodie. l. octaua. titul. nono. libr. quinto Recopilationis. passimque id receptum est: & iure societatis maximam æquitatem habet: cum damna, & commoda vtrique socio communicentur. l. si non fuerit. §. Aristo. ff. pro socio. nam & apud Gallos idè moribus obtentum extat, sicuti conitat ex Chassanæo in consuetudi. Burgundiae. rubric. quarta. §. nono. nume. primo. & sequentibus. atque ita hanc rationem esse, quæ locum fecit Taurinae constitutioni quinquagesimo tertio. Hodie. dicto. l. octaua. titul. nono. libr. quinto Recopilationis. asse-

rit & probat Ioannes Lupi in rubri. de donatio-
nibus. §. sexagesimo sexto. numero. septimo.

Ex quo infertur quid dicendum sit, vbi pater
soluto iam matrimonio filiae dotem dederit, au-
promiserit: an ea data censeatur, vel promissa ex
bonis acquisitis constante matrimonio inter eum,
& uxorem defunctam matrem ipsius filiae, quae
nuptui traditur? Etenim quibusdam visum est,
eam dotem deducendam, & soluendam fore de
bonis ipsius patris, non de bonis acquisitis ma-
trimonio constante, quod potissimum probatur
ex. l. vlti. C. de dotis promiss. & ex eadem Tauri-
na constitutione, argumento sumpto a contra-
rio sensu: dum dicit lex: durante matrimonio:
quasi secus sit cum eo soluto pater filiae, aut filio
dotem vel donationem propter nuptias dede-
rit, aut promiserit. Etenim ea datio, aut promissio
facta praesumitur de bonis ipsius patris: non
de bonis filiorum. dicit. l. vlti. res autem matrimo-
nio constante acquisitae, eo soluto statim quoad
partem dimidiam inter bona filiorum, & haere-
dum uxoris connumerantur: atque ideo ex eis
non debet censeri constituta dos. Contrarium
tamen in praxi frequentiori iudicium suffragio
receptum est, ut tandem si pater matrimonio so-
luto filio, aut filiae eiusdem matrimonij dona-
tionem propter nuptias dederit, aut promise-
rit, dotemve contulerit: ea datio, & consti-
tutio facta praesumatur ex bonis illo matrimo-
nio constante quaesitis, potius quidem quam
ex bonis proprijs ipsius patris. Quod proba-
tur ab eadem ratione Regiae constitutionis, quae
onus respexit ipsius societatis, & communis,
coniugalis, processit etenim onus hoc dotem con-
stituendi filiabus, & donationem propter nu-
ptias filijs ab ipso matrimonio, quo constante si
lij fuere progeniti, quam obrem etiam si his filijs
dentur donationes & dotes matrimonio soluto:
ea tamen datio quaedam est solutio debiti lega-
lis contracti quidem matrimonio constante &
eius causa: sic sane post huius operis primam edi-
tionem video hanc opinionem probatam fuisse
a diligentissimo simul & eruditissimo Grego-
rio Lopez in doctissimis ad partitarum leges com-
mentarijs in. l. 6. titu. 10. part. 5.

Ceterum hoc in contractu saepissimum & illud
quaeritur: an decurionatus, publica munera scri-
bae, & tabellionis officia, empti matrimonio con-
stante a marito: sint communia lege Regia ip-
si, & uxori? Et profecto videtur, non esse haec of-
ficia uxori communicanda: primo quia uxor est
incapax horum munerum, nec ea potest iure ob-

tinere, nec in his Reipublicae seruire: quod mani-
feste constat: ergo horum officiorum parte ha-
bere non potest. Siquidem Regia lex, quae in hac
re statuta est, & dicitur acquisita matrimonio con-
stante communia esse viro, & uxori, intelligen-
da est modo uxor capax sit acquisitioni, & rei,
quae fuerit a marito acquisita iuxta. l. primam. &
ibi notata. C. de sacrosanct. eccles. Deinde & se-
cundo eadem opinio autoritate probatur. Nam
& eam expressim asserit Guilielmus Bened. vir
non leuis auctoritatis apud Gallos in his, quae ad
forenses pertinent controuersias, is inquam in-
capit. Raynuntius, de testamentis. verbo. Et uxo-
rem nomine Adelasiam. numer. septingentesi-
mo octuagesimo septimo. ita hoc probat, ut e-
tiam asseueret nec utilitatem, nec aestimatio-
nem horum officiorum, & munerum commu-
nicandam fore ipsi uxori, nec ea mortua eius ha-
redibus. idem tenet Christianae. in consuet. Bur-
gundiae. rubric. quarta. §. secundo. versi. Additio
ista consuetudo. numero quinto. quibus suffraga-
tur, quod haec munera, & officia publica empti
a patre cuidam ex pluribus filijs: nec cum fratri-
bus mortuo patre communicatur: nec imputa-
tur in legitimam, etiam quo ad aestimationem:
sicuti videmus esse Nicolao de Vualdis in tracta. de
successione ab intesta. columna decima. & Gui-
lielmo Benedicto in dicto capitul. Raynuntius.
verbo, duas habens filias. numero sexagesimo se-
cundo. quia officia ista non transeunt in haere-
des, nec vendi possunt absque licentia Principis
qua ratione eorum venditio impossibilis cense-
tur. l. apud Iulianum. §. si constat. ff. de legatis pri-
mo. Unde deducitur, haec publica officia empti,
aut matrimonio constante acquisita per mari-
tum, minime fore communicanda uxori, etiam
quo ad aestimationem eorum.

Ego vero contrariam sententiam censeo iu-
re veritorem esse in hunc sensum, ut decuriona-
tus officium, & similia, quae fuerit per virum
matrimonio constante acquisita, quantum ad
eorum iustam aestimationem uxori esse commu-
nia, & pro parte dimidia eidem competere. Hoc
probat ex eo, quod haec officia empti sint pec-
unia communi viri & uxori: & ideo acquisi-
tissimum est, ea quo ad aestimationem viro & ux-
ori esse communia: alioqui liceret maritis mille
fraudibus uti aduersus uxoris ad effugiendam
acquisitionem matrimonio constante commu-
nionem: quae veteribus huius regni moribus in-
ducta fuit, pluribusque regijs constitutionibus
matura, & praevia deliberatione haecenus est
stabilita.

stabilita. Non obstant, quæ in prioris sententia comprobationem adducta fuere, & adduci solent. Primum etenim nihil impedit posterioris opinionis praxim, quod isthæc officia publica indiuidua sint. Nam & in indiuiduis communio viri & vxoris locum obtinet: siquidem marito ædificante Ecclesiam matrimonio constante, & ex ea causa, aut alia acquirente ius patronatus Ecclesiastici †: ius istud est etiam vxori commune: habetque in eo vxor partem indiuisam soluto matrimonio, iusque præsentandi, & idem in eius hæredes transmittit: sicuti censet Ioannes Ludi in rubric. de donationibus inter virum & vxorem. §. sexagesimo primo. numero vicesimotertio. Et tamen ius hoc patronatus indiuiduum est. text. in capit. primo. de iure patronatus. vbi gloss. & item gloss. in capitu. piæmentis. decimasexta. quæstione septima. textus in. l. quædam mulier. ff. familiæ herciscundæ. l. Carmelia pia. ff. de iure patronatus. Saltem quo ad substantiam: licet quo ad præsentandi ius, & eius exercitium sit diuiduum: quemadmodum probatur in Clemen. plures. de iure patronatus. tradunt Baldus in capitulo. Quanto. de iudicijs. Cardinal in dicta Clementina. Plures. columna tertia. Rochus Curtius, de iure patronatus. verbo, ius, quæstione sexta. Sic & in alijs indiuiduis, quæ vendi, & æstimari possunt, vxor partem dimidiam habebit. Item non oberit. quod vxor ca pax non sit huius muneris publici: id etenim procedit quo ad ipsum officium: non quo ad eiusdem officij æstimationem. Deinde cum facillimè à Principe soleat impetrari licentia vendendi hæc publica munera: eorum venditio possibilibus est censenda. quod in. d. §. si constat. satis probatur: quem ipse ita intelligendum esse ostendi in Epitome desponsalib. secunda parte. capitulo tertio. nume. octauo. Multò minùs nocet posteriori sententiæ quod vltimo loco adducebam de his officijs non imputandis in legitimam, nec conferendis: quia illud falsum est respectu æstimationis iustæ, quæ quidem & in legitimam imputatur, & etiam confertur ex eo, quod isthæc officia soleant facili Principis licentia vendi. Vnde licet Imperator in. l. omni modo. §. imputari C. de inoff. testamen. responderit, hæc & similia publica munera, & militias in legitimam esse imputandas eo, quod vendantur, & ea ratione sensim insinuet, munera & militias, quæ minimè vendantur, non fore in legitimam imputandas: attamen paria sunt, quod militia vendantur, & vendi liberè possint: & quod facili licentia

Principis vendi soleant. hoc sensere Bartol. in. l. prima. §. nec Castrense. ff. de colla. bono. Bal. & Paulus Castrensis in dict. §. imputari, scribentes, officia publica & militias, quæ ex communi vsu non venduntur, nec vendi possunt sine licentia Principis, non esse imputandas, nec conferendas. Quasi hi Doctor. aliud forent responsuri de militijs, quæ facili licentia Principis vendi consueuerint, & in specie quod publica officia, quæ vendi solent facili licentia Principis, conferenda sint. & imputanda quo ad earum æstimationem tenent Iason in. l. illud. C. de collatio. nume. sexto. & Francisc. à Ripa in. l. in quartam. ff. ad legem Falcidiam. numero. 163. quibus tandem probatum erit: æstimationem decurionatus, similitum quæ munerum acquiritorum matrimonio constante per maritum communicandam esse omnino vxori, quod in hoc Regio Prætorio sententia iudicum quandoq; obtentū fuisse certò scio. * Verum an horum munerum venditio à Principe vel eius consensu iuste fieri possit dubium quibusdam, & multis, non temere, videri poterit. Nam authore Lampydrio Alex. seuerus. nusquā passus est iuris & gladi honores vendi: dicens, necesse esse, vt qui emit vendat. & Anasthasius Imperator Theodorus lector. lib. 2. histor. ecclesiastic. magistratus qui venales erant & prætio dabantur gratis dedit. D. tamen Thom. ad Brabantia ducisfam eam venditionem licitam esse censet: modo dignis & idoneis ea venditio fiat, & eo prætio quo exactiones iniquæ vitentur. Probat Bal. in. l. Barbarius colū. 2. lect. 1. de offi. prætor. Benedic. in. C. raynuntius verbo duas habens filias. nu. 52. Soto de iust. & iure. lib. 3. q. 6. art. 4. Nauar. in manua. ca. 25. versū. 8. idem Nauar. in extra uag. Gregor. XIII. de datis & promiss. nu. 43. Leges etenim huius regni depriuatis tractauere, illis huiusmodi venditiones interdicens: coniuentia tamen cum illis agitur, ita vt id promissum ceteri possit, modo id fiat salua semper Regiæ potestatis autoritate. De his tamen muneribus & militijs agimus, quæ vel officia, vel ministeria publica sunt: & à Principe vel eius autoritate conferuntur, & cohærent personis his quibus dantur, & earum morte finiuntur, & ad ius Principis vacatione redeunt. Quæ quidem vaccacio à Iustia. casus militia dicitur innouella. 35. quæ est de exhibendis reis. §. si vero semel versū. primū nam que apud Iulianum nouella. 47. c. 5. & apud eundem nouella. 40. cap. 4. aliàs. 97. quæ extat. tit. de æqual. dot. §. his consequens versū. quia vero. Sic planè militia casus doctif Accurs. intellexerat in dict.

» dict. versu. quia verbo perueniente & in dict. versu.
 » 1. verbo ex casu. Idem scripsit Alberic. in dictio-
 » na. verbo casus, dum asserit in iure casum amif-
 » sionem significare, idem Accurs. in Auth. de non
 » alic. §. quonia vero cognouimus versu, casus na-
 » & ibi. Græce nouellæ verba *τιμμημάτων ἐκπίστοι*
 » vetus interpretæ prætorū casum transtulit sicut &
 » in. d. ver. Quia vero quæ Græcæ τὰ κἀστυριόμενα
 » scripta sunt. idem vetus interpretæ casu proueniē-
 » te transtulit. Sed & in Auth. de Nupt. §. mitiores
 » noue. 22. Græcæ scripta τῶν ἀεὶ δὲ μὲ μῶν ἐκπίστοι
 » Latine idē interpretæ redidit quæ ab eo data sunt,
 » nēpe dotis, aut ppter nuptias donationis casum:
 » Quo in loco rursus idē Accurs. casum amissionē
 » ipier pretatur. & quānis Lælius Taurelius de mi-
 » litijs. ex casu aliter lenferit, sic casum militiae in-
 » tellexere Cona. lib. 4. c. 15. Ludou. Charondas. li.
 » 1. vetiūm. c. 14. & Ant. August. in Iuliani nouella
 » rum epithomem verbo cadere. Nam hæ militiae
 » ita ex eorum qui ipsas habent, pendere regulari-
 » ter videntur: vt si casus vel mortis, vel alicuius in-
 » fortunij accidat, qui liberam disponendi facul-
 » tatem renuntiatione aliove modo competentē
 » auferat, ad Principis nutum redeant, & veluti ca-
 » ducæ cenſeantur: Græca siquidem nouella non
 » appellauit militiae quasdam ex casu, neque ex ea
 » notari potest ita appellatas fuisse. Sed de militijs
 » tractat. quid agendum sit quoties qui dicitur ca-
 » sus acciderit vtiturque Græcus author hoc di-
 » cendi modo quasi cohaete dictionis latinæ mē-
 » tione. Et quanuis ex Iuliani nouella. 47. capit. 5.
 » Cuyat. innouel. 35. & 53. & l. 3. §. si quid minori. ff.
 » de minor. existimauit casum militiae dici, id quod
 » pro militia iam caduea hæredibus aut filijs de-
 » functi militis ex placito scholæ militantium vel
 » beneficio Principis dabatur. Et hoc ipsum Pe-
 » tro Pytheo placuerit in epithome Iuliani dictio-
 » ne casus. Quibus suffragari videntur. l. vltim. C.
 » de Pignor. l. omnimodo. §. imputari. C. de inof-
 » fic. l. si quis in sacris. C. de proximis factorū scri-
 » miorum lib. 12. existimo doctissimum Cuyatium
 » non dissensurum ab ea interpretæ tione, quam
 » ex Accurs. tradidimus: ex eo præsertim quod is
 » ipse in l. vltim. C. de domest. & protectoribus.
 » pares fecerit militiae & dotis casus ex Auth. de
 » æqual. dotium versu. Quia vero Paulo ante à no-
 » bis citato. Quæ vero militiae palatinæ, aut mune-
 » ra, aut publica officia potuerint olim iure cæ-
 » sareo vendi, aut pignori dari ex multis Cæsa-
 » rum & iuriconsultorum, ac responsis, tradide-
 » re præter ordinarios iuris interpretes late Co-
 » nan. dicto capitulo decimoquinto Charondas.

numero decimoquarto Baldui. in tract. de Pignor. capitulo decimo secundo. & Cuyat. in nouellam. quinquagesimo tertio. Ex quibus multa poterit lector huius regni publica munera inducere.*

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

1. *Causa meri, & mixti Imperij: an iure Pontificio possint delegari?*
2. *Intellectus capit. in Archiepiscopatu. de raptoribus.*
3. *Intellectus capit. quod sedem de off. ordin. & capit. aqua. de consecra. Ecclesi.*
4. *Episcopi, & Urbium prætores, vicarios constituere possunt ad civilia, & criminalia negotia.*
5. *Intellectus cap. vltim. de off. ordi.*
6. *Voluntaria iurisdictio: an delegari valeat.*
7. *Vicarius Episcopi: an possit conferre beneficia Ecclesiastica ex generali commissione?*
8. *Iurisdictio voluntaria: an possit extra territorium exerceri? Et mihi intellectus cap. statutum. de præbend. in sexto.*
9. *Episcopi Romæ habitantes non possunt in eadem vrbe beneficia Ecclesiastica conferre.*
10. *Delegatus ad ea, quæ Principi reseruata sunt, non potest subdelegare. & num. 5.*
11. *Delegatus legati Cardinalis à latere Romani Pontificis destinati. non potest subdelegare.*

De meri & mixti Imperij, iurisdictionis delegatione.

C A P. X X.

N IURISDICTIONIS delegandæ tractatu plura tradi solent, quæ summa contentione difficilem examinationem, ac disceptationem habent: è quibus ad quarundam decisionum faciliorem intellectum aliquot compendio quodam attingam: quæ iuris Pontificij constitutionibus

1. nibus maximè conuenire videtur †, quibus præmittendum est, quonammodo distinguatur ea, quæ sunt meri Imperij ab his, quæ misti esse censentur: & rursus quod discrimen sit inter hæc, & ea, quæ sunt simplicis iurisdictionis: qua in re nõ admodum contentiosus ero, etiam si videam satis dubias, & difficiles esse Bartol. definitiones: quia hæ frequentiori interpretum calculo receptæ hæctenus fuisse in. l. Imperium. ff. de iurisd. om. iudi. & in ca. quo sedem. de off. ordi. quo in loco And. Alciat. §. nota post alios. quorum ipse meminit Paulus à Monte Pico & iuniores quidem præsertim Longouallius in dicta. l. Imperium. communes definitiones reprobare validis rationibus conantur: verè contendentes, merum Imperium, item mixtum, & iurisdictionem simplicem a Iuriconsulto congrue definiri in dict. l. Imperium. cui addenda est Regia. l. 18. titul. 4. parti. tertia. Horum sanè controuersam disputationem missam facimus, illud tantum tractaturi, ad sit in hac materia inter ius Pontificium, & Cæsareū aliquod discrimen. Nam, etiam si concedamus ea quæ sunt mixti Imperij minimè esse delegabilia: quod validissimis Iuriconsultorum autoritatibus euertere contendunt Fulgo. in. l. 1. ff. de offic. eius cui est mandata iurisd. Alciat. in dict. capi. quod sedem. nume. 69. Longouallius in dict. l. Imperium. Folio. 45. §. venio ad tertium articulū. communem improbant sententiam, qua iam diu obtentum est, non tatum ea, quæ meri sunt Imperij esse indelegabilia. dicta. l. 1. in princ. l. nemo potest gladij. ff. de regul. iuris. l. solet. ff. de offi. proconsul. & legat. in quo nulla ferè est cõtrouersia: sed & ea, quæ sunt mixti Imperij, adque ex eadem. l. prima. adnotatum est, & à Doctõribus ibi aduersus Fulgosium alijs rationibus, & responsis maximo conatu defensum: attamen id verum est iure Cæsareo. siquidem iure Canonico causæ meri, & mixti Imperij delegari possunt: vnde Archiepiscopi. Episcopi, & alii iudices Ecclesiastici merum, & mixtum Imperium habentes: potuerunt illi alteri cõmittere, & delegare: sicuti asserunt glo. in cap. in Archiepiscopatu. de raptoribus. gl. in dict. ca. quod sedem. item glo. in dict. capit. peruenit. 95. distin. quarum sententiã communem esse fatentur Panor. Imolæ, & Alciat. nu. 76. in. d. c. quod sedem. & Iuniores in dict. l. 1. præsertim Curtius Iunior nume. 26. Alexan. Iason, Purpura. nu. 492. & Iacobus de Nigris. column. 13. Huic opinioni primum suffragatur text. in dict. ca. in Archiepiscopatu. vbi interior a Principe † & ordinarius iu-

dex, qualis erat Rex Siciliae, causas criminales, quæ ad merum Imperium pertinebant, omninò delegauit. Sed profectò pluribus rationibus parum vrget ille textus. Etenim quauis Rex Siciliae subditus sit Romano Pontifici, Clemen. Pafloralis. de re iudi. Rex tamen & verus Princeps est, habens ea omnia iura, quæ Principibus iure conueniunt, & eis speciali priuilegio reseruantur, agnoscit etenim Romanum Pontificem iure feudi, & in recognitionem supremæ protestatis. ipse nihilominus omnem, & integram iurisdictionem in regno habet, & eam exercet, & exequitur: nec tenetur appellationem admittere à proprijs eius sententijs: notat Baldus in titu. quæ sint Regalia. capit. 1. in fine. colliguntur & alia, quæ hunc intellectum manifestissimè probant ex Matthæo Afflicto. quæstio. 2. & decimatertia præfationis consti. Neapolitanarum. Vnde sicut ipse Siciliae Rex potest alicui nobili merum imperium sibi competens in aliqua vrbe concedere, vt id perpetuò iure feudi habeat: ita poterit & meri Imperij ac mixti causas delegare. Deinde ea delegatio, cuius meminit ille text. fieri iure potuit: quemadmodum & inferior à Principe iudex ordinarius ex causa potest ea, quæ sunt meri & mixti Imperij delegare. l. prima. in princ. ff. de off. eius. tex. in authen. de collat. o. §. ad hæc. & in dict. cap. quod sedem. Quæ autem obsecro maior causa ad hæc deleganda esse, aut contingere potest, quàm quod Siciliae Rex minimè valeat ipsemet ea expedire, quæ pertinent ad animaduersionem scelerum, tot negotijs alioqui ad Reipublicæ vtilitatem impeditus? & maximè, quòd in dict. capit. in Archiepiscopatu. causa illa iustissimè per Regem fuit Episcopis delegata: quia quodammodo ad religionem pertinebat. & ideo per prælatos Ecclesiasticos poterat diligentius, & vtilius examinari, & expediri. Quibus tandem sit, nullo pacto posse opinionem communem deduci ex dicta constitutione, & Romani Pontificis responso.

3. Secundò eidem opinioni communi ad stipulatur tex. in cap. Aqua. de consecra. Ecclesi. vel alta. qui probat, ea quæ sunt † ordinis Episcopalis delegari posse: & tamen ea grauissima sunt, & ardua, atque ad merum vel mixtum Imperium pertinentia: & specialiter Episcopis ratione ordinis concedunt. argu. l. primæ. in princ. ff. de off. eius Sed & huic probationi facillimè occurritur: si interpretemur, hanc delegationem fieri posse iusta causa: nempe ipso Episcopo absente, vel impedito: quod satis expressum est in. d. c. Quod sedem.

dem. sic sanè itidem respondetur. c. suffraganeis de electione. Forian dices ex hac responsione constare, sacros ordines, Episcoporum consecrationes à delegatis Episcopis ministratas. cum nulla fuerit delegandi iusta causa, nullos esse, neque enim effectum, & vim habere, quàm alioqui iure diuino, & humano essent habituræ; si à proprio Episcopo ministrarētur. quod perquam durum est. Nam & Hostiensis, quem ceteri sequuntur in dict. capi. quod sedem. in distinctè tenent, ea quæ sunt ordinis fore delegabilia, etiam si delegans nullam habeat iustam delegandi causam. At si rem istam exacte pensitemus: non oberūt hæc, quæ nōdō diximus, ei opinioni, qua probatur, non posse delegari quæ sunt ordinis, nisi delegatio ex iusta causa fiat: cum & si Episcopus delegatus ea expedierit, & gesserit, eam vim ab eo gesta habebunt, quam habuissent, si absq; delegatione forent expedita. Non me latet Hostiēsis sententiā frequentiori Doctorū calculo receptā esse, & posse defendi etiā refragāte Alciato, speciali quādam ratione: siquidē ea, quæ sunt ordinis, delegari non possunt nisi alteri Episcopo, qui & ordinis potestātē absque vlla delegatione habeat: cui solū deficit non potestas ordinis, quæ iustificans est ad eam actionem: sed licentia, & permissio Episcopi prioris illius diocesis: quia iuxta Canonicas sanctiones inhonestum: & illicitum censetur quēpiam Episcopum exercere potestatem ordinis in ea diocesi, quæ sibi commissa non fuerit, & in eos, qui sibi subditi non sint. Quo fit vt in hac specie, non sit vera, nec propria ordinis delegatio. Quam ob rem in his, quæ iure diuino ad solam potestātē ordinis pertinent: & si iura Canonica ex causa punierint vītētem ea potestātē in aliena diocesi, & item ipsos quibus ministratum est, vel suspensione ordinū, vel alia pænā: non hilominus quod actum fuerit ex potestate ordinis vim omninō habet. At in his, quæ ex institutione Ecclesiæ ordinis potestate applicantur: non solum Canones potuerunt ministros, & eos quibus ministratū est, alia pænā punire: sed & ipsosmet actus irritos facere, & habere. quod constat ex his, quæ doctissimus Alfonso à Castro diligenter scripsit l. br. 2. de iura hære. punit. ca. 22. ita quidem mirum non erit, si iure Pontificio permissam sit etiam absque vllō iusto impedimento, ea quæ sunt ordinis alteri ordinis potestatem habenti delegari. tamen si videam, quod Romanus Pontifex in dict. ca. quod sedem. causam iusti impedimenti exegent ad hanc delegationem: eam verò ad honestatem quan-

dam pertinere communis interpretatio censet. Tertio, adducitur in fauorem communis sententiæ text. in cap. vlt. ne cleri. vel mona. in. 6. ex quo apparet, inferiorem à Principe causas meri Imperij posse delegare. Sed id ex eo obtinet, quod Episcopus habens merum Imperium nō potest illud exercere in causis, quæ sanguinis pœnā requirūt. impedit etenim ipse ecclesiasticus ordo. Quarto, citatur pro communi tex. in. 1. Clem. 1. §. r. de hæret. quo probatur, Episcopum posse causas hæresis delegare, & alteri committere. Nā, vt inibi expressum est; hæreticæ causæ inquisitores non possunt de ea cognoscere, nec eam tractare regulariter absque Episcopo, vel eius vicario, aut delegato. Igitur delegari poterit causæ hæresis cognitio: eiusque punitio. Huic tamen authoritati respondent Felin. in dict. cap. quo sedem. & alij ibidem: esse speciale in causā hæresis fauore fidei. quod & Card. adnotauit in dict. Clem. 1. §. r. nam quod Alciat. in dict. capi. quod sedem. num. 77. admonet dicens tex. in dict. §. r. permittit capituli vacante sede, delegationem: non tamen Episcopo, qui eius vicarium generalem debet causis illis hæresis examinandis præficere: non admodum conuenit: eum idem tex. in fine mentionem faciat delegati ipsius Episcopi, & delegati capituli sede vacante. Quinto, qui communem sententiam sequuntur, citant pro eo tex. in cap. licet. de off. vicar. & in cap. cum Episcopus. de off. ordi. in. 6. Quibus permissum est Episcopis per se, vel per alios iurisdictionem ciuilem. & criminalem, exercere. His tamen respondetur, id obtinere in Episcopis, qui pares censentur proconsulibus, qui olim à Senatu Romano mittebantur ad prouinciarū administrationem: & hi legatis delegabant iurisdictionem, merum, & mixtum Imperium. l. solent. ff. de offic. proconsul. quæ quidem responsio minimè congruit. cum ex dicta. l. solent. constet manifestè disparem esse delegationem factam à proconsule eius legato ab ea, quæ per Episcopos, fit, iuxta text. in dict. ca. licet. cum legatus proconsulis ex vi delegationis nō posset causas meri Imperij definire per sententiam: tamen si eas posset examinare. dict. l. solent. in princip. ideo verior est responsio, quod text. in dict. cap. licet. obtineat in officialibus, qui ab Episcopis constituuntur, & his vicarij appellantur. Nam & isti quadā conscientia, & permissione iuris exercent mandatam sibi à prælatis iurisdictionem: & ideo Episcopis tacite permissum censetur iure canonico hos vicarios constituere, atque eis iurisdictionem

risdictionem demandare, vt eorum locum teneant, viceſque gerant: qua ratione dicuntur vicarij iudices ordinarij, & ordinariam habent iurisdictionem. glo. in cap. 2. de offic. vicarij libr. 6. & in cap. Romana. in princ. verb. generaliter. de appellat. in. 6. & in capi. perlectis. 21. diſtinct. Felin. in rubri. de offic. delegat. numero. 4. Alexan. nu. 17. Iason nu. 2. in rubri. ff. de offi. eius, cui est mand. iurisd. Matth. Afflict. in constit. Neapo. libro. 1. rubr. 59. nu. 12. Panor. in cap. decernimus. nume. 12. de iudic. & idem in capi. si quis contra clericum. num. 35. de foro compe. in repeti. quorum opinio communis est, & profecto iure probatur quicquid in contrarium scribat Alciat. in rubri. de offi. ord. 5. iudicium specie. siquidem factis erit, vt vicarij habeant iurisdictionem ordinariam, q̄ generaliter, tacito consensu Principis, legis, aut reipublice ab Episcopis constituantur, vt eorum vice & loco iurisdictione generaliter exercent. Qua ratione idem erit dicendum in iudicibus secularibus, qui apud Hispanos a rectoribus ciuitatum delegantur, & eorum locum tenentes appellantur. Nam & hi ordinariam habent iurisdictionem, & eam exercet consensu Principis, licet ab ipsis rectoribus, non a Principe nominentur, habent etenim rectores ciuitatum apud nos ius istud constituendi vicarios, etiam absque villo impedimento. Atque ita hos habere ordinariam iurisdictionem etiam iure ciuili asserit Paul. Castrensis in rubri. ff. de offi. ass. & Curti. Iunior in rub. ff. de offi. eius. n. 19. contra Alexan. in ibi, qui voluit vicarios istos iure ciuili non habere ordinariam iurisdictionem. His tandem probatio communis sententiae refellitur: & ea ratione verior est opinio quorundam iuris vtriusque interpretum qui existimauerunt, nullam esse differentiam inter ius canonicum, & ciuile in delegatione meri, & mixti Imperij: imò probatissimi iuris esse, ita iure canonico ea, quae sunt meri, & mixti Imperij esse indelegabilia, sicut iure ciuili. quam sententiam aduersus communem tenuerunt Imola, Felinus, & Alciatus nu. 76. in dict. cap. quod sedem Anania in. d. c. in archiepiscopatu. Deci. in. 1. colum. sexta. & ibi Iaco. de Nigris col. 13. ff. de off. eius cui est mand. iurisd. sensit Innoc. cap. super quaestionum. de offi. delegat. col. 3. communis tamen sententia adeo obtinuit, vt difficilimum sit eam in praxi refelli.

In hac verò disputatione adhuc communi sententiae adſtipulatur tex. in cap. vlti. de off. ord. in hac verba. His, quibus ex officio in certis casibus competit illos absolueri, qui pro violenta

manuum iniectioe incidunt in canonem sententiae promulgatae, licet alijs huiusmodi absolutione committere, cum viderint expedire. Quae quidem constitutione probatur, ea quae iure speciali magistratibus conceduntur a lege, vel rescripto Principum delegari posse. Et tamen haec iure ciuili sunt indelegabilia. tex. in dict. l. 1. ff. de off. eius, cui est mand. iurisd. a qua & illud deducitur, meri, & mixti Imperij causas non posse delegari. Igitur constat ex his maximam differentiam constitui inter ius canonicum, & ciuile in harum causarum delegatione: idem manifestius apparet, si praemittamus iure Pontificio latam esse excommunicationis sententiam, cuius absolutio Romano Pontifici tantum competit, in eos, qui manus inecerint violentas in clericos. capit. si quis suadente. 17. q. 4. Quae tamen absolutio speciali quodam iure quandoque Episcopis committitur. cap. mulieres. cap. de monialibus. cap. peruenit. cap. quod de his. cap. vlti. de senten. excom. Quod si probauerimus communem sententiam: facilis erit interpretatio dict. text. in capi. vlti. de off. ordi. cum iure Pontificio merum, & mixtum Imperium delegabilia sint. At si nullam in hoc differentiam inter ius canonicum, & ciuile admiserimus, superest adhuc difficultas: cur ea quae speciali quodam iure: & nominatim lege, vel canone alicui tribuuntur, possunt delegari, & alteri committi. contra Iurisconsulti responsum in dicta. l. 1. in princ. Et simul elegantem iuris Pontificij constitutionem ab alijs obiectionibus tutemur, aduersus eam item opponitur tex. in cap. vlti. §. vlti. de off. delega. quo palam probatur, potestatem absoluendi, vel excommunicandi alicui datam, ab eo alteri delegari non posse. idem instituit ille tex. de potestate praedicandi, dispensandi cum irregularibus, iniungendi poenitentias, haec etenim demandari alteri non possunt. vnde Doct. in. l. Imperium. ff. de iurisd. omni. iudic. ex eo capite adnotarunt, voluntariam iurisdictionem non posse delegari. glo. in. l. ab ea parte ff. de probat. Felin. in dict. capi. quod sedem. nu. 2. Bald. in. l. 3. nu. 6. C. quando prouo. non est necessaria. Deinde & tertio obstat praedictae constitutioni, quod habens specialem commissionem a Principe ad expediendum aliquid, quod sit Principi reseruatum, non potest id alteri delegare secundum Bald. in capitu. vlt. de off. delega. ex eo, quod negotium graue, & arduum sit, & ad id videatur electa induitria delegati. idem norant. Barba. col. 3. in dict. capit. vlt. de off. ord. Felin. in dict. capit. quod sedes. col. 2. post Anto. & Imol.

ibi. Ale. in. l. i. ff. de off. eius. nu. 6. & ibi Iason nu. 28. quam opinionem sequuntur asserentes, eam esse communem Lancelo. Dec. col. 2. & Jacob. de Nigris. col. 15. in ea. l. i. unde habens potestatem legitimandi, creandi tabelliones, & dispensandi, non potest si delegatus sit, & ex commissione Principis eam potestatem habeat, delegare. Et tamen in d. ca. vlt. habens potestatem absoluendi ab excommunicatione, cuius absolutio Papæ reseruat, optime poterit eam alteri delegare. Quibus tandem effectum est, ut difficilis sit interpretatio illius responsi. Et sane Bald. in d. c. vlt. scribit, cum tex. procedere non in iurisdictione delegata: sed in ordinaria competenti alicui ex privilegio speciali: nam hæc delegari poterit: sicut & ea, quæ iure ordinario, & communi data est. sequitur eandem Baldi adnotationem Iason in. l. a Diuo Pio. col. 1. ff. de re iudi. idem in. l. a iudice. in prin. C. de iudi. Ego verò non inficior, iurisdictionem ordinariam alicui datam privilegio speciali, delegari posse, sicuti & ea delegatur, quæ absque privilegio iure communi ad aliquem pertineat. ambiguo tamen, quæ sit ratio cur in d. c. vlt. ea quæ iure speciali, & nominatim ordinario iudici lege, vel Canone tribuuntur, delegari possint, Iuriscōsulto refragante in d. l. i. ideo dici potest, delegationem, cuius Romanus Pontifex meminerit in d. c. vlt. factam fuisse tantum quo ad quendam actum, & nudum ministerium, nempe simplicem absolutionem. Quod quidem nudum ministerium absolutionis Episcopus quoties viderit id expedire, delegare, & committere poterit: quemadmodum deducitur ex ratione tex. in c. super questionum. §. nos autem. de off. delega. atque ita iuxta hanc interpretationem nihil in ea constitutione decisum est, quod Iuriscōsulto in d. l. i. refragetur.

Secundo, illud fortassis non incongrue Pontificiæ responsioni aptabitur: quod ea delegatio iure permissa fuerit in fauorem animæ, & eius utilitatem: ne periclitetur excommunicatione ligata: unde ad faciliorem huius seruitutis libertatem, erit item liberum Prælati absolutionem hanc alteri committere, sic etenim responderunt Lancelot. Deci. col. 2. & Curt. Iunior nu. 80. in d. l. i. ff. de off. eius. Et præterea ius hoc absoluendi excommunicatos propter clericorum percussione, ego cenfeo Episcopis competere, & alijs Prælati iure officij ordinario: & ita iure magistratus eo ipso, quod quis Episcopus, aut Prælati sit. Nam & si huius excommunicationis absolutio sit Romano Pontifici reseruata propter grauem iniuriam clericorum ordini illatam: nihilominus iure Pō-

ntifici statuti sunt quidam casus, in quibus iustissimis rationibus ad reipublice utilitatem, Episcopis, & alijs Prælati ratione officij ordinarij, non quidem specialiter ob negotij pondus, imò quia tunc non ita conuenit criminis punitionem augeri, & extolli, permissum est, quod Christianis absolutionem ab hac excommunicatione ministrent. Etenim quod Iuriscōsultus scribit in d. l. i. tunc obtinet, cum propter causarum pondus, & grauitatem specialiter lege, Senatusconsulto, aut decreto Principis negotia magistratibus committuntur: quæ alioqui non suberant eorū cognitioni, nec examini. Et ideo causæ meri Imperij, atque item mixti, propter earum pondus specialiter committuntur iudicibus, nec ab eis delegari possunt: quæ quidem ratio satis aliena est à responsio Romani Pontificis in d. ca. vlt. cum inibi negotij qualitas efficiat facilem iuris Canonici commisionem, quia Prælati in absoluendis excommunicatis vtantur, & eiusdem absolutionis delegationem: quoties id visum Prælati æquum fuerit. Ex quibus mihi libuit aliquot inferre ad intellectum dicti capituli vltimi.

Primum, deducitur eius conciliatio cum c. vlt. §. vlt. de offic. delegat. siquidem tex. ille procedit in eo, qui habet potestatem absoluendi ex commissione Romani Pontificis, ex commissione, inquam, nudi ministerij: is etenim delegare nudum illud ministerium, à quo delectus fuit per Papam, minimè potest. At in dicto c. vlt. de offic. ordin. potestas absoluendi competit ex officio ratione dignitatis, siue illi dignitati hoc tributum sit iure communi, siue privilegio. unde subinfertur, potestatem exercendi nudum ministerium ex officio, aut dignitate adhuc iure privilegij alicui competentem, delegari posse. quod adnotauerunt glo. Ioan. Andre. Imol. Panor. & alij in d. c. vlt. de offic. ordin. Felin. in d. ca. vlt. de offic. delegat. Secundo deducitur, potestatem absoluendi, & sic nudum hoc ministerium competentem alicui ex simplici delegatione, alteri mandari non posse. tex. in d. §. vlt. Deinde & tertio, apparet iudicem delegatum, cui non nudum ministerium, sed & iurisdictione commissa fuerit, posse absolutionem ab excommunicatione alteri delegare. glo. omnium consensu recepta in d. c. vlt. de offic. ordin. quam sententiam admittunt Doctor. in d. §. vlt. de offic. delegat.

Secundo infertur, iurisdictionem voluntariam competentem alicui ex commissione legis, Senatusconsulti, aut Canonici, delegari posse: quod in d. c. vlt. satis prabatur: quando hæc voluntaria iu-

6 **Iurisdic-tio non est** fit tanti momenti, quin per alium expedire valeat. idē colligitur ex l. apud procon- sulem. ff. de manumif. vindicta. quam ad hoc ci- rat Bald. in l. 2. ff. de offic. procōf. & lega. facit ad hęc tex. in ca. 2. & 3. de offic. Archipref. & in c. 1. §. vlt. de temporib. ord. in. 6. quibus probatur iu- risdictionem voluntariam alicui lege datam pos- se alteri committi. Quod si voluntaria iurisdic- tio à Principe data sit per rescriptū, ea alteri per delegatum committi non poterit. tex. in d. cap. vlt. §. vlt. cūm delegatus ad nudum tantum mi- nisterium, non possit id alteri demandare. atque ita difficultatem istā componit, & explicat Lon- gouallius in d. l. Imperium. Fol. trigesimo sexto. Nec quidquam oberit, quòd voluntaria iurisdic- tio iure speciali, & priuilegio quodam detur à iure alicui ratione dignitatis, aut officij. Etenim ex eo, quod ea potestas, dignitati, vel officio per- petuo datur, iam ordinaria potius dicenda est, quàm delegata. Et ideo potestatis ordinarię iu- ra habet, & sequitur: iuxta notata per Abb. Car- din. & Felin. in ca. licet. de offic. ordi. Bart. Alex. & Iason. in l. 3. ff. de offic. eius cui est mand. iur. Ergò iurisdic-tio voluntaria competens alicui, si- ue speciali iure, siue priuilegio: in modò ratione of- ficij, aut dignitatis perpetuo à Canone, vel lege data sit, delegari poterit: nisi ea iurisdic-tio magni sit momenti. Nam ea ratione obtentum est, Epi- scopum non posse potestatem conferendi bene- ficia committere alteri, quàm eius vicario gene- rali. glo. vlt. in c. statutum. de præbend. in. 6. & in ca. deliberatione. verb. cuicumque. de offic. dele- ga. eo. lib. Oldrad. consil. 77. Cardin. in c. cūm dile- ctus. 2. col. de consuetud. Abb. in ca. constitu- tus. nu. 5. & in ca. vlt. nu. 6. de concess. præbend. Rota Antiqua. 288. & 327. Ioā. de Selua in tract. de benef. secunda parte. q. 21. Et est communis sententia Doctor. in d. c. statutum & in ca. deli- beratione. quod satis iuste obtinuit ex eo, quòd collatio beneficiorum maximi sit momenti, & re- quirat sedulam, ac diligentissimam prælatorum examinationem, & curam. eandem sententiam asseruit glo. quam ibi Dominic. & Frac. sequun- tur in ca. vlt. de offic. vicarij. quo in loco Roma- nus Pontifex perpendens rem hanc seriam esse

7 **statuit est**, collationem beneficiorū minimè cen- sere commissam ab Episcopo, vicario, quem gene- ralem constituit, nisi expressim eius delegatio, & commissio fiat. sic nec eidem vicario vi, & ratio- ne generalis cōmissionis non censetur data po- testas inquirendi, corrigendi, aut puniendi subdi- corum excessus, nec priuandi quemquam Eccle-

siastico beneficio, officio, aut administratione. c. licet. de offic. vicar. eo. lib. Hęc siquidem granio- ra sunt, & maiora, quàm, vt in generalem delega- tionem veniant. Est igitur necessaria specialis cō- missio collationis Ecclesiasticorum beneficio- rum, nec continetur sub generali delegatione, quæ per Episcopum fit vicario totius diocesis. Huic verò sententię non obstat tex. in ca. ex fre- quentibus. de institut. Quia licet ibi expressum sit, vicarium generalem posse beneficia Ecclesia- stica conferre: habet tamen ea constitutio varias interpretationes, vt demum vicarius conferre possit beneficia, non quidem ex generali com- missione exerceadi iurisdictionem: sed vi, & ra- tione specialis delegationis, secūdam Dinum in reg. 1. de regul. iur. in. 6. nu. 14. quam interpreta- tionem & Panor. sensit. in d. c. ex frequentibus. Qui tamen subiungit aliā quam Imola, & doct. probarunt, asseuerantes illum tex. tractare non de libera collatione beneficiorum: sed de institu- tione, quæ fit ad patronorum præsentationem: quam vicarius generalis absque speciali commis- sione ministrare, & impartiri poterit: quod etiā tenuerunt glo. in d. c. ex frequentibus. verb. offi- cialium. Roma. singu. 601. glo. in c. vlt. de offi. vi- carij. in. 6. inibi communi omnium suffragio re- cepta. idem glo. in c. cūm in illis. §. cūm autē. de præb. in. 6. Selua de beneficio. 2. parte. q. 14. ean- dem opinionem sequuntur dicentes eam com- munem esse Rochus Curti. in tractat. de iure pa- tro. verb. competens. q. 31. & Lambert. 2. lib. de iure patrona. tertia part. quæstione. 1. art. 5. idem eam tenet d. 2. part. q. 4. Quin & tertio poterit in- telligi tex. in d. c. ex frequentibus. de institutio- ne: quæ non confert titulum beneficij: sed haben- ti iam illum, vel vicario dat authoritatem admi- nistrandi animarum curam, iuxta tex. in c. 1. de capell. mona. in. 6. nā vicarius Episcopi generalis absque speciali cōmissione potest habenti be- neficium, vel eius vicario authoritatem hęc exer- cendi animarum curam impartiri, secundum Imol. & communem in d. c. ex frequentibus. præ- cedens verò intellectus adsumi potest à text. in ca. 1. de instit. lib. sexto. vbi constat, vacante sede Episcopali transire in capitulum, & collegium Canonicorum, ius instituendi præsentatos à pa- tronis: quanuis non possit capitulum vacante se, de beneficia libera collatione conferre.

Obiter verò ex his, quæ diximus de iurisdic- tione voluntaria competenti alicui iure speciali, vel priuilegio: ratione tamē perpetuę dignitatis, vel officij, quibus perpetuò ius hoc specialiter tribu-

8 tum sit à lege, vel canone, colligitur quid dicen-
 dum sit de iurisdictione + voluntaria cōpetenti
 ex ex privilegio: an ea possit extra territorium.
 l. 2. ff. de offic. pro cons. gloss. & Dōcto. in capit.
 nouit. de offic. legat. & in capitul. pen. eo d. titu.
 Hostien. & alij in capit. quia diuersitatē. de con-
 cess. præben. & in capitul. post electionem. eod.
 titul. Bald. & Alberi. in l. emancipari. ff. de adop-
 tioni. gloss. & ibi post alios Iason in l. vltima. ff.
 de iuris. omni. iudic. vbi Hippolyt. numero. 7. &
 Deci. columna prima. testantur, hanc sententiā
 communem esse. vnde apparet, Episcopum pos-
 se beneficia ecclesiastica conferre existens in a-
 liena diœcesi. gloss. in dicto capitul. nouit. Ioan.
 de Selua latē in tracta. de benef. 3. part. quæstio.
 40. & 63. Fatentur omnes, qui præcedentem con-
 clusionem probarunt, & Ioan. Crōttus in c. vlt.
 cōst. in 6. Imò & ipsius Episcopi vicarius habens
 potestatem conferendi beneficia, potest ea confer-
 re extra propriā diœcesim: sicuti notant gloss. in
 capit. statutum. verb. per se ipsos. de præben. in
 sexto. Nota Antiquior. de offic. vicar. 5. Do mi. in
 capitul. vlt. & in capit. licet de offic. vicar. in sex-
 to. gloss. in pragmatic. sanct. titul. de collatio §.
 & quia. verb. vicario. Rebuffus in tract. nomina-
 tionum. quæstio. 14. colum. tertia. Antoni. Cor-
 set. in tract. 1. de excell. Regis. quæst. 80. Nicola.
 Boërius in decisi. 30. vbi scribit, ita sententia iu-
 diciali obtentam fuisse, tamen si contrariu n ten-
 uerint Bald. in dict. l. secunda. ff. de offic. pro
 cons. Barba. in dicto capitul. nouit. numero 17.
 & Franc. in capit. vltim. de offic. vicar. in sexto.
 quorum opinio ex eo corrui, quod cum hæc
 iurisdictione voluntaria sit, & possit extra territo-
 rium exerceri: nulla potest congrua ratio consti-
 tui, nec dari quo minus eiusdē vltus vicario epis-
 copi etiam extra territorium sit licitus. Illud tamē
 est adnotatione dignum, quod si Episcopus
 beneficium vacans alicui contulerit eo die extra
 diœcesim, quo eius vicarius alteri intra territo-
 rium contulit: preferendus erit habens titulum
 à prælatō, etiam si vicarius speciale mandatum
 habeat ad conferendum beneficium: secundum
 Calderin. consil. secundo. de offic. vicarij. & Cæsa-
 rem Lamberti. de iure patro. secundo libr. tertia
 part. quæstio. secunda. artic. tertio. Ex quibus &
 illud constat, an hæc voluntaria iurisdictione, quæ
 in conferendis beneficijs exercetur, possit per E-
 piscopos, & prælatos intra curiam Romanam
 ad vltim, & praxim de iuris: ita quidem, vt in ibi
 commemorantes valeant beneficia, quorum colla-
 tio eis competit, conferre? Et sane posse id fieri

9 probatur ex communi omnium sententia, qua
 obtentum est, iurisdictionem voluntariā + exer-
 cere posse extra territorium: atque ita in specie;
 prælatos quibus competit beneficiorum colla-
 tio, posse beneficia conferre existentes in Roma-
 na curia, tenent Francisc. Pauinus in tract. de po-
 testa. cap. sedē vacan. quæst. prima. secunda par-
 te. columna tertia. Præposit. in capitul. qui in ali-
 quo. colum. vltim. 51. distinctio. Hierony. Paul.
 in practi. cancellar. Folio quadragesimo octauo.
 Rebuffus in tract. nomnar. quæst. 14. numer. 28.
 Ludou. Gomez in regul. de non iudican. iuxta
 formam suppli. quæst. tertia. Probus in dict. c.
 statutum. nu. 9. receptum tamen est secundum
 eisdem in praxi, quod Episcopi non possint be-
 neficia conferre etiam, quæ vacauerint extra cu-
 riam, dum ipsi præsentē Summo Pontifice curiæ
 adsint: imò oportet eos ad hanc collationis actū
 curiam exire. idem asserit Æneas de Falconibus
 in tract. 1. reseruatō. q. 4. Principali. q. 10. quo in
 loco citat decisionem Rotæ in Antiquis. 573. quā
 & Pauinus adduxerat: quæ præmittit iure ipso se-
 clusa praxi, hæc voluntariam iurisdictionem pos-
 se exerceri in ipsa curia Romana præsentē inibi
 Summo Pōtifice. Dubitat tamen ipse Æneas exi-
 stimāsi iurisdictionem voluntariam minimē pos-
 se exerceri in curia præsentē ipso Principe, ex. l.
 2. ff. de offic. pro cons. omnes, inquit Iurisconsul-
 tus, proconules statim quam urbem egressi fue-
 rint, habent iurisdictionem non tamen conten-
 tiosam, sed voluntariam. igitur intra urbem nec
 voluntariam habent. Poruisset vrgentiùs addu-
 ci tex. in. l. vlt. ff. eo. tit. vbi Proconsul. urbem in-
 gressus deponit Imperium. Cuius loci authori-
 tate Fulgosi. & Corasius ibi adnotarunt Episco-
 pos Romam ingressos nec Sacerdotia conferre
 posse. ad idem facit tex. in c. nisi. de off. leg. & in
 l. 4. §. si tam vicinum. ff. de damno infect. quo fit
 ipsum Romanæ curiæ stylum non omninò ad-
 uersari his, quæ iure communi statuta sūt. illud
 profectò minimē potest negari, Episcopos, Ar-
 chiepiscopos, aliosque Prælatos Romanam cu-
 riam habitantes nequaquam posse admittere re-
 signationes simplices, nec permutationes benefi-
 ciorum Ecclesiasticorum, quæ sint propria cuius-
 que diœcesis: cum ex hoc in curia Romana va-
 care dicantur, & eorum collatio palam ad Sum-
 mum Pontificem pertineat. c. 2. de præb. in. 6. Ab
 eadem radice deducitur, quod Albert. scripsit in
 l. emancipari. ff. de adoptio. asseuerans, Episcopū
 in aliena diœcesi posse subditis cōferre primam
 ordinis Ecclesiastici tonsurā. cui accessit Rebuf-
 Tom. j. Var. Reso. Hhh 2 fus

fus in d. tract. nominatio. q. 14. nu. 29. Nam idem Alberi. in l. ult. ff. de iuris. omni. iud. & Pan. in c. ex tuarum nu. 11. de authorit. & vsu pallij. expressim tenuerūt Episcopū non posse in aliena diœcesi ordines conferre, etiam proprijs subditis. Et enim prior Alb. sentētia obtinet in primæ collatione tōsuræ: posterior verò in ministerio Sacrorum ordinum, quæ conferuntur ab Episcopis celebrantibus diuina officia indutis vestibus Pontificabilis: siquidem quauis Episcopus in aliena diœcesi iure valeat Sacra Missarum solennia vestibus Pōtificijs celebrare. glo. in clem. ult. verb. etiam celebrare. & ibi Cardin. de priuileg. Abb. in c. 1. col. 2. vt lit. pend. idem in c. antiqua. in fine. de priuileg. Hosti. in cap. ult. de aut. & vsu pallij. gl. in pragmat. sanctione. tit. de spectaculis in Ecclesia non ædendis. verb. benedicunt. nequaquā tamē poterit simul & vestibus Pōtificijs celebrare, & Sacros ordines etiam subditis conferre absque diœcesani licentia, sicuti visum est glo. in d. Clem. ult. Anto. & Panor. in c. ex tuarum. nu. 11. & in dict. ca. ult. de aut. & vsu pallij.

Cæterum, vt quæstionem propositam absoluauius, quibusdam placet prænotatā conclusionem veram esse in voluntaria iurisdictione cōpetenti iure communi, & ordinario: & secūs esse in voluntaria iurisdictione, quæ quidem competat iure speciali, vel priuilegio, vt tandem hac nemo vti valeat extra territorium secundum Roma. in sing. 48. & Curt. junior in d. l. ult. col. 1. ff. de iur. omni. iud. qua n. sententiam Roman. adnotauit ex c. statutum. de præb. in. 6. quo decisum est, Ecclesiastica beneficia, quæ Romani Pontificis collationi, ex eo quòd in curia vacauerant, reserua- ta sunt posse post mensem à die vacationis numerandum, si à Romano Pontifice collata non fuerint, per Episcopos ipsos intra propriam diœcesim habitantes, non extra confecti. Mihi verò vt plurima egregiè placent, quæ Ludo. Rom. vir quidem non vulgaris eruditionis in illo singularium conclusionum opere adnotauit: ita sanè visum est quandoque eūdem authorem aliqua Iurisconsultis, & Romanis Pōtificibus, dum nimis properè festinaret imposuisse, quæ omninò aliena sunt à legislatorum iudicio, & sensu: atque ita præsentiarum ei contigisse suspicor: quippe qui censuram eius adnotationem inuicem probari in d. c. statutum. & deinde falsam fore: quod palam erit, si obseraemas, Episcopum iure ordinario collatorem esse omnium beneficiorum, quæ sint propriæ diœcesis. glo. & omnes in c. quanquam. verb. secūs. de elect. in. 6. traditur in c. cum ven-

rabilis. de excep. l. 1. tit. 16. part. 1. Selua docet late. 2. part. de benef. q. 1. & q. 22. optimus tex in c. nouit. & c. quanto. de his quæ sunt à Prælat. Hęc verò ordinaria Episcoporum potestas per reseruationes Romanorum Pontificum, vel Canonū tollitur, & interim dum viget earum vis suspenditur: sicuti iure manifestum est, Quib⁹ adamussim consideratis apparet in d. c. statutum. nō probari Romani conclusionem. Quia in ea constitutione statutū est, beneficia vacantia in curia post mensem conferri posse à Prælati in propria quidem diœcesi, nō aliena: non ea ratione quòd iurisdictione voluntaria in hac specie competat iure speciali, & priuilegio: sed ad euitandas fraudes quibus Prælati utebantur, constituentes procuratores: qui statim elapso mense in curia, vel loco proximo eidem beneficia conferrent, & Romanorum Pōtificum collationes præuenirent: quæ admodum glo. communiter recepta in d. c. statutum verb. per ipsos. euidenter adnotauit. Et præterea licet in specie. d. c. statutum. collatio beneficiorum competeret Prælati iure speciali, & priuilegio: potius foret priuilegium id extendendum, quàm restringendum: quippe quod Episcopis iure eis antiquitus competenti donaret. glo. in d. c. statutum. verb. numerandum. Præsertim quòd, vt tertiam rationem constituamus, non competit eo casu Episcopis collatio beneficiorum iure speciali, aec priuilegio: sed iure communi, & ordinario cessante, & extincta reseruatione per lapsum mēsis, vt in eo capite apertissimè probatur. Quartò idem tex. iuxta communem interpretationem probat contrariam conclusionem: siquidem secundum omnes speciale inibi statuitur in beneficijs vacantibus in Curia, quòd ea nō possit Episcopus conferre extra propriā diœcesim: cōsequitur ergò in alijs casibus ius commune permittit Episcopis collationem beneficiorum intra alienam diœcesim: modò ea ad ipsos pertineat. Deinde & quintò: si Romani opinio vera esset, Archidiaconi, Abbates, & similes Prælati non possent conferre beneficia extra territorium: cum eis competat collatio iure speciali: quod falsum, & absurdum est: præsertim quòd hi territorium non habeant. Vltimò, Romani sententia maxime falsa foret in casu, quo Episcopis, & dignitatibus iure communi competeret collatio beneficiorum ratione priuilegij dati ab ipso iure perpetuo ipsi dignitati: quia tūc ea collatio iam ordinaria est, & ratione dignitatis, vel officij competit. Quamobrem id habet peculiare, vt omnino minimè sequatur conditio-

nem eius iurisdictionis; quæ speciali hominis privilegio personæ datur: quod in dict. capit. vlti. de off. ord. probatur.

Tertio, principaliter apparet ex hac resolutione, Baldi sententiam, qua probare conati sumus habentem potestatem & delegatam à principe ad exercendum ea, quæ principi specialiter sunt reserua, nequaquam eam alteri posse committere, procedere in eo, cui hæc potestas à principe data sit: nam is eam alteri delegare nequit, etiam quo ad quandam, & certam specialem subdelegationem, secundum omnes, tametsi Deci. in capitulo tertio. columna tertia. de offic. delegat. Præposit. in ca. per venerabilem. qui filij sint legit. §. quod autem. col. 37. & Mart. Laud. in repe. l. primæ. ff. de offic. eius est mandata iurisdictione, subdelegationem in hac specie fieri posse ad certam legitimationem, vel dispensationem: licet generalis subdelegatio fieri non possit. At si ex officio, aut dignitate habeat quis ius exercendi ea, quæ principi supremo iure sunt reserua: quævis id contigerit causa privilegij dati eidem dignitati: tuæ existimo eam potestatem delegari optimo iure posse. Et id deducitur à decisione text. in d. ca. vlt. de offic. ordin. cum ista potestas iam ordinaria sit ex eo, quod ratione dignitatis competit perpetua ipsi, qui eam dignitatem obtinuit, cuiusque in eadē legitimis successoribus: atque ita est intelligenda responsio text. in dicto ca. vltim.

Superest modò & hoc in loco, cum de delegatione causarum tractemus, duo componere Romanorum Pontificum responsa, quæ maximè contraria videtur: nempe text. in c. cum Bertholdus. de re iud. & in c. cum causam. de appella. Horum prius admittit subdelegationem eius, qui delegatus est ab inferiori ordinario, vel legato iudice, qui quidem princeps non sit: posterius autem eam subdelegationem palam improbat, statuens regulam iuris, qua obtentum est, delegatum inferioris à principe non posse subdelegare. idē expressum probat Regia. l. decimanona. tit. quarto. parti. 3. notatur in. l. à iudice. C. de iudic. & in ca. super quæst. §. si verò. de offic. delegat. Et sane receptum est, etiam post litem contestationem delegatum inferioris à principe non posse subdelegare. glo. in d. c. cum causam quam Doct. ibi approbant omnium ferè consensu. & in. d. §. si verò. Iaso. post alios in. d. l. à iudice. Socinus in. l. i. ff. quis & à quo appellandum sit. col. 3. qua tandem supposita conclusione, quidam responderunt text. in. d. c. cum Bertholdus. procedere in legato legati Romani Pontificis: is etenim pro-

pter authoritatem dignitatis subdelegare poterit ad exemplum legati proconsulis, qui subdelegare potest. l. legatus. ff. de off. proconsul. vbi iurisdictione scribit, legatum proconsulis iudicem dare posse: ita etenim affirmatiue legendus est is locus: quod, glo. ibidem innuit: atque ita absque negatione legi in Pandectis Florentinis affirmat Angelus Politianus lib. Miscellaneorum. c. 78. Budæus, Corasius, Euguinarus in. d. l. legatus. Ant. Aug. lib. i. emendat. c. 3. Nebrissenis in lexico iuris civilis. verbo, noni & id palam apparet ex. l. cum prætor. §. is quoque. ff. de iudic. is quoque, inquit Paulus, cui est mandata iurisdictione iudicem dare potest, ut sunt legati proconsulum, idcirco parè constituentes legatum legati Romani Pontificis legato proconsulis existimarunt, cum posse subdelegare Bal. in. l. à iudice. C. de iudic. Angel. in. d. l. cum prætor. §. i. Pan. in. c. cum Bertholdus. nu. 22. quorum opinionem asserit communem esse Fel. in. d. c. super quæst. nu. 17. Sed hæc interpretatio, nec conuenit text. in. d. c. cum Bertholdus. nec vera est. Primum etenim constat legatum Apostolicæ sedis, cuius meminit text. in. d. c. cum Bertholdus. non fuisse legatum de latere: de quo Bal. Angel. & Fel. prædicta constituere conclusionem. Vnde manifeste fallitur Brunellus, dum in tract. de legato. conclusi. 10. tradit text. in. d. c. cum Bertholdus. procedere in legato de latere: atque inibi de eo tractari. deinde falsum est, quod delegatus legati etiam de latere similis sit legato proconsulis. Qui quidem proconsulis legatus eius ferè vicaria utebatur potestate, quam & si à proconsule acciperet, à lege tamen eam habebat ex nominatione proconsulis: & idcirco iudex ordinarius dici potuit: sicuti de vicario Episcopi superius adnotatum est. Idem profectò constat, si quidem legatus proconsulis constituebatur ad cognitionem omnium causarum: in vniuersum totius provincie: atque idcirco eiusdem legati officium, inter alia Romanæ reipublice munera publica connumeratur: quo fit nihil aliud esse, quod is subdelegare possit: nam delegatus ad vniuersitatem causarum subdelegare potest vnam, aut alteram causam, secundum glo. in. d. l. legatus. & in. d. c. cum causam. & in. d. ca. super quæstionum. §. si verò. quas Doct. communiter sequuntur Ias. in. l. à iudice. nu. 8. C. de iudic. Fel. in. d. c. super quæst. nu. 17. fatentur eam communem esse opinionem Purpur. in. l. more. nu. 98. ff. de iurisdictione. omni. iudi. & inibi Cur. Iunior. nu. 67. licet ipse & Deci. in. d. c. cum causam. de appell. contentur contraria in hoc tutari sententiam: quod

modo non disputo: sat etenim est non esse parē delegatum legati etiam Cardinalis legato proconsulis: inter quos maximū verē discrimen est, & iure ipso palam constituitur. Est tamen ad interpretationem. d. l. legatus observandum, quod regulariter maxima inest differentia inter hęc duo: mandare iurisdictionem, & dare iudicem. Nam mandare iurisdictionem iudex dicitur, qui iurisdictionem suam omnem, vel speciem aliquam delegat, & generali causarum cognitioni aliquem præponit ipsius loco: dare autem iudicem est, alicui vnam, aut alteram causam committere, aut delegare ex his quidem causis, quæ suberant cognitioni delegantis, probaturque discrimen illud in l. i. §. vlt. cum. l. sequen. ff. quis & à quo app. sit vbi Soci. hoc adnotavit colum. §. optimus text. in dict. l. cum prætor. §. 1. & in dict. l. legatus. glos. in l. i. §. qui mandatam. ff. de off. eius cui est mandat. iurif. l. à iudice. C. de iudic. l. sæpe. in fin. & l. seq. ff. de off. præsid. Nec tamen inficior quādoque ex subiecta materia verba supradiçta confundi. quod apparet ex l. vlti. ad finem. C. vbi & apud quos l. i. in princip. ad finem. ff. de offi. eius. & l. placet. C. de iudic. Tandem fit, vt cum potissimum differat legatus proconsulis à delegato legati etiam à latere Romani Pontificis destinati, nequaquam huic delegato legati liceat subdelegare: quemadmodum asseuerant Alberi. Paul. & Iafon in dict. l. à iudice. Roma. in l. & quia. ff. de iurif. omni. iudi. Collecta. in dict. capi. cum Bertholdus. Archid. Ioan. And. Anchar. Domi. & Fran. in cap. 2. de off. leg. in. 6. Dec. in cap. si pro debilitate. col. 3. de off. de leg. vbi testatur, hanc opinionē communem esse: atque dubio procul quidquid Fel. dixerit, hęc posterior sententia frequentiori Doçto. consensu recepta est, & iure verior: tametsi Alexan. in l. more. ff. de iurif. omni. iudi. nume. octauo. & Franc. in dict. cap. cum causam. quest. 8. de appellat. Bald. & Angel. sequuti, priorem existiment iure probatissimam esse. Quibus minimē patrocinatur text. in ca. secundo. de offic. leg. nam li-

cet ex eo pares censeantur proconsules, & legati Cardinales: non sic pares iudicandi sunt legati proconsulum, & delegati legatorum Cardinalium. Quamobrem aliter componenda sunt prædicta decretalium responsa.

Et profecò quibusdam visum est text. in dict. cap. cum Bertholdus. ex eo procedere, quod delegatus inferioris à principe possit articulū causæ, & si non totā causam delegare. scribit etenim Inno. in dict. cap. cum Bertholdus. posse delegatum inferioris à principe subdelegare articulū causæ, qui tamen iurisdictionem non requirat: qualis est simplex examinatio testium: idem probant inibi Anchar. in Heri. & Panor. numero de cimonono. idem Ancha. in Clem. 1. nume. 4. de offic. delegat. quorum opinio communis est secundum Felin. in dict. cap. cum Bertholdus. vbi delegatus non tantum subdelegauit articulum causæ absque iurisdictionis exercitio, sed & totā ipsam causam: quod colligitur ex illis verbis: præfatis Abbatibus committentibus alijs vices suas, ipsi subdelegati testes super prædicto articulo ceperunt: à quibus dictus clericus vocem ad nos appellationis emisit. Qua quidem oratione manifestum fit, delegatos articulū sibi commissum, & totum subdelegasse: alioqui à subdelegatis appellandum foret ad delegantem, non ad Romanum Pontificem. Quod si hęc vera sunt, quemadmodum apertissimi iuris esse censeo ex ca. supra questionum. §. porro. de offic. delegat. certissimum erit, minimē posse admitti prædictam interpretationem. ideo forsitan magis expeditum erit, subdelegationem, cuius mentio fit in dict. c. cum Bertholdus. nullam fuisse, nec iure potuisse fieri: & tamen de hoc in ea Decretali tractatum non est, vel ex eo, quod litigantes hanc disceptionem omiserint: aut tandē quia iam ad curiā Romanam causā delata, parum intererat de hac re tractare: imò potius oportebat de iure, & meritis, ac iustitia causæ agere. quod glo. in d. c. cum Bertholdus. & in dict. c. cum causam. insinuat: ac sensit Cardi. post alios in eo. c. cum Bertholdus.

F I N I S.

DIDACI COVARRUVIAS ALEYVA TOLETANI,

EPISCOPI SEGOVIENSIS, SUPREMIQUE

HISPANIARVM SENATVS PRÆSIDIS MERITIS-

SIMI, VARIARVM EX IVRE PON-

tificio, Regio, & Cæsareo Resolutionum,

Liber Quartus.

Ex Capite Sequenti.

C A P. I.

S Y M M A R I V M.

- 1 **R**OMÆ in tribus rusticis, & urbanas triginta quinque olim diuisa fuit.
- 2 Titi Lini locus ex Plinio, ac rursus Plinius ex Macrobio expenditur.
- 3 Quæ nomina Romanæ tribus olim habuerint?
- 4 Valerij Maximi, & T. Lini historia quedam tractatur obiter.
- 5 Quæ fuerit prærogatiua tribus?
- 6 Athenæ quot tribus habuerint? & eorum nomina ex Græcis authoribus.
- 7 Quod ius liberti apud Romanos ex manumissione habuerint, & de latinis, ac de iureiuratis libertis.
- 8 Liberti olim in tribu Romana censebantur: in ea que suffragium ferebant.
- 9 Legatum tesseræ explicatur.
- 10 Quam utilitatem liberto attulerit tribus legatum apud Scauolam?
- 11 Ius Italicum quid sit apud Iurisconsultos?
- 12 Intellectus ad l. Titia Scio. & ad l. morsuo boue. §. primo. ff. de legat. secundo.
- 13 Viri clarissimi qui dicantur.
- 14 Hæres ex testamento ad factum obligatus, cogitur præcise facere.

DATRONVS LIBERTO statim tribum emi petierat, libertus diu moram ab herede patroni passus est, & decedens heredem reliquit clarissimum virum. Quæsitum est, an tribus æstimatio hæredi eius debeatur? respondi, deberi, idem quæsi, an & cotinoda, & principales liberalitates, quas libertus ex eadem tribu vsque in diem mortis suæ consequuturus fuisset, si ei ea tribus secundum voluntatem patroni sui tunc comparata esset, an verò vsuræ æstimationis hæredi eius debeantur? respondi, quicquid ipse consequuturus esset, id ad hæredem suum transmittere. Hæc Sæuola libr. 17. digestorum. & capit. 35. de legat. 3.

Et sanè cum patronus voluerit, ipsius impensa eius libertum in aliquam tribu Romæ adscribi: vnde multa comoda ex publicis largitionibus, & Cæsarum liberalitatibus consequuturus foret: nec hæres patroni hoc fuerit exequutus, mortuusque sit libertus relicto hærede, qui vir clarissimus erat, & in tribu censebatur, minimeque indigeret emptione tribus: Accursius, & alij non satis intellexere, quid in hoc responsio Sæuola docuerit. Qua ratione, licet breuius posset compedio quodam huius loci interpretatio explicari, nos tamen conabimur de Romanis tribubus, aliquot hoc in loco adnotare, quo expeditius Iurisconsulti, & veteres Historici, à quibus non raro mentio fit alicuius Romanæ tribus, planè itelligi valeant.

Fuere autem Romanæ tribus numero triginta quinque, ex Ciceroe contra Rullum, & Philippica. 6. & in. 3. in Verrem actione, atque illic Tom. j. Var. Reso. Hhh 4 Aseo

Quot, & quæ fuerint olim

ROMÆ TRIBVS: ET

Scauolæ Iurisconsulti responsum delegato tribus, quo in sensu sit accipiendum.

Asconio Prædiano. T. In iuo. libr. primo. & libr. 6. item libro trigesimo tertio. ac rursus libr. quinto decadis. 5. & Plutarcho in Gracchis. Siquidem Romanus ager primū & diuisus est sub Rege Romulo in partes tres, quæ tribus ea ratione appellatæ fuere, quòd tres essent: Tatiensis, Ramnensis, & Luceres: authore. M. Varrone libr. quarto. de lingua latina. idem scripsere Dionysius. libro secundo. de antiq. & Plutarchus in Romulo. Ex quibus & illud constat, quamlibet ex his partem in alias decem, quæ curiæ dicerentur, diuisam fuisse. Huic nominis rationi accedit, & Columella libr. 5. ca. 1. quo in loco, inquit, sicuti tribus dictæ primum à partibus populi tripartito diuisi, quæ tamen nunc multiplicata præstium nomen possident. idem Asconius obseruauit, qui tamen falso existimat, tribus Romanas à raptis Sabinis nomina accepisse: cum hoc non de tribubus, sed de curijs Liuius libr. primo scripserit, & ne hoc quidem placuerit Plutarcho in Romulo. Seruio tamen in octauum Æneidos placuit, curijs data fuisse nomina triginta Sabinarum, quibus iam cauis interuenientibus pax facta fuerit: sed & tribus tributo dādo nomen accepisse idem Liuius tradidit illud adiciens, Romulum sanè in triginta curias populū Romanū diuisisse: quod & Pomponius Iuriconsultus reuulit in. l. 2. ff. de origi. iur. vt obiter mires, Festum, & Budæum scripsisse, Romæ fuisse triginta quinque tribus, quæ & curiæ dictæ fuerint. quum tribus à curia maxime differret, essetque curia apud Romanos decima tribus pars ex Romuli diuisione, qui tres tribus constituit, & earum quamlibet in decem curias diuisit, quas Græcè dici *κωαρρας*, auctor est Dionysius in. d. libro. 2. aut *κωαρρας*, vt asseuerat Appianus libr. 3. de bellis ciuilibus. tamen apud Græcos *κωαρρας* tertia tribus pars esset: quod & Homeri interpretes adnotauit Iliad. lib. 6. Cicero tamen lib. 2. de officijs: quos Græci *κωαρρας*, id est vicos dixere, curias esse censet: ita enim de Cimonem, qui à vico Lacia Laciades dicebatur, scripsit: Theophrastus quidem scribit, Cimonem Athenis, etiam in suos curiales Laciadas hospitalem fuisse. Ita enim instituisse, vt omnia præberentur, quicumque Laciades in villam suam diuertisset. Hæc Cicero. ea fortassis ratione, quòd ex Herodoto. in Terpichore olim quælibet tribus Atheniensis ex decem vicis, qui *κωαρρας* dicebantur, constaret: sicut & Romana ex curijs decem. Demum Seruius Tullius urbem in quatuor tribus diuisit, pagos autem rusticorum in triginta & vnam: quod idem Halicarnassæus libr. 4. optimè tradi-

dit asseuerans à locis quatuor vrbanas tribus dictas esse Platinam, Suburrānam, Collinā, & Esquillinam: quorum hominum M. Varro, Titus Liuius, & alij meminere. Reliquas verò tribus præter has quatuor vrbanas, extra Romā in pagis fuisse. M. Varro sentire videretur adnotare Petro Victorio libro decimo sexto. Variarum lecti. capitulo vigesimo quarto. sed & Liuius libro nono, inquit. Quintus Fabius simul concordia causa, simul ne humiliorum in manu comitia essent, & omnem forensē turbam excretam in quatuor tribus coniecit, vrbanasque eas appellauit. Hæc Liuius, non quòd tunc primū habuerint initium quatuor vrbane tribus, quæ ex eodem auctore libro primo. à Seru. Tullio fuerant institutæ, sed quòd reliquæ tribus essent rusticae, & laudatissimæ eorum, qui rura colebant. quod Plinius libro decimo octauo. capitulo tertio. probat dum inquit, iam distinctio, honorisque ciuitatis ipsius non aliundè erat. Rusticæ tribus laudatissimæ eorum, qui rura haberent. Vrbane verò, in qua transferri indignitas esset, desiderii probro. Itaque quatuor solæ erant à partibus vrbium in quibus habitabant. Suburrana, Pallatina, Collina, Esquillina. Nundinis urbem reuiscabant, & ideo comitia nundinis haberi non licebat, ne plebs rustica auocaretur. Hæc Plinius. cuius locum obiter expendat lector ex Macrobio libro primo Saturn. capitulo decimo sexto. fortassis enim legendum erit. Et ideo comitia nisi nundinis haberi non licebat, ne plebs rustica auocaretur. Etenim si comitia fieri possent internundinis, rustica plebs extrordinem auocaretur: quod Plinius negat. Rursus ex eodem Macrobio forsitan videbitur, nihil fore immutandum, ne rustici auocarentur à legibus recipiendis, quæ trinundino dabantur, vtque ipsi facultas foret componendi lites, aut denique transigendi. quod explicat Alexandr. ab Alexand. libro quarto. dier. genial. capitulo tertio. Adhuc tamen lectioni quam nos aduersus vulgò receptam obseruauimus patrocinantur ipse Macrobius Halicarnass. libro septimo. & Columella in præfatione de re rustica. * Denique nihil temere mutandum esse censeo: sed diligenter obseruandum quod Gruchius, Sigonius, & Paulus Manutius hac de re adnotarūt. * Ex his verò, quæ de tribus Romanis adnotauimus, intelliges quæ de censorsibus scribit Liuius libro quinto decad. quinta. Hoc, inquit, cum ita seruatū esset, negabat Claudius suffragij lationem iniussu populi censorem cuiquam homini,

mini, nēdum ordini vniverſo adimere poſſe. Ne que eam ſi tribu mouere poſſet, quod ſit nihil aliud, quā mutare iubere tribum, ideo omnibus quinque, & triginta tribubus emouere poſſe, id eſt ciuitatem, libertatemque eripere, non vbi cenſeatur finire, ſed cenſu excludere. Non ita later, eundem Liuium libr. ſecundo, memorie prodidiſſe conſulibus Ap. Claudio, & P. Seruilio Romæ tribus vnā, & triginta factas fuiſſe, & libr. ſexto. anno ferme tertio poſt Romam à Gallis captam tribus quatuor ex nouis ciuibus additas, eaſque trigintaquinque tribuum numerum explicuiſſe. Porius tamen ſequor Dionyſium, ex quo à Seru. Tullio Romam in quatuor tribus urbanas, agrum verò Romanum in vnā, & triginta ruſticas diuiſum fuiſſe, ſuperius adnotaui. Quod ſi quis ſequi malit Liuij ſententiam, non admodum refragabor, modò ſit illud ex omnibus ferè authoribus conſtitutiſſimum, Romanam urbem in quinque & triginta tribus olim diuiſam fuiſſe, quarum quatuor urbanæ, reliquæ omnes ruſticæ cenſerentur, nec numerum maiorem vnquam apud probatæ fidei authores legi. Nam quod idem Liuius poſtquam libro ſexto, dixerat, trigintaquinque tribus eo tempore fuiſſe hoc numero expletas libr. ſeptimo, duas, libro octauo, duas, libr. nono, duas libr. decimo, duas. & Lucius Florus in epitome libr. decimonono. duas tribus additas eſſe commemorant; ipſe interpretaret, has tribus iam equidem veteres, ciuibus, & tribulibus auctas fuiſſe, vel ex ruſticis pagis in urbem tranſlatas: alioqui plures eſſent Romæ tribus, quā triginta quinque: quod Liuius, Cicero, & alijs probatiſſimis authoribus admodum repugnat: tamen ſi Lælius Taurelius de militijs ex caſu, exiſtimet, urbem Romam in tribus diuiſam eſſe, initio quidem vnā, & triginta, deinde & ſupra quadraginta ex ſecundo, & ſexto, nec non ſeptimo, nono ac decimo Titi Liuij libris, cuius demum ætate ad quinque & triginta redactæ eſſet: vt primo eius libro in actis Seruij Tullij Regis proditum eſt. Vbi que etenim Liuius ſubindicat, Romam eius ætate, & multò prius, nempe à Tertio anno poſt urbem captam à Gallis in triginta quinque tribus tantum diuiſam fuiſſe: quod ex libr. trigimo tertio conſtat. Nam L. Furio Purpureone, & M. Claudio Marcello conſulibus, bello Macedonico cum Philippo anno ab urbe condita Quingentiſimo Quinquageſimo octauo, ea, inquit, Rogatio in Capitolio ad plebem lata eſt, omnes quinque, & triginta tribus vti rogatæ inſerant.

idem libro. primo. ſenſit, poſt expletum numerum tribuum trigintaquinque, ad eius ætatem nullam in numero iſto mutationem contigiſſe. Quod ex Cicerone, & Pædiano itidem probatur: & quia nomina tribuum, quorum * Liuius vbi que meminit, ad trigintaquinque & triginta veteres tribus comuni Doctiſſimorum hominum opinione referantur. * Sed & Lucius Florus libro nono. commemorat, tunc adiectas fuiſſe tribus Velinam, & Eſquilinam: cum authoribus Varrone, & Dionyſio, multò antè initium habuerit Eſquilina tribus. Qua ratione patet, has duas tribus adiectas eſſe: non quod tunc initium habuerint, ſed quod nouis fuerint ciuibus auctæ: quo in ſenſu, & quæ Liuius poſt librum ſextum ſcripſit accipienda fore exiſtimaueram priuſquam opus elegans Nicolai Gruchij de comitijs legiſſem: is etenim libro ſecundo. validis profectò coniecturis cenſet, apud Liuium libro ſecundo. legendum eſſe: tribus vnā, & viginti. Rurſus apud eundem libr. ſexto, viginti quinque. non trigintaquinque, ex Dionyſio libro ſeptimo. M. Coriolani iudicio, qui aſſeuerat eo tempore vnā & viginti tribus tantum Romæ fuiſſe. qua ratione obſeruata omnia conuenire videntur, quæ de tribuum numero à veteribus authoribus traduntur: præter Dionyſij locum: etenim is author libro quarto Venonio accedit, qui, vt ipſe interpretor, ſcripſerat, à Seruio Tullio agrum Romanum diuiſum fuiſſe in vnā, & triginta tribus: quibus quatuor urbanæ adiectæ trigintaquinque tribus efficiunt. Cenſet enim Gruchius, vel ſibi parum conſtare Dionyſium, vel locum illum in numeris corruptum eſſe: atque ita emendandum, vt probet, à Seruio Tullio conſtitutas fuiſſe viginti tribus urbanas, & ruſticas: vel vt ipſe opinor, agrum ab eo diuiſum in ſexdecim tribus: quibus adnumeratæ urbanæ, & Claudia tribus efficiunt numerum vnus, & viginti. Sed etſi hæc vera ſunt apud Florum libro. 19. non eſt legendum: Eſquilina, quia olim vetus erat ex urbanis quatuor: ſed Sapina, vt cenſet Gruchius: vel Veruria, aut Mentina, ſiue Menenia, quod mihi magis aridet. * Forſan Mentina, ſiue Menenia ex Ciceronis Epistoſis. * Ex quibus lector expendere poterit, quid hac in re ſit magis veritati conſonum. Sunt etenim multa apud Liuium, Dionyſium, ac Florum mutanda. Sed & Diodorus Siculus lib. 19. omnino ſentit, & Falerianam, & Ofentinam tribus eo anno his, quæ prius Romæ erant, additas fuiſſe. * Sed, vt conſtet, quæ

incerta hac in re omnia sint, obseruandum erit,
 Appianum libro primo. de bellis ciuilibus. scri-
 pisse, bello Marfico maxime vigente, Italos fe-
 re omnes à senatu ciuitate donatos, ex hisque
 nouis ciuibus decē tribus trigintaquinque adie-
 ctas fuisse, vt tandem numerus tribuum fuerit
 quadraginta & quinque. Sed Velleius Patercu-
 lus libro secundo. eandem rem tractans scribit,
 nouos ciues in octo tribus ex veteribus selectas
 adscriptos fuisse, vt suffragium ferrēt, ne tamen
 potentia eorum & multitudo, veterum ciuium
 dignitatem frangeret, plusquam possent recepti
 in beneficium, quam auctores beneficij. Cinna
 in omnibus tribubus eos se distributurū pollici-
 rus est. Hęc Paterculus. Ex quo & Epitome Liuij
 libro octuagesimo. & 84. Socios omnes, quibus
 Romana ciuitas data fuit, in omnes veteres tri-
 bus distributos fuisse, (suspiciatur Carol. Sigonius
 in libro tertio. de antiquo iure Italię. capitu. pri-
 mo. & 3. Dion vero libro quadragesimo quarto.
 tradit, tribum quādam ex veteribus Iuliam à Se-
 natu in honorem Iulij Cęsarıs appellatam fuisse.
 * Idem in Flauię & Vlpie tribuum nominibus
 in honorem Vespasiani, & Traiani factum fuisse
 scribit idem Sigonius libro primo. De iure ci-
 uita. Roma. capitulo tertio. & id adnotari posse
 ex Dionis loco scribit Onuphrius in ciuitate Ro-
 mana pagina. 540. * Ex quibus illud constat, tri-
 bus veteres ex omniū testimonio triginta quin-
 que fuisse ex Ciceronis, Liuijque ætatem, qua-
 rum nomina ex Liuijo, Cicerone, Varrone, Lu-
 cio Floro, & alijs autoribus, quorum paulo antè
 mentionem fecimus, constare videntur, licet de
 vna, & altera sit controuersia. Aliavero nomina,
 quę ex inscriptionibus, & quorundam testimo-
 nio traduntur diligenter, & erud. te ab Honofrio
 Panuino, vel ad veteres tribus, quarum nomina
 mutata fuere in principum, aut gentis alicuius
 fauorem, vel ad eas, quę triginta quinque veteri-
 bus additę fuerunt, pertinere videntur. Qua in
 re nihil, quod certum sit asseuerare possum. Ha-
 buere & apud Romanos curię propria nomina.
 Nam & curię Tifete: item Tutie, Fociensis, Vel-
 liensıs, & Velitie meminit Felleus Pompeius, &
 Faucie Liuius lib. 9.

Tribus verò Romanę proprię quędam apud
 auctores nomina habuere, quę hoc in loco libe-
 rissimè adscribam existimans, illud obseruatio-
 ne dignū esse, quod Asconius tradit. 2. in Verrē
 actione. Moris, inquit, fuit cum aliquis ciuis Ro-
 manus ostendendus esset, significaretur aut præ
 nomine suo, aut à nomine, aut à cognomine,

aut à cognatione, aut à tribu, in qua censebatur,
 aut à curia, aut à censura, aut si erat Senator, e-
 ques Romanus à curia sua. Sic alibi ait. L. Clau-
 diū Palatina. Hactenus Asconius. His adstipula-
 tur Quintilianus lib. 7. c. 4. Propria liberi, quę ne-
 mo habet nisi liber, prænomen, cognomen, no-
 men, tribum habet hæc addidit. His senē verbis
 Quintilianus ferè idē cum Pædiano tractat, quę
 longius ipse persequar, siquidē Alexander ab A-
 lexandris. lib. 1. dier. genial. c. decimo septimo. vir
 alioqui diligentissimus non satis diligenter rem
 istam mihi indagasse videtur: qua ratione & Vo-
 laterranus notari poterit. lib. 6. cap. 1. Diligenter
 tamen rem istam expendisse mihi videtur Pau-
 lus Manutius in Ciceronis familiares Epistolas;
 cuius adnotationes ingenuè fateor, anno vno
 post quam hæc scripseram me primū legisse.

Æmilia tribus. Huius meminere Liuius libro
 octauo. decad. 4. & Cicero ad Atticum. Epistol.
 29. Basilicam habeo, non villam, frequentia For-
 mianorum. At quam partem Basilicę? tribum
 Æmiliam, sed omitto vulgus.

Aniensis tribus. cuius meminere. T. Liuius
 libr. vltim. decad. 1. & libro quarto. decad. tertia.
 dum scribit. Eo die cū fors prærogatiuę ante iu-
 niorum exisset: admonuit etenim diligentissima
 obseruatione Antonius Augustinus Herdēsis E-
 piscopus legendum esse. Eo die, cum fors præ-
 rogatiuę Anien. Juniorum exisset. L. Florus in
 Epitome. libro decimo. Cicero pro Plancio, &
 ais, inquit, prioribus comitijs Anicēsem à Plotio:
 idem Cicero libr. Episto. fami. 8. Epistol. 8. L. At-
 teius. L. F. Ant. Capito. id est. ex tribu Anienfi.
 rursus illic. L. Attilius. L. F. An. Capito. quo in lo-
 co. miserè se torquent Rutilius, & Camerarius.
 Extat inscriptio apud Vuolphangum Lazium. li-
 bro quinto. de Roma. repub. capitulo. 22. cuius
 initium est.

M. VIVIVS. C. F. Anienfi.

Et capit. sequenti altera.

TER. EX OMNVS. TER. F. AN. VER.
 MIL. LEG. XVI. AN. XL. STIP.
 XVI. H. S. E. AVRELIVS. D. S. P.

Collina tribus constat ex testimonio. M. Var-
 ronıs lib. 4. de lingua Lat. Plinij. libro. 18. capit.
 3. Dionysij libro. 4. Roma. antiqui. L. Flori. in E-
 pitome. libro. 20.

Cornelia tribus. Cuius mentio extat apud. T.
 Liuium lib. 8. decad. 4. & Marmoreā inscriptio-
 nem, quę Mathelicę apud Italos legitur, eiusque
 mentio fit in eo libro, qui de inscriptionibus his
 Fuggerorum impensis typis est traditus.

C. A R I O.

Libri quarti, Caput. I.

859

C. ARIO. C. F. COR.
CLEMENTI. MILI-
TI. IX. COH. PRÆT.

Reliqua eiusdem inscriptionis Milla facimus, ne præter nostrum institutum in his plus æquo immoremur. Caius igitur Arius cuius Romanus significatur à prænomine, à nomine familiæ, à patris prænomine, & à tribu, atque cognomine, & aliis, quæ quis poterit ex eadem inscriptione facillime adnotare, præsertim observavit, eum fuisse ex tribu Cornelia.

Claudia tribus ex Liviò, qui libro. 2. de Ap. Claudio inquit. Nã Ap. Clavius, cui postea Appio Claudio fuit Romæ cognomen, cùm pacis ipse auctor à turbatoribus belli premeretur, nec pat factioni esset, ab Regillo magnâ clientum comitatus manu Romam transfugit. His civitas data, agerque trans Anienem, vetus Claudia tribus, additis postea novis tribulibus, qui ex eo agro venirent, appellata. Dionysius libr. 5. de eodem Claudio. Senatus, populuscque ipsum in Partitios adlegit, partemque urbis ei concecit quantum voluisset, ut domos sibi, & suis ædificaret: agrumque ei adicere ex publico inter Fidenas, & Pincetiam ut illum sorte inter suos divideret, ex quibus postea tribus facta est, quæ adhuc hæc græte Claudia vocatur. Hæc Halicarnassæus, Virgilius libr. 7. Æneidos.

Eccè Sabiuorum præco de sanguine, Magnum, Agmen agens Clausus, magnique ipse agminis instar. Claudia nunc à quo diffunditur & tribus, & gens.

Crustumina tribus, aut Clustumina: nam & per L. legitur. Huius meminit Cicero in oratione pro Plancio. qui cū Crustumina idem pro L. Cornelio Balbo. Obiectum est etiam, quod in tribum Crustumina pervenerit. Titus Livius libr. 1. decad. 5. permissu, inquit, omnium ira locutus fertur Sp. Ligustinus tribus Crustumina. Ex eodem inscriptionum libro constat, Interamnaz in platea extare marmoream inscriptionem, cuius hoc sit initium.

A. POMPEIO. L. F. CLV.

Esquilina tribus ex Varrone libr. 4. de ling. latina. Liviò libr. 5. decad. 5. Dionysio libr. 4. Plinio libr. 13. capit. 3. L. Floro in egipto. libr. 19. & Sexto Pompeio. qui & plerunque aliarum meminit.

Falerina tribus apud Liviū libr. 9. & duæ Romæ additæ tribus, Vrentina, & Falerina. idem. L. Florus tradidit. post Diodorum Siculum libr. 19. sic apud Iosephum libr. 13. de antiquit. cap. 17. C. Sempronij. C. F. Falerina. mentio fit expressim. apud Vuolphangum Lazium libr. 5. de Roma. re

pub. capit. decimo. extat inscriptio ex Neapoli, cuius est initium.

L. BONVS. L. F. FAL. CELER.

Fabia tribus. Ex Horatio libr. primo. Episto. 6. ad Nurnicium.

Hic multam in Fabia valet, ille Velina.

Suetonius in Augusto capitu. 40. Fabianis, & Scaptiensibus tribulibus suis die comitorum, ne quid à quoquam candidato desideraret, singula millia numum asse diuidebat. Extat apud Vuolphangum Lazium libr. 9. de repub. Rom. ca. 5. in scriptio quædam ex Austria, cuius est initium.

C. IVLIVS. C. F. FAB. ANTIO-
CHVS.

Galeria tribus. cuius meminit Plinius libro. 7. capitu. 49. de vitæ spatijs scribens. Vnus centum quadraginta. M. Mutius. M. F. Galeria, Fœlix. ira etenim legendum est, quanuis vulgò legatur Galerius. Huius tribus frequētissima extat mentio in marmoreis inscriptionibus. Apud nouã Carthaginem.

GN. CORNELIVS. L. F. GAL.
CINNA. IIVIR MVRVM
LONG. P. CII. EX. D. D. FF. I. Q. P.
Tarraconz in Hispania citeriori.

Q. CÆCILIO GAL. RVFINO.

Q. CÆCILII VALERIANI. F.
SAGVNTINO OBLEGATIO-
NEM. QVA GRATVITA APVD
MAXIMVM PRINCIP. HA-
DRIANVM AVG. ROMÆ FVN-
CTVS EST. P. H. C.

Lemonia tribus apud Ciceronem in oratione pro Plancio. Quid Plancio cum Lemonia? idè in Philip. 9. & cum Ser. Sulpicius. Q. F. Lemonia Rufus ita de repub. meritis sit. & apud Vuolphangum Lazium libr. sexto. de Roma. republi. capit. primo. extat inscriptio ex Auxino Italiæ, cuius est initium.

L. PRÆSENTINOLEM. PÆSTO.

Mætia tribus, aut Mætia, siue Metia ex Cicerone ad Atticum Episto. 84. libr. quarto. tribus, inquit, habet Pontinam, Velinam, Mætiam, pugnatur acriter. Liviū libr. octavo. tribus propter hos additæ Mætia, & Scaptia. Est & Carualli à Genua ad Mediolanum inscriptio, cuius initium tantum adscribam.

Q. ATTIO. T. F. MÆC. PRISCO.

Narniensis tribus. cuius meminere Cicero in oratione contra Rullum. ab Otriculana utque ad Narniensem nomina vestra proponat. Liviū libr. 6.

libro. 6. & L. Florus in epitome. quibus in locis legitur Arniensis, pro Narniensis. Vt quidam existimant: vulgarem tamen lectionem probant Onuphrius, & Sigonius ex veteribus inscriptionibus, & ex Arno Tusciae amne, quae quidem lectio & mihi potius placet.

Orticulana tribus apud Ciceronem in dicta oratione contra Rullum, ab Orticulana ad Narniensem.

Ofentina tribus, quae & Vsentina, & Ousentina: cuius meminere Liuius libr. 9. & L. Florus in epitome. tribus duae additae Romae Vsentina, & Falerina. & Diodorus Siculus lib. 19. Extat Martorea inscriptio, cuius meminit Alciat. in Cornelium Tacitum libr. 16. ex Agro Comensi.

L. CALPURNIVS. L. F. OVFFA-
BATVS.

Item Comi in Aede sanctae Fidelis.

P. ATILII. P. F. OVF. SEPTI-
TIANI.

Palatina tribus: cuius. M. Varro libr. 4. Plinius libr. 18. cap. 3. L. Florus in epitome libr. 20. Cicerone. 3. in Verrem actione. & Asconius Pædianus in. 2. meminere. Extat inscriptio Tarracoenae.

C. MARIO. C. F. PAL. VERO
GERVNDENSI. omnibus Honoribus
functo Flam. Prou. Hispan. Citer.
Illic. & altera.

L. NUMISSIO. L. F. PAL. MON-
TANO Tarracoenem, Omnibus honori-
bus in rep. Sua functo Flam. P. H. C.

Papyria tribus: ex Sexto Pompeio, & T. Liuius libr. octauo. tribus omnes praeter Polliam antiquant legem. Polliae sententia fuit, puberes verberatos necari, coniuges, liberosque sub corona lege belli venire: memoriamque eius irae Tusculanis in poenae tam atrocis authores mansisse ad patrum aetatem constat, nec quenquam ex Pollia tribu candidatum. Papyriam ferre solitum. Haec Liuius. Sed & Martorea inscriptio apud Astigim huius tribus meminit.

T. DOMITIVS. T. F. PAP. CLE-
MENS.

Sed & aliae inscriptiones illic leguntur, in quibus huius tribus mentio fit non semel.

Pollia tribus, ex Liuius libr. octauo. proximè citato. & Valerio Maximo lib. nono. capitul. 10. qui

de Tusculanis idem quod Liuius scribens, quam ob causam, inquit, Popilia tribus, in qua plurimum postea Tusculani in ciuitatem recepti potuerunt, neminem vnquam candidatum Polliae tribus fecit magistratum ex quo loco duo libenter obseruabimus. T. Liuius Papyriae tribus meminisse in ea re commemoranda, in qua Valerius Maximus Popiliae meminerit. Item Latinos, aliosque Italiae populos in ciuitatem Romanam receptos, in aliquam ex Romanis tribus adiectos, conscriptosque fuisse. Sic Formiani in Aemiliam tribum ex Cicerone ad Atticum Episto. 29. T. Liuius libro octauo. decad. 4. quo in loco inquit, rogatio perlata est, vt in Aemilia tribu Forminiani, & Fundani, in Cornelia Arpinates ferrent.

Popilia tribus apud Valerium Maximum in dicto capit. decimo. & Ciceronem Episto. octaua. libro octauo Epistolarum famil.

C. SCRIBONIVS. C. F. POP. CVRIO.

Pontina, siue Pomptina tribus ex Cicerone ad Atticum Epistol. 84. tribus habet Pontinam, Velinam, Mæciam. pugnatur acriter. idem Cicerone in dict. Epistol. 8. L. Iulius. L. F. Pom. Liuius item libr. 7. Eodem anno duae tribus Pontina, & Publicia additae. Extat & inscriptio in Saltu Mariano, quam, quia elegans est, integrè subiiciam.

C. SVBERIVS. C. F. POMPT.
CALENVS. QVI OCVLOS AB
OCCIDENTE ITALIA AVER-
TENS CVM MVLTIS AMICIS
TRANQVILLITATEM EXPE-
TENTIB. HISPANIAM VENI:
VBI SÆVISSIMO COORTO
BELLO MORTEM CVM VITA
COMMVTAVI. VOS FILII IN
VIV. PARENT. PIENISS. IN
MORTVVM PIENITIORES PA-
TERN. CINERES EX HISP. EX-
PORTATE, COMMVNIQVE SE-
PVLCH. CONDITE, QVO AVI-
TIS CINERIBVS IMMIXTI SA-
CRO GAUDEANT ANNIVER-
SARIO PARENTARI.

Publicia tribus, cuius meminit Liuius libr. 7. extat, & de ea Martorea inscriptio Romae, quae traditur à Marliano libr. 5. antiq. Roma. capi. 6. quae quidem significat sepulchrum. C. Cestij septemviri Epulonū, ad portam Hostiensē mœnibus vrbis inclusa.

C. CE-

C. CESTIVS. L. F. POB. EPVLO.
Pr. Tri. Pl. VII. Vir Epuloaum.

Est & altera inscriptio Tergesti in Histria, cuius meminit Vuolphangus Lazius libro quinto. de Rom. rep. capit. octauo.

Q. PETRONIVS. C. F. PVB. MO-
DESTVS.

Pupinia tribus, ex Sexto Pompeio, & Alexandro ab Alexandris.

Quirina tribus apud Ciceronem libro octauo Epistol. famil. Epistol. octaua. C. Septimius. T. F. Quirina idem Cicero in oratione. pro. P. Quintio inquit. L. Albius Sex. F. Quirina. quo in loco falso legitur Quirinas. Extat & Marmorea inscriptio Eboræ in domo Lucij Rufendij, cuius initium est.

L. VOCONIO. L. F. QVIR. PAVLO.

Item Tarraconæ.

CATTILIO. G. F. QVIR. CRASSO
Segontino omnibus honoribus in Rep. sua functo. Flam. Prou. Hisp. Citer.

Aloræ in agro Malacitano.

C. CÆCILIO. Q. F. QVIR. BASSO
Ex decreto municipij Mal. Valeria. Q. F. Macrina vxor honore contenta impensam remisit.

Romulia tribus, aut Romilia ex. M. Varrone libro quarto. de ling. lati. Cicerone. 2. in Verrem actione. Ex eadem familia. Q. Verrem Romilia. Eodem contra Rullum. Respondit a Romilia tribu se initium esse facturum. Huius & Afconius meminit in Eadem Secunda in Verrem actione.

Sabatina tribus apud Liuium libro sexto. & Sextum Pompeium.

Scapria tribus: cuius meminere Suetonius in Augusto capi. 40. Liuius, & L. Florus lib. 8. item Sextus Pompeius.

Sergia tribus ex Afconio Pediano in Cornelianam, Frontino libr. 2. de Aquæ ductibus. Alexandro ab Alexandris, & Marmoreis inscriptionibus, quarum una extat in Rupe Martensi Iucitani municipij.

Q. IVLIVS. Q. F. T. N. SERG. CEL-
SVS.

ÆD. II VIR. Bis de suo dedit.

Altera in eodem oppido.

L. IVLIO. L. F. SERG. CVlleoni
II Viro Col. Aug. Gem.

Stellatina tribus ex Liuiio libro. 6. & marmoreis inscriptionibus, quarum duæ extant Vrbini, earumque initia subiiciam.

C. VESINO. C. F. STEL. Vindici.
C. CESTIO. C. F. STEL. Sabino.

Suburrana tribus, cuius meminere. M. Varro libr. quarto. Sext. Pomp. Plinius libr. decimo octauo. capitul. tertio. Dionysius Halicar. libro. 4. & Lucius Florus in Epitome lib. vicesimo. Hanc verò tribu suburbanam appellauit Varro, quod ea sic olim dicta fuerit. Sed & idem censet a regione vrbis Succusa, dici Succusanâ, atque ideo scribi tertia litera. C. non. B. quod Quintilianus explicat libro primo. capitul. decimotertio. scribens, Suburra, cum tribus literis notatur. C. tertiam ostendere, quo fit, vt his literis. Suc. Suburrana tribum intelligamus. Extat inter vrbis Romæ inscriptiones, & epigrammata inscriptio hæc.

D. M.

M CÆCILIO SP. F. SVC. RV-
FO SOLIARIO ABLVCO SE-
MELES EX TESTAMENTO
EIVS CALVISIA ZOSIMA
ETM. CÆCILIVS CALIPPVS
HÆREDES FECERVNT.

* Huius etiam tribus mentio fit in alia inscriptio ne, quæ Romæ extat ante arcum Septimi Seueri Augusti, eiusque meminit Onuphrius Veronensis in commentarijs Reipublicæ Roma, quo in loco tribus hæc his literis significatur. SVC. Sed & is author aliam tradit inscriptionem, in qua eadem tribus per. B. literam tertio loco scribitur hoc ordine: SVB. Terentina tribus apud Ciceronem in oratione pro Plancio. non enim tribum Terentinam. Liuium lib. decimo. L. Florum in Epitome. Et rursus Ciceronem libr. octauo. Episto. Famil. Episto. octaua. M. Oppius. O. F. Ter. id est tribu Terentina *.

Tromen-

Tromentina tribus ex Sext. Pomp. & Tito Livio libr. sexto. apud quem corruptè legitur Promentina: sicut & apud L. Florum Promentina. Extat marmorea inscriptio apud Caietam.

L. ATTILIO. L. F. TROM.

Et Tarraconæ.

L. GRAVIO ROMANO VIVIO
TROM. SECUNDO, TRIB.
LEG. III. AVG. FLAMINI
PROV. HISP. CITER.

L. AVFIDIO. Q. F. VELINA,
OMNIBVS HONORIBVS
FLAM. PH. C.

Volitina tribus ex Cicerone pro GN. Plancio tu autem Laterensis quas tribus edidisti? Te

CN. NUMERIVS. CN. F. VOL. FRONTO.

Et alio lapide Veronæ apud diuum Florianum.
C. LIGVRIVS. L. F. VOL. ASPER,
Extat integra inscriptio apud Rhenanum libr. 3.
de rebus Germ.

Veientina tribus apud Ciceronem pro G. N. Plancio. Quid, inquit, cum Veientina? Veturia tribus, quæ & inter alias connumeratur ab Alexandro ab Alexandris, & Volaterrano. quin idem Alexand. libr. 4. dier. genial. ca. 3. scribit, prisca fuisse moris, ut Veturia tribus prærogatiuam haberet suffragiorum, utque prius in suffragium iret pro suo candidato. Prærogatiuæ enim sunt tribus, quæ primæ suffragium ferunt ante iure vocatas: & hæc tribus prærogatiuæ, quos vellent consules dicebant fieri: secundæ iure vocatæ, quod in his sequente populo, ut sæpe contingit, prærogatiuarum voluntatem iura omnia completerentur, authore Asconio. 2. in Verre in actione. Præter quem multa de prærogatiua Budæus ad legem Iuliam de ambitu. Et Sigonius libro tertio. De antiquo iure Prouinciarum. cap. tertio. Illud mihi veriùs videtur, tribus prærogatiuas forte fuisse eductas ex Cicerone Philipp. 2. idemque ex Appiano in historia Gracchorum adnotauit Nicolaus Gracchius libro secundo. de comitijs.

* Illud verò lectorem admonere non prætermittam, ad hanc prærogatiuam pertinere, quod Linius libro nono, scribit. Papyrius, inquit. C. Iunium Bubulum magistrum equitum dixit: atque ei legem Curiatam de Imperio ferenti triste omen diem disfidit, quod Fauniarum Curiarum fuit Principium duabus cladibus insignis: Captæ urbis, &

L. ÆMILIVS SATVRNINVS.
Velina tribus, cuius meminerunt Cicero ad Atticum Epistol. 84. tribus habet Pontinam, Velinam, Meciam. idem Cicero in Bruto. Prudens etiam. T. Annius Velina. Horatius libro primo. Episto. ad Numicium.

Hic multum in Fabia valet, ille Velina

Persius Satyra. 5.

Libertate opus est, non hac, qua quisque Velina,

Publius emeruit Scabiosum tessera lafar.

Inscripção item Marmorea Tarraconæ.

SECUNDO PALMENSIS
INTERP. SVA FVNCTO

rentinam credo, aut Volitinam. & ex lapide, qui Venetijs est in æde. S. Vitalis.

Caudinæ pacis: quod utroque anno eiusdem Curiarum fuerit Principium. Mater Licinius tertia etiam clade, quæ ad Cremeram accepta est, abominandam eam curiam facit. idem ferè de tribu Sergia scribit Frontinus de Aquarum ductibus libro. 2. Lucius, inquit, Crispinus Consul. populum iure rogauit, populusque iure sciuit in foro pro rostris Ædis Diui Iulij Po. Ro. & Iulias tribus Sergiarum Principium fuit. Pro tribus sex. L. F. Varro. Fortassis enim idem est Principium curiarum, & Principium tribus quod prærogatiua tribus, seu prærogatiuæ curiarum: nam id ius. sorte contigisse plausius asseuerari potest, obiter tamè locus Frontini castigandus erit ex obseruatione diligentissima Petri Chaconij, viri alioqui omnigena eruditione insignis, qui sic legendum esse censet. Lucius Crispinus Consul. populum iure rogauit, populusque iure sciuit in foro pro rostris Ædis Diui Iulij pridie Calend. Iulias, tribus Sergiarum Principium fuit, pri. Tribus sex. L. F. Varro. ut sit idem Principium, quod prærogatiua: Princeps tribus sit Sextus. L. F. Varro. aut denique primus, qui vel magistratus electione primus. ex tribu suffragium ferebat, id enim, quod de primo, aut de Principe diximus obseruari potest ex Cicerone in oratione pro Platio, & in oratione pro domo sua. Pro rostris autem Ædis Diui Iulij apud Frontinum intelligo pro Æde Diui Iulij. Suetonius in Augusto capitulo. 100. Verum adhibito honoribus modo bifariam laudatus est pro Æde Diui Iulij à Tiberio, & pro rostris sub veteribus à Druso Tiberij filio. De eadem re agens Dionysius lib. 56. Ferebro, inquit, posito ad rostro, pro illis Drusus, quandam

quandam orationem. De scripto recitavit: ceterum pro rostris Iulij Tiberius ex Senatus consulto hanc ad populum habuit orationem. Hec Diony. Sed & ex Livio in dicto libro nono. intelligi planè poterit Ciceronis locus in primode Diuinatione. Prærogatiuam, inquit, maiores omnem iustorum comitiorum esse voluerunt.

Et hæc quidem fuerunt quinque & triginta tribus Romanæ, in quas olim vrbs illa diuisa fuit, quas vel à conditoribus, vel à locis, à quibus duxere originem, nomina habuisse constat. Nec Plutarchus in Romulo scribit, eas nomina propria consequutas fuisse à Sabinis Fœminis, quæ raptæ fuerunt. Tametsi Volaterranus id falso ex Plutarcho adnotauerit.

Sapiniam verò tribum quidam inter Romanas censere videntur: & tamen Livius libro. 31. & 33. Umbriam Italiæ regionem tribum Sapiniam appellat. Quamobrem locum illum Lector expendet diligentius. Nam Paulus Manutius, & Nicolaus Grucchius huius meminere Veturiam omittentes. Nec tamen desunt qui apud Livium libro. 26. Veturiam tribum agnouerint, alijs existimantibus eo in loco non fieri vllam Veturiam, tribus mentionem: atque ita locum illum legendum esse, vt nulla fiat Veturiam mentio. Sed & Cicero libro. 13. Episto. famil. Episto. 10. ac Iosephus libr. 13. de antiq. capitul. 17. Mentinæ tribus mentionem fecerunt de Romanis ciuibus tractantes: & fortassis illa est vera tribus, quæ omiſſis Sapinia, & Veturia numerum triginta quinque tribuum integrum efficit. Extant & inscriptiones quædam de Mentina tribus: quarum & Paulus Manutius in lexico meminit.

Etenim quam Cicero his literis, Men, scripsit, eandem Iosephus Mentinam integro nomine significauit. Suspiciatur tamen Onuphrius apud Ciceronem, & Iosephum intelligendum esse tribum Meneniam ex quadam inscriptione, quæ extat Feltriæ: atque ideo Iosephi locum emendandum esse cenet. * Sic & Sigonius non semel hanc tribum Meneniam dictam fuisse scribit, tametsi ex inscriptionibus minimè videam posse probari Mentinæ nomen potiusquam Meneniæ: cum vbique in eis his literis, Men, tribus hæc significetur. *

Simili prope ratione respublica Atheniensis ciues habuit in tribus, quas Græci *phylas* vocant diuisos. Ex multis etenim Atticæ pagis, & oppidis vna vrbs Athenarum quasi conflata est à Theseo, qui Athenas, & ipsas *astu* appellauit, quasi nomen hoc omnibus vrbibus commune, illi

per excellentiam quandam conueniret, auctore Plutarcho in Theseo: item Isocrate in Helenes Encomio, quibus & Thucidides ad stipulari videtur libro secundo. etiam si paulò aliter hoc ipsum scripserit. quod & Cicero lib. secundo. de legibus commemorat. vt ille, inquit, Caro cum esset Tusculi natus in. P. R. ciuitatem susceptus est. ita cum ortu Tusculanus esset, ciuitatem Romanam habuit, alteram loci patriam, alteram iuris: vt vestri Attici, priusquam Theseus eisdem migrare ex agris, & in Astu, quod appellatur, omnes se cõferre iussit. Hæc Cicero. Athenas siquidem, vt dixi, hoc nomen obtinuisse constat ex Isocrate in oratione de iugo. Lycurgo contra Leocratem, Emilio Probo in Alcibiade. & Terentio in Eunucho. Actu. 5. scena. 6. inquit enim senex. an in Astu venit? aliud ex alio malum. Sic & Alexandria dicta est per *εὐχολέμπολις*, & Roma, vrbs Tribus vero Athenienses fuere decem numero, auctoribus Tito Livio libr. 1. decad. 4. Plutarcho in Cimone. Xenophonte libr. de reditibus. Vlpiano Demosthenis interprete in oratione contra Timocratem: Demosthene ipso in epitaphio. Pausania in Atticis, qui ab initio quatuor tantum Athenis tribus fuisse, sed post earum numerum ad decem auctum ex testimonio Herodoti in Terpsichore tradidit. Earum nomina hæc sunt. Cecropis, Erechtheis, Ægeis, Pandionis, Acamanthis, Leontis, Oeneis, Hippothoontis, Antiochis, Æantis, ex Demosthene, & alijs præsertim Pausania. Ex quo obseruandum erit, tribus Athenienses hæc nomina à quibusdam præscis Heroibus accepisse: qui ex eo dicti fuere Eponymi, quod ab eis Atheniensium tribus nomina acceperint, quorumque statum Athenis fuere propè quingentorum curiam, quos Latine cognominatores dicere poteris. Hoc præter Pausaniam adnotauit Vlpianus asseuerans, hos Heroas omnes præter Atacem Salaminium Athenienses fuisse. Sunt & quidam, qui existiment, postea numerum istum actum esse alijs duabus tribubus, nempe Antigoniade, & Demetriade: quod Plutarchus tradit in Demetrio, & Diodorus Siculus libr. 20. * Pausanias tamen duas tribus, quæ decem veteribus additæ fuerunt, ab Athalo, & Ptolemæo Philadelpho nomen accepisse, scribit. * Sed & Stephanus de Vrbs. in dictione Agnus. Atticæ tribus Atheniensis meminit ex Phrynico. * Quælibet autem tribus apud Athenienses in vicos, quos *dimoi*s appellabant, distinguebatur: sicuti ex Demosthene, Plutarcho, Stephano de Vrbs, & Suida facillimè

cilimé percipiet lector. Nam ciuis Atheniensis nomine proprio, & patris, atque vici nominabatur, vt inde cognosceretur, quâ ex tribu, & cuius filius, & quòd ciuis Atheniensis esset. id ipsum constat ex Demosthene in controuersia de nomine. Vicorum verò nomina hoc in loco minimè adscribam exactè, ne longior sit, quàm fortassis par est, nostra hæc obseruatio: aliquot tamen ex Græcis auctoribus adducam, vt interim constet, Alexandrum ab Alexandris mire hallucinatum fuisse, dum vicos Athenienses, tribus esse censet, atque ideo numerum earum maiorem multò, quàm à probatissimis authoribus sit traditus, postea fuisse, falso crediderit. Demosthenes cum esset ciuis Atheniensis non semel his verbis significatur: Demosthenes Demosthenis. F. Pæaniensis. Quibus cognoscitur, Demosthenem ciuem esse Atheniensem, Demosthenis filium, & ex tribu Pandionide, cuius erat vicus Pæanicus ex Suida: & eodem Demosthene in oratione contra Mediam, & in oratione de corona. Prætor, inquit, Mnesiphilo pridie Calend. Quintiles Pandioni de tribu Præsidente Demosthenes Demosthenis. F. Pæanitis retulit, vnde apud Suidam, & Plurarchum errare videntur qui latine scripserunt: Demosthenes Demosthenis. F. & Cleobulæ ex municipio Pæanienli: cum potius vertere debuissent: ex vico Pæanienli. * Aut ex pago Pæanienli. Nam & Festus *dimoy*s pagos latine interpretatur. * Apud Laertium Plato Colyttensis dicitur à vico Athenarum, Colytte, qui tribus erat Hippothoontidos ex Demosthene in oratione de corona. quauis Suidas, & Arpocratio, hunc vicum tribus Ægeidos, & Lucianus in Timone tribus Erechtheidos esse subindicauerint. Apud Demosthenem in oratione contra Bæotum de nomine, Thoricius vicus tribuitur Acamanthidi tribui: Dic mihi Bæote, qua ratione nunc in Acamantidem tribum translatus es, & vicum Thoricium, & factus Mantix filius: & portionem relicta ab eo hæreditatis habes? Quo in loco rursus Hieronymus Vuolphius interpretatur municipium: cum Thoricius vicus sit ipsius vrbis Athenarum, non municipium Plurarchus in Pericle. Pericles, inquit, ex tribu Acamanthide, vico autem Cholargensis. Apud eundem in Aristide, Aristides Lyi nachi. F. ex tribu Antiochide, & vico Alopece. item in Themistocle. Themistocles Neoclis. F. ex tribu Leonide, & vico Phreario. idem Plurarchus in Cimone scribit. Cimón Miltiadis. F. ex tribu Oeneide, & vico

Lacia. Vnde dictus est Laciades. Et eadem ratione qui ex eodem vico erant dicti sunt Laciada à Cicerone libr. secundo. de officijs, ex Theophrasto. Ex eodem Plurarcho constat, Phocionem Atheniensem fuisse ex vico Melita: & ideo tribus Cecropidos: authoribus Suida, & Stephano, qui & Laciadarum meminit ex tribu Oeneide, apud Lucianum in meretricio dialogo Dori de: Polemon miles Stirientis dicitur, & tribus Pandionix: siquidem Stiria vicus fuit eiusdem tribus, authore Suida. Vicos verò nomina habuisse par est à locis, à quibus originem duxere. qua ratione Phyle vicus tribus Oeneidos, authore Suida, fortassis nomen habuit a Phyle castello ipsius Atticæ munitissimo: cuius idem Suidas itidem meminit: meminere & Iocrates in oratione de pace. Diodorus Siculus lib. 14. * Æschines contra Ctesiphontem, & Antocides de Mysterijs. * Demosthenes in oratione de corona. Æmilius Probus in Thrasylulo: Plurarchus in Demetrio, idem in Lyfandro. & Xenophō in secundo Hellenicorū. * Decelia item vicus, qui auctiore * Stephano post Lyfian Rhetorem in oratione contra Panleonem fuit tribus Hippothoontidis, nomen habuit à Decelia oppido ipsius Atticæ, a quo & bellum Decelicum: de quo plerique authores tractauerunt: præ cæteris * Diodorus Siculus lib. decimotertio. * Thucydides libro septimo. & Plurarchus in Alcibiade. Hoc ipsum & de Sphetio, atque Agnatio, vicis tribus Acamanthidos authore Suida, adnotari poterit, si ea, quæ scribit Plurarchus in Theseo, vbi de Pallantidis agit, obseruauerimus. Nam & Strabo libro nono. memoriæ tradit, Cecropem primum multitudinem Atheniensium in duodecim Atticæ oppida habitanda decessisse. Quæ Theseus in vnam Athenarum ciuitatem denuò congregauit: atque illic horum oppidorum nomina commemorat, quæ vicis Atheniensibus conuenire videntur: sicuti & quod paulo post idem auctor retulit de numero Atheniensium pagorum ad vicos potius, quàm ad tribus pertinet: cum receptum sit Atheniensium urbem, etiam Strabonis ætate decem tantum, aut duodecim tribus habuisse. idem quod Strabo de Theseo scripsit, & Diodorus Siculus libro. 4. scripsit, tradit & Stephanus in lib. de vrbibus ex Characis monumentis, nisi quòd vndecim tantum oppida fuisse commemorat, quæ in vnam Athenarum urbem Theseus congregauit, illa ex hoc celebritate instituta, quæ ab Atheniensibus Synoecia plurali numero dicitur. Verùm ex Iocra

te in Arcopagitico illud planè deducitur, veteres Atheniensis Reipub. Institutores, urbem ipsam in tribus, regionem in vicos, aut pagis partitos fuisse: vt hinc liceat non temere obtruncare, hos vicos, aut pagos certa constituta ratione ad ciuitatis tribus pertinuisse. Nam & Pausanias in Atricis, dum Vicorum meminit, eos extra urbem esse cenit: & Eustathius in Nauium catalogo idque Thucydides significare videtur libr. 2. quo in loco vici meminit, qui dicebatur Acharne: & Aristophanis interpres in Ranis scribens, Tithrasum vicum Atheniensem hoc nomen accepisse à Tithrante Pandionis filio, & in Ægeida tribum distributum fuisse. Idem & ex Herodoto in Terpsichore libenter ipse adnotauerim: dum is auctor meminit vicorum Atheniensium, qui dicti fuere Oenoe, & Hysia. & ex eodem libro ultimo, vbi Deceliam mentionem facit. Sed & Iulius Pollux libro. 9. capitulo primo, vicos, qui *δήμοις* Græcè dicuntur, etià extra urbem constituit. Vici vero, qui dicebatur Acharne, meminit & Pindarus in Nemeis Ode. 2. quo in loco apud interpretem Aristarchus eum tribuit Æantidi tribui: interpres autem ab eo Dissenticas tribui Oenopidi, cuius nulla mentio est apud authores, qui de tribubus Atheniensium scripsere: qua ratione censeo, ita locum illum castigandum esse, vt de Oenide tribu intelligatur: cum & Stephanus de urbibus hęc vicum Oenidei tribui adscripserit. Sic sanè Hebræi habuerunt *φίλας*, quas tribus. & *δήμους* quas cognatione, & familias iusta quadam ratione dixerunt. Latini interpretes nunc. 26. Præter hæc & alia, quæ ex varijs locis veterum scriptorū adduci poterant, cõstat etiam ex sacra historia. Hebræorum gentem in duodecim tribus diuisam olim sacrosanctam prouinciã habitasse, atque tribum quamlibet vrbes, oppida, & pagos distinctos habuisse.

His sanè prænotatis, quæ facilius Iurisperiti responsum interpretentur, Scholia quedam illi adijciam, ex quibus lector eius intellectum, ac sensum commodius, ac diligentius, quam ex Accursio, Bartolo, Alberico, & alijs percipiet.

Patronus, inquit Scæuola, liberto. Serui etenim qui quis manumitterentur à dominis non statim ciues Romani efficiuntur. Siquidem tantum cum libertate ciuitatem adquirebatur qui vindicta, testamento, aut censu manumittebantur: reliqui verò & si liberi forent per manumissionem, ciues tamen Romani non erant. Vindicta verò manumittebantur apud Magistratum:

censu verò ex eo, quod serui iussu dominorum nomē suum in censum vrbis Romæ detulissent. * Non statim quidē, sed ipso Lustrali tantum censu, solēni, ac Lustrali sacrificio peracto: quod ex Vlpiano in Fragmentis. Cicerone in Topicis, & libro primo. de oratore adnotarunt. Charōdas ad Vlpianū, & Anton. Cont. libro secundo. Subcessuarum. capitulo nono. * Testamento autem qui à Domino vltima eius voluntate in testamento, aut codicillis liberi esse iussi sunt. Hi simul cum libertate ciuitatem Romanam adsequebantur. Liberti autē dedititij: id est qui tempore seruitutis in aliquo vitium incidisset, cuius causa illud confessi notis in fronte, & stigmati compuncti, vel in publica vincula coniecti, verberibus afflicti, ac deinde gratia cum domino inira manumissionem ab eo fuerint, hi nec ciues Romani per manumissionem efficiuntur, nec iure ordinario fieri poterant. Suetonius in Augusto. capitulo. 40. Seruus non contentus multis difficultatibus à libertate iusta remouisse. Quum & de numero, & de conditione, ac differentia eorum, qui manumitterentur, curiosè cauisset, hoc quoque adiecit, ne vincus unquam, torturæ quis vllò libertatis genere ciuitatem adipisceretur. Latini autem liberti, quorum melior, & honestior fuit conditio, eodem modo ciuitatem non habebant, eam tamē habere poterant. Hæc breuiter adnotabimus ex Caio primo titulo suarum institutionum. Theophilo Insti. de libertinis §. & dedititijs. ex Iulio Paulo libro quarto. sentent. titulo. 11. Angelo Politiano capi. 84. Miscell. Alciato libro primo. parerg. capitulo. 14. 15. & 16. Zasio in l. 2. ff. de origi. iur. verb. vindicis. & Francisco Cannano lib. 2. Commentariorum cap. 4. & 6. Dicebantur & hi liberti Latine conditionis liberti ex lege Iunia Norbana: quod Alcia. l. 10. parerg. capitulo septimo admonet, & constat ex Iustiniano m. §. libertinorum. Insti. de liber. & Boetio in Topicis. Latini tandem liberti, quibusque solenne manumissionis decretum, sunt aut per epistolam, aut inter amicos, aut conuiuij adhibitionem, id est cum seruus assidet mensæ Domini: quod erat signum datæ à domino libertatis. Liberti verò dedititij & Latini hoc cõmune erat, quod nec testamento capere, nec dare poterant: quia ciues Romani non erant. Quod in specie Caius probat in suis institutionibus libro primo. tit. de stat. homi. Et alij ex eo tradidere. Tradit & ex Saluiano Masiliensi Episcopo Iocabus Cuiatius. li. quarto. obseruat. capitulo quinto. Latinorum etenim, quorū melior conditio erat, nullæ penitus erant legitimæ

successiones. Quia licet vt liberi vitam suam peragebant, attamen ipso vltimo spiritu simul vitā, atque libertatem amittebāt, & quasi seruorum, eorum bona iure quodammodo peculij ex lege Iunia Norbona manumissores detinebant. §. sed neque. Inst. de success. libert.

Verū & ex his libertis, qui olim ciuitatem adsequebātur sola ipsa manumissione, reliquos ciues ingenuos priuilegijs, & honoribus non æquiparabant. Nam in postremam tribum reiecti, nullam habebāt in suffragijs auctoritatem, quod rarò accideret, vt ad eos vsque descendendum foret. Tullius Hostilius Rex, auctore Dionysio, lib. 4. Libertos omnes, qui à domino manumissi fuissent, ciuitatem statim consequi, & in quatuor urbanas tribus cēseri, lege lata sanxit. Idq; ad eius vsque ætatem obtinuisse, ipse Dionysius scribit. sed & Asconius in oratione pro Milone testis est, libertinos in quatuor urbanis tribubus suffragium tulisse. Lucius Florus in epitome lib. 20. Libertini, inquit, in quatuor tribus redacti sunt, cum antea dispersi fuissent: Esquilinam, Palatinam, Suburranam, Collinam. Imo ex quatuor his urbanis tribubus in vnā tantū comecti libertini fuisse: Esquilinamque sorte in atrio libertatis sunt consequuti. auctore L. Iulio libro quinto. de cad. 3. quauis Vindicio illi, qui primus vindicta manumissus dicitur à populo Romano, ius datū fuerit, in qua vellet tribu suffragari, teste Plutarcho in Publicola, qui & idem ius omnibus libertis concessum esse ab Appio Claudio commemorat: nec tamen id obtinuisse L. Iulius sentit libro nono. decad. primæ. quo in loco de libertinorum filijs Appij Claudij actionem, & conatum intelligit, quorum aui liberi fuissent: atque ex eo à libertis, & libertinis differrent, quod ingenui, licet humilissimi forent, quippe qui auum, etsi libertum, liberum habuissent. Etenim libertini tunc dicebantur non ipsi liberti, sed eorum liberi ex Suetonio in Claudio capitulo vigesimo quarto. Fortassis adiectio in Senatum ab Appio Claudio tentata de libertinorum filijs erit accipienda: diuisio vero in omnes tribus de libertinis, & de omnibus libertis: quod Plutarchus existimat. Ex quibus nō omnino conuenit veteribus historicis quod Lælius Taurellus censet de militijs ex casu asseuerās ipsos libertos tribuum ius nusquā habuisse nec ipsorum filios, sed ingenuorum ex his, qui manumissi essent, procreatorum, qui tūc libertini dicebantur. Nam & libertinos libertorum filios, etiam si vetustissimam dictionis significationem sequamur ex Tito L. Iulio L. Floro, & Asconio & adhuc

iplos libertos, qui vindicta, censu, vel testamento essent manumissi, ciuitatē Romanam, & ius tribuum consequutos fuisse ex Plutarcho, & Dionysio probauimus.

At Iustinianus Imperator sublata in vniuersum Latina libertate constitutionem edidit, voluitque, & his modis manumissos pro ciuibus haberi, nihilque in eos Dominicæ potestatis reside re & idem de deditijs obseruari mādauit in. l. vnica. C. de dedit. libert. toll. & in auth. vt liberti de cætero aureo non indig. anul. & in. l. vnica. C. de lati. lib. tol. & in. §. vlt. Insti. de liber. qui & in. §. sed & deditiorum asseuerat, hoc ipsum & à primis Imperij Romani incunabulis institutū fuisse. vt ipse opinor, Tullij Hostilij Regis legem æquissimam subindicans. Sed & ante Iustinianū Constantinus Imperator seruis manumissis in Ecclesia sub aspectu plebis, vel antistitum, ciuitatem Romanam datam cēseri, lege lata stabiluit, quæ extat lib. 4. codicis Theodosiani tit. 7. & lib. 1. codicis Iustiniani tit. de his, qui in Ecclesia manumit. cuius legis mentio fit à Sozomeno libro. 1. Eccles. histor. ca. nono. & Nicephoro libro. sexto. capitulo. 46.

Tribum emi.) Vt verus, iustusque, ac legitimus cuius Romanus fieret: cū liberti hoc ius ex manumissione omnino non consequerentur, nec fierent veri ciues Romani. Vnde oportebat ciuitatem Romanam impetrare à Republica, vel à Principe, aut pecunia data in pretium obtinere. Nam & Romanæ ciuitatis ius pecunia quæri, & parari solitum, constat ex Actis Apostolorum capitulo. 22. accedens enim tribunus dixit Paulo. Dic mihi, num tu ciuis Romanus es: at ille dixit, etiam. Et respondit tribunus. Ego multa summa ciuitatem istā comparauit. At Paulus ait, ego vero & natus sum. Tribus autem legatum ad hoc pertinere, vt quis verè, & omnino ciuis Romanus fieret, tribumque Romanū ea ratione obtineret, in eaque cēseretur, satis fit manifestum ex his, quæ ad hoc Scæuolæ responsum superius ad notauimus. Qua ratione mera sunt delitamenta, quæ hoc in loco de tribu ab Accursio, & alijs traduntur. Verā tamen, ac genuinam interpretationem, tametsi breui quodam compendio tradidere Alcia. libro primo. parerg. capitul. decimo. sexto. & Lælius Taurellus de militijs ex casu ad Anto. Augustinum. Nam tribus apud Scæuolam nec pro progenie seruorum, vt Accursius somniat, nec pro militia ad hæredem, præsertim clarissimum minime transmittenda: quod Cumanus diuinat, ac veteres quidam & cū his Al
berii.

beri. sentire : tametsi hæc vltima interpretatio practica sit commodior in argumentum, & huius responsi inductionem. Quod Paulò post iterum admonerimus.

9 Huic legato, de quo in hoc responsio agitur, si mile videretur, & illud, † quo tesseram frumentariã emi legatario testator iusserit. cuius meminere Iuriconsulti in. l. Titia Seio. in prin. & in. l. mortuo boue. §. primo. ff. de legatis. 2. & in. l. sed etsi suscepit. §. si libertis. ff. de iudic. quibus in locis licet alibi alia multa significet, tessera signum est frumentarium, quo exhibito frumentum à Principe, vel republica dabatur populo Romano: vel Symbolum ad accipiendas Principum largitiones, quod ciuibus tantum Romanis dari Romæ consuevit quandoque ad frumentum, quandoque ad pecuniam, aliquando ad vestem accipiendam. Qua ratione tessera pro iure percipiendi frumentum, & has largitiones publicas accipitur quemadmodum Budæus in dict. l. sed & si suscepit. diligenter explicat ex Suetonio in Augusto capitulo. 40. Populi, inquit, Romani centum vicatim egit ac ne plebs frumentationū causa frequentius a negotijs auocaretur, ter in anno quaternum mensium tesseras dare destinauit. Sed desiderari consuetudinem veterem concessit rursus, vt sui quisque mensis acciperet. Hæc Suetonius. Tulerat sane Clodius legem Annonariam, teste Alconio Pædiauo, vt frumentum populo gratis daretur. Quibus probari poterit, nihil aliud esse tessera frumentariã, aut tessera emptionem quam emptionem iuris percipiendi principales, & publicas largitiones: & sic ciuem verè Romanum per emptionem tribus in qua Romæ censetur, fieri. Nec enim alibi, qua Romæ, nec alijs quam Romanis ciuibus, eisdemque tribulibus eius vrbs, publicæ largitiones donabantur. Idcirco emptio tribus, & emptio teresæ minime propè idem esse videntur. quod & Andre. Alciat. sensit in dicto capitulo decimosexto. libro primo. parerg. & post eum Antoni. Vacca in. l. femina. ff. de tenator. sed & Imperator in. l. vltim. C. de frument. Alexan. libro. ii. inquit, & tessera delignantur. Seruius item libro primo. Georg. in illud: Aut numeros impressit aceruis. Tesseras interpretatur, quibus frumentorum numerus designaretur. Nam numeros pro literis posuit, quibus numeri continentur.

10 Cæterum illud libenter inquirere minimè cū etabor, qua ratione libertus in Scæuolæ responsio opus fuerit, tribu emit. † Nam vel hic libertus iulius fuit manumissione manumissus, testamento

censu, vel vindicta: & tunc ciuis erat: ex ea manumissione Romanus, tribumque vt ciuis habebat aut fuit libertus dedititius, vel latinus: & hi cum ciues Romani non essent, testari non poterat, & tamen hic libertus testamentum fecit, hæredemque instituit. Vnde coniectare licebit, eum ciuè Romanum fuisse, atque ideo non Latinum libertum, nec dedititium: quod rursus Scæuolæ refragatur, qui sensit, legatū hoc vtile liberto futurū, vt ciuis Romanus fieret, eoque iure publicas, & principales largitiones consequeretur in triburu Romanam adlectus. Et præter hæc alia deinde coniectura difficilè huius loci rationem efficit. Caius etenim libro primo institutionum. titulo primo Latini, inquit, patronū beneficio, id est, si iterum ab ipsis testamento, aut in Ecclesia, aut ante cōsulem manumitterentur, ciuium Romanorum priuilegia consequuntur. Quod si, auctore Caio. liberti Romani id est, vindicta, censu, vel testamento manumissi ciues erant Romani, & Latini liberti, si iterum à patrono, testamento, censu, vel vindicta manumitterentur: ciuium Romanorum priuilegia vt ciues Romani consequerentur: quid obsecro patrono opus erat, liberti emptionem tribus legare: cū facilimè ipso in testamento posset illum iterum iusta manumissione manumittere? Scribit etenim Plinius libro septimo. episto. Fabato pro socero. Hic nunc proconsul prouinciam Baticam per Ticinum est petiturus: spero, imò confido, facile me impetraturum vt ex itinere desceat ad te si voles vindicta liberare, quos proxime inter amicos manumissisti. Hæc Plinius. Qui mire consentit Caio asseueras, patronum posse Latinū libertum iterum vindicta manumittere apud proconsulem, vt hic libertus iusta manumissione ciuis Romanus fiat. Quã iterationem superuacua esse, censet Iustinianus in auth. vt de cætero libe. aur. anul. nō indig.

Ego verò, illud omnino obseruandum esse censeo, tempore quidem Iustiniani iam ex multis temporibus dedititios libertos in desuetudinè abiisse, Latinorum verò nomen non admodum frequens fuisse: sicuti idem Imperator asseuerat in. §. sed & dedititiorum. Inst. de libe. & in. l. vnica. C. de dedit. libert. toll. ex Plinio etenim constat, eius ætate Latinam libertatem in usu esse: vt & par sit, adhuc sub Scæuola, Paulo, & Vlpiano eandem in usu fuisse. Quo fit, vt omnino hoc responsum de libertis iusta manumissione manumissis non de dedititijs, nec de Latinis sit intelligendū: cū nō testatori non possent, illi verò, vt ciues Romani testamentum dubio procul facere potue-

rint. Quòd si de libertis Romanis est accipienda Scæuolæ sententia: quid obsecro opus erat tribū liberto emi? vt is ciuis Romanus fieret: cum iam ex iusta manumissione eam ciuitatem, & idē ius esset consequutus.

Lælius Taurellus his obiectionibus faciliè responderet, Scæuolā de liberto iusta manumissione manumisso respondisse, ac de eo, qui testamentum facere poterat: cum ciuis Romanus esset: tribum tamen Romanam nondum haberet, in qua censeretur, principumque, & reipublice libertates obtineret: ex eo, quòd libertis, etiam iusta manumissione manumissis, tribus Romana minimè Romanorū legibus concessa foret: & ideo eam sibi emi, aut beneficio Principis, vel reipublice, adquiri oportebat. Nam de libertinis libertorum filijs ipse Taurellus intelliget quæ L. Florus, & Afcenius memorie prodidere. Atque ita verum est, hos auctores de Libertinis tractasse, & tamen Dionysius, ac Plutarchus de ipsis libertis scripsere, quæ nos paulò antè retulimus: nisi Græcos auctores de libertinis: id est de filijs libertorū velit quisquam intelligere: quod dictionis significationi refragatur, & Tito Liuius, qui libro quinto. decad. 5. libertinos hac in re liberos etiam ipsos significare sensit dum inquit. Postremò eo de scentum est, vt ex quatuor vrbis tribubus vnā palām in atrio libertatis sortirentur, in quā omnes, qui seruitutem seruissent, conijcerent, Esquilinæ fors exijt. in ea. T. Gracchus pronuntiauit, libertinos omnes cēseri, placere. Sed & libertinus frequentissimo Latinæ linguæ vsu libertum ipsum significat, & olim significauit: quod libro quarto elegantiarum Valla probat capitulo primo. & Iustinianus inquit, Libertinus est, qui ex iusta seruitute manumissus est. in prin. Insti. de libertinis. & in prin. Insti. de ingenuis. Caius item Iuriscōsultus in. l. libertini. ff. de stat. hom.

Qua ratione omnino erit obseruandum, non omnes ciues Romanos eiusdem cōditionis fuisse, nec ea iura, quæ veri, & natura ciues Romani habuerunt, habuisse. quemadmodum Andr. Alciat. alio in tractatu diligentissimè docet libro secundo. dispunct. capitulo vigesimo primo. Ex quo ipse adnotauerim Italicis, & Latinis olim, quod viciniore Romanis essent, indultum fuisse non tantum ius Latij veteris: nēpe, vt in legione Romana militare possent, in eaque magistratus gerere: sed & ipsis in societatem adsumptis ius etiā adipiscendi honores in vrbe Romana, vt que cum Romanis tribubus suffragia ferrēt. Vnde plerunque & ipsi Latini, magistratus eligebā-

tur: & ea ex causa ius ciuitatis Romanæ, non tantum ius Latij dicebantur habere: quod & Afcenius Pædianus in oratione in L. Pisonem scripsit. Erantque ipsi Latini, sicut Romani à veltigalibus multis, & tributis, capitationibusque immunes: & hoc est ius Latij, & ius Italicum, & ciuitatis Romanæ: cuius Iuriscōsulti plerunque meminere: quod & alia iura complectebatur. s. vt ciuis hic Romanus flagris subijci ex delicto non posset. Actor. capitulo vigesimo secundo. tametsi quādoque ius Romanæ ciuitatis pluribus nationibus datū fuerit honoris potius causa, & vt aliqua consequerentur commoda, non tamen ea omnia quæ veri, & natura ciues Romani obtinebāt: quod explicat Vuolphangus Lazius de Reipublica. Roma. lib. 12. c. 1. Nam licet Galli ciuitatem Romanam adepti forent, ius tamen adipiscendi honores, aliquādiu illis detractum fuit: donec Aulo Vitelio, & L. Vipsiano. Conf. Claudius Imperator vniuersæ Galliæ comata illud quoque indulget. teste Cornelio Tacito lib. 11. quamobrem idē Alciatus Pij Antonini constitutionem, cuius meminere Iuriscōsultus in. l. in orbe Romano. ff. de statu homi. & Iustinianus in auth. vt liberti de cætero anul. aur. non indig. & qua ciuitas Romana omnibus Romano Imperio subditis tributa est. ita intellexit, vt non cēseatur omnibus his data immunitas à tributis, & veltigalibus, quæ verè Romanis, & natura ciuibus competebar, etiam si alia multa iura sub ea cōcessione venerint. Suetonius in Augusto capi. 40. ciuitatem, inquit, Romanam parcissimè dedit, & Liuiæ pro quodam tributario Gallo roganti ciuitatem negauit, immunitatem obtulit affirmans, se facilius passurū fisco detrahi aliquid, quā ciuitatis Romanæ vulgari honorem. Hæc Suetonius. Ex quo constat, ius ciuitatis Romanæ quo ad omnia eius priuilegia, cōmoda, & honores, parcissimè dari solere. Eadem ratione, vt opinor, quauis liberti ciuitatem Romanam fuerint ex iusta manumissione consequuti, non tamen ea omnia statim consequerentur, quæ veris ciuibus Romanis cōpetebant. Nam & ante Iustinianum liberti à Principe ius impetrabant aureorum anulorum, & restitutionem natalium: quemadmodum apparet ex titulis de iure aureo. anul. & de natalibus restituendis. Licet hæc Iustinianus in dict. Nouella in vniuersum libertis omnibus concesserit. Sic itidem existimo, liberos, etiam iusta manumissione manumissos, ex eaque ciues Romanos factos, ciuitatem quidem consequi ad plura profectò cōmoda: non tamen ad ea omnia, quæ veris Romanis ciuibus

ciuibus; & ingenuis cōpetebant: & ideo nec quē libet libertum in tribu Romana cēseri, nec eam habuisse ex sola manumissione, & iure ciuitatis Romanae: siquidem ætate Vlpiani, Scæuolæ, & Pauli Iuriscōsultorum iam ex Pij Antonini cōstitutione omnes erant ciues Romani effecti qui cunque in orbe Romano erant, & tamen apud hos Iuriscōsultos legata vel tribus, vel tesseræ, maximæ vtilitatis cēsentur. Non enim omnes ciues Romani tribum habuerunt: non illi, qui ex beneficio Antonini Romanam ciuitatem obtinuerunt, nec alij, qui speciali beneficio principū, aut Reipublicæ idem ius antea fuerāt consequuti: sed tantum ciues verē Romani, vel qui præter Romanæ ciuitatis ius, etiam tribus à Cæsaribus, vel à Repub. impetrauerant. Igitur quod Liuius Florius, & Asconius, Dionysius, & Plutarchus scribere de his libertis erit accipiendum, qui Romæ à ciuibus Romanis manumittebantur, vt veri ciues Romani fierent, & in ea vrbe habitarent, in patriam ad habitationem minimè redituri. Alio qui liberti in prouincijs à Romanis ciuibus manumissi, quanuis ciues Romani essent ex ea manumissione, & testari possent, tribum tamen Romanam minimè adsequebantur, nisi vel emptione, vel beneficio Cæsaris, aut Reipub. eam obtinerent. Plinius lib. 10. Epistolarum, à Traiano ius Quiritum Latinis suis petit: idque à Cæsare illi animo indulgentissimo concessum fuit, vt inde coniectari liceat, Latinos illos, ciues Romanos verē factos fuisse. Hæc planè adnotauimus, vt ius proprium, & perfectum ciuitatis Romanæ ab alijs iuribus distinctum esse, probaremus. Sed & ius Latij à iure Italico in aliquot differre, adnotari solet ex Asconio, & alijs: de quo Carolus Sigonius in lib. de iure Italiæ, & Cuiatius lib. 10. obseruat. ca. 35. diligenter tractauerunt post Alexand. ab Alexandris lib. dierum Genial. lib. 4. capit. 10. Illud profecto adnotauerim obiter, quibusdam doctissimis viris Etyumum huius nominis, Hidalgo: quo Hispani nobilem appellamus, diligenter, & seriò inquirentibus placuisse ab Italico dictum fuisse Hidalgo: quasi immunem à tributis, & alijs indictionibus Reipublicæ: ex eo præfertim, quod & olim in Hispania Pacēses, & Emeritenſes, Valentini, & Ilicitani iuris Italici fuerint teste Paulo Iuriscōsulto in. l. in Lyſitania. ff. de censib. Huius vero Etymologiæ primus autor, quod ipse sciam, fuit Genesis Sepulueda in epistola ad Regem Philippum, vir quidem Græcè, & Latine apprime doctus, & omni genere scientiarum, quod ad humanam, ac diuinam Philoso-

phiam attinet, insigniter eruditus. Verum quantum licuerit his, qui Etymos scrutantur, satis cōpertum est his, qui M. Varronem, Isidorū apud Latinos, & Etymologicum, quod vocant magnum apud Græcos legerint. Mihi planè, ingenuè fateor, nusquā hæc ratio nominis satisfecit. Existimo enim, eam vt ingeniose ab antiquitate deductā, sic à vera Hispani nominis origine dubio præcul alienam esse. Ius etenim Italicum ad immunitatem ab indictionibus, & tributis pertinere non negauerim: sic tamen, vt ad ignobiles pariter, & nobiles referatur: præterquam quod ius istud Italicum, & alia præter dictam immunitatem complectitur: sicut & nobilitas, quæ Hidalgo dicitur, multa priuilegia iure obtinet, quæ non omnibus de populo, sed tantum nobilibus lege humana concessa fuere. Constatq; nomen istud sic esse nobilitati proprium, vt ad eos, qui alio, quàm nobilitatis, iure, vel priuilegio immunes à tributis cēsentur, minime pertineat. Exēpti enim hi ab Hidalgo maximè differunt. Sic sane & nobiles, qui ex lege alicubi non sunt à tributis imraunes: imo speciali quadam ratione, vt in Vuandalia contigit, tributa soluere coguntur, verè nobiles sunt. Vnde ad veram nobilitatem non pertinet necessario hæc à tributis exemptio cum ea sit accidens nobilitati priuilegium ex diuersis legibus prouinciarum. Atque ideo vbi tantum nobilibus hæc competit exemptio: signum est nobilitatis, hæc nunquàm tributa soluisse. At vbi omnes tam ignobiles, quàm nobiles à tributis eximuntur: & vbi nobiles, & ignobiles tributa soluere coguntur, alia sunt indicia ad probandam nobilitatem exigenda: nam vbi nobiles tributa soluere consueuerunt, non erit ignobilitatis indicium tributa soluisse. Denique his, & alijs rationibus, quas modò nō vacat adducere, existimo cōstanter, apud Hispanos nomen hoc Hidalgo, ad nobilitatis conditionem omnino referendum esse. Quod autem l. 3. tit. 2. par. 2. docet. esse quidē aliquem Hidalgo, qui tamen nobilis non sit, in eum sensum accipiendum erit, vt quanuis genitus ex patre nobili, Hidalgo quidem, ex matre tamen ignobili, quæ Hidalgo non sit, nobilis dici non debeat, propter matris ignobilitatem: & tamen quia natus ex patre nobili, eo q̄ Hidalgo sit, & ipse filius Hidalgo propriè appellatur, & vere nobilitate patris cēseri debet, & omnibus vt priuilegijs, quæ præter immunitatem à tributis Hidalgo iure competunt. Idcirco ad nobilitatem nomen istud pertinet, etiā in eo casu, quāuis ratione matris ea nobilitas a propria, & vera

nobilitate quodam modo degeneret. Nam et si natus ex matre ignobili, patre tamen nobili: nobilis sit. l. cum legitimæ. ff. de statu. hom. l. 1. ff. ad Municipales. l. eos. l. exemplo. & l. nullus. C. de decurioni. lib. 10. matris tamen ignobilitas tenebras offundit filijs, quibus est impedimento, ne eorum nobilitas, quam à patre sunt adsequuti, illustrior, clarior, atque splendidior sit. Quod multis probat Andr. Tiraq. de nobilitate. c. 18. nu. 26. & 35. Cæterum ubi nobilitatis conditio lege, vel constitutione, aliave humana institutione sit exigenda: an sit eo casu necessaria nobilitas ab utroque parente alibi erit tractandum opportunius.

His verò adnotatis mihi potius probatur ex Erymologia, qua Partitarum lex vitur. l. 2. tit. 21. part. 2. docet etenim, Hidalgos ex eo dictos, quod sint *fyos de algo*: hoc est, *de bien y de buena sangre*. His accedit usus loquendi frequentissimus apud veteres: apud eos inquam, qui proximiores fuerunt his, qui iuris Italici cognitionem in Hispania habuerunt. Hi siquidem, ut constat ex veteribus constitutionibus, instrumentis publicis, & privilegijs, sic nobiles Hispaniæ nominarunt, ut eos *fidalgos*, & frequenter *fyos de algo* appellauerint. Exat & hic modus loquendi apud Latinos, & Græcos autores. Cicero non semel, ad Articum tamen libro. 3. Epist. 15. Fac, ut velis me esse aliquem, quoniam qui fui, & qui esse potui, iam esse non possum. & libr. 4. Epist. 2. Et si vnquam in dicendo fuimus aliquid. Plato in Apologia Socratis *ὄν τοι τί εἶναι, ὅν λέγεις ὄντος ἄξιον*. qui se existimant esse aliquid: quum nullius sint æstimationis. Demosthenes Philippica. 4. *ὡς δὲ μὲν ἐμ τῆ πόλις λέι τίνα φαινεσθαι τὴν πόλιν δὲ ἐν τοῖς ἑλλησι μηδενός ἄξιον εἶναι*. Nec enim illud Aristodeme Dices, cum eo etenim agit. Te oportere in urbe esse conspicuum, urbis autem nullam oportere apud Græcos esse autoritatē. Illud siquidem: Te esse conspicuum ex Græco, nihil aliud est, quam te esse aliquem. Et in Actis Apostolorum ca. 5. Ante hos dies extitit Theodas dicens, se esse aliquem. Et c. 8. Simon dicens, se esse aliquem magnū. Plutarchus in Apophthegmatis de his, qui se *εἶναι τίνας*: id est esse aliquos existimabāt: nempe viros non vulgaris æstimationis. Drius Basilius in Homilia *περὶ ταπεινοφροσύνης*: inquis, *εἶναι δοκοῦσι τίνες*. * Ius verò Italicum vniuersæ Hispaniæ à Vespasiano datum esse ex Caio Plinio adnotavit Reuerendii. Anto. Aug. Herdenfis Præsul lib. 3. emendat. cap. 9. *

Fortassis libertis ante Cæsarem Augustū manumissis tribus competeat cum Romana ciui-

tate: postea verò, ne maiestas Romanæ ciuitatis libertis ad suffragia, & alia admisis pollueretur, illud obrentum fuit, ne liberti, etiam Romæ manumissi, & ciues Romani effecti in tribus Romanas admitterentur, nisi speciali quodam Cæsaris, aut Reipub. beneficio. quod ex Suetonio in Augusto ca. 40. deduci quodammodo poterit: quāuis nec hoc constanter asseuerare ausim. * Etiā si L. Cornelio tribus concessa non fuerit statim, ac ciuitas: quod Cicero pro L. Cornelio mihi significare videtur. *

Libertus diu moram ab hærede passus est, & decedens hæredem reliquit. Idem erit & si libertus nondum decessisset, + habuisset tamen tribum Romanam, ex causa lucratiua, & ideo alia tribu non indigeret: quod Paulus respondit in l. Titia Scio. in princ. ff. de leg. 2. Etiam nullam ab hærede patroni morā passus ex eiusdem Pauli Iuriconsulti mente: & adnotauit illic Paulus Castrens, atque senserunt alij. idē est, si ex causa onerosa libertus hic tribum, aut tesserā habeat: quod omnes admittunt eadem ratione, vel maiori. l. planē. §. quod si rē. ff. de leg. 1. Sic sanē idē respondendum foret, etiam si in vita testatoris eo ignorante tribum, vel tesseram legatarius habuisset, ex eleganti ratione Iuriconsulti in l. mortuo. §. 1. ff. de legat. 2. Si Titio, inquit Paulus, tesserā frumentaria legata sit, & is decesserit, quidā putant, extingui legatum. Sed hoc non est verum. Nam cui tesserā vel militia legatur, æstimatio videtur legata. Est & eadem ratio apud Iuriconsultum in dicta l. Titia. inquit enim. Titia Scio tesseram frumentariam comparari voluit post diem tricesimum à morte ipsius. quæro, cum Scius viua testatrice tesseram frumentariam ex causa lucratiua habere cœperit, nec possit id, quod habet petere, an & actio cōperat? Paulus respondit, ei, de quo quæritur, pretium tesseræ præstandum: quoniam tale fideicommissum magis in quantitate quam in corpore consistat. Hæc Iuriconsultus. Vnde apparet, nihil referre ad horum responsorum intellectum: quod testator legauerit tribū aut tesseram, vel iusserit emi tribum, aut tesserā, licet Bar. Paulus, & alij in d. l. Titia. hoc discrimē cōsiderauerint, excepto Cumano, qui ab eis hac in opinione iure, & verè dissentit. deinde apparet Bart. & alios, Cumanum excipio, falso, & maximo errore intelligere Iuriconsultos in his responsis de legato frumenti, & certa eius mensura, vel de legato vasis, quo frumentum metimur. utraq; enim interpretatio nec rationem habet, nec digna est veteribus Iuriconsultis: præterquā quod

secundum eam minimè constarent sibi nostri in
terpètes: imo nec sibi constaret iuriscōsultus,
ex quo tot absurda deduci possent. Primum ete
nim sequeretur, legata cetera frumētī quantitate
ad mensuram certam, videri legatum, non fru
mentum, sed frumenti pretium, & æstimationē:
quum alioqui in hac specie legatū videatur fru
mentum potius, quàm eius æstimatio: quod pro
batur in. l. 2. ff. de vino, trit. & oleo legat. Quod se
cus erit in tribu, vel tessera legata, quæ necessa
riò, & ex rei natura est ab hærede emenda, nec
possit ea res à testatore, nec ab hærede præstari:
atq; ideo æstimatio legata videtur: siquidem ali
ter haberi non potest, quam si à Principe, vel re
publica emptione, aliave ex causa adquiratur.
Quæ quidē tribus emi nō potest, ac deinde lega
tario tradi: sed necessariò simul emenda est ipsi
legatario ad eius vtilitatē, eiq; tradenda. Secūdo
sequeretur, legato frumento ad certā vsque mē
surā, vel ipso vase, quo frumentū metimur, quid
quā interesset, quod legatarius ante solutionem
legati mortuus fuerit: vt aliqui putare potuissent
legatum extingui. Etenim nullus esset adeò sto
lidus, nedum iuriscōsultus, qui in hac controuer
sia dubitaret: cū in dict. l. mortuo boue. §. 1. Pau
lus scripserit, quosdam existimasse, morte legata
rij extingui legatum: nam dubio procul ad hære
des transmitteretur. Terriò, si vera est Accursij,
Bar. & aliorum interpretatio quæ obsecro causa
potuit mouere eundem Paulum iuriscōsultum
in dict. l. Titia. tessera per legatarium ex causa lu
cratira adq̄sita: vt responderet, deberi æstima
tionem? nonne potuit frumentum aliud ad ean
dem quantitatem, & mensuram in eodem gene
re dari legatario? nonne & aliud simile vas? Pra
cticus ergo obseruabit diligentissimè, hæc iuriscō
sultorum responsa hodie quo ad eam militiā
esse accipienda, quæ emptione haberi possit, nec
iure ordinario transmittatur ad hæredes, quæq;
ab eodem duplex haberi nequeat.

Hæredem reliquit clarissimum virum.) Hic rur
sus cum Accursio, & alijs contendendū erit. Nā
si legatum tribus eo modo, quo ipsi interpretan
tur, foret accipiendum, quid referret, reliquisset
libertus hæredem clarissimū virum, an p. obeiū?
cum vtrique idem ius cōpetere posset, nec plus
13 iuris, nec minus clarissimus haberet, quàm ple
beus? Sed & Lælius Taurellus ideo clarissimi hæ
redis factam mentionem cēset, quòd is nihil o
pus haberet tribu, nec eius emptione: atque ideo
tribum cōsequi non posset. Vnde æstimatio præ
standa erat ex. d. l. Titia Scio. Sed eadē ratio pla

ne obtineret, si ciuem Romanum quemlibet li
bertus hæredē reliquisset: cum & is iure Roma
næ ciuitatis tribum haberet, in qua censeretur,
nec ei opus esset, aliam sibi emi: possētque ea ra
tione iure proprio Principū, & reipublicæ largi
tiones consequi, quæ populo Romano tributim
dari consueuerant. Verum ipse in hoc respōto
clarissimum virum accipio quemlibet Romang
vrbis senatorem: siquidem senatores Romani
clarissimi ætate Scæuolæ iuriscōsulti passim di
cebantur. sicuti constat ex. l. Fæminæ. ff. de sena
tori. l. speciosas. ff. de verb. signi. l. 2. C. de his, qui
veni. ætat. impetr. l. custodias ff. de publi. iudi. ad
notauit Andr. Alcía. lib. 3. diipunct. c. 4. & in. d. l.
speciosas. Sed & præter hos etiam dicebātur cla
rissimi qui senatoria, consularia, pro consularia,
aut prætorica ornamenta ex beneficio Principis
meruerant. l. 2. C. de domestic. & protectori. lib.
12. l. 1. C. de præp. & cubic. tradit, Vvolphangus
Lazius lib. 2. de Roma. Repub. ca. 1. Dicebantur
& olim clarissimi filij senatorum, & clarissimo
rū. l. fæminæ. ff. de senato. l. si senator. C. de dig
nitat. lib. 12. de quibus multa Anton. Vacca in ru
bri. de senatorib. qui in. d. l. fæminæ. censet, hoc
Scæuolæ responsum ea ratione intelligendum,
quod clarissimi forent incapaces quorundam le
gatorū, & præsertim huius legati, quo tribus eis
emenda legaretur: fortassis ex eo, quauis ipse
hoc amplius non explicet, quod licet clarissimi
Romæ tribuni haberēt ex Suetonio in Augusto
cap. 40. suffragium tamen in eligendis magistra
tibus insumme ferebāt, nec ex reipublicæ, & Prin
cipum largitione frumentarias tesseras, quæ ple
bi Romanæ quodlibet mense dabantur, poterāt
habere. Hæc enim & his similia propria plebis
erant: non senatorij ordinis, nec clarissimorum,
quibus minimè conueniebant: imo esset illis pro
bro, ac ignominia, si cum plebeis æquarentur.
Quamquam idem Suetonius in Domitiano cap.
4. scripserit: dieque proximo omne genus rerum
missilia sparsit, & quia pars maior inter populā
ria deciderat, quinquagenas tesseras in singulos
cuneos equestris, ac senatorij ordinis pronuntia
bit. Hoc etenim ad missilia pertinet. Sic sanè du
biū erat apud Scæuolam, an vir clarissimus hæ
res liberti conseq̄i posset, vt illius hæres ea om
nia, quæ iure proprio minimè habere potuisset,
nec honestè habere poterat.

Respondi deberi.) Tribus etenim legatario eo
iam mortuo emi nō poterat, vt testator iusserat
quod Accursius, & plerique centent: idque verè
his rationibus, quas superius adduximus: nec li
Tom. j. Var. Refo. Iii 4 beti

berti hæres eo legato indigebat, imo nec poterat nisi quo ad æstimationem, illud obtinere, quia clarissimus erat. Quod si libertus hæredem reliquisset filium, qui commodè posset tribum consequi, & voluntas testatoris aliqua ex causa minime refragaretur, hæredi foret emenda tribus: tamen si à Iuriconsulto hoc in loco non tractetur, an sit soluenda ælimatio, vel ipsa tribus præcisè emenda per hæredem patroni, cum emptio utilis foret hæredi liberti: sed illud tantum in cōtrouersiam incidit, an teneatur patroni hæredes ad æstimationem, ubi tribus nec emi poterat, nec eius emptio utilis erat hæredi liberti. Qua ratione Barto. fallitur, dum existimat, patroni hæredem ad factum ex legato teneri, & ideo post moram ad interesse: quia, ut inquit † Cumā. solum deberetur tunc æstimatio tribus, non autem commoda, aliæque liberalitates. l. si calendis. ff. de re iudicat. l. fundum. ff. de nouatio. & qui uerè patroni hæres, si libertus uiueret, cogi posset præcisè tribum emere, argumento deducto ex. l. fidei commissa. §. ultimo. ff. de legatis tertio. & ex his, quæ traduntur in. l. stipulationes nō diuiduntur. ff. de uerborum obligatio. à Bartol. Alexan. & Iason. numero. 32. à quibus, & alijs frequentius receptum est, teneri quem ad factum præcisè, nec liberari præstando interesse, siue, id quod interest, ubi ex ultima voluntate, & testatoris iussu tenetur facere.

Commoda, & principales liberalitates.) Nempe tesseras frumentarias, numarias, missilia, aliæque reipublicæ, & principum largitiones. Nam sicut tessera frumentaria symbolum erat plumbeum, æreum, aut ligneum, cui inscripta erat nota, qua summa frumenti significabatur: sic & tessera numaria idem symbolum erat cum nota summam accipiendæ pecuniæ significante: quod ex multis Suetonij locis lector facillimè poterit intelligere: * & Xiphini in Tito.*

Respondi: quid quid ipse consequuturus esset.) Nec tamen usuræ debentur æstimationis: cum sit satis æstimationem dari, & omnia illa commoda, quæ, si statim mortuo testatore solutum esset legatum, vel emptum fuisset tribus, legatarius consequuturus esset. idem enim est, ac si ab initio data foret tribus æstimatio: & ideo eius quantitatis usuræ non debentur, nec ut usuræ olim apud Ethnicos, nec apud Christianos ratione eius, quod interest. Siquidem soluta quantitate quæ debetur, usuræ ab eo die minimè ueniunt in condemnationem.

Iustiniani, & Celsi Iurif-

consulti responsa de Hippocentauri stipulatione ex varijs authoribus examinantur.

C A P. II.

IUSTINIANVS LIBRO. 3. institutionum, titulo. de inutilibus stipula. inutilem esse docuit stipulationem, quæ id promittitur, quod natura esse non potest, ueluti si quis Hippocentaurum fuerit stipu-

latus, qui natura quidem esse non potest. Idem Celsus respondit in. l. si ira stipulatus. ff. de uerb. oblig. quibus Cicero ad stipulatur, qui libro primo. Tululanarum nu. 142. qui enim, inquit, satis uiderit id, quod est luce clarius, animo, & corpore consumpto, totoque animante delero, & factio interitu uniuerso, illud animal, quod fuerit, factum esse nihil, is planè peripiciet, inter Hippocentaurum, qui nunquam fuerit, & regem Agamennonè nihil interesse: nec pluris nunc facere M. Camillum hoc ciuile bellum, quam illo uiuo ego fecerim Romam captam. Idem Cicero lib. 1. de natura deorum. nu. 145. Nam si tantummodo ad cogitationem ualent, nec habent ullam soliditatem, nec eminentiam, quid interest, utrum de Hippocentaurum, an de eo cogitemus? Idem libro. 2. nu. 7. Etenim uidemus cæteras opiniones fictas, atque uanas diuturnitate extabuisse. Quis enim Hippocentaurum fuisse, aut chimæram, putat? Xenophon libro quarto. de pædi. Cyri. Christantan refert oratione quadam equites laudasse, maximeque admiratum fuisse, foelixque existimasse Hippocentaurum animal, si id usquam fuerit. Quo in loco sentit is autor, animal hoc natura esse non posse. Idem ex Galeno in lib. 3. capitulo primo. de uiu partium. probare conatur Andr. Alciatus libro. 9. parerg. capitul. 13. Diuus Augustinus lib. 18. de ciuitate Dei capitulo. 13. de Centauris fabulam confictam fuisse scribit, quod equorum, hominumque fuerit natura coniuncta. Hoc ipsum & Lucretius lib. 5. de natura rerum ostendere uideretur.

Sed neque Centauri fuerant, nec tempore in vlllo esse queunt duplici natura, & corpore bino.

Et rursus.

Ne forte

*Ne forte ex homine, & veterino semine equorum
Conferi credas centauros posse, nec esse.*

Sed hoc esse contra fidem historiarum asseuerat Ioan. Corasius lib. 5. Miscell. capit. 2. ex eo, quod Plinius Veronensis lib. 7. cap. 3. Claudium Cæsarem scribat, memorie prodidisse, Hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interijisse. Et nos, addit Plinius, Principatu eius allatum illi ex Ægypto in melle vidimus * Causa rei meminit & Phlegon. Cæsaris libertus. Idem & Tralianus in libello de Mirabilib. & lōgōis. * Diuus Hieronymus in vita Pauli eremitæ author est, Antoniū eremitā Hippocentaurum, & Satyrū in eremo vidisse. Nec plura his, inquit, conspicit hominē equo mixtū, cui opinio poetarum Hippocentaurō vocabulum indidit. Quo viso salutaris impressione signi armat frōtem. Et heus tu, inquit, quam in parte seruus dei hic habitat? At ille barbarum nescio quid instans, & frangens potius verba, quam proloquens indicat iter, Et sic patentes campos volucris trāsmittens fuga ex oculis mirantis euauit. Verum hæc vtrum diabolus ad terrēdum eum simulauerit, an vt solet, eremus monstruorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus. Stupens itaque Antonius, & de eo, quod viderat secum voluens, vltius progreditur. Nec mora in terfaxosam conuallem haud grandem homunculum videt ad uncis naribus, fronte cornibus adperata, cuius extrema pars corporis in caprarū pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius spectaculo scurum fidei, & loricæ spei, vt bonus præliator arripuit. Nihilominus memoratū animal, palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obsides afferebat. Quo cognito gradum præsit Antonius, & quisnam esset interrogans, hoc ab eo respōsus accepit. Mortalis ego sum, & vnus ex accolis eremi, quos vario delūia errore gentilitas, faunos, satyrōsque, & incubos vocans colit, legatione fungor gtegis nīci, precamur vt pro nobis communem Deū depreceris quem pro salute mundi venisse cognouimus.

Hieronymus) Sed & de Satyris Plutarchus in Sylla scribit, prope Apolloniā captū a militibus Satyrum ad Syllam adductum, & quisnam esset per interpretes interrogatum, vix quidquam, quod intelligi posset, pronuntiasse, potiusque vocem asperam equi hinc, hirci que balatu permixtam emisisse, ab ipsoque Sylla fuisse dimissum. Sed & Satyros esse idem Plutarchus in Numā, Plinius libro. 7. cap. 2. & lib. 6. capi. 30. & lib. 8. capitulo. 54. Mela, & Solinus, Philostratus in

Apollonio lib. 6. & plerique tradidere. Sed hæc, & quæ Pausanias de Satyrorum insula in Atticis scribit, fabulosa esse existimo, hisque similia, quæ Lucianus de veris narrationibus venustè quidē & eleganter confixerit. Illud sanè obseruandum erit, Centauros prope Pelium Thessaliæ montē habitātes primū equos aut subegisse, aut ad equitandū domuisse, autore Diodoro Siculo li. 5. Nam & Palephatus lib. 1. incredibilium scribit, Ixionem regem cum tauri præferoces Larissam, & eam Thessaliæ regionem vastarent, præmium proposuisse his, qui tauros arcerent, iuuenesque è Nephelē pago equos mansuefactos conscendisse, taurosque illos abegisse. Vnde dicti fuere centaursi ἀπὸ τῶ κενταυτῶν τῶν τῶν αὐτῶν ἀ πῦνγῆδης quidem, & stimulantis tauris. Idem ferè Seruius in illud Virgilij lib. 3. Georgicorum.

Fræna Pelætroni Lapithæ, gyrosque dedere.

Simile, de Mari, quodam Italo, tradit Ælianus de Varia Historia. libro. 9. cap. 16.

Ex his dicti Hippocentauri qui inter eos foret stimulantis, & pungendis equis præstantissimi, quique arte equitandi reliquos Centauros præcellerent. Etenim adnotauit Sophoclis interpretes in Alace, apud Græcos dictionē istam. ἵππος, in compositione magnum, & eximium significare. qua ratione ἵππομανῆ. hominem insanissimū, & maxime furentem: ἵππογονῶμενα magno, & excelso præditū animo: & ἵπποβιον eū, qui inexplēbilitè venerem confectatur, frequentissimè Græci interpretantur. vt inde par sit Hippocentaurōs dictos fuisse præclaros, & eximios Centuros. Sophoclis interpreti præter alios consentit Suidas. idē obseruat Aristophanis scholiastes in nebulis & in ranis. Aut sanè dicti fuere Hippocentauri equites præstantissimi ἀπὸ τῶ ἵππου, κενταυρῶν. id est ab stimulantis equis. Quod apud Pindarū in Pithijs Hymno secūdo adnotarūt scholiastæ. Nam & illic Pindarus, centaurum natum fuisse fabulatur ex coniunctione Ixionis, cum nebula, quæ Græcè Nephelē dicitur: Centaurum vero coniunctione Thessalicarum equarum genuisse animalia, quæ paulò antè diximus à veteribus dici Hippocentaurōs. Interpres Apollonij Rhodij lib. 1. scribit, Saturnum transformatum in equū ex Phylira Oceani filia Chironem genuisse, qui ex eo dictus fuerit Hippocentaurus.

Cæterū quod diuus Hieronymus scribit, quavis & ipse hoc incertum esse existimat, potest cōmodè dæmonum illusionibus tribui. Nā & sancti viri cum terris spiritibus cōgressum frequenter habuerunt, ab illisque diuersis imaginibus, ac

multiplici specie propè sunt delusi. Quod passim veteres auctores tradidere: & ex iunioribus Alexander ab Alexandris lib. 4. diæ. gen. capitu. 19. Sed & diuis Gregorius harum delusionum quã doque in suis dialogis meminit lib. 4. ca. 37. lib. 3. capit. 7. & capit. 16.

Præfectus calciatus apud Iuriscōsultum, quis sit intelligen- dus, & de militari calcia- mento.

C A P. III.

AVLVVS LIB. SINGULARI de officio præf. vlg. cap. 3. de offi. præf. vigil. sciendum est, inquit, præfectum vigilum per totam noctem vigilare de bere, & coerrate calciatum cū hamis, & dolabris, vt curā adhi

beāt, omnes admonere, ne negligētia aliqua incēdij casus oriatur. Hæc Paulus. Quid sint hamæ ex Plinio, & Iuuenali docuit Andre. Alciatus in li. 4. & in 1. ferri. ff. de verbor. signifi. Calciatū præfectum multi adnotarunt dici a Iuriscōsulto ex eo quod inter vestimenta militaria connumerentur & calciamenta apud Lampridium in Alexandro, & milites calciati apud eundem dicantur. Nos idē obseruauimus & ex Flavio Vopisco in Adriani militari Epistola ad vicariū suum, quã opera pretiū me facturū existimē si adscripsero. Si vis tribunus esse, imō si vis vinere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat. Quem nemo cōingat. Vuam nullus auferat. Segetem nemo deterat. Oicum, sal, lignum nemo exigat, annona sua contentus sit. De præda hostis non de lacrimis Prouincialium habeat. arma terfa sint, ferramēta famiata. Calciamēta fortia, vestis noua vestem veterem excludat. Stipendiū in balneo, non in popina habeat. Torquem brachiale, & anulum apponat, quum saginarium suum defricet, captum animal non vendat, multum centuriatum comiter curet. Alter alteri quæsi seruus obsequatur. A medicis gratis curentur. Aruspicius nihil dent, in hospitij castè se agant, qui litem fecerit vapulet. Hæc Aurelianus. apud quem fortia calciamēta, quæ fuerint, & qui fuerint calcei milites, nemo quod ipse scia hæc vsque adnotauit: tamen id constat ex Iosepho, qui obiter hac de re libro septimo. capit. tertio.

de bello Iudaico, ex codice Latino: at ex Græco libro sexto. capitulo septimo. Iuliani militis in signem fortitudinem commemorās: calceos, inquit, habēs creberrimis, atque acutis clauis, vt cæteri solent milites, fixos, dum strato saxeis crustis solo occurreret, labitur, magnoque cū armorum sono detectus in tergum fugientes reduxit. Ex quibus sanè verbis intelliges quæ dixerit fortia calciamēta Vopiscus. eadē de Iuliano scribit Egesippus lib. 5. de excidio Hierosolymitano ca. 30. velut, inquit, hic Iulianus, qui tergo imminēbat hostium dum alios perimit, & claustro coerces ipsa alacritate incautior, confixum clauis calceamentum gerens, vsu militarium virorum: nō considerauit polito lapide solum stratum, quod cauēdum foret, sed quasi in campo præliaretur securus labitur, & ingentem strage sua sonitum dedit. Hac forsā ratione Plautus in captiuis dentes calceatos loco dixit, quasi ferro munitos, vt & pedes militum calciati fortibus sanè calciamenti. Ergasilus parasitus de conuiuio.

*Nunquam istoc vinces me Aegio, ne postules,
Cum calceatis dentibus ventam tamen.*

Sic mulas calceare apud Suetoniū in Vespasiano ca. 23. id est ferreis soleis munire. Catullus ad Colomiam.

*Et supinam animam graui delinquere cæno
Ferream vt soleam tenaci in voragine mulam.*

Obiter tamen apud Vopiscum ferramenta famiata intelligens mucronata, & acuta ex Nonio Marcello, qui testis est, verbum hoc famiare apud veteres in hac significatione receptum fuisse. Apud Hieronymum in Epistola de Origenis erroribus. Calciati pedes armati intelliguntur aduersas serpentes.

Adriani Cæsaris rescri-

ptum de muliere prægnante ab
Ægyptiorum, & Græcorum
legibus deductum
fuisse.

C A P. IIII.

RÆGNANTIS MULIERIS, quæ damnata sit, corporis poenam differri quoad pariat, & eadem ratione nec eā torquendam esse, respondit Vlpianus libr. decimoquarto. & 27. ad Sabinum. idque ex rescripto Adriani ad

ad Publium Marcellum in. l. pręgnantis. ff. de pęnis. & in. l. Imperator Adrianus. ff. de statu homil. cuius responfi quam plures interpretationes, & intellectus poterit lector deducere ex his, quę utrobique à nostris tractatur, & à Guiljelmno Benedicto in capitul. Raynuntius. verb. & sobolem. numero. 60. de testam. Hippo Martilio in. l. i. in princi. numer. 19. ff. de quęstionib. & in practica. §. nunc videndum. numero. 46. **Matthæo Afflict.** in constitu. Neapol. titulo. 23. numero. 11. Quibus illud nec temerę addere libuit, quod Plutarchus de tera numinis vindicta scribit asseuerans hoc à Gręcis quibusdam legistatoribus ab Ægyptiaca lege transcriptū fuisse. Ita enim inquit, Ægyptiacam verò legem, quę grauidam donec pariat, in mortis carcere custodire iubet, nonne Gręcorum quidam consule vobis transcripsisse videntur? Idem asseuerat Diodorus Siculus libr. 1. Sed & Æliano auctore libr. 5. de varia historia. Arcopagitę cum feminam quandam veneficij accusatam, conuictamquę mortis pęna damnare constituissent, non prius eā occiderunt, quàm peperisset: ipsam matrem, quę crimen commiserat, & quę sola culpam contraxerat, punite violentes, infantem conceptum in utero, omni culpa immunem ab eo mortis supplicio liberantes. Legis verò quę apud Romanos erat, meminit maxima cum laude Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromatum. Et Phil. in libro. de Charitate.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Quid furca significauerit apud Latinos.
- 2 Crucis supplicium an idem quod furca fuerit?
- 3 Litera. V. supplicij nota.
- 4 Crucis supplicium à Constantino Magno abrogatū.
- 5 Crucis signum, & character olim saluationis nota, Hieroglyphica significatione.
- 6 Furcarum erectio capitalis, & criminalis iurisdictionis signum.

An olim apud veteres furcarum supplicium fuerit in vtu, & de Crucis patibulo.

FAMOSOS LATRONES in his locis, vbi grassati fuerint, furca figendos compluribus placuisse, testis est Calistratus Iurisconsultus lib. 6. de cognitionibus in. l. capitalium. §. Famosos. ff. de pęnis. E cuius responso plerique adnotarunt, olim furcarum supplicium apud veteres fuisse frequentissimum. quorum opinioni suffragatur idem Calistratus eadē. l. capitaliū. in eius initio. Sumnum, inquit, suppliciū esse videtur ad furcam damnatis. Vlpianus itē in. l. Sacrilegij. ff. ad legem Iul. peculat. scribens, proconsules Sacrilegos quosdam in furcam suspendisse. Eiusdem supplicij meminere Paulus in. l. si quis aliquid. §. primo. ff. de pęnis. Modestinus in. l. tertia. §. is qui. ff. de re milit. Titus Livius libro primo. lex, inquit, horrendi carminis erat. Duumviri perduellionem iudicent. Si à duumviris prouocauerit, prouocatione certo, si vincet, caput obnubito, infelici arbore recte suspendito, verberato, vel intra pomœrium, vel extra pomœrium. Idem paulo inferius, eum sub furca vinctum inter verbera, & cruciatus videre potestis? Quo in loco infelicem arborem furcam dixit, in qua quis ob crimen laqueo suspendebatur. Plinius vero libro decimo sexto. capitulo vigesimo sexto. quę dictę fuerint infelices arbores explicat. Cicero in oratione pro. C. Rabirio perduellionis reo. Nāquę hæc tua, quę te hominem clementem, popularemquę delectant. Ilictor, colliga manus: quę non modò huius libertatis, mansuetudinisque non sunt, sed ne Romuli quidem, aut Numę Pompilij. sed Tarquini superbissimi, atque crudelissimi regis ista sunt cruciatus carmina, quę tu homo lenis, ac popularis libentissime commemoras. Caput obnubito, arbori infelici suspendito: quę verba Quirites iā pridem in hac rep. non solum tenebris vetustatis, verum etiam luce libertatis oppressa sunt. Hęc Cicero. Sed & furcam veteres latini appellarunt lignum curriculi, cui superfigebatur temo. Id dempto temone, seruorum, qui in familia deliquerant, humeris per viciniam circumferendum imponebatur contumelię causa: atq; ind. furciferi dicti autore Plutarcho in Martio Coriolano. Et in problematis Romanis c. 70. quo in loco & illud adijcit, Gręcos nominare lignū istud *σευροπ*, latinos

nos furcā : cū in priori scripsisset à Græcis hoc lignum dici *σπριγμα κάυπος άπηυ*. Ex quo lector poterit intelligere quæ Macrobius tradit lib. 1. Saturnaliorum ca. 11. & repetit Lactantius Firmianus libro secundo. ca. 8. qui seruum sub furca ad supplicium duci dixit: quod Macrobius patibulo constritū dixerat. * Arnobius vero aduersus gentes libr. 7. de eodem seruo tractans, ad patibuli nunc, & rursus ad Crucis pœnam damnatū fuisse narrat. * Liuius lib. secundo. eandem historiā scribens sub furca cāsum dixit, ex quo & Dionysio lib. 7. & Plutarcho error est apud Macrobiū in annis ab vrbe condita. Illud forsan placuit, furcam *σπυρον* dici, quasi furcæ, & Crucis supplicium idē fuerit. At Crucis affigebantur clauis nocentes furca verò puniebantur laqueo suspensi: & id frequentius, licet non fuerit hoc discrimen exactè seruatum. Cicero libro quinto. de finibus. vbi de infœlici exitu Polycratis Samiorum tyranni dixerat, ita inquit ne tum quidem miser, cū ab Oroete prætoris Darei in Crucē actus est. De quo Herodotus in Thalia scribit *οροίτης άεσάρωσιν* Oroetes Crucis affixit. Eusebius vero libro. 8. de præparat. Euangeli. capitulo decimo quarto. de eodem Polycrate tractans dixit. *ὁ πὸ μεγάλου βασιλέως ἐκράζετο ἢ προσήλυτο* id est, à Magno Rege punitus est, & Crucis affixus. Iustinus libr. 22. de Bomilcare Pœnorū dux. Hoc, inquit, certaminis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est, vt nisi in exercitu Agathoclis orta seditio esset, trāsiturus ad eum Bomilcar dux Pœnorum cū exercitu fuerit. Ob quam noxam in medio fóro à Pœnis patibulo suffixus est: vt idem locus monumentum suppliciorum eius esset, qui ornamentum antefuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem ciuium rulit, adeò, vt de summa Crucis, veluti de tribunali, in Pœnorum scelera concionaretur, obiectans illis nunc Hannonem falsa affectati regni iuidia circumuentum, nunc Gisgonis innocentis exilium, nunc in Hamilcarem patiuū iuui tacita suffragia, quod Agathoclem socium illis facere, quàm hostem maluerint. Hæc cū in maxima populi concione vociferatus esset, expirauit. Hæcenus Iustinus. De Crucis Reguli Silius lib. 2.

Vidi cum robore pendens

Hesperiam Crucis sublimis spectabat ab alta.

Cicero vltima in Verrem actione dum proclamat facinus indignum fuisse Gaium Romanū ciuem à Verre in Crucem agi, ita inquit, quid enim attinuit, cum Mamertini more, atque instituto suo Crucem fixissent post urbem in via Pon-

peia, te iubere in ea parte figere, quæ ad fretū spectaret: & hoc addere, quod negare nullo modo potes, quod omnibus audientibus dixisti palam, te idcirco illum locū deligere, vt ille, qui se ciuem Romanum esse diceret, ex Cruce Italiam cernere ac domum suā prospicere posset? Itaque illa Crux sola iudices post conditam Messanam illo in loco fixa est. Italiæ conspectus ab isto delectus est, vt ille in dolore, cruciatuque moriens, perangusto freto diuisa seruitutis, ac libertatis iura cognosceret: Italia autem alumnū suum seruitutis extremo, summoque supplicio affixum videret. Hæc Tullius. Huius Gaiianæ Crucis meminit Lactantius lib. quarto diuinarum institutionum. cap. 18. vbi falso legitur Canniniana Crux: cum potius sit ex Cicerone Gaiiana. Liuius libr. 10. decad. 3. ne profugis grauius, quàm de fugitiuis consultiu. Nominis latini qui erant securi percussis: Romani in Crucem sublatis sunt. Tranquillus in Galba. capitulo nono. & tutorem, quod pupillum, cui substitutus hæres erat, veneno necasset, Cruce affecit. Imploranti que leges, & ciuem Romanum se testificati, quasi solatio, & honore aliquo pœnam leuaturus, mutari, multoque præter ceteras altiore, & dealbatam statui Crucē iussit. Idem in Domitiano. capi. 10. Item Hermogenem Tarlensem propter quasdam in historia figuras, librarijs etiā, qui eam descripsérat Crucis fixis. Rursus. c. 11. Authorem summarum prædie quam crucifigeret in cubiculū vocauit, assidere in toto iuxta coegit, securum, hilarēque dimisit, partibus etiā de cœna dignatus est Lucanus lib. 6. agens de Erichthone maga vtriusque supplicij mentionem fecit, illius inquā, quo laqueo furca suspensi præcluso spiritu pereunt: & quo in Crucem acti clauis affixi occiduntur.

Laqueum, nodos que nocentis

Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,

Abrasitque Cruces, percussa que viscera nimis

Vulsit. & incoctas admisso sole medullas.

Inseritum manibus Chalycē, nigræque per artus,

Stillantē tibi sanie, virusque coactum

Sustulit. & nervo morsus retinente pependit.

Tranquillus in Cæsare capitulo septuagesimo quarto. sed & in vlciscendo natura lenissimus. Piratas, à quibus captus est, cum in deditio- nem redegisset, quoniam suffixurum se Crucis ante iurauerat, iugulari prius iussit, deinde suffigi. Quod Plutarchus in Cæsare dixit à *εσάρωσιν*. id est Crucis affixit: & in Apophthegmatis verbo à clauis deducto *προσήλωσιν* eleganter significauit. Ex quibus locis apparet, Crucis supplicium

placium nimis crudele vel ex eo fuisse, quod foret lenta in eo mors. * Iſidorus. lib. 5. Etym. Patibulum, inquit, vulgo furca appellatur: sed patibus liminor pœna, quam crucis. Nam Patibulum appenſos ſtatim examinat, crux autem affixos diu excruciat. * Diuus Auguſtinus ſuper Ioannem tractatu. 31. ſupplicium, inquit, crucis ideodurius erat, quia diutius cruciabat, & omnes crucifixi longam morte necabantur. Idem tractatu 36. pendentibus enim in ligno crucifixi, clauis ad lignum pedibus, manibusque confixi producta morte necabantur. Non enim crucifixi hoc erat occidi, sed diu vivebatur in cruce: non quia longior vita eligebatur, sed quia mors ipsa protēdebatur, nedolor citius finiretur. Genes. cap. 40. Ioseph. respōdit pistorum magistro, tria canistra tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pharaon caput tuum ac suspēdet te in cruce. Et rursus paulo post: alterum suspendit in patibulo, ut veritas coniectoris probaretur. & capitu. 41. Ego enim redditus sum officio meo, & ille suspensus est in cruce. Deuteronomi. capitulo. 21. quando peccauerit homo quod morte plectendum est, & ad iudicatus mortis appēsus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver eius in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia maledictus à Deo est qui pendet in ligno. Iosue capitu. 8. Regem quoque eius suspēdit in patibulo vsque ad vesperā, & solis occasum: præcipitque Iosue, & depoſuerunt cadaver eius de cruce. Extat & de Aman affixo cruci, quam parauerat Mardocheo historia Hester capitulo quinto. 6. & 7. Seneca libro primo Epistolarū. 7. epistola. Sed latrocinium fecit aliquis, quid ergo meruit? ut suspendatur. Ex quibus probatur, genus hoc supplicij, quo cruci nocentes affigebantur, & suspendebantur in ea, fuisse apud veteres frequentissimum: crucemque ipsam Græce dictam *σαυρόμ*. Idque euidētius erit ex Luciano in dialogo, cui titulus, iudicium vocalium. Qui finxerit eleganter, literam. T. ut furem, & aliena inuadentem, litera. S. ex multis dictionibus expulſa, dignam videri, quæ in id ageretur supplicium, quod ipsius exprimeret figura: nempe crucem, quæ quidem absque ipsius nocentis suspēso corpore, sit omnino literæ. T. similis. Ut obiter admoncam, nihil ad hanc rem pertinere, quod Ludouic. Cælius libro. 6. lect. Antiq. capitulo octauo. adnotauit de litera longa, quæ ad similitudinem. T. figuretur, quoniam, ut is inquit, qui pendet laqueo suspensus eam plane reddit imaginem suspēdiosi defuncto obtinente vicem lineæ ex superiori parte in imum productæ, trabis

verò, unde laqueus destinatur, transuersam elementum portionem fungere videatur. Nam utcunque id sit, & adnotari possit ad Plautinos de litera longa sales, quod lectior poterit facilius expendere: ad crucis imaginem, quæ ex litera. T. à Luciano doctissime traditur, nihil opus est ipsius suspēsi cadauere: cum & sine ipso crux ipsa imaginem. T. referat graphicè. Et at etenim hac ratione apud veteres Tau: atque ideo. T. latinum supplicij nota, autore Quintiliano libro octauo. capitulo tertio. Sed & furcis nocentes affixos olim fuisse, subindicat Calistratus in dicto. h. famulos. Plinius item libro vigesimo nono. capitulo quarto. Eadem, inquit, de causa supplicia annua canes pendunt inter Aedem iuuentutis, & Summani viui in furcas Sambucca arbore fixi. Ut tandem ratione communis, & frequentissimi supplicij possimus coniectare, quandoque crucem dictam supplicium illud, quo suspēsi præcluso spiritu occidebantur, ac deinde furcam veteres quandoque appellasse crucem, cui affigebantur nocentes. Nam & Suidas scribit *διδύμομ φυλον*. dici latine furcam: cum illud dici etiam crux verè possit: cum sit vnum lignum alteri connexum. His ad stipulatur, quod cruce non vnus generis erant: sed aliter ab alijs fabricabantur: sunt etenim qui capite in terram conuerso suspendebant: alij per obliqua stipitem agunt, alij brachia patibulo explicuerunt, sicuti ex Seneca obseruauit Ludouicus Cælius in dicto capitulo octauo. tamen si ex propria verborum significatione illud sit verius, & frequentiori vti conueniat magis crucem dictam fuisse patibulum, cui nocentes expansis brachijs, & clauis affixi, occidebantur. Eusebius Martyrium Petri Apostoli enarrans libro tertio. de Eccle. historia. capitulo primo. scribit *ὅς καὶ ἐπὶ τέλει ἐν Ῥώμῃ γενόμενος ἀνεσκόλοπισθη κατὰ κεφαλῆς, ὃ ὕψος αὐτοῦ ἀξιώσας παθεῖν*. id est. Petrus tandem Romæ existens in crucem actus est, pedibus sursum versum sublatis, aut capite in terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, ex Hieronymo in catalago scriptorum ecclesiast. vel inuertis vestigijs cruci affixus ex Ambrosio, qui Egesippum e Græco in latinum transtulit libro tertio. de excidio Hierosolymitano. capitulo secundo. Idque martyrij genus idem Petrus petierat, quod se indignū putaret, qui itidem ut magister iuus recto corporis statu patetur. quod sensit Eusebius, & palam exponit Nicephorus libro secundo. capitulo trigesimo sexto. idem Eusebius libro octauo. de histor. eccle. capitulo.

pit. 8. de martyribus agens inquit. *καὶ ἄλλοι πάλι ἀνασκολοπισθέντες, οἱ μὲν κατὰ τὸ σύνθετος τοῖς πακῆργοις οἰδί καὶ χειρόνωσ ἀνάπαγι καὶ ὠκαρρα προσηλωθέντες τηρούμεοὶ τε ζῶντες, εἰσὶν καὶ ἐπὶ αὐτῶν ἰκρίωμ λιμῶδία φθαρεῖν.* Quæ latinus Nicephori interpres libro septimo. cap. 8. ita latine tractat. Et alij quidem eodem, quo malefici modo, supplicio affecti: alij autem inuersi, pedibus videlicet in sublimè sublatis, vitam diu, grauiusque traxerunt, donec in cruce ipsa ita suffixi fame perierunt. Græcis sanè verba hæc. *ἀναστροφῶ, προσηλῶ, & ἀνασκολοπισῶ,* peculiaria sunt in ea significatione, qua latini crucifigere, patibulo affigere dicunt. Herodianus libro. 5. historię. *συκοφάντατε, καὶ δαῦλοι, ὅσοι δεσπότης καὶ ἡγελομ ἀνασκολοπισθήσαμ.* Calumniatores, & serui quicumque dominos denuntiauerant patibulo affixi fuerunt. Nam & autore Suida. *σκολοψ,* palus erat præacutus, cui nocentes affigebantur: qua tandem dictione Christi crux fuit significata Apollinis Milesij responso, cuius meminit Lactantius Firmianus, libro quarto capitulo. 13. Sed & idem Suidas scribit, crucem, aut patibulum Græcè dici *ἰκρίω,* & inquit *ἰκρίω Ἰουδαίοι τὸμ σωτήρα προσηλωσαμ.* Cruci saluatorem Iudæi affixerunt. Addit idem autor, solenne fuisse apud Athenienses ex lege, vt Cenotaphijs, & sepulchris imaginarijs eorū, qui in exilio, aliãve calamitate mortui forent extra patriam, nec Atheniensi in agro sepulti, crux apponeretur lignea in signum illius calamitatis. Quod de Thucydidis sepulchro quidam refertur, autore Marcellino in eius vita. Ex quo Suidæ locus fortassis vitio typographorum deprauatus, illustratur. Hinc obseruari poterit interpretatio legis, quæ à Constantino ad Maximum. P. vrbis lata est de crimine læsæ maiestatis lib. 9. Codicis Theodosiani tit. 5. Cuius duæ priores partes referuntur in Codice Iustiniani. l. 3. C. ad legem Iul. maiesta. tertia, & vltima parte omiffa. Cuius hæc decisio. In seruis quoque vel libertis, qui dominos, aut patronos accusare, aut deferre tentauerint, profectio tam atrocis audaciæ, statim in admiffi ipsius exordio per sententiam iudicis comprimitur, ac denegata audientia patibulo adfigatur. P. P. Kalend. Ianu. Volufirano, & Anniano consl.

Laquei vero supplicium quàm sit, & fuerit ignominiosum, atque ideo nobiles minimè eoplectendos fore, obiter ipse adnotauit libro. 2. Variarum Resolutionum. cap. 9. num. 4. nisi famosi latrones, aut grassatores fuerint. Eadem ratione crucis pœna ante Iesum Dei optimi maximi passio

nem vbiq̃ue locorum infamis erat, & fuit quidē apud Gētiles adhuc post redemptoris mortem: quod Lactantius Firmianus lib. 4. diui. Insti. capitul. 36. in hunc modum explicat. Dicat enim fortasse aliquis, cur si Deus fuerit, & mori voluit, non saltem aliquo honesto mortis genere affectus est? cur potissimum cruce? cur infami genere supplicij? Quod etiam homini libero, quanuis nocenti videtur indignum. Id ipsum prius explicauerat Arnobius libro primo. aduersus gentes. Idem tradit Tertulian. libro tertio. aduersus Marcionem. Diuus Augustinus de verbis domini secundum Matthæum sermone decimo octauo. Si genus, inquit, mortis exhorrescit infirmitas, nihil illo tempore fuit ignominiosius, quàm mors crucis. Non enim frustra commendans eius obedientiam Apostolus addit dicens, factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Sed quia ipse honoraturus erat fideles suos in fine huius seculi, prius honorauit crucē in hoc seculo, vt terrarum Principes credentes in eum prohiberent aliquem nocentium crucifigi. Hæc Augustinus, & his similia rursus sermone primo in feria sexta parasceues, & Chrysostomus super Paulum ad Philippenses capitulo secundo. quin & Iurisconsultus in l. liberorum. §. non solent. ff. de his qui not. infamia. inquit, non solent lugeri suspensiofi. Verum post Christi Iesu mortem adeò venerandum, tantæque maiestatis fuit crucis patibulū, vt & Diuus Petrus omnino recusauerit eodem modo, quo eius magister id subire supplicium: quem admodum Paulò antè ex historicis obseruauimus: sed & Constantinus Magnus, qui signo, & vexillo crucis ferocissimos, potentissimosque hostes debellauit, & euerit, lege lata constituit, ne quis crucis supplicio, quod frequentissimum tunc erat, puniretur: idque ob sanctissimæ crucis venerationem: sicuti tradidere Cassiodorus libro primo. historia tripart. capitulo decimo. Sozomenus libro primo. ecclesi. histor. capitulo octauo. & Nicephorus libro septimo. capitulo quadragesimo sexto. Cæterum & ante Christi passionem crux, signumque crucis maximæ fuit significationis. Nam & Rufinus libro vndecimo. histor. eccles. testatur capitulo vltimo nono. apud Ægyptios significatione Hieroglyphica vitam, & futuram saluationem significasse. Etenim cum Serapidis templum solo æquaretur, & Hierolyphicæ quæ dicuntur formæ, & characteres signo crucis perfimiles apparuissent saxi incisæ, earundem litterarum interpretandarum periti characterē sub crucis

Crucis forma vitam futuram significare dixerūt autoribus Socrate libro. 5. ca. 17. Sozomene libr. 7. cap. 15. Nicephoro libr. 21. capit. 25. & Suida in dictione. *σταυρός*. Ezechielis cap. 9. signum Tau, quod Græcè, & Latine literam. T. explicat, & præ signat, vt saluationis signum apponitur: quod illic Diuus Hieronymus, & Tertullianus libr. aduersus Iudæos capi. de vastatione Israel. & lib. 3. aduersus Marcionem adnotarunt. * Illud obseruantes, eandem literam signum Crucis significasse: Idem Augustinus in iudicium historiam. lib. 7. cap. 37. & Ambros. de Abraham ca. 3. lib. 1. Et de Ioseph. cap. 13. Sed & eandem literam Hebraicè constat signum Crucis representare, nō equidē iuxta characteres, quibus hodie videntur Hebræi, sed quibus veteres, & Hieronymi seculo, Samaritæi utebantur. * Plura de Crucis signo, Iustinus Martyr in oratione. 2. pro Christianis. Quo in loco pag. 31. versus illum psalmi nonagesimiquinti: Dicite in gentibus, quia dominus regnavit, ita legit. *Lætamini in gentibus, dominus post lignū, regalem potestatem habuit.* Idem Iustinus in Dialogo cum Triphone. pag. 57. legit. *Dicite in nationib⁹, dominus à ligno regnavit.* * Diuus itē Cyprianus in tracta. de Sina. & Sion, aduersus Iudeos ex Dauidis Psalmo retulit. *Annuntiate regnum Dei in gentibus, quia dominus regnavit de ligno.* Quam lectionem agnoscit autor ille, quis quis is est, qui hymnū dominicæ passionis, quod Ecclesia vtitur, scripsit, inquit enim.

Impleta sunt quæ concinit

Dauid fidelis carmine.

Dicens in nationibus

Regnavit à ligno Deus.

Quod obiter adnotare volui, quia locus hic insignis est, & non facile quis poterit locum signare, vbi Dauid dixerit, quod Ecclesia ex eius ore prophetico canit: Siquidē Iustinus ipse testatur, verba illa: à ligno, fuisse detracta ab Hebræis ex psalmo, quod palam passionem Christi prædicet diuinus ille psaltes. Sed & Faber Stapulensis in psalmos asseuerat, in psalmodia Romana legi vericulus prædicti psalmi. *Dicite in nationibus regnavit à ligno Deus: tametsi existimet ipse verba illa: à ligno: paraphrasticè addita fuisse.*

Furcarum autem erectio signum est, & id maximum criminalis, capitalisq; iurisdictionis: quod satis probatur ex Iuriconsulto in d. §. famulos. & alijs plerisque locis, in quib⁹ de furcarum supplicio Iuriconsulti meminere: idque Baldus ceter in c. 1. quid sit inuestitu. in feudis. nn. 6. quem sequitur Chastaneus in consuetudinibus Burgū-

die. rub. 1. §. 8. idem repetit Bal. in. l. à procuratore. C. mandati. Potest enim qui criminalem in aliquo loco habet iurisdictionē furcas erigere ad pœnarum executionem, criminumque punitionem. Quin & id agere poterit, qui cognitionē habet harum causarum criminalium, simul & executionem, licet qui in eodem loco tantum cognitionem habet, earum erectionem prohibere velit, autore Oldrado. cōsil. 6. probatque Andreas Alciatus libr. 9. parerg. ca. 24. erectione furcarū iurisdictionis capitalis, & meri imperij quasi possessionem adquiri, & retineri. Quod passim in his cōtrouersijs, quæ de criminalis iurisdictionis vsu tractantur, obseruari diligentissimè solet ab aduocatis, & iudicibus qui in ea de re sententiam sunt pronuntiaturi.

An liceat conductoribus

à conductis migrare domibus, ex eo, quòd tetrismaginibus, nocturnis illusionibus, & tumultibus inquietentur.

C A P. VI.

POSSE CONDUCTORES, habitatoresq; timoris causa migrare, si iustus sit periculi timor, quanuis periculum verè non fuerit, ab eius temporis mercede liberos, quo domū non habitauerint, respōdit Alphenus. lib. 2. digesterū. l. habitatores. §. vlti. ff. locat. ex quo loco, & alijs huic similibus multa scribit Franciscus à Ripa in tract. de peste. parte. 2. nu. 17. Ceterū vidi semel, atq; iterū in hoc Regio, & Granatenfi prætorio controuersum, an hoc Iuriconsulti respōdum obtineret in his habitatoribus, qui ex eo migrauerint, quod euidentissimis ostentis, tetrismaginibus, assiduisque umbrarū illusionibus, & nocturnis tumultibus, singulis noctibus, & quandoque diebus, inquietentur. Vix poterāt hæc nō fabulosa, aut commentaria à iudicibus ceteri, nisi tot testibus integris, ac fide dignis forent planè probata: & ideo in eam itum est sententiam, vt licet habitatoribus migrare liberos omnino ex eo die à mercedis solutione iuxta ipsius Alpheni sententiam. Quod & Christophoro placuit in. §. vltimo. Instit. de locatione. Sed & Romæ

ædes quasdam hoc nomine ita infames fuisse, ut nemo illas incolere fuerit ausus, uti rem notam, & vulgaram commemorat Alexander ab Alexandris lib. 5. diæ. genialium. c. 23. diuus Gregorius lib. 3. dialog. c. 4. memoriæ tradidit, Datianum Mediolanensem Episcopum, quum Corinthum accessisset, domumque ad habitandum vix inueniret, essetque in ea vrbe domus multis iam annis habitatoribus vacua, & deserta, quod eiusdem loci incolæ minime habitare in ea auderent propter dæmonis illusiones, varia spectra, & quia illic diabolus habitaret, eam domum ingressum, intempestaque nocte vocibus inmensis, magnisque clamoribus leonum rugitus, balatus pecorum, sibilos serpētum, & pecorum grūntus imitantibus, vexatum. dæmonem illum diuinis vocibus adloquutum, tandem domo expulisse, eamque postmodum tuto, & absque illarum illusionum timore habitatam fuisse. Lucianus in dialogo Philopseude ex narratione Arignoti cuiusdam, licet eum inter mendacissimos connumerauerit, tradit, Corinthi domum quandam habuisse Eubatidem, in qua nemo auderet habitare ea ex causa, quod habitatores spectris quibusdam territi à dæmone quodam ita infestaretur, ut eam præ nimio timore, & periculo rursus ingredi non fuerint ausi, donec ipse Arignotus Pythagoricus Magicis, & Ægyptijs quibusdam carminibus dæmonem illum in locum quendam detruserit, à quo primum exierat Arignotum varijs imaginibus territare conatus, quandoque ut canis, nunc ut leo, vel taurus ipsum inuadēs: quo quidem loco die sequenti defosso corpus hominis mortui repperit, coque alibi sepulto domus illa his illusionibus libera tutè deinde, ac quietè habitatores habuerit. Cæterum hæc, licet quandoque ac forsatis frequentius falsa sint, posse tamen contingere minimè negauerim, quippe qui legerim apud plerosque autores probatissime fidei, dæmones nihil operari secundum naturam suam potētiam posse, quia & ipsa Angelica creatura est, quanuis sit proprio vitio maligna, nisi quod Deus permittit, cuius iudicia occulta sunt multa, iniusta nulla: quod Diuus Aug. tractat in lib. 18. de ciui. Dei ca. 18. Diuus Grego. lib. 3. dialog. ca. 21. scribit & ad hæc S. Tho. 1. par. q. 114. art. 1. quandoque dæmones mitti à Deo ad puniendos homines, sicuti missus fuerit spiritus rœndax ad puniendum Achab. 3. Reg. c. vl. & id fieri secundum diuinam iustitiam propter peccata: tamen dæmon tunc puniat, territet, & infestet homines ex odio, & inuidia. Quandoque verò ipsi dæmones, ut idem

Thomas tradit, non equidem emissi à Deo, sed permissione diuina, occulta sanè nobis ratione, homines tentant, frequenter instigando ad peccatum, aut ipsos territant, & illudunt varijs imaginibus, spectris, retrisque figuris, atque innumeris illusionibus. Neque his tantum homines scelesti torquentur modis, sed & viri sanctitate vitæ, & adhuc miraculis illustres. Quod nos superius admonuimus. c. 2. Non enim est apud Theologos controuersum, dæmones hanc potestatem ex Dei permissione habere: ex Paulo ad Ephesios ca. 6. tractauerunt sententiarum Magister lib. 2. dist. 11. Sanctus Tho. in dist. q. 114. arti. 4. textus optimus in c. Episcopi. 26. q. 5. Autoris, qui malleum maleficarum edidit, & aliqui de veneficijs, & sortilegijs scripsere, ac præ cæteris Franciscus à Victoria, qui Salmanticæ miro omnium applausu publica lectione, & animi candore in maximam reipublicæ Christianæ vtilitatem Theologiã docuit, in relectione de Magia. Sed & ethnici autores ex arcanis philosophiæ decretis hoc ipsum de dæmonibus aduersus Aristotelem sensere quidem, & quandoque palam, ac manifestò professi sunt: sicuti ex eis erudite id probat Augustinus Eugubinus lib. 8. de perenni philosophia, à c. 26. ad vltimum illius libri caput. Nec mirum hæc præstigias, spectra, & illusiones aliquot in locis, non in alijs contingere, atque ideo locis, non personis quandoque accedere: sunt enim hæc ex occulto Dei iudicio, non equidem iudicanda ab hominibus, sed religiose, ac pie præcauēda. Scimus etenim Dei maximi permissione hæc fieri, causam vero ne temerè iudicemus, minimè inquirimus. Temesiam Locrensiū in Italia urbem à genio quodam adeo vexatam fuisse constat, ut Temesientes, quo eam pestem effugerent, sæpè patriam relinquere cogitauerint, donec responsio Apollinis accepto, placare dæmonem illum iussi sunt vnus virginis annua oblatione, quam in templo genio illi dicato deuouebant: tandem Euthymi cuiusdam animo, & fortitudine genius ille malus deuictus fœdissima calamitate liberā urbem illam relinquens ex agro excesserit. Causa verò ab historicis gentilibus ea traditur, quod Vlysis socius, quem Strabo Politem, Pausanias Libantem appellant, virgine quadam peruinum violata, ab ipsis Temesensibus in penam fuerit lapidibus obrutus, eiusque manes finem nullum sciuendi in cuiuslibet ætatis homines in eo agro fecerint: vnde natum prouerbum est, ut diceret cauendum, ne Temeseus Genius immineret: cuius rei mentio fit à Pausania in Heliacorum poste-

posteriori. Aliano libro octavo. de varia histor. Strabone libro sexto. & Leonico libro primo. de varia historia. cap. 42. Sed & Plinius libro septimo. epistola ad Suram. hac de re multa comemorat, præsertim scribit, Athenis domum quamdam fuisse spatiosam, pestilentem tamen, & infamem, quod per silentium noctis, sonus ferri, strepitus vinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur, mox apparebat Idolon, senex macie, & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo, qui cruribus compedes, manibus catenas gerebat, quæ tenebatque: deinde inhabitantibus tristes, diræque noctes per metum vigilabantur. Narrat deinde domum illam solitudine dinatam, totamque illi non tro relictam, postscriptam tamen, seu quis emere, seu quis conducere igitur tanti mali veller, publicè fuisse: & nihilominus Athenodorum philosophum, etiam suspecta vilitas pretij erat, omniaque domus vita compta haberet, eam conduxisse, noctisque silentio animo ad scribendum intento imaginem illam vidisse, minimeque ea terratum, imò ab ea vocatum illam sequutum fuisse, donec in arca domus dilapsa delevit comitem, desertum philosophum signum loco posuisse, posteroque die Magistratum adisse, defossoque eius mandato loco inuenta esse implicita: & inserta catenis ossa, quæ corpus ævo, terraque putrefactum nuda & exesa reliquerat vinculis: quibus denique oïsbus collectis, & publicè sepultis domum postea, ritè conditis manibus, spectris illis, & terroribus caruisse. Hæc Plinius.

De Nisibi vrbe, & an ea dicta fuerit Antiochia à veteribus autoribus.

C A P. VII.

ANDREAS ALCIATUS librum Codicis unde citum titul. de pascuis publi. & priuat. cum Antiochiæ vrbis celebratissimæ meminisset, constanter ab his discedit, ac dissentit, qui Antiochiam dictam fuisse Nisibin quandoque existimarunt: cum Ammiani Marcellini testimonio. libro decimo quarto. constet, Nisibin vrbem maxime differre, ac dista-

stare ab Antiochia. Nos verò miramur, virum alioqui diligentissimum, varia lectione, & iaris ciuilibus disciplina illustrem non satis diligenter rem istam, quam obiter fortassis tractabat, expendisse. Scimus etenim Antiochiam Syriæ vrbem, quæ Epidaphne dicitur, & Oronte fluuio adluitur, quæque maxime celebris olim fuerit, atque adeò insignis, vt ab ea dicta sit Antiochena Syria, aliam esse, ac procul distare à Nisibi vrbe, quæ in Periarum confinibus sita erat, quæque Migdonio fluuio recabatur: quod passim apud auctores poterit lecter obseruare, præsertim Plinium libro quinto. capitulo vicesimo primo. Strabonem libro decimo sexto. Cornelium Tacitum libro decimo quinto. Iulium Capitolinum in Gordiano Iuniore Xiphilinum in Severo & alios, quorum statim mentionem faciemus. Illud tamen est omnino adnotandum, Nisibin istam apud veteres etiam dictam fuisse Antiochiam vt tandem minime errauerint, qui hoc verum esse existimarunt, quippe qui de Nisibi vrbe Migdoniæ, non de Antiochia Syriæ intellexerint. Quod si Antiochiam Syriæ dictam fuisse Nisibin opinati sunt, quod ipse minime credam, manifesti erroris notari potuerunt, & iure. Sed Nisibia vrbem Migdoniæ dictam fuisse Antiochiam probatur ex Plinio libro sexto. capitulo decimo tertio, Strabone libro decimo sexto. Plutarcho in Lucullo, qui magnæ vrbis meminit, quæ à barbaris Nisibis, à Græcis Antiochia Migdonica dicta fuerit. Idem tradidere Theodorus libro primo. Eccles. hist. capitulo septimo. libro secundo. capitulo trigésimo. Nicephorus libro octavo. capitulo decimo quarto & libro nono. capitulo vigesimo octavo. rursus idem autor libro decimo quarto. capitulo vigesimo primo. meminit & Polytus libro quinto Antiochiæ, quæ in Migdonia erat. Tameris Nicolaus Perottus eius interpret non satis eum locum intellexerit. Scribit & ad hæc Iosephus libro vltimo. de antiq. capitulo secundo. Artabanum Parthorum regem dono dedisse Izati Adiabenorum regi Armeniæ partem, & agrum qui dictus sit Nisibis in quo Macedones vrbem condiderat, eam Antiochiam Migdoniam appellantes: quod & Plinius in dicto capitulo decimo tertio. de totius regionis nomine scripserat. Dicta verò fuit à Plinio Antiochia Syriæ Epidaphne, à luco Daphnes, qui erat suburbanum ipsius Antiochiæ locus qui dem Apollini sacrat, vt scribit Iustinus lib. 16. & ferè omnes qui de Antiochia scripserunt. Erant & in eo spectatissimæ lauri. Quod Strabonem in di-

Et libro. 16. tradit. & alij, quorum Alciatus meminit in lib. C. 11. titul. de cupressis. & eleganter Sozomenus libro quinto. Eccles. histo. capitulo decimonono. & Nicephorus libro decimo. capitulo. vigesimo octavo. Apud quos illud est à Christiano, & pio lectore obseruandum, oraculum Apollinis tunc obmutuisse, nec responsa dedisse, quam Babylas martyr in eodem loco prope ipsum Daphnes suburbanum sepultus est, & dum eius reliquiae inibi manserunt. Idem memoriae tradidere Euagrius libro primo. Eccles. histo. capitulo decimosexto. Suidas, & Diuus Chryostomus lib. vno contra gentiles, Socrates libro tertio. capitulo. 18. & Theodoritus libro tertio. ca. 9. & 10. Hoc Daphnes suburbanum amœnum, & ambitiosum appellat Ammianus Marcellinus libro. 19. Extat de hoc loco Arcadij imperatoris l. prima. titul. de cupressis. libro. C. 11. Si quis, inquit, Daphnes luci in Syria, vel Perseidos in Ægypto arbores cõparauerit quinque lib. auri noverit esse mulctandum. Quo in loco Andreas Alciatus ex Sozomeno libro sexto. conatur exponere, quæ fuerint arbores Perseidos. Verùm Sozomenus libro quinto. capitu. 21. & Nicephorus libro. 10. capitu. 31. ita scripsere. Hermopoli quoque Thebaidis arbor esse, quam Perseam vocat dicitur, multis morbis medicinam afferens, si vel festuca, vel foliũ ex ea ægris applicetur. De qua illa adhuc fama apud Ægyptios obtinet, Dei genitricem vnã cum Iosepho Herodem fugientem, ductu Iosephi Hermopolim venisse: & quã primũ vrbis portam attigisset, arborem eam aduentum Christi ferre non potuisse: & quauis procera admodum esset, ad solum ipsum tamen se demississe, & paradisi olim fatorem adorauisse. Hæc, & alia de Perside arbore Sozomenus, & Nicephorus.

His addere libet, Eusebium in Chronico existimasse, Nisibin eam esse urbem, quæ in Sacris Biblijs dicatur Niniue. At Hieronymus in adnotationibus Hebraicis in Genesim refragari videtur, quippe qui censeat, eam urbem quæ Achad dicitur Genes. capitulo decimo. dici eius ætate Nisibin, atque distinctam esse ab vrbe Nino, quæ Niniue dicta est in eodem capite decimo. * Meminit & Iosephus libro decimosextimo. capitulo duodecimo. de Antiq. nisibis vrbis, quæ sit iuxta Ephratem. Dion itidem libro trigesimo quinto. Nisibis vrbis, quæ sit in Mesopotamia regione inter Ephratem, & Tygrin. quam illam esse opinor, cuius Plutarchus in Lucillo mentionem fegerit. *

Qua in significatione apud Iurisconsultos, Ciceronem, Varronem, & alios accipiuntur verba hæc. dicis gratia.

CAP. VIII.

EX T A T V L P I A N I
 responsum in l. prima. §. excusantur. ff. ad sena. consult. Syllani. in hæc verba. Excusantur serui, qui auxilium tulere sine dolo malo. Nam si finxit. quis auxilium terre, vel dictis gratiam tulit, nihil hoc cõmentum ei proderit. Hæc Vlpianus ex vulgata lectione. Quid si dictis gratiam ferre, nec Accurtius, nec alij ibidem explicarunt: cum de mortis pœna illic tractetur, oporteatq; intelligere, quo in casu seruus non est liberandus à culpæ suspicionem, si de domini morte fuerit actũ. Nec Ioannes Igneus, homo alioqui doctus ac diligens, id explicat, illud tantum obseruans, Vlpianum sensisse, quod non excusetur qui aliud dicto, aliud animo facit, ac gerit. Nos apud Vlpianum legendum fore censemus: dicis gratia, ex Pandectis Florentinis opera Lælij Taurelij in publicum emissa, & esse veterem dicendi modum opinamur, quo significatur, quid fieri perfictionem, ac simulationem, perfunctoriè quidẽ: id est vt quis defungi suo munere videatur, tametsi verè nihil fuerit eo factus. Olim etenim Salmantica ab hinc ferè quindecim annis Illustri Ioanni Quignonio illius gymnasij præfectori, cum in quodam licentiæ priuato examine propter rarã apud autores huius dictionis mentionem, esset de eius sensu controuersia, Varronis locum ostēdi, qui libr. quinto de lingua Latina, ita inquit, dico originem habet Græcam, & hinc dictator magister populi, quod is à consule dici debeat. Hinc antiqua illa dicitur in imo, & dicis causa, & additus. hæc Varro. Petrus Victorius libro octauo. variar. lect. capitulo vigesimoquarto. ex eodem Varrone ad hanc rem locum alterum citat, vt in optimo, fidelissimoque libro legitur his equidẽ verbis: Hoc nunc aliter sit, atque olim, quod augur consuli adest tũc, cum exercitus imperatur, ac præit, quid eum dicere oporteat, consul auguri

guri imperare solet, ut in litium vocet, non accē
 lo, aut, praconi, id inceptum credo, cum nō ad
 esse accēsus, & nihil intererat, cui imperaret: &
 dicis causa fiebāt quaedam: neque item facta, ne-
 que item dicta. Hactenus Varro: licet in excusis
 omnibus libris locus hic libro quinto prope ex-
 tremum aliter legatur. Germanam verō lectio-
 nem constantius probasset Victoris, si eius loci
 meminisset, quem nos paulō ante ex eodem Var-
 ron's libro ablique vlla emendatione adduximus.
 Cicero actione. 6. in Verrem. Attamē, inquit, ut
 posset dicere emisse, Artagathō imperat, ut ali-
 quid illis, quorum argentum fuerat, numerum,
 dicis causa daret. Quem locum Laelio Taurelio
 de militijs ex casu, & Antonio, Augustino libro cō-
 cūdo. emendat. capitulo secūdo. debemus. quos
 sequutus est Ioan. Corasius libro quarto. miscel.
 capitulo octauo. Ad eādem significationem ad-
 duci solet Arnobius lib. quarto. aduersus gētes,
 ira enim legitur in exculo Romae libro in Proe-
 mio. An ira, ut affolet, dicis causa ex eo, q̄ opta-
 mus, & volumus bona ista nobis contingere, su-
 perorum retuleritis censuram? Arnobius cum di-
 xisset, interrogare vos lubet, ipsosque ante om-
 nia Romanos dominos rerū, ac Principes, vtrū
 ne existimetis pietatē, concordiam, salutem ho-
 norem, felicitatem, virtutem, ceteraque huius-
 modi nomina, quibus aras videmus a vobis cum
 magnificis exaedificatas delubris, vim habere di-
 uinam, caeli que in regionibus degere? idem Ar-
 nobius libro tertio. nisi forte diceris, alias quidē
 inesse dijs formas, & honoris, & dicis causa, spe-
 cies vobis accommodauisse mortalium, quod ma-
 ioris multo est cōtumeliae, quam erroris aliquid
 ignoratione fecisse. Sic sane ex Arnobio hoc ad-
 notarunt idem Petrus Vitorius, & ex eo Francis-
 cus Duarenus libro primo. disputat. capitulo
 quadragesimo septimo. Eiusdē veteris loquutio-
 nis meminere Cicero pro. L. Murena, & Corne-
 lius Nepos in Attici vita: ut adnotauit Cuiacius
 lib. obseruat. 5. ca. 33. adducit & alia doctissimus
 Pitheus lib. 2. Aduersarior. c. 8. Idem Vlpianus
 sub titulo. ex quibus caus. maiores. l. & qui data
 opera. inquit, qui maturius profectus est, vel di-
 cis gratia coepit reipublicae causa abesse. ita enim
 legendū censet ipse Duarenus in. Iurispergentium.
 §. dolo malo. ff. de pactis. Tamen si vulgo, & ad-
 hunc in Pandectis Florētinijs legatur: litis gratia,
 nullo ferē congruo sensu Caius vero Iuriscōsul-
 tus hac loquutione apertius vt videtur in. l. qua-
 ra. ff. commodat. Saepē, inquit, ad hoc cōmodan-
 tur pecuniae, vt dicis gratia numerationis loco in

tercedant. Sic enim legitur in Pandectis Florēti-
 nis, & verē quidem cum Iuriscōsultus de imagi-
 naria quada numeratione tractauerit, cuius gra-
 tia pecuniae mox reddendae ostentationis causa
 comodat. Quo in sentū vulgō illic legeba-
 tur: ditis gratia: nempe vt pecuniae fueriat nume-
 ratae ad diuitias ostendendas, & vt quis diues appa-
 reat: quēadmodū Accursius, Bartolus, & alij sen-
 sere: quanuis ea lectio displicuerit Alciato, qui
 libro quarto. disp. capit. decimo quinto. legit, dā-
 tis gratia, & a vulgo recepta lectione discedit:
 quia negat ditem in singulari numero pro diuite
 Latine accipi. Qua in re Ioan. Corasius libro
 quarto. miscel. capitulo. 8. & Stephanus Forcatu-
 lus in Necyomantia iuris Dialogo. 7. ab Alciato
 dissentiunt pluribus autoribus ad id citatis. Sed
 & Lilius libro sexto. decad. 3. inquit, libertatem
 imparem diti, ac pauperi. Tibullus libro secun-
 do, elegia. 5.

*Ille saepe gregis ditis placitura magistro,
 Aliuuencem festa est veeta puella die.*

Ceterum Corasius prouerbialem hanc loquu-
 tionem apud Caium eō modo interpretatur, vt
 pecunia detur, non animo contrahendi mutui
 licet numerationē creditor facere iuuulauerit,
 qui tradebat: sed eo consilio, vt qui accipit nō ea
 vtatur, nisi ad pompam, vel ostentationem: nem-
 pe vt possit dici, cum diuitem esse, cui interpre-
 tationi suffragatur Vlpianus in. l. si ego pecuniā.
 ver. idē est. ff. si cert. petat. atque ideo ipse Cora-
 sius admittere, & probare videtur lectionem istā
 dicis gratia: quā eam, quae communis est, vel
 quae ab Alciato recipitur. Sic & Tarellus, & Au-
 gustinus: dicis gratia: apud Caiū legendū esse ve-
 re, & propriē existimarunt, Forcatulus autē opi-
 natur: ditis gratia: intelligēdum esse ad publicā,
 & manifestam demonstrationem ex Apuleio in
 lib. de philosophia, qui de republica Platonis: &
 hanc quidem, scribit, vt signum quoddam ve-
 ritatis, exempli causa, per se cōpositam vult esse
 rem publicam. Sed & alia optima quidem & fa-
 tis iusta & ipsa quidem specie, & ditis causa eini-
 tatis fabricata, nō vt superior sine euidētia. ditis
 causa, pro eo, quod est cū euidētia, interpreta-
 tur. Ego verō apud Apuleiū causā ditis cuiusque
 id est opulentae, beatae, & foelicis, intelligo, vt ma-
 gis conueniat auctori sensus hic, & in interpretatiō.
 Itidē Plinius ad idem adducitur libro vigesimo
 octauo. capitulo secundo. si pontifici accedat di-
 tis causa epulanti. Id est publicē, & pro populo
 epulanti. Ipse rursus, & in hoc loco apud Pliniū
 Pontificem ditis: id est Plutonis causa epulanti li-

bentissimè intelligerem. Quauis Lælius Taurilius, & P. Victorius apud Plinium dicis causa: legendum esse planè opinentur. Nos id incertū esse cōsemus. Origo autem huius prouerbij nō potest alia expeditior, ni fallor, reddi, quam quæ ex Ciceronis oratione deducitur: vt dicere possit se emisse, & ideo dicis causa: veteres intelligere: quū quid fictè, & simulatè, aut causa seruandī veteres ritus potius factum fuerit, quam ex vero animo, aliquaue ex causa necessaria: vt dici possit factū fuisse, nec tamen vere, aut ex animo, aut aliqua ex causa necessaria factum sit. Cui equidem interpretationi mirè cōuenit ad originem loquutionis inuestigandā quod ex Fiauo Sospatro. li. 1. grammaticarum institutionum. P. Victorius tradit in. d. c. 24. cū enim is autor doceret, quædam nomina vnius tantum casus esse, exempla; eorum profferret, in illis etiam dicis, posuit. Simili sane prouerbio Modestinus Græcè vsus est in. l. 2. ff. qui pet. tut. & in. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusat. tut. inquit etenim. *ὁσίας ἢ ἀφροσιώσιος χάρις*. Quæ Latine sic transtulit Antonius Augustinus. Sufficit tamen intra tempus factè adesse, & si postea inuitus causam omiserit, non erit præscriptioni obnoxius. Vnde si defunctoriè adsit solum, neque permaneat ad allegandum, post tempus in præscriptionē incidet. De functoriè adesse est eo animo adesse, vt leui eo si stendi se actu, ansam se excusandī habeat: & vt dicere possit ad fuisse. Sic & in. d. l. 2. etenim mater expellitur à legitima filij hæreditate, tanquam indigna ex eius bonis legitimam portionem cōsequi, cui tutorem quærere neglexerit: neq; solum si non petat, sed et si quem perat, defunctoriè petat, vt pote eū, qui se potest excusare. Defunctoriè petere dixit Modestinus ex Antoni. Augustini interpretatione, & Græcè *ὁσίας χάρις*. Si leui petitione mater suorum petierit, vt petendi munere defungeretur, & dicis causa, vt possit dicere se petijssè. Ex Vlpiano in. l. 2. §. non solum ff. ad. S. C. Tertul. & §. si mater. eadem. l. 2. & ex. l. unica. C. qui numero tutel. se excusent. Budæo in. l. emptorē. §. emptorē. ff. de actionib. empt. Quo in loco ex latinis autoribus docet, quid perfunctoriè dici factum, aut defunctoriè, quādo fit lægide, & remisse, nō acri intentione, non ex animi promptitudine, sed quouis modo ea tantum gratia ne incusentur ob rem neglectam. Tradit & ex Græcis eodem sensu accipi. *ὁσίας ἕνεκα*, & *ἀφροσιώσιος χάρις*. Idē reperit diligentius in commentarijs linguæ Græcè pagina 247. ex editione Ascensiana. His accedit, vt Victorius adnotauit,

locus insignis apud Dionem libr. 37. vbi de iudicio. C. Rabirij perduellionis rei agit. Priscum siquidem morem ibidem exponit, vsque ad eum diem seruatum. *ὁσίας ἕνεκα*. Quæ verba Leonicus sanctitatis causa interpretatur. Cum eadem ratione sint interpretanda apud Dionem, qua dicis causa apud alios autores, & hæc eadem apud Modestinum, vt intelligamus morem, ac ritum illum veterē adhuc seruari, non quod sit necessarius, aut vtilis, sed religionis ergo, ad exactam cærimoniarum modo inuitium obseruationem. Dicis equidē gratia, vt dici possit veteres ritus, etiam absq; vlla vtilitate, vel necessitate seruari non alia ratione, quā vt superstitiose seruētur. Qua ratione Latinus Modestini interpres ante Antoni. Augusti. egregiè fallitur, dum in. d. l. 2. *ὁσίας χάρις*. Latine dixit, pietatis gratia: nullo, aut saltem ineptissimo sensu. Sicut & in Pandectis Holoandri, prauitatis gratia, falsò itidem legitur. Quod idem Antoni. Augustinus diligentissimè probat: & constat ex Græco Modestini tractatu libr. 1. excusationum. & in Pandectis Florentinis. l. 2. tit. qui perant. tuto. Eodem propè la bitur errore Bulgarus, aut quisquis is est, qui Modestini tractatum de excusationibus tutorū barbarè nobis interpretatus est, in. l. scire oportet. §. sufficit. cum illius locutionis. *ἀφροσιώσιος χάρις*. interpretationem omiserit: qua Modestinus vtitur li. 4. excusationum: quod apparet ex eisdem Florentinis Pandectis. tit. de excusat. tutor. c. 13. ex quibus, quæ nemo hætenus, quod ipse sciam, in vnum congestis locum, satis lector poterit intelligere, quis fuerit apud veteres auctores sensus germanus, ac verus huius prouerbij. dicis gratia. Quo & Iurisconsulti vsi fuere, & similis propè modo Græci autores, *ὁσίας χάρις*, & *ὁσίας ἕνεκα*. Dionysius Alicarnas. libr. 2. *τοῦτο μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων φυλάττουσι βομαίοι, τοῦ χρόνου μνήμη ἵα τῆς ὁσίας αὐτῆς ἕνεκα*. Hoc ad nostram vsque statem Romani obseruant, dicis causa, aut gratia cæremoniarum. Rursus idem autor lib. 4. de rege Sacrorum scribit, nomen eius Sacrum censeri, & obseruari *ἕνεκα τῆς ὁσίας*. obseruandæ in quā religionis causa. Euripides in Iphigenia. Taurica, sacrificium quoddam commemorat, in quo sanguis effunditur, vt vera hominis immolatio videatur cæremoniarum tantum obseruandarum gratia, gladio in hominem imminente.

ἔτισχέτω ξίφος,

δὲν πρὸς ἀνδρῶν, ἀίματ', ἐξαννύτο
ὁσίας ἕνεκα, θεᾶς.

ὁπωστὶ μᾶς ἔχει.

“ Extat & apud Dionem libr. 5. alter locus pro-
 “ fecto elegans, vbi de consulibus, qui à Cæsare Ty
 “ betico eligebantur, & à populo Romano ad reti-
 “ nendam antiquam eligendi magistratus liberta-
 “ tem quadam nempe vetustatis imagine nomina-
 “ bantur, inquit. τῶν ἀρχαίων ὀνομασίαις ἐνεκα, ὡς εἰ ἐν ἐκείνῃ
 “ ἀνομιμὴ γίγνεσθαι, ἐστίν οὖτος ἀπεδιδύνοντο, καθάπερ καὶ
 “ νῦν. Idem Dion. libr. 58. in Drusillæ morte eadem
 “ loquutione non ineleganter vtitur.

Quam originem hoc no-
 men, Sarracenus, habuerit, & vnde A-
 rabes dicti fuerint Sarraceni, ad in-
 terpretationem regiarum Parti-
 tarum Legis.

C A P. IX.

INTER EAS LEGES,
 quas prudentissimus Rex Al-
 fonfus, huius nominis deci-
 mus opera dotissimorum vi-
 rorum ex veteribus iuriconsul-
 torum responsis, Cæsarum
 rescriptis iuris Pontificis canonibus, ac decretis,
 edere in publicam regni Castellani, cui præerat,
 vtilitatem diligentissimè curavit, opere septem-
 partito, & vulgari lingua, seruata Castellani ido-
 matis maiestate, promulgato, extat ex prima. ti-
 tulo vigesimo quinto. partita. 7. quæ probat, Sar-
 racenos dictos fuisse à Sarra vxore libera Abra-
 hæ, quânuis ipsi non à Sarra, sed ab Agar an-
 cilla originem duxerint. Hæc quum aliquando
 legissem, vt ingenuè fatear, existimaui abique ali-
 quo idoneo autore scripta fuisse: quippe qui vi-
 derem, peruersam admodum esse, hanc huius
 nominis rationem. Cæterum Sarracenos ab A-
 gar originem habuisse, eiusque gentis primum
 autorem fuisse Ismaelem Agar ex Abraham fi-
 lium, & ab eo Arabes, qui & Sarraceni generis
 exordiū ducere, testis est Iosephus libro primo
 Antiquit. capit. 20. Idem tradit Eusebius in chro-
 nico sub temporibus Abraham, & eos appellari, ac
 dici scribit Agarenos, & Ismaelitas. Diuus Hiero-
 nymus ad Dardanum, Agarenorum meminit,
 quos, inquit, nunc Sarracenos vocant. Sed & Sar-
 racenorum meminit Socrates libr. 4. hist. Eccles.
 cap. 38. quos eandem historiam tractâtes appel-
 lant Ismaelitas Theodoritus li. 4. ca. 23. & Sozo-

menus lib. 6. ca. 36. vt planè hinc constet, Sarrace-
 nos dictos fuisse Agarenos & Ismaelitas ex eo,
 quod originem duxerint ab Ismaele, & Agar. Ad-
 dit Iosephus moris apud eos fuisse, anno ætatis
 decimotertio circūcidi, quia & Ismael eo anno
 ætatis fuerit circūciscus. De ratione nominis in
 eodè chronico Eusebij Matthæus Palmerius Flo-
 rentinus hæc scribit. Mahumetus magnum te æ-
 terni Dei prophetam dicens, multo Asiæ, atque
 Africæ populos commouit, quos noua religio-
 ne imbuens Sarracenos ex Dei præcepto vocari
 dicebat à Sarra legitima vxore Abraham, quasi le-
 gitimos diuinæ promissionis successores. Hæc
 Palmerius. Diuus Hieronymus ante ipsum illū
 Esaiæ ca. 21. explicās: auferetur omnis gloria Cæ-
 dar: inquit, Ismaelitas debere intelligi liber gene-
 rationis docet ex Ismaele Cædar, & Agarenos,
 qui peruerso nomine Sarraceni vocātur, esse ge-
 nitos. Sozomenus in dict. lib. 6. capit. 38. hæc dili-
 gentius, & apertius tractat. Porro, inquit, Sarrace-
 norum gens primum cognomine ab Ismaele ac-
 cepto, qui Abraham filius fuit Ismaelitz ab anti-
 quis de primi eorum parentis appellatione voca-
 ti sunt. Vt autem maculam illegitimi ortus, & ser-
 uitudinis notam, serua enim fuit mater illius Agar
 à se amouirētur, Sarracenos se ipsos nominarūt,
 perinde atque à Sara Abraham coniuge stirpem
 ducerent. Cæterum seriem generis inde trahen-
 tes eodem cum Iudæis viuendi more vtuntur.
 Nam circuncisionem ita vt illi colunt, & à suillis
 carnibus abstinent, multaque præterea illorum
 instituta seruant. Quod si non ex omni parte iux-
 ta illorum ritus viuunt, aut tempori id adscribē-
 dum est, aut finitimorum populorum, qui se eis
 immiscuere, confusio. Quæ quidem verba ser-
 mē repetit Nicephorus libr. 11. eccles. hist. ca. 47.
 Diuus Hieronymus super Ezechielem. capit. 25.
 Agarenos, inquit, & Ismaelitas, qui nunc Sarrace-
 ni appellātur. assumentes sibi falso nomen Sarre
 quod scilicet de ingenua, & domina videantur
 esse generati. Quo fit, vt & Partitarum lex auto-
 res habeat nō contemnendæ autoritatis ad pro-
 bandam Sarracenorū originem, nominisque ra-
 tionem. De origine vero minime controuertā,
 at de nominis ratione illud fortassis rem dubiā
 facit, quod si à Sarra dicerētur, Sarrani nō Sarra-
 ceni dicendi forent. Deinde Plinius libro sexto.
 capitul. 28. Sarracenorū gentem inter Arabes
 cōnumerat: & scribit Stephanus de vrbibus Gre-
 cus autor, & is maximæ fidei, Sarracenos dictos
 fuisse à Saraco vrbe Arabiæ. Idem cōmemorat
 Paulus Æmilius libro septimo. de Francorū hi-
 Tom. j. Var. Ref. K k k 3 storia

storia. Quod magis arridet. Nam & Saracæ vrbis in Arabia meminit Ptolomæus li. 6. Geographia capitulo septimo. & Ammianus Marcellinus li. 23. ita scribit: & in Asia Albanos, mare Rubrum, & Scenitas Arabas, quo Sarracenos posteritas appellauit. His addere libet, Maranos, & Maranitas, Arabas esse Diodoro Siculo libro. 4. & Strabonis libro. 16.

Erasmus super epistolam Hieronymi ad Chromatium scribit, Diuum Hieronymum in Hebraicis questionibus significare, Sarracenos ab Ismaele ortos, dictos à Sarram, quod Hebraica lingua sonat onager. Qua in re vir alioquid diligentissimus vel memoriæ lapsus: vel nimis festina Diui Hieronymi lectioe prorsus hallucinatur: cum à Hieronymo nihil de dictione Sarram scriptum fuerit. Ita enim scribit. Ismael interpretatur ex auditio Dei. Hic erit, inquit scriptura, rusticus homo. manus eius super omnes, & manus omnium super eum, & contra faciem fratrum suorum habitabit. Pro rustico scriptum est in Hebreo. Pher. quod interpretatur onager. Significat autem semen eius habitaturum in eremo, id est Sarracenos vagos, incertisque sedibus, qui vniuersas gentes, quibus desertum ex latere iungitur, incuriant, & impugnantur ab omnibus. Hæc Hieronymus.

Quæ fuerit apud veteres

Cretionum solennitas ex Vlpiano, & alijs autoribus.

C A P. X.

CRVPVLOSAM NIMIS Cretionum solennitatem sublatam esse ab Imperatoribus Theodosio, & Valentiniano constat ex ca. 17. C. de iure de liber. Quæ verò fuerit Cretionum hæc solennitas Vlpianus iuriscōsultus egregie tractat in institutionibus, tit. qui hæredes institui possint. Ex testimonio viri summè docti Francisci Duareni libro secundo. disputat. capit. 41. Nam Vlpiani institutiones nondum nobis licuit videre. Ante primam huius quarti libri editionem: nam post eam Vlpiani fragmenta legimus. Cretio, inquit Vlpianus. est certorum dierum spatium, quod datur instituto hæredi ad deliberandum,

utrum expediat ei adire hæreditatem, nec ne. Velut Titius hæres esto. Cernitoque diebus centum proximis, quibus scieris, poterisque: nisi ita creueris, ex hæres esto. Cernere est verba creationis dicere, ad hunc modum. Cum me Mæuius hæredem instituerit, eam hæreditatem adeo, cernoque, Sine cretione hæres institutus, si constiterit, nolle, se hæredem esse, statim excluditur ab hæreditate, & amplius eam adire non potest. Cū creatione verò hæres institutus, sicut cernendo fit hæres, ita non aliter excluditur, quàm si intra diem creationis non creuit. Ideoque etiam si constituerit, nolle, se hæredem esse, tamen si supersint dies cretionis, pœnitentia actus cernendo hæres fieri potest. Cretio autem vulgaris dicitur, aut continua. Vulgaris, in qua adijciuntur hæc verba: quibus scieris, poterisque. Continua, in qua non adijciuntur. Ei, qui vulgarem cretionem habet, dies illi dati computantur, quibus sciat, se hæredem esse, & potuit cernere. Ei verò, qui continuam habet cretionem, etiam illi dies computantur, quibus ignorabit, se hæredem institutum, aut sciuit quidem, sed non potuit cernere. Hæredes autem instituti dicuntur, aut substituti: instituti, qui primo gradu scripti sunt: substituti, qui secundo gradu, vel sequentibus hæredes scripti sunt. Velut Titius hæres esto, cernitoque: in diebus proximis centum quibus scieris, poterisque: nisi ita creueris, ex hæres esto: tunc Mæuius hæres esto: cernitoque In diebus, & reliqua. Hæc sunt Vlpiani verba. Quibus mirè conueniunt quæ Isidorus lib. 5. Etymolog. scribit. capitul. 24. Cretio, inquit. est certus dierum numerus: in quo institutus hæres aut adire hæreditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum illi est ultra capiendæ hæreditatis. Cretio appellata est, quasi creditio: id est de cernere, & constituere: ut puta: ille hæres mihi esto: additurque: cernito intra dies rot. Adeunda autem hæreditatum centesimus est status erat dies, quibus non est Cretio addita. Hæc Isidorus, cuius loci meminit Andreas Alciatus. li. 3. disputat. c. 7. Hac ratione veteres cernere hæreditatem dicebant, pro adire hæreditatem, autore Festo Pompeio. Cicero in oratione de lege Agraria in Rullum. Quam hæreditatem iam creuimus. Idem li. 9. epistol. famil. epistola. 34. ad Dolobellam. Atte autem peto, ut me hæc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere. Vtitur & alibi sæpe eadè dictione Cicero: quemadmodum tradidere Budeus in Pandectas. tit. de origine iuris, & Alciat. in. d. c. 7. Duarenius itè apud Ciceronem. li. 1. de oratore ita legit. De his credo rebus, inquit

quid Crassus, vt in crotionibus scribi solet, de quibus scia, potero que. Tametsi vulgo legatur in conditionibus. Sic & apud Pliniū l. 2. ca. 26. vbi de sideribus agens ita scribit, an crescerēt, mouerenturq; , cœlo in hæreditate cunctis relicto, si quisquā, qui rationem eam caperet, inuentus esset. Pintianus legendū cenſet, qui crotionē eā caperet, expuncta vulgata lectiōne. Sed & apud Varronem lib. 6. de lingua latina locus extat hac de re atrocem in modum laniatus, genuino tamen candori restitutus ex Plauto cura, & diligētia Petri Victorij lib. 7. var. lect. c. 1. apud Plautū inquit Varro, in Cistellaria, vbi legitur. Cū ante hac te amaui, & mihi amicā esse creui, mea Gynnasium, valet, constitui. Itaque hæres cum cōstituit se hæredem esse, dicitur cernere, & cū id fecerit, creuisse. Hæc Varro. qui & lib. quinto. ita inquit, cerno dictū à creō, id est, creādo, creō ab eo, quod quum quid creatū est, tūc denique videtur. Hinc fines capillorū descripti, quod finis videtur discrimen, & qui id testamēto, id est facito videant te esse hæredem. Itaque in creatione adhiberi iubēt testes. Verum & hic locus, à nemine, quo sciam, animaduertus, non minorem dilationem paritur. Ipse quidē ita legerem. Hinc fines capillorū discreti: quod finis videtur discrimen. Et qui id testamento dixerit, cernito: id est, facito videant te esse hæredē. Itaque in crotione adhiberi iubent testes.

Sed & lib. 4. codicis Theodosiani titulus extat primus de crotione, vel bonorum possessione. & in l. 1. inquit Imp. Thedo. & Valentinianus. Et cum legitima successio non modo in matre, verum etiam in successoribus longius constitutis non bonorum possessionis petitionem, non crotionis solennitatem cogitur custodire, qualicunque contēta adita, vel ad eundē hæreditatis indicio, quanto magis patet talibus est vinculis exuēdus? Quæ quidem verba planē poterunt ex superius traditis explicari: vt & illa Plinij libr. 10. epistola de testamento Larij. Rogauit, inquit, testamēto, vt hæreditateā suam adirem, cerneremque, ac deinde perceptis quinquaginta milibus nummum, reliquum omne Heracleotarum, & Theanorum ciuitatibus redderem: ex quibus apud Gratianum. ca. vlt. l. dist. legendum erit: vel Crotionibus, vbi vulgo legitur: vel carationibus. Nam & apud Isidorum libro quinto Etimologiarum. capitulo nono. extat adhuc vera & integra lectio. * Vtitur elegantissimē hoc verbo Prudentius in Hymno de Epiphania. Altrice te, Sūmo patri hæres creator vnico, homo ex Tonan-

tis spiritu, Idemque sub vmbri Deo. Hunc & Prophetis testibus iisdemque signatoribus, Testator & Sator iubet adite regnum, & cernere. Hinc et error constat Nonij Marcelli, qui cernere hæreditatē interpretatur in hunc modum, vt filij dicantur cedere patribus hæreditatem. *

Inscripto quædam apud Gratianum expenditur, vetaque eius lectio restituitur.

CAP. XI.

GRATIANVS, OMNIUM, quo illa ætas tulit, vir diligentissimus, ex vniuersalis ecclesie, prouinciarumque synodis, nec non ex Agustino. Hieronymo, Chrysostomo, & alijs aut eum deceptorum librum non vulgari industria concinnatum nobis relinquens, magnā iures diuini, & humani professoribus utilitatem adeo comparabit, vt planē qui eius lectiōne vel omiserit, vel negligenter fuerit aggressus, multarum rerum cognitione priuatus, iure sit ex alborum delendus, qui iuris diuini, & humani professores censentur. Tot tamen scater liber hinc mendis iniuria temporum, vt sit de republica, ac re literaria benemeritissimus cēsendus, qui huic autori emendando, ac corrigendo, totque maculis expurgando operam dederit. Nos equidem quādoque id facere constituimus, cuius labor in dicium forraisis, & in his, quæ publica iam fecimus, & quæ dum vixerimus, typis tradentur, satis erit lectori cognitum: & tamen tercentum fere locis iam animaduertis, ac restitutis, supersedendum fore decreuimus: quod nobis fuerit cōpertum, Antonium Augustinum Romæ, huic negotio egregiam adhuc operam impendisse prope ad vmbilicū. Cuius eruditioni, variæque lectiōni, ac diligentiæ cedentes, vt par est, minime veremur aliquot loca expēdere, dum plura, difficilio raque ab alijs suo pitori restituta speramus. Extat apud Gratianum inscriptio quadam. 31. quæstione. 2. cap. de neptis. his sanē verbis. Idem Sacratio Regi Aragonum. Cui titulo, vt & plerisque alijs parum nōdendum esse cēluit Ioānes Vazus, vir diligentissimus in chronicorum Hispaniæ.

nia priori Tomo cap. 18. & meritò, cum ex Regibus Aragonum nullus nomē hoc vnquam habuerit, nec alicubi mentio fiat. Nos locum illū ita castigandū esse censemus. Item Sanctio Aragonum Regi. Huusque castigationis ea est non leuis ratio, quod Antonius Beuter Canonicus Valētinus, res illius ciuitatis memorabiles sermone Hispano eruditē, ac studiose describens, eiusdem historię meminerit, cuius & à Gratiano mentio fit, commemorans lib. 2. capi. 8. Sanctium Aragonum Regem strenuo cuidam militi, infimæ tamen fortis homini, neptem vel ex fratre, vel ex sorore, vxorem iuramento præstito despōdisse, ob insignem regi nauatam operam in rebus militaribus, quas rex ipse præclare gessit aduersus Christiani nominis hostes, qui tunc ex Arabum gente totam ferē Hispaniam occupauerāt: ea vero spōsalia omniconatu neptem repudiasse, idque contigisse scribit anno fermē à Iesu Christi Redemptoris nostri natiuitate. M. LXX XIII. Qua de re cōsultus postea summus Ecclesiæ Pōtiffex Vrbanus Secundus, qui promotus est ad summum Pontificatum, vt historici tradidere, Anno millesimo octuagesimo septimo. Sanctio Regi respondit, non esse cogendā eius neptem maritum accipere, in quem nec ipsa cōsensisset, nec consentire vellet. Qua ratione Pontificia responsio adscribēda est Urbano secūdo: non Hormisdæ Pontifici. Nam etiam si eiusdem quæstionis caput secundum Hormisdæ Pontificis sit ad Eusebium Episcopum, id tamē responsum, quia ex Paleis est, deduci è medio debet, & caput tertium ad Sanctium Aragonum Regem destinātū adscribi debet Urbano, cuius est caput illius quæstionis primū: idque ratio temporis maximē suadere videtur: siquidem Hormisdæ Pontifex summus ad eam fuerit dignitatelectus Anno domini quingentesimo decimo septimo, quo tempore, & multo post quingentis ferē annis nondū habuit initium Regum Aragonensium principatus. Sic apud Iuonē Carnotēsem in eius Panormia nuper typis tradita lib. 6. Præcitātū caput ad scribitur Urbano ad Sanctium Aragonum Regem. Tametsi in integro Iuonis opere Louanij edito. Ioannis Molinzi opera falso legitur parte. s. c. 24. Satino Regi Aragonum. *

Apud eundem Gratianum de Iuliano Cæsare quædam obseruatione digna adnotantur.

ND ECIMA CAUSA, & quæstione tertia, inquit Gratianus. Item Ambrosius, Iulianus Imperator, quanuis esset apostata habuit tamen sub se milites, quibus cum dicebat, producite aciem pro defensione reipublicæ, ob diebant ei. Cum autem diceret eis, producite arma in Christianos: tunc cognoscebant Imperatorem cæli. Hæc inquam Gratianus: nā apud diuum Ambrosium in his operibus, quæ eius titulo modo extant, & publicè typis traduntur, nondum potui locum istum deprehendere. Exstat tamen apud. D. Augustinum in Psalm. 124. Qui erit omnino legēdus. eadem caus. & quæst. §. Iulianus. subcan. Imperatores. ex eodem Augustin. & Iuone Carnotens. 5. par. can. 7. Verum apud Gratianum illud est primum obseruandū, Iulianum Cæsarem dictum fuisse apostatam ex eo, quod quum primum in Cappadocia non longe à Cæsarea cum Gallo Cæsare simul educatus, & institutus ita fuisset à præceptoribus, vt nō verbis modo, sed & factis studium, ardoremque in religione Christiana insigniter ostendisset: demum ariolorum consuetudine adductus, ac Libanij sophistæ, qui tunc Nicomediæ ludum aperuerat, quam in urbem translatus erat Iulianus iussu Imperatoris Constantij, clam libris comparatis, cum ad eum accedere ei foret interdicitum, eundem sophistam diligenter imitatus pietatem Christianam primū abiicit: deinde à Maximo philosopho, non Bizantio, sed Ephesio, non mediocriter ad imperandi libidinem ariolorum Sacris initiatus excitatur, & ad Christianismi odium producit. Qua ratione in grauium rerum suspicionem, quum Constantio incidisset, capite tonso ad eam suspicionem tollendam monachus factus est: atque ita, quem antea re vera receperat, cum falso præ se tulit Christianismum, atque occultè philosophiæ operam dedit, apertè autem in lektorum Nicomediæ ordinem lectus, Sacras publicè legit literas, donec adhuc superstite Constantio, & eo mortuo imperio potius, tam impudenter religionem Christianam abiurauerit, vt ipsum etiam pernegauerit Christum, ac repetente simulationi quoque illi, qua Christianum se esse finxerat, nuntio remisso, dæmonum templa frequentauerit Sacrificans, simulque Pōtifficem se ip-

se ipsum appellans Gentilium mysteria, ritus, & Sacrificia, diesque festos paganorum agere permiserit. Hæc sanè constant ex Socrate libro tertio. histor. Ecclesi. capitulo primo. Theodorito libro tertio. capitulo secundo. Sozomeno libro. 5. capitulo secundo. Nicephoro libro decimo. capitulo. 1. 2. & 3. Cassiodoro in tripartita. capitulo. 1. 2. & 3. Sed & ipse Socrates libro tertio. capitulo. 14. Iulianum expressim apostatam appellat. Et quidem meritò, cum & victimarum gentilium sanguine Sacrum Baptismi lauacrum sibi abluerit, atque se ipsum à mysterijs Ecclesiæ exauthoratum excluderet. Quod idem autores tradidere præsertim Sozomenus libro quinto. capitulo secundo. Chrysostomus libro vno contra gentiles. * Gregorius Nazianzenus in oratione prima contra Iulianum. Nicephorus, & Cassiodorus in præcitatis locis. * Ex quibus intelliges quæ Diuus Ambrosius in oratione de obitu Theodosij Imperatoris de Iuliano ita scribit. Inde reliqui Principes Christiani, præter vnum Iulianum, qui salutis suæ autorem reliquit, dum philosophiæ se dedit errori, inde Gratianus, & Theodosius. hæc Ambrosius. Sed & impius hic Iulianus eo furoris prouectus erat, vt Christum per contumeliam Galilæum appellaret. Hoc etenim nomine Iesum Christum, & Christianos omnes ex conuicio quodam appellasse, autores sunt in histor. Ecclesi. Socrates libro tertio. capitulo. 12. Theodoritus libro. 3. capitulo. 8. & capit. 21. & * Nazianzenus in dict. oratione prima contra Iulianum. * Sozomenus li. 5. capi. 4. Cassiodorus in tripartita. lib. 6. ca. 44. & 47. Rufinus libro. 10. histo. Ecclesi. c. 35. Ioannes Chrysostomus libro vno contra gentiles. Hieronymus in Epistola ad Magnum oratorem. & Nicephorus libro. 10. ca. 4. & 20. Impietatis, & blasphemiæ temerarius hic princeps tandem pœnas dedit diuinæ ultione punitus, quippe qui in bello Persico prope Ctesiphontem urbem, incertum an ab hoste, vel à suis fuerit occisus, & ore proprio diuinæ maiestatis iudicium confessus dixerit, quum è vulnere caua manu sanguinem hausisset, atque eum in coelum, veluti Christum conspiciens, coniecisset, perinde, atque causam cædis suæ in eum referret, calamitatis autorem intelligens: vicisti Galilæe, vicisti, sicuti commemorant Theodoritus libro tertio. capit. 25. Cassiodorus in tripartita. libro sexto. capitul. 47. & Nicephorus libro. 10. cap. 35. qui & illud refert, Iulianum iam moriturum, anima secedente à corpore, diuini quodam modo quàm pro hominum captu

potuit, oculos intendisse ita, vt Christum viderit, & exclamasse: Saturare Nazarene. His equidem rationibus constat, iure dictum fuisse Iulianum apostatam, quo nomine ignominiosè eum appellauit Mar. Chalcedonensis Episcopus ex oculorum suffusione cæcus manu à puero eò ductus, vbi Constantinopoli Fortunæ in Basilica, in qua eius deæ statua collocata fuerat, ipse Imperator sacrificaret, autoribus Cassiodoro libro sexto. tripartit. capitulo sexto. Socrate libro tertio. capit. 12. Sozomeno libro quinto. capitulo. 4. & Nicephoro libro. 10. capitul. 20. ex quibus apparet, Iulianum eidem Episcopo respondisse, non tantum posse eum, quem ille coleret Galilæum, vt cæcitati eius mederetur. Cui Episcopus magna cum dicendi libertate occurrens, gratias, inquit, ago seruatori meo Deo, qui vt vitium amitterem curauit, ne impurissimū vultum tuum ad impietatem declinantem conspicerem. Verum & ante Iulianum Imperatorem Christianos dictos vulgo fuisse à gentilibus Galilæos deduci poterit ex Arriano de Epieteto lib. 4. capitul. septimo. Nam & Christus vocatus est Galilæus. Matthæi capitulo nonagesimo sexto. ex eo, quòd frequenter versatus est in Galilæa. Ioan. cap. 4. aut propter Nazareth, & Capharnaum, in quibus habitabat. Lucæ. 2. & 4.

Secundò obseruandum erit, Iulianum Cæsarem apostatam, & Parabatem, milites Christianos habuisse, qui pro imperij Romani maiestate sub eo militarunt: quos tamen dolo ad deorum gentilium Sacrificia donatiuo ea de causa dato, pellicere tentauerit, vt accepto donatiuo simul & thus acciperent, idque adolerent ad ipsius Iuliani imagines ex veteri instituto, quibus Iouis, Martis, & Mercurij erant insuper depictæ. Quo quidem dolo cognito pœnitentes milites donatiuum imperatori restituunt, & Christianissimum liberrimè cum martyrij affectatione profitentur: quos Imperator ita quidem commotus à cede abstinens ex authoratos ex aula imperiali exegit: cuius rei autores sunt Sozomenus libro quinto. capitulo decimo septimo. Cassiodorus libro sexto. tripart. capitulo. 30. & Nicephorus lib. 10. capitul. 23. Iustè verò posse Christianos milites, qui pagano principi subditi sunt, eo imperante militare, modò bellum sit iustum, aut iustū præsumatur, quod in dubio ita est accipiendum. ex eodem capit. adnotarunt illic Domi. Præposit. Cardia. sancti Sixti, Hugutio, & veteres quidam: quibus mirè patrocinator diuus Augustinus lib. vigesimo secundo, contra Faustum Manichæum

capit. 75. à Gratiano relatus in capit. quid culpatur. 23. quæstione. 1. cuius verba hoc in loco obiter subiiciam, quia penes Gratianum non plane, ac sincere leguntur. Cùm ergo vir iustus, si forte sub rege, homine etiam Sacrilego militet, rectè possit illo iubente bellare, Ciuium pacis ordinem seruâs: cui quod iubetur vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel vtrum sit, certum non est, vt fortasse reum Regem faciat iniquitas imperandi: innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi. Hæc Augustinus. Ex quo & in specie idè probat Paris Puteus in tractatu de remilitari libr. 2. q. 11. quo in loco tractat, an Christiani possint licitè milites inideles in eorum auxilium, vel vt sub eorum vexillo, & ducatu militent, stipendio conducere, & in bellum aduersus Christianos sibi hostes aduocare. Cæterum, Christianos frequenter sub paganis imperatoribus olim militasse satis constabit lectori ex varia veterum historicorum lectione. Nam & Christiani milites sub Marco Aurelio Antonino merentes in summa siccatate, rerumque omnium extrema inopia genibus flexis, Dei opem implorantes, hostibus fulmina. M. verò Antonini militibus, & exercitui pluiam precibus à Deo impetrarunt. Ex quo hostibus maximè territis, ipsi mirum in modum recreatis, bellum Marcomanicum Sarmatis, Vandalis, & Quadis extinctis, Pannonisque libertatis consecutum est: quemadmodum scripsere Tertullianus in Apologetico. capit. 5. & in libro ad Scapulam. Eusebius libro quinto. Eccles. histor. capit. quinto. Paulus Orosius libro septimo. capit. 15. & Nicephorus libro. 4. capit. 12. Extat & ipsius. M. Aurelij Epistola post Iustini martyris orationem secundam pro Christianis, in qua ipsemet imperator, victoriam istam precibus Christianorum se obtinuisse faretur. Cuius rei & profani historici, nempe Iulius Capitolinus, & Dion Nicæus in. M. Aurelio, & ex nostris Eutropius meminere, miraculum hoc Christianorum precibus contigisse ferè supprimentes: tamen Xiphilinus idem quod Eusebius tradiderit tribuens id legioni Melitinae, quo nomine & ab Eusebio Christianorum legio ista vocata est, ab vrbe Melitina, in qua forsan stationem habuerat: ex Iosepho li. 9. de bello Iudaico. capit. quarto. cuius vrbs mentio fit à Nicephoro libro septimo. capit. septimo. sed & is autor in dicto capit. quarto. commemorat post Eusebium, hanc legionem prærogatiua quadam principem in exercitu obtinuisse se locum, & ab imperatore nomen *κρηνηνο βάλου*. id est, fulmi-

natricis habuisse. eiusdem nominis meminit & Xiphilinus in. M. Aurelio. Tamen si constet, tempore Augusti ex Romanis legionibus vnâ hoc idem nomen habuisse: quod Dion siue is idem est, siue alter memoriæ tradidit in libro quinquagesimo quinto. Existimat tamen Xiphilinus ex eo Dionem meminisse huius legionis, quod iam eius ætate nomen hoc ab ipso. M. Aurelio Antonino obtinuisse: sub * Maximiano Imperatore militauit ex Christianis Thebæorum legio, quæ à Thæbis Ægyptijs missa fuerat: & cùm Imperator in Sedunorum finibus iussisset, milites exercitus dijs gentilium Sacrificare, hæc equidem legio à reliquo agmine discessit, ne impijs Sacrificijs interesset, quæ grauitè tulit Imperator, ipsi que militibus constanter respondentibus, se Christianos esse, & à talibus Sacrificijs religione, à qua minime sibi esset discedendum, prohiberi, ita, odio que in Christianos accensus Thebæorum legionem pœnas dare iubet decimo quoque milite trucidato: quam pœnam semel, & iterum Christiani autore Mauricio subire maluerunt, quam imperata facere. Postremo Maximiano non ferente Christianorum constantiam, vniuersi similes à reliquo exercitu illius imperio conciduntur. Erat etenim apud Romanos vetus militaris disciplinæ institutum, vt quoties legio aliqua, aut militum multitudo deliquisset, præter centuriones, signiferosque reliqui, decimo quoque ad supplicium sorte lecto, puniretur. Quod satis deducitur ex Lilio libro. 2. decad. 1. Cicerone in oratione pro Aulo Cluentio, Dionysio Halicarnass. libro nono. Plutarcho in Crasso. Sozomeno lib. 5. Eccles. histo. capit. 9. & Nicephoro libr. 10. capit. octauo. Ex quibus constat quid apud veteres autores sit, decimare milites, ac rursus decimare populum: cuius punitionis iterum Plutarchus meminit in Marco Antonio. Poterit lector de hac Thebanorum legione, & eius martyriis addere, quæ scribit. Eucherius Lugdunens. Episcopus. in Epistola ad Syluium Episcopum, quæ extat sub mense Septembri apud Laurentium Surium, & post eum Vuolphangus Lazijs, libro quinto. de Roma. rep. capit. octauo. apud eundem libro quarto. capit. octauo. multa de supplicijs militaribus. Etenim Cornelius Tacitus libro. 3. & lib. 18. Appianus Alexandrinus lib. 2. & 3. bellorum ciuiliu, decimationis militum meminere: sicuti & ceterationis Capitolinus in Macrino: ac rursus decimationis idem, & Frōtinus in quarto, ac Polybius in libello de castrametatione Romana.

An vera sint quæ de Anastasio secundo, Romanæ Ecclesiæ Pontifice Gratianus tradit.

CAP. XIII.

DECIMANONA Distinctione cap. pen. hæc Gratianus refert, Ex libro Pontificali. Anastasius secundus natione Romanus fuit temporibus Theodorici regis. Eodem tempore multi clerici se à communionem ipsius abegerunt, eo quod communicasset sine concilio Episcoporum, vel presbyterorum, & clericorum. eundem Ecclesiæ Catholicæ diacono Thessalonicensi nomina Photino, qui communicauerat Acatio, & quia voluit occultè reuocare Acatium, & nō potuit, nūtu diuino percussus est. Hæc Gratianus. Addit interpres. Quia dum assellaret emisit intestina. Sed & hæc in Anastasio secundo Platina, & Volaterranus lib. 22. tradidere, Ex Gratiano, vel ex libro pontificali. Idem Gratianus hoc repetit. 1. quæst. prima. capit. ditum. ex gestis Romanorū pontificum.

Cæterum Albertus Pighius libro. 4. de Eccle. hierarchia capi. 3. multam aduersus Gratianum scandescit in iram, pio quidem animo, & feruentissimo in Apostolicæ sedis maiestatem zelo, qui pequi omni conatu contendat, summos pontifices, qui post Petrum sedem illam obtinuerunt, à hæreticis prorsus immunes fuisse. Nos missa modo facimus quæ doctissimus ille vir de alijs pontificibus tractat, ea etenim nūc per tractare nostri non est instituti: hunc tamen Gratiani errorem ipsum sequuti conabimur planè, ac funditus euertere, lectorem admonentes, quod nō semel fecimus, in his, quæ ad fidem historiarū pertinent, non esse omnino Gratiano credendū, imò alios autores legendos fore, quorū sit fides apud viros doctos in hac re diu probata, & recepta. Etenim falsa esse quæ de Anastasio pontifice Gratianus commemorat, primū ex eo constat, quod quū Fœlix huius nominis tertius Romanæ Ecclesiæ Pontifex Acatio Cōstātinopolitano præsulē eodemnationis sententiā, quā dignitas ei abrogaretur misisset, ipseq; Acatius mente, sensuq; omni-

captus Papæ nomen à sacro Albo exemisset, animo, & corpore vincētus, breui post cōmunē omnibus ingressus est viā, morte mōq; obiit adhuc uiuente Fœlice. Quemadmodū obseruari poterit ex Euagrio li. 3. c. 18. & c. 23. & Nicephoro lib. 15. c. 17. Atq; ideō minime potuit Anastasius Acatium reuocare iā dudū rebus humanis exēprū. Si quidem Acatius vita functus est sub Fœlice, cui successit Gelasius, & huic post annos sex Anastasius. Idē probatur ex eiusdem Anastasij ad Anastasium Cæsare epistola, quæ prima est ex Anastasij secundi epistolis, quo in loco ipse pontifex acieuerat. Acatium iam dudum mortem obiisse.

Deinde illud est obseruatione dignū, vt obiter adnotemus. Gratianūquādoq; eos autores, quos citat, prauè intellexisse, nihil in epistola ad Cæsarem, Anastasium pontificem in patrocinium Acatij scripsisse, quum omnibus viribus conatus fuerit, tā literis, quā nuntijs, vt eius nomen, & memoria à Catholica Christi ecclesiā aboleretur, impetratori Acatij memoriā defendēdi multis rationibus ostendens, ob graues, intolerandosq; excessus, & certa facinora iustissimè dānatum eum fuisse à sede Apostolica. Quod apertissimè deducitur ex epistola Anastasij ad Cæsarem missa cuius fragmentum idē Gratianus retulit in capit. 2. Ecclesiæ. dist. 19. & in dict. c. dictum. 1. q. 1.

Sed & quod Gratianus in Anastasio notat diuus Augustinus sapientissimè tractat vt pium, orthodoxum, & catholicum. Nec enim sacramentum quo ad characterem amittit hæreticus, aut schismaticus. Ideo non licet à Catholico sacramentum vel baptismi, vel ordinis reperiri: quanuis fuerit ab hæretico Episcopo, vel sacerdote collatū. Qua ratione correcto hæresis, vel schismatis vitio: non est baptismus vel ordo repetendus. Quæ admodū obtentū, ac receptum est ab ecclesiā Catholica. Præsertim non erant infirma, nec irrita sacramenta, quæ fidelis, & orthodoxus populus in vnione manēs ecclesiæ Catholicæ acceperit à proprio Episcopo, nec hæretico, nec schismatico sed qui ob alios excessus excōmunicatus fuerat. Est igitur hæc vera, & catholica sententia, quæ probatur, non esse sacramentū ordinis, baptismi, & similia repetēda, licet data fuerint ab hæreticis, & schismaticis, vbi ad ecclesiæ vnionē redierint qui baptizati fuerūt, vel alia sacramenta ab hæreticis acceperunt. Quod longius tractauere gl. & Card. sancti Sixti. in. d. c. secundum ecclesiæ. Alfonso à Castro lib. de hæresibus. verb. baptismus. hæresis. quinta. text. optimus in. c. a quodam. de consec. dist. 4. tradit. S. Th. 3. par. quæst. 67. artic. 5. Thomas

mas Vualdensis de Sacramē. c. 4. 5. 6. & seq. Magister senten. in. 4. dist. 5. vbi Tho. q. 2. * Idque ita accipiendum est, vt planē verissimum sit, vbi debita Baptismi forma fuerit seruata. Alioqui baptizandi sunt, qui ad Ecclesiā Catholicam redierint. Sic Diuus Aug. in lib. de Hæresibus. Paulanos, inquit, baptizandos esse in Ecclesia Catholica Niceno Concilio constitutum est. Extat Concilij Niceni decretum. Can. 19. ca. Si quis. & ca. Paulianistæ. r. q. r. ex Innocentio. Epist. 22. ca. 5. *

Ex quibus palām deprehenditur manifesta calumnia Gratiani, qui nescio cuius testimonio, ausus fuerit aduersus summum Ecclesiæ præsulē, cumq; catholicum constanter asseuerare, cōtra Fœlicis, & Gelasij decreta, voluisse Anastasium, ad Ecclesiam reuocare impium Acatium, qui iam dudū mortem obierat, & cuius memoriam ab Ecclesia catholica deleri in eadem epistola Cæsari persuadere conatur, manifesto iudicio Fœlicis sententiam, quæ Acatium damnauerat, egregiē laudans, tantum nō propria subscriptione sequutus. Eodē sanē iure mera sunt cōmēta, quæ de punitione diuina ipse Gratianus non semel impiē, ac temerē videtur effutire, & quæ barbarus interpres adiecit, ex quibus Platina, & Volaterranus eandem fabulam, vt opinor, mutuo accepere. Denique & Cardi. à Turre. Crem. libr. 2. de Ecclesia. c. 106.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Canonici libri qui dicantur, & quæ ratione nobis cognitum sit, eos esse Canonicos.
- 2 Ecclesia non potest nouum articulum fidei constituere, nec ita ipse Romanus Pontifex.
- 3 Sapientia, & Ecclesiasticus canonici libri sunt, quauis ea de re fuerit olim controuersum.
- 4 Iob liber à quo fuerit scriptus: & Tobia liber, an olim fuerit canonicus?
- 5 Libri Esdræ, Hester, & Iudith, an fuerint apud Hæbræos canonici?
- 6 De Persarum Regibus ex Metasthene, Philone, & Græcis Historiographis ad Sacra scripturæ intelligentiam.
- 7 de Machabæorum libris.
- 8 De Prophetarum libris, qui fuerint Canonici.
- 9 Ordo librorum Noui testamenti, & de quibus apud veteres Theologos fuerit olim dubitarum.
- 10 De Ecclesia Catholica, & quid hoc nomē significet.

- 11 Primatus Petri, & Ecclesiæ Romanæ à Gelasio ex diuino elogio deducitur.
- 12 Petri, & Pauli Apostolorum Martyrium.
- 13 De quatuor Patriarcharum sedibus, & quo ordine fuerint olim connumeratæ.

In Gelasij Papæ respōsum obseruationes quædam de canonicis libris & apocriphis.

C A P. XIII.

GELASIVS SVMMVS Ecclesiæ Pontifex huius nominis primus, ad eam dignitatē electus anno fermē quadringentesimo nonagesimo quarto: septuaginta cruditissimis, & Catholicis Episcopis ad se vocatis, eorumque consultatione præuia, de recipiēdis, vel non recipiēdis libris tractare Romæ conatus, ea de re insigne decretū edidit, in eaque Synodo Christianā religionem profitētibus exhibuit: quo maxime scirent, quibus libris, quæ ad fidē pertinerēt probanda forent, & à quibus in his, quæ de fide disputatur esset abstinendū. Extat id decretū integrum in primo conciliorum Tomo, & apud Buchardum Vuormatiensem Episcopum lib. 3. capit. 217. tametsi Gratianus eius. r. parte omissa idem. 15. dist. tradiderit. Nos ad eius interpretationem: cum & ea sit admodum utilis, & necessaria iuria diuini, & humani studiosis, prænotandum esse censemus, scripturas seu libros de rebus ecclesiasticis tractantes in tria genera distinguui. Primi etenim generis libri sunt qui Canonici censentur: Secundi generis sunt Agiographi. Tertij vero Apocryphi.

Canonici libri dicuntur oēs scripturæ, quas recipit Ecclesia, vt publicē legantur in ædificationē fidei, & ex quibus sumatur efficax argumentū ad probandū ea, quæ fidei sunt, & ad fidē pertinent: quibusq; vti debemus ad hæreses, earumq; auctores expugnandos. Sunt etenim huius generis scripturæ diuinæ quidem, quas homines quidam Deo inspirante scripserunt: imò quas Deus ipse manibus hominum scripsit, nec eis magis quàm Deo earum auctori refragari licet. Has canonicas appellamus non alia ratione, quàm quæ fuerint hæ scripturæ ab Ecclesia probatæ, & in canonem diuinarum scripturarū receptæ: sensum

sum, quem statim exponemus, regula est firmissi-
 ma, & constitutissima ad discernendum, ac diju-
 dicandum, quæ sit scriptura Canonica: auctore Au-
 gustino libr. vno. Contra Epistolam Manichei.
 quæ dicitur fundamenti. is enim inquit capitulo
 quinto. Ego verò Euangelio non crederem, nisi
 me Catholica Ecclesiæ commoueret auctoritas.
 idem ferè tradit libr. decimo octauo. contra Fau-
 stum capitulo quarto. quibus verbis satis docet
 D. Augustinus, nullam scripturam esse authenti-
 cam, aut Canonica sine auctoritate Ecclesiæ, cuius
 membra fuere Canonici scriptores. Nec aliud
 de potest quis scire scripturas esse diuinas, aut
 Canonicas, quam ex Ecclesia, quæ traditionibus
 Apostolicis, magisterio Spiritus sancti, eiusque
 lumine edocta decreuit: & professa est, Canoni-
 cum esse Euangelium Marci, qui Christum non vi-
 dit, nec tamen admittit Euangelium Nicodemi, qui
 Christum vidit, & audiuit: vt Ioannes capitul. 3.
 testatur. atque hæc vera esse multis rationibus, &
 ex veteribus auctoribus, probare conantur, &
 probant Ioan. Ecchius in Enchirid. capitulo pri-
 mo. Driedonius de dogmatib. Eccles. lib. 1. c. 1. &
 lib. 4. ca. quarto. ex Ireneo, & Augustino. Alfon-
 sus à Castro libro primo. de hæresib. capitulo 5.
 Illud verò est in hac quæstione potissimè obser-
 uandum, proprie, ac simpliciter: nec Canonicam
 scripturam auctoritatem sumere ab Ecclesia, nec
 Ecclesiam à Canonicis scripturis. Vtriusque ete-
 nim auctoritas est à Christo cuius spiritu dictatæ
 sunt scripturæ, & efficax est Ecclesia: atque ideo
 in hunc sensum opinor accipiendum esse quod
 modò asseuerauimus: nullam scilicet scripturam
 esse authenticam, aut Canonicam sine auctori-
 tate Ecclesiæ: vt intelligamus, penes Ecclesiam Ca-
 tholicam esse ius hoc declarandi, ac denunciandi
 quæ scripturæ sint Canonice, authenticæ, & diui-
 næ, dictatæque ab Spiritu sancto. Vnde scriptura
 Canonica testimonium est Ecclesiæ ex Spiritu
 sancto testificantis. De quo tractat diligenter Mi-
 chael Medina li. 7. de reâ in deum fide. c. 18. *
 Nec posset Ecclesia dare auctoritatem, & vires
 diuinæ scripturæ, ei quidem scripturæ, quæ diui-
 nandæ est. Hoc enim ex Ecclesia habemus, vt scia-
 mus, quæ sit scriptura diuina, & tenemur, eam scri-
 pturam diuinam celsere quam Ecclesia diuinam
 esse diffinierit. Quæ tamen quauis certo diffi-
 niat, nec falli possit, sua diffinitione non efficit il-
 lam scripturam esse diuinam. Nam ideo illam di-
 uinam esse professa est, quia verè diuina erat: quod
 si diuina scriptura non esset, Ecclesia minime, di-
 uinam esse, pronuntiaret. Comperit enim ex

testimonio Ecclesiæ, quæ scripturæ sunt Sacre, &
 diuinæ, ex seipsis habent diuini, ac Canonici li-
 bri, vt per omnia eis credere teneamur. Imò Ca-
 tholica, sancta que Romana Ecclesia diuinis scri-
 pturis non tantum testimonium exhibuit, testis,
 qui cogere non potest, officio functa, & testifi-
 cara illas esse diuinas: sed & iudiciali auctori-
 tate iudicauit, illas debere recipi, idque fecit ma-
 gisterio Spiritus sancti, quo pollebat, per tradi-
 tionem erudita.

Sic pari ratione Ecclesia, vel Summus Ponti-
 fex non posset nouum articulum fidei constitue-
 re, aut efficere, aliquam assertionem esse Catho-
 licam, quæ antea Catholica non fuerit: quod ma-
 nifesta ratione comprobât Alfonso à Castro li.
 1. de hæresi. capitulo octauo. Ioan. Arboreus. li-
 bro quinto Theosophiæ. capitulo. 10. ex nostris
 Fel. in capitulo. quæ in Ecclesiis. de constitut.
 numero vigesimo tertio. quauis Abbas contra-
 rium scripserit in capitulo. cum Christus. de hæ-
 ret. cuius opinio, licet maximo conatu ab Alfon-
 so de Castro, & Arboreo improbetur: fortassis
 eum sensum habuit ab auctore, quo vera possit cõ-
 feri. Potest enim esse aliqua de fide assertio, quæ
 & si Catholica sit, tamen quia non constat mani-
 feste ex Sacra Scriptura, nec est ab Ecclesia diffi-
 nita, interim dum latet, non efficiat eum hæreticum,
 qui contrariam asseuerauerit, donec ab Ecclesia
 sit diffinitum, illam assertionem esse veram, & de
 fide. Solent enim esse plures in interpretatione
 Sacre Scripturæ opiniones, quarum nulla hæreti-
 ca est, donec Ecclesia diuino auxilio contrariam
 ex reconditis Sacre Scripturæ sensibus probaue-
 rit. Sic in capitulo. damnamus. de summa Trini.
 Abbas Ioachini non damnatur, nec censetur he-
 reticus; licet eius dogma ex Sacris Scripturis ab
 Ecclesia dânetur. Ecclesia verò, licet non possit fa-
 cere, quod quædam assertio sit hæresis; quæ prius
 hæresis non erat, quod satis à præceteris auctori-
 bus probatur: potest tamen efficere, vt nobis per
 suâ censurâ pateat, illud esse hæresim, quod antea
 nos latebat, an merito hæresis dici possit. Qua ra-
 tione fit, vt verè possimus asseuerare, assertionem
 istam, quæ modo ab Ecclesia tanquam fidei Ca-
 tholicæ contraria improbat, & hæresis cense-
 tur, ante diffinitionem Ecclesiæ, etiã hæresim fuisse:
 tamen si priusquã Ecclesia hoc diffiniret, eius
 opinionis assertores hæretici minime dicebatur:
 quia nos latebat, an esset ea opinio contraria fidei
 Catholicæ: modo verò post Ecclesiæ diffinitio-
 nem hæretici dicuntur quicquæ eam sententiam probaue-
 rint, & receperint non quod eorum opinio prius fal-
 sa non

sa non fuerit, Catholicae fidei contraria, & hæresis: sed quia nomē hoc hæreticorum infame quidem, & ad crimen istud grauissimum pertinens, exigit profectō pertinaciam, & rebellionem quādam à Catholica Ecclesiæ diffinitionibus discedentem, quæ verè dici non poterat eo tempore, quo dubium erat, nec Ecclesia diffinierat, an ea opinio esset religioni, & fidei contraria. Quod est hæc in re semper, ac præsertim adnotandum. Denique cum Ecclesia possit modò aliquam assertionem pronuntiare, ac declarare Catholicā esse, & ad fidem pertinere, quæ & antea vera quidem erat, Catholica, & ad fidem pertinens, latebat tamen nos hæc de fide veritas propter varias opiniones, reconditumque, & arcanum Sacræ Scripturæ sensum, atque ideo contrarium asserentes ante declarationem Ecclesiæ hæretici minimè censebantur: dici poterit, penes Ecclesiam esse potestatem istam, declarandi Catholicam esse aliquam assertionem, & pronuntiandi eam ad fidem pertinere ad eum effectum, vt post Ecclesiæ diffinitionem ea assertio ita manifeste sit de fide, vt planè hæreticus pertinax sit censendus, qui cōtrariam sequutus ab ea discesserit: tametsi ante Ecclesiæ diffinitionem, licet verissima fuerit, & Catholica ea assertio, propter dubiam eius rei, & cōtrouersam disputationem hæreticus in re dici non poterat qui cōtrariam probasset, & sequutus fuisset. Vnde ratione, & causa huius declarationis, ex qua hæreticus post Ecclesiæ diffinitionem censetur, qui prius nō poterat huius criminis nomine notari, admitti poterit Abb. opinio in hoc sensu, vt Ecclesia possit modo, & nouissime declarare aliquid esse de fide, & Catholicum ad effectum, vt nihil ea de re cōtrouersum sit absque hæresis labe: quod tamen prius occultum erat, eaque ex causa non poterat hæreticus censeri qui vel contrarium asseruisset, vel de ea re dubitasse. Sic sanè D. Thom. 1. par. quæst. 32. articulo quarto. scribit, multa nūc centeri hæretica, quæ prius hoc nomine minimè notabatur, propterea quod nunc ex Ecclesiæ diffinitionibus magis manifestum sit ea esse contraria fidei, aut ex eis aliquid fidei contrarium necessario deduci: idem illic adnotauit Caietan. Hinc ab hæresis labe, qua ex parte nomen hoc criminis grauissimi notam inurit, excusari solent plures Latini Firmiani, Origenis, & aliorum veterum errores. Nam, quauis verè tunc fuerint errores contra Catholicam fidem, eorum auctores ab hæreticorum nomine plerunque eximuntur, quod nondum eo tempore admodum manifesta erāt quæ

postea de fide Ecclesia Catholica diffiniuit, & in publicum tradidit. Hinc denique poterit lector expèdere, quo in sensu accipienda sint, quæ Cardin. à Turre Cremata scribit libro quarto. de Ecclesia. capitulo tertio. secundæ partis. asserens, Ecclesiam non posse efficere de propositione non hæretica hæreticam. Idem tradit Alfonso à Castro in dicto capitulo octauo. & Albert. in rubr. de hæret. quæstione prima. numero vigesimo tertio. Ecclesia etenim non potest in his quæ ad fidem pertinent, facere assertionem aliquam falsam modo esse, quæ prius vera fuerit: nec ex cōtrario. Erraret equidem, quod est ab Ecclesia Catholica in rebus fidei omnino alienū. Potest tamen Ecclesia efficere per eius in re olim ambigua, & cōtrouersa diffinitionem, aliquam assertionem modo hæreticā esse & censeri, quæ prius nec erat, nec censebatur hæretica. quod Sanctus Thomas satis docet in dict. art. 4.

Canonicos verò libros ex Gelasio iuxta litteram ipsius decreti subijciam. Primum veteris testamenti, deinde Noui. Obiter tamen adnotabo, quæ fuerit apud veteres ea de re cōtrouersia: & quid de his libris, & alijs, qui Canonici sunt, ab Ecclesia Catholica, à concilijs prouincialibus, à summis Ecclesiæ Doctoribus sit ad Concilium vsque Tridentinum diffinitum. Eisdem, & similibus vtar obseruationibus in explicandis reliquis Gelasiani decreti partibus, in quibus de Agiographis, & Apocryphis agitur libris.

Ordo veteris Testamenti.

Genesi liber vnus. Exodi liber vnus. Leuitici liber vnus. Numeri liber vnus. Deuteronomij liber vnus. Iesu Naue liber vnus. Iudicum liber vnus. Regum libri quatuor. Ruth liber vnus. Paralipomenon libri duo. Psalmorum liber vnus. Salomonis libri quinque. Tob liber vnus. Tobie liber vnus. Hester liber vnus. Hester liber vnus: Iudith liber vnus. Machabæorum libri duo.

Multi poterāt hoc in loco adnotari, quædam tamē cæteris prætermisissis adscribā: siquidem lector reliqua facillimè apud Driedonium lib. 1. de dogmatib. Eccles. c. 1. & sequentibus obseruabit. *Regum libri quatuor.* Hanc Regum-historiam scripsisse Samuelem & alios Prophetas qui singulis

singulis temporibus vixerunt, testis est Athanasius in eo opere, quod de his libris Canonicis scripsit lib. vndecimo.

Psalmodum liber vnus. Salomonis libri quinque.)

Hæc apud Burchardum At in primo conciliorum Tomo in Decreto Gelasij legitur. Psalmorum centum quinquaginta liber vnus. Salomonis libri tres. Proverbiorum. Ecclesiastes, Cantica Cantorum. Quibus satis apparet, olim controuersum fuisse, an Sapientie, & Ecclesiastici libri fuerint à Salomone conscripti, & Canonici. Nam præter Gelasium Clemens summus Ecclesiæ Pontifex huius nominis primus in Canonibus Apostolorum can. 84. tantum inter Canonicos libros, tres priores nomine, ac titulo Salomonis recepit, duorum posteriorum nulla mentione facta. Origenes in enarratione primi Psalmi numerum Sacrorum librorum, qui ex veteri testamento in Canonem fuere relati apud Hebræos & demum apud Ecclesiasticos enumerans, eiusdem opinionis est, auctore Eusebio libro sexto. Eccles. histo. capit. vigesimo quinto. cui subscribit Nicephorus lib. quinto cap. 16. concilium Laodicenum sub Liberio Papa celebratum Anno ferè C C C L X I I I. Prouinciale quidem, sed receptum, ac confirmatum in sexta generali Synodo admonens, qui sunt libri Canonici capi. 59. tres tantum priores, qui Salomonis sunt connumerat, Sapientiam, & Ecclesiasticum omittit, quasi distinguens: eos esse extra Canonem quod Damascenus lib. 4. ca. 18. Hieronymus in Prologo Galeato in libros Regum. & in Epistola ad Chromatium, & Heliodorum, ac Rufinus in expositione Symboli, palam asseuerant. * Et præter hos Gregorius Nazanzenus in eo carmine, quod de Sacris libris scripsit. Basilus item in Homilia, quam in principium proverbiorum elaborauit, & Cyrillus Hierosolymitanus Catecheti. 4. * E contrario literè, quæ à Burchardo ex Gelasio refertur, conuenit Ecclesiæ Catholicæ auctoritas. Nam in concilio Florentino sub Eugenio quarto inter Canonicos libros, Sapientia, & Ecclesiasticus recepti fuere his verbis. Psalmi David. Parabole. Ecclesiastes. Cantica Cantorum, Sapientia. Ecclesiasticus. Sed & concilium Prouinciale Carthaginense, cui Diuus Augustinus interfuit, confirmatum in sexta Synodo capitul. 47. multo antè Florentinum, eosdem libros receperat. Psalterium, inquit, David: Salomonis libri quinque. Quibus itidem verbis hos libros inter Canonicos adnumerauit Innocentius Papa ad Exuperium Tholosanum Episcopum. Synodus item Tridentina sub Paulo Terrio idè

probat. Etenim inter Canonicos libros ab ea censeantur Parabolæ Salomonis. Ecclesiastes. Cantica Cantorum. Sapientia. Ecclesiasticus. Quibus manifestè apparet, non esse hac de re disputandum, nec controuertendum post Ecclesiæ Catholicæ apertissimam definitionem, cui est omnino accedendum. Nam & veteres Theologi, Origenes inquam, Clemens Alexandrinus, Chrysostomus Ambrosius, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, & alij passim his libris, vt Canonicis, vsu fuerunt: imò & plerumque titulo, & nomine Salomonis eorum meminerunt. * Nam cum Dionysius de Eccles. Hierarchia capitulo tertio. locum quendam adducit ex Theologia, eius interpres Maximus adnotauit, eum fuisse in eo loco citando vsu eo libro Salomonis, qui sapientia inscribitur. idque & Pachymeres obseruat ipsius libri verba ex cap. quinto. referens. Iusti autem in perpetuum uiuent. Sed & D. Augu. lib. decimo septimo. de ciui. Dei. cap. 20. & lib. 2. de doctri. Christi. c. 8. testatur, eosdem libros in auctoritate * Canonico rum receptos fuisse. idè asserit Isidorus li. 6. Etymolo. c. 1. quod diligenter tractat Ioan. Driedo. lib. 1. de dogmat. Eccles. qui & illud inquirat, an hi libri fuerint à Salomone scripti. Siquidem constat ex prologo eiusdem operis, librum, qui Ecclesiasticus dicitur, scriptum fuisse à Iesu filio Sirach, & nepote Iesu. Imò par est, & ex eodem prologo & his, quæ scribit Damascenus lib. quarto. capit. decimo octauo. sensum deducitur Iesum Patrem Sirach librum illum Hebraicè scripsisse, eius verò nepotem Iesum filium Sirach eundem in Græcam traduxisse linguam tempore Ptolemæi Euergetis Regis Ægypti, cuius auctor ipse nullam mentionem fecit. cap. tamen ultimo, meminit Simonis Magni Pontificis Oniæ filij, cuius ætate apud Ægyptios. regnabat Ptolemæus, annis ferè ducentis ante Christi natiuitatem. atque ideo de auctore huius libri verè nulla fuit olim controuersia: sicuti ex Damasceno, Hieronymo, Augustino, Isidoro, & alijs constat. De auctore autè libri, qui Sapientia inscribitur, maior fuit apud veteres disceptatio: frequentiori tamè sententiæ receptum est, eius auctorem non fuisse Salomonem sed Philonem Iudæum, qui Græcè id opus scripserit. Quod Hiero. & Isidorus ex aliorum assertione tradidere. Philonem verò huc opinamur non esse illum cuius opera Græcè, & Latine vulgo circulerentur, quiq; post Christi passionem floruit, & scripsit: quauis id falso existimauerit Ludo. Viues in Augustino. d. c. 20. post Petrum Galatinum lib. 1. c. 4. * Nam præterquam quod Eusebius, Hieronymus, & alij,

lij, qui omnium operum Philonis Iunioris meminere, hunc librum eidem minime adscripterint: vt patet ex Eusebio libro 2. hist. Eccle. capitulo decimo octauo. Nicephoro libro secundo. capitulo decimo septimo. & Hieronymo de scriptor. Eccles. Illud profecto maxime conuenit, Philonem sapientiae auctorem, multo vetustiore esse, quam Iunior Philon, quod Sapietiae liber inter propheticos, & veteris testamenti libros fuerit semper ab auctoribus Ecclesiasticis, ab ipsa denique Ecclesia Catholica post concilium Carthaginense Tertium connumeratus: vnde necessario fit: eum scriptum fuisse ante Christi aduentum. Cautius igitur Driedonius libro primo. de dogmat. capitulo secundo. part. 2. asseuerat, Philonem, qui auctor fuerit huius libri, alium ab eo Philone fuisse, qui post Christi passionem Graece, & eleganter praecleara opera ediderit, fuisseque illum hoc vetustiore fere ducentis annis. Nam & Iulonis tenioris, qui & de Hebraeis scripserit meminere a Iuniore eum distinguentes Iosephus de antiquitatibus, & Eusebius libro nono. de praeparat. Euangelica. capitulo ultimo. Quem & Hebraicum fuisse constat: vt tandem distinguamus duos Philones Hebraeos a Philone Byblio, cuius idem Eusebius meminit libro primo. de praepar. Euange. capit. quarto. & praeter eum Suidas. De his autem libris, nempe Sapientia, & Ecclesiastico. D. August. in dicto capitul. octauo. scribit, de quadam similitudine Salomonis dici, & constantissime perhiberi, Iesum filium Sirach eos scripsisse. Id ipsum idem Augustinus repetit in dicto capitu. 20. asseuerans, consuetudinem obtinuisse propter similitudinem, & affinitatem, vt hi duo libri Salomonis dicantur. Vterque enim propter eloquij similitudinem, & cognationem rerum, quae a Salomone tractantur in prouerbijs, frequentissime a veteribus Theologis, & quandoque in concilijs Ecclesiae, titulo, & nomine Salomonis citantur. Quod lector facillime poterit obseruare apud Burchardum, & concilium Carthaginense Tertium, Origenem super Epistolam ad Romanos praesertim ca. octauo. Apud Cyprianum in Epistola ad Rogatianum. qui titulo Salomonis citat librum Ecclesiastici. Idem fecit Chrysostomus cum alibi, tum in Homilia super ca. 26. secundi Paralipo. de Ozia, & humilitate. quanuis latinus interpres nomen mutauerit. Idem Chrysostomus in priorem ad Corinth. Homil. 34. sic & Ambrosius in li. de quatuor quaestionibus difficilibus, & super Psalmum. 118. librum Sapientiae Salomoni tribuit. * B. Cyprianus lib. De immor-

talit. animae. & lib. de exhortatione Martyrij. Tertullian. lib. De praescript. aduersus Hereticos. Basiliius lib. 5. contra Eunomi. & Hilarius in Psalm. 118. * Idem fecit Lactantius lib. 4. ca. 16. Et Ioannes Damascenus in. d. c. 28. licet, ipsum extra canonem esse, scripserit, tamen quod Driedo. lib. 1. cap. vii. ex lib. 4. Eusebij de histor. Eccles. cap. 22. tradiderit, non probet, veteres auctores vere existimasse, librum Sapientiae a Salomone scriptum fuisse. Est enim Eusebij locus, quidquid Driedo. voluerit, intelligendus de prouerbijs Salomonis, qui liber & Sapietia dictus est a veteribus Theologis. Ita sane scripsit Graece Eusebius li. 4. c. 22. de Egesippo tractans. ὃν μόνον δὲ οὐτὸν ἀλλὰ καὶ ἱερωνυμὸν καὶ ἰρηναῖον καὶ ὡς ὁ τῶν ἀρχαίων χορὸς πανάρετον σοφίαν τὰς σολομώνων παροιμίας ἐκάλουν Verum an non tantum hic, sed & Irenaeus, & omnis antiquorum chorus virtute omni refertam Sapientiam prouerbia Salomonis vocat. sic fere Graeca vertenda sunt in Latinam linguam ex Nicephoro li. 4. c. 7. cui interpretationi suffragatur, quod idem Eusebius scribit lib. 4. ca. 26. vbi ex Melitonis Epistola tradens libros canonicos veteris Testamenti, inquit, Psalmi David. Salomonis prouerbia, quae & Sapientia. Ecclesiastes. Cantica canticorum. Iob. Prophetiae. & reliqua. idem Nicephorus lib. 4. c. 10. vt obiter Graecus Eusebij codex ita sit intelligendus vbi. c. 26. legitur σολομώνων παροιμιαὶ ἢ σοφία. vt articulus praepositiuus adsumatur significanter ad interpretandum id, quod praecelsit Salomonis inquam prouerbia, quae & Sapientia, aut fortassis Episcopus ille Sardiensis, licet Ecclesiastici librum omiserit, Sapientiam tamen Salomoni tribuit. Etenim huic interpretationi Graeca litera minime aduertatur: imò accedit, etiā latino codice refragante: & praeterea non desunt ex veteribus qui idē scripserint. Sed obseruata Eusebij litera quae Graecis characteribus vulgo traditur alio in loco, eadem ratione & latinus Eusebij liber est emendandus. nam capitulo vigesimo secundo. scribitur. Verum & hic ipse, et Irenaeus, & omnis antiquorum chorus librum, qui intulatur Sapientia, Salomonis esse dixerunt, sicut & prouerbia. Hac enim Latina traductio aliena est a Graeca lectione, & a vero auctoris sensu: non me latet, Eusebium lib. 8. De demonstratione Euangeli. c. 2. constanter asseuerasse, Iesum filium Sirach scripsisse, τὴν καλουμένην πανάρετον σοφίαν. Sed ipse opinor de Ecclesiastico locum illum fore intelligendum: nam illum scripsisse Iesum filium Sirach constat. fortassis & de Sapientia locus ille poterit intelligi, vt Eusebius

bins velit, eam scriptam fuisse à Iesu filio Sirach, & habuisse nomen illud peculiare: quod in dict. capit. 22. ex veterum auctoritate ad scripserat Salomonis prouerbis. Etenim idem Eusebius libr. 11. de præpar. euang. ca. 7. *πανόρου σοφία*. Sapientiae librum intellexisse videtur: & eum Salomoni tribuit, vt constat ex cap. 7. Sapientiae. Tu verò Christiane lector illud constantissimè tene quod Ecclesia catholica præcitaris Synodis, & canonibus diffiniuit.

Iob liber vnus.) De hoc libro nusquã fuit apud Hebræos controuersum, nec apud Christianæ religionis professores. Nam & ab initio Ecclesiæ in canone in fuit receptus. De auctore verò, licet variæ fuerint opiniones, illud est frequentiori iudicio probatum, librum istum, vel ab ipso Iob, vel ab amicis eius sermone & Syro scriptum: à Moyse tandem in Hebræam linguam traductum fuisse. Huic opinioni accessere Origines in Prologo, Isidorus libro sexto. Etymolog. capi. secundo. Augusti. Eugubinus in adnotationibus super Genes. cap. 1. nec dissentit D. Gregorius, qui hac, & alijs opinionibus præmissis vere scribit, satis esse quod credamus, hunc librum scriptum esse ab spiritu sancto. Illud tandem obiter adnotabimus, Iob virum sanctissimum genus duxisse ab Esau, & quantum ab Habraam fuisse. Siquidem Habraam genuit Isaac, Isaac genuit Esau, Esau Raguelem, Raguelem Zaram, Zaram genuit Iob. quam deductionem probari conatur Origenes in prologo. Chrysostomus in homil. 2. de patientia Iob, qui eum appellat proneporem proiecti, repudiatque Esau. idem Chrysostomus sermone in Iob, & Habraam. idem sentit in homil. 80. ad populum. Et Georgius Cedrenus in Epitome, ex Africano. His subscribere videtur D. Augusti. de ciuit. dei. libro decimo octauo. capit. 47. qui de Iob scribit, eum ex gente Idumæa genus ducere. Nam & Esau dictus est Edom. Genes. capitulo. 25. & ab Edom Idumæa terra, auctoribus Iosepho libro secundo. capitulo primo. de antiquit. & Augustino libro decimo sexto. de ciuit. Dei. capit. 35. atque iterum Iosepho libr. 5. capi. 3. & deducitur ex. c. 11. 3. Regum. & cap. 34. Esaiæ. ad hæc accedit quod Eusebius li. 9. de præparat. euange. cap. 4. refert, Aristrazan in Iudaica historia existimasse Iob filium fuisse Esau, & habitasse in Idumæa, & Arabiæ finibus in Ausitide terra. Sed & prologus libro Iob adscriptus apud Græcos, & Latinos, etiam tempore Hieronymi, & ante ipsum communique consensu receptus rem istam amplius aperit his verbis. Erat autè

ipse filius quidè Zaræ, de Esau filijs filius. de matre verò Bosra, ira vt sit quintus ab Habraam. Hæc in eo argumento, licet Hieronymus super Iob, & in quæstionibus Hebraicis ab hac discesserit sententia existimans, Iob non ab Esau, nec ab Habraam, sed à Nachor fratre Habraam. & eius vxore Melcha sorore Saræ, & Hus filio Nachor originem, ac genus duxisset. Nec accedit prologo, aut argumento, quòd libro huic adscribitur ex eo, quòd apud Hebræos non reperiatut. Eidè deductioni, ac Genealogiæ accedit Philippus Presbyter, qui paulò post Hieronymum scripsit super hunc Prophetam: cuius opinionem refert Lud. Vives in dict. cap. 47. Sed ipsius prologi auctoritate vt certa, & probatissima vtuntur Chrysostomus, Origenes, Augustinus, & præter eos Ambrosius libr. 2. de interpellatione: vt tandem non liceat contra stimulum calcitrare. Nam & Eusebius libro. 1. de demonstra. euangelica, Iob quantum ab Habraam fecit.

Tobiæ liber vnus.) Hic liber olim dubiæ fuit auctoritatis ex eo, quòd inter Canonicos apud Hebræos minime fuerit numeratus: auctore Hieronymo in prologo Galeato in libros Regum. Et in prologo in opera Salomonis. fuit & hic liber omisus quasi ad Canonicos non pertineret à beato Clemente in canonibus Apostolorum. capit. 84. & à concilio Laodiceno, cuius superius meminimus sub Liberio Papa celebrato. Sed & hunc librum omisere canonicos omnes veteris Testamenti numerantes Origenes, Damascenus, & Rufinus, quorum paulò ante mentionem fecimus. Meliton etiam Sardiensis Episcopus apud Eusebium lib. 4. ca. 26. & Nicephorum eiusdem libri. 4. eccle. histo. c. 10. Verum post concilium Carthaginense Tertium ecclesiæ, ecclesiasticique scriptores, librum istum canonicum esse minime dubitarunt: siquidem receptus est inter canonicos à Synodo Tertia Carthaginensi, à Synodo Florentina. atque item nuper a Tridentino concilio. Eundem inter canonicos D. Augusti. retulit lib. 2. de doctri. christ. ca. 8. & Isidorus lib. 6. Etymolo. ca. 2. adducitur eius historia à Clemente Alexandrino libr. 1. Stromatum. & inter canonicos refertur ab Innocentio primo ad Exuperiū Tolosanum Episcopum, vt tandem nihil sit hac de re controuertendum. Contigit autem Tobiae historia quod ex eadem apparet, in diebus Salmanasar, & Senacherib Assyrionum Regum, qui regnarunt temporibus Ezechiae regis Iudæ. 4. Regum. capit. 17. & 18. paulò post Romam conditam: ex Eusebio in chronico.

Esdra liber vnus.) Quamuis à Clemente in canonibus Apostolorum capitulo. 84. fuerit hic liber omisus: attamen apud Hebræos olim, & apud Christianos absque vlla controuersia, conciliorum, & veterum Theologorum auctoritate in canonem fuit receptus: quod Origenes, Eusebius †, Damascenus, Melitoni Innoentius primus, Hieronymus, Augustinus, Rufinus, Isidorus, & alij palàm vnanimi consensu testantur. Duo verò sunt Esdræ libri apud Hebræos canonici in vnum volumen connexi. Priorem scripsit ipse Esdras de rebus gestis prius quam ex Babylone in Hierusalem accederet Neemias: posteriorem Neemias scripsit de rebus eodem tempore gestis, & de ædificatione Hierusalem. ab Hebræis hi duo libri in vnum volumen coarctantur: apud Græcos, & Latinos in duos libros distinguuntur: quod Hierony. adnotauit in Epistola ad Paulinum: & in prologo in Esdræ, & in præfatione in libros Regum. Dicitur autem & secundus liber Esdræ, quia continet res gestas sub Esdra, & Neemia. Ea verò quæ in his libris traduntur: contigisse apparet, sub Artaxerxe, cuius Anno septimo claruit in Babylone Esdras. Neemias verò anno vicesimo eiusdem, quod deducitur ex ca. 7. primi Esdræ. & ca. 1. Esdræ secundi. Quis autem fuerit hic Artaxerxes controuertitur. Nam Iosephus libr. 11. antiq. 10. Zonaras in primo Annalium Tomo. & Caieta. super Esdræ. existimant, fuisse Xerxem, qui fuit filius Darij, & pater Artaxerxis, qui dictus est Longimanus, hanc sane opinionem ratio temporum excludit cum constet ex capi. 1. 2. & tertio. atque vltimo. Esdræ secundi, illum Artaxerxem, cuius tempore fuerunt Esdras, & Neemias, regnasse annis triginta, & denique pluribus. Xerxes verò ex fide historicorum omnium tantum viginti regnauit annis, aut saltem eius regnum ad trigessimum annum non accessit. Io. Driedo. lib. 1. de dogmat. eccle. cap. 2. part. 1. & libr. 3. ca. 5. par. 3. post Supplicium Seuerum libr. 2. Sacræ Histor. probare conatur, hanc historiam contigisse sub Dario Mnemone Magno Artaxerxe post olympiada nonagesimam primam, & annum ab vrbe condita tricessimum tricessimum octauum: tunc enim regnare cœpit Artaxerxes hic Mnemon, cuius vitæ Græce Plutarchus scripsit. huic opinioni accedit, quod auctore Philone, Elias Sacerdos Magnus fuit sub Artaxerxe magno Mnemone: idque in chronologia fatetur Io. Lucidus. Constat autem ex sacra scriptura, Esdræ, & Neemiam vixisse ad annum vsque tricessimum, & vltiores illius Artaxerxis,

sub quo sacerdos fuit Elias. Esdræ. 2. c. 3. Nam & Iosephus Neemiam sub sacerdotio Elias posuit. Verū. quia Philonis scripta dubia multis videntur, ea fortassis ratio temporum verior est, quæ ab Eusebio. in chronico traditur. Is etenim hanc Esdræ historiam adscribit Artaxerxi, qui Longimanus dictus est. idem tradidere Iulius Africanus, & Eusebius libr. 8. de demonstra. euang. c. 2. Hierony. in Daniel. c. 9. Beda & Contractus in Chronicis. 10. Lucidus lib. 7. de emendat. tempo. c. 3. Idem, nisi fallor, sensit Georgius Cedrenus in Epitome, qua in re illud erit omnino obseruandum, apud Philonem, Metasthenē, ac alios, hæc nomina, Artaxerxes, Darius, Assuerus, & alia communia fuisse regibus Persarum: sicut Romanorum Imperatoribus, Cæsar, Babylonij regibus, Nabuchodonosor: Ægyptiorum principibus, Pharaones. Id ipsum, & quandoque ex sacris Biblijs deducitur, vt tãdem multa hinc possint expedite intelligi, quæ alioqui difficilia censerentur.

Hester liber vnus.) Rufinus & de hoc libro nulla apud Hebræos, & Christianos fuit vnquam controuersia: nam & ab omnibus fere aucto-ribus ecclesiasticis, & Synodis ecclesiæ, de quibus paulò ante mentio facta est: item & à Clemente in canonibus Apostolorum. c. 84. in canonem fuit receptus: atque ideo nihil opus est, vt hoc in loco immoremur. Illud tamen erit obseruandum, quod in hoc libro narratur contigisse in diebus Assueri, vt patet Hester capit. 1. qui dictus est Magnus Artaxerxes Mnemon, aucto-ribus Eusebio, Beda, Gloss. ordinaria, & Petro Comestor, in Scholastica Histo. Hieronymo in capitul. 4. Ezechiel. Isidoro, Hermano Contracto, Sulpicio Seuero lib. 2. sacræ Historiæ. Ioa. Lucido in chronicis, Iordanide lib. de regnorum successione. & Driedo. de dogma. eccle. lib. 1. cap. 2. part. 1. & lib. 3. capi. 5. part. 3. quorum opinionem sequimur, quamuis Iosephus libr. 11. antiq. c. 6. quem sequi videntur Io. Zonaras in. 1. Annali. tomo. & Caiet. in. c. primum Hester. existimet, hunc Assuerum, sive Artaxerxem fuisse Cyrum Xerxis filium. Et Georgi. Cedrenus in Epito. dum pagi. 118. hanc Historiã Artaxerxis Longimano tribuat. Nã ex Xenophonte, Plutarcho, Eusebio, & Hermano Contracto constat, Artaxerxem Cognomẽto Mnemona filium fuisse Darij ex Parifatide, ex qua Darius habuit duos filios, maiorem quidem natu Artaxerxem hunc Mnemona, minorem verò Cyrum nomine. Parysatis autem fuit filia Artaxerxis, qui dictus est Longimanus: quæ & præter

præter duos filios, qui de regno contenderunt, duos alios ex eodem Dario, qui Nothus dicebatur, concepit, & habuit, auctore Plutarcho. Etenim ex regibus Persarum primus dictus est Cyrus Cambysis filius, cuius mentio fit. c. 1. Esdræ. item à Iosepho, Eusebio, atque August. de ciui. Dei. lib. 18. cap. 26. & alijs ethnicis scriptoribus, cuius educationem, & institutionem Xenophon Græcè, & eleganter scripsit. Post hunc Græci, & Latini historici Cyrum minorem appellant, fratrem huius Artaxerxis cognomento Mnemonis, Darij Nothi, & Parylatidis filium, cuius expeditionem idem Xenophon, qui sub eo militauit, lingua Græca scribit. Cæterum quod Artaxerxes Longimanus dictus fuerit Cyrus, non constat ex probatissimis auctoribus præter Iosephum, & Zonaram. Imò Metasthenes tradit, Dariū Longimanū, fratrem habuisse nomine Cyrum Artabanum, qui cū eo de regno dimicauerit. Habet & ratio temporum, quam in hac historia obseruauimus, authorē Philonem, cuius de temporibus breuiariū vulgo legitur lib. 14. inter Ioan. Annij Viterbiensis cōmentaria, quorū fides à multis improbat, eo, quod ferè vespertissimorū authorū fragmenta, vel ipse Annij confixerit, vel absque illo integræ fidei testimonio in publicū emiserit. Nā Ludo. Viues in Augustinū de ciui. Dei. li. 18. ca. 1. hos libellos friuolos esse dicit, & incertorū authorū quosq; ad stupefaciendos imperitos lectores Græcia iusserit otiosa, nec esse illorum, quorum titulos præ se ostētant. Faber Stapulensis in Aristotelem lib. 1. Politic. existimat, hunc Berosum, atque Metasthenem, quorū fragmenta Ioā. Annij studiosus tradiderit, scriptores fictitios esse. Idem asseuerat Ioannes Vergara ecclesiæ Toletanæ canonicus, vir omnigena eruditione Græcè, & Latine insignis in q. 5. De reparatione templi Hierosolymitani. Beatus item Rhenanus li. 1. rerū Germanicarū, vbi de Alemānis tractat: sed omnium, inquit, ineptissimus est Annij quidā in Berosum, authoris fabuli fabuliosior interpres. nam quoties hircum mulget, iuxta Prouerbiū, hic cribrū supponit. Hæc Rhenanus. cui suffragari videtur Gregorius Gyraldus de dijs gentium syntagmate. 4. scribens, Ioannis Annij scripta doctrinā exoticam, & fere superstitionem redolere, esseq; cōmentitiā. * Idem probare conatur diligenter, & magno cū iudicio Ioan. Goropius post tertiam huius operis editionem, in Imaginibus. li. 4. & Melchior Canus in lib. 11. De locis Theologicis. ca. 6. * Rursus Guilielmus Postellus in libr. de Hetruria, non semel contendit,

fragmenta illa, quæ Berosi nomine Ioannes Annij vulgo tradidit, verè illius esse Berosi cuius veteres authores maxima cum veneratione meminere. Sed hæc satis de fide, & autoritate Breuiarij, quod Ioan. Annij Philonis titulo publicum fecit. * Et id profectò temerè: multa etenim in eo libro, & in his, qui ab ipso Ioanne Annio cū eo editi fuerunt, adeò veritati contraria sunt, vt nullo quæsto defendi queat. Vnde & quæ Philo. tradit de Mardochei aetate, in certa sunt, tametsi necessario admittenda, vt quidā opinantur, si Hæster historia sit Artaxerxi Mnemoni tribuenda, etiā admissa regū Persarum serie, quæ ab eodem Philone traditur: cum & qui eum sequuntur fateantur planè, Mardocheum translatum fuisse in Babylonem cum Iechonia Rege iuxta literam secundi cap. Hæster. Quod si Hæster historia esset adscribenda Artaxerxi Longimano minor ætas Mardochei, etiā cum Iechonia translati sufficeret: sicut & multo minor, si eadē ad tempora Darij Histaspis referatur: quod Nicolaus Lyra, & Ioā. Bene. probare conantur. Quidā tamen eadē gesta ad Astyagen, aut Cyaxaren Medorū reges referre videntur. Quorū opinio refelli potest ex primo cap. Hæster. Collat siquidem, nec Astyagen, nec Cyaxeren tantū Imperiū in Asia obtinuisse, quantum ibi Hæster marmo tribuit. Quin & Astyages & Cyaxares reges fuere tantū Medorum, non Persarum: at Astuerus Hæster, & Persarum & Medorū fuit. His accedit, quod D. Hiero. quoties mariti Hæster meminit, cum inter successores Cyri Magni constituere videtur. Quod si facta Mardochei. & Hæster tempore Darij Histaspis, aut Artaxerxis Longimani contigissent iuxta aliorū sententiā, profectò, vt par est ea Esdras & Neemias minime tacuissent. Deniq; sequutus sum eam opinionem, quæ veterum, & iuniorum authorum consensu magis recepta videtur: vt ea quæ narrat Hæster historia Mnemoni tribuantur. Quæ tamen ex Mardochei aetate vir defendi potest, nisi literam, quæ ex vulgata editione necessario admittenda est, in eum sensum accipiamus, vt Mardocheus dicatur translatus in Babylonem cum Iechonia ex eo, quod originem duxerit ex his qui cum Iechonia capti, & translati fuerint in Babylonem. Quam interpretationem Melchior Canus ex eo probat, quod Esdræ cap. 2. numerentur illi, qui ascenderunt de captiuitate, quam trāstulerat Nabuchodonosor, & reuersi sunt in Iudæam, quorum quidam non venerunt in Babylonem, sed Patres eorum. Nam Zorobabel in Babylone genitum fuisse, ex Mat-

“ thæi. c. 1. constat. & 3. lib. Esdræ. c. 3. legitur. Sunt
 “ autem hi qui ascenderunt ex Iudæa. & c. Quorū
 “ vnus est Zorobabel. Et quauis hanc interpreta-
 “ tionem idem Melchior Canus, vt violentā nō fo-
 “ re à multis admittendā suspicetur. Caietanus ta-
 “ men in. 1. c. Hester, verba illa: Mardochæus filius
 “ Iair, filij Semei: filij Cis de stirpe Iemini, qui tras-
 “ latus fuerat de Ierusalem, eo tēpore quo Iechonia
 “ regem Iuda Nabuchdonosor rex Babylonis
 “ trāstulerat: sic interpretatur, vt pronomen, qui,
 “ non ad Mardochæum, sed ad Cis eius proauum
 “ referatur. Diuus etiā Hiero. dum Artaxerxi Mne-
 “ moni Historiā Hester tribuit, quum regum Per-
 “ sarum seriem, & quot annis regnauerint diligen-
 “ ter tradiderit, alterum ex duobus fateri viderur:
 “ Mardochæū scilicet ad eā ætatem accessisse, quæ
 “ ducentos annos excesserit: vel non eum sed eius
 “ proauum trāstatum fuisse: quorum prius nolim
 “ viro, etiā in historia præsertim Sacræ Scripturæ
 “ doctissimo, tribui. Posterius vero & si difficilimè
 “ probari possit, eiusdem Hieronymi auctoritate
 “ non temere licebit admittere. Nam & Latina ex
 “ Chaldæo & Græco interpretatio, huius sensui po-
 “ tuis suffragari, quàm aduersari videtur. Ex Græ-
 “ co etenim sic Latine legitur: Homo erat Iudæus
 “ in Susis ciuitate, & nomen ei Mardochæus, filius
 “ Iair, filij Semei, filij Cis, de tribu Benjamin, qui
 “ fuerat captiuus ex Ierusalem, quā captiuauit Na-
 “ buchdonosor Rex Babylonis. Ex Chaldæo vero,
 “ Nomen eius vocabatur Mardochi, filius Iair, fi-
 “ lij Simghi, filij Chis viri, qui fuerat de tribu Benia-
 “ min, qui ierat incaptiuitatem ex Ierusalem, cum
 “ captiuitate, quæ abducta est cū Iechonia. Ex qui-
 “ bus fortassis non omnino aliena a vulgata editio-
 “ ne Caietani interpretatio videbitur. * Quam &
 “ ante Lautanum verā esse censuit, Burgenis quā-
 “ uis & ipse ingenue dubiā esse non negauerit, col.
 “ 2. ibidem, ibi de dogmatibus. eandem opinionē
 “ amplectitur Raynerius lib. de familijs. in Medo-
 “ rum Reyno. * Hæc quidem explicare libuit, vt
 “ in re, quæ dubio præcul varias opiniones admi-
 “ sit rationem reddere, qua cōmunem sequutus
 “ fuerim sententiam. Nam quod de Dario Medo
 “ scribit Cedrenus asseuerans, eius vxorem fuisse
 “ Hester mihi non potest persuaderi: præterquam
 “ quod ipsemet sibi apertissimè refragatur. *

Iudith liber vnus.) Liber hic tanquam à Cano-
 ne alienus, & extraneus, omisus olim fuit ab Ori-
 gene, Damasceno, Ruifino, Hieronymo, & Meli-
 tone Sardiensi: atq; item à Clemente in canoni-
 bus Apostolorum, & à Laodiceno concilio. Hi
 etenim auctores existimarunt, librū istum cano-

nicum non esse: cuius tamen testimonio passim
 veteres Theologi vsi fuerūt. quin & Augustinus,
 Isidorusq; inter canonicos eum connumerant:
 sed & ab Ecclesia catholica in cōcilio Carthagi-
 nensi Tertio, Florentino item, & Tridentino in
 canonem iā est receptus: vt eadem hæc de re non
 sit dubitandum. Nā & Hieronymus in prologo
 testis est, à Nicæna Synodo in numerum sancta-
 rum scripturarū relatum fuisse. Et eum inter ca-
 nonicos refert Innocentius primus ad Exuperiū
 Tholosanum Episcopum. Eius verò historiā sub
 temporibus, Nabuchdonosor Regis Assiriorum
 contigisse constat: tametsi ambiguū fuerit, quis
 sit hic Nabuchdonosor, vt ex eo sit certior ratio
 temporis: & sanè illud videtur verius, hunc Regē
 Nabuchdonosor fuisse Cābysem, qui Cyro pri-
 mo Persarum Regi iūccessit: quiq; dictus est Ar-
 taxerxes Assuerus Priscus. Huius opiniois sunt
 Eusebius, Isidorus & Beda in chronicis. Philon,
 & Io. annius quos sequitur Driedo. lib. 1. & 3. de
 dogmatib. Eandem historiam Artaxerxi, qui sta-
 tum post Cyrum maiorē obrinuit imperium, ad-
 scripsere. Georgius item Cedrenus in Epitome.
 Dario qui & Cambyfes dictus est, Cyri maioris
 filio. Sed & Eusebium sequurus, eandem rationē
 probat Hermanus Cōtractus, Item & Suidus in
 dictione ο'λοφερνυς: & in dictione 'Ιουσιθ. tamet-
 si ibidem variet. Idem ferè sensit D. August. lib.
 de ciuit. Dei. 18. ca. 26. qui cū meminisset Cyri
 primi Persarū Regis, scribit, per idem tempus e-
 tiam illa sunt gesta, quæ conscripta sunt in libro
 Iudith, quem in canonē scripturarum Iudæi nō
 recepisse dicuntur. Hæc Aug. qui lib. 2. de doctri.
 chrit. c. 8. hunc librum inter canonicos connu-
 merat. quod si auctoribus Eusebio, & Græcis hi-
 storicis Cambyfes nō regnauit vltra sex, vel octo
 annos, quibus & Iosephus accedit, quo pacto po-
 terit eidem conuenire historia Iudith. cuius. c. 1.
 & 2. cōstat, saltē tredecim annis hūc Nabuchdo-
 nosor regnasse? cui difficultati, quāuis Eusebius,
 & qui eius chronicon sequuntur, non possint cō-
 modè satisfacere, respondebunt tamen qui Phi-
 lonem, & Metasthenem fuerint sequuti. Hi ete-
 nim asseuerant, Cambysem post Cyrum Maiorē
 annis viginti regnasse. idem ex Græcis scribit Cle-
 mens Alexandrinus lib. 1. Stromat. qui asserit, eū
 annis vnde viginti regnum obtinuisse. Eidem Va-
 lerius Amfelmus tribuit viginti annorum princi-
 patum. Hi vero auctores, præter Clemētem qui
 eum Cambysem nominat, qui post Cyrum ma-
 iorem regnauit, hoc nomine minimè vtitur, sed
 Prisci Assueri. Seuerus autem Sulpicius lib. 2. Sa-

etæ Histor. præter aliorum opinionē, Iudith facinus tribuit Regno Artaxerxes, Ochi. Artaxerxi Mnemoni successit. * Quia ratione illud fortassis erudito lectori magis placebit, Iudith historiā ad Darij, qui post Magos Persarū Imperiū obtinuit, tēpora pertinere. Quod diligenter gerat das Mercator deducit: quū & ex Herodoto li. 2. constet, Medos sub hoc Dario rebelasse, & iterū subiugatos esse: Idq; Sacræ de Iudith, enarrationi conuenire maximē videtur. * In hoc tamen Regū Persarū Catalogo est necessariō adnotandū, Græcos historicos, Eusebiū item ac Latinos quosdā potissimū differre à Philone, Metasthene, & alijs, quos sequuntur Dried. & Io. Lucidus. Apponā hoc in loco libenter vtramq; chronologiam: quia & ad intellectū sacrae scripturae, & veterū auctorū plurimū condecit: nec aliena est hæc obseruatio ab hoc libro in quo varia cōstituim⁹ adnotare ad sacra Biblia, Ecclesiæ canones, Iuris cōsultorū, & Cæsarū responsia interpretanda.

Ex Metasthene.

CYRVS victo, & interfecto Babyloniorū Rege Balthafare, in Persas Assiriorū transfuit Imperiū, regnauitq; simul cum Dario duobus annis. Solus verò postea + duobus, & viginti. Hæc Metasthenes, cui Philo addit, Darium istū fuisse filium Hystaspis. Huius Cyri mentio sit. c. 1. Esdræ. Sed & præter Metasthenē, & Philonē Iosephus li. 10. c. 13. tradit. Dariū Astiagis filiū annū agentē. 62. cū Cyro cognato suo Babyloniorū Principatū euertisse. enim Hieronymus super Danielē sequitur. c. 5. & 6. ac passim in eisdē Cōmentarijs præsertim. c. 8. quo in loco scribit, hūc Dariū à Græcis dici Cyaxarē fratrem Mādanēs, quæ fuit filia Astiagis Medorum Regis, vxor Cābysis, & Cyri mater. idq; constat ex Xenophonte lib. 1. de Pædia Cyri: id est de educatione, aut institutione Cyri. & Iornande in libr. de temporum, ac Regnorum successione. Ex ipsa deniq; Danielis historia deducitur manifestē, hunc Darium cum Cyro simul Babyloniam, eusq; Regem Balthafarem cœpisse, & post eum regnasse apud Assyrios: quemadmodū obseruari poterit ex. c. 6. 9. 10. & 11. vt mirer. interim cur apud Philonem dicatur hic Darius Hystaspis: cū potius dicendus foret Darius Astiagis. Sic & à Metasthene Cyrus dicitur Patrus Prisci Artaxerxis, qui fuit huius Darij filius: & tamē Cyrus non fuit eius patrus, sed filius Mādanēs, quæ fuit soror Darij, atq; ita amita Artaxeryis, si is filius Darij verē fuit. Priscus Assuerus Artaxerxes Cyro Maiori successit in regno, secundum Philonem. Hic filius

fuit Darij primi, cum quo Cyrus regnauerat, obtinuitq; regnum ac regnauit viginti annis, auctore Metasthene, quem Valerius Anselmus. Io. Annius, Driedo, & Ioan. Lucidus sequuntur.

Darius Longimanus filius Prisci Assueri Artaxerxis, cum fratre Cyro Artabano septem mensibus pro Imperio dimicauit: quo obtento, & fratre victo illud obtinuit annis septem, & triginta. Metasthenes. Io. Annius, Driedo, & Lucidus, sed & Philo testatur, hūc Dariū Longimanū filiū fuisse Prisci Assueri, & cū fratre d Imperio certasse.

Darius Nothus Darij Longimani filius annis vnde viginti regnauit post patrem auctoribus Metasthene, Valerio Anselmo, Driedo, & Lucido.

Magnus Artaxerxes Darius Mnemon post Longimanum annis quinquaginta quinque obtinuit Imperium ex eisdem auctoribus.

Artaxerxes Ochus annis sex, & viginti. Metasthenes, & alij.

Artēs annis quatuor, nostra ætate inquit vetustissimus auctor Metasthenes.

Darius vltimus Rex sex annis ex eisdē auctoribus, post quē Magnus Alexander obtinuit Imperium. Ex quibus constat, hoc Reges Imperium obtinuisse centū octuaginta, & vno annis.

Ex Græcis Historicis.

CYRVS maior Cambysis, & Mandanēs, quæ fuit filia Astyagis Medorum Regis filius, auo materno subuerso Medorum principatum, & demum Babyloniorum Rege victo Assyriorum Imperium in Persas transfuit: regnauit quæ annis triginta, auctoribus Eusebio, & Hermanno Contracto in Chronicis. Iustino lib. 1. & Clemente Alexandranino in primo Stromat. li. Hūc verò Cyrum fuisse primū Persarum Regem, qui Asiæ monarchiam habuit, tradiderunt præcitati auctores. & Iosephus libro. 1. cap. 1. Xenophon in Pædia Cyri. Hieronymus super Daniele, & Herodotus in primo. Diodorus libr. 2. Plato. in Epitaphio Tzetzes Chiliade. 3. cap. 98.

Cambyses Cyri filius post eum octo annis Imperium obtinuit, auctoribus Herodoto, Eusebio & Hermanno Contracto. quibus fere contentiūt Iosephus lib. 11. antiq. c. 2. 10. Zonaras in primo Annali. Tomo Iornandes, & alij præter Clementem Alexandrinum, qui lib. 1. Stromat. asseuerat, hunc annis vnde viginti regnasse, Idem fatentur, qui Philonem, & Metasthenem sequuntur. & Anselmus. Hunc verò Cyro patri successisse passim omnes Græci fatentur Iustinus item, & Hieronymus, eumque fuisse Cyri filium scripsere Plato libro. 1. de legibus & Tucidides libr. 1.

Magi duo fratres post hęc septē mēsisbus regnauerunt, autorib⁹ Hiero. in. c. 4. Ezechielis. Eusebio, & Contracto. Horum Iustinus li. 1. & pleriq; alij meminere, quorum D. Hierony. super Danielē c. 11. mentionem fecit scribens, post Cābisem regnasse Semerdem Magum, qui Pantāper filiam Cambysis duxit vxorem: quo occiso eandem filiam Cambysis nupsisse Dario, qui statim suscepit imperium & ex ea genuit filiū, qui dictus est Xerxes ille Magnus. Herodotus verō li. 7. asseuerat, Xerxē fuisse filium Darij, & Atossæ, quæ fuit filia Cyri Maioris. Idem sensit Iustinus libr. 1.

Darius Imperium habuit annis triginta sex, auctorib⁹. * Hiero. in. c. 4. Ezechielis. * Eusebio, Herodoto, & Contracto. auctore verō Clemente Alexandrino lib. 1. Stroma. annis quadraginta sex idē Iornandes scribit. Fuit hic Darius filius Histaspis, vt idem Herodotus, Clemens, Eusebius, Contractus, & Iustinus lib. 1. Iosephus lib. 11. ca. 3. commemorant. idem tradit Io. Zonaras. fuisse inquā hunc Darium filium Histaspis, & Magis successisse. Frequenter etenim apud auctores Darius hic Histaspis a patre dicitur. Nā & eo tempore, quo regnauit, hoc nomen obtinuit, scq; ipse ita nominabat: sicuti constat ex Laertio in Heraclito. Sed & Plato lib. 1. de legibus obseruauit, hunc Dariū non fuisse Regis filium.

Xerxes Darij filius annis viginti regnauit, secundū Hiero. Eusebium, Contractum, Herodotū, Diodorum Siculū li. 11. Iornandē & alios præter Clementē Alexandrinum, qui viginti sex annis Xerxē regnasse asseuerat, & Io. Zonarā, qui eidem tribuit principatum annorū ferē nouē, & viginti. Huius Xerxis meminere Iosephus li. 11. c. 5. & Iustinus li. 2. qui tradit, cū fratre Artamene eum de regno cōtrouertisse, ex eo, qd licet Artamenes foret natu maior, Dario tamē priuato natus fuerat: Xerxes autē postquā Darius regnum habuerat. Eandē historiā refert Herodotus li. 7. qui filium natu maiorē Artabazanē nominat. atq; hæc fortassis est illa cōtrouersia, quā Metasthenes, & Philō Longimano adscribunt. Hunc Xerxē fuisse Darij filium Plato testatur li. 2. de legib. qui & in Gorgia scribit. hunc Xerxē in Græcos exercitū duxisse, eiusq; patrē Darium in Scythas. Idē in Epitaphio primū Persarū Monarchā cōmemorat Cyrū, secundum Cābisem eius filiū, tertium Dariū eodēmq; Persarū Reges eodē ordine, & post eos quarrū Xerxē li. 1. de legib⁹. repetit. Huius regis meminit & Diuus Hiero. in Danielē, c. 11. qui Danielis locum de hoc Xerxe intellexit, dum illic scriptū est, & ecce tres adhuc Reges sta-

bunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimis super omnes, & cū inualuerit diuitijs suis cōcitrabit oēs aduersus regnū Græciæ. Est etenim hic, Xerxes ille Græciæ, & totius Europæ terror.

Artabanus Xerxis præfectus eo occiso regnū inuasit. Et id obtinuit septem mensibus. Eusebius, Iustinus libr. 3. & alij.

Artaxerxes septimus persarū Rex annis quadraginta regnauit. Hieronymus, Eusebius, Hermanus Contractus, Diodorus Siculus. libr. 11. & Iornandes. aut vno, & quadraginta ex Clemente Alexandrino. dictus est Longimanus, fuitq; Xerxis filius. Plutarchus in Artaxerxe. Eiusdē meminere asseuerantes, eum filium fuisse Xerxis Iustinus lib. 3. Diodorus Siculus lib. 11. & Iosephus li. 11. c. 6. qui & illud addit, hunc dictum fuisse Cyrum. quod & Zonaras in primo Annalium tomo scribit. Sed & idem Iosephus lib. 1. contra Apionem asseuerat, Artaxerxera Xerxi successisse in Imperio. cuius testimonium referunt Eusebius li. Ecclesi. hist. 3. c. 10. & Nicephorus li. 2. c. 18.

Xerxes huius nominis Secundus, octauus Persarū Rex habuit, & obrinuit imperium duobus mensibus ex Hieronymo, Eusebio in Chronicis & Iornadē. ¶ Sogdianus Nonus Persarū Rex nouem mensibus regnat, auctore ipso Eusebio, aut septem Hieronymo. ¶ Darius cognomento Nothus decimus Persarū Rex regnauit annis vndeuginti: quemadmodum Hieronymus, Eusebius, & Contractus opinatur. * Clemens vero Alexandrinus existimat, eum regnasse annis octo. * Huius regis, & sequētiū vsq; ad Magnum Alexandrum meminit Tertullianus in li. aduersus Iudæos. c. de passione Christi ab eius primo anno deducens Danielis Hebdomadas: vt quod a Daniele scriptū est. c. 9. in primo anno sub Dario filio Astueri ex semine Medorū: de hoc Dario sic authore Tertulliano intelligendum: quod a diui Hieronymi interpretatione oratione est alienū: etenim is hæc verba Danielis intellexit ad Dario Medo, qui cum Cyro primo Assyriorum euerit imperium. Sed & de initio adsumēdo ad Danielis Hebdomadas præter Hieronymum, & Eusebium li. 8. de demōstratione Euāgelica. c. 2. legēdi sunt Io. Zonaras in primo Annalium Tomo, Petrus Galati. c. 14. li. 4. & 15. Io. Driedo de dogmatib. Ecclesi. li. 3. c. 5. quarta eius parte. & Ioan. Lucidus li. 7. de emendat. tempo. c. 3. * Et Petrus Galatinus lib. 4. c. 14. & sequētib⁹. * Hunc verō Darium Nothum, filium fuisse Artaxerxis Longimani præter alios & Thucydides fateri videtur li. 8. Et Paulanias id expressim asseuerat posteriori Elia-

ri Elatorum. Scribit & Seuerus Sulpitius li. 2. Sa-
 cre Historie, hunc Darium regnasse annis vnde-
 nigiuti, dictumque fuisse Ochum: quo tamen in
 loco, vt & passim, autoris menda non caret: vbi-
 que est in Nothum, legendum esse censeo.

Artaxerxes Cognomento Mnemon Darij, &
 Paritatis filius annis quadraginta Persarum impe-
 rium habuisse, secundum Hieronymum, Eusebium,
 Contractum, & Tertullianum in. d. c. de passione
 Christi. Iornandem, & alios. At Clemens Alexan-
 drinus eum scribit regnasse annis duobus, & qua-
 draginta. Plutarcho vero auctore, qui eius vitam
 Græcè scripsit, regnavit annis sexaginta duobus.
 Sed & eius meminisse videtur Iosephus li. 11. c. 7.

Artaxerxes Ochus patri successit, seq; & vi-
 ginti annis regnavit, auctoribus Eusebio, & Con-
 tracto. Tertullianus vero scribit. Deinde Rex O-
 chus, qui & Cyrus regnavit annis quatuor, & vi-
 ginti, huius item meminere Iustinus libro. 10. &
 Plutarchus in Artaxerxe, fuitque duodecimus
 Persarum Rex.

Arses Ochi filius decimus tertius Persarum
 Rex regnavit annis quatuor, secundum Eusebium
 Iornandem, & Contractum. Clemens Alexan-
 drinus cum Persidos Regum ordinem, & succes-
 sionem scriberet, post Artaxerxem Mnemona
 inquit. Arses, vel Ochus tres annos, omisitque Ar-
 taxerxem Ochum, cuius filium Arsem fuisse con-
 stat: ex Arriano lib. 2. Tertullianus autem ita scri-
 bit. Argus anno vno. tractans de hoc Rege: vn-
 de fortassis legendum Arses anno vno.

Darius Arsanii filius decimus quartus Persarum
 Rex, & is quidem vltimus regnavit annis sex, au-
 ctoribus Eusebio, Iornande, & Contracto. Huius
 meminere Plutarchus, Arrianus, Q. Curtius, &
 omnes, qui res Alexandri Magni memoriam tra-
 diderunt. Nam & ab ipso Alexandro Darius hic
 victus fuit, Imperioque priuatus. Præter hoc & Da-
 rij Iosephus meminit, li. 11, c. 7. & 8. de quo Ter-
 tullianus scribit. Darius Melas nominatus annis
 duobus, & viginti. Constat vero iuxta hanc Re-
 gum, & temporis rationem Persarum in Asia Im-
 perium ex ducentis ac triginta annis. Eandem
 temporis rationem, vt ipse opinor, ex Eusebio
 Adon adsumpsit, & sequutus est.

Ex his poterit Lector obseruare, maximum
 esse discrimen inter Græcorum non tantum histo-
 ricorum, sed & Theologorum Chronologiam & eam,
 quæ ex Metasthene, ac Philone à Driedonio, An-
 nio, & Lucido traditur. Verum apud me maxi-
 ma est Platonis fides, qui nec de re admodum sibi
 incognita, nec insigniter antiqua, quod paulo an-

te ex eo retulimus, scripsit: vt interim missos fa-
 ciam eius ætatis autores: quippe qui tam æstimem
 Plotanis testimonium, vt multorum loco propter e-
 ius integritatem illum citare decreuerim: sed & Di-
 uis Hiero. in. c. 4. Ezechiel. & in. c. 7. Daniel. ean-
 dem seriem regum Persarum probat. Et post alios di-
 ligenter satis Reinerus lib. de Familijs Monarchia.
 2. quo fit, satis esse dubiam eam opinionem, quæ
 in connumerandis Persarum Regibus ex Philo-
 ne, & Metasthene quidam sequuti fuerunt.

Machabæorum libri duo.) Horum primum Hebraicum legi, secundum vero Græcum testis est Hieronymus in Prologo Galeato. vterque; omittitur à Melitone Sardiensi apud Eusebium de histo. eccl. lib. 4. c. 26. & Nicephorum li. 4. c. 10. Diuis Aug. de ciui. Dei. lib. 18. c. 36. de his libris ita scribit, in quibus sunt & Machabæorum libri, quos non Iudæi, sed Ecclesia pro canonicis habet: propter quorundam martyrum passiones vehementes, atque mirabiles, qui antequam Christus venisset in carnem vsque ad mortem pro lege Dei certauerunt, & mala grauissima, atque horribilia pertulerunt. Hæc Augustinus. Origenes apud Eusebium lib. 6. eccl. hist. c. 35. & Nicephorum libr. 5. c. 16. cum libros veteris testam. ex canone Hebræorum numerasset; inquit, præter hos sunt libri Machabæorum: qui apud eos inscribuntur Sabeth Sabaniel. Ab Ecclesia vero, quanuis in concilio Laodiceno fuerint hi libri omisi recepti fuerunt tres de rebus Machabæorum libri, per Clem. in canonibus Apostolorum. At duo tantum Machabæorum libri, primus. scilicet & secundus, recipiuntur inter canonicos in concilio Cartaginense tertio, in concilio Florentino, & in generali Synodo Tridentina, & ab Innocentio Papa primo ad Exuperium Tholosanum Episcopum. Sed & Isidorus li. 6. Etymolog. c. 2. scribit, eos libros ab Ecclesia receptos fuisse. idque ipse, & Augustinus ante concilium Florentinum, & Tridentinum testati sunt. qua ratione de his duobus libris Machabæorum disputandum non est, reliqui canonici non sunt censendi. Extat & de Machabæis Iosephi liber, cuius meminuit Hieronymus aduersus Pelagianos. Eius vero titulus est de imperatrice ratione: in quo graphice Martyrium Machabæorum Iosephus describit. Atque hæc de Machabæorum libris, quibus non canonicos, sed ecclesiasticos censes, asseruerat Rufinus in expositione Symboli. In primo conciliorum Tomo apud Gelasium legitur hoc in loco. Machabæorum liber vnus. Sed & de duobus libris ab Ecclesia receptis multa tradit Ambro. Catharinus aduersus Cætanum libr. 1.

De ordine Prophetarum ex eodem Gelasio apud Burchardum.

Esaïæ liber vnus. Hieremiæ cum Cinoth : id est Lamentationibus suis liber vnus. Ezechielis liber vnus. Danielis liber vnus. Oseæ liber vnus. Amos liber vnus. Michææ liber vnus. Ioel liber vnus. Abdia liber vnus. Ionæ liber vnus. Naum liber vnus. Abachuch liber vnus. Sophonia liber vnus. Aggæi liber vnus. Zachariæ liber vnus. Malachia liber vnus.

Hic ordo Prophetarum eodem modo traditur in primo conciliorû Tomo ex Gelasio. Sed & idem seruat in concilio Laudiceno, Florentino item, ac Tridentino. In canonibus Apostolorum, & in concilio Carthagineensi, apud Origenem, & Melitonem, ac denique apud Ruffinum in expositione Symboli tantum recipitur duodecim Prophetarû scriptura tacitis eorum nominibus, expressim tamen nominatis quatuor maioribus prophetis: Esaïa, Hieremia, Ezechiel, & Danielæ.

Hieremiæ cum Cinoth, id est Lamentationibus suis liber vnus.) Ab Origine liber hic ita inter Canonicos numeratur. Hieremias cum threnis, & epistola. meminit & Cinoth in prologo Galeato Hieronymus subindicans & eum librum ab Hebræis inter canonicos censeri.

Danielis liber vnus.) De historia Susannæ, de Hymno trium puerorum. De historia Draconis Belis, olim fuit equidem controuersia, an haberet parem auctoritatem cum reliquo volumine Danielis: cum & Hieronymus in Præfatione scribat, hæc tria non haberi apud Hebræos. & de Susannæ historia Origenes respondens Africano, qui ad eum scripserat, eam esse adulterinam, & à Daniele reijciendam, ostendit non illegitimam, sed germanam potius esse scripturam, quæ plurimum afferat utilitatis, auctoribus Eusebio lib. 6. capi. 31. de eccles. histor. Nicephoro lib. quinto. capitu. 21. Suida in dictione. Africanus. Eandem Susannæ Historiam recepit, & recipiendam esse censet Cyrillus in lib. 1. in Leuiticum. Verum de Hymno trium puerorum in concilio Toletano 4. capi. 13. dicitur, eum in tota Ecclesia celebrari. Denique de his tribus, quantum olim non fuerint in Canone, tamen propter auctoritatem septua-

ginta interpretum, & Sanctorum, Doctorumq; virorum, qui post Christum statim ab initio nascentis Ecclesiæ vsi fuere testimonio, ex huiusmodi scripturis, asseuerandum est, eas Ecclesiam recepisse, vt publicè legantur, non tamen vt parem habeant auctoritatem ad demonstranda ea, quæ sunt fidei, cum his libris, qui canonici dicuntur: quemadmodum Ioan. Driedo ceter lib. 1. de dogmatib. Eccles. parte vltim.

Baruc liber : quia non legitur apud Hebræos teste Hieronymo in præfatione in Hieremiam, ab Origine, eodem Hieronymo, Ruffino, Melitone Sardienfi, Augustino, & alijs omissus est: nec palam Ecclesia eum recepit vsque ad Synodum Florentinam, quæ, & post eam Tridentina scripturam hæc receperunt. Atque ideo non est controuertendum, an Canonica sit: cum Ecclesia Catholica illam in Canonem receperit. Fuit autem Baruch Hieremiæ notarius, vt idem Hieronymus scribit. ex cap. 32. Hieremiæ. Sic denique Cyrillus Hierosolymitanus librorum veteris testamenti Catalogum tradens Catechesi. 4. Hieremiæ cum Baruch meminit.

Ordo librorum Noui testamenti.
quos vniuersalis Ecclesia obseruat: ex Gelasio apud Burchardum.

Evangeliorum libri quatuor: secundum Matthæum liber vnus. Secundum Marcum liber vnus. Secundum Lucam liber vnus. Secundum Ioannem liber vnus. Actus apostolorum: Epistola Pauli, numero quatuordecim. ad Romanos epistola vna. ad Corinthios epistola duæ. ad Galatas epistola vna. ad Ephesios epistola vna. ad Philippenses epistola vna. Ad Colossenses Epistola vna. ad Thessalonicenses Epistola vna. ad Timotheum Epistola duæ. Ad Titum Epistola duæ. Ad Philemonem Epistola vna. Ad Hebræos Epistola vna. Apocalypsis Ioannis liber vnus Petri Apostoli Epistola duæ. Iacobi Apostoli Epistola vna. Ioannis Apostoli epistola tres. Iudæ Zelotis Apostoli epistola vna.

Hæc

Libri quarti, Caput: XIII.

905

Hæc item litera extat ex Gelasio in primo conciliorum Tomo. Hi verò libri omnes recepti sunt & in concilio Carthagenensi Tertio, in Florentino, & deinde in Tridentino. Sed & olim à Clemente in Canonibus Apostolorum in canonem recepti fuere omnes præter Apocalypsim, quam Clemens omisit. Concilium vero Laodicenum Ioannis item Apocalypsim omittit: recipit tamè actus Apostolorum: quod paulò post tractabimus.

Secundum Marcum liber vnus.) Hoc euangelium Marcum scripsisse dictante Petro, testis est Origenes apud Eusebium lib. 6. eccl. hist. ca. 25. & Nicephorum lib. 3. c. 16. Idem Eusebius hoc asserit lib. 2. c. 14. & lib. 3. c. vlti. & lib. 6. c. 13. & lib. 5. c. 3. idem li 3. De demonstratione euangelica. c. 5. Rursum Nicephorus lib. 2. c. 45. & cap. 15. idem ex Clemente Alexandrino lib. 4. c. 33. Nam & Petrus in epist. Marcum filium vocat. Saluat vos inquit, in Babylone electa, aut Ecclesia, quæ in Babylone est. & Marcus filius meus, Sed & Hieronymus Marcum Petri interpretem appellat in libro de scripto. eccl. & quanuis teste Hieronymo in epist. ad Edibiam. q. 3. olim à quibusdam non fuerit receptum vltimum caput huius euangelij, ecclesia tamen illud, sicut & alia vt canonicum recepit: nec est hac de re dubitandum, siquidem ab scriptoribus ecclesiasticis Latinis, & Græcis inter canonicas scripturas connumeratur. Quod aduersus Caieranum lib. 1. tradit Ambro. Catharinus.

Secundum Lucam liber vnus.) Scribit Eusebius lib. 3. c. 24. eccl. hist. Lucam hoc Euangelium scripsisse adiutum colloquio, conuictu, & familiari consuetudine Pauli, cæterorumque Apostolorum. idem tradit Nicephorus lib. 2. c. 43. sed & Origenes paulò ante citatus apud eisdem asserat, hoc euangelium à Paulo laudatum fuisse, idque Paulum gentibus scribi curauisse: vt tandem vere idem Nicephorus scripserit in dict. cap. 45. Lucam euangelium iussu Pauli composuisse. Sed & Pauli ministrum Lucam appellat Irenæus apud Eusebium libro quinto. eccl. hist. capi. 8.

Secundum Ioannem liber vnus.) Hoc euangelium Ioannes Apostolus scripsit ea ex causa, quæ publicatis trium Euangelistarum libris, quos, & ipse Ioannes recipiendos esse censuit, fidem illis veritatis attestatus: desiderari tamen an eis quædam dixit, quæ Saluator noster initio prædicationis gessisset. Etenim tres illi res tantummodo Christi à vinculis Ioannis exorti multa omiserunt, quæ Ioannis vincula præcesserunt: quæ tamen in euangelium suum Ioannes retulit secundum Eusebium lib. 3. eccl. hist. capi. vigesimo

quarto. & Nicephorum libro secundo. capi. 45. Et præterea quia Ioannes animaduertisset, quod ab alijs in euangelijs corporalia satis essent exposita, diuino spiritu vehementius agitatatus spiritualia, & quæ Theologiæ, atque diuinitatis propria sunt, accuratè protulit, & suum euangelium composuit. Quod ex Clemente Alexandrino adnotarunt Nicephorus lib. 4. c. 33. & Eusebius lib. 6. ca. 13. idem ipse scripserat lib. 3. cap. 24. Denique hoc euangelium scriptum fuit ad euertendas Ebionitarum, & Corinthiorum hæreses: quarum palsim veteres Theologi meminere, idque Hieronymus tradit in ipsius Ioannis vita. commemorat Nicephorus lib. 10. histo. eccl. capi. 33. tempore Iuliani Imperatoris in specu quodam sub templi Hierosolymitani fundamentis libræ Euangelij secundum Ioannem inuentum fuisse. Cæterum de historia mulieris adulteræ, quæ capit. 8. Ioannis traditur, dubitarunt olim quidam, authore Hieronymo dialog. 2. aduersus Pelagianos, ex eo quod in plerisque exemplaribus Græcis ea non contineretur. Ecclesia tamen caput hoc Ioannis, & historiam istam pari auctoritate vt & alia ipsius Euangelij capita recepit. Nam & Ambrosius in epistola ad Studiū, semper in ecclesia decantata fuisse testatur. Quo fit vt audacter nimis Caietanus asserauerit non esse authenticam primam partem capitis octaui apud Iohannem, nec eiusdem auctoritatis, cuius & reliquum euangelium. Cui Synodus Tridentina refragatur.

Ad Hebræos Epistola vna.) Hanc epistolam canonicam esse, & ab eodem Apostolo Paulo scriptam fuisse, constat testimonio ecclesiæ, & summorum Pontificum. Hoc etenim titulus & nomine, inter Canonicos libros adnumeratur in canonibus Apostolorum: in concilijs Laodiceno, Carthagenensi Tertio, Florentino, & Tridentino. ab Innocentio Papa primo, ad Exuperium Tholosanum Episcopum. à Gelasio primo, cuius responsum interpretamur, & Gregor. Nazanzeno in eo carmine, quod de libris sacris scripuit. Et à Cyrillo Hierosolymitano catechesi. 4. Eandem epistolam à Paulo scriptam fuisse, & à Luca ex Hebræo in Græcam linguam translata: testis est Clemens Alexandrinus apud Eusebium libro sexto. histo. eccl. capi. 14. & Nicephorum lib. 4. capi. 33. Origenes item, quanuis de authore primū dubitauerit, faterur tamen, eius epistolæ sententias Pauli Apostoli esse & merito: non equidem frustra, nec tenere veteres eam Paulo adscripsisse. Et subdit vel à Clemente primo Pontifice, vel à Luca ex Pauli Apo-

stoli dictis eam editam, ac transcriptam esse: sicuti ex eodem Origine referunt Eusebius lib. 6. eccles. histo. ca. 25. & Nicephorus lib. 5. ca. 16. idem verò Eusebius lib. 3. ca. 37. & Nicephorus lib. 2. capit. vlti. ex testimonio Clementis Papæ primi hanc ad Hebræos epistolam Pauli Apostoli esse censent. Idem censure Parisiensis ex Damasceno, Athanasio, Chrysostomo, Theophylacto, & Isidoro probat: quemadmodum traditur à Claudio Guillando super eandem epistolam. Et ab Ambrosio Catharino lib. 1. contra Caietanum. Nec ipse video, qua ratione absque temerariæ, & suspectæ opinionis labe possit tot Concilia, tot Theologorum Decreta, & sententias dubitare quis possit, an hæc epistola Canonica sit, & an eius auctor fuerit Diuus Paulus: ut dubitat Caieta. scribens, non posse ex huius epistolæ auctoritate diffiniri, si quod dubium in fide Catholica emerferit: quod temerarium est licet olim dubitauerit Hieronymus, & Caius quidam negauerit, eam esse Pauli: uti commemorat Nicephorus li. 4. c. 34. post Eusebium lib. 6. c. 21. quo teste li 3. c. 3. & alij olim dubitarunt de huius epistolæ authore.

Apocalypsis Ioannis liber vnus.) Rursus, & hunc librum esse Canonicum, & ab Apostolo Ioanne scriptum, non est nunc dubitandum: siquidem ab Ecclesia, hæc controuersia diffinita est in concilio Carthagenensi Tertio, Florentino, item & Tridentino, à Gelasio, & Innocentio summis Pontificibus, ut impium sit hac de re dubitare. Nam & in concilio Toletano Quarto. cap. 16. excommunicationis poena inducitur ei, qui hunc librum, eiusque auctoritatem non receperit: præmittiturque ibidem præscriptum esse à multis concilijs, & summorum Pontificum decretis librum istum Ioannis esse Apostoli: & quamuis olim fuerit hac de re à quibusdam dubitatum: nempe à Dionysio Alexandrino Episcopo, auctoribus Eusebio Eccle. hist. lib. 7. ca. 25. & Nicephoro lib. 6. ca. 22. & seq. tamen idem Eusebius lib. 6. ca. 25. & Nicephorus lib. 5. c. 16. ex Origenis testimonio, & ex Irenæo Eusebius lib. 3. c. 18. & Nicephorus lib. 3. capi. 9. ex Iustino Martyre in dialogo cum Tryphone Iudæo, Eusebius lib. 4. ca. 18. & Nicephorus lib. 3. hunc librum esse Ioannis Apostoli constanter asseuerant. Idem scripserat Eusebius lib. 3. capi. 24. tamen si meminisset controuersiam, quæ tunc tractabatur de euidem libri authore, & auctoritate, Rufinus item in expositione Symboli. Isidorus, & plerique alij communem Ecclesie diffinitionem, ac traditionem equi librum istum inter Canonicos adnumerant. & Hiero-

nymus de scripto. Eccles. tradit. Ioannem Apostolum sub Domitiani persecutione in insulâ Pathnum relegatum Apocalypsim scripsisse; Idem tradidit Eusebius in Chronicis, & lib. 3. Eccles. histo. cap. 18. & Nicephorus cap. 9. ut mirum non sit, Clementem Papam huius libri in Canonibus Apostolorum non meminisse: quum & is eo tempore summum Pontificatum Romæ obtineret: & fortassis nullam eius habuerit cognitionem. Obijt etenim Clemens eo tempore, quo Traianus Cæsar imperare cœpit. Meminit tamen Clemens euangelij Ioannis, quod is Propheti multò antè Apocalypsim scripserat. Concilium autem Laodicenum etiam omisit Apocalypsim: sed non est modò de ea re disputandum: cum sit satis librum istum, & olim, & hodie ab Ecclesia inter Canonicos receptum fuisse.

Petri Apostoli Epistola duæ.) De priori nulla vnquam fuit controuersia: de posteriori verò anceps apud veteres fuit opinio, secundum Eusebium lib. 3. cap. 3. & cap. 25. & Nicephorum lib. 2. capit. vlti. & Hierony. de scripto. Eccle. Origenem etiam, qui quidem authores nihilominus eam Canonicam esse, & à Petro scriptam existimauerunt. Idque modò dubium non est, nec de ea re iure potuit olim dubitari. Nam & à Clemente Papa primo, ab Innocentio, Gelasio, à concilio Laodiceno, Carthagenensi, ac Tridentino, Petri Epistolæ duæ eius esse, & canonicæ ceniuntur. idem Isidorus, Augustinus, Rufinus, alijque veteres Theologi fatentur.

Iacobi Apostoli Epistola vna.) Rursus & de hac non est dubitandum, ab eisdem etenim Pontificibus, Concilijs, & auctoribus inter Canonicas titulo Iacobi numerantur: licet olim fuerit controuersum. testibus Eusebio, Nicephoro, & Hieronymo.

Ioannis Apostoli Epistolæ tres.) Hæc tres Ioannis Apostoli Epistolæ à Clemente Primo, Innocentio, Gelasio, & concilijs omnibus, & Theologis, quorum paulò antè meminimus, in Canonem receptæ fuere: licet de Secunda, & Tertia fuerit olim controuersia auctoribus Eusebio libro. 3. cap. 24. & 25. Nicephoro, & alijs modo citatis, ac Hierony. libr. de scripto. Eccles. qui hæc de re ex auctoritate Papæ dubitauit.

Iudæ Apostoli Epistola vna.) Hæc & in Canonem ab initio Ecclesie à Clemente, & alijs, ut & reliquæ, recepta fuit: etiã si de ea fuerit dubitatum: uti Eusebius, Nicephorus, & Hieronymus testantur. Verùm de Epistolis canonicis, & Apocalypsi Nicepho, in. d. c. vlt. inquit. Sed enim libri hi, tamei si contro-

cōtrouersū ab antiquissim habitis, postea tamē in omnibus, quæ sub cœlo sunt Ecclesijs, authoritatē Sacrosanctā, & irrefragabilem obtinuerunt, & tanquā principia, & elemēta pietatis nostræ sempiterna permanserunt. Hæc Nicephorus de Apocalypsi, & de duabus Ioan. Epistolis adijciens memor alterius Ioan. qui post Apostolū Ephesinæ Ecclesiæ præfuit: eius igitur presbyteri Ecclesiæ Ephesinorum Secundā, & Tertiam Epistolam, & Apocalypsim insuper nonnulli esse somniarunt.

EX GELASIO.

POST propheticas, & Euāgelicas, atque Apostolicas scripturas, quibus Ecclesia Catholica per gratiā Dei fundata est, etiā illud intimandum putauimus, quod quāuis vniuersę per orbem diffusæ Catholicæ Ecclesię vnus thalamus Christi sit, sanctatatum Romana, & Apostolica Ecclesia nullis Synodicis cōstitutis cæteris Ecclesijs Prælata est, sed Euāgelica voce dñi Saluatoris nostri Primatum obtinuit. Tu es Petrus, inquit, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiā meam, & portæ inferi nō præualebunt aduersus eam, & tibi dabo clauēs regni cœlorū. Et quæcunque ligaueris super terrā, erunt ligata & in cœlo. Cui data est etiam societas Beatissimi Pauli Apostoli vasis electionis, qui nō diuerso, sicut hæretici garrunt, sed vno tempore, vno eodēque die, gloriosa morte cū Petro in vrbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter supradictam sanctā Romanam Ecclesiā Christo domino cōsecrarunt, hæcque omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Est ergo Prima Petri Apostoli sedes Romana Ecclesia non habens maculam, nec rugā, nec aliquid huiusmodi. Secunda autē sedes apud Alexandriam beati Petri nomine Marco eius discipulo, & Euāgelista cōsecrata est, ipseque à Petro Apostolo in Ægyptum directus verbum veritatis prædi-

cavit, & gloriosum consummauit Martyrium. Tertia verò Sedes apud Antiochiā eiusdem beatissimi Petri nomine habetur honorabilis eo, quod illic prius quā Romā venisset, habitauit, & illic primum nomē Christianorū nouellæ gētis exortum est.

Quibus Ecclesia Catholica fundata est.) Id est quibus scripturis, quas semel Catholica Ecclesia diuinas, & Canonicas esse declarauit, denūtiavit, ac diffiniuit per Spiritus Sancti gratiā, eadē Ecclesia vtriusque ad probandum probatione irrefragabili ea, quæ ad fidē, ac religionem Christianā atinēt, & ad euerrenda, quæ hæretici quotidie aduersus Catholicā vniōnem eiusq; Canones, ac Decreta comminiscuntur sicuti explicuimus in huius capituli initio. Hæc etenim ratione diuine scripturæ propter irrefragabilem, ac Sacrosanctā auctoritatem principia, atque elemēta pietatis, ac religionis nostræ dici iure optimo poterunt, ac dicuntur à Nicephoro Græco Ecclesiasticę historię authore li. 2. c. vlt.

Vnus thalamus Christi sit.) Ecclesia igitur Catholica dicitur, id est vniuersalis: quod pretendat palmites suos in quælibet loca, & tempora, cōtinuat sub vno duce inuisibili Deo, in vnitatis fidei, & religionis, quæ quidem societas in orbe semper fuit, & erit vsq; in consummationē seculi. Matth. c. 14. prædicabitur Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnib; gentibus, & tūc veniet consummatio. idem probatur Lucæ cap. 24. & Actor. ca. 1. erit enim, & fuit Catholicæ, & vniuersalis Ecclesiæ per totum orbem, omnesq; gentes diffusæ vnus thalamus Christi. Vna inquā fides, vnum Baptisma, vnus Deus, vnum caput Christus. Ex quo totum corpus compactum; & connexum per omnem iuncturam subministratiōnis secundum operationē in mensura vniuersi cuiusque membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate: teste Paulo ad Ephes. ca. 4. Deinde manifestum est, & veteris, & noui testamenti vnam, eandemque Ecclesiam esse fundatā super fundamentum prophetarum, & Apostolorū, hoc est Christum, qui vtriusque testamēti, & vtriusque populi fundamentum est, & lapis ille angularis, quo vterque populus connectitur: iuxta Psalmistam. Psal. 117. * Ecclesia igitur dicitur Catholica, nempe vniuersalis, quia vbiq; vna, in omnibus vna, atque vna super omnia. Si etenim eā agnoscit Patianus Barchinonensis in Epist. 1. ad Sæpronianum. Sed & pie, atque eleganter, eam nobis depingit Vincen. Lirinens.

" nens. in eo li. quē aduersus Hæreses eruditissimē
 " scripsit, & ante eos Optarus Mileuitanus lib. 2. &
 " Cypria. de vnita. Eccl. Idē & D. Aug. docet li. De
 " vera relig. c. 7. & de vtilita. credē c. 7. & li. 2. cōtra
 " aduersar. os legis. c. 12. & alijs plerisq; locis, præ-
 " ferrim Epist. 49. Qua de re tractat latē Franc. Bal-
 " dum. in histo. collationis Africanæ ad Optatū. *
 " Caterum vbi Christus de audiēda Ecclesia præci-
 " pit, vel patres post Apostolos de autoritate Eccle-
 " siæ disserunt, Ecclesia considerāda est, vt comple-
 " ctitur oēs, qui habent communionē fidei, doctri-
 " næ, & aliorū, quæ his adhærent ex vnione per fi-
 " dē, per quā oēs fideles sunt grex sub vno pastore:
 " vt sit iuxta hūc sensum Ecclesia populus in vnā
 " professionē fidei cohærens, saltem secundū vnio-
 " nem professionis, & visibilem quandā Chriānesi
 " dei formam: in quo cætu & bonos, & malos dici-
 " mus esse permixtos, qui & si hō sint colligati oēs
 " vnitate spiritus, & vinculo charitatis, colligati tñ
 " sunt secundū vnionē vnus signaculi fidei, & cor-
 " poraliter coniuncti secundū visibilia pietatis Sa-
 " cramenta. Hæc etiam Ecclesiā, quæ audiēda est, &
 " cuius autoritas sequenda, nobis oportet esse co-
 " gnoscibilem, atq; adeo visibilē. Hæc deniq; est il-
 " la Ecclesiā quæ apud Matth. c. 13. cōparatur sage-
 " nā missæ in mare & ex omni genere pisciū con-
 " gregati: & apud eundē decem virginib. cap. 25. ē
 " quibus quinq; erāt fatuæ, & quinq; prudētes. Sūt
 " ergo mali in Ecclesia Dei nō secus quā palea in
 " frumento ex Aug. in lib. de Baptism. c. est vnitas,
 " de conse. dist. 4. eodē Aug. de fide ad Petrum. c.
 " 43. repetitq; idē autor hanc sententiā, quā de Ec-
 " clesia adscripsimus sæpē aduersus Donatistas. &
 " in li. de vera relig. c. 6. & præcipuē in li. vno cōtra
 " Episto. Petilian. de Ecclesiæ vnitate. Synodus e-
 " tiā Constantiensis aduersus Ioā. Hus errores, Ses-
 " sio. 15. di. finiuir, bonos, & malos, peccatores, ac
 " iustos ad Ecclesiam, eiusq; vnionem quæ fide cō-
 " stat, pertinere: sed & Synodus Triden. sessio. 6. c.
 " 15. & can. 28. contra Lutheranorum hæreses, pro-
 " nuntiāuit, per peccatum mortale fidem non a-
 " mitti, eamq; tunc, quanuis mortua sit, nec viua
 " dici possit, veram tamē esse fidem, quæ sufficiat
 " vt quis dici verē possit Christianus. qua de re, ex
 " Junioribus tractauere Alfonso Castro lib. de hæ-
 " resib. verb. Ecclesia. Domi. Soto libr. 2. De natu-
 " ra & gra. ca. 7. & 8. præter hos concilium Colo-
 " nientie in expositione Symboli.

I *Primatū obtinuit.*) Probat Gelasius Petri, & Ro-
 manorū Pontificū: qui ei succedūt, primatū ex
 diuina institutione vim obtinuisse: nō equidem
 humanis cōstitutionibus: id verò deducit ex ver-

bis Chri Iesu apud Matt. c. 16. idē Nicæna Sacro-
 " sancta Synodus in præfatione asseuerat. * Ex co-
 " dē Matthei loco, vbi Cr̄s dicēs: Tu es Petrus, &
 " super hanc Petrā ædificabo Ecclesiā meam: Petrā
 " intellexit Petrū ipsum. Nā licet quidā ex patribus
 " locū illum variē intellexerint cōmuni tñ eorum
 " consensu, ea interpretatio recepta est, ex qua Ca-
 " tholici primatū Petri, & sedis Apostolicæ proba-
 " ri nō dubitāt, præter alia iuris diuini testimonia.
 " Petrā enim Petrū intellexerunt Tertullian. de præ-
 " script. Clemēs in Epist. ad Iacob. Origenes, & Hi-
 " larus in d. c. 16. Matthei. Rufus Origenes ad Ro-
 " ma. li. 5. Basilius contra Eunomiū li. 2. Amb. ser-
 " mo. 47. de fide Petri. & in ser. 2. de vinculo Petri.
 " & in Lucā li. 4. c. 9. Origen. hom. 3. super Io. Cy-
 " pri. Epist. 9. li. 4. & li. de heretic. Baptiz. & li. de vn-
 " nit. Eccl. Amb. li. 4. de fide c. 3. Cyril. in Ioā. li. 2. c.
 " 12. Chryl. hom. de Cruce. & Hom. 55. in Matt. &
 " 87. in Ioā. Leo Papa ser. 2. de S. Petr. Hie. in Matt.
 " c. 16. & li. 1. cōtra Iouina. Grego. li. 4. Epist. 32. ad
 " Mauritium. Rursus Hilarius in Psal. 103. Nec ab
 " hac interpretatione discedit D. Aug. li. 1. Retract.
 " c. 21. Imò & eā probat in li. contra Epist. Donari.
 " Sed & Chryl. & Theophilactus in Matth. Eandē
 " videntur admittere vt tandē in Ecclesia Catholi-
 " ca ex eo, & alijs locis primatus sedis Apost. con-
 " stet. * Quæ quidē assertio Catholica est multis-
 " que aduersus hæreticos testimonijs Sacræ ac di-
 " uinæ Scripturæ, cōciliorū, veterumq; Theologo-
 " rū autoritate stabilitur, ac defendit à Ioā. Rosen-
 " se contra Lutherū art. 25. Io. Ecchio in eo li. quē
 " de primatu Petri diligētissimē scripsit. ab Alfon-
 " so de Cast. in li. de hæresib. dictione Papa. à Re-
 " maudo Rufo in defensione cōtra Caro. Molin.
 " & Alberto Pighio cōtrouersi. 3. & li. 3. de Eccl. hic
 " rar. c. 3. & 4. Extat hæc de re di. finio Constatiē-
 " sis concil. Sessi. 3. & cōcil. Fiorē. sub Eugenio. 4.
 " vt tandē hæreticum sit cōtrarium asseuerare. A-
 " nacletus Pontifex Romanus, qui post Linū Petro
 " successit in Epist. 3. ad oēs Episcopos. eandē asser-
 " tionē tradit, apud Gratia. 22. dist. quā hoc in loco
 " exponit Gelasius. * Optarus li. 2. Petrum Apo-
 " storum caput appellat, eius verba cū illis opinor
 " esse cōferenda, quæ D. Cyprianus in li. de vnitat.
 " Eccl. scripserat. * Eusebius li. Eccl. hist. 2. c. 14. Pe-
 " trum appellat τῶν ἀπάντων ἀποστόλων προηγούμε-
 " id est omnium Apostolorum principē. Niceph.
 " li. 2. c. 14. scribit, Petrum τὰ πρωτεία κατὰ πάντων
 " τῶν ἀποστόλων ἐσχικέται θέσθαι. id est, primas inter
 " Apostolos cōsequutum: vt interpretatur Io. Lā-
 " gius, aut, quod parum differt, Petrum in omnes
 " Apostolos primatum à Deo habentem. τὰ πρω-
 " τεία.

τῆς. Latine quidem recte primatū dicere possu-
mus quemadmodū & primas, aut secundas dici-
mus aliquem obtinere subintelligentes partes,
Plin. li. 13. c. 12. inquit. Primatum mutavit Cæsar.
Marcus Varro lib. 1. de re rustica. c. 7. alij dāt pri-
matum bonis pratis. quibus in Ibeis, & alijs, quæ
missa facio, primatus apud Latinos dicitur Pri-
mi, summiq; loci autoritas. Græcè itidem prima-
tus *πρεσβεία* plurali numero dicitur. Nam apud
Demosthenē in oratione pro Phormione. *πρεσ-
βείου* dicitur legatū, quod pater maximo aut ma-
iori filio dedit. Et in oratione in Boetium pro iu-
re præcipuo maioris filij idē Demosthenes accep-
sit. apud Suidā. *λαμβάνει βασιλείαν κατὰ πρεσβε-
ρίου* est equidē regnū adsequi iure primogenij, &
maioratus. Est denique *πρεσβείου* ius prælationis,
quod ratione maioris ætatis aut senectutis, pri-
mi, aut summi loci alicui defertur. Plutarchus in
6o libro, quæ scripsit, utrū seni sit gerēda respubli-
ca: delationē honoris, quæ ratione tēporis, aut
ætatis, vel ab ipso tempore datur, appellari dixit
πρωτεύον à multis, sed proprius ac verius dici *πρεσ-
βείον*. In canonibus verò, ut dixi, plurali numero
adsumitur hæc dictio, ut significet, prælationem,
prærogatiuā, aut priuilegia, quæ iure summi, pri-
miq; loci, vel in prouincijs vel in toto orbe Eccle-
siasticis principibus cōceduntur, aut diuinitus ef-
se concessa probatur à summis Pontificibus, vel
Synodis vniuersalibus. in concil. Nicæno cap. 6.
Græcè *τὰ πρεσβεία* Ecclesiæ Antiochenæ, & alia-
rū, quæ in prouincijs primū locū obtinent, dicun-
tur, quæ apud Gratian. 65. dist. ca. mos antiquus.
priuilegia Latine appellatur. Quod parū refert,
modo priuilegia illa intelligas, quæ ad prælatio-
nē primatus pertinent. Nā de his canō agit: atq;
ideo Remundus Rufus verè existimat, potuisse
commodè ex Græco canone verti primatū. Sed
& idē Rufus admonet legendū esse apud Grati-
anum. Mos antiquus perduret. imperādī modo:
quū ex Græco codice conciliū iubeat, consuetu-
dines antiquas valere, vim suā & robur habere:
neq; tantū mores narret, sed etiā prober. Ita enim
scriptū est. *τὰ ἄρχαία ἔθνη κρασίσιω*. id est antiquæ
consuetudines perduret. Conciliū etiā Constan-
tinopolitanū. c. 3. cenit, post Romanā Ecclesiā
Constantinopolitanā *τὰ πρεσβεία τῆς τιμῆς*, id est
prælationē honoris, habere, aut primatū. Græca
etenim dictione de primatu Cōstantinopolitanæ
Ecclesiæ tractantes etiā vñ fuere Sozomenes lib.
7. Eccle. hist. ca. 9. & Nicepho. lib. 12. c. 13. & So-
crates lib. 5. ca. 8. Etenim sicuti diuinitus Roma-
na Ecclesiā, cuiusq; Pōtifer in toto orbe primatū

obtinere: ita & concessione ipsius, vel conciliorū
canonibus, aliquot Episcopi, aut Pōtiffices in pro-
uincijs primatū in alios Episcopos obtinuerūt: vt
tandē similitudo Primatuū, Patriarcharū, aut Ar-
chiepiscoporū cum Romano Pontifice in hoc
tantū defur, quod quemadmodum in omnes to-
tius orbis Episcopos summus Ecclesiæ Romanæ
præsul primatū a Deo obtinuit, vt Petri successor
ita & primates in prouincijs erga Episcopos alios
ius prælationis obtineāt. Nō est tamen concedē-
da similitudo in radice, & autoritate huius præ-
lationis, nec in ipsius maiestate, aut extēsiōe, si-
quidem primatus Papæ cōpetit ex diuina insti-
tutione, & in totum Papæ cōpetit ex diuina in-
stitutione, & in totum Christianum orbem pro-
tenditur, ac vires habet: Primatus verò aliorum
Pontificum iure humano, & in prouinciæ tantū
Episcopos, aut regionis prælatos conceditur: ex
quo poterit lector expendere veram interpreta-
tionē Nicæni concilij in dict. ca. Mos antiquus.
* His adde quæ de Romana sede tradiderūt Sot-
to in. 4. Dist. 24. col. vlt. & Cardinalis polus in tra-
étatu de Cōcilio. q. 59. & sequēri, Ludouicus Ma-
coranus, in Clieo militiæ Ecclesiast. li. 3. c. 33. Ni-
colaus Sanderus in Monarchia, li. 1. c. 10. & rur-
sus. lib. 7. nam & Diuus Cyprianus in Epistola, ad
cænelium, de polycarpo adromantino, lib. 1. Epi-
stola. 45. Romanam Ecclesiam esse Catholicæ
Ecclesiæ matricem, & radicem profitetur. *

Sed vno tempore, vno eodemque die. Vltimo Nero-
nis † anno ipse Cæsar primā in Christiano perse-
quutionem molitur, in qua Romæ eius iussu Pe-
trus, & Pāulus, ille cruci affixus pedibus in subli-
me eleuatis, & capite in terram verso, hic gladio
mortē martyrio subierūt: teste Eusebio in chroni-
cis, cui & Hermanus Contractus, Platina, & alij
accessere. Sed hoc Ecclesiæ Principes eodem tē-
pore martyrio fuisse perfunctos ex testimonio
Dionisij Corinthiorū Episcopi probat Eusebius
lib. 2. hist. Eccle. c. penult. & post eum Nicepho-
rus lib. 2. cap. 37. qui cap. præcedenti scripserat,
hoc illustre martyrium eodem tempore, eodem
que die contigisse. Id ipsum Eusebius, & Platina
sentire videntur. Sed & præter Gelasium & Nice-
nam Synodum in præfatione D. Hieronymus de
scriptorib. Eccle. commemorat, Paulum. 14. Ne-
roni anno, eodem die, quo Petrus, Romæ pro
Christo capite truncatum fuisse, anno post pas-
sionem Domini tricessimo septimo. Ex quibus de-
ducitur Petrum, & Paulum occisos, & marty-
rio coronatos fuisse Anno à natiuitate Domini
septuagesimo. Quod Eusebius, Contractus &
alij fa-

alij farentur. Sed & Ioannes Zonaras in Nerone tradit quosdam existimasse, hoc martyriū eodē tempore contigisse: alios verò eodem die, sed anno differo. * Nā & Abdias Apostolicæ historiae lib. 2. scribit Paulum passum fuisse Tertio Calendas Iulias, duobus à passione Petri elapsis annis. Georgius vero Cedrenus in annal. Epitola. eadē die, quia Petrus fuit occisus, Paulum Martyrio coronatū fuisse, vno tamē anno post Petri mortē. * De die verò huius Martyrij præclarissimi præstat nobis irrefragabile testimoniū Ecclesiastica traditio, quæ probat, id contigisse Romæ Tertio Calendas Iulias: id est vicesimanona die Iunii. Nam & Ecclesia Catholica hoc die horum Apostolorum commemorat martyrium. Extat hac de re inter alia, quæ de rebus Ecclesiasticis tractantur, Græcæ linguæ fragmentum quoddā, vbi Apostolorum Petri, & Pauli mors adscribitur diei quintæ Panemi mensis, quæ & illic apud Romanos dicitur esse Tertio Calendas Iulias: annus verò numeratur tricesimus sextus à Iesu redemptoris nostri passione. Mensis tamen Panemus apud Macedones idē est qui apud Romanos Iulius, auctore Suida. cui iussragantur Eusebius lib. 8. Eccles. histor. Euagrius lib. 4. c. 1. Nicephorus lib. 17. c. 1. & Anselmus lib. 2. de imagine mundi. c. 6. Vt tandem hac ratione obseruata quinta dies Panemi mensis esset. 5. dies Iulij, non vicesimanona Iunii. Verum illud est adnotandum menses, quibus Macedones, Græci, & alij vtuntur, non omnino ad exactā rationem cum nostris cōuenire: imò & apud ipsos Græcos variè cōsiderari, & adsumi. * Nam cum Artemisius nostro Maio conueniat, teste Euagrius lib. 4. Histor. Eccle. ca. 5. & id constet ex Suida. ex Epiphano tamē in lib. de mensuris apparet, vicesimantertiā diem Artemisij eam esse, quæ apud nos est sextadecima Maij dies. Et Thucydides lib. 5. auctor est, mensem Artemisium eū esse apud Macedones, qui apud Athenienses sit Elaphebolion: & tamen hic Februarius nostro cōuenit. * Et ideo reprehensione nō carent qui mensem mensi comparare conati sunt. quasi ad scrupulum inter se respondeāt. Nec mirum erit, in eā cōmemoratione huius martyrij, quā ex Græcis fragmentis obseruauimus Panemum mensem incipere à vicesima quinta die mēsis, qui apud nos dicitur Iunius: esseque eius quintam diem nostri Iunii vicesimanonam. Comparatur vero tūc Panemus mensis Iulio, quia eius maxima pars ei cōuenit, & iuxta dierum maiorem numerum respondere videatur. Sed & apud Demosthenem in oratione de corona ex Epitola Philippi regis

Macedonum cōstat, à Corinthijs Panemum mensem dici eum, qui à Macedonibus Louis, ab Atheniensibus Boedromiō dicitur, qui dubio procul apud Romanos est Augustus. Rursus Plutarchus in Camillo scribit, à Bœotijs Panemum mensem dici Iulium. Idemq; Plutarchus in Aristide, nisi codex fallit, satis probat, apud eosdē Bœotios Panemum mensem adhuc septem, vel octo dies adiungere ex eo mense, qui ab Atheniēsisibus Boedromion, à Romanis Augustus dicitur: siquidem vicesimam septimam diem Panemi mensis apud Bœotios, quartæ diei mēsis Augusti, & Boedromionis apud Athenienses comparat. Tametsi Latinus Plutarchi interpretes minus exacte rationem istā ex Græco codice deduxerit. Hinc denique vera interpretatio constat canonis vicesimi ex concilio Antiocheno apud Gratianum. 18. distin. c. propter. & Iuonem Carnoten. lib. 4. Burchardum lib. 1. c. 44. ex vulgari etenim lectione quæ extat in Gratiano: & in concilio ex secunda editione * Latina, & Græco canonum codice deducitur, * diem, qui nobis est idibus Octobris: id est decimus quintus, esse apud Macedones decimū mēsis Hyperberetæi: quod Andreas Alciatus nullo adducto testimonio ad discrimē istud adnotauit lib. 1. parerg. c. 48. In ipso verò concilio ex prima editione, & apud Burchardum dies decima quinta mēsis Hyperberetæi dicitur illa, quæ apud nos est, idibus Octobris: atque ita conuenit omnino Octobri mensi, Hyperberetæus Macedonum mensis apud Suidam. Ex quo in dict. canone, & capi. propter. vera lectio restituenda est, vbi mensis hic falso dicitur Hyperbericus: vt & apud Anselmum eodem ferme errore Hyperboreus. Burchardi vero liber veræ lectionis vestigium habet. Sed & Iosephus lib. 3. de antiquit. c. 10. Mensis Hyperberetæi apud Macedones meminit scribens, eum conuenire septimo Hebræorum mensi. * Eiusdem meminit idē Iosephus lib. 12. de antiq. c. 3. & lib. 2. de bello Iudai. ca. 39. & lib. 4. ca. septimo. *

Secunda autem sedes apud Alexandriam.) Egesippus inter scriptores Ecclesiasticos vetustissimus, vicinūque Apostolorum ætati, teste Hieronymo, qui que floruit sub Pio Antonino, auctoribus Eusebio libro quarto. Eccles. histo. cap. 11. & Nicephoro lib. eodem. ca. 7. quatuor orbis præcipuas ciuitates conumerans libro. 3. de excidio Hierosoly. capit. quinto. scribit, primum locum obtinuisse Romā, secundum Alexandriam, Tertium Constantinopolim, Quartum Antiochiā. Quæ tamē, vt illic adijcitur, olim tertium locum obtinuerunt.

obtinuerat, priusquam Coustātinopolis ciuitas Byzantium crenisset. Hæc apud Egesippum ex translatione Diui Ambrosij, quæ ab ipso latino interprete partim addita fuisse vel ex eo existimauerim, quod ætate Egesippi Byzantiū nondum tanti nominis fuerit, nec Constantinopolis diceretur. Atque ideo ex Egesippo illud erit obseruandum, Primum locum Romam, Secundum Alexandriam, Tertium Antiochiam tunc obtinuisse, qua in re cum Gelasio conuenit Egesippus. Quod verò de Constantinopoli scribitur, Diuo Ambrosio, eiusque ætati tribuendum est. Cæterum quod Gelasius hoc in loco tradit, scripserit prius Anacletus Pontifex summus in epistola. 3. ad omnes Episcopos. capit. sacrosancta. vigesima secunda distinctione. & proficitur Nicæna Synodus in præfatione: tamen Zonaras historicus scribat, Constantinum Magnum, primum Patriarchatus locum post Romam dedisse Constantinopoli. qua in re variat edictum Constantini apud Gratianum in capit. Constantinus. 96. distinctione. Et in primo conciliorum Tomo. & apud Alber. in. l. prima. §. in initio. ff. de offic. præfect. vrb. Nullibi tamen Constantinopolitana Ecclesia ex eo edicto præfertur Alexandrinæ: imò nec Antiochenæ. qua in re non satis certa tradit Eugubinus de donatione Constantini libr. primo. pagina. 55. numero quadragesimo tertio. Verum in concilio Constantinopolitano Primo. can. quinto. sub Papa Damaso datus est primatus honoris post Romanam ecclesiam Constantinopolitanæ, vt inter Patriarchas Archiepiscopus Constantinopolitanus primum locum post Romanum Pontificem obtineret. Huius canonis meminere Sozomenes libro septimo. ecclesi. histor. capit. nono. Sozomenes libro quinto. capit. octauo. Zonaras in. 3. Annalium Tomo in Theodosio. Nicephorus libr. duo decimo. capit. decimo tertio. & Gratianus vigesima secunda distinct. capi. Constantinopolitanæ. Idem statutum fuit in quarta Synodo generali apud Chalcedonem actio. 16. quod & Nicephorus refert libr. decimo quinto. capi. septimo. & vltimo. post Euagrium libr. secundo. capit. 4. & vltimo. quorum canonum sensum meminit Iustinianus idem priuilegium Constantinopolitanæ Ecclesiæ commemorans in Nouella. 131. Idem postea reperitum fuit in concilio sexto generali Constantinopoli celebrato sub Agathone Papa can. 36. cap. renouantes. vigesima secunda distinct. & ab Innocentio Tertio, Romæ in concilio generali capit. antiqua. de priuileg. quo

in loco summus Pontifex omnia Romana ecclesia; quæ super omnes alias potestatem, & iurisdictionem habet, quatuor sedes Patriarcharum iuxta ordinem priuilegij, & prælationis connumerat, vt Prima sit Constantinopolitana, Secunda Alexandrina, Tertia Antiochena, Quarta Hierosolymitana: quam & sexta Synodus a Romana incipiens quintam & vltimam nominauerat inter Patriarcharum sedes. De quibus interpretes iuris Pontificij multa tradidere, & post alios Chassanæus in Catalogo gloriæ mundi. 4. parte. consideratione. 9. Illud tamen mirum videri poterit, cur Gelasius prætulerit Alexandrinam ecclesiam Constantinopolitanæ, idemque fecerit Ambrosius: cum & tunc ex Synodis Constantinopolitana Prima, & Chalcedonensi data esset ecclesiæ Constantinopolitanæ prælatio hæc, vt prior esset Alexandrina. Quod si dixeris à Leone primo summo Pontifice illud prælationis ius reuocatum fuisse, & Alexandrinæ ecclesiæ restitutum: cur equidem post Leonem ante sextam Synodum Iulianus Cæsar ex canonibus ecclesiasticis in dicta Nouella, quæ extat titu. de ecclef. titulis. assenerat, ius hoc prælationis Constantinopolitanæ ecclesiæ, vt prior sit Alexandrina. eideinque præferatur, competere? Iustinianus tamen animo in Constantinopolim urbem propensissimus, vtque ei beneuolentissimè faueret, Chalcedonensis Synodi, & Constantinopolitanæ primæ canones sequutus fuit, eoque iure pronuntiauit, Constantinopolitanam ecclesiam præferendam fore Alexandrinæ. Gelasius verò & si sciret, quid ea de re in his Synodis fuisset statutum, maluit Leonis Papæ distinctionem sequi. Is etenim, vt constat ex actis Chalcedonensis Synodi, & ex epistola. 57. & 59. licet confirmauerit concilij Chalcedonensis canones ad fidem pertinentes, decretum hoc de prælatione Constantinopolitanæ ecclesiæ noluit admittere, nec probare: imò Alexandrinæ ecclesiæ ius prælationis quo ad Constantinopolitanam instituit. Ex Ambrosio fortassis illud deduci poterit, Primum locum obtinuisse Romam, Secundum Constantinopolim, Tertium Alexandriam, Quartum Antiochiā. Tantum etenim commemorat, olim quartum locum habuisse Constantinopolim prius quam ipsa vrbis creuisset: at postea dat vltimum, & quartum locum Antiochiæ: nec palam explicat, an Alexandria fuerit prælata Constantinopoli, an e contrario Constantinopolis Alexandriæ: tamen si tēpore Ambrosij ex concilio Niceno Alexandria prælata fuit Constantinopoli: &

rursus ex concilio primo Constantinopolitano Constantinopolis Alexandria: sed hoc concilium an fuerit celebratum priusquam Di. Ambrosius è Græco in Latinum verterit Egecipum, dubitari poterit: atque ideo verba Ambrosij poterunt intelligi vel secundum Concilij Nicæni diffinitionem, vt habeat secundum locum Alexandria post Romam: cum nondum constet, an ea prælatio fuerit reuocata eo tempore per Synodum Constantinopolitanam primam, vel ea reuocatio fuerit apud occidentales prælatos probata, & recepta. Nec enim de Chalcedonensi Synodo tractandum est quo ad Ambrosij opinionem, cum dubio procul nondum esset celebrata. Quod si Ambrosij verba intellexerimus eo in sensu, vt Constantinopolitana ecclesia sit Alexandrinæ prælata eo tempore. dicemus Ambrosium scripsisse illud opus post Synodum primam Constantinopolitanam, quæ Diui Ambrosij ætate, & postquam is fuerat Mediolanensis Episcopus electus congregata fuit. Ex quibus lector satis poterit intelligere, quæ fuerint hac de re vicissitudines, vt parum necessarium sit quod Gratianus in dicto capitu. renouantes. voluit ad notare, minimè expendens, quæ fuerint olim de prælatione inter has ecclesias cōtrouersia. Quæ quidem sunt diligenter obseruanda, quanuis aliter hæc cōtrouersiam, & litem componere conetur Franciscus Torrensis in libr. de canonibus sextæ Synodi. apud quem præter alia multa & illud obseruandum erit, in capit. renouantes. vige sima secunda distinctione. falso legi, petimus, vt Constantinopolitana sedes similia priuilegia, quæ inferior Roma habet, accipiat. Imò legendum esse. quæ senior Roma habet. ex Græcis codicibus, & vetustissimis exemplaribus.

Ex Capite Sequenti.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Nicæna Synodus, quo tempore fuerit celebrata?*
- 2 *Synodus secunda Constantinopolitana.*
- 3 *Synodus tertia Ephesina.*
- 4 *Synodus quarta Chalcedonensis.*

Rursus ex Gelasio de quatuor concilijs vniuersalibus, quæ prima fuere.

QUANTUMVIS Aliud fundamentum nemo possit ponere, præter id, quod positum est: quod est Christus Iesus, tamen ad ædificationem nostram eadem Sancta Romana Ecclesia post alias veteris, & noui Testamenti, quas regulariter suscepimus, etiam has suscipi non prohibet scripturas. Sanctam Synodum Nicænam trecentorum decem, & octo patrum mediante Maximo Constantino Augusto, in qua Arrius hæreticus condemnatus est. Sanctam Synodum Constantinopolitanam mediante Theodosio Seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem accepit. Sanctam Synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est, cum consentu beatissimi Celestini Papæ mediante Cærillo Alexandrinæ sedis antistite, & Archadio Episcopo ab Italia destinato. Sanctam Synodum Chalcedonensem mediante Martiano Augusto, & Anatolio Constantinopolitano Episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychna hæreses simul cum Dioscoro, eiusque complicibus damnatae sunt. Sed etsi quæ sunt concilia a Sanctis patribus hæcenus instituta, præter istorum quatuor auctoritatem & custodienda, & recipienda decreuimus. Hæc Gelasius.

Sanctam Synodum Nicænam.) Quanuis Nicænam Synodum + aliquot Concilia præcesserint, quorum quædam fuere prouincialia, quædam fere generalia, quædam vniuersalia ratione auctoritatis: & conciliorum vniuersalium quo ad auctoritatem origo processerit ab ipsorum Apostolorum temporibus. Actor. capit. 15, Vniuersalia tamen concilia ratione auctoritatis simul, & congregationis, ætate Constantini Magni primum inceperunt, omniumque prima Synodus verè

verè vniuersalis, & Oecumenica fuit hæc Nicæna, cuius à Gelasio mentio fit hoc in capite. Etenim teste Isidoro lib. 6. Etymolo. capit. 16. cuius Gratianus meminit capit. 1. distinct. 13. Canones conciliorum generalium à temporibus Constantini coeperunt Constantinus etenim Magnus primus omnium permisit Episcopis totius orbis, vt in vnum locum conuenirent, ac conuenire possent: cum ante ipsum seuentibus in Christianos Imperatoribus minimè possent Ecclesiæ Catholicæ præules in vnum conuenire locum, vt plebè Christianam docerent, ne in diuersas hæres scinderetur: quemadmodum & idem Isidorus testatur, qua ratione frequentissimè multis in locis Nicæna Synodus omnium prima censetur. cap. quoniam sancta: ca. Sancta. ca. sexta. 16 distinct. nos reddentes. §. suscepimus. C. de summa trinitate: C. de hære. Auth. de Eccle. tit. in principio. qua de religenter tractat illustris admodum, multisque titulis obseruantissimus Didacus Alana, & Elquiuel, olim Abulensis, nunc vero Cordubensis Ecclesiæ præful ornatissimus, ex iuris Pontificij, ac Cæsarei disciplina laboreque indefesso, cui Salmaticæ in celebratissimo Sæctissimi Saluatoris collegio operâ dederat, ad multâ prouectus eruditione, quæ eum tot apud Cæsare Carolum eiusque primogenitum Hispaniarum Regem Philippum magistratibus insigniter, maximaque cum laude gestis, illustrissimum fecit. Is inquam in libro. 1. de concilijs. capit. 1. plurima tradit de conciliorum origine. deque eorum antiquitate, ex quibus & nos hoc in loco multa mutuabimur ad Gelasij interpretationem. nonnullaque adijcimus ex veterum historicum monumentis.

Trecentorum decem, & octo Patrum.) Idem constat numerus ex epistola Syluestri Papæ ad Nicænam Synodum. idem scripsere Eusebius & Hermanus Contractus, in chronicis, Theodorus lib. 1. cap. 7. Socrates lib. 1. cap. 9. Rufinus libro. 10. histo. ecclæ. capit. 2. Platina in Syluestro Isidorus lib. 6. Etymol. cap. 16. ca. 1. 15. distinct. Isidor. item in princ. concil. capit. 1. 16. distinct. Beda de temporibus. capit. 63. capit. sexta Synodus. 16. distinct. Sed & Sozomenes libro primo. capit. 16. testatur, tercentum, & viginti Episcopos conuenisse in ea Synodo. Socrates lib. 1. cap. 7. numerum Episcoporum excelsisse tercentum scribit, ex Eusebio lib. 3. de vita Constantini. apud quem legitur, multitudinem Episcoporum excelsisse numerum ductorum, & quinquaginta. rursus Nicephorus lib. 8. cap. 14. asseruat, congregatos fuisse circiter tercentum, decem, & octo Episcopos. Præter hæc

Damasus apud Gratianum in cap. hanc. 10. quæ 1. & monachorum regula cap. de contemplatione. huius Synodi facta mentione tercentum Episcopos connumerant quos iure optimè poteris comparare tercentum illis viris iudicio diuino electis, qui duce Gedeone Madianitas: id est Arrianos Ecclesiæ infellicissimos hæreticos, extererunt, & profligarunt. Iudicum capit. 7. aut potius tercentum decem, & octo vernaculis Abraham, quibus beatus Abraham tot hostium millia fide debellauit: Gene. ca. 14. quo testimonio vritur hæc in re Liberius Papa in Epistola ad orientales: cuius meminit Nicephorus lib. 11. cap. 8.

Mediante Maximo Constantino Augusto.) Hanc sacrosanctam Synodum congregatam fuisse sub Constantino Magno, conueniunt omnes, nec id negari poterit. Quo verò anno fuerit celebrata adeo controuersum est, vt nihil certum hæc de re distinguiri possit. quauis constet ex epistola Osi Cordubensis Episcopi, quæ huius concilij canonibus adijcitur, canones, aliaque eius Synodi decreta missa fuisse ad Syluestrum Papam Paulino, & Iuliano consulibus. Idem consultum titulus canonibus huius Synodi præmittitur in Primo concilio Tomo. Qui quidem consules conuediunt, auctoribus Cæsiodoro, & Haloandro anno decimosextimo Imperij Constantini. Annos verò decimosextimus Imperij Constantini est à Natiuitate Christi tricentesimus vicesimus sextus iuxta eiusdem Haloandri, Eusebij, & Ioan. Lucidi chronologiam. Aera tamen præscripta his canonibus, & consulibus eiusdem tricentesimæ sexagesimatertia, non omnino conuenit huic numero, sed anno potius Domini tricentesimo vicesimo quinto. sed & Socrates lib. 1. cap. 13. & Nicephorus lib. 8. capit. 16. scribunt, hoc concilium incidisse in annum sexcentessimum tricessimum sextam ab Alexandri Magni Principatu, in quo consules erant Paulinus, & Iulianus. Ex quibus auctoribus illud adnotauerim, quod de consulibus tradidere, vt conueniât his, quæ paulò ante obseruauimus. Quod verò de annis ab Alexandri imperio scribunt, non satis certum est: quemadmodum statim tractabitur. Cæterum Sozomene lib. 1. cap. vltim. Cæsiodorus lib. 2. tripart. capit. 14. & Nicephorus lib. 8. cap. 26. commemorant, Constantinum Magnum Nicææ peracto concilio statim Vicentia celebrasse, Episcoposque omnes Synodi conuiuio excepisse. Socrates verò libro primo. capit. 16. & ex eo Crisiodorus lib. 2. tripart. capit. 18. nulla facta conuiuij mentione asseruerant, statim per-

cto Concilio Vicennalia Constantinum celebrasse. Qua quidem ratione adducor, vt existimem, Synodum hanc Nicænam initium habuisse Anno decimosextimo Constantini, vel paulò antè, peractam verò fuisse Anno vicesimo eiusdem principatus. Nam & ipse Nicephorus scribit, Synodum anais tribus, & paulò longius actam esse. Sic sanè Ioannes, Abb. tradit, hanc Synodum celebratam esse anno vicesimo Constantini, qui conuenit anno Domini tricentesimo vigesimo-nono. Potuit enim Abbas Biclariensis tempus, quo Synodus finita fuit obseruasse: atq; hæc mihi certior opinio videtur. Ex qua asseuerari poterit, hanc Synodum finem accepisse anno vicesimo Constantini, aut paulò antè prope anni deciminoni exitum: annis verò tribus, vel quatuor actam esse: atque ideo cœptum vel anno decimosextimo Constantini, vel decimosexto, vel decimoquinto.: præsertim si rationē habeamus eius temporis, quo Imperator decreuit, Synodū istam celebendam fore. Denique Eusebius in chronicis eius congregationem tribuit anno decimoquinto Constantini, & à Christi natiuitate anno tricentesimo vicesimoquarto: Æra verò conuenit anno Domini tricentesimo vicesimoquinto. Consules anno tricentesimo vicesimo-sexto. Quod equidem discrimen oriri potuit vel ex varia consulum obseruatione: neque enim chronologi hac in re vbiq; conueniunt: vt constat ex Dionysio Halicarnas. T. Liuiio, Cassiodoro, Haloandro, & Glareano. vel ex tempore, quo Synodus ista Nicææ mansit illic congregata. vel fortassis ex eo, quod non omnino conueniat inter historicos de initio principatus Constantini. Siquidem Socrates libro. i. cap. vlti. scribit, Constantinum Anno tricessimoprimo Imperij mortem obiisse, anno secundo Olympiadis ducentessimæ septuagesimæ octauæ, vicesimosecundo die mensis Maij Feliciano, & Tatiano consulibus: quos consules, & vicesimumprimum diem mensis Maij morti Constantini adscribit Nicephorus lib. 8. ca. 54. Annum tamen refert secundum Olympiadis ducentessimæ octuagesimæ septimæ. Sed error fuit fortassis scriptoris: & tamen Hieronymus, Haloander, & Ioan. Lucidus eius mortem adscribunt anno secundo Olympiadis ducentessimæ septuagesimæ nonæ. Hieronymus quidem Anno Domini CCCXL. Haloander, & Lucidus Anno Domini CCCXXXIX. à quibus etiam differt Hermanus Contractus in chronicis. Nicephorus verò libro. 8. capit. vltim. asseuerat. Constantinum mortem obiisse anno

Imperij XXXII. & à Natiuitate Domini Tricentesimo Quadragesimo secundo. ex quo Vicennalia Constantini conueniunt Anno Domini XXX. aut XXXIX. Nos hac in re sequuti sumus eam temporis rationem, quæ nobis visa fuit apud autores frequentior, quæque magis conueniret his, quæ de hac Synodo ab eisdem tractantur. Quamobrem huius Concilij solutionem, & finem tribuimus anno Domini ferè tricentesimo vicesimonono, initium verò anno Domini tricentesimo vicesimoquinto, aut vicesimoquarto secundum Eusebium. Nam quod Hermanus Contractus, & Ioan. Lucidus tradidere tribuentes hanc Synodum anno Domini tricentesimo vicesimosecundo, non satis conuenit exactæ rationi temporum: quemadmodum nec Nicephorus scribit de tertia indictione. Ea etenim indictio conuenit Anno domini tricentesimo tricesimo: nec potuit conuenire anno illi, quo consules fuere Paulinus, & Iulianus. Sic quod de annis Alexandri idem Nicephorus, & Socrates obseruarunt, plurimum distidet à vera temporum ratione. Nam siue sequamur Eusebium, siue alios, & Imperium Alexandri præcesserit annos domini, eiusque natale triginta annis supra tercentū, siue trigintaquinquæ, siue viginti tribus, adhuc sexcentusimus-tricesimus sextus annus Alexandri non potest aprati Synodo Nicææ: nisi ea foret congregata Anno Domini tricentesimo decimoquinto. Qui quidem annus minimè conuenit consulibus adscriptis, quanuis conueniat indictioni tertiæ. Et licet hic annus fuerit obseruatus in adnotationibus ad acta, & Canones huius Concilij ex Dionysij Ciclo in primo Conciliorum tomo, consules tamen, & alia temporis signa minimè possunt huic anno cōuenire. Et ne mihi quis obijciat eam chronologiam, qua vtitur Rex Alfonso in proœmio Partitarum, respondeo, multum ab historicis, à veraque ratione templorum abesse computationē illam, quæ illic traditur, quod alibi longius explicabimus.

Ex quibus obiter erit obseruandum, Constantinum Vicennalia celebrasse Nicææ, vbi & Synodus congregata fuit, si vera sunt quæ Socrates, Sozomenes, & Cassiodorus in tripartita. & Nicephorus tradidere: tametsi Eusebius in chronicis & idem Cassiodorus in Catalogo consulum & Imperatorum scripserint, ea Nicomedie celebrata fuisse. Vtraque vero vrbs ad Bithyniam pertinet. quæ verò sint Vicennalia, ac decennalia nos alibi explicuimus ex Dione libro quinquagesimotertio.

Libri quarti, Caput. XV.

915

Sed & illud planè apparet, concilium hoc Nicænum congregatum fuisse, vtcunque sit de ipsius tempore, sub Syluestro Papa huius nominis primo, qui legatos ad eam Synodū misit Vitum & Vincentium. Hi etenim fuere legati sedis Apostolicæ: sicuti cōmemorant Socrates libro. 1. capitulo. 13. Sozomenes libro. 1. capit. 17. Calsiodorus libro. 1. tripar. capit. vlt. & libro. 2. cap. 1. & capit. 13. Nicephorus libro. 8. cap. 14. & idem constat ex huius Synodi actis primo Concilio-
 num tomo, vbi quādoque Vitus legatus, Victor appellatur, vt & pletisque. Et quanuis ex his authoribus sit certū, hos legatos missos fuisse à Romano Pontifice ad Synodum istam, nec omnes conueniāt, an à Syluestro fuerint destinati. Imò Sozomenes in dict. cap. 17. & lib. 2. tripar. cap. 1. Nicephorus in dict. cap. 14. asseuerent, à Iulio Papa primo eos missos fuisse, hisque consentire videantur Beda libro de temporib. cap. 65. Gratianus in capit. Sexta Synodus. 16. dist. & Hermanus Contractus in chronicis, qui hoc concilium sub Iulio, Papa primo constiterunt. Constanterramē est asseuerandū, sub Syluestro Papa primo Synodū istam contigisse, ceptam, & peractam esse. Quod ratio temporū manifestè probat. Nec enim potest hæc Synodus Iulio conuenire, qui post Marcum Pontificem, qui Syluestro iam Synodo acta successit, electus est ad Sūmum Pontificatum. Quod omnes historici fatentur: ac potissimum sub Syluestro Nicænam Synodum actam fuisse, testatur Eusebius, Hieronymus, & Ioan. Læidus in chonicis. Platina in Syluestro. Isidorus in principio conciliorum capit. Prima autem 16. dist. Sed & Iulius Papa primus eam dignitatem accepit mortuo Constantino: sicuti ex Platina; & alijs constat. tametsi Hieronymus in hoc dissentiat. Ad eò tamē verūm mihi videtur hos authores, qui Synodū istam Iulio Pontifici tribuēt, omnino errasse, vt existimem vbiq; nē tantūm errorē vires diligentissimis tribuam, pro Syluestro scribentium errore Iulium nominari. Quis enim ferat, Hermanum Contractum in chronicis scribere, Nicænam Synodum congregatā fuisse sub Iulio eo anno, quo secundum eundem adhuc Syluester summus Pontifex Ecclesiam Romanam regebat? Nam & ipsemet author postquam meminerat huius cōcilij, eiusq; congregationis, anais octo ab eo dinumeratis meminir Marci summi Pontificis, eiusque electionis, ac deinde Iulij primi. Sunt & alia, quæ opinionem istam verissimā esse probat: quæ modo missa facio, illud vltimo adijciēs quod perti-

net ad intelligendum ea, quæ de die huius concilij in primo conciliorum tomo prænotatur. Sic enim scriptum extat. Dicitur autē celebrata hæc Synodus die mensis secundum Græcos Desij. XIX. hoc est decimo septimo Calend. Iul. consu-
 latu Paulini, & Iuliani. Hæc ibi. Est enim obseruandū apud Macedonas, quos sequuti sunt hac in re Græci Alexandrini, mensē Iunium dici Desiū. Quod deducitur ex Plutarcho in Alexandro, Suida, & Eusebio lib. 8. eccles. hist. fol. 92. Anselmo lib. 2. de imagine mūdi. cap. 6. Sed rursus in adnotationibus eisdem in primo cōciliorum tomo, scribitur, conuenisse hoc concilium, aut canones edidisse postquā conuenerat, consu-
 latu Paulini, & Iuliani. XIII. Calendar. Iulij, qui est apud Græcos XVIII. dies mensis eorum. Mensis autem hic, vt opinor, Desius intelligitur, qui vt modo dixi, Iunius est apud Latinus. Est autem dies. XIII. Calend. Iul. XVIII. mensis Iunij quia secundū Alexandrinos mensis Desius apud eos habet dies. XXXI. sicuti & in dicto primo conciliorum tomo adnotatur. Prior etenim adnotatio fuit per posteriorem correctā: maximè quia prior parum obseruauit congruam Calendarum rationem cū m dies. XXIX. Iunij non sit, nec dici possit. XVII. Calend. Iul. Socrates vero libro primo, capit. 13. diem huius concilij cōmemorat vicesimam mensis Maij, & Nicephorus libro. 8. cap. 26. eiusdem mensis diem vndecimam.

In qua Arrius Hæreticus condemnatus est.) Presbyter enim quidā nomine Arrius apud Alaxandriam, gloria, & nouitatis improbæ cupidus, studio perturbandi catholicam ecclesiam, vt ea in partes varios discisa, locū illum honoris hoc in seculo posset consequi, quē in ecclesia recte instituta, catholica, & vnanimi minimè posset propter fictam, & simulatam religionem obtinere: praua quædam de Christi fide, & quæ prius nunquam in controuersiam venerant, proferre, ac defendere molitur, ab illa æterna, ineffabiliq; Dei patris substantia, vel natura filium abscindere, & separare conatus. Dedit tamen hic vir impiorum omnium caput, & ductor tanti sceleris ex vltione diuina pœnas meritisimas, dignasq; tan infando flagitio. Siquidem cum in publicū Constantinopoli ex imperatoris Constantini Magni, quē tunc decipere satagebat palatio satellitibus munitus insolenter prodiret, virgenterque ventris laxitate in secessum publicū, qui in propinquo erat venisset, ibi animo ei detecto, sua sponte incrementa effluunt, multus sanguis effunditur, constitutioq; interna corporis omnis,

vna cum intestinis, epate, & splene diffluit: atq; ita ille Hæresiarcha petijt authoribus Socrate libro.1. cap.38. Theodorito libro.1. cap.14. Sozomene libro.2. cap.29. & 30. ac Nicepho. libro.8. cap.51.

2 *Sanctam Synodum Constantinopolitanam median-
te Theodosio Seniore Augusto.*) Hæc synodus secun-
da inter vniuersales † congregata fuit constanti-
nopoly sub Theodosio Seniore anno secundo
eiusdem imperij, & à natiuitate domini CCC-
LXXXIII. Ex prospero Aquitanico & Ioan. Lu-
cido in chronicis, quibus accedit, quod licet ipse
Aquitanicus Syagrius, & Eucherius consu-
les tribuat anno octuagesimo quarto, & tertio
Theodosij, Haloander tamen hos consules ad-
scribit secundo anno Theodosij, & octuagesimo
tertio. His verò consulibus hoc concilium cele-
bratum fuisse constat, ex ipsius Synodi titulo, &
Cassiodoro libro.9. tripartiti. capit.12. Marcellino
Comite in chronico, Socrate libro.5. cap.8. sunt
qui existiment hanc synodum celebratam fuisse
Anno Domini CCCLXXXI. adhuc temporibus
Gratiani, & Theodosij: quibus suffragatur Æra
huic synodo in primo conciliorum tomo adsi-
gnata, & adscripta CCCCXIX. quæ anno à Nati-
uitate CCCLXXXI. conuenit, sicut & indictio
nona, quæ à Marcelino Comite eidem synodo
apertatur. Sed & Hermanus Contractus in chro-
nicis huic computationi maximè cõsentit, quip-
pe qui hanc synodum tribuat anno tertio Theo-
dosij, & anno Domini CCCLXXXI. quod si ve-
rum est, authore Psello, hanc synodum contigisse
post primam anno quinquagesimo sexto, sit-
quæ admittenda tēporis ratio ex Æra vtrique sy-
nodo apposita constat planè annū CCCLXXXI.
esse huic Synodo adscribendum: siquidem post
annos CCCXXV. si addideris quinquaginta &
sex, cõstabit verè numerus hic, quē signauimus.
Etenim Nicæna synodus anno Domini CCC-
XXV. fuit celebrata: illud sanè apud omnes abs-
que vlla controuersia est constitutissimum hoc
concilium temporibus Gratiani, & Theodosij
Principum contigisse. Nam omnes paulò ante
citati anno Secundo, Tertio, vel ad summum
Quinto Theodosij hanc synodum tribuendam
esse censet, & Socrates anno Tertio iuxta consu-
latus ordinem eandē tribuere videtur ante Gra-
tiani obitum. idem tradit Marcellinus Comes.
Etenim Gratianus anno quinto, vel sexto impe-
rij communis cum Theodosio, occiditur apud
Lugdunum iuxta chronologiã Aquitanici, Mar-
cellini. Cassiodori, & aliorum. Ex quibus satis de-
ducitur sub Gratiano, & Theodosio hanc syno-

dum celebratam fuisse, quod & Sozomene, &
Nicephorus fatentur, qui ordinem rerum gesta-
rum obseruantes, huius Concilij acta scribere,
priusquam Gratiani mortem commemoraue-
rint. Idem fecere Aquitanicus, Hermanus Con-
tractus, ac Ioan. Lucidus, sic & Isidorus in prin-
cipio conciliorum capit. prima autem synodus
16. dist. hoc concilium sub Gratiano, & Theodo-
sio Seniore contigisse scribit. Gelasius vero in
hoc loco, & Isidorus libro.6. Etymol. cap.16. & ca-
pit.1. dist.15. ex eo synodū istam imperio tantum
Theodosij adscribere, quod cum ipse, & Gratia-
nus imperij cõsortes essent, & Theodosius Con-
stantinopolim, Græciam, Thraciam, & reliquas
Orientis partes obtineret, Gratianus verò Ita-
liam, & Occidentem, vniū eisdem historicis
fuit in huius Synodi commemoratione ratio-
nem tantum habere illius Imperatoris, qui vr-
bem illam, vbi celebrata fuit & eam prouinciam
Imperatoris titulo, & nomine regebat, Rursus
Beda in libro de temporibus capitulo.65. capit.
Sexta synodus.16. dist. hoc concilium Gra-
tiano tantum tribuit, ex eo forsan, quod Gratia-
nus primum Romanum Imperium obtinuerit,
ac demum Theodosium socium Imperij. fece-
rit ob insignes viri mores, & fortitudinē. Ex quo
Beda visum est, imperij nomen potissimum pe-
nes Gratianum fuisse. Caterum quod Psellus, &
Faustinus Cretensis in Epitome, de tempore hu-
ius synodi tradidere nulla ratione congruit his,
quæ chronologi frequētiori consensu scribunt,
Etenim cum Psellus Nicænam synodum anno
domini CCCXXXIII. adnumerasset, & hæc post
eam anno quinquagesimo sexto contigisse tra-
diderit, palam fatetur, hanc synodū esse tribuen-
dam anno domini CCCLXXXVIII. eidem an-
no eam tribuit Faustinus, & anno Theodosij
quinto. Conueniunt etenim omnes Gratianum
occisum fuisse ante annum dñi CCCLXXXIII,
idque deducitur ex Paulo Diacono, obseruata
diligenter ratione temporis ab vrbe condita, &
à Natiuitate domini Iesu Christi, ex Eusebio, Hé-
rico Glareano, Haloandro, & alijs, quanuis Nice-
phorus libro.11. capit. vltim. plurimum ab alijs
dissentiat in initio principatus Gratiani, & Theo-
dosij, qui post Valentem Imperium obtinere;
scribit enim Valentem occisum fuisse anno do-
mini CCCLXXXVI.

Huic synodo, quæ secundum omnes sub Da-
maso Papa celebrata fuit, subscribere centum
quinquaginta Episcopi cap. sexta synodus. c. pri-
ma.16. dist. ex Isidoro idē constat ex alijs autho-
ribus

ribus ecclesiasticis, qui huius synodi meminere: tamen præter hos Episcopos catholicos, præsentis fuerint triginta Episcopi hæretici ex Macedonians: quemadmodum Socrates, Sozomenes, & Nicephorus scripserunt.

In qua Macedonius hæreticus debitam damnationem accepit.) Macedonius quidam Constantinopolitanus Episcopus tempore Constantij Imperatoris, & Liberij Papæ, fidem catholicam, & Orthodoxos euertere conatus hæresi nefandissima spiritum sanctum impetiuit asseuerans spiritum sanctum esse minorem patre, & filio, & non esse eiusdem substantiæ cum patre, sed esse veram creaturam. ab hoc Macedoniana hæresis appellata est; eiusque sectatores Macedoniani, quorum impium dogma fuit in hac synodo Constantinopolitana omnino improbatum, recepta catholica assertione, secundum quam credimus in spiritum sanctum dominum, ac Deum patri, & filio consubstantialem, coæqualem, coæternum, cōmniotentem: quod & synodus Ephesina, synodus Chalcedonensis, & Innocentius Tertius in concilio generali docuerunt capitulo. 1. de summa trinit. & fide cath. Scripsere contra hæresim istam Didymus Alexandrinus à diuo Hieronymo latinitate donatus, Basilius aduersus Eunomium, & D. Ambrosius ad Gratianum imperatorem libros tres de spiritu sancto. de hac synodo: D. Gregorius lib. sexto. 6. epistol. 195. scribit, ecclesiam Romanam eius canones, vel gesta non habere, nec accipere: reprobationem verò hæresis Macedonianæ, & aliarum probare, & admittere. id verò scripsit Gregorius propter primatum qui datus fuit in hac synodo Constantinopolitanae ecclesie: prauè etenim à quibusdam canon de hoc primatu intelligebatur. Nos equidē eius verum intellectum superius explicauimus.

Sanciam Synodum Ephesinam.) Hæc est tertia generalis synodus, quæ apud Ephesam Asiæ minoris maritimam urbem congregata fuit Anno domini C C C C X X X. secundum Faustinum Crentensem in Epitome. idem deducitur ex Acta C C C C L X V I I I. qua hoc concilium celebratum fuisse in primo conciliorum Tomo legimus. hanc opinionem patrocinat indicatio X I I I. quæ à Marcellino Comite huic synodo adscribitur, & conuenit Anno C C C C X X X. Hermanus Contractus in chronicis hanc synodum scribit celebratam fuisse Anno domini C C C C X X X I. si obseruamus eius synodi mentionem scriptam esse à regione eiusdem anni, ut modo in vulgatis codicibus fertur apposita, & post electionem Sixti

Papæ, qui Cælestino successit. Et tamen ipse Hermanus Contractus fatetur, eam contigisse sub Cælestino Papa: ut apud me non leuis sit coniectura, ordinem muratum fuisse chalcographorum errore: sitque hæc synodus ex Hermani sententia tribuenda anno septimo Theodosij, & Domini Quadringentesimo trigésimo. His accedit, quod Marcellinus Comes huic synodo aptat consules Theodosium X I I I. & Valentinianum. I I I. idemque in primo conciliorum Tomo ad hanc synodum prænotatur, qui consules autore Calsiodoro, atque item Haloandro conueniunt anno septimo Theodosij. rursus, ut lector satis intelligat quantum discrimen sit quacunque in re apud historicos in obseruanda exacte ratione temporis, erit obseruandum Prosperum Aquitanicum hanc synodum tribuisse anno octauo Theodosij Iunioris, & Anno domini C C C C X X X I I I. consulibus Basilio, & Antiocho. quibus consulibus hanc Synodum congregatam fuisse testis est Socrates libro. 7. capit. 34. & post eum Calsiodorus libr. 12. tripas. capit. 5. qui & in chronicis eosdem consules aptat anno octauo Theodosij: idē obseruari poterit ex Haloandro, qui tamen his consulibus comparat annum Domini C C C C X X X I I I. quo anno Ioan. Lucidus hoc conciliū asseuerat contigisse ex Prospero Aquitanico: Psellus verò scribit, post quadraginta annos à secunda Synodo tertiam fuisse celebratam. Nicephorus libr. 14. cap. 34. à secunda ad tertiam Synodum quadraginta, & vnum connumerat. Verum apud omnes constat, hanc Synodum celebratam fuisse temporibus Cælestini Papæ, & Theodosij Iunioris: quemadmodum ex præcitatatis auctoribus facillime lector poterit deducere, & ex Eutagrion libr. 1. eccles. histor. idem; Gelasius hoc in capite de Cælestino testatur, & de Theodosio Iunioris. Isidorus capit. 1. 15. dist. de utroque idem Isidorus capit. prima aurem synodus. 16. dist. ut planè sit manifestus error apud Bedam de temporibus, & cap. sexta. 16. dist. hanc synodum tribuere temporibus Theodosij Magni. Annos verò Theodosij Iunioris in hac computatione intelligo à morte Honorij, quæ contigit Asclepiodoro, & Mariano consulibus: auctoribus Socrate II. 7. capit. 22. Calsiodoro, & Marcellino. Anno domini C C C C X X V. iuxta chronologiam Haloandri, qui parum hæc in re à Prospero, & alijs dissentit. Etenim tunc nempe ab anno C C C C X X V. I. incepit Theodosij solius Imperium: quantum Nicephorus scripserit non multo post Arcadium periisse Honorium

hydrope. Honorius verò consortem imperij fecerat Theodosiū Iuniorē Anno domini Quadragesimo decimo. iuxta chronologiam Prosperi, Aquitanici, Ioan. Lucidi, & Haloandri, qui bus ferè consentire videtur Hermanus Contractus, & ante ipsum Socrates in dict. lib. 7. c. 1. qui commemorat, hoc adunum esse Basilio, & Philippo consulibus, qui anno domini CCCCX. cōueniūt. addit Socrates, eo tempore mortem obiisse Arcadium patrem Theodosij, ac eundem Theodosium reliquisse puerum octo annorum, anno secundo Olympiadis CCXCVII. qui quidem annus respondet Anno domini CCCCXI. & tamen apud Nicephorum lib. 13. capi. vlti. Arcadius moritur anno domini CCCCXVIII. cū Theodosius octennis esset. Ex his tandē auctoribus communi consensu receptum est, etiam si Nicephorus in hoc dissentiat, Theodosium Iuniorē cum Honorio XV I. annis regnasse, vt mirer, quā ratione Marcellinus Comes XXI. annos Honorio simul & Theodosio tribuat, & scripserit, Synodū istam anno Theodosij XXX. contigisse: nisi rationem habeamus eius temporis, quo Theodosius Iunior anno ætatis secundo Cæsar creatus est, Arcadio. A. V. & Honorio. A. V. consulibus Anno domini CCCCIII. hęc etenim rationem temporis sequi videntur Marcellinus, & Haloander. Quamobrem consentit Marcellinus Prospero in Anno huius concilij, vt sit à Natiuitate dñi XXXIII. post quadragesimum. nisi indictionis numerus repugnet.

In qua Nestorius damnatus est.) Hic Nestorius Episcopus Constantinopolitanus in eam incidit hæresim, vt asseueraret, purum hominem ex sancta virgine Maria natum fuisse, vt aliam personā carnis, aliam faceret deitatis. Cuius hæresis damnata fuit in hoc cōcilio Tertio Ephesino, auctoritate Cælestini Papæ. conuenire autem in hanc Synodum ducenti Episcopi, auctoribus Prospero, Marcellino, & Isidoro in dict. cap. 1. dist. 15. tametsi Beda in lib. de temporibus. ca. sexta synodus. 16. dist. & Hermanus Contractus centū tantum meminerint. & Isidorus in ca. prima autē. 16. dist. tercentum Episcoporum mentionem fecerit, Nicephorus verò scripsit, circiter centū, & triginta Episcopos huic synodo presentes fuisse.

Mediante Cyrillo Alexandrina sedis antistite, & Arcadio Episcopo ab Italia destinato.) Cyrillum hac in Synodo legatum fuisse sedis Apostolicæ, eiusque Vicarium ex commissione, ac delegatione Cælestini Papæ scribit Euagrius, Nicephorus, & Marcellinus Comes. Hi verò auctores Archa

dij ab Italia destinati nequaquā meminere. Aduersus hanc Nestorij hæresim scripsere præter alios & huius decreti auctor Gelasius, qui librum scripsit de duabus naturis in vna persona. Et aliorum meminit Alfonso Castro lib. de hæresibus. verb. Christus. hæresi. 3. cui adde Socratem lib. 7. Græcæ histor. Eccle. cap. 32.

Sanctam Synodum Chalcedonensem.) Conueniūt omnes, quotquot huius synodi meminere eam celebratam fuisse sub Leone Romano Pontifice, & Martiano Augusto† qui, si ratio temporis obseruanda sit ab anno, quo Theodosius Iunior mortem obiit, regnare cœpit Anno domini CCCCIII. ex Mathæo Palmerio. Annus verò, quo Theodosius mortuus est consules habuit Valentinianum. VII. & Abienum: auctoribus Cassiodoro Marcellino, & Haloandro, qui eos aptat Anno domini CCCCII. quā ratione quidam annos imperij Martiani ab anno primo post mortem Theodosij connumerant, & scripsere ipsum imperium obtinuisse anno domini CCCCIII. consulibus eodē Martiano Augusto, & Adelfio, qui primi consules fuere post mortem Theodosij. sic sanè Ioan. Lucidus ab anno domini CCCCIII. numerat annos imperij Martiani. Quod si Theodosius obiit Anno domini CCCCII. & ab eo tempore statim anni Martiani numerentur, idem annus erit primus Martiani. At Hermanus Contractus, Theodosij mortē aptat anno CCCCXLIX. & primū Martiani numerat annum CCCC. Paulus Diaconus Martiani primum annum tribuit anno ab vrbe condita. M. CCIII. qui iuxta Haloandrum est annus domini CCCCIII. Hęc idē adnotauit, vt iuxta frequentiore, magisque receptam temporis rationem hæc synodus non potuerit adscribi anno, qui præcesserit annum CCCCII. vnde Palmerius hanc synodum tribuit Anno secundo Martiani, & domini CCCCIII. Faustinus Cretesis in Epitome Anno Domini CCCCVI. & XXVI. post tertiam synodum. PSELLUS verò, & Nicephorus anno XXX. post tertiam, & Ephesinam. Marrianus Scotus anno Domini CCCCII. consulibus Opilione, & Vincomalo. qui tamen conueniunt Anno domini CCCCIV. ex Haloandro. Marcellinus scribit, hanc synodum celebratam fuisse indictione. IIII. Martiano Augu. & Adelfio consulibus, qui consules, authore Haloandro, respondēt anno domini CCCCIII. Indictio verò conuenit anno domini CCCC. I. eiusdemque indictionis mentio fit in actione pri

Libri quarti, Caput. XVI.

919

ne prima huius concilij, cuius titulus refert ab-
 fra annum C C C C L X X V I I I. qui re-
 spondet anno C C C C L I. consules autem illic
 adscripti Valentinianus. V I I. & Abienus anno
 C C C C L I I. conueniunt, vt modò obseruau-
 mus: ex quibus satis constat, quanta sit tribuenda
 chronicis fides, his maxime, apud quæ ratio tēpo-
 ris scribitur numeri notis, in quibus facillimus est
 lapsus, saltē facilior, quā si numerales dictiones
 integræ ex omnibus literis scriberentur. Nam &
 Nicephorus lib. 14. c. vlt. scribit, Theodosium lu-
 more mortē obiisse anno Domini C C C C L X.

In hac verò Synodo legati fuere sedis Apōsto-
 licæ, eiusque Pontificis Leonis primi Paschasi-
 nus, & Lucētius Episcopi, & Bonifacius presby-
 ter: sicuti constat ex prima acōione. & Euagrio li-
 br. 2. ca. 4. quauis Nicephorus lib. 15. ca. 2. Boni-
 facium tacuerit. Conuenere autem sexcentum
 Episcopi ex Natthæo Palmerio, aut sexcentum
 triginta sex ex Nicephoro cap. 2. Sexcentum tri-
 ginta ex Isidoro cap. 16. lib. 6. Etymol. cap. 1. dist.
 15. ex Beda cap. sexta. 16. dist. & Isidoro in princi-
 pio conciliorum. c. prima. 16. dist. Damnata fuit
 iterum Nestoriana hæresis, & maximo conatu
 euersum est Eutychis Abbatris Constantinopoli-
 tani dogma. Qui asserbat, post verbi diuini in-
 carnationem, & carnis, ac diuinitatis vnionem,
 statim carnem conuersam fuisse in deitatem: at-
 que inde cogebatur inulta contra catholicam fi-
 dem nefanda & absurda confiteri, de quibus legi-
 to Alfonso à Castro libr. de hæresibus. dictione:
 Christus, hæresi. 4.

Hæc sunt quatuor concilia vniuersalia, quæ
 primum celebrata fuere, & quæ in ecclesia catho-
 lica maximè nomen, & maiestatem semper
 obtruerunt: vt constat ex cap. sicuti sancti. & ca-
 pit. 1. 15. dist. 1. nos reddentes. §. suscipimus. C. de
 sam. trinit. & quicūque. C. de hæret. & in auth.
 de eccle. titu. in principio. Sed & Gelasium alia
 multa concilia præcesserunt, quæ ipse recipiēda
 fore cenit, quemadmodum & illa, & quæ ad
 hanc vsque diem celebrata fuere, Christianæ re-
 ligionis professores recipere tenemur.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

1. Agiographi libri qui dicantur?
2. De beato Cypriano, quo tempore scripserit, & de bea-
 to Athanasio?

3. De Gregorio Nazarenzo, Basilio, & Chrysostomo.
4. De Theophilo, & Cyrillo Alexandrinis.
5. De Hilario, Ambrosio, Augustino, Hieronymo, &
 Prospero Aquitanico.
6. De epistola Leonis Papæ, & de epistolis decretalibus
7. De Martyrum historijs, & de vitis Patrum.
8. Actus beati Syluestri, quem auctoritatem habeant,
 & de baptismo Constantini Magni.
9. De inuentione Sanctæ crucis, & capitis Dni Ioan-
 nis Baptiste.
10. De Rufini operibus, & de Origenis scriptis.
11. De Orosio, Sedulo, & Iuueno.

De libris, qui ex Gelasio Agiographi dici iure po- terunt.

C A P. XVI.

AM NV NC SVBII-
 ciendum est, inquit Gela-
 sius, de opusculis Sancto-
 rum patrum, quæ in Eccle-
 sia catholica recipiuntur.

Ex his Gelasij verbis & libenter ipse adnotaui-
 rim ad distinctionem canonicorum librorū, de
 quibus in principio huius cap. actum fuit, & de-
 inde Apocryphorum, de quibus in vltima eius
 parte tractabitur, Agiographos libros dici in ec-
 clesia Catholica eos, quos eadem ecclesia proba-
 uit, vt publicè legerentur ad ædificationem fide-
 lium, non tamen haberent canonicam auctori-
 tatem ad probanda ea, quæ ad fidem pertinet ir-
 refragabili probatione. Huiusmodi erant olim
 apud Hebræos ecclesiasticus, & Sapientia: dedu-
 citurque hæc librorum Agiographorum diffini-
 tio ex multis, potissimum ex Augustino libr. 18.
 de ciuita. Dei. cap. 38. qui eos dilinguens a cano-
 nicis inquit, ac sic illa pertinerent ad vbertatem
 cognitionis, hæc ad religionis auctoritatem: in
 qua auctoritate custoditur canon. Sed & Rufi-
 nus in expositione Symboli ad hæc scribit de his
 agiographis scripturis: quæ omnia legi quidem
 in ecclesijs vouerunt, non tamen proferri ad au-
 thoritatem ex his fidei confirmandam. in hac si-
 gnificatione Agiographa Hieronymus accepit
 in præfationibus in Tobiam, & Iudith. scribens
 eos libros olim extra canonem sacrarum scriptu-
 Tom. j. Var. Ref. M m m 4 rarum

rarum numerari inter Agiographa : tamen idē Hieronymus in prologo Galeato in libros Regum, Agiographos libros dici existimet, eos qui canonici sunt, distinguuntur tamen à quinque libris Moyſis, & ab octo Prophetarum : quasi canonici libri veteris testamenti olim distinguerentur in tres ordines, quorum primus quinque libros Moyſi, secundus prophetas, tertius Agiographa possideret: qua ratione D. Hieronymus quo in loco vsus est hac stricta significatione Apocryphos libros appellat omnes, qui sunt extra canonem, quo vero in loco latiori vitur dictio nis sensu, Agiographos nominat eos libros, qui licet sint extra canonem, pertinēt tamen ad vberatē cognitiōnis, legi que in Ecclesia possunt, & poterant olim apud Hebræos: quos tamen alibi Apocryphos dixit ex eo, quod extra canonē essent, obseruata quadam dictionis ampliori significatione: nā qui dicantur propriē libri Apocryphi sequenti cap. tractabimus. Sic sanē Hieronymi verba sunt intelligenda: quod & Ioā. Driedo admonet lib. 1. de dogmatib. Ecclesi. ca. 2. & ca. 4. Igitur Agiographi libri dicentur qui licet sint extra canonem, sine periculo fidei, & cum ædificatione fidelium leguntur publice in Ecclesia. quorum de numero sunt hi, qui à Gelasio in hac secunda huius capi. parte nominatim referuntur.

Opuscula beati Cypriani Martyris, & Carthaginensis Episcopi.) Primas inter scriptores ecclesiasticos, quo ad ordinem, & antiquitatem tribuit 2 Gelasius Cypriano, qui natione Afer primum gloriose Rhetoricam docuit: exinde suadente presbytero Cæcilio, a quo & cognomentum sortitus est, Christianus, factus, ac paulò, post in presbyterum electus, Episcopus Carthaginensis constituitur, ac demum præclarissimis scriptis operibus passus est sub Valeriano, & Galieno principibus octana persequutione eadem die, qua Romæ Cornelius Papa: non tamen eodem anno. Hæc Hieronymus de scriptoribus ecclesiast. idē ferē scribit Eusebius in chronicis adiciens, martyrio coronatū fuisse anno Domini CCLIX. annis quinque post Cornelij Martyrium. tamen si Nicephorus libro quinto. capitulo vigesimo-septimo. tradiderit, Cyprianum passum fuisse sub Decio in Deciana persequutione quæ septima fuit, quo in loco & de Cypriani conuersione Nicephorus quædam commemorat, quæ satis differunt ab his, quæ Hieronymus scripserat. Cæterum hic Martyr illustrissimus cum multis Africæ, Numidiæ, & Mauritanicæ Episcopis in illū incidit errorem, vt existimaret, semel ab hæreti-

cis baptizatos, iterum baptizandos fore. Simpler fuit apud Cyprianum, error, non ex ambitione malitiæ: sed odio in hæreticos feruentissimo ipse vir sanctissimus concilio apud Africam hac de re celebrato, quod inter eius opera extrat, definiuit, hæreticos, cum ad communionem redierint, fore rebaptizandos: quia, vt asserbat, inter hæreticos non potest conferri baptisma: paratus sanē propriam mutare sententiam, quam & ipsi Africani Episcopi mutauerunt à Cornelio, Lucio, & Stephano, summis Pontificibus edocti. Vnde Cyprianus, & alij, qui eidem accesserunt, propter hunc errorem non sunt hæretici iudicandi, quippe qui pertinaci animo illum non defenderint. Sic diuus Augustinus libro quinto. de baptismo. capitulo decimosextimo. & sequen. & apud Gratianum capit. quo modo. de consecratio. distinctione quarta. aduersus hæresim istam scribens, licet in hunc errorem incidisse Cyprianum referat, eum potius laudat, quam hæresis labe noceat. idem Augustinus libro primo. de baptismo. capit. vltim. sed & Vincentius Lirinensis in libro. aduersus hæreses de Cypriano inquit: Quis ille tam demens est, qui illud sanctorum omnium, & Episcoporum, & Martyrum lumen beatissimum Cyprianum cum cæteris collegis suis in æternum dubitet regnaturum esse cum Christo? aut quis contra tam sacrilegus, qui Donatistas, & cæteras pestes, quæ illius auctoritate concilij rebaptizare se iactant in sempiternum neget arduos esse cum diabolo? Hæc Vincētius, qui palam asseuerat, Cyprianum ab errore omnino liberum, & catholicè discessisse. Nam & D. Augustinus lib. 2. contra Donatistas capitul. 5. fatetur, Cyprianum prope mortis articulum errorem deposuisse. Idem tradit. Beda. libr. 3. questio. quest. 5.*

Opuscula beati Athanasij Alexandrini Episcopi.) Athanasius Alexandrinus Per ludum nondū Ephebus à pueris Episcopus creatus, postea Alexandri Episcopi Alexandrini in Episcopatu successor, magnus, fortissimusque hæresum expugnator, Arrianos ecclesijs exigit, eis que orthodoxos substituit: eaque ex causa ab eisdem Arrianis grauius apud Constantinum Magnum, dein de apud Constantium, & Constantem accusatus multis calumnijs afficitur: quas, & inulta sapissime pericula diuinitus fugiens, maximè illustris, Antonio Heremite charissimus, claruit ad Valētiaianum vsque, & Valentem Imperatores pro Nicæna Synodo, cui inter Diaconos Alexandria primarius, ipsique Episcopo Alexandro dilectiss.

atissimus, disputator grauis, & acutus præsens: fuerat, acerrimè, & animosè pugnans: obiit tandem postquam Episcopatū quadraginta sex annis obtinuerat sub eisdem Cæsaribus Valentiniano, & Valente consulibus Gratiano. II. & Probo. authore Socrate lib. 4. capit. 220. qui quidem annus conuenit Anno Domini C C C L X X - III. iuxta chronologiā Haloandri. Trithemius mortem Athanasij adscribit Anno Dñi C C C L X X IX. At ex Eusebio deducitur, eam contigisse, Anno C C C L X X V I. ex Hermanno Contraſto Anno C C C L X X. hi siquidem authores his annis scribunt, Petrum Athanasij successorē electum fuisse in Alexandria Episcopum: & constat ex ecclesiasticis scriptoribus, statim post Athanasij mortem, hanc electionem factam fuisse. reliqua de Athanasio poterit lector obseruare ex Socrate, Theodorito, Sozomeno, Nicephoro, Hieronymo, & Cassiodoro in tripartita, & ex alijs scriptoribus ecclesiasticis, qui res gestas sub Constantino Magno, vsque ad Valentem tradidere.

Opuscula beati Gregorij Nazanzeni Episcopi.

Gregorius Nazanzus Cappadociae paruae urbis natus, primum Sacerdotum Episcopus, deinde patri in Nazanz Episcopatu successor, ob insignem virtutem, praeclaramque in Theologia eruditionem, Constantinopolitanus Episcopus constitutus eandem sedem deposuit publicae pacis gratia, & Nazanzum reuersus eadem Ecclesia aiteri commissa monasticam in quodam agro vitam egit. Dicitur esse cognomento Magnus. authore Nicephoro lib. 12. capit. 11. atque postmodum Theologus, vt idem Nicephorus scribit, lib. 11. capit. 19. Fuit hic Gregorius Diui Hieronymi praceptor, eodem Hieronymo teste, qui eius opera commemorat, quorum Suidas, & Trithemius meminere. obiit sub Theodosio Magno, Anno eius Imperij tertio, & Domini C C C L X X I I I. ex Prospero Aquitanico. Suidas. verò scribit, eam mortem obiisse Anno X I I I. Theodosij: qua in re conuenire fermè videtur Hieronymo, si obseruemus quae ipse Hieronymus tradit in vita Gregorij, & in praefatione, & cap. vltim. de scriptor. eccles. ex eo etenim mors Gregorij poterit adscribi anno X I I. ferè Theodosij, qui ex chronologia Haloandri, & Marcelini, rationeque habita Consulium, qui fuerunt vltimo anno Theodosij, quorum praeter alios & Socrates meminit lib. 5. cap. vlt. respondet anno Domini C C C X C I I. aut X C I I.

Item opuscula beati Basilij Cappadoceni Episcopi

(Basilij Cæsareae Cappadociae quae prius Mazaca vocabatur, Episcopus, egregios, varioque libris, eloquentia, sanctitate, multaque eruditione insignes elaborauit. Quorum post alios Hieronymus, Suidas, & Trithemius meminere. Fuit Basilij arctissima coniunctus amicitia Gregorio Nazanzeno, vt omnes historici, qui de rebus ecclesiasticis ius temporis tractauerunt, commemorant: & ex eius epistolis constat. Fratrem habuit praeter alios Basilij nomine Gregorium Nyssenum urbis Nyssensae Episcopum, doctrina, moribus, & sanctitate spectatissimum, cuius & adhuc opera quaedam extant, quauis non omnia, quorum etiam Suidas, & alij mentionem fecerunt. hunc Gregorium falsò appellat Trithemius Episcopum Emisenum. Obijt Basilij sub Gratiano Cæsare, autore Hieronymo, cui adde quae de eo, eiusque fratribus, & Gregorio Nazanzeno scripsit Socrates lib. 4. ca. 26. & 27. & Nicephorus lib. 11. capit. 18. & 19.

Item opuscula beati Ioannis Constantinopolitani Episcopi.

Ioannes patria Antiochenus ob sapientissimam eloquentiam, & eloquentissimam sapientiam ab ore aureo cognomento Chrysostrmus, concionator insignis, Christi que praeco indefatigabilis, criminum censor accuratissimus, Theologorum omnium eloquentissimus, patrem habuit secundum, matrem verò Anthusiam. Hic vix praestantissimus sub Siricio Papa, mortuo Nestario in eius locum cleri, & populi consensu Episcopus Constantinopolitanus eligitur Cæsaribus Archadio, & Honorio, consulibus Honorio. A. I I I I. & Eutychiano, autore Socrate: qui quidem annus ex Haloandro, & prospero Aquitanico in chronicis conuenit Anno dñi C C C C aut C C C C I. tandem ob linguae libertatem, qua in omnes integerrimo zelo utebatur, ab ipso Principe Archadio, Augustae Eudoxiae priuata indignatione in exilium vltimò mittitur, duciturque Cucullum Armeniae paruulum oppidum, atque inde Arabissum deportatus, postremò Episcoporum quorundam inuidia Pytiuentem, vbi fines sunt Ponti, regioque crudelissimis barbaris, finitima, ex atrociori rescripto Principis deportari iubetur: atque in itinere prope Comanam urbem in templo Basilici Martyris sumptis Ecclesiae Sacramentis se ipsum consignans crucis signo exirauit X I I I I. die Nouembris, consulibus Honorio. A. V I I. & Theodosio. I I. teste Socrate, qui annus responderet ex Haloandro, & Aquitanico anno dñi C C C C I. X. anno vno ante Archadij mortem. Haec de Chrysostrmo ex multis,

quæ scripsere Socrates libr. 6. Theodorus lib. 5. à capit. 28. ad vltimum vsque caput. Sozomenes libr. 8. cap. 2. & sequentibus. Suidas, Trithemius, & Erasmus, ac longe Nicephorus libr. 13. cap. 2. & seq. qui ea penul. scribit. Chrysostomum obiisse mortem die XIII. Septembris, quo celebratur exaltatio Sanctæ crucis tertio anno ante Archadij mortem, & iuxta ipsius Nicephori computationē Anno CCCXV. de die XIII. Septembris idem scribit Cassiodo. in tripart. lib. 10. cap. 18. ex Socrate, apud quem forsan codex Græcus in mensis nomine vitium patitur.

Item opuscula beati Theophili Alexandrini Episcopi.) Hic est ille Theophilus, cuius artibus Diuus Chrysostomus est in exilium actus: fuit etenim Diui Chrysostomi obtrectator, ferum & crudelem illum appellans, auctore Nicephoro libr. 13. capit. 4. post Socrat. lib. 6. capit. 2. & seq. Theoderitum, & Sozomenem, atque Cassiodorum in tripart. lib. 10. Et tamen, crucem Hieroglyphicam Serapidis templi taxam incitam ad religionem nostram adcommodauit, pio in Christianam religionem animo, quo & à principe impetrauit, vt templa Mithræ, & Serapidis in Ægypto euerterentur: teste Socrate libr. 5. ca. 16. & seq. ac post eum Nicephoro libr. 12. capit. 26. fuit Theophilus hic Cyrili patruus, & obiit diem summæ Alexandriæ Lethargico morbo de. XV. Octobris anno Quinto Theodosij Iunioris, auctore Nicephoro libr. 14. capi. 14. & sic anno Domini fere CCCXX. fuit & alter Theophilus Antiochenus Episcopus hoc multo antiquior, cuius D. Hieronymus de scriptoribus eccles. Eusebius li. 4. cap. 20. & 24. Nicephorus li. 4. c. 9. & lib. 3. capit. 25. meminere eius scripta commemorantes, & asseuerantes, fuisse lectum Antiochiæ Epum sub Imperatore. Antonio. M. Verò.

Item opuscula beati Cyrilli Alexandrini Episcopi.) Cyrillus mortuo patruo Theophilo Alexandrinus Episcopus eligitur, vir insignis eruditionis, quiq; pro christiana religione aduersus Nestorium egregie pugnauit. Eius extant præclara opera, quorum meminerunt Nicephorus libro. 14. cap. 14. & Trithemius. claruit sub Theodosio Iunioris: sicuti ex eodem Nicephoro Eua-grio libro. 1. Prospero Aquitanico, & Hermano Contraçto constat, ad immortalem transiit vitam anno XXXII. eiusdem Pontificatus. ex Nicephoro libr. 14. capi. 47. Anno Domini fere CCCCLXII. apud Gratianum nulla est mentio Cyrilli, nec Theophili: tamen ex Epitola & Decreto Gelasij referantur in primo concilio

rum Tomo, & apud Burchardum.

Opuscula beati Hilarij Pictauiensis Episcopi.) Hilarius Pictauij, vrbis Galliæ Aquitanicæ Episcopus, tempore, quo & Diuus Martinus Turonensis Ecclesiæ Præsul erat, de fide ad persuadendū valde appositos libros scribit: primumque in exilium missus, tandem ab eo reuocatus, Italos, & Gallos, quæ vel expetenda, vel fugienda dogmata essent, erudiens, multis editis libris Arrianam opinionem disertissimè refellit. Ex Hieronymo de scripto. eccles. Socrate libr. 3. capit. 10. Sozomenè lib. 5. cap. 13. & Nicephoro lib. 9. cap. 16. & lib. 10. cap. 17. obiit Pictauij sub Valentiniano & Valente anno eius Imperij quinto, & a Natiuitate Domini CCCXXII. ex Hieronymo in Chronicis. ex Hermano Contraçto, & Trithemio annus Domini variat, partim tamen: nā apud Trithemium mors huius viri sanctissimi ad scribitur Anno CCCLXXI. apud Contraçtū Anno Domini CCCLXIX.

Opuscula beati Ambrosij Mediolanensis Episcopi.) Ambrosius cum Mediolani sub Valentiniano præfecturam gereret, & mortuo Argentio Episcopo, dissidium populi in Episcopo diligendo sedasset, ex laico in Episcopum eius vrbis eligitur, eamque dignitatem primum reijciens, libentissime tamen baptismo suscepto Christianus efficitur, iussuque Principis Episcopale sedem accepit. qua equidem accepta, Episcopi officio egregie fungitur: & multa aduersus hæreticos præclara edidit opera, scripsitque alia Christianæ religioni admodum vtilia: quorum mentio fit à Trithemio, & alijs. Extatque eius vita titulo Paulini ad Augustinū scripta, sed & de Ambrosio multa Socrates libr. 4. cap. 30. Theodorus libr. 4. cap. 6. Nicephorus lib. 11. cap. 32. & libro. 12. cap. 41. Sozomenes lib. 7. c. 24. & Cassiodorus in tripart. lib. 7. capit. 8. & libr. 9. capit. 30. obiit prope annum Domini CCC.

Item opuscula beati Augustini Hipponensis Episcopi.) Diuus Augustinus Ecclesiæ Doctor celebratissimus, in quē opulentus ille spiritus, iuxta ac benignus dotes litas omnes vberissime effudit ex prouincia Africana Tagastæ parentibus honestis, & Christianis progenitus, Diui Ambrosij discipulus, multa in Christianæ religionis patrocinium edidit opera, in quibus veram Theologiam, mores integerrimos, absolutamque pietatem docet. Eius vitam Possidonius scripsit, qui lale tradit, qua ratione fuit Hipponensis Episcopus constitutus, cuius numeris officio sanctissimè functus obiit Anno Domini CCCXXX.

XXX. ætatis LXXVI. Episcopatus XL. authoribus Hermiano Contracto, Mariano Scoto; & Trithemio, Quinto Calend. Septembris. Prosper verò Aquitanicus de die conuenit, annum autem numerat C C C C X X I I I. Sigibertus; & Lucidus annum C C C C X L.

(Item opuscula beati Hieronymi Presbyteri.) Diuus Hieronymus, patre Eusebio natus, oppido Stridonis, quod Dalmatiæ, Pannoniæque olim confinium fuit, sub Imperatore Constantino Anno domini C C C X X I. Hebrææ, Græcæ, ac Latine lingue peritissimus, sub Gregorio Nazanzeno Sacras literas edoctus, multos scripsit libros ad eò celebres, vt maximam illi famam, & auctoritatem post vitæ integritatem pepererint. Obijt anno Domini C C C C X X I I. authoribus Prospero Aquitanico, Ioanne Lucido, Trithemio, & Erasmo, qui eius vitam diligentissime scripsit. * Nuper tamen post huius operis primam editionem prodire in publicum eruditissimi Mariani Victorij in Hieronymi Epistolas scholia, cum eiusdem Sanctissimi viri vita ab eodem diligentissime scripta: qui probat Diuum Hieronymum sub Constantio Magni Constantini filio, nõ sub eodẽ Constantino natũ fuisse. *

(Item opuscula Prosperi Viri religiosissimi.) Hic est Prosper ille Aquitanicus, qui post Eusebium, & Hieronymum chronicon scripsit, cuius & nos in enacratione huius capiti: frequenter meminimus. Claruit sub Leone primo Pontifice Maximo, cuius scriba fuisse creditur, a quo Regij Lepidi Episcopus est institutus, vbi cum doctrina, tum sanctitate floruit, in duorumq; numerum suis meritis relatus est. Scripsit verò carmine multa: excellens enim in Poetica, vt ea ferebant tempora, scripsit & alia pleraque soluta oratione, quorum magna pars extat. Hæc ex Gennadio, Beda, & Gregorio Gyraldo in Dialogo. 5. de poetis, & Trithemio. Qui scribit eius festum celebrari septimo Calendæ Julij. Ex quibus deducitur, eum claruisse prope annum Domini Quadringentesimo Sexagesimo.

(Item Epistola beati Leonis Papæ ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum destinata.) Leo Papa Protogene, & Alterio consulibus, anno ex Haroldri chronologia a Natiuitate Domini C C C C L I. anno equidem nono eius Pontificatus, omnibus numeris absolutam, maximamque dignam laudibus ad Flavianum Episcopum Constantinopolitanum scripsit Epistolam contra Eutychetis perniciam & errorem: in qua multis rationibus, & auctoritatibus Sacre Scripturæ, Euty-

chetis Abbatibus hæresim, catholicæ Sanctæ sedis Apostolicæ decreto, & illa in rebus fidei diffiniendis Sacrosancta, & irrefragabilis aiestate, ac certitudine infallibilis, euertit, & damnat: quemadmodum & in Synodo vniuersali quarta apud Calcedonem eiusdem Pontificis approbatione damnata fuit. Qua ratione mirum non erit, si à Gelasio hæc Leonis Papæ Epistola, quæ diffinitiones sedis Apostolicæ de rebus fidei continet, sic laudetur, vt pronuntietur Anathema; qui non eam in omnibus omnino receperit, vel de ea ad vnum iota disputauerit. Atque hæc de Leonis Papæ Epistola, quæ ex Æra idem adscripta conuenit Anno C C C C X L V I I I. nos tamen rationem consulum obseruauimus. Verum hoc Gelasij testimonium, quod ipse præstat tantum Leonis Papæ Epistolæ ad Flavianum, ceteris Sanctorum virorum scriptis, quorum ab eo in hac secunda Decreti parte mentio facta est, itidem tribuere, mera est allucinatio, ac temeritas vix parum intelligentis quæ Gelasius de Sanctorum patrum scriptis docuerit. Approbat enim Gelasius Sanctorum virorum scripta, vt intelligamus ea ratione probari, quod catholicæ fidei minime repugnent, vt tandem nihil in eorum scriptis reperitur, quod manifeste sit religioni Christianæ contrarium: non tamen sic, vt omnia illorum dicta pro lege suscipienda sint, ac necessario admittenda. Sunt etenim multa, quæ ab Augustino traduntur, quibus contraria placuerunt Hieronymo: & alia, quæ & si fidei non repugnent, non tamen ad ea credenda, ac tenenda catholica fides nos constringit. Rursus & alia, quæ & si ad religionem, ac fidem pertineant, possunt in controuersiam deduci, & examinari, an sint contraria veritati, quæ eo tempore hæbat, postea verò in lucem prodierit Ecclesia catholica diffiniente. Nam & ipse Augustinus lib. 3. de trinitate in prologo inquit. Noli meis libris, quasi canonicis scripturis deseruire, sed in illis, & quæ non credebas cum inueneris, incunctanter crede: in istis autem quod certum non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmum tenere. cap. noli meis. 9. distin. quo in loco glø. temere, ac falso scripsit, postea à Gelasio in hoc Decreto scripta Augustini, & aliorum Sanctorum patrum authentica censeri, ac pronuntari, vt vsque ad vltimum iota necessario recipiatur. Sic sane Alfonso de Castro libr. 1. de hæresib. c. 7. huius glø. in interpretatione iure optimo improbat, ac refellit. eiusque optato probatur à Gratiano pluribus testimonijs in dist. distinct. 9.

Item Decretales Epistolas.) Hoc in loco Gelasius inter Agiographa, & Sactorum patrum scripta connumerat Decretales Epistolas, quas admonet omni cum veneratione recipiendas esse. Eas etenim scripsere beatissimi Papæ pro diuersorum patrum consolatione: eodem auctore Gelasio, cuius, & Innocentij primi testimonio utitur Nicolaus Papa in capitu. si Romanorum. 19. distinct. Est tamen obiter examinandum quod Gratianus docet in vicesimæ distinctionis initio scribens, Decretales Epistolas Canonibus conciliorum pari iure exequandas: quam sententiam veluti manifestum Gratiani errorem omni conatu improbat Alfonso Castro libr. 1. de hæresibus cap. secundo. negans Epistolas Decretales, etiam si recipiendæ sint, & ab omnibus Catholicis probandæ, conciliorum vniuersalium Canonibus exequandas fore. Idem probare conatur Ioan. Arboreus libr. quarto. Theosophiæ. capit. vltimo. Nos verò arbitramur Gratiani opinionem veram esse dubio procul in causarum, & litium diffinitionibus, in quibus diiudicandis, ac discernendis non minor est Papæ potestas, quam Conciliorum vniuersalium: imo maior: sicuti tradidere glo. in capit. ad Apostolicæ. de re iudica. in sexto. in princip. Innocent. & Imol. in capitu. graue. de præbend. Cardina. à Turre Cremat. in tracta. de Eccles. libr. tertio. capit. trigesimo septimo. Antonius de Rosellis in tracta. de Concilijs. quæstio. duodecima. Egidius Bellamera consilio. 99. quæstione decima sexta. late Iacobi in tracta. de concilio lib. quinto. articu. octauo. Ex quibus, & multis, quæ hi autores adducunt, constat, concilium, etiã vniuersale in litibus, & controuersijs decernendis, & diiudicandis non habere aliam iurisdictionem, quam eam quæ sibi fuerit expressim, vel tacitè à summo Pontifice delegata. Quod si de rebus fidei tractemus, & Papa per Epistolam Decretalem maturo consilio, & præuita deliberatione aliquid responderit eo animo, vt ea responsio sit Apostolicæ sedis de fide diffinitio, constanter asseruamus, hoc responsum esse recipiendum omnino, ac tenendum vti certum de fide. Non enim potest summus Ecclesiæ Pontifex errare, si in his, quæ ad fidem pertinent, aliquid vt persona publica, & Ecclesiæ caput, Pontificis summi officio functus diffinierit: quod nos probauimus libr. primo. Variarum resolutionum. capit. decimo. numer. duodecimo. Adhuc tamen in pertinentibus ad fidem præstat, aliquid à concilio vniuersali legitime congregato diffiniri. Siquidem promptiori quodam ani-

mo recipiuntur absque vlla controuersa diffinitione, quæ in rebus fidei datæ sunt à concilio legitime congregato, quibus ipse Papa, & reliqui Episcopi subscribere, quam illæ, quas solus Pontifex diffiniuit: ex multis equidem rationibus, vel ex ea, quod de concilio nemo hætenus ex viris Catholicis scripsit, quod possit errare in his, quæ ad fidem pertinent: Papam verò errare posse, tametsi falsò, impiè, & maximo cum errore, multi authores asseruerunt: quemadmodum & idem Alfonso de Castro adnotauit. Sed & in his diffinitionibus, quæ à concilijs vniuersalibus datæ sunt extra res ad fidem pertinentes, aliquid poterit maioris vinculi obseruari, quam in his, quæ à solo Pontifice decernuntur, quo ad derogationem, & dispensationem. Nam, vt alibi scripsimus, dispensatio aduersus concilij decreta, & canones sufficiens non censetur, nisi in specie fiat eorum derogatio his quidem verbis: non obstante aliqua lege, vel constitutione, etiã in concilio generali statuta, authore Archid. in cap. 1. de constit. in. 6. text. in capi. ex parte. & in capit. vlti. de capel. monach. capit. eam te. de ætate & qualitat. capit. nonnulli. de rescript. vbi quæstionem istam tractauere Iuris canonici interpretes, præsertim Felin. column. 4. Alexan. consilio 137. libr. quinto. Cardi. Iacobi. in dicto tracta. de concilio. libr. 5. artic. 18. & tamen in derogandis decretis, aut constitutionibus solius summi Pontificis non est necessaria mentio ista per verba prædicta specialis, iuxta communem omnium resolutionem.

Præter hæc rursus apud Gratianum de decretalibus Epistolis legitur. 19. dist. ca. in canonicis. eas esse scripturis diuinis adnumerandas, & in earum ordinem referendas, ex autoritate Augustini malè intellecta, corrupteque citata. Sic enim legitur apud Gratianum. In canonicis scripturis Ecclesiarum Catholicarum quam plurimum diuinatum scripturarum solertissimus indagator auctoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sint, quas Apostolica sedes, & ab ea alij meruerunt accipere Epistolas. Hæc Gratianus. ex Augustino libr. 2. de doctrina christia. cap. 8. apud quem ita legitur. In canonicis scripturis, Ecclesiarum Catholicarum quæ plurimum auctoritatē sequatur: inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & Epistolas accipere meruerunt. Hæc Augustinus de libris canonicis hanc regulam nobis tradens, vt illi libri pro canonicis habeantur, qui à pluribus Catholicis Ecclesijs recipiuntur, inter quas Ecclesias Augustinus credit, eas esse cõputandas,

tandas, quæ Apostolicas sedes habuerunt, id est, quas Apostoli, velut eorum Episcopi rexerunt: item illas esse præcipuè Catholicas ecclesias censet Augustinus, quæ Epistolas ab Apostolis accipere meruerunt: vt Romana, Corinthia, Thessalonicensis, Colossensis, Ephesina, Hierosolymitana, Antiochena, & Alexandrina, quas omnes Apostoli aut verbis docuerunt, aut scripto, qua ratione fit, maxime absurdum esse quod Gratianus ex Diuo Augustino voluit deducere: cum & ex eo necessariò sequeretur: diuinis scripturis esse adnumerandas epistolas, quas Romani Pontifices ab Ecclesijs inferioribus receperint. Quod nemo vsquam nec dixit, nec probauit: atq; ideo hunc Gratiani errorem meritò Alfonso a Castro notat, & improbat in dict. lib. 2. de Hæresibus. cap. 2. quem hac de re legito.

Decretales vero epistolæ, quæ à summis Pontificibus datæ sunt, vniuersalis Ecclesiæ consensu probantur. Nā præter Gelasij autoritatē, & aliorum cōmendationem, quæ in dict. 14. distinctio ne traditur, in concilio Constantiensi Sess. 8. meritisimè damnatus fuit Ioan. VViclephi error in ter alios, quo assererat, Epistolas decretales summorum Pontificum Apocryphas esse.

ITEM gesta Sanctorum martyrum, qui multiplicibus tormentorū cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant: quis ita esse catholicorū dubitet, & maiora eos in agonibus fuisse perpassos: nec suis viribus, sed Dei gratia, & adiutorio vniuersa tollerasse? Sed ideo, secundum autoritatem antiquam, vel consuetudinē singulari cautela in Sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia eorum, qui scripsere nomina penitus ignorantur: & ab infidelibus, aut dictis superflua, aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, scripta esse putantur. Sicut cuiusdā Quirici, & Iulitæ matris eius: sicut Georgij, aliorumque passiones huiusmodi, quæ ab hæreticis probantur conscriptæ. Propter quod, vt dictū est, ne vel leuis subfannandi oriretur occasio, in Sancta Romana Ecclesia non leguntur. Nostamē cum prædicta Ecclesia omnes martyres, & eorū agones, qui Deo ma-

gis, quàm hominibus notæ sunt, omni deuotione veneramur.

Item gesta Sanctorum Martyrum.) Martyr Græca dictio est, quæ Latine testem significat & quāuis authore Cypriano in libro de duplici martyrio ad Fortunatū: omnis piorum vita testimonium reddat Deo, & de Deo: non quòd Deus cuiusquam indigeat testimonio, qui est vera lux illuminans omnem hominem, sed quia ita visum æterno illius, diuinoque consilio, vt suam bonitatem, sapientiam, potentiamque apud homines per homines voluerit illustrare: Ecclesiastica tamen consuetudo cognominis huius honorem propriè tribuere cœpit his, qui in tormentis, agonibus, & cruciatibus vsque ad mortē perdurarunt constantissimè in professione nominis Iesu Christi & Euangelicum instrumentum sanguine suo velut obsignarunt apud incredulos. Sic sanè licet & ipsi Martyres propter veræ fidei, & Christianæ religionis constantissimam confessionem dici possint Confessores: quod Gelasius probat, Ecclesiastica tamen traditione obtentum est, vt ad Martyrum distinctionem Confessores dicantur illi, qui absque sanguinis martyrio, diem postremum obiere, moribus, & religione, atque miraculis adeò illustres, vt iure optimo Ecclesia eos in Sanctorū numerum retulerit, ac referendos esse decreuerit. Hinc & negatores dicti qui semel suscepto Christiano nomine tormentorum, ac mortis metu Christum abnegarunt: quum dubio procul tenerentur in persecutionibus potius Christum confiteri, vt Confessores, & Martyres dici meritò possent, quàm illum spe inanis vitæ abnegare. Huiusce temeritatis, sicut & illius insignis constantiæ, præclara mentio fit ab Eusebio libro quinto Ecclesiasticæ historiæ, capite primo, & Nicephoro libro quarto, capit. 17. His adde quæ tradit Claudius Speacæus in posteriorem Epistolam ad Timothæum capit. 2. numero. 5.

Quia eorum, qui scripsere nomina penitus ignorantur.) Illorum igitur Martyrum historias Gelasius in Romana Ecclesia non legi asseuerat, quarum authores prorsus ignorantur. Atque ideo passim videmus in Ecclesijs, præsertim in officio Matutino legi multa de Martyribus, & sanctis ex autoritate Doctorum Ecclesiæ, Hieronymi inquam, Augustini, Gregorij, Ambrosij, & aliorum, qui ob vitæ integritatē, ob insignem religionis Christianæ professionem digni sunt, vt illorum testimonio vtamur: & præterea ex Ecclesiastica

clesiastica historia, maximè Eusebij, qui & de martyribus opus quoddam scripsit, vt is asseuerat libro quarto, cap. 16, ex tripartita, ex Theodoro, Socrate, Sozomene, Euagrio, & his similibus. Sed & nuper in publicum prodire Simeonis Metaphastæ Græci authoris, vitæ sanctorum patrum, & Martyrum, opera, & diligentia Aloysii Lipomani Veronensis Episcopi è Græco in Latinum translata.

Aut dièlis superflua.) In primo Conciliorum tomo apud Gelasium legitur. Et ab infidelibus idiotis superflua. ipse legerem. Et ab infidelibus, aut idiotis superflua.

Quirici, & Iulitæ matris eius.) Horum Martyrum cōmemoratio fit in Ecclesia Romana die decimo quinto Iulij. At in Ecclesia Tolerana, & Granatensi die decima sexta Iunij. Sic & Diui Georgij festum celebratur vicesimatertia die Aprilis in Ecclesia Romana, & in omnibus ferè Christiani orbis Ecclesijs. Extat in Iulitam martyrem concio quinta Diui Basilij Cæsariensis: at que vtriusque martyris vita inter eas, quas Simeon Metaphastes scripsit: apud quem itidem & vita beati Georgij legitur.

Quæ ab Hæreticis probantur conscriptæ.) Apud Gelasium in primo Conciliorum tomo, & Burchardum rectius legitur. quæ ab Hæreticis perhibentur conscriptæ: sic & sexta Synodus, cap. 63. igni tradendas esse censet Martyrum historias ab Hæreticis, & Infidelibus conscriptas.

Omni deuotione veneramur.) Quauis Gelasius admonerat, historias Martyrum, quatum auctiores ignorantur, in Ecclesia Romana non legi, ipsos tamen Martyres venerandos esse, testatur, ac docet. Vnde inipium est, ex eo hæreticos Christianum populū auertere à veneratione Sanctorum, quod eorum historię, quę vulgo circumferuntur, ab Ecclesia Romana minimè probentur. Ecclesia etenim Martyres quosdam, & alios viros, moribus, sanctitate, & miraculis illustres in Diuorum, ac Sanctorum numerum diligentissima inquisitione præuia, maturoque consilio præmissa referendos esse decreuit: non tamen ex eo ipso probat, nec recipit historias, quę à quocunque fuerint de martyrum gestis conscriptæ: imò eas admonet maximo cum iudicio legendas esse. Tenemur igitur Sanctos ab Ecclesia in Diuorum numerum relatos omnino venerari: siquidem hac in re iuxta veriorē sententiam errare Ecclesia nō potest: sicuti & nos scripsimus libro primo Variarum Resolutionū, capit. 10. Tametsi non cogamur adhibere fidē his,

quæ de Martyrū gestis fuerint passim scripta: nisi & hæc fuerint ex traditione Ecclesiastica planè recepta, aut Apostolicę Ecclesię decreto probata.

Item vitas Patrum, Pauli, Antonij, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni veneratione suscipimus.

Diuus Hieronymus in lib. de scriptoribus Eccles. asseuerat, scripsisse ipsum vitas Pauli, Hilarionis, & Captiui monachi. Atque ita inter eius opera tomo primo, hi tres libri vulgo circumferuntur. Antonij vitam scripsit Athanasius, sicuti tradidere Rufinus lib. 10. histo. Eccles. cap. 8. Socrates lib. 1. capit. 21. & Hieronymus in Athanasio, qui in Euagrio scribit, Euagrium id opusculum è Græco in Latinum traduxisse de codē Antonio multa lector poterit legere lib. 1. tripartit. capit. 11. de Hilarione Sozomenes lib. 3. cap. 14. & cap. 10. qui & de Antonio, & alijs Eremitis tractat: de quibus tractauere Socrates lib. 4. cap. 23. idem Sozomenes libro primo, capit. 13. ac Niceporus in historia Ecclesiastica. Sed & vitas monachorum, & Eremitarum præter alios scripsere Euagrius, eiusque discipulus Palladius, teste Socrate in dicto capitulo vigesimo tertio, & Timotheus, v scribit Sozomenes libro sexto histo. Eccles. capitulo vigesimo nono.

Item actus Beati Syluestri, Apostolicę sedis præsulis, licet eius, qui scripsit nomen ignoremus, à multis tamen in vrbe Romana catholicis lege cognouimus: & pro antiquo vsu multæ hoc imitantur Ecclesiæ.

Laudat hos in loco Gelasius, & probat actus Beati Syluestri: id est † historiam de rebus gestis à beato Syluestro: tamen si asseueret eorum auctorem esse incertum. Laurētius Valla in eo libro, quem aduersus Constantini donationem studio calumniandi potius, quam veritatis indagandæ, in sacrosandā sedem Apostolicā debachatus scripsit. Blasphemo equidem animo asseuerat, huius historię scriptorem furciferū, & nebulonem fuisse: cui ex aduerso respondens Augustinus Eugubinus libro hac de re edito, censet Eusebium Cæsariensem actus Syluestri scripsisse: quod mihi ægrè persuadebit: multa etenim sunt indicia ex his, quæ Eusebius de vita Constantini scripsit, quatuor ea de re libris editis ad mortem vsq; ipsius Cæsaris, quibus ipse perpessus facilimè crediderim, & conitanter asseuerauerim, actus beati

beati Syluestri, nequaquam ab Eusebio scriptos fuisse. Non enim tacuisset Eusebius vitam Constantini omni conatu scribens, ea, quæ præcipue hac in historia Syluestri narrantur, & quæ potissimum ad Constantini gesta pertinent: quæ quidem tacuit: imò quandoque contraria asseuerauit: quod statim probabitur. Tametsi in codice vetustissimis characteribus scripto, ex Bibliotheca illustris admodum Didaci à Mendoça mihi commodato, legerim Græcè vitam beati Syluestri, cuius titulus authorè Eusebium Cæsariensem significabat. Etenim quinto tomo vitarum, quas Aloysius Lipomanus è Græco in latinum verti curauit, illud opus Simeoni Metaphraste tribuitur. Sunt qui Damaso Põtifici actus beati Syluestri tribuant, qui Pontificum omnium à Petro exorditus vitas, & gesta peritrixit in eo opere, quod Pontificale appellat: teste Alberto Pighio lib. 5. de Eccles. hierar. ca. vlt. & Trithemio in Damaso. Hæc tamen missa faciamus: quum teste Gelasio, actus beati Syluestri Romæ à multis tunc probati, lectique fuerint, atque ideo & apud alias Ecclesias eandem habuerint fidem. Inquiramus tamen quid veteres historici, & alij authores de his, quæ ex historia Syluestri, & eius actibus solent videri controuersa, hæctenus senserint, & scripserint: quod à me breui quodam examine tractabitur, vt Gelasij locus eam interpretatione habeat in huius historiarum mentione, quæ vel utilis, vel necessaria sit.

Primum etenim in controuersiam incidit Magni Constantini Baptismus ex gestis beati Syluestri. Ex quibus constat, Magnum Constantinum Romæ à beato Syluestro Baptizatum fuisse in eiusdem Principatus initio: quum idem Imperator lepra grauitè infectus consilio impiorum medicorum decreuisset balneo vti sanguine infantum pleno, eique nocte Petrus, & Paulus apparuissent tantæ crudelitatis Decretum improbant, ac consulentes, vt Cæsar ipse Syluestrum ad se vocaret, qui eum lauacro Baptismi ad spiritualem, & corporalem salutem restitueret. Sic denique historia ista, præterquam quod à Damaso Papa in Pontificali refertur ex beati Syluestri gestis, & à Simone Metaphraste quinto Tomo ex editis cura, & diligentia Aloysij Lipomani Veronensis Episcopi: extat & in Constantini Magni edicto, & decreto: quod traditur in primo Conciliorum Tomo. ab Iuone Carnotensi lib. quart. o. tit. de dignita. Roma. Eccles. à Gratiano 96. distinct. capitul. Constantinus Imperator. ab Alberic. in. l. prima. §. in initio. ff. de off. præfekt.

præter. vrb. ab Isidoro non Hispalensi, sed Iuniore in tracta. de Synodis ital. de Nicæna Synodo, à Castaldo in tracta. de imperatore. quæst. 51. nume. 25. & 27. eiusdem historiarum meminere Theophanes, & Zonaras Græci quidem historici non contemnendæ authoritatis. Sed & huius historiarum testimonio vsus est Hadrianus Papa literis datis, ad Synodum septimam, quæ Constantino, & Irene imperantibus celebrata fuit aduersus imaginum oppugnatores: quemadmodum constat in actione 2. eiusdem synodi, quæ Nicæna item dicitur. Et quisquis is est, qui nomine Hieronymi vsurpato ad Eustochium scripsit de vinculis beati Petri. inter Hieronymi opera. 4. tomo. Gregorius item Turonensis Episcopus, qui anno sexcentesimo tricesimo scripsit lib. secundo. capit. 31. Nicolaus Tertius Pontifex Maximus in capit. fundamenta. de electio. in sexto. Idem de Baptismo, & lepra Constantini diligenter narrat Georgius Cedrenus in eodem Constantino: & ante eum Nicephorus lib. 7. cap. 33. 34. & 35. huic opinioni adhærens, & asseuerans, eandem ab Ecclesia certò prædicari. idem lib. 8. capit. 54. scribit, ipsum vniuersali Ecclesie hac in historia consentire, & credere, Constantinum Magnum Romæ à beato Syluestro ante Synodum Nicænam Sacro Baptismi lauacro Christi fidem suscepisse. Eandem opinionem pluribus rationibus, & testimonijs probare conatur Augustinus Eugubinus de donatione Constantini aduersus Vallam. numer. 77. & sequentibus. qui & Anselmi testimonio vtitur ad huius historiarum fidem probandam. Quam nos probamus ex Gelasij authoritate, qua & vsus fuit Iuo Carnotensis. Dubia tamen ex eo videtur quibusdam, quod Eusebius Cæsariensis, qui eiusdem Imperatoris Constantini Magni familiaris fuit, quique eius vitam vsque ad obitum, quodam encomio, quatuor libris complexus est, scripserit, eum in suburbano vico Nicomedie à Christianis Episcopis in extrema ætate propè mortem Baptizatum fuisse: ipso Imperatore coram Pontificibus causam dilati Baptismi animo pijsimo reddente: nempe quod in Iordane fluuio Baptizari desiderasset. Hæc Eusebius libro quarto. Idem scripsit Theodoritus lib. 1. capit. 32. Socrates lib. 1. cap. penultimo. Sozomenes lib. 2. cap. vltimo. & Euaristi lib. 3. cap. 41. Sed & ipsius Sozomeni testimonio lib. 3. cap. 19. constat, Constantinum Magnum tempore Nicæne Synodi nondum Baptizatum fuisse, sed catechumenum: vt interim mirer, qua ratione Eugubinus scripserit, Baptismum

Constantini, cuius Eusebius meminerit, fuisse potius balneum calidarum aquarum, ad quas æger Constantinus sanitati consulens accesserit: quam Sacrum Baptismi lauacrum: cum Eusebius, & qui cum sequuti sunt, apertissime de Sacro Baptismo te fuerint loquuti: atque ideo potius Eugubinus negare fidem historiæ, non tamen ei licuit quæ à veteribus historicis scripta sunt, aduersus eorum mentem interpretari. Sed & hanc Eusebij de Baptismo Constantini historiâ sequitur Diuus Ambrosius in oratione de obitu Theodosij. Et tamen Diuus Hieronymus, & Hermanus Contractus in Chronicis, quantum penè idem sequantur, ausi fuere Christianissimo Principi hanc iniurere notam, quod ab Eusebio Nicomediensi Episcopo Ariano Baptizatus in Ariano dogma declinauerit. Nos hac in re nihil esse certius cœtemus, quam quod fuerit communi consensu Ecclesiæ Catholicæ receptum: cuius diffinitioni controuersiam istam relinquimus. * Historiæ de beato Syluestro Gelasij auctoritatem sequuti secure accedentes. * Obiter etenim ab aliquot summis Pontificibus prior opinio recepta fuit. Quemadmodum & receptum quandoque fuit Constantini, edictum, in quo Baptismus illius iuxta eandem Historiæ fidem expressim narratur. Atque ideo nobis satis fuerit hæc terigisse. Nam & Platina in Marco, licet de lepra, & eius per Baptismum emundatione, de quæ sanguine infantum ab alijs scripta, fabulam esse censeat: credit tamen Constantinum Magnum pulsus ab urbe tyrannus Romæ à beato Syluestro cum Crispo filio Baptizatum fuisse: nec sibi persuaderi posse asseuerat Principem hunc, qui in signo Crucis tot hostes deuicerat, qui tot templa in honorem Dei ædificauerat, qui Sacris Concilijs præsens fuerat, qui tones cum sanctis patribus in mysterijs orauerat, Baptismi Sacri lauacro nondum fuisse contra hostem humani generis munitum: totque annis inter Catechumenos voluisse censerî.

Secundo loco eadem fere controuersia vertitur de Constantini eiusdem donatione, qua Pontifici summo Syluestro, eiusque successoribus urbem Romam, Italiæ vrbes, & totius occidentis, idem Imperator donasse fertur. Hæc etenim donatio probatur ex Constantini decreto, quod in regre traditur in primo Conciliorum Tomo, ab Iuone Carnotensi: ab Isidoro, Alberico, Eugubino, & Cattaldo, quorum paulo antè meminimus. Eiusdem decreti, & donationis meminit Nicolaus Tertius summus Ecclesiæ Pontifex in capit. fundamenta. de elect. in. 6. idemque Con-

stantini edictum extat Græcè, & Latine Romæ in Vaticana bibliotheca, & in alijs Italiæ bibliothecis: adductumque olim fuisse à Constantino poli ex bibliotheca Palatina eiusdem Decreti exemplar: quod simile fuit omnino his, quæ Romæ legebantur, probat Castaldus: ac demum Eugubinus constanter asseuerat, passim Græcè, & Latine hoc edictum ubiq; seruari. * Extat & edictum istud Græcè apud Photium in Nomocanone tit. 8. cap. 1. Et Gennadium Patriarcham Constantinopolitanum in Apologia pro Concilio Florentino cap. 5. quantum apud hos auctores nulla fiat mentio in hoc edicto Baptismi, cuius paulo antè meminimus: sed donationis tantum, de qua modo disputamus. * Ex multis tamè coniecturis, & rationibus dubium est, an verè hæc donatio facta fuerit à Constantino Magno, præsertim ex eo, quod Eusebij, & omnium historicorum consensu idem Constantinus in testamento, & vitima voluntate tribus filijs, quos Cæsares iam constituerat, Romanum diuisit Imperium, & eorum cuidam Italiâ, & quæ fertur Ecclesiæ donasse reliquit. Quod profectò non fecisset, si verè eadem Syluestro donasset. His accedit, quod huius donationis nec Gratianus, nec Damalus in gestis beati Syluestri meminerint, Sed nec historici, qui Græcè, & Latine Constantini Magni res scripsere, vllam hac de re fecere mentionem, procul dubio non omiffuri; si vel ea donatio facta fuisset, vel ipsi sciuisent, factam esse: quod eos latere non poterat. Diligenter etenim indagantur omnia Constantini Magni tempore gesta quod ad Ecclesiasticam historiâ attinet Eusebius Cæsariensis; Socrate, Theodoretus, Sozomenes, & Cassiodorus. Sed & omnium scriptorum consensu constat, post Syluestrum, & Constantinum quadringentis annis. Pontifices Romanos ea donatione vsos non fuisse, nec vrbes Romæ iurisdictionem temporalem habuisse: quibus, & alijs rationibus, donationem à Constantino Magno factam verè fuisse, negant. * Aeneas Syluius postea Papa Pius in dialogo, quem ante Pontificatum in Germania edidit charta. 21. Georgius Merula Alexandrinus libr. 1. Vicecomitum. Hieronymus Balbus libr. de coronatione. pagi. 81. Feli. in cap. solitæ. de maior. & obed. col. vlti. Ioan. Igneus in. l. donationes. nu. 22. C. de donat. inter virum & vxor. dubitant Barba. in rubri. ff. de verb. obli. col. 11. Cagnolus in proœmio. ff. nu. 79. Andr. Alciat. libr. 7. parerg. c. 19. & plerique alij, quorum primas obtinuerit Laurentius Valla, qui integro libro probare conatur, donationem

nationem istam nunquam factam fuisse, eiusque formulam, quæ circumfertur, fictam, atque commentitiam esse, & hunc sequutus Carolus Molinæus vir sanè nimis audax, parumq; modestus erga sacrosanctæ sedis Apostolicæ maiestatem inquam in Alexandri consilio vigesimo quarto. libro quinto. columna vltima. & ad edictum Henrici Gallorum Regis num. 121. fabulam esse tenet, quæ de donatione ista vulgo traduntur. Nos vero, etiam si videamus plures de fide huius donationis dubitasse, legimus tamen Romanos Pontifices eius meminisse, quantum id obiter, & cautè fecerint, cum res ad historiam pertineret, quæ quibusdam videtur incerta, atq; ideo censemus nemini licuisse, nec licere hac in re aduersus Romanam, & Apostolicam sedem impiè loqui, & oblatrare. Potuit enim donatio ista fieri, neq; ideo neganda est, quod scriptores antiqui eius non meminerint: præsertim cum sit cõmuni opinione hominum receptum, hanc donationem à Constantino factam fuisse: quem admodum asseuerat Andr. Alciat. & deducitur ex his, quæ modo scriptimus, & quæ longè tractauerunt Eugubinus, Cardinalis, Iacobatus in tract. de concilijs. li. 10. arti. 8. & Castaldus in dict. q. 51. qui & alios referunt hanc opinionem probantes: quæ probari videtur in Clement. 1. de iureiur. quo in loco gloss. verò. Constantinũ. quærit, an hæc donatio, si verè facta fuerit, iure poterit valere: in eaque perseuerat sententia, vt existimet, valuisse hanc donationem: qua in re parum nos immorabimur: si quidem ex veteribus multi hoc argumentum tractauerunt: quorum communior est sententia, quæ asserit, eam valuisse: sicuti constat ex Abb. conf. 82. libro primo. Cardina. in Clemen. vnica. de iureiurand. §. Porrò. col. 3. Felin. in d. c. solite. Barto. in proæinio Pandectarum, & ibi Cagno. lo. Abb. in capit. inter dilectos. de fide instrumẽ, colum. 9. & in capit. venerabilem. qui filij sunt legit. Gometio in. §. item feruiana. num. 44. Insti. de actioni. Castaldo in dict. quæst. 51. Remundo Ruffo contra Molinæum pagina. 645. Florentino parte prima. histor. titu. 8. capit. secundo. §. 8. Augustino Ancona in libr. de potest. Eccles. q. 43. art. primo. & sequentibus. quam opinionem tenuerunt Accursius in. l. 3. verb. pertinere. ff. de off. præf. urb. Speculat. & alij, qui à Iunioribus citantur: tamen si idem Accursius in authent. quo modo oport. Episcop. Alberic. in. l. bene à Zenone. C. de quadri. præscrip. num. 22. & quidam iuris ciuilis interpretes contrarium probare conentur. Quibus denique omisis opinamur, summos

Ecclesiæ præsules præter hanc Constantini Magni donationem, multa iura habere, quibus iure optimo defendi possit iurisdicctio vrbis Romæ, eiusque dominium, atque item aliarum vrbium, quas ecclesia Romana, sacrosanctaq; sedes Apostolica possidet, ex his inquam Christianorum principum largitionibus, quarum meminere Alciatus, Eugubinus, Castaldus, Remundus, Ruffus, contra Molinæum pagin. 614. Albertus Pighius lib. 5. de eccles. hierar. capit. vlt. Blondus, Georgius Merula, & Paulus Æmilius de gestis Francorum in Pipino, Carolo Magno, & Philippo primo.

His accedit, esse consentaneum ecclesiasticæ auctoritati, inter alias rerum temporalium dotès, & hac quoque insigniri, vt castra, & vrbes cum potestate vtriusque gladij sub eius habeat domini: sicuti quæstionem istam examinans probat multis rationibus Dominicus Sot. lib. 10. de iust. & iure. quæst. 4. art. 5.

Cæterum apud Gratianum. 12. quæst. 1. in cap. futuram ex testimonio Melchiadis Papæ traditur, Constantinum Magnum baptizatum Romæ fuisse, & donationem hanc Ecclesiæ Romanæ fecisse, cuius in edicto eiusdem Constantini mentio fit, & de qua modo disputauimus. Probauimus tamè in practicis quæstionibus capit. 31. numero secundo. illius cap. titum falso tribui Melchiadi Papæ ex eo, quod illic relata contigerint post ipsius Melchiadis obitum: & quia Melchides occisus fuerit, & Martyrium passus est Maximini iussu, qui Constantinum in Imperio præcessit. Quæ quidem ratio est omnino intelligenda vel de Maximino Galerio, qui Cæsar fuit cum Constantino patre Constantini, & orientale imperium obtinuerit: vel de Maximino, qui tyrannidem in oriente aduersus Licinium Constantini Magni cõsortem exercuerit, & ab eodem Licino victus est. Quod si Melchiadis Papa, & martyr passus est iussu Maximini Galerij, dicemus, hoc martyrium contigisse vltimo anno Imperij ipsius Maximini: quia Eusebius, & Hermanus Contractus mortem Melchiadis, & Maximini Galerij fere eodem anno adscribunt. Et eadem ratione dicendum erit, Melchidem passum fuisse sub Imperio Constantini Magni, qui auctore eodem Eusebio, mortuo patre Constantio, in Gallia, & Britania Imperium Romanum accepit anno Domini ferè CCCX. & cum Galerio Maximino Constantij patris cõsorte diuisum adhuc id habebat. Addit tamen Eutropius, Constantium contentum dignitate Augusti Italiæ, atque Africæ administrantem. Tom. j. Varia. Relo. Nnn de

de sollicitudinē recusasse, eamque Gallerio Maximino celsisse: atque ita ex alijs auctoribus deducitur. Italiae, atque Africae curam habuisse Maximinum Galerium ad eius usque obitum. Nam in Italiam Severum Caesarem misit, qui a Maxentio, aut eius dolo extinctus est. Haec verò historia de martyrio Melchiadis sub Galerio Maximino, & eius iussu, mihi ex eo dubia videtur, quòd ex eisdem Eusebio, & Contracto suspicor, prius mortem obiisse Galerium Maximinum, quam Melchiadē & quia eo tempore, quo passus est Romae Melchiae, Romam, & Italiam obtineret Tyrānus Maxentius filius Maximiani Herculij in christianos crudelissimus. qua ratione hoc ipsum Melchiae martyrium ascribi non poterit alteri Maximino, qui in oriente Tyrannus erat, itidem in Christianos saevissimus Galerij sororis filius: quum is in Italia, & occidente nullum imperiū haberet. Vt cunque sit, Melchiae ex chronologia Eusebij, & aliorum passus est priusquam Constantinus Magnus victo Maxentio Romam, & Italiam obtinuerit: quamvis in Britania, & Gallia tunc tribus, aut quatuor annis post patris mortē imperauerat. Et quia facilis fuit apud Platinā, & alios affinitate nominum error, ipse opinor, Melchiae martyrio coronatum Maxentij, nō Maximini iussu. Similis prope constat mutatio nominum in diuæ Catherinae historia. Siquidem scriptum extat, eam martyriū passam fuisse Alexandriae iussu Maxentij, eoque praesente: quum Maxentius non Alexandriae, nec orientis, sed Romae, & Italiae imperium per tyrānidem habuerit: eritque fortassis in ea historia pro Maxentio substituendus Maximinus, qui apud orientem tyrannus, in christianos saevissimus multos ex eis martyrio iussit occidi. Quibusdam tamē videtur, potuisse Melchiae de Constantini rebus testificari: quum extant apud Eusebium libro. 10. hist. ecclesi. & Nicephorum libro septimo. capitulo quadragesimo tertio. epistolae Constantini Magni ad Melchiadē Papam, quas veras esse confirmat D. Augustinus in Episto. 162. ad Glorium, Eleusium, & Foelicem, qui eandem controuersiam tractat, quam epistola Graece retulerunt, appellatque Constantinum imperatorem Christianum tempore Melchiae Papae, & indicat tunc curam Africae habuisse per proconsulem Anylinum: vt nō satis conuincat Eugubinus praedictas epistolas confictas fuisse. Quod si verae sunt, vt ipse opinor, respondendum erit, quæstionem illam inter Cæcilianum, & alios Africae Episcopos corrigisse sub Melchiade, ab eoque diffinitam Ro-

mae fuisse ex Constantini Magni sollicitudine ad huc Maxentio Romam occupante: Affricam tamen per proconsulem regente Constantino, qui tunc apud Gallos commorabatur: ex eo, quod tot tyrānis prouincias occupantibus, & inuadentibus Galerius Maximinus non potuerit Africam obtinere, & regere, eamque Constantinus Magnus ex Gallia constanti animo acceperit sub eius protectione. Occiso verò Melchiade, & Maxentio postea victo, quum Constantinus Romam, & Italiam à tyrannide liberasset, rursus iudicium Melchiae de Cæciliani causam in controuersiam vertitur: quod Augustinus sensit, & scribit, apud quem christianus dicitur ante Syluestrum Constantinus, vel quia Cathecumenus esset, & Christianis impensissimè faueret, vel nomē id tribuit Augustinus imperatori in eius historiae narratione, non quòd eo tempore Christianus baptismo susceptor foret, sed quia postea Christi fidem baptisimi lauacro susceperit. Verum si dixeris, Cæciliani Episcopi Carthaginensis controuersiam in ea tempora incidisse, & initium habuisse, quibus iam extincto Maxentio Italiam, & Africam obtineret Constantinus: Eusebius, & alij refragabuntur, ex quibus Melchiae priusquam Maxentius mortem obierit: & praeterea tunc extinctis tyrānis praeter Licinium, qui orientem tegebat, si Romae Melchiae post Maxentium fuit superstes, non est veritati consonum, eum martyrio coronatum fuisse: siquidem nullus esset tunc in occidente saltem in Italia tyrannus, à quo potuerit occidi, cuiusve iussu ad martyrium duci posset. Omnia etenim quo ad Ecclesiam, & Christianismum pacatissima fiere in occidente, occisis, & deuictis à Constantino Magno tyrānis, & paulò post in oriente mortuo Maximino tyranno, & Litinio Constantini Magni consorte ab eodem victo, profligato, captoque, & occiso. * Quod si ex mendosis ac deprauatis Chronicorum Eusebij codicibus existimemus receptum fuisse, Melchiae ante Maxentij obitum martyrio fuisse occisum, & ex Oprato lib. primo. Aug. & Epistolis Constantini opinemur, Melchiae post Maxentium mortem obiisse, nullus profecto superest scrupulus. Sic etenim historiam istam explicat Franc. Balduinus in adnotatione ad Optat. Sed & Onuphrius in Chronico, Melchiae obitum anno ferè tertio post Maxentij mortem plane adscribit. *

Item scripta de inuentione sanctae Crucis Dominicae, & alia scripta de inuentione
ne ca-

ne capituli beati Ioannis Baptistæ, nouella quidē reuelationes sunt: & nonnulli catholici eas legunt: sed cum hæc ad catholicorum manus peruenirent, beati Pauli Apostoli sententia procedat. Omnia probate, quod bonum est tenete.

Item scripta de inuentione sanctæ Crucis. Apud Gelasium, & Burchardum + legitur. Nouellæ quidē relationes sunt. Et ianē historia de inuentione Crucis Dominicæ à Gelasio nec refellitur, nec omnino recipitur inter Agiographa: admonet tamen summus ecclesiæ Pontifex, vt eam cum iudicio, & piè legamus. Etenim Eusebius Cæsariensis libro tertio. de vita Constantini Magni: quum Helenæ meminisset, eaque commemorasset, quæ pietatis Christianæ zelo præclare in religionis, & diuini cultus, ac templorum ornamentum ab eadem diua Helena facta sunt: nequaquã de inuentione Dominicæ Crucis meminit, profecto dignus culpa, si rem adeo seriam sciēter omiserit, vel nimis negligenter ignorauerit, minime veri, ac solliciti historici officio functus. Idem verò Eusebius in Chronico huius historię mentionē fecit anno. 325. Cōmuni tamē Ecclesiæ consensu festum hoc inuentionis sanctæ Crucis Dominicæ celebramus, ex Decreto Eusebij Papæ Epistola. 3. capitulo crucis. De consecra. dist. 3. in eiusque dilectionibus legimus, Helenam Constantinianam matrem nocturno viū impulsam Hierosolimam petiisse, vt Dominicam quæreret Crucem. Locus autem vbi ea defossa erat ab impijs Gentilibus constructio ibidem Veneris templo pollutus, vt memoria passionis Domini deleretur, re. n. difficile redebat, donec diuinis quibusdam iudicijs loco equidem cognito, & templo illo contaminato diruto, aggereque exportato, sacrum illud reuolutionis antrum illuxit, reperteque fuere tres ipsarum dissectæ cruces, & tabula, in qua Pilatus Iesum Regem Iudæorum scripserat. Verū quia difficilis adnuc diuini ligni cognitio erat, quod ordine confuso cruces dissectæ foret, dubia animi Imperatoris mater Deum obsecrauit, vel ei indicium fieret. Tandem quum mulier quædam honesto loco nata graui oppressa morbo, extremo laboraret periculo, Macarius Hierosolymitanus Episcopus vnã cum Helena ad ægrotantem accessit, crucibusque duabus admotis, eadem in eodem discrimine maneret, tertiamque, & verè Dominicam Crucem illi admouisset, iubito illa respexit, viribusque firmiter collectis, lectio statim exiuit: quod signo, & quod lig-

num illud diuini sanguinis stillam defluētē accepere, comperta veritas est, cognitumque lignum Dominicæ Crucis. Sacrique fuere reperti clauis, quibus Christi corpus transfixum fuerat. Sed & præter ecclesiæ catholicæ consensum, huius historię meminere Theodorus libro primo capitulo decimo octauo. Socrates libro primo, capitulo decimo septimo. Sozomenes libro secundo, capitulo primo. Nicephorus libro octauo, capitulo vigesimo nono. Rufinus libro 10. ecclesiæ histor. capit. septimo. & 8. Cassiodorus libro secundo, tripart. capitulo decimo octauo. Seuerus Sulpitius libro secundo sacre historię. Platina in Syluestro. Virgilius Polidorus libr. secundo, hist. Anglicæ. Diuus tamen Ambrosius in oratione de obitu Theodosij, industria, & solitudine Helenæ inuentam fuisse scribit Crucem Dominicam, cognitamque ex titulo eidem affixo, tacuit verò miraculum mulieris à morbo libertate. Sed & Zonaras in Constantino Magno. Helenam ipsò comite Syluestro Dominicam Crucem inuenisse narrat, nulla miraculi mentione facta. Legitur tamen quæ Eusebius Pontif. Maximus scribit epistola. 3. & refertur à Gratiano in capitulo. Lucius. de consec. d. 3. Sed & Georgius Cedrenus in Constantino scribit, Crucem ab Helena in somno admonita inuentam fuisse anno vicesimo Imperij Constantini: miraculū tamen tacuit.

Et alia scripta de inuentione capitis beati Ioannis Baptistæ. Extat inter opera diui Cypriani tractatus de reuelatione capitis beati Ioannis Baptistæ, in quo longè describitur, ac depingitur tota hæc de reuelatione capitis Ioannis Baptistæ historia: conaturque illius operis auctor probare, festum quod Ecclesia celebrat. III. Calend. Septēbris, non esse dicēdū decollationis Ioannis, sed collectionis, aut inuentionis, vel reuelationis capitis Ioannis nominandū fore. Cæterū illud opus non esse Cypriani Frasmus asseuerat, vel ex eo quod illic mentio facta sit Pipini Aquitanorum Regis. Nam si is est, in quem Stephanus Papa trātulit Imperij titulus, alius etenim ab historicis, quod ipse meminērim, nō traditur, immensum est annorum interuallum à Cypriano ad eundē Pipinum, qui regnauit Anno Domini. DCCCL. quingentis fere annis post Cyprianū. Huic rationi & alia, quæ acerrimè vrget, accedit: siquidē in eo libello mētio fit Theodosij principis, qui annis plus centum post Cypriani mortem imperiū obtinuit, etiam si de Theodosio seniore intelligamus quod illic scriptū extat, quibus tandem eui-

denter probatur libellum istum, de quo modò agimus, Cypriano falso adscribi, & eius temere censerì. Historiam verò de inuentione capitis Ioannis Baptistæ, nò fuisse primùm scriptam ab auctore illius libelli, qui falso Cypriano adscribitur, satis còstat ex auctoritate Gelasij, qui in hoc decreto apertissimè meminit libelli, qui de inuentione capitis beati Ioannis Baptistæ scriptus eo tēpore vulgaris erat, vulgoque legebatur. Scripsit verò prædictum libellum eius auctor quisquis fuerit, bis centum annis post Gelasium. Vnde ipse opinor tēpore Gelasij editum fuisse opus ali- quod in quo scripta erat inuentione capitis Ioannis Baptistæ, quæ sub Martino Imperatore paulò antè contigerat, cuiusque meminit auctor is, qui libellum suprà còmemoratum scripsit, apud què vbi legitur: chronicam Marcelli principis legat. ipse legendum esse censeo: chronicam Mariani principis legat: aut fortassis: chronicon Marcelli ni comitis legat. Etenim Marcellinus comes in chronico narrat, sub Martiano Augusto inuentionem capitis Ioannis Baptistæ contigisse eo fere modo, quo apud Cyprianum scribitur: die vero XXIIII. Februarij Vincomalo, & Opilione còsulis anno domini iuxta Haloandri-chronologiam. CCCCLV. Sed & Sozomenes eccles. hist. auctor hoc multo vetustior libro septimo, capitul. vigesimoprimo. scribit, a monachis quibusdã sub Valente Hierosolymis caput Ioannis Baptistæ repertum esse, atque inde illud allatum in Panticium, quod est oppidum paruum nò lōge a Chalcedone, repositumque in vicino vico, quem incolæ Cosilaum vocabant, donec Theodosius Imperator illud in Constantinopolim attulit, septimoque ab vrbe lapide, aut miliario templo magnificè constructo, eidemq; diuo Ioanni dicato, ibidem reposuit. Eadem historiam repetit Nicephorus libro duodecimo. capitulo quadragesimo nono. Sed magis placet, in præcitato libello mentionem fieri chronicæ, quam Marcellus Monasterio præfectus, cui & reuelatio facta fuit, hac de re scripserit. Sub Iuliano autem Imperatore in Sebaste Palestinæ prouinciæ vrbe diui Ioannis Baptistæ monumentum paganos inuasisse, ac demùm collecta eius ossa, quæ prius dissipauerant, igne concremasse, cineremq; per planiciem campi proiecisse, monachosque quosdã Hierosolymitanos ex monasterio Philippi caute mixtos his, qui ossa colligebant, quidquid poterunt ex ossibus collegisse, tulisseque ad eorū patrem Philippum scribit Ruffinus li. eccles. hist. II. capitulo vigesimo octauo. idem fere lector po-

terit adnotare ex eo libello, què falso Cypriano adscribi diximus: vbi Iosephus, vt opinor corruptè, dicitur qui a Ruffino Philippus nominatur. His sanè partim suffragatur Theodosius libro tertio. eccles. histo. capitul. 16. sub Iuliano commemorans in Sebaste vrbe paganos, aut gentiles, ossa diui Ioannis Baptistæ igne tradidisse, pulueremque dissipasse: cætera tamen tacet. Hunc sequitur Nicephorus libr. 10. capitulo decimotertio. idem scribès factum fuisse de ossibus Helisei Prophetæ: qui & Sebastæ septilichrū suū habebat. * Nam & Sebastæ sepultos fuisse Hælisæum Abdîā prophetas, & Ioannem Baptistam scribit Diuus Hieronymus in Epitaphio Paulæ. Idem in Michæam. capitulo primo. & in primum Abdiæ caput. * Prosper tandem Aquitanicus tradit, Anno Domini CCXCIII. Theodosium venerabile Ioannis Baptistæ caput ex vico Coslao Constantinopolim deportasse, ac recondidisse in templo magnificè constructo in eius honore septimo ab vrbe lapide. At Theophylatus in Matth. capitulo decimoquarto. scribit, corpus Diui Ioannis Baptistæ apud Sebastem urbem sepultum: caput vero depositum primum fuisse in Emesenorum oppido.

Item Ruffinus vir religiosus plurimos ecclesiastici operis edidit libros, non nullas etiã scripturas interpretatus est. Sed quoniam beatissimus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus. Et non solum de Ruffino, sed etiam de vniuersis, quos vir sæpius memoratus zelo Dei, & fidei religione reprehendit.

Ruffinus Aquileiensis Ecclesiæ præbyter non miniam apud veteres * laudem est consequutus cum in diuinis scripturis interpretandis, tum in Græcæ, & Latinæ linguæ eruditione non equidè vulgari. Habuit enim, teste Gennadio, elegant ingenium in Græcis operibus in Latinam linguam vertendis: claruit etate Hieronymi, cum quo graues exercuit similitates: quarum memor Gennadius nimium Ruffino tribuit, Hieronymo plurimum detrahens, non satis intelligens quantum à diuo Hieronymo Ruffinus absit: qui, si Ecclesiastica historia Eusebij, & Iosephi opera, quæ nunc latinè circumferuntur ex Ruffini translatione, nò mentiuntur auctorem, eademque conferat lector cum Græcis codicibus, dubio procul in multa incidet

ta incidet loca, ex quibus comperiet, Ruffinum nec Græcæ, nec Latinæ linguæ exactam cognitionem habuisse. quæ vero Hieronymus in Ruffino notauerit, deduci possunt ex his libris, qui aduersus Ruffinum ab eodem Hieronymo editi sunt, & in secundo Tomo habentur: ad quorum intellectum legenda sunt quæ Ruffinus aduersus Hieronymum scripsit, & fuere typis excussa in quarta operû Hieronymi parte. Cæterum quod Gelasius scribit de Hieronymi censura obseruanda in alios ecclesiasticos autores, ita, ni fallor, est accipiendum, vt si quid Hieronymus notauerit, illud sit cautè legendû, & maximo cum iudicio, ne qua ex parte offendat catholicas de fide assertiones non tamen statim hæreticum erit censendum, nisi id ecclesia diffinierit, aut iam fuerit definitum, vel sit adeo diuinis scripturis cõtrarium vt manifestus sit in rebus fidei error. Aliquot enim displicuerunt Hieronymo, quæ ab Augustino, & alijs probantur: nec præter Ecclesiã catholicam, & summum totius christiani orbis Pontificem, quiquam habet auctoritatem pronuntia di aliquid hæreticû esse: tamen si docere possit id refragari diuinis scripturis, atque ideo dignum quod ab Ecclesia hæreticum iudicetur: nisi foret adeo manifestus error, vt nulla possit de ea re apud verè catholicos esse controuersia.

Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum suo auctore dicimus esse reuenda.

Origenes, qui & Adamantius presbyter, natione Alexandrinus Clementis Alexandrini discipulus, magni, & excellentis ingenij vir, Leonidæ Martyris filius, claruit sub Alexandro Imperatore Mammææ filio: obiit sub Gallo Cæsare post Decium imperante anno ferè ætatis septuagesimo, auctore Nicephoro libro quinto. capitul. 33. Anno domini CCLVI. vt Hermanus Contractus scribit de Origine, eiusque libris tractant Eusebius Eccl. histor. libro sexto. Socrates libro sexto. capitulo duodecimo. & 13. Nicephorus libro quinto. ex quibus Eusebius, & Socrates in eius laudes erumpunt animose: idemque Eusebius, quod Gelasius hoc in capite commemorat librum vnû in Origenis laudem edidit, aut sanè apologiam pro Origene in sex libros distinctam quemadmodum Hieronymus, & alij tradidere, & Eusebius ipse asseuerat libro sexto. eccle. hist. cap. 36. Fuit verò olim non leuis controuersia in

ter christiani orbis Episcopos de libris Origenis recipiendis, aut reprobandis. qua de re Socrates & Nicephorus Græci auctores tractauerunt non semel, sed maxime Nicephorus libro decimotertio. tandem Constantinopolitana synodus, quæ quinta est inter vniuersales, eius impia dogmata nominatum, & auctorem ipsum ea ratione damnauit sub Iustiniano Principe: sicuti idem Nicephorus scribit libro decimosextimo. capitulo vigesimo octauo. & constat ex eiusdem synodi actionibus in secundo conciliorum Tomo. Etenim cû Origenes nihil non in sacris literis exponere vellet, se ipsum in errorem coniecit: vnde multa nefanda, & exitiosa protulit verba, ex quibus Arius, eiusque sectatores suorum dogmatû materiam sumpserunt: quod Suidas, & idem Nicephorus farètur in dicto libro decimosextimo. capitulo vigesimo septimo. ipse autem Origenes Martyrij timore itani quod pati recusat, abiurata fide Satana instigante à diuina sententia: & gratia, quæ primû illi fauatrix aderat, omnino delapsus, alienas à religione Christiana opiniones induxit, per quas multis à semita recta discedentibus, lōgo post tempore damnationem Ecclesiæ dignissimè passus est, infœlixque tunc obiit, ac miser: teste Nicephoro libro quinto. capitulo trigesimo secundo. & 33. Proscriptus sanè ab Ecclesia, ignominiam istam non ferens Alexandria relicta in Iudæam profectus mortem obiit, Tyrique sepultus est, auctore Suida, qua ratione intelliges Lector candide, Originem à Gelasio schismaticum appellari. De Origene multa Cedrenus in Epitome. vbi de Seuero, & Iustiniano Imperatoribus agit. Hieronymus vero eiusdem Origenis opus in Cantica Canticorum laudat, & in latinam linguam vertit: sed & librum edidit: & scripsit ad Auitum, in quo docet, quid cauendum sit in libris Origenis *peri d'rxon*, id est, de principijs. Epistolam etiam ad Pammachium, & Oceanum de erroribus Origenis, de quibus adhuc disserit in Apologijs aduersus Ruffinum: & hæc reperiet lector in secundo Tomo. Extant & de eadem re Ruffini quædam scripta, partim ab eo è Græco in Latinum traducta in quarto Tomo operum Hieronymi. quæ quidem lector diligenter examinabit ad Origenis errores validos, & ad intellectum huius capituli. Nam Hieronymus, Ruffinus, & Gelasius ante quintam Synodum, in qua dånati fuere Origenis opiniones, scribere. Sed & Vincetiûs Lirinensis in libro aduersus hæreses plurimum dolet, Origenis libros, vel ab hæreticis corruptos, vel ab ipso auctore ita scriptos

multis blasphemiarum vulneribus scatenentes ad errores persuadendos multum olim valuisse. Cæterum de historia Eusebij, de qua Gelasius hoc in capitulo meminit, tractabimus in capitul. sequenti. vbi de Apocryphis libris agetur. Opinor tamē Gelasium, dum Eusebium notat, quod librum vnum de laudibus Origenis conscripserit, fortassis de libro sexto ecclesiasticæ historiæ intellexisse: quod si quis malit, vt nos paulo ante adnotauimus, de Apologia ab eodē Eusebio scripta. in sexque volumina distincta intelligere, non ad modū refragabor. Imò post primā huius quarti libri editionem sic intelligendum esse censeo locum istum Gelasij. Nam & septima Synodus. actione quinta. eiusdem Apologiæ meminit, & improbat: tametsi hæc in re parum diligens videatur Rhenanus in epistola nūcupatoria ecclesiasticæ historiæ.

Item Orosium virum eruditissimum collaudamus, quia valde nobis necessariam aduersus Paganorum calumnias ordinauit historiam, miraque breuitate contexit.

II Orosius presbyter † Hispani generis vir eloquens, & eruditione insignis scripsit aduersus querulus Christiani nominis, qui asserbant, Romanum imperium ex eo defecisse, quod Christi fidem, & religionem Romani, eisque subditi suscepissent: idque opus in septem volumina distinxit, sed & ab Augustino missus ad Hieronymum pro discenda animi ratione, rediēs reliquias beati Stephani Martyris primi tunc nuper inuentas primus intulit occidenti. Hæc Gennadius, Marcellinus Comes, & Trithemius. Claruit prope annum Domini CCCC. Prosper Aquitanicus, & Hermanus Contractus in Chronicis. Denique Orosius Elogio Hieronymi, & Augustini commendatur, fuit verò Tarraconensis auctore Volaterrano. Cæterum de reliquijs beati Stephani aliter scribit Nicephorus libro. 14. capitulo. 9. ex Theodoro lectore. & Simeon Metaphrastes vitam Tomo sexto.

Item venerabilis viri Sedulij paschale opus, quod heroicis descripsit versibus insigni laude præferimus.

Quauis Petrus Critinus olim, & nuper Gregorius Gyraldus de poetis diligentissime historiam scripserint, nondum apud eos huius poetæ mentionem comperio factam fuisse: nisi eorum scripta oscitanter legerim. Verum Trithemius ex Sigibertho scribit, Sedulium presbyterum

Scotum natione fuisse, qui opus insigne iuxta feriem euangelij carmine scripserit: quod vulgo legitur: & incipit. Paschales quicunque dapes conuiuia requiris. Sed & alia scripsit, quorum idē auctor meminit, & floruit sub Theodosio Seniore Anno fermē Domini CCCXXV.

Item Iuueni nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur.

Ita locum istum ipse legendum esse censeo ex Burchardo, & eodem Gelasio in primo conciliorum tomo. Nam quum Gelasius Sedulij meminisset, par est & statim ipsum Iuueni mentionem facturum propter operis, materiæ, & scriptoris similitudinem. Quauis apud Gratianum non Iuueni, sed Vincentij legatur. Quæ quidem lectio etiam sit admittenda sit, non est intelligenda de Vincentio, qui opus, aut speculum historiae scripsit: non enim potuit eius meminisse Gelasius, qui multis annis eum præcesserit. Fuere tamen ante Gelasium duo Vincentij, quorum Trithemius mentionem facit: sed ipse Gelasium intelligo de Iuuenico presbytero, qui Hispanus fuit & nobilissimi generis, qui quatuor euangelia Hexametris versibus pene ad verbum transfrens scripsit, nonnullaque alia de sacramentis, floruitque sub Constantino Magno, & filijs eius prope annum Domini CCCXXV. auctoribus Hieronymo de viris illustribus, & scriptoribus ecclesiæ & in chronico. Petro Crinito lib. quinto de poetis latinis Gregorio Gyraldo dialogo. 5. Trithemio, & Ioanne Vassæo.

Ex Capite Sequenti.

S Y M M A R I V M.

- 1 Apocryphi libri, qui dicantur.
- 2 Synodus Ariminensis, & Itinerarium Petri.
- 3 De quibusdam actibus, & Euangelijs Apostolorum Apocryphis, & de Pastoris libro.
- 4 De parua Genesi, de Centimetro: & de quibusdam reuelationibus, quæ apocalypses dicuntur.
- 5 De libro qui dicitur transitus sanctæ Mariæ.
- 6 De canonibus Apostolorum, an sint Apocryphi.
- 7 De Historia Eusebij Pamphili Casariensis.
- 8 Tertulliani, & Lactantij Firmiani opera.
- 9 Clementis Alexandrini opera. Africani, & Commodiani.
- 10 Cassiani, Arnobij, Tyconnij, Victorini, & Faustini.
- 11 Epistola Iesu ad Abagarum, & Abagari ad Iesum.

De heresia qua dicuntur, & qua reprobentur.

De historia tripartita Castodori censura.

De libris Apocryphis, &

an hi legi publice, vel priuatim possint ex Gelasio.

CAPUT XVII.

AETERVM QVAE ab haereticis, & schismaticis conscripta, vel praedicta sunt, nullatenus recipit Catholica, & apostolica Romana Ecclesia. E quibus pauca, quae ad memoriam venient, & a Catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda.

Hae Gelasius. Nos vero ad ea, quae hoc in capite traduntur, facilius intelligenda opinamur, libros haereticorum, qui omnino damnati sunt, ab alijs, qui adhuc dici possunt Apocryphi, fecerendos fore. Etenim haereticorum libri, qui damnati fuerint, omnino sunt vitandi, nec legi possunt, imo sunt comburendi, nisi communis consensus Ecclesiae permiserit, aliquod opus ab haeretico scriptum legi quidem ex eo, quod prauius diligenti examine, nihil habet, quod piuum offendat lectorem. Quod cautissime permittendum est, maxime in libris haereticorum, qui non tantum haeretici fuerint, efforesque aduersus catholicam fidem probati, sed & ab Ecclesia motu animo contumaci in erroribus perseverauerunt, quorum libri nequaquam legendi sunt: nec id permitti debet, etiam si immunes sint ab auctoris erroribus, nisi id maxima ex causa, & cautissime fiat. quia de re legito Alfonso a Castro in libro secundo, de ista haereti. punit. capitulo decimo quinto. ro. & 77. Et quia nos obiter scripsimus libro secundo Variar. resol. capitulo. 10. columna penultima. Sic sane intelligo quae notat Panormita. in capitulo. Fratemitatis. de haereticis. & in capite. damnatus. super glo. verb. Florentino. de summa Trinitate. contra ipsius gloss. opinionem scribens, non esse damnandos, nec vitandos omnes haereticorum libros, sed eos tantum, qui de heresibus scripti fuerint: posseque legi illos, qui nihil habent, quod sit catholicae fidei aduersum: ip

se vero haereticorum libros omnes absque vilo defectu, prorsus vitandos fore, consultius existimauerim.

Apocryphi vero libri non sunt omnino in hunc haereticorum ordinem numerandi: siquidem potest liber aliquis Apocryphus dici, cuius auctor nec fuerit haereticus, nec aliquid catholicae fidei contrarium scripserit: saltem iuxta quasdam huius dictionis significationes, de quibus acturi lectorem admonemus, Apocryphum quandoque dici librum, cuius est auctor incognitus, aut cuius auctorem ignoramus: quia incertus est, gloss. in summa. 16. distinct. Licet illic in dictionis deductione errauerit ex Graecae linguae ignorantia. Huius vero significationis modo nulla nobis est habenda ratio: potest enim aliquis liber incertum habere auctorem, & tamen ab Ecclesia non solum non repudiatur, verum & inter canonicos recipitur: ut historia Iob, & Sapientia quae dicitur Salomonis: atque ideo multi libri, quorum auctor incertus est, inter Agiographos saltem potuerunt numerari. At hisce calamitosis temporibus tot haereticis christianam religionem oppugnantibus, totque libris ab haereticis sine auctoris nomine, ut minimè repudientur, in publicum editis, sanctissimè Tridentina Synodus, ut tot malis obuiaret, statuit, & prohibuit, ne quis imprimat, imprimi faciat, aut in futurum vendat, vel apud se retineat, quosvis de rebus sacris libros sine nomine auctoris editos, nisi primum examinati, probatique fuerint ab ordinario. Dicuntur quandoque libri Apocryphi libri omnes, qui sunt extra canonem, & ideo qui non sunt canonici: quia significatione usus est Diuus Hieronymus in prologo in libros Regum: qui Galertur dicitur. Sed nec de hac significatione modo agendum erit: siquidem plures sunt libri de rebus sacris, & ecclesiasticis, qui dubio procul sunt extra canonem, & tamen inter Agiographos connumerantur: nec dici proprie possunt Apocryphi: de quibus in capite proximo tractauimus. Igitur Gelasius Apocryphos libros, de quibus in hoc decreto agit, primum eos appellat, qui ab haereticis aduersus fidem catholicam scripti fuerint, eosque omnino damnat, & improbat decernens legendos non esse a Catholicis: quos quidem proprius dicere quis possit, libros haereticos: ut patet ante obseruatumus: & quantum huius conditionis plures hoc in capite Gelasius refert, ac nominat, aliorum tamen meminuit, qui proprie dici possunt, & dicuntur Apocryphi: qui nec haeretici sunt, nec auctorem incertum habent, nec inter Agiographos connume-

rantur: est tamē eorum auctoritas leuis, minime que ab Ecclesia, sanctisq; Patribus probata, propterea, quod falsa quædam in eis veris quandoque misceantur, peregrina quædam, aut portento sa narrentur, quæ nec pie, nec commodè credi possunt, vel ex eo deniq; , quod eorum auctores quædam veterum dogmata fuerint sequuti, quæ postea testimonio sacrarum scripturarum cōiucta sint. Atque ideo hi libri Apocryphi dicuntur, quod non sint publicè in templis legendi: licet priuatim, cautè tamē legi possint. Sic & Apocryphi libri dicuntur, qui eumentito titulo nō censentur editi ab his, quorum nomine designantur. Ex quibus plures hic à Gelasio notantur. Ergo libri Apocryphi iuxta has posteriores significationes quas D. Augustinus explicat libro decimo quinto capitulo vigesimo tertio. & libro decimo octavo. capitulo trigesimo octavo. de ciuit. Dei. & libro. 11. contra Faustum Manichæū columna secunda. & libro. 22. capitul. 79. licet in Ecclesijs legi non debeat publicè, possunt tamen priuatim legi, & cautè, quia eorum auctoritas in obscuro, & abscondito est. Quod adnotarunt Rhenanus in præfatione ad Tertullianum, Erasmus in Hieronymi epistola ad Lætam. Ludou. Vives in dicto capitulo vigesimo tertio. super Augustinum. Sed & Apocryphos libros, de quibus modo agimus, legi priuatim posse, satis probatur ex Hieronymo in dict. epistola ad Lætam. Caueant omnia Apocrypha, inquit, & si quando ea non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reuerentiam legere voluerit: sciat non eorum esse, quorum titulis prænotantur, multaque is admixta vitiosa, & grâdis esse prudentiæ, aurum in luto quærere. Hæc Hieronymus. Rufinus in symbolo, Cū canonicorū, & Agiographorum librorū meminisset, addit: Cæteras vero scripturas Apocryphas nominarūt, quas in Ecclesijs legi noluerūt. Hoc ipsum passim apud Augustinum lector obseruare poterit: nam & se Apocrypha legisse idē Augustinus testatur sermone. 22. de verbis Domini. Quin & Iudas Apostolus in epistola citat librum Enoch, & eius vititur testimonio; & tamen hic liber Apocryphus censetur auctore Augustino in dicto capitulo vigesimo tertio. & Hieronymo de scriptoribus ecclesiasticis in Iuda. Rursus Augustino libro. 18. de ciuit. Dei, cap. 38. Tametsi Tertullianus rasragetur in libr. de habitu muliebri. Sed & à Gelasio plures libri Apocryphi censentur, quos tamen scimus legisse veteres Theologos, viros quidem eruditione, ac sanctitate insignes, eorumque testimonio ipsos fuisse: quin &

Ecclesia catholica, aut communis Episcoporum ac prælatorum cōsensus permittit, etiam nostra ætate legi: quemadmodum in interpretatione huius decreti admonebimus. De his vero Apocryphis libris multa Driedo libro primo. de dogmatibus. ca. 4. & lib. 4. c. 1. congerit, que rem istā explicant, & intellectu faciliorem efficiunt.

In primis Ariminiensem synodum a Constantino Cæsare Constantini filio congregatam mediante Tauro præfecto extitit, & in æternū confitemur esse dānatā.

2 Legendum esse, à Constantino Cæsare: plāne constat: siquidem Ariminensis synodus congregata fuit Anno ferme. XXIII. imperij Constantij eo tempore, quo vita functis Constantino & Constante fratribus solus Romanum obtinebat imperium. idque præmittunt Ecclesiastici historici, qui huius synodi mentionem fecerunt. Etenim cū grāuis esset cōtentionio inter catholicos, & Arianos super Nicæni concilij symbolo de filio patri cōsubstantiali, foretque necessarium concilium vniuersale iterum congregari ad eam controuersiam sedandam, essetque difficilimum, Constantius Imperator iussit occidentales Episcopos Arimini in Italia conuenire, orientales vero Seleuciæ Isauriæ, quibus tandem synodis congregatis Seleuciæ nihil actum est propter varias Episcoporum opiniones. Arimini vero primum obtinere catholici Nicænam Synodum recipientis refragantibus Vriacio, & Valente Arianis, miseruntq; Constantinopolim decem legatos ad Imperatorem, ad quem & alios decē, vt ab initio conuenerat, Synodus Seleuciensis miserat. Demum dolo, industria Acacij, & violentia propè à Cæsare illata vtriusque Synodi legati fidem à Sirmiensi concilio datam receperunt, cōsentientes tolli de symbolo Nicæni concilij verba illa, quibus filius asseritur cōsubstantialis patri, & eorum loco scribi æqualis patri. Quod palam Arianum dogma præ se fert, & profiteretur. Hæc breuiter adnotauimus ex Socrate libro secundo præsertim capitulo trigesimo septimo. 38. & sequentibus, Theodoro libro secundo capitulo decimo octavo, Sozomene libr. quarto, a capitulo decimo septimo, Hieronymo in chronicis & in dialogo aduersus Luciferianos. Rufino libro eccles. histor. 10. capitulo. 21. Cassidoro libro quinto. tripartit. capit. 22. & 34. Nicephoro lib. 9. capit. 39. & seq. Taurum autem præfectum prætorio ex iussu imperatoris huic Synodo Ariminensi aduuisse, testis est Hieronymus in præcitato

citato dialogo aduersus Luciferianos. Sed Romane Ecclesie Pontifex, ac summus totius christiani orbis præsul Damasus synodo Romæ congregata, Nicænam fidem recepit, & Ariminensem synodum damnauit, autore Nicephoro lib. 12. cap. 31. post Theodoritum lib. 2. ca. 22. & Sozomenum lib. 6. ca. 22. & 23.

Item itinerarij nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis, libri octo Apocryphi.

Ita legendus est hic locus ex Burchardo: & sane præter auctoritatem Gelasij: extat Eusebij libro. 3. de eccle. histo. cap. 37. & 38. & Hieronymi in lib. de scriptoribus eccles. iudicium de Clementis. Papæ operibus, nec vlla ibi fit huius operis mentio: imò Eusebius apertissime fatetur, & sensit Hieronymus, aliquot libros vulgo legi huius auctoris titulo, qui falso illi fuerint suppositi. Quauis ea opera, quæ Clementina dicuntur, existimet Nicephorus lib. 3. c. 18. diui Clementis esse, ab eoque scripta fuisse. Sed refragatur Gelasius saltem quo ad itinerarium. Et rursus apud Gratianum Leo Pontifex in capi. Clementis. 16. dist. & lib. 1. Panarij cōtra. 30. Hæresim Ebionitarum, Epiphanius, & Rufinus in Apologia Originis. Et quauis recognitionum libros, quos ille circuitiones Petri, hic tandem recognitiones nominat, idem esse opus ipse existimauerim, vterque tamen censet, eos libros a prauis ac peruersis hominibus sic corruptos fuisse, vt eis dogmata falsa prorsus, & a sanctis Patribus aliena inserta, esse manifeste probet. vt tandem Nicephorus clementina dixerit alia diui Clementis opera, quæ verè eius titulo fuere olim a sanctis, doctisq; viris recepta. Idem vero Clementis in vlt. capit. Apostolorum meminit duarum ipsius Clementis Epistolarum: atque item institutionum, quas in octo libros distinctis Episcopis nuncupauerat: eas tamen scribit, non oportere in omnibus publicare propter eorum quædam arcana mysteria. Sed & sexta Synodus in Trullo capitulo secundo. has Clementis institutiones ex eo refellit, quod adulterina quædam, & a Christiana pietate aliena fuerint ipsis ad Ecclesie perniciem ab hæreticis inserta. Cuius canonis & Zonaras meminit in capitul. Apost. 66. & capitul. vlti. multa tamen hic constitutionum liber continet, quæ digna lectu sunt, & plurimum conferre possunt ad ecclesiasticæ reipublicæ salubrem institutionem.

Actus nomine Andreae apostoli Apo-

cryphus. Actus nomine Thomæ Apostoli Apocryphus. Actus alius nomine Petri Apostoli Apocryphus. Actus nomine Philippi apostoli Apocryphus.

Sancta Romana Ecclesia Spiritu sancto ducte ab initio religionis Christianæ, tantum actus Apostolorum à diuo Luca scriptos recepit, ac probauit: reliquos Apocryphos esse decernens. Quæ quidem historię non tantum Apocryphæ censentur, vt publicè in ecclesijs non legantur, sed vt ipse opinor, vt nec priuatim legi possint ex eo, quod fortassis multa illie reperiantur ab hæreticis, & gentilibus conficta in Christiana fidei detrimentum. De his, & de similibus Leo Papa epistola. 91. capitul. 15. ad Toribium Astoricensem Episcopum ita scribit. Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum multarum habent seminarium falsitatum, non solū interdiciendæ, sed etiam penitus auferendæ sunt, atque ignibus concremandæ. Quauis enim sint in illis quædam, quæ videantur speciem habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis, & per fabularum illecebras hoc latenter operatur, vt mirabilium narratione seductos, laqueis cuiuscunque erroris involuant. Hæc Leo. Quibus conueniunt quæ scribit August. lib. 15. de ciuitate Dei. capi. 23. & libr. 22. contra Faustum Manichæum. ca. 79. de Apocryphis scripturis, quæ sub Apostolorum nominibus ab hæreticis proferuntur. Et de Historia Ebraica lib. vno aduersus Adimantum. capitul. 17. & libro primo. de Sermones Domini in Monte cap. 38. & in specie de Actibus Andreae Apostoli à quibusdam Hæreticis confictis tradidere. hoc capitulum Innocenti. Ad Exuperium Philaster de Hæreticis cap. 48. Rursus Diuus Aug. in lib. de fide contra Manichæos cap. 38. Et de alijs Apostolorum actibus idem scribit Epiphanius. libro. 1. aduersus Hæreses Tom. 2. in sectam. 30. Tamen hic auctor de Actibus à Diuo Luca scriptis, ab Hæreticis vero Ebionitis deprauatis, & falsa doctrina infectis agere videatur. Ex quibus satis constat, nec actus, nec euāgelia, nec alias scripturas nominibus Apostolorum editas publicè aut priuatim legēdas fore præter eas, quæ ab Ecclesia catholica fuere receptæ. Id ipsum docet Eusebius lib. 3. eccle. histo. ca. 25. & post eum Nicephorus lib. 2. ca. vlti. à quibus simul euna alijs Apocryphi cententur actus Petri Apostoli, actus Pauli, actus Andreae, actus Iohannis, & omnes alij Apostolorum nominibus editi, præter Lucæ Euāgelistæ actus. scribit Trithemius in Clemente. à Gelasio Apo-

cryptum censei opus, quod editum est inter opera Clementis Papæ, & dicitur Petri, & Appionis dialogus. quem librum Eusebius lib. 3. cap. 38. & Hieronymus in Clemente, vt Apocryphum repudiari scripsere. Et tamen non video qua huius decreti parte à Gelasio Apocryphus iudicetur, nisi hoc in loco sub nomine Actorum Petri.

Euangelia Thaddæi nomine Apocrypha. Euangelia nomine Thomæ Apostoli, quibus Manichæi vtuntur, Apocrypha. Euangelia nomine Barnabæ apostoli Apocrypha. Euangelia nomine Bartholomæi Apostoli Apocrypha. Euangelia nomine Andreæ apostoli Apocrypha. Euangelia, quæ falsauit Lucianus Apocrypha. Euangelia quæ falsauit Hirtius Apocrypha.

Apud Burchardum, & in primo conciliorum tomo apud Gelasium his adduntur euangelia nomine Petri Apostoli Apocrypha. Rursus apud Gelasium: euangelia nomine Matthæi Apocrypha. Euangelia nomine Iacobi minoris Apocrypha. Sed & Euangelium Petri, & euangelium Matthæi, & euangelium Thomæ, & omnia euangelia præter quatuor à catholicis repudiari, velut ab hæreticis conficta, asseuerant Eusebius lib. 3. cap. 25. Nicephorus lib. 2. capitul. 45. & 46. Clemens verò Alexandrinus in Stromata lib. 2. vtitur testimonio euangelij secundum Hebræos, quod à quatuor, iã receptis diuersum est, & à catholicis repudiatur auctoribus Eusebio, & Nicephoro. qui & lib. 3. cap. 13. post Eusebium lib. 3. capit. 27. scribit, hoc euangelio tantum vtos fuisse Hebræos, hæreticos reliquis improbaq; idem Eusebius in dict. ca. 25. tradit Hebræis, qui Christi fidei dem susceperant, hoc euangelium potissimum, ac præ cæteris admisse. Quod & Nicephorus repetit, lib. 2. ca. 46. Quin & Hieronymus in Iacobo Iusto huius euangelij meminit, & quædam ex eo adducit asseuerans, à seipso versum fuisse in Græcam, & Latinam linguam, Origenemque eius testimonio usum esse. Rursus Clemens Alexandrinus lib. 31. Stromata vtitur euangelio secundum Egyptios non semel, sed aliorum nomine, & ita quidē, vt minime videatur probare quæ ex eo adducuntur. Hæc sane, & omnia alia euangelia, quæ præter quatuor ab Ecclesia recepta, nomine cuiusquam Apostoli vulgata fuerint, sunt omnino in tenebras rejicienda, nec publice, nec priuatim legendam, ad igni concremāda ex Leonis Papæ auctoritate, Gelasij decreto, diui Augustini,

& aliorum, qui existimarunt, hæc ab hæreticis fuisse conficta, & falso supposita. Manichæos autem vtos fuisse euangelijs Thomæ Apostoli. ante Gelasium tradit D. Augustinus in sermone 2. 2. de verbis Domini. Imo Cyrillus Hierosolymitanus Cathedesi. 4. scribit, ipsos Manichæos hoc euangelium scripsisse, idem Catechisti sexta, explicat apertius asseuerans, hoc euangelium scriptum fuisse non à Diuo Thoma Apostolo, sed à Thoma quodam Manetis discipulo. Quis verò fuerit Lucianus, qui euangeliā falsauit, quorum Gelasius meminit, dubium est: sed cum hic agamus de re hæreticis admodum conuenienti, existimo, hunc Lucianum fuisse ex sorore nepotem Eunomij hæretici, & Episcopum Constantinopolitanum, qui sub Arcadio, & Honorio in Episcopatu Eudoxio successit, quiq; hæreticus fuit quemadmodū scribit Nicephorus libro tertio. capitulo. 1.

Euangelia quæ falsauit Hirtius.) Apud Burchardum, & Gelasium in primo conciliorum Tomo legitur. Yficius: aut Isicius, vel Esicius:

Liber de infantia Saluatoris Apocryphus. Liber de natiuitate Saluatoris, & de Sancta Maria, & de obstetrice Saluatoris Apocryphus. Liber qui appellatur Pastoris Apocryphus. Libri omnes, quos fecit Leuticius discipulus diaboli, Apocryphi. Liber, qui appellatur fundamentum, Apocryphus. Liber, qui appellatur Thesaurus, Apocryphus.

Liber, qui appellatur Pastoris.) Hunc librum ab ecclesiasticis scriptoribus, & catholicis extra canonem censei, & repudiari, scripsere Eusebius libro tertio. de histo. eccles. capitulo. 25. & Nicephorus libro secundo. capitulo vltimo. Idem asseuerat Cyprianus, aut Ruffinus in expositione Symboli scribens, ex nouo Testamento extra Canonem censei, ecclesiasticum vero appellari Libellum Pastoris, siue Hermatis, qui appellatur: Duæ viæ: vel iudicium secundum Petrum. Eius tamen testimonio vtus est Irenæus, auctoribus eodem Eusebio libro quinto. capitul. octauo, & Nicephoro libro quarto. capitul. decimoquarto. ex hoc libro Arrianos locum quendam ad eorū hæresim probandum adduxisse textis est Athanasius apud Theodoritum libro primo. capitulo octauo. Eiusdem libri auctorem fuisse Herman,

cuius

cuius meminit Paulus ad Romanos capit. vii. ex multorum opinione existimant Origenes in libris *peri archon* & Hieronymus de scripturis eccle. in *Hermæ*. qua ratione opinor, hunc librum citari nomine reuelationis, aut visionis, quæ *Hermæ* apparuit, à Clemente Alexandrino libro secundo *Stromatum*, atque alibi non semel in eodem opere. Idque palam fecit Pius Pontifex huius nominis Primus in primo *Itarum* Decretaliu & apud Gratianum cap. Nolle vos volumus. de consecratio. distinctio. 3. Sed & *Hermæ* hunc librum quosdam adscribere testis est Nicephorus in dict. cap. vii. scribens ex antiquis non paucos eo usos fuisse. Huius item libri meminere Celsianus in collatione. 8. cap. 17. Iu. Carnotensis parte. 8. capit. 243. & Gratianus in cap. Ego dixi Pastorij. 34. quæst. 2.

Leuitico discipuli diabolus.) Apud Burchardum legitur *Leuiticus*. apud Gelasium in primo conciliorum tomo *Lucius*. qui fortassis est *Lucius* ille *Arianus* *Alexandriæ* Episcopus *Athanasio* refragante electus: cuius ecclesiastici historici meminerunt. * Quod si quis legerit *Leucius*, non contentam cum eo: nam & huius hæretici meminit *Diuus August.* in lib. de fide contra *Manichæos*, capitul. 38. *

Liber, qui appellatur de filiabus *Adæ*, vel *Genesis Apocryphus*. Liber, qui appellatur *Pentametrum* de Christo *Virgilianis* compaginatum versibus, *Apocryphus*. Liber, qui appellatur actus *Teclæ*, & *Pauli Apocryphus*. Liber, qui appellatur *Lepotius*, *Apocryphus*. Liber *Prouerbiorum* ad hæreticos transcriptus, & sancti *Sixti* nomine signatus *Apocryphus*.

Liber qui appellatur de filiabus Adæ, vel Genesis.) Ita enim legitur apud Gratianum, & in primo conciliorum tomo. apud Burchardum verò falso, & corruptè legitur. de filiabus *Adelgenesis*. Fortassis hic liber est illa parua *Genesis*, quæ citatur à *Ioanne Zonara* in primo *Annalium* tomo. Vbi scribit, hoc opus non esse à diuinis patribus inter approbata relatū: citatur & hic liber non semel à *Georgio Cedreno* in *Annalium* epitome.

Liber qui appellatur Pentametrum.) Apud Burchardum, & in primo conciliorum tomo rectius legitur. *Centimetrum* de Christo. *Hexametris* enim versibus *Virgilius* usus est, non *Pentametris*. *Centimetrum* verò hoc in loco non intelligi

tur poema centū compositum carminibus, sed ex multis, aliensque hinc inde compositus versibus in vnum coagmentatum, & confectū: quod centonem appellamus, à veste vili, & rustica varijs, & versicoloribus segmentis, filisve confuta. Est igitur, quæ ex parte poetas attinet, cento varijs de locis, sensibusque diuersis quædam carminum structura, in vnum versum vt eocet aut cæsi duo, aut vnus, & sequens cum medio. Nā duos iunctim locare, ineptum est, & res vna seræ neræ nugæ. Agitur etenim ab autore centonis, vt sensus diuersi congruant, & adoptiua quæ sunt, cognata videantur, aliena ne interstent, accersita ne vim redarguant, densa ne supra modum protuberent, hiulca ne pateant. Hæc graphice *Ausonius* ad *Paulinum* in epistola nūcupatoria nuptialis centonis. Cui conueniant *Tertullianus* in lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos, & *illic Rhenanus*. *Hieronymus* in epistola ad *Paulinum*, quæ prima est tertij tomi. & in adnotationibus *Eralmus*. *Gregorius Gyraldus* de poetis. dialogo primo. Hinc apud *Tertullianum* *Homerocentones*, & apud *Hieronymum* *Homerocentones*, & *Virgiliocentones* opera ad hunc modum more centonario ex multis hinc inde *Homeri*, aut *Virgilij* versibus composita. Quæ *Suidas* *mirócentra* vocat in dictione, *centron*. Vteres quosdam imitata *Proba Falconia* matrona *Romana* *Adelphi* viri præconsularis vxor temporibus *Theodosij Iunioris* miro artificio hoc genere scribendi vitur. Nam ex *Virgilianis* versibus omnem Christi seruatoris vitam edito hac de re centone explicauit. Sed & ipsius *Theodosij Iunioris* vxor *Eudocia* carminum & poetices admodum studiosa, sicuti constat ex *Euagrio* libro primo. eccles. histo. capitulo. 20. & sequenti. *Socrate* libro septim. capitulo. 21. & 47. & *Nicephoro* libro. 14. capitulo. 22. & 23. qui eam mire laudant ingenij dexteritate, & humanarum literarum cognitione. Hæc inquam insignis foemina centonem ex *Homeri* carminibus de Christo confecit, auctoribus *Trithemio* de scriptoribus ecclesiasticis, & *Gregorio Gyrardo* de poetis dialogo quinto, & *Ioanne Zonara*, qui in *Theodosio Iuniore* scribit, hoc opus à patricio quodam imperfectum, & indigestum relictum fuisse, & tãdem *Eudociam* imperatricem illud absoluisse: vt inscriptio versibus heróicis præfixa declarat. Vtrumque poema vulgo circumfertur *Græcè*, & *Latine*, legiturque priuatim, quanuis latinum à *Gelasio* inter *Apocrypha* referatur. Huiusmodi poemata non admodum probare videtur *Tertullianus*,

nus, eaque aperte improbat. Diuus Hieronymus, quia vitiosissimum sit deprauare sententias, & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem, quasi inquit, non legerimus Homero centonas, & Virgilio centonas, ac non sic, etiam Maronem sine Christo possumus dicere Christianum, quia scripserit. Iam redit, & virgo, redeunt Saturnia regna. Iam noua progenies caelo demittitur alto, & patrem loquentem ad filium, Nate meae vires, mea magna potentia solus. Et post uerba Saluatoris in cruce. Talia perstabant memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt haec, & circulatorum ludo similia docere quod ignores, imò, ut cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias. Haec Hieronymus. Ex quibus uerbis adnotarunt quidam ante Probam, & Eudociam huiusmodi poemata, etiam de Christo fuisse conscripta. Quod fortassis uerum est, potuit enim contingere. Ipse uero existimo ante Hieronymum ex Homero, & Virgilio centones etiam de rebus prophanis editos fuisse, quod Tertullianus palam asserit scribens Ouidium Tragœdiam quandam ex Virgilio plenissime expressisse. Ex eodemque Virgilio propinquum quendam ipsius Tertulliani pinacem, & sic tabulam Ceбетis explicuisse.

Sunt tamen, qui censent, Tertulliani locum non de Ouidio illustri Poeta: sed de Ofidio quodam Geta esse intelligendum; & eadem ratione emendandum: quod & mihi probatur: nam Ouidium celeberrimum poetam Medæam Tragœdiam, quæ à Fabio Quintiliano summopere laudatur, ex Virgilianis uersibus contextuisse, uero non consonat. Atque ideo apud Tertullianum ipse legerem: Ofidius Scythæ: ubi falso legitur: Ouidius citra. Quæ quidem opera, & alia huiusmodi legere potuit Hieronymus, qui, ni fallor, dum improbat Virgilium sine Christo Christianum facere, Eusebium notare uidetur, à quo in oratione de Conitantino Magno, quæ post quatuor libros de eius uita ab eodem scriptos, nuper græcè prodijt in lucem, tota ferè Virgilij ecloga, quæ incipit: Sicelides Musæ: ad Christi saluatoris aduentum deducitur pia quadam interpretatione ad ea omnia exprimenda, quæ apud gentiles olim de Christo prædixerat Erithoea Sibylla, cuius hæc de re carmina in eadem oratione refert ipse Eusebius Græcè, & idem plures auctores fecere, præsertim ex Iunioribus Grægorius Gyraldus dialogo. 2. de poetis. Latine uero D. Augustinus libro 18. de ciuit. Dei. ca. 23. scribens, ea carmina è græca lingua in latinam traducta fuisse à quodam la-

tino: cuius nomen tacuit, tamen nunc interpretem fuisse Ciceronem ex Eusebio constat. Quod est adnotandum ad diui Augustini locum. Id etenim ante nos à nemine obseruatum legimus. Sed & ipse Cicero lib. 2. de diuinatione scribit, Sibyllas multa per uersuum initia significare consueuisse: quo in loco fortassis de Sibyllinis carminibus sensit, quorum Eusebius, & D. Augustinus meminere, ex acrostiche quadam prætextis.

Liber, qui appellatur Lepotius Apocryphus. Apud Burchardum & in primo conciliorum tomo apud Gelasium uerè legitur. Liber, qui appellatur Nepotis Apocryphus. Fuit enim olim Nepos quidam apud Aegyptios Episcopus, a quo dicti Nepotiani hæretici, qui librum eiusdem Nepotis proferentes, eius auctoritate ostendere, ac probare nitentur, regnum Christi in terris futurum, designatam quandam mille annorum uitam referentes. Quem equidem librum, & Iudæicam auctoris opinionem duobus de promissionibus libris compositis Dionysius Alexandrinus Episcopus euertit: sicuti scripserit Eusebius lib. 7. eccles. histo. cap. 23. & 24. & Nicephorus lib. 6. c. 21. Hic igitur Nepotis liber dubio procul est, qui à Gelasio inter Apocryphos numeratur, quinque nec priuatim, nec publicè legi debet.

Reuelatio, quæ appellatur Pauli Apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Thomæ Apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Stephani Apocrypha. Liber, qui appellatur transitus sanctæ Mariæ Apocryphus.

Præter Apocalypsim Ioannis Apostoli, & Euangelistæ, nullam aliam Ecclesia recipit: quanuis olim nomine Apostolorum plures Apocalypses fuerint uulgo æditæ. Nam & inter illegitima, & adulterina scripta Apocalypsim Petri referunt Eusebius libro tertio. capitul. 25. & Nicephorus libro secundo. capitulo ultimo. Qui lib. 12. c. 34. post Sozomenè lib. 7. ca. 19. asseuerat, Petri Apocalypsim subdititiam & illegitimam à ueteribus iudicatam, apud Palestinos semel quotannis in ecclesijs quibusdam in die pareſceues legi solitam fuisse: & Pauli Apocalypsim, quam ex priscis hominibus nemo uidit, monachos plures ætate Sozomeni cum ueneratione admirari referentes, Theodosij Magni tempore, librum istum diuina reuelatione repertum fuisse intra marmoream arcam Tarsi Cilitæ in domo ipsius diui Pauli: quod falsum esse Cilix presbyter Ecclesiæ Tarsensis, grandæuus homo, & canicie uenerandus confessus est ipsi Sozomeni cum hac de re interrogati, qui

si, qui admiratus est, si non ab hæreticis fama ea conficta esset, id quod in multis alijs libris factum esse, idè Sozomenes, & Nicephorus fatentur. Ex quibus admonemur, quam periculosum sit alios libros de rebus diuinis scriptos legere, quam eos qui fuerint ab Ecclesia, & ecclesiastica traditione probati, & recepti.

Liber quæ appellatur transitus sanctæ Mariæ, Apocryphus. Opinor à Gelasio Apocryphum censei librum olim editum de morte Mariæ virginis, & de his, quæ tunc in eius obitu, funere, & exequijs contingere. Verum licet in euangelijs, & actibus, epistolisque Apostolorum nihil scriptum sit de morte diuæ Mariæ virginis, receptum tamen est, eam subijisse mortem corporalem: quod Hieronymus, Augustinus, & alij ecclesiastici doctores dicere nõ reformidant. Tempus vero huius obitus Eusebius in chronicis adscribit anno domini XLV III. & sexto Claudij Imperatoris: Nicephorus lib. 2. capit. 21. anno quinto Claudij Cæsaris hoc tribuit. Demum corpore, & anima in cælum virginem sacratissimam adsumptam fuisse, licet Hieronymus in sermone de adsumptione, affirmare non fuerit ausus, & primum hæsitauerit Sermo. 35. de Sanctis. Augustinus, tandem hic Ecclesiæ doctor celebratissimus scribit, consentaneum esse credere, Mariam secundum corpus, & animam in cælum adsumptam fuisse. Et ex eodem Augustino probat sancti Thom. 3. part. quæst. 27. arti. 1. & q. 83. arti. 5. idem Iuuenalis Hierosolymorum Episcopus vir magnus sanus, & diuino afflatus spiritu scriptis suis cum fide confirmat, auctore Nicephoro lib. 2. eccles. hist. ca. 23. scribente, hinc famam esse, non ita pridem adsumptionem sanctissimæ virginis celebrari cœptam fuisse. Hoc solenne festum catholica Ecclesia. XV. die Augusti magna cum religione celebrat, totiusque Christianæ plebis ingenti alacritate adoveneratur, & colit Dei genitricis adsumptionem, vt plane impium sit, ac temerariũ hac de re dubitare, in graue pientissimorum scandala. Sed & Eusebius inquit; Maria virgo Iesu Christi mater ad filium in cælum adsumitur, vt quidam fuisse sibi reuelatum scribunt. Liber autem de hoc transitu diuæ virginis etiam à diuo Hieronymo in dicto sermone, aut epistola de adsumptione Mariæ ad Paulam, & Eustochium Apocryphus cæletur, sicuti & à Gelasio & Beda in retractationibus Apostolicorum Actuum. ex eo fortassis, quod in eo libro multa commemorantur eo tempore accidisse, quæ absque villo certo testimonio asseuerantur: & ne dubia pro certis

in re adeò graui passim, & publicè legantur. Tametsi ex eo libro aliqua retulerit Nicephorus Græcus, eccles. hist. auctor. Et Ioan. Damascenus, atque Andreas Crætenis in his orationibus, quas de hac re scriptas in Tomum sextum retulit magno cum studio Aloisius Lippomanus. & nostra ætate referant Ioannes Eckius, & alij viri catholici, qui super euangelia, & de solemnibus Ecclesiæ festis sacras conciones scripsere. à quibus etiam aliquot loci sacræ scripturæ post Augustinum, & alios adducuntur ad probandum diuæ Mariæ resurrectionem, assumptionemque in cælum secundum corpus, & adimam, postquam sacratissima virgo mortem obierat corporalem. ideo probat Petrus Galatinus li. 7. c. 10. *Ioan. Damasc. & Andreas Crætenis Archiepiscopus Hierosolymit. in his orationibus, quas de hac solennitate scripsere: & extant Thomo. 6. Vitarum, quæ magno cum studio ab Aloisio Lippomano collectæ fuerunt. * In primo conciliorum tomo legitur hic locus. Liber, qui appellatur transitus, id est, adsumptio sanctæ Mariæ Apocryphus. * Hic vero liber à Trithenio Melitoni Sardensi tribuitur. Quod dubium esse videtur, & probari poterit ex eo quod Hieronymus inter opera huius authoris planè hac prætermiserit. *

Liber, qui appellatur Pœnitentia Adæ, Apocryphus. Liber, qui appellatur Diogenes nomine gigantis, qui post Diluuiũ cum Dracone ab hæreticis pugnasse perhibetur, Apocryphus. Liber, qui appellatur testamentum Iob, alias Iacob, Apocryphus. Liber, qui appellatur de pœnitentia Origenis, Apocryphus. Liber de pœnitentia Cypriani, Apocryphus. Liber, qui appellatur Iammæ, & Mabræ Apocryphus.

Hæc apud Gratianum, apud Burchardum, & in primo conciliorũ tomo verius legitur. Liber, qui appellatur de Ogæ nomine Gigantis. Et fortassis erat hic liber scriptus de Og rege Balfan, cuius mentio fit numeri. 21. & Deuteronomo. capitu. tertio. & in Psalmo centesimotrigesimo quarto. & 135. & paulò post, Liber, qui appellatur testamentum Iob. Deinde in primo conciliorum tomo legitur, Liber, qui appellatur pœnitentia Iammes, & Mabræ Apocryphus. Iammes verò, & Mambres restituerunt Moyfi, quemadmodum & impij, ac proterui resistunt veritati, teste Paulo secundo ad Timotheum. capitulo tertio. quo in loco Chrysostomus scribit, hos fuisse

magos Pharaonis, qui resistentes Moysi, & veritati, signa in Aegypto fecisse legitur Exodi capitulo septimo. quantum horum nomina in veteri testamentis nusquam reperiuntur, sed illa Paulus spiritu didicerit. Horum meminere Numerius Pythagoricus libro tertio, & Eusebius de preparatione evangelica, libro nono, capitulo 3. Meminit & huius libri, qui dicitur Iamnes, & Manibres Origenes tractat. 35. in Mattheum meminit & horum Magorum Pharaonis, Georgius Cedrenus in Annalium epitome, & D. Augustinus epistola 119. ad Ianuarium.

Liber, qui appellatur Sors Apostolorum, Apocryphus. Liber Lufanæ Apocryphus. Liber canonum Apostolorum Apocryphus. Liber Physiologus ab hereticis conscriptus, sed beati Ambrosij nomine præsignatus, Apocryphus. Historia Eusebij Pamphili Apocrypha.

Hæc apud Gratianum. In primo conciliorum tomo apud Gelasium legitur. Liber, qui appellatur sortes Apostolorum, Apocryphus. Liber, qui appellatur laus Apostolorum, Apocryphus. Et paulo post, Liber Physiologus Apocryphus. Librum autem Physiologum interpretor eum, qui de rerum naturis tractat. Apud Burchardum legitur. Liber, qui appellatur Lusa Apostoli Apocryphus. Sed corrupte, fideliorque extat lectio in primo conciliorum tomo. Refert tamen Eusebius in dicto lib. 3. cap. 25. librum quendam inter Apocryphos, cui titulus erat. Doctrina Apostolorum. idem tradit Nicephorus lib. 2. cap. vlti. & Et Athanasius in Synopsi, & de libro, qui appellatur Sors Apostolorum. Idem repetit ex Augustino Gratianus in cap. Non observatus. 26. quest. 7. &

De canonibus Apostolorum variè ab historicis, & veteribus Theologis tractatur: sed Nicephorus lib. 3. ca. 18. de Clemente primo scribens ait. Hunc autem, & Apostolicarum constitutionum, & sacrorum quoque Canonum auctorem esse credimus. Gratianus vero in principio. 16. distin. existimat, eos translatos fuisse à diuo Clemente: nam Græca lingua primum fuere editi Apostolorum canones, sicuti & nunc circumferuntur cum vulgari, ac veteri: atque item noua Gregorij Haloandri latina translatione, Ex quorum ultimo capite deducitur quod Nicephorus scripsit. Præter Gelasium, hos canones inter Apocryphos connumerari apud veteres, testatur Isidorus in principio conciliorum apud Gratianum. c. 1. dist. 16. quo

in loco Gratianus ex eodem Isidoro ca. placuit. Refert, canones Apostolorum à pluribus receptos fuisse, & à sanctis Patribus Synodali auctoritate roboratos esse. Ex eisdem canonibus summos pontifices Victorum, Damiani, & Anacleti in epistolis testimonia mutuo accepisse, constat. Verum mirum sit, cur à Gelasio hi canones inter Apocryphos libros referantur. Sed & Zepherinus Papa ex eis recepit sexaginta in epistola ad omnes Sicilia fideles. c. sexaginta. 16. dist. in ipso epistola in primo conciliorum tomo. septuaginta legitur. apud eundem Gratianum cap. Clementis, ab Apocryphis eximuntur canones Apostolorum numero tantum quinquaginta, reliquis inter Apocryphos relatis. Ex testimonio Leonis Pannoni contra epistolam Nicetæ Abbatis, idem tradit Iuo Carnotensis lib. 2. decretorum. c. 124. Extat epistola hæc scripta ad Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum, & Leonem Acridanum Archiepiscopum Vulg. Extat & Umberti Episcopi, & Cardinalis, qui fuit legatus Leonis Pape noni ad Constantinopolitanos, liber aduersus Nicetam scriptus. Probatur etiã canonum istorum auctoritas, saltim octuaginta quinque, qui vulgo traduntur, ex Canone secundo sextæ Synodi generalis, quæ apud Constantinopolim in Trullofina congregata: qui quidem canon octuaginta quinque canones Apostolorum recepit, & probauit. Quam Synodum ab Adriano Papa primo, & septima generali Synodo in primo Canone receptam esse, apparet. ca. sextam. 16. dist. quibus, & alijs rationibus Gelasij decretum hac in parte dubium redditur: dum canones Apostolorum inter Apocryphos libros commemorat. Eius tamen sententiã defendere conatur Franciscus Torrensis in eo libro, quem de actis sextæ synodi, de quæ canonibus, qui eiusdem synodi falso esse feruntur ad Saluatim Cardinalem scripsit. Eum legit, qui hac de re late, ac longè differit.

Historia Eusebij Pamphili Apocrypha. Rhénanus in epistola nuncupatoria, quam historicæ ecclesiasticæ præfixit, existimat, vel Gelasium sibi ipsi contrarium esse, vel hæc verba ab aliquo alieno adiecta fuisse. Quorum prius falso, posterius impudenter, ac temere dici, constat ex eo, quod in primo conciliorum tomo in epistola Gelasij, & apud Burchardum virum diligentissimum, & cuius fidem idem Rhénanus non semel probauit, hæc eadem verba reperiuntur scripta, quæ à Gratiano ex auctoritate summi, & vigilantissimi Pontificis referuntur. Nec Gelasius sibi ipsi aduersatur: siquidem in secunda huius decreti parte priusquam de Apo-

Apocryphis ageret, ita scripserit. Item chronica Eusebij Cæsariensis, atque ciuidem ecclesiasticæ historiæ libros, quanuis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & post in laudibus, atque excusatione Origenis schismatici vnum cōscripserit librum. Propter rerum tamen singularem notitiā, quæ ad instructionem pertinet, vsquequaq; non dicimus renuendos. Quibus sane verbis nec omnino Gelasius probat horum librorum lectionem, nec omnino improbat: imò admonere videtur, eos caute legēdos fore. At in hac tertia huius decreti parte, etsi inter Apocrypha cōnumeret ecclesiasticam Eusebij Pamphili Cæsariensis historiam, nihil contrarium tradit his, quæ prius docuerat, si Apocrypha interpretemur ea, quæ publice in Ecclesijs lege non debent, priuatim tamen legi possunt: quemadmodū & quo ad plures libros in hoc loco nominatim relatos hæc significatio est prorsus admittenda. Igitur ex Gelasij decreto legi poterit priuatim ecclesiastica Eusebij historia propter rerum singularem notitiā: quam pulchre textam clamat Hieronymus. Extant vero Eusebij de ecclesiastica historia libri decem ab ipso græce scripti, & nuper typis traditi opera Roberti Stephani insignis apud Gallos Typographi: si à Lutheranis quibusdam hæresibus typo cudēdis abstinuisset: Latine vero vnde cum: quorū nouem in latinam linguam à Rufino non satis diligenter, ex totidem Græcis traducti fuere: reliqui duo ab ipso met Rufino ex varijs auctoribus collecti eandem seriem rerum gestarum obseruant. Caute tamen, & cum iudicio legendus erit hic liber vel ex eo, quod eius auctor in primo narrationis suæ libro tepuerit, teste Gelasio. Ioannis etenim Zonaras in. 3. annalium tomo, in Constantino Magno, ex primo libro capitulo primo secundo, & quarto. loca quatuor adnotauit, in quibus Eusebius, filium minorem patris, nec ei cōsubstantialem esse, atque ita Arrianam hæresim sensim profiteri, & asseuerare videtur: tamen si addiderit, secundum quorundam opinionem, Eusebium pœnitentia ductum ab Arrianorum secta discedisse, & Historiam ecclesiasticam eo scripsisse tempore, quo nondum pœnituerat. Nicephorus lib. 1. cap. 1. etiam Gelasio suffragatur: cōmemorans etenim ea, quæ de scriptoribus ecclesiasticæ historiæ videbantur adnotanda fore, Memorq; Eusebij, eiusque ecclesiasticæ historiæ addit. in qua historia Cacœthes hæresios eius apparet, quanuis quibusdam recte sentire videatur, ex eo id asseuerantibus, quod & ipse primæ synodo interfuerit, & *io dmonstio*, hoc

est, consubstantiali cōsenserit, quodq; contuitijs reprehendens inceserit eos, qui filium Dei creaturam esse opinantur. Sic sane licet suspectū Arrianæ hæresios Eusebium Cæsariensem fuisse scripserit Socrates lib. 1. cap. 23. & 8. item lib. 2. c. 20. & Theodorus lib. 1. cap. 5. Ipse tamen Socrates impensissimè contendit Eusebium ab hac hæresios nota eximere vbiq; asseuerans, Arrianum non fuisse, imò nititur probare Nicænæ fidei & subscripsisse, & aduersus Arrianos tandem accessisse. idem Theodorus scribit in dicto lib. 1. cap. 12. His accedit Sozomenes libro. 1. capitulo. 21. scribens Eusebium Cæsariensem Nicænæ fidei, licet dubium, subscripsisse. His verò præsertim Socrati Nicephorus refragatur libro. 6. capitulo vlti. probare conatus, Eusebium in multis Arrij sententiam comprobasse: idq; ex eius scriptis diiudicat. idem libro nono. capitu. 13. ab eodem Socrate, quem Nouarianum fuisse, asserit, his equidem verbis dissentit, hæc, & alia Socrates asserens, sinceritatem doctrine Eusebio adscribere contendit: ego quidem talem potius virum eum fuisse velim: ecclesia autem catholica non talem fortasse iudicat, quam potius sequi par est. An vero ille certò in pietatis sinceritate sit, sicuti iste, qui quidē Nouatianus est, dicit, id accurate, certoque occulta omnia perspicienti Deo relinquendum. Hæc Nicephorus. qui & lib. 8. capitu. 18. & capitu. 22. fatetur, Eusebium Nicænæ fidei non admodum voluntarie, sed dubitantem subscripsisse. Diuus Hieronymus ad Ctesiphontem aduersus Pelagianos, memor Eusebij Cæsariensis inquit, quem fuisse Arrianū, nemo est, qui nesciat. Idem in Apologia prima aduersus Ruffinū: Eusebius, ait, Cæsariensis Episcopus, Arrianæ quondam signifer factionis. Suidas etiam scribit. eum Arrianæ sectæ addictum fuisse. quod & septima Synodus asseuerare videtur actione. 5. & 6. Tomo. 3. & iterum Tomo. 5. Quibusdam tamen placet, Eusebium Arrianum quondam fuisse, postea verò ab Arriana opinione delinuisse, & à sanctis patribus ad communionem receptū. Quod Ioannes Zonaras in Constantino Magno tradit existimans, ea scripta, in quibus Eusebius Arriani sectam probare videtur, ante eius conuersionem edita fuisse. Huic opinioni accedit, quod Arriani quidam proditorem Eusebio obiecerint: nec iniuria: auctoribus Theodorito libro primo. capitu. vndecimo. & Nicephoro libr. octauo. capitu. vicefimo secundo. Ex quibus, quæ ad huius loci interpretationem adduximus, lectionem admonemus, Eusebij Cæsariensis opera caute le-

tè legenda fore: nam & ea priuatim legi ad singularem rerum notitiam, & eruditionem acquirendam, nondum Ecclesia catholica prohibuit.

Opuscula Tertulliani, siue Africani Apocrypha. Opuscula Iouiniani, & Galli Apocrypha. Opuscula Montani, & Priscillæ, & Maximillæ Apocrypha. Omnia Opuscula Faustii Manichæi Apocrypha. Opuscula alterius Clementis Alexandrini Apocrypha.

Opuscula Tertulliani, siue Africani Apocrypha.) Eadem lectio est apud Burchardum: at in primo conciliorum tomo legitur. Opuscula Tertulliani Apocrypha. Opuscula Lactantij Apocrypha. Opuscula Posthumiani, & Galli Apocrypha. Hæc Gelasius ex veriore, ni fallor lectione. Tertulliani opuscula ideo Apocrypha censentur in hoc Gelasij decreto, quod is auctor nouæ prophetiæ meminerit, & in libro de Monogamia vim fecerit verbis Apostolicis, & in Montani hæresim secundas nuptias detestandis prolapsus fuerit: quemadmodum Diuus Hieronymus, & alij scripsere, ac præter alios Vincentius Lirinensis in libro aduersus hæreses. Sunt etiam & apud hunc auctorem opiniones quædam, quæ hodie prorsus ab orthodoxis improbatæ, damnatæque sunt. Atque ideo inter Apocrypha huius auctoris opera censentur hac quidem significatione, vt legi in Ecclesijs publice minime permittatur, priuatim tamen legi possint caute, & cum ea censura, quæ omnia dirigat in catholicæ Ecclesiæ defensionem, vt quæ definita ab eadē Ecclesia fuerint, & scriptis huius auctoris refragentur obseruanda omnino exactissime sint à lectoribus, ne quid pium animum offendat. Laudatur sane hic auctor à Diuo Hieronymo, ab Eusebio, Nicephoro, & in alijs veteribus de rebus ecclesiasticis scriptoribus: quorum quidam, maxime Diuus Hieronymus, insignem Diui Cypriani encomium Tertulliani referunt, qui magistrum Tertullianum vocabat, nullamque diem absque eius lectione prætermittebat. Floruit Tertullianus Anno ferme Domini CC. sub Seuero, & Antonino Caracalla principibus.

Idem ferme iudicium erit de Lactantio Firmiano, cuius eloquentiam, insignemque eruditionem in euertendis gentiliū erroribus Diuus Hieronymus, & veteres Theologi miris efferebant laudibus, & mirantur. Multa tamē is auctor scripsit, & apud eum Antonius Raudensis notauit,

quæ aliena sunt ab his, quæ catholica Ecclesia definiuit, vel sancti Doctores communi consensu scripsere, aut planè post tot conciliorum, & sanctorum Patrum decreta minime dici, aut scribi absque temeritate possunt. Quamobrem & hic auctor caute legendus erit priuatim, legiturque propter eius elegantiam, animi sinceritatem, candoremque, quibus aduersus Ethnicorum præstigias, & in deorum cultu varia potentia mire vitur christianam religionem professus. Publice autem in Ecclesijs legi non debet atque ideo, & quia eius scripta multis erroribus illius temporis referuntur, inter Apocryphos censetur, minime vero ab Ecclesia damnatur. Floruit sub Constantino Magno anno Domini fere CCCXX.

Opuscula Iouiniani.) Hic Iouinianus monachus fuit Romæ tempore beati Hieronymi, aduersus quem & ipse Hieronymus scripsit eius errores, & hæreses impugnans. Etenim inter hæreticos a diuo Augusti. libr. de hæresibus, ad Quod vult Deum. cap. 82. & ab alijs, qui de hæreticis tractauere connumeratur. Ideo eius scripta iure dantur, eaque significatione Apocrypha sunt, vt nullam auctoritatem habeant, omninoque legi priuatim, & publice sint prohibita.

Opuscula Montani, Priscillæ, & Maximillæ Apocrypha.) Inter hæreticos à Diuo Augustino, Philastro, & alijs passim referuntur Cataphryges, ex eo dicti, quod ex Phrygia prouincia originem duxerint: horum auctores fuisse Montanus, qui dixit, se paraclitum fuisse, & duæ eius prophetissæ Prisca, & Maximilla, quas ipse Montanus tãquam ex eius inspiratione factas iactabat. Horum meminit Augustinus de hæresibus ad Quod vult Deum. capitulo vigesimo sexto. ante ipsum longius Eusebius libro quarto. eccles. histo. capitulo decimo quarto, & sequentibus, & Nicephorus libro quarto. capitulo vndecimo. & 22. apud quos hæc femina dicuntur Priscilla, & Maximilla. apud Augustinum, & Hieronymum in epistola ad Marcellam aduersus Montanum. Prisca, & Maximilla. Hi hæretici ab initio dicti fuisse Phryges, & quia eorum hæresis dicta est secundum Phrygas, & Græce, *cataphrygas* postea dicti sunt Cataphryges.

Omnia opuscula Faustii Manichæi Apocrypha.) Faustus quidam fuit gente Afer, ciuitate Mileuitanus, secta Manichæus, qui quoddam volumen edidit aduersus rectam Christianam fidem, & catholicam veritatem. auctore Augustino, qui contra hunc hæreticum triginta tres scripsit libros. Dicitur esse Manichæus à principe huius hæresis

Manete

Manote quodam Persa, cuius idem Augustinus meminit in dicto libr. de hæresib. c. 46. Eusebius lib. 7. Eccles. histor. ca. 31. Nicephorus lib. 6. ca. 31. Suidas, & alij eiuſdem meminere. Huius ergo auctoris libri, cum is hæreticus fuerit, nec publice, nec priuatim legi debent.

Opuscula alterius Clementis Alexandrini Apocrypha. Clemens Alexandrinus Panthæmi martyris discipulus, & Origenis præceptor, quiq; post Panthæmum Alexandriæ scholam Ecclesiasticam tenuit, & institutionum Christianæ religionis magister fuit, insignia volumina, plenaque & eruditionis, & eloquentiæ tam de scripturis diuinis, quam de humanis edidit, atque in publicum emisit, auctore Hieronymo de scriptoribus Eccles. Cui consentire videntur Eusebius libr. 5. eccles. histo. ca. 11. & lib. 6. ca. 13. Nicephorus libro. 4. ca. 33. Claruit anno fere domini C C. sub Seuero, & alijs principibus. Huius auctoris aliquot libri nuper in publicum prodire e græco in latinum versi à Gentiano Herueto, eorumque lectio non potest non esse admodum utilis & diuinarum scripturarum studiosis, & his, qui rerum humanarum, & antiquitatum cognitionem adquirere desyderant. Cæterum Gelasius eius opera existimat Apocrypha esse in hunc, vt opinor, sensum, vt caute legantur priuatim, publice etenim in Ecclesijs legi non debent. Nam & ab hoc auctore non satis fuit cognitum peccatum originale libr. 3. Stromat. & li. 6. minime adsequutus est veram rationem, qua salutem consequi potuerint, qui ante aduentum domini excesserunt.

Quauis & eius sententiam probare videatur Ioan. Damascenus in Sermone de defunctis. Vterque etenim probare nititur, eos, qui ante aduentum Christi e viuis excelsissent, qui pie aliqui ac sancte vixerant in hoc mundo, tamen absque cognitione, & fidei professione, saluos factos fuisse prædicatione Christi descendens ad inferos. Scribit siquidem diuus Petrus epist. 1. cap. 3. de Christo Iesu, in quo, scilicet, spiritu, & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicauit, qui increduli aliquando fuerat. Quibus Petri verbis probari videtur Christum descendentem ad inferos prædicatione legis Euangelicæ, eos liberasse, qui in eius futurum aduentum non crediderant, eoq; in itatu mortem obierant, tunc tamen eius prædicatione credentes. Quod dubius licet tentauit asserere Gregorius Nazanzenus oratione. 2. in Patich. Id vero quantum conueniat his regulis, quas de fide iustificante tradit Ecclesia post diuum Paulum satis constat. Nam & eos, qui an-

te Christi aduentum, mortem obierunt increduli, & in alio inferorum loco, quam in limbo patrum erant, minime per Christum ad inferos descendentem liberatos fuisse, docet S. Tho. 3. par. q. 52. ar. 6. post veteres Ecclesiæ catholice patres: Diuum inquam Augustinum epist. 99. & lib. de Hæresib. Hæresi. 79, & lib. 20. de ciuita. Dei. c. 25. & sermone de tempore. 137. Hierony. in. c. 4. ad Ephes. & Epiphani. in Hæresi. Tatiani. 46. Quod si locus diui Petri de Christi descensu ad inferos possit intelligi: sicuti eum videntur intellexisse diuus Athanasius in Epist. ad Epictetum; Cyrillus de recta in Deum fide ad Theodosium; & rursus ad Reginas: Nazanzenus, & Clemens Alexandrinus in eum sensum accipiendus erit, vt D. N. Iesus Christus his, qui in vita crediderunt, & incredulis prædicauerit apud inferos, incredulis ad pudorem & improprium, his vero, qui crediderant ad consolationem: qui quidem sensus ex ecumenio constat ad exemplum, quod tradit Petrus de Noe prædicante, cui innumeri non crediderunt, pauci vero credentes salui facti sunt. Vnde descensus Christi ad locum damnatorum erit intelligendus per effectum supra dictum ad improbandum: ad locum vero iustorum descendit anima Christi per essentiam. Quod explicat S. Thomas in dict. q. 52. art. 2. Quo in loco S. Doctor post diuum Augustinum in dict. epistol. 99. Petri sententiam non de descensu Christi ad inferos, sed de operatione intelligit Iesu Christi, quam ipse exercuit ab initio mundi in eos, qui viuentes conclusi erant in carcere animæ, nempe corpori mortali, quibus per internas inspirationes in spiritu diuinitatis prædicauit. Cui sensui optime accedit exemplum de Noe prædicante. Sed etsi de descensu Christi ad inferos Petri locus intelligatur post Athanasium, & alios: poterit & alium admittere sensum, vt semper intelligamus, fidem Christi explicitam, vel implicitam necessariam fuisse ab initio mundi ad iustificationem: explicitam quidem post legem Euangelicam. Diuus namq; Petrus non asserit, prædicatum fuisse omnino incredulis, sed his, qui aliquando fuerunt increduli, & ad Dei verbum redierunt nonnulli ex ipsis, & obdormierunt in domino cum pijs ad inferos delati vsq; ad Christi descensum, quo translati sunt in celum: ita enim Petri locum interpretantur Nicol. de Lyra, Dionys. Carthusi. Caietan. Ioann. Hesselius, & Claudius Guilandus illic. Thomas Beanxams in libr. de Symbolo, & Claudius de Sanctes de Eucharistia repet. 4. cap. 11. Atq; hæc de loco Diui Petri, qui cum discipulis, à Diuo Au-

gustino in dicta Epistola diligentissime tractatur. Fidem autem explicitam esse ad salutem necessariam omnino post legem euangelicam constat ex traditis a Diuino Augustino libr. 19. contra Faustum. c. 14. S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 4. & 7. 2. q. 10. art. 4. ad 3. & ad Rom. c. 10. lect. 3. ad Hebr. ca. 10. lectio 4. & c. 11. lectio. 2. ad interpretat. o-

nem Diui Marci ca. vlt. & Diui Paul. ad Gala. c. 3. Quibus synodus Tridentina mire accedit sessione. c. de iustificatione. cap. 6. * Scripsit autem Damascenus sub Imperatore Leone I. auro anno fere D C C L. vt constat ex Ioanne Patriarcha Hierosolymitano, qui eius vitam scripsit: vt tandem, si de hoc Damasceno Trithemius sit intelligendus, parum illi fidendum sit, qui eum claruisse tradit tempore Theodosij, qui multis ante annis vt idem Trithemius scribit, imperium obtinuit. qua ratione mirum non est, ab eodem Damasceno in eodem sermone Diuini Gregorij sumum Pontificem in testimonium adduci. *

In primo conciliorum Tomo apud Gelasium legitur. Opuscula Africani Apocrypha. Opuscula Commodiani Apocrypha.) Iulius vero Africanus claruit eodem tempore, quo Origenes, quinque de temporibus scripsit volumina, & alia opuscula, quorum meminere Hieronymus, & Trithemius de scriptoribus ecclesie. Eusebius lib. 1. ca. 6. & 7. rursus lib. 6. ca. 31. Nicephorus lib. 1. c. 9. & 11. item lib. 5. cap. 21. Hic sub Imperatore. M. Antonino Heliogabalo legationem suscepit pro instauratione vrbis Emmaus in Palestina, quæ postea dicta est Nicopolis, auctoribus Eusebio in chronicis, & Hieronymo de scriptoribus Eccle. Huius opera censentur fortassis a Gelasio Apocrypha ex eo, quod Susannæ historiam contenderit a libris Danielis eximere, & a Canone sacrarum scripturarum abijcere in epistola quadam ad Originem scripta, contra quem hæc in re rescripsit docte & eleganter idem Origenes: vel ex eo, quod hic auctor scripserit libros qui inscribuntur Cesti. Quorum meminere Eusebius in d. c. 31. Nicephorus in d. ca. 21. & Suidas in dictione, Africanus asseuerans, Africanum libris vigintiquatuor Cestos scripsisse, in quibus tradiderit naturalia veluti quædam remedia ex verbis, incantationibus, & pictis quibusdam characteribus ad medelam ægritudinum, alia ve efficates operationes. atq; hæc de Africano. De Commodiano vero Gennadius scribit, aduersus gentes opus quoddam edidisse: in quo, quia parum nostras attigerat literas, magis illorum dogmata de-

struere potuit, quam nostra firmare, & de diuinis promissionibus vili satis, & crasso sensu differuit illis stuporem, nobis desperationem incutiens. Hæc ex Gennadio, vt merito huius auctoris opera fuerint a Gelasio inter Apocrypha relata.

Opuscula Casiani presbyteri Galliarum Apocrypha. Opuscula Pictauiensis Victoris Apocrypha. Opuscula Faustini Rhegriensis Galliarum Apocrypha. Opuscula Frumentici Apocrypha.

Opuscula Casiani presbyteri Galliarum Apocrypha.) In principio conciliorum Tomo apud Gelasium ante opera Casiani ita legitur. Opuscula Tatij Cypriani Apocrypha. Opuscula Arnobij Apocrypha. Opuscula Tyconij Apocrypha. Opuscula Casiani presbyteri Galliarum Apocrypha. Ipse vero legendum esse censeo. Opuscula Tatiani Apocrypha. vt intelligamus de illo Tatiano qui inflatus eloquentiæ tumore nouam condidit hæresim, quæ Encratarum dicitur, quam postea Seuerus auxit, a quo eiusdem partis hæretici Seueriani vique hodie appellantur ex Hieronymo de scriptoribus ecclesie. Eusebio lib. 4. cap. 26. & 27. Nicephoro lib. 4. ca. 4. & Augustino de hæresibus. Claruit sub M. Antonino philosopho prope annum domini C L X X. Eusebius in chronicis.

Opuscula Arnobij Apocrypha.) Arnobius sub Diocletiano principe Sicæ apud Africam florētissime rhetoricam docuit, scripsitque aduersus gentes quæ vulgo extant volumina: teste Hieronymo de scriptoribus Eccle. Qui in chronico post Eusebium idem scribit sub Constantino Magno. Qua vero ratione huius auctoris opera Apocrypha censentur a Gelasio, mihi nondum est compertum: huius etenim auctoris libros, & si legerim aduersus gentes scriptos, nondum mihi per occupationem licuit examinare quid in eis scriptum fuerit, quod ad Apocrypha pertineat. Fortassis tamen ex eo Apocrypha censentur Arnobij opera, quod in his libris, quos aduersus gentes scripsit, Deorum Gentilium fabulas nimis inculcauerit: & de anime immortalitate, deque Angelorum natura quædam tradiderit, quæ forent apertius, ac diligentius explicanda: denique septimo libro de Iherusalem non satis caute rere videtur. *

Opuscula Tyconij Apocrypha.) Tyconius quidam, qui contra Donatistas inuectissime scripsit cum fuerit Donatista, & illic inuenitur absurdissimi cordis, vbi eos non omni ex parte relinquere voluit,

voluit, facit librum, quem regularum vocavit. Hæc Augustinus lib. 3. de doctrina christiana ca. 30. qui huius suspecti auctoris doctrinam diligenter examinat, ab eoque in pluribus dissentit. Ex quibus lector poterit expendere, & satis percipere, iure optimo eius scripta Apocrypha censeri. Floruit sub Theodosio, & liberis eius, prope annu Dni C C CXC. auctore Trithemio, & Gennadio.

Cassianus vero presbyter apud Gallos, aliquot edidit opuscula, quæ Gelasio non satis placuere, atque ideo ea inter Apocrypha connumerat, fuit natione Scythæ, apud Malsiliam presbyter, ubi vivendi finem fecit, Theodosio, & Valentiniano regnantibus: auctore Gennadio, qui varia eius opuscula connumerat, & laudat. Trithemius verò scribit: cum in multis reprehendi à beato Prospero de libertate arbitri: & ideo eius opera Apocrypha censeri.

Opuscula Pictaviensis Victoris Apocrypha.) Apud Gelasium in primo conciliorum tomo, & Burchardum legitur. Victorini Pictaviensis, hic teste Hieronymo, fuit Episcopus Pictaviensis, qui multa scripsit opera grandia quidem sensibus, viliora tamen compositione verborum, quod magis Græcè sciret, quam Latine. Tandem martyrio coronatus est, temporibus Valeriani, & Galieni, auctore Trithemio. Eius opera inter Apocrypha censentur ex eo fortassis, quod de rebus gravissimis vili verborum compositione fuerint edita.

Opuscula Faustini Rheminiensis Apocrypha.) Faustinus presbyter apud Gallos varia scripsit opuscula, temporibus Valentiniani, Theodosij, & Arcadij. Luciferianæ tamè hæresis visus est consensisse, auctore Gennadio. Et ideo eius opera iure inter Apocrypha censentur, quod & Trithemius fatetur scribens, cum merito reprehendi.

Epistola Iesu ad Abagarum Apocrypha. Passio Gregorij Apocrypha, Passio Quirici, & Iuliz Apocrypha. Scriptura, qua appellatur Salomonis contradictio, Apocrypha. Philacteria omnia, quæ non ab Angelo, ut illi confingunt, sed magis a demone conscripta sunt, Apocrypha.

Apud Burchardum, & in primo conciliorum tomo legitur. † Epistola Iesu ad Abagarum Regem, Apocrypha. Extat utraque epistola Iesu ad Abagarum Edessæ civitatis ultra Euphratem Regem & ipsius regis ad Iesum: apud Eusebium lib. primo. eccles. histor. cap. 13. & Nicephorum lib. se-

cundo cap. 7. Euagrium lib. 4. cap. 27. quos pius lector legere poterit, & christiana sinceritate observare quæ illic ab his historicis commemorantur, ut existimet, verè potuisse contingere, tametsi non cogatur illis omnino credere. Etenim ab Euagrio, & Nicephoro atque Constantino porphyro geneta in peculiari hac de re commentario, & Damasceno li. 4. de fide orthodoxa, ca. 17. traditur, Iesum petiisse textum linteum, in eoque prius loto suam expressisse faciem, & ad Abagarum misisse. Addit Euagrius. Chosroe obsidente Edessam urbem, & ingenti aggere eam instans, ut facilius caperetur, deiectum omnino aggere fuisse subterraneo quodam cuniculo factò, ut ignis subijceretur, & lignorum materia consumpta, ager pessum iret, opusque totum corrueret. Atramen igne primum omisso, ceptum consilium civis fefellerat, quod flamma exitum non haberet, quam aerem concipere, atque ita materiam comprehendere, sicuti consuevit, oportebat, eo vero consilio destitui ad sacram antheam confugientes, acceptamque diuinitus imaginem ad cuniculum producetes aqua conspersam contra pyram miserunt: subitoque diuina virtute ligna ignem conceperunt, & quam celerissime combusta imminenti statim materiam ignem omnia consumentem in miserunt, donec ager omnis in fossæ cuniculis confidens in cineres est redactus. Hæc Euagrius ex Procopio de bello Persico: & post eos, Nicephorus libro 17. capitulo. 16. Meminit huius lintei, & imaginis Ioã. Zonaras Annalium tomo. 3. in Romano Lacapeno scribens, eiusdem Imperatoris ætate ex Edessâ imaginem istam Constantinopolim fuisse translata.

Passio Gregorij Apocrypha. Passio Quirici, & Iuliz Apocrypha.) Harum scripturarum meminit Gelasius in secunda huius decreti parte, ibique assueverunt, non legi in Romana Ecclesia hoicè libros ex ea ratione, quam illic tradidit: atque nunc Apocryphos ideo retulit.

Phylacteri. omnia,) Pharisæi olim apud Iudæos Decalogum in membranulis scribere constituerunt, & in fronte ligare, ut religionis intus speciem præberent: dicebanturque hæ membranule Phylacteria: quasi custodientia, in memoriâ sanè quod præcepta illa custodire tenebantur, & veluti in custodiam, & monumentum sui haberent sicuti in Mattheum capitul. 23. explicarunt Hieronymus, Chrysostomus, & alij, Iustitius itè martyr in dialogo cum Triphonè adversus Iudæos pagina. 34. Idque faciebant Pharisæi prave

intelligentes mandata legis à domino data per Moſen Deuteronomij. c. 6. Hæc igitur dicebantur Phylacteria: id eſt conſeruatoria. ad quorum ſimilitudinem, & exemplū Arioli, & excantatores ad ſeducēdos ſimplices animos quaſdam mēbranulas ſcriptas potiùs à dēmonē, quàm ab Angelis exhibebant chriſtiani, quaſi hæc Phylacteria forent illis admodum vtilia in tutelam corporis, & animæ. Quæ quidem præter Gelafium omnino prohibet Gregorius tertius. c. 12. ſuorū decretorum, & conciliū Laodicēſe. c. 30. apud Gratianum in cap. ſi quis Ariolos. & c. non oportet. 26. quæſtione. 5.

Denique Gelafius in vltima parte huius tractatus de libris Apocryphis damnat, & pronuntiat, damnata eſſe omnia, quæcunque hereticorum ſcripta cum ſuis auctoribus, quorum catalogum ſubiicit, meminitque multorum, qui in hæreſim ante ipſius pontificatum inciderūt: plures tamen omittit, quos generali quadam dānatione cōplectitur. Hic verò locus poterit facillime explicari quo ad hæreticorum nomina, & eorū impia dogmata ex diuo Hieronymo, Auguſtino Philaſtro, & alijs, qui de heræſibus, & hæreticis tractauerunt: id etenim non eſt noſtri inſtituti. Admoneo tamen lectorem, apud Gratianum falſo legi. Teruidus. Cum legendum ſit. Cerinthus. ex primo cōciliorum tomo, Burchardo, & alijs. Valentinus, ſiue Manichæus, vbique legitur, quod Valentinus etiam ſi alium errorem a Manichæis diſtinctum excitauerit, Manichæi tamen cognomine dignus eſt, qui in ſimilimū illis errorem inciderit ex Ireneo lib. 3. capi. 4. Dum legitur apud Gratianum, Iubianus. apud Burchardum. Nibianus. apud Gelafium in primo cōciliorum tomo rectius. Iouinianus. Item vbi legitur apud Gratianum. Iulianus, & Latinēſis. legitur in primo cōciliorum tomo Iulianus Celanēſis. apud Burchardum. Iulianus Eſdanēſis. in Proſpero Aquitanico: Iulianus Athelenēſis. Fuit Episcopos Capuanus ex Gennadio, & Trithemio. De nouatio vbique extat integra mētio: niſi quod quidā codices primam literam mutauerunt.

Priscillianus ab Hiſpania.) Hic, auctore Hieronymo de ſcriptorib. Eccleſ. fuit Episcopos Abilæ, quæ ciuitas eſt in Hiſpania ſatis inſignis: vt tandē Eraſmus inſigniter fuerit hallucinatus: quippe qui exiſtimauerit, Priscillianum Episcopos fuiſſe Abylæ, quæ ſit ciuitas Phœnicis in Syria. Cuius errore doctè improbat Ioānes Vaſcus in priori parte Chronicorum Hiſpaniæ. Sed & præter teſtimonia ab eo citata aduerſus Eraſmū extat

Gelaſius in hoc decreto. Leo Papa in Epistoſa 91. ad Turibium Aſtoricēſem Episcopos. Seuerus Sulpitius lib. 2. Sacræ hiſtor. qui ſcribit, Priscillianum in Hiſpania hæreſes excitaffe, & Abulenſem Episcopos fuiſſe, qua ratione apud Proſperum Aquitanicum in chronico falſo legitur: Priscillianus Episcopos de Gallatia: cum legendum ſit: Priscillianus Episcopos de Gallecia: nam etiam ſi Abyla vrbs ad Gallecię prouinciā non pertineat iuxta eam prouinciā diuiſionem, qua frequētius vſi fuere Hiſpani, Episcopatus tamen etiam hiſce temporibus ad Compoſtellanā prouinciā, cuius Metropolis in Gallecia extat, dubio procul pertinet. Fortaſſis Proſper Galleciā Gallatiam dixit.

Lapedius.) In primo conciliorum tomo: Lamperius. in Burchardo Lapedius. nos legimus: Lamperius, à quo Lamperiani hæretici: teſte Alphonſo Caſtro de hæreſibus verbo. vorum.

Sebatius. Legendum Sabbatius ex Burchardo, & Gelaſio in primo conciliorum tomo. Socrate li. 5. Eccleſ. hiſt. c. 21. Caſſiodoro in Tripart. lib. 9. cap. 37. & Nicephoro lib. 12. ca. 31. qui huius hæretici meminere, & idem Nicephorus lib. 14. ca. 31. Alterius Sabbatij apud Gallos meminit Trithemius.

Hiſ hæreticis Burchardus ex Gelaſio addit Photinum, qui & cum hiſ ſcriptus eſt in primo conciliorum tomo in Gelaſij decreto, vbi etiam nominantur. Africanus. Neſtorius Conſtantinopolitanus. Maximus, & Vnicus. Neſtorij, Photini, & Maximiani, aut Maximini mentio frequens eſt apud diuum Auguſtinum, & alios qui de hæreticis ſcribere. Maximi verò, & Vnici non ita frequēter mentio facta eſt ab ſcriptoribus. Nicephorus etenim lib. 12. cap. 11. meminit Maximi cuiuſdam Cynici philoſophi, quem Timotheus Alexandrinus paſtorem: & Episcopos Conſtantinopolitanum conſecrauit, etiā Apollinaris labe maxime infectum. Qui poſtea exautoratus eſt in ſynodo Conſtantinopolitana, vt idem Nicephorus ſcribit cap. 13. & idem prius actum fuiſſe commemorat cap. 11. poſt Sozomenem lib. 7. ca. 9. qui aſſeuerat, hūc maximum Nicænz fidei ſtudioſum, & ſequacem fuiſſe. Sed quæ prius de Maximo retulimus ex Nicephoro, etiam ſcribit Theodoritus libro quinto. capitul. octauo. Ceterum contra Maximinum Arriarum Episcopos extant Auguſtini libri tres in ſexto eius auctoris operum tomo.

Poſtremo de hiſtoria tripartita, quæ de rebus eccleſiaſticis tractat, obſeruandum erit, centonē illum

illum ex tribus græcis auctoribus, Theodorito Cyri Episcopo, Socrate Constantinopolitano, & Hermio Sozomeno, concinnatum fuisse opera, & studio Calsiodori ex translatione cuiusdam Epiphaniij vtriusque linguæ haud satis periti, qui in plerisque suam diuinationem, non auctorum illorum sententiam pro germana lectione lectori supposuit. Sed & hi auctores adeo minutatim concisi, & truncatim commixti à Calsiodoro fuerunt in continuum historiæ compendium, ut in plerisque ob concisionem, truncationemque eiusmodi merito dubitari possit, quæ nam fuerit citati auctoris certa sententia, quæ vere apparueret ex præcedentibus, sequentibusque verbis à Calsiodoro, dum breuitati studet, relictis. Hæc fere de hac historia Albertus Pighius libro secundo de Eccles. hierar. capitulo octauo. nuper vero in publicum prodire tres prænominati auctores integri, & Græca lingua, qua ipsi vsi fuere, ex quibus plane percipiet lector vera esse, quæ Pighius de tripartitæ centone scripserat, poterit que verum historiæ ordinem, auctorisque sensum omiſſa concisione Calsiodori, & praua Epiphaniij versione ipsis græcis scriptoribus diligenter lectis deprehendere.

Cæterum de auctoribus ipsis Nicephorus in præfatione historiæ Eccles. quæ libro primo. capitulo primo. scribitur, breuiter tractans, dubitat profecto an vera fuerint, quæ scripserint: & præterea Socratem animo fuisse minus purum tradit: ex eo quidem, quod Nouatianus fuerit, auctore eodem Nicephoro libro sexto. capitulo trigesimo septimo. & libro nono. capitulo decimotertio. & libro decimoquarto. capitulo quadragesimo tertio. Idque constare videtur ex eiusdem Socratis historia libro octauo. capitul. vigesimo primo. Sed & Sozomenum, atque Socratem in quibusdam mentitos fuisse docet Franciscus Torrensis in libro. de sexta synodo super canone 13. diuus Gregorius libro sexto epistolarum, epistola. 195. de historia Sozomenita scribit. Ipsam quoque historiã sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mētitur. Hæc Gregorius, qui & alias rationes adscribit, quæ sunt omnino examinandæ ex græcis de rebus ecclesiasticis scriptoribus: nempe Theodorito, Socrate, & Nicephoro. Qui & ipsius Theodoriti fidem rursus demittere contendit ex eo, quod tertiam synodum conatus fuerit impugnare, fueritque ea ratione proscriptus, & excommunicatus: ut idem Nicephorus tradit libro 14. c. 34. qui cap. 30. illum maxime laudauerat.

Quem vero librum Gelasius intellexerit asseuerans contradictionem Salomonis Apocryphã esse, nondum ipse intellexi, ut quidquam certi possum scribere: nam de eo libro, qui pœnitentia Salomonis inscribitur, & nomine Ambrosij falso euulgatus est, fortassis quispiam conabitur Gelasium interpretari ex eo, quod Salomon licet aliquando fuerit in gratia Dei. 3. Reg. c. 3. &. 11. c. 2. Paralip. c. 7. tandem reprobus fuerit, à Deique gratia ceciderit, atque ideo damnatione æterna punitus: quemadmodum consentire videntur Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 81. & 88. Cyprianus li. 1. epistola. 5. Hieronymus in epistola ad Vitalem. 3. Epistolarum tomo. & Ecclesiasticus. c. 47. rursus Augustinus in enarratione psalmi centesimi vigesimifexti. Chrysostomus in sermone de pœnitentia. Beda, Esaiæ. cap. 2. Idem Beda in lib. Regum. q. 29. Cyrillus lib. 7. contra Iulianum. Gregorius lib. 2. moral. ca. 2. Lyranus 2. Reg. cap. 7, quo in loco Burgenſis à Lyrano discedit. & Hieronymus Ezechiel. ca. 43. asseuerat Salomonem pœnitentiam egisse. Idem in Ecclesiasten, capit. primo. cui suffragari videtur Ambrosius in libro de Cain, & Abel cap. 2. Quamobrem Arboreus lib. 17. Theosophiæ cap. 10 probare coniecturis quibusdam conatur Salomonem æterna damnatione minime fuisse punitum, licet quãdã vitij, & criminibus adhæsit, fuerit ad tempus reprobatus. Res est tamen dubia, & in qua nihil certum adhuc ex Theologis asseuerare possumus. Nam & alicubi Ambrosius priorem opinionem sensisse videtur.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Annus solaris ex Romanorum institutione.*
- 2 *Anni ab initio mundi secundum Hebraicam veritatem, & septuaginta interpretes.*
- 3 *Anni à diluuiò, & vniuersali cataclysmo.*
- 4 *Anni initium quo tempore apud Hebræos.*
- 5 *Anni à Nabuchdonosor, & Magno Philippo.*
- 6 *Anni ab Alexandro Magno, & à Cæsare.*
- 7 *Anni Arabum à Mahometæ.*

Expenditur ratio temporis, & Chronologia, quæ in proœmio Partitarum traditur.

CAPVT. XVII.

IN EA PRÆFATIONE. ne. quæ legibus huius regni Castellani adscripta est ab inuictissimo, sapientissimoque Alfonso Rege huius nominis decimo exacta quædam ratio temporis obseruata fuit, vt planè omnibus foret perspicuum, quo tempore præstantissimum illud septempartitum opus editum esse: ea vero vel in iuria temporum, aut scriptorum errore adeo aliena à vera ratione temporum circumfertur, vt operæpretium me facturum existimen, si de ipsius emendatione aliqua breui quadam obseruatione adnotauerim. Illud est prætermittendum veluti huius examinis basis, ac constitutissimum fundamentum, opus illud editum fuisse à Rege Alfonso decimo, filio Fernandi Tertij, Cœptum autem anno quarto iam integro ipsius principatus, & consummatum, aut perfectum anno septimo ab eius initio, atque ita principatus Regis Alfonso anno vndecimo: quemadmodum ex ipsa præfatione constat: ex qua & hoc dubio procul deducitur, Regem Alfonso regni regimem post patris mortem accepisse anno ab incarnatione Domini. M. CCL I. & post quinque decursis, & elapsis mensibus. Nam vt ex chronicis constat, Fernandus Tertius pater Alfonso mortem obiit die Iouis, Maij. xxx. anno à natiuitate Domini M. CCL I I. Vnde fit, vt anno Domini ab eius natiuitate. M. CCL I I. vltimo die Maij Alfonso regnare in Castella cœperit. Etenim licet in hystoria Regis Fernandi, & in dicta præfatione anni computari videantur ab incarnatione, quæ computatio diuersa est ea, quæ fit à natiuitate: quod & nos scripsimus libro primo Variarum Resolutionum. capitulo duodecimo. tamen vtranque computationem & hystoriæ & præfationis à natiuitate domini ex multis intelligendam esse arbitramur. Primum ex auctoritate Alfonso Burgensis Episcopi in Anacephaleosi: deinde ex consuetudine, quæ apud Hispanos obtinuit, vt anni ab eis à natiuitate domini connumerentur: & ex eo, quod si annus in præfatione ab incarnatione sit accipiendus, post annum quinquagesimum primum, non possunt tot dies ad diem Maij tricesimam anno sequenti adscribit, quod in eadem præfatione adscribitur: & ille numerus omnino cõueniat computationi à natiuitate: siquidem ab initio anni quin-

quagesimifecundi ad diem. xxx. Maij numeratur dies centum quinquaginta duo. Ex quo & illud constat in eadem præfatione probari illam consuetudinè, qua annus Natiuitatis à primo Ianuarij die computari, & signari solet. Dies vero, quæ ab historicis, morti, & funeri Regis Fernandi Tertij adscripti fuere iuxta numerum ex mense Maio, etiam conueniunt anno Domini M. CCL I I. à natiuitate, obseruata diligenter litera, quæ in illo anno Dominico diei competeat.

Cæterum in eadem præfatione asseuerat Rex Alfonso, annū primū sui principatus esse, & cõputatio ab anno mūdi. V. M. XXI. & diebus CC LXXXVII. atq; hoc in loco intelligit annos Hebræos: cum in omnibus eiusdem præfationis cõputationib; de Romanis annis loquatur expressim. Annus vero Romanus dubio procul cõstat duodecim mensibus, quibus & modo vtimur, & vñ est resp. Romanorum ab Imperio Iulij Cæsaris, qui imitatus Ægyptios ad certum dierum numerum solis redigit annum intercalatio antiquo mense sublato, vt vnus dies quarto quoq; anno intercalaretur, qui & hodie quoque intercalatur propter vnus cuiusq; anni quadrantem, qui ad perfectū solis cursum post C C C L X V. dies deerat, auctoribus Macrobio libro primo Satur. capitulo decimoquarto. Plinio libro decimo octauo. capitulo vigesimoquinto. Suetonio & Plutarcho in Cæsare. Prius etenim Romulus ex decem mensibus constituerat annū solarem: Numma vero ex duodecim, sed ratione quadã adeo confusa, & imperfecta, vt necesse fuerit, eã à Iulio Cæsare immutari: quemadmodū idem Macrobius capitulo. 12. & 13. docet. Hoc denique anno solari vñ est semper Christi Ecclesia, atque totus ferè ad hanc vsque diem terrarū orbis: tamen si varia fuerit apud plerasq; gentes olim annorum ratio: quod scripsere Iulius libro septimo. capitulo quadragesimo octauo. Macrobius in dict. libro primo. capitulo. 8. Alex. ab Alexandris. li. 3. diæ. genial. c. 24. Anselmus. li. 2. de imagine mundi. c. 10. ex nostris Andre. Tiraque. lib. 1. de retract. §. primo. glo. 10. Constat igitur annus hic Romanus ex C C C L X V. diebus. I. cū hæres. §. Stichus si hæredi. ff. de stat. libe. eiusque initium sumitur à Calendis Ianuarijs. Sed & apud Hebræos annus solaris erat in vsu: diuersa tamen mensium obseruatione: siquidem duodecim lunationes apud eos simul additis vndecim diebus faciūt annum solarem, qua de causa ipsi moti tertio quoque anno tredecim menses adscribunt, aut octauo quoq; anno tres menses adijciunt:

eiunt: quia solaris annus lunarem excedit vnde-
 cim diebus & quarta parte, vt scribit Africanus ap-
 pud Eusebium libro octauo. de demonstrat. euā-
 gelica. capitulo secundo. Et Damascenus libro
 secundo. de fide Orthodoxa capitulo septimo.
 Nam & Plinius lib. 18. ca. 25. in vnoquoque bien-
 nio viginti quinque lunationes adnumerat. Huius
 vero anni initium duplex adnotari potest ab æ-
 quinoctio inquam vernali, & ab æquinoctio au-
 tumnali, licet ordo mensium incipiat ab æquino-
 ctio vernali. Exodi capit. 12. Vnde Nisan primus
 mensis Hebræorum ab æquinoctio verno con-
 uenit quandoque mensi Martio, quandoque A-
 prili propter rationū lunationum, quam modò
 adduximus, & qua Hebræi omnino vtuntur, pri-
 mum mensē computantes à prima lunatione,
 quæ sit proximior æquinoctio verno: quæ quidē
 lector poterit obseruare ex his, quæ hac de re scri-
 ptere Paulus Florosæmpronienſis, Ioānes Stofle-
 rinus, Ioannes Lucidus, Petrus Ciruelus Darocē-
 sis, Ioannes de Monte Regio, & alij de emenda-
 tione Calendarij, & de recta Paschæ celebratio-
 ne tractantes. Ex quibus deducitur, Hebræos fuisse
 se vios anno iolari duodecim mensiū, non mino-
 ri, sed fere pari solari anno, quo modo vtimur,
 & quo totus penè orbis vltus fuerit. Quod con-
 stat ex capit. septimo, & octauo. Genes. Diuo Au-
 gustino libro decimoquinto. de ciuitate Dei ca-
 pitulo decimoquarto. Iosepho libro primo. an-
 tiquit. capitul. quinto. Lactantio Firmiano libro
 secundo. capitul. decimotertio. Beda in libro. de
 temporib. Ioāne Driedonio libro tertio. capitu-
 quarto. in eius quarta parte. * Qua de re multa
 diligentissimè tradit Benedictus Arias Montan.
 in Apparatu ad Biblia Sacra in Volumine de Sæ-
 culis: quem omnino legito ad Annorum nume-
 rum ab initio anni constituendum. * Fortassis in
 hac Æra ab Adam, ex hac præfatione tollenda
 ex dictio. Hebraicos. Nam ea nō vtitur in his an-
 nis adnumerandis Historia huius Regis: sed in se-
 quenti Æra à diluuiō scribitur. *E la Æra de los
 Hebraicos del diluuiō en quatro mil y trezientos y cin-
 cuenta y tres años Romanos.* Est & in hac temporum
 ratione obseruandum, non esse eandem anno-
 rum iuppurationem † iuxta veritatem Hebrai-
 cam, atque eam, quæ vulgò dicitur septuaginta
 interpretum: sicuti compertum erit lectori ex di-
 uo Hieronymo in Hebraicis traditionibus super
 Genesim. Diuo Augustino libro. 15. de ciuitate
 Dei capitulo decimo. & capitulo decimotertio.
 Driedonio in dicto capitulo quarto. aut capitu-
 lo quinto. libri tertij. idem vbiq̄ obseruant Eu-

gubinus, & passim Theologi, qui de quæstione i-
 sta tractauerunt. Sed iuppurationē septuaginta
 sequuti sunt Eusebius, Origenes, Chrysostomus,
 Isidorus libro quinto etymolog. capit. trigesimo
 nono. At iuppurationē alteram iuxtam veritatē
 Hebraicam sequuntur Hieronymus, Augustinus,
 de ciuitate Dei lib. 15. capit. 13. Beda de tempo-
 rib. Philon Hebræus, Dried. Ioan. Lucidus, & Ni-
 colaus Cælius Lusitanus in diligentissima veteris
 testamenti chronologia. Discrimen autē hoc
 contingit in annuerandis annis ab Adamo ad
 Abraam: siquidē in assignāda temporis ratione
 post Abraam ad Iesum Christum redemptorem
 nostrum, parum, aut nihil distat iuppuratio Græ-
 corum ab Hebræorum chronologia, quam vbi-
 que Augustinus Eugubinus adnotauit, & obser-
 uandam esse censet, ne in eum errorem incida-
 mus, in quem incidit vniuersa Græcia, & Italia,
 quæ Græcos, aut septuaginta Interpretum editio-
 nem sequebatur, nondum ad Hebraicam verita-
 tem Hieronymi editione vulgata, & recepta,
 quæ nos ab hoc errore vindicauit. Igitur ab Ada-
 mo ad diluuium anni sunt mille sexcenti & quin-
 quaginta sex iuxta veritatem Hebraicam, & co-
 dices Latinos, quibus modo vtimur. cap. 5. & 7.
 Genes. iuxta septuaginta vero Interpretes iupu-
 rantur anni bis mille ducenti quadraginta duo.
 Huius numeri rationem poterit expendere le-
 ctor diligens ex Hieronymo, Driedonio, & alijs
 quorum modo meminimus. Ex quibus & illud
 constat, à diluuiō ad ortum Abrahæ secundum
 Hebræos computari annos nonaginta duos su-
 pra ducentos: ex editione verò septuaginta inter-
 pretum annos numerari mille septuaginta duo.
 teste Augustino. libro decimosexto. de ciuitate
 Dei cap. 10. qua ratione fit, vt in annorum nume-
 ro ab Adamo ad ortum Abrahæ excedat septua-
 ginta interpretum computatio verā ex Hebræis
 codicibus rationem annis fere mille tercentum
 sexaginta sex. Hinc sanè suboritur maxima diffe-
 rentia inter Græcos, & Latinos, qui vulgarem se-
 ptuaginta editionē sequuti sūt: atq; ex alia parte
 grauiſsimos doctissimosq; Theologos, qui hanc
 rē ex Hebræis conati fuere deducere ad verā co-
 gnitionē, in iuppuratō annis ab Adamo ad Cri-
 sti natiuitatem. Etenim secundum Hebraicā ve-
 ritatem, quanuis qui eam sequantur, non conue-
 niant omnino in certo annorum numero, imò
 differant aliquātulum, paucis equidem in annis,
 ab Adamo ad Christum sunt anni ter mille nō-
 genti sexagintanouem: auctore Driedonio, qui
 exactissimè, ac diligenter annorum numerum

obseruat. Beda vero adscribit Christi natiuitatē anno ab Adamo ter millesimo nongentesimo quinquagesimosecundo. Ioannes Lucidus anno ter millesimo nongentesimo sexagesimo: vltima anno Olympiados cētesimā nonagesimę quartę. Henricus Glareanus, & Holoander anno tertio eiūdem Olympiadis. Græci autem, & qui sequuti sunt septuaginta Interpretes: nempe Eusebius, Origines, Isidorus, & alij Christi natiuitatem adscripserē anno ab Adamo quintum millesimo cētesimo, nonagesimo nono. Vnde numerus annorum ex Græcorum supputatione maior est fere mille ducentis ac triginta annis illo numero, qui ex veritate Hebraica deducitur. Ipse vero Eusebius in principio chronicorum, etiam si fuerit sequutus septuaginta Interpretes, fatetur tamē iuxta Hebraicam literā ab Adamo ad diluuium tantum supputari annos mille sexcentos quinquaginta sex.

Rex sanē Alfonso decimus, de quo & in hoc capite agimus, in chronicis, ab Adamo ad Christi aduentum connumerat annos quinque mille nonaginta nouem. Apud quem opinor ipse codicem corruptum esse, scribendum fore annos quinque mille centum nonaginta nouem: eaque suspicione ducor, quod existimem regem sapientissimum voluisse in chronicis sequi Eusebium, & alios, qui ex septuaginta interpretibus hanc temporis rationem obseruare conati sunt.

Rurū idem Rex, quod mirum est, in tabulis Astronomicis supputat ab Adamo ad Christum annos sex mille nongentos octuaginta quatuor, & dies bis centum, vnum & viginti: ab Adamo ad diluuium annos ter mille octingentos octuaginta duos, & dies centum sexaginta septē. Quā in re Alfonso ipse parum sibi constat, quā apud eum sit tanta in sacris annis connumerandis varietas, & dissensio.

Hæc tandem adduximus longē quidem repetita, vt facilius possimus examinare rationem temporis ab Adamo ab initium principatus ipsius Regis Alfonso, quā in dicta præfatione idem vsus est. Nam ex præmissis apparet, eam non cōuenire veritati Hebraicę, & illi supputationi, quę ex ea deducitur. Quod facilius poterit quis deprehendere ex eo, quod iuxta Hebræorū supputationem principatus Alfonso initium habuerit anno ab Adamo ferē quintum millesimo ducentesimo vigesimo. Ex Driedonio, aut quintum millesimo ducentesimo tertio. Ex Beda, vel quintum Millesimo ducentesimo vndeci-

mo iuxta Ioann. Lucidi opinionem. Multo minus conuenit Chronologia dictæ præfationis supputationi Eusebij, & aliorum, qui septuaginta Interpretes sequuntur: esset enim primus annus principatus regis Alfonso ab Adamo sextum millesimus quadringentesimus quinquagesimus. Quod si præfationem istā velimus intelligere iuxta rationem temporis, quā idem Rex Alfonso in tabulis Astronomicis vtitur, erit profectō multo maior differentia: nam ex ea computatione annus primus principatus regis Alfonso erit octauum millesimus ducentessimus tricesimus quintus. Quibus omnibus obseruatis poterit in hac prima supputatione præfationis numerus verus restitui secundum opinionem illam, quā Regem Alfonso sequutum fuisse, sit rationi magis consentaneum. Ego sanē opinor, in hac præfatione Regem veritatem Hebraicam sequutum fuisse, atque ideo ex Driedonij supputatione suspicor, scriptorum errore factum esse, vt bis centum anni fuerint prope omīsi.

Est & in eadem præfatione maximus error in chronologia deducta à diluuiō, & vniuersali Cataclysmo: etenim nec conuenit veritati Hebraicę, nec Græcorum supputationi: quum secundum priorem ab Adamo ad diluuiū fuerint anni mille sexcenti quinquaginta sex: secundum posteriorem bis mille ducēti quadraginta duo: & iuxta præfationem istā tantum sexcenti sexaginta octo, quod nullus vnquam scripsit. Quā ratione iuxta veritatem Hebraicam erit in hac præfatione locus de diluuij tempore emendandus, ita quidem, vt à diluuiō ad principatum Alfonso Regis adnumerentur ter mille quingenti sexaginta quinque anni, si primam temporis rationem ex traditione Driedonij additis ducentis annis emendauerimus: aut paucis ab hoc numero detractis annis ex Bedæ, aut Ioann. Lucidi supputationibus. Quod si quis dixerit, Regē Alfonso sequutum fuisse in hac præfatione Eusebium, & sequaces, quod falsum mihi videtur, adhuc error est in annorum numero à diluuiō ad principatum Alfonso, qui tot nunc poterit si numerentur à diluuiō anni quatuor mille ducēti & octo.

In his vero duabus supputationibus ab Adamo, & diluuiō ex diebus, quos post annos integros addit Rex Alfonso, nisi & hoc in loco subsit scriptorum vitium, deducitur, apud Hebræos annum incipere à die decima octaua Augusti quo ad rationem temporis ab Adamo confiderandam.

randam. Nam ab hac die vsque ad vltimum diē Maij, qui fuit primus principatus, & regni Alfonſi adnumerantur ducenti octoginta ſeptem dies quorum in hac præſatione fit mentio. Eadem propè ratione cōſtat apud Hebræos annū quo ad diluuij tempus deſcribendum initium capere à die decimaſexta Februarij: à qua ad diem vltimam Maij ſunt dies centum & quinque, quos hoc in loco ſupputat Rex Alfonſus.

Qua in re omnino eſt adnotandum, apud Hebræos duplex obſeruari anni initium, quod paulò antè obiter adnotauimus: nam ante exitum Iudæorum ab Ægypto annus incipiebat ab æquinoctio Autumnali: poſtea verò initium annus adſumpſit ab æquinoctio verno: nempe à luna, quæ huic æquinoctio, vel alteri proximior erat. Quemadmodum nullo ad hoc citato auctore ſcribit Guilielmus Poſtellus in libro. de Etruriæ Regionis inſtitutis, & ante ipſum adnotarunt Nicolaus Lyranus in Genefim capitulo ſeptimo. idem Lyranus, & Burgenſis Exodi capitulo duodecimo. Id verò mihi probat Iosephus libro primo antiquit. capitulo quinto. vbi de diluuiio tractans inquit. Contigit autem hæc paſſio ſexcentefimo anno natiuitatis Noe menſe ſecundo, qui à Macedonibus Dius nuncupatur, ab Hebræis autem Marachat, ſeu Amaruane. Sic enim in Ægypto annum conſtituerunt. Moſes autem Nilam menſem, qui eſt Xanthicus, primum in feſtiuitatibus definiuit, in quo ex Ægypto Hebræos eduxit. Hic autem apud eum etiam in cunctis muneribus diuinis valde pollebat: in venditionibus autem, & emptionibus, & alia gubernatione prioris ſeculi decreta ſeruauit. Hæc Iosephus. Apud quem Dius menſem eum intelligo, qui apud nos eſt Nouember ex Euſebio lib. octauo. eccleſ. hiſt. ex Græco Codice folio. 92. Anſelmo lib. ſecundo. de imagine mundi capitulo ſexto. & Suida, qui ſcribit, hunc menſem eſſe primum apud Macedones, & conſtat Octobrem eſſe vltimum. Quod & nos obſeruauiſſimus ſuperius capi. 14. numero. 12. quo fit, vt græcus Plutarchi Codex in Arato ſit emendandus, vbi Dæſius menſis Macedonum confertur Nouembri Athenienſium, eſt etenim ſcribendum, Dius menſis, non Dæſius, qui Iunio reſpondit, non Nouembri ex eodem Suida, & Euſebio in loco proxime citato. Quanuis idè Plutarchus in Alexandro menſem, qui à Macedonibus Louſ dicitur, & Auguſto conuenit, ex Euagrio libr. 4. capit. 9. ſuida, & Demoſthene in oratione de corona, vbi illū contulit *bocdromion* Athenienſium,

conferat *ecatombaiōni*, id eſt Iunio. Vt tandè Plutarchus in hac menſium collatione ab alijs diſſentiat, vel codicis ſit vitium, quod magis applaudet. Xanthicus verò menſis apud Macedones reſpondet noſtro Aprili ex eodem Euſebio in dicto libro octauo. fol. 91. & 94. & libro tertio. capitulo octauo. Socrate libro quinto. capitul. 22. Euagrio libro quarto. capitul. nono. Anſelmo in dicto capitulo ſexto. ex Iosepho Græco libro ſexto. capitulo. 31. & Latino libr. ſeptimo. De bello Iudaico capitul. 12. Idemque Suidas adnotauit. Secundo equidè menſe diluuium contigiſſe plane probatur Genef. capitu. ſeptimo. & 8. At Iosephus ſecundum menſem illum fuiſſe aſſeuerat, quem Macedones Dius appellant, quem nos Nouembrem dicimus: erat igitur tunc primus anni menſis October, id eſt lunatio illa, quæ proximior eo tempore fuit æquinoctio Autumnali, quod licet hodie propter anticipationē contingat menſe Septembri, olim tamen Octobri noſtro reſpondebat: ſicuti Ioann. Lucidus, & alij docere conantur: etiam eadem ratione docētes olim æquinoctium vernum noſtro Aprili conueniſſe, modo verò Martio conuenire. Hinc apertiſſime deducitur, Regē Alfonſum in hac præſatione minime obſeruafſe initiū anni Hebraici ab æquinoctio verno, nec ab æquinoctio Autumnali: fortaliſis ex eo, quod apud Hebræos quanuis quo ad res ſacras, & conuentiones, ac contractus eſſent certa cuiusque anni principia, tamen quo ad numerum dierum quidam anni maiores, quidam vero minores erant: & præterea propter mutationes lunationum, anticipationem æquinoctiorum, & varia menſium initia, non poterant non eſſe & annorum primi dies incerti. Adhuc tamē non poteſt defendi huius præſationis dierū ſupputatio, qua in adnumerandis annis ab Adamo, & à diluuiio vſus eſt ſapientiſſimus Rex Alfonſus: niſi præmittamus, Regem Alfonſum initium anni ab æquinoctio verno, quod Aſtronomis eſt in vſu, obſeruafſe, annosque conſtituiſſe paulò minoris Romanis, ita quidem, vt Mille, & quingentis annis, dies fere quindecim ſuperſint ex Iulij Cæſaris obſeruatione. Fortaliſis in ſupputatione. quæ fit ab Adamo in hac præſatione, dictio illa: *Dozientos*, fuit mutata e ſuo loco ab ſcriptore: atque ideo erit legendum. *La Era de Adam en cinco mil e dozientos y veynte y vn años Hebraicos, y ochenta y ſiete dias.*

Subſequitur in eadem præſatione numerus 5 annorum ab Imperio Magni Nabuchodonosor ad principatum Regis Alfonſi, & connumerantur

tur anni mille non genti nonaginta octo, quibusdam additis diebus: & sane iuxta supputationem Driedonij adnumerantur anni mille octingenti sexaginta sex. Vnde nec in hac chronologia fuit vera temporis ratio in eadem præfatione obseruata: nam ex Eusebio, Beda, Ioann. Lucido, & alijs minor aliquantulum annorum numerus deducitur, quã fuerit à Ioann. Driedonio supputatus. Est igitur error in hac adnumeratione ex ceterum triginta annis.

Ex Philippo deinde Macedonum Rege ab eodem Alfonso ratio temporis sumitur ad numerum mille quingentorum sexaginta quatuor annorum: in qua & error est: nam auctoribus Eusebio & sequacibus, Philippus regnare cœpit anno tertio centesimæ quartæ Olimpiados: aut secundum Diodorum Siculum, & Laertium in vita Xenophontis anno primo centesimæ quintæ Olympiadis, regnavitque viginti sex annis. At redemptor noster Iesus Christus natus est anno quarto centesimæ nonagesimæ quartæ Olympiadis, auctore Lucido, aut anno tertio, auctoribus Eusebio, Glareano, & Haloandro. qua ratione ab initio principatus Philippi ad Christum sunt anni fere tercentum sexaginta: & ab eodem Philippo ad Regem Alfonso mille sexcenti, & vndecim anni. Huic errori accedit & alter, ex quo duo tantum anni adscribuntur imperio Philippi ante eius filium Alexandrum, quod est ab omnibus historicis alienum, Non me latet, in historia huius Regis Alfonso, & in historia Ferdinãdi quarti, & Sanctij itidem quarti rationem temporis ita describi, vt anni vndecim tantum tribuatur Philippo Alexandri Magni patri quã ratione foret legendum in hac præfatione: *El a Era de Philip po el gran Rey de Grecia en mil e quinientos y setenta y tres años Romanos.*

6 Sed & in Alexandri Magni principatu subest error in ratione temporis, quæ in eadem præfatione traditur: siquidem Alexander cœpit regnare ante Christi aduentum anno tricentesimo tricentesimo quinto, & ante principatum Alfonso Regis anno millesimo quingentesimo octuagesimo quinto: vnde Æra ab Alexandro Magnõ hac in præfatione adnumerata ex annis mille quingentis sexaginta duobus erit iuxta præscriptum numerum corrigenda. Annos verò Alexandri Magni idem Rex Alfonso in tabulis ab Octobri ex Græcorum more incipientes adnumerat.

Æra verò Cæsaris ex annis mille bis centum octuaginta nouem, optimè conuenit anno Do-

mini millesimo ducetesimo quinquagesimo primo: quod & nos obseruauimus lib. primo. Variarum Resolut. cap. 12. atque ideo nullus subest error in hac supputatione, quæ ab Æra Cæsaris in eadem præfatione fit. Æra etenim Cæsaris triginta octo annis præcedit Christi natiuitatem: secundum omnes. imò ipso Rege Alfonso auctore in tabulis additur his triginta & octo annis dies vnus. Ex quo intelliges, qua nam ratione in hac præfatione ab Æra natiuitatis adnumerentur centum quinquaginta duo dies ad initium Regni Alfonso, & ab Æra Cæsaris centum & quinquaginta tantum.

7 Ceterum in supputatione, quæ fit in eadem præfatione ab Æra Arabum, + & Mahumeti, an subsit error aliquis inquirendum erit prius constituto tempore, à quo Arabum anni incœperint: Nam si Arabum initium deducitur ab anno Domini sexcentesimo vicesimo sexto: quemadmodum ex Sabellico in eadem præfatione obseruauit Gregorius, error subest in cõputatione, quia non conueniunt anni Domini mille duceti quinquaginta & vnus, annis Arabum sexcentum viginti nouem, aut fere triginta. Ego sane arbitror nullum subesse errorẽ hac in parte in dicta præfatione, quod probabitur, si constituerimus, initium Arabum anno Domini sexcentesimo vicesimo secundo, ita vt annus vicesimus secundus post sexcentesimum sit primus in Arabum chronologia: quod Ioãnes Lucidus expressim adnotauit in chronicis. Et probatur auctoritate Roderici Archiepiscopi Toletani lib. 3. capit. 8. & 19. Vbi annus Arabum nonagesimus primus adscribitur, anno Cæsaris septingentesimo quinquagesimo: & annus Arabum nonagesimus secundus, anno Cæsaris septingentesimo quinquagesimo primo: & rursus annus Arabum nonagesimus tertius, anno Cæsaris septingentesimo quinquagesimo secundo. Ex quibus ad veram adnumerationem deductus constat Arabum Æram incœpisse anno Domini sexcentesimo vicesimo secundo. Cui opinioni accedit historia eiusdem regis Alfonso decimi, & Sanctij eius filij, quarum ca. 1. anni Arabum iuxta eandem rationem adnumerantur: sicuti & in hac præfatione, in qua anni Arabum sexcenti viginti nouem, denique triginta, conueniunt anno Domini millesimo ducetesimo quinquagesimo primo, ac fere secundo. Sic sane apud Rodericum Toletanum in lib. tertio. capit. 17. dum legitur. Arabum vero nonagesimo primo, Æra septingentesima quadragesima nona. Est omnino legendum. Arabum vero nona-

ro nonagesimo, Æra septingentesima quadragesimanona. Alphonſus Epifcopus Burgenſis capitulo quadrageſimoquarto. & Matthæus Palmerius Arabum Æram adnumerant ab anno Domini ſexcentefimo vicesimotertio. Iſidorus Pa- cenſis ab anno Domini ſexcentefimo decimoſe- ptimo. Florentinus ab anno ſexcentefimo qua- drageſimo, Antonius Beuter ab anno Domini quingentefimo nonageſimotertio.

Verùm in huius Regni C aſtellani Chronicis, in quibus ſimilis ferè huic chronologia traditur paſſim diligens lector errores in ratione tempo- rum obſeruanda deprehendet, vel ſcriptorum vi- tio, aut ignorantia eorum, qui abſq; exactiſſima temporum cognitione eaſdem hiftorias in publi- cum emiſere. In omnibus etenim, quas ipſe legi, huius regni chronicis, memoria teneo, huiusce- modi errata non ſemel obſeruafſe.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Feflorum dierum celebritas iure diuino veteris teſta- menti inſtituta fuit.*
- 2 *Præceptum decalogi de Sabbatis ſanctificandis par- tim eſt mortale, partim ceremoniale.*
- 3 *Præceptum hoc qua ex parte morale cenſentur, eſt iuris naturalis.*
- 4 *Feflorum obſeruatio etiam eſt iure diuino euangeli- co inſtituta.*
- 5 *Qui vero dies ſint à Chriſtianiſ religionis cauſa ob- ſeruandi, ad ius pontificum humanum pertinet.*
- 6 *An diei dominicæ celebratio ſit iure diuino, an pon- tificio humano inſtituta?*
- 7 *Quibus diebus prohibita ſit genuflexio in precibus Deo exhibendis.*
- 8 *De origine aliquarum feſtiuitatum, quæ Chriſtianiſ ſolennes ſunt & olim fuerunt.*
- 9 *In his feſtarum dierum celebrationibus, qua nunc ratione dies conſideretur.*
- 10 *De peruigilationibus, & nocturnis ſacrificijs.*
- 11 *Hoc ſanctificationis dierum præcepto, externus cul- tus, non internus præcipitur.*

De feſtorum dierum a- pud Chriſtianos celebratione, deque eorum ori- gine.

RESTI DIES OLIM apud gentiles dicebantur, in quibus vel ſacrificia dijs offerre gentes conſueuerunt, vel ludii in honorem deorum fiebant, vel feriæ obſeruabuntur: aut ſane alicuius publicæ lætitiæ boniue euentus cauſa diurnis epulationibus celebrabantur ſolenni- tates quædam more maiorum inſtitutz. Verum apud Chriſtianos dies feſti dicuntur, in quibus feriari oportet, quod & gentilibus ſolenne ite- dem erat, vt veri Dei agnitione, animoque in- teriori cultu inſtituto, quod mente complexi ſu- mus, exteriorem cultum Deo exhibendo ſan- ctè & piè præſtemus. Eſt igitur hac in re, vt in plerisque, maximum inter nos, & gentes diſcri- men: quod illæ animorum inſipientia tenebris- que illuſæ, feſta quædam agere ſolebant, ſu- perſticioſa quadam religione conuictæ in deo- rum quorundam celebritatem, quos ante ve- ram Chriſti lucem finxerat ſibi quiſque, dæmo- ne ſemper humanum genus, vt eius officio, & impio munere fungeretur, miris præſtigijs infe- ſtante. Nos vero, qui Chriſti fidem profiteremur, feſta quidem agimus in hoc vnum intenti, vt Deo vero, quem vnum in Trinitate patris, filij à patre geniti, & ſpiritus ſancti ab vtroque proce- dentis, pio, ac ſanctorum Chriſtianoſum con- ſenſu tota mente, & anima prædicamus, verum vultum internum inquam, & externum exhi- beamus: cuius inſtituti antiquitatem, & origi- nem libuit ex ſacra ſcriptura, & Eccleſiaſticis tra- ditionibus breui quadam obſeruatione adnota- re ad veram iuris Pontificij interpretationem, vt ratione ipſam perſcrutemur, qua in his feſtis, ac celebritatibus inſtituendis uſi fuere olim, & nunc ſanctè, & piè vtuntur Eccleſiæ catholicæ præla- ti, Romanum pontificem qui primatum obti- net ſequuti.

I Prima cõcluſio. Feſtorum & dierum celebritas religionis cauſa iure, ac lege veteris teſtamēti inſtituta eſt diuina inſtitutione, ex tertio Decalogi præcepto. Hæc probatur. ca. 5. Deuter. Exo. 21. & 30. Ezechiel. 20. quibus in locis cõſtat, ex lege ve- teri præceptum eſſe, vt Sabbata ſanctificarentur. Sabbathum enim apud Hebræos requiem ſignifi- cat aut ab opere ceſſationem: atque ideo dies ſe- ptimus Hebdomadæ dictus eſt Sabbathum, quod fuerit in requiem deſtinatus. Septimus dies in- quit

quit dominus, erit vobis sanctus, sabbatum, & requies domini. Sed & sabbatum, latius accepta dictione totam hebdomadam postea significauit. Sic etenim Lucae capit. 18. scriptum est. Ieiunabis in Sabbato, vt illic interpretes adnotarunt. tametsi proprie hebdomada constabat ex Sabbato, & Prima, Secunda, Tertia, Quarta, Quinta, & Sexta Sabbati; auctore Hieronymo. quaestione quarta ad Hedibiam. Vnde illud apud Ioannem capit. 20. Vna autem Sabbati. & Lucę. 24. atque item Marci. 16. & valde mane vna Sabbatorum. & apud Matthaeum capitul. vigesimooctauo. prima Sabbati, Diem, quę nunc dominica est, & tunc erat prima post Sabbatum, significat: vt ibidem post alios Caietanus interpretatur. Eadem ratione dicimus & nunc Secundam feriam, Tertiam feriam, Quartam feriam, Quintam feriam, Sextam feriam: à prima, quę dies dominicus est, numerum deducentes: sabbatum vero, quod est septima feria nomine veteri appellamus: ex institutione beati Syluestri auctore Beda lib. de temporibus capitulo octauo. Thoma Vvaldensi de sacramentalibus capit. 140. Et constat ex vita eiusdem Syluestri è Græco in Latinum traducta, & typis tradita opera, & cura Aloysij Lipomani, quinto vitarum tomo. Iudæi sanè omne festum sabbatum nuncupabant ex eo, quod sabbath requiem sonat: quemadmodum adnotarunt Theophylactus, & alij Lucae ca. 6. ex quibus Theophylactus. Sabbatū secundo primum, hoc est, *deitero troyón* intellexit, quando quies, atq; ociū duplex erat tam Sabbati domini, quam solēnitatis alterius præcedentis: quia plerunque incidebat festū in parasceuen, & tunc parasceue vocabatur, sabbatum propter festum: & quod proprie sabbatū erat nominabatur secundo primum, quod secundum esset ab altero festo, & Sabbato, quod præcesserat. Tametsi Caietanus locum illum aliter, & fortassis recte interpretatus fuerit. Scribens Sabbatum secundo primum dici vltimum diem festiuitatis constantis ex multis Sabbatis. * Sed Euthimi. in cap. 14. super. 6. Lucae. Et Suidas dictione: Sabbatum: assueuerant, sabbatum istud fuisse primam diem Azimorum, ex eo quod prima esset ab Azimis, secunda vero Paschæ, quę in ceperit decimaquarta Luna. Prima vero dies Azymorū decimaquinta. Rectius profecto Chriostost. in dict. homi. 40. in Matth. scribit sabbatū secundo primum esse diem, in quo quies, & ociū duplex erat, tam videlicet Sabbati proprii, quā solēnitatis in eo incidentis: nempe quando in sabbatum proprie dictū alia incidebat solēnitas

Tertio igitur decalogi præcepto affirmatiuo exterior præcipitur Dei cultus, nempe corporalis requies, & cessatio ab operibus seruilibus ad famulandum Deo, & vt liberi ab operibus profanis mente Deo intenti cultum illi exhibeamus exteriorem inquam, sub quo nobis, qui sensibiles sumus, proponitur interior cultus, vt meditatio, mentalisq; oratio: exterarū rerū similitudinibus. Sic per exteriorēthuriferationēinstruimur, quę anmodum orantis mens in Deum sit eleuanda.

Secunda conclusio. Præceptum Decalogi de sabbatis sanctificandis partim est morale, partim cæremoniale. Hęc conclusionē asseuerat. S. Th. 1. 2. q. 100. art. 3. ad. 2. & 2. 2. q. 122. ar. 4. quem omnes Theologi sequuti sunt. † Est etenim hoc præceptum morale, vt omnes homines, cum iure tenentur vnū Deū colere, tempus aliquod debeat secernere, atq; ab alijs profanis actibus eximere, Deoque colendo dicare, vt illi cultum exhibeāt illumque venerentur, Nam & Psaltes inquit psalmo. 45. Vacate, & videte quoniā ego sum Deus. Eadem cōclusio probatur ex eo, quod præcepta decalogi omnia non tantū moralia sunt, sed ad illa decem omnia præcepta moralia veteris legis reducuntur, auctore diuo Thoma in dict. q. 100. art. 3. cuius rationes expendit diligēter Dominicus Soto lib. 2. de iusti. & iur. q. 3. arti. 3. idem probauerat Thom. q. 99. art. 2. & q. 100. art. 2. Hoc tandem morale præceptū in eo situm est, vt homo, qui corpore cōstat, & anima, aliquo saltem destinato tempore, & corpore, & animo ferietur, atque interquiescat: intentus sane laudi contemplationi, ac venerationi Dei omnipotentis, vt corpus labore fatigatū alterna requie non careat, & ipsa mens ab externis laboribus immunis, & libera diuinę legis meditatione, rerumque diuinarū memoria, & recordatione refecta, gratias agat Deo optimo maximo, a quo tanta, & tot beneficia gratuito accepit. Est vero hoc præceptum cæremoniale quantum ad certum tempus, quo feriari nos oporteat, & cultui diuino vacare, atque indulgere: sic sane quod vel hoc die, vel illo celebretur festum, ad cæremonialem legem pertinet: & ea ratione apud Iudæos sabbati quod erat septima diēs, requies, & ab omni opere cessatio præcepta erat ex lege cæremoniali varijs ex causis, quis sancti Doctores passim explicant, & nobis tradidere, vt veteris legis rationem minime ignoremus, quanuis ad eius obseruationem nequaquam teneamur.

Tertia conclusio. Præceptum hoc de festis diebus celebrandis, quæ ex parte morale censetur, est iuris

est iuris naturalis. Hęc probatur, quia omnia præcepta moralia sunt iuris, & legis naturalis, auctore sancto Thoma. 1. 2. quæstione. 100. articulo primo. ex Paulo ad Roman. capitulo secundo, ubi inquit gentes naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: explicat Dominicus Soto libr. 2. de iustitia & iure. quæstione. 3. artic. 1. Hoc vero præceptum partim est morale: consequitur ergo, ea ex parte iuris naturalis esse, & ad legem naturalem pertinere. Huic rationi & illa accedit, quod omnes gentes solo lumine naturali, solisque viribus naturalibus potuerunt verum Deum cognoscere, ea quidem cognitione, quæ tendit in finem naturalem: non inquam totam Dei virtutem, & essentiam cognoscere, sed per hęc visibilia apprehendere, quod sit Deus, & vnus, & prima rerum omnium causa, & iupremus omnium finis. Sic diuus Paulus ad Rom. 1. obiurgat philosophos, quia quod notum est Dei, id est acumine naturali de Deo est cognoscibile, manifestum est illis. id ipsum veteres Theologi probantur, præsertim Lactantius Firmianus libro primo. Diu. inst. capitulo quarto. cum sequentibus, ex testimonio veterum philosophorum, quorum diligenter meminit Augustinus Eugubidus libro tertio. de perenni philosophia. Ac rursus idem institutum profequitur libro. 4. 5. & 6. sed & diuus Thomas hoc ipsum probat prima. parti. quæstio. 12. articulo. 12. Cum verò, inquit Lactantius, ipsos deorū cultores sæpè videamus Deum summum, & cōfiteri, & prædicare, quam sibi veniam sperare possint impietatis suæ, qui non agnoscūt cultum eius, quem procius ignorari ab homine nefas est? Quod si lumine naturali vnus, & verus Deus cognosci poterat, eodem iure qui Deum verum, & vnum cognouere, tenebatur dubio procul eidē cultum aliquem exteriorem exhibere, vt mente, & animo illi essent intenti, quem per actus exteriores religiose venerabantur. docet enim lex natura, religionem colendā, & cæremonias obseruandas fore. Hac ratione gentes, quæ dæmonū illusionibus deceptæ, prauisque moribus institutæ, & ea ex causa obcæcatæ Dei optimi maximi permissioe, minimè Deum vnum, & verum cognouerunt, ab illo naturali lumine deficientes, quo illum cognoscere poterāt, dijsque illis, quos falso sibi finxerunt, quosque veros esse censebāt, cultum exteriorem exhibentes, dies quosdā sacrauerunt, ac festa quædam quohbet anno celebranda instituentes, superstitione nimis obseruabant non alio iure, quam vt Deos, quos veros esse existimabant, cultu exteriori aliquo tempore

ab operibus seruilibus liberi colerent, ac venerarentur: qua de re multa ex varijs auctoribus diligentissime Gregorius Gyraldus scripsit in eo libro, quem de dijs gētium nuper elaborauit. Sed & columella lib. 2. cap. vlt. tradit quæ veteres gentilium pontifices diebus festis fieri prohiberent, & permetterent.

Quarta conclusio. Fectorum obseruatio non tantum iure naturali, ac diuino veteris testamēti, sed & diuino legis euangelicæ instituta est, & vim obligationis obrinet. Hęc probatur ex præcedentibus. Nam si hoc præceptum est iuris naturalis, & morale veteris legis, optimè consequitur, & esse diuinum legis euangelicæ: siquidem lex euangelica continet, tātum ea præcepta, quæ naturalia, vel moralia sunt, & quæ ad sacramenta pertinent: quod deducitur ex his, quæ tradit S. Thom. 1. 2. quæstione. 108. articulo primo. & 2. idem quodlibeto. 4. articulo decimotertio. Etenim licet cæremonialia, & legalia veteris legis cessauerint lege noua euangelica, eiusque institutione, ac promulgatione: moralia tamen, & naturalia minimè cessauerunt: imò ea ex parte, quæ præcepta veteris legis moralia erant, & iuris naturalis, etiam si lex vetus data non fuisset, à Christo Iesu confirmata fuisse non ex vi veteris legis, sed ex vi naturalis, ac moralis instituti: scriptum est enim Matth. 19. si vis ad vitam ingredi serua mādāta idem Marci. 10. & Lucæ capitulo decimo octauo. Hinc deducitur vera interpretatio concilij Triburientis, à quo responsum est, veteris, & noui testamēti pagina septimum diem ad humanam quietem speciali lege deputatū fuisse, capitul. licet. de ferijs. Nam veteri lege, quæ ex parte cæremonialis erat, dies septima præcipitur obseruari vt sacra, & cultui diuino deputata: qua verò ex parte moralia lex vetus continebat, sub diei septimæ præcepto intelligitur, ac significatur, tempus aliquod cessatione operum seruilium signandum esse, quo cultui diuino fideles, & Christiani operam dare teneatur. Sic sanè lex diuina veteris testamēti quo ad cæremonialia diem septimam deputauit quieti, & cultui diuino: quo ad moralia tempus aliquod arbitrio Pontificum definiendum significabat sub septimæ diei nomine: & licet cæremonialia cessauerint, moralia tamen non cessant, imò lege diuina euāgelica cōprobantur: atque ideo dies septima sacra censeatur lege veteris testamēti diuina quo ad literam, & cæremonias, lege verò diuina noui testamēti quo ad moralem significationem: quæ nusquam cessauit, nec cessat: quia naturalis est institutio.

Qua de re nos tractauimus lib. 1. Varia. Resol. c. 17. num. 1. & 2.

5 Quinta conclusio. † Quauis huic præcepto de diebus aliquot religionis causa Deo sacrâdis, cultuique diuino constituendis, iure humano, etiam pontificio derogari non possit: qui tamen dies, & quot sint huic muneri, & ex ea causa quieti, otioque ab operibus seruilibus præsignandi, vere ad legem humanam pontificiam pertinet. Huius assertionis prior pars ex eo constat, quod hoc præceptum ea ex parte sit morale, iuris naturalis, legisque diuinæ euangelicæ, quibus lege humana derogari non potest. §. sed naturalia Inst. de iure natur. gent. & ciuili. adnotauit Gratianus in principio. §. dist. S. Thomas. 1. 2. quæstione. 54. articulo. 5. Fortunii. in. l. veluti. ff. de iustitia & iure. columna septima. nos idem probauimus in quartum decretalium. 2. part. capitulo. 6. §. 9. numero secundo. Et præterea Decalogi præcepta, qua ex parte moralia, & naturalia sunt, nullâ patiuntur dispensationem: quemadmodum docet S. Thomas. 1. 2. quæstio. 100. artic. 8. quem optime interpretatur Dominicus Soto lib. 2. de iustitia & iure. quæst. 3. arti. 8. ergo cum hoc præceptum iuxta sensum huius conclusionis in priori eius parte, sit morale, & naturale, nullâ poterit pati dispensationem, saltem ad hoc, quin homo teneatur tempus aliquot, seu dies, seu horas diuino vacare cultui, & religioni. Vnde quo ad istum effectum non exigimus necessario dies integros, quauis conclusio dierum meminerit ad seruandam legis veteris literam, quæ sensim tempus aliquod, quo Dei vacemus cultui significat. Posterior conclusio pars satis probatur ea ratione, quod in ea parte lex fuerit cæremonialis, & ideo cessauerit legis euangelicæ institutione: lege vero Euangelica, & naturali nulli fuerunt dies ocio deputati ad vacandum religioni, & cultui diuino quod satis constat ex ipsa euangeliorum lectiōne. Quo fit, vt quibusdam visum fuerit, iure humano pontificio dies festos, quos nunc ex Ecclesiæ institutione celebramus, mutari omnino posse, aut denique tolli; modo tempus aliquod commode constituatur, quo ab operibus seruilibus vacantes feriemur, & Deo cultum exteriorem exhibeamus: quia dies festi, quibus christiani religionis causa feriamur, iure humano pontificio sunt instituti: quod probant Sanctus Thomas. 2. 2. quæst. 112. art. 4. Florentinus. 2. parte. titulo. 9. capit. 7. Archidi. & Cardi. S. Sixti in cap. r. de consecrat. dist. 3. Ioan. Maiorin. 3. sen. dist. 37. quæsti. 27. Imo ipse Thomas expressim asseuerat, diem

dominicum iure humano, & ab Ecclesia institutum esse ad hoc, vt diuinis officijs, & religioni vacemus, qua in re Anchar. Antonius, & Abb. in capitulo tertio. de ferijs. existimant, dici dominicæ festum iure diuino institutum fuisse. Idem probant Angelus verb. feriç. §. tertio. & Syluel. verb. dominica. qui hanc opinionem communem esse restatur. Cuius probationi illud potissimè suffragatur, quod à seculo vsque Apostolorum dies dominica fuerit ab Ecclesia catholica in honore Dei celebrata: ex Paulo primo ad Corinthios: capitulo primo. Nam de collectis, inquit, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinari Ecclesiæ Galatiç: ita & vos facite per vnam Sabbati. Quo in loco Chrysostomus, Ambrosius, Remigius, & alij, vnam Sabbati dominicam diem interpretantur: Imo & illic Primasius commemorat dici dominicæ celebritatem ab Apostolis descendisse ex testimonio diui Ignatij epistola. 2. qui fere tempore Apostolorum floruit sanctitate, & doctrinâ illustri. Idem sensit Augustinus epistola. 119. ad Ianuarij quæstiones capitulo decimotertio. scribens. Dies tamen dominicus non Iudæis, sed christianis resurrectione domini declaratus est, & ex illo habere cepit festiuitatem suam. Hæc Augustinus ex quo obseruari poterit ratio, quare Sabbathum in diem dominicum mutatum fuerit. Nã ratio illa commemorandi beneficium creationis in festiuitate eius diei, in qua Deus ab illa requieuit, mutata est in beneficium recreationis, quæ facta est à Christo per gratiam, & absoluta fuit die dominico per eius resurrectionem: fuitque illa lux in statu gratiæ prima, multo præstantior illa, de qua tunc dictum est: fiat lux. Et præter ea olim in lege veteri tradita fuit celebratio Sabbathi, quod erat requies mortuorum: resurrectio autem nullius erat vsque ad Christum dominum qui die dominico resurgens fecit, vt dies hic olim octauus, nunc in lege euangelica sit primus, & Sabbatho in festiuitate succedat. Idem Augustinus in epistola octuagesima sexta. ad Casulanum. Preponitur, inquit, dies dominicus Sabbatho resurrectionis. Hæc & Isidorus scribit libro primo. de officijs. capitulo vigesimo quarto. multa Thomas Valdensis de sacramentalibus. titulo decimo sexto. capitulo 40. qui probare conatur, diei dominicæ festiuitatem ab Apostolis institutam fuisse. Tertullianus aduersus gentes. capitulo decimo sexto. proxime his accedit dicens, & que si diem solis lætitiæ indulgemus, alia longe ratione, quam religione solis, secundo loco ab eis sumus, qui diem saturni ocio & victui decernunt,

hunc exorbitantes & ipsi à Iudaico more, quem ignorat. Diem solis Tertullianus intellexit diem dominicū: vt & Imperator. in. l. omnes iudices. C. de ferijs: Quo in loco & Theodosius Cæsar in l. omnes dies. id euidentius explicat. adnotauit Angelus Politianus. li. miscell. capitulo octauo. et Dione libr. trigesimo septimo. id ipsum obseruari poterit ex Eusebio libro quarto. de vita Constantini Magni. Sozome. libro primo. capitulo octauo. Calsiodoro libr. primo tripart. capitulo decimo. Nicephoro libro septimo. capitulo quadragesimo sexto. Quibus minime citatis Ludouicus Cælius idem tradit libro septimo. capitulo quadragesimo primo, & quadragesimo secundo. sic & hoc ipsum traditur in vita beati Syluestri Græce quidem scripta, in latinum vero traducta opera à Ioylij Lipomani. quinto tomo. Dominica uero diem hoc nomine primam sabbati, primam inquam hebdomadis diem significat Dionysius Ioannes Apocalypsis capitulo primo. Sed & diem Saturni sabbati esse constat ex Dione. Reliqui uero dies adhuc apud nos planetarum nomina retinent. idem ferè constat ex Iustino martyre in secunda oratione pro christianis. ultima pagina. qui diem solis à Christianis celebrari ex eo tradit, quod in illo die Deus mundum effecerit, & eodem Iesus Christus à mortuis resurrexerit: & addit pridie Saturni Christum cruci affixū fuisse, & postridie Saturni, qui dies solis est, surrexisse. Nec quidquam oberit, quod auctoribus Eusebio, Sozomene, & alijs Constantinus Magnus lege lata diffinierit diei Dominicæ celebritatem. Et non legem illam tulit Constantinus generalē, & uniuerso Romano orbi huius diei festiuitatem indixit, Apostolicas traditiones imitatus non quod tūc apud christianos cœperit hic dies celebrari, sed quod ante Constantinū celebrabatur ex institutione apostolorum a christianis: nō ex lege Cæsarea, quæ tunc utilis, ac necessaria fuit, vt subditi Romano Imperio ex edicto Cæsaris diem illum colerent diligentius, & cautiùs, ne Cæsari forēt rebelles, sed ex lege Apostolica, cui plures refragari non verebantur. Leo etiam Tribunicus Imperator auctore Theodoro lectore, multo post Constantinum Magnum eandem legem denuo repetitam, Romanis eorumque prouincijs dedit, non equidem nouam, sed veteris memoriam renouantem. Huic rationi accedit, quod Origenes contra Celsum festiuitatis diei dominicæ meminit. Tertullianus de corona militis, rursum in libr. secundo. ad uxorem. Hieronymus aduersus Vigilantium, & Iustinus Martyr

in quaestionibus a Christianis positis. quaestione. iij. ex Irenæo referens, diem hunc ab apostolorum temporibus celebrari quodam aliorum dierum discrimine, quod hic dies sit nostræ resurrectionis significatio, qua Christi benignitate, & a peccatis, & a morte, quæ ab illo interfecta est, liberati sumus, per Christi resurrectionem. Vnde sempiterna memoria, inquit Iustinus, recolere debemus, & calum nostrum in peccatū & Christi in nos charitatem, qua ex causa surreximus: idcirco genuflexio, quam sex diebus adhibemus, calum nostrum in peccatum significat: nō flectere autem genu die dominico resurrectionis nostræ est significatio: Hæc autem consuetudo ab Apostolorum temporibus cœpit, quemadmodum ait beatus Irenæus Martyr & Lugdunensis Pontifex in libro de pascha, in quo mentionem Pentecostes facit, in qua genu non flectimus, quod eodem loco habenda sit, quo dominicus dies, ob eam causam, quam de eo diximus. Hæc Iustinus. Obiter tamen ad meo lectorem, me maxime dubitare, an opus illud fuerit à Iustino Martyre scriptum: qui etenim fieri potest; Iustinum citare Irenæum: qui, vt ipse ex Eusebio, Hieronymo, Nicephoro, & alijs coniecto, post mortem ipsius Iustini floruit, & scripsit, saltem martyrio coronatus est: atque ideo à fide historiarum alienū est, quod Iustinus Irenæi iā martyris, & mortui meminerit. Ipse uero Irenæus in quinto aduersus hæreses Iustini meminit, & eius operis, quod contra Martionem hæreticum scripsit, teste Hieronymo. Sed & Eusebius in Chronico multo ante Irenæi martyrium ipsius Iustini mortem, & agonem pro religione christiana contigisse tradit. Præter hæc in eodem opere citatur Origenes. capitulo. 82. & capitulo. 86. qui dubio procul post Iustini martyrium claruit. Imò & natus est. Quod ex Hieronymo, Eusebio, Hermanno, Contracto, & Nicephoro constat, nec istius operis meminere Hieronymus, Eusebius, Nicephorus, & S. Photius, & alij qui Iustini scripta, & libros adnumerauerūt. Idē uero Iustinus in dialogo cū Triphone de die dominico in quo dominus noster Iesus Christus surrexit à mortuis, quæ unum Sabbatorū nominat scribit. Unus enim Sabbatorū dies, cum primus maneat dierum omnium, omnium rursus dierū, qui in orbem reuoluuntur, enumeratione octauus uocatur, idemque primus manet. Hæc Iustinus aduersus Iudæos. His denique, ueluti per trāsennam, digressione quadā obseruatis, diem dominicum rursus repetentes libentissime adduce

mus in signe. Iustinoque aptissime conueniens diui Basilij testimonium, is inquam in lib. de Spiritu sancto. capi. 27. traditiones Ecclesiasticas, & Apostolicas mire commendans, inquit, & erecti perficimus preces in vna Sabbati: id est die dominico: rationem autem non omnes nouimus. Nō enim solum, vt qui resurreximus cum Christo, & qui superna querere debeamus, in resurrectionis die, date nobis gratie, per hoc quod stamus in precando, hos ipsos comonefaciamus: sed quod etiam venturi seculi is dies quodammodo imago esse videatur. Qua propter, etiam cum principium sit dierum, non prima à Mose, sed vna appellata est. Factum est enim, inquit, vespere, & mane dies vna, velut eadē sæpe reuoluatur. Vna itaque eadem est octaua, vnā re vera ac veram octauam, cuius Psalmographus in quibusdam Psalmorum inscriptionibus meminit, per se ipsam demonstrans, statum videlicet post hoc tempus, diem non desitutam, vespeream non habentem, & successione non admittentem, æuum illud nunquam finiendum, ac senij expers. Necessario igitur Ecclesia erudit alumnos suos, vt stantes preces absoluant, quo per assiduam comonefactionem vitæ non de futura, viaticorum ad illam transmigrationem parandorum nō negligentes simus. Sed & totus quinquaginta dierū numerus, Pentecoste, appellata, resurrectionis, quam in illo sæculo expectamus, monumentum est, vna enim illa, & prima dies septies septempli cata, septem sacre Pentecostes hebdomadas efficit. Ex prima enim initium sumens, in principium desinit per similes intermedios quinquages evoluta. Vnde & eum similitudine refert, velut in circulari motu ab ipsidem signis initium sumens: & in eadem desinens. In qua erectam figuram in adoratione præferre Ecclesiæ leges nos erudierunt, ex manifesta comonefactione. velut transferentes mentem nostram à præsentibus ad futura. Quin & quoties genua flectimus, & rursus erigimur, re ipsa ostendimus, quod propter peccatum in terrā delapsi sumus, & per benignitatem eius, qui condidit nos, ad cælum reuocati sumus. Hæc Basilus. & his similia Augustinus ad Ianuarium epistola. 119. capitulo. 15. Diuus item Ignatius in epist. 3. ad Magnesium, diē Dominicam, diem resurrectionis appellat, ac regalem, omniumque supremam: ac de ea Psalmistam cecinisse scribit: in Finem pro octaua. Ex quibus plane intelligitur diffinitio Concilij Niceni canone 20. & capitulo. quoniam. de cōsecr. distin. 3. vbi fidelibus christianis iniungitur,

vt diebus dominicis, & in diebus Pentecostes festes ad orationem vota domino reddāt. Item fieri debere in omnibus festiuitatibus, quæ iure principua censentur, docet Alexander Pontifex in capitulo secundo. de ferijs, quo in loco interpretes idem adnotarunt: & Cardina. S. Sixti in dicto capitulo. quoniam. Cui equidem canon, & diuo Basilio. conuenit Martinus Bracharensis Episcopus ex synodis Græcorum. capitulo quinquagesimo septimo. & capitulo. vltimo 30. distin. Diuus Ambrosius in sermone. 61. capitulo. ser. 76. distin. concilium Turonense. capitulo trigesimo septimo. & Burchardus libro tertio. capitulo. 235. apud quem libro decimotertio. capitulo decimo tertio. ex synodo Aurelianensi. capitulo decimo quarto. idem obseruauimus, quod modo ex Alexandro Pontifice adduximus. Verum & diei dominicæ solennitatem, ac celebrationem mire commendat synodus Matisconensis. 2. capitulo primo. & retulit Martinus Bracharensis in dicto capitulo vltimo. canonibus Apostolorum institutum esse, quod dominicis diebus, & à Pascha ad Pentecosten minime genuflectamus, sed & diem dominicam Platonem diuinasse in decimo de Republica, testes sunt Clemens Alexandrinus in quinto lib. Stromatum. & Eusebius in. 13. de præparat. euangelica. capitulo septimo. quibus omnibus diligenter obseruatis non temere opinabimur. hanc diei dominicæ festiuitatem ab Apostolis diuina institutione edoctis, constitutam fuisse eam etenim legimus traditione ecclesiastica semper in Ecclesia catholica sanctificatam fuisse vt eadem, licet ab humano instituto Apostolorum processerit, & originem duxerit, quod quibusdam placuit, ninus indecorum esset, eam ab Ecclesia mutari, vel tolli, nec id permetteret Spiritus sanctus, cuius inspiratione quæ tot seculis, à tot sanctis patribus, & Pontificibus sunt exactissime obseruata circa religionis cultum, decorem, & ministeriū, instituta, ac decreta fuisse, satis apparet quemadmodum probari poterit ex his, quæ diuus Basilus in dicto capitulo vigesimo septimo. & alij veteres Theologi de traditionibus ecclesiasticis scribere: Idem erit respondendum de festo Paschæ resurrectionis, & Pentecostes. De die natalis domini: ac redemptoris nostri Iesu Christi, deque alijs festiuitatibus his similibus, quas ab initio legis euangelicæ, ab ipsaque ætate Apostolorum celebratas fuisse constat ex veterū lectione, qui obiter plurimum festiuitatum meminere, asseuerantes, eas ab Apostolis institutas fuisse. Id etenim de festo Paschæ asserunt Hilarius in prologo

prologo psalmorum, Clemens in epistola. 3. Hieronymus super Matthæum cap. 25. & Tertullianus in libro. 2. ad uxorem. rursus idem Hieronymus aduersus Vigilantium. extat & octauus apostolorum canon. De Pentecoste dicit Pauli extat locus prima ad Corinth. capi. 16. & Actor. ca. 20. ubi Beda, Ambrosius super Lucam: & Origenes contra Celsum. De festo Parasceues: hoc est passionis, Resurrectionis, Ascensionis, & missionis Spiritus sancti. Diuus Augustinus ad Ianuarium, & de Cœna Domini ex. 1. ad Corinth. ca. 11. illic Remigius, Isidorus libro. 1. de officijs. capitu. 28. de his omnibus Thomas VValdensis libr. de sacramentalibus. cap. 74. atque etiam de festo parasceues Origenes paulò antè citatus, & Sozomenes lib. 2. histor. eccles. capitulo. 11. de Epiphaniæ festo Ammianus Marcellinus. sub Constantio Cæsare lib. 21. qui ita eius celebritatis meminit, vt planè sentiat, multo ante id temporis à Christianis celebratam eam diem fuisse. eiusdem meminit Clemens in constitutionibus Apostolicis libro. 5. capit. 13. Ambrosius in Sermonibus. Isidorus, & alij post Augustinum. Sed & eius celebrationis, quæ Purificatio Virginis Mariæ dicitur, meminit Sigibertus eius Institutionem tribuens Anno Domini. D. XLII. Georgius verò Cedrenus anno nono Iustini Magni, cui successit Iustinianus eam adscribit, appellans festum Hypantes, id est, occursum, aut processionis: quasi tunc in occursum prodeamus Christo à Virgine matre in templo sistendo: aut præsentando, vt vulgò loquimur: sicuti quidam interpretantur ex Martini Polli Chronicis. lib. 17. capit. 28. Conuenit autem Georgij Cedreni computatio Anno ab Incarnatione Domini. D. XXVII. Meminit & huius Festi autor Micrologi cap. 48. scribens id appellari Hypantem ex eo, quod Symeon, & Anna eo die obuiauerunt Domino: dū præsentaretur in templo, extatque elegans poema de hoc festo Chosmæ Græci Pœtæ à Theodor. scholijs quibusdam enarratum. Extant & de hoc occurssu Domini, de beatissima Virgine, & de iusto Simone orationes quinque Patrum, nempe Greg. Nysseni, Amphilochoj, Chrysostomi, Cyrilli Hierosolimitani, & Timothei presbyteri: vt fortassis huius celebritatis origo antiquior sit quam Cedrenus, & Sigibertus existimauerint.

Præter has festorum dierum solennitates, summi ecclesie pontifices & alias constituerunt, quarum mentio fit in capitul. 1. de consecratio. distinctione. 3. capitul. 2. & capitulo vltimo. de ferijs.

quibus decisionibus probatur, episcopos posse religionis causâ in memoriam alicuius Martyris, vel viri Apostolica sede in Sanctorum numerum relati dierum celebrationem instituere: quod semper ab initio ecclesie Episcopi fecere: easque festiuitates celebrandas à Christianis fore aduersus hæreticos probat Thomas VValdensis in dicto libr. de sacramentalibus. capit. 142. probant & omnes qui contra hæreticos hac de re scribere olim, & nostra ætate: sufficitque ipsius Ecclesie vniuersalis auctoritas, quæ dies festos in veneratione Sanctorum quotannis celebrat, & à toto populo Christiano celebrari præcipit. Est & apud Christianos in ecclesia Catholica, & fuit vetusta nimis, & obseruata consuetudo vt in veneratione Sanctorum aliqui fuerint semper dies festi celebrati. Nemo etenim leget Ambrosium, Augustinum, Basilium & alios Græcos, ac Latinos veteres Theologos, qui planè non percipiat ex eorum concionibus eo tempore Sanctorum quorundam celebritates obseruatas pie, aut religiose fuisse. Sub Athanasio primo Pontifice maximo vir quidam Festus nomine senator Romanus Constantinopolim profectus propter reipublicæ Romanæ utilitates quasdam, ubi ex animi sententia negotium cum Anastasio Imperatore confecit, etiam ei supplicauit, vt ibi Petri, & Pauli Apostolorum memoria maiori reuerentia, & cultu, sicuti Romæ fieri soleret, celebraretur, ea enim nulla cura, atque sicuti fors tulisset culta antea fuerat à Constantinopolitanis, cui petitioni Cæsar Anastasius non grauatè contentiens, constitutione promulgata, sanxit, vt magnificè ab omnibus conuentus ecclesiasticus in apostolorum eorum honorem ageretur. Ab eo etenim tempore conuentus eius celebritas apud Græcos magna cœpit incrementa, atque ingenti cum lætitia est frequentata, auctore Theodoro lectore Bizantio, ex quo quidem scribit Nicephorus ecclesiasti. histo. libro decimo sexto. capitulo. trigesimo quinto. & hæc propè annum Domini quingentesimum. Qua ratione deducitur, multo ante id tempus Romæ solenniter, apud Græcos non ita, nec tanta cum celebritate Apostolorum Petri & Pauli festum actū fuisse.

De festo omnium sanctorum, cuius meminere pontificia decreta in capitulo primo. de consecra. distinctione tertia. & capitul. vltim. de ferijs. scribit Matthæus Palmerius in Chronicis, Gregorium quartum pontificem Romanum iussisse, atque induxisse Gallis, & Germanis, vt omnium

sanctorum commemorationem colerent; & obseruarent, idque contigit Anno domini octingentesimo tricessimosexto: cum & ante id tempus ab Ecclesia catholica hoc festum celebraretur: sicuti constat ex sermone diui Augusti, 37. tomo. decimo. Tamen Platina originem huius festiuitatis videatur tribuere Bonifacio Quarto, qui multo post Augustini tempora electus est in summum Ecclesie Pontificem anno domini fere sexcentesimo octauo. Sed & Platinae locus id tantum probat a Bonifacio Quarto, templum, quod Romae Pantheon ab Ethnicis vocabatur, Beatissima Virgini, & Martyribus consecratum fuisse: non quod tunc originem habuerit hic omnium sanctorum celebrationi dicatus dies: sed ut fortassis in eo templo ea solennitas perageretur que multo ante alibi celebrabatur. Ceterum, ut paulo ante admonuimus, praeter has festorum dierum solennitates, quarum ex testimonio sanctorum patrum meminimus, quarumque plures vetustissimam originem habuere, dies celebres frequentiter ex Pontificum decreto aguntur pro diuersis a Christo, & sanctis nobis praestitis beneficijs, & in memoriam sanctorum Martyrum, qui pro Christi fide sanguinem suum fuderunt: ut his diebus sumus grati Deo, & sanctis ob beneficia in nos collata, & ut sanctorum exempla ad imitationem nos prouocent, eorumque imploremus patrocinia. Nam & Hebraei praeter Sabbata, & festum Paschae a Deo eis constituta, habuerunt & Neomenias per singulos menses, Pentecosten, festum tabernaculorum, Encania, festum etiam pro victoria Iudith, pro liberatione populi per Hester, & alia his similia, quae lector ex veteri testamento poterit obseruare, & colligere.

9 Finiunt vero a Christianis martyrum, & sanctorum memoriae eo die, quo mortem obiit: quia illo die nascuntur sancti viri ad gloriam, & vitam aeternam, quod glo. adnotauit in cap. in qua dragesima. 33. quaestione quarta. cuius meminere Honorius in capitul. 3. de ferijs. Quod & Origenes obseruauit libro 3. in Iob. & in Psalm. 38. & Corsetus in singularibus verb. Festum gloss. in l. cum quidam. ff. de annuis legat. Roma. in singulari. 33. gloss. in §. cum autem. verb. natalibus. Insuper in gemis. & illic Angelus. Hinc dies, quibus sancti viri vel occiduntur martyrium passi, vel moriuntur, natalia frequentissime appellantur capitulo tertio de ferijs. Scribit etenim Iusebius libro 4. Ecclesiast. historiae capitulo decimo quinto, de martyrio Polycarpi Smyrnenis Epi-

scopi epistolam Smyrnenis referens, ita de nos postmodum pretiosissimis gemis plurimum stimanda, & supra omne aurum, praestantissima collegimus, & ubi decus erat, contidimus. Quo in loco etiam nunc praestante domino solennes agimus, celebresque conuentus, maximo quidem cum gaudio, & exultatione diem passionis eius natalitium celebrantes in eorum, qui martyrio coronati sunt, memoriam insignem, & ut sequentium animi ad praedecessorum viam exemplis huiusmodi inuidentur. Haec Eusebius, qui graece diem martyrii sanctissimi Polycarpi *γενεθλιον*, id est, natalitium dixit, quod eo die inclutus ille martyr ad perpetuam beatitudinem, & gloriam natus fuerit.

Dies vero quo ad celebrationem, qua religio- nis causa fit a vespera incipit, & in vespera finitur. capitulo 1. de consecrat. distinctione 3. cap. 1. & 2. de ferijs. Clementi. de reliq. & venerat sanctor. gloss. in capit. alma. §. ad ieiunium de sententia excommunicatio in 6. & Leuitici cap. 23. scribitur, a vespera in vesperam celebrabitis Sabbata vestra. Hebraei etenim autore Beda hunc usum obseruabant in diebus discernendis, atque hic dies dicitur Ecclesiasticus: tamen quo ad alios effectus variis dies consideretur ex Iurisconsulto in l. more Romano. ff. de ferijs. ubi late hoc tractant Paul. Castrensis, Iason, & alij & diligenter Andr. Tiraquellus de retract. lib. 1. §. 1. gloss. 11. Panormitanus in dicto capitulo. 1. de ferijs. verba illius decisionis interpretatus intelligit, a vespera in vesperam, id est, ab ortu solis usque ad occasum. Cui adnotationi sermonis latini significatio palam refragatur: nam scriptum diei dicitur vesper, sicut eius principium dicitur mane, & prima diei pars: teste Plinio libro 2. capitulo 8. qui de Veneris stella, praeuertens quippe, inquit, & ante matutinum exoritur, luciferi nomen accipit, ut sol alter, diem manans: contra ab occasu resurgens, nuncupatur vesper, ut prorogans lucem; vicemque lunae reddens. Haec Plinius, & his similia Macrobius libro 1. Saturnal. capitulo 3. Quandoque vesper accipitur pro nocte; Genes. capitulo 1. ubi legitur: factum est vesper, & mane dies vnus. Quod illic diuus Chrysostomus obseruauit, & explicat Eugubinus in Cosmopoeia. Sic Matth. cap. 28. scriptum est, vesper autem Sabbathi, quae lucefcit in prima Sabbati: & intelligitur his verbis nox ipsa Sabbathi subsequens, quae tamen iam lucefcere coepisset in vna Sabbati, hoc est, in die dominico, in cuius luce matutina domi-

ausa mortis resurrexisset. Quibus sane probatur, non esse Panormitani interpretationem admittendam, imo plane intelligendum responsum pontificium, ut a vespera diei precedentis ad vesperam diei sequentis diem festum obseruemus quo ad publicam diuinorum officiorum celebrationem: quemadmodum Ecclesia Catholica religiose obseruat: & notat S. Thomas quodlibeto. 5. articulo. 28. glo. in dict. capiul. 1. Felinus in cap. consuluit. de offi. delegat. colum. 3. Calder. in tractat. de Ecclesi. inter. 6. membro. Idem erit respondendum quo ad priuatam cuiusque die obseruationem, qua uti debet quilibet in sacris ordinibus constitutis ex iuris canonici decreto in persoluendis horarijs precibus, psalmisque Deo in ministerium publicum offerendis. Nam publicam celebrationem intelligimus eam, quæ ex officio, ac ministerio publico fit. Illud tamen erit obseruandum clericum posse, vbi priuatim soluit preces ab Ecclesia sibi iniunctas, diem à vespera diei precedentis ad mediam vsq; noctem diem diei sequentis obseruare. Quod asseuerat Florentinus. 3. par. titu. 13. cap. 4. §. quarto. Angelus verbo. hora. §. 21. Syluester verb. hora. quæst. 19. Caietan. verb. horarum. §. quo ad quartum, modo ante mediam noctem diei precedentis matutinum tantum officium dicatur, eodem Caietano auctore, & Florentino. 2. part. titu. 9. cap. 12. §. tertio. colum. 5. Sed quo ad eum carnium dies incipit more Romano à media nocte, & finitur in media nocte. glo. in cap. 1. de consecrat. dist. 3. optimè Panorm. in cap. 2. de ferijs. qui doctè interpretatur Leonis Papæ responsum in cap. de esu carnium. de consecrat. dist. 3. Eadem ratio diei moribus recepta est ad obseruandos dies festos cessatione operum seruilium: nam ad eum effectum dies incipit à media nocte, & in media nocte finitur: qua in re purimum valet consuetudo.

De vigilijs extat Diui Ambròsi locus in sermone. 70. de festo Pentecostes. apud Gratianum, 76. dist. capit. nosse. Nosse, inquit, credo vos fratres non minori lætitia celebramus diem Pentecostes, quam diem sanctum Paschæ celebrare curauimus. Tunc enim, sicut modo fecimus, ieiunauimus, Sabbatho vigilijs celebrauimus, orationibus pernoctantes insitimus. Hæc Ambròsius. Et Hieronymus super Mattheæ. capitu. 25. inquit: Traditio Iudæorum est, Christum media nocte venturum in similitudinem Egyptij temporis quando Pascha celebratum est, & examinator venit, & dominus super tabernacula transijt, &

sanguine agni postes nostrarum frontium consecrati sunt. Vnde reor, & traditionem apostolicam permansisse: ut in die vigiliarum Paschæ ante noctis dimidium populos dimittere non liceat expectantes aduentum Christi: & postquam illud tempus transierit, securitate præsumpta, festum cunctis agentibus diem. Vnde & Psalmista dicebat. Media nocte surgebam ad confitendum, tibi super iudicia iustificationis tuæ, Psalm. 118. Hæc Hieronymus. Lactantius libro. 7. capit. 19. inquit, hæc est nox, quæ à nobis propter aduentum regis, ac Dei nostri priuilegio celebratur. Cuius noctis est ratio, quod in ea vitam tunc recepit, cū passus est. Hæc illæ, qui maxime errat in alijs rationibus, quas adducit. Memini & eandem vigiliarum Tertullianus libr. 2. ad uxorem. Quis enim, inquit, sinat coniugem suam visitandum fratrum gratia, vicarium aliena, & quidem pauperiora quæque tuguria circuire? Quis nocturnis conuocationibus, si ita oportuerit, à late re suo eximi libenter feret? Quis denique solennibus paschæ abnoctantem securus sustinebit? Quis ad conuiuium dominicum illud, quod infamât, sine sua suspitione dimittet? Hæc & alia Tertullianus, qui & stationum christianorum meminit. Tractum enim ut illic docet Rhenanus, & viurpatum vocabulum istud à Romana militia hæsit in vsu christianorum. Faciebant stationem milites præsidium certo loco agentes, vnde & stationarij dicti. Christiani nunc in hac basilica, nunc in alia conuenientes nonnunquam, apud martyria, hoc est, martyrum sepulchra, Deum stantes, & attentè precabantur. Id præcipue fiebat die dominico. Sic Tertullianus idem de corona militis, de milite christiano loquens, iam inquit, & stationes, aut alij magis faciet, quam Christo, aut & dominico die, quando nec Christo. Stationis vocabulum in hoc sensu non ignoram verbi Romani, ex antiquitate relictum, ipsa etiam obseruatione veteri per manus tradita, ac retenta. Hactenus Rhenanus. de eiusdem stationibus diuus Ambròsius sermone. 25. inquit. Denique stationes vocantur, quod stantes, & commorantes in eis, inimicos insidiantes, repellamus. Verum pernoctationes illas, & vigilijs apud ecclesias, non ita facile admittunt Episcopi, ea ratione, quod experimento cognouerunt, frequentissimi me vigilantes templis abuti, eaque temere, ac passim multis sceleribus, crapulis, & ingurgitationibus polligere in maximum Christianæ religionis dispertium, & grauem ignominiam; atque ideo vigilia, quæ olim apud Christianos

erant in vſu in ſolennitate paſchæ, & ad martyrium ſepulchra, ſublata ſunt Episcoporum, & pontificum auctoritate, nomine duntaxat ſuperſtite. Sic Elibertina Synodus c. pi. 35. prohibuit, ne fœminæ in cœmiterio peruigilent, eo quod ſæpe ſub obtentu orationis ſcelera latentèr committant. Nam & Rômulus cum ſuos cines ſæpe cõuenire veller religionis cauſa, & hos conuentus virorum, ac fœminarum eaſos eſſe optaret, nocturnas virorum, & mulierum in templis peruigilationes, & arcana Bacchi imitationes ſummouit, teſte Dionyſio Halicarnaſeo libro ſecundo, nec id ſuis legibus omiſit Cicero, qui libro ſecundo ita ſtatuit. Nocturna mulierum ſacrificia ne ſunt. præter illa, quæ pro populo rite fiât: & ſubdit. Quid autem mihi diſpliceat in nocturnis, poetæ indicant comici. Qua licentia Romæ data, quid nam egiſſet ille, qui in ſacrificium cogitatum libidinem intulit, quo ne imprudentiam quidem oculorum adijci fas fuit. Hæc ille, & alia, quæ ad hanc rem inaximè pertinere videntur. Comicos autem Poetas indicare, quid in ſacrificijs illis diſpliceat, ſcribit, propter ſupra, & libidines, quæ a comicis, & tragædijs referuntur in nocturnis ſacris contigit, vt a Plauto in Aulularia; Euripide in Bacchis; Eupolide in baptis: ſicuti adnotauit Fran. Balduinus ſuper Romuli leges. Notat & Cicero Clodiam, qui libidine ſua ſacra Bonæ Dæi contaminare conatus eſt, cuius rei præter alios Plutarchus in Cæſare, & in Ciceroe meminit. Subindicat Senatus conſultum de Cicero, quo anno ab vrbe cõdita C C C C C L X V I I I. conſulibus Sp. Poſthumio Albino, & Q. Martio Philippo, ſacra nocturna, nefandaque illa bachanalia, quæ in urbem irrepierant, referentes ſapientiſſimo conſule Sp. Poſthumio, ſublata omnino ſunt. Cuius rei extat mentio inſignis apud Liuium quarte Decadis lib. 9. Nocturnaque omnia ſacra, & peruigilationes vetat Ariſtophanes facetiſſimus veteris comœdiæ poeta: eaque in mediâ Græcia Diagondas Thebanus lege perpetua ſubtulit. Nec mirum erit, eaſdem peruigilationes, quæ à chriſtianis olim fieri ſolebant, ſublata ex eo fuiſſe, quod non ſemper fuerint caſta. At dignus Hieronymus aduerſus Vigilantium, & in epiſtola ad Riparium presbyterum has peruigilationes, quæ tunc apud martyrum ſepulchra, & in paſchæ ſolennitate a Chriſtianis fieri ſolebât, pie profeſto, ſanctè & eleganter defendit. Quis enim poſſet abſque grauiſſimæ calumniæ, & hæreticos notaſanctiſſimos chriſtianorum religionis cauſa conuentus improbare?

Potius etenim ſummis laudibus extollenda eſt virorum, ac fœminarum in Deum, & in martyres, Sacraſſimamque Virginem Dei genitricem pietas, vt ſi fieri poſſet religioſe, & caute, omni ſubmota libidinis ſuſpicionè, pernoctationes iſtæ permittendæ ſint a Pontificibus, & Episcopis: error tamen, culpa iuuenum, vihiſſimarumque mulierum, qui per noctem ſæpiſſime in his peruigilationibus deprehenſus eſt, effecit equidem, vt omnino fuerint hæc pernoctationes ſublata, idque ſanctè factum eſſe, nemo, qui præſentis ſeculi mores nouerit, audaciam in delinquendi exaſte perſepexit, poterit non fateri, & dubio procul Pontificum, & Episcoporum diligentiam in præcauendis ſceleribus non laudare. Iure tamen Vigilantium a Hieronymo incurſatur, quod is peruigilationes Chriſtianorum ad martyrum ſepulchra improbauerat, non tam propter crimina, adulteria, & ſcelera vitanda, quam propter ſanctorum Martyrum venerationem, & cultum animo hæretico a priorum ſententijs ſubmonendum, Eadem ratione a Gentilibus tempore Tertulliani ſanctiſſimi chriſtianorum conuentus bachanaliſus conferebantur, quod Ethnici exiſtimarent, chriſtianis in his conuentibus fœda illa excitare crimina, quæ olim ab ipſis gentilibus impie in tenebris religionis prætexta committebantur. Extant & de nocturnis ſacris Conſtantij Imperatoris conſtitutio libr. 16. codicis Theodoſiani, quæ quinta eſt ad Cerealem. P. V. his verbis. Aboleantur ſacrificia nocturna Magnentio auctore permiſſa, & nefaria deinceps licetia repellatur, Dat. V. 1111. Calend. Decemb. Conſtantio. A. V. I. & Cœſa. I. conſi. Quam conſtitutionem ipſe intellexerim non de nocturnis chriſtianorum ſacris, & peruigilationibus, nam illæ tunc, & poſt permiſſæ fuerunt: & licite fiebant, teſte Hieronymo ſed de nocturnis, ſædiſſimisque Paganorum ſacrificijs, quæ permiſerat Magnentius ille inpius tyrannus: qui tandem victus a Conſtantij ducibus, primum eius matrem, deinde fratrem, poſtremo ſeipſum occiderat eodẽ anno, quo data eſt lex prædiſta: nempe ipſo Conſtantio. V. I. & Gallo Cæſare. II. conſulibus: auctore Socrate libro ſecundo. capitul. 32. Sozomene libro 4. capitulo. 7. & Nizephoro libro nono. capitulo. 32. huic opinioni accedit ipſius tituli rubrica, quæ de paganis, ſacrificijs, & templis inſcribitur, & tandem lex ſeptima eiudem tituli, quæ paganorum ſacrificia diurna, nocturnaque grauiſſimis prohibet pœnis.

Præter hæc cõmemorare libet quæ de peruigilatione

rationibus Eusebius libr. 3. Eccles. histor. capit. 17. scribit post Philonem, qui proximus Apostolorum temporibus, imò qui ad colloquiū Petri Romæ diuinum verbum concionantis, vt plerique testantur, peruenit, de monachis Christianis in Ægypto librum edidit, cui titulus est, de vita contemplatrice, aut de supplicibus, vel auctore Suida, de vita christianorum: inquit enim Eusebius, qui autem his addere oportet horum in vnum conuentus? Scorsim quidem mulierum, scorsim etiam virorum frequentatas conuersationes, solitaque, & stera exercitia, quæ etiam nunc nos soli, & maxime vnà cum inedia, cibiq; abstinentia cum precibus, & cum diuinorum oraculorum meditatione in peruigilijs, & orationibus salutiferæ passionis ferijs, & magnæ solennitatis pernoctationibus celebrare consueuimus. Idem de alijs ferijs, & de his tradit Nicephorus libro. 2. capit. 17. rursus de peruigilationibus ad martyrum sepulchra, eas commendans meminit Theodoritus lib. 2. Eccles. histor. capit. 24. quæ si modo fierent ea pietate, qua tunc fiebant, iure optimo possent à summis Pontificibus, & Episcopis permitti, imò essent permittenda.

11 Sexta conclusio. Hoc sanctificationis dierum præceptor exterior tantum Dei cultus, puta corporalis requies ad famulandum Deo præcipitur, non autem interna dilectio, aut contritio, nec interior operatio. Hanc conclusionem deducimus ex S. Thom. 2. 2. quæst. 122. arti. 4. Cuius sensum diligenter scrutatur, & probat Dominicus Soto libr. 2. de iust. & iur. quæstio. 4. arti. 4. & probatur hæc opinio ex eo, quod sub præcepto legis diuinæ, vel humanæ, quauis cadat, & contineatur actus virtutis, finis vero legislatoris, aut modus virtutis non contineatur, nec est sub legis ipsius vinculo, & obligatione, quemadmodum docere idem S. Thom. 1. 2. quæst. 100. articulo. 9. & quæstio. 96. articulo. 3. & 2. quæst. 44. articulo. 1. & 4. & 8. Cate. vbique. Palud. in 3. sentent. d. 37. quæstionem 3. & ibi Ioan. Maior. quæst. 53. nos item hac de re multa scripsimus in capit. Alma mater. de sentent. ex communi. in sexto in prior. partis. §. quinto. Item in interno cultu, qui ad contritionem pertinet, & ad dilectionem Dei, quo velut in finem tendit legislatoris mens, non est sub ipsius legis vinculo. Ad hæc accedit, quod Ecclesia itidem institutum, quo cultus hoc præcepto iustus per hoc determinatur, quod est missarum solemniter audire cum decenti reuerentia, & attentione, vt sit actus humanus. capi. missas. cap. om-

nes fideles, de consecr. distinct. 1. ad cultum nos tantum externum obligat, & ardeat: ergo palam est, in præcepto diuino non esse alium actum comprehensum: cum alioqui, nisi illum explicaret, non esset Ecclesia fida diuini iuris interpret. Est & alia huius assertionis ratio: quod huiusmodi præcepta, quibus aliquid iniungitur, non obligant ad charitatis modum, sed possunt quantum ad substantiam operum extra charitatem impleri ita, vt euitetur peccatum: ergo præceptum hoc quo ad substantiam operum seruetur, & adimpletur, vt & alia præcepta extra charitatem, nec ex eo tenetur quis in die festo se ad gratiam præparare. Et præterea præceptum dilectionis Dei non est in decalogo inclusum, sed extra in fronte præfixum tanquam omnium præceptorum finis: si modum charitatis consideremus, non vt est singularis obiecti, sed vt est vniuersalis conditio omnium virtutum. Hac etenim ratione considerata dilectio Dei, licet si finis omnium præceptorum. 1. ad Timothe. 5. finis præcepti charitatis non includitur in quolibet præcepto Decalogi. quauis in omnibus vt finis præmittatur S. Thomas. 1. 2. quæstio. 100. articulo. 4. & 2. 2. quæstio. 44. articulo. 4. & quæstio. 79. articulo. 2. & Caiet. 2. 2. quæstio. 64. articulo. 8. nec tenetur quis parentes honorare ex Dei charitate, sed satis illi erit, vt adimpleat præceptum quo ad substantiam operum si parentes honorauerit exteriori reuerentia, nec transgreditur præceptum de honorandis parentibus, licet eam reuerentiam præstiterit in peccato mortali. Verum si consideremus dilectionem Dei, vt est singularis actus peculiaris virtutis amandi, sicut est alius actus sperandi, alius actus credendi, nempe cuius contrarium est formaliter odisse: tunc actus charitatis cadit sub singulari præcepto, nempe sub hoc. Diliges dominum Deum tuum, & proximum sicut te ipsum: sicut docet S. Thomas. 1. 2. quæst. 100. articulo. 10. illumque sequutus Dominicus Soto de iustitia & iur. libro. 2. quæstio. 3. articulo. 10. Fit igitur, vt hoc præceptum decalogi minime transgrediatur quis ex eo, quod in diebus festis peccatum aliquod mortale commiserit. Vnde illud euidenter consequitur, non teneri quem in confessione sacramentali confiteri tempus diei festi, quod crimen aliquod commisit, sed illi satis erit peccatum ipsum confiteri, quod nos probare conati sumus in dict. §. quinto. quo in loco meminimus plurimum auctorum, qui hanc sextam conclusionem improbarunt. Qui vero actus possint licite in diebus festis fieri, diligen-

ter explicant Syluefter, Caietanus, & alij in verbo. Festum. Dominicus Soto in dicta quaestione. 4. artic. quarto. à quo pluribus rationibus adductis hæc fuit tractata controuersia, quæ agit de interiori cultu festorū. Erit etenim summa huiusce disputationis, hoc præceptum habere duo membra, alterum negatiuū, quod est cessare à seruilii opere, alterum affirmatiuum, quod est cultus ab Ecclesia præscriptus. Primum uero membrum intelligendum est, ut & omnia moralia præcepta, iuxta planum, & literalem sensum: non secundum translaticium: siquidem in moribus instituendis nõ oportet uti trãslatio aut metaphorico stylo, & ideo cum peccata in sensu plano, & literali non sint, nec dicantur opera seruilia, & in festis iubeamur cessare ab operibus seruilibus, consequitur necessario, peccata hoc speciali præcepto minime prohiberi. Secundum autem membrum, tantum obligat ad actum exteriorem, & ad interiorem, qui propter exteriorem est omnino necessarius: nempe audire missarum solennia ea attentione, quæ illum actum exteriorem humanum efficiat, & religionis opus. Quod in specie adnotarunt Angelus verb. feria. §. quarto. & Caiet. verb. Festorum violatio. qui hanc sextam conclusionem optime probat in secunda secundæ quaestione. 122. articulo quarto. Cui parum oberit quod illic Sanctus Thomas scripsit asserens, peccata vere aduersari obseruantie festorum: quia ea opinio est intelligenda non quo ad substantiam præcepti, sed quantum ad eius finem. Vere etenim peccatum aduersatur fini huius præcepti, & aliorum. Nam, ut de hoc tractemus, præceptum istud institutum est ad vacandum Deo, & rebus diuinis, cui equidem fini magis pugnat peccatum, quam opus seruile: & tamen substantiæ præcepti magis pugnat opus seruile, quam peccatum. Qua ratione quod idem Sanctus Thomas iubet, a christianis sabbatum seruandum esse spiritualiter, est omnino accipiendum quo ad intentionem præcipientis, & finem ab eo significatum, non quod ea obseruatio sit de substantia præcepti, ut qui sic non seruauerit, transgressor sit illius.

Ex Capite Sequenti.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Ieiunium ecclesiasticum maxime differt à communi vsu & exercitio moralis abstinentiæ.*

- 2 *Ieiunium, an sit iure naturali, diuino ve institutum?*
 3 *Ieiunium, qua ratione sit iure humano indictum?*
 4 *De ieiunio quadragesimæ, & eius institutione.*
 5 *Socrates historici locus expenditur.*
 6 *Sextæ Synodi canon intelligitur.*
 7 *Interpretatio cap. quadragesimæ. de consecrat. distinctione. 5.*
 8 *De ieiunio quarta feria sexta, & sabbati.*
 9 *De ieiunio quatuor temporum.*
 10 *Præceptum de ieiunio obligat eius transgressores ad mortalem culpam.*
 11 *Vnicum tantum prandium licitum est in diebus ieiunij: & an eius quæritas ieiunij legibus aduersetur?*
 12 *Finis legis an includatur, & contineatur sub præcepto?*
 13 *An tertium, vel quartum prandium non transgressionis reatum inducat in eodem die, quo ieiunium præcipitur?*
 14 *De hora prandij & de distinctione horarum diei.*
 15 *De cibo, quibus ieiunantes interdiciuntur.*
 16 *De ieiunio Rogationum, & de illo triduo.*

De ieiuniorum, quæ catholica Ecclesia Christianis indixit, obseruatione, & origine.

C A P V T. XX.

S VANVIS EX SOLA naturalis rationis cognitione, absque vilo diuini, vel humani iuris præscripto ieiunium quæ ex parte ad abstinentiam moralem pertinet, fuerit olim, & nunc Ethnicis philosophis plane cognitum, ut quilibet iuxta rectam prudentiæ rationem ad tuendam bonam valetudinem, ad sensum, & intellectum illustrandum, saltem ne nimia ciborum ingluuie temere quis in morbum corporis, vel animi incidat, teneatur temperantia, & mediocritate prudenter uti: præstantius tamen multo christianis, & his, qui veram Dei cognitionem habent, ieiunium est legibus institutum, multis titulis, & nominibus maxime commendandum; etiam si heretici, qui nunquam Ecclesiam infestare cessant, & hoc sanctissimum opus euertere fuerint conati: quorum impijs conatibus viri sanctitate, & doctrina insignes resisterant olim, & aduer-

aduersus impudentissimam, sceleratissimamque Lutheranorum pestem nunc resistere Deo duce satagunt, omniq; studio moluntur. Horum scripta tot locis ex Sacra Scriptura selectis, tot Sanctorum patrum testimonijs adductis, vberem adeo huiusce rei tractatum continent, vt hoc in loco ad illorum lectionem Christianæ Theologiæ studiosi ablegantes pauca quædam obseruare constituerimus in eorum vtilitatem, qui iuri Põtifício, & Cæsareo tantum operam dederint.

Prima conclusio. Ieiunium, quo Christiani vtimur, quoque vsi fuere sancti patres, maxime differt a communi virtutis temperantiæ exercitio, moralique abstinentia: tamen verè sit actus abstinentiæ virtutis. Hanc conclusionem ex multis deducimus, primum quod moralis abstinentia hoc ipsum continet, quod propter aliquam rectam rationem ad valetudinem animi, vel corporis; ad morbum aliquem vitandum, ad aliqua opera corporalia expeditius agenda, minus cibi sumamus, quam nobis fas esset secundum communem statum, seclusa speciali ratione, qua prudenter considerata, morali abstinentia vtimur. Si eut & moralis temperantia dicat, non esse excedendum ab eo, quod recta ratio, & naturalis præscribit debitis circumstantijs pensatis, vt bonam corporis valetudinem, & animi sensum tueamur quemadmodum. S. Thomas docere conatur. 2. 2. quæstione. 146. articulo primo. ad. 2. & quæst. 147. articulo. 1. ad. 2. Generaliter etenim temperantia, auctore Cicero. libr. 2. veteris rhetorices, est rationis in libidinem, atque alios non rectos impetus animi firma, & moderata dominatio. Vel secundum Macrobius lib. 1. de somnio Scipionis. ca. 8. Est nihil appetere pœnitendum, in nullo moderationis legem excedere, sub iugum rationis cupiditatem domare. quæ & Aristoteles tradit. 2. & 4. Ethic. ac docet S. Tho. 2. 2. quæst. 141. quo fit, vt satis conat, quæ sit moralis temperantia, quæ item moralis abstinentia, quibus etiam veteres, ethnicique philosophi vsi fuere ad corporis, & animi integritatem, valetudinemque tuendam, ac conseruandam, vel ad opera corporalia expeditius agenda: aut præter communem vsum ad morbum aliquem vitandum: & quandoque in hoc intenti, vt abstinentia ciborum animi intellectum promptiorem haberent ad ea facilius agenda, & percipienda, quæ vel moralem, vel naturalem philosophiam, mathematicasque disciplinas attinebant.

Secundo, communis vsus temperantiæ virtutis in hoc tendit quatum ad cibum, & potum, vt

tantum quis ex eis sumat, quantum sibi sit necessarium, aut competat iuxta illam mediocritatem quæ prudenter in virtutibus seruanda est: non in puncto: sed in latitudine quadam secundum communem statum, ita quod nullus sit excessus.

Tertio, quia sicut laus fortitudinis consistit in quodam excessu; & ab eo omnes eius partes nomen accipiunt: ita & temperantiæ laus in quodam defectu versatur: atque ideo abstinentiæ temperantiæ pars a defectu nomen habet, & nihilominus medium tenet in illa latitudine, quæ a recta ratione ducitur.

Quarto, sicut moralis quædam recta ratio patitur, ac dicat, quod propter aliquam specialem causam temporalem sumat quis minus cibi, aut potus, quam communi quadam circumspectione iuxta communem statum sibi competeret, quod paulo ante adnotauimus: ita & multo magis recta ratio, prudensq; id ipsum dicat ad spiritalia mala vitanda, bona verò consequenda, seruata semper & vbiq; illa rectitudine, quæ ita abstinentiæ istam intra virtutis limites continet, vt tantum cibi sumatur, quod natura conseruari possit: cum alioqui verè dici non possit abstinentia. Hæc ex eodem diuo Thoma in locis paulo ante citatis, & in 4. sentent. distin. 15. quæst. 3. ad. 1. & 2.

Quintum planè ex his deducitur, posse quem intra temperantiæ virtutis limites obseruata philosophica latitudine, certam cibi, & potus quantitatem sumere absque aliquo excessu secundum rectam rationem, & eundem posse minorem cibi, ac potus partem sumere absque eo, quod vlla læsio naturæ fiat quo ad ipsius sustentationem.

Sexto, illud dubio procul assertionem primam confirmat, quod ieiunium Ecclesiasticum non solum in hoc versatur, vt a superfluis cibis, & potibus abstinemus: hoc enim pertinet ad necessitatem virtutis ex communi eius vsu, sed & in hoc, vt ab illis etiã abstinemus, quæ salua virtute nobis licent: quod vbiq; S. Tho. expressim docet.

Septimo ex eo, quod ieiunium Christianum tria potissimum inducat, & operetur. Primum ad carnis concupiscentiam reprimendam, cuiusque sedandos illicitos motus. Paulus Apostolus. 1. ad Corint. c. 9. Castigo, inquit, corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Vas igitur electionis aduersus corpus depugnat, illudque subigere conatur ieiunijs, & vigilijs: ne violenta quadam tyrannide animæ aduersetur, & in morem serui contumacis lasciuiat. Etenim remedium est salutare ieiunium ad domandam corporis lasciuiam, & eius

pruritus reuincendos: parsimonia siquidem, gulaq; continentia corpus hominis castigatur, in ordinemque redigitur, ne lasciuens nimis, & effrene rationis metam transiliat. Ieiunijs deniq; ceu gubernaculo, corporis nauicula regitur, ex hauritur sentina ventris, petulãtia carnis marcescit, crua delissimus hostis pallet, ac terretur. atque hæc de primo. Secundum, quod mens liberius eleuetur ad sublimia contemplanda. Sic Daniel post ieiunium trium hebdomadarũ vidit visionem, & reuelationem à Deo accepit: Danielis capit. 10. Tertio, ieiunium prodest ad satisfactionẽ pro peccatis. Iohel. ca. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & plãctu. quã ratione D. Augustinus in sermone de oratione, & ieiunio scribit, ieiunium purgat animam, mentem subleuat, & propriam carnem spiritui subijcit, cor facit contritum, & humiliatum, concupiscentiã nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis verò lumen accedit. Quæ quidem S. Thomas tradit in dict. quæst. 147. artic. 1. Abstinẽtia verò, quam philosophi docuerunt, quaque vsi cõmuniter fuere, hos effectus minimè consequitur: imò potius recta corporis valitudine existentes, quæ per communem temperantiam ad iuritur, & conseruatur, validior redditur natura nostra. sicuti experimento constat. Quod si aliquando ethnici vsi sunt inedia, & morali iobrietate, ac temperantia intra limites eius, maiori tamen, quàm ea, quæ communis erat: id fecere in finem omnino temporalẽ minimè cogitantes de his, quæ spiritualia sũt, nec in id intenti, in quod Christiani ieiunantes intendimus, aut iuxta ipsius legis mentem intendere debemus. Igitur satis probatur prior conclusiõnis pars, & ex ea, ieiunium Christianum maximè differre à ieiunio, quod dicere possumus philosophi cum ab abstinentia morali, qua veteres ethnici quãdoq; vsi fuere. Posterior conclusiõnis pars ex eo deducitur, quod cum ieiunium ordinetur ad ali quod bonum, & honestum, necessariò sequitur virtutem esse: quod S. Thom. in dict. arti. 1. probat. Abstinẽtia verò virtutis temperantiæ pars subiectiua: inno virtus specialis pertinet ad medium constituendũ in cibis, & potibus, in quibus & ieiuniũ constituitur: & ideo ieiuniũ est virtus, & abstinentiæ auctore eodem Thoma art. 2. qui in vtraq; quæstione satis docet, abstinentiã esse in cibis, & potibus temperantiam: post Macrobiũ lib. 1. de somnio Scipionis cap. 8.

Secunda conclusiõ. Ieiunium vbi est necessarium ad reprimẽdos carnis & illicitos motus, vel

ad eleuationem mentis ad spiritualia, est iuris naturæ præceptum. Probat ex eo, quod sicut tenetur quis abstinere ab illicitis carnis operationibus, quæ dubio procul contingunt à violẽta quadam corporis tyrãide: ita vtiq; tenetur vti medijs necessarijs ad carnis illicitos motus sedãdos. Deinde quemadmodum tenetur quis aliquo tẽpore diuina, & spiritualia cõtemplari, eadem ratione tenetur se ipsum medijs necessarijs ad illã contemplationem præparare. Ergo ieiuniũ, vbi ad hæc fuerit necessarium morali quadam consideratione, erit profectò iure naturali præceptum quod S. Thom. scribit. 2. 2. q. 147. art. 3. & q. 147. art. 1. idem in. 4. sent. dist. 15. q. 3. ad. 4. idẽ de oratione respondẽdum erit, eam scilicet esse ex præcepto iuris naturalis, vbi est necessaria ad reprimendas carnis tentationes, illicitosq; motus, vel ad salutem spiritualem consequendam ex diuino auxilio: quemadmodum idem Thomas, & alij senserunt, adnotante Martino Azpilcueta in ca. quando. de consecrat. dist. 1. notab. 3. num. 13. & in Manuali cap. 13. num. 17.

Tertia conclusiõ. Ieiunium qua ex parte necessarium est ad sedãdos, & reprimẽdos illicitos animi motus, vel ad spiritualia cõtemplãda, sicut est iure naturali præceptum, ita & lege diuina Euãgelica. Hęc constat ex his, quæ scripsimus in ca. præcedenti. num. 4. Nam quæ iure naturali præcepta sunt, eadẽ & lege diuina Euangelica præcipiuntur: quod illic probauimus. Et præterea lex noua Euãgelica nobis præcepit, vt animi motus componeremus, auctore Chrysoſtomo Matth. c. 5. idque S. Tho. explicat. 1. 2. quæst. 107. arti. 4. ergo & omne illud præcepisse videtur, quod sit necessarium ad hanc animi interiorem compositionem, vt iuste operemur animi promptitudine & alacritate: repressis illicitis animi motibus, qui nos facillimè & obruent ac pessum dabunt, nisi medijs illis vtamur, quæ ad hanc extirpandam calamitatem sunt necessaria. Id ipsum sensit Thomas. 2. 2. q. 147. art. 4. ad primum.

Quarta conclusiõ. Potuit Ecclesia ieiunium ex præcepto & quibusdam dieb⁹ Christianis indicare: idque fuit maximè vtile. Hęc est assertio S. Thomæ in dict. quæstio. 147. articulo 3. ad. 1. & in dict. quæst. 3. ad. 4. Etenim quemadmodũ ad seculares Principes, ciuilemque rempublicã pertinet, præcepta tradere de his, quæ in rebus tẽporalibus cõmuni vtilitati cõueniunt, ea quæ generalia sunt iuris naturalis iuxta rationem politicã in specie diffiniẽdo: ita & apud Ecclesiã, & Ecclesiasticos Principes ius est, & potestas præcipiẽdi
ca pe

ea peculiaribus statutis, quæ iuxta communem rationem utilia sunt, & quandoq; necessaria quo ad bona spiritualia, supernaturalemque felicitatem consequendam. Nam & hoc esse munus prudentis legislatoris nemo profecto negabit, qui politicam disciplinam vel mediocriter intellexerit. Ieiunium autem esse plerumq; necessarium, & communiter utile ad spiritualia bona obtinenda, constat ex his, quæ paulò ante adnotauimus: & quia in multis omnes offendimus. Jacobi. 3. & caro aduersus spiritum concupiscit, teste Paulo ad Galatas. 5. Ergo in Ecclesiastica Republica oportet, Christiana, & Catholica institutione aliquot diebus, & temporibus constitui ex præcepto ieiunium, & hanc à cibis abstinentiam: non quòd opus supererogationis præcipiatur, sed potius opus illud, quòd maxime est necessarium in communi hominum statu, & dubio procul omnibus, qui salutem spiritualem adsequi conantur, admodum utile, præstantissimumq; aduersus carnis contumacem, rebellemque còtra spiritualia conatum: quòd ex multis constat, quæ passim in veteri, & nouo testamento in laudem, & ieiunij commèdationem scripta sunt: & quæ in vnum fere locum congegesserunt D. Hierony. lib. 2. contra Iouinianum. Ambrosius in libr. de Helia, & ieiunio. Augustinus in Epistola ad Casulanum Presbyterum. Ex iunioribus Iodocus Clithoucus in propugnaculo Eccles. contra Lutheranos. Alfonso Castro in libr. de hæresib. verb. Ieiunium. Ioan. Arboreus in Theosophia lib. 9. capit. 18. & 19. diligentissimè Martinus Ayala Episcopus Guadixiensis de traditioni. Eccles. 3. part. in consi. deratione de traditione ieiuniorum. Hæc igitur quarta conclusio refellit error, & hæresis illorum, qui licet ieiunia omnino non improbauerint, in eam tamen dementiam inciderunt, vt existimauerint, non esse obseruanda ieiunia solenniter ab Ecclesia instituta: sed ieiunandum esse, quam quisq; ex eius libero arbitrio voluerit, nullo pacto admittentes, Ecclesiam posse ad ieiunium obligare: quem errorem damnauit Synodus Gangrensis capit. 19.

Quinta conclusio. Ecclesia Catholica ab initio legis Euangelicæ quibusdam diebus ieiunia Christianis præcepit, & lege lata indixit. Hæc etiam ab omnibus Theologis recipitur: præsertim à S. Thoma in dict. q. 147. art. 3. & in. 4. sent. dist. 15. q. 3. Eandemque communem opinionem communi consensu probant omnes iuris Pontificij professores. Sunt etenim Pontificijs constitutionibus ieiunia diebus quibusdam instituta,

quorum quedam ab Apostolorum temporibus præscripta fuisse, adeò constat, vt veteris ac prope diuini instituti maiestatem referant. Nam & de ieiunio quadragesimæ extat Canò Apostolorum, ca. 68. quo quidem Canone admonemur, & vt ipse opinor, præcepto adstringimur, Sacrum quadragesimæ ieiunium obseruare, veluti iam prius institutum. Vnde plures maximæ auctoritatis viri, quadragesimæ ieiunium à Christo fuisse institutum, constanter asseuerarunt, vt obligatio ad illud non tantum ex humano præcepto pèdeat, sed & ex diuino: quorum de numero fuere Maximus Episcopus Taurinensis Hom. 2. de Pentecoste. Ambrosius in quodam sermone de quadragesima. 23. & rursus sermone. 34. Augustinus in Epistola. 119. capi. 15. ad Ianuarium. & in sermone. 1. feriaz quartæ post Dominicam secundam quadragesimæ. Theophorus Papa in capi. statouimus. distinctione. 4. Leo papa in sermone. 1. de quadragesima. Beda in sermone de Ascensione. Theophilus Alexandrinus lib. tertio. de Pascha. Hierony. contra Montanum Epistola ad Marcel lam. idè & ex Ignatio deduci videtur in Epist. 4. atque Epiphanio contra Arianos. Meminit & huius ieiunij Sozomenes libr. 1. Eccles. hist. ca. 11. sed & Conciliū Bracharèse primū adeò hoc quadragesimæ ieiunium obseruari præcipit, vt nullo pacto permittat, id solui feria quinta hebdomadæ sanctæ, quæ vocatur cœna domini. idè statutum est in Concilio Toletano. 8. c. 8. & Laodicensi c. 50. apud Burchardum lib. 13. c. 8. & Gratianum. de conse. dist. 3. ca. non oportet. & rursus illic in cap. non liceat. ex synodi Græcorum. cap. 50. Ex quibus, licet quòdque hoc fuerit controuersum, est obseruandum, hoc quadragesimæ ieiunium ab initio Ecclesie Sacrosanctum, ab Apostolis institutum fuisse, ad Christi tamen exemplum, qui quadraginta diebus ieiunans, vt inquit Augustinus, hoc ieiunium consecrauit. Atque ideo hæc vna poterit esse ratio, cur vetustissimi quidam Theologi scripserint, hoc ieiunium ex diuina institutione processisse: id est Apostolis ad exemplum dominici ieiunij, & hoc fuisse institutum: quòd Ignatius in præcitata Epistola sensit. Est enim frequentiori opinione receptum, nec hoc ieiunium fuisse præcepto diuino indictum. Tamen vt modò admonebam, fuerit aliquando ex sanctorum patrum testimonio probatum, quadragesimæ ieiunium obligationem inducere à lege diuina Euangelica. Poterit sanè & hæc controuersia aliter dissolui, auctore Augustino ad Casulanum Presbyterum, qui scribit, lege Euangelica a domino,

& redemptore nostro Iesu præceptum esse ieiunium generali quodam præcepto, non tamen quibus, & quot diebus ieiunare teneamur. Vnde Diuus Augustinus illic planè probat conclusionem tertiam, quam iuperius tradidimus: atque iuxta illius sententiam intellexit, ieiunium lege diuina Evangelica esse præceptum. Quod est in hoc tractatu omnino mèti tenendū ad multa, & forsā difficilia intelligenda. D. Basilus in concione. 2. dogma pietatis appellat quadragesimā, ad cuius ieiuniū omnes inuitat, & exhortatur. Sed & hoc quadragesimæ ieiuniū magnum appellauit Nicephorus. lib. 3. hist. eccl. c. 47. qui lib. 12. c. 34. post Socratem lib. 5. e. 22. de hoc ieiunio ita scribit. Et primū de obseruatione Paschalis festi dicendū. Quæ enim eas præcedunt ferias ieiunia, variè apud quosque ab initio seruata comperimus. Romani namq; tres continuas hebdomas, sabbatis, & dñicis diebus exceptis, ieiunarunt. Illyrici autē, & cuncta Græcia, præterea Alexandria, & Libya omnis, Ægyptus, & Palæstina sex hebdomadibus ante festum Paschæ ieiuniū continuauerunt, quadragesimā tempus id nominantes. Alij rursus ante septem hebdomas ieiunare cœperunt: sicuti Constantinopoli, & circumcirca ad Phœniciam vsque, tribus tantū hebdomadibus qui nos dies ex interuallo, binis septimanis intermissis à cibis se abstinētes, itidem quadragesimā tempus tale vocarūt. Montanistæ verò duabus. Quos mihi demirari mentē venit, quomodo omnes isti in dierū numero sic variantes, quadragesimam tñ ieiunij tempus vocarunt. Quauis alij aliam rationem texentes, nomini ei honestū prætextū obtendant. Hæc Nicephorus post Socratem, cui Epiphanius conuenire videtur aduersus Massalianos varios ritus commemorās circa tēpora ieiuniorū. Ceterū apud Socratem Græcè ita legitur *ἄλλοι πρὸ ἐπιτῆς ἑορτῆς ἑβδομάσθω τῆς νηστείας ἀρχόμενοι καὶ τρεῖς μονὰς πενθημέρους ἐκ διαλημματῶν νηστεύοντες, οὐδέ τι ἦτορ καὶ ἀντὶ τρισσαράκοντι χρόνῳ τοῦτο καλοῦσι.* vt ipse latine interpretor. Alij rursus septima hebdomada ante Paschæ festū ieiunare inceperunt, & tribus hebdomadibus tñ ex interuallo quinis diebus ieiunantes, nihilominus tempus hoc quadragesimam vocarunt. Quorum verborū, ni fallor, est verus sensus quosdā esse significans, qui septima hebdomada ante Paschæ festum ieiuniū hoc ritu, & modo incipiunt, & prosequuntur: vt prima hebdomada, tertia, & quinta ieiuent, quinis tñ diebus: excipiunt enim sabbata, & dies dominicos: septima verò hebdomada, quæ vltima est, &

dñico diei Paschæ proximior, etiā sabbato ieiuent. Igitur qui ritū istum obseruāt, septem hebdomadas ex interuallo ieiunio celebrare conantur, intermissa semper vna hebdomada, in qua cessant à ieiunio, Prima, Tertia, Quinta, & Septima ieiunantes. Nam quod ex Socrate Epiphanius libr. 9. tripart. c. 38. & diligentissimus Nicephori interpres de duabus septimanis intermittendis tradiderūt, præterquā quod ex Socrate id mihi non constat, Nicephori etenim Græcum codicem nondū legi, non satis congruit: Siquidem ex septem hebdomadibus, si tres tantū ieiunio celebratæ fuerint, quatuor, non duæ tantū, erunt intermittendæ. His accedere videtur non admodū inconcinne quod scribit Ambrosius in sermo. 34. Hoc enim, inquit, dico, quia audio complures, quod grauis est, fideles, alternius in quadragesima hebdomadis abstinere, & consecratū illum dierum numerū gula intemperanti violare, hoc est, prandere septem dierum curriculo, & septem dierum spacio ieiunare. Hæc Ambrosius. Quod si dixeris, iuxta nostram interpretationē quatuor hebdomadibus ieiuniū obseruari, non tribus, quod Socrates voluit, respondeo, Socrate in tres tantū hebdomadas adnumerasse *πενθημέρους*: id est, quarū quælibet quinque ieiunij dies haberet: quartam verò, quæ sancta à nobis dicitur, omisisse, quæ ea dubio procul ab omnibus ieiunio sit destinata non ex quinque, sed ex diebus sex. Nam licet Græci olim sabbata, etiā quadragesimæ à ieiunio exciperent, & prohibētes sabbatis ieiunare: vno tamē sabbato quadragesimæ, quod est ante dñicam Paschæ diem omnino ieiunabant: quemadmodum constat ex Umberto & Innocentio, quorum hac de re sententiam diligenter retulit Franciscus Torrensis in lib. de canonibus sextæ synodi. canone. 55. existimat tamen, canonem illum, qui ex ea synodo prohibet in sabbato quolibet ieiunium, adulterinum esse & contra Romanæ Ecclesiæ consuetudinem: atque ideo respondere conatur canoni. 65. Apostolorum. vbi statutum fuit. Siquis dominicum diem, aut sabbatum, vno solo dempto, ieiunare deprehendatur, deponitor: sin laicus à communione eijcitor. Conuenit verò cum hoc canone canon ille sextæ Synodi quinquagesimus quintus: conueniunt itidem Socrates, ac Nicephorus ab omnibus sabbati: vnum excipientes, nempe magnum illud, quod diem dominicū resurrectionis præcedit. Sed & D. Ignatius in epistola. 4. inquit, Quicumq; dominica, aut sabbatū ieiunauerit, præter vnum sabbatum Paschæ, ipse est Christi

est Christi interfector. Ex quibus, & alijs, quæ paulo post tradentur, apparet apud Græcos, & in Orientali Ecclesia olim, ieiunium sabbati, etiam in quadragesima prohibitum fuisse, & a præcepto ieiunij exceptum: atque ideo existimo, canonem sextæ synodi quinquagesimum quintum adulterinum non esse: cui opinioni & Diuus Ambrosius suffragatur in li. de Helia. cap. 10. scribens. quadragesima totis præter sabbatum, & dominicum ieiunatur diebus. Hoc ieiunium domini Pascha concludit. Hæc Ambrosius. Hoc ipsum & ex Diuo Basilio constat in Homilia prima & secunda de ieiunio. Quauis Romæ, & fere in occidentali Ecclesia ieiunium diebus sabbati licitum erat, & quandoque præceptum: quemadmodum statim probauimus, & synodus Agathensis probat cap. duodecimo. & apud Gratianum de consecrat. distinct. 3. ex eodem scribitur. Placuit, vt omnes Ecclesiæ exceptis diebus Dominicis in quadragesima, etiam in die Sabbati, sacerdotali oratione, & discretionis communionem ieiunent. Quod vero idem Socrates, & Nicephorus scribere asseuerantes, Romanos tres tantum hebdomadas, dominicis diebus, & sabbatis exceptis ieiunare: existimat idem Franciscus Torrensis super cano. 13. mendacium esse, asseuerans quadragesimam integram apud Romanos ieiunio obseruatam fuisse: idem ipse verissimum esse contendam: modo illud obseruamus, olim, etiam apud Romanos quadragesimæ ieiunium a secunda feria post Dominicam quadragesimæ incepisse. Quod insinuat Telephorus, septimus à Petro Pontifex, qui decreto proprio definiuit, ac præcepit, clericos omnes septem hebdomadas plenas ante sanctum pascha ieiunare, & à carnibus abstinere: quia discreta debet esse vita clericorum, & laicorum: addidit enim septimam hebdomadam: quo ad clericos, quæ dicitur quinquagesima sentiens, laicis sex quadragesimæ hebdomadas indictas fuisse: sicut apud Gratianum constat capitulo statumimus. & sequentibus. distinctione quarta. Alibi verò, saltem in Orientali Ecclesia varie ieiunium quadragesimæ fuit obseruatum: siquidem Irenæus scribit apud Eusebium lib. quinto. Ecclesiast. histor. capitul. vicesimo sexto. & Nicephorum lib. quarto. capitul. tricesimo nono: non modo de die Paschæ, verum etiam de ieiunij specie quæstionem fuisse. Quidam nanque existimabant, vnum ipsos oportere diem ieiunare: quidam duos, alij etiam plures, nonnulli autem quadraginta horis diurnis, & nocturnis die

eorum metiuntur, horam pro die ieiunantes. At quæ hæc Irenæus ex codice Græco, vt obiter lectorem admoneam in latinis Eusebij codicibus lib. quinto. capit. vigesimo quarto, quod Rhennus in præfatione adnotauit, hunc locum aliter legi: imo & apud Nicephorum non sic planè è Græco in latinum versum fuisse. Meminit & Diuus Basilius in Homelia contra ebrietatem, ieiunij septem Hebdomadarum ante diem resurrectionis, Ieiunium autem quadragesimæ multis ex causis fuit ab initio institutum, quarum illa est omnium potissima, vt eas hoc tempore utilitates consequamur, quas ex ieiunio deduci superior probauimus. Deinde, vt scribit Leo in sermone. 3. de quadragesima. Christianam fortitudinem nulli magis, quam præsentibus exigunt, & conferunt dies, quibus dum obseruantia spiritalis impenditur, consuetudo, in qua perseveratur, acquiritur. Notum enim est, hoc esse tempus, quo per totum mundum sæuiente diabolo acies debet christiana conflare: vt si quos desidia tepidos, aut sollicitudo habuit occupatos, nunc oportet armis spiritalibus instrui, & cælesti tuba ad ineundem certamen accendi. Est & alia huius ieiunij ratio, vt passionem Christi, & admirabilem Resurrectionem eius, sanctum hoc ieiunium præcederet, & capiti nostro per carnis afflictionem assimilati sanctius, & purius a reliquis peccatorum putgati mysteria redemptionis, & resurrectionis nostræ recolamus: quum resurrectio illustrissima sit, & antiquissima festiuitatum omnium, quas Ecclesia catholica celebrat. Quam rationem Diuus Hieronymus tradit in sermone de quadragesima. Nam & gentiles religionis causa, vt sanctius sacrificia celebrarent, aut sacris initiarentur, ieiunia quædam obseruasse, constat ex Plutarcho in Demosthene, & his, quæ de dijs gentium tradit Gregorius Gyraldus Syntagmate. 17. pagin. 715. ac rursus pagina. 704. refert Ægyptiorum ritum, qui pridie celebritatis, aut festi, *en præcorio*, vt Græci dicunt, ieiunabant. idem Syntagmate. 12. scribit, in Cereris celebritate in eius Dex honorem ieiunia quædam ab Ethnicis instituta fuisse: quo magis Christianorum mirabimur audaciam, concordiam, & in rebus diuinis multis nominibus exprobandam segnitiam, qui ieiunij totius de causis ab Ecclesia in nostram utilitatem nobis indicta vel omittamus facillime, vel ea obseruemus ita licenter, vt nulla in cibo, & potu abstinentia vere deprehendi, vel minima ex parte possit. Obseruarunt & Hebræi olim ieiunia

nia quædam, quorum mentio fit Zachariæ capi. octauo. vbi Diuus Hieronymus de eis tractat, & traduntur à Gratiano in capitu. huius. & capitul. ieiunium. 76. distinctione. à Diuo Thoma. 2. 2. quæst. 147. artic. 5. qui huius magni ieiunij, & aliorum prædictam rationem reddit.

7 Cæterùm Diuus Gregorius in homilia decimasexta. super euangelia *, apud Gratianum in cap. quadragesima. de consecratione distinctione quinta. & Burchardum lib. 13. capit. 1. numeri dierum, quibus in quadragesima ieiunamus, duplicem rationem exponit: primam quidem, vt redemptorem nostrum imitemur, qui quadraginta diebus ieiunauit: secundam, vt in hoc ieiunio decimam dierum singulis annis domino sancta obseruatione offeramus. Annus etenim constat ex C C C L X V. diebus, quorum decima pars deducitur, & numeratur ex triginta sex, quadragesima vero incipit à die Dominica, quæ quadragesima vulgo dicitur à ministris ecclesiasticis, & est sexta hebdomada ante Pascha, & festum Resurrectionis: quo tempore intermedio computantur quadraginta duo dies, e quibus sex dominicæ deducuntur, atque supersunt triginta sex dies, quibus necessario ad quadragenarium numerum complendum additi fuerunt quatuor ante quadragesimam: nempe quarta feria Cinerum, quinta, sexta, & sabbatum. Hæc Gregorius. Cui Speculator in Rationali dñorum officiorum. lib. 6. capit. de dominica prima quadragesimæ. Addit, quadragesimam dici à dominica prima post Cineres vsque ad feriam quintam, quæ nominatur à Cæna domini ex eo, quod in illo die Christus pascha celebrauerit: eaque ratione, vt quadraginta diebus integris ieiunemus, addi feriam sextam die veneris, & sabbatum sanctum. Sic sane poteris interpretari diui Gregorij responsum licet id sit satis intellectu facile: quod & Dominicus maxime commendat in consil. trigesimo septimo.

8 Fuit & in dicto canone Apostolorum ab initio Ecclesiæ, & legis euangelicæ præceptum ieiunium quarta *, & sexta ferie cuiuslibet hebdomadæ. Quo testimonio & contra Arianos Epiphanius vtitur. excipiens tempus Pentecostes: quo nullum ieiunium christianis indicitur. Sexta feria ea quidem ratione, quod Christus Iesus in exordio humani generis salute fuerit mortem passus iherosolimam: quarta vero, quia in ea fuit Christus venditus; & a scelestissimo Iuda proditus: vt testatur idem Epiphanius: tamen Iustinus martyr. in quæstionibus à gentibus chri-

stianis propositis. quæstione sexagesima quinta probare conetur, Christum Iesum à Iuda proditum fuisse quinta feria, non quarta. Qui vero in canone Apostolorum, vbi Græce legitur *tetrada*, quatuor temporum ieiunium interpretantur, saluntur plane: cum de quarta ferie, sit locus ille dubio procul intelligendus, autoribus Epiphanius, & Holoandro, Nam etsi *tetrads* potius significet quaternarium numerum, quam quartam diem: significantissime tamen diem mercurij, quæ quarta feria vulgo dicitur, in canonibus Apostolorum significare videtur. Hæc etenim in re dictione ista vtitur non semel iuxta eandem significationem Simeon Metaphrastes Græcus author: præsertim in vita sancti Nicolai: & in vita sancti auxentij, atque diem istam hoc nomine appellatam fuisse veteri sublato a beato Syluestro, in eius vita asserit idem auctor cura, & diligentia Aloyij Lipomani latine typis traditus. Idem ipse legi in eiusdem Syluestri vita Græce scripta authore Eusebio Cæsariensi nondum typis tradita: quam tamen legere mihi cotingit ex bibliotheca illustri viri Didaci a Mendoça olim apud Venetos, & summum Ecclesiæ Pontifici. Caroli Cæsaris legati. Hæc vero nominis mutatio antiquior sane mihi videtur Syluestro, saltem apud Ecclesiasticos canones. licet non me lateat, Suidam *tetrada*. interpretari, *tetradi carnis*. id est, de quatuor temporibus. Hoc etenim ieiunium quartæ ferie, & Parasceues legitimum esse in qualibet hebdomada, nec soluendum fore, nisi ex graui causa, tradiderit Iuon Carnotensis libro 2. ex Apollonio sancto. Et Gratianus de consecratione distinctione tertia. capitulo. ieiunia: a quibus eadem redditur ratio, quam ex Epiphanius paulo ante tradidimus. Idem vetustissima, non improbanda traditione apud Romanam Ecclesiam obtinuisse, asseuerat Leo Papa Quartus in capitulo. de esu carniū. de consecratione distinctione tertia. Quam ob rem pluribus in locis apud Hispanos quidam adhuc religionis quarta causa feriam ab esu carniū abstinere solent. Sed & Clemens Alexandrinus lib. 5. Strom. scribit a quibusdam tunc ieiunium diei Mercurij & Veneris receptum & seruatum fuisse. Huius denique quartæ ferie ieiunio, & sabbati ieiunium additum fuisse, constat ex diuo Augustino in Epistola ad Hieronymum, quæ est. 19. saltem apud Ecclesiam Occidentalem. Idem insinuat Innocentius Primus in epistola prima ad Decentium. cap. sabbato. de consecrat. dist. 3. sentit Hieronymus ad Lucinium. & Gregorius Papa Septimus in. o. quia

quia dies sabbati, de conse. distin. 3. quod de Ro-
manis fateretur Nicephorus lib. 12. Eccl. hist. cap.
34. scribens, Romanis mos est, sabbato, quouis ie-
iunare. Rursus. Diuus Augustinus in epistola ad
Casulanum presbyterum. 86. contendens aduer-
sus Urbicam quendam non esse damnandos cu-
iusque provincie mores, ac ritus diuersos, variolq;
in diebus ieiunandis, nec esse improbãdam con-
suetudinem, ex qua ieiunium sabbati minime sit
præceptum, sed sit cuique voluntarium. scribit,
Romanam Ecclesiam, & eam quãdam, paucas
tamen sequutas sabbatum ieiunare ex ea causa,
quæ ab eodem Augustino commemoratur: deni-
que fateretur, Ecclesiam quartã, & sexta hebdo-
madæ die ieiunare: quartã ex eo, quod eo die cõ-
siliũ Iudæi fecerint ad occidendum Iesum, sexta,
quia ea die fuerit crucifixus, tradit etiam ple-
rosque ex Romana plebe frequenter quartã, &
sexta feria, atq; ipso sabbato ieiunare. Vnde non
temere opinabimur, ex hoc veteri instituto, quã-
uis ieiunij obligatio fuerit sublata, adhuc iam, &
prohibitionis vinculũ manere quo ad esum car-
nium, vt iuxta feria, & sabbato prohibeantur sub-
sceleris grauissimi poena caribus vesci, quod de
sexta feria planè fateretur glõf. Archidi. & Gardi. 9
in dict. cap. de esu carniũ, de sabbato verò illud
est obseruandum, obtentum esse, quod cuiusque
provinciæ consuetudo seruanda sit, sicuti sum-
mus Ecclesiæ Pontifex admonet in capit. consi-
lium. de obseruat. ieiunio. Optima diui Augusti-
ni responsio in Epistola ad Casulanum presbyte-
rum in capit. de illa. 12. distin. Vnde Galli carni-
bus vescuntur sabbatis à Natali domini ad Puri-
ficationem, teste Paludano in. 4. sent. dist. 15. q. 4.
colu. 5. Hispani omnibus sabbatis vescuntur, nisi
præceptum ieiunij imminet, animantium extre-
mitatibus, & intestinis, ac visceribus. Eritque hac
in re seruanda consuetudo loci; non originis il-
lius qui vescitur, aut abstinere tenetur à carni-
bus, sed vbi is commoratur, etiam abique domici-
lio iter faciēs: quod probatur in dict. cap. de il-
la, & ex Intola, Bonifacio, & Cardin. in Clemẽ. 2.
q. 3. de celebrat. Missa, aduersus Paluda. quem in
dict. distin. 15. q. 5. Ioannes Maior iure optimo re-
fellit. sensit hanc conclusionem Banornia. in ca-
pit. consiliũ. de obseruat. ieiun. in fine, & idem
asserit Christophorus Porcius in. 6. sed & quod
principi. nu. 26. Insti. de iure natur. gent. & civili.
licet præposi. in dict. capit. de illa idem, quod Pa-
luda. probare conetur.

Hinc etiam deducitur interpretatio text. in e.
presbyter. 32. distin. & c. 1. 22. q. 3. vbi quibusdam

ex causis indicitur ieiunium legitimis feriis. Nam
glõf. vbiq; tres legitimas ferias interpretatur. Se-
cundam, Quartam, & Sextam, quod ex dict. ca-
presbyter. optime probatur. & multo melius ex
Burchardo ca. 9. & 10. lib. 19. qui omni non le-
gendus erit ad multa intelligenda, quæ breuiter,
& obscure in aliquot canonibus tractantur.

Item Burchardus lib. 13. cap. 16. ex concilio
Aurelianensi ita scribit. Presbyteri cum sacras fe-
stiuitates populo adnuntiant, etiam ieiunium vi-
giliarum, eos omnibus modis seruare moneant.
Ex quo illud ipse adnotauerim, olim quoties vi-
gilia in Ecclesijs, ex conuentu christianorum in
honorem martyrum, vel alicuius festiuitatis ce-
rant celebrandæ, etiam illum diem festum præ-
cedentem ieiunio solenne fuisse: & ideo quan-
uis Christiani à vigilijs cessauerint vt in capit. pro-
ximo scripsimus, adhuc ipsum diem ieiunij, quæ
in honorem festiuitatis obseruamus, & quò ab
esu carniũ abstinemus, ac ieiunamus, vigiliam
dicimus, quod & specula, libr. 6. rationalis. rubr.
de alijs ieiunijs, adnotauit.

De ieiunio, quod olim solenne erat, & absol-
uebatur in hebdomada ipsa post Pentecostẽ, me-
minit Athanasius in Apostolico libro de fuga,
authoribus Socrate libr. 2. capit. 29. Theodorito
libr. 2. c. 14. & Nicephoro lib. 9. c. 29. Sed ante A-
thanasij tempora Calixtus Papa primus in Epi-
stola ad Benedictum Episcopum anno à Nati-
uitate Domini iuxta Holoandri chronologiam,
C C X X I I, quatuor temporum ieiunium in-
stituit, quod prius in anno celebrari apud Ro-
manos asserat his verbis. Ieiunium; quod ter
in anno apud nos celebrare didicisti, conuenien-
tius nunc per quatuor tempora fieri decerni-
mus, vescitur annis per quatuor voluitur tempo-
ra, sic & nos quaternum solenne agamus iei-
unium per anni quatuor tempora. Hæc apud Gra-
tianum in ca. 1. 76. dist. in ipsa vero epistola tradi-
tur ab ipso Calixto ratio ex veteris testamenti iei-
unio: Zachariæ capit. 8. quod ex Hieronymo ab
eodem Gratiano explicatur, eiusdem distinctio-
nis. ca. Ieiunium, quo in loco quatuor ieiunia He-
bræorum, de quibus Zacharias scripsit, quorũq;
tempora verbo Domini præfinita fuisse tradit,
mensibus scilicet. Quarto, Quinto, Septimo, &
Decimo ad mensium, quibus modo vtimur, ra-
tionem ita exponuntur, vt ieiunium quarti con-
ueniat Julio mensi, quinti Augusto, septimi O-
ctobri, decimi Ianuario, idem illic Gratianus ob-
seruat in capit. huius obseruantie. adimiturq;
secundum hæc deductionem anni initiũ a men-
se Aprili,

se Aprili, qui primus mensis est apud Hebræos, ut idem Gratianus asseruit: quod olim verum extat de eo, quod luna proximior æquinoctio verno primum constituebat Hebræorum mensis; ac postea propter mutationem æquinoctij verni est omnino obseruandum, mentem Martiū frequentet, & sane frequentius conuenire primo Hebræorum mensi. Quemadmodum explicuimus, & nos in huius operis capit. 18. nu. 1. qua ratione forsitan perspecta, & considerato anni initio iuxta Hebræorum obseruationem, eademque inducta ad initium anni, qua nunc utimur auctore eodem Gratiano ex Hieronymi adnotatione, primus mensis ad hæc quatuor ieiunia obseruanda erit Ianuarius, quartus erit Aprilis. & ideo in dict. ca. Ieiunium. Gratianus scripsit, non posse quarti mensis ieiunia celebrari ante diem Pentecostes: quia a resurrectione ad eam diem nullum ab Ecclesia inducitur ieiunium: utiturque is autor hac inductione, qua plane intellexit, non posse aliter conuenire quatuor temporum ieiunio quod ex veteri testamento a Calixto Pontifice iuxta anagogē tradi videtur. Sed nec hic sensus villo modo Gratiano aptari poterit, nec secundum cum ieiunia, quibus utimur, Hebræorum ieiunijs, vel minima ex parte respondere possunt. Idcirco vera interpretatio eorum, quæ Gratianus exponit, inde accipienda erit, quod ipse anni primum mensis Martium intellexerit, vel quia olim apud Romanos is mensis primus omnium erat, & quauis Ianuarius postea principium anno dederit, nihilominus quo ad quædam mensium nomina, Martij mensis ut primi adhuc habetur ratio: quod Ioan. Fantacius, Archidi. & alij ad Gratianum adnotarunt: vel quia licet olim apud Hebræos Aprili responderit primus eorum mensis, nunc tamen, & Gratiani ætate, & Gelasij Papæ temporibus propter æquinoctij verni mutationem potius, aut denique frequentius primus Hebræorum mensis conueniret nostro Martio, quam Aprili. Siquidem anno Domini CCCXXX. tempore Nicænæ synodi æquinoctium vernum contingebat XXI. die Martij, nunc vero contingit vndecima die eiusdem mensis. Vnde quartus mensis erit Iunius, septimus September, decimus December: dimitturque ab Ecclesia quinti mensis ieiunium, & mutatur in ieiunium primi mensis: id est Martij, quod constat ex Concilio Maguntiaco. capit. trigesimo quarto. quod celebratum fuit anno Domini DCCCXIII. meminere eiusdem Gratianus in distinct. 76. capit. secundo & Burchardus

libro 13. cap. 2. qui diligentius illius canonis verba sic retulit, ut aliquid a Gratiano fuisse omissum constet, & tamen nec ipse integrum canonem exposuit. Qui in conciliorum libris his verbis extat. Constitutum, ut quatuor tempora anni ab omnibus cum ieiunio obseruetur, id est, mense Martio hebdomada prima: & Feria Quarta, & Sexta, & Sabbato veniant omnes ad Ecclesiam cum Litanijs ad Missarum sollempnia. Similiter in mense Iunio hebdomada secunda, Feria Quarta, Sexta, & Sabbato ieiunetur vsque ad horam nonam, & a carne ab omnibus abstinetur. Similiter in mense Septembri hebdomada tertia, & in mense Decembri hebdomada, quæ fuerit plena ante vigiliam natalis Domini sicut est in Romana Ecclesia traditum. Hæc in dicto canone. His similita Iuo Carnotensis tradit ex Concilio Salegustæ libr. 2. de ieiunio; & Gratianus capitul. 3. distinct. 76. quo in loco illud est obseruatum: quod si quando ieiunium mensis Iunii in Vigiliam Pentecostes incidit, non tunc celebrandum erit, sed in ipsa hebdomada sollempni Pentecostes: & ideo idem Gratianus in capit. ieiunium dixit, non posse celebrari ieiunia quarti mensis ante diem Pentecostes: quia inter Resurrectionem & Pentecosten ieiunia minime indicuntur ab Ecclesia. Ex quibus, si coniecturis vtiliter, Calixti Papæ Decretum addidit ieiunium quartum: nempe mensis Martij, cum prius tria tantum obseruaretur ieiunia. Tandem quia prima duo ieiunia frequentissime in quadragesimam, & hebdomadam Pentecostes incidebat, vltius obtinuit, & ita constitutum est ab Urbano Papa in capit. statutus. 76. distinct. ut primum ieiunium quatuor temporum celebretur in initio quadragesimæ: secundum in hebdomada Pentecostes: tertium in Septembri: quartum in Decembri. idem probatur in capit. huius obseruantia. 76. distinct. quo iure Ecclesia utitur, & tertium ieiunium in Septembri post festum Exaltationis sanctæ Crucis celebratur.

Ex his item adsumitur interpretatio responsi, quo Gelasius utitur in Epistola ad Episcopos per Lucaniam constitutos capit. 13. apud Gratianum in cap. vlt. 75. dist. de ordinationum temporibus. Scribit enim Gelasius, ordinationes presbyterorum, & diaconum nisi certis temporibus, & diebus exerceri non debent: id est quarti mensis ieiunio, & septimi, & decimi: sed etiam quadragesimalis initij, ac Mediane hebdomadæ, & sabbato circa vespas ipsas ordinationes nouerunt celebrandas. Quibus verbis probatur, ordines sacros

extra tempora iure definita non esse concedendos: tempora vero esse quatuor anni ieiunia, quae modo tradidimus, & hebdomadam quartam quadragesimae, quae praecedit Dominicam in passione & Sabbatum ante Resurrectionis diem, sicuti summus Pontifex Alexander Tertius respondit in ca. de eo. de tempo. ordi. Appellat autem Gelasius ieiunium quarti mensis, quod obseruatur post Pentecosten, & ab alijs dicitur mensis Iunii ieiunium: queniadmodum & sub initio quadragesimae complexus est ieiunium mensis Martij, quod licet posset extra quadragesimam contingere, frequentius tamen in eam incidebat. Constat tamen ex Damaso, & Platina olim ante Gelasium ordinationes celebratas fuisse solenniter mense Decembri.

Atque haec de ieiunijs, quae videntur ex vetustissimis institutis a catholicis obseruata fuisse; quibus & alia addita fuere, quae commemorantur in cap. 1. & 2. de obseruat. ieiunior.

Sexta conclusio. Ieiunia canonicis legibus instituta, ita ex praecipuo seruanda sunt, vt mortalis peccati reus sit omnino censendus, qui absq; iusta causa eadem seruare omiserit. Hanc conclusionem ideo his verbis conceptam exponimus, vt ab eius disputatione secernamus eum, qui ex contemptu ieiunare diebus ab Ecclesia praefinitis omiserit. Hic enim dubio procul mortalis criminis, & culpa reus censetur, secundum omnes, vt Caiet. fatetur in. 2. 2. q. 147. arti. 3. de contemptu vero, ex quo mortalis oriatur culpa, nos scripsimus in cap. Alma-mater. de sent. excom. in. 6. in priori electionis parte. §. 7. nu. 6. Est igitur conclusio in hunc sensum adsumenda, vt secluso contemptu si quis non obserauerit ieiunium ab Ecclesia indictum, in mortalem incidat culpam regulariter, nisi iuxta causa ex his, quae iuxta in hoc tractatu censentur, eum ab ea culpa excusauerit: secundum Archid. Praeposi. & Cardin. S. Sixti in cap. ytinam. 76. dist. Probatur vero ex eo, qd canones, & constitutiones ieiunia instituentes in hoc videntur sensu instituta, vt vel verbis & quipollen tibus praecipuum inducant cap. non licet. de confera. dist. 3. ca. non oportet. ead. dist. c. quadragesima. de confer. dist. 5. idem probatur ex Clem. xxiij. de verb. signifi. vbi summus Pontifex assererat monachos propter ieiunia ex instituto ordinis sibi inuincta, non esse liberos a ieiunijs Ecclesiasticis, quae Christiani obseruare obligantur. His accedit text. in Clem. ad nostram. de haeret. quae errorem illum damnat, quo asseratur ieiunia Ecclesiae non esse necessario seruanda ab his

qui perfecti sunt. Sic D. Thomas hanc assertionem apertissime agnoscit. in. 2. 2. q. 147. arti. 3. & in. 4. sent. dist. 15. q. 3. ad. 4. q. Palud. q. 4. glo. in. c. vnu horarium. §. Alias. 25. dist. quam sequi videtur Panor. in rubr. de obseruat. ieiunior. col. vlti. & probat Ioan. a Medina de poeniten. tracta. 4. capi. de necessit. ieiunij, tamen Cardin. in capi. 2. eod. tit. eam negauerit, nisi fiat transgressio ex contemptu. & licet Caiet. in. d. arti. 3. existimet nullibi ex iure Pontificio probari posse praecipuum ieiunij eo in sensu, vt secluso contemptu obliget ad mortalem culpam: fatetur tamen, hanc obligationem excommuni Ecclesiae interpretatione receptam esse, & id sufficere. Nos vero & ex ipsis canonicis constitutionibus conclusionem probari, constanter asseueramus. quod & D. Hieronymus in epistola ad Lucinium sensisse videtur. & in. c. ytinam. 76. distin. qui praecipui nomine vtitur, illud vti venerandum, & obseruandum maxime commendans. Idem ipse colligo ex canone Apostolorum 68. a quo illae poenae frangenti ieiunia iure instituta indicuntur, quae non solent, nisi peccati mortalis causa, & ob eius culpam delinquentibus infligi.

Non oherit huic conclusioni quod Palud. scribit in. 4. distin. 25. q. 5. probare conatus, qd vbi ius humanum prohibet id, quod per se malum non est, nisi quia eodem iure prohibetur: non potest contingere, nec contingit alium peccatum, quam inobedientiam. Et ideo cum Ecclesia temporibus quibusdam prohibeat esum carniuum, & leges quasdam praecipiat in his, quae ad cibos attinet, quibus legibus seclusis, nihil suberat in cibis adsumendis per se malum: videtur aduersus leges istas tantum posse committi peccatum inobedientiae ex contemptu, si transgressio contingat. Nam haec opinio Paludani, falsa est, nec potest recta ratione defendi. Ecclesia etenim dum abstinentiam quadragesimalem indicit, ieiunium illud constituit in virtute abstinentiae: & ideo non solum ille contra obedientiam peccaret, qui ieiunium ex contemptu frangeret: sed & ille contra abstinentiam, qui non ex contemptu, sed praegula, id faceret. quod aduersus Paludam, tradit Dom. Sotoli. 9. de iusti. & iur. q. 5. art. vlt. idem praemittit Caieta. in. d. arti. 3. dum probat, in obseruatione ieiunij Ecclesiastici duplicem contineri virtutem: obedientiam inquam, & abstinentiam: & ideo vbi peccatur contra hoc Ecclesiae institutum, posse contingere peccatum inobedientiae, & gulae.

Septima conclusio. In ieiunio a iure Pontificio indicto, non licet, nisi Ieruel prandere: Probatur haec omnium consensus ex Gregorio in ca. quadragesima.

gesima de consecra. distin. 5. qui dies dominicos quadragesimæ ab alijs distinxit, nec distinctio cōtingit in delectu ciborū, quia par est in hoc prohibito, nec potest in alio discrimen constitui, quàm quod dominicis diebus quadragesimæ liceat bis, vel ter prædere: ergo id alijs diebus non licet, nisi semel: quæ quidem inductio non admodum vrget. Nec enim sequitur, in die dominico ad aliorum discrimen licet bis, vel ter ciborum refectioe vti: ergo in alijs non licet, nisi semel. Siquidem potest esse in hoc vera differentia, quòd libere die dominico liceat, quoties libitum fuerit prandere, in alijs vero diebus non sit, nisi bis, iure permissum. Et nihilominus ex Grægorij responso conclusio ista frequentissimè deducitur maxime à Panor. in rubr. de obseruat. ieiun. & Caiet. 2. 2. quæst. 147. artic. 6. qui eandem alijs rationibus, & communi totius christiani orbis consentu probare nititur eamque illic sanct. Thomæ vti ab Ecclesia definitam, & a populo Christiano receptam exponit. & interpretatur. De illo verò ientaculo, quod fieri solet sero à ieiunantibus, parum hoc in loco tractabitur: quò de ea quæstione Caiet. in dict. artic. 6. & idem ac Syluest. in summa longe tractauerunt: & ante ipsos Innoc. & Panor. in dict. rub. de obseruat. ieiun. ex quibus summa disputationis in hoc deducitur, vt liceat vespere, iuxta prouinciarum consuetudinem aliquid, etiã citra sitim comedere: modo id fiat moderate neque fraus ieiunij legibus irrogetur.

Cæterum christiane Lector in hanc conclusionem quæstio incidit insignis, quæ vtinam necessaria non esset, an hi seruent ieiunia iure instituta, & præcepto Ecclesiæ satisfaciunt qui semel comedendo tantum cibi accipiunt, tot cibarijs, condimentis vtuntur, ad ingluuiem vsq; vt nullam carnis afflictionem sentiant, imo gulam impensissimè irritent, libidinem excitent, tantum cibi sumentes vnico prandio, quantum sit vtriusque hominibus satis ad congruam eorum sustentationem? Etenim multis rationibus non temere poterit asseuerari hos esse homines ieiunij præcepto minime satisfecisse.

Primo, Ecclesia catholica, quæ ieiunia indixit, in hoc vere tendit, atque hunc finem præ oculis habuit, vt christiani diebus ieiunij per abstinentiam certis legibus præscriptam corpora castigent, ad illicitos carnis motus reprimendos: vtque mens aptior sit ad sublimia, & diuina contemplan- da: quod superius euidenter probauimus, & fatentur passim omnes, qui de ieiunij tractauerunt. Hic verò finis nequaquam sequitur,

quod non esset ieiunanti sobrie, ac temperate imputandum: sed & ab ipso ieiunante manifeste obijcitur huic fini impedimentum media illa tollendo, quæ ab Ecclesia ab abstinentiæ vsu, fuerunt ad præscriptum finem instituta. Ergo non potest vere dici, hos, de quibus quæstio agit ieiunio satisfecisse.

Secundò, materia huius præcepti non solum videtur esse semel in die prandere, sed ita semel cibum sumere: vt quantum ad cibos attinet, corpus affligatur, & castigetur: saltem, vt abstinentia vtamur, qua solet corpus affligi, & castigari, iuxta prudentis viri arbitrium. Quemadmodum constat ex obseruatione ieiuniorum, qua sancti patres, & reliqui christianam religionem professi ab initio legis euangelicæ vsi fuere. Ergo non seruat præceptum: imo eidem refragatur, qui semel in die absque vlla temperantia, & abstinentia comedit: tantum non ad ingluuiem vsque immoderate nimis in comedendo limites rationis transgreditur.

Tertio, lex humana hac in re nihil aliud facit, quàm diem certam, aut tempus certum definire, & modum quendam præscribere, quibus legem naturalem, ac diuinam exequamur: quod paulo ante adnotauimus. ita quidem quod tempore ab Ecclesia præscriptio, & modo per eam definito lex de ieiunio naturalis, & diuina seruetur. Sed qui sic ieiunant, vt in quæstionis titulo exposuimus, palam legi naturali, & diuinæ de ieiunio adueriantur: ergo & humanæ. His accedit quo Ecclesia in materia temperantiæ certis diebus ieiunia præcepit reliquo autem temporis anno moderate comedere legis naturalis instituto reliquit.

Quarto, eodem modo vnica ex cibo refectio, si ea sit immoderata, humanæ legis proximo fini contraria est, sicut plures, sed qui pluribus vtitur dubio procul contra legem humanam de ieiunio facit ergo & qui semel, immoderate tantum comedit.

Quinto ab absurdo vitando argumentamur: nam si eo modo, quo caput quæstionis exponit, satisfaceret ieiunij præcepto: sequeretur, quod virtutis præceptum adimpleretur per contrarium eius quod percipitur. Quod nemo doctus affirmabit. Exercet enim qui se ingurgitat, gulam appetitissime contrariam abstinentiæ, quæ lege lata de ieiunio præcipitur. Qua ratione ad probandam hac in quæstione opinionem istam vtitur Martinus Ayala Episcopus Guadixensis. libr. 3. de traditio. eccles. capi. de ieiunio. Eidem senten-

tiz adsi-

ria ad stipulare videtur D. Thomas in. 2. 2. quaestione. 147. articulo 3. ad. 2. qui de transgrediente præceptum ieiunij inquit. Cuius auctoritatem in aliquis transgrediendo statutum contemnat, vel hoc modo transgrediatur, quod impediatur finis quem intendit, peccat mortaliter talis transgressor. scribit & ad hæc Ioā, Maior in. 4. sen. dist. 35. quaest. 3. nullo modo ratione quantitatis cibi ieiunium frangi, nisi quis intemperate comedat. sed & Innoc. in rub. de obser. ieu. num. 3. refert, quosdam tenere nusquam esse ieiunium, nisi & ibi sit victus abstinentia.

Contrariam opinionem veriolem esse, probare conantur Caie. 2. 2. quaestione. 147. arti. 3. & Ioan. Medina in. 4. sen. in tracta. de ieiunio. cap. de numero refectionum. & ca. de his per quæ ecclesiasticum ieiunium soluitur: ex nostris Innoc. in dict. rub. num. 3. qui præmittere videntur, hoc ab omnibus frequentiori consensu receptum esse. Ecclesia etenim in his legibus, quas de ieiunio instituit, licet difinierit, semel tantum an die ieiunij comedendū esse, cibi tamen & prandij quantitatem nec difinivit, nec cōmode difinire potuit propter varias hominū conditiones, & corporum qualitates: secundum quas, quod vni est immoderatum, alteri fortassis non sufficit, aut sane ita illi conuenit, vt nullus sit in ea re excessus. Hæc verò ratio non est adeo cficax, quod possit priorem opinionem omnino euertere. Nam licet S. Thomas ea vtatur in dict. arti. 6. ad. 1. & verum sit, ac ecclesia non esse quantitatem cibi difinitam ieiunantibus siquidem in legibus de ieiunio latis hora prandij, & vnicui tantum præscribitur quod & idem Thomas tradit art. 7. non negatur ex hoc, ab Ecclesia senim difinitam esse, ac ieiunantibus præceptum esse, vt abstinentia vtatur. Atque ideo tenetur qui ieiunat ex præcepto Ecclesiæ abstinentia vtī, ac semel tantum comedere temperate iuxta boni viri arbitrium, ne circūspecta, quadam ex latitudine, propria conditione, limites temperantiæ, aut abstinentiæ virtutis excedat. Nec id periculosum est, imò cuique facillimum iuxta illam latitudinem, quæ cognosci, ac diu licari absque vilo graui examine poterit. At præceptam esse ab Ecclesia ieiunantibus abstinentiam, vbique ni fallor, Sanctus Thomas præmittit, & docet. Idem superius nos probauimus. sit igitur rationi cōsonum. tunc ieiunij præceptum minimè seruari, imò violari plane, quoties abstinentiæ limites, etiam semel comedendo, vnicuique prandio qui ieiunat egreditur, quippe qui nequaquam abstinentia vtatur, nec eius

virtutis actu, qui iure Pontificio præcipitur: imò abstinentiæ virtutis actus est ieiunij substantia: quod omnes ferme fatentur: & ideo absque actu abstinentiæ virtutis, nec ieiunium vere dici potest, nec præceptum Ecclesiæ adimpletur, quo actus abstinentiæ præcipitur.

Secundò opinioni Caietani accedit, ac suffragatur, quod finis præcepti minimè cadat, aut comprehendatur sub præcepto ad hoc, vt finis ipse itidem præceptus censeatur: sicuti ex diuo Thoma, & alijs in capitu. præcedenti obseruauimus. Sed finis præcepti de ieiunio instituti est ipsa castigatio corporis, & afflictio carnis ad eius illicitus conatus reprimendos, & vt mens aptior sit contemplationi diuinarum rerum: ergo non tenetur qui ieiunat ex præcepto castigare, aut affligere corpus, sed illi satis erit, si seruet media, quæ fuerint à rege præfinita ad illum finem consequendum. Verum & hæc ratio non admodum vrget, si distinguamus finem præcepti cuiuslibet specialem à fine omnium præceptorū communi qui charitas est. Et quidem finis hic posterior non continetur sub præcepto quolibet, quanuis omnium sit finis, & sub eorum quolibet præmittatur, vt modus omnium virtutum: quia licet earum omnium actus ordinentur ad charitatem: hic tamen finis non comprehenditur in quolibet speciali præcepto nec legis diuinæ, nec humanæ. Etenim nec ab homine, nec à Deo punitur tantquam præcepti transgressor qui parentibus debitum honorem impedit, licet id fecerit absque charitate, & vilo pietatis habitu. Quod S. Thomas non semel adnotauit, sed signanter, in. 1. 2. quaestione. 109. artic. 9. finis verò præcepti specialis sub præcepto continetur, & præceptus intelligitur quemadmodum de præcepto peculiari, & speciali diligendi Deum explicat S. Thomas in dict. quaest. 100. artic. 10. ergo finis huius præcepti de ieiunio specialis sub præcepto comprehenditur, & præscriptus à lege censeatur ea ex parte, qua illum christiani obseruare possint. His patrocinatur, quod in idem fere incidit, nempe, præceptum continere finem proximum, quanuis finem remotum non cōtineat, nec sub præcepti vinculo comprehenderit. Sicuti ex rationibus à diuo Thoma traditis manifestè deducitur. Sed & id ipsum probatur ex eodem Tho. in. 2. quaestione. 44. art. 4. ad. 1. qui ita scribit: sub præcepto, quod datur de actu alicuius virtutis non cadit modus, quem habet ille actus ex alia superiori virtute: cadit tamen sub præcepto modus ille: qui pertinet ad rationem propriæ virtutis. Hæc hoTmas,

quæ illic Caiet. sequitur, & interpretatur. ad hæc conducit plurimum eiusdem Thomæ quædam distinctio in. 1. 2. quæst. 96. artic. 3. Aliquis, inquit actus potest esse virtutis dupliciter, vno modo ex eo, quod homo operatur virtuosè: sicut actus fortitudinis facere fortia: & sic lex præcipit aliquos actus virtutis. Alio modo dicitur actus virtutis, quia aliquis operatur virtuosè eo modo, quo virtuosus operatur. Et talis actus semper procedit a virtute, nec cadit sub præcepto legis, sed est finis ad quem legislator ducere intendit. Hactenus Thomas. Quibus adamussim obseruatis erit respondendum, huius præcepti de ieiunio finem remotum ex alia superiori virtute, quique sit omnium præceptorum finis, non comprehendit hoc speciali præcepto, & ideo non potest verè dici transgressorem huius præcepti eum qui sic ieiunauerit, vt illud opus ieiunij minime fuerit meritorium, nec satisfactorium, nec ad mentis in Deum eleuationem vile, ex defectu charitatis. Nam et si finis ieiunij sit per corporis extenuationem, animam ad supernorum cõtemplationem erigere: illa tamen contemplatio non cadit sub præcepto ieiunij. Et ideo non tenetur quis ratione huius præcepti ita se disponere abstinendo à peccato mortali, vt possit mentem in diuinarum rerum cõtèplationem erigere: quia nec tenetur ex eodem præcepto diuina contemplari, & animum in Deum erigere. Finem verò proximum, & specialem huius præcepti, nempe castigationem corporis & per abstinentiam emundationem eius, atque purgationem sub eodem comprehendit constat, quatenus attinet ieiunantis facultatem. Tenemur ergo ex hac lege corporis castigare, atque à ciborum sentina mundare per abstinentiam, denique ad finem istum proximum, & immediatum, specialemque huius legis, quæ de ieiunijs ab Ecclesia instituta est: præsertim, quod eadem lege tenemur ad abstinentiam virtutem, & ad modum, qui pertinet ad rationem propriam, ac peculiarem eiusdem virtutis: non vt hic actus procedit à virtute: sed qua ex parte actus est virtutis siquidè eo modo sub præcepto includitur, & verè præcipitur: saltem tenemur minimè obuiam ire medijs ab Ecclesia ad hunc proximum finem institutis.

Postremò ad hanc opinionem Caietani accedere videntur verba S. Thomæ. in. 2. 2. quæst. 147. art. 6. ad. 2. qui de ieiunantibus ita scribit. Si autem qui immoderatè potu vtatur, potest peccare, & meritum ieiunij perdere, sicut etiam si immoderatè cibum in vna comestione adsumat.

Hæc Thomas. sensit enim hunc excessum immoderati cibi meritum ieiunij tollere: sicut & immoderari potus, non tamen ieiunij præcepto refragari: sicut, nec eidem refragatur potus etiam vnus prandij immoderatus.

Non me latet, posteriorem sententiam, quæ è Caietano probatur, pluribus placuisse, & fortassis verioreni esse: mihi tamen dubia est, quanuis nolim in re adeò graui quenquam damnare: facillimè ab hac dubitatione discessurus, nisi vidissem tot sanctorum patrum testimonia, tot veterum Canonum decreta, quibus ieiunium ex multis causis ac rationibus commendatum: potissimam laudem ab abstinentia sibi vindicare. Sed & S. Thomas. secunda (secundæ. quæst. 147. arti. primo ad. 2. & arti. 3. ad. 1. profecto sentit, sub ieiunio contineri abstinentiam, quæ communi regula superrogationis est: & differt à communi vsu virtutis necessario vt ab illis etiam abstineamus, quæ salua virtute nobis licerent: sicut in sexta illatione primæ conclusionis diximus.

Quod si quis bis, ter, vel quater in die ieiunij cibum sumat, & comedat. ita quidem vt adhuc verè fuerit vsus abstinentia: nihilominus legi de ieiunio Ecclesiastico latæ aduersatur. quia illa lex non tantum abstinentiam indixit, sed & abstinentiæ modum, ac limitem præscribit: quod omnes fatentur.

Hinc etiam subsequitur, eum peccare contra legem, & præceptum ieiunij, qui iam violato ieiunio ea in die per secundum prædium, tertio, aut quarto cibum adsumpserit: denique toties peccare nouo peccato, quoties post primum à iure permissum prandium comederit. Cui opinioni accedit Ioan. Medina in codice de penitentia. tract. 4. c. de numero refectioinum, post Ioan. de Neapoli in quodlibet. Etenim qui bis comederet contra legem ieiunij, adhuc obligatur iuxta vires proprias eandem legem obseruare, & à cibo eadem die abstinere: ergo peccabit aduersus legem ieiunij, qui violata semel eadem lege, tertio cibum assumpserit. Nam qualibet die, qua ieiunium indictum est, tenetur quis abstinere à cibus, & abstinètia virtute vt: à quo præcepto nequaquam eximitur ex eo, quod illa die non possit ieiunare semel violata ieiunij lege. Quia licet ieiunare perfecte non possit propter eius culpam, superest adhuc diei pars, in qua tenetur abstinere cum verè abstinere possit. Nec quidquam oberrit, quod is abstinentia vt non possit, quæ ad ieiunium requiritur: quum ieiunium nihil aliud sit, quam abstinentia certis, ac quibusdam limitibus iu-

bus iure præscripta. Nam quanuis seinel violata ieiunij lege, non possit illo die abstinentia perfecta uti, poterit tamen ea uti nihilominus quo ad reliquam diei partem atque ideo partim legi satisfacere, nec video qua ratione qui non possit, præsertim eius culpa totam servare legem sit exemptus ex hoc ab eiusdem legis vinculo quo ad eam partem, in qua legem adimplere cōmodè valeat. Ex quo mihi hæc opinio potius placet: quanuis contrariam præter alios constanter asseuerauerint Durandus, & Paluda. in. 4. dist. 5. quæst. 4. artic. 5. Caiet. verb. Ieiunium. Angelus. §. 22. & Syluest. quæst. 3. vers. 4. rursus idem Caiet. 2. 2. q. 147. artic. 8. qui testatur, hanc opinionem communem esse.

De hora prandij est adnotandum, in diebus ieiunij horam prandendi diffinitam esse nonam die. Quod probatur ex Athanasio in lib. de virginitate. Epiphanio contra Massalianos, qui quarta, & pro sabato ieiunium ex traditione Apostolorū statutum esse usque ad horam nonam, scribit. idem constat ex concilio Maguntiaeo canone. 34. cuius iuperius mentionē fecimus, quo ad ieiunium quatuor temporum. De ieiunio quadragesimæ extat apud Gratianum ex cōcilio Cabilonensi canon. solent de cōsecra. dist. 1. ex Iuone Carnotensi. lib. 2. de ieiunio, quem canonem tribuit concilio Chalcedonensi. S. Thomas. 2. 2. quæst. 147. art. 7. Burchardus verò ex decretis Sylacetri Papæ eum retulit lib. 13. capit. 12. Inter quæ nondum ipse legi canonem istum, nec itidem extat inter canones concilij Cabilonensis, nec concilij Chalcedonensis. Sed ex eo deducitur, in quadragesima ad horam usque nonam differendum esse prandium illud vnicum, quod ab Ecclesiā in diebus ieiunij præscribitur: & deinde adijcitur: nullatenus ieiunare credendi sunt, qui ante manducauerint, quam vespertinum officium celebretur. Concurrendum est enim ad Missas, & auditis Missarum solennibus, & vespertinis officijs, & largitis elemosynis ad cibum accedendum est. Hæc ille canon. Ex quo S. Thomas, & cæteri Theologi communi omnium cōsensu existimarunt, & vere existimant, horam prandij vnici ieiunantibus nonam fuisse præscriptam: tamen si Panor. in rub. de obseru. ieiun. existimet, nullibi à iure canonico statutam esse horam nonam ad prandium ieiunantibus in alio tempore, quā in quadragesima, quo post vespertas permittitur prandium vnicum, licet communis consuetudo etiam in alijs ieiunijs horam nonam præscriperit. Qua in re obseruandum erit,

quanam ratione sit dierum horæ connumeranda: siquidem variè solent ex varijs causis discerni. Et sane illud ad huiusce tractatus intellectum obtinuit quod Andre. Alei diligenter adnotauit in. l. 2. ff. de verbo. signifi. cui Antonius Augustinus accedit in lib. 4. emendationum. cap. 13. Vt teres quidem in duodecim horas diem diuisisse, totidemque noctē, eaque de causa sextam diei horam meridiem fuisse, sextam verò noctis, mediam noctem. Qua ratione æstate diei horæ maiores erant, & noctis minores: brumæ autē tempore noctis horæ maiores erant, diei verò minores. Crescebant enim, & minuebantur, ut dies ipsi, & noctes. Quæ & ex iuriscōsultis probantur in. l. prima. ff. de manumiss. l. 3. qua ætate. qui testam. facer. poss. l. in vscapionibus. & l. ideoque ff. de vscap. l. 2. ff. de annuis legat. vbi & in. l. Titius. §. Lucius. ff. de liberis & posthumis l. 3. ff. de oper. liber. & in dicta. l. 2. de verbo. signifi. apertius quæ præmissimus constat: imò ex nis loci Iuriscōsultorum. prius adducti commodius intelliguntur: & ex Harmenopulo lib. vlti. titu. de verbo. signifi. Aulo Gellio. lib. 3. cap. 2. Macrobio libr. primo. Satur. cap. 3. Alciato libr. primo. parerg. cap. 48. Alexan. ab Alexandris. lib. 4. cap. 20. Ludouico Cællio. libr. 7. lect. antiq. cap. 9. Vnde fit, ut horæ bifariam distinguantur: quædam enim dicuntur æquinoctiales, quas Græci *εσημεριες*. id est æquales appellant: & hæc semper æqua ipsa continent siue in noctibus, siue in diebus: hisque nunc utimur vulgò: & ideo vulgares modo nuncupare possumus. Dicitur iunt æquinoctiales, quòd in ariete, & libra, atque ita in vtroque æquinoctio singuli dies, noctesque contineantur horis duodecim, eiusdemque æqualibus, nec est maior noctis hora quā diei. Sunt & horæ ab his dissimiles, quæ inæquales dicuntur, & temporales, quas Græci dixerunt *καιρως*. quòd quolibet tempore nox in duodecim, & in totidem dies, horas diuidatur. Eruntque necessariò tunc hora diei maior in ætate, quā in brumæ: & eadem ratione noctis horæ minores erunt in ætate. maiores verò in brumæ. Hic Plinius lib. 2. capit. 25. Augusti verba referens de iydere erinito inquit. Id oriebatur circa vndecimam horam diei clarumque & omnibus terris conspicuum fuit. Et apud Mattheum cap. 20. Vineæ dominus his, qui vndecima hora conducti fuerāt, tantam mercedem soluit, quantam his, qui a tertia, sextave hora opus fecerant, paresque fecit eos, qui vnā tantum horam in vinea fuissent, his, qui totus diei calorem, & pondus sustinuerunt. Apud Plutarchum

in Crasso duodecima hora dicitur diei vltima. Etenim. M. Crassus iam senex, cum Deiotarum Regem eadem ætate offendisset, urbem ædificantem: quid tu, inquit, Deiotare? duodecima hora ædificare cœpisti? cui Rex, nec tu quidem respondit, Crasse matutino tēpore Parthos oppugnas. Sic & in. l. non minorem. C. de transact. Secunda hora noctis intelligitur, quæ secunda est ex duodecim, in quas nox ipsa diuiditur. Eadem ratione Iurisconsultus in. l. 2. ff. de verbor. significat: erit interpretandus dum scribit. Cuiusque diei maior pars est horarum septem primarum diei, non supremarum: id est maior pars est ab hora duodecima noctis ad octauam diei: non à quinta duodecimam. De his etenim horis Iurisconsulti passim, vt probatum est tractauerunt, & ideo de eisdem & hic locus dubio procul est accipiendus. Duodecimam autem horam noctis intelligo vltimam ipsius noctis, vt matutino crepusculo statim dies incipiat, post * Duodecimam noctis horam. Sunt etenim septem primæ horæ diei à Duodecima hora noctis vsque ad octauam incipientem finita Septima: Septem vero postremæ à Quinta incipienti ad duodecimam iam finitam: atque ita non simpliciter ab horarum numero. * Nam & Iurisconsulti Ratio cuiuscunque diei partibus, eiusdem duodecim necessario erit aptanda, vt siue hieme, siue estate aliove quocumque anni tempore diuisio diei, in duodecim equales partes quas horas appellare conuenit maior ceteri debeat pars diei, quæ matutino Crepusculo. Septem ex duodecim continuas partes complectitur id est ad horam primam post meridiem, quam illarum septem partium, siue horarum quæ ex eadem duodecim ab hora vna ante meridiem ad noctis Crepusculum constant. * maior pars dicitur: sed à diei parte octuagesima: nempe ante meridiem, ac paulò post. Siquidem veteres matutinas horas, & ante meridianas serijs negotijs occupabant. Adsummentis vero est numerus Septem horarum ex duodecim non ratione quinque horarum, quæ supersunt, vt quo ad eas sit maior pars diei, sed ad significandum, primas Septem horas diei ex duodecim, in quas dies distinguitur, vt comparentur cum totidem postremis diei horis ex eodem horarum numero. Ex quibus in hoc tractatu de ieiunio hora nona erit ita inquirenda, vt diem in duodecim horas omni tempore distinguamus, sitque in ipsa meridie hora sexta, & ab ea hora nona deducatur, reliqua diei parte in alias sex horas diuisa qua ratione hora nona in-

cipiet post tertiam diei partem, ipso diei in quatuor æquales portiones distincto. Vnde in æquinotio hora nona dicitur tertia post meridiem iuxta horarum rationem, qua modò vtimur ex æquinoctialibus horis. In æstate, & diebus longissimis hora nona erit prope quartam post meridianam, in breuissimis prope secundum quod est ad hanc rationem exactè præscriptam diligenter obseruandum, vt veteres canones, & eorum interpretes intelligamus. Sic D. Thomas in dict. quæst. 147. artic. 7. scribit, communi vsu: omnibus diebus ferè prope horam sextam cibum adsumi, id est, vt ipse intelligo, prope meridiem, & ideo congruè in diebus ieiunij horam nonam esse vnico prandio præscriptam, idem ipse Thomas in quarta. dist. 15. quæst. 3. ad. 3. Quam ob rem non leuis adest coniectura, imò profectò maxima, tempore diui Thomæ in diebus ieiunij veteres canones adhuc seruari, & hora nona à ieiunantibus cibum assumptum vnico prandio fuisse, non prius. Hæc tamen iure humano instituta sunt, moribusque vtentium, & consuetudine tolli possunt: idcirco potuit consuetudo in ieiunijs aliam horam vnico prandio diffinire, etiam nonam præueniendo: qua ratione qui modò in his diebus hora sexta. & in meridie, aut prope meridiem prandemis, nihilominus ieiunij legem seruamus. canonibusque, ac constitutionibus de ieiunio latis absque vlllo crimine transgressionis obsequimur. quod Caic. optimè adnotabit in dict. artic. 7. & ante ipsum Florentin. 4. part. titulo quarto. capitulo quarto. & Syluester verb. Ieiunium. quæstionæ. 4. eodem ferè consuetudinis iure obtentum est, quòd in quadragesima vespertinum officium dicatur ante prandium prope meridiem hora vndecima ex his quibus modò vtimur, ita quidem, vt duodecima hora, quæ sexta olim dicebatur, in omnibus Ecclesijs vel vespere sint finita, vel paulò post finiantur, ea ex causa, quod in quadragesima non liceret olim prandere, nisi vespertino finito officio: tamen in alijs ieiunijs licitum esset vnicum prandium hora nona. Atque hæc ratio, quæ à consuetudine iuri humano derogante deducitur, mihi potius placet, quam quòd hac in re adnotari, & responderi solet ex Paluda. in. 4. dist. 15. quæst. 4. artic. 4. Florentino. 2. part. tit. 6. capitul. 2. §. 10. & Syluestro verb. Ieiunium. §. 4. scribit enim Palu. in ieiunio quadragesimæ prandium licitum esse post officium vespertinum ante horam vespertinam iam hora nona finita, in alijs vero ieiunijs post nonæ horæ officium finita hora sexta, etiam

etiam ante horam verè nonam. Addit Syluest. more ecclesiastico tres primas horas diei inæquales, appellari Tertiam, deinde subsequentes tres, quæ finiuntur in meridiè, dici Sextam: ac deum tres sequentes dici Nonam: & tres postremas Vesperas. quod maximè conducit ad Paludani opinionem, quam probare viderit Florentinus. Sed hæc nisi consuetudine consent, nullo iure, aut nullibi, quod ipse sciam, apud ius Pontificium probantur: tamen ad officia ecclesiastica celebranda & ad canonicas horas publicè in ecclesia dicendas, receptum sit tempora distingui per diuisionem artificialis diei, vt prima dicatur hora ab ortu solis duo decima diei pars: Tertia item eadem ratione, sicut & Sexta, quæ ab eodè solis ortu in meridie obseruanda est omnino, deinde Nona eodem discrimine constituto: quæ de re legenda erunt quæ doctæ, & diligenter tradit Martinus Azpilcueta in capit. quando. de consecrat. dist. 1. notab. 3. nu. 33. qui verò nimis præuenit horam à iure, vel consuetudine prædico præfinitam. reus erit mortalis culpæ: quippe qui ieiunium non seruauerit. gl. in ca. vnum horarium. §. alias. 25. dist. Palud. in. 4. dist. 15. q. 4. art. 4. Caieta. 2. 2. q. 1. 47. artic. 7. quauis contrarium teneat Angel. verb. ieiunium. §. 2. & sentiat Innoc. in rub. de obseruat. ieiun. num. 3.

De delectu ciborum, qui non parum conducit ad veram pietatem augendam quique maximè utilis est ad effrænatam & libidinem coercendam, si ab his abstinemus escis, quæ ad libidinè inflammant, non est cur hoc in loco longius tractemus: siquidem aduersus Iouinianum, vvaldè fæi, & Lutherum multa scripta sunt, quæ poterit lector diligentius tradita legere apud Iodocum Clithoueu in propugnaculo ecclesiæ, quod contra Lutheranos scripsit, & rursus apud Alphonsum de Castrò in libr. de hæresibus. dictione. Cibus. Ioan. Bunderium in compendio aduersus Lutheranos edito. ritul. 35. Martinum ab Ayala Guadixensem Episcopum libr. 3. de traditio. ecclesi. capi. de delectu ciborum. Etenim, quod ad nostrum attinet institutum, illud est adnotandū, in quadragesima, & in omnibus diebus, quibus ex Institutione ecclesiæ ieiunare tenemur ab esu carniū esse omnino abstinendum. quod de quadragesima constat ex decreto Telepno. Papæ cap. statuiimus. dist. 4. & canone. 56. sextæ synodi generalis. concilio Toletano. 4. capit. 10. & concilio Tolerano. 8. capit. 9. quæ in re. S. Thomas in 2. 2. quæst. 147. art. 8. & omnes iuris vtriusque interpretēs planè conueniunt. de alijs ieiunijs ex-

tra quadragesimam idem probatur. ex capit. de esu carniū. de consecr. dist. 3. & concilio Gerūdensi cap. 3. concilio item Maguntiaco capi. 34. apud Gratianum in capit. 2. 70. dist. quauis non integro, vt obiter superius adnotauimus: idque ab Ecclesiâ catholica receptum extat. De lacte verò, butyro, caseo, & ouis controuertitur: hæc enim prohibita esse in quadragesima, fatentur omnes, & plane deducitur ex Gratiano in ca. denique. 4. dist. Par autem est inquit vt nos, qui his diebus à carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementinam trahunt originè carnis, ieiunemus, à lacte videlicet caseo, & ouis. Hæc Gratianus ex D. Gregorio, apud quem id nondum potuit reperire. Nihilominus S. Thomas in dict. arti. 8. Archid. in cap. rogationes. de cons. dist. 3. Innoc. & Panor. in rub. de obser. ieiun. nu. 5. Et eo teste omnes alij asseuerant, iure pontificio in ieiunio quadragesimæ prohiberi. oua, lac, caseum, & his similia. quod expressim probat canon sextæ synodi, à nemine hac in quæstione citatus. In alijs autem ieiunijs non esse hæc verita, sed tantum esum carniū. Vnde nisi aliud fuerit consuetudine obtentū, in alijs ieiunijs præter quadragesimam licebit ouis, caseo, & lacte vesci. Quia ratione obseruanda erit cuiusque provincie consuetudo. tamen Panormit. non satis ex mente Thomas huius quæstionis resolutionem deduxerit. Etenim D. Thomas, & qui eum sequuntur, asseuerant, in alijs ieiunijs præter quadragesimam, non esse caseum, oua, & lac prohibita: & ideo consuetudinem fore obseruandam atque ad eò sentiunt, posse ieiunantes his cibis vti, nisi consuetudine prohibitio eorum fuerit inducta. Quæ quidem conclusio ab ea differt, quæ Panor. deduxit, scribens, in alijs ieiunijs posse ieiunantes his vesci cibis, si id fuerit obtentum consuetudine. Quid etenim si nulla sit ac de re consuetudo? & in hoc Panormita. omisit quod Thomas egregiè sensit, & qui eum sequuti sunt. Ego verò existimo, oua, caseum, & lac, atque his similia verita esse iure in his diebus, quibus ieiunij causa caro fuerit prohibita: idque mihi probari videretur ex ea ratione, qua D. Gregorius apud Gratianum in dict. capit. denique. vsus est, & quæ à synodo sexta traditur in dict. can. 56. Visum est ergo, inquit, vt omnis Dei Ecclesia quæ est in vniuersorum terrarum orbe, vnum ordinem sequens, ieiunium perficiat, & abstinant, sicut ab omni mactabili, sic & ab ouis, & caseo, quæ quidem sunt fructus & foetus eorum à quibus abstinemus. Hactenus ille canon.

qua ratione & S. Thomás in dict. art. 8. vtitur. at que ideo prohibito esu carniū ieiunij causa, & o-ua, & lac, caseusque, & his similia verita cēsentur.

De rogationibus extat Aurelianensis synodi primæ Canon. 26. apud Gratianum de consec. distin. 3. capitulo rogationes. quo + institutum est litaniae, id est, supplicationes diuinas, aut Rogationes, ante Ascensionem Domini triduo celebrari: ieiuniumque indictum est illis tribus diebus: cuius celebritatis, quæ fere in toto Christiano orbe recepta vbiq; videtur, origo deducitur ab historia, cuius ex Gregorio Turonensi libro secundo capit. 34. meminit And. Alciatus lib. 9. parerg. capit. 11. Gregorius etenim ex Auiti Homilia + quæ extat in thomo septimo Sacræ Bibliotecæ + refert, à Mamerco Viennensi Episcopo primum has litaniae institutas fuisse ad expianda prodigia: cum terra mouisset, cum Lupi, aliarque feræ per vrbes oberrarent, damnoque & terrori mortalibus essent. Cuius rei dispersa per Prouincias fama cæteros antislites inuitauit, vt exemplum sequerentur: adeo vt in Italia quoq; celebrentur, & religiosè quidem. + Idem constat ex Adonis Archiepiscopi Viennensis Chronicis. Qui huius instituti originem tribuit anno Domini. 452. + Præter hæc Burchardus libr. 13. ca. 7. ex concilio Aurelianensi. ca. 6. ita scribit. Cum exigentibus peccatis Galliarum populi luporum rabie acriter interimerentur, nec huius flagelli aliquod remedium inueniri posset, congregati traduntur Galliarum Episcopi apud Viennam urbē, atque in commune statuerunt, vt triduanum ieiunium facerēt. Cunq; dominus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinē annuæ celebritatis venerunt, vt per Galliarum Prouincias ante Ascensionis Domini diem celebrarentur. Agamus & nos hos dies cum summa reuerentia, & deuotione, cum abstinētia carnis, & humilitate cordis, non vt vmbilium luporum rabiem euadamus, sed vt inuisibilem, id est, spirituum immundorum tentamenta vincere valeamus. Nullus autē his diebus vestimentis pretiosis induatur: quia in sacco, & cinere logere debemus: prohibeantur ebrietates, & comestiones, quæ fiunt in vulgari plebe. Nemo ibi equitare præsumat, sed discalciatis pedibus omnes incedant. Nequaquā mulierulæ choros ducant, sed omnes in commune Kyrie Eleison decantent, & cum contritione cordis Dei misericordiam exorent, pro peccatis, pro pace, pro peste, pro conseruatione frugū, & pro cæteris necessitatibus. Dies enim sunt abstinētiæ, non lætitiæ. Hæc apud Bur-

chardum, quæ apud Gratianum, & in libro conciliorum breuiter nimis referuntur, tamen illic concilij Aurelianensis diffinitio explicetur, quæ memora veteris instituti hanc celebritatem renouauit, cuius origo Mamerco Viennensi præsulij, etiam à Guaguino tribuitur libr. 1. de gestis Fræcorū paulò ante Clodouci Regis primi obitum, anno Domini fere quingentesimo decimoquarto. Sed & autor eius libelli, qui Michtologus de obseruationibus Ecclesiasticis inscribitur, assererat. Minores litaniae, easdēque Triduanas à Mamerco Viennensi Episcopo institutas fuisse: Maiorem vero litaniam à beato Gregorio Pontifex Max. pro eius temporis pestilentia: arque vtitur testimonio ipsius Gregori in Epistola ad Ioannem Rauenatem Episcopum. + Idem tradit Rupertus Abbas libr. 9. de diuinis offi. capi. 5. quibus adde eundem diuum Gregorium. libr. 11. Epistola. capi. 2. & libr. 4. Epistola. 45. & libr. 2. in principio. & Ioan. Diaconum in eius vita, cap. 42. & sequentibus lib. primo. + Hoc vero ieiunium moribus suolatum est, quauis his diebus ab esu carniū abstinēamus, saltem feria secunda, & quarta, iuxta cuiuslibet Prouinciæ consuetudinem. + De his vero litanij actum est in Conci. Tolertan. 4. capitulo quando presbyteri. 38. dist. & in concil. Maguantino. 1. capitu. 33. & in Colonienfi. titul. de conti. & consue. capitulo. 7. +

De his verò Rogationibus legēdus erit Lopus allegat. 90. An tūc iudicia exerceri possint. & de alia quæst. Feli. in. c. dilectus. col. vlt. de offi. ord.

Est igitur, vt tractatum istum absoluamus in summa, ieiunium Ecclesiasticum, abstinētia quibusdam legibus salutis spiritualis, & religionis causa iure Pontificio præscripta.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Filius naturalis, aut illegitimus, qui habet ex principis concessionem ius succedendi ex testamento, & ab intestato, poterit agere contra patris testamentum, secundum quosdam.*
- 2 *Tria hæc, ius succedendi ex testamento, ius succedendi ab intestato ius agendi contra testamentum, diuersa, ac distincta esse probatur.*
- 3 *Rursum probatur, ex propria verborum significatione, non dari ius agendi contra testamentum patris ex sola concessionem succedendi ex testamento, & ab intestato.*

Ius succedendi ex testamento, & ab intestato, quod plerunque filiis illegitimis a Principe conceditur an includat ius succedendi contra testamentum.

CAP XXI.

FREQVENTER IN his rescriptis, quibus filiis illegitimis a Principe aliquot privilegia concedunt, hæc clausula scribitur: tibi que concedimus ius succedendi patri tuo ex testamento, & ab intestato. soletque controuerti, an ex hac concessione, si pater fecerit testamentum, in quo filius legitimatus verbis præscriptis, fuerit præteritus, aut legitima honorum parte priuatus, aliquo uero onere quo ad eam grauatus, possit contra testamentum agere. Et fortassis videbitur quibusdam quæstio ista uel inutilis, uel disputatione indigna ex eo, quod filius legitimatus rescripto Principis possit iure ipsius legitimationis agere contra patris testamentum: quod equidem uerum est regulariter: sicut & in quartum decretalium ubi de legitimationibus tractauimus traditum a nobis est: idque modo concedimus iure probari: & tamen de eo quaeritur, an filius legitimatus, qui alioqui agere non potest contra patris testamentum, uel quia legitimatio perfecta non est, uel ex eo, quod ob aliam causam iure ordinatio ea actio ei non competat, possit ex interpretatione uerborum, quæ sub prædicta clausula continentur, & ex eorum uis, ac potestate aduersus patris testamentum actionem in iudicium deducere. Qua in quaestione famur planè ex ea clausula hoc ius agendi minime tolli, si id alioqui competat filio. Sed & ex uis significationis per ea uerba hoc ius filio concedi a Principe, & concessum ceteri existimat fortassis Gregorius Lopez uir eruditione, ac moribus in signis in l. nona. titulo, decimo octauo. part. 3. sed Bal. in cap. de causis. nume. 34. de officio deleg. glos. Acursij, Bart. & alij ab eo citati minime quaestione istam explicarunt, sed de iure responderunt generaliter, filio legitimatedo competere ius agendi contra patris testamentum,

ex iuris quidem definitione, non ex prædictæ clausulæ significatione, sed ex ea clausula idem esse respondendum aliquot rationibus probari uidetur. Et primò, iure ceterum cuius nullum aliud successione genus constitutum est quam ex testamento, uel ab intestato. l. Imperialis. §. præsentis. C. de nuptijs. notatur in l. i. ff. de testa. in l. cum antiquioribus. C. de iure delib. & successione ab intestato: sicuti deducitur ex l. in consilio. m. l. i. ff. de bon. pos. contra tabul. rursus eadem comprehenditur, ac dicitur esse ex testamento. §. sunt autem. Insti. de bonorum possessionibus. Igitur quum filius legitimatur ad succedendum patri ex testamento: & ab intestato, ex propria horum uerborum significatione, etiam si aliunde nihil petamus, poterit patri succedere ex testamento, ab intestato, & contra eius testamentum. ad omnem enim successione legitimus ceteri debet, quæ iure ciuili filijs datur. Secundò, eadem sententia plurimum coadiuuatur ex text. in authent. quibus modis nat. effici. sui §. & quoniam uarie. & in dicta. l. Imperialis. §. præsentis. l. cum quis. C. de naturalib. lib. in authent. de nuptijs in cel. §. dubitatum. & §. quibus. Institut. de hæredit. quæ ab intestat. defert. Quibus in locis, filiis quibusdam datur ius succedendi ex testamento, & ab intestato, quibus itidem comperit ius agendi contra paterna testamenta. Tertiò huic opinioni suffragatur Iasonis responsum, is inquam in consilio. 202. lib. 2. columna. 4. uersu. pro prædictorum. scribit de huius clausulæ interpretatione diligenter agens, duplicem esse successione ex testamento quarum prior ea dicitur, quæ secundum testatoris uoluntatem contingit, quoties scriptus heres hæreditatem cap. posterior est ubi aduersus testamentum, uel querela, uel ius dicendi nullum admittitur, aliterque succedunt testatori, quam ipse uoluerit, uel modo contra eius uoluntatem. Atque hæc dicitur nihilominus successione ex testamento, quia nunquam admittitur, nisi factò testamento: quod sentit. gl. in l. vlti. C. unde legi. subdit idem Ias, itidem esse duplicem successione ab intestato: una quidem est, eo autore, quæ contingit ex tacita uoluntate illius, cui succeditur & qui nullo factò testamento uisus est ad eius hæreditatem uocare illos successores, & hæredes qui iure, & legibus ad intestatorum hæreditates uocantur. l. conuincitur. ff. de iure codicill. Alter uero, cum filius agit aduersus uoluntatem patris intestati querela, inofficiosa donationis. ad rescindendas inofficiosa patris donationis iuxta ea, quæ de inofficiosa donationibus statuta sunt hæc

Iason. cuius testimonio illud constat, successio-
nem ex testamento includere etiam successio-
nem illam, quæ contra testamentum lege datur.

Cæterum hac in re miror profectò quorundam ingenia, iudiciumque, ex eo potissimum, quòd facillimè propriam dictionum significatio-
nem euertere pro nihilo pendant, modò ex qua-
cunque verborum significatione possint, quæ
semel in animo conceperunt, ex aliquot Iuris-
consultorum locis deducere. Nam si propriam
2 † interpretationem sequamur, successio ex tes-
tamento illa tantùm erit, ac dici poterit, quæ
contigerit iuxta volùtatem testatoris, ab his quæ
in testamento scripta sunt, legitimè deductam.
Quòd si contigat, testamento illo rupto, vel in
iulto, vel in officioso alium admitti ad testato-
ris hæreditatem, vel aliter quàm ab ipso scriptũ
fuerit, non est ea successio dicenda ex testamen-
to, quum detur contra ipsum: siquidem ex tes-
tamento non aliter succedendum sit, quàm ex
voluntate testatoris. argumento deducto à Iu-
risconsulto in. l. i. ff. de testam. Successio verò
ab intestato tunc obtinet, cum quis nullo factò
testamento decessit, aut factò testamento, quòd
ius non admittit. Constat equidem hoc diferim-
en ex Iustiniani institutionibus in princ. de hæ-
redit. quæ ab intestato de fer. & illic Theophilo.
deinde tria hæc esse admodum diuersa constat,
succedere ex testamento, succedere ab intesta-
to, & agere contra testamentum. Nam licet fi-
lius adoptiuus succedendi ius habeat ex testamẽ-
to, & ab intestato, non tamen habet ius agen-
di contra patris adoptiui testamentum. l. cum in
adoptiuus. §. sed nec articulum. C. de adoptio.
Fratres etiam succedunt fratribus ex testamen-
to, & ab intestato, non tamen agunt contra tes-
tamentum. l. fratres. C. de inoffic. testa. eadem
argumentatio constat ex auth. quibus mod. nat.
eff. sui. §. si quis vero filius. Ex quo curiali intes-
to succedit curia, & fiscus: non tamen contra ei-
us testamentum. Tertio hæc tria distingui de-
bere, & diuersa esse, asseuerant Romanus in. l.
vt liberis. 2. & 3. columna. C. de collat. & Soc. in
rubr. ff. de libe. & posth. numero oct. iuo. Quarto
hanc posteriorem opinionem, qua constanter
asseueramus, sub his verbis: ex testamento, & ab
3 intestato minimè contineri successio-
nem † cõ-
tra testamentum, etiam in legitimationum re-
scriptis, expressim probarunt Alex. consilio tri-
gesimo. libro quarto. in ratione quam assignat
scribens, aliud esse agere contra testamentum,
aliud succedere ex testamento, aliud succedere

ab intestato. Soc. consilio. 212. libro. 2. columna.
3. versi. sexto hoc idem. & Ludou. Gozadinus cõ-
sil. 48. num. 2. 21. & 22. qui primò, hanc interpre-
tationem horum verborum, quam ego proba-
ui, tradit, & postea subdit, legitimatum illum,
de cuius iure in eo responso tractat, agere posse
contra testamentum patris, non ex hac clausu-
la, nec ex eius vi, ac potestate, sed ex alijs ipsius
legitimationis amplissimis verbis: ex quibus, &
quia legitimatio illa plene facta fuit, atque ideo
multa habet ex iure priuilegia, proprium respon-
sum Gozadinus confirmat adijciens, quòd si
huic clausulæ ex testamento, & ab intestato, fo-
ret adiecta dictio: tantum: vel ei similis, non pos-
set legitimato dari successio contra testamẽtũ
patris nec ius aduersus illum agendi. Quo fit, vt
hæc verba minimè contineant ius agendi contra
testamentum: quia si id continerent, etiam in
legitimationibus, non amitterent eam significa-
tionem per dictionem, tantum: & ei similes: que
dubio procul non tollunt significationem illo-
rum verborum, quibus adijciuntur, imò illam
extendere solent ad similia ob æs alienum tantũ.
C. de prædijs minor. & in Clem. exiui. §. cun-
que autem natura. de verb. signi.

Non oberunt huic sententiæ, quæ in prioris
opinionis probationem adduximus. primum et-
enim opinor, Gregorium Lopez potius respon-
disse iuxta communem illam, ab omnibusque
receptam assertionem, quæ dicitur, filio legitima-
tò plena legitimatione competere ius succeden-
di, & agendi contra patris testamentum, quàm
secundum rigorem horum verborum, ex qui-
bus clausula iita de qua disputamus, concipitur.
Vnde doctissimi viri auctoritas parum nostram
conuellit opinionem.

Id verò, quòd probare conabamur, scilicet,
non esse in iure aliam successio-
nem, quam ex tes-
tamento, & ab intestato, id verum est, nec nega-
ri poterit: nihilominus ius agendi contra testa-
mentum, nec est successio ex testamento, nec ab
intestato: & si aliquòd istorum esset, non equi-
dem erit eo modo, vt necessariò ita illic conti-
neatur, quòd concessò iure succedendi, vel ab
intestato, vel ex testamento ei, cui alioqui id ne-
gatum legibus erat, concessum itidem censetur
ius agendi contra testamentum. Etenim post-
quam quis iure egerit aduersus testamentum, &
in ea actione obtinuerit, tunc constabit successio-
nem defuncti, delatam esse successoribus: ab inte-
stato: iuxta disputationem illam, quæ traditur in
l. filia dõtem. & in. l. vt liberis. C. de collat. & per
Albert.

Albert. Brünium in tract. de statutis exclud. fœmi. articulo. 10. quæst. 3. & 4. quidquid enim sit de illa controuersia an bonorum possessio contra tabulas ante aditam hæreditatem, vel post in iudicium deducta, deducat successione in ad causam intestati: illud mihi videor iure asseuerare posse, possessionem bonorum contra tabulas ideo dici à Iustiniano in. §. sunt autem. Inst. de bono. poss. esse ex testamento, non quòd tunc ex testamento succedatur, id etenim satis absurdum est, sed quia ad eius usum præmittitur testamentum, quod ex ea rumpi debet iure prætorio: quasi dixerit Imperator, hæc bonorum possessionem non aliter dari, quàm factò testamento: nec tamen ex ea succeditur, sed testamentum rescinditur, ab eaque ex occasione præstatur, & aperitur successione via, eademque ab intestato. d. l. vt liberis. cum his, quæ Bar. notat in. l. illud. ff. de bono. poss. contra tab. tametsi quia factò testamento deceßit defunctus, etiam si illud rescindatur iure tamen prætorio, pura. propriaque intestati successio non dicitur: siquidem testator testamentum fecit iure civili validum, quamvis quo ad effectum intestato illi succedatur, quum testamentum fuerit prætorio iure rescissum sic tandem Iurisconsultus in. l. filium. §. legata. ff. de bon. poss. contra tab. hanc successione, quæ datur per contra tabul. bono. possel. ab intestato nominat. Cui accedit, quod qui ita succedit, auocat hæreditatem ab hærede scripto. l. emancipati. in princi. ff. de contra tabu. Fit igitur, aliud esse ius succedendi ex testamento, vel ab intestato, aliud ius agendi contra testamentum: ex hoc siquidem ultimo iure testamentum rescinditur, ex altero succeditur. Quod satis erit ad primam contrariæ opinionis rationem conuellendam. Nam etiam si præmittatur actio contra testamentum plerunque ad aperiendam viam successione ab intestato, non ex hoc actio ipsa est successio ab intestato, nec includitur necessario in ipso iure succedendi ab intestato: cum id possit competere absque iure agendi aduersus testamentum.

Secunda ratio, qua utebamur ad priorem opinionem probandam, parum profectò vrget. Nam licet filiis per subsequens matrimonium legitimatis, & per rescriptum principis, atque his similibus detur ius agendi contra patris testamentum, non competit ea actio ex eo, quòd illi iure sint successores ex testamento, & ab intestato: sed quia ius civile illis filiis plena iura filiorum legitimum concessit: tunc etenim ex iuris civilis am-

plissima concessione, & indulgentia, filij alioqui à natiuitate illegitimi admittuntur contra patris testamentum: non tamen ex vi, ac potestate illorum verborum, quibus ei datur successio ex testamento, & ab intestato.

Tertia ratio ex Iasonis responso deducta tollitur quo ad eius priorem partem ex his, quæ paulò antè probauimus, & idem Iason sensit: siquidem ubi agitur contra testamentum dicitur improprie successio ex testamento in hunc sensum: quia non aliter potest ea actio deduci, quàm factò testamento, & eo quòd id præmittitur factum, appellatur ea successio ex testamento, non tamen verè succeditur ex testamento: id est ex voluntate testatoris: imò tractatur de eius voluntate rescindenda, & testamento rumpendo, eritque quo ad effectum successio tunc ab intestato. Posterior autem pars non satis constat, quia etiam factò testamento potest contingere, & dari querela contra donationes inofficiosas ad earum rescissionem: tametsi tunc filius illa bona iure portionis legitimæ, quæ sibi debetur, rescisis donationibus obrineat quasi ex causa intestati. Sic sanè, vt & hoc iterum repetam, ego existimo distinguendum esse: ius agendi siue contra testamentum, siue contra donationes inofficiosas à iure succedendi, priori etenim præparatur via succedendi, posteriori verò succeditur.

Quibus diligenter ex propria dictionum significatione obseruatis, apparet, verba hæc ex testamento, & ab intestato hanc interpretationem admittere, vt ex testamento succedatur secundum voluntatem testatoris ab ipso scripto testamento, vel ab eius vltima voluntate deductam; ab intestato verò, quoties defunctus, vel is de cuius iure hæreditate agitur, nullum fecit testamentum, vel quod fecit non fuit iure validum. Hinc denique deducitur, quòd si filius naturalis, vel alioqui illegitimus, rescripto principis dispensationem obtineat, vel ius consequatur succedendi patri ab intestato, non poterit is contra patris testamentum agere: quemadmodum Iason aduersus Paulum de Castro eleganter probat in rubri. ff. de liberis & posthumis. nume. quinto. & 13.

Vnde originem habuerit dictio, Missa, qua pro summo Sacrificio authores Ecclesiastici vtuntur.

CAP. XXII.

VOCEM ISTAM, QVA significans passim summum sacrificium, in quo adhibita oblatione verum Christi corpus consecratur, & vltus Sacramenti perficitur, latinam esse quidam ex eo existimauerunt, quod ea dictione vsi fuerint Theologi, quam latinè, & eleganter eius professionis studia attrigerunt. Sed & eadem dictione vtitur Alexander Pontifex maximus eius nominis primus, & a Petro sextus in Epistola. In Sacramentorum, inquit, oblationibus, quæ inter Missarum solennia domino offeruntur, passio domini miscenda est, vt eius, cuius corpus, & sanguis conficitur, passio celebretur, vt repulsi opinionibus superstitionum, panis tantum, & vinum aqua permixtum in Sacrificio offerantur. Hæc Alexander, quæ Gratianus refert, de conse. distin. 2. capitulo in Sacramentorum: quod est illius distinctionis primum: multa tamen omittit, quæ nos retulimus ex ipsius Alexandri Epistola: & tradit diligentius Burchardus libr. 3. cap. quinto. Post Alexandrum Sixtus primus, qui eidem successit, auctore Damaso, instituit, vt Sacerdote incipiente actionem Missarum, à populo cantaretur, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus sabaoth. Huius verbi eam quidam arbitrantur esse rationem, quod Missa accipitur pro missione: quasi peracto Sacrificio dimittatur populus cum diaconus ait; Ite Missa est: id est ite, missio est. Cui equidem interpretationi suffragatur, quod apud Cyprianum libro. 3. Epistola in Epistola. 14. remissa pro remissione acipitur. Qui autem, inquit, blasphemauerit in Spiritum Sanctum, non habet remissionem, sed reus est eterni peccati. Idem Cyprianus in libro de bono patientiæ: Dominus Baptizatur à seruo, & remissionem peccatorum daturus ipse non dedignatur lauacro regenerationis corpus abluere. Hanc huius verbi rationem adnotauit beatus Rhenanus in Tertullianum libro quarto aduersus Marcionem, & tursus in libro de corona milit. & adsumitur origo eius rei à Græcis, & Aegyptijs, qui quum Sacris operati essent, Missum populum faciebant, nec abeundi potestas prius cuiquam erat, quam Sacrificulus pronuntiasset: λαοὶς ἀφείσις. id est, populis missio. Quemadmodum constat ex Apuleio libr. vndecimo. de Asino aureo. quo in loco

Beroaldus id ipsū obseruauit. Scribit & ad hæc Plutarchus, suo tempore Romanos peractis votis Deos venerari, & in templis sedere, ac permanere consueuisse. Redemunt diuina, & caremonijs peractis Sacerdos, illicet, proclamatur, quasi eos diceret iam abire licere, qui Sacris interfuissent. Quod Gregorius Gyraldus de deis gentium tradit syntagmate. 17. & idem ex veteribus obseruauerat Seruius in libro sexto æneid. Super illud: nouissima verba. Proprios tamē huic obseruationi accedit ritus ille, ac mos, quo veteres Christiani in initio legis Evangelicæ, & renascentis Ecclesiæ vtebantur. Olim etenim post confessionem, cantionem, lectionem Euangelij, & exhortationem, ante ipsius hostiæ consecrationem, imò & ante præfationem Catechumeni dimittebantur, quasi indigni forent, vt essent præsentibus tanto sacrificio, quum nondum Sacrum Baptisma suscepissent, & vocabatur hæc prior Sacrificij pars Missa Catechumenorum, quia ea parte peracta mittebantur alta diaconi voce foras. Postea vero reliqua Sacrificij parte expedita post communionem Catholici Christiani dimittebantur eisdem fermè verbis diacono dicente. Ite Missa est, id est missio, aut dimissio est, vobis ire licet. Sicuti ex veteribus auctoribus idem Rhenanus explicat in libro de corona milit. * Extat & dicitio, Missa, pro missione apud Papinianum in. l. vim passam. §. nupta prius: ff. de adulter. * Extatque Diui Gregorij testimonium de ea dimissione Catechumenorum libro secundo. dialogorum capitulo vicesimo tertio. & multò vetustius Dionysij de Ecclesiæ hierarchia capitulo tertio. à quo ceteri acceperunt, quorum meminit Thomas V. Valdensis de Sacramentalibus capitulo tricesimo tertio. columna vltima. Idem Sanctus Thomas scribit in tertia parte quæstione. 83. articulo quarto ad quartum ex concilio Carthagineensi Quarto capitulo. 84. apud Gratianum, capitulo Episcopus nullum. de consecratione distinctione prima: Episcopus, inquit, nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei siue Gentilem, siue Iudæum, siue Hæreticam, vsque ad Missam Catechumenorum.

* Scribit & ad hæc Diuus Augustinus, tractat. in Ioannem. 96. Sacramenta fidelium & si cathecumenis non produntur, non ideo fit quia ea ferre non possunt, sed vt ab eis tanto ardentius concupiscantur, quanto honorabilius occultantur. Cōstat enim ex eodem tracta. n. loquente de cathecumenis. nullum ex eis. admitti ad Eucharistiā
aut

aut de Eucharistia doceri ante Baptisum. Idē docet de verbis domini. Sermone. 46. Nam de quibusdam qui cathecumenorum. & nondum Renatorum typum gerebant. Scriptū fuisse ait. Ioan. 2. Ipse autem Iesus. non credebat se illis. Item retulit. Hugo de Sancto. Victore. lib. 2. de Sacra. part. 8. & 14. Constat denique cathecumenis. minime licuisse Eucharistiam sumere, ex eodem August. lib. 2. de pecca. meri. & remi. ca. 26. imo. neque illam intueri. Teste. D. Basilio. de spiritu sancto. ca. 27. tradit Spenceus. lib. 1. de Eucharistia. ca. 2. quavis panis Benedictus, ac Sanctificatus ex hoc diferens. a comuni, cathecumenis daretur ex eodem Augustino. dicto. c. 26. qui quidem panis quandoque ab authoribus, Sacramenti nomine eo honestabatur, eo quod sanctificatus. per Benedictionē esset. de quo tractaure, Vvaldensis. de Sacramenta. cap. 177. & Claudius de sanctis lib. de Eucharistia. Reperitione. 7. post. D. Chrysostrum. in imperfecto super Matheum, in Missarum solēnitate dari laicis his qui non cōmunicabant, quemadmodum cōstat, ex decretis. Pij. Papæ. cap. 4. & iuone carnotensi. 2. parte. ca. 37. referunt, & ex alijs Stephanus Vionensis. lib. de Eucharistia. ca. 176. Soto. in. 4. disti. 12. quæ. 1. art. 10. & Genebradus in prefatione, ad ritus Grecorum, in. 4. tomo Bibliothecæ sanctæ, qui tandem vsus, & ad nostra tēpora duravit, idque sepe vidimus nos Toleti factū fuisse, & hic panis Benedictus dona Vicissim, a sanctis patribus. in Ecclesia veteri appellaturque, εὐλογία, a paulinō in Epistola ad alipiam, & in Canonē. 14. Synodi laodicensæ. sicut qui dabatur laicis. loco. Comunionis Eucharistiæ dicebatur ἀπὸ τοῦ ἁγίου, & quavis apredicta huius dictionis Missa interpretatur, dicebat Antonius Democares, multa tamen. tradit de cathecumenorum exclusionē, libro de Missa. secunda. parte. capitulo. 23. nec me latet olim a Romanis Pontificibus diebus dominicis miti solere presbyteris vrbis Romanæ panem quod fermentum, & Sacramentum appellat, Inocenti. 1. in Epistola ad decentium eugubinum. cap. nono. que quidem vsus de Eucharistia videtur intelligendus ex Eusebio, libr. quinto hist. Ecclesi. cap. 14. idque tradit post alios idē Spenceus li. 2. de Eucharistia. c. 4. *

Quibusdam verō placuit, Missam dici quasi transmissam, eo quod per Sacerdotem, cuiusque ministerium sit hostia oblata, & Missa in eo Sacrificio Sanctissimo, in quo preces, vota, oblationesque Deo transmittuntur a populo per ipsum Sacerdotem, qui mediatoris vice inter Deū,

& hominem fungitur: quod Hugo. libro vndecimo de Sacramentis scribit.

Andreas Alciatus libro parerg. 7. capitulo decimo. fortassis rectius, hanc dictionem, ab Hebræis acceptam fuisse censet, apud quos Missa oblationem spontaneam, quæ domino offertur, significat. ex Deuteronomio capitul. decimo sexto. & celebrabis diem festum Hebdomadarum domino Deo tuo Missa. Id est oblationē spontaneam manus tuæ. Mas etenim ab Hebræis dicitur oblatio voluntaria. Sic sanè concilium Coloniense in Enchiridio Christianæ institutionis de Sacramento Eucharistiæ asseuerat, vocabulum istud ex lingua Hebræa mutuatum fuisse, ad significandum quod Græci λειτουργία dixere, id est ministerium, Sacrificiumque altaris. Quod & Dionysius, alijque veteres Theologi Synaxin appellarunt: id est collectam, quæ sit oblatio spiritualis, quæ mediante Sacerdote quasi collecta, & adunata pro omnibus Deo offertur. Quæ ratione Diuus Ignatius in Epistola sexta ad Smyrneses, huius dictionis meminit scribens, non licet sine Episcopo neque offerre, neque Sacrificium immolare, neque Missas celebrare. Et quavis Diuus Ignatius Græcè scripserit: Ἀρχὴ ἐπίτελει. Latinus tamen interpres optima ratione ductus sanctissimi viri sensum, & mentem hac dictione significauit: cum Græca verba aperti simè de conuiuij Sacri celebratione solenni, sint accipienda: nam & Lucæ capitulo quinto. Ἀρχὴ conuiuium significat, qua dictione simul, & verbo ad Sacrificium aptissimo. D. Ignatius vsus est, vt nobis & Sacrificij, & oblationis, atque Sacræ communionis celebrationem explicaret. Eandem fortassis rationem habuerunt & veteres Romanæ Ecclesiæ, & totius orbis Pontifices, præsertim Alexander primus, cuius superius meminimus, & idem apud Gratianum de consecra. dist. 1. capitul. sufficit. Quibus in locis, primus, quod ipse sciam, eadem dictione vsus est: * Ex his quos latine scripsisse constat: Nam & Clemens primus ante ipsum dictionis meminit in Epistola. 3. cap. Cunctis fidelibus. 16. q. 1. quæ fortassis ex Græca in latinam linguam & olim translata fuit. Sed & ex latinis vtitur eadem dictione præter Alexandrum, & paulò post Telesphorus Papa in cap. nocte sancta. de consecra. dist. 1. paucimque authores Ecclesiastici eiusdem verbi meminerunt: * præsertim Diuus Ambr. libr. 5. Episto. 33. Episto. Diuus item August. sermo. de temp. 251. Damasus in Pontificali, & in Felice, ac Synod. Mileuitana Canone. 12. *

Sed & inter historicos Paulus Diaconus in Theodosij, & Diui Ambr. historia, Missarum solennia hisce verbis commemorat. * Sic & Iulianus antecessor in latina nouellarum epitome. cap. 38. quæ Græce Iustinianus dixerat in nouella ut in propriatis locis aut domibus non liceat, τὰ ἑρῶτα-
 τα, πράττω, editio vulgata authenticorum columna quinta. titu. 12. latine quæ sunt Sacratissima agere aut Sacra ministeria facere. Sacram facere missam trāstulit Iuliani verba retulit Ivo carnotensis. 3. parte. capitu. 191. & 6. parte. ca. 424. quod & Antonius Augustinus ad Iulian. adnotauit. Sic & idem Iulianus nouella. 7. §. 10. Græcam dictionem λειτουργία, Missam latine transtulit. * Eandem huius vocabuli interpretationem ex testimonio viri doctissimi Reuchlini probat Spiegel in dictionario iuris ciuili. verb. Missa. qui & illud addit, Ioannem Cassianum lib. 3. capitulo. 7. & sanctum Benedictum in sua regula capitul. 17. non satis eleganter Missam pro tunc, aut completionem alicuius rei accepisse. * Verum post huius operis quartam editionem Matth. Galenus in tract. de Sacrificio Missæ. capitu. 2. hanc istius dictionis ex Hebræa lingua deductionem omnino refellere conatur: sed hæc de re iudicium sit penes eos, qui linguæ Hebrææ maiorem cognitionem habeant. idem verò Matth. Galen. in Cassiano, & regula Diui Benedicti, Missam: dictionem interpretatur, latè probans deductionis rationem, quam nos ex alijs autoribus hoc in. capi. adduximus ad versu. vsque in quo Alciati opinionem retulimus, quæ & Capnionis viri doctissimi autoritati & iudicio innitetur: à quo & Reuchlinus eam accepisse par est. *

Cæterum Albericus, homo alioqui doctus, & diligens falsò asseuerat, Missam dictionem esse Græcam, & significare interpellationem. Fallitur etenim Græcæ linguæ ignorantia.

De his verò, quæ ad hoc Sacrificium ritè peragendum summi Pontifices, & sancti patres instituerunt, quæque Catholica Ecclesia religiosè obseruat, lector poterit Thomam Valdensem adire, qui de Sacramentalibus. 4. titulo. hoc munere diligentissimè fungitur. Cui duo ipse libenter addiderim: primum, apud Gratianum vulgò circūferri Bonifacij Martyris Apophthegma aliter, quam ab ipso authore fuerit scriptum, & absque vllò sensu. in. cap. vasa. de consecr. distin. 1. de quibus, inquit, Bonifacius Martyr, & Episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis Sacramenta conficere, respondit. Quòdam Sacerdotes, non aureis, sed ligneis calicibus uteban-

tur: Est enim hic locus ex ipsius Bonifacij Epistolæ legendus his verbis. Quondam Sacerdotes aut rei ligneis calicibus utebantur, nunc lignei Sacerdotes aureis calicibus vtuntur. Quem locum Antonius Demochares, Andreas Alciat. libr. 7. parrerg. capitul. 24. & beatus Rhenanus ad Tertulianum de corona militis, restituerunt, & restitui potest, vt modò dicebam, ex ipsius Bonifacij Epistola, & ex concilio Triburiensi capitu. 18. atque item Burchardo libro. decretorum. 3. cap. 223. Huius etiam memorabilis sententiæ meminit Stepha. Vintoniensis Episcopus in eo libro, quem aduersus hæreticos, de Sacramento Eucharistiæ scripsit obiectione. 54. qui ex Oprato, Ambrosio, Chrylostomo, & Theophylacto probat, veteres etiam aureis calicibus vsus fuisse.

Alterum ad ea verba pertinet, quæ ex institutione Ecclesiæ, & Sanctorum Pontificum græcè pronuntiantur in Missarum celebrationibus dum dicitur Kyrie eleison. Nam & gentiles his verbis vsos fuisse in captandis Augurijs constat ex Arriano libro secundo de epicteto capit. 7. etenim aduersus illos, qui acturi iter auguria captant, inquit. Nunc trementes auiculam tenemus, Deum que inuocantes precamur, κύρι' ἐλεῆσον. Domine miserere, permittite mihi exire. O mancipium cur aliud vis, quàm quod sit melius? quid autem melius, quàm quod Deo visum fuerit? cur pro tuis vitibus corrupis iudicem, peruertis consiliatorem? Hæc epictetus: quæ commemorare volui ex eo, quod locus ille insignis morè gentilium in obseruandis hominibus explicuerit. De his verò dictionibus Valdensis ex diuo Gregorio admonet, à clericis latinis græcè pronuntianda fore: idque satis apparet: quia secundum græcam conuagationem verbū pronuntiat: & ideo accentu, & pronuntiatione græca sunt proferenda: accentu quidem posterioris dictionis in antepenultima, non in penultima, cum id manifestè repugnet græcæ pronuntiationi: eademque posterior vox ita est proferenda, vt in penultima, sonus seruetur vocalis. i. nam eo modo communi vsu pronuntiat à græcis. n. tametsi apud Latinos, qui latine loquuntur, & pronuntiant ea vocalis mutetur in. E. longum. qua quidem pronuntiatione vsi fuere olim & græci: sed obtinuit vsus, etiam Græcæ linguæ doctissimorum virorum vt ea litera, acsi esset. i. longum pronuntietur. Igitur nullo pacto pronuntiandum erit Eleison. sed Eleison, per sonum. i. & accentum in antepenultima. Hæc fateor, leuia sunt, sed nihilominus obseruanda quandoque: quia & in his minutissi-

nutissimis video etiam ductos plerunq̄ue errare. Nec nimis sunt acriter inculcandi qui ex priori dictione ultimam vocalem Euphoniae causa reijciunt, vtranq̄ue vocem in morem vnicæ dictionis pronuntiantes. Id etenim fit ab his qui Græcè pronuntiant, vel scribunt: reijciunt siquidem alteram vocalem plerunq̄ue propter sequentem: signaturq̄ue hæc dictionis passio Apostropho, quæ est nota reiectæ vocalis propter sequentem vocalem. Quod græci passim adnotarunt, super consonantem ultimam præcedentis dictionis, quandoque super vocalem, ideoq̄ue dictio prior Cyrie potest passionem istam non admittere: atque pronuntianda est absq̄ue vlla vocalis elisione: potest tandem, & cum abiectione ultimæ vocalis proferri *κὺριέλεσσομ*. vt *ἀλλ' γέειν κερ. μὺρι ἀχαιοῖς*.

De criminis purgatione
vulgari, que fit candenti ferro.

CAP. XXIII.

HÆC EST STATUTUM HONORII Tertij responsum libro. 5. decretalium rubric. de purgat. vulgari. quo damnatur omnino illa criminis purgatio, qua templarij milites, & alij, qui secularem, ac civilem iurisdictionem in Livonia obtinentes, erga eos, qui nuper sacrum baptismum suscepissent, utebantur, compellentes homines sibi subditos, si quando criminis alicuius suspicio incidisset, ferri candentis iudiciū subire, quibus si qua exinde adusio contingeret civilem. pœnam infligebant. * Eandem criminis examinationem multo antè Honorium Tertium, Stephanus Quintus damnauerat, vt constat ex capit. consuluisti secunda. quæstione quinta. for. talis & de eadem re tractauit lex Caldaria: cuius mentio extat in Cothorum legibus libro sexto. titul. 2. l. 3. Eori. * Sed & hunc purgationis modum, ad probandam, virginalem Innocentiam. Sponte expertam legimus apud Culpinianum vn egudem vxorem Henrici Imperatoris. Huius nominis 2. idem tradit Albertus Crantius lib. 4. ca. 5. metropoleos. * Verum quia rara est apud veteres huius purgationis metio, libuit ad eius

cognitionem, quæ quandoq; apud Sophoclem legissem, adnotare. Etenim cum Creon publico decreto, mortisq̄ue pœna indicta, corpus Polynicis sepulchro prohibuisset & Antigone clam fratrè sepulchro tradidisset, custodes regij grauitè, acriterq; inculati à se ipsis, quod culpa vnus ferret, non omnium, custodia per noctis partes cuilibet distributa: cumq̄ue diligenter de ea re inquisitionem fecissent, nuntiu Creonti regi miserunt, qui præter alia, & hæc in eorū excusationem dixit.

*κὺριεῖς ναργῆς ἀλλ' ἄφρυγα δ' μὴ εἰδέσθαι.
ἤμερ δ' ἔτοιμοι ἢ μύδρους ἀεὶ δειν χροῖμ
ἢ πῦρ διέρπειμ, ἢ θειοῦ ὄρκο μῶσθαι.
καὶ δ' μὴ τε δρᾶσαι μῖτε τόξῃ εἰδέναι,
τὸ πρᾶγμα βουλεύσασθι, μῖτ' εἰργασμενα:*

Nemoque deprehensus est, eosque latuit.

Suntis verò parati & candēs ferrum manibus tollere.

Et per ignem serpere, Deosque iurare,

Nec fecisse, nec fuisse confitos.

Eius, qui de hac re consilium habuerit, nec eius, qui eam fecerit.

Cuius equidem loci interpretatio duplex est apud Shohoelis scholiastas. Prior sanè locū illū ad morem illum, & iurandi ritum refert, quo paciscentes, & iuraturi tollunt ferrum candens, deosq̄ue precantur, fœdera, ac iuramenta inuiolata manere, donec ferrum illud appareat, idq̄ue aut orbes quosdam vel globes ferri initi, & candentis, in mare profundum projiciunt. Cuius rei mentio fit a Callimacho, & à Plutarcho in Aristide. inquit enim. Aristides Atheniensium nomine iuratus, ceteros Græcos sacramento adigit, vtq̄ue rectum fœdus firmaret, post execrationes, quas in perfidos fieri mos erat, ignitos ferreos orbes in mare coniecit: vbi interpret ignitos ferreos orbes latine dixit quos *μύδρους*, dixere Callimachus, Sophocles, & Plutarchus. Posterior vero interpretatio, quæ magis conuenit Sophocli, & huic pontificio responso, ex eo deducitur, quod qui fidem sibi iurantibus haberi aliqua de re grauè potulerent, consueuissent ignitum ferrum manibus tollere & super ignem ambulare: putabant enim minimè dolorem aliquem lenitum eo experimento, qui veritatem dixisset: eratq̄ue certa ndei, & innocentia signum maximum, ab eo periculo illatum quenquam euadere. Hæc ex Sophocle, Callimacho, Plutarcho, & ipsius Tragediæ commentarijs. Suidas *μύδρου* interpretatur ferrum ignitū, eiusq̄ue massam candefactam: refertq̄ue Anaxagoram philosophum dixisse, solem esse ignitum lapidem, & maiorem Peiopenolo: igitur Anaxagoras

goras asseuerans solem *μύλον* esse, orbem ignitum intellixit, autore Suida. idem scribit Plutarchus li. 2. de placitis philosophorum ca. 20. quo in loco Budæus *μύλον* interpretatur globū ferri candentem, aut laxum ignitum. Hoc ipsum in Anaxagora & Laertius scripserat. Iosephus vero libro secundo. contra Apionem de eodem agens Anaxagora. *μύλον διὰ πυρός* dixit: nempe, molam ignitam. Herodotus in Clio *πρός δέ ταν. τήσι καὶ μύλον σιδήρου κατεποντοσαν καὶ ἄμοσαν μύρον ἐς φοκαίην ἤξειν πρὶν ἢ τὸν μύλον ἀναφῆναι*. Præter hæc, inquit, globum ferri candentem in mare merlerunt funditus, & iurarunt nō prius in Phocæam ituros, quam globus is ferreus appareret. Sed & purgationis, quæ ferro cādenti sit, ex Annalibus quibusdam meminit Iacobus Cuiacius in Teuda. libro primo. titulo primo. Et Georgius Pachynates, vt constat ex eiusdem fragmentis libro primo. * Meminit & Cicer. in Verrem actione quinta. Laminarum candentium, & Valerius Maximus libro tertio. capitulo tertio. & eodem in tenui, inter tormentorum, atque carnificum instrumenta, Laminarum mentionem fecere Lucreti. libro tertio. & Plaut. Quæ tamen, ni fallor, minime pertinent ad purgationem, cuius in hoc capit. originem tradere conamur. * Quintilianus idem declamatione, decimo octaua. quæ infamis in matrem inscribitur, & alij quorum meminit. Carolus Sigonius. libro tertio. de Iudicijs capitulo decimo octauo. meminit & purgationis per aquam Caldam & feruila Candens. Ioannes Auentinus. libro quarto. annalium quo in loco tradit verborum formam, qua vt is existimat ferrum & aquā ad hanc purgationem consecrabantur. *

Quæ sint apud Martianum Iurisconsultum principia.

CAP. XXIII.

MARTIANVS IVRISCONSULTVS in l. officium. §. officium. ff. de militari. inquit, officium tribunorum est principijs frequenter interesse. Quo in loco Accursius dictionis significationem nec intellexit, atque ideo mini-

mè potuit Martiani sensum, ac mentem percipere, à quo plurimum aberrat. Sed Antonius Nebrissensis, qui nostra fere ætate primus apud Hispanos linguæ latinæ nitorem, candoremq; exercuit, in Lexico iuris ciuilis principia interpretatur, tentoria militum, qui à Romanis Principes dicebantur, & locum illum castrorū, in quo Principes metabantur, & tentoria figebant. Huic interpretationi Andreas Alciatus in Princ. de verbo. sig. & in l. urbana prædia. eod. tit. non omnino suffragatur, scribens ex Vegetio principia dici principis tabernaculum, quemadmodum & prætorium dicitur domus Imperatoria. locus est apud Vegetium li. 2. cap. 7. qui hac dictione alio in sensu vititur. Nos verò, & si fateamur in alio sensu accipienda fore comici verba. Hic ego erō post principia: quem alij vulgò tradidere, apud Martianū principia interpretamur, non tentoria militū, qui Principes dicebātur, nec principū tentoria, sed publica tabernacula, aut tētoria, in quibus militares Magistratus iura militibus reddebant, & vbi de rebus publicis castrorū duces cōsilio inito tractabant, atq; ibi aquilæ, signaq; militaria custodiebātur. Quod Vuolphagus Latus de republica Romana adnotauit. Id ipsum & Guiliel. Budæ. obseruasse videtur in posteriori adnotatio, qui ex aliquod authoribus testimonia quædam adducit, quibus alijs nos verā huius dictionis significationē probabimus, vt planè Iurisconsulti, responsū propriā, genuinamq; interpretationē obtineat. Tit. Liuius lib. secundi belli Punici. Forma, inquit, castrorum Romanorū constabat vna ea spe, quod milites tribunos ex contagione furoris haud expertes seditionis, desertionisq; rati forent, & iura reddere in principijs sinebant, & signū ab eis petebant, & in stationes, ac vigilias ordine ibant. Idem Liuius eod. lib. 8. circū euntes enim tentoria, deinde in principijs, prætorioq;. Rursus idē Liuius li. 7. decad. 4. ibi in principijs sermo. 1. inter tribunos militum secretus oritur. Cicero ad Brutum est. 10. spes libertatis nuquam nisi in vestrorum castrorum principijs est. firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. Hoc etenim in loco ipse opinor intelligendos sub principis duces ipsos, non milites illos, qui principes dicebantur. Tranquillus in Othone capi. 6. ibi, omiſsa mora succoitus, & à presente comitatu Imperator cōsultatus, inter faustas acclamationes, strictosque gladios ad principia deuenit. Idē Suetonius in eodem Othone ca. 1. Aulus est etiam in Illyrica milites quosdam punire capite, & quidē ante

principia. Iustinus libro. ii. ordines quoque nemo in exercitu Alexandri, nisi sexagenarius duxit, ut si principia castrorum cerneret, senatum te alicuius Reipublicæ cerneret diceret. Quintilianus in declamatione, miles Marianus. Sed neque hoc Roma parens, nec signa militaria, a quibusque victrices nec tua summe Imperator, diuina virtus finat, ut tua quoque sententiâ quisque vir, & Romanus, & miles nimium pudicus sit, apud quem ante principia agendum est. Verba sunt hæc Trebonij militis, qui. C. Lusium tribunum militum, imperatorisque. C. Marij ex sorore nepotem occiderat, quod ipse tribunus pudicitiam militi eripere tentasset: auctore Plutarcho in Mario. Meminit eiusdem rei & Cicero in oratione pro Milone. sensit idem in Epitola vltima ad. Q. Fratrem. Sed de principijs Cornelius Tacitus libro primo prima Vari castra lato ambitu, & dimensis principijs trium legionum silentabant. Rursus idem. Tunc contra-ctos in principia, iussosque dicta cum silentio accipere. Idem Tacitus libro quarto. Colique per theatra, & fora effigies eius interque principia legionum sineret. Idem libro decimo septimo legati eorum in squalorem, moestitiamque compositi per principia, per contubernia. Idem Cornelius Tacitus libro decimonona. nox proditi- nis electa, ut cæteris ignaris soli in principia de-fectores coirent. Idem statim. At Cæcinnæ pau-

cos militum in principia vocat, secreta castrorum affertans. Rursum paulo post. Sed ubi totis castris in fama proditio, recurrens in principia miles præscriptum Vespasiani nomen aspexit. Idem auctor libro decimo septimo, de T. Iunio. Prima, inquit, militia infamis. Legatum Calpurnium Sabinum habuerat, cuius vxor mala cupidine visendi Solum Castrorum per noctem militari habitu ingressa, cum vigilias, & cætera militiæ munia eadem laciuiâ têtasset, in ipsis principijs stuprum ausa, & criminis huius reus. T. Iunius arguebatur. Quod & Plutarchus in Galba scribit. Quiniam appellans, quem T. Iunium dixit Tacitus. Ducis vxorem in castra noctu militari habitu vestitam duxit, & in ipsis ^{apertis} quæ Romani principia dicunt, corrupit. Aulus Gellius libro decimo quinto. capit. duodecimo. Sed in conuiuijs liberi vestri modestius erant, quam apud principia. Ita enim locum istum legit. P. Victorius libro tertio Variar. lect. capit. sexto. extat & locus elegans in. l. iubemus. de erogatione milit. anpnæ lib. duodecimo. Codicis. §. si qua tamē. Inquit enim Augustus. Quatenus causa apud deuotissima principia, propositis sacrosanctis scripturis, inter actuarium, & militē tractetur. * Extat & de hac dictione locus vnus, & alter apud ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ^{1274</}

CAESARAUGVSTAE,

In ædibus Dominici à Portonarijs de Vrsinis, Sacrae

Catholicæ Maiestatis, & Regni Aragoniæ

Typographi.

1583.

191

DIDACVS COVARRV- VIAS ALEYVA ARCHIEPIS-

COPVS. S. DOMINICI DESIGNAT. LICEN-

tato. Antonio Covarruias, Fratri amantissimo, & Salmanticæ

in Collegio Sanctissimi Saluatoris Collegæ orna-

tissimo; atque ytriusque iuris egre-

gio professori. S.

OST editum à me Variarum Resolutionum opus, Frater
amantissime, cum aliquot eius capita relegissem statim per-
cepi, breuius quàm fortassis par erat, quorundam veterum,
& huius regni numismatum valorem, nondum ab initio
petita æstimationis ratione adnotasse. Id verò tunc feci, vt
operi instituto partim subseruarem, ac deinde, quod mihi sa-
tis fecisse videbar, si re ista obiter incidenti, testimonia dorif-
simorum vitorum, & ex vtroque iure Regio, ac Cæsareo lo-
ca quedam se legissem, ex quibus iudicarem, posse facilli-
mè deprehendi, quibusdam rationibus, quæ illic scripseram in publicum edere consti-
tuerim, Verùm dum ipse diligentius rem istam perpendissem, necessarium duxi veterū
numismatum valorem, eorundè que rationem, quã cum his, quibus modò vtimur, vel
omnino parem, vel ferè similem habere possunt, iuxta proprias vires explicare. Sic sa-
nè veteres areos numos cum his areis, qui modò expenduntur, argenteos cum argen-
teis, aureos cum aureis conferre curavi: ac simul exquisiui, quamnam æstimationem ex
huiusce ætatis numis vetera huius regni numismata habere possint: his & de numerorum
publica mutatione, ac de crimine falsæ monete quædam adijciens, quæ ab operis insti-
tuto nec aliena sunt, nec lectori ob exactam breuitatem fastidio esse poterunt. Scio equi-
dem tractatum istum maiorem diligentiam exigere, quàm à me, homine tot negotijs
impedito, adhiberi potuit, præter quàm quòd multorum authorum, & veterum Chro-
nicorum lectione ob publicum munus, & huius Regij tribunalis magistratum priua-
tus, ea, forsàn prætermiserim, quæ hisce difficultatibus expediendis viam omnino ape-
rire potuissent. Feci tamen quod potui, libentissimè cuiusque diligentioris censuram su-
biturus, quam in his, quæ actenus edidimus nusquàm detrectauimus, nec imposterum
detrectare censemus. Te interim, egregie vir, exoratum volumus, vt si ex lectione huius
opusculi perceperis, id alicuius futurum esse utilitatis, Andrea à Portonarijs nobili Sal-
manticensi. Tipographo Regio, meo nomine itatim tradas, quo & tuo limatissimo iu-
dicio, eiusque diligenti opera prælo traditum in publicum prodire possit. Vale. E
Granata Idibus Aprilis. Anno. M. D. LVI.

Operis huius Summaria cognitio.

- “ **C**APVT primum, De aereo Numismate Romanorum tractat: ac deinde inibi nu-
 “ mi aerei, quibus modo utimur, expenduntur,
 “ Caput secundum, In quo de argenteis Græcorum, Romanorum, & Hebræorum agi-
 “ tur: & de his, qui modo apud nos regia sunt autoritate percusi.
 “ Caput tertium: vbi aurea numismata latè ac longè examinantur: Aurei & solidi discri-
 “ men perpenditur, multaque de auri & argenti bonitate traduntur,
 “ Caput Quartum, in quo traditur ratio, ex qua libra in iure examinanda sit, item de se-
 “ stertio neutrius generis, ac de Talento,
 “ Capitulo quinto: Enel qual se declaran algunas monedas, de que hazen mencio las
 “ leyes Reales, y Coronicas destos Reynos, en especial los Marauedis, y sueldos.
 “ Capitulo sexto, Enel qual se considera el peso, y valor de algunas monedas de oro:
 “ y plata antigua destos Reynos, para entendimiento de muchas leyes Reales.
 “ Caput septimum, de mutatione monetæ quo ad pondus, & quo ad valorem eius: vbi
 “ §. primo examinantur omnia quæ à Bartolo, traduntur in. l. Paulus. ff. de solu-
 “ tion.
 “ Caput, octauum, tractat de crimine falsæ monetæ, ac de pænis ad eius punitionem
 “ statutis.

DIDACI

DIDACI COVARRV VIAS A LEYVA TOLETANI,

EPISCOPI SEGOVIENSIS, SVPREMI

QVE HISPANIARVM SENATVS PRÆSIDIS

meritissimi, Veterum Collatio Numismatum,

cum his, quæ modò expenduntur, pu-

blica, & Regia autoritate

perpenfa.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 DE NUMIS æreis, qui percussi fuerūt iussu Regum Catholicorū Fernandi Quinti, & Elisabeth.
- 2 Moneta de Vellon, quæ dicatur?
- 3 Asses quod pondus habuerint apud Romanos? Et quod nostris Marauedinis conueniant.
- 4 De dupondio, Semisse, quadrante, triente, Semuncia, & Sextula.

De æreo Numismate.

C A P V T. I.

DIDACI AVTHOR est libro Naturalis Historiæ. 33. ca. 3. Romanos primū ærea pecunia: deinde multo post argentea, ac demū aliquot lapsis annis aurea vtos fuisse. Non enim rudē illud seculum, quo

Romanorū integritate maximi Principatus inita stabilire conabatur, auream pecuniam inuenerat. Sic sanē Seruus Tullus Romanorum Rex æreos numos primus Romæ percussit, quemadmodum idem Plinius asseuerat. Sed & ante Romanorum originem multis quidem annis penes alias gentes fuit numismatum vsus: quod apparet ex Aristotele in Polycticis, Platone, & alijs. præsertim Strabone libro octauo. Plutarcho in Lyfandro. Pausania in Laconicis. Vergilio Polydoro de inuentor. rerū lib. 2. ca. 20. Georgio Agrico

la libr. 1. de pretio metallorū, & monetis: Stephano Forcatulo in Necyomantia iuris Dialogo. 48. Carolo Molinæ de contractib. q. 100. num. 795. Ludouico Cælio lib. lect. antiquarum. 6. ca. 2. qui passim testimonia multa ex Hebræis, & Græcis ad huius rei probationem adducunt.

Nos igitur primū æreos veterum numos ad rationem eorum, qui nostra ætate, vel iussu Regum Catholicorum Fernandi Quinti, & Elisabeth: & Caroli Primi, Romanorum vero Imperatoris Quinti, percussi fuerunt, pro nostro conatu conferemus, quò possit quilibet facilius veterum Historicorū numismatum valorem ad numos, qui hodie expenduntur, deducere, vtriusque æræ pecuniæ rationem adsequutus.

Annò deniq; Millesimo Quadringentesimo Nonagesimo Septimo, Reges + Catholici Fernandus, & Elisabeth cudi iusserunt æræ monetam, quam de Vellon dicimus, ad hanc rationē, vt ex quolibet Marcho nēpē ex octo vncijs, signarentur CXCII. numi ærei, quos blancas appellamus, quarū duæ constituunt ærē Marauedinum, quo modo vtimur: atque ita secundū hanc computationem ex libra Romana duodecim vnciarū cudentur. cclxxviii. numi ærei blancæ dicēti qui reddunt centū quadraginta quatuor Marauedinos. Hæc igitur est æstimatio præsens vnus æræ Romanæ libræ, quæ ad numos redacta, publicæ monetæ nomen, ac vices sit sortita: sicui apparet ex Pragmatica constitutione Regum Catholicorum, l. ius. quæ de monetis: ac re numaria fuit statuta. Hodie est. l. 2. titulo. 21. libr. 5. Recopil.

Postmodū percussi sunt ærei numi, quorū quilibet duorū Marauedinorum valorē habet: & sic quatuor blancas valet. Item percussus est numus æreus ad rationem quatuor Marauedinorū, qui Quartus dicitur vulgo, & valet octo blancas.

Tom. j. De. Mone. Rrr 2 Cete

Cæterum hac in parte Maruedinus, non tam est nimis, quam numosum numerus, qui constat ex duabus blancis, aut Coronatis, vel Denariolis decem; quemadmodum in capit. quinto huius operis tractauimus, quo in loco varia huius regni numismata expedentes, conabimur veterum historicorū dictiones in hac re numaria ad amussim explicare.

Moneta verò de Vellon dicitur non tantum ea, quæ ex ære percutitur ad mista parte aliqua argenti: sed & illa, quæ cuditur ex argento, cui mista sit tertia †, vel quarta aut sanè quinta pars æris: vt asseuerat Carol. Molinæ. in tracta. de con tractib. quæst. 100. num. 783. Ex hac materia nuper expendebamus in hoc regno numos, quos Tarjas dicebamus, quorū quilibet nouem æreis Maruedinis æstimabatur.

Vt in hoc tandem libello sæpissimè hoc dicendi modo, vt quadrates pæssim appellem eos numos, quos vulgus Maruedis propria huius regni dictione nominat.

Apud Romanos authore Plinio libro. 33. capit. tertio. libralis, & dupondius appendebatur assis libræ autem pondus æris diminutum bello Punico primo cum impensis Respublica non sufficeret: constitutumque, vt asses Sextantario pondere ferirentur. Ita quinque partes factæ lucri: dissolutumque est æs alienum. Postea Hannibale urgente. Q. Fabio Maximo dictatore asses vnciales facti: placuitque denarium Sedecim assibus permutari: Quinarium octonis: Sestertium quaternis: ita respublica dimidium lucrata est: in militari tamen stipendio Denarius pro decem assibus datus. Mox lege Papyria Semiuncia les asses facti. Hæc ferè Plinius. * Et festus Põpeius dictione graue æs, & rursus dictione sextantacij. * A quo deducuntur plura.

Primum, dupondium numum æreum fuisse duarum equidem librarum: idque M. Varro declarat. Dupondius, inquit, à duobus ponderibus, quod vnum pondus assipondium diceretur. Id ideo, quod As erat libræ pondus.

Secundò apparet, hos numos æreos adeò graues fuisse, vt inde dicta sit æris grauis pœna, secundum Plinium in dicto capit. 3. Siquidem populus Romanus pro numo, ære graui utebatur.

Tertiò inde manifestum fit, ante primum bellum Punicum numum assẽm libralem fuisse, & dupondium bilibrem.

Quarū deducitur, in ipso primo bello Punico assẽm pòdere, non valore diminutū duarum vnciarū pòdere percussum fuisse: & sic Sextantariū.

Quintum colligitur ex his, Hannibale urgente Italiam assẽm vncialem factum eiusdem quidem valoris quo ad stipediũ militare: cum denarius pro decem assibus daretur: tamen si quo ad alia valor sit aliquantulum diminutus, plus sanè tertia parte: siquidem denarius decem, & sex assibus permutabatur, ac sestertius quatuor.

Sextum ex hoc constat, frequentiori veterum æstimatione decem asses denario argenteo æquales fuisse, & quinque quinario, duos autem, & dimidium sestertio. Quod manifestius probabitur, cum denarij æstimationem expendemus.

Septimò, hinc itidem probatur, post varias assium mutationes eos fuisse Semiunciales lege Papyriana, eodem quidem valore manente.

Octauò ex hac ratione censeo, veterẽ assẽm quo ad valorem † conferendum esse nostris quatuor quadrantibus, quos modò Maruedinos dicimus. Id etenim probatur, quia si denarius argenteus decem asses valebat, quod satis receptū est & nos inferius examinabimus saltè iuxta frequentiore æstimationẽ & idem argenteus denarius æstimatur huius præsentis monetæ quadraginta æreis Maruedinis planè deducitur, veterẽ Romanum assẽm meritò conferri nostris quatuor Maruedinis. Hac etenim perpensa ratione viri docti, & qui diligentissimè hanc rem expendere solent, sententiam istam apud Hispanos probarunt, quamobrem & ad eandem rationem veteres alios numos æreos æstimabimus: cum idẽ iuris sit de illis quippe ad assẽm sint omnino referendi. Quòd si veterum ex ære numismatum pondus consideremus, constabit, etiam asses Semiunciales viginti quatuor ex libra Romana cudi solitos fuisse. Quorū valor nostris conferretur nonaginta sex Maruedinis. Cum hodie ex libra Romana duodecim vnciarum cudi soleat centum quadraginta quatuor ærei Maruedini, quod mirum non est, siquidem nostra ærea moneta partem quandam argenti admittam habet. Etenim argenteus numus regalis, & dimidius marco cuiuslibet gr̃is miscetur: atque ideo hæc præsens ærea moneta de Vellon nuncupatur.

Dupondius olim æreus fuit numus, sicuti sanè probauimus, quĩ duos asses continebat: idcirco vetus ille dupondius erit hodie æstimationis octo quadrantum † seu Maruedinorum. Græci autem, vt ex Cleopatra refert Georg. Agri. lib. 2. de externis ponderibus, assẽm Semiuncialem appellauere dupondium: quia is duo assaria penderet. Assarium autem, seu Assarius numus erat æreus, quorum duò assẽm efficiebant Semiuncialem:

cialem: vt tandem hic dupondius esset præsentis moneta quatuor Marauedinorum: Assarius vero duorum. Sic. M. Varro, lib. 1. Analogiæ, inquit: & non equum publicum mille assariorum esse. Sed & Suyda teste, assarium obolus est. Mihi vero, si coniectura nõ fallit, Assem significat, ex autoritate Dionysij Halicarnassei libro nono. & T. Liuji lib. 2. dum hi authores meminere multæ, quæ Menenio Aggri. fuit à populo Ro. indicta. ex Plutar. item in Camillo. & Matthæi interprete. capi. 10. Polybius vero libro. 2. asseuerat, assarium dimidio obolo æstimari. Et id iuxta Græcum codicem.

Semis numus erat æreus, qui iuxta hanc rationem duos quadrantes valebat: quia dimidium est assis. Qua dictione utitur. P. Vatinius cum Cicero scribit: Simus non semissis homo contra me arma tulit, & eum bello cepi.

Quadrans quarta erat assis pars, & eiusdem rationis numus æreus, qui præsentis Marauedino æqualis est, quod apud nos passim admittunt viri maxima eruditione præditi ex denarij argentei æstimatione. Item ex Italorũ communi vsu loquendi: ipsi etenim quadrantem quattrinum nominant: quattrinus vero Italicus nostro æreo Marauedino ferè similis est. Sed & ex nostris nõ recusabo testem citare Florianum Occampium lib. 5. Historiæ. cap. 26. Vbi hanc horum numismatum collationem probat: cuius viri diligentiam in hisce, & alijs rebus perferendis merito multi faciunt omnes. Quadrans vero vocatus est triuncus à tribus vncijs, teste Plinio in dicto ca. 3. Et inde Teruncius, qua dictione utitur. M. Varro. Teruncius, inquit, à tribus vncijs dictus, eiusdem numi meminit Cicero libro. 3. de finibus. & libro. 5. ad Atticum.

Sic & triens numus erat æreus tertiam habens Assis partem: nempe quatuor vncias: qua ratione maior est quadrante, & valet apud nos octo Coronatos, quos vulgus Cornados appellat. Hæc enim est tertia pars quatuor nostrorũ Marauedinorum. Huius numi meminit Plin. in. d. lib. 33. ca. 3. Iuuenalis Satyra. 3.

Infelix, nec habet, quem porrigat ore trientem.

Vbi hoc in Scholijs adnotauit Cælius Secundus Curio, vir mehercule doctus, ac diligens in hisce adnotationibus.

Sextula item erat numus æreus, cuius multi meminere: non equidem sexta assis pars. Sed auctore Varrone minimus erat numus ex ære habens sextam vnciæ partem. Ex præsentibus numis, aut denariolis non video, cui sextula conue-

nire possit, valeret tamen tres Meajas ac paulo plus. Nam duo coronati efficiunt vnciam totius assis, & hi valent viginti Meajas. Igitur sexta pars harum erit Sextulæ valor.

Erat & Semuncia numus æreus, vicesima-quarta pars assis: cuius numi mentio fit ab Asconio Pædjano, & Guiljelmo Budæo lib. 3. de Assis. Est autem hic numus similis nostro Coronato.

Hinc ipse libenter adnotauerim, falso Cælium Secundum ad Iuuenalem in scholijs sensisse, trientem minimam omnium monetam fuisse: cum multo minor ex ære fuerit quadrans, item Semuncia, & Sextula. Nam quod Donatus censet, obolum fuisse minimam, & vltimam monetam, ad argenteos numos referendum est, de quo alibi tractabitur: etiam si ipse Cælius Donatum hac in parte lapsus fuisse asseueret. Et id iure quidem: cum ex numis argenteis sint aliquot minores obolo. Etiam si Rheinius Phanius de pöderibus scripserit idem quod Damnatius hoc sanè versu,

Nam nihil his obolo ve minus maiusve talento.

Agit tamen de Atheniensium Repub.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Argentei numi, quo tẽpore primum Romæ signati.*
- 2 *Argentei numi apud Hispanos signati, quibus modo vrimur.*
- 3 *Libra vncijs diuiditur: & expenditur: & inibi de granis.*
- 4 *Marcha pondus, quid sit?*
- 5 *Vncia, quot drachmas appendat?*
- 6 *Denarius olim cudebatur ex argento puro: quandoque ex misto.*
- 7 *Denarij. & Quinarij pondus examinatur.*
- 8 *De sestertio, libella, & obolo numis argenteis.*
- 9 *Siclus argenteus apud Hebræos, cuius ponderis fuerit: Et item aureus.*
- 10 *Examinatur glo. in cap. Si quis aliquando. §. in Leuitico. De pœnitent. distin. 1.*
- 11 *Denarij, & Sestertij valor traditur, & intellectus l. vlt. C. de donationibus.*
- 12 *Sterlingus, quis numus fuerit?*

De veteribus argenteis.

N V M I S.

CAPVT. II.

ARGENTEA PECVNIA Romæ primū signata est: quinque annis ante primū bellum Punicum anno ab vrbe condita. D. lxxxv. Q. Fabio Cōsule, vt scribit Plinius libr. 33. c. 3. quo in loco annorū numerus manifestū errorem habet, qui leuis non est, quippè qui centū annos addiderit: atque ideo legendum est apud Pliniū, Anno ab vrbe † cōdita. CCCC. lxxxiij. is etenim annus. Q. Fabij consulatui cōuenit iuxta Chronologiam Henrici Glareani, & Haloandri. constat sanè ex Polybio libr. 1. Solino libr. 1. cap. 2. Aulo Gellio libr. 17. ca. 21. primum bellum Punicum initium habuisse anno ab vrbe condita. CCCC. LXXXIX. Nec quicquam vrget in contrarium quod Paulus Orosius, ac Dionysius alio sub annorum numero initium primi belli Punici constituerint: siquidem diuersa temporis ratio in paucorum annorum numero penes authores sit, concordis sententia huius belli initium statuentes intra quingentesimum ab vrbe condita annum: quemadmodum diligenter probat Ioan. Vassæus in priorum Chronicorum Hispaniæ parte. Sed & Plinij locum mendosum esse admonuerunt Ludouic. Vives ad Augustinum de ciuitate Dei lib. 2. cap. 13. Et Henricus Glareanus in dicta Chronologia ad Titum Liuium. Igitur primus apud Romanos numi argentei vsus contigit anno ante Christi natale Ducētesimo septuagesimo quarto: aut Ducentesimo septuagesimo sexto, iuxta varias hac de re opiniones.

Argentum autem numisina non tantū apud Romanos, sed & apud Græcos, cæterasque orbis gentes olim in vsu cœpit esse. Apud Hispanos vero moneta argentea varie in vsū venit, quod alibi explicauimus: modo etenim tantū expēdemus præsentē argēteam pecuniam, qua vtimur, vt ad eius rationem veteres Romanorum argenteos numos excutiamus eorū valorem tradētes. Et sanè anno Domini. M. CCCCXCVII. pragmatica sanctione Regum Catholicorum. l. 118. l. 2. tit. 21. libr. 5. recepil. cui adde. l. 1. & 2. tit. vigesimo quarto. eo libro statutum est, vt ex quolibet marco argenti percutiantur sexaginta septē numi argentei quos Regales, seu Reales vulgus appellat: horū autem quilibet valorem habeat triginta quatuor quadratum, quos Maravedis dicimus. atque ad eandem rationē iussū est, vt qu-

derentur argentei minoris numi: nēpè dimidius argenteus valoris. xvij. quadrantum, quē medio Real dicimus. Item quartus, quem Quartillo appellamus, & est valoris octo quadrantum, & dimidij. sic & octauus, id est Ochauo de Real, valoris quatuor quadrantū, & dimidiæ blancæ. Sed non omnes hi numi argentei modo in vsu sunt. Paucos enim expēdimus quartos, & ferè nullos octauos. Frequentissimi sunt ipsi argētei regales integri. item dimidij, tandē in Hispania, & Messici apud Indos cudentur Regis Hispaniarū iussu maiores argentei numi, quorum quidam pondus habent duorum argenteorum Regaliū, quidam quatuor, alij trinū: alij octo: & hi viciales ferè sunt. Qui in Hispania percutiuntur habēt altera ex parte insignia Regū Catholicorū: ex altera Hispaniarum, & horū Regnorum signa. Qui vero Messici cudentur, altera facie scutum habēt Castellæ, & Legionis altera quidē Caroli Regis insignia: duas inquā colūnas cū titulo Plus vltra.

Ceterum quò rectius veteres numi argētei nostris cōferantur, oportet prius examinare pōdera, quibus apud nos fabri argētarij vtuntur, & aurifices in appēdendo argento, & auro: atque iridem an ea sint similia his, quibus Romani vtēbantur.

Romanorum libra distribuitur in vncias duodecim, vncia quælibet † habet octo drachmas, drachma tria habet scrupula, quæ grāmata dicuntur à Græcis: scriptula rectius alij appellant, vt Agricola, & Antonius Augustinus adnotarunt. diligenterque admonet Petrus Victorius lib. 5. Vari. lect. cap. 13. Scriptulum, seu scrupulum in binos obolos diuiditur. Item Siliquæ, hoc est Ceraia sex scrupulum faciūt. Grana vero quatuor Siliquam. Est igitur scrupulū. 24. vnciæ pars: quod & glo. notat in. l. 1. C. de metallarijs. lib. 10. vnde constat, vnciam habere viginti quatuor scrupula sicuti tradidere Antonius Augustinus libro secundo Emendationum. capitu. nono. Et Nebrissenfis in Lexico iuris ciuilib. dictione. scrupulum. id quæ constat ex Columella libro. 5. de re rusti. capitu. 1. Hoc vreo in opere nō semel, imo passim ipsos fabros argentarios, simpliciter Argentarios appellabo ad faciliorem propositæ materiæ intellectum: nō ignarus apud veteres aliam fuisse potiorē huius dictionis significationem: cuius inferius mentionem faciemus.

Duella constat ex duabus Sextulis: sextula vero sexta pars est vnciæ: & ideo duella erit tertia vnciæ pars.

Sicilicus constat ex duabus drachmis atque ideo adsumitur pro quarta vnciæ parte. l. liberto. §. Filium.

Filius ff. de annuis legat. quod notat Isidorus libro decimo sexto. Etymologia. c. vigesimo quarto. & Antonius August. emend. ca. 8. ex Columella in dicto ca. 1. hæc sanè est veteris Romanæ libræ ratio, & diuisio presenti tractatui necessaria: quam deduximus ex Budæo libr. 1. de Assè Leonardo Portio in tracta. de Monetis. Volusio Meriano de assè. Rhemnio Farnio Poeta de ponderibus. Alciato tit. de metallis libr. c. vndecimo. Georgio Agricola libr. 4. de ponderibus Romanis: à quibus & alij huius rei authores citantur.

Hinc denique illud obiter deduxerim, frumenti grana olim in vsu fuisse ad ponderis iusti rationem. ynde grana quatuor constituunt siliquam: grana viginti quatuor scrupulum: grana vero septuaginta duo drachmā: quod Alciatus fatetur: adnotauit Agricola libr. 3. de pretio veterū monetarum, Idem ipse rursus probat in libro de restituendis ponderibus, atque mensuris ex Græco Nicandri interprete, & Serapione Mauro. Hæc grana Budæus appellat momenta libr. 3. de Assè, & tamen constat, grana frumenti eo, quod robusta differant ab inanibus, recentia à vetustis, non esse certa, nec tuta ad iusti ponderis rationem: sicuti docet eleganter ipse Georgius Agricola libro de restituendis ponderibus. Qua ratione Catholici Reges Hispaniarū Fernādus & Elisabetha anno millesimo quadringentesimo octuagesimo octauo, pragmatica sanctione centesima vigesima tertia. l. 3. tit. vigesimo secundo. libr. 5. Recopilationis. statuerunt, frumenti grana prorsus ab vsu ponderū esse abijciēda: atq; grani pondus æquale iuxta rationem vnciæ ex orichalco faciēdum, vt legitima, certa que sit iusti pōderis ratio.

Nostri vero fabri argentarij, & aurifices iā diu ex vetustissimo vsu aliam quam Romanæ libræ, ponderis rationem habent: siquidem vtuntur besse Romanæ libræ pro iusto, & summo ferè pondere: quem bessem Regiæ leges Marcum appellat: isque in vsu est apud ceteras Christiani orbis gentes, à quibus marca Germanico nomine appellatur. quod Budæus libr. 2. de assè. Georgius Agricola libro de restituendis ponderibus, & Carolus Molinæus de contractibus. q. 100. nu. 780. non semel fatentur. habet hæc marca octo vncias Romanæ libræ: quam obrem Romana libra proportionem sortitur ad marcum sesquialterā. Erit vero marca ista selibra nostræ vulgaris libræ decem, & sex vnciarum: quæ quidem libra, habet ad Romanam librā proportionem *vbi 2/3* id est super tertiam. Ea tamen, quæ de marco diximus probantur in l. 1. tit. vigesimo quarto. in or

dinationibus regis Alfonso vndecimi Compluri statuti æra. M. ccc. lxxxvj.

Illud plane receptissimum est apud veteres ac iuniores, qui de libra Romana scripsero, Romanam librā duodecim vncias habuisse, vt hinc mirum sit, Guillelmum Budæum, vitum hac in re: vt in plerisque alijs diligentissimam libr. 2. & 3. de assè. absque vilo certo authore scripsisse Romanam librā habere ultra duodecim vncias dimidiam: & sic duodecim vncias, & quatuor drachmas: cuius opinionē multis probatissimis testimonijs, & authoritatib⁹ refellit Georgius Agricola libr. 4. & 5. de mensuris & ponderibus. exacta ratione deducens, librā Romanam à Græca mina, atque ita ab Antica libra in hoc differre: quod Græca centum drachmarum sit Romana vero nonaginta sex tantum drachmas habeat. Eum legito, qui de his multa tradit.

Sed & de vnciā nostrā plerisque dubitatur, sit ne æqualis vnciæ Romanæ. Nam Leonardus Portius, Alciatus, & Budæus scribunt, vnciam, quā modo vtuntur, & vtuntur argentarij, & aurifices, eādem esse cum illa veteri Romanorum vnciā. Ab his dissentit Georg. Agric. in libro de resti. ponde. ea ratione, quod non vna eademque sit vnciā apud Christiani orbis gentes. Nos vero quandoque conati sumus rem istā ad istā ponderis rationem experimentis quibusdam examinare, ex quibus planè deprehendimus multis cōiecturis vnciam, quā modo Hispani argentarij, & aurifices vtuntur, eiudem esse ponderis, cuius erat vetus illa Romanorum vnciā. Habet enim nostrā vnciā octo partes: nēpe diuiditur in octo argenteos regales iustissimi ponderis, quibus argentarij & aurifices ad pondus vtuntur. Quilibet autem argenteus habet duas drachmas minores, quarum quælibet triginta sex grana continet. Sic sanè vnciā diuiditur in decē & sex nostras drachmas, quæ veteres octo drachmas efficiunt: cum vetus drachma habuerit septuaginta duo grana: quæ habent nostræ duæ drachmæ, atq; idēo eiudem ponderis est vnciā veteris Romanorū: octo drachmarum, cuius & nostrā vnciā decem & sex drachmas continens.

His accedit, quod octava nostræ vnciæ pars, quæ ad iustum pondus exacta, regalem numum efficit, quo aurifices vtuntur, ita cum denario veteri conuenit, vt planè maioris ponderis denarius sit iuxta eam proportionem, quæ ex denarijs septem non attritis, nec corrosis constituat nostram vnciam, sicut & veterem Romanam constituebat: quam nostri octo Regales numi iusti

ponderis itidem efficiunt. Vnde par est, nostram vnciam veteri Romanæ conuenire.

Est tamen illud hac in parte admonendum, veteres Romanorū denarios eundi solitos ex puro argento, quod vulgo † acēdrado dicimus absq; vlla æris mistura: cuius argenti valor, & æstimatio maior est, quā argenti mixti: quod nostri argentarij, & aurifices expēdunt: siquidē hoc habet æris, aut stanni misturam secundū eam proportionē quam ipsi aurifices facillimē diiudicare solent.

Sed & veteres Romani postea in cudenda moneta æris octauam partē argento miscuerunt: priusq; id fecit Liuius Drusus in tribunatu plebis teste Plinio libro trigesimalotertio. cap. 3. idem Plinius eodem libro. ca. nono. conqueritur, Antonium triumvirum denario miscuisse ferrum. Sic & auro misceri solet argentum, aut æs non tantū ad cudendam monetam sed etiam, vt ex eo solidiores, ac fortiores fiant imagines, annulli, & alia, quæ essent admodum mollia, si ex auro puro fierent. Hac tamen in re varios hac ratione tradit numos Georgius Agricola libr. primo. de pretio metallorum, & monetis, quorum & nos inferius mentionem iterum faciemus.

Argenteus autem regalis, quo vtuntur ad iusti ponderis rationem argentarij, & aurifices, quæ octaua est vnciæ pars, differt ab argento numo itidem regali. Nam numus minoris ponderis est, ad expensas quidem, quæ fiunt in cudenda moneta: siquidem ex Marca percutiuntur sexaginta septem numi: & tamen eadem marca pendet sexaginta quatuor Regales argenteos iusti & legitimi ponderis quo ad aurifices, & argentarios. Sic denique numus argenteus minor est tricesima secunda parte, quā ipse iusti ponderis argenteus regalis, quo aurifices vtuntur, & profecto aliquanto pluris, ac ferè tribus granis.

Primum omnium ad vetera numismata intelligenda, quæ ex argēto † cudebantur, est de denario tractandum. Denarius vero est octaua vnciæ pars: siquidem olim ex vncia octo denarij cudebantur: vnde fit: vt drachma Attica, & denarius Romanus eiusdem ponderis fuerint. Hoc probatur autoritate Plinij, qui libro. 21. capitulo ultimo. inquit, drachma Attica (ferè etenim Attica obseruatione medici vtuntur) denarij argentei habet pondus. Item ex Liuiio lib. 34. dum scribit, redemptos fuisse mille, & ducentos captiuos cōstituto in capita quingentorum denariorum pretio: camque centum talentis stitisse. Constat vero ex Polluce, & alijs, sex drachmarum millia in talento Attico esse: atque ideo manifestum fit,

Liuium drachmam, & denarium eodem pondere, eademque æstimatione accepisse. Hoc ipsum & Plurarchus fecit in Sylla: quippe qui drachmā quatuor numis sestertijs, vt & Denarium æstima uerit. Idem multis alijs testimonijs cōprobatur quibus Latini drachmas Græcas, denarios interpretantur: & eodem iure Græci denarios Latinos in drachmas Græcas transferunt. Sic sententiam istam conantur probare, & ostendere verā esse Leonar. Port. Budæ. libro. 1. & 2. de Assē. Andree. Alcia. lib. 9. parerg. cap. 2. Qua ratione, si velimus denarios conferre numis argenteis Castellanis, quo ad pondus, respondendum erit, denariū Romanum similem fuisse quantum ad pondus argenteo regali Castellano iustissimi ponderis, quo aurifices vtuntur. Et eadem lege denarius hic erit ferè similis numo argenteo regali Castellano: ac denique tanto maior pondere, quanto maior est argenteus regalis, quo aurifices vtuntur, numo argenteo regali: quem passim expendimus. Vnde valor denarij erit itidem constituendus ad rationem numi argentei regalis, & paulò pluris: cū propter iusti ponderis rationē: quia octaua est vnciæ pars tum propter argentei qualitatem: tamen si & olim apud Romanos nō omnes denarij argēti puri materiam habuerint: nec item eiusdem fuerint ac legitimi ponderis: quemadmodum statim trademus. Erit igitur iuxta Budæi sententiam denarius Romanus octaua vnciæ pars, & numo argēteo Castellano, qui Regalis dicitur, ferè similis pondere ac valore. Vnde licet denarius apud Romanos valuerit quadraginta quadrantes, non valebit apud nos quadraginta æreos marauedinos: atque inde consequitur, pluris æstimari apud nos æreū marauedinum, quam olim fuerit apud Romanos quadrās æstimatus: cū argenteus numus eiusdem ponderis valuerit apud Romanos quadraginta quadrantes: id est decem asses: & idem apud nos modo æstimetur triginta quatuor marauedinis & paulò pluris ob legitimum argentei denarij pondus: imò etiam si denarius constituatur ex argento puro absque vlla mistura, & valorem præsentem consideremus argēti puri ad rationem duorum mille, & quadringentorum marauedinorū pro quolibet marco, adhuc denarius ille Romanus ex purissimo argento signatus, erit apud nos æstimandus ferè triginta octo marauedinos. Hęc tandē obseruatio & illud efficit, vt sexaginta quatuor denarij cōstituunt marcum, nonaginta sex librā duodecim vnciarum, & idem erit dicendū de argēteis regalibus, quibus ad pōdus legitimū vtuntur

ventur aurifices, quorum quilibet octauam habet vncie partem: aut drachmam veterem vnā.

Ad rationem istam expendi poterit æstimatio numi argentei veteris, qui dictus est quinarius: idem & victoriatus. Hic enim numus pars est dimidia denarij. Item sesterius argenteus numus, erat pars quarta denarij. libella itidem argenteum numisma partem decimam denarij habuit. Vicesima denarij pars erat sembella. quadragesima Teruncius, qui quidem omnes numi sunt omnino æstimandi ad rationem denarij: atque ideo constituta prænotata æstimatione, & collatione facta cum numis argenteis Castellanis, facilis erit ad rationem ipsius denarij & reliquos numos æstimare.

Verum aduersus Budæi opinionem quibusdā placuit, denarium Romanū à drachma differre ita quidē, vt licet drachma sit octaua vncie pars denarius tamen sit septima: qua ratione denarij septem vnciam efficiunt integram. Huius rei testimonium primum adsumitur ex Plinio, qui libro. 3. cap. 9. inquit. miscuit denario Antonius Titius ferrum miscuit æri: alij è pondere subtrahunt, cum sit iustum octuaginta quatuor è libris signari. Hæc Plinius. Quod si libra Romana octuaginta quatuor denarios habuit, palam est, quamlibet vnciam ex septem denarijs consistere. Idem constat testimonio Cornelij Celsi lib. 5. ca. 17. qui hoc ipsum expressim asseuerat, sic & Scribonius Largus in præfatione probat, libram octuaginta quatuor denariorū esse. Sed & auctoritate Appiani Alexandrini li. 2. bellorum civilium & Suetonio simul in Iulio Cæsare. Hanc sententiam defendit Georgius Agricola li. 4. & 5. de ponderibus, & mensuris. idem reperit in eo libello, quem scripsit aduersus Alciatum de ponderibus. ad ea vero, quæ Budæus, Portius, & Alciatus tradidere, respondet, drachmam Atticam Græcum numum fuisse minoris ponderis, quam denarius Latinus: sed quia drachmæ pondere, & æstimatione admodū similis est Latinus denarius, consueuisse veteres Authores Latinos, dum Græcorum libros traducebāt, drachmam in denarium vertere: ac rursus Græcos, qui Latinum in Græcam linguam vertebant, denarium drachmam interpretari.

Sed & illud certissimum est, vel Plinio auctore libr. 33. cap. 9. Denarios non semper eiusdem ponderis fuisse: atque ex Tito Livio lib. 44. & Nicandri interprete ostendit Georgius Agricola in lib. ad ea quæ Alciatus, denarium pendere drachmā Atticam cum dimidia: & denique denarium legi

timo pondere diminutum leuiorem fuisse: vt tandem hic denarius fuerit drachmæ æqualis, idcirco de eo forsitan accipienda est Budæi, Alciati, & aliorum sententia: non denario graui, nec illo, qui frequentius ex pondere legitimo tractatur. Etenim post Claudium Cæsarem Imperatores è libra signarunt nonaginta sex denarios, quorum quilibet drachmæ erat æqualis, teste eodem Agricola in lib. 2. de pondere monetarum. & in lib. ad ea quæ Alciatus.

Denarium igitur, iuxta ponderis rationem, quam habuit Plinius in d. ca. 9. existimo fuisse illud, qui apud veteres Romanos iusti ponderis fuerit septimam habens vncie partem, qui quidem erit septima ex parte maior drachma Attica, & argento regali Castellano, quo aurifices vtuntur ad pondus legitimum. Idcirco huius denarij æstimatio: proportionem nostri numi habita, erit ferè quadragesima quadrantum, aut præsentium Maruedinorum, si argentei mixti valore consideremus. Nam hoc argentum & nunc, & olim in vsu est, ac fuit ad numos cudendos: quæ admodum ex Plinio probabimus.

Sic denarij Romani quinquaginta sex efficiunt Marcum, qui est octo vnciarum: cum secundum Budæi sententiam drachmæ, & denarij sexaginta quatuor efficiant Marcum, qua ratione poterit quis facillimè expendere qua ex parte maior sit denarius hic nostro argenteo regali numo: si quidē tanti ponderis sunt quinquaginta sex denarij, quanti sexaginta septem nostri numi argentei regales, ex quibus constat Marca iuxta Regiam constitutionem l. 5. tit. 21. lib. 5. Recop. Sic etiam deducitur, quota ex parte sit maioris æstimationis denarius Latinus, quam sit noster numus argenteus. Noster enim numus valet triginta quatuor Maruedinos: ille quadragesima. Imò si ad æstimationem argenti puri denarij constituatur, valebit quilibet quadragesima tres quadrantes Maruedinos: quod & Florianus Occampius obiter adnotauit lib. 5. Historiæ. cap. 25. Et hæc quidem dicta sunt quo ad denarij numi, & drachmæ legitimum pondus, & æstimationem.

Latinus ergo denarius decē assibus olim fuit æstimatus, quemadmodum Plinius, & alij passim testantur.

Quinarius, qui & victoriatus dictus est ab eisdem authoribus, quinque assibus æstimabatur, eritque nostræ pecuniæ æstimationis viginti quadrantum, & sic viginti maruedinorum.

Sesterius numus itidem argenteus erat quartam habens denarij partem, vt tandē sit nostræ

monetæ æstimationis decem maravedinorum. Habuit autem duos asses, & dimidium quo ad valorem; & ita decem quadrantes.

Erat & apud veteres libella numus argenteus qui vnus assis æstimationem habuit, cum esset decima denarij pars, vt Budæus lib. 1. de Assis probat, & testis est. M. Varro. lib. 4. de lingua Latina. idem tradit Georgius Agricola. li. 2. de pondere, & temperatura monc. Ex Plinio hoc ipsum. deducitur li. 33. c. 3. qua ratione libella numus argenteus quatuor efficit nostros æreos quadrantes. Est & apud Volusium Martianum alia libella, decima inquam pars sestertij quæ iuxta sestertij superioris traditam æstimationem erit modo vnus quadrantis valore censenda: aut vnus maruedini. Huius item libellæ meminit Georgius Agricola lib. 5. de ponderibus Græcis.

Obolus apud Græcos numus fuit argenteus qui erat sexta pars Atticæ drachmæ. Scribit etenim Plutarchus in Lysandro, apud prius seclū sic omnino habuisse, vt numorū loco ferreis vterentur virgulis: id est obeliscis: pleriq; & æreis, à quibus hoc etiā tempore numorum numerū obolos vocari certū est, & obolos sex vnā cōficere drachnam, quia tot manus ipsa complecteretur. Ergo ex Plutarcho apparet, obolum sextā fuisse drachmæ partē: quod & ex Plinio lib. 21. c. vlt. adnotarunt Budæus li. 5. de Assis. & Georgius Agricola. li. 2. de pondere & temperat. monet. idem lib. 5. de ponderibus Græcis. hoc ipsum docet ex Polluce, Suida, & Xenophonte: quamobrē obolus valet sex ferè nostros maruedinos. Obolū autē olim dictū fuisse phollen, testis est Suidas in dictione.

* Obolus & dictione, phollis, & in dictione, cermata, & dictione, obolus. Vtunturque ea dictione ex Græcis Eusebius lib. 10. Hist. Eccles. ca. 6. ex Latinis * D. Augustinus li. vlt. de civitate Dei. c. 8. vbi Ludouicus Viues, & Alciarus ad duodecimum librum. C. hoc adnotarūt. Obolus ergo sex nostros valet maruedinos: Semiobolus tres: Triobolus decem, & octo. Nostri vero aurifices appellant Tomin quem nos obolum diximus: idque obrinet ad ponderis rationē: nam Tomin non est numus.

Apud Hebreos erat olim in vsu numus argenteus dictus à Iosepho * sicles, ab ipsis Hebræis sicles: quæ dicitio & pōdus significat auri, vel argenti: quod ipse numus appēdit, nempe quatuor atticæ drachmas, autore Ioseph. lib. 3. Antiqui. c. 10. & li. 7. de bello Indaico. c. 26. & Hieronymo lib. 1. ca. 4. Commentariorū in Ezechielem: idē ipse Hieronymus probat in traditionibus Hebraicis

super Genesim. ca. 24. atq; ideò hoc pondus, aut numus cōtinet vigintiquatuor Græcos obolos. Hebræos autem obolos habet viginti: sicuti constat Levitici. c. 27. Exodi. c. 30. Et Numerorū. c. 3. Hebræus vero obolus maior erat obolo Attico quinta parte. Nam vigintiquatuor oboli Attici efficiebāt Siclū Sanctuarij, quem efficiūt viginti Hebræi oboli. Cautum etenim erat lege veteri, cuius mentio fit in. d. ca. 30. Numerorū. Siclū partem dimidiam domino offerendam esse: qua ratione à Cæsare Augusto procurante Iudeam Cyrius Præsides in tributum Iudæis indictum est, vt singulis annis quilibet binas drachmas solueret; atque ideò Matthæi. ca. 17. didrachmus censetur numus ille, qui pro tributo à Iudæis Cæsari reddebatur. Quod & Budæus explicat lib. 5. de Assis. Sed Iosephus scribit in lib. 7. de bello Iudaico. c. 26. à Vespasiano Cæsare stipendium Iudæis indictum, vt vbicunque degerent, binas drachmas in ferret quisque in capitolio ita, vt antē Hierosolymorū templo penderet: quo in loco palam Iosephus probat dimidium siclum quem Iudæi templo penderēt olim ex lege, cuius mētio fit in. d. c. 30. Numero didrachmū fuisse: & ideò siclus ineger erit quatuor drachmarū. idē siclus ab eodē Iosepho simpliciter dicitur esse argenteus lib. 9. anti. c. 2. alibi idem Iosephus siclū interpretatur planē, ac vertit. lib. 7. ca. 9. * Sed & Xiphilinus in Vespasiano scribit, ab eiusdē Vespasiani victoria indictū fuisse Iudæis, qui Iudaicos mores, & instituta retinerēt, vt Ioui Capitolino didrachmū quolibet anno penderēt. * Et hæc de siclo Sāduarij, cū de eo expressim agatur in locis ex veteri testamento paulo antē adductis: siquidē siclus Sanctuarij à vulgari siclo, quo in cōmutationib; Hebræi vtebātur, in hoc distinguitur, quod siclus Sāduarij quatuor, siclus vero vulgaris duas drachmas pēdebat: quemadmodū ex magistro Salomone adnotauit Georgius Agricola li. 2. de pondere monetarū. Et probat Carol. Moli. in tract. de cōtractibus. q. 100. nu. 795. Ex quibus sit satis, siclū Sanctuarij quatuor appēdisse drachmas Atticas. & viginti obolos Hebræos: quod idē & Agricola tradiderat lib. 2. de externis ponderibus qui scribit, obolum istum Hebræum dictū fuisse Gera. quamobrē multa poterunt deduci non omnino vulgaria in huius rei, & numi examine, quæ subservient, & plurimum cōducent ad multarum auctoritatum interpretationem.

Primum constat, siaterem numum, cuius meminit Matthæus. c. 17. censendum esse ponderis, & valoris quatuor Atticarū drachmarum, & de-

nique

nique sicli Sāctuarij: cūm is soluendus esset pro Christo, & Petro: & quilibet Cæsari soluturus esset didrachmum, id est numum duarū drachmarum: dimidium nempē siculum Sāctuarij: & integrum siculum vulgarem Hebræorum: qui quidē numus, cūm duas habeat pōderis drachmas, cōuenit quò ad pondus, & æstimationem ferè duobus numis regalibus argēteis, quibus modo vtimur ex cōstitutione Regum Catholicorum. l. 5. ti. 21. lib. 5. recop. cui adde. l. 2. ti. 24. eo. libr. deniq; similis omnino est duobus argenteis regalibus legitimi ponderis, quorum rationē aurifices, & vascularij obseruant: sic didrachmus erat quarta vnciæ pars, & eius ponderis numus argenteus.

Secundo hinc deducitur, siclicū quem diximus apud Latinos quartam fuisse vnciæ partem, & nomine similem censerī Hebræorum siclo vulgari.

Tertio ex hoc sicli pōdere, & æstimatione poterit perpendi, cur septuaginta interpretes Numer. ca. 3. Et Exod. cap. 38. Siculum interpretentur didrachmum: cūm locus ille palam tractet de siclo Sāctuarij, quē est autoritate Iosephi, Hieronymi & aliorū constar, quatuor drachmas appēdisse. Existimarūt enim septuaginta interpretes, siculum Sāctuarij, & vulgare pares fuisse pondere, & vtrunque duarum drachmarum pondus tantū habuisse, vt tandem siclus etiam sāctuarij fuerit ponderis duarum drachmarum. Eandē sententiam sequitur, & probat Epiphanius Salamini vrbis Cypri Episcopus, cognomento Magnus, alioqui Cōstantiæ præsul: nam & Salamina ita dicta est, qui omnium tam ponderum grauitatem, quam capacitatem mensurarū, quæ sunt apud septuaginta interpretes & Euāgelistas explicat: cuius tamen opinionē tradito vero sicli Sāctuarij pondere improbat Georgius Agricola li. 2. de externis ponderibus. Habet etenim siclus Sāctuarij pōdus drachmarum quatuor Atticarum. * Eadē deniq; ratione Philo in libro de specialibus decalogi legibus. vtitur eleganter dū ca. 27. Leuitici sic interpretatur vt sāctuarij siculum quatuor Atticis drachmis æstimauerit. *

Quarto eadem ratione facilimum erit examinare pōdus armillarum aurearum, quibus seruus Isaac donauit Rebeccam. Pendebant enim duæ illæ armillæ siclos decem. Gene. c. 24. Nam si locus hic de siclo sāctuarij sit accipiendus pōdus duarum armillarum erit censendum iuxta quadraginta Atticas drachmas: vel quinque vnciarum aut denique quadraginta numerum aureorum, quos ex cōstitutione Regum Catholico-

rum. l. 4. ti. 21. lib. 5. Recop. signatos simplices ducatos appellamus. Quòd si de siclis vulgaribus intellexerimus locum præcitarum pondus armillarum erit viginti drachmarum Atticarum, atq; ideo viginti numerum aureorum, quos diximus ducatos simplices. Hieronymus tandem in traditionibus Hebraicis super. d. c. 24. locum illum de siclo Sāctuarij palam intellexit. Nam & hic frequentissimus est in Sacra veteris testamenti Historia. * Illud tamen obseruandū esse censeo, qd diligēter probare conatur Stanislaus in lib. de Talēto, & Siclo. Scribit enim apud Hebræos, Siclū auri dimidium pondus habuisse Sicli argentei. *

Quinto ad eiusdem loci congruam interpretationem est idem obseruandum pondus inauriū quas idem seruus Isaac Rebeccæ donauit, inquit enim rex. sacer protulit, vit, in aures aureas appendentes siclos duos. Vnde apparet, vtranque in aurem siclos duos appendisse: id est octo drachmas aureos, quib⁹ vtimur, & quos simplices ducatos appellamus: denique vnciam auri. Et hæc iuxta vulgarem editionem, & valorem sicli Sāctuarij: cūm pondus inaurium secundum vulgarium siclorum rationem esset quatuor drachmarum: atque ita quatuor aureorum drachmalium, quibus Castellani vtimur. Quod si editio illa sit obseruanda, quæ ex Hebræo sermone traditur in hūc modum: protulit in aurem auream, dimidiū sicli pondus eius: quemadmodum D. Hieronymus traduxisse videtur, & probat Eugubinus, ac Georgius Agricola, lib. 3. de pretio veterum monetarum. admodum differt inaurium pondus: si quidem est censendum, ac reducendum ad duas drachmas Atticas habita ratione sicli Sāctuarij. Quo fit, vt Aloysius Lippomanus in catena super Genesim. ca. 24. existimet, septuaginta interpretes nō discrepare in eius loci translatione ab Hebræis dicētib⁹ in aurem auream fuisse ponderis semissis, vel dimidij sicli, etiam Sāctuarij, si apud interpretes septuaginta exponatur, & adsumatur *anā drachmā* distributiue, vt sit sensus, quòd quælibet inauris erat pōderis vnius drachmæ. Sic etenim vtraque inauris erit ponderis dimidij sicli Sāctuarij: nempē duarum drachmarum. Cui rationi accedit, quòd septuaginta interpretes Sāctuarij siclū semper, & vbique didrachmum interpretantur: quemadmodum superius probauimus, & manifestum fit, Numeror. c. 3. Et Exodi. ca. 38. idcirco existimantes cum Hebræis, vtramque in aurem appēdisse siculum sāctuarij, & earum quælibet dimidium sicli, interpretati fuerunt distributiue cuiuslibet inauris pondus esse cen-

esse censendū ad rationem vnius drachmæ & ita dimidij sicli Sanctuarij. Sic sanè fallitur doctissimus Eugubinus dū in. d. ca. 24. miratur, quòd septuaginta interpretes siclū verterint drachmam: siquidē ipsi septuaginta interpretes nō interpretantur, siclū drachmam esse: cūm vbiq̄ue eū didrachmū esse censuerint: sed existimant, Hebræos cuiuslibet inauris pondus tradidisse ad rationē dimidij sicli, quē interpretes constituerūt integrū ex duabus drachmis, & dimidiū ex vna tantum drachma. Sed adhuc discrimen constat, si Hebræi de siclo Sanctuarij, & pōderis quatuor drachmarū intellexerunt locum illum, etiam si vtriusq; inauris pōdus fuerit ab eis significatum ex dimidio siclo: quia septuaginta interpretes siclum integrū solent cōstituere ex duabus drachmis: Hebræi vero ex quatuor. Sic multo maior est differentia, si dixerimus ab Hebræis pōdus cuiuslibet inauris ad dimidiū siclum constitutum: nam vtraque inauris erit quatuor drachmarū ex pōdere integri sicli Sanctuarij: qua ratione vt Aloisij Lippomani sentētiā probemus, oportet dimidiū siclum apud Hebræos accipere pro pondere cuiuslibet inauris, & de siclo duarū drachmarum intelligere. Etenim tūc iuxta interpretes septuaginta quælibet inauris appendebat drachmam vnam, & secundum Hebræos dimidium siclum. Quòd si dixeris, Hebræorum Codicem intelligendū fore de siclo Sanctuarij quatuor drachmarum, & vtriusque inauris pōdus ab eis significatū ex dimidio siclo: tunc interpretes septuaginta notari possent ex hoc, quòd dimidiū siclum duabus appēderit drachmis, quo pōdere ipsi censere soleant integrum siclū. Editio vero vulgaris, & quæ ab Ecclesia Catholica constitutissimā habet auctoritatem, vt cōueniat editioni Hebrææ, que pondus significauit sicli dimidij, erit intelligenda de siclo vulgari: vt tandem quælibet inauris ex Codice Hebræorum appēderit dimidiū sicli Sanctuarij quatuor drachmarum, & vtraq; integrū siclū: sicque quatuor drachmas vel duos siclos vulgares, quorū quilibet didrachmus erat.

Sexto hinc planè deducitur sibi nō cōstare doctissimū Eugubinū, qui Leui. c. 27. scribit, siclū apud Hebræos esse quasi tertium masculini generis apud Latinos. Est enim hic manifestus error. Nā siclus, etiam si eis esset vnius drachmæ, haberet ferè quatuor tertios Latinos, & multo plures, si is duas drachmas, aut quatuor pendebat.

Septimo apparet inde, an certum sit quod D. Hierony. in dicto capitulo vigesimoquarto Genescos tradit, scribens, siclum Hebræum esse vn-

ciam, & vnciam vnam pendere. idem asserit Isidoro. libro decimo sexto Etymolo. capitulo vigesimo quarto. Nam hoc incertū sit vel ex eo, quod idem Hieronymus fatetur, siclum pendere quatuor drachmas: & tamen vncia constat ex octo drachmis. Vnde verius dixissent hi autores, siclū esse semunciam. Quod ex auctoritate Isidori tradit Anto. Augustinus libro secundo, emendationum. capitulo octauo. cū ipse Isidorus asserat, siclum vnciam esse. Igitur vtrunque sit, siclus Sanctuarij quatuor Atticas drachmas appendit: & ideo semuncia est. Rursus Iosephus libro septimo antiq. c. 8. scribit, minam pendere quadraginta siclos. Quod siue intelligas de mine Hebræa, siue de Attica, satis differt ab his, quæ superius adnotauimus. * Non me latet Stanislaum in tract. de Talento & Siclo, multa de Siclo, cuius mētro fit in Scriptura tradidisse. Quæ, ea ex parte, qua à prænatis differūt, lector poterit diligenter cū his conferre, expendere, & certiora eligere. *

Octauo expēdi poterit ex his numus ille, cuius mentio fit apud Xenophontē libr. 1. de Cyri ascēsu ad Babylonem. Is enim dictus est siclus, & vt ex eodem Xenophonte deducitur, pendit septē obolos Atticos, & dimidium. Sed & Hesychius tradit, siclum numum esse Persicum, aut Sardinicum & valere octo obolos Atticos: pendit ergo hic numus drachmam vnam, & tertiam alterius partem, idem probat Agricola libr. 2. de pondere monetar.

Nono hinc erit examinanda † gloss. in capi. si quis aliquando. §. in Leuitico. de pœnitent. distin. 1. vbi mentio fit sicli Hebræici. Ioannes etenim Theutonicus hæc confixit carmina.

*Tres siclos obolus. obolos tres drachmas: sed octo
Vncia fert drachmas duodena dat vncia libram.
Siclus habet drachmas septem obolo minus vno.*

Hæc sanè carmina parum sibi constāt. Nam si obolus habet tres siclos, fieri non potest, quòd siclus habeat septē drachmas obolo minus vno. Idcirco Antonius Augustinus in dict. lib. 2. emendation. cap. 8. doctè, & diligententer probat, primum carmen aliter legendum esse: ita equidem.

Tres siliquas obolus: obolos sex drachma.

Item admonet, siclum viginti pondere obolos Hebræos: quod nos paulo ante probauimus. Superest tamen adhuc error: etenim si ex Antonio Augustino legendum est in primo carmine: obolos sex drachma, qua ratione fieri potest, vt siclus habeat septem drachmas vno dempto ex his drachmis obolo? haberet siquidem siclus quadraginta, & vnum obolos quod satis refragatur eidem

idem Anto. Augustino, atque ideò nec ipse sibi constat. Nos vero arbitramur auctorem horum terminum non satis percepisse rationem, & vim huius numismatis: nec item intellexisse drachmæ pondus: tamen si primum carmen, vti & alia conueniant sit ita legendum.

Tres siliquæ obolus, obolos tres drachma.

Ita enim sit, vt siclus habeat septem drachmas obolo minus vno: id est viginti obolos: quos licet Hebræos verè siclus habet. Hic dubio procul est huius auctoris sensus, etiam si plurimùm ab scopo errauerit: dum drachmam effecerit trium obolorum, & ipsa verè sex obolos appendat. Sic etiam decipitur dum viginti obolos Græcos ex his, quos drachma Græca pendit, tribuit siclo, qui viginti quatuor Græcos obolos pendit: dein de siclo existimat habere septem drachmas: cum omnium sententia maior siclus qui dicitur Sanctuarij ponderis sit quatuor drachmarum.

Cæterùm, licet ea, quæ de pondere denarij, ac sestertij scripsimus, + ita recepta fuerint, vt inde possimus horum numismatum valorem ad nostram argentæam monetam conferre absque insigni æstimationis, & pretij errore: de valore tamen, quem hi numi apud veteres habuerint, maxima est controuersia. Nam etsi ab initio denarius decem valuerit asses, & Quinarius quinque. Sestertius duos, & dimidium: sunt planè qui existimant, paulò post valorem istum mutatum fuisse, & denarium æstimatum esse decem & sex assibus: Quinarium octo: Sestertium quatuor. Hoc enim apparet ex Plinio libro trigésimotertio. capitulo tertio. qui id contigisse scribit Hannibale urgente Rempublicam. Q. Fabio Maximo dictatore. Eiusdem sententiæ auctores sunt Voluſius Matianus in lib. de asse. Et Virruuius libro. 3. de Architectura. quorum auctoritatem sequutus Antonius Augustinus lib. 2. Emendationum. capit. 7. à Budæi, & aliorum sententia discedit. Huius opinionis accedit locus insignis apud Cornelium Tacitum libr. 1. quo in loco, vbi agitur de seditione Pannonica, cõqueritur Pannonicus miles, quòd decem asses, non denarium acciperet: constat igitur apud Tacitum denariùm pluris quàm decem assium æstimari. Nam & ex Plinio in dicto ca. 3. apparet, in stipendio militari semper denarium decem assibus æstimatum fuisse, & idcirco decem asses militi dari solitos pro denario, qui erat diurnum stipendium: sed & Plinius ipse palàm asseuerat, eius ætate denarium æstimari decem & sex assibus, & sestertium quatuor. Voluſius item Matianus in dicto lib. de Asse. qui Iu-

isconsultus fuit, & floruit sub Antonino Pio, Adriano, & Antonino Philosopho, manifestè, & eo tempore hanc fuisse horum numismatum æstimationem scribit: vt hinc satis probatum esse videatur aduersus Budæum, & alios, quæ fuerit vera sestertij, ac denarij æstimatio. Sic fanè intelligenda est Iustiniani Cæsaris constitutio in. l. vltima. C. de dona. Verba (inquit) superflua, quæ in donationibus poni solebant id est sestertij numi vnus: assium quatuor, penitus esse reiicienda censemus. Etenim ad interpretationem sestertij, nè quis ea verba intelligeret de sestertio neutrius generis, adiectum est assium quatuor: cuius valoris erat sestertius, secundum Matianum. Quæ quidem interpretatio placet Antonio Augustino. Cui libenter addiderim, illa verba (sestertij vnus) in donationibus ideò esse ruperflua, quòd cum verè donatio fieret, similitè vnus numi pretium apponebatur, vt videretur venditio, quæ vnus numi pretio apposito ficta iudicabatur. l. Si quis ante conduxerit. ff. de acquirenda possessione. & ex Suetonio in Cæsare: & Valerio Maximo. libro quinto. adnotauit Budæus libro primo. de Asse. Et in rubri. ff. de in diem adiectione.

Vtunque tamen sit: etiam si à Budæo Matianum sequuti discedamus, iterum admonco, non esse admodum incertam denarij, & sestertij æstimationem ad nostræ pecuniæ rationem, & pondus, ex quo certa poterit constitui, & definiti æstimatio. Sed & illud planè constabit, ad Hannibalij tempus, & Q. Fabij Maximi dictaturam denarium decem assibus æstimatum fuisse: sestertium què duobus, & dimidio: tamen si postea contigerit maior horum numismatum æstimatio. Quòd si quis adhuc sequi Budæi sententiam velit, ac existimet, frequentiore fuisse in Republica Romana denarij æstimationem ad rationem decem assium, & sestertij ad rationem duorum & dimidij: denique Matiani æstimationem opinetur temporariam fuisse habet profectò graues auctores Varronem lib. 4. de verbo. origine. Priscianum lib. 6. & Sextum Pompeium, qui censent, denarium decem asses valuisse, quinarium quinque, sestertium duos, & dimidium: tamen si admodum urgeant auctores in contrarium citati, ex quibus apparet, hanc æstimationem fuisse receptam ad Q. Fabij dictaturam, & post eam denarium pluribus assibus æstimatum esse.

Fortassis, vt & hoc obiter adnotemus argentæi, quibus Christus diuenditus est, non erant denarij,

narij, sed numi didrachmi : vt censet Budæus lib. 5. de asse, ex numo quodam illorum, qui apud Gallos in Sacrario Ecclesiæ cuiusdam maxima cum veneratione seruatur. Sic sanè erant illi numi sicli vulgares Hebræorum.

- 12 Fit deinde mentio + aliquot in locis Sterlingorum quorundam: erat vero Sterlingus numus argenteus Anglicus ex vicesima sexta parte vnciæ: nam viginti sex numi argentei Sterlingi vnciâ pendebant autore Virgilio Polydoro in historia Anglica. libro. 16. dictus autem est hic numus, vt idem autor tradit, Sterlingus, quòd Sturnus auis, Anglicè Sterling. vulgo Stornino, in altera parte numi esset impressa. Erit igitur quilibet Sterlingus paulò maior sestertio Romanorum: siquidem viginti octo sestertij vnciam apud Romanos efficiebant, quam apud Anglos itidem constituunt viginti sex Sterlingi: atque ideo erit Sterlingus tercia nostri numi regalis argentei pars: aut numus paulò minor tercia Castellani argentei parte. Horum Sterlingorum mentio fit in capitul. constitutis. de procur. & in capitulo tertio. de arbitris.

Ex Capite sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Aureus numus apud Romanos, quo tempore fuerit percussus.
- 2 De aureis numis, quos signari iusserunt Reges Catholici Fernandus & Elisabeth, eorumque nepos Carolus inuictissimus.
- 3 Solidus aureus, cuius mentio fit à Iustiniano quod pondus habuerit.
- 4 Solidus, qua ratione sic dictus fuerit? Et inibi de tremisibus, & semisibus.

De veterum aureis.

N V M I S.

C A P V T. III.

1 V R E V S N V M V S apud Romanos + cœpit post annum sexagesimum secundū quatuor argenteus, teste Plinio libr. 33. capitulo tertio. Nempe anno ab vrbe condita quin-

gentesimo quadragesimo sexto, ante Christi natale anno ducentesimo duodecimo. Græci itidem numis aureis vsi fuere: quemadmodum passim constat ex Historicis, Græcisque autoribus: tametsi Lycurgus numo aureo, & argenteo expuncto, ferreum solum vtendum imperauerit, sicuti Plutarchus scribit in eiusdem Lycurgi vita.

Reges autem Catholici Fernandus, & Elisabeth anno. M. CCCCXCVII. l. quinto titulo. 21. libro. quinto Recopil. cudi iusserunt + monetam auream in his Regnis ad hanc rationem, vt ex quolibet Marcho percuterentur sexaginta quinque numi aurei, & tercia alterius numi pars. Sic etenim ex libra auri duodecim vnciarum percussi fuere numi aurei nonaginta octo. Hi vero nomi ex ipsa Regia constitutione appellantur excellentes, eiusque ponderis dupli fuere item signati alij numi aurei, quos Doblo-nes vulgus appellat, & demum alij, qui quinque, decem, viginti, aut quinquaginta numos excellentes penderent: quos sæpissimè & nos vidimus: atque ita cautum extat pragmatica constitutione. 118. Hac denique deprehensa horum numismatum ponderis ratione, apparet, quemlibet horum, numorum, quos Ducatos dicimus, & qui excellentes Regia lege nuncupantur drachmalem esse, & ferè habere Atticæ drachmæ pondus. Nam drachmæ Atticæ sexaginta quatuor Marcum efficiunt: nonaginta sex Romanam libram duodecim vnciarum. Quam obrem ex aureis his drachmalibus integri ponderis sexaginta quatuor, tot detrahuntur grana, quæ efficiunt numum alium, & alterius tertiam partem: sic ex nonaginta sex tot grana subtrahuntur: quæ duos numos aureos excellentes constituunt. Drachmam autem hac in parte intelligo Atticam, quæ appendit septuaginta duo grana: quæ quidem Attica drachma duas continet drachmas vulgares, quibus aurifices vtuntur. Valet autem quilibet numus aureus ex his vndecim Regales argenteos huius regni numos, quorum præcedenti capite meminimus, & vltra vnum Maruedinum æreum: atque ideo valet. C C C L X X V. æreos Maruedinos.

Expendebatur in his Hispaniarum Regnis ab hinc decem, viginti, & triginta annis aureus dictus Castellanus, cuius pondere & nunc aurifices, fabri que argentarij vtuntur. Erat vero is numus probi quidem auri, & pendebat octo Tomines, quorum quilibet pendit duodecim grana: duoque efficiunt Scriptulum: sic sanè numus Aureus

Aureus Castellanus, appendit Atticam drachmam, & scrupulum unum: habetque sextam vocæ partem: qua ratione quadraginta octo Castellani efficiunt Marchum unum pondere quidem iusto & sex unciam: quemadmodum ex ipsius numismatis vero potèdere satis apparet. Atque hæc constant, si uncia, qua modò utimur, eiusdem ponderis est, cuius Romana, sed quia maior quibusdam videtur: ad exactam huius numeri rationem alia est eligenda via, iuxta quam ex Marcho quinquaginta Castellani cuduntur, aut cudi solent. Huius numi aurei Castellani valor est planè quadrigètorum octuaginta quinque Maruedinorum, quorum in primo capite meminimus.

Demum Carolus Cæsar, Hispaniarum Rex percussit iussit aureos numos, qui Coronati, aut Coronæ dicuntur. Hi modo frequentiores sunt, quorum sexaginta octo faciunt Marcum: octo & dimidiis unciam: triginta quatuor pendunt uncias quatuor: centum, & duo efficiunt libram Romanam duodecim unciatum. Valor cuiuslibet numi ex his censetur ad tercentum quinquaginta Maruedinos. Denique numus hic aureus decem regales argenteos numos & decem æreos Maruedinos in æstimatione reddit: sicuti statutum est ab ipso Carolo in Pintiano totius regni conventu anno. M. D. XXXVII. l. 104. l. 10. tit. 21. lib. 5. Recopi. cui adde. l. 13. eiusdem tituli. Habet autem aureus hic numus pondus sexaginta octo granorum, conficiturque, & signatur ex auro non ita puro, & pretioso, ut est illud, ex quo excellentes aurei numi signabantur.

Olim à Romanis numus & percussus fuit, qui ex auro signatus simpliciter aureus dicebatur, cuius numi passim mentio fit à Iuriconsultis, & veteribus Historicis: sed quia ab eisdem traditur plerumque numus aureus, qui dictus est solidus nondum satis constitutum est, imò adhuc controuertitur, an aureus & solidus eiusdem ponderis, & valoris fuerint. Ipse vero post tot egregios auctores rem istam breuiter examinabo, rationes utriusque opinionis, & auctoritates adducens: ne videar temerè alteram ex his sententiam elegisse, & ut palàm sit, posse utranque habita ratione temporum verè, & constantèr asseuerari.

Primum enim illud sit absque controuersia, solidum aureum, cuius mentio fit à Iustiniano, & alijs paulò antè Cæsaribus, sextam fuisse uncie partem: atque idem appendere drachmam Atticam, & scrupulum unum: quo fit, ut sex solidi efficiant unciam: & septuaginta duo libram. Quod constat ex Iu-

doro lib. 16. Etymologiarum. c. 14. Constantino Harmenopulo lib. 3. Epitomes tit. 7. text. ad hoc insignis in. l. quoties. C. de susceptoribus. & Arcarijs. lib. 10. cuius litera, & contextum subiiciam ex ipso Codice Theodosiano, ut lector percipere possit faciliè quantum differat à vulgata lectione, & aliqua Accursium adnotasse, quæ planè subituisset si integrè constitutionem legisset. Extrat igitur constitutio hæc lib. 12. Codicis Theodosiani. l. 13. titu. de susceptoribus, prepositis, & Arcarijs.

Idem. A. A. ad Germanianum Com. S. L.

Quotiescunque solidi ad largitionum subsidia perferendi sunt, non solidi pro quibus adulterini sæpe subduntur, sed aut idem in massam, redacti si aliunde qui solui potest habere materiam auri obryza dirigatur, pro ea scilicet parte, quæ unusquisque defendit: ne diuitius vel allecti, vel prosequutores vel largitionales adulterinos solidos sobrogando in compendium suum fiscalia emolumenta conuertant. Illud etiam cautionis adijcimus, ut quotiescunque certa summa solidorum pro tituli qualitate debetur, & auri massa transmittitur in septuaginta duos solidos, libra feratur accepto, &c. Data. 6. Idus Ianuarias Romæ Lupicino, & Iouino Consulibus.

HÆC in Codice Theodosiano nuper typis tradito Ioannis Tillij Angolismensis diligentia, & opera: tametsi in Iustiniani Codice tantum apposita sit vltima huius constitutionis pars: his equidem verbis.

Quotiescunque certa summa solidorum pro tituli qualitate debetur, aut auri massa transmittitur, in septuaginta duos solidos libra feratur accepto.

Huius constitutionis auctores fuere Valens, & Valentinianus Imperatores, ac Cæsares. Unde manifestum fit, solidum aureum, sextam fuisse uncie partem: & ideo sex solidos unciam, septuaginta duos auri libram duodecim unciarum efficere. Hanc sententiam etiam probant, & admittunt, præter Isidorum, & Constantinum Guilielmus Budæus libro quinto. de asse. Georgius Agricola lib. 2. de pondere, & temperatura monetarum. & Alciatus lib. 3. dispositionum. cap. 9.

Solidus autem ideo dictus est, quod nihil illi deesse videatur. Solidum enim antiqui integrum dicebant, secundum & Isidorum, & probatur in. l.

in l. ergo. §. creditoribus. ff. de fideicommiss. libertat. testis item est & Horatius scribens: aut partem solido demere de die. Idemque Nebrifensis adnotauit in Iuris civilis lexico. Ea vero dictio, de qua modo agimus etiam aureis conuenit, & in usum accessit ad discrimen constituendum inter aureos integros, & semisses, ac tremisses; cum semisses ex dimidia aurei parte, tremisses ex tertia constarent: sicuti apparet ex *Ælio Lampridio* in *Alexandri Seueri* vita, & in l. iubemus. C. de erogatione militar. annonæ libro. 12. & tituli. de veste militari. l. 3. eodem libro quo in loco inquirunt *Archadius*, & *Honorius*. Fortissimis militibus nostris per *Illyricum* non binos tremisses pro singulis *Chlamydis*, sed singulos solidos dari præcipimus. Sic *Volusianus Martianus* de asse, libram integram Solidum appellat: prima, inquit diuisio Solidi, id est, libræ. Ex quibus deducitur, non ex eo dictum fuisse solidum, quia de solido, & puro auro factus fuerit, à soliditate: ut falso existimat *gloss.* in l. vnica. C. de veteris numisma. potest. libro. 11. Nam & ex his quæ hoc in capite nos adnotabimus, constabit, aureos veteres, & solidos frequentissimè perculos fuisse ex auro mixto, nõ ex puro, & obryzo. Tametsi *Quidius* aurum hoc Solidum dixerit libro. 3. *Amorum* elegia. 7. Erui-mus terra Solidum pro frugibus aurum. Solidus tamen hic numus aureus. xxiiij. siliquas appendit: & ideo octaua eius pars tres habet Siliquas: ut probat *Antonius Augustinus* ex *Novella Græca* constitutione. 130. De usuris *Nauticis*, nondum typis tradita, etiam si falso alij contrarium scripserint, quorum error manifestè deprehenditur ex eo, quod sexta vnciæ pars, quam appendit Solidus, constat ex drachma Attica, & scriptulo: drachma vero ex obolis sex, & sic decem, & octo Siliquis: scriptulum ex duobus obolis: atque ita ex Siliquis sex, quemadmodum in ca. præcedenti probauimus: unde Solidus. xxiiij. habet Siliquas.

Hinc tandem fit, ut solidus hic numus aureus, qui sextam habet vnciæ partem, omnino similis sit numo auro *Castellano*. Et hoc quidem obtinet quo ad pondus: nam de valore & pretio ipsius Solidi paulò post in hoc ipso capite dicemus: tametsi hæc ferè iam olim tradiderimus libro. 1. *Var. Relol.* capitulo. 11. Hæc igitur sunt planè accipienda, & absque vlla controuersia de solido auro, cuius mentio fit in ipsius *Iustiani* Codice & in eiusdem *Cæsaris* constitutionibus.

Ex. §. Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Aureus, quod sexta fuerit vnciæ pars, multis probatur rationibus.
- 2 Rursus traditur, aureum à Solido differre, & quam tam efficere vnciæ partem.
- 3 Quæ fuerit hæctenus auri ad argentum, argenti de ad aurum proportio?
- 4 Auri bonitas traditur, & qua ratione cognosci possit.
- 5 Aurum obryzum, quid?
- 6 Argenti bonitas itidem distinguitur.
- 7 Argentum pustulatum, quid?

§. Primus.

DE A V R E O S T A N E quidam opinantur, cum numum pondere similem fuisse solido: atque ideo sextam fuisse vnciæ partem. Hæc sententia placuit aduersus *Budzum* & *Emilio Felio Feretto* *Instit.* de pœna & temerè litig. *Antonio Augustino* libro. 2. *Emendat. capit.* 9. Eandem probat veriore, ac ferriorem esse censet *Ioanes Arceab. Otalora olim in hoc Granatensi Prætorio Regius consiliarius*, qui nunc *Pintæ* eodem munere fungitur; vir equidem ob singularem eius eruditionem ab omnibus, sed à me præ cæteris suscipiendus. Is inquam in eleganti opere, quod de nobilitate *Hispana* publicum fecit, parte. 2. cap. 4. scribit, Solidum, & aureum idem esse, nec pondere, nec valore differre. Horum authorum rationes exponam, ut facilius deprehendi possit, quò tendat huius controuersie status.

Prima eorum ratio adsumitur ex d. l. quoties. qua constat, numum aureum, qui solidus dicitur est, sextam fuisse vnciæ partem. Idem probatur autoritate *Isidori*, & *Constantini Harmenopoli*, quorum modo meminimus. Igitur satis apparet aureum numum apud veteres, & *Iurisconsultos* sextam fuisse vnciæ partem, & sic omnino similem extitisse Solido pondere quidem, & ita numo auro *Castellano*.

Secunda ratio adducitur ex l. Vnica. C. de col-lat. æris. lib. 10. Ea etenim constitutione quilibet aureus Solidus æstimatur vicenis libris æris videt, in-

est, interprete Antonio Augustino, centum viginti tertijs Sed si solidus minoris ponderis est, quam aureus, verisimile non fit, cum pluris estimari: cum aureus centum tantum tertijs fuerit estimatus. Consequitur ergo, cum constat de solidi certo pondere, idem pondus & aureum habuisse.

Tertio idem probatur in. l. si vero. §. Prætor ait. ff. de his, qui deiecer. vel effud. pœna etenim ibi statuta est iure Pandectarum decem solidorum, quæ per Iustinianum expressim traditur nomine decem aureorum. in. §. Item is, vers. cui similis est. Insti. de obliga. quæ ex quasi malef. nascuntur. Ex quibus duo libet adnotare. Primum apud Iuriconsultos in Pandectarum libris mentionem fieri solidorum: quæ itidem fit in. l. quia vulgo. ff. de ædilit. edict. Secundum, promiscuè à Iuriconsultis, & Iustiniano accipi solidos, & aureos ut idem omnino sint.

Quarto, hoc ipsiù stabilitur ex. l. prima. in principio. ff. de his, qui deiecer. vel effud. quo in loco pœna constituitur quinquaginta aureorum: quam sub eadem quantitate, & eodem aureorum nomine repetit Iustinianus in dicto. §. Item is. vers. ob hominem. vbi hinc placè constat Iustinianum veterem aureorum monetam minime mutasse, sed manifesto argumento comprobasse, eam solidi parèssu cum in eadem materia, quæ per veteres leges tradita fuerit sub promiscuo aureorum, & solidorum usu, ipsemet quandoque solidorum, quandoque aureorum mentionem fecerit.

Quinto idem probare conantur ex eo, quod Iustinianus in. §. vbi mor. Insti. de pœna tēmerè litigant. pœnam à Iuriconsultis quinquaginta aureorum numero statutam in. l. si libertus. ff. de iniur. vocand. l. secunda. l. in eum. & l. si in. ff. de iniur. vocati ut eant. quinquaginta solidorum nomine expressit.

Sexto constat à solidi aureum non differre, nec pondere, nec valore ex Regia. l. septima. titulo decimo octavo, part. 1. vbi aduersus occidentem Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum pœna solidorum statuta est sub certo numero: cum idem nomen numerus videatur sub aureorum nomine iure communi distincti pro eiusdem criminis pœna. capi. Qui sub diaconum. 17. questio. 4.

Septimo hoc ipsum probari potest, quia in quibusdam Regijs constitutionibus mentio solidorum fit in his casibus, in quibus apud ipsos Iuriconsultos aureorum nomen exponitur. Nam &

aurei, quorum meminere Iuriconsulti in. l. 3. §. 1. & §. 2. de sepulchro violat. Solidi nominantur in. l. 1. & 2. lib. 4. fori.

Octavo eadem opinio comprobatur auctoritate Accursij Bart. & doct. in. d. l. quoties. & in. l. quicumque. C. de fernis fugit. Abb. & Felin. in cap. conquirente. de officio ord. quorum, & aliorum communi consensu decisum extat aureum Iuriconsultorum, & solidum Iustiniani eiusdè valoris, & ponderis fuisse.

Nono & his rationibus ipse aliam adijcit, per to sciens quantum ea sit roboris habitura. Etenim cum Regiæ Partitarum leges plerumque ac frequentissime aureos & solidos veterum Iuriconsultorum & Iustiniani in eandem monetam Hispaniarum trāstulerint, satis est probabile, doctissimos illos viros, qui Partitarum operam dederunt, planè existimasse: eiusdè ponderis, & valoris aureum, & solidum fuisse.

Verum ex contrario alijs visum est, aureum veterè à solido Codicis Iustiniani differri proportionem seseupla, ita quidem, ut aureus sit seseuplo maior pondere ipso quidem solido. Atque ideo quatuor aurei vntiam efficiunt: quadraginta octo auri libram duodecim vnciarum, triginta duo Marchum octo vnciarum. Sic etenim censent, & opinantur Guilielmus Budæus lib. 3. & rursus lib. 5. de asse. Leonardus Portius lib. 2. de monetis, & ponderibus. Alciatus lib. 3. disponens. Georgius Agricola lib. 2. de pondere, & temperat. mone. quorū sententia multis probari potest.

Primo ex ipsismet numis aureis veteribus, quorum viginti quatuor tastatur Budæus in. d. lib. 3. expendisse, atque ex iusu ponderis rami adprehendisse, ipsos appenderè sex p. vncias. Scribit tamen aureis viginti quatuor addidisse, duas drachmas, & grana quadam, ex quibus perficit rem ad æquilibrium. Sic factum est, ut viginti quatuor aureis duæ drachmæ, & r. a. v. pondus deficerent drachmæ. Idque mirum non est eorum vetustatem, ex qua consumpti, & corrosi aliqua ex parte fuerunt. Igitur huius doctissimi viri diligentia probabilis est, aureum quatuor fuisse vnciæ partem: cum viginti quatuor sex vncias appenderent drachmas propter vetustatem eorum deficientibus drachmis.

Secundo ad hoc ipsum & locus Plinij conducit libi 33. cap. 3. Etenim ex emendatione Leonardi Portij, Agricole, & aliorum ita scriptum. Aureus natus post annum sexagesimum secundum percussus est, quam argenteus, ita ut scrupulum valeret sextertijs vicenis, quod efficit in libras ra-

tione sestertiorum, qui tunc erant. V. D. C. C. L. X. sestertio. Posthęc placuit quadraginta duo signari ex auri libris: paulatimque Principes imminuere pondus, minutissime vero ad xlvij. Hęc Plinius, ex quo apparet, aureos quatuor unciam fecisse, & ætate ipsius plinij ex auri libra Romana percussos fuisse aureos quadraginta octo.

Tertio his accedit Iulij Pollucis autoritas, is etenim libro quarto. de vocabulis ad Commodum Cæsarem inquit, aureus numus duas drachmas Atticas habebat. Vnde par est, vt quemadmodum denarius Romanus ferè drachmalis pondere fuerit, ita & aureus Romanus duas drachmas habuerit: vnde manifestum sit, aureum quartam fuisse uncię partem: cum uncia ex octo drachmis constet. Erit igitur hic aureus Romanus iuxta pondus istud similis ferè habita ratione ponderis aureo numo duplo, quem vulgus Deblon appellat. Est enim duplus hic numus aureus ponderis ferè duarum drachmarum: siquidem dupli aurei Castellani, quos cudi iusserunt Reges Catholici Fernandus, & Elisabeth. I. prima. titulo vigesimo primo. libro quinto Recopilationis: triginta duo efficiunt Marcum addito alterius dupli aurei besse, aut duobus adiectis tremissibus, atque ideo quatuor ex his unciam ferè constituent.

Quarto ad hanc rem diligentius expendendam oportet prænotare, aureum illum veterem, qui absque vlla controuersia viginti quinque denarios argenteos valuit, si is foret solido similis ita, vt drachmam, & scrupulum appenderet, maxime dissimilem constituere proportionem, & analogiam auri ad argentum, multumque diuersam ab ea, quę Cæsarem temporibus & multo ante Romę habita fuerit. Qua de re illud est constituendum, quod olim cum Romę fuit auri penuria, auctore Plinio, ea fuit proportio auri ad argentum quę est quindecim ad vnum, drachma etenim auri quindecim argenti drachmas æstimabatur. Erat ergo quindecuplex auri ad argentum analogia, seu æstimationis proportio. Quod palam deducitur ex Plinio, qui libro trigesimo tertio, capitulo tertio. scribit, scrupulum auri vicesis sestertios valuisse: sed viginti sestertij quindecim argenti scrupulos continebant: nempe appendebant quinque drachmas, aut denarios, quorum quilibet, si denarius omnino drachmę similis est, tria scrupula pendit: igitur ex Plinio deducitur, tunc auri ad argentum esse proportionem quindecuplam: atque ita Budęus Plinij locum lib. 3. de asse inducit, & interpretatur.

Deinde apparet, Romę vnā auri partem decem argenti partibus aliquando æstimatam fuisse. Cui rei testis est Liuius libro trigesimo octauo. agens de conditionibus pacis, ad quas Ætolij conuenerant cum Romanis, inquit enim: de pecunię summa, quam penderunt, pensionibusque eius nihil ex eo, quod cum consule conuenerat, mutatum, pro argento si aurum dare mallet dare conuenit, dum pro argenteis decem aureus vnus valeret. Idem & Iulius Pollux libro nono. de vocabulis ad Commodum affirmat ex Mænanthi comœdia, quę depositum apud argentarium dicitur. Huius loci Budęus, & Georgius Agricola meminere. Et licet Carolus Molinæus. de contractibus. quęstione. 100. numero. 779. existimet, parum caute Liuij locum ad rem istam adduci, opinor ipse optimè hoc ex eo probari cum sit vero simile, de aureo, & argenteo eiusdem ponderis actum fuisse.

Herodotus tamen in Thalia vnum auri talentum taxauit tredecim argenti talentis. * Et ferè quindecim Diodorus Siculus libro. 16. * Romę vero Sergij Galbę temporibus vna auri portio æstimata fuit argenti portionibus duodecim, & dimidia: quod ex Tranquillo, & Cornelio Tacito in hunc modum deducit Georgius Agricola. Scribit enim Suetonius Tranquillus in Othone Syluio, Nullo igitur officio, aut ambitionis in quemquam genere omisso, quoties cœna Principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritum diuidebat. De eadem quoque largitione ita loquitur Tacitus eo paulatim progressu, vt per speciem consulij, quoties Galba apud Othone[m] epularetur, cohorti excubias argenti viritum centenos diuideret. Nam cum centumnumi sestertij efficiant quinque, & viginti denarios & aureus duorum denariorum pondus habeat, vna quidem auri pars, argenti partibus duodecim, & dimidia æstimata fuisse videtur. * Sed & Dion. libro. 55. asseuerat, aureum apud Romanos fuisse valoris viginti quinque drachmarum Atticarum. *

Hipparchus apud Platonem aperte asseuerat, vnā auri portionem esse pretium duodecim argenti portionum. Sic etenim constat ex Platonis Dialo. cęi titulus Hipparchus, vel de lucri cupiditate.

Deinde Vespasiani temporibus, vnā auri portionem, argenti portionibus duodecim æstimatā à Romanis fuisse deducitur ex Plinio, qui libro. 19. capitu. 1. Proximus, inquit, Byssino, mulierum maxime delicijs circa Elin in Achaia genito:

ito: quaternis denarijs scripula eius permutata
 pondus, ut auri. Habent enim quatuor denarij
 pondus duodecim scriptulorum seu scripularum.
 Et quæ paulò maior auri ad argentum propor-
 tio, si denarium maiorem drachma constitua-
 mus, nempe si septem denarij efficiant unciam,
 quæ constat ex viginti quatuor scripulis, tunc sa-
 nè quatuor denarij pondus habebunt ferè qua-
 tuodecim scripularum: atque ideo auri ad ar-
 gentum proportio hæc erit constituenda, ut una
 pars auri ferè quatuordecim argenti partibus sit
 æstimanda. Sic denique tēpore illo, quò Romæ
 solidus sextularis erat, auri portio una, quatuor-
 decim argenti portionibus æstimabatur: quæ ad-
 modum ex l. prima. C. de argenti pretio. libr. 10.
 deducitur, & adnotarunt Carolus Molinæus de
 contractibus quæstione. 100. numero. 779. Anto-
 nius Augustinus lib. 2. Emendatio. capitu. 8. Hoc
 ipsum & multo ante obtinuerat, ut ex Plinio mo-
 do probauimus, & ex Suetonio, ac Tacito paulò
 antè citatis idem obseruandum erit, si ex septē
 denarijs unciam, & ex duabus drachmis auream
 veterem constituamus: siquidem viginti octo
 drachmæ, & aliquid plus consistet ex viginti quin-
 que denarijs. Fit igitur satis manifestū, olim Ro-
 mæ tempore, quò solidus erat in vsu. ex sexta un-
 ciæ parte, & item eo, quò aureus publica percude-
 batur auctoritate, auri ad argentum eam fuisse
 proportionē, quæ est unius ad quatuordecim.
 Eandem rationem tradit Anto. Contrius libro. 2.
 Subseciua. cap. vlt. scribens, hanc rationē argen-
 ti ad aurum exacte deductam, esse sic obseruan-
 dam, ut auri libra contineat argenti libras. xiiij. &
 duas libras quintas partes, ex dicta. l. prima. Idem
 Carolus Molinæus adnotauerat: paulò aliter An-
 tonius Augustinus, qui ex eadem lege asseuerat, li-
 bram auri fuisse æstimatam. xiiij. argenti libris se-
 scunciæ, & Sicilico. Nos exactiorem rationem
 missam fecimus olim, illud tantum obseruantes,
 auri libram ad rationem. xiiij. argenti æstima-
 tom fuisse.
 Quòd si hæc vera sunt, nec vnquam plaris fue-
 rit aurum Romæ æstimatum, quam ad rationem
 unius pro quindecim argenti partibus: fieri non
 potest nec est vero simile aureū pendente drach-
 mam, & scrupulum, & sic similem pondere Iusti-
 niani. solido, valuisse viginti quinque denarios
 argenteos: cum esset tunc ea proportio auri ad ar-
 gentum, quæ est unius pro vnde viginti, quod nul-
 libi legi, etsi diligenter inquiserim. Et hæc qui-
 dem si denarius pondere drachmæ similis con-
 stituatur. Quòd si denarius, Plinio auctore, se-

prima est unciæ pars, multo maior erit auri ad
 argentum æstimationis analogia, & proportio:
 quia una pars auri æstimanda est una & viginti
 argenti partibus: Hanc fanè rationem ipse quan-
 doque probaui pro Budæi, Leon. Rorij, & a-
 liorum sententia, quam vltimus ex penam, il-
 lud primum præfatus, maxime controuersum
 esse, apud veteres aureum viginti quinque de-
 narios valuisse: quod minime negant Antonij
 Augustinus. & Ferretus: idemque nos inferius e-
 uidenter ostendemus. Nostra vero stase una qui-
 dem auri pars vnde decim argenti partibus aliquan-
 do duodecim æstimatur, & pluris ob auri ino-
 piam, vel eius æstimationem ex eo contingen-
 tem, quòd aurum sit purum absque yba argenti,
 vel æris mistura.

Hæc autem tam varia æstimatio auri præter
 rationem illam, quæ ab eius inopia sumitur, po-
 terit contingere ex ipsius auri, vel argenti qua-
 litate. Hæc tandem qualitas inde constat, quòd
 quanto purius est ipsum aurum, vel argentum,
 tanto est maioris æstimationis: sic & minoris æsti-
 mandum erit, si mixtum sit alterius metalli ma-
 iori portioni. Auri etenim bonitas in viginti qua-
 tuor caractis indicetur, pro ratione Marchi con-
 summatur. Non nisi quidam aurifices, & argenta-
 rij fabri ad legem, & bonitatem auri, in dica-
 dam, & deprehendendam vtuntur caractis, quæ
 dictionem à Ceratio verbo Græco desexere. Est
 enim Ceratium: minuti ponderis vocabulum, à
 grano siliquæ ductum, qui fructus est arboris præ-
 dulcis digitorum hominis longitudine, & polli-
 cis latitudine. Hispani Græcos dicuntur in his
 sunt grana, quæ ceraria dicuntur, nomine cum
 fructibus communigato. Sic Columella libro
 tertio. Siliquam, inquit. Græcam, quidam cerari-
 um appellant. Hæc ratio in parte cerarii non
 ad pondus veteris æris, sed siliquæ referendū
 est, sed ad auri indicaturam, quòd & Budæus ad-
 monet libro tertio, de æssu. Nam aurifices Mar-
 chum diuidunt in viginti quatuor caractes, quæ
 vulgo quilates vocantur, cuiuslibet auri unciæ
 conueniunt tria caractes, aut tres quilates: qua
 ratione cum dicimus oro de. xiiij. quilates, intelli-
 gimus aurum purum, & bryzum, quòd nullam
 habet mixturam alterius metalli, nec argenti, nec
 æris. Hinc satis fit, quòd aurum illud est omnino
 purum, quòd totum legitimum unciæ, vel Mar-
 chæ pondus, id est in Marcho. xiiij. caractes, ha-
 bet ex vero auro, nullo ad mixto metallo, nec ar-
 gento, nec ære. Quòd si Marchæ auri sit admixta
 vicecima quarta æris, vel argenti pars, dicetur au-

rum istud viginti trium caracterum: nos dicimus vulgari sermone, oro de xxij. quilates. Sic si in auri Marcha sit duodecima portio argenti, vel æris, dicitur aurum hoc viginti duorum caracterum, id est, oro de xxij. quilates. Hæc vero auri bonitatem facillimè deprehendunt aurifices, lydio lapide aurum probantes. Nam & Plinius libr. 33. capitulo octauo, de eodem lapide lydio tractans inquit. His coriculis periti cum è vena, vt lima rapiunt experimentum protinus dicunt, quantum auri sit in ea, quantum argenti, vel æris: scrupulari differentia mirabili ratione non fallente. Hæc Plinius, qui scrupulum dixit, quod nos quilate dicimus. Hæc tamen Castellana dictio quo ad pondus quatuor habet grana vulgaria.

Hinc ergo planè intelligitur constitutio Regum Catholicorum, cuius in hoc capite meminimus, & est. l. prima. tit. 21. lib. 5. Recopi. dum iubet aureos numos, quos Excellentes appellat, ex auro percuti, quod aurum sit de ley de xxij. quilates, y tres quartos. Est enim hoc aurum non omnino purum, sed quod habet argenti, vel æris admixtam nonagesimam sextam partem: sic habet aurum istud ætis, vel argenti quartam vnius caracteri partem in auri Marcha, vel in octo vncijs.

Eadem ratione constat intellectus ad. l. 104. Caroli Caesaris, Hispaniarum Regis anno xxvij. f. 18. tit. 21. Recopi. Pintia latam, qua constitutum est, vt numi auri percussantur & hi Coronis dicantur, ex auro quidem xxij. caracterum, id est, de xxij. quilates. Habet enim hoc aurum in quolibet Marcha duodecimam argenti vel æris admixtam portionem: & sic vnius vncie duas partes est. Dicitur autem istud apud Latinos duo & vicenarium, quia duodecima parte ab auro purissimo deficiat, & habet viginti duo caractes. Eodem ferme modo aurum dicitur vicenarium quod est viginti caracterum. Et item aurum duo deicenarium quod habet xvij. caractes: & id differt à purissimo quarta parte: quemadmodum Budæus diligentissime explere libro. 3. de asse scribens vasarato ex auro purissimo fieri ideo, quod illud aurum usuram non fert, nec attractionem sine magno interimento: idcirco confuso temperatur. Et idem fit in ænallis, catellis, spiritibusque, & mundo muliebri, ne facile frangatur aut torqueatur, testatur & ipse Budæus apud Gallos numos aureos percuti ex auro, quod vno tantum ceratio deficiat in ipsa indicatura: cum constet ex viginti tribus caractis.

Sed & hinc aperitur sensus Suetonij Tranquilli, qui in Casare scribit. ca. 54. in Gallia sana, tem-

plaque Deū donis referta expilauit, vrbes diruit læpius ob prædam, quam ob delictum: vnde factum, vt auro abundaret, ternique millibus aurum promerciale in Italia, Prouincijsque divideret. Etenim in hoc Suetonij loco manifestum sit, auri libram æstimatam fuisse ad rationem ferè vnius auri partis pro argenti octo partibus: cum de sestertijs numis sit Suetonius intelligendus: vnde coniectare possumus, aurum illud, nempe vasularium, fuisse duodeicenarium, & à purissimo auro quarta parte deficere, vt tandem fuerit aurum de xvij. quilates, quod & ipse Budæus admonet.

Hæc quidem de auro puro adnotauimus, & de mixto, aurum vero purissimum passim obryzum vocatur: atque inde obryzati solidi dicuntur in. l. Vniuersos. C. de veter. Numismatis potest. & in. l. 1. C. de oblatione votorum. lib. 12. qui ex purissimo auro fuerint signati. Plinius ad hæc lib. 33. capitulo tertio. Auri, inquit, experimento ignis est, vt simili colore rubeat quo ignis, atque ipsum obryzum vocant. Sic & ad bonitatem auri, & ad eius pondus examinandum iubet lex constitui publicum iudicem, quem Zygotatem appellat: nos Contrastæ dicimus. l. secunda. C. de pōderatori. & auri illatione libro decimo. Olim Romæ lege lata à Mario Cratidiano statutus est ludus, id est schola, probandi numismatis, vt egre fallere possent numi aduiteratores; teste Plinio libr. 33. capit. 9. Commemoratur adhuc Georgius Agricola libr. primo. de pretio metallorum. * Ex Herodoto libro quarto. * Dariū regem Persarū cum cuperet tale monumentum sui relinquere, quale nullus Rex reliquisset, ex auro, quod quæ fieri potuit purissimum excoxit, numos percussit, qui Darici vocati sunt. Daricus autem hic numus pendebat duas drachmas: vnde similis erat duplo aureo numo, quæ percussit in seruis Reges Catholici Fernandus, & Elisabeth, quentadmodum ex dicto pondere constat, quod proprium huius Darici numismatis fuisse ex Xenophonte, & Aristophanis interprete doceridem Agricola libr. secundo. de pondere, & temperamine. aduersus Budæum qui existimat, Daricū octo drachmarum pondus habuisse. Erat ergo Daricus pondere similis aureo Romano iuxta posteriorem sententiam: habebatque ex altera parte imaginem Darij, ex altera Sagitarium incisum, authore Plutarcho in vita Artaxerxis. Tyberius item Imperator, qui Iustino successit, Chilpericum Regem Fræcorum aliquot puris aureis ad eum missis donauit, quorum quilibet libram

pende-

pendebat, & altera cuiusq; pars exprimebat imaginem Imperatoris cum hac inscriptione: Tyberii Constantini perpetui Augusti; altera sursum adrigatum cui insidebat auriga cum hac praefata inscriptione: Gloria Romanorum curuareti memorant Georg. Agricola libro primo de rebus metallicis; atq; item Sabellicus Aeneas libr. quinto. Sed & Paulus & Emilius de rebus Francorum libro. 1. eodem scribit adiciens, hos numos fuisse quinquaginta; tamen non scripsit, eos fuisse ex auro purissimo signatos. Aurum vero hoc purissimum obryzum vocatur quasi Ophirizum, aut Ophiritium auctore Hieronymo ab Ophir insula Aethiopiae, unde purissimum aduehebatur. Latini autem & pro obryzo obrussa dixere, ut Seneca Epistola. 13. haec, inquit, est eius obrussa: id est, summa bonitas: ut interpretatur Andeg. Alciatus libro quinto. Paregon. cap. 9. Qui etiam caeset; hinc deduci prouebiunt, ad obrussam, id est, ad summum perfectionis: quo Cicero in Bruto utitur. Expurgandus est, inquit sermo, & adhibenda ad obrussam ratio, quae mutari non potest. Auri item numi obryzati meminit Agathias Historicus. Locus sane Diui Hieronymi, cuius simpliciter Alciatus meminit, est, nihil fallor, in Commentarijs in Hieremiam libro secundo, capitulo decimo. super illa verba: Argentum ignolatum, sine productum de Tharsis affertur auro de Ophaz; opus artificis, & manus arietis. Hieronymus ita inquit: septem hominibus apud Hebraeos appellatur aurum, quorum vnu Ophaz dicitur quod nos dicere possumus Obryzum. Idem adnotauit doctissimus Beroaldus apud Suetonium in Nerone capitulo quadagesimo quarto, ex Fortunato interprete Ecclesiasticae uerborum dictionum. Quae tamen uerba minimè probant, Hieronymum uoluisse obryzum aurum inde deducere, quasi Ophiritium ab Ophir. Nam etsi dixerit, aurum ex Ophir propter eius summam bonitatem posse dici à Latinis obryzum, non tamen significat, obryzum dictum ab Ophir, quasi ophiritium. Potuit sane obryzum dici quasi obrussa, id est, sincerum, delicatumque. Dicitio autem, obrussa, agnoscitur ab Erasmo in adnotationibus ad Senecam ex ratione auri obryzi. Apud Ciceronem in Bruto uulgata lectio haec est. Expurgandus est sermo, & adhibenda quam obrussa ratio, quae mutari non potest. Sed & Petrus Victorius in annotationibus, obrussam ex ueteri Codicè agnoscit, existimans in utraque lectione subesse mendam. Fit & auri obryzi mentio Danielis capitulo decimo. ubi Hieronymum ex

Aquila, aurum Ophaz interpretatur. Suetonius item in Nerone. c. 44. eiusdem auri obryzi mentionem fecit.

Argenti lex, & bonitas non ex caractis, sed ex denarijs, & granis à fabricis argentarijs distinguitur. Accipitur enim hic, denarius non ad pondus, sed potius ad bonitatem. Idcirco est duodecima pars integra, seu octius puritatis materiae cuiuslibet massae: ut explicat eleganter Carolus Molin. de contractibus, questio. 100. numerus 12. & 189. Nos tamen ad Marchum, in praesentia denarios hos deducemus, si quidem Marchus ab eo quod est decim denarios; quorum quilibet duodecim granis, xiiij. Summa igitur bonitas in argento carere debet Marchus quilibet habeat, duodecim de granis argenti: atque ita Marchus totus est argentus, quod nullam habet auri partem. Quod si Marchus habuerit duodecimam partem auri mixtam argento, tunc argentum hoc erit undecim denariorum, quia duodecim denarius non argenti, sed auri est, alterius uel metalli. Sic ita est constitutio Regia in Pragmaticis, dum statuit numos argenteos esse eundem de auro argento, *que sea de ley de onze dineros, y quatro granos*, est ita intelligenda, ut nullam argenti partem habeat ex argento, ed tantum mixta sit auri; cuius alterius metalli pars duodecima minus sexta parte; atque ita unius denarij quinque partes ex ipsius denarij sex: denique habet argentum hoc mixturam alterius metalli ad rationem decimae quarte partis, & paulo pluris. Quilibet igitur Marchus huius legis & bonitatis habet aurius metalli quatuor Atticas draehmas, & fere dimidiam uel semunciam, & plus, nempe dimidiam ferme Atticam draehmā. Hanc uero rationem bonitatis auri, & argenti praeter Budzum, & Carolum Molineum tradidit optime Albertus Brunus, in tracta. de augmento & diminutione, conclusione uelima.

Ex argento purissimo numos percussit Ariades, quem Cambyses Aegypto praefecerat, quare Herodoti etiam temporibus argentum Ariadicum fuit purissimum: meminit huius numismatis Georgius Agricola libro primo de rebus metallicis ex Herodoto libro. 4. Romani uero denarii, etiam qui tempore Consulatum percussi fuerent, non sunt ex puro argento confecti. Siquidem auri habent partem octauam, quam Liuius Deuisus Tribunus plebis miscuit argento, qui ab Imperatoribus signati sunt maiorem habet auri portionem: quod eleganter ac diligentissimè tradidit Georgius Agricola libro secundo. de ponderibus.

& temperatura mone, qui & in dicto libro. 1. de pretio metallorum, & monetis, utrinque rationes adducit, an expediat reipublice, numos ex auro vel argento purissimos percuti: an potius vtile sit, auro, & argento misceri æris partem aliquam ad numismata cudenda: Ipse vidi multos Cæsarium denarios argenteos, quorum aliquot signati videbantur ex argento, cui mixta erat decima, vel duodecima æris pars: aliquot autem ex minoris bonitatis materia: nempe ex argento, cui fuerit mixta sexta, vel quinta æris pars. Nec differtor apud Romanos & Græcos, & apud Hispanos varias ob causas sæpissime ex reipublicæ institutorem istam numariam mutationem in argenti, & auri materia accepisse. Denique in auro, & argento ratio iudicaturæ communis est, ut quod excoctissimum sit, vel aurum, vel argentum, id sit à mixtura alterius metalli purgatissimum. Argentum purissimum, quod Hispani *Acondrado* dicimus, à Latinis *pustulatum* nuncupatur ex autoritate Suetonii in Nerone. capituli quadragesimo quarto. & Iuriconsulti in. l. in *naçe Saphel*: ff. de cat. quo in loco Budæus hoc adnotabit, & Philipp. Beroaldus ad Suetonium in dicto capitulo. 44. *Carellianus Cotta* in dictio ne. *Argentum*. Hoc ipsum *Aulus Gellius* appellat libro. 6. cap. 5. *argentum purum, putum*. Quade re multa tradidere *Alciatus* libr. sexto *Parerg.* capitul. quarto. *Carolus Molinæ* in tract. de contractibus. questione. 100. numero. 785. & *Stephanus Forcatulus* in *Nec yomantiæ* iuris Dialogo. 6. Quibus non omnino placet dictio *pustulatum*, apud Suetonium, nec apud Iuriconsultum, apud quem in *Pandectis Florentinis* legitur, *Pustulatū fortassis à pustula*, * que tumor est ab igne factus apud Plinium, & *Collumellam*: eamque lectionem defendit *Turnebus* libro vigesimo quarto. *Aduersar.* capitulo secundo. verum apud *Collumellam*. libro septimo. capitul. quinto. *pustula* dicitur sacer ignis, eo quod tumores efficiat: apud *Plinium* libro vigesimo sexto. capitulo octauo. & libro vigesimo septimo. capitulo nono. vulgo legitur, *pustula*. * Sed à multis proditum est aurum & argentum non posse ita excoqui, quin aliquam habeat, etiam summa diligentia excoctum, alterius metalli portionem. Secundum hos in auro est summa bonitas ad quartum, & vicesimum ceratium ad quadransentem absolutum: id est ut quadrans tantum ceratij in tota massa, aut *Mareho æreus* sit, aut argenteus. Sic equidē aurum illud cuius meminit præcitata Regia constitutio, erit iuxta hanc rationem purissimum, & obryzum.

Argentum autem ex hoc illud erit purgatissimum, cui tantum mistus est alterius metalli denarium quadrans: nempe quadragesima octava totius massæ pars. Verum: *Gailliel. Budæus* lib. 3. de assensu sentiens huic opinioni veterum, & asserens, aurum & argentum ad præscriptam bonitatem summam censeri: nihilominus ex iudicio, & testimonio peritorum huius seculi probat, argentum ita decoqui posse, ut nihil penitus præter merum argentum super sit: aurum vero adeo posse igni purgari, ut ad bonitatem absolutam, & summam non sit in eo æris, aut argenti quicquam præter decimam sextam vnius caracti portionem. Et sanè huic auro, ut verè sit viginti quatuor caracti *de xxij.* quilates: solum deficit vnius caracti decimasexta pars, nempe totius massæ portio trigesima octuagesima quarta.

Quæ omnia ideo hoc in loco adduximus, quod existimemus fore necessaria, aut saltem vtilia esse ad cognitionem eius rei, quam hoc in opusculo tractandam suscepimus. Scribit & præter hæc *Plinius* libro trigesimo tertio. capitulo quarto. *Omni auro inest argentum vario pondere alibi dena, alibi nona, alibi octava parte*. In vno tantum *Galliæ metallo*, quod vocant *Albieratense* tricesimasexta portio inuenitur: ideo cæteris præst. *Hætenus Plinius*.

His ergo rationibus probari poterit *Budæi*, & aliorum sententia, quæ asserit & diffiniuit, aureum veterum Romanorum quartam fuisse vnicæ partem, & à solido, ac numo auro *Iustiniani*, & aliorum Cæsarium seculi septupla proportione distinguui.

Ex. §. Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 *Aureus apud Romanos non fuit semper eiusdem ponderis, nec eiusdem bonitatis, quantum multo tempore fuerit quarta vnicæ pars.*
- 2 *Aureus quo tempore fuerit diminutus ad sextam vnicæ partem.*
- 3 *Aureus dictus est solidus, etiam eo tempore, quo erat quarta vnicæ pars.*
- 4 *Intellectus. l. vnicæ. C. de collat. æris. libro decimo.*
- 5 *Solidi æstimatio, & valor.*
- 6 *Intellectus. l. vnicæ. C. de argenti pretio. libro. 10.*
- 7 *Intellectus capitul. qui subdiaconum. 17. questione quarta.*

1. *Argentei Turonenses, qui fuerint? Et intellectus Cle-*
men. 2. De magistris.

9. *Intellectus capit. Conquerente. de officio ordinarij.*

10. *Siliquam Accursius falso solidum interpretatur:*

Et qui nos solidos decem.

11. *Solidi aurei in Sacris Biblijs: Et inibi de siclis au-*
rejs.

12. *Stater aureus Varini vbiq̃.*

S. Secundus.

NON ME LA TE T,
 rem hanc difficilem esse: cum
 & in ea viri diligētissimi in va-
 rias ierint sententias, quarum
 modo mētionem fecimus: co-
 nabor tamen quibusdam ex-
 positis assertionibus huius quæstionis nodum
 pro viribus explicare: vt hinc constitutissimum
 sit, habita ratione temporum vtranque senten-
 tiam defendi posse.

Prima conclusio. Aureus apud Romanos nō
 1 semper eiusdem ꝑ ponderis fuit nec eiusdem bo-
 nitatis. Prior assertionis pars constat ex authori-
 tate Plinij libro. 33. ca. 3. cuius verba proximo. §.
 retulimus. Nec hoc poterit negari, nisi ab eo, qui
 Pliniam nūquam legerit, idem tradidere Leo-
 nardus Port. libr. 1. de testertio. Budæus libr. 3. de
 asse. & Georgius Agricola libro. 1. de monetis, &
 pretio metallorum. Posterior vero pars itidem
 ab eisdem probatur: cū ex eis appareat, a Prin-
 cipibus Romanis auro numismatico duodeci-
 mam partem argenti, vel æris, quandoque ma-
 iorem quandoque minorem partem fuisse: quē-
 admodum & hodie fit. His accedit Pomponius
 Iuriconsultus in. l. Numismatum. ff. de vsufu.
 ita enim inquit, Numismatum aureorum, vel ar-
 genteorum veterum, quibus pro gemmis uti so-
 lent, vsusfructus legari poterit.

Secūda conclusio. Aureus Romanorum mul-
 to quidem tempore fuit quarta vnciæ pars. Hæc
 deducitur ex Plinio in dicto capitulo. 3. eius etē-
 nim tempore, & sic sub Cæsaribus Vespasiano, &
 Tito aureus hoc ponderis habuit, vt quarta fuerit
 vnciæ pars. Idem cōstat ex numismatis à Budæo
 appensis ad vsque temporat. M. Antonij Philoso-
 phi, Aurelij, & Seueri. Iulius item Pollux, qui ad
 Commodum Cæsarem de rerum vocabulis scri-
 psit, testis est, & aureum quartam fuisse vnciæ par-
 tem. Sunt & Aureliani Imperatoris aurei quidā,
 qui duos denarios appendunt quorum aliquot

hodie extant: vt commemorat Georgius. Agri-
 cola lib. 2. de pondere, & temperat. monet.

Tertia conclusio. Aureus Romanus sub Con-
 stantino Imperatore, aut sub Iuliano ita pōdere
 diminutus est, vt ꝑ sextā eitecerit vnciæ partem.
 Hanc propositionem multis sanè coniecturis, &
 fortassis certis testimonijs probare quis poterit,
 si consideret, proximè constitutas conclusiones
 veras esse. Etenim sub Cæsaribus, qui hos præces-
 serunt: aureus quarta fuit vnciæ pars: ab his vero
 Imperatoribus vt sexta vnciæ pars iudicatur, &
 expenditur: igitur constat, horum Cæsarum Im-
 perio aureorum pōdus diminutum fuisse. Quod
 & Georgius Agricola itidem assueerat in. d. li. 2.
 idem deducitur ex aureorum pretio habita ana-
 logia, & proportionem aurei ad argenteos numos:
 sicuti proximo paragrapho quarta ratione colli-
 gebamus. quamobrem satis certum firmissimū sub
 Consulibus, & denique sub Cæsaribus ante Con-
 stantinum, aureum fuisse quartam vnciæ partem.

Quarta conclusio. Aureus etiam eo tempore
 quo quartam appendit vnciæ partem, dictus est
 3 solidus tunc primum cū ꝑ Alexandro Seuerus
 Imperator ex aureo tremisses, & semisses percu-
 ri iussit. Ad huius assertionis probationem Elij.
 Lāpridij verbis utar, qui in Alexandro Seuerus
 scribit: vectigalia publica in id cōtraxit, vt qui de-
 cem aureos sub Heliogabalo præstarent, tertiā
 partem aurei præstarent: hoc est tertiā partem
 partem. Tuncque primum semisses aureorum for-
 mati sunt: tunc etiam cū ad tertiā partem au-
 rei vectigal decidisset tremisses, dicentis Alexan-
 dro, etiam quartarios futuros, quos minus non
 posset: quos quidē iam formatos in moneta de-
 tinuit expectans, vt si vectigal contrahere potuis-
 set, & eosdem ederet. Sed cum non potuisset per
 publicas necessitates, constari eos iussit, & tremis-
 ses tantum, solidosque formari, formas binarias,
 ternarias, & quaternarias, & denarias etiam atq;
 amplius vsq; ad bilibres quoq; & centenās, quas
 Heliogabalus inuenerat, resolui præcepit. nec in
 vsu cuiusquam versari: atque ex eo. his materiæ
 nomen inditum est cum diceret, plus largiendū
 hanc esse Imperatori causam, si eū multos soli-
 dos minores dare possit, dans decē vel amplius
 vna forma triginta, & quinquaginta, & centū da-
 re cogeretur. Hæc Lampridius, a quolibet dedu-
 cere, aureos, quorum quilibet appendebat quar-
 tā vnciæ partē, solidos ex eo dictos fuisse, quod
 integri aurei essent, non semisses, nec tremisses,
 qui tunc primum percussi fuere. Semisses quidē
 ex dimidia aurei parte, tremisses ex tertia. Sed &

sub Alexandro Seuero, aureum etiam habuisse quartam vnciæ partem, constat ex proxima conclusione, & ex his, quæ ad eius intellectum adduximus. Item deducitur ex eodem Lampridio, aureos veteres tunc ex ea ratione solidos dici ceptos. Nam & hac dictione iuxta significationem istam antè id temporis apud Latinæ linguæ auctores rarus fuerat vsus. Aureos vero duorum drachmarum: idèe minores solidos appellat Lampridius, quòd distinguerentur ab his, quos binarios, idèst quatuor drachmarum: ternarios sex drachmarum: quaternarios octo: denarios vigintibilibres centum nonaginta duarum, centenarios ducentarum drachmarum Heliogabalus caedi fecerat. Sic Vlpianus, qui sub hoc Cæsare Alexandro floruit, in l. Quod vulgo. ff. de Ædili. edi. & in l. Si vero. §. Prætor ait. ff. de his, qui deiecer. vel effude. Prætorum, & Ædilium vetera edicta referens pro aureis solidos apposuit, ex eo forsitan, quòd & creius dictionis non fuerit apud veteres frequens vsus: vsi tamen ea quandoque fuerint veteres prætores, & Ædiles: vel ex ea ratione, quòd Iurisconsultus ipse dictionem tunc in vsum deductam veteri substituerit: cum frequentior sit mentio aureorum in ipsis veterum Prætorum, & Ædilium edictis.

Eadem ratione, & ipso quidem tempore, quo aureus, siue solidus sextam appendebat vnciæ partem, percussis fuere aurei numi semisses, & tremisses, Tremissis autem numus aureus tertiam pendebat solidi partem: ita, vt solidus ex tribus tremissibus constaret: tremissis vero ex octo siliquis. Fit mentio de tremissibus in l. 3. C. de militari. veste. & in l. iubemus. C. de erog. mil. anno. li. 12. & in Nouella. 28. & 29. Sed & de solidis aureis Iustiniani, & de tremissibus expressim meminere Gothorum in clyti Reges, qui apud Hispanos leges olim tulere ante Roderici Regis calamitatem: vt patet ex Foro juzgo maxime li. 7. vltima. & li. 8. tit. 4. contextus etenim Latinus illarum legum solidi aurei, passim meminit, item & tremissis numi, cum expendens ad tertiam solidi aurei partem: Extant sanè leges istæ & nunc eo quidem sermone, atque idiomate, quo fuere olim scriptæ nempe Latino, & rursus è regione Hispano, quo tunc Gothi vtebantur, quo & nunc paululum antiquitatis, nouatilsque dictionibus, vtimur.

Quinta conclusio ex premissis hunc in modum deducitur. Quauis aureus à solidò, nec re, nec nomine in effectu differat, nec vsquam ei dissimilis fuerit, numus tamè hic sub consulibus, & Cæsaribus fere ad Constantinum vsque maior

pondere fuit quam qui sub Constantino & successoribus fuerit postica signatus. Hæc ideo probatur, quòd iam dixerimus, aureum, etiam ponderis duarum drachmarum, & qui quartam habet vnciæ partem, dictum esse solidum. Deinde quia numus hic qui olim appèdit quartam vnciæ partem, postea sub Constantino, & Iustiniano sexta fuit vnciæ pars. Qua ratione nos libro primo Variarum resolutionum. capitulo. 11. asserimus, & nunc constanter asserimus, aureum veterum Iurisconsultorum ab aureo Codicis Theodosiani & Iustiniani ex eo differre, quòd aureus ille vetus quarta fuerit vnciæ pars: aureus autem, vel solidus Iustiniani, & aliorum Cæsarum, qui à Constantino imperium obtinuerunt, sextam tantum appenderit vnciæ partem. Atque ideo rem istam obiter tetigisse videntur, qui discrimen hoc hac in controuersia nondum constituere.

Superest nunc his satisfacere rationibus, quæ pro contraria sententia fuere adductæ. Non enim obstat tex. in dict. l. quoties. C. de susceptor. præp. & arcar. ea siquidem constitutio edita fuit à Valentiniano, & Valente Cæsaribus, vt constat ex lib. 2. Codicis Theodosiani titu. 6. quo tempore aureus, vel solidus iam erat pondere diminutus, maximeque à veteri dissimilis, quippe qui sexta esset vnciæ pars. Errant ergo, qui eam constitutionem Alexandro Seuero, vel Iustiniano tribuendam esse censent. Non igitur quidquam nostram opinionem diuellit, quod ibidem solidus sexta vnciæ pars censetur: sicut Iudorus & alij scripsere.

Secunda ratio ab Antonio Augustino collecta ex l. vnic. C. de collat. æris. lib. 10. † nò admodum vrget, quod ostendere conabimur, prius statuentes rationem ipsius inductionis, qua virilidottissimus vtitur. Is etenim existimat, ab eadem constitutione libra æris viginti solido vno æstimari, atque ideo solidum valere centum viginti sestertios: cum quælibet æris libra efficiat viginti quatuor asses semunciales ex quibus constituitur valor sex sestertiorum ad rationem quatuor assium pro quolibet sestertio: vnde deducitur, solidum ea lege valuisse centum viginti sestertios: & sic triginta denarios. Hinc sanè Antonius Augustinus existimat, solidum eius fuisse ponderis, cuius fuerit aureus: cum tanti sit valoris, imò plus æstimetur. Posset equidem plus hæc inductio fieri, si vtamur lectione, secundum quam dicta l. Vnica. legitur in. C. Theodosiano libro vnde cimo. titulo vigesimo secundo. l. secunda. his equidem vrbis.

Arcadius, & Honorius. A. A. Hilario.

Æris pretia, quæ à Prouincialibus postulanti ita exigi volumus, vt pro viginti quinque libris æris solidus à possessore reddatur. Dat. V. Calend. Ianuar. Mediolani. Arcad. IIII. & Honorio. III. A. A. Et Conss.

Hinc vides, Lector candide, Iuxta Antonij August. rationem, vnum solidum aureum æstimari cētum quinquaginta sestertijs: denique triginta septem denarijs, quam æstimationē maxime iniquam esse satis cōstat, si legitima proportio auri ad argentum obseruetur: idcirco non possum ipse mihi persuadere, solidum aureum tanti vnquam æstimatum fuisse, vt triginta septem argenti denarios valuerit: id etenim nec memini, me alicubi legisse, nec Budeus, Alciatus, Leonard. Portius, Agricola, ipseve Antonius Augustinus tantæ æstimationis mentionem fecerē. Nam etsi solidus, vel aureus quarta fuerit vnciæ pars, ac duas appenderet drachmas, si tanti æstimaretur, esset proportio auri ad argentum ad rationem vnus pro decem, & octo partibus. Quod si solidus constituatur ex sexta vnciæ parte, vt ad dict. l. vnicam. constituendus est, profecto esset hæc proportio ad rationem vnus portionis auri pro viginti & octo argenti portionibus. Quod adeo absurdum est, vt facillimè refelli queat. Sed etsi lectionem cōmunem admittamus, quæ vulgo recepta est, & auctoritatem publicam habet, minimè permittam, nec concedam ex dicta. l. vnicæ. adnotari solidum vnum valuisse tempore illo centum & viginti sestertios: id est triginta denarios: non enim est credendum, aurum eo tempore, quo maiorem habuit æris, aut argenti portionem, quam olim habuerit, pluris tunc quam olim æstimari, cum eius esset in Italia penuria. Præsertim hæc æstimatio admittenda non est vel ex eo, quod multum dissimilis sit, & iniqua proportio auri ad argentum, sic sanè non verebor asserere, solidum aureum sub Arcadio & Honorio Cæsaribus nequaquam tanti fuisse valoris, quanti ipse Antonius Augustinus inductione digni opinatur.

Ipse vero coniecturis quibusdam, & his à iustitiæ rectitudine derivatis cōtendam, solidum aureum tertiam parte veteris aurei diminutum, isidē & tertia æstimationis, ac pretij parte à veteri deficere: qua ratio ac cum vetus ille aureus valuerit viginti quinque denarios argenteos, solidus Iustiniani, & aliorum Cæsarum à Constantino. erit æstimandus denarijs argenteis ferè decem &

septē: hæc enim æstimatio congruit proportioni auri ad argentū, quæ eo tempore iusta censebatur, sicuti nos superius tradidimus. Et probatur in. l. i. C. de argenti pretio. libr. 10. vbi libra argenti, quæ constat ex octuaginta quatuor denarijs, quinque aureis solidis æstimatur. Eandem opinionem probauimus libr. 1. Variar. Resoluti. c. 11. quo in loco deduximus Iustiniani solidum ad hunc, quem modo exponimus valorem.

Cæterum quod aureus olim habuerit hanc æstimationem centum sestertiorum, aut viginti quinque denariorum tradidere Guilielmus Budeus, Alciatus, Georgius Agricola, & alij hanc rem tractantes, nec negat ipse Antonius Augustinus. Sed & hoc manifestum sit ex Tranquillo, in Othone, & Cornelio Tacito, quorum superioris meminimus ad probandam eius ætatis proportionem auri ad argētum. * Dion itē li. 55. scribit, aureū, quo olim utebantur * Romani valuisse viginti quinque drachmas argenteas: idem & Xiphilinus in Augusto fatetur: vterq; sanè id ex consensu Græcorū asseuerans. Sed & quod de denarijs diximus, idem & Leonardus Portius palam & aperte asseuerās. * Latini vero authores eā æstimationē ad denarios retulerūt. * Nam & tot doctissimorum virorum sententia, qua valor auri constitutus est ad centū sestertios, etiam cum erat quarta vnciæ pars: omnino euerteretur ex d. l. vnicæ. si Antonij Augustini interpretatio foret admittenda: cum ex ea aureus æstimāndus sit centum viginti sestertijs numis, & tamen erat tūc aureus ponderis eius, quod constat ex sexta vnciæ parte: idcirco ipse, ni fallor, existimarem certius esse, Cæsares ipsos Arcadiū & Honorium: in tributis exigendis à Prouincialibus, quanlibet æris libram minoris æstimasse, quam ea redacta ad numos æreos publica auctoritate percussos Romæ æstimaretur. Idque factū est, ac fieri potuit, vt Prouinciales minus grauarentur in exactione tributorum: & inuitarentur ad soluendū aurum pro ære, si de æris exacta æstimatione aliquid ea ratione remitteretur: item quia vilior erat æstimatio æris in Prouincijs, quam Romæ, & in Italia. Ex quibus statutum est, vt in tributorum exactione, ærisque collatione satis esset pro viginti æris libris aureum solidum conferri. Qui quidē solidus æstimationis erat decem, ac septem denariorum: quia sextam vnciæ partem pendebat: atque ita pro qualibet æris libra soluebantur sestertij æres, & ferè dimidijs, secundum ea, quæ paulò ante adnotauimus.

Huic interpretationi, quam ad dict. l. vnicam.

adduximus, accedit & altera constitutio in l. vni ca. C. de argenti pretio. libro. 10. qua statutum est in publicis p̄sitationibus † posse pro qualibet at gēti libra quinq; solidos aureos solui. Et est hęc constitutio Imperatorum Arcadij, & Honorij ad Euthychianum p̄fectum p̄torio: extatq; in Codice Theodosiano libro decimotertio. titulo secundo. Nam si solidus quilibet æstimaretur se stertijs centum aut centum viginti: & sic viginti quinq; denarijs, & aut triginta. vt cēset Antonius August. esset profecto iniqua commutatio, & in iuriosa his, qui tributa soluere tenentur: cum pro octuaginta quatuor denarijs, ex quibus argenti constat libra, soluerent ipsi centum viginti quin que denarios: quos efficiunt quinque aurei solidi aut sanè centum quinquaginta denarios iuxta ipsius Antonij Augustini æstimationem. Quòd si solidus quilibet constans ex sexta vnciæ parte, æstimetur, vt æstimari debet, decem & septem denarijs ferè, tunc planè constat, quinque solidos efficere octuaginta quatuor denarios, ex quibus libra argenti conficitur. Hęc ergo Cæsarem constitutio ita intellecta plurimum iuuat eam ḡstimationem, quam nos constituimus ad solidū aureum, cuius mentio fit in Codicibus Theodosiano, & Iustiniano, ex quo, ni fallor secunda ratio tollitur.

Tertia ratio non oberit nostræ opinioni, si exacte considerentur cōclusiones, quas hoc in paragrapho constituimus. Non enim negamus, solidum aureum cuius à Iustiniano mentio fit, sextā esse vnciæ partem: aureum vero veterem quartā fuisse vnciæ partem constanter asseneramus. Iustinianus autem, vt moris est apud legislatores, cūm vellet veterum Senatusconsultorum, p̄torum, & Iuriconsultorum responsa lege noua cōfirmare, aut interpretari monerem, & numos priorum legum, aureos quidē, aut solidos, sui tēporis numis aureis exposuit, & significauit, licet pondere fuerint diminuti. Liberū enim est hoc legislatori, voluit sanè Iustinianus deinceps pœnas legum antiquarum expendendas esse ad rationem numerum, quib⁹ eius Principatu Romani utebantur. Probatum hoc apud eundem Iustinianum in §. sed nostra. Instit. de success. libert. vbi agens ipse Imperator de liberris Centenarijs Papiam legem referens, quę de centum mille sestertijs loquebatur, eius quantitatem ad centum aureos deducens ita scribit: vt pro mille sestertijs vnus aureus computetur. Non enim voluit Iustinianus, mille sestertios vnus aurei tantum æstimationem efficere, id quidem falsum esset, siue

accipiamus aureum veteris ponderis, siue solidū Iustiniani, qui est sexta vnciæ pars: sed veterem summā ad minorē deduxit: vt tandē centenarius libertus olim ex lege Papiæ centū sestertia in bonis habens, hodie dicatur is, qui centum solidos habuerit aureos ex Iustiniani constitutionibus. Atque ita locū illum Iustiniani explicarūt Enguinarus Baro ibi: Budęus libro secūdo. de ass. Alcia. libro tertio. dispunct. capitulo nono. Antonius Augusti. libro secundo. Emendatio. capitulo septimo. sic regia Partitarum lex. 10. ti. 22. par. 4. cum esse censet libertum centenarium, qui habeat in bonis cētum aureos Maruedinos: quos ipse interpretor numos aureos nostra ferè ætate dictos Castellanos, & similes aureo solido Iustiniani, qui sextam adpendit vnciæ partem.

Quarta ratio eodem iure tollitur, siquidem leges veteres, quo ad pœnam aureorum veterum reducuntur ad nouos aureos, seu solidos, qui sub Iustiniano Cæsare expendebantur.

Quinta contrariæ opinionis probatio eandem adsequitur solutionem. Nam Iuriconsultorum responsa intelligendā sunt de veteribus aereis, quorum quilibet quartam habuit vnciæ partem. Decisio vero Iustiniani est accipiēda de solidis, & aureis eius temporis, quorum quilibet sextam appendebat vnciæ partem. Hic tamen ex hoc sequitur, aureum veterem & eum, qui sub Iustiniano percutebatur eiusdem ponderis fuisse: siquidem pœnam veterem aureorum, cum hi non essent tunc in vsu, nec eius ponderis percuterētur, transiit Iustinianus in aureos & solidos minoris ponderis, qui tunc percutiebantur, & publice signati expēdebantur. Sic sanè nos fatemur text. in dicto §. vltimo. Inst. de pœna temerè litigant. esse intelligendum de solidis, quorum quilibet sexta erat vnciæ pars. Nec in libro primo. Varia. resolu. capitulo. 11. contrarium scripsimus. Imo nec vsquam mente cogitauimus, quippe qui palam, & apertissimè aureum veterem distinxerimus à solido Iustiniani, cuius est præcitata decisio, & Iustiniani solidum non semel sextā vnciæ partem fecerimus.

Sexta ratio poterat profecto vrgere aliquantum, si in dicto cap. qui subdiaconum. mentio facta fuisset de aureis, cūm in lege Regia partitarū eadem decisio sermone Hispano sub mentione, & nomine solidorū expressa fuerit. Etenim tunc probaretur, aureum, & solidum idem esse, & hos numos eiusdem pōderis fuisse. At cūm in dicto capitulo. Qui subdiaconum. de solidis mentio fiat: sicuti & in dicto l. Regia, nullo quidē modo probatur

res maruedinos decem. Denarius vero Turonē minoris valoris est, quā noster hic numus grex maruedinus vulgo dicitur. Quamobrē poterit non temere ad hos solidos Turonenses deduci decisio à Gratiano ex capitulis tradita in dicto capitulo. qui subdiaconum. Forfan & ad eodē referenda est compositio, quæ solutis certis solidis iniungitur in capitulo. cū de uotissimā. 12. quæstione secunda. Ex Epist. Greg. Papp. 33. libro quarto. ad Constantiam Reginam Gallie. cuius item memipit Burchardus lib. 11. cap. 17.

Percussi etiam olim fuisse Turonis numi argentei, dicti Turonen. argentei, quorum mentio fit in Clementina secunda. de magist. ad constituendum modum expensarum, & sumptuum, qui fieri solebant in dignitate doctorali suscipienda. Hi numi varie quidem ab interpretibus æstimantur, sed in extrau. prima. de censibus inter communes. §. Porro. ita examinantur, ut duodecim argentei Turonenses efficiant Florenum Florentinum aureum. Hic tamen Florenus Florentinus aureus maior videtur octaua ex parte Florenno Aragonio ex. 1. sexagesima secunda. Henrici Regis Secundi. & Tauri statuta. Ara. M. cccc. vij. At Florenus Aragonius octo. fere valet argenteos numos regales Castellanos: ex quo, & ex his, quæ simul tradidere Barto. in d. Paul. ff. de solut. collina prima. & Alciatus libro tertio. disputatione. capitulo. §. poterit Florenus prædictus Florentinus nouem argenteis numis Regalibus Castellanis æstimari. Sic sanè argenteus Turonēsis, cuius mentio fit in dicta. Clementina secunda. erit minor. fere quarta. ex parte, numo argenteo regali Castellano, qui drachmam argenti appendit: qua ratione vnde decim ferme argentei Turonēses efficiunt vnam argenti integram vnciam: & ideo quilibet Turonēsis argenteus æstimabitur viginti quinque nostris æreis maruedinis, idcirco Panor. in dict. Cle. 2. tria millia Turonensium argenteorum, de quibus illic traditur, ad ducentos, & quinquaginta Florenos de camera deducit existimans, hanc esse verā illorum æstimationem. Quamobrē iuxta illam constitutionum nemo poterit in doctorali gradu, & honore adipiscendo expendere ultra ducentos simplices aureos, & ducatos Castellæ, quorum quilibet vnde decim numis argenteis regalibus æstimatur.

Quod si quis solidos capitularium Caroli Magni, de quibus in dicto capitulo. qui subdiaconum. interpretari velit argenteos Turonenses: non admodum refragabor. Nam & tunc. satis sufficiens erit compositio.

Solidi autem quorum mentio fit in capitulo. vltimo de rerum permut. non sunt ad solidos Iustiniani nec ad aureos veterum Romanorum referendi: sed ad solidos Vngaricos argenteos, ut opinor, qui percussi fuisse Regis Vngarie auctoritate, & ideo in. d. c. vlt. Solidi regales dicuntur, & inde non temere opinemur, eos numos non esse veteres Romanorum: nec Imperatoris auctoritate, imo Regia fuisse percussos. De his solidis, qui referuntur in capitulo. conueniente. de offi. ordi. maior. est dubitatio. Si quidem gloriæ capitulo. placuit. 10. q. 3. scribit, solidos istos pares esse, & simplices aureis, & solidis Iustiniani. Quod mihi multis ex causis placet. Primo, quia Bracharense Conciliū Secundū in quo statuitur, Episcopos a nomine Cathedralici non posse exigere ultra duos solidos à qualibet Ecclesiā. c. placuit. modo citatum celebratum fuit sub rege Sueuorum Theodomiro, & rege Gothorū Athanagildo. anno Domini DLXII. ut dicitur ex D. Isidoro in Historia Sueuorum, & Gothorū ut interim, & obiter adnotamur in libro Conciliorum, qui vulgo circūferretur peremptus celebrari huius concilij Bracharensis iussu celebratum esse. Est enim inibi ita scriptum. Anno Secundo Regis Ariamiri, Ara DCX. sub Honorio Papa primo: Est equidem ita legendum. Anno Secundo Regis Theodomiri. Ara DCII. sub Ioanne Papa Tertio. Cuius rei testis est etiam Isidorus, ilque maxime auctoritatis author illis temporibus proximus, qui in historia Sueuorū scribit Theodorum cœpisse regnare anno Domini DLXII. Et cum eius Regis Secundo anno congregatum fuerit hoc Bracharense Conciliū secundum, apparet, eius certum tempus tribuendum esse anno Domini DLXIII. Ara DCII. quo tempore sumum Pontificatum obtinebat Ioānes Tertius. Nam Honorius electus est multo post anno quidem Domini DCXXII. Hoc autem Bracharense concilium iuxta hanc rationē planè cōtingit Iustiniani Cæsaris ætate: & ideo mirum non est quod ad eius numos: id est ad solidos aureos referatur. Secundo, quia hæc eadē decisio de duobus solidis ab Episcopo exigendis pro iure Cathedralici traditur à Gratiano in: ea inter cetera. 10. q. 3. Ex concilio Tolera. 7. c. 4. ut admonuit Antio. Demochares, quod Concilium celebratum est, anno Domini DCXV. quot tempore, ac postea Reges Gothorū utebatur proprijs in legibus, & constitutionibus solido aureo Romanorū: quem ad modum iam semel adiunximus & modo iterum admo-

admonemus ex Foro Juzgo lib. 7. ca. vlt. & libr. 8. tit. 4. Tertio ex eo in hanc accessimus sententiam quod sub Iustiniano Pelagius Papa primus paulo ante hoc Bracharense concilium statuerat, duos tantum solidos exigendos esse ab Episcopo iure Cathedralici: ut apparet ex. ca. illud & cap. vlti. 10. quæst. 3. de quo est sanè constituendum cum intellexisse de solidis aureis, quibus eo tempore Romani, apud quos summum agebat Pontificem, utebantur, & de quibus leges tunc late ab Imperatoribus, erant intelligendæ. Quod non lauit virum illum doctissimum Martinum Bracharensem Episcopum, qui huic præfuit Secundo Bracharensi concilio, qui que à Pelagij Papæ decreto Canonem Concilij deduxit.

Septima ratio ad leges Fori Castellani pertinet, quarum autoritas pender ab usu, & praxi, iuxta quã varia semper fuit in hoc regno, solidorum æstimatorio. Sed & apud leges istas hac in specie nihil aliud legimus, quam quod poena legibus Romanorum statuta sub aureorum mentione, sit item reperita sub eadem solidorum quantitate, quod & Iustinianus fecit, & fecere viri illi doctissimi, qui partitarum leges Alphonũ decimi iussu & autoritate concinnarunt. Nec tamẽ id opinioni Budæi refragatur: quemadmodum superius adnotauimus, & statim repetemus. Præsertim, quia Regia lex partitarum. 12. tit. 9. part. 7. dum leges illas de sepulchro violato refert, non appellauit aureos Iurisconsultorum solidos, sed maravedinos aureos, lex autem. 14. tit. 23. part. 1. statuit non minoris æstimandam iniuriam sepulcri violati, quam centum marchis: cum de centum aureis hoc ipsum dixerit. 3. ff. de sepulc. viola. & dict. l. 12. tit. 9. part. 7. quod discutere conabimur inferius.

Octauæ rationi responsurus illud profecto præfabor, me multum in qualibet dubia concertatione Accur. Barr. Bal. & huiusce classis authoribus tribuere, quones de perferendo vero iurisconsultorum sensu, aut de cognitione earum dictionum, quæ huius nostre professionis propriæ, & peculiare censentur, agendum sit. At ubi de veterum latinorum dictionum interpretatione tractetur, existimo non ita certam esse eorum autoritatem. Temporis siquidem victum fuit, non ita proprie ab his authoribus, aliquot latinæ lingue dictiones acceptas fuisse, idcirco cum hac in parte tractemus de veterum numismatum pondere & æstimatione potius credendum erit Græcæ, & Latinæ linguae eius temporis vetustissimis scriptoribus, & nostræ gratias hominibus, qui ma-

gno cum labore collatis veteribus numis rem istã diligentissimè explicarunt. Quod si quis de verborum significatione credendum omnino Accursio, Bartolo, & alijs censuerit, plane percipiet ex Budæo, Alciato, Nebris. Anto. Augusti. & his similibus, quot passim errores ille necesse sit probet, & admittat. Quis enim ut interim alia omitamus, credet Accursio? qui in. l. vnica. C. de argenti pretio. libro. 10. quinos solidos aureos in collatione pro singulis & argenti libris solvendo decem interpretatur, maximo, & ferè puerili errore ad intellectum ipsius constitutionis plurimum conducente. cum illic quinque potius solidi fuerint intelligendi. in eundem errorem labuntur ipse Accur. in. l. nã & si for. §. vlt. ff. si cert. peta. in. l. si ita stipulatus fuero, si Titius in princ. ff. de verbo. oblig. in. l. ut agendi. C. de cursu publico. in. l. qui texturini. C. de marilegulis. lib. 11. in. l. sciendũ. ff. de legat. idem Accur. in Proæmio Digestorum verb. denarum. & in. l. stipulatio ista. §. Eũ qui ita. ff. de verb. obli. Alberi. & Iaso. in. l. vlt. ff. de in ius vocan. Bart. in. d. §. Eum qui ita. quo in loco scribit, etiam in legibus poenalibus de qua viginti significare: quod adeo manifestum esse censet, ut nulla indigeat benigniori interpretatione. Sic sanè Bar. lege lata, ut bini digiti amputentur falsi crimen committenti, facillime iudicaret, quatuor digitos illi fore amputandos. Qua ratione ob errorem grauissimum in re ferè Elementaria quis contra legem duos admitteret digitos.

Quis item obsecro ferat? hac in re præiudicium facere opinionem Accur. in. l. vnica. C. de imponend. lucra. descrip. quem illic perperam Pyrrhus sequitur, dum siliquam solidum interpretatur: cum siliqua sit solidi vicefima quarta pars: sicuti ex adnotatis superius deducitur: at quæ in specie probant Budæus lib. 5. de Asser. idẽ in. l. qua vulgo: ff. de Edili. edi. Alci. in. l. fragmenta. ff. de verb. signifi. Anto. Augusti. lib. 2. Emenda. c. 8. & cap. 9. Georgi. Agrico. lib. 5. de pondere. Etenim cum solidus habeat drachmam vnã, & scrupulum, planè constat siliquam, quæ est sexta scrupuli pars, esse vicefimam quartam solidi partem. Nam & drachma decem, & octo siliquas appendit, & sex tria scrupula. idem explicat eleganter Caro. Molin. de contract. q. 1. nu. 64. & 68. hoc ipsum & Isidorus scripsit, cuius mentionem fecit idẽ Accursius in auth. nullũ credito. agrico. colla. 5. verb. Solidum: ut hinc magis miremur visum eo authore Accursiũ toties hallucinatum fuisse. Ex quibus itidẽ intelliges quã sit æstimanda siliqua aurea in auth. Sed hodie. C. de Episc. & cle. & in auth.

auth. de sanctis. Episc. §. Sportularum. erit equidem vicesima quarta pars aurei numi Castellani, cuius speciali hoc nomine superius meminimus: atque ideo siliqua numus aureus aestimabatur nostris viginti æreis maravedinis. Hæc longius adduximus, quam ab initio constitueramus ut admoneremus, numismatum & veterum Latinarum dictionum interpretationem non ab Accursio, & eius adteclis, sed ab alijs probatissimis authoribus petendam esse. Cui rei, & negotio egregiam dedere operam quo ad iuris civilis libros Guiliel. Budæus, Alciat. Zasius, & noster Nebrissen. & Anto. Augustinus, atque alij plerique.

Nona ratio facillimè tollitur: siquidem viri doctissimi, qui Partitarum leges edidere, sequenti Iustinianum, eiusque constitutiones, quibus solidus sexta vnciæ pars censetur, omnes veteres aureos absq; vilo discrimine pares fuisse solidis Iustiniani existimarunt. At ideo veteres leges, & Iurisconsultorum responsa, quibus mentio aureorum facta est, ad monetam deduxere eandem, nempe ad aureos maravedinos, vnde non magis obstant Partitarum leges, quam Iustiniani responsa. Nam etiam si conditores legum Regiarum notam habuissent distinctionem veterum aureorum ab his, quorum meminit Iustinianus: attamen videretur veteres aureos in huius Regni numos itidem aureos tunc vsui publico percussos commutasse: quemadmodum fecit ipse Iustinianus. Quod si viri illi eruditissimi opinati sunt, eiusdem ponderis fuisse veteres aureos & Iustiniani solidos, seruari debemus in hoc regno eorum sententiam regia authoritate diffinitam in iudicijs, & alijs actionibus: non tamen inde certum erit, aureum veterem sextam, vt Iustiniani solidum, fuisse vnciæ partem. Cum harum legum auctoritas extra Castellæ Regnum minimè sit admittenda: nec ex ea iure possimus Budæum, Portium, Alciatum, & Agricola[m] convincere. Non tamè præmittam in hoc ipso libello aliam regiarum legum interpretationem quantum ad numismatum æstimationem distinctius tradere, quippe qui videam operæ pretium me facturum, si huic negotio operam qualemcunque præstiterim: vel in hoc, vt doctiores ansam hinc capiant rem istam in publicam vtilitatem diligentius tradendi, & examinandi.

Igitur oportet Iurisconsultorum veterum responsa, & Iustiniani constitutiones aliorumque Cæsarum constituta ratione temporum omnino distinguere ad propriam, ac veram aureorum, & solidorum æstimationem. Sic Budæus libro. 5.

de Ase, hanc aureorum, & solidorum differentiam testatur, se deprehendisse appensis aureis numismatis Cæsarum ab Augusto Octauiano ad Commodum, & Mamæam Alexandri Severi matrem, quæ quartam appendebant vnciæ partem: rursus aureis numis Constantini Magni, Iuliani Magnentij, & Iustiniani, quorum pondus sextam efficiebat vnciæ partem. Sic sanè aureus qui fuit temporibus Iustiniani, subsculptus fuit ad antiquum aureum. Et tertia parte minor, qui in Codice Iustiniani solidus vocatur, teste Francisco Gonnano libro secundo Comment. capitulo nono.

De aureis item solidis * mētio fit in sacra Scriptura. 1. Paralipomenon capitulo vigesimo nono. Polliciti sunt itaque Principes familiarum & proceres tribuum Israel. Tribuni quoque, & Ceturiones, dederuntque in opera domus Domini auri talera quinque millia, & solidos decem millia, de eadem re tractans Iosephus libro septimo antiqui. capitulo decimo quinto. inquit, oblata sunt auri quidem talera quinque millia, & stateres decem millia. Etenim qui solidi in Sacris Biblijs dicuntur à Iosepho stateres appellantur: vt planè intelligamus, solidos istos aureos fuisse quatuor drachmarum: nempe siclos Hebræos Sanctuarij, de quibus superius in capitulo secundo latiore[m] mentionem fecimus. Nam licet Atticus stater didrachmus fuerit, frequentius tamè stater non tã numus est, quam pondus quatuor drachmarum, quod ex Cleopatra, Epiphania, Hieronymo, & Hesychio adnotauit Georgius Agricola libro secundo. de externis ponderibus. Idem probat Budæus libro. 4. & 5. de Ase. Solidus igitur hic Sacrorum Bibliorū erit quatuor drachmarum, & idem qui ab Hebræis siclos dicitur: atque ideo stater hic seu solidus aureus appedit nostros quatuor aureos drachmales ferè, quos Ducados senzillos dicimus. Stater vero & argenteus, & aureus fuit: cum certum pondus & sæpe eius ponderis numus significet.

Erat & olim aureus numus stater Croesus dictus, cuius pōdus * par erat numo aureo, & stateri Darico, quem duas drachmas habuisse, superius ostendimus. Croesus igitur aureus duarum drachmarum Atticarū pondus habuit: sicuti ex Aristophanis interprete probat Georgius Agricola lib. 2. de pondere monet. Quæ ratione Croesus hic par erit aureo veteri Romanorum, & auro nostro duplo: quem vulgus Doblion appellat.

Stater item Cyzicenus aureus numus erat: qui valebat viginti octo drachmas Atticas argenteas:

reas: vt apparet ex Demosthenis oratione ad Phormionem: idcirco habita proportione auri ad argentum probari videtur, aureum istum appendisse duas drachmas, & dimidiam, ac fortasse plus ad rationem vnius drachmæ auri pro decem argenti: quod ferè Budæus, & Agricola fatentur.

Eiusdem fere ponderis erant auri, seu stateres Macedonici, & Regum, qui Alexandro Magno successerunt: vt idem Agricola censet libro secundo. de pondere monetar. Budæus tamen libro. 5. de asse restatur, se vidisse numum aureum Lyfimachi Regis, quem non potuit appendere, & tamen suspicatur, cum quatuor drachmarum pondus habuisse.

Illud sanè prætermittendum non est quandoque aureum staterem quo ad pondus quatuor drachmarum, dictum esse eiusdem ponderis numisma. Quia & minæ, hoc est libræ pondus, dictum fuisse staterem, scribit Iulius Pollux de rerum vocabulis, vt quidam interpretantur. Ipse vero cenfeo, minam, & libræ, & numi nomē fuisse: atque ideo apud Pollucem mina, vt numus, stater dicitur, quod Ludou. Cælius adnotauit libro sexto. lectio. antiq. capitul. secundo. qua ratione stater aureus minam æquabat, & vterque numus erat. Sic & Iosephus libro secundo. antiqui. capitulo tertio, argenteos numos, quorum mentio fit Genesis capitulo trigesimo septimo. minas appellat, intelligens, vt opinor, stateres argenteos quatuor drachmarum: & sic Sanctuarij siclos Hebræos.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Argenti libra, qualiter intelligatur?
- 2 Auri libra, quo nam modo æstimetur in iure?
- 3 Libra quandoque non pondus, sed numus est.
- 4 Sestertium generis neutrius expenditur; aliquotque loquendi modi traduntur.
- 5 Talenta varia examinantur ad rationem valoris, & ponderis.

Qua nam ratione sit

EXAMINANDA

libra in iure.

VANDOQVE LEGIBUS auri, vel argenti libra iure multæ indicitur, aut ratione pœnæ ob crimen aliquod exponitur: quod passim constat: & ideo oportet inquirere, qualiter sit in hisce legibus libra æstimanda, & expendenda. Etenim vbi libra, vt pondus auri, vel argenti, indicitur, erit referenda in tot argenteos denarios, vel aureos numos, quot Romana lege, Regia, vel † Prouinciali ex duodecim vncis auri, vel argenti percutiuntur. Quæ quidem ratio facillimè haberi poterit ex his, quæ hoc in tractatu tradidimus. Sic sanè est interpretanda decisio, l. 2. C. de Episco. audi. l. ab exequutione. C. quorum appellat. non recip. quibus equidem legibus temere appellanti pœna imponitur quinquaginta librarum argenti & quandoque generum indicta est. l. ciuitas. C. de officio rectoris Prouinciæ. Argenti etenim libra quælibet duodecim vnciarum æstimatur nonaginta sex numis argenteis Regalibus iustissimi ponderis: nempe drachmalibus: aut centum ex his, qui publica, & Regia percussi autoritate in commutationibus expenduntur: quemadmodum ex cap. 2. deduci facillimè poterit.

Eodem pacto est accipienda pœna triginta librarum argenti, quæ Sacrilegis inferitur in capit. quisquis. 17. q. 4. Ex Ioanne Papa octauo, & Iuone Carnotensî lib. 2. tit. de Sacrilegio. Quauis in hac specie quia hæc pœna indicitur ex argento purissimo, quod vulgo Plata accendrada dicimus, maior erit æstimatio facienda cuiuslibet argentei numi: cum hi numi, quibus vtitur in commutationibus, etiam si argentei sint, habent tamen aliquam æris partem admistam.

Ex his, etiam constat interpretatio. l. Propetradum. §. sin autem vtraque. C. de iudic. & l. vni ex. C. de ratio. oper. publico. quibus constitutionibus pœna infligitur librarum † auri certo quodam distinctio numero. Est enim quælibet libra ex his referenda in septuaginta duos solidos: seu aureos numos Iustiniani, vel quadraginta octo aureos veteres Romanorum: aut duplos aureos in his regnis signatos autoritate Regum Catholicorum Fernandi, & Elisabeth. l. prima. tit. 10. 21. libro quinto Recopilatio. Hoc ipsum notandum est ad. l. Si quis sepulchrum. C. de sepulchro violat.

Quant

Quandoque libra non pondus sed numus est, qui hoc nomine censetur: aut sane hoc libræ nomine paucorum numismatum numerus significatur. Quod Budæus explicat libr. 4. de Aſſe.

Ex quo refert Carolus Molina: de contractibus. quæstione centesima. numero. 781. Circa tempora Iustiniani libræ staterem fuisse autem non magni ponderis: atque inde deducit, etiam olim libræ fuisse numeralem longè minorem iusta & ponderali duodecim vnciarum. Quod in de forsan procedit, quia Iulio Polluce auctore, cuius in cap. præcedenti meminimus, stater aureus mina dictus sit: minam autem Græcam dictionem plerique libræ Latine interpretantur: tamen ad exactam libræ, & minæ rationem discrimen sit inter hæc duo pōdera constituendum: sicut probat Georgius Agricola libro de ponderibus & mensuris. Quamobrem stater pondus quatuor drachmarum libra dici potuit, & ea ratione numerus quatuor drachmarum auri, & numus item aureus quatuor drachmarum dici potuit tunc libra numeralis. Quod mihi admodum arridet ad pleraque Iustiniani Codicis leges intelligendas: præsertim ubi pœna gravissima videri potest, si auri libra ad rationem duodecim vnciarum iudicetur. Hæc denique existimat Carolus. l. vltima. C. de cupressis libro vndecimo. nō de libræ auri ponderali, & sic duodecim vnciarum, sed de libræ auri numerali, aut numaria: forte intelligenda. Statutum enim est, in dicta l. vltima. Quod plantanti singulas novellas cupressi: lico Daphnensi, vel litore Antiocheno dentur singule auri libræ: qui vero vel vnam cupressum, & lyluam tulerit, in pœnam quinquaginta libras auri solvat. Nam si auri libra illa ponderali intelligatur, quæ septuaginta duos solidos aureos appendit, nulla esset nec pretij, nec pœnæ proportio: quæ ratio videtur, non esse hanc constitutionem intelligendam de libræ ponderali, sed de numerali, vel numaria: quamvis incertum nobis sit, quanti hæc fuerit pretij, vel æstimationis: siquidem quod de libræ auri quatuor drachmarum diximus, non est ita certum, nisi eam sententiam ad libræ quis retulerit, quam explicuimus in vitimis præcedentis capituli verbis. Id equidem admonemus: obseruandum esse ad plures leges iuris civilis: quarum aliquot in initio huius capituli tradidimus: item & ad. l. addictos. C. de Episcop. audient. Sunt tamen qui in dicta. l. vltima. C. de cupressis. non quinquaginta libras, sed quinque libras auri legant: idque magis convenit. l. i. C. conti. atque ita in Codice Gregorij Haloandri legitur,

Apud Gallos in usu est, & à quingentis annis in usu fuisse legitur libra numaria, quæ valet viginti solidos Turonenses, quorum quilibet valet duodecim denarios Turonenses: ut scribit Carolus Molina: in dicta quæstione centesima. numero. 781. Septem autem solidi Turonenses drachmum efficiunt, ut ex Budæo explicuimus in capitulo præcedenti. §. vltimo. numer. 7: at que ideo hæc libra numaria, quæ valet viginti solidos Turonenses, valebit sex regales numos argenteos, quos drachmales esse apud nos probauimus in cap. 2. aut paulo plus propter ponderis diminutionem.

Andreas item Alciatus libro tertio. dispositio. capitulo nono. alterius Italiæ libræ numeralis meminit, quæ nostris conuenit centum æreis Marauedinis, scribit etenim, sestertium neutrius generis valere centum libras monete Bononiensis, aut Italice. Hæc autem sestertium valet, & iuxta propriam eius æstimationem continet mille numos sestertios, vel ducentos, ac quinquaginta denarios. Unde prædicta libra valet duos denarios & dimidium, sic sanè decem numos Sestertios.

Habent & Valentini in Hispania Tarraconensi suam numariam, & numerali libræ, qua passim vtuntur. Quæ quidem libra valet viginti solidos item Valentinos: quorum quilibet valet decem & octo æreos nostros Maruedinos. Idcirco valet hæc libra decem regales numos argenteos, quibus modo vtuntur, & viginti æreos Maruedinos. Poteritque libra ista æstimari decem argenteis drachmis, & dimidia.

Cæterum quod modo diximus, sestertium neutro genere valere mille sestertios numos, probatur à Guilhelmo Budæo. aliquot auctoritatibus libr. 1. de aſſe. eiusdem sententiæ sunt Leonardus Portius libr. 1. de sestertio. & Alcia. libr. 3. dispositio. ca. 9. & libr. 5. Parerg. cap. 27. Quamobrem sestertium neutrius generis valet, ac appendit ducentos quinquaginta denarios argenteos Romanos: atque ideo apud nos æstimabitur decem milibus æreorum Maruedinorum, seu quadratum, quibus vnum. Erit autem ponderis Marcharum quatuor, & dimidia, atque insuper vnciæ dimidia. Sed Georgius Agricola libr. 2. de pondere & temperat. moneta. existimat, sestertium neutrius generis non differre à sestertio masculini generis, atque ideo sestertia eiusdem valoris esse censet, cuius sunt & sestertij: ut plane secundum hanc opinionem sestertium fuerit quarta, vnius denarii pars. Et profecto is auctor iure videtur dissentire à Budæo, dum is censet, sestertium ita dictum esse

esse genere neutro, quod duas efficiat argenti libras, & dimidiā nēpe ducentos, ac quinquaginta argenteos denarios. Nā libra non constat ex centum denarijs, nec adhuc ex centum drachmis: quemadmodū ipse Agricola diligentissimē omnium ostendit lib. 4. de ponderibus Romanis, nisi quis velit deductionem Budæi probare ab ea opinione, quæ denarium ferè drachmę æqualem facit, ac deinde libram centum drachmis constare: quæ quidem sententia defendi nequit, si rem exactè ad propriam rationem, & verum pondus deducamus. Quòd si res ista sit: ad pondera non ita exactè æqualia referenda, poterit ipsa Budæi deductio admitti, aut tandem asseruimus sestertium ita dictum fuisse, quòd constet ex ducentis denarijs, & dimidia alterius centenarij parte: quasi habeat duos centenarios numeros, & dimidium. Sed & his omissis nos potius admittimus discrimen à Budæo traditum inter sestertia, & sestertios, vt tandem sestertium generis neutrius mille sestertios, aut mille numos complectatur argenteos, quorum quemlibet ad valorem decem Marauedinarum superioris constituimus. Hæc verò æstimatio constat ex multis veterum authorum locis, quorum aliquot hoc in loco subiiciam. Nam præter Plurarchum in Fabio Maximo, & Martialem libro primo. Epigrammate de Gauro in Prætozem. apud Ciceronem actione. 3. in Verrem, ducenta quinquaginta sestertia dicuntur semel, quæ paulò antè significata fuerant ducentis quinquaginta millibus sestertiorum. Repente, inquit, recitatur vno nomine sestertiū ducenta quinquaginta millia iussu prætoris data, de eadem pecunia redita à Verre paulò pòst loquutus inquit, numerantur illa ducenta quinquaginta sestertia Syracusanis. Ad hoc ipsum & Tranquillus in Othone inquit, ante paucos dies pro impetrata dispensatione seruo Cæsaris decies sestertium excusserat. Hoc subsidium rati cepti fuit, ac primo quinque spulatoribus commissa res est, deinde decem alijs, quos singuli binos producerant: omnibus dena sestertia repræsentata, & quinquaginta promissa: per hos sollicitati reliqui. Hæc Tranquillus. Idem manifestum fit ex Plinio, & Macrobio. Nam Asinium celerem mullum piscem sestertijs octo emisse, scribunt quidam, cum Plinius libro nono. capitulo decimo septimo. memorix tradiderit, Asinium Mullum emisse octo millibus numum, & de eodem Macrobius libro tertio. Saturnaliorum capitulo decimo sexto. testatur, Mullum emisse septem millibus

numum, audi tandem de Crispino Iuuenalem Satyra. 4.

Mullum sex millibus emit

Æqualem sanè paribus sestertia libris.

Etenim Mullus sex millibus emptus numis, & sic sestertijs masculini generis pendebat libras sex pro numero sestertiorum generis neutrius, quibus emptus fuerat. Et apud eundem Iuuenalem Satyra prima satis apparet, sestertium generis neutrius multo pluris esse æstimandum, quàm sestertius numus æstimeretur. Alioqui ridiculus esset tantus Poetæ conatus qui aliam maxime vituperat, ac reprehendit ex eo, quòd pecunię maxima quantitas in ea perdat. ita enim inquit.

Et quando vberior vitiorum copia. Quando

Maior auaritię patuit sinus? Alea quando

Hos animos? Neque enim loculis comitantibus itur

Ad cęsum tabulę, posita sed luditur arca.

Prælia quanta illic dispensatore videbis

Armigero: simplex ne furor sestertia centum

Perdere, & horrenti tunicam non reddere seruo?

Quòd si, vt opinatur Agricola, sestertium generis neutrius quarta esset, vt sestertius, denarij pars, furor hic ludentis posita arca, nec tunicam seruo reddentis ad viginti quinque referendus est denarios argenteos, quos vel quilibet locus caperet, quorumque summa est adeò modica, vt solus hic Iuuenalis locus conuincat Agricolę sententiam. Præsertim quia ipse multa authorum loca mēdum habere censet, quæ nostram hanc rationem potissimum adiuuant: cum, & notam sestertij cum nomine numerali distributio aliter interpretetur, quàm sit consonum congruę interpretationi. Sic enim H. S. deni: ab eo decem sestertij intelliguntur: at sestertium dena millia ex hisce notis H. S. dena: intellexit, multaque adducit testimonia ex Cicerone, Plinio, & Suetonio, apud quos nos sestertia interpretamur: non sestertium in genitiuo casu pluralis numeri. Sic Tranquillus in Caligula. Compererat Prouincialem locupletem ducenta H. S. numerasse vocatoribus. Ducenta enim sestertia interpretamur. Item apud Plinium libro vigesimo nono. capitulo primo. Dum is scribit, multos prætereo medicos, celeberrimosque ex his Cassios, Carpitanos, Aruntios, Albutios, Rubrios. ccl. H. S. annua mercede his fuere apud Principes: intelligimus ducenta quinquaginta sestertia: Sic denique apud Tacitum Annalium libro. 2. qui ita scribit, daturum liberis eius ducenta H. S. singulis, qui sexus virilis essent. Du-

dena sestertia, non ducenta sestertium accipimus, etiam refragante Agricola, qui in æstimatione conitituenta omnibus his summis non dissentit à nobis: cum & si intellexerit, ducenta sestertium: nihilominus interpretatur bis centum mille sestertios, que efficiunt ducenta generis neutrius sestertia: quam summam & nos admittimus. Et igitur, vt sestertium generis neutrius valeat mille sestertios generis masculini: quod & Antonius Sabellicus in Suetonium adnotauit. Quin & Andreas Alciatus in adnotationibus ad Cornelium Tacitū lib. 11. legit inibi, dena sestertia, & asserit ea estimari decem millibus sestertiorum generis masculini.

Illud verò non prætermittam, quod Budæus, & Agricola scripserunt: nempe maximum esse discrimen inter hæc duo: decem millia sestertium, vel numum, sestertiorum inquam, vel numorū & decies sestertium, vel sestertiorum. Nam decē millia sestertium, significant decem neutrius generis sestertia: at decies sestertium idē est, quod decies centena millia sestertiorum, id est, mille sestertia. Hoc ipsum tot probatur autoritatibus, vt possimus easdem hic omittere. Nā quemadmodum cum à numis sestertijs ad sestertia genere neutro fit transitus, numerus millies multiplicatur, ita cum ad eam loquutionem ventū est, quæ per aduerbia numeralia enuntiat, sestertia singula conduplicata crescunt, si genitiuo in casu sestertiorum mentio fiat. Etenim si centum sestertia dicam, centum millia sestertiorum intelligere debeo, quod si centies sestertium dicam, nō iam centum sestertia: sed centies centena sestertia sub intelligenda sunt. Est apud Martialem locus satis hac de re insignis lib. 1.

Si dederint superi decies mihi millia centum

Dicebas nondum Scauola factus eques.

Qualiter o. vinam, quam largē, quamque beatō

Riserunt faciles, & tribuere Dei.

In ius, o fallax, atque inficiator eamus,

Aut viue, aut decies Scauola redde deis.

Plutarchus hoc idem testatur in Antonio ita scribens. Romani quinque, & viginti myriades drachmarum, decies nominat. Constat etenim sestertiorum decies centena millia efficere denariorum. Drachmatū verò ducenta quinquaginta millia: aut viginti quinque denariorum myriadas. Nā Græci myriada dicunt decem millia. Sed & hanc loquutionem præter Budæum, & Agricola, ita explicarunt Andreas Alcia. in adnotationibus ad Cornelium Tacitū lib. 13. & Baptista Egnatius ad Tranquillum in Augusto: & in Caio

Cæsare. Eandem significationem ipse Budæus lib. 1. de Assē. per casum ablatiuum singularis numeri pronuntiat, & inuauat in hunc modum: decies sestertio, à quo dissentit Agricola. ubiq; legens. decies sestertio: non decies sestertio. Decies igitur sestertio significat decies centum mille sestertio: aut mille sestertia, quæ summa efficit apud nos decē computos: vulgo dicemus: diez cuentos.

Extat & de sestertio neutrius generis pulcher locus apud Ælium Lampridium in Heliogabalo. ita enim inquit. Fertur & meretricem notissimam, & pulcherrimam redemisse. C. H. S. eamque intactam velut virginem. coluisse. Huic eidem priuato cum quidam diceret: nō times pau per fieri? dixisse dicitur: quid melius quam vt ipse heres mihi sim, & vxori meæ. Hæc Lampridius ea commemorans inter immodicas Heliogabali largitiones: & ideo centum sestertia apud eum intelligo in genere neutro, vt hæc summa sit apud nos vnus computi, vt vulgari dictione vtat, quod si apud Lampridium de sestertijs masculini generis intelligeremus, non esset profectò vel pili faciendā in homine ditissimo ea liberalitas: nec verò simile censei potest tam vile pretiū meretricis pulcherrimæ, & notissimæ. Computum autem Hispani dicimus, quem vulgo Itali, & Galli Millionem appellant: qua dictione & nos vtimur quo ad summam aureorum, & millionem aureorum dicimus million, id est decies centum millia ducatorum, seu aureorum vulgariū: computi verò vocabulo vtimur quo ad quadrantes, & maruedinos sic Budæus libro secundo. de Assē. scribit. Lingua nostra millionem vocat decies centena millia. Latine dicere possumus mille millenarios, vel, millies mille, Hæc ille, ex quo & idem significabimus dicentes, Chiliada Chiliadum: aut centum myriadas.

Extat & apud eundem Lampridium in eiusdem Heliogabali vita locus satis euidens pro Budæo aduersus Agricola, sic sanè. Idem nunquam minus centum. H. S. cœnauit: hoc est argenti libris triginta. Hæc Lampridius. Qui subdit. Aliquando autem tribus millibus H. S. cœnauit, omnibus supputatis, quæ impendit. Etenim si locus hic de sestertijs masculini generis foret intelligendus, minimè conueniret tam vilis impensa immodicis Heliogabali sumptibus, quos Historici passim improbant, & execrantur. Hæc item sestertiorum summa par esset triginta libris argenti, quarum meminit Lampridius: si consideremus, quot sestertij argenti libram efficiant.

ciant. Sed & si de sestertijs neutrius generis locus hic intelligatur, vt est verè intelligendus, adhuc apparet, centum sestertia non tantum constituere triginta libras argenti, sed & multò plures, atque ideo Baptista Egnatius censet, illic legendum. Hoc est auri libris triginta: vt minor sit lapsus, ipse verò legerem hoc est auri libris viginti. Nam ex centum sestertijs neutrius generis constant viginti auri libræ, & paulò plus. Si exactè obseruauerimus, quot aurei libram efficiant & deinde, quot argenteos denarios contineat aureus, & quot sestertium neutrius generis. Quæ quidem omnia superius examinauimus. Hac etenim in re vetera illa tempora, & eorù æstimatio auri ad argentum sunt examinanda: vt constet centum sestertia nondum efficere vnã, & viginti libras auri, habita illorum temporum auri ad argentum ratione. Mille siquidem constabant numi aurei ex centum neutrius generis sestertijs: & sic viginti quinque mille argentei denarij. Ex his verò aureis numis veteribus quadraginta octo efficiant auri libram. Idcirco ex centum sestertijs constant viginti auri libræ: saltem non constant vna & viginti: desunt enim octo aurei.

Sæpe veteres scriptores solo adverbio numerali vti sunt, vt significarent totidem centena millia sestertiorum masculini generis: quemadmodum ex eisdem authoribus constat. Sed vbi nomine numerali vtuntur in neutro genere adiectiui, tot sestertia significarunt, aut tot millia minorum sestertiorum. Sic Iuuenalis Satyra Prima.

Sed quinque tabernæ.

Quadringenta parent.

Id est quadringenta sestertia: aut quadringenta millia sestertiorum minorum: vt & illic adnotauit Cælius Curio in scholijs. Est autem hæc summa ex nostris quadrantibus, aut Maruedinis quatuor computorum.

His subscribit omnibus vnico ferè verbo Antonius Augustinus. libro secundo. Emendat. ca. sexto. ea deducens ad aliquot Iurisperitorum responsa Latine, & verè interpretanda.

Primum inquam hinc constat intellectus ad l. propemodum. ff. de verborum significatione. & in l. Ofidius. in fin. ff. de legatis tertio. quibus in locis: centies aureorum, scriptum extat in hac significatione, vt centies centena millia aureorum intelligamus. Hæc itidem interpretationem in specie probat Haloæder in Epistola nuncupatoria Codicis Iustinianæ: ex his, qui proximè adnotauimus ex Budæo, cui consentit An-

dræ. Alciat. libro tertio. disunctio. capitulo primo & secundo. idem & Portius libro primo. et si concisè nimis scripserat. Vulgo tamen non centies aureorum in dictis responsis, sed centum aureos legitur: in Pandectis Florentinus centies aureorum.

Deinde in l. cum de in rem verso. ff. de vsuris. scribitur. Imperator quoque noster Seuerus filia Flauij Athenagoræ cuius bona fuerant publicata, de fisco ideo numerari decies centena dotis nomine iussit, quòd ea patrem præstitisse dotis vsuras allegasset. Decies centena millia sestertiorum numerum hic interpretamur: aut mille sestertia: quæ nostræ monete efficiunt decem computos.

Ad hoc item conducit. l. Auia. §. Pater. ff. de conditio. & demonstratio. Cum vxori, inquit Iurisperitus, mandatum esset vt moriens filia communi decies restitueret. Ita enim legitur in Pandectis: & significatur his verbis numerus is, qui computus, aut millio quadrantum, aut maruedinorum dicitur, vulgo aliter legitur apud Iurisperitum.

Hinc deducitur vera interpretatio ad textum in l. Cum hætes. §. primo. ff. de statu liber. nõ est, inquit Paulus statu liber, cum libertas in tam longum tempus collata est, vt eo tẽpore is, qui manumissus est viuere non possit, aut si tam difficilem conditionem adiecerit, vt aliunde ea libertas obtingere non possit, veluti, si hæredi millies dedisset. ita sanè legit Anton. August. assuerans, hanc quantitatem esse ditissimi liberi hominis patrimonium: nempe millies centum millia sestertiorum numerum. Quæ quidem quãtitas efficit mille computos: aut mille milliones nostrorum maruedinorum numerum, ac ferè duos milliones, & dimidium aureorum numerum, quibus modò Hispani vtuntur. Igitur conditio dandi hanc summam impossibilis censetur à Iurisperito, tamen si frequens lectio ac vulgo recepta non millies, sed mille habeat quæ facilem inducit conditionem secùdum Anto. Angu. Mihi tamen non ita facilis videtur. Nã mille significatur sestertia neutrius generis, quæ efficiunt nostræ monete decem computos: ac ferè. xxvij. millia ducatorum aureorum. Et quanuis nomen hoc, mille, possit referri ad sestertios, & sestertia: ratio tamen subiectæ materię, & loci ab scriptore tractati nos docebit, vtrã significationem admittat, qua ratione vtitur Georgius Agricola libro secundo. de pondere moneta. Facilis profectò esset conditio, ac vanus esset Iurisperiti sensus. si

hoc in loco sestertios mille intelligeremus. vnde cum mille sestertia intelligi possint congruo sensu lectio vulgaris defendi poterit.

Eadem fermè ratione constat interpretatio. l. lecta. ff. si cert. pet. vbi Lucius Titius accepit à P. Mzuio quindecim mutua numerata: quorum vsuræ inibi à Iuriscōsulto examinantur. Est etenim intelligenda hæc summa de quindecim sestertijs neutrius generis: quæ nostræ monetæ efficiunt centum quinquaginta mille quadrantes, aut æreos maravedinos, ex Romanis autem argenteis denarijs continet ter mille septingentos quinquaginta denarios: atque ita prædictam summam constituit Andræ. Alciatus libro tertio. dispunctio. cap. secundo. & in dicta. l. lecta. qui aduersus Paulum Castrensem, & alios rationem vsurarum traditam expedit. Hoc ipsum facere Guilielmus Zagarus Selandus in relectione dictæ. l. lecta. diligentius Anto. August. lib. 2. Emendat. ca. 10. eos legito: nec enim omnino inter eos cōuenit, quæ sit genuina lectio apud Iuriscōsultum in alio eiusdem responsi loco.

Ex his etiam patet propria interpretatio Iuriscōsulti in. l. Si quis stipulatus. ff. de solutio. si quis, inquit, stipulatus fuerit decem in melle. Decem enim sestertia intelligemus, tamen hoc in loco, vt & in plerisque alijs summæ istæ, & numeralia nomina, itidem & aduerbia exempli causa potius, quàm ex rei gestæ veritate exponantur à Iuriscōsultis, & legum latoribus.

Quam verò quantitatem, & numerorum numerum diximus hoc aduerbio simplici decies significari, eandem inducit, & significat hic loquutionis modus: decies centena: id est decies centum milia sestertiorum masculi generis: atque ita decem Hispanos computos, seu maravedinorum millones: quod Budæus doctè tradit libro secundo de Assè, vt hinc planè constet, Horatianos interpretet, etiam viso Budæi opere hallucinatos fuisse lib. 1. sermonum Satyra. 3. Super illud.

Decies centena dedisses

*Hinc parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in oculis.*

Nec tantum Acron, & Badius in hoc fuere decepti: sed & ipsi lyncei adnotatores.

Verum post hæc quæ de sestertio diximus, oportet, & de talento agere. Græci enim vsi fuere hoc vocabulo ad pondus, & ad numismatum numerum significandum, variaque fuere talenta, sed omnia propemodum ad vnâ formulam: si quidem talentum sexaginta minas appendit eiusque gentis: atque ideo sicuti minæ pondusati

bi maius est, ita & talentum ipsum, quod ex Iulio Polluce libro nono. de rerum vocabulis. explicant Budæus libro quarto. de assè. & Georgius Agricola libro quinto. de ponderibus Græcis. Quorum sententias summam hic referam ad æstimationem talentis cōstituendam ex numis, aut ponderibus Castellani principatus.

Talentum igitur Atticum minus sexaginta minas Atticas appendebat: quarum quælibet centum Atticas drachmas continebat: & ideo Talentum Atticum minus valet sex milia drachmarum Atticarum ex argento. Hoc constat ex Polluce, Festo, Fannio, & alijs. quos hæc in re diligentissimè adducit Agricola: nec dissentit Budæus. Est & locus elegans ex oratione Lyfiæ contra Diogitonem apud Dionysium Halicarnass. in eiusdem Lyfiæ encomio. Appendit ergo hoc talentum sex mille numos Regales argenteos iustissimi ponderis, quibus aurifices, & fabri argentarij vtuntur: & quorum octo iustam efficiunt vnciam apud nos, sic & hac ratione idem talentum appendit: nonaginta tres nostros marchos, & sex vncias. * Aurelius vero Cassiodor⁹ li. 1. varia. in Epistola ad boetium de veterib. scribēs sex enim inquit milia denarium solidum esse voluerūt. quo in loco nisi codex corruptus sit. (quod non crediderim) talentum istud nomine solidi significauit. *

Est & talentum Atticum maius, quod est octo genarium, & habet proportionem ad talentum minus tertiam. Sic etenim appendit, & valet octuaginta libras centum drachmarum: aut octo drachmarum millia, secundum Budæum, & Agricolam, qui in hoc conueniunt: qua ratione talentum Atticum maius appendit idem, quod minus & tertiam alterius minoris partem: denique continet octo milia Regalium argenteorum iustissimi ponderis, quibus passim hæc in republica vtuntur argenti ponderatores.

Talentum Euboicum Festus scribit appendere quatuor milia denariorum Latinorum. Cuius loci meminere Budæus libro secundo. de assè. & Agricola lib. secundo. de pondere monet. ideo æstimabitur hoc talentum æris nostris maravedinis centum sexaginta millibus. Quod si Budæi opinio de similitudine drachmarum, & denariorum admittenda sit, hoc talentum appendet quatuor mille argenteos Regales numos iustissimi ponderis ex numis Castellanis: attamen si denarius septima ex parte maior est ipsa drachma, tunc erit septima pars quatuor mille argenteorum adijcienda. Qua in re sunt illa repetenda, quæ de denario, & drachma superius scripsimus. Sed idem
Agrico-

Agricola, & Budæus libro quarto. de Aſſe. ex Herodoto cenſent, Talentum Euboicum eſſe minus Attico talento minori tribus minis, & quadrante, minus autem hic intelligo libras centenarias. Sic ſanè Talentum iſtud Euboicum appendit quinquaginta ſex libras centenarias, & ſeptuagintaquinque Atticas drachmas: quaratione iuxta computationem iſtam continet talentū iſtud quinque mille ſexcentas & ſeptuaginta quinque drachmas Atticas, & ſic noſtros totidem argenteos numos Regales iuſtiſſimi ponderis, quorum octo efficiunt vnciam integram: vnde proximè accedit hoc Talētum Euboicum ad talentum Atticum minus: atque ideo maxima ſubeſt ſuſpicio, non ſatis certam eſſe Feſti hac de re ſententiā: aut eius Codices vſq̄ in denariorum numero vitiatos circumferri.

Talentum Aeginæum decem millia drachmarum appendebat, authore Polluce in dict. libro decimonono. quem Budæus, & Agricola ad huius rei cognitionem teſtem adducunt: & ideo appendit hoc talentum centum libras centenarias, ex noſtris numis, & ponderibus habet decem millia Regalium argenteorum iuſtiſſimi ponderis, quorum octo integram vnciam appendunt.

Babylonium Talentum eiſdem authoribus valuit ſeptem millia drachmarum: totidemque apud nos valebit Regales argenteos numos iuſtiſſimi ponderis. Quam ob rem poterit lector hic repetere quæ de his regalibus argenteis numis ſuperius capit 2. tractauimus, vt faciliſimè talenta omnia poſſit noſtris numis æſtimare.

Syrū Talentum appendit, & valet mille quingentas drachmas Atticas: atque ideo totidem numos argenteos regales iuſtiſſimi ponderis, quibus in Hiſpania vtuntur aurifices, & fabri argentarij: quorumque nos ſæpiſſimè mentionem fecimus.

Aegyptium autem Talentum appendit octuaginta libras Romanas, teſte Plinio libro trigeſimo tertio. cap. tertio. Drachmas verò Atticas ad rationem nonaginta ſex drachmarū pro quilibet libra, habet hoc Talentum drachmas ſeptē mille, ſexcentas, octuaginta: totidemque numos argenteos iuſtiſſimi ponderis, quibus in his regnis vtimur, quorumque octo vnciam integram efficiunt. Denique appendit hoc Talentū centum & viginti Marchos argenti.

Rhodium Talentum, authore Feſto libro. 5. valuit quatuor mille, & quingentos denarios, iuxta quam rationem poterit à nobis æſtimari

centum octuaginta millibus quadrantum, ſeu Maraedinorum, quibus ex ere vtimur, & de quibus in huius operis capitul. primo. tractauimus. Ego verò quod & Agricola ſenſit, hos Feſti denarios drachmas eſſe interpretor Atticas: & ideo hoc talentum æſtimabitur apud nos quatuor mille, & quingentis argenteis numis Regalibus iuſtiſſimi ponderis: eorumque ratione conſtabit faciliſimè huius Talenti æſtimatio.

Siculum Talentum vetus quatuor, & viginti minas: id eſt libras centenarias valuit. Nouum verò duodecim, authore Suida. cuius & Agricola meminit libro ſecundo. de pondere monet. vetus ergo appendit bis mille, & quadringentas Atticas drachmas: totidemque noſtros argenteos numos regales iuſtiſſimi ponderis: libras Romanas viginti quinque, Marchos verò, quibus vtimur, triginta ſeptem, & dimidium. Idcirco poterit faciliſimè conſtitui pondus, & valor talenti Siculi noui: cum id dimidia ex parte ſit minus talento Siculo veteri. Hæc ſanè ita conſtituenda ſunt, ſi apud Suidam legamus minas, aut mnas, Budæus etenim libro quarto. de aſſe. non minas, ſed numos legendum eſſe apud Suidam cenſet ex Iulio Polluce libro nono. de rerum vocabulis, cuius autoritate opinatur, Talentum ſiculum maius, & vetus ſenas drachmas valuiſſe: nouum ternas: & quia Budæus in ea eſt ſententia, vt denarium parem faciat drachmæ Atticæ, & Pollucem de numis ſeſtertiolis intelligit, planè ſignificat, iſtud talentum verus æſtimari ſex denarijs Latinis, nouum verò tribus, atque ideo erit ſatis facilis, & diuerſa huius talenti æſtimatio.

Talentum Byzantium Apud Vitruuium libr. 10. capitul. trigeſimo primo. centum viginti Romanas libras habet. Huius meminere Budæus libro. 2. de aſſe. & Agricola lib. 2. de externis ponderibus. qua ratione huius talēti pondus conſtat ex vndecim mille, quingentis, ac viginti drachmis: aut ſanè ex ceterum octuaginta Marchis, quorum quilibet appendit octo vncias: vt non ſemel admonuimus.

Apud Hebræos talenti pondus duplex fuit. Talentum equidem ſanctuarij quod pendebat centum minas Hebræas: & talentum congregationis, quod quinquaginta: vtrumque autem dictum eſt eorum lingua Cicar. de talento ſanctuarij eſt ad hoc examen teſtimonium Ioseph. libro tertio antiquit. capitulo ſeptimo. qui hoc ipſum expreſſim explicat. idem probat Georgius Agricola libro ſecundo. de externis ponderibus, quo

in loco quod diximus de talento Hebræo minori, deducit ex cap. trigesimo septimo Exod. & ex Magistro Salomone: quælibet autem mina Hebræa pendeat sexaginta Siclos, quorum quilibet quatuor efficit, & habet Atticas drachmas: Atque ideo quælibet libra Hebræa, siue mina appedit duas libras Romanas, ac dimidiam: quod Iosephus asserit libro decimo quarto. antiquitar. cap. duodecimo. qua quidem perpensa ratione, Talentum Hebræum maius complectitur viginti quatuor millia drachmarum Atticarum: totidemque nostros ex argento Regales iusti ponderis numos. Minus autem Talentum Hebræum appedit duodecim millia drachmarum, totidemque numos argenteos. Atque hæc de talento Hebræo ex Agricola diximus: tamen si Budæus libr. 4. de asse. diuersam rationem hac in re sequatur. Sed & hæc obtinent quo ad Hebræum talentum pondus significans. Erat etenim & talentum non pondus, sed numus aureus apud Hebræos qui sicium appendebat: ita quidem talentum ubi non pro pondere, sed pro numo aureo apponitur, siclum significat: id est staterem auream quatuor drachmarum, quod Budæus libr. quarto. de Asse probat autoritate Eupolemi, cuius mentio fit ab Eusebio libro nono. de præparat. Euangelica. capitulo quarto. Deinde adducit Pollucem, qui libro nono. scribit: valebat autem Talentum auri tres aureos Atticos: argenti verò sexaginta minas Atticas. Aureus autem Atticus valuit duas drachmas auri, quas appendebat: quod idem Pollux scripsit. Sed & Homerus libro vigesimotertio. Iliados. Talentum auri pro summa non magna posuit: quod illic & Iliad. libro nono. adnotauit interpres. His accedit quod de siculo talento paulò antè dicebamus: ut hinc constet, Talentum non tantum pondus significasse, sed & numum non multi valoris, nec summæ. Hoc & præter Pollucem Festus adnotauit scribens, Alexandrinum talentum valuisse duodecim denarios, seu drachmas: Neapolitanum sex: Syracusanum tres: Rheginum victoriatum, & sic quinarium vnum. Idem & Agricola obseruat libro secundo. de pondere & temperat. monet. Atque hæc de Talentorum ratione, ex qua expendi potest Plutarchi locus in vita Pauli Æmilij, dum is, inquit. Tuberoni genero argenteam phialam quinque talentorum pondo largitus est: & hæc ex Latino interprete. Græcus etenim codex quinque librarum pondo, non quinque talentorum meminit. idem Plutarchus in Apophthegmatis.

Summario del Capitulo SIGVIENTE.

- 1 *Marauedi Castellano nueno, y viejo como se han de estimar y apreciar segun vna opinion.*
- 2 *Reduzen se a concordia algunas leyes reales cerca de sta materia.*
- 3 *Notan se en particular algunas cosas conforme a esta opinion.*
- 4 *Marauedi bueno y marauedi de oro como se han de estimar.*
- 5 *Pepiones, que moneda aya sido.*
- 6 *Toma se otra manera de apreciar el marauedi bueno y el de oro y el comun.*
- 7 *Sueldos que moneda ayan sido, y como corresponden a las monedas, que agora vsamos.*
- 8 *Resolucion de lo dicho y examinado canforme a las dos opiniones.*

Capitulo Quinto. En el qual se declaran algunas monedas antiguas, y modernas de estos Reynos.

EN LOS QUATRO capitulos passados he trabajado reducir las monedas antiguas de los Romanos, Griegos y otras gètes, a las q al presente en estos Reynos se vsan y corren, y han corrido cinquenta años atras, no haziendo mencion de muchas monedas, que en estos Reynos de España se labraron y corrieron en tiempo de los Godos, y despues aca: de las quales se haze memoria en las leyes y Coronicas antiguas de estos Reynos, con harta obscuridad, por no declararse todas vezes el peso, ni valor de ellas. Por tanto vsando del vulgar Castellano qui se con breuedad examinar el peso y valor de las dichas monedas, reduziendolas a las que al presente tractamos, y vsamos. Bien veo que es materia difficultosa: pero dire lo que alcançare, y si en

Y si en esto no correspondiere la obra al del *Rey*, que es de acertar, por ventura resultara de aqui vn prouecho publico, y sera dar ocasion a que otros mas curiosos y diligentes acierten a emendar lo que yo viue recerrado, y se sepa la verdad.

Esta palabra Marauedi es muy antigua en España y muy comun assi en las leyes, como en las *Coronicas* antiguas: pues de ella se haze mencion * en el foro Iuzgo, donde está recopiladas muchas leyes, que ordenaron los *Reyes Godos* antes del *Rey don Rodrigo*. Significa y ha significado muchas vezes vna cierta moneda, y otras cierto numero de monedas, o dineros: assi mesmo se ha aplicado a dineros, y monedas de oro, otras vezes y las mas a monedas de cobre, y de vellon, como parescera por lo que se dira adelante.

Primeramente es necesario entender la moneda que al presente corre conforme a su valor muy por menudo: y aunque esto se ha apütado en los capitulos passados, sera conueniente boluer lo a repetir en summa. Quanto ala moneda cobreña, o de vellon pusimos en el capitulo primero el marauedi presente diuidido en dos blancas, y en seys cornados, y en diez dineros, y en sesenta meajas, lo qual parece ser assi: y que el marauedi de que agora usamos, valga diez dineros, prueuase por las ordenanças, que se hizieron para esta real audiencia de Granada el año de M. D. xxiiij. donde veynte y quatro dineros se reduzen a cinco blancas. Este mesmo valor de diez dineros, y seys cornados ha tenido, y valido muchos años ha en estos Reynos el marauedi, como se prueua claramente en las ordenanças, que hizo el *Rey don Henrique Segundo* en Toro, Era de Mil y quatrocientos y onze. Y el *Rey don Ioan* el

Primero en Biruiesca, Año de Mil y trezientos y ochenta y siete. Esto parece ser assi por otras ordenanças, que hizo el mesmo *Rey don Henrique Segundo* en Alcalá, Era de Mil y quatrocientos y ocho. por la prefacion dellas esta bien claro, y aueriguado, que dos cornados valieron tres dineros, y dos meajas. de donde assi mesmo se saca, que seys cornados valieron y valen diez dineros: pues valieron nueue dineros y seys meajas, por manera que se prueua de las dichas leyes, el marauedi en nuestro tiempo y mucho antes auer valido diez dineros: o seys cornados: o sesenta meajas, y que cada dinero valia seys meajas, y cada cornado diez. Vea se en la nueva Recopila. de las leyes Reales, la l. 3. titul. 21. y la ley. 14. §. vltimo. eod. tit. libr. 5.

En el ordenamiento real, que mandaron recopilar los *Reyes Catholicos don Fernando*, y *doña Isabel* de gloriosa memoria se haze mencion algunas vezes de moneda vieja, y de marauedi viejo. Este marauedi viejo en las Varias Resoluciones en el lib. primero. cap. xj. de clare que venia a valer y auia valido tanto como al presente valen tres blancas algo mas: por que seys marauedis de los viejos se reduzen a diez de los que agora tratamos y usamos. Esta opinion segui entonces, por las razones siguientes, de las quales resultara quan bastantes authoridades tuue para seguir la dicha cuenta: pues la saque de las mesmas ordenanças reales como al presente por authoridad publica, y real andan impresas, para q̄ por ellas juzguemos y determinemos los pleytos en estos Reynos.

Lo primero que a mí parecer se deue considerar es, que do dizen las ordenanças Reales moneda vieja, tienen respecto a la que corria en tiempo del *Rey don Alon-*

fo el Onzeno, o antes del, o poco despues: esto se puede collegir de algunos lugares, que en las leyes reales yo he notado. Mayormente en la ley tercera, y quarta. titulo doze. libro octauo. ordina. Hodie. l. tertia, & quarta. titulo vigesimosecundo. libro quarto. Recopil. donde poniendose pena de seys cientos marauedis en vn caso, y de dos mil en otro, y de seys mil marauedis en otto, se añade que sean estos marauedis de moneda vieja. Y siendo estas leyes del Rey don Alonso Onzeno fechas en Alcalá de Henares, Era de Mil y treziētos y ochenta y seys. tit. 20. l. 12. y. 13. poniēdo se la mesma pena no dize de moneda vieja: sino, peche cada vno seys ciētos marauedis de esta nuestra moneda. Luego bien se prueua, que en las ordenanças reales se llaman moneda vieja, y marauedis viejos, los marauedis que corrian al tiempo del dicho Rey dō Alonso Onzeno: que fue el que hizo las dichas leyes, y por cuyas se ponen en las ordenanças reales nuevas. Lo qual parece por el libro de las leyes y cortes, que el dicho Rey hizo: el qual yo tengo de mano, y otros muchos en el Reyno. Este mesmo marauedi, se llamaua viejo en tiempo del Rey don Ioan el Primero, como consta por la. l. quinta. del segundo ordenamiento, que hizo el dicho Rey en Guadalajara, año del Señor de Mil y trezientos y nouenta. l. prima. titulo quinto. libro octauo. Recopil. donde castigando a los que perseueran en excommunion dize, el que estuviere por espacio de treynta dias descomulgado, pague cient marauedis de los buenos que son de moneda vieja seys cientos marauedis. Esta mesma ley esta referida en las ordenanças reales. l. primera. titu. quinto. libr. octauo. aunque algo differēte de la que esta de ma-

no en las ordenanças antiguas, porque en las ordenanças nuevas conforme a la letra comun de todas las impresiones la pena se pone en esta manera: que el descomulgado que estuviere en su rebeldia y excommunion por treynta dias, pague cient marauedis: el que por espacio de seys meses mil marauedis, y passados los dichos seys meses cada dia sesenta marauedis. Pero en la dicha. l. quinta. del Rey don Ioan el Primero, y en la Petició. lxxj. de las cortes, que tuuo en Madrid el Rey don Alonso Onzeno, Era de Mil y trezientos y sesenta y siete. se pone esta pena en esta manera. Que el descomulgado por. xxx. dias pague cient marauedis, y si perseuerare por vn año mil y passado el año cada dia sesenta marauedis: en esta mesma forma se resumen estas leyes en el reportorio, que hizo en Latin a las ordenanças reales el mesmo Doctor Montaluo, que fue el recopilador: auisamos de esto, por que en la. l. nona. titu. vlt. libro octauo. ordin. se pone otra ley tambien muy semejante, y conforme a la dicha. l. primera. tit. 5. Y es del Rey don Hérique Tercero, fecha en Madrid año de mil y quatrocientos, y esta en las ordenanças viejas de mano algo diferente de las impressas. Vea se la dicha. l. i. titulo. 5. libro. 8. Recopila.

Bolviendo al marauedi viejo de que se haze mencion en la dicha. l. primera. titu. quinto. y en las ordenanças del Rey don Iuan el Primero, digo que en estas ordenanças se confirma la ley del Rey don Alonso Onzeno, que sobre esto se hizo en la qual haze mención de seys cientos marauedis por pena al que estuviere. xxx. dias descomulgado, sin dezir, que sean viejos. Estos mesmos llama el Rey don Iuan el Primero marauedis viejos? y reduzelos a
cient

cient maravedis de los buenos; como tambien lo reduxo el mesmo Rey don Alonso: por que quanto a esto no reuoco su ley que tenia hecha antes con la pena de los seys cientos maravedis: pues solamente reuoco la primera ley a este efecto, que no lleuassen al descomulgado passados los xxx. dias seenta maravedis por cada dia.

Que el maravedi viejo corresponda y se estime en maravedi y medio de los que al presente corren, prueuase por authoridad de los que recopilaron por mandado de los señores Reyes Catholicos las ordenanças reales en esta manera. El maravedi bueno valio diez maravedis de los de agora, como esta expressado in. l. prima. titulo nono. libro octauo. ordinat. Hodie. l. prima. titulo decimo libro octauo, Recopilationis. y cient maravedis de los buenos valen seys cientos de los viejos, segun lo declara la. l. primera. titulo quinto. libro octauo. ordina. Hodie. l. prima. titul. quinto. libr. quinto Recopilationis. y las leyes del Rey don Ioan el Primeropoco antes al legadas. Luego sigue se, que el maravedi viejo vale tanto como maravedi y medio de los que agora corren: pues seys maravedis viejos se estiman por vno de los buenos, y el maravedi bueno esta en las dichas ordenanças estimado en diez de los presentes: y así esta muy prouado, que seys maravedis viejos valen diez maravedis de estos que al presente gastamos.

Alléde de esto el maravedi llamado viejo en las ordenanças Reales, y en las leyes del Rey don Iuan el Primero en muchas partes, valio quinze + dineros y algo mas: el que al presente corre y ha dias, que se vfa, vale diez dineros y nomas: luego muy bien se collige, que el maravedi viejo valio quinze dineros. A esta opinion pudo

dar grande occasion, la ley veynte y dos. titulo treynta y dos. de las ordenanças, que hizo el Rey don Alonso Onzeno en Alcalá, Era de Mil y trezientos y ochenta y seys. Hodie. l. vndecima. titulo tertio. libro sexto. Recopilationis. do dize: por cada en que vno tomare alguna cosa de mantenimientos por fuerça: trezientos sueldos que montan desta moneda, duzientos y quarenta maravedis, si fuere, lo que tomare de labradores. Y si fuere de hijo dalgo, quinientos sueldos: que montan desta moneda quatrocientos maravedis. Esta mesma ley se puso en las ordenanças que oy dia tenemos. l. vndecima. titulo vndecimo. libro quarto. ordinat. Hodie. l. vndecima. titulo tertio. libro sexto. Recopilationis. de lo qual paresce, que estos maravedis viejos, por que tales se han de entender por correr en tiempo del Rey don Alonso Onzeno: son la quinta parte mayores que los sueldos. El sueldo bueno vale doze dineros como lo prouaremos adelante. Luego el maravedi viejo valia quinze dineros, y así tanto valian dos maravedis viejos, como tres de los que agora vsamos: pues estos valen a diez dineros, y los otros a quinze. Otra ley esta en las mesmas cortes del Rey don Alonso Onzeno en el mesmo titulo y es. l. 30. Hodie. l. decima septima. titulo tertio. libro sexto. Recopilationis. la qual tenemos en las ordenanças reales, aunque no tan cumplida como esta en las cortes del dicho Rey, que andan de mano, Esta ley dize. que el hidalgo, que tomare en la behetria mas conducho del que se le deue, pague por cada cosa cinco sueldos de los buenos al Rey, que son quatro maravedis de esta moneda. Dize mas, En cápos que son los carneros mayores, el carnero cinco suel-

dos, que son quatro marauedis de esta moneda, En Castilla quatro sueldos que son tres marauedis, y dos dineros de esta moneda. En la montaña y en las Asturias y en Galizia el carnero a dos sueldos y medio, que son dos marauedis. En Campos de la gallina seys dineros de esta moneda. Por el anfar siete dineros. Por el capon ocho dineros. En Castilla por la gallina cinco dineros, por el anfar seys dineros: por el capõ siete dineros. Y en las Asturias, en la Montaña, en Galizia por la gallina quatro dineros, por el anfar cinco dineros. De estas leyes, por las quales se siguieron los que entendieron en ordenar las ordenanças Reales en tiempo de los Reyes Catholicos don Fernando y doña Isabel, para que se publicassen, y imprimiessen como al presente andan impressas, yo faco algunas sillaciones en esta materia.

Lo primero y principal, estas leyes hablan del marauedi viejo, pues tractan del marauedi cobreño, que corria comunmente en tiempo del Rey don Alonso Onzeno, el qual marauedi auer se llamado viejo, esta prouado al principio de este capitulo.

Lo secundo, que este marauedi viejo es mayor que el sueldo bueno la quinta parte: lo qual parece así por el tenor de las dichas leyes.

Lo tercero, que el marauedi viejo valio mas que el que agora corre la tercia parte. Esto claramente esta prouado por las mesmas leyes de las ordenanças reales: y así mesmo se collige, si el marauedi viejo valio quinze dineros y mas que el sueldo, y el de agora vale solamente diez dineros.

Lo quarto es, que el marauedi viejo valia algo mas, que quinze dineros. Esto parece, por que dize la ley quatro sueldos,

que son tres marauedis, y dos dineros. Y si quatro sueldos son a doze dineros cada vno quarenta y ocho, quedan tres marauedis en quarenta y seys dineros.

Lo quinto, que teniendo esta cuenta con razon se reduzen seys marauedis viejos a diez de los presentes, aunque aya alguna diferencia, porque seys marauedis viejos hazen nouenta y dos dineros, y diez marauedis de los que agora vsamos, hazen cient dineros. Pero es costumbre antigua en reduccion de monedas viejas alas nueuas no mirar en alguna pequeña diferencia. Así Plutarcho, Tito Liuius, Plinio y otros llamaron denario ala drachma Attica: siendo el denario mayor vna setena parte, que la dicha drachma Attica.

Lo sexto, que de lo suso dicho se puede sacar es aduertir: que no ay contrariedad alguna en la declaracion de los marauedis viejo y nueuo, que puse en el libro primero de las Varias Resoluciones capitulo vn decimo. por que el marauedi viejo valia quinze dineros, y el nueuo diez, y así el sueldo de doze dineros es mayor que el marauedi nueuo, y menor que el marauedi viejo.

Lo vltimo es, que segun esta opinion sacada de las mesmas ordenanças reales no se puede dezir que el marauedi viejo aya sido de mayor valor que marauedi y medio de los presentes, ni se puede prouar, que aya sido de oro, antes esta claro que fue cobreño, o de vellon. Pues por las ordenanças reales se diferencia el marauedi bueno del viejo, y de los que agora gastamos, estimando se el bueno en seys de los viejos, y en diez marauedis de los presentes.

Esta estimacion y comparacion del marauedi viejo con el que agora corre, como tengo

tengo dicho, tuvieron por muy averiguada cierta el Doctor Montaluo y los demás, que entendieron en recojer las ordenanças reales en tiempo de los Reyes Catholicos don Fernando y doña Isabel, por cuya authoridad, examinando se primero en su muy alto consejo se publicaron las dichas ordenanças reales, y teniendo esta opinion por muy acertada la seguí en las varias Resoluciones. Aunque adeláte por ne otra manera de estimar el marauedi viejo sin perjuyzio de la authoridad de los que ordenaron el dicho libro de leyes y ordenanças.

An si mesmo se haze mencion en las leyes destos Reynos del marauedi bueno como de moneda diferente del marauedi viejo, y así es, que no puede dudarse, que el marauedi bueno, y el viejo ayan sido muy diferentes. Por que el Rey don Iuan el Primero en Guadalajara los pone por tales en la ley, que hizo de los descomulgados: como parece de las cortes, que el dicho Rey hizo, y de la ley primera. titulo quinto. libro octauo. ordinatio. Hodie. l. prima. titulo quinto. libro octauo. Recopilationis.

El valor deste marauedi bueno viene a ser diez marauedis de los que al presente corren, y se vsan. Lo qual prueua la ley primera. titulo nono. libro octauo. ordinat. Hodie. l. prima. titulo decimo. libro. 8. Recopilar. do dize que el hijo, o hija que denostare a su padre, o madre en publico, o en escondido, este en la carcel publica por veynte dias, o pague al padre, o a la madre seys cientos marauedis de los buenos, que son seys mil marauedis de esta moneda. Esta ley hizo el Rey don Iuan Primero de este nombre en Biruiesca, Año de Mil y trezientos y ochenta y siete. y en los libros de

mano, que yo he visto: do estan muy cumplidas las leyes y cortes del dicho Rey, no estan aquellas palabras: que son seys mil marauedis desta moneda. De mas de esto el doctor Montaluo en el repertorio de las ordenanças. Verbo filius. Refiriendo esta ley del Rey don Iuan solamente haze mencion de los seys cientos marauedis. De manera que la dicha clausula fue declaracion hecha por los que entendieron en ordenar las dichas ordenanças: y así su authoridad sera de mucho credito y importancia para prouar, que el marauedi bueno viene a ser de estimacion de diez marauedis de los que agora gastamos.

Este mesmo valor y precio corresponde al valor que pusieron los doctores Vicente Arias, y Montaluo in. l. prima. titulo quinto. libro secundo. Fori. al marauedi del Rey don Alonso Decimo, que hizo recopilar el fuero. por que escriuen, que aquel marauedi valia ocho sueldos y tres dineros cada sueldo de estos doze dineros comunes que hazen diez vn marauedi de los de agora. Estas son las palabras, que estan en la dicha glossa. Segun esto ocho sueldos hazen nouenta y seys dineros: mas tres, son nouenta y nueue dineros, que vienen a ser diez marauedis de los que agora vsamos: pues vale cada marauedi diez dineros. Por esta causa en el dicho capitulo. v. decimo. de las Varias Resoluciones tuue, que este marauedi bueno vale diez de los de agora: y que era el que se vsaua en tiempo del Rey don Alonso Decimo, que llamo allí el legislador: y entiendo, que se vsaua entonces por marauedi bueno, y mayor, o de oro.

Y porque los dichos doctores que tenia mas noticia de monedas antiguas que no tenemos al presente dizen, que este mara-

marauedi en tiempo del Rey don Alonso Decimo era de oro. Tambien escriui en el dicho capitulo vndecimo. que el marauedi de oro en tiempo del Rey don Alonso X. valia diez marauedis de los de agora, y este se dezia marauedi bueno. Bien sospecho, que en aquel mismo tiempo se dezia marauedi, cierta summa de dineros menu dos que venian a ygualar con diez marauedis de los que agora corren. Lo qual parece, porque en la historia del mesmo Rey don Alonso Decimo cap. primero. escriue el author de las monedas, que entóces corrian, y dize, que vn marauedi tenia tantos dineros, que alcáçaua al marauedi de oro. Este capitulo de esta historia pone adelante, porque me parece es conueniente a la materia que tratamos.

Este marauedi de oro es el menor de los marauedis de oro, que yo he hallado en las leyes, y Coronicas de estos Reynos: y así considerando la ley del Estylo. 114. trabaje de la explicar y entender en el dicho cap. 11. Las palabras de la ley son estas.

Es a saber, que en las leyes do dize pena de marauedi de oro que se juzgo así por el Rey don Alonso, que fallaua el, que al tiempo, que acaescio fue así establescido, que la moneda que corria en tonces que era de oro. Y fizo ante sí traer los marauedis de oro que andauan al tiempo antiguo y fizo los pesar con su moneda: y por peso fallaron, que los seys marauedis de la su moneda del Rey, que pesauan vn marauedi de oro: y así el marauedi de oro: ha se de juzgar por seys marauedis de esta moneda. De estas palabras se saca: que el marauedi del Rey don Alonso. X. era de oro: por que en otra manera no conuenia pesarle con el antiguo, que tambien era de oro: pues siendo diferentes metales en ningun-

na manera quadraua, ni puede quadrar que por el peso de ambos en vnas mesmas balanças se sacasse el valor que tenia vno mas, que otro. Mayormente que esta ley dize, auer se pesado seys marauedis de los del Rey don Alonso, y auer pesado tanto ellos seys como vn marauedi de oro de los antiguos.

Y si el marauedi bueno, que corria en tiempo del Rey don Alonso. X. era diferente del marauedi, que llamã las leyes de estos reynos viejo, y valia tanto vno como seys de los viejos, segun parece por las leyes del Rey don Iuan Primero, y por otras, que hemos arriba allegado: y el viejo, corresponde a vno y medio de los de agora: y el marauedi bueno monta diez de los presentes, el marauedi de oro mas antiguo que peso seys de los buenos, viene a valer sesenta marauedis de los que al presente vsamos.

El Rey don Alonso Onzeno, en las cortes que tuuo en Leon, Era de Mil y trezientos y ochenta y siete. Hodie. l. prima. titul. quinto. libr. octauo. Recop. en la Peticion segunda tambien estima el marauedi bueno en seys de moneda vieja diziendo: peche cient marauedis de la buena moneda, que son seys cientos de esta moneda. De manera que esta ley pudo así mesmo dar causa a la estimacion que hizieron los que ordenaron las ordenanças reales, poniendo el marauedi bueno en diez de los presentes, y el viejo en vno y medio, la qual estimacion se ha seguido siempre por los juezes en la execucion de las dichas leyes. Para todo lo suso dicho se ha de aduertir, que las leyes del Estylo se hizieron en tiempo del Rey don Alonso decimo padre del Rey don Sancho el quarto, segun consta del principio de ellas: donde se da a entender que

der que aquella recopilacion por la mayor parte contiene leyes del tiempo del Rey don Alonso decimo.

En la Coronica del Rey don Alonso de cimo cap. i. tratando el author del Rey dō Hernádo el tercero, y del dicho Rey dō Alonso su hijo pone las palabras siguientes.

Ca en aquel tiempo del Rey don Fernádo daua el Rey de Granada la mitad de todas sus rentas, que eran apreciadas en setecientas vezes mil marauedis de la moneda de Castilla. Y esta moneda † era tā gruesa y de tātos dineros el marauedi que alcançaua a valer el marauedi tanto como vn marauedi de oro. y porque en aquel tiempo del Rey don Fernádo corria en Castilla la moneda de los pepiones, y en el Reyno de Leon la moneda de los leones, y de aquellos pepiones valia ciento y ochenta el marauedi. Y las cōpras peqñas hazian las metales, que fazian deziocho pepiones el metal: diez metales el marauedi: y destos marauedis eran apreciadas las rēta del Reyno de Granada en setecientas vezes mil marauedis: y dauan al Rey dō Fernando la mitad de aquellas, y el Rey don Alōso su hijo en el comienço de su Reynado mando de hazer la moneda de los pepiones: y fizo labrar moneda de los Burgaleses que valia nouenta dineros el marauedi: y las compras pequeñas se hazian a sueldos y seys dineros de aquellos valian vn sueldo: y quinze sueldos el marauedi. Esto se escriue en el Capitulo primero, y en el Capitulo septimo. Dize el Coronista como el mesmo Rey don Alonso, Año de Mil y dozientos y cinquenta y ocho. Mando de hazer la moneda de los Burgaleses: y hizo labrar la moneda de los dineros prietos: y de estos dineros hazian quinze el marauedi, de manera que quinze dineros hazian el

dicho marauedi.

De esta Coronica se podria muy bien sacar el valor del marauedi de oro, que corria en tiempo del Rey don Alonso decimo: si pudiessimos bien aueriguar como corresponda el pepion a la moneda, que corre al presente. Y ha se de notar, que la moneda de los metales que tengo referida, aunque esta escripta por este nombre en la historia: en algunos libros, que yo he visto, y en otras escripturas se llama Mercal, o Mercales.

En vn libro de mano antiguo halle vna breue relaciō de monedas viejas, y alliley, que el pepion valia dos meajas, y el Burgales dos pepiones, o quatro meajas. Segun esto el marauedi del tiempo del Rey don Alōso Decimo, viene a valer sesenta dineros, que hazen cada vno a seys meajas seys marauedis, de los que agora corren. Si esto es así, no se puede dudar tomando las palabras de la dicha Coronica y haziēdo por ellas la cuenta, si no que este marauedi del Rey don Alonso Decimo, es el que se llama bueno y yqual al marauedi de oro, que en aquel tiempo corria: del qual hazen mencion las leyes del fuero y otras. Tampoco ay duda sino que el marauedi cobreño, o de vellon andando el tiempo vino a baxar mucho y no valio tantos dineros: como lo hemos prouado al principio de este capitulo.

De aqui se sigue la duda que tiene la estimaciō de los marauedis bueno y viejo puesta en las ordenanças Reales de los Reyes Catholicos, y en las demas, que hemos arriba citado estimando el marauedi bueno en diez marauedis de los que agora corrē: porque reduzidos diez marauedis de los presentes a dineros hazen cient dineros: y así tienen mas dineros que el marauedi bueno,

bueno, o de oro, que corria al tiempo del Rey don Alonso Decimo, pues aquel attenta esta vltima cuenta valia sesenta dineros: pero esta tan determinada la primera estimacion del maruedi bueno, y del viejo en las dichas ordenanças Reales como al presente andan impressas, y examinadas y passadas en publica authoridad de leyes, que parece temeridad apuntar lo contrario. Aunque sin perjuizio de la authoridad que tuvieron los que las recopilaron: pues no toca la estimacion de las monedas tanto en la substancia de la ley, que se manda guardar conforme a su decision antigua, y se haze incidenter: no dexare de tractar otra manera de estimar el maruedi bueno, y el viejo: poniendo adelante muy en particular la diferencia, que puede auer entre las dos opiniones, o maneras y modos de apreciar esta moneda.

Parece de las leyes antiguas de estos Reynos, esta distincion de moneda vieja y nueva procedio por razon y causa, que las monedas para remediar las necesidades publicas se alçauan y subiã del valor ordinario, a las vezes se labrauan de mas baxa ley †, quedãdo el valor antiguo en su fuerza. Todo esto se prueua por el principio de las ordenanças, que hizo el Rey dõ Henrique Segundo en Toro, Era de Mil y quatro cientos y onze. Y el mesmo en Alcalã, Era de Mil y quatro cientos y ocho. Y por la ley del Rey don Iuã Primero en Burgos, Año de Mil y trezientos y ochēta y ocho. Donde dize, que el maruedi viejo y nuevo sean de vn valor, y yguales aunque los dineros nuevos sean de mas baxa ley. Por manera que el maruedi viejo y de moneda vieja valio siempre diez dineros, y seys cornados, entendiendo: como entiēdo del maruedi comun, que corria en tiempo del

Rey don Alonso Onzeno: porque estetal llaman las leyes viejo, y de moneda vieja: pues entonces no auia auido mudança, ni nouedad en baxar de ley la moneda, ni subir la de valor, lo qual acaescio en tiempo del Rey Don Henrique Segundo, hijo del dicho Rey don Alõso Onzeno. Ansi mesmo se confirma lo suso dicho por las leyes que tengo allegadas en el principio de este Capitulo, por las quales yo entiēdo se prueua: que el maruedi comun que corria en tiempo del Rey don Alonso Onzeno, el qual llaman las leyes maruedi viejo, valia diez dineros, no mas, o seys cornados: y q se llama viejo teniendo respecto a la nouedad: que despues vuo en las monedas por remediar las necesidades publicas: como se da bien a entender en las dichas leyes y ordenanças. A esta cuenta podria quadrar mucho la estimacion de los sueldos, teniendo por la historia del Rey don Alonso Decimo, que el sueldo comun valia seys Burgaleses de a quatro meajas cada vno, y poniendo el sueldo bueno en doze Burgaleses de estos, de manera que hiziesse doze Burgaleses ocho dineros, como adelante diremos: y ansi quedaria el sueldo bueno, de quien hazen mencion las leyes del Rey dõ Alonso Onzeno en ocho dineros: de lo qual resulta, que cinco sueldos buenos hazen quatro maruedis comunes en tiempo del dicho Rey don Alonso Onzeno segũ consta por las leyes, que del mesmo Rey tengo allegadas, por las quales el maruedi es la quinta parte mayor, que el sueldo bueno, por manera que quedara el maruedi del tiempo del Rey don Alõso Onzeno en diez dineros como el de agora: puesto que se ay llamado en muchas leyes maruedi viejo. Esta distincion de sueldo bueno y de otro menor cõ esta mesma estimacion

cion del marauedi comun en tiempo del Rey don Alonso Onzeno, vi notada en la memoria que tengo allegada de monedas antiguas, que vi de letra muy antigua. De lo qual parece quedar assentado, que el marauedi viejo y comun diferenciado del que las leyes, y Coronicas llamaron bueno, valio diez dineros, o seys coronados, como vale el que al presente vsamos. Aun que el marauedi del tiempo del Rey don Alonso Decimo, que se llama bueno, y era de oro, o de tantos dineros que ygualaúa al marauedi de oro, como lo testifica su historia, valia mucho mas: pues viene a valer seys marauedis de los que agora corren. En la mesma historia del Rey don Alonso Decimo, y en otras se haze mención de cierta moneda llamada Tornes: la qual dize la Coronica que era de plata, y esta creo yo era moneda Frãcesa, que corria en Castilla por auer la traydo los Franceses, que vinieron entonces a estos Reynos, y mirado los tiempos parece ser esta moneda el argenteo Turonense, de quien tracta la Clementi. segunda. de magistris. Y tractamos en el cap. tercero. §. segundo. numer. octauo. en esta presente obra. donde le estimamos en veynte y cinco marauedis conforme a la estimacion que agora tiene el Real de plata Castellano, porque el Tornes pesaua tres partes de quatro de vn real, o tres quarti-
llos, y en aquel tiempo valdria tanto como dos marauedis communes. Podria dezir alguno que este Tornes fuesse el sueldo Turonense, de quien tractamos en el mesmo. §. segundo. nume. septimo. y le pusimos en peso de la tercera parte de vn Real, que al presente sale en onze marauedis, y entonces valdria vn marauedi común: por lo que adelante diremos cerca de las monedas de plata que solia correr en estos Reynos. Aun-

que yo sospecho q̄ el sueldo Tornes tenia mucha mezela de cobre, y no tanta plata.

Ansi mesmo en las leyes Reales muchas vezes se haze mencion de sueldos: los quales han sido diferentes, como de las mesmas leyes, y de las Coronicas parece, no tractare aqui del sueldo contenido en el foro luzgo, y leyes Gothicas, porque adelante se offrescra mejor coyuntura y lugar.

Otros sueldos ay, de los quales hazen mencion las leyes del Rey don Alófo, Onzeno, y por ellas parece, que cada sueldo de estos era menor la quinta parte que el marauedi comun, que entonces corria, an si lo prueua la ley vndecima. y la ley. 19. tit. vndecimo. libr. quarto ordinat. Hodie. l. vndecima. & 17. tit. tertio: libr. 6. Recopilat. l. 22. y l. 30. tit. 32. de las ordenanças, que hizo el dicho Rey don Alonso Onzeno en Alcalá, Era de Mil y trezientos y ochenta y seys. Esto mesmo prouamos poco antes: pues por aquellas leyes valen tanto quatro marauedis como cinco sueldos: y conforme a vna opinion pusimos este tal marauedi en valor de quinze dineros diziendo ser el que llama las leyes de moneda vieja: por tanto este sueldo valia doze dineros y era mayor la sexta parte, que el marauedi, que agora vsamos, pues este vale solamente diez dineros, por lo qual parece, que cinco sueldos destes vienē a valer seys marauedis de los de agora. En esta mesma estimaciō en las Varias Resoluciones libr. primero. cap. vndecimo. declaramos los sueldos contenidos en las leyes del Rey don Alófo Onzeno, antes mucho tuuieron esta opinion el Doctor Vicente Arias, y el Doctor Montaluo in. l. 1. tit. 3. & l. prima. tit. 5. libr. 1. Fori. El mesmo Montaluo en el Repertorio que hizo a las ordenanças Reales, verbo. Solidus. dōde añade vna cosa, y es, que el sueldo de bu-

do bueno valio ocho marauedis de moneda vieja, que segun su cuenta vernia a ser de valor de doze marauedis de los presentes, que agora gastamos: allega para esto vna ordenança del Rey don Alonso Onzeno en Alcalá, que comiença, Si el hijo dalgó toma mas, &c. l. ii. tit. vndecimo. libr. quarto ordinatio. esta ley en las ordenanças Reales nueuas dize así. Y es la. l. 19. El que tomare mas, pague por cada cosa cinco sueldos de sus bienes al Rey, que son de esta moneda quatro marauedis. Siendo esta ley la mesma que allega Montaluo, claro esta, que no prueua lo que el quiere. Así mesmo en las ordenanças antiguas del Rey don Alonso Onzeno dize: pague por cada cosa cinco sueldos de los buenos al Rey que son quatro marauedis de esta moneda, de lo qual resulta auer tenido el Doctor Montaluo el libro errado y esto es cosa muy clara: pues la mesma ley, y las otras del mesmo titulo por vnos mesmos sueldos, marauedis, y dineros van tassando las viandas, y en todos los demas passos haze el sueldo tal, que cinco valgan quatro marauedis. De manera, que no prueua auer valido el sueldo en aquel tiempo ocho marauedis de los viejos, llama y pudo llamar el Rey don Alonso estos sueldos de a doze dineros sueldos buenos, a diferencia de otros, que a mi parecer eran menores, de los quales haze mencion el Rey don Henrique Segundo hijo del mesmo Rey don Alonso en las ordenanças que hizo en Toro, Era de Mil cccxj. dōde en el Proemio dize, que valgan tres sueldos quatro dineros: como solian valer, de lo qual se sigue, que este sueldo tal valia poco mas que vn dinero: en fin vn dinero y la tercera parte de otro. De manera que este sueldo menor llega a valer ocho meajas, otros sueldos

corrieron en tiempo del Rey don Alonso Decimo: como parece de su historia Capitulo primero. valia cada vno de estos seys dineros Burgaleses, que a mi parecer tenia cada vno y valia quatro meajas, segun que del dicho Capitulo primero se puede en alguna manera collegir, porque valia cada vno por dos pepciones segun esta cuenta, este vltimo sueldo valia veynte y quatro meajas, que son quatro dineros de los que corrieron despues en el Reyno, de los quales el marauedi valio, y vale diez como tengo ya tractado.

En la ley segunda. titul. nono. lib. octauo ordinatio. Hodie lex secunda. & decima. libro octauo Recopila. esta dispuesto, que el que dixere a otro por injuria alguna de las palabras en la dicha ley contenidas, peche trezientos sueldos. Estos sueldos como note en las Varias Resoluciones, algunos juezes mayormente los inferiores estiman cada vno en dos marauedis, otros como son los Alcaldes de Corte a quatro marauedis de los que al presente corren. Esta ley se sacó del Fuero lib. quarto. tit. tercero. ley segunda. Y en aquel titulo en la ley primera, se pone tambien esta pena de los trezientos sueldos en otro caso. Así mesmo en la ley tercera. titulo quinto. libro quarto Fori. haze mencion de sueldos. Y allí el Doctor Montaluo entiende sueldos Burgaleses conforme a la ley primera. tit. octauo. libr. primero Fori. Y declara en la ley primera. tit. quinto. libr. segundo. que este sueldo Burgales valia doze dineros. De manera que excede dos dineros al marauedi presente, que agora gastamos. Por lo qual estos sueldos tienen tãto valor, que cinco de ellos hazen seys marauedis de los presentes. Por tanto segun esta cuenta los trezientos sueldos auian de estimar

estimarse en treziētos, y sesenta maravedis de esta moneda que al presente gastamos.

* En la ley segunda. tit. decimo. libr. octavo de la Recopilacion nueva, se tassan los dichos sueldos como hemos dicho que los tassan Alcaldes de Corte. *

Y si estos doze dineros no son de a seys meajas, sino Burgaleses de a quatro meajas, como tengo apuntado seria cada sueldo, de a quarenta y ocho meajas: y menor la quinta parte, que el maravedi comun; de manera que cinco sueldos valdrian quatro maravedis de los que al presente gastamos, y ansi los treziētos sueldos serian dozientos y quarenta maravedis de esta moneda. Puesto que en esta cuenta siempre tenemos por contrario al Doctor Montaluo, y a los que siguieron su opinion.

En esta materia de sueldos y de injurias, es razon notar dos leyes del Estylo bien antiguas, pues aquella obra se hizo del tiempo del Rey don Alonso Decimo, y de las leyes que entonces se vsauan por la mayor parte, la vna es ley. 85. y la otra es ley. 131. por las quales parece, que el que injuriare de palabra al home hijo dalgo ha de pagar quinientos sueldos, aunque las injurias dichas a otros hombres, que no son hijos dalgo, no tienen tanta pena. De estas leyes noto el muy magnifico y en letras, y rectitud de justicia señalado varon el Licenciado Arce de Otalora del consejo de su Magestad en su Real audiencia de Valladolid en el libro de las hidalguias. secunda part. capitul. quarto. numer. vn decimo. La causa y razon porque dizen en Castilla Hidalgo de vengar quinientos sueldos segun fuero de España, y que sea esta porque a los Hidalgos por su nobleza les compete este derecho especial

de estimar y pedir sus injurias por quinientos sueldos. Haze ansi mesmo para lo suso dicho vna ley que esta entre los fueros de España libr. 3. titul. de las prendas, y dize ansi.

Si el cauallero deue algo al franco, o a otro home de rua por aquella deuda, ni por otra cosa del mundo no traue a la bestia que caualgare, ni de las riendas: y si lo fiziere peyte quinientos sueldos de calumnia ccl. sueldos sean por el Rey, y los otros ccl. sean para el cauallero: por la honra que auia recebido. Esto mesmo que esta ley dize se prueua por otros fueros antiguos de estos reynos. Y aunque se suelen dar muchas y diuersas razones para entender el principio, y origen que tuuo la dicha manera de hablar, en comprobacion de la razon susodicha yo considero la ley vndecima. titul. vndecimo. libr. quarto. de las ordenanças Reales, es ley. n. titu. 3. libr. sexto. Recopil. donde se refiere vna ley del Rey don Alōso Onzeno, fecha en Alcala, Era de Mil ccclxxxvj. diziendo, por cada solar en que vno tomare alguna cosa de mantenimiento por fuerça, pague treziētos sueldos, si fuere lo que tomare de labradores, y si fuere de fijos dalgo, quiniētos sueldos. Ansi mesmo se puede applicar otra ley del foro Iuzgo libr. octauo. titul. quarto. comiença la ley. Si algun home ha buy brauo. Donde estimando se los daños hechos por animales, y las muertes de hombres en ciertas quantidades, en la del home de honra dize que peche el señor del animal quinientos sueldos, por el omezillo. Tambien se puede en alguna manera applicar lo que escriue Rhenano en el libr. segundo de las cosas de Alemaña. diziendo, que entre otras leyes Salicas, que teniã los Francos auia vna donde se estimauan

que son tres maravedis y dos dineros. Siendo este sueldo de a ocho dineros hazé quatro de ellos treynta y dos dineros; y siendo el maravedi de a diez dineros hazé tres maravedis treynta dineros: así que quatro sueldos hazen tres maravedis, y dos dineros. Segun la otra cuenta auiamos puesto el sueldo en doze dineros: y el maravedi no le podemos poner en quinze dineros, porque no quadraua: y portanto le poniamos en mas que en quinze dineros, lo qual no es verisimil: pues siempre el maravedi tuuo dineros ciertos y enteros.

El otro sueldo: de quien se haze mencion en la Coronica del Rey don Alonso Decimo, valia seys Burgaleses, y era la mitad que el sueldo bueno Burgales: de manera que este sueldo valia veynte y quatro meajas, o quatro dineros de los de seys meajas. Este sueldo se puede llamar media no. Lo qual se collige de la dicha Coronica y de lo que por ella se da a entédery de lo que luego diremos.

El maravedi bueno, que yguallaua al de oro en su valor, segun en la mesma Coronica se escriue valio ciento y ochenta pepiones cada pepion era dos meajas: así mesmo valia este maravedi diez metales, cada metal diez y ocho pepiones. Conforme a esto este tal maravedi tenia y valia sesenta dineros de a seys meajas que corresponden a seys maravedis de los que agora corren.

Dize la mesma Historia del Rey don Alonso el Decimo, que el maravedi de aquel tiempo, que alcançaua al de oro, valia nouenta Burgaleses, cada Burgales tenia dos pepiones: los quales se deshizieron y fueron reduzidos los ciento y ochenta a nouenta. Valia así mesmo este maravedi bueno quinze sueldos. Cada sueldo

de estos tenia y valia seys Burgaleses: por manera que este maravedi corresponde a seys de los que al presente vsamos.

Así mesmo los quinze prietos, que la mesma Historia del Rey don Alonso Decimo escriue: hazian el maravedi, vien en a ser de tantos dineros, que ygualan conforme a la dicha cuenta a seys maravedis de los presentes por manera que este dinero prieto valia quatro dineros communes.

A esta cuenta correspondé las leyes del Rey don Iuan el Primero, donde tassan el maravedi bueno por seys de los viejos: los quales hemos puesto en el mesmo valor que los presentes, aunque en diuersas partes los maravedis viejos han sido, y son interpretados, y estimados por particulares fueros algunas vezes a dos, otras a tres otras a quatro maravedis de los que agora corren.

De aqui se faca, que el maravedi de oro antiguo, que por la ley del Estylo valia y pesaua tanto como seys maravedis de oro del Rey don Alonso Decimo, se estimaua y apreciaua en treynta y seys maravedis de los que al presente gastamos.

La ley segunda, titul. treynta y tres. part. septima, pone maravedis prietos, y maravedis blancos: dando a entender claramente, que el maravedi prieto valia mas, que el maravedi blanco. Por ventura llamo maravedi prieto el maravedi bueno, que montaua quinze prietos, y blanco al maravedi mas baxo y comun, que montaua diez dineros como monta el que agora vsamos: lo qual puede así mesmo prouarse por lo que diremos luego del blanco. Verdad es, que en algunos contractos otorgados al cabildo de la Iglesia de Cordoua, he visto hecha diferencia de maravedis de moneda vieja, y de los maravedis de

moneda blanca, estimando el de moneda vieja en dos de la moneda blanca y entendiendo de moneda blanca por la que al presente corre, y ha corrido de sesenta años a esta parte y mas.

Estas monedas antiguas aunque eran de vellon, oro y sospecho tenían mas mezcla de plata que no tienen las blancas y quartos, y ochauillos que agora corren. Esto se puede sacar en alguna manera de la Cronica del Rey don Alonso onzeno capitul. 98. en cuyo tiempo y antes en tiempo del Rey don Fernando Quarto su padre, y de otros Reyes el maravedi comun vino a estimarse por nouenes y cornados: como parece de la misma historia, y valio lo que al presente vale, lo qual se puede creer por lo siguiente.

Lo primero, porque de las leyes del Rey don Alonso onzeno, que cerca de los sueldos hemos allegado y examinado, parece, que aquel maravedi valia diez dineros como al presente vale, y no mas.

Lo otro, porque valia diez nouenes el maravedi, y cada noué de estos valia y era tanto como vn dinero de a seys meajas: lo qual esta claro por el ordenamiento, que hizo el Rey don Henrique Segundo en Toro, Era de Mil cccxxj. donde dize, que el maravedi valga diez dineros, o diez nouenes, o seys cornados: y que doze cinquentes valgan vn maravedi: dos cinquentes vn cornado: de lo qual parece, que aquel maravedi valia seys cornados, y diez dineros, como vale el que al presente usamos: y que doze cinquentes hazian tanto, y montauan como diez nouenes: por manera, que el noué valio seys meajas, pues el cinqué era de cinco: todo lo qual quadra con el maravedi que agora gastamos.

De aqui ansí mesmo se prueua, que el

dinero nouen no valia entonces mas que seys meajas, y no nueue. Aunque es posible que en algun tiempo las aya valido.

El cruzado moneda menuda en Castilla solia valer ordinariamente dos cornados no le subiendo por alguna necesidad, como lo prueua el ordenamiento, que hizo el Rey don Henrique Segundo en Alcalá, Era de Mil y quatrocientos y ocho.

Blanco fue tambien moneda, y aunque pudo ser auerse labrado antes, como lo da a entender la ley de la Partida segunda, titul. 33. parti. 7. tambien la mando labrar el Rey don Iuan el Primero, y le puso en valor de vn maravedi de a diez dineros: despues abaxo cada blanco a seys dineros, que viene quasi a lo que es oy vna blanca y vn dinero mas. Lo qual parece por el ordenamiento que hizo el mesmo Rey don Iuan en Biruiesca, Año de Mil y treientos y ochenta y siete. Y en Burgos año de Mil y treientos y ochenta y ocho. Este blanco baxo a valor de vn cornado, el Rey don Henrique Tercero en Madrid, Año de Mil y treientos y nouenta y vno.

En tiempo de este mesmo Rey don Henrique el Tercero, corria en estos Reynos la moneda de los Agnus Dei, y valio primero vn maravedi: despues vino a labrarse de tan baxa ley, que valio vn cornado. Ansí lo cuenta y trata la Cronica del dicho Rey don Henrique Tercero.

Ansí mesmo se usaron y labraron antes de agora y antiguamente en estos Reynos medias blancas: como consta por las leyes que hizo el Rey don Iuan el Primero en Segouia, año de Mil ccc.

Ha se de advertir, que las monedas antiguas de oro y plata, aunque vayan en esta obra estimadas algunas vezes al precio antiguo,

inguo, pero sabido el peso, que tenian, se han de reduzir a las que al presente corren, por la semejança en cantidad del peso, y estimarse el tal peso como agora se estima: pues se han de considerar por el dicho peso, y cantidad de oro, o plata.

Summario del Capitulo SIGUIENTE.

- 1 *Considera se el precio, y valor delas cosas en tiempos antiguos quanto a estos Reynos, especial del marco de plata.*
- 2 *Trata se del peso y valor del real Castellano en tiempo del Rey don Henrique Segundo, y despues y antes.*
- 3 *Dobla Castellana, de que peso y valor aya sido.*
- 4 *El marauedi de oro que peso, y valor aya tenido en los tiempos passados.*
- 5 *Examinan se muchas leyes de las Partidas y del Fuero, que hablan de marauedis, y otras monedas.*
- 6 *Franco que moneda aya sido, y de que peso y valor.*

Capitulo sexto. En el qual se tracta y considera el peso de las monedas de oro, y plata antiguas de estos Reynos para mejor entendimiento de las leyes.

QUANTO AL ENTENDIMIENTO de muchas leyes de las Partidas y Fuero Real, conuiene examinar el valor, y peso mas particular de las monedas de oro y plata, que en estos Reynos solian correr, pues aunque ayamos dicho y declarado el precio del marauedi de oro viejo y nuevo, por estimacion de marauedis communes y dineros menudos, sera bien, por lo que adelante tocaremos, aueriguar el peso, y cantidad, que estas monedas tenian: si quiera para entender la grauedad de las penas conforme a lo que oy en dia se vsa: y porque

veamos, si vn marauedi de oro era liuiana pena: y ansi mesmo la pena de otros marauedis communes. Para lo qual se han de considerar algunas antiguedades.

Quien viuere leydo las Coronicas de Castilla, y las leyes antiguas del Reyno hallara que las viandas, mantenimiéto, y las de mas cosas necessarias † para la vida humana, valian tan barato y en tã baxos precios, que cõ vn Real del peso mesmo que los de agora tienése compraua y podia comprar lo que en este tiempo no se podra cõprar con diez, ni con quinze Reales, ni por ventura con veynte. Lo mesmo se puede dezir del marauedi comun, pues entõces era de mas vtilidad para comprar vn marauedi, que agora quinze, ni veynte. Esto parece ser ansi no tratando de tiempos mas antiguos, por las ordenanças: que hizo el Rey don Alonso onzeno en Alcalá, Era de M. ccclxxxvj. Y largamente por las leyes, que hizo el Rey don Henrique Segũdo en Toro, Era de M. cccvij. desde la ley xxix. hasta la ley sesenta y tres.

Item se deue notar: que en tiempo del Rey don Alonso onzeno, y de don Henrique Segundo, y hasta oy el marauedi por donde se apreciaron y aprecian en las dichas leyes todas las cosas, era y ha sido de feys coronados: o diez dineros: como por las mesmas leyes parece, y por lo que tenemos allegado en el Capitulo antes deste: pues este marauedi no era el bueno, ni el de oro sino el comun.

Parece ansi mesmo, que en tiempo del Rey don Alonso onzeno, valia el Marco de la plata ciento y veynte y cinco marauedis: como se prueua por su historia Capitulo. 98. Y despues en tiempo del Rey don Iuan el Primero, valia duzientos y cinquenta marauedis: lo qual constay esta

cierto por las cortes, que el mesmo Rey dō Iuā hizo en Burgos, Año de Mil y trezientos y ochenta y ocho, y así en esto como en las demas cosas necessarias en la republica se hallara por las Coronicas del Reyno, que quanto mas nos acercaremos a este tiempo tanto mas han subido y encarecido se en los precios todas las cosas que comunmēte gastamos en comer, en vestir y en otros tractos, y actos necessarios. Lo qual sin Coronicas por experiēcia hemos visto de treynta, o quarēta años a esta parte: por tanto no nos marauillaremos de lo que leyeremos cerca de los precios que ruieron los mantenimientos y otras cosas duzientos años a tras.

Segun esto no va descaminado el precio de los Reales Castellanos en aquel tiempo, estos reales eran de tanto peso, que ocho de ellos hazian vna onça: como la hazen agora, así lo prueua la ley, que hizo el mesmo Rey don Iuan en Biruiesca año de Mil ccclxxxvij. do dize que por ocho Reales deuidos se pague vna onça de plata, y que este es su justo precio.

Por el valor del marco de plata podemos sacar la diuersidad del valor del Real de plata del dicho peso, el qual valio en tiempo del Rey don Henrique Segundo tres marauedis: y porque esta moneda se labro de baxa ley a causa de las necessidades publicas, el mesmo Rey baxo este real a marauedi: como parece por su Coronica en el capitu. octauo, del año sexto y por las ordenanças, que hizo en Alcalá, Era de Mil ccccviij. despues esta moneda se boluio a labrar de buena ley como la vieja. Quiero dezir como la que corria antes que se labrase de baxa ley, y así el Real viejo, como el nueuo valierō en tiempo del Rey Rey don Henriq Segundo tres marauedis

cada vno. Esto se prueua por las leyes del mesmo Rey en Toro, Era de Mil y quatrozientos y onze. de las quales parece que poco antes con las muchas necessidades se auia alçado el Real de plata de buena ley a doze marauedis: y luego se boluio a baxar a tres andando el tiempo reynando el Rey don Iuan el Primero, valio el Real del dicho peso quatro marauedis. Y entiendo el peso del Real de esta manera, que ocho Reales hazian y pesauan vna onça algo menos.

Por razon que en las monedas siēpre falta el peso justo para la costa de labrarlas. Y que en tiempo del Rey don Iuan el Primero, aya valido el Real quatro marauedis, prueua lo la ley que el mesmo Rey hizo en Burgos año de Mil y trezientos y ochenta y ocho, despues con subirse la plata, ha venido a valer el Real vnas vezes doze marauedis, y entonces se llamaron quartos las monedas que valieron tres marauedis: porque erā quartos del real. El qual valio así mesmo diez y seys marauedis: y de aqui se llamarō quartos las monedas de a quatro marauedis. En fin como al presente, así en los tiempos passados la moneda de plata se respecto al valor de la mesma plata poco mas: como es notorio.

Item se haze mencion en las Coronicas y leyes del Reyno de monedas de oro en especial se vsaron en Castilla las doblas, y por las leyes del Rey don Henrique Segundo en Toro. Era de Mil y quatrozientos y siete. En la ley sesenta y dos, parece, que en aquel tiempo la dobla Castellana valia treynta y seys marauedis de los communes, que cada vno valia diez dineros, como el de agora. Despues alço la moneda el mesmo Rey don Henrique, y valio la dobla Castellana ciento y veynte marauedis.

rauedis. Y luego boluio esta moneda a reducirse a su justo valor, y valio treynta y cinco marauedis. Ansi lo paucuan las leyes del mesmo Rey don Henrique fechas en Toro, Era de Mil y quatrocientos y onze, en tiempo del Rey don Iuan el Primero, valia la dobla Castellana cinquenta marauedis: lo qual parece por las leyes del mesmo Rey don Iuan en Biruiesca, año de Mil y quatrocientos y ochenta y siete. Y en Burgos año de M. cccxxxviiij. estas doblas en tiempo del Rey don Iuan el Segundo, corrian de muy baxa ley algunas de ellas: y las buenas y las malas auian subido en su valor: como han subido los precios del oro, y plata: y de todas las otras cosas segun parece por las peticiones, que se dieron en Madrid, en las cortes del Año de Mil y quatrocientos y treynta y cinco. en vn cōtracto de venta que se celebrou en tiempo del Rey don Ioan el Segundo en el año de Mil y quatrocientos y treynta y cinco. de cierto heredamiento en tierra de Seuilla vi hecha mencion de las doblas moriscas, que eran y equaladas por las leyes reales a las Castellanas, en setenta marauedis cada vna. Lo qual se suffre por razon que las moriscas corriã a baxadas de su ley como las Castellanas en aquel tiempo. Hizo se el dicho cōtracto en cinco de Deziēbre por el qual doña Leonor Gutierrez. Tello Abadesa y las monjas de la orden de Sancta Clara vendieron el heredamiento de Villanueva de Balbuena a Francisco de Villa franca por precio de dos mil y dozientas y cinquenta doblas moriscas contada cada vna dobla a setenta y vn marauedis. Esta dobla Castellana en nuestro tiempo ha corrido, o solia correr pero no de tan buena ley, ni de tanto peso como las que tengo dicho: que corrian en tiempo

del Rey don Henrique Segundo, y del Rey don Ioan el Primero: y valian las vltimas de agora treynta años, y quarenta cada vna trezientos y sesenta y cinco marauedis.

Las doblas antiguas en tiempo del Rey don Iuan el Primero valian doze Reales en plata amonelada: y en plata quebrada onça y media y vna ochaua de plata: segun parece por las dichas leyes.

Demas de lo suso dicho conuiene para lo que adelante diremos examinar esta dobla Castellana de que peso era, para ver el oro que tenia, y creo a todo lo que puedo alcançar, que esta dobla tenia peso de vn Castellano, lo qual hasta agora entiendo ansi por lo siguiente.

Lo primero, porque el Rey don Ioan el Primero en Segouia, año de Mil y trezientos y nouenta, hizo la ley de la segunda supplicacion con la pena de las mil y quinientas doblas. Hodie. l. i. tit. decimo. libr. 4. Recopila. no señalando mas que doblas sin dezir el precio de ellas. Por tanto se hã de entender estas doblas Castellanss, y de aquellas, que se contienen en las otras leyes del mesmo Rey, lo qual ami parecer esta claro. En nuestro tiempo, y antes de agora despues que la dicha ley se hizo estas doblas se han juzgado por peso, y precio de Castellanos: luego bien se prueua, que la dobla Castellana de aquel tiempo era de peso de vn Castellano. Ansi mesmo creo, que estas doblas son las que dizen de cabeça: por lo que dize la ley primera del Rey don Ioan el Primero fecha en Biruiesca, donde haze mencion de cierto seruicio de doblas, que el reyno le prometio por cabeças mayor y menor en cierta forma. Llamen se estas doblas de cabeça en las prouisiones dadas por su Magestad, año de Mil

Tom. j. De Mone. V v v 4 y

y quinientos y treynta y nueue. l. nona. tit. 20. libr. 4. Recopil. sobre las supplicaciones con las mil y quinientas doblas.

Lo otro, porque en las constituciones de la Vniuersidad de Salamanca que se hizieron, Año de M. cccc. xxij. poco antes, se mandan dar dos doblas a cada doctor en los Licéçiamientos, y Doçtoramiētos, los quales no ay duda sino que se han de entender de las Castellanas, que corrian a la fazon en estos reynos. Y estos siempre se han estimado a peso y valor de Castellanos, como es notorio: y no se puede negar ni dezir otra cosa.

A todo lo susodicho corresponde el precio y estimacion de las doblas por reales de plata del peso de los de agora: pues esta cierto, que al presente vale vna parte de oro onze partes de plata. Y por la estimacion del oro y plata la qual ha ydo siempre creciendo alomenos nunca en Castilla valio tãto como al presente vale: se puede collegir, que la dobla estimada en doze reales, que hazian onça y media de plata tenia mas oro, que no el ducado de nuestro tiempo: ansí que verna a ser el peso de las dichas doblas a vn Castellano. mayormente se prueua esto porque en las dichas leyes van ygaladas las doblas Castellanas con las doblas moriscas que parecen ser las doblas Zahenes, o Azenes, las quales pesan a Castellano: y antes mas q̄ menos.

4 Considerando el tiēpo del Rey don Henrique el segundo, quando la dobla Castellana valia treynta y seys marauedis comunes: y que entōces no valia menos el oro, y plata, que en tiēpo del Rey don Alonso Decimo, podemos dezir, que el marauedi de oro del tiempo del Rey don Alonso de

lo menos de la sexta parte de vn Castellano, y segun esto esta moneda de oro si se labrasse oy valdria conforme al precio presente quasi dos reales y medio poco menos: y por menudo ochenta marauedis. De este marauedi de oro se han de entēder las leyes del Rey don Alonso decimo, que el hizo. Aunque segun la cuenta del doctor Montaluo passada por las ordenanças reales, que agora tenemos este marauedi valia diez de los comunes, que eran de diez dineros como los de agora.

El otro marauedi de oro mas antiguo, al qual se han de referir las leyes antiguas de estos reynos fechas antes del Rey don Alonso decimo: y las que de ellas se sacaron, pesaua segun la ley del Estylo seys de los passados, por lo qual viene a ser de peso de vn Castellano: aunque entonces valia treynta y seys marauedis comunes: los quales vienen a ser el dia de oy mas de quatrocientos y ochenta marauedis: y por reales quatorze.

De todo lo susodicho se saca en limpio, que el marauedi de oro contenido en las leyes de las partidas, se ha de entender y juzgar de peso de vn Castellano: pues los que hizieron aquellas leyes tuuieron respecto a la moneda antiqua de oro trasladando como trasladaron leyes tan antiguas y haciendo recopilacion de ellas. Para esto ay vna razon a mi juyzio de mucha fuerça, los que hizieron las dichas leyes de las partidas y las recopilaron entendierō muy biē el peso del sueldo aureo de Iustiniano, y como pesaua lo que pesa vn Castellano. Tuuieron ansí mesmo entendido que el sueldo, y el aureo eran de vn mesmo peso: y con esto esta llano que los dichos authors no quisieron alterar cosa alguna en las leyes que trasladauan, y si alguna vez altera-

alteraron algo, fue pensando, que no hazian mudança alguna, y no entendiendo las leyes como se han entendido por otros: y así en todos los lugares do el derecho comun haze mencion de sueldo, o aureo, tralladaron marauedi de oro, o marauedi simplemente entendiendo de oro. De lo qual parece, que los dichos authores dieron a entéder, que el marauedi de oro contenido en las leyes antiguas de estos Reynos fechas antes del Rey don Alonso decimo, y del rey don Hernando tercero su padre, y otros reyes proximos a estos, era del peso que es agora vn Castellano: quiero de zir la sexta parte de vna onça de oro: y tal que setenta y dos hazian vna libra Romana de .ii. onças.

A esta declaracion y parecer se allegan las leyes de los Reyes Godos, que en España reynaron antes del Rey don Rodrigo, de las quales el dia de oy se tiene noticia por el libro que dizen y intitula Foro juzgo fecho en Latin, y así mesmo en aquel Romance antiguo, que entonces se vsaua poco differéte del que al presente vsamos. En estas leyes Goticas se haze muy amenu do mencion de sueldos de oro, en el texto latino: y estos mesmos en el texto Español se llama marauedis, o morbis de oro, y otras vezes simplemente marauedis, o morbis. Estos sueldos de oro, en tiendo yo auer sido del peso de vn Castellano como el sueldo Romano, de quien haze menció Justiniano en su Codigo para lo qual se puede presumir que en tiempo de los Reyes Godos corrian en España en la contratacion y cómercio los sueldos de los Romanos y de Justiniano: pues en tiempo que los Godos Reynaron en España los Romanos no del todo estauán exclusivos della, antes gouernaró parte de España hasta que el Rey Suinti-

lla XXVI. Rey de los Godos, que coméço a reynar, Año de Dcxxj. acaba de echar a los Romanos de toda España y de la Fráncia Gothica quedádo se con la monarchia de estas Prouincias, como lo escriuen sant Isidro, el Arçobispo dō Rodrigo, y el Obispo de Burgos don Alóso de Carthagená, aunque Paulo Emilio en la Coronica Francesa atribuye esta monarchia al Rey Sisebutho, que fue. 24. Rey de los Godos, y coméço a reynar, Año Dcxxij. como quiera q̄ sea pues Iustiniano auia tenido el Imperio Romano y muerto. 60. años antes pocas, o menos: verisimil es q̄ quedarian sus monedas y sueldos de oro: y otras semejantes mandadas labrar por los Emperadores que le succedieron quáto a la contrataciō y cómercio en España, por causa de la parte que los Emperadores en ella tenián, y despues de ellos echados de ella por lo que suelen durar y tratar se semejantes monedas, de tá excelente metal, y tá estimado.

Lo mismo se puede sacar de las mesmas leyes Goticas, en las quales estos sueldos de oro se diuiden por tremisses como parece de la. l. vlt. tit. vlt. lib. 7. & lib. 8. tit. 4. en la ley: Si algun home talla coma a cauallo. Y en la ley, que comienza: Si algun home en cierra ganado. Donde en el texto Latino se haze mencion de los tremisses de oro, como parte de los sueldos, y segun prouamos arriba en el ca. 3. nu. 4. el sueldo de Iustiniano también se diuidio en tremisses de oro. Por manera que así por el nombre, como por la mesma diuision, y por la cótratacion con los Romanos podemos entender con mucha razon que los sueldos de oro contenidos en las leyes Goticas eran del mesmo peso, o los mesmos que los de Iustiniano: y por tanto vienen a ser de peso de vn Castellano. Desta manera se puen

den entéder muchas leyes del Foro juzgo mayormente en el libr. 7. y. 8. y en otros muchos lugares donde el texto Latino v. la de sueldos, y el Español de marauedi de oro: o de marauedi simplemente.

Y si quisieremos dezir, que los Reyes Godos no ayantenido cuenta con la moneda Romana, diremos que ellos mismos mandaron labrar sueldos de oro a imitacion de los sueldos de los Emperadores y del mismo peso, y con esto concurre que Pedro de Alcocer en la Historia, que con mucha diligencia, y curiosidad hizo y recopiló de la insigne, y Imperial ciudad de Toledo lib. 1. ca. 32. afirma y testifica auer visto medio marauedi de oro del tamaño de medio Castellano labrado en Toledo en tiempo de los Reyes Godos: de la vna parte tenia la figura de vn Rey con esta letra. Vuitigis Rex: y de la otra tenia por letras. Toletus Pius. Verdad es que Alcocer llama a esta moneda Meaja de oro: y las leyes del Foro juzgo llama el tremisse meaja de oro: como parece de la. l. vlt. tit. vlti. libr. 7. donde el texto Latino puso tremissen y el vulgar traslado meaja de oro, y siédo esto así la meaja de oro no podia ser la mitad del marauedi de oro: sino la tercera parte: como lo prueua la ley, que comiēça: Si algun hombre alla coma a cavallo. tit. 4. libr. 8. * Y la. l. 17. tit. 2. y. l. vlti. tit. vlti. libr. 7. y. l. 10. y. 12. tit. 3. lib. 8. eiusdem fori ex latino simul & Hispano codice. * Y es cosa cierta pues el tremisse de oro era la tercera parte del sueldo en tiempo de Iustiniiano, segun lo tenemos prouado en el ca. 3. y esta es su propria significacion: a la qual no obsta la ley que comiēça: Si algun hombre encierra ganado. En el mismo titul. 4. donde el texto Latino puso tremissen vnū pro duobus capitibus: y el texto vulgar tras-

lado las dos partes de vn marauedi: porque esta claro el error: pues tremissis no quiere significar ni significa las dos partes de vn marauedi: sino la tercera parte del marauedi, o sueldo: pero pensando que la ley Latina ponia por cada cabeça de los dos vn tremisse en el texto vulgar pusieron por dos cabeças dos partes de vn marauedi entendiendo dos tremisses, * E así en vn Foro juzgo de letra antigua he leydo en la dicha ley: peche vna tertia de vn morbi: por manera que la moneda de que haze mencion Alcocer era medio marauedi, o medio sueldo de oro: el qual se llama en las leyes de Iustiniiano semissis: y no tremissis: portanto no era meaja de oro, que es el verdadero tremissis, segun parece de las mismas leyes Gothicas. Lo qual se ha de entender en caso, que la dicha moneda, de que el dicho auctor haze mencion, pesaua medio Castellano, o medio marauedi. Por que despues de la primera impresion deste libro vue yo dos monedas de oro que medio el Maestro Aluar Gomez persona por sus grandes partes así en letras, como en virtudes muy conocida en estos Reynos: en la vna dellas en la parte que tenia la cabeça de vn Rey, dezia así la letra, Vuitiricus Rex: y de la otra parte, Toletus pius. En la otra dezia la letra, vuitiricus Rex. Y de la otra parte, Elbora pius: pesa cada vna dellas cinco reales: son de baxo oro. Podria segun esto ser tremisse, o meaja: y notese, que este Rey reyno en España, Año de seys cientos y tres. El Vuitigis nunca reyno en España, Como parece de Procopio libr. primero. de bello gothico. Y por esto en la moneda que trae Alcocer no se pudo leer Vuitigis, podria ser que en aquella moneda se leyese a la letra Vitiza. *

De todo lo susodicho parece que los marauedi-

marauedis de oro que usaron los Godos partidos por semisses y tremisses, eran del peso que el sueldo aureo de los Emperadores, y que el Castellano de oro que en Castilla solia en nuestros dias correr. De este sueldo hazen mención las leyes del dicho Foro juzgo, que tengo allegadas, y otras muchas: mayormente la ley. 17. y. 18. libro segundo. tit. 1. Aunque el doctor Montaluo en la glosa del fuero in. l. 1. titu. quinto. libro segundo. Fori. Dize que este sueldo aureo del foro juzgo valia ciento y tres areos. Hasta el presente no he visto authoridad por donde se pueda prouar esta opinion antes por la ley que comieça: Porque vemos ya muchos juezes y muchos merinos. En el dicho titulo. 1. libro. 2. del Foro juzgo esta claro a mi parecer, que este sueldo era menor que vna onça de oro: y por esto no puede ser que aya valido tantas monedas de oro: como el doctor Montaluo escriuio.

Antes del Rey don Alonso decimo corria en estos reynos vna moneda de oro llamada morbies Alfonsies, que eran marauedis de oro Alfonsios. De estos se haze mención en vna carta, o instrumento, que tiene la ciudad de Toledo, donde se contiene la venta que el Rey don Hernando Tercero haze a la dicha ciudad de Alcocer, Herrera y otros lugares: por quareta y cinco mil morbies Alfonsies de lo qual haze mención el Doctissimo Licenciado Arce de Otalora en el insigne tratado de las Hidalguias. 2. parte. cap. 4. Pedro de Alcocer en el libro que tengo allegado poco antes libro primero. cap. ochenta y quatro. y estiman cada morbi Alfonsi quasi en vn Castellano, que es la sexta parte de vna onça de oro. Esta scriptura esta presentada en el pleyto, que trata en esta corte y Chancilleria de Granada la ciudad de Toledo có-

el Marques de Gibrleon, y Conde de Belcaçar, en el qual pleyto ay testigos que deponen auer sido el dicho morbi Alfonsi del peso y valor de vn Castellano. Aunque cerca deste valor no he visto testimonio ni authoridad alguna de Historias o leyes antiguas: y la parte del Marques pretende auer sido el morbi Alfonsi de menos valor y peso, verdad es, que si este morbi es el marauedi de oro antiguo: q pesaua seys de los buenos conforme a la ley del estylo, clara y manifiesta es su estimacion y peso por lo que tenemos ya tractado: por lo qual ansi mesmo parece, que si este Morbi Alfonsi era de los marauedis de oro, q corrian quando començo a Reynar don Alonso Decimo, y antes algun tiempo, que seys de estos pesán vn Castellano. No digo mi parecer por ser articulo, que toca al pleyto pendiente. Despues de auer tractado la estimacion y peso de algunas monedas antiguas de estos Reynos conuiene sacar de lo dicho algunas declaraciones, y entendimiento a muchas leyes de las Partidas porque desto podria resultar claridad alguna para entender otras leyes Reales.

La primera illacion sera cerca del entendimiento de la. l. 7. tit. 13. part. 6. donde tralladando el auth. Prætereā. C. vn de vir & vxor. Dize pero esta quarta parte no deue montar mas de cient libras de oro. Esta mesma summa de libras de oro puso la nouella de Iustiniano en este caso in authen. vt liceat matri, & auia. §. quia vero el. 2. y si hemos de seguir la estimacion de la libra de oro que haze Iustiniano in. l. quoties. C. de susceptorib. & arcar. Que es cada libra en setenta y dos sueldos de oro, o Castellanos: montan estas cient libras de oro siete mil y duzientos Castellanos de oro: por que la ley de las partidas se ha de entender confor-

cóforme a la ley que traslado: la qual se entiendo de las libras Romanas de a doze onças y setenta y dos Castellanos cada vna: de manera que la dicha ley esta conforme a esta cuenta clara quanto a la cantidad que quiso limitar.

La segunda illacion toca a la. l. 14. titulo. 13. part. 1. donde tractando de la injuria hecha a los sepulchros, y enterramientos, como se ha de estimar, dize que el juez no la estime menos de ciēt marcos. Esta ley esta sacada de la. l. 3. §. si nemo erit. & §. qui de sepul. ff. de sepul. viol. y alli se pone esta pena en cient aureos, y no en cient marcos, en lo qual va mucho pues esta claro, que cient marcos ora seá de oro, o de plata, son muchos mas que cient aureos. Por tanto se ha de advertir a esta variedad de la ley de la partida, y a que la ley. 12. tit. 9. parti. 7. poniendo al mesmo delicto pena y trasladando la mesma ley de los Romanos en los mesmos terminos pone ciēt maravedis de oro, y no cient marcos ansi mesmo la. l. 2. 3. tit. 18. lib. 4. Fori tratando de las mesmas penas las pone en cient sueldos de oro, teniendo entendido los que hizieró aquellas leyes, que el aureo y solido de Iustiniano eran vna mesma cosa, y vna moneda de vn mesmo valor y peso de lo qual trate largo a tras en el cap. tercero. En esta mesma materia de las injurias hechas en las sepulturas de los muertos dize la mesma ley. 12. titu. nono. partida septima. el que quitare piedras, o ladrillos de las sepulturas, o las abriere para despojar los muertos de los paños, peche al Rey dos libras de oro. La qual ley esta errada, y ha de dezir diez libras de oro, por la. l. qui sepulchra. C. de sepulch. violat. En lo qual se ha de notar, que esta pena se puso primero de veynte libras de oro. Por la ley segunda. tit. 17. libr. 9. Codicis Theodosiani, la

qual hizo el Emperador Constantino, poniendo la mesma pena al juez, que no castigasse el dicho delicto de donde salio la. l. si quis sepulchrum. C. de sepulchro violato. despues el mesmo Emperador en el mesmo caso puso la pena de diez libras de oro, en la. l. 4. eod. tit. 17. lib. 9. delCodigo Theodosiano. Y de alli se saco la dicha. l. qui sepulchra. Hanse de entender estas libras de oro cada vna por sententa y dos Castellanos: y ansi se ha de interpretar la ley de las Partidas: de manera que dos libras de oro seran ciento y quarēta y quatro Castellanos: y si son diez libras de oro, seran siete cientos y veynte Castellanos. Si por costūbre, o fuero no estuviere otra cosa dispuesta y rescibida. Lo que tengo dicho cerca de las dichas leyes reales se ha de entender, conforme a la intencion que llevaron los que recopilaron las dichas leyes en el peso y valor del sueldo: porque conforme al valor de los aureos antiguos, de quien tratan los Jurisconsultos como tenemos tractado en el cap. tercero. cada aureo pesaua tanto como pesa oy dia vn doblon, y valia por monedas de plata veynte y cinco denarios que son quasi treynta reales de los presentes que gastamos.

La tercera illacion se offresce quanto a la ley. 9. tit. 18. par. 1. que pone noueciētōs sueldos de pena al Sacrilego. Esta ley se faco del ca. si quis contumax. 17. q. 4. y del concilio Triburiense, celebrado en el Año de Dcccxcv. estos sueldos no se há de entender de oro, ni de los sueldos de Iustiniano: sino otros sueldos de menos estimacion de los quales tractamos en el cap. 3. §. 2. explicando el entendimiento del capi. Qui subdiaconum. 17. quæstione quarta.

La quarta illació se ha de examinar quanto a la ley. 7. tit. 18. parti. 1. donde trasladando los

do los sueldos del dicho. cap. qui subdiaconum. 17. q. 4. dize la ley, que estos sueldos se han de entender marauedis. Y en la verdad si se entienden marauedis de oro del peso de los sueldos de Iustiniano, como lo tienen por costumbre las leyes de las Partidas, la estimacion es bien crecida, y la pena en gran cantidad: por lo qual y por otras consideraciones en el dicho. §. segundo. tuuimos, que estos sueldos no eran de oro, sino sueldos Franceses de plata, y aun mezclada. Esto se ha de entender quanto a la estimacion de los sueldos conforme al cap. Qui subdiaconum. y a su tiempo y entiendo que las leyes de las partidas no quisieron alterar la estimacion, ni peso de las monedas antiguas contenidas en las leyes, o Canones, que trasladauan, lo qual para mi trae muy gran señal de verdad: pues vísaron de esta palabra maruedi, la qual era entonces muy comun a diuersas monedas de oro y de cobre. Pero si esta opinion pareciere rezia, y se dixere que la dicha ley trasladando el dicho Capitulo del decreto quiso alterar aquella moneda y reduzir la a los maruedis Castellanos, que entonces corrian, es necesario considerar que no entiendo de los maruedis de oro antiguos, que corrian antes del Rey don Alonso, en cuyo tiempo se hizierón las dichas leyes, porque esta pena seria muy mayor en grã cantidad que la del Capitulo que traslada la ley, sino de los maruedis cobreños que entonces corrian, aunque bien altos en precio, conforme a lo q se apuntara en la Illaciõ septima, pues en las leyes de las Partidas, así mesmo se haze mencion de maruedis cobreños, por lo q se dira en la Illaciõ trezena, y esta estimacion es mas cõueniente al dicho cap. Qui subdiaconum. y con menos derogacion, o alteracion del derecho antiguo.

La quinta illacion es cerca de la ley. 10. titu. 18. part. 1. que pone treynta libras de plata por pena al Sacrilego, que hiziere violencia a las yglesias. Estas libras por todo lo suso dicho hã de ser de doze onças la libra; de manera que sera esta pena quarenta y cinco marcos de plata, conforme a lo que notamos en el cap. 4. sobre el entendimiento del cap. quisquis. 17. quæst. 4.

La sexta illacion toca a la practica de la ley. 18. tit. 4. part. 3. donde tratando de la jurisdiction mediana, o mixto imperio dize, que a la tal jurisdiction pertenesce conocer, o determinar pleyto de trezientos maruedis arriba, y a la jurisdiction menor pertenesce sentenciar de trezientos maruedis de oro en ayuso. Estos maruedis por lo que tengo dicho han de estimarse cada vno por vn Castellano: porque así es el estylo de las leyes de las partidas. Y la dicha ley se facõ de la nouella de Iustiniano titulo, de defensoribus ciuitat. §. & iudicare. Donde estos trezientos maruedis de oro los llama vna vez solidos, y otra luego aureos.

Y para mejory mas facil entendimiento de lo dicho se ha de aduertir, que la estimacion susodicha esta clara, presuponiendo que las leyes de las Partidas no quisieron alterar la moneda, ni la pena en su quantidad, de las leyes antiguas que trasladarõ, como tengo apuntado. Pero en caso que se tracte de esto, y parezca mas conueniente sentido dezir que las leyes de Partidas quisieron el numero de las penas cõtenidas en las leyes antiguas que trasladarã respectando a la moneda que entonces se vsaua en tiempo del Rey don Alonso Decimo, o Nono, padre del Rey don Sancho. Ha se de tener otra orden en la estimacion de los maruedis contenidos en la dicha ley diez y ocho,

ocho, y las semejantes: y es cada marauedi de oro de peso de la sexta parte de vn Castellano: por manera que seys marauedis hagan vn Castellano en el peso de oro: y así los trezientos marauedis vernan quanto al peso de oro a ser el día de oy cinquenta Castellanos, aunque entonces en el valor y estimacion cada marauedi de estos valia diez de los q̄al presente corren, o por otra cuenta seys, de lo qual resulta el peso de oro de los dichos trezientos marauedis regulados por el peso, el qual oy terna la estimacion que tienen cinquenta Castellanos, que es veynte y quatro mil y doziētos y cinquenta marauedis, y esto auida consideracion al peso de oro, aunque tomada la estimacion a marauedis por menudo de aquel tiempo, seran los treziētos marauedis a respecto de diez cada vno tres mil marauedis: y a respecto de seys mil y ocho cientos marauedis. Y si dezimos como algunas personas de grande erudicion y curiosidad han apuntado que la dicha ley de la Partida y semejantes se han de entender de los marauedis de oro antiguos que se vsauan y expendian antiguamēte cōtenidos en las leyes antiguas, de los quales cada vno pesaua seys de los de oro, que corrian en tiempo que se hizierō las leyes del Estylo, como sea cierto que las tales leyes del estylo mayormēte la ley cxiiij. hable del Rey don Alfonso Decimo padre del Rey don Sancho, segū lo prouamos en el ca. 5. nu. 4. parece cierto conforme a lo suso dicho que las leyes de las Partidas no se entenderian de la moneda, que en aquel tiempo corria, pues las hizo el Rey don Alōso Decimo, padre del Rey dō Sancho, lo qual no se puede negar: antes se aurian de entender de la moneda de oro mas antigua, a la qual se refiere la dicha ley del Estylo, y el mesmo Rey don Alōso en ella

nombrado: y los tales marauedis vienen a ser de peso de vn Castellano de oro, cōformes al peso del solido de Iustiniano, como esta prouado en el dicho ca. 5. aunque valia cada vno estimado por monedas menudas entonces sesenta marauedis de los de agora segun vna cuenta, y segū otra treynta y seys marauedis, de aqui parece cosa manifesta que quien cōfessare que la dicha ley de las Partidas se ha de entender del marauedi antiguo, q̄ la ley del Estylo dize pesar seys de los que entonces corrian, y eran de oro, ha de cōceder que los marauedis contenidos en la dicha ley diez y ocho. Hā de ser del peso de vn Castellano de oro cada vno: y conformes en el peso al solido de Iustiniano, aūque el valor por marauedis menudos aya crecido, o alterado se con el tiempo, y leyes nuevas, y así mismo ha de conceder, q̄ estan biē reducidos los marauedis de la dicha ley de las Partidas a los Castellanos de oro, y a los sueldos de Iustiniano, por lo qual aura poca differēcia entre el parecer q̄ yo tuue en la primera impressiō de esta obra quāto a esta Illacion, y el que despues aca se ha con grāde miramiēto apuntado en cōtrario: antes sale todo a vna cuenta. Si como tēgo dicho la ley de la Partida se ha de entēder de aquellos marauedis de oro que tuuo por antiguos la ley del estylo.

La septima illacion se ha de notar quanto a la ley. 8. ti. 7. part. 3. donde se pone a los litigantes rebeldes pena por las rebeldias de ciertos marauedis. Los quales a mi parecer no hā de ser Castellanos de oro como son otros muchos de los cōtenidos en las leyes de las Partidas. Porque en los otros casos van las dichas leyes de las Partidas con intento de trasladar derecho comun. En este caso yo entenderia estos marauedis conforme a la estimacion, que tenia el marauedi de

de oro, o el bueno en tiempo del Rey don Alonso Decimo, q̄ es seys de los de agora, o diez segū otra cuēta. A lo qual fauoresce la ley. 1. tit. 4. li. 1. Fori. q̄ pone los mesmos ciēt marauedis de pena al rebelde citado y emplazado para ante el Rey: como la dicha ley de la Partida: y los marauedis de las leyes del fuero entendemos siēpre de los buenos, quiero dezir de oro, que corria en tiempo del Rey don Alonso Decimo, o sus yguales por summas de moneda cobreñas, o de vellō. De esta manera se han de entender los marauedis puestos por pena a los rebeldes in. l. 1. 2. 3. 4. tit. 3. lib. 2. Fori. y los sueldos de q̄ alli se haze menciō conforme a lo q̄ hemos notado del valor y estimacion de los sueldos. Esta mesma interpretacion de los dichos marauedis: que sean de los buenos, se collige de las leyes. 24. 25. y. 26. del Estylo. las quales tienē respecto al marauedi bueno del Rey don Alonso Decimo. La mesma opiniō tuuo el doct̄or Hugo Celso en el repertorio, verbo emplazamiento, aunq̄ estas rebeldias se lleuan conforme a la costumbre de otra manera en algunas partes.

La octaua illaciō pertenece a la. l. 3. tit. 8. part. 3. donde pone pena de cient marauedis en vn caso, y de diez en otro, quādo el possedor resiste, y impide que no se haga ni execute el assentamiento. Estos marauedis se han de entender de los buenos. Quiero dezir de los que principalmente se vsauā en tiempo del Rey don Alonso Decimo, y eran de oro, o yguales al de oro: conforme a la cuenta que hemos seguido y examinado esto se prueua. Porque la dicha ley no es sacada de derecho comun, ni de otras, que yo aya visto, por tanto la tengo de entender cōforme a la moneda del Rey que la hizo, que fue don Alonso Decimo.

La nouena illacion toca a la ley. 20. tit. 23.

part. 3. donde para el caso de corte tiene y juzga por pobre al que no ha valia de veynte marauedis si se ha de entender cōforme a la moneda del Rey q̄ hizo la ley: pues quāto a esta summa a lo que al presente me acuerdo, no la podemos referir a otras leyes antiguas, cada marauedi vale diez de los presentes, o seys por otra cuenta y es de los buenos. Mōtan los dichos veynte marauedis al menos: que es a seyscientos y veynte marauedis de los presentes de a diez dineros los quales en aquel tiempo valian en Reales de plata y del peso de los de agora mas de quarenta Reales: y eran mas que no son oy dia tres mil marauedis considerando el precio de todos los mantenimientos: como lo hemos prouado per las leyes antiguas del Reyno, y al presente damos por pobre para el caso de corte al que no tiene tres mil marauedis de hazienda.

Quanto a que vno sea obligado a arraygar se por pobre la ley primera. tit. 5. lib. 2. Fori, dize: que el que tuuiere cient marauedis de hazienda no sea obligado a arraygar se, estos marauedis entendio Montaluo cada vno por diez de los de agora, yo por otra cuenta estimo cada vno en seys de los presentes, y eran en aquel tiempo cient marauedis mucho mas, que agora son cinquenta ducados segun las cosas corrian en baxos precios.

Ansi mesmo quanto a que por pobre no pueda ser vno acusador la ley. 2. tit. 1. part. 7. dize, que aquel es pobre que no tiene cinquenta marauedis de hazienda, esta ley fue sacada de la. l. Nonnulli. ff. de accusar. la qual pone cinquenta aureos para este efecto, los quales cōforme a la opinion comū en derecho, que las monedas cōtenidas en las leyes antiguas se han de estimar conforme al tiempo, que las leyes se hizieron: y teniendo

niendo lo que yo prouue en el ca. 3. se há de apreciar por peso de oro cada aureo en vn dobló, o en la quarta parte de vna onça de oro: en plata por veynte y ocho reales y mas: pues valia cada aureo sin cōtradiçtiō alguna veynte y cinco denarios: los quales haziã tres onças y media de plata y algomas. En moneda cobreña, o de velló cada aureo valia mil quadrantes, o quatrines, q̄ vienen quasi a ser otros tantos maruedis de los que agora corren en Castilla. Esta mesma declaraciō que es la propria, y verdadera de la l. Nonnulli. se applica a la ley de las Partidas, si entendemos: que los authores de ellas no quisieron hazer nouedad: pero porque su intencion fue declarar el aureo antiguo por el mesmo precio, y valor, que el sueldo de Iustiniano, hemos de estimar y reduzir la dicha summa a cinquenta Castellanos de oro y a su valor conforme a lo que arriba dexamos notado.

La illaciō decima es cerca de la l. 41. tit. 2. part. 3. donde interpretando al authen. nisi breuiore. C. de sent. ex pericu. recitãdis. dize que las causas de diez maruedis a baxo son y han de ser tenidas por breues, de arte, que no sea necessario poner la demãda por scripto esta quãtidad no estaua tassada por derecho comun: como parece por lo q̄ se nota en el dicho autentico. Por tanto hemos de tener entendido, que la tassa es conforme a la moneda de maruedis principales, que corrian al tiempo que la ley se hizo, que son de los buenos segun vna cūeta a diez de los presentes cada vn año: o segun otra a seys de manera, que eran cient maruedis, o sesenta, los quales en aquel tiempo por los baxos precios de las cosas montauan, tanto como agora dos ducados, y mas.

La onzena illacion esta bien manifesta

quanto a la ley. 9. titu. 4. parti. 5. de la donacion que se pueda hazer sin insinuar se hasta en quiniētos maruedis de oro, esta ley esta sacada de la l. sancimus. y la ley penultima. C. de donatio. donde se haze menciō de quinientos sueldos, los quales eran cada vno en aquel tiempo de peso de vn Castellano, o la sexta parte de vna onça de oro. Y ansi la ley de la Partida se ha de entender en esta mesma estimaciō: que cada maruedi de oro sea vn Castellano: como lo tractamos en el libro. 1. de las Varias Resoluciones capit. vn decimo.

Dozena illacion, se deduze para entendimiento de la ley. 2. titu. 11. parti. 3. donde en las causas de diez maruedis a baxo se ha de deferir el juramento: quando ay prouança de solo vn testigo. Esta cantidad de xo el derecho comū en aluedrio de los juezes. Por tanto no sera inconueniente entender algunas vezes estos maruedis por los sueldos de Iustiniano, que son Castellanos de oro, aunque el proprio entendimiento viene a ser por los maruedis del tiempo en que reynaua el Rey don Alonso Decimo, que eran seys de peso de vn Castellano, como tenemos tractado en lo que hasta aqui esta declarado.

Trezena illacion se deduze y saca para entendimiento de las leyes. 5. 7. 8. y otras quatro siguientes. titulo veynte. y de las leyes. 13. 15. tit. decimonono. part. 3. donde se haze menciō de maruedis tassandolos de rechos, q̄ se han de pagar por priuilegios y otras cartas en corte, y por los sellos, estos maruedis entendiendo de los que se vsauan en tiēpo del Rey dō Alonso Decimo, y algunos años antes en tiēpo del Rey don Hernando su padre: y no han de entender se por monedas de oro, ni de plata, como lo dize la mesma ley. 15. titu. 19. partid. tercera,

que, y así se han de estimar, como hemos estimado los maravedis de las leyes de las Partidas, que no trasladan moneda cierta de derecho comun y de las leyes de los Romanos, ni traçan de maravedis de oro.

La quatorzena illacion pertenece a la ley. 14. titulo sexto. partid. tercera. la qual cassando el salario de los abogados, dice q el mayor salario, no exceda de cien maravedis, estos maravedis se han de estimar al respecto que lean de oro y de pelo cada vno de los aureos antiguos, cõviene a saber vn doblon, o dos ducados sencillos como esta ya dicho: porque esta ley se sacó de la ley. 1. §. si cui. ff. de varijs & extraordina. cognit. o por lo menos se ha de estimar cada vno en vn Castellano, segun esta tractado sobre la ley segunda. tit. 1. parti. septima.

Haze se mencion en algunas Historias de Castilla de vna moneda llamada Francos. Este Franco era de oro, y valia diez Reales de plata del mesmo peso, que tienen los que agora corren y hazen ocho y na onça. Era el Franco menor que la dobla Castellana de aquel tiempo que examinamos en este Capitulo, la sexta parte: como se deduze y puede bien sacar de vna ordenança, que hizo el Rey don Iuan Primero en Biruiesca, Año de M. ccc. lxxxvij. De manera que el Franco pesaua algo mas que vn ducado de los que al presente corré. Así mesmo en privilegios y leyes de estos Reynos se hazo mencion de pedidos y monedas en materia de pecherias. Y ha se de entender que cada vna de estas monedas mōtan cinquenta cornados, que son ocho maravedis de los que agora corren y dos cornados. Lo qual se prueua por escripturas de algunas hidalguias y reparti mientos, de las quales resulta la dicha estimacion.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M

1. Numismata, an possint pluri estimari, quam materia, ex qua fuerint signata.
2. Aristotelis locus expenditur ad intellectum Iuriconsulti in. l. 1. ff. de contrahen. empt.
3. Pecunia, an possit pluri estimari in priuatis commercijs, quam publice sic estimata.
4. De cambio ad pecuniam per mutationem, & de cambioribus.
5. Numismata, an sine euidenda publicis expensis.
6. Princeps an possit mutare pecuniam valorem.

De mutatione monetæ

QVO AD PONDVS,

& valorem eius.

CAPIT. VII.

BITER SUPERIVS non semel diximus, in his Hispaniarum regnis numismatum pondus & valorem mutatum fuisse regia quidem auctoritate. Idcirco quaeritur an ea mutatio licita sit & iure fieri possit: Et sane quoties mutatio monetæ sit quo ad pondus, & eius valorem, plane omnino licita est, nec in hoc aliquid potest controuerti. Etenim si numismatum aureorum pondus augetur vel minuitur, æquum erit, quod & valoris, ac estimationis sit diminutio, vel augmentum. Erit igitur huius quaestionis controuersia in hoc, an numismata pondere eodem possint quandoque pluri estimari & valere auctoritate principis? Cui quaestioni & illa accedit, an moneta euidenda sit expensis Reipublicæ, vel Principis.

Et quibusdam visum est, numismata non pluri esse estimanda regia auctoritate, quam estimetur, & valeat ipsa massa auri vel argenti, aut pondus ex quo constant. notatur in. l. prima. ex Accursio ibi. ff. de contra. empt. vbi de pecunia iuriconsultus inquit. esecta materia est cõtus publica ac perpetua estimatio difficultatibus permutationem æqualitate quantitatis turbemur: eaque materia forma publica percussa. vsum do

minima que non tam ex substantia prebet, quam ex quantitate: nec ultra merx, vtrumque est sed alterius pretium vocatur. Hactenus Iuriconsultus, de cuius intellectu paulo post tractabitur, vt videamus, an illic probetur opinio Accursij.

Secundo ad hanc rem adducitur text. in. l. prima. C. de veteris numismi. potest. quo in loco apparet, numismata esse vbiq; eudenda & expedenda debitum pondus habentia. Sed ea constitutio nihil aliud probat, quam quod numismata publica percussa auctoritate, debeant esse iusti ponderis, & debiti: nempe eius ponderis quod lege publica fuerit definitum: non tamen sequitur ex hoc quod numi sint habituri eudem valorem, quoniam valet ipsa materia, ex qua fuerit signati.

Tertio in idem tendit text. in. l. secunda. C. de pretiis. de veteris numisma. potest. iuxta Accursij interpretationem, que videtur probare, quod diminutis numismatis quo ad pondus quidem, etiam eorum aestimatio diminuenda sit, sed nec hic text. quicquam vrgit: est etenim eius sensus secundum Bart. quod minuta aestimatione solidi minuuntur aestimatio rerum que venduntur ad solidam. sicut itidem contingit, vbi aestimatio monetę augetur & crescit: nam eadem ratione crescunt pretia rerum omnium, que eadem moneta emi solent: quem admodum notant Angel. in. l. Paulus. ff. de solutio. Purpurat. in. l. cum quid. ff. si cert. pcta. nu. 171. quod verum est, & procedit, vbi omnes monetę minores pari proportione augetur, vel minuuntur, tunc enim pretium augetur vel minuitur omnium rerum vniuniformiter diminuta, vel augeta, aestimatione omnium monetarum: atque ideo pretium rerum, cum sit vniuniformiter variatum equipollet veteri pretio. Quod si vna tantum species aurei, vel numismatis minuatur, reliquis monetis manentibus in statu suo: tunc pretia rerum manent in priori statu respectu aliarum monetarum stantium: respectu autem aurei minuti non minuuntur, imo augetur rerum pretia. Sic e contrario in augmento vnus numi respectu aliorum, qui non fuere aucti, pretia rerum manent in eodem statu respectu vero illius aucti numismatis pretia rerum minuuntur, quemadmodum eleganter considerat Carolus Molina. de contractibus. quaest. 93. num. 716.

Quarto huc pertinet. l. tertia. eo. tit. C. de veteris numisma. potest. qua decisum extat, numismatum pretia vbiq; debere eandem aestimationem habere, denique & vniuniformem. Sed & hac constitutio eo tendit, vt vbiq; eadem sit aestimatio, idem sit valor eiusdem numismatis: non ta-

men sequitur ex hoc, quod tanti sit numus estimandus publica auctoritate, quanti estimatur ipsa materia, ex qua conficitur.

Quinto haec ipsa opinio deducitur ex ca. quanto. de iure iur. quo in loco apparet, Principem vni omnino monetam eudere, & publicam facere ea lege, vt valet iuxta pondus ei constituitur: alioqui si Princeps posset pro sua libidine, pretium constituitere numis quodcumque pondus auri, vel argenti habentibus: iuramentum illud, quod tanto conatu Romanus Pontifex illicitum esse censet, minime foret vlla ex parte reprobum atque idonum: fat. or. hanc Decretalem decisionem admodum vrgere aduersus Principes, qui hanc legem nequaquam obseruant in numismatis eudendis.

Ceterum contrariam sententiam plurimum comprobatur ratio ab Aristotele deducta libro 5. Ethic. cap. quinto. & libro primo Politic. cap. 6. inquit enim numum lege consistere ac suam vim retinere, non natura. Siquidem ipse Princeps, ipse res publica, denique ipsa lex numum constituit: atque ideo numisma dicitur, quasi numisma a nomo, id est, lege, a qua pretium, & valorem certum accipit: cuiusque libera potestas est, numos semel percussos inuites efficiere, ac reddere. Hae Aristoteles, a quo libet non tenere argumentari. Nam si non natura ipsa, sed a Principe numismata vim, & potestatem accipiunt: ab ipsoque legem reuocante inutilia effici possunt; profecto non tanti estimatur materia ipsa auri, vel argenti, quanti numus ipse: cum si tantum estimaretur natura ipsa non lege, pretium, & vim numus haberet. Huic rationi Plut. suffragatur in Phocionis vita scribens, numos eos esse pretiosiores, quo in minori materia plus valoris, ac pretij completantur. Simile fere ratione suffragatur text. in. l. Titia. ff. de auro, & arg. leg. vbi Iuriconsultus respondet, legatis alicui decem pondo auri, satis iuste legatum solui, si vel aurum, vel pretium auri praestetur idem probatur in. l. prima. §. vltimo. ff. eo. tit. Etenim si pecunia qua aurum ipsum estimatur, aurea quidem tanti ponderis esset: quantum ipsum aurum, nulla subesset ratio, cur haec vt diuersa ab ipso Iuriconsulto nominentur: siquidem nullo discrimine constant. Sed nec istae rationes aduersus Principum censors omnino vrgent: Locus equidem Iuriconsulti diuersa censet aurum, & pecuniam, vel numos aureos, & merito: quia numi propter formam: & characterem publicum a massa & materia rudi distinguuntur: quae admodum statim probabitur.

Sic locus Aristotelis recte intellectus eum sensum

sum habet, ut plurimum intersit sit ne massa metalli informis, & rudis, an in numos redacta. Hoc enim & ipse Aristoteles explicat eleganter in dicto ca. 6. Nam cum, inquit, quæque necessaria non facile possent vltro, & citro comportari publico gentium consensu constitutum est ad permutationes faciendas, ut tale quidam inter se darēt, & acciperēt, quod cum esset ipsum ex genere rerū accommodatarum ad vsum vitæ facile tractari posset: cuiusmodi est ferrum, & argentū & si quid aliud eius generis habetur, quod initio magnitudine, ac pondere simpliciter erat definitum, postremo etiam caractere fuit percussum, ut homines liberi essent a sollicitudine examinandi, nā caractere quantitas numi significatur. Hæc Aristoteles. Ex quo primum adnotandum est, auctoritate publica effectum fuisse: ut numi certam habeant & ponderis, & æstimationis rationem, quæ & ipso caractere, & forma cōstet absque alio examine, quod quidem necessarium foret, si massa auri, vel argenti daretur absque publica forma pro aliqua alia re ad humanum vsum necessaria. Quo fit, ut licet numus eiusdem ponderis sit, cuius & ipsa materia, ex qua constat, atamen admodū utilis fuerit numismatū vsus; ut absque alia hominum sollicitudine constet ex publico caractere, quanta sit eius materiæ æstimatio: quod manifestissime Aristoteles explicat. Deinde constat ex eodem, numum ipsum auctoritate publica constare non tã ex substantia, quam ex quantitate: ita enim ipse legendum esse censeo in l. 1. ff. de contrah. empt. Etiam si Budæus ibi ex qualitate legerit. Est enim sententia quod in numis iam ipsa substantia materialis non consideratur, sed quantitas, id est valor impositivus publice, & perpetuo constitutus: quam equidem quantitatem publicam, & perpetuam æstimationem vocavit paulo ante idem Iuriscōsultus. Quantitas igitur ab eodem appellatur publica illa numismatum æstimatio quæ intelligitur & significatur quanti numisma quodlibet locabile sit.

Hinc sane deducitur illius quæstionis definitio, an aliquot aureū numisma possit permutari, aut vendi pro numis argenteis, pluribus tamen quàm lege, aut publica æstimatione fuerint definiti? Et quia isthæc æstimatio numismatū publica est, & pretia cuiusque rei publica lege constituta, non liceat pervertere: quibusdam visum est, non posse vendi pecuniam, cuius, quam lege valeat, nisi excessus ille recipiatur ratione officij, vel consuetudinis, vel eius, quod verè intenderit ipsius recipiētis illū excessum ratione dāni emergētis, vel pro-

batissimi lucri cessantis. Sic etenim censet doctissimus Ioannes à Medina de restitutione: vbi de cambijs agit. Folio. 157. sed ut hæc quæstio facilius intelligatur, aliquot subijciam conclusiones.

Prima cōclusio. Pecunia duplici ratione in pretio habetur: scilicet tanquam res & tanquam signatum numisma. Probatur hæc assertio, quia valor metalli, nec perit, nec mutatur propterea, quod sigillum publicum impressum habeat: siquidem æstimatio publica in id tendit, ut ea observanda sit quoties illud aurum, vel auti massa ut numismata expenditur. Hanc denique conclusionem eleganter exponit Domi. Sot. lib. 7. de Iust. & iur. q. 2. cui suffragatur locus insignis apud Iuriscōsultum in l. numismatum. ff. de usufruct. quo in loco veteres numi ex auro foran purissimo percussi, ut gemmæ & pretiosæ res ita servantur, & custodiuntur, ac æstimantur, quod usufructus potest in eis constitui: sicuti & in rebus, vltro non consumptilibus. * Et de Peregrinis numis vendi solitis, ut & aliæ merces multa tradit Brissonius lib. 1. Selectarum ca. 8. ex Volusio Metiano libr. de asse. Et Plinio lib. 33. c. 3. Sic intelligens Iuriscōsultum in l. 9. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de falsis. tamen parum rectè, ni fallor, adduxerit Constantini constitutionem in l. 1. C. de veter. numisma. potest. lib. 11. *

Secunda conclusio. Secundum metalli naturam poterit iuste numisma aureū, ut aurū permutari, aut vendi maiori pretio, quam sit illi à Republica prætaxatū: modo augmentū illud sit exiguum. Hanc opinionem tenuerunt Sylvest. r verbo. iur. 4. §. 2. Domi. Sot. in d. q. 2. Caieta. licet dubius in tractatu de Cambijs. c. 6. Huius casus erit exemplū quoties numismata aurea dantur, & venduntur ad deaurandū, ad ornamentū, ad annulos, in aures, torques, & his similia conficienda. in hac etenim specie locus non est publico pretio, quod tantū obtrinet, vbi numismata ut numismata permutantur, & in commercijs expenduntur. Quæ ratione tollitur Ioannis Medinæ opinio, quæ contrariam huic sententiam potius admittit. Quod est maxime notandum. His adde Aymonē Crauetram conf. 6. numer. 15. & sequenti, qui hac de re non nihil agit.

Tertia conclusio. Licetum nihilominus est, numismata ut numismata sunt, & ea ratione, permutare, aut cambire, nonnullo ab alterutra parte conc. sso alteri pretio. Hæc probatur. Nā licet primus, & proprius vltro pecuniæ sit ad em. ndū, & vendendum, ut sit alterius rei pretium iuxta l. primā. ff. de contrah. empt. Aristotelem. libro pri-

mo. Polit. c. sexto. & quo ad hanc partem nulli liceat transgredi eius æstimationem à lege taxatã: est tamen & alter pecunię vsus improprius nempe vt permutetur pecunia cū pecunia & ad hoc non habet à lege taxatam certam quantitatem, nec valorem: vt docent S. Thomas libro secundo. de regimine princip. ca. 14. Syluest. verb. vsura. 4. q. secunda. & 3. sic sanè licet proprius vsus calcei sit ad tegendum pedem: alter tamen eius vsus improprius est, vt cum alia re permutetur si cuti ex eodem Aristotele deducitur in dicto ca. sexto. & ca. septimo. Hoc ipsum hac in re & Caieta. adnotauit in tracta. de cambijs. ca. 5. deinde commutatio ista pecunię admodum utilis est Reipublicę, dum numularius auream pecuniam dat pro minuto argento, aut vice versa minutum argentum pro aurea pecunia. Contingit enim se pissimè, vtiores esse alicui minores numos argenteos ad faciliorem vsum, & expensas, quam aureum numisma: atque itidem alteri erit vtilius numisma aureum ad trãslationem, quam argentei minuti numi. Qua ratione ob faciliorem, ac commodiorem vsum est vtilis valde isthęc in re publica permutatio ideo mirum non est, si permittatur, mercedem aliquam dari his, qui labore proprio, & industria paratos habent numos aureos, & minutos argenteos ad huiusmodi Cambia, modo pretium hoc tenue sit, nè fraudibus locus aperiat.

Præsertim constat, hoc licere publicis cãpforibus ministris reipublicę, ab eaq; constitutis. His etenim hoc licere, asseruerant nostri doctores passim, quorũ meminit eos sequutus Laurētius Rodolphus in. c. consuluit. de vsuris. in repet. q. 26. Ioã. Lupi in. c. per vestras. notabi. 6. §. 9. nu. 13. de donati. inter vir. & vxor. Florentinus. 2. partit. 1. c. 7. §. 47. Conradus de contractibus. q. 99. quorũ opinio cõmunis est, secundum Syluestrum verb. vsura. 4. §. 7. Qui tamen & si præmittant, se tractare rem istam quo ad publicos cãpfores, non tamen negant expressim, idem licere priuatis personis. Sed Caiet. in tract. de cambijs. c. 5. in specie asserit, non esse hoc cambium licitũ priuatis, sed tantũ his, qui ab ipsa republica sunt ad id munus electi: cuius cõtrarium Syluester in dict. ver. vsur. 4. §. 7: probare mihi visus est, & idem tenet maxima ratione Dominicus Soto in dicta quęst. 2. Etenim si hęc permutatio genere suo pecunia æstimabilis est, vt constat nihil vrget, cur non sit licita cuicunque, etiam priuato: quod equidem verum est ex ipsa natura rei: nisi lex huius cambij vsum priuatis interdixerit: tũc etenim nemo po-

terit officium hoc exercere, nisi is, qui à republica fuerit electus. alioqui mortale crimẽ is committeret, & teneretur ad restitutionem lucri ex ea re percepti, sicuti ipse Domini. Soto probat in dicta quæstione secunda. sic lege Reg. 1. ti. 8. libr. 5. ordi. interdictum est officium istud priuatis, & omnibus, nisi in curia Principis habẽtibus ab eo specialem commissionem & licentiam: in alijs vero ciuitatibus, & locis permittitur his, qui à collegio decurionum fuerint nominati, & electi.

Hac sanè ratione dicti sunt ab initio cãpfores hi, qui paratas habebãt pecunias ad permutandũ minores pro maiorib⁹, & vice versa maiores pro minoribus seruata cõpensationis equalitate. Habuit vero hęc dictio originẽ à verbo cãbio, id est permuto: & inde vetera illa: cãpsi, cãpsum, & campso, campsas: eadẽ significatione authore Prisciano li. 10. c. 2. qui ex Ennio citat. Leucarẽ cãpsant: id est, permutant, tradit Andreę. Tiraquellus li. 1. de retractu. §. 30. in principio. inde cãpfores. Cãbium autẽ dictio non est à Latinis recepta: tãmet si vtatur eadem libri feudorum author in ca. 1. §. si quis dominus. quo tempo. miles. & in c. 1. §. cū autẽ. de contro. inuestit. vbi Bald. notat, Cãbium esse permutationem non tantũ speciei ad speciem, quę proprie est permutatio: sed & speciei ad genus: vt domus cū frumento: & etiã generis ad genus: notat Iasõ in. l. 1. col. vlt. ff. de rer. permut. sic & Regia Partitarũ lex. 1. ti. 6. par. 5. permutationẽ cãbiũ appellat. Illa vero merces, quę cãpfori datur pro permutatione pecuniarũ dicta est à Græcis collybus: & inde cãpfores collybistæ: quod Budęus adnotauit in. l. vltim. ff. de pigno. actione. dicti etiam fuerẽ numularij. Sed & argentarij, qui trapezitæ, & mensularij appellantur, non tantum pecuniarum permutationi dedere operam maiorem: siquidem simul negotiationem exercebant. Nam pecunias custodiendas accipiebant, propriasque, & alienas fœnori dabant. Vnde apud Plautum argentarius pro fœneratore accipitur. His solebant in publico ad longum tempus tabernæ locari. l. qui tabernas argentarias. ff. de cõtra. cõpt. quo in loco labitur Accursius, dum interpretatur argentarias tabernas in quibus argentum venditur. Iidem argentarij menias publicas, & officinas Romæ in foro habebant prope Castoris ædem, ex Plauto in Gurgulione: in Persia: & in Asinaria. Terentio item in Phormione. Qua ratione argẽtarij foro cedere dicebantur, cū tabernis, id est mensis suis cedentes, alio fugientes habitatum migrabant falsebantque creditores: quod longius explicat

plicat Guilielmus Budæus in. l. si hominem. ff. d. positi. §. quoties. vbi Iurisconsultus huius loquutionis meminit, dicti etiam fuere argentarii collectarii à colligendis numis in. l. quisquis. C. si certum petat. vti explicat Alciat. in lib. 4. dispensatio. c. 22. ex Suidæ. Horum autem argentariorum officium, & ministerium causam publicam habebat. l. argentarius. in princip. ff. de edendo. Nam & alij rationes conficiebant. ad quarum fidem recurrebatur. l. prætor ait. cum. l. sequenti. ff. de edendo. notat & de his aliqua Carolus Molinæ. de contractibus. numer. 59.

Ad propositam ab initio questionem rursus accedens illud ex multis adnotabo, præ maxima
5 autoritate text. in. c. quanto. de * iureiuran. numismata expensis publicis esse cudenda nec pluris fore æstimanda, quam materia ipsa absque publico caractere æstimaretur. Hanc sententiam probat glo. in. d. l. 1. ff. de contra. empt. Bart. in. l. Paulus. ff. de solut. 2. col. itē Bar. in. l. qui falsam. ff. de fal. & in. l. 1. §. vlt. ff. de aur. & argē. legat. cuius opinionem communem esse asseuerat Curti. Junior in. l. 2. §. mutui. num. 12. ff. si cert. pet. vbi Bar. eandē opin. probat, & tenet. quam etiam sequuntur Matth. Afflict. decis. 90. & Petr. Velluga, in speculo principum. tit. de mutatione monetæ nu. 7. Nihilominus contrariā exponimus conclusionem, qua constanter asserimus, posse Principem in cudendis numis eam obseruare legem, vt aliquid lucri percipiat pro ratione expensarum, quæ fiunt in ipsa moneta signanda. Non enim tenetur Princeps proprijs expensis numos percute
re. Idcirco poterit à Principe numismatum pretiū taxari vltra ipsius materiæ æstimationē: quod cōsuetudo iam diu toto in orbe Christiano recepit, secundum Innoc. Abb. nu. 11. Imol. col. 4. & ibi
6 docto. in. d. c. quanto. de iureiur. Imol. in. d. Paulus. ff. de solu. imo & de hac consuetudine Bart. ipse testatur in dicta. l. secunda. §. mutui. ac Martinus Lauden, in tractat. de monetis. col. 1. Petr. Vellu. in. d. nu. 7. Boerius decis. 327. nu. 3. & Albertus Brunus in tracta. de augm. & dimin. cōclusionone vlt. col. 1. qui eadem approbat, vbi lucrum id sit exiguum. Ego vero hac in re non video admodum vrgere cōtra Principes tex. in. d. c. quanto. potuit enim in ea specie detrimentum in numismate contigisse eo pacto, vt præter valorē materiæ, & modum legitimum expensarum pretiū foret constitutum: quod illicitum est deinde consultius est, numismata expensis publicis percuti, & eundem habere valorem quem ipsa habet materia: & tamen consuetudinem, cuius paulò ante

meminimus, non ita contrariam iuris opinamur vt admittenda non sit. Ea etenim Principes ipsos excusabit omnino. Sic in his regnis apparet ex pragmaticis constitutionibus, quarum in primis huius operis capitibus mentionem fecimus, consuetudinem istam planè seruari in numis argenteis, & aureis: tamen modo ob auri penuriam pluris æstimemus, & faciamus aurei numismatis materia, quam numus ipse lege regia sit æstimatus: atque ita hanc sententiam quam recepit consuetudo, crebriorem esse asserit Carolus Molinæ de contractibus. q. 100. nu. 798. quam probare videtur Gabriel. in. 4. l. sententia. distin. 15. q. 9. col. 2. quin & idem Innoc. Abb. & alij in. d. ca. quanto. hoc principi licere arbitrantur vltra expensas necessarias, quæ fiunt in cudendis numis, si ipse Princeps sit in aliqua inopia cōstitutus. Nam ad subueniendum publicæ necessitati, publicisque impensis poterit pluris monetam æstimare, quæ numismatum materia æstimetur. Imo & hoc ipsum quandoque vtile Reipublicæ est: ne pecunia aurea, vel argentea extra regnum aut extra Prouinciam exportetur: quæadmodum admonet ipse Inno. & Guid. Papa. in. d. c. quanto. col. 3. constat sanè ex constitutionibus Henrici Regis Secundi, & Ioannis primi, ob publicas necessitates ab ipsis Regibus numismatum pretia augmentū accepisse. Sed & consensu populi, aut ciuitatum Regni etiam absque publica inopia poterit idē Princeps efficere, secundum Innoc. Panormita. & alios in. d. c. quanto. Romæ itidem hoc factum olim fuisse ob publicam inopiam ab ipso Senatu. testatur Plinius libr. 33. ca. 3.

Hinc denique poterit & alteri questionem respondere: an Princeps possit mutare pecuniæ valorem, & æstimationem? * qua in re Aristoteles inquit lib. 1. Polit. c. 6. & 5. Ethico. c. 5. esse in potestate Reipublicæ, & Principis numismata scilicet signata mutare, & reddere ac efficere inutilia. Mutata siquidem voluntate vtentium numis, vt numum valore nolint, ipse numus, vt numus est, inutilis efficitur. Hic enim est sensus Aristote. tamen si Michael Ephesius in dicto capitul. quinto. aliter interpretetur locum illum: scilicet ex vi permutationis. Ita equidem inquit. Nā si voluerimus ea, quæ habemus dare, & quæ nō habemus accipere, inutilis prorsus vsus numi euadet, ipse tamen opinor, non esse hunc sensum proprium Aristoteis: sed eum, quem modo tradidimus.

Mutatio vero pecuniæ, si fiat ex consensu populi erit plane licita vtcunque fiat cum accedat consensus eorum, quibus præiudicium ex ea mu-

tatione fit: quod f. tentur Hostiens. in tit. de censibus. §. ex quibus. Innocen. & doct. in dicto capitulo. quanto. Albert. Brunus in tract. de augmento. conclusi. vltim. columna secunda. qui expressim admittunt mutationem monetæ vt licitam, quoties ea fit ex iusta causa: nempe quia materia numismatum facta est vilior vel pretiosior communi hominum æstimatione: vel quia nō habet iustam æstimationem seruata proportione materiæ, ex qua ipsa constat, quod & Andre. Iser. scribit in. c. 1. quæ sint regalia. nu. 18. & sequentibus. qui nu. 24. etiam probat, licere Principib⁹ pretiū monetæ augere tempore publicæ necessitatis. modo ea cessante fiat subditis restitutio damni illati ab ipso Principe, qui posset id restituere. Quod si mutatio monetæ fiat absque iusta causa pro Principum libidine, id est omnino illicitum secundum omnes, quos modo citauimus, quam obrem dum Ioannes Fab. in Princi. Instit. quib⁹ mod. tolli. oblig. & Boerius decisione. 327. nu. 6. scribunt posse Principem absque consensu populi mutare monetam: est id intelligendum, modo fiat ex iusta causa: vel absque populi præiudicio. Qua ratione Sæct. Thom. in tract. de regim. Princip. lib. 2. c. 13. admonet Principes, ne numismata pro libidine propria mutant. de eadem re multa tradit Carol. Molinæ. de contr. q. 92. & 93. qui nu. mer. 696. conatur improbare communem modum loquendi: dum pecuniæ bonitas distinguitur in extrinsecam, & intrinsecam: bonitas enim intrinseca dicitur substantia ipsa metallorum tam in bonitate, quam in quantitate, seu pondere: bonitas vero extrinseca appellatur valor imposititiuus: vt scribunt omnes in. d. l. Paulus. ff. de solut. & in. l. cum quid. ff. si cert. peto. & in dicto capitulo. quanto. Etenim existimat Carolus, bonitatem intrinsecam pecuniæ esse publicam illam æstimationem, & valorem imposititiuum: quia est eius propria, specifica, substantialis & formalis bonitas, & essentia, quæ dat ei esse, qua sublata, publica videlicet approbatione remota, desinit esse pecunia. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignor. actio. l. Iulianus. §. si quis. ff. ad exhiben. bonitas autem extrinseca secundum eum dicitur ipsa numerorum materia: scribitque is author, ita loquutos fuisse olim Azonem, Iacob. de Bello vi. Odo fredum. ac Cin. in. l. in minorū. col. 4. C. in quib. cau. in integr. testi. non est necessaria. Et tamen ad intellectum eorum, quæ in hac materia tractantur, obseruandus est communis dicendi modus: quæ etiam sequitur Albertus Brunus in dict. conclu. vltim. columna. §.

Ex. §. Sequenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Obligatus soluere in certa numerorum specie an possit in alia soluere.
- 2 Pecunia bonitas intrinseca: an sit consideranda iuxta tempus contractus, vel solutionis?
- 3 Numismatum bonitas extrinseca, quomodo sit obseruanda quo ad solutionem debiti?
- 4 Mutatio pecuniæ post moram, an noceat, vel pro sit creditori.
- 5 Promissio solutionis in certa pecunia sub certa æstimatione: quo pacto sit obseruanda?

§. Vnicus.

SUPEREST MODO ex Bartol. in dicta. l. Paulus. aliquot conclusiones deducere, vt breui quodam examine quæ ipse adnotauit explicentur: saltem iuxta communem aliorum traditionem.

Prima conclusio. Quoties obligatio concepta fuit sub certa specie ⁊ monetæ non tenetur creditor recipere quamlibet aliam monetam, etiam probam, ad monetæ promissæ æstimationem, si sit alterius materiæ. Hanc conclusionem quidam probant ex eo, quod aliud pro alio inuito credito re nō soluitur. l. secunda. §. primo. ff. si cert. peto. & l. cum a quo ff. eod. titul. denique in specie assertionem istam tenent Bart. in dicta. l. Paulus. nu. tertio. idem Barto. in. l. 1. §. vlt. ff. de auro, & argent. legat. Idem Bart. Alexan. Areti. & alij in d. l. 2. §. 1. ff. si cert. pet. Imol. & doct. in. d. l. Paul. Antoni. & Abb. col. vlt. in. d. c. quanto. Bald. in. l. si quis argentum. in Princip. C. de donationi. & in. l. libera. C. de sent. & interlo. omni. iudi. Boerius decisione. 327. col. 3. qui tamen vnanimi consensu fatentur, consuetudine contrarium receptum esse. Quod etiam asserit gloss. in. d. l. si quis argentum. Curti. Senior in tract. monetarum. super. l. cum quid. q. 9 ff. si certum peto. Afflict. decisione. 90. de qua consuetudine scribit Carolus Molinæ. de contract. q. 92. nu. 709. non omnino obligare eam: cū ex ciuilitate, & benignitate creditorum processerit, non ex necessitate nisi in his casibus, in quibus nihil interest creditoris: quod est notandum ex multis, quæ tradit Albert. Brunus in

nus in dicta conclusione vlt. col. 7. Hanc tamen consuetudinem iure procedere, conatur probare Curtius Iunior in. d. l. cum quid. nu. 25.

Secunda conclusio, Etiam vbi obligatio concepta fuit sub certa specie monetę, cogitur creditor monetam diuerſę formę, & characteris recipere, modo eiusdem materię sit, & ad eandem æſtimationem, quę debetur, solutio fiat. Hoc expressim Bart. & omnes paulo antę citati probant ex. d. l. Paulus, quę est secundum hanc conclusionem intelligenda.

Tertia conclusio. Pecunia mutata in bonitate intrinseca: nepe in materia, vel pondere soluenda est secundum eam bonitatem, quam habuerat tempore contractus, nõ autem secundum illam quam habet tempore solutionis. Probat ex ratione. l. cum quid. ff. si cert. pet. vbi eam tenent Docto. & in ca. olim. de censib. notant Barto. & alij in. d. l. Paulus. col. 3. tex. ad idem in. c. cum Canonicis. de censib. quam opinionem fatentur communem esse Panor. in. cap. quanto. de iureiuran. col. pe. Iason in. l. 2. q. 36. C. de iure emphyteu. Soci. Iunior conf. 145. libro. 1. nu. 94. idem fatentur omnes, qui hanc materiam tractauerunt, præsertim Curti. Iunior in. l. cum quid. ff. si cert. pet. nu. 2. Gratus conf. 12. nu. 30. & cõf. 13. & 14. 1. volu. Albert. Brunus in tract. de augm. & dimi. conclusione vltim. ver. His sic præmissis. qui late hanc materiam examinat & Boeri. d. cifi. 327. eandem sententiam constat communem esse ex his quę latissimè tradit Andrę. Tiraquel. lib. 10. de vtroque retract. §. 1. gloss. 18. nu. 26.

Contrariam in hoc opinionem tenet Ioan. Faber in anthen. Hoc nisi. C. de solutioni. Idem in principio. Quibus modis tolli. obligat. ad finem. eiusque sententiam pluribus rationibus conatur defendere Carolus Molinæ. in tracta. de contractibus. q. 100. quem legito. Nam pulchrè expendit intellectum text. in dicto capitulo. olim. & capitulo. cum Canonicis. de censibus. & eleganter, atque erudite probat solutionem debitę pecunię recte fieri, si fiat ex pecunia probat tam in materia quam in forma, quę ex publico decreto valet summam, & quantitatem debitam etiam si certa species pecunię, aut monetę debeatur. Etenim. si centum Castellani deberentur ex contractu, vel alias. & si forent publica auctoritate diminuti in materia, vel in pondere, nouique percuisi eiusdem valoris & pretij publica auctoritate constituti: satis esset, centum numos aureos ex nouis soluere: nec teneretur debitor centum Castellanos veteris ponderis creditori dare. Sed & hanc

sententiam aduersus communem latissimè ampliat, & limitat ipse Carol. sicuti & communem diffuse explicat Albert. Brunus in dicta conclusione vltima.

Quod si veteres numi essent non tantum in pondere, & materia mutati, sed simul & in valore, ac pretio publico: tunc conueniunt omnes, esse omnino distinctos numos nouos à veteribus: & ideo soluendos esse veteres numos, aut eorum propriam, ac veterem æſtimationem. Quod est rationi adeo congruum vt temerè contrarium admittatur. Etenim hæc est propria species, & casus capituli. cum Canonicis. de censibus. Vt ipse Carolus probat eleganter: cum inibi diffinitum sit, non teneri debitorem soluere creditori iuxta nouorum numismatum æſtimationem, sed iuxta veterum qualitatem, & valorem, quoties veteres extrinsecus & intrinsecus fuere mutati. Quod Ioan. Faber notat in Princip. Insti. quibus modis tollit. obligat. ad finem.

Quarta conclusio ex Barto. hunc in modum colligitur. Quoties pecunia eodem pondere, & materia manetibus, vel augetur vel minuitur extrinsecus quò ad eius pretium, & æſtimationem, ea mutatio ante moram & nocet, & prodest creditori. Hęc conclusio communis est, & probatur ab his, qui proximã probauere paucis exceptis, quorum statim mentionem agemus. Bart. etenim & omnes alij expressim eam veram esse censent in locis paulo antę citatis. Nam simul has duas conclusiones iuris vtriusque interpretes exponunt, & explicant. Igitur in hac specie satis erit creditori, quod debitor ei soluat centum Castellanos, quos in conuentionem deduxit, etiam si hi numi modo publicè minoris æſtimentur, quam tempore contractus. Eademque ratione debitor tenebitur centum Castellanos reddere creditori, etiam si hi modo pluris publico decreto æſtimentur, quam tempore obligationis fuerint æſtimati: atque ita omnium consensu receptum est, præsertim eorum, qui citantur ab Andręa Tiraquello in dicta glossa octaua numero vigesimo-septimo. & Alberto Bruno de Augmento & diminut. conclusione vltima. limitatione prima, & alijs.

Cæterum Caro. Molinæ. de contra. q. 92. doctissimè profecto hanc quæſtionem examinat multis ad huius conclusionis probationem, ad cuiusque impugnationem adductis, quę subtilia sunt tanti que viri iudicio, & ingenio signa. Tandem propositis pluribus quæſtionibus in specie nepe in mutuo, in dote, testamento, & contractu emptionis,

ac venditionis existimat, vbi nullum aderat tempore contractæ obligationis periculum crebræ mutationis monetæ, variationisque sordidæ, minimè admittendam esse communem sententiam, imo mutationem pecuniæ quo ad bonitatem extrinsecam nocere, & prodesse, etiam ante morâ ipsi creditori. Sic sanè iuxta opinionem istâ qui teneretur soluere creditori centum aureos Castellanos, & hi essent post contractam obligationem extrinsecus dimiuiti, tenetur omnino soluere creditori æstimationem illam, quam tempore contractus habebant centum Castellani, & sic numerum augere. Quod si Castellanorum valor esset auctus, satis esset, & satis fit creditori, si debitor soluat pauciores Castellanos, qui iuxta nouum augmentum æquipollent centum illis in obligationem deductis. Quam sententiam veram esse opinantur, præter Carolum latissimè eam probantem, Anto. & Abb. in. d. c. quanto. col. penul. Curti. Senior. col. 3. & Junior. num. 23. in. l. cum quid. ff. si cert. pet. in eamq; inclinat Anto. Burgens. in. c. cū dilecti. de emptio. nu. 39. quos omnino legito: siquidem hi latissimè rationes vtriusque partis expendunt longiori profecto examine, quâ locus hic nostri. tractatus ex postulet. In pecunia tamen tradita ex mutuo, vel dote, simili ve causa semper aduerte ad id, quod notat ipse Carolus in. d. q. 92. nu. 701. & q. 97. nu. 737. Hac vero in re olim in his Castellæ regnis latæ fuere leges quædam ab Henrico Secundo Tauri, Æra M ccccxi. & à Rege Ioanne Primo Biruiescæ, anno domini M cccclxxxvij quibus, vt opinor, legibus plurimū comprobatur opinio ista posterior aduersus Barto. & communem.

Quinta conclusio, Mutatio pecuniæ promissæ, & in obligationem deductæ contingens post moram, ipsi + omnino nocet, qui in moram incidit, probatur in. l. 3. in fin. ff. de actio. empt. quam conclusionem in hac specie Bart. & alij probant in. dict. l. Paulus. col. 3. & in. d. l. cum quid. Doctor item in. dict. capi. quanto. imo licet Bartol. ipse, & plerique alij, hanc conclusionem veram esse censeant, vbi mutatur moneta maior, quæ per minorem æstimatur: contrarium probantes, vbi mutata fuerit moneta ita minuta, quod per aliam minorem æstimari non possit. Etenim tunc minimè nocet variatio ei, qui est in mora. Nam cum moneta hæc minuta per aliam æstimari non possit, licet mutetur eius valor non dicitur mutata respectu æstimationis suæ, quia nō habet aliquid, quo æstimetur. Idcirco creditor lucrum amitteret, non autem pateretur dam-

nū: qua ratione debitori moroso non imputatur amissio lucris creditoris. l. si sterilis. §. cū per venditorem. ff. de actio. empt. nec oberit. l. numis. ff. de in litem iuran. vbi constat in numis dari interesse extrinsecum. Quia id obtinet in dāno, nō in lucro. vnde qui esset debitor certæ quātītatis soluendæ in pecunia minuta, & post moram contingit mutatio huius monetæ minutæ, nihil obesset debitori: quia pecunia nō censetur effecta deterior. Hæc sanè sunt Bart. verba in dicta. l. Paulus. nu. octauo. quem inibi, & in. d. l. Cū quid. sequuntur doctor. magis communiter: vt constat ex Alberto Bruno in dicto tract. de augmento. conclusione vltima. limitatione. 1. Qui tamē contrariam opinionem existimat veriore esse sequutus Antoni. Abb. & Imolā in dicto capitulo. Quanto. Curtium Seniore in dicta. l. cum quid. secunda quæstione. & Marti. Laudensem in tracta. monetarum. quæstion. decimaquarta. & profecto nulla cōgrua ratio cōstitui vere potest quæ Bar. opinionem probet: siquidem pecunia minuta potest. vt planè constat, per monetam maiorem æstimari: cum etsi vnus numus minor non possit æstimari per plures numos maiores, nec per vnum equidem plures tamen numi minores possunt per vnum maiorem æstimari. Quod satis est: vt constituamus interesse damni. Quin & vnus numus minor respectu maioris quo ad cōmutationem potest pluris, vel minoris æstimari. Et ideo damnum proculdubio contingit in mutatione pecuniæ minutæ. Quod palam Bartoli rationem euertit. Vnde non est prædicta quinta conclusio ex Bartoli distinctione restringenda, præsertim quia ratio lucris quo ad interesse obseruanda est: quoties id lucrum est certum: vt in hac specie: vel verisimili; secundum ea, quæ traduntur in. l. 1. C. de senten. quæ pro eo, quod interest. per gloss. Bart. & Doctores. in. l. 3. §. vltimo. ff. de eo, quod cert. loco. Sed quod attinet ad intellectū l. numis. ff. de in litem iurand. non vacat modo examinare, licet illic Iurisconsultus cēscat, in numis non esse locum iurijurando in litem ea quidem ratione, quod dum in numis ex Aristotele, & eodem Iurisconsulto in. l. 1. ff. de cont. emp. vniuersalis & perpetua durat æstimatio, non potest affectio contingere, nec aliud interesse intrinsecum: quod si numi mutentur, non potest controuerti, nec ambigi, contingere posse in numis interesse iuxta ipsius mutationis qualitatem non tamen affectionis rationem habendam. ex dicta. l. numis.

Sexta conclusio. Mutatio numismatum quæ modico,

modico, & breui tempore durauit, nullo pacto consideranda est, nec eius erit habenda ratio. Hęc tenet Bart. in dicta. l. Paulus. col. pen. quem communiter alij sequuntur, vt Panor. faterur in dict. ca. quanto. colum. pen. tex. optimus in. l. pretia rerum. ff. ad leg. Falcid.

Septima conclu. Quoties ab initio in contractu, vel in alia quacunq; dispositione ob metũ mutationis monetarum, sit cautum de pecunia sub certa æstimatione soluenda: ea pactio plane seruanda erit: nec + mutatio numismatum cõtra hentibus nocebit, nec proderit. tex. optimus in. l. penulti. §. si mancipia. ff. solu. matrimo. notant Barto. in dict. l. Paulus. in fine. ff. de solutioni. Imol. & Alexand. in dicto. §. si mǎcipia. & plures alij, quos refert Albertus Brunus in tract. de augmen. & dimi. vlt. conclusi. versi. octauo fallit. Eãdem opinionem scribit communem esse Carolus Molinæ. de contractibus. q. 97. num. 735. quid quid ipse Barto. scripserit in dict. §. si mancipia. Erit sanẽ huius conclusionis duplex exemplum constituendũ. Primum quidem quoties ita concepta sunt verba. Promitto soluere centum nummos aureos Castellanos ad æstimationem quadringentorum octuaginta quinque Marauedino rum pro quolibet Castellano. Etenim etsi creuerit, vel diminutus fuerit valor Castellani publica authoritate, nihilominus solutio fieri debet secundum æstimationem taxatam ab initio cõtractus: atque ita exemplum hoc aptat Carolus Molinæ. in dict. nu. 735. Est & alterum exemplum, quod Bartol. scilicet, depono apud te centum libras in Florenis hoc pacto, quod reddas in Florenis sub eadem æstimatione. tũc enim soluenda sunt centum libræ in Florenis iuxta veterem æstimationem, quæ tempore depositi vigeat. Et nequis in exponendo hoc Barto. exemplo quandoque hæ sitet, illud rursus aperiam ex ipsius authoris mente in hunc modum, vt tot Floreni sint soluendi omnino, quot iuxta veterem æstimationem efficiant centum libras: licet modo tempore solutionis pauciores Floreni efficiant centum libras: vel qui olim tempore contractus efficiant centum libras, tẽpore solutionis non efficiant octuaginta. Hic sanẽ sensus ex Bartol. deprehenditur per pensis his, quæ in quæstione precedenti scripserat, quæ statim examinabimus. quo fit, vt in specie, huius conclusionis augmentum, & diminutio numismatum cedat damno, vel lucro ipsius creditoris. qua ratione hic idem sensus non obtinet in primo exemplo: vt patet ex traditis per ipsum Carolum Molinæ: quia in illo aug-

mentum, & diminutio Castellanorum cedit lucro, & damno debitoris. Sensus autem exempli traditi à Bartolo planẽ ita explicatur per Albertum Brunum in dicta conclusione vltima. limitatione. 8. col. 3.

Octaua conclusio. Obligatio soluendi certam quantitatem in certa numerorum specie nulla cõstituta illorum æstimatione, ita intelligenda est, vt illa quantitas soluatur in numis nominatim designatis sub incerto numero, iuxta eam æstimationem, quæ viget tempore solutionis. ita sanẽ visum est Bartol. in. d. l. Paulus. ad finem. Cuius opinio communi omnium sententia probata videtur. notat Albert. Brunus in. d. 8. limit. 2. columna. Et in eadem conclusione vltima. 5. ampliatione.

Nona conclusio. In contractibus, & alijs similibus actionibus hæc verba: centũ libræ traduntur in Florenis: vel ista centũ millia marauedino rum in Castellanis: eã significationem habent, q̃ illi nummi aurei Castellani, aut illi Floreni traditi, aut depositi, nec pluris, nec minoris æstimantur, nec vnquã æstimandi sunt, quã centũ libris, vel centum millibus marauedino rũ. Hęc est opinio Bart. in. d. l. Paul. pen. q. cuius sententiam magis communem esse fatetur Albertus Brunus in dicta limi. 8. Tradit multa de hac re Menochius conf. 49. & probatur ex his, quæ notantur in. l. Si stipulatus sim decem in melle. ff. de solutioni. Et ideo his conceptis verbis tot illi Floreni, vel Castellani, quot traditi fuere tempore contractus, & obligationis, pro illis centũ libris, vel centũ millibus marauedino rũ, venditi vidẽtur ad æstimationem tot librãũ, vel marauedino rũ. Et ea ratione fati erit quocunq; tempore reddi centum libras, vel centum mille marauedinos, etiam si Floreni, vel Castellani tempore solutionis pluris æstimẽtur, quam eo tempore, quo traditi sunt, fuerint æstimati contrahentium conuentione. Atque ita est accipienda hæc communis conclusio.

Decima conclusio. Quoties certæ speciei numismata non sunt in obligatione sed in facultate soluendi, & sic in solutione, debitor liberatur illa numismata reddens, etiam in pretio, & æstimatione diminuta. Hęc conclusio traditur per Curti. Iuniorẽ consilio vigesimo quarto. numero sexto. & Socin. consilio sexto. libro primo. Angelum in. l. Si stipulatus sim decẽ in melle. ff. de solut. Albert. Brunum in dicta limit. 8. vbi ipse, & Curti. Iunior hoc conantur deducere ex Bartol. in dicta. l. Paulus. quæstione penultima. quasi velint hi docto. quod in casu proxime cõclusionis fit in

fit in facultate debitoris soluere Florenos, vel Castellanos sibi traditos secundum eam aestimationem, quae solutionis tempore vigeat, & viget, addit. que Brunus, hanc esse communem opinionem, quae etiam obrineret, vbi numi certae speciei essent in obligatione iuxta conclusionem octauam paulo ante expositam, quae tamen obtinet, vbi numismatum incertus numerus est promissus: quasi secus sit, quoties certus numerorum numerus, & certae speciei est in obligatione.

Sed & his omnibus addere lector poterit Aretin. in consilio vndecimo. & consilio. III. Antoni. Rubicum in consilio septuagesimo quinto. gl. in regul. Cancel. 23.

Ex Capite Sequenti.

S V M M A R I V M.

1. Quae dicatur falsa moneta?
2. Numi falsi Latine, & Graece quibus dictionibus significentur?
3. Quae sit huius Criminis poena?
4. Poena expendentis falsam monetam.
5. Fundens monetam, radens, aut tingens qualiter puniatur.

De falsa moneta, & eius authoribus puniendis.

CAPVT. VIII.

DOSTREMO DE CRIMINE falsa monetae paucis agam, veluti coronidem huic operi adijciens; vt & prauam, infamemque numismatum mutationem itidem perstringam. Est enim & falsa moneta illa, quae cuditur ab eo, qui non habet publicam eadem auctoritatem: quod

Bart. notat in. l. qui falsam. ff. de falsis. Nam auctoritas reipublicae, vel Principis vires tribuit numis secundum Iurisconsultum in. l. prima. ff. de contrahenda emptione. in Principio. Aristotelem libro quinto Ethico. ca. 5. & libro. 1. Polit. ca. sexto, qua ratione obtentum est, ad Principem, & Rem publicam pertinere hoc ius cudendi monetam. ca. primo. & ibi doctor. quae sint regalia. l. prima. partita secunda. l. prima. titulo quinto. libro quar-

to. ordination. Hodie. l. prima. titulo vigesimo. libro quinto Recopilatio. Quod adeo iure receptum est, vt minime sit ulterius necessario probandum. Igitur nemo praeter Principem monetam cudere potest: & idcirco falsi censendi sunt numi, qui non fuerint Regia auctoritate percussit. tex. optimus in. l. penultima. titulo. 7. parti. 7. dicuntur item numi falsi qui ex adulterina materia fiunt etiam si facti sint, & signati ab his, qui huic fabricae, & muneri sunt a Rege praepositi, & instituti. Sicuti & hi, qui non habent formam a lege, vel principe statutam. & hi, qui pondus legitimum non appendunt, ex Baldo in Margarita Innocentia. verbo. moneta: Ange. in. l. 1. C. de falsa moneta. Platea in. l. 1. C. de veteris numisma. post Matthaeum Afflict. in constitutioni. Neapol. lib. 3. titul. 40. columna secunda.

Numismata vero falsa, Latine dicuntur adulterina: & ita etenim ea appellat. Constantinus Imperator in. l. prima. C. de falsa moneta. in nona. Codicis Theodosiani tit. vigesimo primo. & in. l. secunda. eodem tit. quae est prima tit. de falsa moneta. in. C. Iustiniani, sic & huius criminis author dicitur adulter solidorum, & numorum in. l. secunda. C. de falsa moneta, quae deducitur a. l. quinta. eodem titul. sub codice Theodosiano. Cicero libro tertio. de officijs: si sapiens, inquit, adulterinos numos acceperit imprudens pro bonis, est etenim adulterare, arte aliqua quidpiam pro vero asinulare, & rem synceram corrumpere. Graece autem falsi numi, aut falsa numismata dicuntur paratypa, & paracharagmata: & ipsi qui cudunt falsos numos: Paracharactae vocantur. dicuntur etiam hi numi parasemi: quod Ludouicus Caelius adnotauit libro. 6. antiqui. lectio. capitulo. 2. sed & in Codice Theodosiano extat titul. de falsa moneta. Valentiniani lex octaua in hunc equidem modum. Falsae monetae rei, quos vulgo Paracharactas vocant, maiestatis crimine tenentur obnoxij. Sed & Guilielmus Budeus in commentarijs ad linguam Graecam, quae Caelius eleganter explicat pag. 550. nonnulli auctoritate

Poena autem huius criminis varie iure veteri est statuta: etenim domus, in qua falsa moneta cuditur, si seorsum addidit nisi dominus lege absens, & ignorans excusetur ab huiusmodi damno. l. 1. C. de falsa moneta, quae dominum, etiam ignorantem hac poena afficit si in proximo is constitutus sit, ob grauem eius negligentiam, quod multo distinctius explicatur in. l. 2. & l. 4. titul. de falsa moneta. libro. 9. Codicis Theodosiani, ad in probat Regia. l. vitum. titu. 6. part. 7. qua de re Diuus Hieronymus

iohannes in vita Antonij vrenitae scribit; huius
 criminis auctores non ipso strepitu deprehenda-
 mur, ad eum usum in christianitate sibi parasse;
 refertur, & falsam monetam esse in officina.
 Qui vero falsam monetam effecerit, aut hoc
 crimen commiserit sub imagine Imperatoris, ip-
 siusve Imperatoris falsam monetam percussit
 igni obnoxius est. l. 2. C. de falsa monet. secun-
 dum communem eius interpretationem, quam
 ibi tradidit reglo. C. ius, & alij, omniaq; eius bo-
 na publicantur: vt eadem lege constitutum est.
 Idem etiam in committente crimine istud circa Re-
 giam in dicitur. tex. elegans in l. 9. tit. 7. par. 7.
 in d. & proditoris crimine committitur ac hu-
 mana maiestas leditur hoc perpetrato scelere: &
 ideo huius criminis reus tunc est & laesae maie-
 statis sceleris obnoxius quod probatur in dicta l.
 2. & in dicta lege Valentiniani, atque in l. 1. tit. 2.
 part. 7. dicitur enim vulgo a leuolys ac dimidiis
 ex ea causa bonorum partem amittit. l. 4. tit. 8. li-
 bro 9. ordinat. quibus addit. l. 7. tit. 12. libro 4. fori
 Modic. l. quinta. titulo. decimo septimo. libro
 octauo Recopil. 5. in l. 1. tit. 1. libro 1. par. 1.
 Quod si quis hoc crimen commiserit circa nu-
 mismata Principis inferioris, qui non sit Impe-
 rator, puniendus est poena capitali. text. in dicta
 l. 2. C. de falsa moneta non omnes in dicta l. 2.
 gloff. & doctor. in dicto capitali. quanto. de iure-
 iuri. Nec in huius criminis punitione. quod ad pre-
 dicta quidquam refert, si moneta aurea, aerea, vel
 argentea: sicut visum est Salyceto in dict. l. 2. Mat-
 thei. Affic. in dicto tit. 4. col. 2. probat regia. l.
 9. tit. 7. part. 7. Hae autem poena capitalis, de
 qua in dicta. l. prima. deportationis est. gloff. in
 l. ultimo. C. de veter. numismat. potest. libro vir-
 decimo. notat Salycet. in dicta. l. secunda. late Alex-
 an. in consilio. 104. libro primo. column. 2. post
 Bald. in eadem. l. 2. atque haec dicta sunt iuxta fre-
 quentissimam iuris, vtriusque interpretationem.

Ego vero ex ipsis Caesarum constitutionibus
 aliter rem istam opinor esse intelligendam. Nam
 poena ignis in ea tantum specie constituta est, v-
 bi quis solidos, numos inquam aureos, & Cae-
 reos adulterauerit text. insignis in l. quinta. titu-
 de falsa moneta. libro nono. codicis Theodosiani.
 quae quidem constitutio data est a Constantio
 Augusto Antiochie: qua ratione non admodum
 absurda, nec abiurda, imo propria est interpreta-
 tio glo. in dicta. l. secunda. C. de falsa monet. du-
 illius legis poenam adulteranti aurea Imperato-
 rum numismata infligendam esse opinatur, ta-
 met si communis interpretatio hoc ipsum non

admisit sed si quis alia, etiam Caesarum, & Im-
 peratorum numismata fecerit adulterina, poena
 capitali puniendus erit. l. prima. C. de falsa mo-
 net. quae deducta est a l. 2. eiusdem tituli libro
 nono. Codicis Theodosiani. Nec vnquam mihi pla-
 cuit, nec iure probari potest, eam constitutione
 tractasse de his puniendis, qui crimen hoc in nu-
 mismatis inferiorum perpetuauerint: cum ius istud
 eudendi monetam solis competat summis Prin-
 cipibus quemadmodum paulo ante probatum
 est, de quibus Caesaris ipsos intellexisse, adeo est
 veritati consonum, vt plane censent, nec vsquam
 aliud cogitasse.

Haec sane capitalis poena, vt cesset omnium
 doctorum in hoc controversia, explicetur aper-
 tissime in l. prima. C. de falsa moneta, libro nono.
 C. Theodosiani; quae quidem constitutio Imperator
 Constantinus ad Verum Constantino-
 poli diffiniuit, de curionem, vel de curionis filiu
 a patrio solo exili; perpetui conditione ad ciuita-
 tem in longinquo posita mittendum, ac Cesa-
 rem ipsum consulendum super facultatibus ipsius
 delinquentis: plebium robus amissis perpetuae
 dari damnationi: seruum autem vltimo suppli-
 cio afficiendum esse. Haec sane dicta lex, ex qua
 maxime probatur Salyceti interpretatio in dict.
 l. 2. C. de falsa monet.

Hinc etiam apparet. l. secunda. C. de falsa mo-
 neta. in princip. vsque ad versicu. Cuius obnoxij.
 deductam fuisse a l. tertia; quae est Constantini
 ad Tertullum Praefectum Africae. versicu. autem
 cuius obnoxij. ex l. octaua. quae est Valentiniani,
 Theodosij, & Arcadij Imperatorum, & versicul.
 Praenotio accusatoribus proposito, deduci ex l. 5.
 quae est Imperatoris Constantij ad Leontium. ti-
 tul. de falsa moneta. lib. 9. C. Theodosiani. tamen
 si in Codice Iustiniani tota ea constitutio tribua-
 tur, & adscribatur Constantino ad Tertullum praefec-
 tum praetorio.

Is vero, qui monetam propria auctoritate, iu-
 stitiam ponderis, & materiae, ac formae legiti-
 mae percussit, eadem poena puniendus est, qua
 punitur adulterinam monetam fabricans. glo. in
 l. 2. C. de falsa moneta. notat Alexan. in l. singula-
 rium. 26. ff. si cert. pct. sentit Barro. in l. qui fal-
 sam. ff. de falsis. vbi Hippo. nu. 66. scribit hac in
 specie poenam extra ordinariam fore infligen-
 dam. Quod mihi non placet: praesertim, quia Re-
 gia. l. 9. tit. 7. part. 7. etiam hanc criminis spe-
 ciem ignis poena puniendam esse statuit.

Excusatur autem qui adulterina numismata fe-
 cerit ex eo, quod scelus id commiserit in mone-
 ta, quae

ea, quæ in ea Prouincia nec expenditur, nec in vsum commerciorum admittitur, notat: Alexan-
ia consil. 104. lib. 1. Afflicti in dictis Constitutio-
nibus Neapolitanis lib. 3. rubri. 40. tradit Hippo-
in. l. qui falsam. nu. 73. paulo ante citata Saltona
excusabitur hic hac, ex causa, et huius criminis
pœna ordinaria, & extra ordinem punietur.

Sed & an in hoc crimine conatus ipse non iam
perfecto, nec consummato delicto sit puniendus,
traditur à Iuriscoſulto, & eius Interpretibus ibi
in dicta. l. qui falsam. Et a Thoma Grammatico
decisione. 74. nos itidem aliquot de conatu ad-
notauimus in Clementina. si furiosus. de hominibus
ci. 2. par. in princ. nu. 6.

Sed si quis falsam monetam sciens expendit,
si numi plumbei, vel stannei sint, punitur pœ-
na ordinaria falsi, quæ traditur in d. l. 9. vlti. ff. de
falsis. Si numi alterius materie sint, pœna erit ex-
traordinaria. Sic sanè tradiderit Bar. per tex. ibi
in. l. lege Cornelia. ff. de falsis, & Abb. in ca. Qua-
ro. 2. col. de iure iurâ. Sed Salice. in. l. 2. C. de falsi
mon. existimat, indistincte ordinariam pœnam
falsi esse hoc in casu infligendam: quem alij ad
id citatis sequitur Hippo. in dict. l. qui falsam. nu.
71. dicēs, hanc opinionem seruari in praxi. idem
eam sequi videtur in consil. 47. num. 11. Pragma-
tica tamen Regia, quæ de monetis est à Catho-
licis Regibus Fernando, & Elisabeth statuta. §. 62.
hic punitur pœna exilij, quatuor annorum, & pu-
blicatione dimidiæ partis bonorum, quam con-
stitutionem ipse intellexerem vbi qui expendit
indicat illum, à quo falsos numos habuerit: alio-

qui puniendus erit pœna ordinaria falsi, tentus
optimus in. l. 78. Stryli, quæ vel ex co. p. t. redit
quod is præsumatur falsæ monete reus si nomi-
dicauerit illum, à quo eam numulata adulterina
habuerit: sicuti voluerunt Petrus, & Ciriaco Ma-
iorem: C. de fal. notat Aretin. in. l. el. gâtes. §. qui
reprobos. ff. de pign. actio; unde constat etiam
ignorantiam falsi præsumi eius, qui expendit
adulterinos numos, si eum indicauerit à quo eos
habuerit. Hodie. l. iiii. §. 67. tit. 21. lib. 5. Recopil.
Tondens autem monetam, eam radēs, vel quin-
gens, si liber est, bestijs subijcitur, si seruus, vltimo
aflicitur supplicio. L. quicunque. ff. de falsi. vbi est
cōmunis omnium adnotatio. Et ita in. l. 23. C. de
falsi. mon. & in ca. quarto. de iure iurâ quod præse-
dit, in tondente radēs, et monetam auream, aut
auro tingente numos alterius metalli, nō in d. l. 9.
secundum Hippo. in codic. 71. Regia etiam. §. 2.
tit. 7. part. 7. probat, huius criminis reus arbitrio
Regis puniendum fore. Sic et Constantinus Im-
perator ad Leontium Patrociū Prætorio scribit
cum, qui circuli mēstram exterioris in solidis
re adrosit, puniendum esse capite, vel scissis,
vel alia pœna mortifera: vix expressim cautus est
in. l. 1. tit. 22. lib. 9. C. Theodosi. pragmatica. vero
regum Catholicorum, quæ de monetis consti-
ta. est. §. 67. in hac ipsa specie sanxit, tondentem
monetam, aut numulata puniendum esse indi-
stincte pœna mortis, & amissionis omnium bo-
norum, Quod quantum attinet ad mortis pœnā
deducitur à præcitata lege Constantini. Et ex. l.
vltima. C. de veter. numi. potestate. libro. 1. tit. 11.

Finis Primi Tomi.

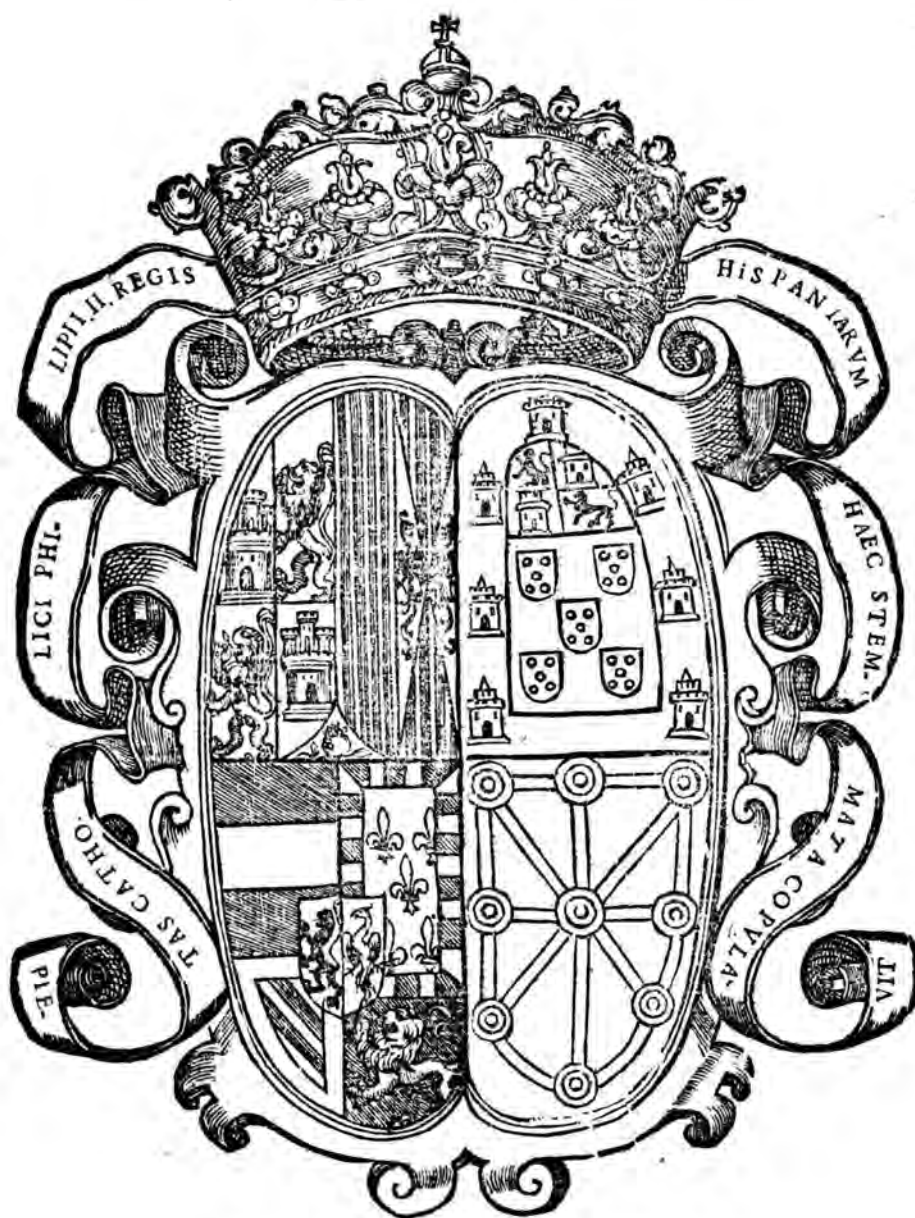
CAESARA VGVSTAE,

In ædibus Dominici à Portonarijs de Vrſinis, Sacra

Catholicæ Maiestatis, & Regni Aragoniæ

Typographi. 1582.

I N D E X.
 SEV REPERTORIUM
 MATERIARVM AC VTRIVS-
 que Iuris decisionum, quæ in hoc secundo
 Tomo continentur, copiosissimè, ac luculentissimè
 concinnatum, per Alonsum Gon-
 galez à Turre.

CÆSARAVGVSTÆ,
 IN ÆDIBVS DOMINICI A PORTONARIIS
 de Vrfinis. S. C. M. & Regni Aragoniæ Typographi.

1 5 8 3.

INDEX RERVM MA- XIME NOTABILIVM, QVAE in hoc priori Tomo tractantur, compositis.

limo, atque exactissimo ordine Digestus, per Alfon-
sum Gonzales à Turri.

A

ABAS AN POSSIT
conferre primam tonsuram.
pagin. 408. col. 2. in medio.

Abbas autoritas non sufficit
regulariter in alienandis re-
bus monasteriorum. pag. 352.
column. 1. in fine.

Abor infantis iam animari
potionibus sumptis secutus poena mortis puniendus
est. pag. 670. col. 2. in medio.

Abor si non fuerit secutus, vilis damnandus est in me-
tallum, & honestus in insulam deportandus. ibidem.
col. 2. in fine.

Ablatio rei minimae an sit furtum, & an inducat pecca-
tum mortale. pag. 355. col. 1. in princ.

Absentibus an debeantur distributiones quotidianae,
vide in verb. Distributiones quotidianae.

Absentium distributiones an praesentibus accrescant.
pag. 793. col. 2. in fine.

Absentis rati habitio necessaria est, vt ei actio quaeratur
sine cessione. pag. 441. col. 2. in princ.

Absentii iure huius regni promissio fieri potest cum ef-
fectu, etiam nemine absentis nomine acceptante. pa-
gin. 441. col. 2. in fine.

Absentis nomine notarium stipulari plurimum interest,
ad effectum. l. quoties. C. de donationib. quae sub
mod. pag. 442. col. 1. in fine.

Et an post absentis acceptionem donator possit ex con-
sensu donatarii a pacto donationi apposito in fauo-
rem tertij, & absentis recedere. ibidem. col. 2. in princ.

Absentis rati habitio non sequuta an possit donator
si stipulatus fuerat, poenitere non requisito donata-
rio. ibidem. col. 2. in fine.

Absentii an sicut quaeritur actio personalis ex pacto do-
natoris, licet etiam acquiratur dominium sine traditio-
ne. pag. 435. col. 2. in fine.

Absentii quando dicatur ius quaesitum. pag. 443. col. 2.
in med. & pag. 444. col. 1. in princ.

Absentii actio personalis regulariter non quaeritur quo
ad contractum simplicem, ex quo absentii actio quaer-
ratur, etiam si rati habitio secuta fuerit. pag. 443. col.
1. in medio.

Et an acquiri possit per procuratorem. ibidem. col. 1.
in medio.

Absoluta potestas quae dicatur. pagin. 740. columna. 2.
in principio.

Absolutio excommunicationis cap. si quis suadente. an
detur aliquando ab Episcopo. pagina. 848. columna.
prima. in fine.

Absolutio a iuramento quandoque citationem requi-

rit, quandoque ea omissa potest concedi. pagina. 360.
column. 1. in medio.

Absolutio a iuramento quid operetur ad effectum agē-
di praestita. pag. 362. col. 1. in med.

Absolutio a iuramento in contractu posito, quo modo
sit petenda. pag. 361. col. 1. in princ.

Absoluendi potestas quando delegari possit. pag. 849.
col. 2. in medio.

Absolutoria sententia ab observatione iudicij licet in-
terlocutoria sit, vim habet diffinitivae. pagin. 322. col.
2. in medio.

Et an habeat vim diffinitivae ad hunc effectum, vt iterum
agi non possit. ibidem. col. 2. prope finem.

Absolutus in iudicio animae potest eiusdem criminis in
exteriori foro accusari. pag. 593. col. 1. in fine.

Absolutus iudicio inquisitionis, vel denuntiationis, tra-
sactione iuramentive causa, an possit iterum accusari
pag. 394. col. 2. in fine.

Absolutus vel condemnatus in foro ecclesiastico, si cri-
me est missi fori, potest iterum apud secularem iudi-
cem postulari. pag. 395. col. 1. in med.

Absolutus indulgentia Principis iterum accusari eius-
dem criminis non potest. pagin. 593. columna prima.
in principio.

Absolutus in foro animae ab iniuria passo, quippe qui
ei iniuriam condonavit, an possit in foro exteriori
puniri. pag. 596. col. 1. in medio.

Et de satisfactione iniuriae quo ad honorem, damna, &
expensas. pag. 597. col. 2. in princ.

Abstinentia nimia an aliquando inducat peccatum.
pag. 339. col. 2. in fine.

Abstinentia ethnicorum ad quem finem tetenderit.
pag. 968. col. 1. in medio.

Abstinentia est virtus temperantiae pars subiectiva. pag.
968. col. 1. in fine.

Acceptatio illius, cui collatum est beneficium, omni-
no necessaria est, vt illi acquiratur. pagin. 819. colum.
prima. in fine.

Acceptatio beneficij non potest fieri per procuratorem
absque speciali mandato. ibidem. columna secunda.
prope medium.

Et quid de laico. pagina. 820. col. 1. in princ.

Aut de excommunicato. ibidem. col. 1. in fine.

Acceptatio facta ab eo, qui mandatum non habuit, rata
haberi potest, modo rati habitio fiat intra tempus da-
tum ad acceptandum. pag. 820. col. 2. in fine.

Acceptatio, rati habitioque absentis quando sit necessa-
ria ad acquirendam actionem. pagina. 440. column.
secunda. in fine.

Accurus error circa verbum, Principia, notatur. pag.
989. col. 1. in medio.

Accurus error etiam ostenditur. pag. 866. col. 2. in fine.

Index Alphabeticus.

- A**ccursus siliquam falso solidum interpretatur, & quinos solidos decem. pagina. 1017. columna secunda. in principio.
- A**ccusatus falso an possit allegationem in suam defensionem omittere. pag. 335. col. 2. in med.
- A**ccusatio siue reprehensio diui Ambrosij contra Cæsarem Theodosium. pag. 533. col. 2. in med.
- A**ccusatio criminis non tollitur per baptismi susceptionem. pag. 594. col. 2. in princ.
- A**ccusari eiusdem criminis an possit ille, qui semel absolutus fuit ab obseruatione iudicij. pag. 592. columna. 2. prima. in fine.
- A**ccusatus alicuius maleficij crimine an possit pendente accusatione ad Ecclesiasticum dignitatem promoueri. pag. 461. col. 2. in medio.
- A**ccusatus lite pendente utitur iure suo. pagina. 462. colum. 1. in medio.
- A**ccusari an possit iterum, absolutus indulgentia Principis. pag. 593. col. 1. in princ.
- E**t quid de absoluto in foro animæ an possit accusari in foro exteriori. ibidem. columna. 1. in fine. Cætera vide in verbo, Absolutus.
- A**cta iudicialia quam præsumptionem inducant. pag. 324. col. 1. in fine.
- A**ctorum iudicialium scriptura ad quid exigatur. ibid.
- A**ctus mediati, & immediati ad mortem. pagin. 338. col. secunda. in fine.
- A**ctio in rem non continetur liberatione quoquo modo concessa. pag. 264. col. 2. in medio.
- A**ctio ex. l. 2. C. de rescindend. vendit. intra quod tempus sit proponenda. pag. 356. colum. 1. in med. & pag. 524. col. 1. in princ.
- A**ctio rescisoria non potest deduci in iudiciū, nisi prius per officium iudicis habita restitutione. pag. 360. col. 2. in princ.
- A**ctus quorundam Apostolorum, & Evangelia apocryphi. pag. 937. col. 2. in princ.
- A**ctio quaesita tertio ob aduentum diei quando reuocabilis sit. pag. 444. col. 1. in princ.
- A**ctione utili agens, vt obtineat, oportet probare se ipsum dominum rei donatæ fuisse tempore donationis. pag. 437. col. 2. in med.
- A**ctio personalis non datur contra secundum conductorem, sed contra locatorem pagina. 662, column. 2. in medio.
- A**ctio ex. l. 2. C. de rescind. venditione apud Gallos deducenda est in iudicio intra decennium. pag. 356. col. prima. in fine.
- A**ctio. d. l. 2. an sit admittenda contra tertium rei venditæ possessorem. pag. 533. col. 1. in medio.
- E**t quid de possessore, qui rem iusto pretio acquisiuit titulo emptionis, aliove simili. ibidem columna secunda. in princ.
- A**ut de possessore, qui tempore acquisitionis resciebat illam venditam fuisse cum læsione ultra dimidiam. ibid. col. 2. in fine.
- A**ctio hypothecaria proponi poterit contra vnum ex pluribus plurimum rerum possessoribus in solidum. pag. 754. col. 2. in med.
- A**ctione furti & iniuriarum an teneatur ille, qui vim meretrici intulit. vide in verbo, Meretrici.
- A**ctio euictionis quando non detur emptori aduersus venditorem. pag. 829. per totam.
- A**ctione hypothecaria agens qua formula vti debeat. pagin. 389. col. 2. in med.
- A**ctione hypothecaria conuentus, si rem ipsam meliorauerit, poterit offerre actori ipsius rei veram æstimationem demptis meliorationibus. pagina. 390. colu. prima. in princ.
- E**t ibi an fundo hypothecæ obligato, si per alluionem aliquid accreuerit, totus obligatus censetur. columna. prima. in fine.
- A**ctionis hypothecariæ proprium est quod debitum integrum soluat actori, vel ei tradatur res, quæ pignori est obligata. pag. 391. col. 1. in princ.
- A**ctione iniuriarum an teneatur is, qui alteri verum crimen, vitiumve obiecerit. pag. 418. col. 2. in fine.
- A**ctio petitionis hæreditatis qualiter proponenda sit. vide, Petitio hæreditatis.
- A**ctio rei vendicationis in quo differat ab actione petitionis hæreditatis. vide in dictione, Petitio hæreditatis.
- A**ctione reali conuentus si condemnatur fructus restituere, an teneatur ad fructus ex meliorationibus per eum factis, perceptos. pag. 392. col. 1. in medio.
- A**ctione reali agens an fateatur reum possidere. pagina. 460. col. 1. in princ.
- E**t quid ubi agitur vt quis plebeius pronuntietur. ibid.
- A**ctio realis quando videatur remissa legata liberatione pag. 625. col. 2. in medio.
- A**ctor vel reus potest totam litem iuramenti relatione alteri secum litiganti committere. pagina. 614. col. 2. in fine.
- A**ctor laicus si sit miserabilis aut oppressus an possit apud iudicem ecclesiasticum aduersarios conuenire. pag. 39. col. 2. in princ.
- A**ctore vel reo absente qualiter sit proferenda sententia. pag. 323. col. 2. per totam.
- A**ctore inuito non potest mutari poena pecuniaria in corporalem. pag. 513. col. 2. in princ.
- A**ctori pauperi an cogatur reus diues litis expensas supeditare. pag. 41. col. 2. in medio.
- E**t quænam quantitatis sit diffinienda ad hæc alimenta & litis sumptus. pag. 44. col. 2. in princ.
- A**ctor rem ab altero possessam sententia iudicis obtinens, quid agere teneatur si tertius eandem rem petierit. pag. 124. col. 2. in medio.
- A**ctor vocatus ad iudicium ex. l. diffamari. C. de ingenuis & manumissis, & similibus, poterit eligere alterum ex duobus iudicibus ipsius rei. pagina. 489. col. secunda. in fine.
- A**ctus Beati Syluestri, quam auctoritatem habeant: & de baptismo Constantini Magni. pagina. 926. colu. 2. in fine.
- A**ctus venditionis ad rationem mensuræ constituitur, cum tot iugera ex certo fundo venduntur. pagina. 294. col. 1. in fine.
- A**ctus quando dicatur initium sumere à præcedente cōdictione. pagin. 11. col. 2. in princ.
- A**ctus omnis ab agentis potestate & voluntate pendet. pag. 741. col. 1. in princ.

Index Alphabeticus.

- A**ctus in eundem societatis habet vim constituti. pagina. 842. col. 1. in princ.
- A**ctus agentium non debet operari ultra intentionem agentis. pag. 328. col. 2. in medio.
- A**ctuum distinctio. pagina. 338. columna secunda. in fine.
- A**ctus venditionis legati vel donationis plurimum interest an fiat ad rationem mensuræ, vel corporis certivæ limitati. pag. 18. col. 1. in fine.
- A**ctum impedire valens, si præsens sit & taceat consentire videtur. pag. 117. col. 2. in fine.
- A**ctus individuus nomen accipit à digniori parte. pag. 243. col. 2. in medio.
- A**ddicti debitores qui dicerentur? pag. 508. col. 1. in medio.
- A**dnotatio Lelij circa literam. T. nihil refert. pagina. 877. col. 1. in fine.
- A**dmonitio iudicis circa renuntiationem cessionis bonorum. pag. 513. col. 1. in princ.
- A**dmonitio bina requiritur, ut imponatur perpetuum silentium diffamanti. pag. 487. columna. secunda. in principio.
- A**djectio quando accedat legato, vide in dictione, Legato fundo.
- A**djectio à testatore facta post testamentum regulariter non cedit legatario, quoties fit in diuersis rebus ab ipsis legatis. pag. 16. col. 2. in princ.
- A**djectio cedit legatario, quoties accessorie accedit legatæ rei. pag. 16. col. 2. in fine.
- A**djectio cui fit ubi testator legauerit fundum certis constitutis limitibus, eisdemque nominatis, & ipsi fundo aliquid accreuerit. pag. 17. col. 1. in fine.
- E**t quid in materia iurisdictionis sit dicendum cum Princeps legauerit castrum certis præsignatis limitibus simul cum ipsius iurisdictione. pag. 13. col. 2. in fine. & pag. 17. col. 2. in princ.
- A**dquisitio beneficiorum ecclesiasticorum dupliciter considerantur. pag. 818. col. 1. in fine.
- A**dquisitio possessionis. vide in dictione, Possessionis adquisitio.
- A**dquisita matrimonio constante quo acquirantur pro parte dimidia vxori quo ad dominium & possessionem. pag. 842. col. 1. in fine.
- A**dquisitio lucri delata, si vxor decesserit in matrimonio, locum habet viro & vxore simul pereuntibus ruina. pag. 563. col. 2. in med.
- A**duentitium peculium an possit publicari ob crimine filijfamil. pag. 580. col. 1. in fine.
- A**duentitia bona filij non possunt iure Regio alienari à patre. pag. 393. col. 1. in princ.
- E**t quid si ea alienauerit. ibidem.
- A**duersarius debet onus probationis sustinere, etiam si reus sit, si alter sibi suffragantem habeat iuris præsumptionem. pag. 555. col. 2. in princ.
- A**duersus tutorem non conficientem inuentarium iuratur in litem propter præsumptum dolum. pagina. 629. col. 2. in princ.
- A**duersus fiscum in dubio iudicandum est, ubi agit de pœna exigenda pag. 455. col. 2. in fine.
- A**duocatus priuari & interdici potest à iudice officio suæ aduocationis per annum, si nolit pauperibus patrocinari. pag. 41. col. 2. in princ.
- A**duocatus an possit à iudice cogi auxilium, & operas, ac patrocinium litigantibus præstare. pagin. 800. col. 1. in fine.
- A**duocatis an liceat in iudicio dilationibus, calumnijs, dolove uti. pag. 327. col. 2. in princ.
- A**duocati an sint dandi pauperibus publico stipendio, pag. 41. col. 1. in medio.
- A**duocatus cogi potest à iudice gratis pauperibus patrocinari. pag. 41. col. 1. in medio.
- A**duocatus mortaliter peccat si nolit pauperibus patrocinari. pag. 141. col. 2. in princ.
- A**dulterare quid sit? pag. 1060. col. 2. in fine.
- A**edificium priuatum potest altius tolli, & quando noti. pag. 809. col. 1. in princ.
- A**egrotantibus an debeantur distributiones quotidianæ, vide in verb. Distributiones quotidianæ,
- A**Egyptij primi omnium Regum Principatum habuerunt. pag. 7. col. 2. in fine.
- A**Egyptiorum primus Rex fuit Menes. pag. 7. columna secunda. in fine.
- A**Egypti Reges Pharaones nuncupabantur. pagina. 8. col. 1. in princ.
- A**Equinoctium nostro Aprili conueniebat olim, quâuis nunc Martio conueniat. pagina. 953. columna. 2. in medio.
- A**equalitas in puniendis criminibus quæ seruanda. pagina. 585. col. 1. in medio.
- A**Era Cæsaris quid sit? pag. 423. col. 1. in princ.
- A**Era Arabum incepit anno Domini sexcentesimo vicesimo secundo. pag. 954. col. 2. in fine.
- A**Eris grauis pœna vnde dicta fuerit. pag. 992. columna. 1. in fine.
- A**Ereus numus, vide in verbo, Numus.
- A**Ereum humilina in quo scriptum erat nomen Augusti. pag. 5. col. 1. in medio.
- A**Ereos numos quo tempore cudi iusserunt catholici Reges Ferdinandus & Elisabeth. pagin. 991. columna. 2. in medio.
- A**Es cur misceatur aureo, vel argento, pag. 956. columna. 1. in medio.
- A**erarij qui dicebantur? pagina. 460. columna prima. in fine.
- A**Estimatio rerum dotalium non efficit venditionem, nec emptionem quoties deduci potest ex pacto contrahentium expresso, vel tacito æstimationem factâ fuisse ad alium effectum, non ut venditionem efficeret. pag. 207. col. 1. in med.
- A**Estimatio rerum dotalium an efficiat emptionem ubi dicitur, quod soluto matrimonio res restituatur vxori pro eodem pretio, quo fuere æstimatæ. pagina. 207. col. 1. in fine.
- A**Estimatio non facit emptionem quoties adijcitur pactum, quod res æstimatæ soluto matrimonio restituatur vxori, si tunc extiterint, habita tamen ratione augmenti & diminutionis boni viri arbitrato. pag. 208. col. 1. in medio.
- N**ec similiter facit emptionem si pactum sit quod res ipsæ matrimonio soluto restituantur. ibidem columna. 2. in princ.
- A**Estimatio videtur legata cui tessera vel militia legatur.

Index Alphabeticus.

- tur. pag. 870. col. 2. in medio.
- A**estimatio rerum dotialium tunc manifestè facit emptionem, cum pactum fuerit soluto matrimonio, res ipsas vel earum æstimationem arbitrio & electione mariti restituendas esse. pag. 209. col. 1. in med.
- Et an in hoc casu maritus re penitus extincta absque. vlla eius culpa leui, vel leuissima tepeatur præcise ad æstimationem. ibidem. columna. 1. in fine.
- A**estimatio vbi emptionem fecerit etiam tunc in subsidium vxor agere poterit vtili rei vëdicatione ad rem æstimatam, quæ per tertium possidetur titulo lucratio, vel oneroso, pag. 211. colum. 2. in fine.
- Et quid si vxor consentit alienationi rei æstimatæ. pag. 212. col. 1. in medio.
- Et an tertius possit effugere condemnationem restitutionis rei offerendo æstimationem. ibidem.
- A**estimatio rerum dotialium emptionem facit in dubio, etiam si pretium in arbitrium alterius cõferatur. pag. 206. col. 1. in medio.
- A**estimatio an faciat emptionem quoties apponitur clausula, quod dos restituatur eodem modo, quo data fuit. pag. 206. col. 2. in fine.
- A**estimatio quarundam rerum dotialium tacitè à iure constituitur. pag. 209. col. 2. in fine.
- A**estimatio rerum dotialium absque certa quantitate an faciat emptionem. pag. 210. col. 1. in fine.
- A**estimatio censetur quædam propria venditio. pag. 211. col. 1. in medio.
- A**estimatio an faciat emptionem quoties maritus recipiens dotem æstimatam inopia grauatur. pagina. 211. colum. 1. in fine.
- A**estimatio an faciat emptionem quoties prærium non est iustum. pag. 212. col. 2. in princ.
- A**estimatio rerum dotialium an sit rescindenda si vxor vel maritus vltra dimidiam iusti pretij fuerunt læsi. pag. 213. col. 1. in princ.
- A**estimatio an faciat emptionem quando res dotales alicuius minoris traduntur marito æstimatæ auctoritate tutoris, ac iuris solennitate. pagina. 213. columna. 1. in medio.
- Et quid quando rerum immobilium facta sit æstimatio à tutore absque decreto iudicis. ibidem. columna. 2. in medio.
- A**estimatio rerum dotialium an faciat emptionem quâdo fit statim tempore traditionis, aut paulo post. pag. 214. col. 1. in med.
- A**estimatio rerum dotialium vt faciat emptionem an requirat quod res sint præsentis. pagina. 214. columna. prima. in fine.
- A**estimata rei dominium non transit in illum, cui per æstimationem venditur, nisi res ipsa sit præsens. pag. 214. col. 1. in fine.
- A**estimatio marauedinorum, vide in verbo, Marauedinus.
- A**estimatio communis vulgi facit maximam probationem circa successionem petentis hæreditatem ab intestato. pag. 558. col. 1. in medio.
- A**estimatores qui? pag. 334. col. 1. in medio.
- A**gendi ius contra testamentum patris non datur ex sola concessione succedendi ex testamento, vel ab intestato. pag. 984. col. 1. in medio.
- A**gere poterit contra testamentum patris secundum quosdam filius naturalis, aut illegitimus, qui habet ex Principis concessione ius succedendi ex testamento & ab intestato. pag. 983. colum. 1. in med.
- A**gens actione reali an fateatur reum possessorem esse. pag. 406. col. 1. in princip.
- A**gere contra propriæ conscientie dictamen, peccatum est. pag. 315. col. 2. in fine.
- A**gio graphi libri qui dicantur. pagin. 919. columna. 1. in medio.
- A**gnatus potest hæreditatem repudiare & feudum habere, filius vero minimè. pag. 653. col. 2. in med.
- A**gnatus proximior quando non admittatur ad retractum rei venditæ. pag. 780. col. 1. in med.
- A**gnita priuata scriptura quam vim habeat, & an præiu dicet tertio. pag. 607. col. 2. in princ.
- A**gri priuati dominus an collectis frugibus possit prohibere conciuces à iure pascendi herbam. pagina. 274. col. 1. in fine.
- A**gri priuati dominus an possit eundem agrum præiu efficere. pag. 274. col. 2. in medio.
- Et quid iure Regio sit statutum. pagina. 277. columna. 1. in medio.
- A**gri priuati dominus liberè potest mutare eiusdem agrum culturam. pag. 278. col. 1. in medio.
- A**gri communes duabus ciuitatibus an possint ab altera coli, si per hanc culturam impediatur communis pastus, altera minime consentiente. pagin. 278. columna. 2. in principio.
- A**gri pertinentes ad beneficium ecclesiasticum, aut domus, aliave prædia si locata fuerint ad pensionem mortuo possidente ad eum pertinebunt pensiones eius anni. pag. 453. col. 1. in princ.
- A**grimensor, aut medicus, aut alij periti qualiter possint proferre proprium iudicium. pagina. 617. columna. secunda. in fine.
- A**grorum depopulatores nocturni non gaudent immunitate Ecclesiæ. pag. 674. col. 2. in medio.
- A**lani, Vandali, & Sæui Gallorum populi quo tempore Hispanias inuaserunt. pag. 1. columna. 1. in fine.
- A**lapæ percussio reiterata incontinenti an duplici pena puniatur. pag. 600. col. 1. in princ.
- A**lexander ab Alexandris hallucinatus fuit, dum vicinos Athenienses tribus esse existimauit. pagina. 864. col. 1. in princ.
- A**lexandri sexti constitutio, quæ de tonsura & vestibus clericalibus tractat. pag. 231. col. 2. in med.
- A**lienatio rerum ecclesiasticarum etiam solenniter facta non valet nisi causa iure permilla. pagin. 645. col. 2. in fine.
- A**lienatio rei prohibitæ ad liberandum à carcere possessorem facta, viuente eo substinetur pag. 544. columna. 2. in princip.
- A**lienandis rebus monasteriorum regulariter non sufficit Abbatis auctoritas, pag. 352. columna. secunda in principio.
- A**lienatio rerum ecclesiasticarum quam solennitatem requirat ibidem. col. 1. in medio.
- A**lienatio dominij tantum vtilis non facit locum retractui. pag. 780. col. 1. in medio.
- A**liationis rerum Ecclesiæ solennitas & forma. pag. 645.

Index Alphabeticus.

- 645. col. 1. in medio.**
Alienatio rerum Ecclesie si fit pro satisfaciendis pecunijs Ecclesie mutuatis, debet probari pecuniam veram fuisse in Ecclesie utilitatem. pagina. 646. column. 2. in medio.
Et qualiter hoc probari possit. pagina. 647. columna. 1. in fine.
Alienæ rei emptor, &c. vide in verbo, Emptor rei alienæ.
Alimenta deducuntur debitori etiam si non fiat integra debiti solutio. pag. 511. col. 1. in fine.
Alimentorum causa pia est, pag. 44. col. 2. in fine.
Aliud est agere contra testamentum, aliud succedere ex testamento, aliud succedere ab intestato. pag. 984. col. 1. in medio.
Alcauala apud Hispanos quæ dicantur? pag. 231. col. 2. in fine.
Alcibiadis dictum. pag. 341. col. 2. in fine.
Alciati error explicatur. pag. 143. col. 1. in fine.
Alfonfus Decimus Hispaniarum Rex quo anno cœperit regnare. pag. 950. col. 1. in medio.
Alfonfus Rex Decimus connumerat ab Adamo ad Christi aduentum annos quinque mille nonaginta nouem. pag. 952. col. 1. in medio.
Alfonfus idem in tabulis astronomis supputat ab Adamo ad Christum, annos Sex mille nongentos octuaginta quatuor. & dies bis centum vnum & viginti. ibidem.
Alfonsi Aragoniz Regis responsum. pagina. 643. col. 1. in fine.
Alfonsi à Castro tres conclusiones verissimæ circa potestatem Romani Pontificis. pag. 507. col. 2. in fine.
Allegans diuitias vel paupertatem tenetur eam qualitatem probare. pag. 555. col. 2. in fine.
Alteri per alterum in hoc Regno etiam absque vlla stipulationis solennitate obligatio acquiritur. pagina. 441. column. 2.
Anania sententia examinatur. pag. 417. column. 2. in princip.
Analogia æui ad argentum. pag. 1006. col. 1. in med.
Anastasius secundus Romanæ Ecclesie Pontifex, & an vera sint quæ de eo, Gratianus tradiderit. pag. 898. col. 2. in med.
Ancharrani opinio de hærede præscribente legatum, examinatur. pag. 398. col. 2. in medio.
Angeli responsum variè intelligitur circa præscriptionem iuris redimendi. pag. 399. col. 2. in med.
Angeli opinio explicatur in d. v. nica. C. ne liceat tertio prodico. pag. 194. col. 1. in princip.
Angeli sententia rectè intelligitur. pag. 392. column. 2. in princip.
Anglorum consuetudo circa clericos. pagina. 227. col. 1. in medio.
Ambrosius Mediolani præfecturam gerens in Episcopum fuit electus. pag. 922. col. 2. in med.
Anima quæ peccauerit ipsa morietur. pag. 571. col. 2. in princip.
Anni à diluuiò & vniuersali Cataclysmo. pag. 952. col. 2. in medio.
Anni à Nabuchodonosor & magno Philippo. pag. 953. col. 2. in fine.
Anni Ab Alexandro magno & à Cæsare. pagina. 945. column. 1. in fine.
Anni Arabum à Mahomete. pag. 954. col. 2. in princ.
Anni initium quo tempore apud Hebræos. pag. 953. col. 1. in princ.
Anni solaris duplex initium apud Hebræos obseruabatur ab æquinoctio vernali, & ab æquinoctio autumnali. pag. 951. col. 1. in princ. & pagina. 953. columna. 1. in princip.
Anni ab Adamo ad diluuium mille sexcenti & quinquaginta sex fuerunt secundum Hebraicam veritatem, & Latinos codices. pag. 951. col. 2. in med.
Iuxta septuaginta vero interpretes supputantur anni bis mille ducenti quadraginta duo. ibidem. col. 2. in medio.
Anni à diluuiò ad ortum Abrahæ secundum Hebræos computantur nonaginta duo supra ducentos. pag. 951. col. 2. in medio.
Et editione vero septuaginta interpretum annos numerari mille septuaginta duo. ibidem.
Annus Hæbræorum continebat duodecim lunationes & insuper vndecim dies. pag. 950. col. 2. in fine.
Et tertio quoque anno mensem vnū adiciebant. ibidem.
Annus solarem Romulus constituit ex decem mensibus. pag. 950. col. 2. in medio.
Annus solarem constituit Numa ex duodecim mensibus. ibidem.
Annona militaris quare fuerit dicta Primipilus pagina. 458. col. 1. in medio.
Annona & merces olim in Hispania quàm vili pretio habebantur. pag. 1040. col. 2. in princ.
Annorum computatio à Christi Natiuitate qualiter apud plerasque nationes fiat. pag. 421. col. 2. in fine.
Annorum numerus quandoque sumitur ab incarnatione Christi. pag. 422. col. 1. in fine.
Anni olim apud Hispanos ab æra Cæsaris designabantur. pag. 423. col. 1. in princ.
Annorum rationem à Natiuitate Christi non à Cæsaris Imperio assumi quis instituit. pagina. 425. columna. 1. in princip.
Annorum domini mentio fieri debet in quolibet instrumento. pag. 153. col. 2. in princ.
Iteæ & diem & mensem in quo confectum fuerit. pag. 154. col. 1. in princ.
Annonaria Lex à Clodio lata, qua sanxit frumentum populo gratis dari. pag. 867. col. 1. in med.
Anni Viteruiensis Commentaria à multis improbantur. pag. 899. col. 1. in med.
Annotationes aliquot. pag. 613. col. 1. in medio. & col. 2. per totam.
Annua bima, trima die quid significet. pagina. 608. col. 1. in fine.
Annui reditus redimibiles quo pretio iuste constituantur? pag. 775. col. 2. in princ.
Annui reditus in dubio, an sit iudicandus perpetuus, an redimibilis? pag. 778. col. 2. in princ.
Annui reditus licite constituuntur, & in bivtriusque partis rationes. pag. 747. col. 1. in fine. & pa. 748. col. 1. in medio.
Annui reditus ad vitam possunt constitui. pagina. 750. col. 1. in princip.

Index Alphabeticus.

- Annui reditus an possint emi ad certum & definitum tempus.** pag. 750. col. 2. in princ.
- Annui reditus an sint necessario constituendi super certis fundis, aut rebus, alioqui sint illiciti, & eorum constitutio iniqua.** pag. 751. col. 1. in med.
- Annui reditus an possint constitui obligatione tantum personali.** pag. 751. col. 2. in med.
- Annui reditus an perimantur peremptis rebus, super quibus fuerint constituti** pagina. 751. col. 2. in fine.
- Annui reditus an emi possint ea lege vt intra certum tempus liceat eos non postea redimere.** pagina. 763. col. 1. in princ.
- Annui reditus non possunt licite constitui cum pacto redimendi ad voluntatem primi emptoris.** pag. 767. col. 2. in fine. Cætera vide in dictione **Reditus**.
- Annui reditu super pluribus rebus constituto, an cuiuslibet earum possessor teneatur in solidum.** pagina. 775. col. 2. in med.
- Annuum legatum, vide in dictione, Legatū Annuum.**
- Annui reditus beneficij clerici debitoris quo pacto à iudice adiudicari debent ipsius clerici creditoribus pro ratione quantitatis debite.** pag. 514. col. 2. in fine.
- Annui reditu redemptio fieri debet non tantum soluto pretio, sed & reditibus decursis pro rata temporis.** pag. 451. col. 2. in fine.
- Annui reditu redemptio qualiter fieri debeat.** pag. 451. col. 2. in fine.
- Antiochia an sit quam Nisibin auctores appellant.** pag. 881. col. 1. in fine.
- Antiochia Syriæ cur dicta sit Epidaphne.** pag. 881. col. 2. in fine.
- Antonij Burgenfis opinio reprobatur in ca. cum causa. limit. 14. de emptione & venditione.** pag. 30. col. 1. in fine.
- Apocryphi libri qui dicantur.** pag. 935. col. 2. in princ.
- Apocryphi libri qui sint apud diuum Hieronymum** pag. 920. col. 1. in princ.
- Apolonis oraculum obmutuit cum Babylas martyr sepultus esset in eo loco iuxta Daphnes suburbanū.** pag. 812. col. 1. in princ.
- Apostolicæ literæ ante exequutionem earum ad Regiam mittuntur auditoria, vt ibi examinentur.** pagina. 254. col. 1. in princ.
- Apostolicis literis, quæ falsis precibus in publicum dispendium impetrantur, an liceat quandoque non obedire.** pag. 255. col. 1. in medio.
- Apostolicorum nuntiorum potestas à summis Regis consiliarijs examinari potest.** pagina. 253. columna. 2. in medio.
- Apostata cur dictus sit Iulianus Cæsar.** pag. 888. col. 2. in medio.
- Apostolorum actus a Diuo Luca scriptos solum Ecclesia olim recepit.** pag. 937. col. 2. in princ.
- Apostolorum canones Græca lingua fuerunt editi.** pagina. 942. col. 1. in fine.
- Apostolorum canones non omnes recepit Zepherinus Papa, sed sexaginta solū.** pa. 942. col. 2. in princ.
- Apostolorum canones solum octoginta quinque sexta Synodus generalis, quæ congregata fuit in Trullo, probauit.** pag. 942. col. 2. in med.
- Apostolici tabelliones qua nam ratione & forma vti de-**
- ben proprijs officijs in hisce Regnis.** pag. 151. col. 2. in medio.
- Appellari non potest à vicarijs præsidum alicuius loci ad ipsos præsides, cum idem sit tribunal.** pagina. 32. col. 1. in med.
- Et quid si alicuius causæ cognitionem præses vicario suo delegauerit, an causa delegationis appellatio admittatur.** ibidem.
- Appellari potest ad summum Pontificem etiam omisso medio, sicut & ad Regem.** pag. 33. col. 1. in fine.
- Appellari an possit à iudicibus ordinarijs ad ipsos nobiles habentes iurisdictionem, merum & mixtum Imperium.** pag. 30. col. 1. in med.
- Appellandum est à delegato ad delegantem. & ibidem expenditur Bartoli opinio in. l. 1. §. vlti. ff. quis & à quo appella.** pag. 31. col. 1. in fine.
- Non tamen esse appellandum à delegato ad delegantē tenet Ioannes Faber in principio Instit. de vulga.** pagina. 32. col. 2. in princ.
- Appellatio prohibita est à tribus sententijs conformibus.** pag. 31. col. 1. in fine.
- Appellatio admittenda non est nisi ex iusta & expressa causa.** pag. 110. col. 2. in fine.
- Appellatio quando proponitur contra regulam iuris propter præsumptionem doli, non aliter admittenda est, quam si expressa causa iustificetur.** pagina. 110. col. 2. in fine.
- Appellatio non aliter legatarijs permessa est quam ipsi met hæredi scripto.** pag. 112. col. 1. in princ.
- Appellatio suspendit iurisdictionem iudicis, qui sententiam pronuntiauit.** pag. 172. col. 1. in med.
- Appellationis & citationis ius an sit eiusdem effectus.** pag. 179. col. 1. in fine.
- Appellatione remota, vide in verbo, Clausula.**
- Appellandi vsus sanctè ac religiose in religionibus monachorum sublatus est.** pag. 180. col. 1. in fine.
- Appellatione deserta an censetur nullitas deserta quæ ipsi appellationi accedat.** pag. 188. col. 1. in med.
- Appellans eligendo viam super iustificatione, vel reuocatione sententiæ renuntiare videtur reuocationi attentatorum.** pag. 174. col. 1. in medio.
- Appellatio omisso medio proposita, causæ cognitionē deuoluit, etiam vbi appellari omisso medio non potest, si nihil fuerit ex aduerso obiectum.** pagina. 33. col. 2. in medio.
- Appellationum primarum ins an videtur translatum concessa iurisdictione, mero & mixto Imperio in aliquo oppido & territorio.** pag. 27. col. 1. in fine.
- Appellationes, quæ ad Regem deferuntur, vt & aliæ causæ, quæ eius definitionem exigunt, in ipsa curia examinantur, & definiuntur** pagina. 34. columna. 1. in princip.
- Appellandum est ad Regem à prælatis & Episcopis temporalem iurisdictionem exercentibus** pagina. 26. col. 2. in princip.
- Appellationum primarum cognitio competere potest inferioribus a Principe iurisdictionem habentibus iure speciali vel priuilegio.** pagina. 31. columna. 1. in medio.
- Appellatio debet fieri ad Regem quando appellatur a iudice per dominum alicuius oppidi constituto ad audien-**

Index Alphabeticus.

- Audiendas appellationum causas.** pag. 31. columna. 1. prope finem.
- Appellari potest iure Regio ad Regem omisso medio:** & unde huius rei praxis originem habuerit. pag. 33. col. 1. in medio.
- Appellari potest ad summum Pontificem etiam omisso medio.** pag. 33. col. 1. in fine.
- Appellare potest ille cuius interest etiam si alius condēnatus fuerit.** pag. 110. col. 2. in princ.
- Appellatio a tertio oppositore facta, vide in dictione, Tertius oppositor.**
- Appellatio minime iure permittitur a sententia, quę in rem iudicatam transierit,** pag. 113. col. 1. in fine.
- Appellare quando possit venditor a sententia lata contra emptorem.** pag. 113. col. 2. in med.
- Appellatio restituit ac reponit causam in eum statum, quo erat tempore litis contestationis.** pagina. 137. col. 1. in fine.
- Appellatione pendente attentata, vide in verbo, Attentata.**
- Appellatio in quibus casibus in re prohibeatur.** pagin. 175. col. 2. in fine.
- Appellatio regulariter admittitur nisi specialiter sit iure prohibita.** pag. 176. col. 1. in princ.
- Appellatio in criminalibus admittenda est.** pagin. 176. col. 1. in princ.
- Appellatio an admittatur in crimine læsę maiestatis.** ibidem. col. 1. in medio.
- Appellatio lege humana vel privilegio Principis tolli potest.** pag. 179. col. 1. in princ. & pag. 180. columna. 1. per totam.
- Appellatio an admittatur in iudicio a sententia lata in possessorio.** pag. 181. col. 1. in princ.
- Appellatio ab interlocutoria in quo differat ab appellatione a diffinitiva.** pag. 184. col. 1. in fine.
- Appellationem deferens, vel succumbens in ea an possit agere de nullitate & nullitatis causam pro sequi.** pag. 187. col. 2. in medio.
- Appellatione sententię intelligendum est de diffinitiva, non de interlocutoria.** pag. 191. col. 2. in med.
- Appellatio an sit admittenda, & fieri possit ab ommissa expensarum condemnatione, si petitię fuerunt.** pag. 204. col. 2. in fine.
- Appellari an possit ab eo iudice, qui ut vir bonus reductus ad se arbitrium definit?** pagina. 611. columna. 2. in princ.
- Appellari potest a iudice etiam ubi quid committitur eius arbitrio.** pag. 612. col. 2. in princ.
- Appellatione pendente a sententia capitali integer, & illęsus remanet damnati status.** pag. 462. columna. 1. in princ.
- Appellatione pendente potest accusatus uti his, quę uti poterat ante accusationem.** pagin. 462. columna. 1. in princ.
- Appellatio permessa est a iudice, qui super reductionis causa pronuntiavit.** pag. 614. col. 1. in princ.
- Appellatio admittenda est dum non probatur exceptio a iure.** pag. 612. col. 1. in med.
- Approbens testis personam expresse vel tacite non videtur in eius solius testimonium consensisse.** pagin. 616. col. 2. in fine.
- Aqua sponte sua & natura in aliquo agro scaturiens, an sit propria ipsius fundi domini.** pagina. 275. col. 2. in fine.
- Aquila apud Romanos erat signum vexillare.** pagina. 457. col. 2. in fine.
- Ara misericordię apud Athenienses.** pag. 664. col. 2. in medio.
- Arabes ab Africa Calpem transuecti quo tempore Hispaniam occuparunt.** pag. 2. col. 1. in princ.
- Ariminensis Synodus quo tempore congregata sit.** pagina. 936. col. 2. in princ.
- Aristotelis locus explicatur, an liceat Principi pecuniam semel signatum mutare.** pagina. 1056. columna. 1. in principio.
- Aristotelis locus expenditur ad intellectum iurisperiti in l. ff. de contrahen. emptio.** pagin. 1053. col. 1. in medio.
- Aristotelis sententia, qua affirmat præstantius esse Regna suffragijs populorum, eorumque voluntate deferri, quam hæreditario iure.** pag. 7. col. 1. in medio.
- Arbiter non ut iudex, sed ut bonus vir de causa cognoscit.** pagina. 611. col. 2. in medio. & pagina. 612. col. 1. in fine.
- Arbitrorum iudicia habent paratam executionem, ut sententię.** pag. 610. col. 2. in medio.
- Arbitratorum iudicia licet paratam habeant executionem lege Regia, non est tamen eis concessa iurisdicctio.** pag. 611. col. 1. in princ.
- Arborem infelicem dixit Titius Livius in qua quis ob crimen laqueo suspendebatur.** pag. 875. col. 2. in medio.
- Archidiaconus, & Canonicus simul an habeat duplices distributiones ob præsentiam personalem.** pagin. 793. col. 1. in fine.
- Archidiaconus simul & Canonicus duplicem vocem in electionibus habeat in eadem Ecclesia.** pagina. 793. col. 2. in princ.
- Archidiaconi officium quod sit?** pag. 824. columna. 1. in principio.
- Argentæus numus quo tempore primum Romę percussus.** pag. 994. col. 1. in princ.
- Argentæi numi, quos vulgo, regales, seu, Reales, dicimus, quo tempore percussi, & eius valor.** pag. 994. col. 1. in fine. & vide in verbo, Regalis.
- Argentæus regalis, quo utuntur aurifices, differt ab eo qui percutitur.** pag. 996. col. 1. in fine.
- Argentæum numisma, apud omnes nationes olim cepit esse.** pag. 994. col. 1. in fine.
- Argentæi numi apud Hispanos signati, quibus modo uti mur.** ibidem.
- Argentæi, quibus Christus diuenditus fuit, didrachmi erant, quorum vnus apud Gallos maxima cum veneratione feruatur.** pag. 1002. col. 1. in princ.
- Argentæi bonitas distingitur.** pag. 1009. col. 1. in princ.
- Argentum de ley de onze dineros y quatro granos, quid?** pag. 1009. col. 2. in medio.
- Argentæi Tutonenses qui fuerint.** pagina. 1015. col. 2. in medio.
- Argentæi libra qualiter intelligatur.** pag. 1019. columna. 1. in principio.

Index Alphabeticus.

- A**rgentarij qui dicebantur. pag. 1055. col. 1. in princip.
- A**rgentum Ariandicum. pag. 1009. col. 2. in fine.
- A**rgentum vulgo, acendrado, appellatum. pag. 1010. col. 1. in medio.
- A**rgentum & aurum an possint ita excoqui, vt non habeat alterius metalli admixtam partem. pagina. 1010. col. 1. in fine.
- A**rgumenta, quibus probatur Imperium & Principatum à Deo esse constituta, pag. 8. col. 1. in med.
- A**rma prohibita laicis, etiam Clericis prohibita sunt, tam intra Ecclesiam, quam foris. pagina. 680. column. 1. in princip.
- A**rma prohibita possunt abduci à iudice laico intra Ecclesiam, pag. 680. col. 1. in princ.
- A**rma, equi, & domus vbi habitant nobiles, non possunt capi pro executione solutionis debiti. pagin. 510. col. 1. in fine.
- A**rma non amittit quis, nisi deprehensus fuerit armatus, etiam si constet illum arma portasse. pagina. 242. col. 2. in medio.
- A**rmillarum aurearum pondus, quibus seruus Isaac donauit Rebecham. pag. 999. col. 2. in princ.
- E**t ibi de inaurium eiusdem Isaac Rebechæ donatarum. col. 2. in medio.
- A**rrhæ vxori à marito promissæ in præmium virginæ pudicitia, vel vidualis, non possunt excedere decimam partem bonorum, quæ eo-tempore maritus habebat. pag. 559. col. 1. in fine.
- E**t an vxori argenti ad arrarum solutionem incumbat onus probandi, quantitatem arrarum promissam non excedere decimam bonorum mariti partem. ibidem. col. 1. in princ.
- A**rrius quis fuerit? pag. 915. col. 2. in medio.
- A**rtes quot annis regnauerit. pagina. 901. columna. 2. in medio.
- A**rtes Ochifilius decimus tertius Persarum Rex, quot annis regnauerit. pag. 903. col. 1. in medio.
- A**rtaxerxes quis fuerit controuertitur. pag. 898. col. 1. in medio.
- A**rtaxerxes Longimanus dictus. ibidem. columna secunda. in principio.
- A**rtaxerxes, Barius, A suerus, & alia nomina communia fuisse Regibus Persarum quidam existimant. pag. 898. col. 2. in medio.
- A**rtaxerxes Magnus Darius Mnemio quot annis regnauerit post Longimanum. pagina 901. columna secunda. in medio.
- A**rtaxerxes Ochus quot annis regnauerit. pag. 901. col. 2. in medio. & pag. 903. col. 1. in medio.
- A**rtaxerxes septimus Persarum Rex annis quadraginta regnauit. pag. 902. col. 2. in med.
- A**rtaxerxes cognomento Mnemio quot annis regnauerit. pag. 903. col. 1. in princ.
- A**rtifici egregio an parcatur? pagina. 587. column. 2. in principio.
- A**ssarius æreus numus fuit, quorum duo efficiebant assem semuciaceum. pag. 993. col. 1. in princ.
- A**ssassinij crimen si clericus commiserit puniri poterit à iudice seculari absque degradatione. pagina. 233. col. 2. in fine.
- E**t quid de clerico incorrigibili. ibidem. in fine.
- A**ssassini an gaudeant immunitate Ecclesiarum. pag. 670. col. 1. in fine. & pag. 673. col. 1. in medio.
- A**ssassini qui dicantur. pag. 670. col. 2. in medio. & pag. 671. col. 1. in princip.
- A**ssassinorum punitio ad Principes seculares pertinet. pag. 671. col. 2. in medio.
- E**t quid de Clerico crimen assassiniij committente pag. 672. col. 2. in fine.
- A**ssassinij criminis author ab Ecclesia extrahi potest. pag. 673. col. 1. in medio.
- A**sses quod pondus habuerint apud Romanos, & quo modo ad nostros maruedinos reducantur. pag. 992. col. 2. in medio.
- A**ssilius Prætor quare occisus fuit à foeneratoribus. pag. 508. col. 2. in medio.
- A**ssuerus præficus Artaxerxes Cyro maiori successit in Regno. pag. 901. col. 2. in princ.
- A**ssuerus præficus Artaxerxes cuius fuerit filius, & quot regnauerit annos. ibidem.
- A**ssumptio beatæ Mariæ qua die celebretur. pag. 941. col. 1. in medio.
- A**syra quid, & vnde dicta? pagina. 665. column. prima. in fine.
- A**thanasius Alexandrinus Alexandri Episcopi successor. pag. 920. col. 2. in fine.
- A**thaulphus Gothorum Rex à suis interfectus. pag. 1. col. 2. in princ.
- A**thenienses ex Draconis legibus non homines modo sed & animantes alias, atque etiam inanimata cædis perpetratæ iudicium subire cogebant. pagin. 572. col. 1. in princip.
- A**thenienses ante Solonem statuerunt legem, qua filij potesant vendi ob debitum parentum. pagina. 508. col. 1. in medio.
- A**theniensis respublica in quot tribus diuisa fuit, quas Græci *phylas*, vocant. pagina. 863. columna prima. in fine.
- A**theniensibus tribus vnde fuerit nomen inditum, ibidem. col. 2. in medio.
- A**theniensis Reipublicæ institutores urbem in tribus, regionem in pagos, aut vicos partiti fuerunt. pag. 863. col. 1. in princip.
- A**theniensis cuius nomine proprio & patris atque vici cognominabatur, & ratio. pagina. 864. columna prima. in princip.
- A**tentata reuocantur quoties appellatio non habet effectum suspensionis. pagina. 180. column. 2. in med.
- A**tentatorum reuocatio caute petenda est, ita vt non petatur simul cum reuocatione sententiæ. pag. 173. col. 2. in fine.
- A**tentata appellacionis, & possunt reuocari per iudicem appellacionis, & possunt reuocari per iudicem à quo. pag. 172. col. 1. in princ.
- A**tentata intra tempus datum ad appellandum & post appellacionem reuocari debent ante omnia. pag. 171. col. 2. in fine.
- A**tentatorum reuocatio quo tempore petenda sit. pag. 173. col. 2. in medio.
- A**tentatorum petitioni quando quis videatur renuntiare. pag. 174. col. 1. in med.
- A**tentatorum reuocatio an peti possit vsque ad conclusio-

Index Alphabeticus.

- clusionem in causa. pagina. 174. colum. 1. in fine.
- A**ttentatorum reuocatio an impediatur propter notorium defectum iuris. pag. 174. colum. 2. in fine.
- A**ttentata non reuocantur quando iure appellatio non admittitur. pag. 175. colum. 2. in fine.
- A**ttentata non reuocantur quoties appellatio non habet effectum suspensionis. pagina. 180. columna. secunda. in medio.
- A**ttentata non reuocantur ubi appellatum est à sententia lata super agris communibus, iuxta legem Toletanam, vel super executione publici instrumenti. pagin. 183. colum. 1. per totam.
- A**ttentata pendente appellatione ab interlocutoria non reuocantur ante omnia, etiam si articulus appellationis sit connexus principali. pagina. 184. columna. 1. in fine.
- A**ttentata post appellationem ab interlocutoria quo ad legem ipsam, etiam ante inhibitionem nulla sunt, & irrita. pag. 185. col. 1. in medio.
- E**t ibi de inhibitione canonica. col. 1. in fine.
- A**ttentata per tertium non sunt ante omnia reuocanda. pag. 185. col. 2. in fine.
- A**ttentata post appellationem extraiudicialem, an sint ante omnia reuocanda. pagina. 186. columna prima. in principio.
- E**t quid de nouatis pendente lite super nullitate, ibidem. col. 1. in fine.
- E**t ibi an opposita nullitate per exceptionem executionis impediatur. col. 2. in medio.
- A**ttilius Regulus seruauit iuramentum prælitum Carthaginensibus de redeundo in carcerem. pag. 336. col. 2. in princ.
- A**uditores Regij possunt adiri ab his, qui à iudicibus ecclesiasticis vi & censuris opprimuntur, ut vim auferant, & compellant iudices ecclesiasticos ab ea inferenda cessare. pag. 352. col. 1. in medio.
- A**uditores & summi prætorij iudices quo tempore recusari debeant. pag. 199. col. 1. in princ.
- A**uditorium quid? pag. 134. colum. 2. in medio. & pag. 35. per totam.
- A**uditores Regij non habent ius auocandi causas ab inferioribus. pag. 58. col. 1. in medio.
- A**ufterij sententia falsa in Capella Tolofana vltim. pagina. 181. col. 2. in princ.
- A**ugustinus fuit discipulus Diui Ambrosij. pag. 922. col. 2. in fine.
- A**ugustini autoritas male intelligitur à Gratiano. pag. 924. col. 2. in fine.
- A**ugustinus scribit fabulam de hypocausturis esse fictam. pag. 872. col. 2. in fine.
- E**t quid de eis Diuus Hieronymus sentiat. pag. 873. col. 1. in princ.
- D**e Satyris quis multa scripserit. ibidem. columna prima. in medio.
- A**ugustinus Hipponeregienfis Episcopus, & de eius opusculis, pagina. 922. columna secunda. in principio.
- A**ugustini locus pagina. 493. columna secunda. in medio.
- A**ugustini autoritas de canonizatione Sanctorum intelligitur. pag. 411. col. 2. in princ.
- A**ugmentum rei legatæ cui accedat, vide. in dictione, Adiectio.
- A**uocatio mandati habet vim omnino, etiam si non habuerit eius scientiam ille, cui datum erat mandat. pag. 63. col. 2. in fine.
- A**uocatio causæ licet tacite fiat per literas posteriores facientes mentionem priorum literarum, tamen valet quidquid à iudicibus actum fuerit, donec fuerint posteriores literæ ab ipso impetrante iudicibus exhibitæ. pag. 64. col. 2. in medio.
- A**uocatio causarum quid sit, & cui iure competat. pag. 56. col. 2. in medio.
- A**uocatio quoduplex sit. pag. 59. col. 1. in princ. & pag. 61. col. 2. in medio.
- A**uocatio causarum quomodo fiat. ibidem.
- A**uocatio causarum cum decreto irritanti quid operetur. pag. 62. col. 1. in princ.
- A**uocatio sine decreto, motu tamen proprio quem effectum habeat. pag. 62. col. 2. in medio.
- A**uocatio causæ facta ad alterius petitionem quoniam modo sit intelligenda. pag. 64. col. 1. in fine.
- A**uocare causas ab inferioribus iudicibus non possunt auditores Regij, nec legatus Romanus Pontificis. pag. 58. col. 1. in medio.
- N**ec item Duces & Marchiones. ibidem. columna. secunda. in medio.
- A**uocare causam a suffraganeo non potest Metropolitanus, nec de ea cognoscere absque appellatione. pagina. 57. col. 1. in med.
- A**urea diuersa numismata expèduntur toto capitulo tertio. pag. 1002. col. 2. in princ.
- A**ureus semisis & tremisis. pag. 1012. columna. prima. in medio.
- A**ureus Romanus apud Iurisconsultos quanti fuerit valoris, pag. 1003. col. 1. in fine.
- A**ureus dictus Castellanus quantum appendebat. pag. 1003. col. 1. in princ.
- A**uri ad argentum proportio quæ olim esset expenditur. pag. 1006. col. 1. in medio.
- A**urum varijs nominibus appellatur ab Hebræis, pag. 1009. col. 1. in medio.
- A**urum Albicratense Gallicum excellentissimum. pag. 1010. col. 2. in medio.
- A**ureus solidus apud Iustinianum quid? pag. 1033. col. 1. in fine.
- A**ureus à solido an differat? pag. 1005. columna prima. in fine.
- A**ureus numus apud Romanos quo tempore fuerit percussus pag. 1002. col. 2. in princ.
- A**urei numi quos signari iusserunt Reges Catholici Ferdinandus & Elisabeth eorumque nepos Carolus. pagina. 1002. col. 2. in med.
- A**ureus quod sexta fuerit vnica pars multis probatur rationibus. pag. 1004. col. 2. in medio.
- A**ureus à solido differt & quartam efficit vnica partem. pag. 1005. col. 2. in med.
- A**uri ad argentum analogia. pagina. 1006. columna. prima. in medio.
- A**uri bonitas traditur & qua ratione cognosci ea possit. pag. 1007. col. 2. in medio.
- A**urum de ley de veinte y tres quilates quid? pag. 1008. colum.

Index Alphabeticus:

- columna.1.in medio.
Aurea vasa quare ex auro purissimo non fiunt? pagina. 1008.col.1.in fine.
Aurum Obrizum quid? pagina.1008. columna secunda.in princip.
Aureus apud Romanos non semper eiusdem ponderis fuit,nec eiusdem bonitatis, quanuis multo tempore fuerit quarta vnciaz pars.pag.1011.col.1.in med.
Aureus quo tempore fuerit diminutus ad sextam vnciaz partem.pag.1011.col.2.in princ.
Aureus dictus est solidus etiam eo tempore, quo erat quarta vnciaz pars. pagina. 1011.columna secunda.in medio.
Auri libra quonam modo æstimeretur in iure.pagi. 1019.col.2.in fine.
Aureum numisma an possit permutari, aut vendi pro numis argenteis pluribus tamen quam lege, aut publica æstimotione fuerint diffiniti.pagina.1053. colū, 2.in principio.
Aureorum extimatio expenditur.pagina.415.column. 1.in medio.
Authenticum quid? & authenticum instrumentum. pag.141.col.2.in medio.
Authētica nulla scriptura est sine autoritate Ecclesiæ. pag.893.col.1.in princ.
Authortas publica est consideranda.pagina. 317. col. 2.in princip.
Authoritati Ecclesiasticæ consentaneum est vt castra & vrbes cum vtriusque gladij potestate sub eius habeat dominio.pag.919.col.2.in medio.
Authores fictitios existimat Faber stapulensis esse Berofum & Metathenem.pagina,899.columna prima. in fine.
Author assassini criminis ab Ecclesia extrahi potest. pag.673.col.1.in medio.
Authoritate propria beneficij possessionem apprehendere quando possit ille, cui eiusdem beneficij fuit facta collatio.pag.822.&.823.per totas.
Authoritas prima ac potissima instrumenti publici ex eo deducitur. quid eius author fuerit à Principe tabellio constitutus.pag.111.col.2.in fine.
Authoritas reipublicæ, vel Principis vires tribuit numis.pag.1060.col.2.in princ.
Authoritate propria non potest debitor capi à creditore vt debitum soluat, si id pacto inter creditorem & venditorem conuentum sit. pagina. 513. columna.1. In principio.
Auus potest meliorare vnum ex pluribus nepotibus, genitis à suo vnico filio.pag.492.col.1.in fine.
Auxilium competens diffamatis. pagi.487.column.1. in princip.

B

BALDI OPINIO DE pœnis relatiuis, examinatur. pagin.586.col.1.in fine.
 Baldi sententia examinatur in rubrica.C.de fructi. & liti.expens. pag.346.col.1.in fine.
 Baldi opinio examinatur in. l.cum fundus.de leg.2.pag.4.col.1.in princip.

- Baldi** sententia in. l.2.num.26. C. de rescind.vend. examinatur.pag.526.col.2.in med.
 Baldi sententia expenditur in. l.2. C. de fide instrumē. in fine.pag.586.col.1.in fine.
Baldus examinatur in. l.2. C. de vsur.pag.718.column. 2.in fine.
Baldios Hispanè quæ dicantur. pagin.274. columna. 2.in medio.
Baptizare potest laicus necessitate cogente. pag.407. col.2.in princ.
Baptizare quanuis ad ordinem Sacerdotalem spectet, non tamen est ex necessitate Sacramenti. pag. 407. col.2.in medio.
Bardulia dicta est Castilla. pagin.2. columna secunda. in princip.
Bartolus fallitur dum existimat patroni hæredem ad factum ex legato teneri & ideo post moram ad interesse. pag.872.col.1. prope medium.
Bartoli sententia examinatur in. l.1. §. vltim. ff. quis & à quo appell. pag.31.col.2.in princ.
Bartoli sententia improbata. pagin.55. columna secunda. in princip.
Bartoli doctrina perpenditur in. l. vlti. C. de edict. Diui Adri. tollen. opposit.9. pag.86.col.2.in med.
Bartoli decisio examinatur in. l. cogi. C. de petitio. hæred. pag.88.col.2. circa medium.
Bartoli sententiæ intellectus in. l. edicta. C. de edend. pag.90.col.1.in princ.
Bartoli interpretatio ad. l. si seruus plurimum. §. 1. ff. de lega. 1. pag. 111. col.2.in fine.
Bartoli intellectus in. l. si ita. ff. de auro & arg. leg. pag. 427. col.2.in fine.
Bartoli opinio in. l. 1. C. de metallaris. pag.806. column. 1. & 2. per totam.
Bartolus falso dena viginti esse censet. pag. 1017. col.2. in medio.
Bartoli sententia in. l. vltima. §. item quæ situm. ff. de cõdicti. indebiti. expenditur. pag. 536. columna secunda. in medio.
Bartoli sententia examinatur in. l. si constante. numero decimoquarto. ff. soluto matrimonio. pag.560. columna. prima. in princip.
Bart. decisio examinatur in. l. 3. ff. de annuis lega. pagin. 608. col.1.in medio.
Bartolus examinatur in. l. 1. ff. de legatis secundo .an liceat appellari à iudice quoties is veluti bonus vir arbitratur. pag.609. column.2. per totam.
Bartoli quæstiones examinantur, traditæ in. l. Theopompus. ff. de dote præl. pagina.614. columna secunda. in principio.
Bartoli sententia expenditur in. l. non solum. §. vltimo. ff. de libera. leg. pag.624. col.2.in fine.
Bartoli locus in. l. tutor qui reportorium. ff. de administrat. tutor. pag.630.col.1.in princ.
Bartoli opinio in. l. 3. ff. de ann. leg. examinatur. pagina. 608. col.1.in medio.
Bartoli verba in. l. is potest. de acquir. hæredit. pagi.558. col.1.in medio.
Bartolomei Torres commendatio. pagin.682. column. 2. in princip.
Baruch liber omisus est teste Hieronymo. pag.904. column.

Index Alphabeticus.

- colūm. 2. in medio.
- Basilius Capadocenus Episcopus quis, & de eius opusculis. pag. 921. col. 2. in princ.
- Beatae Mariae assumptionis quo die celebretur. pag. 941. col. 1. in medio.
- Beda adscribit Christi Natiuitatem anno ab Adamo. 3952. pag. 952. col. 1. in princ.
- Beda manifestus error de temporibus. pagina. 917. col. secunda. in fine.
- Beneficium ecclesiasticum obtinens a sede Apostolica an praferatur idem obtinenti ab ordinario. pagina. 459. col. 1. in medio.
- Beneficij collatio, vide in verb. Collatio beneficij.
- Beneficia ecclesiastica non possunt in his Regnis ab exteris obtineri. pag. 254. col. 2. in princ.
- Beneficia omnia effici a summo Pontifice patrimonialia sanctissimum esset. pag. 256. col. 1. in princ.
- Atque id consultatum fuisse in Concilio Tridentino, testatur Dominicus Soto. ibidem.
- Beneficia iuris patronatus laicorum minime comprehenduntur sub reservationibus Apostolicis. pagina. 257. col. 2. in fine.
- Beneficia vacare in curia & apud sedem Apostolicam an sit idem. pag. 260. col. 1. in fine.
- Beneficia Regij iuris patronatus apud Hispanos non possunt grauari aliqua pensione sine ipsius Regis consensu. pag. 271. col. 1. in med.
- Et quid de beneficij patrimonialibus. ibidem. colūm. 2. in medio.
- Beneficiorum vnio qualiter fieri possit, & a quo. pagina. 272. col. 1. in princ.
- Beneficia vbi in curia vacauerint, & per summum Pontificem fuerint alicui collata cum expressa derogatione iuris patronatus laicorum, an sit locus Regio edicto de non impetrandis literis de rogatorijs. pag. 259. col. 1. in fine.
- Beneficia patrimonialia vel canonicatus Cathedralium Ecclesiarum, qui theologis & magistris ex electione sunt conferendi, si apud sedem Apostolicam vacauerint non facile admittitur derogatio. pag. 260. colūm. 1. in principio.
- Beneficiorum fructuum appellatione an veniant distributiones quotidianae, vide in verbo. Distributiones.
- Beneficiorum ecclesiasticorum fructus iure Pontificis bifariam considerantur. pag. 789. col. 1. in fine.
- Beneficium impetrans a Summo Pontifice valorem ipsius exprimere tenetur. pagina. 789. columna secunda. prope medium.
- Beneficiorum ecclesiasticorum acquisitio duplex est. pag. 818. col. 1. in fine.
- Beneficij ecclesiastici ius sola canonica collatione absque traditione possessionis post acceptationem acquiritur. pag. 818. col. 1. in fine.
- Beneficium potest ea conditione, si vacat, conferri. pagina. 818. col. 2. in fine.
- Beneficium non acquiritur illi, cui facta est collatio, ante acceptationem. pag. 819. col. 1. in fine.
- Beneficij acceptatio potest fieri per procuratorem modo is habeat speciale mandatum. pagina. 8. 9. colūm. 2. prope medium.
- Beneficium an possit acceptari a laico mandatum speciale habente. pag. 820. col. 1. in princ.
- Et quid de excommunicato. ibidem. columna prima. in fine.
- Beneficij possessio an possit apprehendi propria auctoritate. pag. 821. col. 2. in medio.
- Beneficiorum violentus occupator, vide in verbo. Violentus.
- Beneficio possessio qualiter acquiratur. vide in verbo. Possessio beneficij.
- Beneficiorum collatio an censeatur commissa vicario ab Episcopo sub generali commissione. pag. 850. col. 1. in medio.
- Beneficia conferre per resignationem, vel diuitertere iure sanguinis, an sit illicitum vel simoniacum. pagina. 365. col. 2. in fine.
- Et quid de ea renuntiatione, quae fit sub conditione vt beneficium Titio conferatur. pagina. 366. columna. prima. in fine.
- Beneficij ecclesiastici renuntiatio facta absque praetati auctoritate non tenet. pag. 367. col. 1. in fine.
- Beneficij ecclesiastici possessio quo modo acquiratur. pag. 818. col. 1. in fine. & per totum caput.
- Beneficio cessionis bonorum an possit renuntari. pag. 507. col. 1. in medio. & pagina. 512. columna prima. in medio.
- Beneficium Clerici haeretici ad ecclesiam pertinet. pagina. 591. col. 1. in medio.
- Bernardus Diaz Episcopus Calagurritanus. pag. 417. col. 2. in fine.
- Berosum & Methastenum reputat fictitios auctores Faber Stapulensis. pag. 899. col. 1. in med.
- Bina admonitio requiritur vt diffamanti perpetuum silentium imponatur. pag. 487. col. 2. in princ.
- Bona non habens unde soluat delicti poenam regulariter poena corporis plectendus est. pag. 513. colū. 1. in medio. & pag. 586. col. 2. prope finem.
- Bona paraphernalia an habeant ius praetationis hypothecae. pag. 175. col. 2. in fine.
- Bona Ecclesiarum an possint alienari ad redimendos a publicis carceribus eos, qui ob crimina & scelera in eum statum deueherunt. pagina. 643. colūm. prima. in medio.
- Bona maioratus non possunt alienari & haec prohibitio perpetua censetur. pag. 725. col. 2. in fine.
- Et quid de prohibitione facta extra familiam. pag. 716. col. 1. in fine.
- Item de fideicommissis relicto familiae vt deferatur gradatim proximiori masculo. pag. 727. columna secunda. in medio.
- Bona maioratus & primogenij ex ipsa propria dictionis significatione masculis deferuntur exclusis foeminis. pag. 728. col. 2. in medio.
- Bona diuitum efficiuntur communia pauperibus in extrema necessitate existentibus. pagina. 804. columna. 1. in fine.
- Bona aduentitia filij non possunt a patre alienari. pag. 393. col. 1. in princ.
- Et quid si ab eo alienentur. ibidem.
- Bona Ecclesiae possunt alienari ad pauperes alendos & ad captiuorum redemptionem. pagina. 642. colūm. prima. in medio.

Index Alphabeticus.

- Bona fides secundi emptoris necessaria est, ut is possit
uti. l. quoties. responso. pag. 661. col. 1. in princ.
- Bona vsurarij an sint obligata hypothecæ titulo, pro re
stitutione vsurarum. pag. 712. col. 1. in princ.
- Bona maioratus ad vnum tantum indiuisa pertinent.
pag. 725. col. 1. in fine.
- Bona laici hæretici ad fiscum seculare pertinent. pagin.
591. col. 1. in medio.
- Et quid de bonis clerici hæretici. ibidem.
- Bona debitoris & non corpus lege Præiulia obnoxia cre
ditori erant. pag. 508. col. 2. in princ.
- Bonis filij publicatis non censetur publicata legitima
patris ei debita, qui pater tempore sententiæ viue
bat. pag. 580. col. 2. in medio.
- Bona, quæ ex acquisitis matrimonio constante ad vx
orem pertinent, non videntur publicata, publicatis
mariti bonis. pag. 508. col. 2. in med.
- Bonæ fidei vel malæ possessor, vide in verbo, Possessor.
- Bonis cedenti vestes, quæ tunc habet, & instrumenta ne
cessaria ad victum querendum, relinquuntur. pag.
511. col. 1. in medio.
- Bonis cedens præstare debet iuramento cautionem de
soluendo ære alieno cum ad pinguiorem peruenerit
fortunam. pag. 511. col. 1. in fine.
- Bonis cedentis exceptio ratione cessionis sibi compe
tens impedit litis contestationem. ibidem. columna.
2. in fine.
- Bonis cedendi beneficium an competat ratione obliga
tionis descendens ex delicto. pagina. 513. columna.
prima. in medio.
- Et quid iure huius Regni in hoc casu statutum sit ibid.
col. 2. in fine.
- Bonis credere non tenetur clericus, nec debet in carcere
pro ære alieno mitti. pag. 514. col. 2. in princ.
- Et quid in praxi in hoc casu sit receptum. ibidem col.
2. in fine.
- Bonis filijfamil. publicatis ob crimen an talis publica
tio extendatur ad peculium castrense. pag. 580. col.
1. in princ.
- Et quid de peculio aduentitio. ibidem. col. 1. in fine.
- Aut de peculio profectitio. ibid. col. 2. in princ.
- Bonitas pecuniæ in trinfeca, an sit consideranda iuxta
tempus contractus, vel solutionis. pag. 1057. column.
1. in medio.
- Bonitas intrinfeca & extrinfeca pecuniæ quæ sit. pag.
1056. col. 1. in fine.
- Bonorum cessio liberat debitorem à carcere. pagin. 510.
col. 2. in medio.
- Bonorum cessio non tollit nec civilem nec naturalem
obligationem, sed tantum competit exceptio. pagin.
511. col. 2. in med.
- Bonorum possessio contra tabulas ante aditam hæredita
tatem, vel post in iudicium deducta, an deducat suc
cessionem ad causam intestati. pag. 984. columna. 2.
in medio.
- Bonorum cessio qualiter iure Regio fiat, & de bonis ce
dentis. pag. 511. col. 1. in princ.
- Bonorum cessionis beneficio an possit renuntari. pag.
512. col. 1. in medio.
- Et quid si facta fuerit iuramento. ibidem columna secun
da. in medio.
- Bonorum appellatio vniuersitatem continet, sicut &
hæreditas. pag. 419. col. 2. in princ.
- Bœoti qua ignominia solebant notare eos, qui bona nõ
habebant ad soluendum. pagina. 512. columna prima.
in principio.
- ¶ Burgaleses moneta antiqua Hispaniæ. pagina. 1034.
col. 2. in fine.
- Burgenfis opinio reprobatur in cap. cum causa limit.
14. de emptio. & vendit. pag. 20. col. 1. in fine.
- ¶ Bulgarus Modestini tractatus de excusationib. iuro
rum barbarè interpretatus est. pag. 884. columna. 2.
in medio.
- Blancæ vulgo dictæ ex marchio signantur. 192. duz au
tem efficiunt vnum marauedinum. pagina. 991. col.
2. in fine.
- Ex libra autem Romana tuduntur. 288. ibidem.
- Blanco quis numus fuerit. pag. 1039. columna. secunda.
in princip.
- ¶ Blasphemus, qui pœnitentiam egerit, an possit puni
ri proposito statuto de pace cum offenso facta? pag.
596. col. 1. in medio.
- ¶ Bracharenfis Concilij locus corrigitur. pagina. 1016.
col. 2. in medio.

C

C A D A V E R A E O

rum, qui sunt vltimo affecti sup
plicio, an in sepulta manere de
beant. pag. 517. col. 1. in med.

Cadavera sepelienda etiam hostiũ
pag. 116. col. 1. in med.

Cadaver debitoris an possit ob de
bitum insepultum detineri. pag.
515. col. 1. in med.

- Cælius secundus deceptus in scholijs ad Iuuenalen, dũ
trientem sensit omnium minimam monetam. pag.
993. col. 2. in princ.
- Cæremonialia & legalia veteris leges cessauerunt lege
noua Euangelica, eiusque institutione. pagina. 957.
col. 2. in medio.
- Moralia tamen & naturalia minimè cessauerunt. ibidem.
- ¶ Calendarium appellabant antiqui librum, quo vsu
rarum ratio habebatur. pag. 769. col. 1. in princ.
- ¶ Calderini doctrina intellecta in consi. 17. titu. de præ
ben. pag. 796. col. 1. in princ.
- Calumniator iure canonico etiam in causa ciuili potest
corporali pœna puniri. pag. 513. col. 1. in princip.
- Calumnia propriè in animo consistit & ex dolo oritur
pag. 202. col. 1. in medio.
- Calumniæ fiscales magna calumniantium pœna sunt
animaduertendæ. pag. 455. col. 2. in medio.
- ¶ Calixtus Papa primus quatuor temporum ieiunium
instituit. pag. 974. alias. 973. col. 2. in medio.
- ¶ Cambire licet numismata aliquo ab alterutra parte
concesso pretio. pag. 1054. col. 1. in princ.
- Cambium secundum Caietanũ tantũ licitũ est publicis
campforibus. pag. 1054. col. 2. in princ.
- Cambium potest fieri non tantum speciei ad speciem,
sed speciei ad genus. pag. 1054. col. 2. in fine.
- ¶ Campfores vnde sic dicti. pag. 1054. col. 2. in medio.
- ¶ Canon, consuetudinem aliquam iniquam & irratio
nalem

Index Alphabeticus

- nalem decernens, præteritam & futuram includit.** pag. 791. col. 2. in princ.
- Canonicus simul & Archidiaconus.** &c. vide in verbo, Archidiaconus.
- Canonicus à ciuitate expulsus propter seditiones absque eius culpa à contrariæ factionis hominibus, an percipere debeat distributiones quotidianas.** pagin. 796. col. 1. in princ.
- Canonicus iniuste in carcerem inclusus in eodem oppido, an percipiat distributiones quotidianas.** pagin. 796. col. 1. in princ.
- Canonica inhibitiō quæ dicatur.** pagin. 185. columna. 1. in fine.
- Canonica inhibitiō quos effectus habeat.** pag. 185. col. 2. in princ.
- Canon Tridentini concilij de clericis primæ tonsuræ.** pag. 337. col. 1. in medio.
- Canon apud Romanos quid?** pag. 425. colum. 2. in principio.
- Canones Apostolorum an sint apocryphi.** pagin. 942. col. 1. in fine.
- Canones conciliorum generalium à temporibus Constantinianis cœperunt.** pag. 912. col. 2. in fine.
- Canonici libri qui dicantur, & qua ratione nobis cognitum sit eos esse Canonicos.** pag. 892. columna. 2. in medio.
- Cancellarij officium.** pag. 35. col. 1. in princ.
- Cancellarij apud veteres dicebantur iidem, qui hodie Notarij.** pag. 35. col. 1. in fine.
- Cancellarij potestas & dignitas quanta fuerit ab hinc mille annis Gallos, Hispanos, & Anglos.** ibidem.
- ¶ Captus iniuste an possit commentariensem fallere vt effugiat.** pag. 335. col. 1. in fine.
- Captus iniquè & sub iuramento missus, an teneatur redire si damnationem timeat.** pagin. 335. columna. 2. in finem.
- Captus iuste & sub iuramento missus, an teneatur redire, certus de verisimili mortis periculo?** pagin. 337. col. 2. in fine. & pag. 340. col. 2. in fine.
- Captus iuste an possit à carcere fugere data facultate?** pag. 337. col. 2. in fine. & pag. 340. col. 2. in fin.
- Captus ab hostibus an possit à domino fugere?** pag. 341. col. 1. in medio.
- Captus an possit fugere à carcere, cum iniuria custodum?** pag. 342. col. 1. in princ.
- Capere laicos & in carcerem detrudere quibus casibus iudex Ecclesiasticus possit.** pagina. 66. columna. 2. per totam.
- Captus iuste vel iniuste an possit à carceribus absque peccato fugere?** pagin. 335. col. 1. in fine. & pag. 340. col. 2. in fine.
- Et ibi admissus à carcere sub iuramento, teneatur redire ad eum.** pag. 340. col. 2. in medio.
- Captus iuste à iudice pro crimine digno mortis poena, an teneatur sub poena peccati à carcere, cum possit fugere?** pag. 338. col. 2. in princ.
- Captus in bello iusto si fugeret an peccet mortaliter?** pag. 341. col. 1. in medio.
- Captus mortis condemnationē timens, an licitè à carceribus fugere possit, fractis carceribus, vel custodibus occisis.** pa. 341. col. 2. in princ. & pa. 342. per totā.
- Captus à iudicis familia & per Ecclesiam ad carcerem ductus an possit ab Ecclesia abduci.** pag. 674. col. 1. in medio.
- Captus à iudicis familia & postea fugiens ad Ecclesiam, an possit ab ea euelli?** ibidem. col. 1. in fine.
- Captus, qui carcerem fregit, & ad Ecclesiam fugit, non potest ab ea extrahi.** ibidem.
- Et an si existens in carceribus præstito iuramento de redeundo exierit obtenta custodis licentia, & fugerit ad Ecclesiam, possit inde inuitus extrahi.** ibidē. col. 2. in princ.
- ¶ Casiani, Arnobij, Tyconij, Vitorini, & Faustini opuscula.** pag. 946. col. 2. in princip.
- ¶ Caracta vulgò, quilates, dicimus.** pag. 1007. colum. 2. in fine.
- Carolus Molinæus cautissime legendus est, quia multa tradit contra libertatem Ecclesiasticam.** pag. 223. col. 1. in medio.
- Carolus Imperator habuit ex privilegio Synodi sine sine suo consensu consecraretur, vel institueretur Episcopus.** pag. 254. col. 1. prope finem.
- Carolus Magnus incertus de morte cuiusdam hominis, qua simulatione vltus fuit aduersus occisores.** pagin. 344. col. 2. in princ.
- Cardinalis sententia expenditur in capitul. perpendimus. de sentent. excommunicat.** pag. 225. colum. 2. in fine.
- Carceris fractor, vide in verb. Fugiens à carcere, & in verbo, Damnatus. & verbo, Captus.**
- ¶ Castella verus, Bardulia dicitur, & ipsi Castellani Barduli.** pag. 2. col. 2. in princ.
- Castellanæ reipublicæ tota iurisdicção penes Regem est.** pag. 10. col. 1. in medio.
- Castellanum Regnum iure gentilitiæ successionis primogenitis defertur.** pag. 8. col. 2. in medio.
- ¶ Castrensis sententia late examinatur, de donatione omnium bonorum, reseruato vltu fructu.** pagin. 785. col. 1. in princ.
- Castrensis opinio examinatur in. l. si testam. ff. de testam.** pag. 740. col. 1. in princ.
- Castrensis altera opinio falsa in dicta. l. si testam. ff. ibidem.** col. 2. in fine.
- Castro à Rege alicui concessio an censeatur concessa iurisdicção: & quid de mero ac misto imperio.** pagin. 11. col. 1. in princ.
- ¶ Castellani numi pondus, & valor.** pag. 1003. colum. 1. in princ.
- Castrensis opinio examinatur.** pa. 677. col. 2. in medio.
- ¶ Catechumeni olim dimittebantur ab Ecclesia post confessionem ante ipsius hostiæ consecrationem.** pag. 986. col. 1. in fine.
- Catechumenorum Missa quæ diceretur olim.** ibid.
- Catholicæ Ecclesiæ quæ dicantur apud Diuum August.** pag. 924. col. 2. in fine.
- ¶ Causa filiationis pendente filius ex summaria cognitione percipit mandato iudicis à patre alimenta.** pagin. 44. col. 2. in medio.
- Causa alimentorum pia est.** ibidem. col. 2. in fine.
- Causæ pauperum, & miserabilium personarum breuiter, ac semota dilatione definiendæ sunt.** pagin. 47. col. 2. in fine.

Index Alphabeticus.

- Causarum auocatio quid sit? & cui iure competat.** pag. 56. col. 2. in medio.
- Causarum auocatio qualiter fiat.** pag. 59. colum. 1. in princ.
- Causa semel ad curiam delata, non redit ad iudicis inferioris cognitionem.** pag. 59. col. 1. in medi.
- Et quid ubi appellatio non est iustificata.** ibidem. col. 2. in fine. & pag. 60. per totam.
- Causę principalis cognitio retineri potest in curia Principis quandoque ex appellatione quacunque.** pag. 61. col. 1. in med.
- Causę auocatio cum decreto irritanti, quid operetur?** pag. 62. col. 1. in princ.
- Causę auocatio absque decreto irritanti, motu tamen proprio.** ibidem. col. 2. in medio.
- Causę auocatio ad alterius petitionem facta, quo nam modo intelligatur.** pag. 64. col. 1. in fine.
- Causę meri & mixti imperij an iure Pontificio possint delegari.** pag. 845. col. 2. in fine.
- Causę, quę ex natura sua spirituales sunt.** pag. 224. col. 2. in princ.
- Et quid in temporalibus, & in criminibus, quę spiritualia non attinent.** ibidem. col. 2. in medio.
- Causa possessoria rei spiritualis quoties mixtam habet proprietatis rationem, non potest per iudicem secularem expediri sed per Ecclesiasticum.** pag. 249. col. 2. in fine.
- Causa possessoria rei spiritualis, vel quasi spiritualis an sit temporalis.** pag. 249. col. 1. in fine.
- Et quid de causa possessoria beneficij Ecclesiastici.** pag. 250. col. 1. in princ.
- Causa possessionis rei spiritualis, vel quasi an per iudicem laicum examinari possit, si nihil proprietatis mixtum habeat.** pag. 250. col. 1. in fine.
- Causę remissio, vide in verbo, Remissio.**
- Causę impulsivę taciturnitas non vitiat rescriptam.** pag. 500. col. 1. in fine.
- Causę impulsivę & causę finalis quę sint?** pag. 500. col. 2. in fine.
- Causę & litis definitio poterit ex consensu litigantiũ committi in alterius ex litigantibus, vel vnus testis veritatis testimonium.** pagin. 614. columna 2. in medio.
- Cautio an sit danda de restituendis alimentis, & expensis, quas reus diues coactus sit pauperi actori ministrare?** pag. 44. col. 1. in princ.
- Cautio idonea quę sit & an bona vsurarij sint hypothecę titulo obligata pro restitutione vsurarum.** pag. 712. col. 1. in princ.
- Cedens bonis cogendus est cum ad pinguiorem deuenit fortunam soluere res alienum, ita vt debitori deducantur alimenta.** pagina. 511. columna prima. in fine.
- Et an debitor bonis cedens actibus quibusdam ignominiosis iuxta loci consuetudinem teneatur soluere debitum si postmodum nactus fuerit fortunam.** ibidem. col. 2. in princ.
- Cento quid dicatur.** pag. 939. col. 2. in princ.
- Et ibide Homero centonibus.** col. 2. in medio.
- Censu qualiter manumitterentur serui?** pag. 865. col. 2. in princ.
- Cernere hęreditatem idem est quod edire hęreditatem.** pag. 886. col. 2. in fine.
- Census quid sit?** pag. 746. col. 1. in medio.
- Cessio bonorum non tollit nec naturalem, nec civilem obligationem, sed tantum competit exceptio.** pag. 511. col. 2. in medio.
- Cessio bonorum an competat ratione obligationis deuenientis a delicto.** pag. 513. col. 1. in med.
- Cessio bonorum liberat debitorem a carcere.** pag. 510. col. 2. in medio.
- Cessio bonorum secundum consuetudinem provincię fit.** pag. 511. col. 1. in medio.
- Cessionis bonorum beneficij an possit renuntiari.** pagina. 512. col. 1. in medio.
- Ceratia quid & ceratio?** pag. 1007. col. 2. in fine.
- Cibum ter vel quater sumere an inducat nouę transgressionis reatum in eodem die, quo ieiunium precipitur.** pag. 978. col. 2. in medio.
- Cibus delicatioribus an debeat vti qui vitę proferendę gratia.** pag. 339. col. 2. in fine.
- Cicatricis causa an quid peti possit?** pag. 597. colum. prima. in fine.
- Cimonis Atheniensis piũ factum.** pagina. 516. col. 2. prope finem.
- Citatio iure naturali inducta est.** pag. 179. col. prima. in medio.
- Citatio an possit tolli a Principe.** ibidem. colum. secunda in fine.
- Citatio an requiratur ad absolutionem iuramenti.** pag. 306. col. 1. in medio.
- Citatio non est necessaria ad iuramentum testis, aut periti in arte, vbi ex conuentione & consensu litigantium testis aut periti in arte persona probata est.** pagina. 617. col. 1. in fine.
- Sed quoties iudex aliquem nominaturus est, qui peritia artis rem dubiam a trice, aut definiat, is qui litigat, vel citari debet, vel pręsens esse.** ibidem.
- Ciues an pręferantur exteris in emptione frumenti tempore publicę inopię.** pag. 806. col. 1. in princ. & col. 2. in fine.
- Ciuilis iurisdictio temporalisque potestas penes ipsam rempublicam est, & apud eos, quibus ipsa id munus commiserit.** pag. 2. col. 2. in princ.
- Ciuilis societas quare constituta est.** pagin. 2. columna secunda. in fine.
- Ciuile animal est homo, eamque consociationem boni causa sensim appetit.** pag. 2. col. 2. in fine.
- Ciuili societati necessarij sunt Principes, gubernatores & magistratus.** pag. 3. col. 1. in princ.
- Ciuilis possessio an sufficiat ad obtinendum in interdico, quod, Interim, dicunt.** pagina. 132. columna prima. in principio.
- Ciuilis iurisdictio penes solum Regem est in hac Castellana republica.** pag. 27. col. 2. in princ.
- Ciuilis & naturalis possessio an transferatur iussu lege Regia in successionem absque aliquo actu apprehensionis vero, vel ficto.** pag. 731. col. 1. in princ.
- Ciuius interdictis, hi & interdicti censentur, qui in locum aliorum ciuium post sententiam successorę, in eam ciuitatem domicilium transferentes.** pagin. 582. columna 2. in medio.

Index Alphabeticus.

- C**ivitas, quæ proprium occiderit Episcopum, priuatur honore Episcopali. pagina. 582. columna secunda. in fine.
- C**ivis Romanus fiebat per emptionem tribus, in qua Romæ censeretur. pagina. 867. columna prima. in medio.
- C**ircuncisio an possit permitti apud Christianos. pag. 458. colum. 2. in med.
- C**ollatio canonica beneficiorum absque corporalis possessione ius perfectum tribuit in ipsis beneficijs post acceptationem. pag. 818. col. 1. in fine.
- C**ollatio beneficij potest fieri ea conditione, si vacat. ibidem. col. 2. in fine.
- C**ollationem beneficij canonicam habens potest administrare propria autoritate ante apprehensionem possessionis. pag. 821. col. 1. in fine.
- C**ollatio beneficij facta præsentem & tacente illo, qui ius habet in beneficio, vel potuit illam impedire, valet. pag. 117. col. 2. in med.
- C**ollatio beneficij iuris patronatus laicorum, absque eorundem consensu per simplicem resignationem facta, an sit admittenda in hoc Regno. pagina. 270. col. 1. in medio.
- E**t quid de beneficijs patrimonialibus, & canonicatibus per electionem conferendis. ibidem, colum. prima. in fine.
- C**ollatio beneficiorum an censeatur commissa ab Episcopo vicario suo ex generali delegatione. pagin. 850. col. 1. in medio.
- C**olonus fructus ex agro conducto vendere volens an possit cogi eos vendere domino fundi, potius quàm alteri. pag. 806. col. 1. in med.
- C**olonis remittitur pensio iure canonico & Cæsareo propter sterilitatem absque culpa ipsorum colonorum contingentem. pag. 217. col. 1. in fine.
- C**olonus læsus ultra dimidiam iustæ pensionis propter sterilitatem, an possit agere subsidio. l. 2. C. de rescin. venditio. pag. 219. col. 1. in fine.
- C**olonis & inquilinis successor singularis stare tenetur, quoties eorum ius exceptum fuerit in contractu donationis, vel venditionis. pagina. 630. columna secunda. in medio.
- C**olonus expelli non potest à successore singulari, quoties in locatione & conductione adest hypotheca. pagina. 631. col. 1. in medio.
- E**t quæ hypotheca sufficiens sit. ibidem. columna prima. in fine.
- C**olonus an possit expelli à domo conducta ante finitam locationem, si dominus eam proprijs vsibus necessariam esse probauerit. pagina. 632. columna prima. in fine.
- C**ollybistæ dicuntur campsores à Græcis, & quare. pag. 1054. col. 2. in fine.
- C**omites non possunt causas auocare à iudicibus ordinarijs. pag. 58. col. 2. prope medium.
- C**ommendatio Bartholomæi Torres. pag. 682. col. 2. in principio.
- C**ommendatio Menesij, & Pineli. pagina. 545. colum. prima. in fine.
- C**ommissi pœna odiosa est. pagina. 747. columna. prima. in medio.
- C**ommissiones Romanorum Pontificum cum agitur ad iniquam pensionem rescindendam, quomodo accipiendæ. pag. 515. col. 2. in princ.
- C**ommittens crimen in Ecclesijs an ab ipsius euelli possit. pag. 676. col. 2. in medio.
- C**ommittens crimen prope Ecclesiam spe immunitatis Ecclesiæ, potest abduci ab Ecclesia. pag. 677. colum. 1. in fine.
- C**ommodatarius an teneatur furti actione, si re commodata ad aliud quam quod sibi fuerat commodata, vtatur. pag. 817. col. 1. in princ.
- C**ommodatum in quo à præcario differat. pagina. 816. col. 1. in fine.
- C**omputatio annorum à Christi Natiuitate qualiter apud pleraque nationes fiat. pag. 421. col. 2. in fine.
- C**omputum Hispanum Itali Millionem appellant. pag. 1022. col. 2. in med.
- C**oncilia aliquot præcesserunt Nicænam Synodum. pag. 912. col. 2. in fine.
- C**oncilia vniuersalia ratione autoritatis simul & congregationis ætate Constantini Magni primum inceperunt. pag. 912. col. 2. in fine.
- C**oncilium Nicænum congregatum fuit sub Syluestro Papa huius nominis primo. pagina. 915. columna. prima. in principio.
- C**oncilium Tridentinum quid statuerit circa clericos coniugatos. pag. 230. col. 1. in fine.
- C**oncilij Bracharensis locus emendatur. pag. 1016. col. 2. in medio.
- C**oncilium Tridentinum quid statuerit circa residentiam clericorum beneficia ecclesiastica obtinentium. pag. 797. col. 2. in fine.
- C**onemnari an possit in expensis victus iustam litigandi causam habens, si hoc statuto municipali caueatur. pag. 203. col. 2. in medio.
- C**onemnatio in expensis tunc fieri debet, cum fuerint petita. pag. 204. col. 2. in med.
- E**t an ab omnia expensarum condemnatione victor appellare possit. ibidem. col. 2. in fine.
- C**onemnatur in expensis victus, etiam si habuerit iustam litigandi causam, quando expensæ debentur ratione contumaciæ. pagina. 203. col. 2. in princ.
- C**onemnatus ad mortem potest sine peccato furcam ascendere. pag. 340. col. 1. in princ.
- C**onemnatus ad rem restituendam, etiam ad fructus videtur condemnatus. pag. 346. col. 1. in med.
- C**onemnatio in expensis qualiter fiat à iudicibus Rotæ. pag. 203. col. 1. in fine.
- C**onemnatio expensarum est omittenda, vbi victus habuerit iustam litigandi causam. pag. 203. columna. prima. in principio.
- E**t hoc procedit non tantum in prima instantia, sed in causa appellationis. ibidem. col. 1. in med.
- I**tem minor causa excusat ab hac condemnatione in prima instantia, quam in causa appellationis. ibidem.
- E**t an hoc habeat locum quoties expensæ debentur iuræ actionis. ibidem. col. 2. in fine.
- C**onemnatur in expensis victus etiam in criminalibus. pag. 202. col. 2. in med.
- E**t hæc condennatio fieri potest, etiã vbi quis fuerit victus per interlocutoriam sententiam. ibid. col. 2. in fin.

Index Alphabeticus.

- Condemnatur in expensis victus victori etiam si absq; dolo, tamen tamen litigauerit.** pagina. 202. columna. 1. in principio.
- Et quid si ab initio litis iuramentum decalumniæ præstiterit.** ibidem. col. 1. in fine.
- Condemnatus à tribus iudicibus in diuersis summis quæ soluere tenetur.** pag. 333. col. 1. in fine.
- Condemnatus actione reali, vbi & in fructibus condemnatio facta fuerit, an teneatur ad fructibus perceptos ex meliorationibus per eum factis.** pagina. 392. col. 1. in medio.
- Et quid in bonæ fidei possessore dicendum sit.** ibidem. col. 2. in medio.
- ¶ Conditio, modusve potest adijci donationi perfectæ incontinenti, non ex interuallo.** pagina. 435. col. 1. in principio.
- Conditio seruiendi per tempus certum an censeatur euenisse & contigisse, si eo tempore seruitium impendi non potuit morbo impediante.** pagin. 795. col. 2. in principio.
- Conditio casualis, vel mixta retrahitur, potestatiua vero non.** pag. 300. col. 2. in med.
- Conditionibus & legibus Maioratus licentia Principis institutis, derogari poterit rescripto Principis.** pag. 735. col. 1. in fine.
- Conditionis implendæ ius si potestatiua sit ad hæredes non transit secundum communem.** pag. 299. col. 1. in medio.
- Conditiones sunt iuxta formam expressam, & ad vniuersam obseruandæ & adimplendæ.** pag. 300. col. 1. in princ. & pag. 301. col. 2. in fine.
- Conditionis implendæ ius etiam potestatiuæ ad hæredes transit aduersus vulgo receptam sententiam.** pag. 300. col. 1. in medio.
- Conditionalis contractus, vide in verb. Contractus.**
- Conditionem non existere, & conditionem deficere an sint eadem.** pag. 306. col. 2. in fine.
- Conditio, si petiero, quem sensum habeat.** pag. 307. col. 2. prope finem.
- Conditio potestatiua quæ sit?** pag. 308. col. 1. in fine.
- Conditio mixta quæ?** ibidem.
- Conditiones seruandæ sunt secundum contrahentium voluntatem, quæ ipsas condiciones regit.** pagin. 308. col. 2. in fine.
- Condicere pecuniam quis possit.** pagina. 215. columna. prima. in fine.
- Conditio, quod annui redditus intra certum diem, & non postea redimantur quandoque iniqua est non tamen efficit contractum usurarium.** pag. 401. col. 1. in fine.
- Conditio contractibus apposta, etiam si ea potestatiua sit, adimpleri potest, & cum hærede illius, cum quo ex verbis contractus erat adimplenda.** pagina. 312. col. 1. in medio.
- Conditio seu pactum apponi potest donationi non tantum in vtilitatem ipsius donatoris, sed & in fauorem alterius.** pag. 435. col. 1. in fine.
- Et an huic tertio sicut acquiritur actio personalis, sit etiam acquiratur dominium absque rei traditione.** ibidem. col. 2. in fine.
- ¶ Conductor domus propter vrgentem necessitatem potest expellere inquilinum à domo conducta.** pag. 220. col. 2. in principio.
- Conductores decimarum apud quem iudicem conueniri debent.** pag. 251. col. 2. in fine.
- Conductores an possint migrare, atque deserere domum, quam habitant, iusto existenti periculi timore, ab eius temporis mercede liberi.** pag. 899. col. 2. in medio.
- Conductor secundus qualiter præferendus est priori.** pag. 662. col. 2. in medio.
- ¶ Confessio in ciuilibus & criminalibus an impediatur appellationem.** pag. 176. col. 1. in fine.
- ¶ Conferre aut dimittere beneficia per resignationem iure sanguinis an sit illicitum, vel simoniacum.** pag. 365. col. 2. in fine.
- Et quid de ea renuntiatione, quæ fit sub conditione, vt beneficium Titio concedatur.** pagina. 366. columna. 1. in fine.
- Confessio dotis receptæ emissa matrimonio constante, vbi præsumitur prohibita donationis fraus, non confirmatur iuramento.** pagina. 382. columna secunda. in principio.
- Confessio dotis receptæ facta a marito matrimonio cõstãte, si vera dotis numeratio nõ probetur, an habeat vim donationis inter virum & vxorem.** pag. 379. col. 2. in fine.
- ¶ Confessio dotis receptæ ante matrimonium, siue postea contingens, an noceat anterioribus creditoribus, quibus hypotheca nulla tacita, vel expressa competat.** pag. 388. col. 2. in princ.
- Confessio iudicialis quomodo fieri possit.** pagina. 324. col. 2. in princip.
- Confessus & conuictus an possit tormentis subijci.** pag. 176. col. 2. in medio.
- Confessus tantum etiam si testibus conuictus non sit, nec in ciuilibus nec in criminalibus regulariter ad appellandum admittitur.** pag. 178. col. 1. in fine.
- Et quid in hac conclusione iure Regio si vsu forensi receptum.** ibidem. col. 2. in fine.
- ¶ Confessio inuentarij potest a testatore tutori remitti.** pag. 628. col. 1. in medio.
- Confiteri an teneatur quis peccatum, quod in die festi commisit, tanquam ipsius peccati circumstantiam.** pag. 965. col. 2. in fine.
- Confiteri potest quis peccatum quo ad absolutionem inferiorem illi sacerdoti, in cuius parochia deliquerit.** pag. 76. col. 1. in medio.
- Confiteri peccata an possit quis per scripturam.** pag. 628. col. 2. in princ.
- ¶ Confirmatio Sacramentum est nouæ legis, idque ex sacra scriptura probatur.** pagina. 402. columna secunda. in medio.
- Confirmationis Sacramentum quomodo appellaretur ab Apostolis.** pag. 403. col. 2. in fine.
- Confirmationis Sacramentum vtrum debeat iterari in eo, qui per errorem nõ fuit chrismate, sed oleo delinitus.** pag. 404. col. 2. in fine.
- Confirmationis Sacramentum an sit præcise necessarium ad salutem, an ex ratione præcepti.** pagin. 405. col. 2. prope medium.
- Et quid de baptismo.** ibidem.
- Confirmationis Sacramenti minister quis.** pagina. 406.

Index Alphabeticus.

406. columna secunda. in medio.
- C**onfirmationis Sacramenti minister, an possit esse simplex sacerdos ex commissione Romani Pontificis. pag. 497. col. 1. in princ.
- C**onfugientes ad sacerdotem Eucharistiam portantē, an abduci inde possint. pagina. 667. columna secunda. in principio.
- C**ompensatio lēzionis in grauisimo excessu contingenti faciēda est, etiam si renuntiatio specialis cum iuramento facta sit. pag. 337. col. 2. in fine.
- Et quid de ea clausula, quę adijci solet his contractibus qua alter alteri donat, quicquid res valuerit ultra pretium conuentum, etiam si dimidiam excesserit. pag. 338. col. 1. in medio.
- E**t ubi traditur quęstio, an in his renuntiationibus subsit vera donatio, quę insinuationem exigat, columna. 2. in principio.
- C**onscientia non potest efficere quod non sit peccatum, quod est. pag. 315. col. 2. in fine.
- C**onscientia quid sit? pag. 319. col. 2. in fine.
- C**onscientię nomen inducit applicationem scientię ad bassiquid agibile. pag. 316. col. 1. in medio.
- C**on sanguineus non potest petere in integrum restitutionem, etiam cum cautione de raptō. pagina. 373. col. 1. in princ.
- C**on sanguineus proximior potest intra nouem dies a die venditionis retrahere rem patrimonialē auctantate pretij consignatione, pag. 451. col. 1. in princ.
- C**onsensus vt presumatur quot requirantur. pagina. 116. col. 2. in medio.
- C**onsentiens vt pro alio criminis reo pœna corporis afficiatur, an ratione consensus puniri possit. pagina. 381. col. 2. in princ.
- C**onsideratio lunę cursus ad celebrationem paschę quo pacto fiebat. pag. 466. col. 1. in fine.
- C**onsiliarij Regij non cognoscunt de iustitia appellationis ad summum Pontificem deferendę, ad hoc vt ab ipsis sententia confirmetur, vel reuocetur. pagina. 212. col. 2. in medio.
- C**onsiliarij Regij ius habent in Regnis Hispaniarum tollendi vim & violentiam, quę a iudicibus ecclesiasticis appellanti bus fieri solet. ibidem, columna. 2. in medio.
- C**onfors eiusdem litis an possit sine speciali mandato petere in integrum restitutionem. pagina. 374. col. 2. in princ.
- C**onfuetudine induci non potest quod distributiones quotidianę absentibus & minimē ministrantibus dentur. pag. 790. col. 1. in princ.
- Et quid si iure Pontificio scripto non sit expeditum, imò dubitetur an debeatur. pag. 791. col. 1. in med.
- C**onfuetudo etiam futura procedere nequit aduersus canonem vel legem ipsam confuetudinem simpliciter reprobantem. ibid. col. 2. in med.
- C**onfuetudo ex noua causa potest induci contra legem derogantem etiam expressim futuris confuetudinibus. ibid. col. 2. in fine.
- C**onfuetudo a lege derogata, non vero reprobata, aut damnata, poterit vires assumere & iterum seruari. pag. 792. col. 1. in princ.
- C**onfuetudine sublata an immemoralis reuocetur. pag. 792. columna. 2. in princ.
- C**onfuetudo an valeat excusare quem a residentia, vt is percipiat redditus principales beneficij. pagina. 797. col. 2. in princ.
- C**onfuetudo an possit inducere, quod absens opera vicarij Ecclesię ministrans, redditus ecclesiasticos habeat & consequatur. pag. 798. col. 1. prope finem.
- C**onfuetudo contra ius diuinum nullam potestatem habet, nec ei derogare potest. pagina. 798. col. 2. in medio.
- C**onfuetudo, qua Regna & Principatus primogenijs successione potius quam electione deferuntur, vtilior est reipublicę. pag. 7. col. 1. in princ.
- C**onfuetudo an possit clericorum exemptionem restringere. pag. 226. col. 2. in fine.
- C**onfuetudo Anglorum, apud quos clerici quicunque etiam non coniugati in sacris constituti coram iudice seculari litigare coguntur super actionibus realibus, mistis, & personalibus, merito a iuris pontificij professoribus reprobatur. pag. 227. col. 1. in medio.
- Et quid de Gallorum confuetudine, apud quos clerici in realibus actionibus apud iudices seculares conueniuntur? ibidem. col. 1. in fine.
- C**onfuetudo an possit inducere quod innocēs se ipsum obliget, & astringat pro alterius crimine ad corporis pœnam. pag. 581. col. 1. in medio.
- C**onfuetudo an possit reddere quem immunem a solutione decimarum. pag. 476. col. 2. in med.
- Et hæc confuetudo quanti temporis sufficiat. pag. 477. col. 2. in medio.
- Et an teneantur laici decimas deferre in horrea clericorum. pag. 478. col. 2. in fine.
- C**onfuetudo veluti iustissimus interpret obseruanda est, quoties de iure dubium est, cui Ecclesię decimę ex certis rebus sint soluendę. pagina. 478. columna. secunda. in princ.
- C**onfuetudo & stylus curię Romanę in gratijs expediendis. pag. 500. col. 2. in medio.
- C**onfuetudo, quę eximit laicos ab omnium decimarū personalium solutione, irrationalis est. pag. 480. col. 1. in medio.
- C**onfuetudo Saxonum circa solennem pœnitentiam. pag. 593. col. 2. in fine.
- C**onfuetudo iudicum in certis hominibus morte damnandis. pag. 601. col. 2. in fine.
- C**onfuetudo Lusitanorum in examinandis testibus. pag. 622. col. 2. in fine.
- C**onfuetudo legitimè præscripta quando tollat legem semel receptam. pag. 641. col. 1. in med.
- C**on solidationis lucrum quando sit vfura. pagin. 789. col. 1. in fine.
- C**onfules & Imperatores Romani qualiter eligebantur. pag. 5. col. 2. in fine.
- C**onstantinopolitana Synodus fuit secunda post Nicęnam. pag. 916. col. 1. in princ.
- Constantinopolitana Synodo quot Episcopi subscripserint. pag. 916. col. 2. in fine.
- C**onstantinus Magnus immunitatem clericorū quoad census publici & tributū solutionem, lege in vniuersum lata stabilijuit. pag. 225. col. 1. in fine.
- C**onstantinum magnum baptizatum esse Romę a bea

Index Alphabeticus.

- to Syluestro constat. pag. 927. col. 1. in med.
- Constantino Magno apparuerunt Petrus & Paulus summæ cuiusdam crudelitatis improbantes decretū. pag. 927. col. 1. in fine.
- Constantius Imperator Ariminensem Synodum cōgregauit. pag. 936. col. 2. in medio.
- Constitutio Neapolitana pœna mortis puniendos esse statuit eos, qui vim meretricibus fecerint. pag. 801. col. 2. in princip.
- Constituto reditu super pluribus rebus, an cuiuslibet earum possessor teneatur in solidum. pagin. 755. col. 2. in medio.
- Constitutum siue precarium habet vim transferendæ possessionis non solum in bonis præsentibus & iam quæ sitis, sed & in futuris. pagin. 217. columna prima. in princip.
- Constitutio Alexandri Sexti traditus, quæ de tonsura & vestibus clericalibus tractat. pag. 232. columna. 2. in medio.
- Et quid requiratur ad eius vim & vsum. ibidem. colum. 2. in fine.
- Constitutio puniens percutientem non obtinet aduersus conuictantem verbis. pag. 417. col. 2. in princ.
- Constitutio Salmantina examinatur. pag. 1042. colum. 2. in medio.
- Contentio inter Francos & Hispanos super celebratione paschatis. pag. 467. col. 2. in fine.
- Contumacia emptoris quando priuet eum iure & actione euictionis. pag. 835. col. 2. in fine.
- Contrahens si in certo loco soluere promisit, ad iudicem illius loci remissio faciendâ est. pagina. 69. col. 2. in princip.
- Contractus ratione quando quis possit, vbi contraxerit conueniri, latè traditur. pag. 67. col. 2. in fine.
- Contractus in quo differant ab vltimis voluntatibus, in his, quæ ad conditionem transmittendam pertinent, pagina. 302. col. 1. in medio. & pagina. 312. columna. 1. in fine.
- Contractus conditionalis ad hæredes transmittitur, pagina. 301. col. 2. in medio.
- Contractus venditionis, etiam si conditionalis sit, transit ad hæredes, etiam si conditio extiterit mortuo venditore vel emptore. pag. 300. col. 2. in med.
- Contractum conditionalem an efficiat dilatio translationis dominij, donec pretium soluatur. vide in verbo, Dilatio.
- Contrahens si apud loci contractus tribunal iurauerit se agenti responsurum, absque alia fori proprii renuntiatione, an sit illic remittendus. pag. 70. col. 2. prope medium.
- Contractus locus satis idoneus est, si reus ibidem repariatur, vt in eo tractetur de contractu rescindendo, atque ita de restitutione in integrum concedenda. pag. 357. col. 2. in fine.
- Contractus rescisioni an sit locus auxilio. l. 2. C. de rescindend. vend. in permutatione beneficiorum ecclesiasticorum. pag. 365. col. 1. in med. & pag. 368. colum. 1. in princip.
- Contractus si paratam habeat executionem, ea executio peti poterit apud iudicem loci contractus ad quæ causæ remissio fieri debet. pag. 71. col. 2. in princ.
- Contrahens si habeat bona in loco contractus, poterit iudex loci contractus præmissa legitima citatione, & ipso contrahente contumace mittere actorem in possessionem bonorum, quæ reus in loco contractus habet. pag. 68. col. 2. in princ.
- Contractus an sit venditionis an permutationis, vbi res, & pecunia simul cum alia re permutantur, pagina. 539. col. 2. in medio.
- Contractus damnosus dicitur vendere rem viliori pretio, non donatio. pag. 504. col. 1. in fine.
- Contractus venditionis læsus ultra dimidiam, non sustinetur donationis titulo. ibidem columna secunda. prope medium.
- Et quod in renuntiationibus, quibus læsus ultra dimidiam iuri proprio cedit, nulla subsit donatio, probatur. pag. 541. col. 1. in princ.
- Et an læsio intra dimidiam in contractibus contingens in animæ iudicio sit reparanda. ibidem. columna. 2. in fine.
- Contractus societatis separatim initus iustissimus est. pag. 698. col. 1. in medio.
- Contractus innominatus est donatio quatenus aliud pactum contineat. pagina. 438. columna prima. in principio.
- Contractus innominatus, an fauore matrimonij pœnitentiam admittat. pagina. 439. colum. prima. in fine.
- Contradictio illius, qui se opponit executioni ad eam impediendam, non est admittenda, quoties calumnia præsumitur ipsius oppositoris. pagina. 123. col. 2. in medio.
- Contradictor legitimus quis dicatur. vide, Legitimus contradictor, & Tertius.
- Controuersum fuit olim an libri Sapientiæ & Ecclesiastès fuerint à Salomone conscripti. pagina. 895. col. 1. in principio.
- Conuentio seu privilegium de decimis non soluendis concessum ab eo, qui ius habeat percipiendi decimas, quo modo sit interpretandum. pag. 434. col. 1. in princip.
- Conuentio quod homo liber in pignus possit detineri pro debito pecuniario an valeat. pagin. 508. colum. 2. in fine.
- Et quid si iuramento firmata. pagina. 509. columna. 1. in principio.
- Conuentio seu pactum donationi appositum in fauorem tertij non poterit reuocari ab hærede donatoris. pagina. 446. col. 1. in fine.
- Et quid de pœna apposita pro fœdere pacis conseruando an possit remitti in præiudicium fisci vel Ecclesiæ. ibidem. col. 2. in medio.
- Conuentus in solidum, partem quam debet, offerre tenetur. pag. 331. col. 2. in medio.
- Conuentus super mutuo, quod iam soluerit, an licite falsum solutionis instrumentum præducere possit ipsumve mutuam negare. pagina. 329. columna. secunda. in fine.
- Conuictus testibus torqueri potest ad detegendos focios triminis. pag. 177. col. 1. in fine.
- Conuictus tenetur sub mortalis culpæ reatu, si à iudice interrogetur etiam in tormentis respondere, an crimen commiserit. pag. 177. col. 1. in fine.

Index Alphabeticus.

- C**onictus legitimis probationibus si negat in tormentis possit condemnari. pagina. 178. columna. 1. in principio.
- C**onitum apud Hispanos qualiter puniatur? pagina. 414. col. 2. in princ.
- C**ontraste quid? pagina. 1008. columna secunda. in medio.
- C**oronati seu Coronæ quæ dicantur, & earum æstimationo, pag. 1003. col. 1. in medio.
- C**oronæ percusse sunt ex auro de veynte y dos quilates. pag. 1008. col. 1. in fine.
- C**ornados quid? pag. 1027. col. 1. in medio.
- C**orporalis possessio, &c. vide in verbo. Possessio.
- C**orporalis inductio traditiove requiritur ad apprehensionem, & acquisitionem possessionis beneficiorum, pag. 825. col. 1. in medio.
- C**orporali poena punitus loco pecuniariæ, quam præ inopia soluere non potest, si postmodum bona acquisierit, an teneatur ad pecuniæ solutionem. pagin. 511. col. 2. in medio.
- C**orrectores ciuitatum an inuitis populis, & non potentibus dari possint. pagina. 29. columna prima. in principio.
- Q**uid etiam in ciuitatibus, quæ alicui Duci, aut Marchioni subditæ sunt. ibidem. col. 2. in fine.
- C**orrectores non sunt mittendi populorum expensis. pag. 29. col. 1. in princ.
- C**orrectores cur in Castellana republica semper exteri solent mitti. pag. 29. col. 2. in medio.
- C**orrectores ciuitatum quam iurisdictionem exercent. pag. 29. col. 1. in princip.
- C**orrigitur locus Frontini ex obseruatione Petri Chaconij. pag. 862. col. 2. in fine.
- C**orrigitur locus Pindari; pagina. 865. columna prima. in medio.
- C**urator potest petere in integrum restitutionem? si ne mandato speciali. pag. 374. col. 2. in fine.
- E**t quid de œconomio & prælato. ibidem.
- C**uria Regis quæ dicantur, & inibi de Regijs auiditorijs, & Cancellarijs, ac de Cancellarij dignitate. pag. 34. col. 1. in princ.
- C**uria apud Romanos quid? pag. 34. columna secunda. in principio.
- C**uria Regis omnibus est commune forum. pagina. 36. col. 1. in princ.
- C**uriz auctore Festo quæ dicerentur. pag. 34. columna. 1. in fine.
- C**uria Principis hoc priuilegium habet, quod quilibet, dum in ea est, in ciuilibus apud curiæ iudices contenti potest, etiam si ibi non contraxerit. pag. 36. col. 1. in princip.
- C**uriali intestato succedit Curia & fiscus, pag. 984. col. 1. prope medium.
- C**uriata commitia quæ dicebantur. pagina. 34. columna prima, in fine.
- C**uriatæ leges apud Romanos quæ dicantur. pagina. 24. col. 1. in fine.
- C**hristma an sit necessarium ad Sacramentum confirmationis. pag. 404. col. 2. in princ.
- C**hristostomus cur sic dictus. pagina. 921. columna. 2. in medio.
- C**hristi corpus conficit sacerdos etiam solenniter degradatus. pag. 407. col. 1. in fine.
- C**hristiani quo die suum Pascha celebrare debent. pag. 467. col. 1. in princ.
- C**hristus fuit vniuersalis Redemptor, & Rex vnicus Regni Cælorum toto orbe diffusi. pag. 3. columna secunda, prope finem.
- C**hristus Iesus quando fuit cruci affixus. pag. 466. col. 2. in medio.
- C**hristiani dicti fuerunt Galilei ex conuicio quodam ab antiquis. pag. 889. col. 1. in medio.
- C**hirographum fidem plenam facit, si probetur id ab eo, contra quem producit, subscriptum fuisse. pag. 166. col. 1. in medio.
- E**t qualiter hoc probetur. ibidem. columna secunda. in medio.
- C**hirographum dicitur priuata scriptura. pagina. 166. col. 1. in fine.
- C**lausula, Ex certa scientia, nihil operatur, vbi in Principe potestas deficit. pagin. 740. col. 2. in fine.
- C**lausulæ & dictiones vniuersales limitantur, & restringuntur secundum naturam actus, cui attribuantur. pag. 835. col. 1. in fine.
- C**lausula hypothecæ, quod specialis non deroget generali, nec generalis speciali quem sensum admittat. pag. 840. col. 1. in fine.
- C**lausula, In Dei nomine &c. an sit necessario inscribenda initio cuiuscunque instrumenti publici. pagin. 113. col. 1. in med.
- C**lausula, Appellatione remota, quos effectus habeat. pag. 180. col. 2. in princip.
- C**lausula, Et eorum cuiuslibet, quid operetur. pag. 201. col. 1. per totam.
- C**lausula, quod res restituantur eodem pretio, quo fuerint æstimatæ, an impediat venditionem fieri per æstimationem. pag. 207. col. 1. in fine.
- C**lausula, vt res dotales æstimatæ soluto matrimonio pro eodem pretio restituantur, qualiter sit intelligenda. pag. 207. col. 2. in fine.
- C**lausula, ex qua datur electio quo ad res vel æstimationem marito, vel vxori quid operetur. pag. 209. col. 1. in medio.
- C**lausula generalis, quæ in mandatis apponitur, qualis sit. pag. 372. col. 1. in princ.
- C**lausula ratihabitionis quid operetur in mandatis, & an ea inducat speciale mandatum. pag. 372. col. 2. in princip.
- C**lausula guarentigia quid sit? pagina. 607. columna. 1. in medio.
- C**larissimus vir quis dicatur. pagina. 871. columna. 2. in principio.
- C**larissimi dicebantur olim filij Senatorum. pagin. 871. col. 2. in medio.
- C**laudius Cæsar qua simulatione vsus fuit contra quandam mulierem negantem filium. pagina. 344. col. 2. in princip.
- C**lauium traditio facta extra conspectum rei, an operetur licentiam & facultatem capiendi possessionem propria auctoritate. pag. 822. col. 1. in medio. & pag. 826. col. 2. per totam.
- C**lericus depositus, & beneficio priuatus an teneatur

Index Alphabeticus.

- horas canonicas recitare ratione ordinis. pagina. 796. columna. 2. in medio.
- Clerico deposito & suspenso ex rebus beneficij alimenta sunt exhibenda, ne cogatur mendicare in opprobrium ordinis.** pag. 796. col. 1. in fine.
- Clerici habentes beneficia ecclesiastica qua poena cogantur horas canonicas dicere.** pagina. 799. columna. prima. in princip.
- Clericus hæres laici litem coram seculari iudice coeptam cum defuncto, apud eundem iudicem prosequi tenetur.** pagina. 51. columna. 2. in fine. & pagin. 53. colum. 1. in medio.
- Clericus laici hæres nondum coepta lite apud secularē, vocandus est pro actione hæreditaria ad iudicem ecclesiasticum,** 54. col. 1. in medio.
- Et quid iure Regio Partitarum.**
- Clericus an possit proprii domicilij foro renunciare.** pag. 76. col. 1. in medio.
- Clericus contrahens si in aliquem locum destinaret solutionem, in eodem loco inuentus poterit conueniri,** pag. 70. col. 2. in princ.
- Clericus qui non potest esse, an sit admittendus in testē contra clericum in criminalibus.** pagina. 134. colum. 2. in medio.
- Clericus, aut monachus an possint esse tabelliones.** pag. 150. col. 1. in fine.
- Et quid apud curiam Romanam.** ibidem. columna. 2. in fine.
- Clericus primæ tonsuræ quo pacto sit exemptus à iurisdictione seculari.** pagina, 221. per totum illud caput.
- Clericorum exemptio à potestate iudicis secularis an sit iure diuino vel humano instituta.** pagina. 221. col. 2. in medio.
- Clerici & eorum res in primitiua Ecclesia iurisdictioni Regum & Imperatorum suberant.** pagina. 223. col. 1. in princip.
- Clerici iure humano non diuino exempti sunt à tributis.** ibidem. col. 1. in fine.
- Clerici in his, quæ verè & proprie spiritualia & ecclesiastica sunt, iure diuino eximuntur à potestate iudicis secularis.** pag. 224. col. 1. in fine.
- Clericorum exemptio potuit à Romano Pontifice iure humano induci, etiam si non fuerit iure diuino statuta.** pag. 224. col. 2. in fine.
- Clericorum exemptioni à iurisdictione seculari quantum iure humano sit inducta non potest Princeps secularis proprijs derogare legibus,** pagina. 225. colum. 2. in principio.
- Clericorum exemptio & eorum priuilegia quo ad forum & canonem, an possit tolli vel limitari per Romanum Pontificem.** ibidem. col. 2. in fine.
- Clericorum exemptio an possit consuetudine restringi, & limitari.** pag. 226. col. 2. in fine.
- Clericorum exemptio facilius limitatur & restringitur à Romano Pontifice circa primæ tonsuræ clericos, quam erga clericos in sacris constitutos.** pagina. 227. col. 2. in fine.
- Clerici coniugati quo ad ciuiles causas subditi sunt iudicibus secularibus.** pag. 228. colum. 2. in medio.
- Clerici coniugati duo tantum priuilegia retinent, priuilegium fori & canonis,** pagina. 229. columna prima, in principio.
- Clerici coniugati deferre debent omnes vestes clericales & honestas vt gaudeant priuilegio.** pag. 229. col. 1. in medio.
- Clericus coniugatus vt gaudeat priuilegio constitutionis Bonifacij Octauij quæ teneatur probare.** pag. 229. col. 1. in fine.
- Clericales vestes quæ dicantur, & quales esse debeant.** ibid. col. 2. in princ.
- Et tibi quid in hoc consuetudo possit.**
- Clericus coniugatus an sit cogendus soluere gabellas, censum & alia munera indicta per Principem secularem.** pag. 231. col. 1. in princ.
- Clerici coniugati non sunt priuadi priuilegio suo quod vestes & tonsuram dimiserint, nisi trina monitione præmissa in hanc inciderint contumaciam.** pagina. 231. columna secunda. in fine. & pagina. 232. columna. 2. in principio.
- Clerici coniugati nō amittunt priuilegium ex eo quod semel tonsuram & vestes clericales dimiserint, modo tempore commissi criminis tonsi fuerint.** pagin. 230. col. 2. in princ.
- Clerici primæ tonsuræ etiam non coniugati non possunt vti præscriptione fori in ciuilibus.** pag. 232. col. 2. in principio.
- Clericus in sacris constitutus quando puniri possit per iudicem secularem absque degradatione & traditione.** pag. 233. col. 2. in medio.
- Clericus primæ tonsuræ puniri potest quandoque per secularem iudicem absque vlla solenni de gradatione.** pag. 234. col. 2. in medio.
- Clericus proponere poterit exceptionem declinatoriam fori apud iudicem secularem, etiam post sententiam, quæ transierit in rem iudicatam.** pagina. 238. colum. 2. in medio.
- Clericus, qui apud iudicem secularem accusatus, omisit vsque ad sententiam opponere declinatoriam fori, condemnatur in expensis.** pag. 239. col. 1. in fine.
- Et a quo iudice hæc condemnatio fieri debet.** ibid. col. 2. in principio.
- Clericatus qualiter probetur.** pag. 239. col. 2. in fine.
- Clericus detineri debet reclusus in carceribus apud iudicem ecclesiasticum lite pendente.** pagina. 240. col. 2. in fine.
- Clerici remissio cuius expensis fieri debet.** pag. 241. col. 1. in medio.
- Clericus primæ tonsuræ, qui semel Regiam & secularem iurisdictionem declinauerit, quæ patiat iure Regio incommoda.** pag. 241. col. 1. in fine.
- Clerici arma portantes an possint per iudicem secularem puniri.** pag. 241. col. 2. in fine.
- Clericus minor læsus in patrimonialibus non potest petere in integrum restitutionem coram iudice ecclesiastico.** pag. 358. col. 2. prope finem.
- Et tibi an bona clericorum patrimonialia habeant priuilegia bonis Ecclesiarum concessa.**
- Et quid de patrimonio clerici ad cuius quidem titulum sit iuris sacris insignitus.** pag. 359. col. 2. in medio.
- Clericus non est admittendus coram iudice seculari etiam si renuntiet priuilegio fori ad defensionem eius, qui ab eo rē habet in feudum, vel emphyteusim.** pagina.

Index Alphabeticus.

- pagina. 52. columna secunda. in princip.
- Clerici & eorum res non sunt iure diuino à iurisdictione Principum secularium exempti in rebus temporibus & criminibus, quæ spiritualia non attingunt.** pag. 224. col. 2. in medio.
- Clerici primæ tonsuræ, qui solo nomine clerici sunt nulli ecclesiastico ministerio seruietes, non videntur à seculari iurisdictione exempti.** pagina. 227. columna. 2. in medio.
- Clerici primæ tonsuræ coniugati tunc priuilegio fori & canonis gaudent, cum vnicam & virginem vxorē acceperint.** pag. 228. col. 1. in fine.
- Contrarium tamen tenet Iacobus à Bellouisu. ibidem.** col. 2. in princip.
- Clerici primæ tonsuræ quicumque, etiam si liberi sint à matrimonio non sunt exempti in criminalibus causis à iudicibus secularibus, nisi tempore commissi criminis, & quatuor proximis ante mensibus tonsura & vestibus clericalibus vsi fuerint.** pagina. 232. columna. secunda. in medio.
- Clericus primæ tonsuræ, qui post monitionem non fuerit vsus tonsura & vestibus clericalibus, quocumque in crimine puniri potest per iudicem secularem absque vlla degradatione & traditione solenni facta ab ipso iudice ecclesiastico.** pag. 233. col. 1. in fine.
- Clericus an sit remittendus ad forum ecclesiasticum, iudex ecclesiasticus decernit, non secularis.** pagina. 237. col. 2. in fine.
- Clericus condemnatus à iudice seculari ad emendam honorabilem, an non possit opponere primæ tonsuræ exceptionem.** pag. 239. col. 1. in med.
- Clerici possunt apud iudicem secularem petere, laicum solutionem decimarum recusantem compelli ad eas soluendas.** pag. 251. col. 1. in medio.
- Clericus conuenitur quatenus facere potest ob crimen, non deductis necessarijs alimentis.** pag. 513. col. 2. in medio.
- Clericus si inopia laboret non potest mitti in carcerem, nec detineri, nec excommunicari ob debitum.** pagina. 514. col. 2. in princ.
- Clerici euntes in Ecclesiam ob principaliter percipiendas distributiones, simoniaci sunt.** pagina. 502. col. 1. in fine.
- Clerico habenti beneficium ecclesiasticum an sit æqualis vsufructuarius.** pag. 453. col. 1. in medio.
- Clericus non tenetur bonis cedere, nec debet in carcerem pro ære alieno mitti.** pagina. 514. columna secunda. in princip.
- Clericus non potest conueniri, nisi quatenus facere potest deductis necessarijs alimentis.** pag. 514. columna. 2. in medio.
- Clericus si sit suspectus de fuga cum proprijs bonis poterit à creditore capi, & tradi proprio iudici, detinendus donec æs alienum soluat ex illis bonis, quæ sunt cognatus occultare.** pag. 515. col. 1. in princ.
- Clericus potest, vbi priuatim soluit preces ab Ecclesia sibi iniunctas, diem à vespera diei præcedentis ad mediam noctem diei sequentis obseruare, modò ante mediam noctem diei præcedentis matutinum tantum officium dicat.** pag. 963. col. 1. in medio.
- Clerico poena pecuniaria ob iniuriam irrogata, quomodo sit distribuenda.** pag. 590. col. 2. in medio.
- Clericus quando tradendus sit iudici seculari post degradationem.** pag. 668. col. 2. in medio.
- Clericus committens crimen Assassini, qua poena puniendus.** sit. pag. 672. col. 2. in fine.
- Clerici si ad Ecclesiam confugerint, non sunt etiam à iudice ecclesiastico ab ea euellendi.** pagina. 678. col. 1. in medio.
- Clerici fugientes ad Ecclesiam non possunt armis defendere ne è iudicibus laicis abducantur.** pagina, 680. col. 2. in fine.
- Clericus vsurarius qua poena puniendus sit.** pagina. 708. col. 2. in princip.
- Et quis dicatur vsurarius manifestus ad interpretat.** cap. quamquam. de vsuris. in. 6. pag. 709. col. 1. in med.
- Clericus vsurarius infamiam, sicut & laicus contrahit.** pag. 708. col. 2. in princ.
- Clerici quando non possunt decimas exigere.** pag. 484. col. 2. in fine.
- Clerici possunt eximi à soluendis decimis per prescriptionem.** pag. 480. col. 2. in fine.
- Clerici qualiter possint ex aliena parochia decimas percipere.** pag. 475. col. 2. in princ.
- Clerici hæretici bona an ad fiscum secularem pertineant.** pag. 591. col. 1. in medio.
- Clerici in patrimonialibus regulariter non habent priuilegium bonis Ecclesiarum concessum.** pag. 359. col. 1. in medio.
- Clericus actione iniuriarum agere contra laicum potest coram iudice ecclesiastico.** pag. 363. columna prima. prope medium.
- Clerici patrimonium, ad cuius titulum est sacris in signis, an habeat priuilegium ecclesiasticorum bonorū.** pag. 359. col. 2. in medio.
- Creditor prior habens generalem & specialem hypothecam, non potest in præiudicium posterioris creditoris, vti generali hypotheca, nisi prius fiat excusio in speciali.** pag. 837. col. 2. in fine.
- Et quid si posterior creditor habeat generalem tantum hypothecam.** pag. 838. col. 1. in medio.
- Aut prior creditor habeat primò specialem hypothecā deinde generalem, vel è contra.** ibidem columna. 1. in fine.
- Creditor quando hypothecam habet ex causa dotis, an sit locus. l. 2. de pignoribus.** pag. 839. col. 2. in princ.
- Creditor, cui per sententiā iudicis est addita res vt eam obtineat iure hypothecæ & pignoris, poterit iterum petere eiusdem rei iudicalem subhastationem.** pag. 840. col. 1. in fine.
- Creditor prior hypothecam & priuilegium prælationis habens, potest agere contra posteriorem creditorem, cui fuit soluta pecunia, etiam si, ea sit bona fide consumpta.** pag. 215. col. 1. in princ.
- Creditor potest in mutuo à debitore stipulari, quod sua intererit etiam intra delationis dies.** pag. 720. col. 1. in princip.
- Creditor habes hypothecam absque priuilegio, vel priuilegium absque hypotheca in actione personali an eodem iure vti possit.** pag. 216. col. 1. in princ.
- Et quid vbi posterior creditor habeat causam onerosam.** ibidem. col. 1. in medio.

Index Alphabeticus.

- Creditor**, qui non potest à debitore debitam pecuniam consequi, an possit ab eo rem æquivalentem surripere. pag. 344. col. 1. in medio.
- Creditor**es mariti an possint vti exceptione non numeratæ dotis aduersus uxorem agentem ex confessione dotis receptæ. pag. 381. col. 1. in medio.
- Creditoribus** futuris etiam competit ius reuocandi ea, quæ in eorum fraudem facta fuerint. pagina. 388. col. 1. in principio.
- Creditor** inuito non potest solui aliud pro alio. pagina 1056. col. 2. in fine.
- Creditor** licet non possit tractare litem super proprietate pignoris inuito debitore, bene tamen eo nolente & refragante potest agere hypothecaria, pagina. 99. col. 1. in fine.
- Creditori** an licuerit vnquam, vel liceat modo in vinculis habere debitorem. pag. 507. col. 2. in princ.
- Et an liber homo** possit dari in pignus pro debito pecuniario. pag. 508. col. 2. in princ.
- Creditor** lege duodecim. tabularum post tempus trium nundinarum poterat. debitorem. ad satisfaciendum vendere. pag. 507. col. 2. in medio.
- Creditor**es si plures erant secabatur debitor in partes. ibidem.
- Creditor**es multos habuisse vinctos debitores, inquit Cælius, nullum tamen fuisse dissectum. ibidem. col. 2. in fine.
- Creditor** in seruitutem redigebat debitorem, si non soluebat, aut non poterat soluere. pag. 508. columna. 1. in medio.
- Creditor** filios debitorum in seruitutem redigebat, etiã apud Hebræos reg. 4. cap. 4. pag. 508. columna. 1. in medio.
- Creditor**es possunt in publicum carcerem mittere debitores, etiam si habeant bona, quæ tamen non sufficiant ad debitum. pag. 509. col. 1. in fine.
- Et quid de** scæmiuis pudicam vitam agentibus. ibidem.
- Creditor**es si plures sunt, an sin citandi ad cessionem bonorum debitorum. pag. 510. col. 2. circa finem.
- Creditor** in conscientia non debet postulare integram debiti solutionem, vt ex ea maneat debitor in egestate. pag. 511. col. 1. in fine.
- Creditor** non potest debitorem propria autoritate capere, & in vinculis detinere, vt debitum soluat, etiã si illud pactum sit inter creditorem & debitorem. pag. 513. col. 1. in princ.
- Creditor**es lege Regia possunt conuenire melioratum ad eam partem, quæ ex re meliorata propter res alienû deducitur, aut quæ ob eandem causam à melioratione tollitur. pag. 520. col. 2. in med.
- Creditor** an possit aliquid accipere à fideiussore vt eum liberet à fideiussoria obligatione. pag. 701. columna. 2. in fine.
- Creditor** ratione lucri cessantis aut damni emergentis aliquid vltra sortem recipere potest absque vsurarû labe. pag. 717. col. 1. in princ.
- ¶ **Cretio** quid sit? pag. 886. col. 1. in fine.
- Cretionum** solennitas quæ fuerit apud veteres. ibidem.
- Cretio** vulgaris dicitur aut continua. pag. 886. columna. 2. in medio.
- ¶ **Crimen** de se falsum fateri an liceat alicui metu tormentorum. pag. 336. col. 2. in medio.
- Criminis** commissi ratione quis forum sortitur. pagina. 79. col. 1. in medio.
- Criminalis** capitalisque iurisdictionis signum est furcarum erectio. pag. 879. col. 2. in princ.
- Criminalem** in aliquo loco habens iurisdictionem potest furcas erigere. ibidem.
- Crimen** vsurarum an sit mere ecclesiasticum late discutitur. pag. 705. col. 1. in medio.
- Crimen** tollitur per baptismum. pagina. 594. columna. 2. in princip.
- Crimina** minora maioribus pœnis respublica, varijs excusis insequitur. pagina. 575. columna secunda. in medio.
- Crimina** quoad accusationem exteriorem, non tolluntur baptismo. pag. 594. col. 2. in princ.
- Crimen** intra Ecclesiam à laico commissum à quo iudice sit puniendum. pag. 679. col. 2. in medio.
- Crimina** licet frequentissimè sint momentanea & transientia, sc̃pissimè tamen notoria censentur. pagina. 561. col. 2. in medio.
- ¶ **Crucifigere** & occidere quid sit, & in quo distinguantur. pag. 877. col. 1. in medio.
- Crucispœna** ante Christi passionem vbique locorum infamis erat. pag. 878. col. 2. in princ.
- Crucis supplicium** subire, quare recusauerit Diuus Petrus. pag. 878. col. 2. in medio.
- Crucis supplicium** an idem quod furca fuerit? pag. 876. col. 1. in princip.
- Crucis supplicium** à Constantino Magno abrogatum. pag. 878. col. 2. in medio.
- Crucis signum** & character olim saluationis nota, Hieroglyphica significatione. ibidem. col. 2. in fine.
- Crucis dominicæ** inuentio. Et de inuentione captis Diui Ioannis Baptistæ. pag. 931. columna. 1. in princ. & col. 2. in medio.
- ¶ **Cru**x Gauiana & non caninianiana apud Lactantium legendum est. pag. 876. col. 2. in medio.
- Cru**x affixos diu excruciat, patibulum appensos statim examinat. pag. 877. col. 1. in princip.
- Cru**x Christi Græcè, *Scôlopsi* appellatur. pag. 878. col. 1. in medio.
- Et** qua ratione sic appelletur. pagina. 876. col. 1. in prop. medium.
- ¶ **Cr**udelitas legis duodecim tabula. titul. de re iud. pag. 507. col. 2. in fine.
- Cr**udelitas pœnæ. l. duodecim tabula. ad terrorem potius pessimorum debitorum, quàm ad punitionem instituta fuit. pag. 508. col. 1. circa medium.
- ¶ **Cr**udelitas legis duodecim tabularum lege Pztilier sublata fuit, & cautum ne quis ob pecuniam creditâ in vinculis teneretur, sed eius bona non corpus, creditori obnoxia essent. pag. 508. col. 2. in princ.
- ¶ **Cy**prianus cuius esset, & quo tempore scripserit. Et beato Athanasio. pag. 920. col. 1. in med. & col. 2. in fine.
- Cy**prianus primas obtinet inter scriptores ecclesiasticos quo ad ordinem & antiquitatem. pag. 920. col. 1. in medio.
- Cy**prianus narione Afer. ibidem.
- Cy**priani error. pag. 920. col. 2. in princ.

Index Alphabeticus.

Cyrillus Alexandrinus Episcopus, & de eius opuscu-
lis. pag. 922. col. 1. in fine.
Cyrus maior quis, & de eius Imperio. pagina. 901. col.
secunda. in fine.

D

DAMNAT A D E O
quandoque mittuntur ad puniē-
dos homines. pag. 880. colum. 2.
in medio.

Damna & commoda in societate
communicantur. pagin. 843. col.
2. in princip.

Damnatus iuste ad mortem ante-
neatur sub pœna peccati à carcere fugere cum possit.
pagina. 338. columna. secunda. in princip. 340. colum.
2. in princip.

Damnatus ut fame moriatur peccat mortaliter, si cibos
sibi oblatos sumere detrectauerit. pag. 339. colum. 2. in
medio.

Damnatus ad mortem iuste vel iniuste potest sine pec-
cato ascendere furcam. pag. 340. col. 1. in princ.

Damnatus iniuste ad mortem tenetur cum possit, fuge-
re à carcere. pag. 340. col. 1. in fine.

Damnatus inique ad mortem an possit effringere car-
cerem vinculaque rumpere. pag. 341. col. 2. in med. &
pag. 342. col. 1. & 2.

Damnatus ad mortem testamentum quando habeat vim
& non reuocetur. pagina. 173. columna prima. in
principio.

Damnatus etiam iniuste non potest iudici cum scanda-
lo resistere. pag. 342. col. 1. in fine.

Damnatis ad mortem an sit dandum, pœnitentiæ & Eu-
charistiæ Sacramentum. pag. 517. col. 1. in medio.

Damnatum effugere, & commodam & lucrum percipe-
re contra leges societatis est. pag. 697. columna prima
in fine.

Damnatum quodcumque sufficit ad mercedis solutionem
pag. 217. col. 2. in medio.

Et quando proprie sterilitas contigisse dicatur pagina.
218. col. 1. per totam.

Item iure Regio quid sit in hoc casu statutum. ibidem.
col. 2. in medio.

Damasus Romanus Pontifex Nicæni Concilii fide
recepta Ariannensium Synodum damnauit. pag. 937.
col. 1. in princip.

Daniel post ieiunium trium hebdomadarum vidit vi-
sionem & reuelationem à Deo accepit. pagina. 968.
col. 1. in princ.

Darius numus aureus quid? pagina. 1008. columna.
secunda. in fine.

Darius longimanus filius fuit Persici Assueri Artaxer-
xis. pag. 901. col. 2. in princ.

Darius Nothus Darij Longimani filius vnde viginti an-
nis regnavit post patrem. pag. 901. col. 2. in medio.

Darius Mnemon Magnus Artaxerxes quot annis reg-
nauerit post Longimanum. pagina. 901. columna. 2.
in medio.

Darius vltimus Rex Persarum quot annis regnauerit.
pag. 901. col. 2. in medio.

Darius Arsani filius Decimus quartus Persarum Rex

quot annos regnauerit. pag. 903. col. 1. in fine.

David immediate à Deo Rex per prophetas electus
fuit. pag. 3. col. 1. prope finem.

Debitor suspectus & fugitiuus extra ordinem capi po-
test. pag. 674. col. 2. in fine.

Debitorum an possint ab Ecclesijs abduci. ibidem.

Debitor quo modo iure veteri potuit prehendi & habe-
ri. pag. 507. col. 1. in medio.

Debitor non tenetur soluere creditori iuxta nouorum
numismatum æstimationem, sed iuxta veterum qua-
litatem & valorem, quoties vetera intrinsecus & ex-
trinsecus fuerint mutata. pagina. 1057. columna. 2. in
medio.

Et ibi conclusio Bartoli de hac materia communiter
probat.

Debitorum matrimonio constante contracta, omnino solu-
enda sunt ex his, quæ acquisita fuere tempore ip-
sius societatis coniugalis. pag. 843. col. 1. in fine.

Debitor totam petitionem negans, cum partem vere
debeat, quando in expensis condemnatur. pagin. 331.
col. 1. in fine.

Debitor non potest in vinculis detineri, nisi prius ex-
cussio bonorum fiat. pag. 509. col. 1. in medio.

Debitor liberatur à carcere per cessionem bonorum.
pag. 510. col. 2. in medio.

Debitor an det capitis pœnas, vel vendatur post tem-
pus trium nundinarum. vt satisfiat creditori, vt olim
licuit ex lege duodecim tabul. pagina. 567. columna.
2. in medio.

Debitor lege antiqua scabatur in partes si plures erant
creditores, & ille præ inopia non poterat soluere.
ibidem. col. 2. in fine.

Debitorum plures vincitos fuisse à creditoribus (inquit
Cælius) nullum tamen dissectum esse ibidem.

Debitor addicebatur in seruitutem creditori si non sol-
uebat, aut non poterat soluere debitum. pag. 508. col.
1. in medio.

Debitorum additi qui dicebantur? ibidem col. 1. in med.

Debitorum nexu vinciti qui sint? pagina. 508. columna. 1.
in medio.

Debitorum filij apud Romanos addicebantur credito-
ribus. ibidem.

Debitor si possideat bona, quæ possint publice vendi,
non potest duci in carcerem. pagina. 509. columna. 1.
in medio.

Debitorum possunt mitti in publicum carcerem etiam si
habeant bona, quæ tamen non sufficiant ad soluend.
pagina. 509. col. 1. in fine. & pagina. 510. columna. 2.
in principio.

Debitorum causa nobiles in carcerem mittuntur, si de-
bitum proueniat ex delicto. ibidem. columna. secun-
da. in principio.

Debitor debet aut condemnari, aut confiteri coram iu-
dice debitum, priusquam cessio bonorum fiat. pag.
510. col. 2. in fine.

Debitori dimittendæ sunt vestes, quibus quotidie vi-
tatur post bonorum cessionem. pagina. 511. columna. 1.
in medio.

Debitori an dimittenda sint instrumenta necessaria ad
quærendum victum, quæ scilicet pertinent ad artem
ex qua victum quærit. pag. 511. col. 1. in medio.

Index Alphabeticus.

- Debitor qui bonis celsit, tenetur debitum soluere si per uenerit ad pinguiorem fortunam. ibidem. columna prima. in fine.**
- Debitori deducantur alimenta, etiam si non fiat integra debiti solutio. pag. 511. col. 1. in fine.**
- Debitor etiam si pactum fuerit, non potest a creditore capi ac detineri propria autoritate, donec soluat debitum. pag. 513. col. 1. in princ.**
- Debitorum simplices aere alieno grauati, an possint ab Ecclesia extrahi. pag. 674. col. 2. in fine.**
- Et quid de debitore fugitiuo an possit capi die feriato, aut ab Ecclesia abduci. ibidem. & pagina. 675. per totam.**
- Debitorum qui famosi latrones appellantur? pagin. 676. col. 1. in medio.**
- Debitor cedens bonis actibus quibusdam, iuxta loci consuetudinem, ignominiosis, an teneatur soluere debitum, si postea ad pinguiorem peruenerit fortunam. pag. 511. col. 2. in princ.**
- Et an poena corporali punitus loco pecuniarum, quam pro inopia soluere non potuit, si post modum bona acquisierit, teneatur ad pecuniarum solutionem. ibidem. col. 2. in medio.**
- Debitoris pactum, quo consentit pro aere alieno prius in carcerem mitti, quam in bonis excusio fiat, non ualeat. pag. 512. col. 2. in princ.**
- Debitoris cadaver non debet insepultum detineri pro debiti solutione, seu donec soluat debitum. pagina 512. col. 1. in medio.**
- Debitor non admittitur ad cessionem bonorum ratione criminis. pag. 513. col. 1. in medio.**
- Debitorum in uinculis habere an licuerit unquam iure uel liceat. pag. 507. col. 2. in medio.**
- Et an liber homo possit dari in pignus pro debitore pecuniario. pag. 508. col. 2. in medio.**
- Debitor ad petitionem unius ex pluribus creditoribus in carcerem missus, si bonis celsit, an talis celsio sic facta ceteris creditoribus praedictet. pag. 510. col. 2. in medio.**
- Debitor fugitiuus an possit capi a iudice incompetenti. pag. 675. col. 1. in princ.**
- Et quid usu forensi huius Regni seruetur circa extractionem debitorum ab Ecclesijs. pagina. 676. columna. 1. in fine.**
- Decalogi praecipuum de sabbatis sanctificandis partim est morale, partim est caeremoniale. pag. 956. col. 2. in princ.**
- Et praecipuum hoc qua ex parte morale censetur, est & iuris naturalis. ibidem. col. 2. in fine.**
- Decalogi praecipua quae ex parte moralia sunt & naturalia nullam patiuntur dispensationem. pag. 958. col. 1. in medio.**
- Decalogum in membranis Pharisaei scribere consueuerunt. pag. 947. col. 2. in fine.**
- Decennalia & vicennalia quid sit? pagin. 5. columna prima. in fine.**
- Decimare milites quid sit? pagina. 890. columna secunda. in medio.**
- Decimarum institutio quantum non sit ex iure naturali nec diuino quo ad certam quantitatem: est tamen & procedit quo ad congruam sacerdotum sustentationem. pag. 468. col. 2. in fine.**
- Decimas percipiendi ius non potest laicis competere aliter quam ex priuilegio. pagina. 472. columna prima. in fine.**
- Et de Lateranensi Concilio. ibidem. columna secunda. in medio.**
- Et decimas & oblationes iure conductionis, aut nomine sacerdotum percipere ualeant laici. ibidem columna. 2. in principio.**
- Decimas percipiendi iure laici (spoliati an sint ante omnia restituendi. pag. 474. col. 2. in medio.**
- Decimas percipiendi ius possunt acquirere clerici per prescriptionem ex aliena parochia. pagina. 475. columna. 2. in principio.**
- Decimarum solutio an possit a laicis consuetudine omitti. pag. 476. col. 2. in medio.**
- Et an teneantur laici decimas deferre in horrea clericorum. pag. 478. col. 2. in fine.**
- Decimarum causa quandoque potest apud iudicem secularem definiri. pag. 251. col. 1. in medio.**
- Decimas percipiendi ius non est seruitus. pag. 481. col. 2. in fine.**
- Decimae quantum ad quotam partem iure humano iustissime sunt institutae. pagin. 472. col. 1. in princ.**
- Decimae titulo feudi a laicis possessae quando intelligantur concessae ante Concilium Lateranense. pag. 474. col. 1. in medio.**
- Decimae ex certis fructibus non soluantur. pagin. 478. col. 2. in fine.**
- Decurionatus & publica officia matrimonio constantem aduersa communicantur uxori quo ad estimationem. pag. 844. col. 1. in princ.**
- Decurionatus & similia officia emptae a patre filio impurantur in legitimam, & conferuntur quo ad estimationem. pag. 845. col. 2. in fine.**
- Declinatoria exceptio fori proponi potest a clerico apud iudicem secularem, etiam post sententiam, quae transierit in rem iudicatam. pagina. 238. columna. 2. in medio.**
- Declinatoria fori quem effectum habeat. pagina. 238. col. 2. in medio.**
- Decretales epistolas inter Agiographa & sanctorum patrum scripta connumerat Gelasius Papa pag. 924. col. 1. in princ.**
- Decretales epistolae an exaequantur canonibus uniuersalium Conciliorum. pagina. 924. columna prima. in principio.**
- De ditione liberti qui dicerentur. pagina. 865. columna. secunda. in medio.**
- Defectus & obiectiones testium, uide in uerbo, Testium.**
- Defectus notorius iuris, uide in uerbo, Notorius.**
- Defensio a Principe tolli non potest. pag. 179. columna. 1. in princ.**
- Dehesas Hispaniae quae dicantur? pagina. 274. columna. 2. in principio.**
- Delegare non potest ille, cui est specialis facta commissio ad expediendum aliquid Principi reseruatam. pag. 848. col. 2. in medio.**
- Delegari an possint iure Pontificio causae meri & mixtae Imperij. pag. 845. col. 1. in fine.**

Index Alphabeticus.

- Delegatus** ad ea, quæ Principi reseruatæ sunt, non potest subdelegare. pag. 852. col. 2. in fine.
- Delegatus** legati Cardinalis à latere Romani Pontificis destinati non potest subdelegare. pagina. 853. col. 2. in medio.
- Delegati** officium mortuo delegante expirat. pag. 72. col. 2. in princip.
- Delegatus** in quo differat à vicario. pag. 31. colum. secunda. in princip.
- Delegari** an possit voluntaria iurisdictio. pag. 849. col. 2. in medio.
- Delictum** quoties iteretur toties est puniendum. pag. 599. colum. 1. in princip.
- Delictum** committens in Ecclesia potest ab ea iustissime euelli. pag. 676. col. 2. in medio.
- Delictum** committens prope Ecclesiam spe immunitatis Ecclesiæ, non gaudet eius immunitate. pag. 677. col. 1. in fine.
- Delicti** eiusdem repetitio ex interuallo, vel eodem impetu, pluribus ne pœnis sit punienda. pagin. 598. col. 2. in medio.
- Delinquens** in Ecclesia etiam sine spe, & absque fiducia consequendæ immunitatis ab ea iuste abduci potest. pag. 676. col. 2. in fine.
- Delinquens** in Ecclesia non tantum illius Ecclesiæ immunitate priuatur & ab ea abduci poterit, sed & à quacunque alia. pag. 677. col. 1. in princ.
- Et hoc** requirit quod delictum sit graue. ibidem. colum. 1. in medio.
- Delinquens** si cum esset intra Ecclesiam per eius vestem extra Ecclesiam extensam apprehensus fuit, an sit remittendus ad Ecclesiam. pagina. 679. columna secunda. in principio.
- Delinquens** qui ex loco prophano iaculo, sagitta, aut scloppo aliquem existentem in Ecclesia percusserit, potest abstrahi ab Ecclesia. pagina. 677. columna. 2. in principio.
- Delinquens** qui ab Ecclesia abduci non potest, an possit intra eam ligari, neruis, compedibus, aut catenis, vel obsideri ne alimenta ei deferantur. pagina. 678. colum. 1. in fine.
- Delinquens**, qui ob clausam Ecclesiam, portas aut ansam aut vestes manu, apprehendit, an inde extrahi possit. pag. 679. col. 1. in fine.
- Delinquens** ad locum delicti remittendus est, etiam si exemptionis priuilegium habeat. pagina. 76. colum. 2. in medio.
- Denarius** olim cudebatur ex argento puro quandoque ex mixto. pag. 996. col. 1. in princ.
- Denarij & Quinarij** pondus examinatur. ibidem. col. 1. in fine.
- Denarij** Romanus quid? ibidem. col. 2. in fine.
- Denarij** latinus ferè eiusdem ponderis erat cum dragma attica. pag. 997. col. 1. in fine.
- Denarij** quota ex parte sit maioris æstimationis, quàm sit noster numus argenteus. pagina. 997. columna. 2. in fine.
- Denarij** latinus decem assibus olim fuit æstimatus. pagina. 998. col. 1. in princ.
- Denarij & Sestertij** valor traditur. pagina. 1001. colum. prima. in fine.
- Denarius** Turonensis quid. pagina. 1015. columna secunda. in fine.
- Denarij & dragma** attica eiusdem sunt ponderis. pag. 996. col. 2. in princ.
- Denarij** Romanus non semper eiusdem ponderis fuit. pag. 997. col. 2. in princ.
- Denuntiatio** litis motæ super re vendita quando est facienda venditori, vide in verbo, Venditori.
- Depopulatores** nocturni agrorum non gaudent immunitate Ecclesiæ. pagina. 674. columna secunda, in medio.
- Depositarius** re deposita vtens contra voluntatem deponentis, an furtum committat. pagina. 817. colum. prima. in princ.
- Depositus & beneficio** priuatus tenetur ratione ordinis horas canonicas recitare. pagina. 796. columna secunda. in medio.
- Deus** optimus Maximus ob alterius culpam innocentes temporali pœna bonorum & corporis dignatur afficere. pagina. 572. columna prima. in medio. & per totum.
- Deus** per naturam dedit singulis rebus facultatem se conferuandi. pag. 2. col. 2. in fine.
- Deus**, aut bestia est qui in ciuili societate esse nequit. pagina. 3. col. 2. in princ.
- Derogatio** iuris patronatus laicorum minimè admittitur apud Hispanos. pag. 258. col. 1. in fine.
- Et quid** de beneficijs vacantibus in curia. pagina. 259. col. prima. in fine.
- Aut de beneficijs** patrimonialibus, vel canonicis Ecclesiarum Cathedralium, qui Theologis magistris & iuris Pontificij doctoribus ex electione conferuntur. pag. 260. col. 1. in princ.
- Derogatio** an admittatur in iure patronatus Regio, quod Regi competit ex priuilegio, aut legitima præscriptione. pag. 236. col. 1. in princ.
- Derogatio**, quæ fit iuri patronatus laicorum consuetudine, præscriptione, aut priuilegio acquisito an admittatur. pag. 263. col. 1. in medio.
- Derogatio** iuris patronatus laicorum, an sit admittenda vbi beneficium erat in curia litigiosum. pag. 264. col. 1. in medio.
- Dextera** si alicui est amputanda & eam non habet, amputabitur sinistra. pagina. 586. columna secunda. in fine.
- Dicis** gratia apud Vlpianum in l. 1. §. excusantur. ff. ad senatusconsult. qualiter intelligatur. pagina. 882. col. 2. in medio.
- Dictiones** sunt interpretandæ iuxta eum sensum, qui vulgari & communi vsu, ac legum prouinciæ significatione receptus. pagina, 724. columna secunda. in medio.
- Dictio**, Maioratus, qualiter accipiat his Regnis, pag. 725. col. 1. in medio.
- Dictio** hæc, *ippos*, in compositione magnum significat. pag. 873. col. 2. in medio.
- Dictio**, Alius, implicat similes causas & qualitates. pag. 191. col. 1. in fine.
- Dictio**, Perpetuò, quem effectum habeat. pagina. 397. columna. 2. in fine.
- Dictio**, Quandoquæque, quam vim habere dicatur. ibidè.
- Dictio,

Index Alphabeticus.

- D**ictio, Sanguinolentos, quæ posita est in l. 2. C. de patribus, qui fili. diffrax. quomodo intelligatur pagina. 802. col. 1. in medio.
- ¶ **D**ies festi apud antiquos qui dicerentur, pagina. 955. col. 2. in princ.
- D**ierum festorum celebritas religionis causa iure ac lege veteris testamenti instituta est diuina institutione. pag. 955. col. 2. in fine.
- D**ies festi, quibus Christiani religionis gratia feriamur, iure humano Pontificio sunt instituti. pag. 958. col. 1. in fine.
- D**ies ecclesiasticus quis dicatur, pagin. 962. columna, secunda. in medio.
- D**ies quo ad esum carniū incipit modo Romano à media nocte & finitur in media nocte. pagina. 963. col. 1. in medio.
- D**ies à lege datus ad retrahendam rem venditam sub cōditione currit ab euentu conditionis. pag. 779. col. 2. prope medium.
- D**ies datus ad retractum vbi venditio purè concepta fuerit, currit à die contractus, etiam ante traditionem & pretij solutionem. ibidem. columna secunda. in fine.
- D**ies nouem à lege Regia dati ad retrahendum quando incipiant currere. vide, Nouem dies.
- D**iei dominicæ celebrato an sit de iure diuino, an Pontificio humano instituta. pagin. 958. columna secunda. in principio.
- D**iem dominicā, Diem resurrectionis appellat Diuus Ignarius, ac Regalem omniumque supremam. pag. 966. col. 1. in fine.
- D**ies quo ad celebrationem, quæ religionis causa fit à vespera incipit, & in vespera finitur. pagina. 962. col. 2. in medio.
- ¶ **D**iffamationis inhibendæ quis sit iudex. pagina. 488. col. 1. in fine.
- D**iffamatio extra iudicialis sufficit vt imploretur. l. diffamari. remedium. pagina. 489. columna prima. prope finem.
- D**iffamatis quod auxilium competit. pagina. 487. col. 1. in principio.
- D**iffamanti vt perpetuum silentium imponatur bina admonitio requiritur. pagina. 487. columna secunda. in principio.
- ¶ **D**ifferentia inter ius Quiritum & ius Italicum. pagin. 869. col. 1. in medio.
- D**ifferentia quæ sit inter Hidalgo & exemptum. ibidem. col. 2. in medio.
- D**ifferentia an constituatur inter actionem rei vendicationis & petitionis hæreditatis. vide in dictione, Petitio hæreditatis.
- D**ifferentia inter emptorem hæreditatis & emptorem rerum singularium. pag. 87. col. 1. in princ.
- D**ifferentia inter appellationem & citationem. pagina. 179. col. 1. in medio.
- D**ifferentia, quæ versatur inter, Decem millia sestertiū, & Decies sestertium. pagina. 1022. columna. prima. in medio.
- D**ifferentia inter contractum census & emphyteusis. pag. 746. col. 2. in princ.
- D**ifferentia inter precarium & commodatum. pag. 816. columna secunda, in princip.
- D**ifferentia inter contractus & vltimas voluntates in his, quæ ad conditionem transmittendam pertinent, pagina. 302. columna. prima. in medio. & pagina. 312. col. 1. in fine.
- ¶ **D**iffidati pœna. pagina. 672. columna prima. in principio.
- ¶ **D**iffinitio vsuræ latè traditur. pagina. 681. columna. prima. in fine.
- D**iffinitio potestatis absolutæ. pagina. 740. columna. 2. in principio.
- ¶ **D**ignitas hidalguiæ apud Hispanos ad nobilitatem pertinet. pag. 869. col. 2. in fine.
- ¶ **D**ilatio translationis dominij donec pretium soluat. non facit contractum conditionalem. pagin. 782. col. 1. in medio.
- ¶ **D**iscrimen quod sit inter crucifigere & occidere. pag. 877. col. 1. in medio.
- ¶ **D**ispensatio aduersus Concilij decreta & canones sufficiens non censetur, nisi in specie fiat eorum derogatio. pag. 924. col. 2. in medio.
- D**ispensatio summi Pontificis de beneficio retinendo, an noceat patronis laicis. pag. 272. col. 1. in medio.
- D**ispensatio secunda cum mentione primæ circa idem concessæ, est facienda, pagina. 507. columna prima. in medio.
- ¶ **D**ispositio per quam ad ius commune reducitur fauorabilis est. pag. 739. col. 1. in fine.
- D**ispositio quæ libet an non tantum in præsentibus sed & in futuris accipienda sit? pagina. 434. columna. prima. in fine.
- ¶ **D**isputatio inter Sextum Cælium, & Phaurinum de rigore. l. duodecim tabul. titulo de re iudica. apud Gellium lib. Noct. articu. 20. capit. primo. pag. 507. col. 2. in fine.
- ¶ **D**istributiones quotidianæ an veniant appellatione fructuum beneficiorum. pagina. 789. columna secunda. in principio.
- D**istributiones quotidianæ quæ dicantur. ibidem. col. 1. in fine.
- D**istributiones quotidianæ dantur ratione personalis operæ & laboris pagina. 789. columna secunda. in medio.
- D**istributiones quotidianæ etiam ex consuetudine absentibus dari non debent. pag. 790. columna prima. in principio.
- D**istributionum quotidianarum natura. pag. 790. col. 1. in princ.
- D**istributiones quotidianæ non dantur etiam causa studij absentibus. ibidem. col. 1. in medio.
- D**istributiones quotidianæ non dantur etiam habenti priuilegium à Papa, vt fructus beneficij etiam absens recipiat. ibidem.
- E**t quid si dispensationis & priuilegij autoritate speciali, seruiat is ecclesiæ per vicarium. ibidem.
- E**t quid si priuilegium dicat, percipiat fructus, ac si resideret ipse. ibidem. col. 1. in fine.
- D**istributiones quotidianæ an dentur duplices ijs, qui sunt præsentibus ratione duorum officiorum. pagina. 793. col. 1. in medio.
- D**istributiones quotidianæ absentium; an præsentibus accres-

Index Alphabeticus.

- accrescant. ibidem. colum. 2. in fine.
- D**istributiones quotidianæ an sint dandæ, & debeantur infirmis, qui personaliter ministrare non valent. pagina. 794. col. 2. in medio.
- D**istributiones quotidianæ non debentur ægrotanti si ipse vsus integra valetudine consueuerit diuinis officijs non interesse. pag. 795. col. 2. in princ.
- D**istributiones quotidianæ an sint præstandæ infirmis qui propria culpa in morbum inciderunt. pag. 795. colum. 2. in medio.
- D**istributiones quotidianæ etiam debentur absentibus propter aliquam urgentem causam, vel necessitatem vel ob euidentem Ecclesiæ vtilitatem. ibidem. col. 2. in fine.
- D**istributiones quotidianæ an debeantur absentibus causa pestis. pag. 796. col. 1. in princ.
- D**istributiones quotidianæ an debeantur canonico propter seditiones à ciuitate expulso absque eius culpa. pag. 796. col. 1. in princ.
- D**istributiones quotidianas an percipere debeat canonicus iniuste in carcerem inclusus. ibidem. columna. 2. in medio.
- D**istributiones quotidianæ & redditus beneficij an denegentur excommunicato, qui ob censuram non potuit diuinis interesse. pag. 796. col. 1. in medio.
- D**iuina iudicia quando sint ab hominibus imitanda. pag. 572. col. 2. in princ.
- D**iuino vel humano iudicio quando quis ob alterius culpam sine crimine punitur. pagina. 371. columna. 2. in fine.
- D**iuino iudicio nunquam punitur innocentes pœna spiritali aut æterna. pagina. 573. columna. prima. in principio.
- D**iuinum eloquium conciliatur. ibidem. columna prima. in medio.
- D**iu Thomæ verba discutiuntur. 2. 2. quæstione. 87. articu. 1. ad finem. pagina. 484. columna. secunda. in medio.
- D**iu Hieronymus quis fuerit & quo tempore obierit. pag. 923. col. 1. in princ.
- D**iuisio fructuum pendentium pro rata est facienda vendita re ex pacto de reuedendo. pagina. 449. col. 2. in fine.
- D**iuisio rei communis quomodo fieri debeat, pag. 314. col. 1. in medio.
- D**iuites an sint erogandi elemosynam pauperibus erogare. pag. 803. colum. 2. in fine.
- D**iuicias vel paupertatem allegans debet eam qualitatem probare. pag. 555. col. 2. in fine.
- D**ius mensis, cuius meminit Iosephus, nostro Nouembri responderet. pag. 933. col. 1. in fine.
- D**ius, non Dœsius legendum est apud Plutarchum. ibidem.
- D**obla Castellana cuius erat valoris. pag. 1041. col. 2. in medio.
- D**obla Castellana antiqua cuius æstimationis, & ponderis erat. pag. 1041. col. 1. in fine.
- D**oblas de cabeça quid? ibidem. columna secunda. in medio.
- D**oblas morifcas quid? pagina. 1043. columna prima. in principio.
- D**oblones apud Hispanos quid. pagina. 1002. columna. secunda. in medio.
- D**oloso non datur optio ad iustum pretium supplementum. pag. 542. col. 2. in princ.
- D**olus verus nunquam videtur remissus, nisi expressè remittatur. pagina. 628. columna secunda. post principium.
- D**olus quando remitti possit, præteritus vel futurus. ibidem.
- D**omicilij proprij renuntiatio quid in contractibus operetur. pag. 69. col. 1. in medio.
- D**omicilij vel originis ratione est quis propriè subditus. pag. 79. col. 1. in fine.
- D**ominium non trahit absque traditione ex resolutione contractus verbis obliquis concepta. pagina. 436. col. 1. in medio.
- D**ominium sine traditione & ex actu inter viuos non transfertur. ibidem.
- D**ominium non transiret absque traditione etiam si in donationis contractu eius resolutio pacta foret verbis directis. ibidem. col. 1. in fine.
- D**ominium non censetur translatum donec verè conditio euenit vbi traditur aliqua res alteri sub conditione ipsi titulo apposita, resque ipsa species est non secunia. pag. 445. col. 2. in fine.
- D**ominium non potest auferri ab hærede inuito, nec præcise cogi ad traditionem mortuo tradente re ipsam ante conditionis diem. pagina. 445. columna. 2. in fine.
- D**ominium rei æstimate non transit in illum, cuius æstimationem venditur, nisi præsens ipsa res sit. pag. 241. col. 1. in fine.
- D**ominium directum vel vtile tantum habens in iure retractus an consanguineo iure Regio præferatur, vide, Retrahere potest.
- D**ominium à priuato auferri per Principem non potest absque publica vtilitate, pagina. 738. col. prima. in principio.
- D**ominium quid sit? ibidem. columna secunda. in principio.
- D**ominium an transeat absque traditione ex titulo contractæ societatis. pagina. 841. columna. secunda. in medio.
- Et quid de possessione. ibidem.
- D**ominium rerum à marito acquisitarum matrimonio constante in vxorem quo ad partem dimidiam transfertur absque aliqua traditione. pagina. 842. colum. 2. in fine.
- D**ominicus à Soto Caroli Cæsaris confessor. pag. 316. col. 2. in princ.
- D**ominus vitæ suæ, aut membrorum suorum nullus est. pag. 337. col. 1. in fine.
- D**ominus alicuius castri, aut villæ, vel ciuitatis an habeat aliquod ius in pascuis publicis ratione iurisdictionis. pag. 273. col. 1. in fine.
- D**ominus agri priuati an possit prohibere pascua ipsius agri, collectis fructibus. pagina. 274. columna. 1. in fine.
- D**ominus agri priuati an possit eundem agrum præcū efficere ac confirmare. ibidem. columna secunda. in principio.

Index Alphabeticus.

- Et quid iure Regio.** pag. 277. col. 1. in medio.
- Dominus agri priuati liberè potest nutrire eiusdem agri culturam.** pag. 278. col. 1. in medio.
- Dominus iure Regio non potest absque speciali priuilegio Regis, vel legitima præscriptione præta, quæ Dehesas, dicimus, ex suis agris efficere.** pag. 277. col. 1. in medio.
- Poterit nihilominus vites & oliuas in eo plantare.** ibidem. col. 1. in fine.
- Dominus famulo ægrotanti tenetur cibaria & modicas, ac tenues expensas exhibere.** pagina. 795. columna. 1. in medio.
- Dominium transfertur absque noua traditione, ex pacto legis commissoriae aut in diem adiectionis.** pag. 756. col. 1. in fine.
- Domus ubi habitant nobiles nec arma, nec equi possunt capi pro executione debiti soluendi.** pagina. 510. col. 1. in fine.
- Domus locata propter casum contingentem potest peti à domino ad propriam habitationem expulso inquilino.** pag. 632. col. 2. in medio.
- Domus vendita cum ea locata sit pro annua pensione, qualiter pensio pertinebit ad emptorem.** pag. 448. columna. 2. in fine.
- Domum reuocandi priuilegium, vide in verbo. Priuilegium.**
- Donatio omnium bonorum iure Caesarum improbatæ est etiam si sit iuramento confirmata.** pagina. 785. col. 1. in princip.
- Et quid si fiat retento sibi usufructu.** ibidem.
- Donatio omnium bonorum non valet, quia ex ea tollitur testandi libertas.** pagina. 786. columna secunda. in medio.
- Donatio omnium bonorum non erit valida, etiam reseruato usufructu, si ipse usufructus ita modicus sit, vt non sufficiat ad donatoris alimenta.** ibidem. col. 1. in fine.
- Donatio omnium bonorum præsentium tantum iure Regio minime valida est.** pag. 787. columna secunda. in fine.
- Donatio omnium bonorum vt valeat iure Regio duo requiruntur.** pag. 788. col. 2. in med.
- Donatio facta absentis potest reuocari ante acceptationem donatarij.** pag. 818. col. 2. in princ.
- Donatio facta à filio familias consensu patris ab ipso patre profecta videtur.** pagina, 745. columna secunda. in medio.
- Donationi perfectæ incontinenti potest adijci conditio, vel modus non ex interuallo.** pagina. 435. col. 1. in princip.
- Donatio incontinenti & si perfectæ sit, etiam inuito donatario conditiones iuxta donatoris voluntatem optime admittit.** pag. 435. col. 1. in med.
- Donationi potest apponi conditio, non tantum in vtilitatem ipsius donatoris, sed & in fauorem alterius, cui ex hoc actio quæritur.** pag. 435. col. 1. in fine.
- Donatio absentis iure Regio fieri potest & facta valet, etiam nemine pro eo acceptante.** pagina. 442. col. 1. in medio.
- Donationis actus plurimum interest, an fiat ad rationem mensuræ, vel corporis certi & limitati.** pagina. 18. columna prima. in fine.
- Donatio inter viuos an reuocari possit, si donatarius grauiam, aut atrocem iniuriam donatori intulerit.** pagina. 420. col. 1. in fine.
- Et quid si donatarius per accusationem, aut denuntiationem ipsum donatorem veri criminis reum in iudicium detulerit.** ibidem.
- Donatio facta filio, quem pater vnicum habebat, alijs postea susceptis liberis reuocatur tantum quo ad legitimam.** pag. 491. col. 1. in medio.
- Donatio facta Ecclesiæ susceptis liberis tantum reuocatur quo ad legitimam eis iure debitam.** pagina. 491. col. 2. in medio.
- In primogenijs alijsque similibus dispositionibus potest adijci conditio, si nec presbyter, nec monachus fuerit.** pag. 497. col. 2. in princ.
- Donatione rescindi ex capite. l. si vnquam. C. de reuocand. donatio. an ex titulo inofficiosæ donationis, quid referat.** pag. 498. col. 2. in princ.
- Donatio titulo inofficiosæ reuocatur, etiam si ea non sit omnium, nec maioris partis bonorum, modo inofficiosa sit.** pag. 499. col. 1. in princip.
- Donatio vnica an subsit in ijs renuntiationibus, quæ requirunt insinuationem.** pagina. 538. columna secunda. in princip.
- Donatio præsumitur, si læsus nulla coactus necessitate rem carius emat, vel vilius vendat.** pagina. 543. col. 1. in medio.
- Donatio inter virum & vxorem quando resoluitur & penitus rescinditur.** pagina. 564. columna secunda. in medio.
- Donatio valida est pereuntibus viro & vxore simul naufragio, aut ruina.** pagina. 564. columna secunda. in fine.
- Donatio non dicitur vendere rem viliori pretio, sed contractus damnatus.** pag. 540. col. 1. in fine.
- Donatio facta extraneo qualiter reuocatur in totum.** pag. 491. col. 1. in medio.
- Donatio facta à patre filio vnico, alijs postea susceptis non reuocatur quo ad tertiam bonorum partem.** pagina. 491. columna secunda. in princ. & pagina. 492. col. 1. in fine.
- Donatarius poterit seruare pactum donationi appositum in fauorem tertij, etiam inuito donatore.** pagina. 440. col. 1. in princ.
- Donator an possit pactum in fauorem tertij reuocare.** pag. 437. col. 2. in fine.
- Et an tertio ex pacto donationi adiecto actio utilis detur, & statim ius acquiratur.** pag. 438. columna secunda. in fine.
- Donatoris iuramentum impedit reuocationem pacti seu conditionis adiectæ donationi.** pag. 440. col. 2. in medio.
- Donatoris notarij stipulatio nomine absentis concepta, an impediatur reuocationem prædictæ conditionis, vel modi.** pag. 440. col. 2. in fine.
- Donatoris hæres non poterit reuocare pactum donationi appositum in fauorem tertij.** pagina. 446. col. 1. in fine.
- Et quid de pœna appositæ pro foedere pacis seruando an possit remitti in præiudicium fisci, vel Ecclesiæ.**

Index Alphabeticus.

- Ecclesia**. *ibidem*. columna. 2. in medio.
- Donator** non potest nondum secuta ratihabitione absentis, si stipulatus fuerat, poenitere non requiritur donatario. pag. 442. col. 2. in fine.
- Donator** nequaquam potest post absentis acceptationem, etiam ex consensu donatarij à prædicto pacto donationi in fauorem tertij appposito recedere. pag. 442. col. 2. in princip.
- Donator** iure Regio potest reuocare donationem absentis factam ante eius acceptationem. pag. 441. col. 1. in medio.
- Donator** quando possit modum donationi adiectum indistincte reuocare. pag. 439. col. 2. in fine.
- Donatori** an utilis in rem competat ad ipsam rem donatam non seruatis contractus placitis. pagina. 436. col. 1. in princip.
- Donator** poterit in alicuius tertij fauorem exigere obligationem à donatario. pag. 435. col. 2. in princ.
- Dos** & fiscus pari priuilegio censeantur quoad ius hypothecæ. pag. 457. col. 1. in fine.
- Dos** constante matrimonio à solo marito filix data vel promissa, ex quibus bonis deducenda est. pag. 843. col. 1. prope finem.
- Dos** data à patre filix soluto matrimonio an ea censeatur data ex bonis acquisitis constante matrimonio. pag. 843. col. 2. in medio.
- Dotalis** hypotheca non est admittenda, nisi præmissa excussione, quam inducit textus in auth. hoc si debitor. de pignoribus. pag. 839. col. 2. in princ.
- Dotales** res in quibus casibus alienari possunt à marito consentiente vxore. pag. 208. col. 2. in med.
- Dotalium** rerum æstimationem emptionem facit in dubio. pag. 206. col. 1. in medio.
- Et** hoc procedit etiam si pretium in arbitrium alterius conferatur. *ibidem*. col. 1. in fine. Cætera vide in verbo, **Æstimatorio**.
- Dotalia** bona vxoris illius, qui rem primipilarem tractabat, hypothecæ subiecta erant pro huius muneris administratione. pag. 457. col. 2. in fine.
- Dotalis** hypotheca prior etiam tacita, præfertur posteriori expressæ etiam ob mutui refectionem redemptione: inue competentem. pag. 376. col. 2. in med.
- Dotalis** hypotheca tacita vel expressa quando prioribus præferatur. pag. 375. col. 2. in med.
- Dotalis** hypotheca an præferatur creditoribus, qui cum marito ante instrumenta dotalia. & confessionem receptæ dotis contraxerunt. pagina. 384. columna. 2. in medio.
- Dotis** causa, quàm fisci fauorabilior est in dubio. pagina. 457. col. 1. in fine.
- Dotis** receptæ confessio facta à marito matrimonio constante, si vera dotis numeratio non probetur an habeat vim donationis inter virum. pagina. 379. columna. 2. in fine.
- Et** an ratione huius confessionis competat mulieri ius tacitæ hypothecæ, aut ius prælationis. pag. 381. col. 1. in medio.
- Et** an hæc confessio possit à marito reuocari ante mortem. *ibidem*. col. 1. prope finem.
- Dotis** receptæ confessio emissâ matrimonio constante, ubi præsumitur prohibita donationis fraus non confirmatur iuramento. pagina. 582. columna secunda. in principio.
- Et** quid de promissione dotis soluendæ iuramento stabilita. *ibidem* col. 2. in fine.
- Traduntur** etiam tres aut quatuor casus, in quibus confessio dotis receptæ veram numerationem saltem presumptione probat. pagina. 382. columna. 2. in fine, & per sequentem paginam.
- Dotis** receptæ confessio siue constante matrimonio, siue ante contingens an nocet anterioribus creditoribus, quibus hypotheca nulla tacita vel expressa competat. pag. 388. col. 2. in princ.
- Et** quid de confessione dotis facta in rebus immobilibus. pag. 389. col. 1. in princ.
- Dos** dum ab hæredibus mariti viduæ non soluitur an eilicite statuto danda sit certa quantitas moderata pro quolibet anno. pagina. 687. col. 1. in medio.
- ¶ Ducatus** apud Hispanos quid? pagina. 1002. columna. 2. in fine.
- ¶ Duces** & Marchiones non possunt auocare causas à iudicibus ordinarijs. pagin. 58. columna. secunda, prope medium.
- Duces** belli milites ve an peccent mortaliter si, vt victoria potiantur, se maximo committunt prælij periculo. pag. 240. col. 2. in princip.
- ¶ Duella** quid? pag. 994. col. 2. in fine.
- ¶ Dupondius** æreus numus fuit duarum librarum, pag. 992. col. 1. in fine.
- ¶ Durities** legis veteris duodecim tabularum in titulo de re iudicata. concitabat plebem in seditionem. pag. 508. col. 2. in princ.
- ¶ Dragma** differt à Romano denario contra Budæum. pagina. 997. columna. 1. in medio.

E

ECCLESIA AN HABEAT priuilegium vocandi quicumque ad curiam Regis quo ad primam causarum cognitionem. pag. 47. col. 1. in princ.

Ecclesia poterit eligere iudicem ecclesiasticum, vel secularem cum agere velit contra laicum pro re dolo aut violentia ei ablata. *ibidem*. col. 1. in med.

Ecclesia an sit in integrum restituenda ad proponendam causam recusationis. pag. 199. col. 2. in med.

Ecclesia an sine traditione acquirat dominium ex pacto. l. quoties. C. de donatio. quæ sub mod. pagina. 444. col. 1. in princ.

Ecclesia in diuinis testimonijs interpretandis errare nequid. pag. 403. col. 1. in medio.

Ecclesia vel summus Pontifex non potest nouum articulum fidei constituere, aut efficere aliquam assertionem esse catholicam, quæ antea catholica non fuerit. pag. 893. col. 2. in med.

Ecclesiæ catholicæ quæ dicantur apud Augustinum. pag. 924. col. 2. in fine.

Ecclesia ab initio religionis Christianæ solum recepit actus Apostolorum conscriptos à Diuo Luca. pag. 937. col. 2. in princ.

Index Alphabeticus.

- Ecclesia post quadriennium restituitur in integrum ob enormissimam læsionem.** pag. 353. columna prima. in principio.
- Ecclesijs & minoribus quando ob læsionem minimam detur in integrum restitutio.** ibidem columna prima. in medio.
- Ecclesia an constituat venditorem in mora sine interpellatione?** pag. 831. col. 2. in princ.
- Ecclesia potest petere restitutionem in integrum coram iudice ecclesiastico, etiam aduersus laicum.** pag. 358. col. 1. in fine.
- Et an bona patrimonialia clericum eadem habeant priuilegia.** ibidem. col. 2. in fine.
- Ecclesiæ autoritas sola sufficiens est testimonium in his, quæ ad religionem & fidem pertinent.** pagina. 403. col. in fine.
- Ecclesiarum immunitas & sacrorum templorum. an iure naturali, vel lege diuina statuta sit. & ibi veterum hac de re exempla.** pag. 663. col. 2. in medio.
- Et in tractatu de Ecclesiarum immunitate iura pontificia præferenda sunt legibus secularibus.** pag. 665. col. 2. in fine.
- Ecclesiarum immunitas apud Gentiles, Hebræos, & Christianos maximo honore fuit.** pagina. 664. col. 1. & 2. per totam.
- Ecclesia etiam non consecrata habet hanc immunitatē: & quid de hospitalibus.** 666. colum. 1. in medio.
- Ecclesiæ immunitate non gaudet qui committit crimē assassinijs.** pagina. 673. colum. 1. in medio.
- Ecclesiarum immunitas prodest excommunicato, & non hæretico & infideli** ibidem. col. 1. in fine.
- Ecclesiæ immunitas prodest ei, quem ad eam fugientē iudex persequitur.** pag. 673. col. 2. in fine.
- Ecclesiæ immunitas non patitur obsideri delinquentes, ne deferantur eis alimenta,** pagina. 668. columna. 2. in medio.
- Ecclesia debet ab vsuris potius quàm laicus abstinere.** pag. 689. col. 1. in fine.
- Ecclesia & prælatus dioecesanus fiscum habent.** pagin. 590. col. 2. in fine.
- Ecclesiarum res ad quod tempus locari possunt.** pagina. 635. col. 2. in fine.
- Ecclesiæ res non possunt hodie locari ultra triennium.** pag. 637. col. 2. in princ.
- Ecclesia & ecclesiasticæ personæ locum habent decisio nis. l. quoties. C. de rei vendicatione.** pagin. 660. col. 2. in medio.
- Ecclesiasticæ res qua solēnitate possunt dari in emphyteusim.** pag. 647. col. 2. in princ.
- Ecclesiasticæ res an possint alienari ad subueniendum his, qui in carceres ob scelera & luxuriam inciderūt.** pagina. 643. col. 1. in medio.
- Ecclesiasticæ res & bona possunt alienari ad pauperes alendos & captiuos redimendos.** pag. 642. columna. prima. in medio.
- Ecclesiasticæ res an possint hypothecæ submitti, & in pignus dari.** pag. 641. col. 2. in princ.
- Ecclesiæ fructus & redditus an possint ultra triennium locari.** pag. 641. col. 1. in fine.
- Ecclesiæ res quando possunt locari ad nouem annos,** pag. 640. col. 2. in princ.
- Ecclesiasticus iudex qualiter possit punire delinquentes poena pecuniaria.** pag. 589. col. 2. in fine.
- Ecclesiastici iudices debent poenam pecuniariā in pios vsos, & non in propriam vtilitatem erogare.** pagina. 590. col. 1. in fine.
- Ecclesiastici iudices qualiter expendere possunt poenā pecuniariam in proprios vsus.** pagin. 590. columna. 2. in principio.
- Ecclesiasticus ordo post delictum assumptus, quando liberet quem à iurisdictione iudicis secularis.** pagina 235. col. 1. in med. & col. 2. in fine.
- Ecclesiastici beneficij renuntiatio facta absque prælati autoritate non tenet.** pagina. 367. columna prima. in fine.
- Ecclesiasticus iudex, qui de causa absolutionis à iuramento cognouerit, non potest ipsam principalem causam tractare.** pag. 363. col. 1. in princ.
- Ecclesiasticus iudex an possit puniri laicum vendentem merces mixtas cum alia specie ignorante emptore?** pag. 805. col. 2. in med.
- Ecclesiasticorum beneficiorum &c. vide in dictione, Beneficiorum.**
- Ecclesiasticum beneficium obtinens à sede apostolica quando præferantur idem obtinenti ab ordinario.** pag. 459. col. 1. in medio.
- Ecclesiastica & spiritualis potestas à seculari distincta est.** pag. 221. col. 1. in medio.
- Ecclesiasticus ordo vide in verbo, Ordo ecclesiasticus.**
- Ecclesiasticus iudex non secularis cognoscit de quæstione illa, an clericus sit remittendus ad forum ecclesiasticum.** pag. 237. col. 2. in fine.
- Quod apud Gallos non seruatur.** pagina. 238. columna. 1. in medio.
- Ecclesiastici iudices in quibus possint puniri à Regijs auditoribus.** pag. 253. col. 1. in fine.
- Ecclesiastica beneficia in his Regnis Castellæ non dantur exteris.** pag. 254. col. 2. in princ.
- Ecclesiasticæ autoritati consentaneum est vt castra & vrbes cum potestate vtriusque gladij sub eius habeat dominio.** pag. 929. col. 2. in medio.
- Ecclesiasticus dies quis dicatur.** pagina. 962. columna. 2. in medio.
- Ecclesiasticæ causæ tractandæ sunt & examinandæ apud iudices ecclesiasticos.** pag. 250. col. 2. in princip. Et ibi quæ sint hæ causæ.
- Ecclesiastica potestas in quo à ciuili & seculari differat.** pag. 3. col. 2. prope medium.
- Ecclesiastica potestas ab ipso Deo Iesu, Petro vt Principi & Apostolorum cæteris, eorumque successoribus fuit concessa.** pag. 3. col. 2. in medio.
- Ecclesiastica potestas supernaturalis est, in finemque supernaturalem tendit.** ibidem & pagina. 8. columna. 2. in princip.
- Ecclesiastici prælati non possunt aliunde temporalem iurisdictionem habere quàm ex Regia concessione.** pag. 26. col. 2. in medio.
- Ecclesiasticus & secularis iudex mutuo sibi auxilium præstant in exequendis mandatis & sententijs.** pag. 67. col. 1. in fine.
- Ecclesiasticus iudex an possit mittere in carcerem laicos propria autoritate.** pag. 65. col. 2. in fine.

Index Alphabeticus.

- ¶ Eleemosynam dare an sit in præcepto,** pag. 804. col. 1. in med. & col. 2. in fine.
¶ Eleemosynam dare quando teneatur quis sub mortali culpa, ibidem. col. 1. in fine.
¶ Eleemosynam dare an cogatur diues officio iudicis, ibidem. col. 1. in princ.
¶ Eleazarus elephante oppressus mortuus fuit, pagina. 340. col. 2. in princ.
¶ Electio Imperatoris ad septenuiros Germaniæ vt collegium non vt singulos pertinet, pagina. 5. columna. 2. prope finem.
¶ Electus sponte, vt quid sibi videatur exponat, iurare nõ tenetur, pag. 616. col. 2. in fine.
¶ Eleyson, an elecfon proferendum sit, pagina. 987. col. 2. in fine.
¶ Eloquium diuinum conciliatur, pagina. 533. columna. 1. in medio.
¶ Emanuel à Costa, pag. 347. col. 2. in medio. & pagina. 356. col. 1. circa medium.
¶ Emphyteusis, cuius origo non apparet, an præsumatur perpetua, vel temporalis, pagina. 777. columna. 1. in medio.
¶ Et quid de emphyteusi ecclesiastica, ibidem. columna. 2. in medio.
¶ Emphyteusis conuenta vltra tempus iure per missum, & si non valeat quoad totum illud tempus à contrahentibus definitum, valet plane quoad tempus quod iuxta iuris legitimas sanctiones poterat definiti, pag. 638. col. 1. in princ.
¶ Emphyteusis ecclesiastica simpliciter data alicui, nulla nec filiorum, nec hæredum facta mentione, ad filios & nepotes accipientis transit, pagina. 649. columna. 1. in medio.
¶ Emphyteusis & feudum in quo differunt, pagina. 654. col. 2. in fine.
¶ Emphyteusis non hæreditariæ effectus, pagina. 655. col. 1. in principio.
¶ Emphyteusis ecclesiastica an transeat in hæredes extraneos, & an egrediatur tertiam generationem, pagina. 647. col. 2. in medio.
¶ Emphyteusis ecclesiastica cuius origo non apparet, nec de eius conditionibus constat, qualiter sit interpretanda, pag. 679. col. 1. in medio.
¶ Emphyteusis simpliciter accepta siue priuata, siue ecclesiastica, ad mares & foeminas defertur, pagina. 649. col. 2. in fine.
¶ Emphyteusis quando pertineat ad filios hæredes, non ad alios, pag. 650. col. 2. in fine.
¶ Emphyteusis potest prælegari à patre vni filiorum vel hæredum, pag. 651. col. 2. in princ.
¶ Emphyteusis ecclesiastica quando non est res hæreditaria, pag. 654. col. 2. in princ.
¶ Emphyteusis hæreditaria competit ipsi hæredibus pro hæreditarijs portionibus, pagina. 655. columna. 1. in fine.
¶ Secus verò si non sit hæreditaria, ibidem.
¶ Emphyteusis quando est hæreditaria, pag. 655. columna. 2. in principio.
¶ Emphyteusis non hæreditaria an pertineat ad filiam institutum in re certa, pagina. 655. columna secunda. in principio.
¶ Emphyteuta cessans soluere pensionem triennio priuatis, biennio Ecclesiæ iure suo cadit, pagina. 746. col. 2. in medio.
¶ Emphyteuta Ecclesiæ quo tempore constituatur in mora, si cessauerit à solutione pensionis, pagina. 832. col. 1. in medio.
¶ Emptor rei alienæ scienter, quanquam scit venditoris non esse, ea euicta poterit ad pretium agere, pag. 829. col. 1. in medio.
¶ Emptor in quibus casibus non potest agere de euictione, pag. 829. col. 1. in princ.
¶ Emptor an possit conuenire venditorem actione euictionis sine enuntiatione litis, quando iuramentum in venditione appositum est, pagin. 833. columna. 1. in medio.
¶ Emptoris contumacia quando eum iure & actione euictionis priuet, pag. 835. col. 2. in fine.
¶ Emptor quanuis litem venditori denuntiauerit non potest contra eum agere de euictione, si res per imprudentiam, errorem, aut iniquitatem iudicis euicta fuerit, pag. 836. col. 2. in medio.
¶ Emptor si res perempta fuerit absque eius culpa, an conueniri possit ad integram iusti pretij solutionem venditore decepto vltra dimidiam, pagina. 545. columna prima. in medio.
¶ Emptoris hæreditatis & rerum singularem discrimen, pag. 87. col. 1. in princ.
¶ Emptor bonæ fidei an faciat fructus suos, pagin. 350. col. prima. in fine.
¶ Emptor fisci non potest expellere colonum fisci venditoris, pag. 449. col. 1. in medio.
¶ Emptor tenetur stare colono fisci, pagin. 449. columna prima. in medio.
¶ Emptor, qui ex l. 2. C. de rescin. vend. rem restituere legit, an sit cogendus fructus etiam restituere, pagina. 532. col. 1. in medio.
¶ Emptor conuentus vltra dimidiam iusti pretij, an debeat rem fructibus restituere, pagina. 532. columna. 1. in medio.
¶ Emptor tenetur iustum pretium supplere venditori etiam re perempta, pag. 545. col. 1. in medio.
¶ Emptor quando erit cogendus stare locationi, pag. 632. col. 1. in medio.
¶ Emptor qui prior numerauit pretium potior est, pag. 661. col. 2. in fine.
¶ Emptor prior quando præfertur posteriori, etiam si ei prius facta fuerit traditio, pagina. 662. columna prima. in medio.
¶ Emptor quo pacto potest habere rem venditam titulo locationis, pag. 721. col. 2. in medio.
¶ Enormis & modica læsio quæ dicantur, pag. 353. col. 2. prope medium.
¶ Ephesina Synodus tertia, pagina. 917. columna prima. in fine.
¶ Episcopus quomodo dispensare possit cum clerico usurario, pag. 708. col. 2. in principio.
¶ Episcopus potest auocare causam pendentem coram eius vicario, pag. 57. col. 1. in medio.
¶ Episcopus ratam potest habere alienationem rerum Ecclesiæ absque solennitate sede vacante factam, pag. 831. columna. 2. in medio.

Index Alphabeticus.

- Episcopus solus non simplex sacerdos est minister sacramenti confirmationis & quare, pag. 406. columna. 2. in medio.
- Episeppi lata significatione Regis vasalli dicuntur. pag. 27. colum. 1. in fine.
- Episcopi iure diuino tenentur ad personalem residentiam. pag. 798. col. 1. in fine.
- Episcopi in aliquibus casibus deductis ex legis diuinæ interpretatione excusantur à residentia. pagina. 798. col. 2. in fine.
- Episcopis incumbit cura quod merces iusto pretio peregrinis vendantur. pag. 805. col. 2. in princ.
- Episcopi an possint delegare ea, quæ sunt ordinis Episcopalis. pag. 846. col. 2. in med.
- Episcopo inhonestum est exercere potestatem ordinis in aliena diocesi, quæ sibi commissa non fuerit. pag. 847. col. 1. in princ.
- Episcopus habens merum Imperium non potest illud exercere in causis, quæ sanguinis pœnam requirant. pag. 847. col. 1. in medio.
- Episcopi & vrbium prætores vicarios constituere possunt ad ciuilia criminalia negotia. pagina. 847. col. 2. in princ.
- Episcopi pares consentur proconsulibus, qui olim à senatu Romano mittebantur ad prouinciarum administrationem. ibidem.
- Episcopus non potest potestatem conferendi beneficia committere alteri, quàm eius vicario generali. pagin. 850. col. 1. in princ.
- Et an hæc potestas censeatur commissa sub generali commissione. ibidem. col. 1. in med.
- Episcopus potest conferre beneficia ecclesiastica existens in alieno territorio. pag. 851. columna prima. in principio.
- Et ibi an idem facere possit eius vicarius.
- Episcopi Romæ habitantes non possunt in eadem vrbe beneficia ecclesiastica conferre. pagina. 851. columna. 1. in fine.
- Episcopus an possit cõferre primam tonsuram sudbitis in aliena diocesi. ibidem. col. 2. in fine.
- Et quid cum diocesani licentia. pag. 852. columna. 1. in principio.
- Episcopatus an sit verè ordo ab alijs distinctus. pagina. 413. col. 1. in medio.
- Et an is, qui præbyter non est possit in Episcopum cõsecrari, ita vt verè Episcopus sit, & potestatem indelebilem acquirat. pag. 413. col. 2. in princ.
- Episcopi quot conuenerint in Nicæna synodo. pag. 912. col. 1. in fine.
- Episcopi quot conuenerint in Constantinopolitana Synodo. pag. 916. col. 2. in fine.
- Episcopus Nestorius in quam incidit hæresim. pagin. 918. col. 1. in medio.
- Episcopus potest religionis causa in memoriam alicuius Martyris, vel viri ab Apostolica sede in sanctorum numerum relati dierum celebrationem instituire. pag. 961. col. 2. in princ.
- Episcopus si vicario mandatum dederit excipiens collationem beneficiorum, seu aliud quod speciale mandatum exigit ad reliqua omnia mandatum extenditur. pag. 552. col. 1. in medio.
- Epistola Iesu ad Abagarum & Abagari ad Iesum pag. 947. colum. 1. in fine.
- Epistola si recognoscatur ab scribente facit plenam probationem, pag. 170. col. 1. in princ.
- Et quid si non recognoscatur. ibidem.
- Epistolæ decretales an exæquentur canonibus Conciliorum vniuersalium. pagina. 924. columna prima. in principio.
- Epistolæ decretales, quæ à summis Pontificibus datæ sunt vniuersalis Ecclesiæ consensu probantur. pag. 925. col. 1. in medio.
- Equi, arma & domus vbi habitant nobiles nõ possunt capi pro exequutione debiti soluendi. pag. 510. col. 1. in fine.
- Error Marsilij Paduani damnatus. pag. 223. columna. 2. in medio.
- Error iuris bonam fidem producit quo ad fructuum acquisitionem, pag. 351. col. 1. in fine.
- Et quid de iuris errore adfidentis, vel resistentis. ibidem. col. 2. in princ.
- Et quid si iuris error concurrat cum facti errore. pagin. 352. col. 1. in medio.
- Error Aconij notatur. pagina. 856. columna prima. in principio.
- Error interpretum Suidæ & Plutarchi. pagin. 864. col. 1. in medio.
- Error Accursij ostenditur. pagina. 866. columna secunda. in medio.
- Error Bulgari. pag. 884. col. 2. in med.
- Error Gratiani. pag. 891. columna. 2. in med.
- Error manifestus Bedæ. pagina. 916. columna secunda. in medio.
- Error Diui Cypriani, pagina. 920. columna secunda. in principio.
- Error glossæ in. c. nollimeis. nona distinctione. pagina. 923. colum. 2. in fine.
- Error Laurentij Valæ. pagina. 826. columna secunda. in fine.
- Error maximus est in Chronologia deducta à diluio & vniuersali Cataclysmo. pagina. 952. colum. secunda. in medio.
- Error Accursi circa verbum, Principia. pag. 989. col. 1. in fine.
- Erasmi insignis error circa urbem Abilam. pag. 948. col. 1. in fine.
- Erectio furcarum signum est capitalis, criminalisque iurisdictionis. pag. 879. col. 1. in fine.
- Errigere potest furcas, qui in aliquo loco criminalem exercet iurisdictionem. pag. 879. columna secunda. in principio.
- Esdræ liber fuit omissus à Clemente Papa. pagin. 898. colum. 1. in princ.
- Esdræ duo sunt libri apud Hebræos canonici. pag. 898. col. 1. in princ.
- Ethnicorum sobrietas & abstinentia quem ad finem tetenderit. pag. 968. col. 1. in medio.
- Euangelico iure nempe diuino vsura prohibita est. pag. 790. colum. 2. in medio. & pagina. 691. columna. prima. in med.
- Euictionis actio quando non detur contra venditorem. pag. 829. per totam.

Index Alphabeticus.

- Evocatio litium & caularum**, vide in verbo. **Aduo-
-atio.**
- Euangelij locus**, Qui gladio peremerit aliquem, gladio
peribit, quo pacto intelligatur, pag. 585, columna. pri-
ma in fine.
- Eucharistia**, Sacramentum est in præcepto ei, qui in
mortis periculo constitutus est ex diuina institutio-
ne, pag. 406. col. 1. in princ.
- Eugubinus deceptus** Genese. capit. vigesimo quarto.
& Leuit. vigesimo septimo, pag. 1000. columna. pri-
ma, in principio.
- Eusebius existimauit** Ni sibi eam esse urbem, quæ in
sacris Biblijs appellatur, Ninive. pagina. 882. colum-
prima, in fine.
- Eusebius an** Arrianus fuerit, pagina. 943. columna. 2. in
principio.
- Eusebij Pamphili historia** an sit apocrypha, pagin. 942.
col. 2. in fine.
- Euripidis pater** genere Bæotus qua ignominia fuit no-
tatus, pag. 512. col. 1. in princ.
- Exceptio non numeratæ pecuniæ**, pag. 536. columna
2. circa medium.
- Exceptio facit firmam regulam** in omnibus, quæ ex-
cepta non sunt, pagina. 551. columna prima, in prin-
cipio.
- Exceptio regulæ** an debeat sub ipsa regula contineri,
pagina. 551. columna. 2. in medio, & pagina. 552. colu-
2. in medio.
- Exceptio fit** ad restringendum regulam, & non ad
ampliandam, pagina. 552. columna secunda, in me-
dio.
- Exceptio dum non probatur** pro regula iuris præsumi-
tur, pag. 612. col. 1. in med.
- Exceptio ut** cunque dilatoria, si oriatur post litis conte-
stationem admittenda tunc est, & opponi poterit,
pag. 198. col. 1. in fine.
- Et quid** quando exceptio ante conclusionem orta erat
& post conclusionem venit in cognitionem ipsius
excipientis, pagina. 198. columna prima, in fine.
- Exceptio declinatoria** fori proponi poterit a clerico
apud iudicem secularem, etiam post sententiam, quæ
transierit in rem iudicatam, pagina. 238. columna. 2. in
medio.
- Exceptio non numeratæ dotis**, vide in verbo, **Credi-
-tores.**
- Exceptio nullitatis** non potest opponi contra tres sen-
tentias omnino conformes, pagina. 189. columna. 2.
in fine.
- Exceptio debet esse** ex comprehensis in regula, pagina.
545. col. 2. in princ.
- Excellentes numi** quid? pagina. 1002. columna secunda.
in medio.
- Excellentia** alicuius quæ priuilegia habeat, pag. 587.
col. 2. in princ.
- Excipiens non videtur** fateri, pagina. 328. columna se-
cunda, in fine.
- Excommunicationis sententia** quare ferri non possit
in vniuersitatem, pagina. 581. columna secunda, in
medio.
- Excommunicatio lata** post appellationem est nulla, pa-
gina. 173. col. 1. prope finem.
- Et quid** si intra tempus ad appellandum feratur, ibi-
dem.
- Excommunicatio aduersus** percutientem clericum lata
in humano Pontificio non diuino statuta est, pag.
226. col. 1. in princ.
- Excommunicatus**, qui propter excommunicationem
non adfuit diuinis officijs, an amittat distributiones
quotidianas, & reliquos fructus, pag. 769. column. 1.
in medio.
- Excommunicatus iuste** vel iniuste & si non possit per-
cipere redditus beneficij, nec distributiones quotidia-
nas, tenetur tamen horas canonicas priuatim & oc-
cultè dicere, pag. 796. col. 2. in medio.
- Excommunicatus an** possit acceptare beneficium, pag.
820. col. 1. in fine.
- Excommunicandi potestas** alicui data, an possit ab eo
delegari, pag. 848. col. 2. in prin.
- Excommunicatus** qua poena puniebatur lege Regia,
pag. 1028. col. 1. in medio.
- Excommunicatus** utens auxilio legis, diffamari, an sit
audiendus, pagina. 488. columna secunda, in me-
dio.
- Exemplar deductum** ex originali priuilegio autho-
ritate solius iudicis & notarij fidem integram habet,
vbi ex eo nullum præiudicium alicui sit in specie, pa-
gina. 165. col. 1. in medio.
- Exemplatio priuilegij** qualiter sit facienda, pag. 165. col.
2. in fine.
- Exemplo creditur** & datur fides quoties is rescribitur
inter acta iudicij, pagina. 162. columna prima, in me-
dio.
- Exemplum traductum** ex originali propter antiqui-
tatem exemplationis, fidem quandoque facit, etiam
si de solennitate translationis non appareat, pag. 162.
col. 2. in princ.
- Et quantum** temporis requiratur ad constituendam
hanc antiquitatem decem casus constituntur, pag.
163. per totam, & pag. 164. per totam.
- Exemplum solenniter traductum** ex originali quibus
præiudicet, pag. 161. col. 2. in princ.
- Exemplum**, ut probet, qua ratione & forma sit transcri-
bendum ex originali, pagina. 160. columna secunda,
in medio.
- Exemplis instrumentorum** non est regulariter fides ad-
hibenda, etiam ab ipso Principe, pagin. 159. columna,
1. in principio.
- Exemplum & exemplar** in quo differant, pag. 145. col.
1. in principio.
- Exemptio clericorum** à potestate iudicis secularis, an
sit iure diuino vel humano instituta, pagina. 221. col.
2. in medio.
- Exemptio clericorum** potest à summo Pontifice iure
humano induci, etiam si non fuerit iure diuino statu-
ta, pag. 224. col. 2. in fine.
- Exemptioni clericorum** quanuis iure humano in du-
cta non potest Princeps secularis proprijs legibus
derogare, pagina. 225. columna secunda, in princi-
pio.
- Exemptio clericorum & eorum priuilegia** quo ad fo-
rum, & canonem an possit tolli vel limitari per Ro-
manum Pontificem, pagina. 225. columna. 2. in fine.

Index Alphabeticus.

Exemptio clericorum an possit consuetudine restringi. pag. 226. col. 2. in fine.

Exemptio clericorum facilius restringitur & limitatur circa clericos primæ tonsuræ, quàm erga clericos in sacris constitutos. pagina. 227. columna secunda. in fine.

Exemptio clericorum à foro seculari etiam si secùdum communem iure diuino fuerit inducta, id obtineret quo ad sacerdotes diaconos & subdiaconos & clericos primæ tonsuræ actu ministerio diuino vacantes pag. 227. col. 2. in princ.

Exemptus ab Hidalgo in quo differat. pag. 369. column. 2. in medio.

Executio instrumenti publici an possit peti ex lege Regia contra clericum, & coram quo iudice petenda sit. pag. 55. column. 1. in medio. & columna secunda. in fine.

Executio sententiæ in quibus casibus à tertio se ei opponenti impediri possit. pagina. 125. columna prima. per totam.

Executio sententiæ quando non possit reuocari. pagin. 173. col. 1. in fine.

Executio fieri non debet pendente lite super nullitate sententiæ nisi trium sententiarum cõformium. pag. 189. col. 2. per totam.

Executioni mandantur sunt tres sententiæ conformes in criminalibus pagina. 19. columna prima. in fine.

Executio sententiæ interlocutoria. ibidem. column. 1. in principio.

Executio trium sententiarum conformium an habeat locum pendente restitutionis in integrum lite. pag. 195. col. 2. in medio.

Executio sententiæ apud Gallos lata in parlamento Principis etiam in prima instantia per, exceptione nullitatis impediri non potest. pagina. 190. columna. 1. in medio.

Executio trium sententiarum conformium an impediatur nullitate opposita procedente a defectu iurisdictionis. pag. 191. col. 2. in fine.

Executio quando apud suprema Regis tribunalia partim reuocatur, partim benignitate temperatur. pag. 606. col. 2. in princ.

Excusio bonorum prius debet fieri, quam debitor possit capi. pagina. 509. columna prima. in medio.

Exilij pœna alicui sententia iudicis imposita, donec eam iudex reuocauerit, an morte iudicis censetur reuocata. pag. 814. col. 1. in princ.

Expensæ in cudeda moneta factæ ex ipsius iusto pretio deducitur. pag. 1055. col. 1. in fine. & pagina. 1041. col. 2. in princ.

Expensarum condemnatio fieri potest etiam vbi quis fuerit victus per interlocutoriam sententiam. pagina. 202. col. 2. in fine.

Sitamen iudex condemnationem istam velit differre ad diffinitiuam poterit hoc facere. pagina. 202. col. 2. in fine.

Expensarum condemnatio tunc iure omittenda est cù quis habuit iustam litigandi causam. pagina. 203. col. 1. in princ.

Et ibi quando non habeat locum hæc declaratio, & con-

clusi. in fine.

Expensarum condemnatio tunc fieri debet, cum fuerint petita. pag. 204. col. 2. in medio.

Expensarum condemnatio quæ fieri debet aduersus temerè litigantes, an sit facienda etiam propter iustam litigandi causam. si cum iuris communis regula conueniat statutum alicuius vrbs & municipalis lex, quæ dicat victum victori condemnandum in expensis. pag. 203. col. 2. in medio.

Expensarum condemnationem si quis petierit, eaque omissa fuerit à iudice, non poterit appellare ab omni sa expensarum condemnatione. pagina. 204. column. 2. in fine.

Expensarum taxatio quo pacto fieri debeat pagin. 205. col. 2. in princ.

Et expensæ extraiudiciales qualiter probari debent. ibidem. col. 2. in medio.

Expoliatus licet ante omnia sit restituendus, tamen si super petitorio & principali lis contestetur, non poterit postea petere se restitui interdicto, Vnde vid. pag. 174. col. 1. in princ.

Exponens publicè res proprias venditioni, cogitur eas iusto pretio vendere. pagin. 800. columna prima. in medio.

Extensio licita est in correctorijs quando per eam reditur ad ius commune. pagina. 737. columna prima. in fine.

Exteri non possunt in his Regnis ecclesiastica beneficia obtinere. pagina. 354. columna secunda. in principio.

Extraneus nomine absentis actum agens, ex quo actio personalis oriri solet, non quærit eam absenti ex eius ratihabitione. pagina. 443. col. 1. in fine.

F

F ABERSTAPVIENSIS existimat Be. ofum & Metallhenem authores fictitios esse. pagina 899. columna prima. in medio.

Facultatis quæ sunt an tempore præscribantur? pagina. 397. columna prima. in medio.

Falsa moneta quæ dicatur. pagina. 1060. column. prima. in fine.

Falsa moneta etiam dicitur illa, quæ ex adulterina materia fit, etiam ab illis, qui huic fabricæ & muneria Rege sunt constituti. pag. 1060. column. secunda. in medio.

Et etiam illa, quæ pondus legitimum non appendit. ibidem.

Falsæ monetæ fabricatores qualiter puniantur. pagina. 1061. col. 1. in princ.

Falsam monetam expendens qua pœna puniatur. pag. 1062. col. 1. in fine.

Falsi numi Latine & Græcè quibus dictionibus significentur. pag. 1060. col. 2. in medio.

Falsi criminis pœna an puniatur testis, qui extra iudicium non iuratus, & demum in iudicio iuramento præstato contra se responderit. pagina. 618. columna se-

Index Alphabeticus.

- na secunda. in fine.
- Et ad hoc adducitur Speculatoris sententia. pagina. 619. columna prima in fine.
- Et quid si in iudicio iuratus omnino contraria respondit. pag. 620. col. 2. in medio.
- Et quid si testis statim & incontinenti se corrigat. ibidem.
- Aut quo dicto, priori aut posteriori sit standum in causa hæresis. pag. 621. col. 2. in fine.
- Falsum an committat, qui veritatem interrogatus, occultat. pag. 323. col. 2. in principio. & pagina. 332. col. 1. in medio.
- ¶ **Fama** integra cuiusque necessaria est reipublicæ. pag. 337. col. 1. in princip.
- Fama inter bona mere temporalia censetur. pagina. 337. columna. 1. in medio.
- Fama maximum est omnium bonorum exteriorum. ibidem.
- Fama & honor vsui hominum subsunt. pagina. 337. col. 1. in medio.
- Famæ restitutio potest remitti vel pretio, vel gratis. pagina. 337. col. 1. in medio.
- Fama cum argumentis sufficit in criminalibus, ad punitionem. pag. 709. col. 2. in fine.
- Famæ restitutionem faciendam. pagina. 418. columna. secunda in fine.
- Famosi latrones in his locis ubi grassati fuerint furca sunt figendi. pag. 875. col. 2. in princ.
- ¶ **Familia** quid proprie dicatur. pagina. 726. columna. secunda. in fine.
- Familia potius per masculos, quam per foeminas conferuatur. pag. 728. col. 2. in fine.
- ¶ **Famulo** infirmo an sit salarium præstandum, etiam eo tempore, quo ægrotus sit. pag. 794. columna. secunda. in fine.
- ¶ **Fauorabilis** est dispositio, per quam ad ius commune reducitur. pag. 737. col. 2. in medio.
- Fauore religionis aut utilitatis publicæ, an cogatur quis aliquid vendere. vide in verb. **Vendere**.
- Fauore dotis in contractu innominato excluditur ius poenitendi etiam re integra. pagina. 444. columna. secunda. in medio.
- Fauore dotis & sic piæ causæ, etiam post obitum mandantis vim habet mandatum, quod alioqui morte mandantis regulariter expirat. pagina. 444. col. secunda. in medio.
- Fauore publicæ utilitatis cogitur priuatus rem propriam vendere. pag. 808. col. 1. in princ.
- ¶ **Faustini, Cassiani, Arnobij, Ticonij, Victorini** opuscula. pag. 946. col. 2. in prin.
- ¶ **Fautores & receptatores hæreticorum** per sententiã obtentis beneficijs priuantur. pagina. 575. columna. prima. in medio.
- ¶ **Ferdinandus & Elisabeth** quo tempore Arabes Hispania prorsus expulerunt. pagina. secunda columna. prima. in medio.
- ¶ **Festi dies** apud antiquos qui dicantur. pagina. 955. col. 2. in principio.
- Festi dies, quibus Christiani religionis gratia feriamur iure humano Pontificio sunt instituti. pagina. 958. columna. 1. in fine.
- Festiuatuum aliquarum origo, quæ Christianis solennes sunt, & olim fuere. pagina. 972. columna prima. in fine.
- Festorum dierum in celebrationibus, qua nunc ratione dies considerentur. pagina. 962. columna secunda. in medio.
- Festorum dierum celebritas religionis causa iure ac lege veteris testamenti instituta est diuina institutione. pagina. 955. col. 2. in fine.
- Festorum obseruatio non tantum iure naturali, ac diuino veteris testamenti, sed & diuino legis euangelicæ instituta est, & vim obligationis obtinet. pagina. 957. col. 2. in princip.
- Festum omnium Sanctorum quo tempore inceperit. pag. 962. col. 1. in princ.
- Festum omne Iudæi sabbatum nuncupabant. pagina. 956. columna. 1. in medio.
- ¶ **Feuda** emphyteusis, & ius patronatus an admittant re præsentationem istam, vt filius locum patris præmortui obtineat cum patruo, vel eum excludat. pag. 297. col. 1. in medio.
- Feuda & maioratus comparantur. pagina. 729. columna prima. in medio.
- Feudum simpliciter acceptum ad filios tantum & masculos pertinet. pagina. 654. columna prima. in principio.
- Feudum & emphyteusis an semper æquiparentur. pagina. 650. columna prima. in medio, & pagina. 651. col. 1. in medio.
- Feudum iure communi Romanorum mortuo patre transfert possessionem in filium. pagina. 734. columna. 1. in medio.
- Feudum quando non est res hæreditaria. pagina. 654. col. 2. in princip.
- Feudum & emphyteusis quando sint hæreditaria. pag. 655. columna. 2. in princ.
- Feudum hæreditarium an pertineat ad filium in re certa institutum. ibidem.
- Feudum hæreditarium quid sit? pagina. 282. columna. secunda. in fine.
- ¶ **Fides** quid? pag. 315. col. 2. in fine.
- Fides quam necessaria sit ad rempublicam. pagina. 508. col. 2. in principio.
- Fides mala emptoris non impedit, quin pretium datum venditori repeti possit, si res fuerit euicta. pagin. 829. col. 1. in fine.
- Fidei bonæ vel malæ possessor. vide in verbo, **Possessor**.
- Fides instrumenti publica an periclitetur eo quod, protocolum non inueniatur. pagina. 143. columna secunda. in medio.
- Fides regulariter non est adhibenda exemplis instrumentorum etiam ab ipso Principe. pagina. 159. col. 1. in principio.
- Fidem plenam facit chirographum, si probetur id ab eo, contra quem producit, subscriptum fuisse. pagina. 166. col. 1. in medio.
- Et qualiter hoc probetur. ibidem. columna secunda. in medio.
- Fides datur exemplo instrumenti, quoties id reperitur inter acta iudicij. pagina. 162. col. 1. in medio.

Index Alphabeticus.

- Fides** adhibetur exemplo propter antiquitatem licet non constet de solemnitate exemptionis ibidem. colum. 2. in princ.
- Fidei commissum** familiæ vel agnationi relictum vt proximiores admittantur, an proximiori testatoris primi, vel vltimi possessoris deferatur pagina. 282. colū. prima. in medio.
- Fides** tabellioni habenda est potius quàm testi per eum examinato. cum de veritate testimonij controuertitur. pag. 622. col. 1. in fine.
- Fides** instrumentorum quot testibus improbari possit. pag. 623. col. 1. in medio.
- Et** quid in hoc casu iure Regio sit statutum. ibidem. col. secunda. in fine.
- Fideiusso**ri adeo prodest pactum de non petendo factum inter debitorem & creditorem, vt sine eius consensu per contrarium pactum tolli nequeat. pag. 439. colū. secunda. in principio.
- Filii** nepotesque hæreticorum, etiam illegitimi pœnis statutis afficiuntur. pagina. 574. columna. prima. in fine.
- Filij** senatorum olim clarissimi dicebantur. pagina. 871. col. 2. in medio.
- Filijs** per subsequens matrimonium legitimatis, & per rescriptum Principis datur ius agendi contra patris testamentum. pagina. 985. columna prima. in med.
- Filij** an habeatur monasterium quod quis ingrediatur. pag. 494. col. 2. in medio.
- Filijs** ducentis legatis si nupserit, centum verò si ingressa fuerit religionem: an ei proficenti religionem debeantur ducenta. pag. 495. col. 2. in medio.
- Filiationis** causa pendente filius ex summaria cognitione percipit mandato iudicis à patre alimenta, pagin. 44. col. 2. in medio.
- Filius** qualiter possit rem aduentitiam à patre alienatam in vita vel post mortem patris rei vindicare? pag. 393. col. 1. in princ.
- Filius** familias quando poterit cogere patrem officio iudicis, vt ei præstet licentiam ad agendum in iudicio. pag. 395. col. 1. in fine.
- Et** quid de marito nolente præstare eandem licentiam vxori, ibidem. col. 2. in princ.
- Filius** veri criminis aduersus patrem delator, an ab eo exhæredari possit. pagina. 420. columna. secunda. in principio.
- Filio** vnico facta donatio an reuocetur, postea alijs suscepris liberis. pagina. 491. col. 1. in fine.
- Filiorum** Natiuitate reuocatur donatio à patre filio vnico facta quo ad tertiam bonorum partem. pagin. 491. col. 2. in princ.
- Filio**, quem vnicum habet non potest verè fieri donatio pag. 491. col. 2. in fine.
- Filiorum** Natiuitate reuocatur donatio Ecclesiæ facta tantum quo ad legitimam in eis iure debitam. pag. 493. col. 2. in medio.
- Filiorum** pœnam pecuniariam ob crimen eis impositam, an cogi possit pater soluere. pagina. 579. colum. secunda. in fine.
- Filius** pendente filiationis causa ex summaria cognitione percipit mandato iudicis à patre alimenta, pagin. 44. col. 2. in medio.
- Filius** fratris præmortui an admittatur cum patruo ad fideicommissum familiæ relictum. pagina. 285. col. 1. in medio.
- Filius** regularitèr nõ repræsentat patris personam quo ad successionem, nisi vbi agitur de successione ascendentium. ibid. col. 2. in fine.
- Filius** in successione ascendentium erga ipsos ascendentes, an repræsentet personam patris, & in eius locum admittatur, etiam vltra pronepotes. pag. 289. colū. 1. in medio.
- Filius** secundo geniti mortuo primogenito absque liberis præfertur patruo filio tertio genito vltimi possessoris. pag. 293. col. 1. in princ.
- Filius** in maioratibus patrem repræsentat, & ideo nepos patruo præfertur, etiam si omnino agatur de succedendo transuersalibus. pagina, 293. columna secunda. in medio.
- Filius** naturalis, vel alioqui illegitimus si rescripto Principis dispensationem obtineat, vel ius consequatur succedendi patri ab intestato, non poterit contra patris testamentum agere. pag. 985. col. 2. in princip. & pag. 983. col. 1. in med.
- Et** an tria hæc, ius succedendi ex testamento, ius succedendi ab intestato, ius succedendi contra testamentum sint eadem. ibid. col. 2. in fine.
- Et** rursus probatur, ex propria verborum significatione non dari ius agendi contra testamentum patris ex sola concessione succedendi ex testamento, & ab intestato. pag. 984. col. 1. in med.
- Filius** Darij Xerxes fuit. pagin. 912. columna secunda. in medio.
- Filius** Regis an dicatur is, qui natus est ante Regnum à patre obtentum. pag. 576. col. 1. in fine.
- Filio** familias aliquando præscriptio nocet. pagina. 393. col. 2. in medio.
- Filius** primogeniti mortui præfertur patruo in successione Regnorum, & primogeniorum. pagina. 734. col. 2. in medio.
- Filius** non potest hæreditatem patris repudiare, & feudum habere. pagina. 653. columna. 2. in med.
- Filius** quando non tenetur paternis creditoribus satisfacere. pag. 655. col. 1. in princ.
- Filij** ita debent parentes honorare, ne ab eis in carcerem conijciantur ob ciuile debitum. pag. 509. columna secunda. in fine.
- Filij** & nepotes possunt affici pœna bonorum & alia simili propter delicta parentum. pagin. 572. columna. secunda. in fine.
- Filij** & nepotes eorum, qui diuinam vel humanam maiestatem læserunt, notantur infamia. pagin. 574. col. prima. in princ.
- Filij** hæreticorum an priuetur beneficijs ecclesiasticis iam obtentis. pagina. 574. columna. secunda. in medio.
- Filij** hæreticorum nati ante crimen parentum, an sint notandi pœna constitutionis. pagina. 576. columna. 1. & 2. per totum.
- Filij** Senatorum natis ante Senatoriam dignitatem priuilegium competit. pagina. 577. columna prima. in medio.
- Filijs** ante crimen parentum natis an competat priuilegium.

Index Alphabeticus.

- gum ibidem.** colum. secunda. per totam.
Filijs an imputetur peccata parentum comissa post eorum Natiuitatem. pagina, 578. columna. prima. in medio.
Filijs non portabit iniquitatem patris. pagina, 571. col. 2. in principio.
Filijs illegitimus & spurius potest admitti ad feudi successione[m] Principis privilegio, pagina. 736. columna. 2. in principio.
Filijs bonis publicatis ob crimen ab eo perpetratum an censeatur publicatum peculium profectitium pag. 508. colum. prima. in princip. & columna secunda. in principio.
Et quid de peculio aduentitio. ibidem. columna. prima. in fine.
Filij hæreticorum nati ante crimen an includantur sub pœna per Canones & leges ipsi filijs in dicta. pagin. 576. colum. 1. in princip.
Filius an possit à patre vendi & quando. vide in verbo. Vendere.
Filius à patre venditus urgente dira fame poterit cogere ipsum patrem, vt eum redimac & liberet, si pater fœlicior[n]em natus fuerit fortunam. pagina. 803. columna. secunda. in princ.
Finis legis an includatur & contineatur sub pœcepto? pag. 977. col. 2. in medio.
Fiscales calumniæ magna pœna calumniantium sunt animaduertendæ. pagina. 455. columna secunda, in medio.
Fisci causa fauorabilis est. pagina. 455. columna. prima. in fine.
Fisci sententia seruanda est quando à duobus iudicibus ordinarijs contrariæ sententiæ latae fuerunt pro fisco, & alio. pag. 456. col. 2. in fine.
Fisci scriptura non pœsumitur prior aduersus scripturam dotis. pag. 457. col. 1. in fine.
Fisco actione reali aduersus priuatum agente & ad huc lite pendente, an res ipsa super qua controuertitur sit à reo auferenda & apud fiscum sequestranda. pag. 459. col. 2. in fine.
Fiscus in dabo condemnatur, vbi agit aduersus priuatum de lucro captando, ac de pœna ab ea exigenda. pag. 455. col. 2. in fine.
Fiscus & dos pari priuilegio censentur, quo ad hypothecæ ius. pag. 457. col. 1. in fine.
Fiscus agens actione reali an fateatur reum possidere, & ibi quid vbi agitur, vt quis plebeius pronuntietur. pag. 460. col. 1. in princ.
Fiscus vbi in facto probationis sunt pares, pœfertur cui cunque alio, & pro fisco est pronuntiandum etiam actore. pag. 456. col. 2. in medio.
Fisci priuilegium an competat etiam doti. pagina. 216. col. 1. in princ.
Fisci venditoris colono stare tenetur emptor. pag. 449. col. 1. prope finem.
Fiscus an pœferatur priuato, quando in vtriusque vtilitatem aliqua scriptura conscripta fuerit, cuius origo incerta est. pag. 456. col. 1. in prin.
Fiscus & curia succedit curiali intestato. pag. 984. col. 1. in principio.
Fiscus vbi de pœna tractat, pœfertur delinquentis creatoribus ex delicto. pagina. 459. columna. secunda. in medio.
Fistulæ matrices apud Iurisconsultum in, l. eos qui. C. de aquæ duct. libr. 11. quæ dicantur. pag. 143. col. 1. in medio.
Fœmina virgo, quæ coelibem vitam egit, an habeat priuilegium viduæ? pagina, 45. columna. prima. prope medium.
Fœminarum pœnitentium ordo apud Luteciam Parisiorum. pag. 246. col. 1. in fine.
Fœminæ ne postulent in iudicio, quare à Prætore Romæ fuit olim promulgatum. pagina. 501. colum. 1. in fine.
Fœmina non debet mitti in carcerem pro pecunijs debitis, etiam propter administrationem tutelæ. pag. 509. col. 1. in fine.
Fœminæ pudicæ & honestam vitam agentes, etiam si bona non sufficiant ad debitum, non possunt mitti in carcerem, dum modo debitum non sit causa criminis contractum. pag. 509. col. 1. in fine.
Fœmina & viro simul extinctis, vtrum pœsumatur fœminam prius mortuam esse. pagina. 563. columna. 1. in medio.
Fœmina suspenditur cum ipso pecore, cum quo se commiscuit. pag. 571. col. 2. in fine.
Fœminæ quomodo in feudis & maioratibus admittuntur. pag. 729. col. 2. in princ.
Fœmina proximior pœfertur masculo remittente. pag. 730. col. 1. in princ.
Fœmina per Principis rescriptum potest in feudis succedere. pag. 736. col. 2. in fine.
Fœmina in feudis non succedit, etiam si vassallus pro se & hæredibus suis inuestitus fuerit. pag. 737. columna. prima. in princ.
Fœminæ quare prohibeantur succedere in feudis. pag. 739. col. 2. in medio.
Fœneratores solebant olim apud Græcos quolibet mense vsuras accipere, & quando apud Romanos. pag. 769. col. 1. in princ.
Fœnus vnde dictum? pag. 690. col. 1. in fine.
Fœnus nauticum iure Pontificio etiam licitum est. pag. 699. col. 1. in medio.
Fons aquæ in fundo meo scaturiens absque mea industria, an sit omnibus communis. pagin. 276. columna prima. in princ.
Forma, quæ sufficit in alienatione rerum Ecclesiæ. pag. 645. col. 2. in fine.
Forma Sacramentorum. vide in verb. Sacramentum.
Forum sortitur quis & habet in eo loco vbi delictum commiserit, tametsi alias ibidem ex ea causa nō possit in iudicium vocari, nec forum sortiretur. pagin. 75. col. 1. in medio.
Forum conscientie & tribunal exterius quantum differant. pag. 76. col. 2. in princ.
Forum non sortitur quis ratione delicti in animæ iudicio. pag. 75. col. 2. in fine.
Fortitudinis laus in quodam excessu consistit. pagin. 967. col. 2. in princ.
Fortunius Garstas. pagina. 688. columna prima. in medio.
Fugiens ad Eucharistiam, quam Sacerdos fert, an sit

Index Alphabeticus.

- defendendus immunitate Ecclesiæ. pagina. 667. col. secunda, in principio.
- Fugiens ad Vestalem virginem immunis olim erat pœnæ. pagina. 667. col. 2. in medio.
- Fugiens à carcere videns ostium apertum an à iudice puniri possit. pag. 341. col. 2. in fine.
- ¶ Fundens monetam, radens aut tingens qualiter puniatur. pag. 1062. col. 2. in medio.
- ¶ Fundi venditio ad mensuram, vide in dictione, Actus Mensura, & Venditio.
- Fundus emptus expecunia ad eius emptionem expressim mutuata, non est pro eius solutione pignori obligatus. pag. 377. col. 2. in fine.
- Fundo legato simpliciter, vel parte fundi cõmunis pro indiuiso, non adiecto pronomine, meum, veniet in legatum, quod rei legatæ post testamentum accesserit. pagina decima quinta. columna. secunda. in medio.
- Fundo legato vel parte fundi communis pro indiuiso, apposito pronomine, meum, an veniat in legatum, quod ipsi testatori ex ea parte socij accesserit post testamentum. pag. 16. col. 1. in medio.
- Fundo legato, qui certis est in testamento limitibus designatus, an veniat in legatum, quod post testamentũ eidem fundo adiectum fuerit à testatore? pagina. 17. col. 1. in fine.
- Fundi certis limitibus circumscripti venditio, etiam si mensuræ & quantitatis mentio fiat, censenda erit nõ ad mensuram, sed ad corporis rationem. pag. 19. col. 1. in princ.
- ¶ Fures tertio furto suspendi sunt. pagin. 593. columna. 1. in medio.
- Fures etiam simplices non gaudent immunitate Ecclesiæ. pag. 674. col. 2. in fine.
- Fures, qui furtum intra Ecclesiam contrestauerint, an possint ab ea abduci, vt opelinatur Angelus Castrensis pag. 677. col. 2. in medio.
- Fures, qui Toleti rem furto abstulerint, & eam Hispaniam deferant à quo iudice puniri debent. ibidem. col. secunda, in fine.
- Fures dupli, foeneratores quadrupli puniebantur olim apud Romanos antiquiores. pagina. 691. columna. 1. in principio.
- Furca apud veteres latinos qualiter appelletur. pagina. 875. col. 2. in fine.
- Furca apud Græcos, *Ἐταυρόν*. appellatur. pagina, 876. col. 1. in principio.
- Furcarum erectio signum est, & id maximum criminalis capitalisque iurisdictionis. pagina. 879. columna. prima. in fine.
- Furciferi qua ratione dicantur. pagina. 875. columna. secunda. in fine.
- Furti actio pro re minima non datur. pagina. 354. colũ. secunda. in fine.
- Furtum an committatur in re minima. pag. 355. colum. 1. in principio.
- Furtum lege Lombardica quo pacto puniebatur pag. 589. col. 1. in medio.
- Et qualiter apud Hispanos. ibidem.
- Furtum triplex, vel vnum graue, quomodo puniatur, pagina. 593. colum. 1. in medio. & pag. 600. columna. prima. in medio.
- Furtum an iustè pœna mortis puniatur. pag. 587. colũ. secunda. in fine.
- Fur simplex an gaudeat priuilegio immunitatis Ecclesiarum. pag. 674. col. 2. in fine.
- Furca an idem quod crucis supplicium fuerit? pagina. 876. col. 1. in princ.
- ¶ Florenus Florentinus cuius æstimationis sit? pagina. 1016. col. 1. in medio.
- Florenus Aragonius quid? ibidem.
- ¶ Franco moneta antiqua æstimatur. pagina. 1051. colũ. 1. in fine.
- Franci initio Sali dicti fuerunt à Sala flumine quod prope Albim labitur. pagina nona. columna secunda. in principio.
- ¶ Frater vtrinq; coniunctus, an præferatur in iure accrescendi. pag. 283. col. 1. in princ.
- Et quid in substitutione pupillari. ibidem. columna prima. in fine.
- Fratres habentes commune patrimonium cum fratre Clerico an sint immunes ab oneribus publicis ratione rerum indictis, pagina. 244. columna. secunda. in principio.
- Fratres etiam succedunt fratribus ex testamento, & ab intestato, non tamen agunt contra testamentum. pagina. 984. col. 1. in princ.
- ¶ Francorum consuetudo circa immunitatem Ecclesiarum. pag. 680. col. 2. in medio.
- Francorum & Hispanorum contentio super celebratione Paschatis. pagina. 467. columna secunda. in fine.
- ¶ Fractor carceris ad quid teneatur. pagina. 342. colum. secunda. in fine.
- ¶ Frontini locus corrigitur ex obseruatione Petri Chaconij. pag. 862. col. 2. in fine.
- ¶ Fructus pendentes quando pertineant ad emptorem pag. 447. col. 2. in fine.
- Fructus maturi tempore mortis vsufructuarij, pertinent ad rei dominium pagina. 448. columna. prima. in medio.
- Fructus pendentes qualiter pro rata sunt diuidendi, vendita re ex pacto de retrouendendo. pagina. 449. col. 2. in fine.
- Fructus mioratus, seu primogenij eius anni, quo possessor mortem obierit, an pro rata temporis pertineant ad eius hæredes, licet nondum percepti fuerint. pag. 454. col. 1. in princ.
- Fructus & reditus Ecclesiæ an possint locari vltra triennium. pag. 641. col. 1. in fine.
- Fructus pendentes qualiter dicantur pars ipsius rei. pag. 447. col. 1. in fine.
- Fructum an possit quis vendere pretio, quo valebit tempore ad quod seruaturus erat. pagina. 530. columna. 1. in medio.
- Fructum beneficiorum appellatione an veniant distributiones quotidianæ. vide in verbo, Distributiones.
- Fructus beneficiorum ecclesiasticorum iure Pontificio bifariam considerantur. pagina. 789. columna prima. in fine.
- Fructus beneficij restituere tenentur Clerici, quos ceperunt eo tempore, quo à dicendis præcibus canonicis

Index Alphabeticus.

nonicis cessarunt. pag. 799. columna prima. in principio.

Fructus percipiens ex re, quæ potest speciali auxilio in integrum restitutionis ab eo euinci, an habeat malâ fidem. pag. 348. col. 1. in fine.

Fructus naturales & industriales qui dicantur? pagina. 349. col. 1. in princ.

Fructus naturales consumpti à malâ fidei possessore sine titulo, qua actione petantur. ibidem. columna secunda, in princip.

Fructuum diuisio qualiter fieri debet, quâdo actum fit inter debitorem & creditorem, vt fructus pignoris creditor percipiat loco vsuratum, & pignus debitor liberet ea parte anni, qua fructus ex pignore nondû fuerint percepti. pag. 450. col. 1. in medio.

Fructus etiam restituantur minoribus cum re petita. pag. 347. col. 1. in princ.

Fructus dicuntur non tantum deductis expensis, sed & iusta mercede laboris in eis colligendis impensi. ibid. col. 1. in fine.

Fructus non tantum industriales & ciuiles, sed & naturales alicuius agri, ad dominium ipsius agri pertinet. pag. 275. c. 2. in medio.

Fructus beneficij ecclesiastici qualiter diuidantur inter defuncti hæredem & successorem. pagina. 452. col. 1. in medio.

Fructus maioratus eius anni, quo possessor obierit, an pro rata diuidantur? pagina. 454. columna prima. in principio.

Fructus à bonâ fidei possessore percepti, quos extantes restituere tenetur triennio vsucapiuntur. pagina. 351. col. 1. in medio.

Fructus post venditionem percepti, ad emptorem ne an ad venditorem pertineant. pagina. 712. columna secunda, in principio.

Frumenti emptio, vide in dictione, Ciues.

Frumentaria tessera quid erat. pagina. 872. columna prima. in fine.

G

GALLORVM CON-
suetudo. pag. 680. col. secunda. in medio.

Galli ex priuilegio Romanorum Pontificium punire possunt clericos regi iure in pœna pecunia ria propter armorum vsu. pag. 242. columna prima. in fine.

Gallorum consuetudo in successione feudi. pagin. 734. col. 1. in fine.

Gelasius Papa decretum edidit de recipiendis, vel nõ recipiendis libris. pag. 892. col. 2. in princ.

Gelasius inter agiographa, & Sanctorum Patrum scripta commemorat decretales epistolâs. pagina. 924. col. 1. in princip.

Gelasius historiam de inuentione dominicæ crucis nec refellit, nec omnino recipit inter agiographa. pagin. 931. col. 1. in princip.

Gelasium reprehendens Rhenanus decipitur. pagina. 942. col. 2. in fine.

Generalium Conciliorum Canones à temporibus Cõ-

stantini cœperunt. pagina. 913. columna prima. in principio.

Generans fit vsurarius si percipiat fructus rei pignori datæ à socero ultra fortem, pagina. 683. columna secunda in medio.

Genesis parua, Centimentrum, & Reuelationes quædam Apocalypsis dictæ an sint apocrypha. pagina. 939. col. 1. in fine.

Genitiuus casus vbi potest stare restrictiue, & demonstratiue, est intelligendus potius vt restringat, quam vt demonstret. pag. 77. col. 2. in med.

Genua quoties flectimus quid per id significemus. pag. 960. col. 1. in fine.

Genu flexio in precibus Deo exhibendis, quibus diebus prohibita sit. pagina. 960. col. 1. in princ.

Gentes omnes solo lumine naturali potuerunt Deum esse cognoscere. pagina. 957. columna prima. in principio.

Germaniæ Principes, quibus facultas data est, Christiani orbis Imperatores eligendi, populum ipsum, & Christianam communitatem omnino repræsentant. pag. 5. col. 2. in medio.

Gibraltar latinè dicitur Calpes. pag. 2. columna prima. prope medium.

Gothi à Septentrione parte venerunt. pagina. prima. col. 1. in fine.

Gothi qua ratione, & quo tempore Hispaniarum Imperium obtinuerint. pagin. prima, columna secunda. in principio.

Gothi vt ebantur proprijs in legibus Solido aureo Romanorum. pag. 1016. col. 2. in fine.

Gothi solidos aureos cudi iusserunt. pagina. 1044. col. 2. in medio.

Gozadini sententia falsa, consi. 50. numero. 4. pagina. 181. col. 2. in princip.

Gubernator necessarius est in qualibet ciuili societate. pag. 3. col. 1. in princ.

Glossa in capi. satis peruersum. 56. distinct. explicatur. pag. 575. col. 2. in medio.

Glossa in l. cum de lege. ff. de probatio. pag. 557. col. 1. in medio.

Glossa in capi. cum essent. de simonia, expenditur. pag. 501. col. 1. in fine.

Glossa in cap. consuluit. de vsuris. declaratur. ibidem. col. 2. in medio.

Glossa in cap. vnico. de clericis non resident. pagina. 502. col. 1. in fine.

Glossa in l. assiduis. verbo. Datis, C. qui potiores in pigno. habe. pag. 379. col. 2. in princ.

Glossa in capit. frater. 17. quæstio. 4. interpretatur. pag. 667. col. 2. in princ.

Glossæ reprobat opinionio, quæ probare nititur, Regis filium iure Regem post patrem futuram. pag. 6. col. prima. in fine.

Glossæ opinio expenditur, & defenditur in l. serui electione. §. vltimo. ff. de leg. 1. pagina. 16. col. 2. in fine.

Glossæ intellectus in cap. per tuas. de donationi. pag. 24. col. 1. in princip.

Glossæ sensus in capitulo primo. de exceptionibus, verbo, confessi, pag. 139. col. 1. in medio.

Glossæ magnæ intellectus in cap. finem litibus, de do-

Index Alphabeticus.

Io, & contumacia. pag. 205. columna secunda. in principio.

Glossa in cap. literas. de iurament. calumni. reprobatur. pag. 250. col. 2. in medio.

Glossa intellectus in l. cum ita. §. in fideicomisso. ff. de legationib. secunda. pagina. 285. columna prima. in medio.

Glossa expenditur in l. hereditatum. ff. ad legem Falcidiam. pag. 772. col. 1. in medio.

Glossa reprehenditur in l. tertia. §. diuus. ff. de sepulchr. violat. pag. 792. col. 1. in fine.

Glossa intellectus in Clementina vltima. verbo, Quauis, de rebus Ecclesi. pag. 792. col. 1. in fine.

Glossa sententia falsa in cap. si delegatus. de officio delegat. in. 6. verbo, morte. pagina. 814. columna secunda. in medio.

Glossa celebris in cap. primo. §. naturalis. si de feudo fuerit controuer. inter dominum, & agnat. pag. 736. col. 2. in medio.

Glossa intellectus in cap. 1. de integ. restituc. pagina. 355. col. 2. in fine.

Glossa examinatur in capit. si quis aliquando. §. in Leuitico. de poenit. distinctio. prima. pagina. 1000. col. secunda. in fine.

Glossa in l. cum fundum. ff. de pactis. parum cauté exposuit Iurisconsulti verba. pagina. 439. columna. prima. in fine.

Glossa in cap. studeat. 50. distinctione. pag. 514. colum. secunda. in medio.

Glossa interpretatio in cap. cum homo. 23. quaestione. quinta. verbo, supplicium. pagina. 508. columna. secunda. in fine.

Glossa error notatur in cap. noli meis. 9. distinctione. pag. 923. col. 2. in fine.

Granatensis curiae ordo in recipiendis testibus. pag. 138. col. 2. in princip.

Granata anno domini. 1492. in ditionem Christianorum fuit redacta. pag. 2. col. 1. in fine.

Gratiani aliquot errores notantur ab Antonio Augustino. pag. 803. col. 1. in princ.

Gratiani opiniones. pag. 579. col. 1. in med.

Gratianus qualis vir fuerit. pagina. 887. columna secunda. in principio.

Gratiani locus expenditur. pagina. 887. columna 2. secunda. in fine.

Gratianus an vera tradiderit de Anastasio Romano Pontifice. pag. 891. col. 2. in med.

Gratiani error. pag. 891. col. 2. in medio.

Gratianus male intellexit Authoritatem quandam Augustini. pag. 924. col. 2. in fine.

Gratia quando ex defectu vel falsitate causae deficiat. pag. 503. col. 2. in medio.

Gratia a Pontifice impetrata ad beneficium simplex facta mentione curae animarum an valeat. pagina. 503. colum. 2. in princ.

Graeci furcam *Etayron* appellant. pagina. 875. colum. secunda. in fine.

Gregorius Nazanzenus quis fuerit. pagina. 921. col. 2. in medio.

Gregorius Nazanzenus diui Hieronymi praceptor, & de eius opusculis. pagina. 921. columna. 1. in medio.

Gregorius Lopez vir diligentissimus in eliminandis, & expurgandis legibus regni. pagina. quinquagesima tertia. columna. secunda. in principio.

H

H A B E N S canonicam collationem potest administrare propria auctoritate ante apprehensionem possessionis. pagina. 821. colum. prima. in fine.

Habitans in loco interdicto si non est interdictus potest sepeliri extra Ecclesiam in loco non interdicto. pagina. 582. col. secunda. in fine.

Habitatores & conductores an possint migrare a domo quam habitant iusta timoris causa existente. pag. 879. col. 2. in medio.

Haereditas filij ve occisi possunt agere ad aestimationem operarum eius, & qua ratione. pagina. 597. columna. prima. in fine.

Haerede instituto & usufructuario omnium bonorum dato, quis teneatur legata soluere? pagina. 522. colum. secunda. in fine. & pagina. 523. columna prima. in medio.

Haereditas an non confecto inuentario teneantur ex delicto defuncti ultra vires haereditarias. pagina. 714. colum. 2. in princ.

Haeres licet teneatur (dato usufructuario omnium bonorum) soluere debita, soluet tamen ex ipsis bonis. pag. 522. col. 1. in fine.

Haeres ex testamento ad factum obligatus, cogitur praecise facere. pag. 872. col. 1. in medio.

Haereditas aut instituti dicuntur, aut substituti. pag. 886. col. 2. in medio.

Haereditatem cernere idem est quod adire haereditatem ibidem. col. 2. in fine.

Haeres donatoris non poterit reuocare pactum donationi appositum in fauorem tertij. pagina. 446. colum. prima. in fine.

Et quid de poena appositae pro foedere pacis seruando, an possit remitti in praedictum fisci vel Ecclesiae. ibidem. col. 2. in medio.

Haereditatibus a deo certus numerus praefixus erat dierum, quibus elapsis non poterat haereditas adiri, & hoc appellabatur, Cretio, secundum Isidorum. pag. 886. col. 2. in medio.

Haereditas incumbit onus probandi, cum de lege falcidia quaeritur. pag. 556. col. 2. in med.

Haereditatem petens alterius ab intestato satis probat se esse consanguineum illius proximiorum. pagin. 559. col. 1. in princip.

Haereditas usurarij coguntur vsuras restituere. pagin. 713. col. 1. in fine.

Haeres an teneatur ex delicto defuncti. pagin. 713. col. 1. in fine.

Haereditatis petitio qualiter sit proponenda. pagin. 85. & 86. per totam.

Haereditas, qui ex delicto defuncti tenentur, an teneantur ultra vires haereditarias. pag. 714. columna. secunda. in principio.

Haere-

Index Alphabeticus.

- H**ereditatis petitio cur non detur contra titulo possidētem. pag. 85. col. 2. in princ.
- H**ereditatis petitio datur contra possidentem titulo acquisito post mortem testatoris. pagina. 86. columna. secunda in medio.
- H**ereditatis petitio an detur contra possidentem titulo putatiuo. pag. 87. col. 2. in medio.
- H**ereditatis petitio non datur contra possidentem titulo acquisito ab eo. qui poterat petitione hæreditatis conueniri. pag. 88. col. 2. in medio.
- H**ereditatis petitione agens non tenetur ad probationem dominij rei petitz. pagina. 86. columna prima. in fine.
- V**nde maxime refert agatur rei vendicatione, an petitio ne hæreditatis. ibidem.
- H**æreditatis petitio qua ratione detur contra possidentem pro possessore, & sic contra prædonem. pagina. 86. col. 2. in princ.
- H**æreditatis petitionis iudicium impeditur, si reus possideat titulo singulari, qui propter iustum errorem sufficiat ad vsucapionem rei petitz. pagina. 87. col. 2. in fine.
- H**æreditatis petitione proposita, si in libello sit certa res expressim & nominatim petita, an poterit alia res in id iudicium deduci. pag. 89. col. 1. in fine.
- H**æreditatis petitio sufficiens est, cum actor petit se pronuntiarî hæredem, & huic petitioni accedit omnium rerum restitutio, si actor obtinuerit, pagina. 89. col. 2. in fine.
- H**æres institutus licet teneatur (dato vsufructuario omnium bonorum) debita soluere, id tamen onus expeditur ex bonis, quorum vsufructus alteri est legatus. pag. 522. col. 2. in fine.
- E**t quis teneatur soluere legata, ubi hæres quidam instituitur, alteri legato vsufructu omnium bonorum. ibidem. col. 2. in fine.
- H**æreditatis petitio an sit iudicium vniuersale. vide, Petitio hæreditatis.
- H**æres in testamento scriptus, si in petitione hæreditatis victus fuerit, legata à victore non debentur. pag. 92. columna. 1. in fine. & pagina. 112. columna secunda. in medio.
- H**ærede scripto non appellante intra diem iure præfinitum, hæres legitimus victor an sit tutus aduersus legatarios exceptione rei iudicatz. pagina. 112. col. 1. in medio.
- H**æres an possit adimplere conditionem, quæ testatori fuerat iniuncta. pag. 309. col. 2. in medio.
- H**æresis Macedoniana vnde dicta sit. pag. 917. col. 1. in princ.
- H**æresis Nestoriana in Concilio Chalcedonensi iterum fuit damnata. pag. 919. col. 1. in medio.
- H**æretici Nepotiani dicti sunt a Nepotio Episcopo hæretico apud Egyptios. pagina. 940. columna secunda. in medio.
- H**æretico & infideli non prodest immunitas Ecclesiæ. pag. 662. col. 2. in princ.
- H**æresis quid dicatur late discutitur. pag. 681. col. 2. à fine. vsque ad paginam. 682. per totum.
- H**æretici laici bona ad fiscum secularem pertinet. pag. 591. col. 1. in medio.
- H**æretici Clerici beneficium ad Ecclesiam pertinet. pag. 591. col. 1. in medio.
- H**æretici, qui iudici seculari traduntur, morte puniendi sunt. pag. 602. col. 1. in medio.
- H**æretici, qui mortis tempore non pœnitent, viui flammis traduntur. pag. 602. col. 2. in fine.
- E**t ibi de poena, qua iudicis collegij instituti apud Hispanos vtuntur ad persequendos & puniendos delinquentes in eremo. col. 2. in fine.
- H**æreticorum filij an priuentur beneficijs iam obtentis. pag. 574. col. 2. in medio.
- H**æreticus an sit remittendus ad locum commissi criminis. pag. 84. col. 1. prope medium.
- H**æretici Ecclesiæ reconciliari & publicè pœnitentes an sint sub iurisdictione inquisitorum, vt & pro alijs criminibus distinctis ab hæresi ab ipsis tantum puniatur. pag. 248. col. 1. in medio.
- H**æreticus testibus falso conuictus an possit absque peccato ipsam hæresis culpam fateri, vt ab Ecclesia recipiatur ad pœnitentiam. pag. 336. columna secunda. in medio.
- H**æreticorum filij illegitimi & nepotes an eadem infamix poena afficiebantur, qua legitimi. pagina. 574. col. 1. in fine.
- H**æreticorum filij ante crimen commissum nati, an puniantur pœnis aduersus postea natos per canones statutis. pag. 576. col. 1. in princ.
- H**æretici ipso iure priuantur beneficijs obtentis. pag. 575. col. 1. in medio.
- H**æretici quo iure comburantur. pagina. 602. columna. prima. in fine.
- H**amæ quid sint? pagin. 874. columna prima. in princ.
- H**æbræorum gentem in duodecim tribus diuisam fuisse constat ex sacra scriptura. pagina. 665. col. 1. in medio.
- H**æbræi vsi fuerunt anno solari. pagina. 850. columna. 2. in medio.
- H**æbræorum annus erat duodecim lunationum & vndecim additarum dierum. ibidem.
- H**æbræi præter sabbata & festum Paschæ à Deo eis constituta, habuerunt & Neomenias per singulos menses. pag. 962. col. 1. in medio.
- H**æbræi quo die suum Pascha celebrant. pagina. 466. col. 2. in princ.
- H**æbræorum primus mensis. pagina. 466. columna secunda. in princ.
- H**ebæ Deæ templum erat sacrosanctum, & hunc honorem habeat, vt qui suplices in id confugissent, cuiusvis criminis impunitatem consequerentur. pagin. 665. col. 1. prope medium.
- H**elena Constantini mater dominicam crucem Hierosolymis inuenit. pagina. 931. columna prima. in medio.
- H**elices vrbs excidium commemorans Pausanias multa tradit exempla, quibus apparet implacabilem fuisse numinium iram, ob violata Deorum templa. pag. 665. col. 1. in princ.
- H**elter vnicus fuit liber, de quo nulla versatur apud omnes controuersia. pagina. 898. columna secunda. in medio.

Index Alphabeticus.

- Hidalgus**, de vengar quinientos sueldos, qui dicantur? pag. 1036. col. 2. in medio.
Hidalgus etiam mechanico fungens officio, non tenetur contribuere Regalibus subsidijs. pagina. 150. col. 1. in princip.
Hidalgus quid sit, & de eius etymologia. pagina. 869. col. 1. in fine.
Hidalgus & exemptus in quo differant. ibidem. colum. 2. in medio.
Hidalguiz dignitas ad nobilitatem pertinet. pag. 870. col. 1. in princ.
Hidalguiz nomen extat apud Latinos & Græcos. ibidē. col. 1. in princip.
Hieronimus quis fuerit & cuius oppidi. pagina. 923. col. 1. in princ.
Hieronymus fuit discipulus Gregorij Nazanzeni pag. 923. col. 1. in princ.
Hieronymus quo tempore obierit. ibidem.
Hieronymus Origenis opus in Cantica canticorum in linguam latinam vertit. pagina. 933. columna secunda. in fine.
Hieronimi verba declarata. pagina. 573. columna prima. in fine.
Hilarius fuit Episcopus Pyctauj tempore, quo Diuus Martinus fuit præsul totius Ecclesiæ. pagin. 922. col. secunda. in princip.
Hispani omnibus sabbatis vescuntur (nisi præceptū ieiunij inuineat) animantium extremitatibus & in testinis, ac visceribus. pagina. 974. columna prima. in medio.
Hispanorum & Francorum contentio super celebratione Paschatis. pagina. 467. col. 2. in fine.
Hispanorum iudicum consuetudo circa excommunicatos agentes in iudicio. pagina. 489. columna prima. in medio.
Hispani ab hinc fere mille annis monarchiæ, & Regum Imperio subdita fuit. pagina secunda. columna prima. in fine.
Hispaniarum Regnum, vide in dictione Regnum.
Hispania in dictionem Sarracenorum venit, præter Astures & Cantabros. pagina. secunda. prope medium.
Hispani tribus miliaribus leucam definiunt. pag. 667. colum. 1. in medio.
Historia Iuliani Cæsaris narratur. pagina. 887. colum. 2. in medio.
Historiam Regum quis scripserit? pagina. 894. colum. secunda. in fine.
Historia narratur Darij. pagina. 898. columna secunda. in fine.
Historia Susannæ & hymnistrum puerorum cum historia Draconis an habeant eandem autoritatem cū reliquo Daniellis libro. pag. 904. col. 1. in fine.
Historiæ Martyrum cōscriptæ ab infidelibus igni sunt tradendæ. pag. 626. col. 1. in medio.
Historia de inuentione crucis dominicæ nec refellitur à Gelasio, nec omnino inter Agiographia recipitur. pagina. 930. col. 1. in princ.
Comuni tamen consensu Ecclesiæ festum hoc de inuentione Sanctæ crucis dominicæ celebriamus ex decreto Eusebij Papæ. ibidem.
- Historia** de inuentione capitis Ioannis Baptistæ. pagin. 932. col. 1. per totam.
Homicida proditorius abduci potest ab Ecclesia. pag. 669. col. 2. in medio.
Homicidium puniri poena pecuniaria lege vel statuto iuste aliquando sanciri poterit. pagina. 584. columna secunda. in fine.
Homicida proditorius & qui alium infidiose occiderit ab Ecclesia inuitus abduci potest. pagin. 667. colum. secunda. in fine.
Homicida simplex & si sponte, non fortuito iniuriose aliquem occiderit non est ab Ecclesia per vim abducendus. pag. 669. col. 2. in fine.
Homicida ut mortis poenam effugiat necesse est, ut pacis pactum cum omnibus occisi hæredibus ineat. pag. 431. col. 2. in medio.
Homo liber an possit in pignus dari pro pecunijs debitis. pag. 508. col. 2. in fine.
Homo liber an possit inuitus detineri in vinculis. pag. 508. col. 2. in fine.
Homo liber non potest se obligare ad perpetuam seruitutem pro debito pecuniario. pagina. 512. columna 1. circa finem.
Homines naturaliter percipiunt, gubernatorē ac Principem necessario constituendum esse ad generis humani regimen & tutelam. pagina secunda. colum. 2. in medio.
Homo animal est omni ape omni que animanti gregali ciuilius. pag. 2. col. 2. in medio.
Homo ut perfectionem natus, animantium est optimus sic cum à lege iustitiaque discessit omnium pessimus habetur. pag. 3. col. 2. in princ.
Honorari debent parentes à filijs ne conijciantur ab eis in carcerem ob ciuile debitum. pagina. 509. columna. secunda. in fine.
Honoris præfatio an extinguat iniuriam. pagina. 414. col. 1. in fine.
Honoris & famæ restitutionem fieri iustissimum est. pag. 417. col. 1. in fine.
Honos & fama omnibus bonis externis præferuntur. pag. 417. col. 2. in princ.
Horas canonicas an teneatur excommunicatus dicere ratione beneficij. pag. 796. col. 2. prope fine.
Horas canonicas tenetur dicere depositus & solenniter degradatus ratione ordinis sacri. ibidem.
Horas canonicas si non dixerit, qui beneficium ecclesiasticum habet, qua poena teneatur. pagina. 799. col. 1. in princip.
Horæ bifariam distinguntur pagina. 979. columna. 2. in medio.
Hora prandij quæ sit definita ieiunantibus, ibidem. col. 1. in medio.
Horæ æquinoctiales quæ? ibidem. col. 2. in medio.
Horæ temporales quæ? ibidem.
Horis duodecim apud antiquos constabat dies. pagina. 979. col. 2. in princ.
Hospitale pauperum priuilegium habet trahēdi reos ad curiam. pag. 47. col. 1. prope finem.
Hospitalia an habeant immunitatem, quam Ecclesiæ. pag. 666. col. 2. in princ.
Humana lex iustis ex causis, & propter reipublicæ utilitatem

Index Alphabeticus.

dilitatem sanctissime poterit, filios & nepotes poena
 honorum aliabe simili afficere. pagina. 572. columna
 2. in fine.
Humana lex in quibus casibus non possit imitari diui-
 nam iudicium. pagina. 572. columna secunda. in me-
 dio.
Humano vel diuino iudicio quando quis ob alterius cul-
 pam sine crimine puniatur. pagina. 571. columna. 2.
 in fine.
Hypante dicitur purificatio virginis Mariæ. pag. 961.
 colum. 1. in medio.
Hypotheca seu obligatio generalis, tacita siue expres-
 sa ad certum locum restricta, non continet res vena-
 les inibi existentes. pagina. 553. columna prima, in
 medio.
Hypotheca quoties adest in locatione, & conductione
 non potest colonus expelli à successorē singulari. pa-
 gina. 631. col. 1. in med.
Hypotheca quando dissoluitur. ibidem. columna secun-
 da. in fine.
Hypothecæ titulo an sint obligata vsurarij bona pro
 vsurarum restitutione. pagina. 713. columna prima. in
 medio.
Hypothecaria nunquam obtinet contra tertium posses-
 sorem, ni prius in bonis principalis excusio. præmis-
 sa fuerit. pag. 393. col. 2. in medio.
Hypotheca generalis etiam tacita futura bona debito-
 ris complectitur. pag. 216. col. 2. in fine.
Hypothecaria in rem actione agens, qua formula vti de
 beat. pag. 389. col. 2. in medio.
Et ibi qualiter in ea concipienda sit sententia.
Hypothecaria conuentus si rem ipsam meliorauerit, po-
 terit offerre actori ipsius rei veram æstimationem de
 ptis meliorationibus. pagina. 390. columna prima. in
 principio.
Hypothecariæ actionis proprius effectus. pagina. 391.
 colum. 1. in princ.
Hypotheca qualis sit, quæ deducitur ex constitutione
 annui redditus super aliqua re? pagin. 752. columna. 2.
 in medio.
Hypothecaria actio proponi poterit contra vnum ex
 pluribus plurium rerum possessoribus in solidum.
 pag. 754. col. 2. in medio.
Hypothecæ specialis prosequutio prætermitti non de-
 bet in præiudicium secundi creditoris. pag. 838. colu.
 1. in principio.
Hypotheca dotalis non est admittenda nisi præmissa
 excusione, quam induxit textus in Auth. hoc si de-
 bitor. de pignoribus. pagina. 839. columna secunda. in
 principio.
Hypothecæ clausula, quod specialis non deroget gene-
 rali, nec generalis speciali, quæ sensum admittat. pag.
 839. col. 1. in fine.
Hypotheca tacita pro restitutione dotis vxori à lege cõ-
 cessa, præfertur priori eidemque tacitæ. pag. 376. col.
 1. in medio.
Hypotheca tacita pro dote competens non præfertur
 priori expressæ. pag. 376. col. 1. in fine.
Hypotheca tacita pro dote vxori competens, præfer-
 tur expressæ posteriori. ibidem col. 2. in princ.
Hypotheca expressa pro dote competens nequaquam

præfertur expressæ priori. pagina. 376. columna se-
 cunda. in medio.

Hypotheca dotalis prior etiam tacita præfertur expres-
 sæ posteriori, etiam ratione mutui ad refectionem
 vel emptionem rei competentis. ibidem. columna. 2.
 in fine.

Hypotheca quando alienationis appellatione continea-
 tur. pag. 741. colum. 2. in princ.

Hypothecaria conuentus nullis factis meliorationibus,
 an possit offerre actori veram rei æstimationem, debi-
 to minorem. pagina. 391. colum. 1. in princ.

I

Ieiunantes quibus ci-
 bis interduntur. pag. 981. col. 1.
 in medio.

Ieiunium qua ratione sit iure huma-
 no indictum. pagina. 969. col. 2.
 in principio.

Ieiunium quatuor temporū. pag. 933.
 columna secunda. in medio.

Ieiunium quo die præcipitur, an tertium vel quartum
 prandium nouæ transgressionis reatum in eodem die
 inducat. pag. 968. col. 2. in medio.

Ieiunij die qua hora prandendum sit, & de distictione
 horarum diei. pag. 976. col. 1. in princ.

Ieiunium excelsiuum an aliquando inducat peccatum.
 pag. 339. col. 2. in fine.

Ieiunium maxime differt à communis virtutis tempe-
 rantia: exercitio, moralique abstinentia. pagina. 967.
 col. 1. in princ.

Ieiunium quo Christiani vtuntur tria potissimum indi-
 cat. pag. 967. col. 2. in fine.

Ieiunium est remedium salutare ad domandam corpo-
 ris lasciuem. ibidem.

Ieiunio mens leuatur ad sublimia contemplanda. pag.
 968. col. 1. in princ.

Ieiunium prodest ad satisfactionem pro peccatis. ibidē.
 col. 1. in princ.

Ieiunium est virtus, quia ordinatur ad aliquid bonum
 & honestum. ibid. col. 1. in fine.

Ieiunium vbi est necessarium ad reprimendos carnis il-
 liciti motus, vel ad elevationem mentis ad spiritua-
 lia, est iuris naturalij præceptum. pagina. 968. colum.
 2. in principio.

Ieiunium plerunque est necessarium & communiter v-
 tile ad spiritualia bona obtinenda. pagin. 969. colum.
 1. in principio.

Ieiunia canonicis legibus instituta, ita ex præcepto ser-
 uanda sunt, vt mortalis peccati reus sit cõsensus, qui
 absque iusta causa ea seruare omiserit. pag. 975. col.
 1. in medio.

Et in obseruatione ieiunij duplex continetur virtus. ibi-
 dem. col. 2. in fine.

Ieiunanti iure Pontificio non licet nisi semel prandere.
 pag. 975. col. 2. in fine.

Ieiunia ecclesiastica in quem finem tendant. pag. 976.
 col. 1. in fine.

Ieiunium quando sit iure naturali simul & diuino præ-
 ceptum. pag. 968. col. 2. in medio.

Index Alphabeticus.

- I**esus Christus quando comedit agnum Paschalem. pag. 466. col. 2. in medio.
- Iesus Christus quando fuit crucifixus. ibidem.
- I**gnominiosa corporis poena an loco solutionis sufficiat. pag. 511. col. 2. circa finem.
- Ignominiosa poena non sunt afficiendi nobiles, nec torquendi sicut plebei. pagina. 585. columna secunda, in medio.
- I**gnorantia probatur proprio iuramento. pagina. 592. col. 2. in medio.
- I**llegitimus aut naturalis filius, qui habet ex Principis concessione ius succedendi ex testamento & ab intestato, poterit agere contra patris testamentum secundum quosdam. pag. 983. col. 1. in medio.
- Et an tria hæc, ius succedendi ex testamento, ius succedendi ab intestato, ius succedendi contra testamentum, sint eadem aut distincta. ibidem. col. 2. in fine.
- Et rursus probatur ex propria verborum significatione non dari ius agendi contra testamentum patris ex sola concessione succedendi ex testamento, & ab intestato. pag. 984. col. 1. in med.
- I**llirici & cuncta Græcia, Alexandria, Lybia, Aegyptus & Palestina sex hebdomadibus antefestum Paschæ ieiunium continuarunt. pagina. 970. columna. 1. in medio.
- I**mperatores Romani qua ex causa decimoquoque Imperij anno ludos, publicumque conuentum agere consueverunt. pag. 5. col. 2. in med.
- Imperatoris electio ad septem viros Germaniæ, vt collegium non vt singulos pertinet. pag. 5. colum. secunda. prope finem.
- Imperatores & consules Romani quo pacto eligebantur. pag. 5. col. 2. in fine.
- Imperatoris aut Principis lex nullum speciale damnû Ecclesijs inferens, in foro ecclesiastico est seruanda. pag. 55. col. 2. in medio.
- Imperator Carolus habuit ex privilegio Synodi, ne sine suo concessu consecraretur vel institueretur Episcopus. pag. 254. col. 1. in fine.
- I**mpetrans veniam homicidij à Principe debet mentionem facere prioris veniæ à Principe sibi concessæ, pag. 505. col. 2. in medio.
- Impetrans à Rege legitimationem tenetur mentionem facere omnium filiorum. pagin. 506. columna prima. in fine.
- I**mmemoralis an censeatur reuocata sublata consuetudine. vide in dictione, Consuetudine.
- I**mmunitas Ecclesiarum prodest excommunicato ad eas confugienti. pag. 673. col. 1. in fine.
- Et an infidelis hac immunitate gaudeat. ibidem. colum. 2. in principio.
- Aut hæreticus ob crimen hæresis ab Ecclesia defendatur ibidem. col. 2. in med.
- Immunitas Ecclesiæ an iure naturali vel diuino statuta sit. pag. 662. col. 2. in fine.
- Immunitas Ecclesiæ apud Gentiles, Hebræos, & Christianos maximo honore fuit. pagina. 664. colum. 1. & 2. per totum.
- Immunitas ecclesiastica quot passibus circum Ecclesiã concessa sit. pag. 666. col. 2. in medio.
- Immunitate Ecclesiæ non gaudet, qui committit crimē
- assassinij. pag. 673. col. 1. in medio.
- Immunitas Ecclesiæ prodest, ei quem fugientē ad eam iudex persequitur. pag. 673. col. 2. in fine.
- Immunitas Ecclesiæ non patitur obsideri ne alimenta deferantur delinquentibus ad eam fugientibus. pag. 678. col. 2. in medio.
- Immunitas ecclesiastica quid? pagina. 663. columna. p̄ma. in fine.
- I**ncola propriè quis dicatur? pag. 273. columna prima. in principio.
- I**ndefinita propositio quid? pagina. 427. columna. secunda. in fine.
- Indefinita oratio ex propria significatione non æquipollet vniuersali. pagina. 429. columna secunda. in fine.
- Indefinita æquipollet vniuersali in materia necessaria vel impossibili. pag. 430. columna secunda. in principio.
- Indefinita negatiuè concepta vniuersalis significationē habet. pag. 430. col. 2. in fine.
- Indefinita à lege prolata vniuersali æquipollet. pagina. 431. colum. 1. in medio.
- Et quid in prolata ab statutis. ibidem. columna prima. in fine.
- Indefinita ab homine prolata an habeat vim vniuersalis. pag. 432. col. 1. in princ.
- Indefinita vniuersali nequaquam similis est in probationibus. pag. 433. col. 1. in med.
- I**ndictionum calculus eiusque obseruatio, & à qua anni parte incipiat. pagina. 426. columna secunda. in principio.
- Indictionum adiectio præcise necessaria non est in publicis instrumentis, & quid si differat ab anno domini ipsi instrumento appposito. pagina. 427. columna. prima. in principio.
- Indictionum, quibus antiqui utebantur in annorum computatione, & penitationum varia genera. pagin. 425. col. 1. in fine.
- Indictionum vsus quo tempore initium habuerit. ibi. col. 2. in medio.
- Et quare in tria lustra diuiderentur indictiones. pagina. 426. col. 1. in princip.
- I**ndulgentia homicidij, sine mentione prioris indulgentiæ impetrata, an valeat? pag. 505. columna secunda. in medio.
- I**ndustriales fructus qui dicantur. vide in verbo. Fructus.
- I**nfamare se ipsum est mortale crimen, sicut infamare proximum. pag. 337. col. 1. in princ.
- Infamare se ipsum est contra charitatem & iustitiam. ibidem.
- Infamans se ipsum facit iniuriam Ecclesiæ & reipublicæ. ibidem.
- Infamia facti licet aliqua ex parte detrahat instrumentis, non tamen infamis infamia facti priuatur exercitio tabellionatus, quanuis sit publica. pagin. 148. col. 2. in fine.
- Infamis creatus à Rege tabellio, non est verus nec legitimus tabellio, nec adhibenda est fides eius instrumentis, nisi Rex Principis potestate infamiam illam tolleret. pag. 148. col. 1. in principio.

Index Alphabeticus.

- Infamia facti** de trahit auctoritati, & fidei cuiuscunque hominis. pag. 134. colum. 2. in prin.
- Infamia facti** an repellat quem a testimonio in causis civilibus. ibidem. col. 2. in medio.
- Et quid in criminalibus**, ibidem.
- Infamia iuris** efficit quem ab officio publico alienum. pag. 147. col. 1. in princ.
- Infamis non potest esse amanuensis**, scriba, seu notarius Principis, quem vulgo, Secretarium dicimus. pagina 147. col. 1. in medio.
- Infamia** notantur filij & nepotes eorum, qui diuinam vel humanam maiestatem læserunt. pag. 574. colum. 1. in principio.
- Infamis non potest habere aliquod munus & officium in curia Principis**, nec in ipsius Principis summis tribunalibus. ibid. col. 1. in fine.
- Infamis non potest esse tabellio publicus**. ibidem. col. 2. in principio.
- Et an possit esse tabellio ex his**, qui non sunt a republica constituti, vt hoc officium publicè exerceant. ibid.
- Infamis infamia facti**, quæ ex criminibus oritur, non debet a Principe, nec a republica tabellio constitui, licet ipsius constitutio semel facta irrita non sit. pagin. 149. col. 1. in princ.
- Infamis infamia facti licet sit inhabilis ad obtinenda beneficia**, non priuatur obtentis. pagina. 575. columna. 1. in medio.
- Infames testari possunt**. pagina. 715. columna prima. in medio.
- Infamia iuris** vnde descendat. pagina. 707. columna. 1. & secunda.
- In fidelis non potest iuari** immunitate Ecclesiæ, pag. 673. col. 2. in princ.
- Infirmi qualiter excusentur a præsentia in choro**, vt percipiant distributiones quotidianas. pag. 794. col. 2. in medio.
- Infirmis an debeantur distributiones**. vide in verb. Distributiones.
- In foelices arbores quæ sint dictæ**? pagina. 875. colum. secunda. in medio.
- Inhibitio canonica quæ dicatur**. pagina. 185. columna. prima. in fine.
- Inhibitio canonica quos habeat effectus**. ibidem colum. 2. prope medium.
- Inhibitio non aliter suum effectum operatur**, quam si fuerit canonicè facta. pag. 185. col. 1. in fine.
- Inimicus a testimonio est repellendus**: & quonam modo hæc quæstio sit intelligenda? pagin. 135. columna. prima. in medio.
- Inimicus nuper reconciliatus non excusatur a tutela**. pag. 135. col. 2. in princ.
- Inimicitia suspicatio an tollatur per reconciliationem** ibidem.
- Inimicitia quando excuset ab onere tutelæ**. pagina. 135. col. 2. in princ.
- Iniuriam inferens tenetur ad damna & impensas**, & præterea aliquid ratione iniuriæ. pagina. 596. colum. secunda. in fine.
- Iniuria civiliter & criminaliter punitur**. pagina. 597. col. 2. in medio.
- Iniuriam inferens an teneatur veniam petere ad honoris restitutionem**? pag. 597. col. 2. in fine.
- Iniuriæ æstimatio quomodo fiat**? pa. 598. col. 1. in med.
- Iniuriarum actio**, an teneatur is, qui alteri verum crimen vitiumve obiecerit. pag. 418. col. 2. in fine.
- Iniuria verbis facta honoris præfatione non tollitur**. pag. 414. col. 1. in fine.
- Iniuria quandoque punitur criminaliter**. pag. 598. col. 1. in medio.
- Iniuria non tantum facta sed verbis fit**. ibidem.
- Iniuriās aliquem aliquo ex sex vitijs**, tenetur iure Regio Palinodiam canere. pag. 414. columna septima. in princip.
- Et an hoc feruetur in alijs conuitijs**, pag. 417. column. 1. in princip.
- Et an eisdem conuitijs absentem afficiens similiter puniatur**. ibidem. colum. 1. in medio.
- Iniuria non fit victo debitori nec a creditore nec a iudice**. pag. 507. col. 2. in medio.
- In iustitia committitur respectu alterius non respectu alicuius ad se ipsum**. pag. 337. col. 2. in princ.
- Iniquè vel iniuste damnatus**, vide in verbo, Dánatus.
- Inopia mariti an impediatur præsumi emptionem ex æstimatione**. pag. 211. col. 1. in fine.
- Inquilino alicuius domus**, qui eam habitare propter pestem non potuit, an sit pensio remittenda. pagina. 219. col. 2. in fine.
- Et an propter aliam vrgentissimam necessitatem**. pag. 220. col. 1. in fine.
- Inquilinus potest a domo conducta expelli per ipsius dominum propter causam vrgentem**. pagina. 632. col. 2. in medio.
- Innocentem puniri, occidi, aut verberari a iustitia alienum est**. pag. 571. col. 2. in medio.
- Innocentes nunquam puniuntur diuino iudicio poenæ spirituali & æternæ**. pag. 571. col. 1. in princ.
- Inquisitionis iudicium hodie frequentissimum**. pag. 594. col. 2. in fine.
- Instantia prima quæ dicatur**. pag. 29. col. 1. in princip.
- Instituti hæredes qui dicantur**? pagina. 886. columna secunda. in medio.
- Institutum verus apud Romanos militaris disciplinæ**. pag. 890. col. 2. in medio.
- Institutio facta ab Episcopo patrono præsentante, non tamen præsentantè, valida est, nec potest rescindi ex eo, quod fuerit facta patrono non præsentante**. pag. 115. col. 2. prope medium.
- Institutus in re certa non habet ius nec nomen hæredis ad emphyteusiam, feudumve obtinendum**. pag. 655. col. 2. in princip.
- Institutus, ea conditione concepta, si decesserit sine liberis, si probetur institutum simul cum liberis perijisse, substitutus admittitur**. pag. 566. col. 1. in medio.
- Instrumentum in iudicium non productum, non dicitur iudici notum**. pag. 325. col. 1. in princ.
- Instrumentum non liquidam quantitatem continens, an habeat paratam executionem**. pag. 603. col. 1. in med.
- Instrumenta conditionalia quomodo mandentur executioni**. pag. 606. col. 1. in princ.
- Instrumentorum executio, quomodo fiat in Regijs tribunalibus, vel reuocetur, vel temperetur**. ibidem col. secunda. in principio.

Index Alphabeticus?

- I**nstrumenta publica paratam habent executionem astutus & regione. pag. 603. col. 1. in med. & pag. 606. columna. 1. in princ.
- I**nstrumentum exhibere iudice mandante, nolenti denegatur ius id iterum producendi. pag. 487. col. 1. in fine. & pag. 488. col. 1. in princ.
- I**nstrumenti publici executio an possit peti ex lege Regia contra clericum, & coram quo iudice petenda sit. pag. 55. col. 1. in medio.
- I**nstrumentum publicum paratam habet executionem. ibidem, col. 1. in fine.
- I**nstrumentorum executio aduersus clericos coram quo iudice sit, petenda. pag. 55. col. 2. in fine.
- I**nstrumenta publica an habeant paratam executionem contra tertium singularem successorem. pagina. 128. col. 1. in princ.
- I**nstrumenti publici fides an periclitetur ex eo, quod protocolum non inueniatur. pagina. 143. colum. 2. in medio.
- I**nstrumentum ut valeat debet habere annos Christi, & diem mensis, in quo fuerit confectum. pag. 153. columna. 2. in princ.
- I**nstrumenti publici, si falsum dicatur, quis teneatur probare falsitatem. pag. 152. col. 1. in medio.
- I**nstrumentum publicum quot testibus improbari possit. pag. 155. col. 1. in medio.
- I**nstrumenta ad hoc quod eis fides adhibeatur, in iudicio sunt producenda, & exhibenda, coram ipsomet iudice. ibidem. col. 2. in princ.
- I**nstrumentum semel in iudicio ab vno prolatum etiam aduersario suffragatur. pag. 155. col. 2. in med.
- I**nstrumenta publica quo tempore litis sint proferenda. pag. 156. col. 1. in medio.
- I**nstrumentum publicum quam fidem faciat inter extraneos à quibus confectum non est. pagina. 158. col. prima. in princ.
- I**nstrumenti confectio an possit à tabellione alteri committi. pag. 158. col. 2. in medio.
- I**nstrumentum publicum qua forma & solennitate conficiendum sit ex protocollo tabellionis mortui. pag. 159. col. 2. in medio.
- I**nstrumenti traditio an inducat possessionis acquisitionem. pag. 827. col. 1. in medio.
- I**nstrumentum quo pacto produci debeat & quando. pag. 319. col. 2. in fine.
- I**nstrumentum originale dicitur ipsa scriptura, qua si origo sit ipsius actus, & omnium exemplarium, quæ inde deduci possunt. pag. 141. colum. prima, in fine.
- I**nstrumentum confectum à tabellione postquam affectus est infamia iuris, & si ea careret tempore creationis, nullam habet fidem publicam. pagina. 148. col. 1. in medio.
- N**on tamen derogatur fidei instrumentorum illius tabellionis, qui cum infamis esset, creatus fuerit à Rege tabellio eius tamen infamia occulta est. ibidem. col. 2. in medio.
- E**t quid de tabellione affecto infamia facti. ibidem. col. 2. in fine.
- I**nstrumentum confectum à sacerdote tabellione validum est, licet male faciat sacerdos tali se immiscens officio. pag. 151. col. 1. in fine.
- I**nstrumentum publicum non necessario requirit in initio præponi nomen domini, ac nomen Imperatoris. pag. 153. col. 1. in medio.
- A**nnorum vero domini mentio fieri debet, item diei, & mensis, in quo confectum fuerit instrumentum. ibidem. col. 2. in princ.
- E**t etiam locus ibi est commemorandus. pag. 154. col. 1. in medio.
- I**tem ad instrumenti validitatem requiritur, quod testes sint præsentibus. ibidem. col. 1. in fine.
- E**rit etiam necessaria tabellionis subscriptio. ibidem. columna secunda. in fine.
- I**nstrumentum quod plures habet partes, & varia rerum capita distinctos actus continentia, omnino & integrè iudici est exhibendum. pagina. 155. columna. 2. in medio.
- I**nstrumentum non liquidum, an ex lege Regia, & statuta Italiae executionem paratam habeat. pagina. 603. col. 2. in princ.
- E**t quid de instrumentis conditionalibus. pagina. 606. col. prima, in princ.
- I**n hac tamen instrumentorum executione traditur quid vsu sit magis receptum. ibidem. col. 1. in fine.
- I**nstrumenti executio qualiter fieri debet secundum Regiam constitutionem, & vsu forensem. pagina. 607. col. 1. in medio.
- I**nstrumentorum executio quandoque apud suprema Regis tribunalia partim reuocatur, partim benignitate quadam temperatur. pag. 606. columna secunda. in princip.
- I**nstrumentum authenticum quod dicatur, & in quo differat ab originali. pagina. 141. columna. secunda. in medio.
- I**nstrumenti falsitas maxima præsumitur quoties reperiuntur protocola ipsiusmet tabellionis eiusdem anni & mensis, qui conscripti sunt in instrumento, & tamen nulla in his huius instrumenti reperitur mentio. pag. 144. col. 2. in fine.
- I**nstrumenti prima autoritas ab ipsomet tabellione constat, nempe à publica persona, quæ reipublicæ delegatione habeat munus istud publica conscribendi instrumenta. pag. 145. colum. 1. in fine. & pag. 151. col. 2. in fine.
- I**nstrumentum illud est potius, quod in fauorem dotis apparet aduersus fiscum. pag. 457. columna secunda; in principio.
- I**nstrumenta publica non omnia traduntur executioni. pag. 607. col. 1. in medio.
- I**nstrumentum an improbari possit duobus testibus omni exceptione maioribus. pagina. 622. columna secunda, in fine.
- I**n intellectus ad Bartol. in. l. 1. §. vltimo. ff. quis & à quo appella. pag. 3r. col. 2. in princ.
- I**n intellectus ad doctrinam Bartoli in. l. vltim. C. de edito Diui Adriani tollen. oppositio. 9. pagina. 86. col. 2. in medio.
- I**n intellectus ad sententiã Bartoli in. l. edita. C. de eded. pag. 90. col. 1. in princ.
- I**n intellectus ad gloss. in. c. per tuas. de donatio. pag. 24. col. 1. in princip.
- I**n intellectus ad ea, quæ dicit Bartolus in. l. à Diuo Pio. §. si super

Index Alphabeticus.

- I** Super rebus, ff. de re iudicata. pagina. 125. columna secunda. in medio.
- I**n intellectus glossæ in. c. 1. de exceptionibus. verbo, Confessi. pag. 139. col. 1. in medio.
- I**n intellectus ad gloss. mag. in. c. finem. litibus. de dolo & contumacia. pag. 205. col. 2. in princ.
- I**n intellectus glossæ in. l. cum ita. §. in fideicommissio. ff. deleg. 2. verb. proximo. pag. 285. col. 1. in med.
- I**n intellectus ad ea, quæ scribit Calder. consil. 17. titu. de præbend. pag. 796. col. 1. in princ.
- I**n intellectus glossæ in dict. cap. 1. de in integrum restitutio. pag. 355. col. 2. in fine.
- I**nterdicere quid significet. pagin. 129. columna prima. in fine.
- I**nterdictum quo practici vtuntur vnde originem duxerit, & in quo differat ab interdico, vti possidetis. pag. 128. col. 1. in fine.
- I**nterdictum retinendæ possessionis, etiam nulla lite pendente potest decerni. pagina. 128. columna secunda. in medio.
- I**nterdicti etymologia. ibidem.
- I**nterdicti, quod Hispani, interim appellant, formula. pag. 129. col. 2. in fine.
- I**nterdictum, Interim, habet locum & obtinet in causa & lite possessorij. pag. 130. col. 1. in princ.
- I**nterdictum, Interim, omnino requirit possessionem, nec datur nisi possidenti. ibid. col. 1. in med.
- I**nterdicto, Vti possidetis, agens: etur probare, se possedisse tempore motæ litis. pagina. 130. columna prima. in fine.
- I**nterdictum, Interim, summariam tantum cognitionem requirit. pag. 130. col. 2. in princ.
- E**t in probationibus huius interdici non sunt seruanda ea, quæ iure in plenarijs requiruntur. pag. 131. col. 1. in principio.
- E**t in hoc summario iudicio fit concedenda in integrum restitutio minori, vel similibus personis ad probandum. ibidem.
- A**ut admittantur defectus aduersus testes producti. ibidem. col. 1. in fine.
- E**t quæ non sint admittenda in probatione huius interdici. ibid. col. 2. per totam.
- I**nterdictum hoc an sit concedendum possessori cui restitit iuris communis præsumptio? pagina. 132. columna 2. in principio.
- I**nterdicto recuperandæ possessionis, quando vti possit nobilis super nobilitatis controuersia. pagin. 462. col. 1. in fine.
- I**nterdicta omnia aut prohibitoria, aut restitutoria dicuntur. pag. 129. col. 1. in fine.
- I**nterdicto, Vnde vi, agens si consentiat reum excipere de dominio, & offerre probationem eius statim agendam, videtur itidem consentire quod discutatur de minimi ac proprietatis causa. pagina. 174. columna 1. in medio.
- I**nterdictum, vti possidetis, quandoque principaliter proponitur, quandoque lite pendente super proprietate in iudicium deducitur, ac vere possessionem respicit. pag. 128. col. 2. in princ.
- I**nterdictis ciuilibus hi & interdici censentur, qui in locum aliorum ciuium post sententiam in eam ciuitatem domicilium transtulerunt. pagina. 581. columna secunda. in medio.
- I**nterdictum in quo differat à pœna. excommunicationis. pag. 582. col. 2. in medio.
- I**nter esse luci cessantis, & damni emergentis quod. pag. 683. col. 1. in fine.
- I**nter esse luci cessantis aut damni emergentis licité petitur. pag. 717. col. 1. in medio.
- I**nter esse luci cessantis quando locum habeat. pagina. 718. col. 1. in princ.
- I**nter esse quomodo possit in pactum deduci. pagin. 721. col. 1. in medio.
- I**nter esse etiam ab initio potest pacto definiri. pagina. 722. col. 2. in medio.
- I**nterpretatio glossæ in cap. cum homo. 13. q. 5. verbo supplicium. pag. 580. col. 2. in fine.
- I**nterrogatus à iudice iniquè iuris ordine non seruato poterit verbis ambiguis fallere iudicem, modo mendacium non committat. pagina. 528. columna prima. in medio.
- I**nterrogatus super centum, quorum quinquaginta vere debeat, an possit totam positionem negare. pagin. 330. col. 1. in medio.
- I**nterlocutoria sententia quæ propriè dicatur. pag. 129. col. 2. in fine.
- I**nterrogatus quis dicatur? pag. 823. col. 2. in princ.
- I**ntuentarij confessio remitti à testatore tutori potest. pag. 628. col. 1. in medio.
- I**niuitus nemo agere cogendus est, nisi diffamatio præcellerint. pag. 488. col. 1. in princ.
- I**oannis Fabri opinio examinatur in. l. 1. C. de priuilegio fisci. pag. 127. col. 1. in medio.
- I**oannis Cirier opinio refellitur, qui existimauit regna & Principatus statim post mundi creationem iure sanguinis de lactos fuisse, pagina. sexta. columna. prima. in medio.
- I**oannis Driedonis laus. pagina. 254. columna prima. in medio.
- I**oannes Chrysostomus cur sic dictus fuerit. pagina. 921. col. 2. in princ.
- I**oannes Chrysostomus electus fuit Episcopus Constantinopolitanus sub Siricio Papa. ibidem. columna. 2. in medio.
- I**oannis Baptista capitis inuentio. pagina. 932. columna prima. per totam.
- I**ob genus duxit ab Esau. pagina. 897. columna prima. in medio.
- I**ob liber à quo fuerit scriptus, & Tobia liber an olim fuerit canonicus. pagina. 897. col. 1. in princ.
- I**ob ex sententia Diui Hieronymi duxit originem ex Machor fratre Abraham & eius vxore Melcha. pag. 897. col. 2. in princ.
- I**rrationalis consuetudo est, quæ eximit laicos ab omnium decimarum solutione. pagin. 480. colum. prima. in medio.
- I**sidori error in libro. 7. etymologiarum. capit. 12. pag. 142. col. 2. in fine.
- I**talia statuta circa masculos & fœminas in hæreditate succedentes. pag. 728. col. 2. in med.
- I**teratio eiusdem criminis ex intervallo facta, nouum est crimen. pag. 601. col. 1. in princ.

Index Alphabeticus.

- I**tinera olim distinguebantur per miliaria lapidibus erectis mille quibuscunque passibus. pag. 667. colū. prima. in medio.
 Vnde quintus ab vrbe lapis dicebatur locus distans ab vrbe quinque miliaribus. ibidem.
Iudæi quo die suum Pascha celebrabant. pagin. 466. colū. 2. in princip.
 Iudæorum primus mensis. ibidem.
 Iudæi eo anno, quo Christus passus fuit, quo die suum Pascha celebrarunt. ibid. col. 2. in fine.
 Iudæis an licitum fuerit vnquam exercere vsuras erga alienigenas. pag. 69. col. 1. in medio.
 Et ibi caput. 23. Deuteronom. expenditur.
 Iudæi omne festum sabbatum nūcupabant, ex eo, quod sabbath requiem sonat. pag. 576. col. 1. in med.
 Iudæi vsurarij manifesti testamentum an sit sine cautio ne nullum. pag. 715. col. 1. in fine.
Iudex quomodo debet acta iudiciorum sequi? pagin. 315. per totum caput.
Iudex quid possit facere eo casu, quo scientia sua punat cum probationibus. pag. 317. columna. 2. in fine. & pag. 325. col. 2. in princ.
 Iudici non licet innocentem occidere. pagina. 317. colū. prima. in fine.
 Iudex lata sententia functus est officio suo. pagina. 319. col. 2. in princip.
Iudex contra scientiam suam iudicans ex actis, an mentiatur? pag. 320. col. 2. in fine.
Iudicem non posse iudicare contra conscientiam suam, quomodo intelligendum? pagin. 320. columna, secunda. in medio.
 Iudex non potest ex sua scientia indicare contra probata, etiam in causis breuioribus. pagina. 325. columna. prima. in fine.
 Iudex potest pœnam lege statutam ex causa, vel augere, vel minuere. pagina. 589. col. 1. in fine.
 Iudex ecclesiasticus qualiter potest pœnis pecuniarijs crimina punire? pagina. 589. colū. 2. in fine.
 Iudex appellatus, quibus in rebus sequi debeat leges eius fori, à quo est appellatum, pagina. 611. columna. 2. in princ. & pag. 612. col. 2. in medio.
 Iudex, ad quem appellatum est à sententia reductionis, quomodo ius dicere debeat. pagina. 613. columna prima. in fine.
 Iudices seculares sępè admittunt actionem contra contractum iuratum, sine præcedente absolutione. pag. 362. col. 2. in medio.
 Iudex ecclesiasticus, qui de causa absolutionis cognouerit, quando potest ipsam principalem causam tractare? pag. 362. col. 2. in fine.
 Iudex competens in causa præparante, an sit competens in causa præparata? pagina. 363. columna. prima. prope medium.
 Iudex an possit vti simulatione ad extorquendam veritatem? pag. 344. col. 1. in fine.
 Iudex an possit reum condemnare ex confessione, quã impunitate proposita, fecerit? pagina. 344. columna. secunda. in fine.
 Iudex, qui promissa impunitate, reum ab Ecclesia discedere coegit, an teneatur hanc fidem seruare? pag. 345. col. 2. in princip.
 Iudices an possint eligi à populis in Castellana republica. pag. 27. col. 2. in princ.
 Iudices præter ordinarios à Rege non sunt mittendi, nisi ob causas contingentes fuerint ab ipsis populis petiti. ibidem. col. 1. in medio.
 Iudex potest cogere aduocatos vt gratias pauperibus patrocinetur. pagina. 41. col. 1. in med.
 Iudex, qui non potest adiri per querelam, non potest cognoscere de nullitate absque appellatione. pagin. 57. col. 2. in medio.
 Iudex ecclesiasticus & secularis mutuo sibi auxilium præstant & præstare tenentur in exequendis sententijs. pag. 65. col. 1. in fine.
 Et quid in iudice ecclesiastico an poterit auxilium seculari iudicis implorare. ibidem. columna secunda. in principio.
 Iudex ecclesiasticus an possit mittere in carcerem laicos propria autoritate? pagina. 65. columna secunda. in fine.
 Iudex an possit verbalem citationem intra territorium alterius propria exequi autoritate? pagina. 71. colū. prima. in fine.
 Iudex, qui alteri in officio successit, tenetur exequi literas requisitorias ad eius antecessorem destinatas. pag. 72. colū. 2. in medio.
 Iudex non tenetur remittere reum ad locum, vbi deliquit, nisi à iudice illius loci remissio fuerit petita. pagina. 78. col. 1. in medio.
 Iudex quicumque requisitus tamen tenetur remittere reum ad locum delicti. pag. 78. col. 1. in fine.
 Et quid si ipse præuenerit requirentem in causæ cognitione. ibidem. col. 2. in fine.
 Iudicium petitionis hæreditatis an sit vniuersale, vide, Petitio hæreditatis.
 Iudex etiam delegatus an possit testē, etiam exemptū, etiam clericum punire, propter crimen, quod in ferendo testimonio commiserit. pagina. 139. columna. 2. in principio.
 Iudex non potest appellatione pendente aliquid innovare. pag. 172. col. 1. in medio.
 Iudices caute debent vti quæstionibus & tormētis. pag. 176. col. 2. in fine.
 Iudices ecclesiastici quando condemnantur à Regijs auditoribus, in quibus fit condeqnatio? pagina. 253. col. 1. in fine.
 Iudex delegatus in quo differat à vicario. pagina. 31. col. 2. in princip.
 Iudex ecclesiasticus an possit punire laicum, qui merces mixtas alia cum specie ignorante emptore venderit. pag. 805. col. 2. in medio.
 Iudex, qui in sententia in graue alterius damnum mentitur, mortaliter peccat. pag. 317. col. 1. in princip.
 Iudex iudicare debet secundum veritatem. ibidem.
 Iudex potest non adhibere fidem testibus ex coniecturis, indicijs, & præsumptionibus. ibidem. columna. 2. in medio.
 Iudex secundum quosdam poterit sententiam dicere iuxta propriam conscientiam, aduersus allegata & probata. pag. 317. col. 2. in fine.
 Sed iudex non tenetur sententiam dicere ex his, quæ priuatim cognouerit, sed ex his, quæ vt iudex ex processu

Index Alphabeticus.

- cessu* perceperit. pagina. 318. colum. 2. in medio.
Iudex publica autoritate fungitur, & ex ea iudicat, pagina. 319. col. 1. in medio.
Iudex ordinarius requisitus à delegato, vt eius sententia exequatur, an tute hoc facere possit, tamen si sciat iniquam esse, ibidem. colum. 1. in fine, & pagina. 326. col. 1. in fine.
Iudex sententiam ferre non potest ex instrumento in iudicio non producto. pag. 319. col. 2. in medio.
Iudex nihil ex se ipso iudicare debet, sed ex auditis visisque apud acta iudiciorum secundum Ambrosiū. pag. 320. col. 1. in med.
Iudex poterit non adhibere fidem testibus, aut instrumentis ex his, quæ in iudicio contigerint, vel quæ sibi vt iudici nota fuerint. pagina. 321. columna. prima. in fine.
Iudex tenetur proferre sententiam secundum allegata & probata, etiam si certo sciat contrarium. pagin. 321. col. 2. in fine. & pag. 325. col. 1. in fine.
 Et quid in criminalibus. ibidem.
 Aut in supremis senatoribus, iudicesve, qui prætorijs Regijs assunt. pag. 322. col. 1. in princ.
 Item in Principe, qui potestatem habet derogandi legibus. ibidem. col. 1. in medio.
Iudex non potest ex confessione facta ei, vt priuato, non vt iudici, sententiam contra confitentem proferre. pag. 324. col. 1. in medio,
Iudex, cui ex actis, & probatis non liquet iudicium, quid agere debeat. pag. 325. col. 2. in princ.
Iudex an possit punire fugientem à carcere, si vidit ostium apertum. pag. 341. col. 1. in fine.
Iudici aliquando licet vt simulationibus, vt veritatem occultam à reis extorqueat. pagina. 344. columna. 1. in fine.
Iudex vtrum possit delatum de crimine ad poenam dare ex sola confessione, quam ab eo promissa criminis impunitate extorsit. ibid. col. 2. in fine.
 Et quid si reus confessionem reuocauerit. pagina. 345. colum. 1. in medio.
Iudex, qui promissa impunitate criminis, coegit à loco sacro discedere & secum ire delinquentem, an teneatur ei fidem seruare? pagina. 345. columna secunda. in principio,
Iudex secularis laicum cogere potest ad seruandum iuramentum licitum. pag. 361. col. 1. in princ.
Iudices seculares quandoque tractant litem super contracto iurato, admittuntque actorem aduersus eum agentem, etiam nulla præcedente absolutione. pag. 362. col. 2. in medio.
Iudex ecclesiasticus, qui de causa absolutionis à iuramento cognouerit, non potest ipsam principalē causam tractare. pag. 363. col. 1. in princ.
 Et quid apud iudices Regios vsu obtentum sit? ibidem. col. 2. in fine.
Iudex ecclesiasticus licet iuslè condemnauerit laicum ad solutionem alicuius pecuniæ, non tamen poterit laici bona propria autoritate capere. pag. 67. col. 1. in princ.
Iudex ecclesiasticus cognoscit super ea questione an clericus sit remittendus ad forum ecclesiasticum pag. 66. col. 2. in fine. & pag. 237. col. 2. in fine.
- Iudex* secularis potest alterius sententiam exequi, si pro eius executione fuerit requisitus. pag. 67. columna. 1. in fine.
 Et si recusauerit compellendus est per superiores iudices. ibidem. & pag. 71. col. 2. in medio. & pagin. 72. col. 2. in medio.
 Et frequenter talis iudex, qui recusauit, condemnatur in expensis. pag. 67. col. 2. in medio.
Iudex requisitus quando teneatur auxilium exhibere. pag. 67. col. 2. in fine.
Iudices curiæ an possint causas & lites coram iudicibus inferioribus pendentes ad suum tribunal euocare. pagina. 58. col. 1. in medio.
Iudex diuersi principatus an teneatur vel remittere, vel partius petenti iustitiam ministrare. pag. 81. colum. 2. in fine,
Iudex loci contractus potest requirere iudicem eius loci, vbi habitat, qui contraxit, vt contrahentem citet, & iubeat ad iudicem contractus accedere actori respondentum. pag. 68. col. 1. in princ.
Iudex domicilij potest punire subditum, qui extra eius territorium deliquerit. pagina. 78. columna secunda. in fine,
 Et an poterit cognoscere per inquisitionem de crimine extra territorium commissio? pagina. 79. columna prima. in fine.
Iudex maior tenetur remissionem facere ad iudicem sibi subditum, vel minorem. pagina. 83. columna prima in fine.
Iudex vnus ex pluribus iudicibus delegatis si recusatur, quid agendum. pag. 200. col. 2. in fine.
Iudex ecclesiasticus potest clericos repetere à secularibus iudicibus, etiam si ipsi clerici confessi fuerint se esse laicos. pagina. 239. col. 1. in med.
Iudex appellationis an possit de alia causa agere quam de ea, in qua appellatum fuit. pagina. 462. columna. 2. in medio.
Iudicium admonitio circa poenam vsurarij. pagin. 710. col. 2. in fine.
Iudicandum est in dubio aduersus fiscum, vbi is agit de exigenda, poena pag. 455. col. 2. in fine.
 Et ex duabus scripturis eadem die confectis, prior præsumitur ea, quæ in fisci vtilitatem tendit. pagin. 456. col. 1. in medio.
Iudex laicus non potest criminofum ab Ecclesia adduci absque licentia Episcopi. pagina. 679. columna. 2. in principio.
Iudices regiarum curiarum quid solent facere circa condemnationem delinquentium pauperum. pag. 514. col. 1. in fine.
Iudicio diuino vel humano quando quis ob alterius culpam sine crimine puniatur. pagina. 571. columna. 2. in fine.
Iudex potest minuere sententiam ob dignitatem & excellentiam personarū. pag. 587. col. 2. in fine.
Iudex proprio iudicio potest legis poenam vel augere vel minuire. pag. 589. col. 1. in fine.
Iudex ecclesiasticus qualiter possit punire delinquentes poena pecuniaria. pag. 589. col. 2. in fine.
Iudex ecclesiasticus debet poenam pecuniariam in pios vsus & non in propriam vtilitatem erogare. pagina.

Index Alphabeticus.

590. columna prima. in fine.
- Iudex ecclesiasticus** quando possit poenam pecuniariā in proprios vsus expendere. pagina. 590. columna. 2. in principio.
- Iudicium** consuetudo in certis hominibus morte damnādis. pagina. 601. columna. 2. in fine. & pag. 602. colū. prima. in principio.
- Iudex** si vt bonus vir arbitratur an liceat ab eo appellare. pag. 609. col. 2. per totum.
- Iudicia** arbitratorum habent paratā executionem vt sententia. pag. 610. col. 2. in medio.
- Iudex** ad quem appellatum est tenetur pronūtiare sententiam secundum leges prouintiæ. pagina. 611. colū. 2. circa medium.
- Iudex** qui tractat causam reductionis non vt iudex, sed vt bonus vir de causa cognoscit, pagina. 611. colū. 2. in medio.
- Iudex** qualiter potest testem cogere vt testimonium voce explicet. & non per scriptum. pagina. 618. colū. prima. in medio.
- Iudex** qualiter potest pronuntiare instrumentum ali- quod nullam habere fidem. pag. 487. col. 1. in fine.
- Iudex** rei principalis quando ad eundus est. pag. 488. colū. 1. in fine.
- Iudicium Hispanorum** consuetudo circa actorem exco- municatum agentem in iudicio. pagina. 489. colū. prima. in medio.
- Iudith** liber tanquam à canone alienus & extraneus olim omisus fuit à quam plurimis authoribus. pag. 900. col. 1. in fine.
- Iugera** tot ex certo fundo vendita constituunt actum venditionis ad rationem mensuræ. pagina. 19. colū. prima. in fine.
- Iulianus Cæsar** cur dictus fuerit Apostata, pagin. 888. col. 2. in medio.
- Iuliani Cæsaris** historia describitur. ibidem. columna. secunda. in medio.
- Iulitæ & Quirici Martyrum** commemoratio fit in Ec- clesia Romana decima quinta Iulij, in Toletana au- tem & Granatenli decima sexta Iunij. pag. 926. colū. prima. in medio.
- Iulius** mensis apud Macedonas dicebatur Panemus. pag. 910. col. 1. in medio.
- Iuramentum** appositum venditioni efficit, vt vendito- ri scienti non sit necessario denuncianda litis quæ- stio. pag. 833. col. 1. in medio.
- Iuramentum** contractui appositum ipsius contractus naturam & legem sortitur. pagina. 833. columna pri- ma. in fine.
- Iuramenti** vis mendacium ex se veniale mortale facit. pag. 316. col. 1. in fine.
- Iuramenti** promissorii & assertorii differentia. pagina. 336. col. 1. in fine.
- Iuramentum** regulariter obligat iurantem. pagina. 360. col. 1. in medio.
- Iuramentum** an perpetuam efficiat actionem. pagina. 400. col. 1. in fine.
- Iuramentum** quid efficiat in contractu quo ad renun- tianem demicilij, pag. 70. col. 2. in medio.
- Iuramentum** vt præstetur nomine alterius requiritur necessario speciale mandatum. pag. 157. col. 1. in med.
- Iuramenti** cautio à clericis exigitur, cū soluere nequeat præ inopia, de ære alieno soluendo. pagina, 514. colū. secunda. in principio.
- Iuramentum** quod requiritur ad fidem testimonij, quādo præsumatur prælitum. pagina. 616. columna pri- ma. in medio.
- Iuramentum** rei vel actoris oportet præmitti, vt lis ex- pediri possit vbi aduersarij assertioni standum est, ex consensu litigantium. ibidem, col. 2. in princ.
- Iuramentum** an sit necessarium in arbitrario iudice ali- tigantibus sponte electo. ibidem, col. 2. in med.
- Iuramentum** omnino necessarium est in electo à iudi- ce, aut à litigantibus legis aut iudicis præcepto, vt iux- ta peritiam suæ artis sententiam proferat. pagin. 616. colū. 2. in fine.
- Iuramentum** non auget obligationem extrinsecus, sed ei intra suos limites manenti addit religionis vincu- lum & robur. pag. 625. col. 2. in princ.
- Iuramentum** non supplet defectum consensus. pagina, 925. col. 2. in princip.
- Iuramentum** non est seruandū. vbi sine iusta causa quis se exponeret virisimili mortis periculo. pagina. 336. col. 1. in princip.
- Iuramenti** delatio in criminibus, moribus non admitti- tur. pag. 595. col. 2. in medio.
- Iuramentum** donatorijs impedit reuocationem pacti seu conditionis adiectæ donationi, pagina. 440. col. 2. in medio.
- Iurisdictio** voluntaria, an possit extra territorium exerceri. pag. 850. col. 2. in fine.
- Iurisdictio** ciuilis potestasque temporalis penes ipsam rempublicam est, & apud eos, quibus ipsa id mune- ris commiserit. pag. 2. col. 2. in princ.
- Iurisdictio** in Castellæ Regnis alicui nobili competere potest, ab eoque exerceri in oppidis, villis speciali Principis priuilegio, aut præscriptione. pag. 10. col. 2. in medio.
- Iurisdictio** an vsucapione & præscriptione acquiri. pag. 10. col. 2. in medio. & vide in indice secundi tomi di- ctionem. Præscriptio.
- Iurisdictio** concessa absque concessione castri, an cen- seantur concessa merum ac mixtum Imperium. pag. 13. col. 1. in princip.
- Iurisdictio** à Principe concessa in aliquo Castro, an ex- tendi debeat ad ipsius Castri augmentum. pagina. 13. col. 2. in fine. & pag. 17. col. 2. in med.
- Iurisdictio** aut exemptio alicuius Castri à Principe cō- cessa certis constitutis limitibus non extenditur ad incolas nouis constructis domibus. pagina. 14. colū. 1. in medio.
- Iurisdictio** suprema quam maioriā dicimus, quanque nomine Regio exercent suprema auditoria non cen- setur vllō casu à Rege in alium translata pagina. 26. col. 1. in medio.
- Iurisdictio** mortuo præfide an possit ab eius vicario e- xerceri. pag. 28. col. 1. in med.
- Iurisdictio** in aliquot oppidis habens an habeat ali- quod ius in Pascuis publicis ratione ipsius iurisdictio- nis. pag. 273. col. 1. in fine.
- Iurisdictio** voluntaria an delegari possit. pagina. 849. columna secunda. in medio.

Index Alphabeticus.

- I**urisdictionis dici à Principe comissa expressa lege, donec eam delegans reuocauerit, an reuocetur morte delegantis. pag. 813. col. 2. in fine.
- I**urisdictionis, merum & mixtum Imperium in quo differant. pag. 845. col. 2. in medio.
- I**urisdictionis pluribus iure dominij in eodem territorio competens quonam pacto sit exercenda. pagina. 312. col. 2. in fine.
- I**urisdictionis, quæ pluribus communis est, commoda, & emolumenta, qualiter sint diuidenda. pag. 313. col. 2. in medio.
- I**urisdictionis voluntaria an possit extra territorium exerceri. pag. 850. col. 2. in fine.
- I**urisdictionem mandare, & dare iudicem in quo differant. pag. 854. col. 1. in princ.
- I**urisdictionis concessio meri & misti Imperij etiam in proprietatem, & ratione territorij qualiter est intelligenda. pag. 30. col. 1. in med.
- I**urisdictionis ciuilis, seu temporalis in hac republica Castellana pene solum regem est. pagin. 27. columna secunda. in princ.
- I**urisdictionis ac mixtum Imperium, ciuitati vel Castro ad hæret non tantum cum ea exercenda sunt à populo: sed & cum iurisdictionis merum ac mixtum Imperium saltem materialiter, & passiuè ciuitati accessoria sunt. pag. 11. col. 1. in fine.
- I**urisdictionis merum ac mixtum Imperium potest alicui à Rege concedi speciali iure in aliqua ciuitate, pagin. 10. col. 2. in fine.
- I**urisdictionis ut transferatur necesse est eam speciali concessione transferri. pagina. 12. col. prima. in princ.
- I**urisdictionis tota reipublicæ Castellane penes Regem est ab eoque deriuatur, in alios. pagina. 10. columna prima. in medio.
- I**urisdictionis, & territorium concessa videntur concessa alicui simpliciter Castro. pagina. 11. columna prima. in principio.
- I**urisdictionis alicui semel data, non censetur reuocata, donec reuocationis scientiam habuerit. pagina. 63. col. 1. in princ.
- Et quid si reuocatio motu proprio fiat? ibidem. columna. prima. 1. in fine.
- I**niurians aliquem famoso libello qua poena puniatur. pag. 419. col. 2. in princ.
- I**niurians aliquem in iudicio qualiter puniatur? pagina. 419. col. 2. in medio.
- I**ura ciuilia quid de recusationibus iudicum statuerint. pag. 196. col. 2. in fine.
- I**ure Regio appellari potest ad Regem omisso medio, pag. 33. col. 1. in medio.
- I**us & priuilegium reuocandi domum quibus competat: cum apud iudices curiæ conueniuntur? pagin. 36. col. 1. in medio.
- I**us reuocandi domum non habent legati pro contractibus tempore legationis factis. ibidem. columna secunda. in medio.
- I**us auocandi causas ab inferioribus non habent auditores Regij, nec legatus Romani Pontificis. pagina. 58. col. 1. in medio. & col. 2. in princ.
- Et quid de Marchionibus, Ducibus & Comitibus. pag. 58. col. 2. prope medium.
- I**ure diuino & humano tenetur quis etiam de proprio crimine respondere, quoties in re fuerit interrogatus, pag. 139. col. 1. in fine.
- I**us appellandi potest tolli lege humana vel priuilegio Principis. pag. 179. col. 1. in princ.
- I**ure Pontificio a sententia lata in iudicio possessorio appellatio admittenda est ad vtrunquè effectum deuolutiuum & suspensiuum. pag. 181. columna prima. in fine.
- I**ure canonico & Cæsareo remittitur pensio colonis propter sterilitatem contingentem absque ipsorum culpa. pag. 217. col. 1. in fine.
- I**us diuinum plerunque dicitur, quod in vetustissimis Concilijs Ecclesiæ ad imitationem veteris legis statutum est. pag. 224. col. 1. in princ.
- I**us canonicum lato quodam dicendi modo diuinum ius appellatur, ibidem.
- I**us diuinum non potest à summo Pontifice tolli sed declarari. pag. 226. col. 2. in princ.
- I**uri patronatus laicorum licet Papa de rogari possit nõ tamen censetur derogatum, nisi expressa eius mentio fiat. pag. 256. col. 2. in medio.
- I**us patronatus laicorum in quo differrat ab ecclesiastico. pagina. 257. col. 1. in principio. & pagina. 258. col. 2. in princ.
- I**us patronatus laicorum non derogatur nisi mentio specialis fiat in literis Apostolicis. pagina. 257. col. 1. in principio.
- Et quid de iure patronatus pertinente ad Regem, Marchionem & Ducem. ibidem. col. 1. in med.
- Et quid si in literis Apostolicis dictum sit ad cuiuscunque collationem seu præsentationem beneficiũ pertineat. ibidem.
- I**uris patronatus laicorum derogationes apud Hispanos non admittuntur. pag. 258. col. 1. in fine.
- Et quid vbi beneficium iuris patronatus laicorum, vel patrimoniale, & his simile vacuerit in curia. pagina. 259. col. 1. in fine.
- Et quid de iure patronatus ecclesiastico, quod habuit originem à laicis & eorum patrimonio. pagina. 260. col. 2. in fine.
- Aut de iure patronatus clerici simul & laici. pagin. 261. col. 1. in fine.
- Et quid de iure patronatus acquisito per præscriptionem aut priuilegium. pag. 262. col. 1. in med.
- Et de patrono possidente. pag. 263. col. 1. in fine.
- I**us patronatus in dubio præsumitur à laicis acquisitum ex constructione, dotatione, vtl fundatione. ibidem. col. 1. in medio.
- I**us patronatus alicuius fraternitatis laicorum, quam Hispani, Cofradias, appellamus, an sit ecclesiasticum. pag. 268. col. 1. in princ.
- I**uris patronatus laicorum mentio necessaria est in literis Apostolicis ad pensionem constituendam super beneficio ipsorum iuris patronatus. pagina. 271. col. 1. in principio.
- I**us primo genituræ defertur nepoti patruo excluso. pagina. 290. col. 1. in princ.
- I**us conditionis implendæ si postestatiua sit, ad hæredes non taanfit, secundum communem. pagina. 299. col. 1. in medio.

Index Alphabeticus.

- Ius conditionis implendæ etiam potestatiuæ ad hæredes transit, aduersus vulgo receptam sententiam.** pag. 300. col. 1. in medio.
- Traditur etiam huius difficultatis solutio,** pagina. 311. col. 2. per totam.
- Iurisconsulti possim propter varia iudicia contraria opinati sunt.** pag. 351. col. 1. in princ.
- Iuris error bonam fidem producit quoad fructuum acquisitionem.** ibid, col. 1. in fine.
- Ius patronatus ecclesiasticum, quod aliquis habebat in Ecclesia intra sui fundi limites constituta, vendito, ipso fundo an transeat in emptorem.** pagina. 428. col. 2. in medio.
- Et quid de iure sepulchrorum.** ibidem.
- Ius patronatus an includatur sub venditione omnium bonorum.** pag. 429. col. 2. in princ.
- Ius Romanæ ciuitatis pecunia quærri & parari solitum constat ex actis Apostolorum.** pagina. 866. columna secunda. in medio.
- Ius Italicum quid sit apud iureconsultos.** pag. 868. col. 1. in fine.
- Ius Romanæ ciuitatis pluribus nationibus datum esse explicat Vuolphangus.** ibidem. columna secunda. in principio.
- Ius Italicum à iure Latii differebat.** pagina. 869. colum. prima. in medio.
- Iure ciuili nullum aliud constitutum est successionis genus, quàm ex testamento, vel ab intestato.** pagin. 983. col. 1. prope finem,
- Iure quis agens aduersus testamentum, si in ea actione obtinuerit, tunc constabit successionem defuncti delatam esse successoribus ab intestato** pagina. 984. col. 2. in medio.
- Ius datus agendi contra patris testamentum filijs per subleuens matrimonium legitimatis.** pag. 985. col. 1. in medio.
- Ius dicitur tertio absenti quæsitum ex consensu omnium ex ipso donationis pacto quauis reuocabile** pagin. 443. col. 2. in medio.
- Ius quæsitum est irreuocabiliter, & nullus locus est penitentiae, vbi à donatario adueniente die fuerit res tradita.** pag. 444. col. 1. in princ.
- Nec post traditione donator penitere potest.** ibidem.
- Ius erit quæsitum, etiam ante diei aduentum, postquam præmissa nomine absentis huius pacti acceptione, sequuta fuerit tacite, vel expresse absentis ratihabitio,** pag. 444. col. 1. prope finem.
- Ius penitendi excluditur in contractu innominato, etiam re integra, fauore dotis speciali.** ibidem colum. 2. in medio.
- Iure patriæ potestatis pater olim filios vendere.** pagin. 803. col. 1. in medio.
- Iure humano ciuili competit libera testandi facultas.** pag. 736. col. 1. in fine.
- Ius patronatus ecclesiasticum matrimonio constante à marito acquisitum, communicatur uxori.** pag. 844. col. 2. in medio,
- Ius patronatus quo ad præsentandi ius, & eius exercitium est diuidium, & si quoad substantiam non.** ibid. col. 2. in medio.
- Ius reuocandi ea, quæ in fraudem creditorum fiunt etiã** competit futuris creditoribus. pagina. 388. columna 1. in principio.
- Ius conuentionalis retractus an temporis præscriptio tollatur?** pag. 396. col. 2. in princ.
- Iuri offerendi pretium an præscribi possit.** pag. 397. col. 1. in fine.
- Iuri offendi pretium ad redimendum, an mala fide vel ex certa scientia emptoris præscribatur.** pag. 398. col. 1. in medio.
- Ius conditionis implendæ, si ea est potestatiua, non competit alij quàm ipsi, qui eam adimplere debet.** pagin. 302. col. 2. in fine.
- Iuris patronatus laicorum derogatio, an sit admittenda vbi beneficium erat in curia litigiosum.** pagina. 261. col. 1. in fine.
- Ius patronatus vbi pertinet simul & ad clericum & ad laicum, an censeatur ecclesiasticum.** pagina. 261. col. prima. in fine.
- Ius patronatus per præscriptionem, aut priuilegio à laico acquisitum, an possit conferri per Papam, etiam absque speciali derogatione.** pag. 262. columna prima. in medio.
- Iuris patronatus laicorum beneficia minime comprehenduntur sub Apostolicis reservationibus.** pagina. 257. col. 2. in fine.
- Iuris patronatus laicorum derogatio non est admittenda vbi beneficia extra curiam vacauerint.** pagin. 259. col. 2. in fine.
- Ius patronatus ecclesiasticum ad hæredes etiam extraneos ex propria natura pertinet.** pagina. 655. columna secunda. in fine.
- Ius patronatus ecclesiasticum non potest per patronum in aliquem transferri in præiudiciũ eorum, qui ad id etsi hæredes non sint, ex prima institutione vocantur** pag. 658. col. 1. in med.
- Ius patronatus ecclesiasticum ex prima institutione delatum Sempronio & eius filijs, non aliter filijs competit, quàm si ipsius hæredes sint.** pagina. 656. colum. 2. in medio.
- Ius patronatus Ecclesiæ, ab vno hæredum ex testamento ædificatæ, ad coheredes etiam pertinet.** pag. 658. columna. 2. in princ.
- Ius patronatus ecclesiasticum non transit in fideicommissarium, restituta hæreditate.** pagina. 657. colum. prima. in fine.
- Ius naturale vel diuinum an possit tolli, minuiue lege humana aut consuetudine.** pag. 476. col. 2. in fine.
- Ius sepulchri, vendito, transit in emptorem.** pagin. 428. col. 2. in medio,
- Ius succedendi ex testamento, ius succedendi ab intestato, ius agendi contra testamentum, quod tria hæc diuersa ac distincta sint, probatur.** pagina. 983. col. 2. in fine.
- Ius agendi contra testamentum patris ex sola confessione succedendi ex testamento, & ab intestato non dari ex propria verborum significatione probatur.** pag. 984. col. 1. in medio.
- Iura Pontificia præferenda sunt secularibus in immunitate Ecclesiæ.** pag. 662. col. 2. in fine.
- Iure naturali & diuino vsura prohibita est,** pag. 681. col. 1. in medio, & pag. 691. col. 1. in medio.

Index Alphabeticus.

Iuris præsumptio in aduersarium transfert onus probationis. pag. 555. col. 1. in medio.
Iure Cæsarum an sint prohibita vsuræ. pagina. 691. col. secunda. in principio.
Iure Pontificio nauticum scenus licitum est. pagi, 699. colum. 1. in medio.
Ius patronatus ecclesiasticum, ita institutum vt Titio & eius liberis competat, an pertineat ad filium, qui patris hæres non sit. pagina. 655. columna secunda. in fine.
Ius patronatus ecclesiasticum non transit in patroni filium, qui eius hæres non est. pagina, 656. columna. 1. in medio.
Ius patronatus an pertineat ad filium in re certa institutam, an ad extraneum vniuersalem hæredem, pag. 656. col. 1. in fine.
Ius patronatus, hæreditate vendita, cur transeat in ipsum emptorem. ibidem. col. 2. in medio.
Ius patronatus non pertinet ad filium institutum in legitima, nec vendita legitima transit in emptorem. pagina. 657. col. 2. in medio.
Iustitia quo ad alium consideratur. pagina. 321. colum. 1. prope finem.
Iustitia iusti super eum erit, & impietatis impij super eum. pag. 571. col. 2. in princ.
Iustissimum est prius de possessione, quam de proprietate tractare. pag. 462. col. 1. in fine.
Iustum pretium. vide. Pretium iustum.
Iustinianus Imperator sustulit libertatem Latinorū. pag. 866. col. 2. in princ.
Iuuenus præbyter Hispanus, & de eius operibus. pagina. 934. columna secunda. in principio.

L

LESIO ultra dimidiam in grauissimo excessu erit resarcienda nõ obstantibus renuntiatione & iuramento. pag. 537. col. 2. in fine.

Lesio intra dimidiam iusti prætij in foro conscientie donatio non præsumitur, imò est reparanda & restitutione tollenda donatio. pag. 540. colum. 2. in fine.

Læsus si nulla coactus necessitate rem carius emat vel vilius vendat, præsumitur donatio. pagina. 543. colum. prima. in medio.

Laici hæretici bona ad fiscum secularem pertinent. pag. 59. col. 1. in medio.

Laicus reus non potest trahi ad iudicem ecclesiasticum reductionis aut appellationis causa. pagina, 611. colū. 1. in fine.

Laici iure percipiendi decimas spoliati, & agentes inter dicto recuperandæ, an sint ante omnia restituendi. pag. 474. col. 2. in medi.

Laici an teneantur deferre decimas in horrea clericorum. pag. 478. col. 2. in fine.

Laici an possint eximi à solutione decimarum priuilegio Romani Pontificis. pag. 480. col. 1. in fine.

Laici qualiter non tenentur decimas soluere sacerdotibus etiam pertinentibus. pag. 485. col. 1. in princ.

Laici quandoque coguntur exhibere sacerdotibus oblationes. pag. 470. col. 2. in fine.

Laicus committens crimen in Ecclesia an possit à iudice seculari puniri. pag. 679. col. 2. in medio.

Laicus, qui simul cum clerico delictum commiserit, an possit seculare iudicium declinare. pagina. 243. col. 1. in medio.

Laicus an possit acceptare beneficium cum mandato speciali. pag. 820. col. 1. in princ.

Laicus an possit constitui procurator ad renuntiandū beneficium. pag. 820. col. 2. in princ.

Laicus potest necessitate cogente baptizate. pagi. 407. colum. 2. in princ.

Lapidicina in aliquo agro inuenta an sit propria ipsius agri domini. pag. 276. col. 1. in fine.

Laquei supplicium quam sit ignominiosum. pagina. 878. col. 1. in fine.

Latinorum libertorum nomen tempore Iustiniani non admodum erat frequens. pagin. 867. columna. 2. in fine.

Latinorum libertas à Iustiniano fuit sublata. pagi. 866. colum. 2. in fine.

Latini erant sicut Romani à multis vectigalibus immunes. pag. 868. col. 2. in princ.

Latini etiam non poterant ex delicto flagris subijci. ibi.

Latrones famosi in his locis vbi grassati fuerint furcatisigendi sunt. pag. 875. col. 2. in princ.

Latro famosus non grudet immunitate Ecclesie. pag. 674. col. 2. in medio.

Lateranense Concilium, Sessio. 9. quid decreuerit circa fructus beneficiorum, pagin. 799. columna prima. in fine.

Lateranense Concilium quid statuerit circa decimas percipiendaa. pag. 472. col. 2. in fine

Laus fortitudinis in quodam excessu consistit. pagin. 976. col. 2. in principio.

Laus temperantiae in quodam defectu versatur. pagina. 967. col. 2. in princ.

Laus Ioanis Driedonis. pag. 254. col. 1. in med.

Laurentij Valæ notabilis error. pagina. 926. columna secunda. in medio.

Legata videtur æstimatio, cui tessera & militia legatur. pag. 871. col. 1. in princ.

Legalia & caeremonialia veteris legis an cessauerint lege noua euangelica eiusque institutione, & promulgatione. pag. 957. col. 2. in medio.

Legatarij, victo hærede in testamento scripto, etiam eis ignorantibus, non poterunt consequi legata à victore. pag. 92. col. 1. in fine.

Legatarius occupans rem sibi legatam antequam hæres hæreditate adita apprehendat possessionem, an amittat ius quod in ea re habet. pagina. 822. columna. 2. in principio.

Legata taberna pannorum, non ipsæ merces, quæ in taberna sunt, sed ipsa tantum taberna legata videtur. pagina. 77. col. 2. in fine.

Legatarij si velint assilire hæredi scripto, & eidem in defensione causæ auxilium impertiri, tenentur causam & litem assumere in eo statu in quo est tempore oppositionis. pagina. nonagesima secunda. columna. secunda. in princ.

Index Alphabeticus.

- Legata** in testamento relicta ad pias causas, an debeantur. pagina. 716. col. 2. in medio.
- Legati** actus plurimum interest an fiat ad rationem mēsuræ vel corporis certi & limitati. pagina. 18. columna. prima. in fine.
- Legati** non habent ius reuocandi domum pro contractibus tempore legationis factis. pagina. 36. columna. prima. in medio.
- Legati** & alij, si in curia vt aduenæ contraxerint an habeant ius reuocandi domum, pagina. 37. columna. 2. in medio.
- Legato** fundo simpliciter vel parte fundi communis pro indiuiso, non adiecto pro nomine, meum, veniet in legatum, quod rei legatæ post testamentum accesserit. pag. 15. col. 2. in medio.
- Legato** fundo vel parte communis pro indiuiso apposito pronomine, meum, an veniat in legatum quod ipsi testatori ex ea parte socij accesserit post testamentum. pag. 16. col. 1. in medio.
- Legato** fundo, qui certis est in testamento limitibus designatus, an veniat in legatum, quod post testamentum eidem fundo adiectum fuerit à testatore? pagin. 17. col. 1. in fine.
- Legatum** Apostolicorum potestas. vide in verbo, Nuntiorum Apostolicorum.
- Legatus** Romani Pontificis non habet ius auocandi causas ab inferioribus. pag. 58. col. 2. in princ.
- Legatus** à latere an possit conferre beneficia iuris patronatus clericorum. pag. 257. col. 2. in medio.
- Et quid de nuntio Apostolico. ibidem.
- Et quid de beneficijs iuris patronatus laicorum. ibidē.
- Legatum** annuum ciuitati vel Ecclesiæ relictum, an finiat per centum annis? pag. 773. col. 1. in princ.
- Et quid de annuo legato priuatis relicto. ibidem. columna. 2. in medio.
- Legatum** annuum & vsusfructus paria iura habent. pag. 773. col. 1. in princ.
- Legatum** vsusfructus reipublicæ relictum centum annos durat. ibidem.
- Legatum** vsusfructus capitis diminutione perit. pag. 773. col. 2. in medio.
- Legatum** annuum potest absque vlla temporis præfinitione relinqui. pag. 774. col. 1. in princ.
- Legatū** vsusfructus à legato annuo in quo differat. ibid. col. 1. prope finem.
- Legatum** annuū simpliciter priuato relictum, eius morte finitur. pag. 774. col. 2. in princ.
- Legatum** annuum pro primo anno est purum, sequentibus vero conditionale. ibidem.
- Legatum** conditionale non transmittitur ad hæredes ante conditionis euentum. ibidem.
- Legatum** mancipiorum viuo testatore, qui pro eis æstimationē legauerat, valet post mortē eorū, si testator voluntatem non reuocauerit. pagina. 211. columna. 1. in principio.
- Legato** his verbis concepto, legato vxori meæ frumentum omne, quod domi habeo, etiam frumentum venale in hoc legato venit, quando domi testator nullum aliud frumentum præter venale habebat, pagin. 547. col. 2. in medio.
- Legatum** hoc modo conceptum, lego vxori meæ frumentum, quod domi quocunque modo habeo, quid comprehendat. pag. 547. col. 2. in fine.
- Legatum** vsurarium an sit licitum ex testatoris voluntate. pag. 693. col. 1. in fine.
- Legatum** tesseræ explicatur. pag. 867. col. 1. in princip.
- Legatis** ducentis filix, si nupserit, & centum si ingressa fuerit religionem, an ei profitenti religionem debeatur ducenta. pag. 495. col. 2. in fine.
- Legatis** centum Titix, si nupserit, & ducentis si non nupserit, an Titix nubenti ducenta debeantur. pag. 496. col. 1. in princ.
- Legatum** omnium rerum seu vsusfructus omnium bonorum etiam res venales comprehendit. pag. 546. col. 1. in princ.
- Legatum** argenti, latinæ, frumenti, vel seruorum testatoris, etiam adiecta dictione, vniuersali, comprehendit venalia. ibidem. col. 1. in medio.
- Legatum** rerum pertinentium ad muliebre ornamentum testatricis, non comprehendit res venales etiam pertinentes ad muliebre ornamentum, pag. 547. col. 1. in princip.
- Legatum** relictum vxori quomodo valet? pag. 554. col. 1. per totum.
- Legatum** dotis an iure possit in alterius voluntatem transferri. pag. 614. col. 2. in princ.
- Et ibi an ex voluntate testatoris sit vnius testimonio exhibenda fides.
- Legatum** quartæ vel quintæ partis bonorum mobilium & immobilium particulare censetur, ac si certam rerū tertia pars legata esset. pagina. 520. col. 2. in fine.
- Legatum** vsusfructus omnium bonorum qualiter sit intelligendum. pag. 521. col. 1. in med.
- ¶ **Leges** partiarum conditæ fuerunt à Rege Alphonso Decimo. pag. 950. col. 1. in princ.
- Legem** annonariam condidit Clodius. pag. 867. columna. 1. in medio.
- Lege** Regia statuitur non esse necessariam veteris stipulationis solennitatem, vt absenti ius acquiratur. pag. 443. col. 2. in princ.
- Lege** Regia dubium est an nemine acceptante donationem absenti factam, ita ius absenti quærat, vt etiam ante eius acceptationem reuocari donatio non possit. pag. 442. col. 1. in princ.
- Leges** curiatæ & populares quæ dicantur? pagin. 4. col. prima. in fine.
- Leges** populares quæ appellentur à Cicerone. ibid.
- Lege** Regia non valet instrumentum, in quo non sit facta mentio annorum domini. pag. 153. col. 2. in fine.
- Leges** non possunt absque peccato à Principe tolli sine iusta causa. pag. 226. col. 1. in fine.
- Lege** Aquillia tenetur quisquis propria animalia in alienum agrū miserit ad pascendum domino inuito. pagina. 276. col. 2. in medio.
- Lege** Mosayca licebat viatori ex vineis & frugibus alienis accipere, vt præsentis subueniret necessitati. pag. 277. col. 1. in princ.
- Legis** asiduis, C. qui potio. in pigno, habet priuilegium, an habeat locum in dote, cuius numeratio, sola confessione mariti constat. pagina. 379. columna. secunda. in medio.
- Lege** Regia an definitum sit iustum pretium annui redditus.

Index Alphabeticus.

- ditus** in pecunia cum pacto redimendi cōstituti. pag. 776. col. 1. in medio.
- Leges** ex temporis qualitate & rerum vicissitudine mutari possunt. pag. 792. col. 1. in princ.
- Leges** Romuli licebat patri nulla coactus necessitate filios ter vendere. pag. 803. col. 1. in medio.
- Leges** secundæ. C. de rescind. venditio. auxilio non est locus in permutatione beneficiorum. pag. 365. column. prima. in medio. & pagina. 369. columna prima. in principio.
- Leges** variæ iuris regalis super valore monetæ concordantur. pag. 1029. col. 1. in medio. & pagina. 1046. col. 1. in medio.
- Leges** seculares multo tempore neglexerunt coercitionem vlturarum. pag. 707. col. 1. in med.
- Leges** Draconis apud Athenienses quid præcipiebant. pag. 572. col. 1. in princ.
- Legis** pœna potest minui vel augeri à iudice proprio iudicio. pag. 589. col. 1. in fine.
- Leges** euangelica nihil nec præcipitur, nec vt illicitum prohibetur, quod non sit iuris naturalis legibus vel præceptum, vel prohibitum. pag. 690. columna secunda. in medio.
- Legitima** est quoddam ius vniuersale, non tamen est vniuersitas, cui ius patronatus accedit. pagin. 657. col. 2. in medio.
- Legitima** est quota bonorum, non hæreditatis pars, ibidem.
- Legitima** vendita non transit in emptorem ipsius ius patronatus. pag. 657. col. 2. in fine.
- Lex** semel recepta quando tollitur per consuetudinem legitimè præscriptam. pagina. 641. columna prima. in medio.
- Lex** euangelica continet tantum ea præcepta, quæ naturalia vel moralia sant. pagina. 957. columna secunda. in medio.
- Legitimatus** agere potest contra testamentum patris. pag. 984. col. 1. in medio.
- Legitimatio** multa habet ex iure priuilegia. pagina. 984. col. 1. in fine.
- Legitimatis** filijs per subsequens matrimonium & per rescriptum Principis datur actio agendi contra patris testamentum. pag. 985. col. 1. in fine.
- Lex** Salica apud Gallos quæ sit? pagina. 9. columna. 1. in fine.
- Lex** Imperatoris aut Principis, quæ damnum non infert speciale clericis aut Ecclesijs est in foro ecclesiastico seruanda pag. 55. col. 2. in medio.
- Legitimus** contradictor quis dicatur. pagin. 94. column. 1. in princ.
- Lex** duodecim tabularum expenditur. pag. 770. col. 1. in medio.
- Lex** improbens consuetudinem, an censeatur reprobare præteritam tantum, vel futuram simul. pagina. 791. col. 1. in fine.
- Lex**, qua constitutum sit vt homicida pœna pecuniaria puniatur, an possit aliquo pacto esse iusta. pag. 584. col. 2. in fine.
- Leges** Mosayca pœna talionis etiam statuta erat. pagina. 583. col. 2. in medio.
- Lex** Regia quæ & vnde dicta. pag. 4. col. 2. in princ.
- Legitima** filij ex bonis parentis, publicatis eius filij bonis, non publicatur, pagina. 580. columna. secunda. in principio.
- Legitima** filiorum quæ sit in hoc regno? pagin. 493. col. prima in fine.
- Legitimatio** inualida est, nisi fiat Principi mentio liberorum. pag. 506. col. 1. in fine.
- Legitimæ** probationes quæ dicantur? pag. 615. column. prima. in fine.
- Legis** finis an includatur & contineatur sub præcepto? pag 978. col. 1. in medio.
- Legatum** ea conditione, si non nupserit, an liceat legata riæ nubenti in foro conscientie accipere? pag. 496. col. 2. in princ.
- Legatum** omnium bonorum vel rerum testatoris vt frumenti & similia, an venialia contineat. pagina. 546. col. 1. in princ.
- Legatum** rerum omnium, quæ domi vel in villa sunt, ad venalia non extenditur. pagina. 546. columna. 2. in medio.
- Leitio** vera cap. quoties post auditam causam. 2. quæstione. 6. pag. 802. col. 2. in fine.
- Leij** Laureli sententia de libertorum iure non conuenit veteribus historiis. pag. 866. col. 1. in fine.
- Leonis** Papæ ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum epistola contra Eutychetis perfidiam. pag. 923. col. 1. in fine.
- Leuca** quid? pag. 667. col. 1. in medio.
- Liber** homo an possit pignori dari. pagina. 508. col. 2. secunda. in fine.
- Liberatus** ab administratione præterita, an teneatur ad id quod actione reali vendicari potest? pagin. 624. col. 2. in medio.
- Liber** qui dicitur transitus sanctæ Mariæ. pag. 9402. col. 1. in princ.
- Liber** Pastoris dictus apocryphus. pagina. 938. column. 2. in fine.
- Liberto** quam vtilitatem attulerit tribus legatum apud Scauolam. pag. 867. col. 1. in medio.
- Liberti** deditij qui dicerentur. pagina. 865. column. secunda. in princ.
- Liberti** latini qui dicerentur. ibidem. columna secunda. in medio.
- Libertinos** in quatuor urbanis tribubus suffragium tulisse testis est Afconius in oratione pro Milone. pag. 866. col. 1. in medio.
- Libertos** dedititios tempore Iustiniani multis ante temporibus in desuetudinem abisse constat. pagina. 867. col. 2. in fine.
- Libertos** & libertinos pro eodem reputat Iuius. pagin. 868. col. 1. in medio.
- Liberti** à Principe ius impetrabant aureorum anulorū & restitutionem natalium. pagina. 868. columna. secunda in fine.
- Liber** Tobiz dubiz fuit authoritatis. pagina. 897. col. 2. in medio.
- Liber** Esdræ non fuit receptus à Clemente in Canonibus Apostolorum. capit. 84 pagina. 798. columna. 1. in principio.
- Liber** vnicus fuit Hester, & de eo nulla apud Hebræos & Christianos fuit vnquam controuersia, ibidem. d 5 column.

Index Alphabeticus.

- columna secunda. in medio.
- Liber Iudith** omisus fuit olim à multis authoribus. pagina. 900. col. 1. in fine.
- Liber Baruch** teste Hieronymo apud Hebræos omisus est vsque ad Concilium Florentinum. pagina. 904. colum. 2. in medio.
- Liber, qui appellatur, Pentametrum** apud Buchardum Centimetrum legitur. pagina. 939. columna prima. in fine.
- Liber phisiologus** quis dicatur. pagina. 942. columna. 1. in medio.
- Libertus** accusans patronum de vero crimine legatum amittit. pag. 429. col. 2. in princ.
- Libertas** testandi, vide. Testandi literas.
- Libertatis** favore cogendus est quilibet partem, quam habet in seruo vendere. pagina. 808. columna prima. in fine.
- Libertas & immunitas ecclesiastica** an differant. pagina. 663. col. 1. in fine.
- Liberatione** legata à reddendis rationibus, & ab actione præteritæ administrationis, an censeantur reliqua remissa. pag. 626 col. 1. in medio.
- Et quid si testator** liberet tutorem vel administratorem ab actione tutelæ. ibid. col. 1. prope finem.
- Liberatio** à reddendis rationibus, vel ab actione futuræ administrationis quid operetur? pagina. 627. colum. 2. in medio.
- Liberatio** legata depositario, vel commodatario, ab actione depositi vel commodati, siue ex causa depositi aut commodati, an referatur ad actionem in rem. pagin. 624. col. 2. in fine.
- Liberatio** non tantum in vltima voluntate legata, sed & lege concessa ad actionem in realem minimè extenditur. pag. 625. col. 1. in medio.
- Et quid** deliberatione per transactionem contingentem. ibidem.
- Liberatio** ratione contractus inter viuos facta tutori, curatori, negotiorum gestori, & œconomio non continet actionem in rem. pagina. 625. columna prima. in fine.
- Liberatione** legata an censeatur reliquarum remissio facta. pag. 625. col. 2. in medio.
- Liberatio** in vltima voluntate vel in contractu iuramenti religione confirmatur. pagina. 625. columna secunda. in principio.
- Liberatus** ab administratione præterita vel contractu vel testamento tenetur ad id, quod actione reali vendicari potest. pag. 624. col. 2. in med.
- Libri canonici** qui dicantur. pagina. 892. columna secunda. in medio.
- Libri Ecclesiastes & Sapientix**, an sint à Salomone scripti. pag. 895. col. 2. in med.
- Libri duo** sunt Esdræ. pag. 898. col. 1. in med.
- Libri Agiographi** qui dicantur. pagina. 919. columna. 2. in medio.
- Libros apocryphos** quos appellet Diuus Hieronymus. pag. 920. col. 1. in medio.
- Libri apocryphi** qui dicantur? pagina. 935. columna. 2. in principio.
- Libri, qui non possunt imprimi** statuto Tridentinæ Synodi. ibidem. col. 2. in medio.
- Libri rationum** quam probationem faciant. pagin. 170. columna prima. in fine.
- Librorum** noui Testamenti ordo, & de quibus apud veteres Theologos fuerit olim dubitatum. pagina. 904. columna. 2. in fine.
- Libella** numus argenteus quid. pagina. 998. columna. prima. in medio.
- Libra** argenti vel auri nomine pœnæ indicta qualiter intelligatur? pagina. 1019. columna secunda. in medio.
- Libra** vetus diuiditur & expenditur, & inibi de granis. pag. 994. col. 2. in fine
- Libra** Romana duodecim vncias habuit. pagin. 995. col. secunda. in princ.
- Libra** argenti qualiter intelligatur. pagin. 1019. colum. 2. in principio.
- Libra** auri quonam modo estimetur in iure. ibidem. col. secunda. in fine.
- Libra** Gallica cuius erat valoris? pagina. 1020. columna. 2. in principio.
- Libra** quandoque non pondus sed numus est. ibidem. colum. 1. in princ.
- Libra** Italica numeralis. pagin. 1020. columna secunda. in medio.
- Libra** Tarraconensis in Hispania. ibidem.
- Libra** auri contenta in legibus Partitarum cuius valoris erat. pag. 1046. colum. 1. in medio.
- Libra** argenti contenta in l. 10. titulo decimo octauo. partita. 1. quanti estimanda. pagin. 1047. columna secunda. in fine.
- Litera** T. Hebraicè signum crucis significasse. pagina. 879. col. 1. prope medium.
- Literæ** Apostolicæ ad Regia mittuntur auditoria antecatum executionem, vt ibi examinentur pag. 254. col. 1. in princ.
- Literæ** ad beneficium quando iure valent aut non valent. pag. 503. col. 2. in medio.
- Literæ** Romani Pontificis qualiter sunt intelligendæ. pagina. 505. col. 2. in princ.
- Literis** Apostolicis, quæ falsis precibus in publicum dispensium impetrantur, an liceat quandoque non obedire. pagina. ducentesima quinquaginta quinta, col. 1. in medio.
- Literas** Apostolicas ad dignitates & beneficia, quæ sunt Regi iuris, sancit grauisimis pœnis Carolus Cæsar. ne quis impetraret in derogationem consensus, ac præsentationis. pagina. 258. columna secunda, in medio.
- Hoc** etiam prohibuit in beneficijs patrimonialibus. ibi. colum. 2. in fine.
- Literæ** beneficia conferentes sunt strictissimè interpretandæ. pag. 504. col. 1. in med.
- Lite** pendente restitutionis in integrum an sit locus executioni trium sententiarum conformium. pagina. 195. col. 2. in medio.
- Lite** pendente apud iudicem ecclesiasticum clericus detineri debet reclusus in carceribus. pagina. 240. col. 2. in fine.
- Litis** eiusdem consors an possit sine speciali mandato petere in integrum restitutionem. pag. 374. columna secunda. in princ.

Index Alphabeticus.

- L**itiganti etiam iustè in iudicio mendacio, vel falsitate ut non licet aduersus aduersarij dolum. pagina. 327. colum. 2. in princ.
- L**itiganti an liceat in iudicio pluribus diuersis contrarijs (ve defensionibus uti, & an excipiens fateri videatur. pag. 329. col. 2. in princ.
- L**itigiosa res efficitur per solam citationem quoties ea petitur actione reali, agiturque de dominio directo vel utili. pag. 118. col. 1. in fine.
- L**itigiosam rem tamen multis placuit nusquam effici etiam litis contestatione, si ad eam actum sit actione personali. ibidem.
- L**itigiosi vitium in actione hypothecaria non est necessarium, nec quicquam noceat actori, qui pecuniam debitam exigere poterit ab eo, qui lite mota rē emerit. pag. 118. col. 2. in fine.
- L**itigantium consensu an possit iudex, vel teneatur vnius testis assertioni stare. pagin. 614. columna secunda. in medio.
- L**ite pendente reus delatus non potest ad ecclesiasticā dignitatem promoueri. pagina. 461. columna. secunda. in medio.
- L**ite pendente non est priuandus dignitate aut nobilitate ille, qui ante litem motam ad eas electus fuit. ibidē. col. 2. in fine.
- L**ite pendente accusatus utitur iure suo. pagina. 462. col. 1. in medio.
- L**is & causa decidi potest iuxta assertionem & declarationem alterius partis consensu litigantium. pagina, 614. col. 2. in fine.
- L**is si committitur actoris vel rei assertioni iuramentū rei vel actoris oportet præmitti. pagina. 616. colum, 2. in principio.
- L**ite pendente inter fiscum & priuatum non est priuatus possessione priuandus. pagina. 459. columna secunda. in fine.
- L**ite pendente super nobilitate an cogatur quis tributa, & indictiones; aliaque onera subire. pagina. 461. col. 1. in princip.
- L**ite durante reus delatus non potest eligi ad munera publica. pag. 461. col. 2. in princ.
- L**ocus Titi Liuij ex Plinio, ac rursus Plinius ex Macrobio expenditur. pag. 857. col. 1.
- L**ocus Frontini corrigitur ex obseruatione Petri Chaconij. pag. 862. col. 2. in fine.
- L**ocus Ciceronis interpretatur. pagina. 863. columna. prima. in fine.
- L**ocus pindari. in Nemeis corrigitur. pag. 865. columna prima. in medio.
- L**ocus Varronis restitutus. pagin. 887. columna. prima. in medio.
- L**ocus Gratiani corrigitur. ibidem. columna secunda. in fine.
- L**oci cuiusdam sacræ scripturæ interpretatio. pagina. 900. col. 1. in princ.
- L**oci cuiusdam castigatio. pagina. 930. columna. prima. in medio.
- L**ocus depruatus in historia de inuentione capitis Diui Ioannis. pag. 932. col. 1. in medio.
- L**ocus Tertulliani depruatus expenditur. pagin. 940. col. 1. in medio.
- L**ocus poenitentiae quando sit in contractu donationis. pag. 438. col. 1. in fine.
- L**ocus non est poenitentiae fauore dotis in contractibus innominatis. pag. 444. col. 2. in med.
- L**ocus Bartoli insigniter vitiosus expenditur in. 1. tutor, qui reportium. ff. de administra. tuto. numero. 21. pag. 630. col. 1. in princ.
- L**ocus est expressim ponendus in instrumentis publicis. pag. 154. col. 1. in medio.
- L**ocus Pauli ad Romanos cap. 3. explicatur. pagina. 223. col. 1. in fine.
- L**ocus Psalmistæ, Psal. 104. adducitur. pagina. 223. colū. secunda. in princip.
- L**ocus Matthæi cap. 17. declaratur. pagina. 223. columna secunda. in med.
- L**ocus Suetonij Tranquilli aperitur. pagina. 1008. col. secunda. in princ.
- L**ocus Aristotelis expenditur ad intellectum. 1. primæ. ff. de contrahend. emptio. pagina. 1053. columna, prima. in medio.
- L**ocus Aristotelis explicatur an liceat Principi pecuniam semel signatam mutare. pagina, 1056. columna. prima. in princ.
- L**ocus contractus satis idoneus est. si reus ibidem reperitur, ut in eo tractetur de contractu rescindendo, atque ita de restitutione in integrum concedenda. pagina, 357. col. 2. in fine.
- L**ocationi rerum dotalium per maritum quo pacto vxor teneatur stare. & quid è contrario. pag. 623. col. prima. in fine.
- L**ocationi facta ab Episcopo seu alio prælato, an teneatur stare successor, quod inibi late traditur. pag. 634. col. 1. in medio.
- L**ocatio nomine Ecclesiæ facta mortuo prælato non finitur. pag. 635. col. 1. in medio.
- L**ocationis contractus an admittat decisionem. 1. quoties. de rei vendicat. pagina. 662. columna prima. in medio.
- L**ocatio ad longum tempus an sit alienatio. pagina. 636. col. 1, & 2. per totum.
- L**ocatio facta vltra tempus permissum an sit valida saltem quo ad tempus iure concessum. pagina. 637. col. 2. in fine.
- L**ongimanus Darius filius fuit Prisci Assueri Artaxerxis. pag. 901. col. 2. in princ.
- L**ongum tempus quod sit? pag. 636. col. 1. in medio.
- L**ucris acquisitio quæ requirit alteri coniugum in matrimonio decessisse, habet locum vtroque simul pereunte. pag. 563. col. 2. in medio.
- L**ucris resolutio, quæ præmortiente altero ex duobus fit, si ij simul perierint, locum non habet. pag. 564. colū. prima. in fine.
- L**ucris acquisitio quæ requirit alterum ex duobus superuixisse, deficit ijs simul pereuntibus. pagin. 568. col. 1. in fine.
- L**ucrum consolidationis quando sit vsura. pagina. 689. col. 1. in fine.
- L**ustrum apud Romanos quid? pagina. 426. columna prima. in fine.
- L**ydus lapis, quo aurifices aurum probant. pag. 1008. colum. 1. in principio.

Index Alphabeticus.

M

A C E D O N I A N A hæresis unde dicta sit? pag. 917. columna prima. in princip.

¶ **Ma** habeorum libri. pagina, 903. col. 2. in medio.

¶ **Magnum Constantinum** à Beato Syluestro baptizatum fuisse constat, pagina. 927. columna. 1. in fine.

Maior summa an includat minorem.

Maiora crimina committens, non continuo grauioribus pœnis castigantur. pagina. 575. columna secunda, in medio.

Maioratus & feudum differunt. pagina. 454. columna. 2. in medio.

Maioratus dignitas est. pag. 454. col. 2. in fine. & pag. 729. col. 1. in medio.

Maioratus an & qua ratione sunt liciti? pagin. 728. col. 2. in principio.

Maioratus bonorum possessio sine apprehensione quaeritur successori. pagina. 730. columna prima. in fine.

Maioratus dictio, quomodo in his Regnis accipienda. pag. 725. col. 1. in medio.

Maioratus & primogenij bona ex propria significatione masculis deferuntur, exclusis foeminis. pagin. 728. col. 1. in princip. & vide in verbo. Primogenij. & verbo. Prohibitio.

Maioratus fructus, seu primogenij eius anni, quo possessor mortem obierit, an pro rata tēporis pertineat ad eius hæredes, licet nondum percepti fuerint. pag. 454. col. 1. in princ.

Maioratum materia quo ad successionem. pagin. 290. per totam,

Maioratus conditionibus & legibus licentia Principis institutis, derogari poterit rescripto Principis. pag. 735. col. 2. in fine,

Maioratus qualiter accipiatur in his regnis. pag. 725. col. 1. in medio.

Maioratus ad vnum tantum pertinet, pagina. 725. col. 1. in fine.

Maioratus absque licentia Principis institutus, an dicatur maioratus. pagina. 730. columna secunda. in medio.

Maior summa ex proprietate sermonis minorem continet. pag. 505. col. 1. in med.

Maioratus res prohibita sunt alienari, & hæ prohibitio perpetua est, & quid de fideicommissis. pag. 725. col. 2. in fine.

Maioratum institutio licita est, atque item consuetudines, & leges, quibus primogenitis bona omnia deferuntur. pagina. 728. columna secunda. in medio.

¶ **Mala fides**, vide in verbo. Fides mala emptoris.

¶ **Mambres & lamnes** restiterunt Moyfi tanquam impij. pag. 941. col. 2. in fine.

¶ **Mandatum**, quod alioqui morte mandantis regulatiter expirat, fauore dotis & sic pax causæ etiam post obitum mandantis vim habet. pagina. 444. columna secunda. in medio.

Mandati quæ sit propria natura. ibid. col. 2. in fine,

Mandatum in re necessaria an morte mandantis expirat. pag. 73. col. 1. in medio.

Mandatum speciale requiritur ad iurandum nomine alterius. pag. 157. col. 1. in medio.

Mandatum adiurandum de calumnia qualiter concipi debet. pag. 371. col. 2. in medio.

Mandatum speciale non est necessarium ad defendendum aliquem in causa restitutionis in integrum, licet ad eam petendam requiratur. pag. 375. columna. 1. in principio.

Mandatum speciale requiritur ad acceptandum beneficia ecclesiastica. pag. 819. columna. 2. in medio. & pag. 825. col. 1. in medio.

Et an mandatum generale sufficiat si sit concessum cum libera. ibid. col. 2. in fine.

Mandatum speciale ad acceptandum beneficia, an possit concedi laico. pagina. 820. columna prima. in principio.

Et quid de excommunicato dicendum sit. ibidem. col. 1. in fine,

Mandatum generale sufficit ad apprehendendam possessionem beneficij. pag. 824. col. 2. in fine.

Mandatum speciale sufficit ad petendam in integrum restitutionem, licet causa in qua petenda est non exprimat. pag. 371. col. 1. in fine.

Mandatum cum clausula generali, & ad omnia alia requirentia mandatum speciale, quem effectum habeat. pag. 555. col. 2. in fine.

Mandatum, do tibi ad omnia mea negotia, quo modo intelligendum. pag. 552. col. 2. in fine.

Mandatores homicidij & ipsi interfectores qua pœna sint puniendi. pag. 672. col. 1. per totam.

Mandatum cum clausula rati habitationis quam vim habeat? pag. 373. col. 1. in princ.

¶ **Manumissi vindicta** qui dicerentur? pagina. 865. col. 1. in fine.

Manumissio per censum quo pacto fiebat. pagina. 865. col. 2. in principio.

Manumissi testamento qui dicerentur? pagina, 865. col. 2. in principio.

Manumissi à dominis ex Tulij Hostilij indulgentia ciuitatem consequantur. pag. 866. col. 1. in princ.

Manumissi serui non per ipsam manumissionem statim efficiebantur ciues Romani. pagina. 685. columna prima. in medio.

Manus sinistra est amputanda quando dextera non extat. pag. 586. col. 2. in fine.

¶ **Marauedinus** non tam est numus quam numerorum numerus. pag. 992. col. 1. in princ.

Marauedinus passim ab auctore quadrans appellatur. ibidem. col. 1. in medio.

Marauedinorum huius Regni cognitio traditur ad plurius legum interpretationem, pagina. 415. columna. 2. in medio.

Marauedinus Alphonsi Regis quanti æstimabatur. pag. 416. col. 1. in princ.

Marauedinus bonus apud huius Regni sanctiones sic appellatus, cuius valoris erat. pag. 416. col. 1. in medio. & pag. 1037. col. 1. in fine.

Et in quo differat à veteri marauedino, ibidem. columna. 2. in principio.

Index Alphabeticus.

- Marauedinus Castellanus** & eius valor, pagina. 1027. col. 1. in medio.
- Marauedinus vetus** & nouus quid? pagina. 1027. colum. 2. in medio.
- Marauedinus vetus** respondet vni ex nostris cum dimidio. pag. 1028. col. 2. in fine.
- Marauedinus bonus** cuius æstimationis erat. ibidem.
- Marauedinus aureus** quid? pagina. 1031. col. 2. in princ. & pag. 1032. colum. 2. in fine. & pagina. 1043. columna prima. in medio.
- Marauedinus, Prieto, distus, item & Blanco appellatus** pag. 1038. col. 2. in fine.
- Marauedinus aureus tempore Regis Alphonfi Decimi.** pag. 1043. col. 1. in medio.
- Marauedinus aureus antiquior marauedino temporis Alphonfi Regis.** ibidem.
- Marauedinus aureus,** cuius mentio fit in legibus partitarum, quanti æstimatur. pag. 1043. col. 2. in princ.
- Marauedinus,** cuius meminit lex. 18. tit. 4. part. 3. quanti æstimatur. pag. 1047. col. 2. in fine.
- Marauedini.** l. 8. tit. 7. part. 3. quanti æstimandi sunt. pag. 1049. col. 1. in medio.
- Marauedinus.** l. 3. tit. 8. part. 3. cuius sit æstimationis. ibidem. col. 2. in princ.
- Marauedinus.** l. 20. tit. 23. part. 3. pagina. 1049. columna secunda. in medio.
- Marauedinus.** l. 1. tit. 5. lib. 2. fori. pagina. 1049. colum. secunda. in fine.
- Marauedinus.** l. 2. tit. 1. part. 7. pagina. 1050. col. 1. in principio.
- Marauedinus.** l. 41. tit. 2. part. 3. pagina. 1050. col. 1. in fine.
- Marauedinus aureus.** l. 9. tit. 4. part. 5. ibidem. col. 1. in medio.
- Marauedinus.** l. 2. tit. 11. part. 3. ibidem. columna. secunda. in fine.
- Marauedinus.** l. 5. 7. & 8. cum quatuor sequentibus. tit. 20. & l. 13. 15. tit. 19. part. 3. pagina. 1050. columna secunda. in fine.
- Marauedinus.** l. 14. tit. 6. part. 3. pagina. 1051. columna. prima. in medio.
- ¶ **Marchiones** non possunt causas à iudicibus ordinarijs auocare. pag. 58. col. 2. prope medium.
- Marchiones, Duces, & Comites & alij inferiores habentes iurisdictionem** an possint tabelliones creare. pag. 152. col. 2. in princ.
- Marcha aurea,** cuius mentio fit in legibus partitarum an differat ab aureo. & ibi cuius valoris sit. pag. 1046. colum. 2. in principio.
- ¶ **Marcha pondus** quid? pagina. 995. columna prima. in fine.
- ¶ **Mardocheum** ad eam ætatem accessisse, quæ ducentos annos excesserit, narrat Diuus Hieronymus. pag. 900. col. 1. in medio.
- ¶ **Martyr Græca dictio est,** latine testem significat. pag. 925. col. 2. in princ.
- Martyrum Quiritij & Iulitz matris eius commemoratio** fit in Romana Ecclesia decimaquinta Iulij: at in Tollerana & Granatensi fit in decima sexta ieiunij. pag. 926. col. 1. in princ.
- Martyrum historiarum conscriptarum** ab hæreticis igni sunt tradendæ. ibidem. col. 1. in medio.
- Martyrum & Sanctorum memoriae** fiunt à Christianis eo die, quo mortem obiere, quia illo die nascuntur sancti ad gloriam & vitam æternam. pagina. 962. col. 1. in fine.
- Martyribus** quanuis licitum fuerit, cum fugere possent in carceribus manere, vt pro fide occiderentur, nusquam tamen eis licuit se ipsos occidere. pagina. 339. col. 1. in medio.
- Martyrum historiarum & de vitis patrum.** pagina. 925. col. 1. & 2. per totum.
- ¶ **Maritus** re dotali penitus extincta tenebitur ad æstimationem etiam si absque eius culpa leui, vel leuissima acciderit. pag. 209. col. 1. in fine.
- Et quid si res simpliciter fuerint æstimatæ quæ licet nõ consistunt in pondere, numero & mensura, vsu tamen consumuntur. ibidem. col. 2. in medio.
- Mariti inopia** an impediatur præsumi emptionem est æstimatione. pag. 211. col. 1. in fine.
- Maritus** in quibus casibus potest alienare res dotales consentiente vxore. pagina. 208. columna. secunda. in medio.
- Maritus** quando eligit restitutionem rerum dotalium, augmentum & diminutio pertinet ad vxorem. pag. 209. col. 1. in fine.
- Maritus libere ac tuto** merces, & alias res venales vendere potest. licet mulier habeat hypothecam ad bona mariti. pag. 215. col. 2. in med.
- Marito futuro,** qui rem dedit vt sequeris nuptijs dotis fieret, an si viueret possit pœnitere, & donationem reuocare. pag. 445. col. 1. in fine.
- Maritus** an teneatur stare locationi factæ per vxorem. pag. 632. colum. 2. in fine.
- Marsilij Paduani error damnatus.** pagina. 23. columna. secunda. in medio.
- ¶ **Masculus** in maioratibus an semper præferatur fœminis. pag. 728. col. 1. in med.
- Masculis deficientibus** quando in feudis possunt fœminæ admitti. pagina. 729. columna secunda. in principio.
- Masculis stantibus iure Italico fœminæ** excluduntur in successione. pagina. 828. columna secunda. in medio.
- Masculi** qua ratione ad primogenia admittendi sunt Ecclesijs fœminis pagina. 628. columna secunda. in fine.
- Masculus secundo genitus** præfertur fœminæ primogenitæ in regni successione. pagina. 728. columna. secunda. in fine.
- Masculinum** non comprehenditur fœmininum in contractibus. pagina. 650. columna secunda. in principio.
- ¶ **Mater** habet priuilegium ob administrationem tutelæ ne scilicet conueniatur ultra quam agere possit. pag. 509. col. 2. circa medium.
- Mater** ob pecuniam debitam filijs potest mitti in carcerem, vt quibusdam visum est, & hoc in fauorem filiorum. pag. 509. col. 2. in medio.
- Mater** debet omni legum auxilio renuntiare, cum ei committuntur tutela filiorum. pagina. 509. columna secunda. circa medium.

Index Alphabeticus:

- Mater** tutrix filiorum si habet bona capienda sunt pro debito, & si non habet tuta est priuilegio, ne possit conuenire, & ita nullo pacto in carcerem mitti potest. pag. 509. col. 2. in fine.
- Matre** ignobile natus, patre vero nobili nobilis est. pag. 870. col. 1. in princ.
- Materia, forma, & minister** sunt essentialia Sacramentorum. pag. 407. col. 1. in princ.
- Matricula & matricæ** quid? pag. 142. col. 1. in fine. & pag. 143. col. 1. in princ.
- Matrimonij causa** an sit locus pœnitentiæ in contractibus innominatis. pag. 444. col. 2. in princ.
- Matrimonio constante** acquisita, quo pacto acquirantur pro parte dimidia vxori quo ad dominium & possessionem. pag. 842. col. 1. in fine.
- Martynus** ab Azpilcueta præceptor authoris. pagin. 316. col. 2. in princ.
- Maximè, dictionis vis.** pagina. 565. columna prima. in principio.
- Meaja de oro** quid? pag. 1044. col. 2. in medio.
- Medio maruedi aureus Toleti percussus.** pag. 1044. col. 2. in medio.
- Medium** non debet esse contrarium fini, pag. 317. col. 2. in medio.
- Medicus** aut agrimensor, aut alij periti in quacunque arte vocati, vt arbitri, qualiter possint proferre iudicium. pag. 617. col. 2. in fine.
- Melchior Canus.** pag. 403. col. 2. in fine.
- Melchides** cuius iussu coronatus fuerit martyrio. pagina. 930. col. 1. in princip.
- Melchides Papa** ab Imperatore Maximino martyrio est occisus. pagina. 222. columna prima. prope finem.
- Meliorationes in re pignori obligata factæ,** an simul iure pignoris teneantur. pagina. 390. columna secunda. per totam.
- Melioratu** potest iure Regio conueniri ad eam partem quæ ex re meliorata propter æ alienum deducitur. pag. 520. col. 2. in medio.
- Meliorationes & ædificia in rebus maioratus factæ** qua liter iure Regio pertineant ad successorem primogenij. pag. 734. col. 2. in princ.
- Melioratio** non potest vere fieri filio vnico. pagin. 491. col. 2. in fine.
- Meliorare** potest auus vnum ex nepotibus ex filio vnico susceptis, etiam filio viuo. pagina. 492. columna. 1. in fine.
- Meliorationes rei obligatæ** an cedant obligationi? pag. 390. col. 2. in princ.
- Membrorum suorum dominus nemo est.** pag. 37. col. 1. in medio.
- Mendacium** quid sit? pag. 316. col. 1. in medio.
- Mendacium in re leui** regulariter veniale crimen an in iudicio mortale sit? pag. 316. col. 1. in fine.
- Menes primus** Egyptiorum Rex. pagina. 7. columna. 1. in fine.
- Mensis Panemus** apud Macedonas, idè est qui apud Romanos Iulius. pag. 910. col. 1. in med.
- Mensis Deus** apud Hebræos nostro Nouembri respondet. pag. 953. col. 1. in medio.
- Mensura** vbi ponitur causa taxationis ultra mensuram minime locus est contractui, vbi vero ponitur causa demonstrationis, mensura minor vel maior nihil facit ad dispositionis ius. pagina decima octaua. col. 1. in fine.
- Mensuræ** modus quando non rei principali, sed accessoriæ ascribitur, quid statuendum. pag. 20. columna. prima. in princ.
- Mensura peccati** erit plagarum modus. pag. 583. col. 1. in fine.
- Mens** sublimius eleuatur ieiunio ad sublima contemplanda. pag. 968. col. 1. in princ.
- Mentio specialis iuris patronatus laicorum** necessaria est in literis Apostolicis ad constituendam pensionem super beneficio iuris petronatus laicorum. pag. 271. col. 1. in princ.
- Mercatoribus** an liceat carius vendere pecunia credita, quam statim numerata. pagina. 528. columna secunda. in fine.
- Merces** possunt vendi carnis iusto pretio ratione interesse. pag. 530. col. 2. in princ.
- Meretrix publica** an sit cogenda quenlibet admittere? pag. 800. col. 2. in fine.
- Meretrici** an detur actio iniuriarum aduersus eum, qui eam causa libidinis interpellauerit. pagina. 801. col. 1. in medio.
- Meretricis ostium** frangens causa libidinis an teneatur actioe furti, si ex illa fractione furtum ab alijs fuerit commissum. pagina. 800. columna secunda. in fine.
- Meretricis raptor** an puniatur pœnis aduersus raptores statutis? ibidem.
- Merum & mixtum Imperium,** & iurisdicctio simplex in quo differant pagina. 845. columna. secunda. in medio.
- Merus tormentorum,** vide in verbo, Tormentorum metu.
- Meum,** pronomen adiectum rei legatæ, non videtur ei apponi causa restrictionis, sed causa demonstrationis. pag. 15. col. 1. in medio.
- Metropolitanus** non potest causam à suffraganeis auocare, nec de ea cognoscere absque appellatione. pag. 57. col. 1. in medio.
- Metropolitanus** quo ad Episcoporum subditos est iudex tantum appellationis. ibidem.
- Metropolitanus** non potest dare ordines intra diocesim suffraganeorum Episcoporum. pagina. 57. col. 2. in principio.
- Metropolis** ciuitas quæ dicatur? pagina. 142. columna. 2 in medio.
- Metropolitanum falsò à mensura** dici arbitratur Ildorus. lib. 7. etymolog. pag. 142. col. 1. in fine.
- Metropolinus** an possit tractare inter subditos suffraganeorum de nullitatis causa. pag. 57. col. 2. in fine.
- Militare priuilegium,** ne scilicet conueniantur ultra quam facere possint, an habeant nobiles. pagin. 510. col. 1. in fine.
- Militaris annona** quare fuerit dicta primipilus? pagina. 458. col. 1. in medio.
- Milites** apud Aegyptios priuilegium habebant nepro debito pecuniario in carcerem mitterentur. pag. 510. columna prima. in medio.

Index Alphabeticus.

- Milites armatæ militæ & nobiles eodem vtuntur priuilegio.** *ibidem.*
- Miles** vtitur eodem priuilegio matris tutricis. pagina. 509. col. 2. in fine.
- Milites decimare** quid sit? *ibidem.* col. 2. in medio.
- Milites actu militantes** habent ius in pascuis publicis ad alendos equos militares. pagina. 274. columna. 1. in principio.
- Milites an peccent mortaliter**, si se euidenti periculo committant. pag. 340. col. 2. in princ.
- Milites pro pecuniario debito** in carcerem mitti non possunt. pag. 510. col. 1. in medio.
- Mina** quid? pagina. 1019. columna. 1. in medio.
- Mina seu lib. a Hebræa** cuius ponderis fuit, pagin. 1026. col. 1. in princip.
- ☉ **Minister Sacramentorum**, vide in verbo, Sacramentū.
- ☉ **Minor qui se liti opponit** ad coadiuandam, an possit restitui in integrum ad probandum, pagina, 107. col. 2. in fine.
- Minor & Ecclesia an sint in integrum restituendi** ad proponendam causam recusationis. pag. 199. col. 2. in medio.
- Minor an restituatur aduersus temporis lapsum** dati ad accusandum, *ibidem.*
- Minor non est restituendus** ad opponenda crimina & defectus contra electum. pagina. 200. columna prima. in principio.
- Minor lege Regia** non est restituendus ad opponendum defectus & exceptiones contra testes. *ibidem.* col. 1 in medio.
- Minor non est restituendus** ad retrahendum post tempus à lege datum. *ibid.* col. 1. in fine.
- Minor an sit restituendus** ad opponendas exceptiones dilatorias post diem à lege datum. pagin. 200. col. 2. in principio.
- Minor vel Ecclesia potest ratum** habere contractum absque iuris solemnitate. pagina. 213. columna. secunda. in medio.
- Minoribus propter infirmum ætatis consilium** restitutio in integrum conceditur, cum fructibus. pagina. 346. columna prima. in medio. & pagin. 347. col. 1. in principio.
- Minoribus & Ecclesijs** quando ob minimam læsionem in integrum restitutio detur? pagina. 357. columna. 1. in medio.
- Minores ordines**, vide in verbo, ordines minores.
- Minor an constituat venditorem** in mora sine interpellatione. pag. 831. col. 2. in princip,
- Minor clericus**, vide in verbo, clericus minor.
- Minor læsus in renuntiatione beneficij ecclesiastici**, restituendus est. etiam post quam beneficium alteri fuerit collatum. pag. 364. col. 1 in fine.
- Minor quandoque** in integrum restituitur, etiam si de lucro, quod læsio abstulerit tractetur. *ibidem.* col. 2. in fine.
- Minor habet legitimam personam** standi in iudicio, maiorque censetur que ad possessorium, quod is proponere velit. licet absque curatore nequeat reconueniri pag. 368. col. 2. in princ.
- Minor agens interdicto possessorio**, restitutionis in integrum auxilium habet, si in eo iudicio læsus fuerit. *ibidem.*
- Eodem cautum est** si agatur in spiritualibus. *ibidem.* col. 2. in medio.
- Minor an restituatur in integrum circa contractum matrimonij.** pag. 368. col. 2. in medio.
- Minores ordines an sint Sacramentum?** pagin. 408. col. 2. in principio.
- Minor in spiritualibus pro maiore** habetur, pagin. 364. col. 2. in medio.
- Minor læsus vltra dimidiam.** an possit petere restitutionem ommissa l. secunda. de rescindenda venditio. & quid referat. pagina. 354. columna secunda. in principio.
- ☉ **Missa vnde dicatur?** pagina. 986. columna secunda. in medio.
- Et de dictione Kyrie Eleison.** pagina. 987. columna. 2. in medio.
- ☉ **Miserabiles personæ** habent priuilegium vocandi ad curiam aduersarios in prima instantia. pagina. 39. col. 1. in principio.
- Miserabiles personæ** quæ dicantur arbitrio iudicis relinquuntur. pagina quadragesima prima. columna prima. in principio. & pagina. quadragesima sexta. col. 2 in principio.
- ☉ **Missa conditio**, vide in dictione, Condictio.
- Modus suspendi** apud antiquos. pagina. 877. columna. 2. in medio.
- Monachi Diui Francisci** incapaces sunt omnino temporalium bonorum. pagina. 446. columna prima. in medio.
- Et ea ratione à Papa statutum est**, vt ea pecunia depouatur penes aliquem, qui eam ad vtilitatem destinatam dispendat. *ibidem.*
- Monachos propter ieiunia** ex instituto ordinis sibi iniuncta non esse liberos à ieiunijs ecclesiasticis. pagin. 975. col. 1. in fine.
- Monachi an possint esse tabelliones.** pagina. 150. columna. prima. in fine.
- ☉ **Monasterium**, quod quis ingreditur an sit ei loco filij. pag. 494. col. 2. in medio.
- Monasterium monialium cuiuscunque ordinis** habet priuilegium, vocandi ad Regis curiam quencunque in prima instantia. pagina. 47. columna prima. in fine.
- ☉ **Moneta falsa** etiam dicitur illa, quæ ex adulterina materia fit, etiam ab illis, qui huic fabricæ & muneri à rege sunt constituti. pagina. 1060. columna. secunda. in medio.
- Et etiam illa**, quæ pondus legitimum non appendit. *ibidem.*
- Monetæ cudendæ ius ad Principem vel Rempubicā** pertinet. pag. 1060. col. 2. in princ.
- Moneta falsa**, quibus dictionibus latine & Græcè significetur. *ibidem.* col. 2. in medio.
- Monetæ falsæ fabricatores** qualiter puniantur, pagina. 1061. col. 1. in principio.
- Monetam adulterantes falsarij** dicuntur, & aleuosi in crimen læsæ maiestatis incidant. *ibidem.* columna. 1. in medio.
- Et an circa huius criminis poenā** aliquid referat, sit moneta aurea, ærea, vel argentea. *ibidem.* col. 1. in fine.

Index Alphabeticus.

- Monetam propria autoritate, iusti tamen ponderis & & materiam ac formam legitimam percutiens eadem poena puniendus est, qua punitur adulterinam monetam faciens. pag. 1062. col. 1. in princ.
- Monetam adulterinam faciens excusatur ex eo, quod scelus id commiserit in moneta, quae in ea provincia nec expenditur, nec in usum commerciorum admittitur. pag. 1062. col. 1. in princ.
- Sed an in hoc crimine conatus ipse nondum perfecto nec consummato delicto sit puniendus ibidem. col. 1. in medio.
- Monetam falsam expendens qua poena puniatur. pag. 1062. col. 1. in fine.
- Monetam fundens, radens, aut tingens qualiter puniatur. ibid. col. 2. in med.
- Moneta de vellon quae dicatur. pagina. 992. columna prima. in medio.
- Moneta vetus qualiter intelligatur in ordinamento Regali. pag. 1027. col. 2. in fine.
- Monetarum expensae in eis eudendis factae ex ipsarum iusto pondere deducuntur. pagina. 1041. columna. 2. in princ. & pag. 1055. col. 1. in fine.
- Moneta falsa quae dicatur? pagina. 1060. columna prima. in fine.
- Monstrationis mensura minor vel maior nihil facit ad dispositionis ius. pag. 98. col. 1. in fine.
- Moropetitorum traditur a liberatio. pagina. 415. columna. secunda. in medio.
- Mors si fuerit sequuta ob potum, morte damnandus est qui potum dedit. pag. 670. col. 1. in fine.
- Mors si non fuerit secuta ob potum vilis damnandus est in metallam, & honestus in insulam deportandus. pag. 670. col. 2. in fine.
- Mortem sibi consciscere non licet etiam ob euitandum stuprum; nec aliud maius maium. pagina. 339. columna. 2. in principio.
- Mortem sibi consciscere potius est ignaui & abiecti animi quam fortis. pag. 338. col. 2. in fine.
- Mortaliter peccat, qui actum agit illum esse mortale crimen opinatus. pag. 316. col. 1. in princ.
- Mortuo praeside an eius vicarius possit iurisdictione uti. pag. 28. col. 1. in medio.
- Mora quo tempore purgetur. pagina. 832. columna. 2. per totam.
- Mores cuiusque provinciae in observatione ieiunij non sunt damnandi. pag. 973. col. 1. in princ.
- Meruis qui numus fuerit. pagina. 1043. columna. secunda. in fine.
- Moruius Alphonis quid? pagina. 1044. columna. secunda. in medio.
- Mosaica lege quid tantum fuit iuxta talionis poenam. pag. 583. col. 2. in medio.
- Mosaica lege cautum erat oculus pro oculo, dente pro dente in poenam eruendam. pagina. 581. columna. secunda. in medio.
- Item & lege duodecim tabularum, titulo de iniurijs. ibidem.
- Moses Nisam mensum qui est Xanthicus primum in festiuitatibus, in quo ex Aegypto Hebraes eduxit. pag. 955. col. 1. in medio.
- Mosayca lege licebat viatori ex vineis & fugibus alienis accipere, vt praesenti necessitati subueniret. pag. 277. col. 1. in princip.
- Quod etiam licuit discipulis Domini. ibidem.
- Mos apud Romanos in ferenda lege seruatus. pagina. 4. colum. 1. in medio.
- Mulier habet hypothecam tacitam etiam quoad parapherna & donationem propter nuptias, sed non cum praetatione. pag. 375. col. 2. in medio.
- Municipale statutum conueniens iuri communi, an habeat specialem vim praeter ius commune. pagina. 203. col. 2. in medio.
- Municipale statutum idem disponens quod ius commune an addat speciale vinculum, & maiorem vim iuri communi. pag. 203. col. 2. in fine.
- Mutuare potest dominus agri libere eiusdem agriculturae. pag. 278. col. 1. in med.
- Mutatio pecuniae semel signata an fieri possit a Principe sine consensu populi. pag. 1056. col. 1. in medio.
- Mutatio pecuniae post moram an noceat vel profit creditor. pag. 1058. col. 2. in princ.
- Mutatio numismatum, quae modico tempore durauit nullo pacto consideranda est. pagina. 1059. columna. prima in medio.
- Mutuuum non tantum verum, sed & fictum usuram constituit. pag. 747. col. 2. in princ.
- Mutuuum praestitum alicui, nullo definito tempore an possit statim peti. pag. 816. col. 1. in fine.
- Mutuare eo pacto expresso vt debitor deferrat triticum molendum ad molendinum creditoris non est usura. pag. 700. col. 1. in fine.
- Mutus quomodo confiteri post. pagina. 618. columna. 2. in medio.
- Mnemon Artaxerxes Darius Magnus quot annis regnauerit post longimanum. pagina. 901. columna. 2. in medio.
- Myrias a Graecis decem millia dicuntur. pagina. 1021. columna. 1. in fine.

N

- ABVCHDONOSOR quis fuerit. pag. 900. col. 1. in fin.
- Natalia Martyrum quae appellentur. pag. 962. col. 1. in fine.
- Naturalis filius vel alioqui illegitimus si rescritto Principis dispensationem obtineat, vel ius consequatur succedendi patri ab intestato, non poterit is contra patris testamentum agere. pagina. 985. columna. secunda. in princ.
- Natura distributionum quotidianarum, vide in verbo, Distributionum.
- Natus ex matre ignobili patre vero nobili nobilis fit. pag. 870. col. 2. in fine.
- Nauticum foenus etiam iure Pontificio licitum est. pag. 699. col. 1. in medio.
- Neapolitana constitutio poena mortis puniendos esse eos statuit, qui vim meretricibus fecerint. pagina. 801. col. 2. in princ.
- Necessitas extrema pauperis facit bona diuitum communia esse. pag. 804. col. 1. in fine.
- Negatio apponita subiecto aut termino communi facit ora-

Index Alphabeticus.

- facit orationem vniuersalem. pagina. 430. columna. secunda. in fine.
- Negatiua quomodo probari debeat? pagina. 556. col. 1. in fine. & pag. 557. col. 2. in medio.
- Negatiuum factum non potest esse notorium. pagina. 561. col. 1. in fine.
- ¶ Nemo inuitus agere cogendus est nisi diffamatio præcesserit. pag. 488. col. 1. in medio.
- ¶ Nepotes & filij possunt affici pœna bonorum & alia simili ob crimen parentum. pagina. 572. columna. 2. in fine.
- Nepotes & filij eorum, qui diuinam vel humanam maiestatem læserunt, an notentur infamia. pagina. 574. col. 1. in medio.
- Nepotes non veniunt appellatione filiorum in his, quæ ad pœnam & odium pertinent. pagina. 574. colum. prima. in medio.
- Nepotes & filij hæreticorum pœna infamix afficiuntur etiam si illegitimi sint, ne plus fauoris habeat luxuria, quam castitas. ibid. col. 1. in fine?
- Et hoc etiam obtinet in filijs naturalibus illegitimis & in spurijs ac mixtis, natisque ex alio coitu damnato, modo pater sit certus. ibid. col. 2. in med.
- Et quid de filijs hæreticorum ante crimen commissum natis an eadem pœna afficiantur? pagina. 576. colum. 1. in principio.
- Nepoti defertur primogenituræ ius excluso patruo. pagina. 290. col. 1. in princ.
- Nepos etiam ætate minor præfertur in primogenio & maioratu patruo ætate maiori. pagina. 292. columna. 1. in medio.
- Et quid si fideicommissum & primogenium ab ipso testatore fuerit delatum primogenitis, & maioribus natu. ibidem. col. 2. in princ.
- Nepos etiam præferenda est patruo in maioratibus. pagina. 292. col. 2. in medio.
- Nepos præfertur patruo in maioratibus etiam si post primogenitum expressim vocatus fuerit secundo genitus, pag. 266. col. 1. in princ.
- ¶ Nepotiani hæretici dicti sunt à Nepotio hæretico Episcopo apud Aegyptios. pagina. 940. columna. secunda in medio.
- ¶ Nestorij Episcopi quæ fuerit hæresis. pagina. 918. col. 2. in principio.
- Nestoriana hæresis in Concilio Chalcedonensi iterum fuit damnata, pag. 919. col. 1. in med.
- ¶ Nexus dicitur obligatio, qua afficitur corpus, vt pignus, pag. 508. col. 1. in medio.
- Et hinc dicebantur debitores addicti quia traditi essent creditoribus, & nexu vincti. ibidem.
- ¶ Nicæna synodus celebrata fuit sub Syluestro Papa huius nominis primo. pag. 915. col. 1. in princ.
- Nicæna Synodus quo anno fuerit celebrata adeo controuersum est, vt nihil certum hac de re diffiniri possit. pag. 913. col. 2. in med.
- Nicænam Synodum aliquot concilia præcesserunt. pag. 912. col. 2. in fine.
- ¶ Nisibim urbem existimauit Eusebius eam esse quæ in sacris literis dicitur Niniue. pagina. 882. columna prima. in fine.
- Nisibis urbis an eam dicta fuerit Antiochia à veteribus? pag. 881. col. 2. & per totum caput.
- ¶ Nobiles habentes iurisdictionem an habeant ius hoc vt ad eosdem possit à iudicibus ordinarijs appellari. pag. 30. col. 1. in medio.
- Nobilis Hidalgo tabellionis officio fungens non cogitur cum plebeis contribuere in regalibus subdij. pag. 149. col. 2. in fine.
- Nobilis nemo præsumitur, neque nobilitas politica præsumitur. pag. 460. col. 2. in fine.
- Nobilitatis probatio semper incumbit ei, qui ea gaudere vult, siue is sit reus, siue actor. ibidem. columna. 2. in medio.
- Nobilis, quem Hispani, Hidalgo, appellant vnde sumperit initium. pag. 869. col. 1. in med. & pag. 870. col. 1. in princip.
- Nobiles an possint pro debito pecuniario capi? pag. 510. col. 1. in medio.
- Nobiles in pœnis pecuniarijs grauius, in corporalibus mitius puniuntur. pagina. 585. col. 2. in princ.
- Nobilitatis lite pendente reus an sit cogendus tributa conferre, & à muneribus nobilitatem abstinere. pagina. 461. col. 1. in princ.
- Nobilitatis, seu Hidalgo causæ quomodo circa possessionem & proprietatem tractentur? pag. 462. col. 1. in medio.
- Nobiles mittuntur in carcerem ob debitum, quod ex criminis causa originem ducat. pagina. 510. columna. 2. in principio.
- Nobiles neque domibus vbi habitant, neque armis & equis orbantur ob exequutionem debiti soluendi. ibidem. col. 1. in fine.
- Nobiles nec iure Regio Cæsareo habent militare priuilegium, ne scilicet conueniantur vltra quam facere possint. pag. 510. col. 1. in fine.
- Nobiles non sunt torquendi quanuis plebei tormentis & quæstionibus subijciantur. pagina. 585. columna. 2. in medio.
- Nobiles non sunt afficiendi pœna ignominiosa. pagina. 585. col. 2. in fine.
- Nobiles non puniuntur corpore si non habent bona vnde soluant, sicut plebei, pagina. 586. columna secunda. in fine.
- Nobiles an sint immunes tributorum. pagina. 470. col. 2. in fine.
- Nobilis hoc ius & priuilegium habet, ne possit ea præditus pro debito in carcerem mitti. pagina. 510. col. 1. in fine.
- Nobiles apud Hispanos propter crimen morte dignum decapitantur, non autem suspenduntur & an aliquando suspendi possint. pagina. 583. columna prima. in medio.
- Nobilitatis priuilegium à Principe datū alicui, an proficit eius filijs ante priuilegij concessionem natis, pag. 576. col. 2. in medio.
- Nobiles an vtantur priuilegio militum armatæ militiæ. pag. 510. col. 1. in medio.
- ¶ Nocentem impunitum relinquere melius est, quam innocentem punire. pagina. 317. columna prima. in fine.
- ¶ Nocturni depopulatores agrorum non gaudent immunitate Ecclesiæ. pag. 674. col. 2. in med.

Index Alphabeticus.

- Nomen Hidalguizæ ad nobilitatem pertinet.** pagina. 869. colum. 2. in fine.
- Nomina hæc, Artaxerxes, Darius, & assuerus communia fuerunt Regibus Perfarum.** pag. 898. colum. 2. in medio.
- Nomen domini an sit necessario inscribendum initio cuiuscunque instrumenti publici.** pagina. 153. colum. 1. in medio.
- Et quid de nomine Imperatoris.** ibidem.
- Notarius in quo differat ab alia priuata persona?** pag. 443. col. 1. in fine.
- Notarius alteri stipulari potest.** pagina. 440. columna. 2. in fine.
- Notarius quis dicatur?** pag. 35. col. 1. in fine.
- Notarij & alij fori officiales à quibus laboribus salariū & stipendium exigere non possint.** pagina. 47. col. 1. in fine.
- Notario & tabellioni fides est adhibenda.** pag. 616. col. 1. in medio.
- Nothus Darius filius Darij Longimani annis vnde viginti regnavit.** pag. 901. col. 2. in medio.
- Nothus perlarum Rex decimus quot annis regnauerit.** pag. 902. col. 2. in fine.
- Notorius defectus iuris an impediatur reuocationem attentatorum.** pag. 174. col. 2. in fine.
- Notorius defectus iuris an impediatur in causa, quæ tractatur super ecclesiastico beneficio.** ibidem.
- Nouata appellatione pēdente, vide in verbo, Attētata.**
- Nouellare in agro proprio an liceat priuatis.** pag. 277. col. 2. in princip.
- Et quid de eo pago, qui vulgò, Vega, nuncupatur prope urbem Granatensem.** pagina. 278. columna prima. in principio.
- Nouellatio facta in agro communi poterit defendi ea præscriptione, quæ alioqui iure ordinario est omnino sufficiens.** pag. 281. col. 1. in princ.
- Nouem dies à lege Regia dati ad retrahendam rem venditam, à quo tempore currere incipiunt.** pagina. 781. col. 1. in medio.
- Nouenes qui numi fuerint.** pag. 1039. col. 1. in fine.
- Nullitas quoties in prætorio Principis opponitur contra processum ipsum in prima, vel in secunda instantia, ex eo quod ordo iuris non fuerit seruatus, etiam si iam sit conclusum in causa, admittitur opponens nullitatem.** pag. 190. col. 1. in fine.
- Nullitatis causam an possit prosequi, qui in causa appellationis succubuit, vel eam deseruit.** pag. 187. col. 2. in medio.
- Nullitas proponi nec tractari potest in regno Franciæ absque appellatione.** pagina. 189. columna secunda, in medio.
- Et an in eodem Regno admittatur nullitatis allegatio contra sententiam Principis eiusve supremi Senatus.** ibidem.
- Nullitatis quæstione pendente an sit aliquid nouandū, & an attentata sint ante omnia reuocanda.** pagin. 186. col. 2. in medio.
- Nullitas quando dicatur tractari principaliter, quando incidenter.** pag. 187. col. 1. in princ.
- Nullitatis præcipuus effectus.** pag. 187. columna, secunda. in princip.
- Nullitatis obiectio quando impediatur sententiæ executionem.** pag. 189. per totam.
- Nullitatem opponens contra processum in prætorio Principis an admittatur post conclusionem in causa.** pag. 190. col. 1. in fine.
- Nullitas euidenter ex actis constans impedit executionem trium sententiarum conformium.** pagina. 190. col. 2. in medio.
- Nullitas impedit executionem trium sententiarum conformium quoties executio semelfacta minimè potest retractari.** pag. 191. col. 1. in med.
- Nullitas procedens à defectu iurisdictionis impedit executionem trium sententiarum conformium.** ibidem col. 2. in fine.
- Nullitatis exceptione sublata non censetur sublata illa, quæ à defectu iurisdictionis procedit.** pagina. 192. col. 1. in princ.
- Nullitatis exceptio non est efficax ad impediendam trium sententiarum conformium executionem.** pagina. 189. col. 2. in fine.
- Nullitas an censeatur deserta appellatione deserta.** pag. 188. col. 1. in medio.
- Nuina Pompilius annum solarem constituit ex duodecim mensibus.** pagina. 950. columna secunda. in medio.
- Numisma vnde sic dictum?** pagina. 1052. col. 2. in fine.
- Numos eos esse præstantiores, quò in minori materia plus valoris ac pretij complectantur.** ibidem.
- Numisma aureum an possit permutari, aut vendi pro numis argenti, pluribus tamen quàm lege aut publica æstimatione fuerint definiti.** pagin. 1053. columna. 2. in principio.
- Numi veteres tanquam gemmæ & pretiosæ res seruari possunt, & pluris æstimari quàm pecunia, ac in eis potest vsusfructus constitui.** pag. 1053. col. 2. in med.
- Numisma aureum secundum metalli naturam poterit permutari, ac vendi maiori pretio.** ibidem. columna. 2. in fine.
- Numisma, vt numismata sunt, permutare aut cambire licitum est, nonnullo ab alterutra parte concessio alteri pretio.** pag. 1054. col. 1. in princ.
- Numismata an sit cuedenda publicis expensis.** pag. 1055. col. 1. in medio.
- Numismatum valor an possit mutari à Rege.** ibid. col. 2. in fine.
- Et an mutatio fieri possit absque consensu populi.** pag. 1056. col. 1. in med.
- Numismatum bonitas extrinseca quomodo sit obseruanda quo ad solutionem debiti.** pagina. 1057. columna. 2. in medio.
- Numismatum mutatio, quæ modico & breui tempore durauit non est consideranda.** pagina. 1059. columna. 1. in medio.
- Numorum vires à republica vel Principe dimanant.** pag. 1060. col. 2. in princ.
- Numismata aurea diuersa expenduntur toto capitulo tertio.** pag. 1002. col. 1. in princ.
- Numos æreos quo tempore cudi iusserunt Catholici Reges Ferdinandus & Elisabeth.** pag. 991. columna. 2. in medio.
- Numorum loco ferreis apud prius seculum utebantur virgulis.**

Index Alphabeticus.

Virgali, seu obeliscis, pag. 998. col. 1. in medio.
 Numismata certæ speciei quoties non sunt in obligatio-
 ne sed in facultate soluendi, debitor liberatur illa red-
 dens, etiam pretio, & æstimatione diminuta. pagina.
 1060. col. 1. in princ.
 Numismata an possint pluris æstimari quam materia,
 ex qua fuerint signata. pagina. 1051. columna secun-
 da. in fine.
 Numi falsi dicuntur illi, qui absque Principis, aut repu-
 blicæ authoritate percussisunt. pagina. 1060. colu-
 prima. in fine.
 Numi falsi etiam dicuntur illi, qui ex adulterina mate-
 ria eaduntur, etiam ab illis, qui à Rege huic muneri
 præpositi sunt. ibid. col. 2. in med.
 Aut legitimum pondus non appendunt. ibidem,
 Numi falsi Latine & Græcè quibus dictionibus signifi-
 centur? pag. 1060. col. 2. in medio.
 Numus aureus apud Romanos quo tempore primum
 Romæ percussus fuit. pag. 1002. col. 2. in princ.
 Numus, qui vulgò, ducatus, dicitur quando primū per-
 cussus in Hispania. ibidem. columna secunda. in
 fine.
 Numus, qui, doblon, dicitur, quanti sit valoris. ibidem.
 col. 1. in medio.
 Numus argenteus quo tempore Romæ primum percuf-
 sus, pag. 994. col. 1. in princ.
 Numi argentei, quos vulgò reales seu regales, dicimus,
 quo tempore percussis, & eius valor. pag. 994. col. 1. in
 fine. vide in verbo, Regalis.
 Nuotius, cui est mandatum missionis in possessionis
 iniunctum, & decretum, potest mortuo mandante
 eandem possessionem tradere, & illud mandatum
 exequi. pag. 74. col. 2. in princ.
 Nuntiorum Apostolicorum potestas à summis Regis
 consiliarijs examinari potest. pag. 253. col. 2. in med.
 Idem seruat apud Gallos.
 Nuntius Apostolicus seu legatus à latere possunt con-
 ferre beneficia iuris patronatus clericorum, laicorum
 minime. pagina. 257. columna. secunda. in medio.

O

B C R I M E N læsæ maiestatis
 diuinæ, & humanæ filij nepotes-
 que pœna afficiuntur. pag. 574.
 col. 1. in princ.
 Obiectiones & defectus testium.
 vide in verbo, Testium.
 Oblatio genus pensitationis quid?
 pagina. 425. columna. 2. in princ.
 Obligatio acquiritur contractibus, qui re contrahun-
 tur. pag. 435. col. 2. in princ.
 Obligatio soluendi certam quantitatem in certa nume-
 rum specie, nulla constituta illorum æstimatione,
 qualiter sit intelligenda. pagina. 1059. columna secun-
 da. in principio.
 Et in contractibus & alijs similibus actionibus hæc ver-
 ba, Centum libræ traduntur in Florenis, vel ista, Cē-
 tum millia maravedinorum, quam significationem
 habeant. ibidem. columna secunda. in med.
 Obligatio alteri per alterum in hoc Regno acquiritur

absque vlla stipulationis solennitate. pagin. 441. col.
 secunda. in fine.
 Obligatio generalis, seu hypotheca tacita siue expressa
 ad certum tamen locum restricta non continet res ve-
 nales inibi existentes, nisi aliud deprehendi possit
 ex mente disponentis. pagina. 553. columna prima.
 in medio.
 Obligatus soluere in certa numerum specie an possit in
 alia soluere. pag. 1056. col. 3. in fine.
 Obligatio omnium bonorum, siue lanæ & similitum, nõ
 adiecta loci restrictione, venalia comprehendit. pag.
 546. col. 1. in fine,
 Obolus quid apud Græcos? pag. 998. columna prima.
 in medio.
 Obolus dictus fuit olim phollen. ibidem. columna pri-
 ma. in fine.
 Obolus Hebræus maior erat quinta parte græco. pag.
 998. col. 2. in princ.
 Obryzum aurum quid? pag. 1008. col. 1. in princ.
 Occidens patrem etiam si sit spurius Pompeia lege
 punitur. pag. 574. col. 2. in princ.
 Occidere & crucifigere an sint idem. pagina. 877. colu-
 1. in medio.
 Occidere se ipsum est ita graue crimen, vt occidere pro-
 ximum. pag. 337. col. 1. in princ.
 Occidere se ipsum etiam causa religionis nunquam li-
 cuit. pag. 339. col. 1. in fine.
 Ochauo de real quid. pag. 994. col. 2. in princ.
 Ochus Artaxerxes quot annis regnauerit. pagin. 901.
 col. 2. in medio.
 Occultum crimen non temerè detegendum. pagina.
 419. col. 2. in fine.
 Occipans propria authoritate beneficium, cuius can-
 onicum titulum habet, ab alio tamen possessum, an
 dicatur intrusus, an violentus. pagina. 823. columna.
 prima. in fine.
 Occupatio violenta quæ dicatur? pagina. 823. columna,
 prima. in princ.
 Occupatores violenti beneficiorum. vide in verbo. Vio-
 lentus occupator.
 Offensus si reum criuini in animæ iudicio fecerit ab-
 solutum, quid agendum sit. pagina. 596. columna.
 prima. in medio.
 Offensus an possit agere ad damna & expensas etiam
 remissa iniuria quo ad forum exterius. ibidem, colum-
 na. incunda. in fine. vsque ad paginam. 597. per to-
 tum.
 Offerendi iuri an præscribantur? pagin. 396. columna.
 2. in principio.
 Officia publica empta matrimonio constante à mari-
 to an sint communia ipsi & vxori? pagina. 844. col.
 1. in principio.
 Officia publica non transeunt in hæredes, nec vendi
 possunt absque licentia Principis. pagina. 844. col.
 prima. in fine.
 Officia publica empta à patre filio imputantur in legi-
 timam, & conferuntur quo ad æstimationem. pagin.
 845. col. 1. in princ.
 Officio duplici potest quis fungi, modo exercitium v-
 nius alteri non contradicat aut repugnet. pagina.
 793. col. 2. in principio.

Index Alphabeticus.

- Officium Archidiaconi quod sit?** pagina. 824. columna prima. in princip.
Officium Cancellarij quod erat. pagina. 35. columna. prima. in principio.
Officium delegati mortuo delegante expirat. pagi. 72. col. 2. in principio.
Omne quod non est ex fide peccatum est. pagi. 715. colum. 2. in fine.
Omnium bonorum donatio. vide in verb. Donatio.
Onus probandi transfertur in aduersarium etiam si reus sit. modo pro altero præsumptio iuris sit. pag. 555. col. 2. in princip.
Onus probandi incumbit hæredi. cum de lege falcidia queritur. pagina. 556. col. 2. in medio.
Opem ferentes fugienti à carcere quando delinquã. pag. 343. col. 1. in princ.
Opiniones variz sunt inter Doctores de Rege Assue ro. pag. 898. col. 2. in medio.
Opinio & sententia Castrensis intelligitur. pagina. 605. colum. 2. in fine.
Opinio Baldi in l. 2. num. 11. C. de executione rei iudicatæ. examinatur. ibidem. col. 1. in fine.
Opinio glo. reprobata. dum probare conatur Regis filiũ iure Regem post patrem futurum. pagina. 6. colum. prima. in fine.
Opinio Ioannis Cirier refellitur. qui existimauit. Regna & Principatus statim post mundi creationem iure sanguinis. & successione hæreditaria delegatos esse pag. 6. col. 1. in medio.
Opinio glo. expenditur ac defenditur in l. serui electio ne. §. vltimo. ff. de legatis. 1. pagina. 16. columna. secunda. in fine.
Opinio Burgensis reprobatur in capit. cum causa. limitatio. 14. de emptio. & venditio. pagina. 20. columna. prima. in fine.
Opinio Angeli in l. vnica. C. ne liceat tert. prouo. explicatur. pag. 194. col. 1. in princ.
Opinio Ancharrani de hærede præscribente legatum examinatur. pag. 398. col. 2. in medio.
Opuscula Tertulliani cur apocrypha censeantur. pagina. 944. col. 1. in med.
Ophyr in insula Aethiopiæ. vnde purissimum aurum aduehebatur. pag. 1009. col. 1. in princ.
Oppositor. vide in dictione. Tertius oppositor.
Optimum consensus sufficit in principis electione. quæ fieri debet per populorum societatem. pagina. 5. col. 2. in fine.
Optio non datur doloso ad iustum pretium supplementum. pag. 542. col. 2. in princ.
Oraculum Appollinis obmutuit cum Babyas Martyr sepultus esset iuxta suburbanum Daphnes. pagi. 812. col. 1. in princip.
Oratio indefinita quæ? pagina. 427. columna secunda. in fine.
Oratio hæc. lego omnes res meas. an sit generalis an vniuersalis. pag. 428. col. 1. in princ.
Oratio indefinita ex propria significatione non æquipollet vniuersali. pagina. 429. columna secunda. in fine.
Orationum diuisio. & cuiuslibet patris examen. pagina. 427. col. 2. in princ.
Oratio singularis quid? pagina. 427. columna. secunda. in medio.
Oratio particularis quid? ibidem.
Oratio vniuersalis quid? ibidem.
Ordo prophetarum. pag. 904. col. 1. in princ.
Ordo librorum noui testamenti. ibidem. columna secunda. in medio.
Ordinarius iudex requisitus à delegato. vt eius sententiam exequatur. an possit executionem omittere ex eo. quod priuatim scierit sententiam iniquam esse. pag. 316. col. 1. in fine.
Ordo & iurisdictio necessaria sunt ad ministrandum penitentiz Sacramentum. pagina. 409. columna secunda. in princip.
Ordo an sit Episcopalis dignitas. pagina. 413. columna. prima. in medio.
Ordinatio serui vt etiam is liber sit & ingenuus. si facta fuerit sciente domino & non reclamante. valet. pag. 115. col. 2. in princip.
Ordinarij iudices ciuitatum non sunt populorum expensis mittendi. pag. 29. col. 1. in princ.
Ordo Granatensis curiz in recipiendis testimonijis. pag. 138. col. 2. in princ.
Ordo primæ tonsuræ potius est gradus quidam ad cæteros ordines. quam ordo verè ecclesiasticus. pagina. 227. col. 2. in fine.
Ordo ecclesiasticus post delictum assumptus quando liberet quem à iurisditione iudicis secularis. pagina. 235. col. 1. in med. & col. 2. in fine.
Ordo foeminarum poenitentium apud Lutetiam Parisiorum. pag. 246. col. 1. in fine.
Ordinis potestas semel data indelebilis est. pagin. 407. col. 2. in princ.
Ordinis minores an possint conferri à simplici sacerdote ex Papæ commissione. pagina. 408. columna. prima. in fine.
Ordines minores an sint Sacramentum. ibidem. colum. 2. in princip.
Ordo inductus à iure in fauorẽ libertatis humanæ quomodo tollitur. pagin. 512. columna. secunda. in principio.
Originale instrumentum quid sit? pagina. 141. colum. 1. in fine.
Origines quis fuerit? pagina. 933. columna prima. in medio.
Origines obijt sub Gallo Cæsare. ibidem colum. prima. in fine.
Originis opera laudat. & in latinum sermonem vertit Diuus Hieronymus. pagina. 933. columna secunda. in fine.
Origenes qui & Adamnantius presbyter. & de eius operibus. pag. 933. col. 1. in medio.
Orosius Hispanus presbyter. & de eius scriptis. pag. 934. col. 1. in medio.
Orphanus & pupillus hoc priuilegium habent. vt possint reos ad curiam trahere quoad primam cognitionem. pag. 39. col. 2. prope finem.
Orphanus quis dicatur. ibidem.
Orphani & pupilli differentia. ibidem.
Ossa & cineres eorum. qui exuri damnantur. possunt dari sepulturæ. pagina. 517. col. 2. in medio.

Index Alphabeticus.

P

- P** **A C I S** interest omnia in vnum conferri. pagina. 7. columna. 1. in principio.
- P**actum legis commissoriæ quid? pagina. 756. column. 2. in princ.
- P**actum retrouendendi, etiam si fiat verbis directis non inducit translationem domini absque noua traditione. pag. 758. col. 1. in princ.
- P**actum adiectionis in diem quod dicatur. pagina. 756. col. 2. in principio.
- P**actum de retrouendendo, cum alioqui licitum sit, contractum tamen suspectum reddit. pagina. 760. col. 1. in medio.
- E**t quid de pacto retrouendendi dationi insolutum adiecto, vel emptione annuorum reddituum? pagin. 762. col. 1. in princ.
- P**actum, quod venditori non liceat ante certum tēpus rē redimere, an sit licitum. pag. 763. columna secunda. in fine.
- E**t quid in annuorum reddituum emptione. pagin. 764. col. 1. in medio.
- P**actum reuendendi ad voluntatem emptoris non semper efficit contractum vsurarium. pagin. 767. col. 1. in princ.
- P**actum de retrouendendo pars pretij censetur, ipsam que iustam æstimationem minuit. pagina. 775. col. 1. in princ.
- P**actum de non petendo factum inter debitorem, & creditorem adeo prodest fideiussori etiam absentis, vt sine eius consensu per contrarium pactum tolli nequeat. pag. 439. col. 2. in princ.
- P**actum redimendi appositum contractui absque diei definitione, quod tempus habeat? pagina. 396. col. 1. in fine.
- P**actum redimendi confertur in voluntatem venditoris pag. 397. col. 1. in med.
- P**actum redimendi rem venditam, si certum tēpus præfinitum non fuerit, in perpetuum ius redimendi tribuit. pag. 397. col. 2. in fine.
- E**t quid si pactum istud redimendi sit iuratum. pagin. 400. col. 1. in fine.
- P**actum redimendi annuos redditus non tollitur præscriptione. pag. 400. col. 2. in princ.
- P**acta esse seruanda dicitur æquitas generalis, pagin. 430. col. 1. in fine.
- E**t quid de particulari. ibidem.
- P**actum inire debet homicida non tantum cum vno ex hæredibus occisi, sed & cum omnibus vt condemnationem euadat. pag. 431. col. 2. in med.
- P**actum vt debitor non excusis bonis in carcerem conijciatur, an valeat. pagina. 512. columna secunda. in principio.
- P**actum legis commissoriæ sic licitum est fideiussori sicut & creditori, pag. 702. col. 1. in med.
- P**actum cōuentum inter creditorem & debitorem, si pecunia intra certum diem non soluat, qualiter intelligendum, pag. 702. col. 2. in med.
- P**actione inira, qua vetitus sit locator rem ipsam alienare, & adiecta ipsius speciali hypotheca, emptor eiusdem rei an sit præcise cogendus stare locationi. pag. 632. col. 1. in medio.
- P**acenses & Emeritenses Valentini, & Ilicitani olim iuris Italici fuerunt, pagina. 869. columna. prima. in fine.
- P**adrones Hispani quid appellant? pagina. 143. columna. 1. in medio.
- P**alatium Episcopi habet ius immunitatis. pagina. 667. col. 1. in fine.
- P**almus. pag. 667. col. 1. in princ.
- P**apa, vide in verbo, Pontifex Romanus.
- P**apa quando possit mutare testatoris vltimam voluntatem, & in aliud commutare? pagina. 738. columna. 2. in fine.
- P**apa non potest nouum articulum fidei constituere, aut efficere aliquam assertionem esse catholicā, quæ antea catholica non fuerit. pagina. 893. columna. 2. in medio.
- P**apa Gelasius edidit decretum de libris, qui recipiendi essent. pag. 892. col. 2. in medio.
- P**apa Leonis ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum epistola contra Eutychetis perfidiam. pag. 923. col. 1. in fine.
- P**apæ potestas non minor est in causarum definitionibus, quam Conciliorum vniuersalium; pagina. 924. col. 1. in medio.
- P**apa Zepherinus ex canonibus Apostolorum solum recepit sexaginta. pag. 942. col. 2. in princ.
- P**apa Calixtus primus quatuor temporum ieiunium instituit. pag. 974. col. 2. in med.
- P**araphernalia bona an habeant ius prælationis. pag. 374. col. 2. in fine.
- P**arentes debent honorari & obediri à filijs, ne conijciant eos in carcerem ob ciuile debitum. pagina. 509. col. 2. in fine.
- P**ariter priuilegiatus non potest vti priuilegio suo contra habentem par priuilegium. pagina. 448. columna. prima. in princ.
- P**artitarum leges ab Alphonso Rege Decimo conditæ fuerunt. pag. 950. col. 2. in medio.
- P**articularis oratio quid? pagina. 427. columna secunda. in medio.
- P**artus ancillarum dotalium ad maritum pertinent, quoties periculum in se suscepit. pagina. 208. col. 1. in principio.
- P**aruuli Sodomæ absque vlllo proprio peccato simul cum adultis peccatoribus igni consumpti fuerunt. pag. 572. col. 1. in fine.
- P**ascendi ius in alieno agro & priuato potest acquiri iure seruitutis per vicinos. pag. 275. col. 1. in fine.
- P**ascere animalia an possit prohibere dominus agri post collectas fruges. pag. 274. col. 1. in fine.
- P**ascendi ius quanto tempore præscribatur? pag. 482. col. 1. in fine.
- P**ascendi seruitus an sit realis vel personalis pag. 482. col. 2. in fine.
- P**ascuis publicis vti potest dominus loci, vt in cola: in eis autem nullum dominium habet quanuis in eo loco iurisdictionem ciuilem & criminalem exerceat. pag. 273. col. 1. in fine.

Index Alphabeticus.

- Et quid in hoc casu apud Hispaniarum auditoria foren-
si vsu receptum sit. ibidem. columna secunda. in
medio.
- ☉ Pascha nostrum non celebramus eo die, quo Iudæi
suum celebrabant, ne Iudaismum sequamur. pagina.
466. col. 2. in princip.
- Pascua communia si non sufficiant omnibus socijs, cui
sint tradenda. pagina. 484. columna prima. in med.
- ☉ Passus quid spacj contineat? pagina. 666. columna. se-
cunda. in fine.
- ☉ Pastoris liber apocryphus. pagina. 938. columna se-
cunda. in fine.
- ☉ Pater vendere filios qualiter possit. vide in verbo,
Vendere.
- Patri etiam Principi non licet filium inuitum ob fidem
hosti dare, etiam vt se redimat. pagina. 803. columna.
2. in principio.
- Pater potest cogi à filio urgente dira fame vendito, vt
cum redimat, & liberet si pater foeliciorem fuerit na-
tus fortunam. pagina. 803. columna secunda. in prin-
cipio.
- Patre nobili natus & matre ignobili nobilis est. pagina.
870. col. 1. in princ.
- Patrimonialia beneficia. vide in verbo, Ius patronatus.
- Pater non potest alienare bona aduentitia filij, & si alie-
nauerit quid iure Regio sit statutum. pagina. 393. col.
1. in principio.
- Pater potest quandoque alienare rem aduentitiam fi-
lij familias decreto iudicis. pagina. 393. columna. pri-
ma. in medio.
- Pater per alienationem voluntariam, an amittat statim
vsumfructum, isque filio deferatur. pagina. 394. col.
2. in medio.
- Pater quando possit cogi à iudice, vt præstet licentiam
filio familias ad agendum in iudicio. pagin. 395. colu.
prima. in fine.
- Pater an teneatur soluere poenam pecuniariam, qua fi-
lius est mulctatus? pag. 379. col. 2. in medio.
- Pater non potest verè meliorare filium vnicum. pagin.
491. col. 2. in fine.
- Pater potest aliquando vni filiorum vel hæredum em-
phyteusim prælegare. pagina. 651. colum. secunda. in
principio.
- Pater non porrabit iniquitatem filij, nec filius iniquita-
tem patris. pag. 571. col. 2. in princ.
- Pater Euripidis qua ignominia fuit notatus apud Bæco-
tas. pag. 512. col. 1. in princ.
- ☉ Patronatus ius an fundo vendito, in quo est Ecclesia,
transeat in emptorem? pagina. 428. columna, secun-
da in medio.
- Patronatus ius an in venditione omnium bonorum in-
cludatur? pag. 429. col. 2. in princ. & vide in verbo, ius
patronatus.
- Patriarcharū sedes quatuor, & quo ordine fuerint olim
connumeratæ? pag. 910. col. 2. in fine.
- Patruo ætate maiori præfertur nepos ætate minor in
primogenio, & maioratu. pagina. 292. columna prima
in medio.
- Patruo itidem præfertur neptis, pag. 292. columna secū-
da. in medio.
- Patruo in maioratibus præfertur nepos, etiā si post pri-
mogenitum expressim vocatus sit secundo genitus.
pag. 293. col. 1. in princ.
- Patibulum vulgo furca appellatur. pagina. 877. colum.
1. in princip.
- Patibulum appensos statim examinat, crux autem affi-
xos diu excruciat. ibidem.
- Pati omnia mala debet quis, quam peccato consentire.
pag. 339. col. 2. in princ.
- ☉ Pauli Castrensis sententia in consili. 361. dubio. 4. lib.
1. perpenditur. pag. 64. col. 1. in princ.
- Pauli Castrensis sententia latè examinatur, de donatio-
ne omnium bonorum referuato vsufructu. pagina.
785. col. 1. in princ.
- Pauli Castrensis opinio examinatur, in. 1. si testamētū.
ff. de testamentis. pag. 740. col. 1. in princip.
- Pauli Castrensis opinio de exequendis instrumentis.
pag. 604. col. 2. in medio.
- Paupertas an probetur eo ipso, quod probatur quem
tot bona habere, non plura? pagina. 556. columna. 1.
in medio.
- Paupertatem vel diuitias allegans, tenetur ea probare.
pag. 555. col. 2. in fine.
- Paupertas culpa quæ sita an habeat priuilegia pauperta-
tis. pag. 644. col. 1. in fine.
- Pauperis testimonium an & quando admittatur? pag.
560. col. 1. in fine.
- Pauperes possunt vocare quoslibet ad curiam regis in
prima instantia. pagina. 39. columna. 1. in principio.
& pag. 40. col. 1. in fine.
- Pauper effectus culpa sua, nempe luxu, gula, ludo, aut
ob crimen, an gaudeat priuilegio trahendi reos ad cu-
riam. pag. 40. col. 2. in medio.
- Pauper quis dicatur. pag. 40. col. 2. in fine.
- Pauperibus litigantibus an sint publico stipendio dan-
di aduocati. pag. 41. col. 1. prope medium.
- Pauperi litiganti an cogatur aduersarius litis expen-
sas soluere. ibidem. col. 2. in medio.
- Pauperum causæ & miserabilium personarum breuiter
ac semota dilatione definiendæ sunt. pag. 47. colum.
2. in fine.
- Pauperi apud Gallos cum Rege litiganti tenetur Rex
soluere expensas, si non sit aduocatus publico stipen-
dio constitutus. pag. 41. col. 1. in med.
- Pauperes non possunt vti priuilegio ad curiam vocandi
in causa, quæ est minor sex mille maravedinis æreis.
pag. 47. col. 2. in fine.
- Pauper & miserabilis persona, quæ dici debeat, relin-
quitur arbitrio iudicis. pag. 41. col. 1. in princ.
- Pauperum causæ ex decreto Cæsaris die sabbati cuiuslibet
hebdomadæ examinari debent. pag. 47. colum.
2. prope finem.
- Pauperes an possint vti priuilegio ad curiam vocandi
eum qui par priuilegium habet. pagina. 48. colum.
1. in princip.
- ☉ Pausanias Lacedæmonius. pagina. 678. col. 2. in fine.
- ☉ Peccatum est agere contra propriæ conscientiæ dicta-
men. pag. 315. col. 2. in fine.
- Peccat mortaliter, qui actum agit illum esse mortale cri-
men opinatus. pagina. 316. columna prima. in prin-
cipio.
- Peccatum non est expectare tempus, quo res venalis
expo-

Index Alphabeticus,

- exponatur, vt illius ematur, cum tamen iusto pretio emptio fiat, pag. 528. colum. 1. in medio.
- Peccatum veniale committit is**, qui mendacium in iudicio dixerit, quo causam iustam ab aduersarij calumnijs tutius defenderet, modo absit iuramentum. pagina. 329. colum. 1. in fine.
- Peccatum tollitur per baptismum**, pagina. 594. colum. 2. in principio.
- Peccata parentum an imputentur filijs**, quæ commissa fuerunt post eorum natiuitatem. pagin. 578. colum. 1. in medio.
- Peculium profectitium an cadat in publicationem bonorum delinquente filio & eius bonis publicatis**. pag. 580. colum. 2. in princip.
- Peculium aduentitium an possit publicari ob crimen filij familias**. pag. 580. colum. 1. in fine.
- Peculium castræse, aduentitium, & profectitium in ali quibus casibus lege, vel statuto publicari possunt, etiam in læsionem patris innocenti**. pagin. 580. colum. 2. in fine.
- Pecunia mutuò recepta an veniat in generalem bonorum hypothecam**. pag. 785. colum. 2. in fine.
- Pecuniam condicere quis possit**. pagina. 215. colum. 1. in fine.
- Pecunia non potest eo pacto dari, vt lucrum ex ea adquisitum commune sit, periculum vero ipsius immineret exercenti negotia**. pagina. 696. colum. 1. in fine.
- Pecunia an possit pluri æstimari in priuatis commercijs quam publicè sit æstimata**. pagina. 1053. colum. 2. in principio.
- Pecunia duplici ratione in pretio habetur, scilicet tanquam res, & tanquam signatum numisma**. ibidem, colum. 2. in medio.
- Pecuniæ permutatio vide in verbo Cambire**.
- Pecuniæ vsus improprius**. pagina. 1054. colum. 1. in medio.
- Pecuniæ bonitas extrinseca, & intrinseca quæ sit?** pagina. 1056. colum. 1. in fine.
- Pecuniæ bonitas intrinseca an sit consideranda iuxta tempus contractus, vel solutionis**. pagina. 1057. colum. 1. in medio.
- Pecuniæ mutatio post moram an noceat vel proficit creditori**. pagina. 1058. colum. 2. in princip.
- Pecunia vsu consumitur, qualiter intelligenda sit hæc propositio**. pagina. 690. colum. 1. in medio.
- Pecunia de se non fructificat nec parit**. ibidem, colum. 1. in fine.
- Pecuniarum societas ad damnum & lucrum quando sit licita**. pagina. 695. colum. 2. in princip.
- Pensionis rei venditæ an pertineant ad emptorē quando dies solutionis nondum cesserit tempore venditionis**. pagina. 448. colum. 1. in medio.
- Pensio Ecclesiastica qualiter debetur pensionario defuncto**. pag. 453. colum. 1. in fine.
- Pensio Ecclesiastica vsu fructui similis est**. pagina. 453. colum. 1. in fine.
- Pensio emphyteutica qualiter sit fructibus pignoris æquipollenda**. pagina. 689. colum. 2. in medio.
- Penitentionum genera**. pagina. 425. colum. 2. in principio.
- Pensio remittitur colonis propter sterilitatem**. pag. 217. colum. 1. in fine.
- Pensio an possit constitui super beneficio iuris patronatus laicorum, absque eorum consensu**. pagin. 270. colum. 2. in princip.
- Pensio non admittitur in beneficijs pertinentibus ad ius patronatus regium**. pag. 271. colum. 1. in medio.
- Pensio non admittitur apud Hispanos in beneficijs patrimonialibus**. pag. 271. colum. 2. in medio.
- Pensio quoties in titulū beneficij datur etiam per Romanum Pontificem ex redditibus beneficij pertinentis ad ius patronatus laicorum, tunc omnia examinanda sunt, & iudicanda, vt ipsi summet principale beneficium**. pagina. 271. colum. 1. in fine.
- Pendente appellatione, vide, appellatione pendente**.
- Pendente restitutionis in integrum lite an sit locus executioni trium sententiam conformium**. pag. 195. colum. 2. in medio.
- Penus si legata sit præter vinum, omnis penus legata videtur excepto vino**. pag. 548. colum. 2. in fine.
- Penus omnis præter vinum, quod Romæ est, si legata sit, sola penus, quæ Romæ est, legata videtur**. pagina. 548. colum. 2. in fine.
- Pentametrum liber apud Buchardum dicitur Centimetrum**. pag. 939. colum. 1. in fine.
- Pentecoste appellatur totus numerus quinquaginta dierum**. pag. 960. colum. 1. in medio.
- Pepion quis nummus fuerit**. pagina. 1032. colum. 2. in principio.
- Peregrinis & exteris res ad victum necessaria iusto pretio vendi debent**. pag. 805. colum. 2. in princip.
- Et cui incumbat huius rei cura**. ibidem.
- Periculum rei ante adhibitam mensuram an sit emptoris vel venditoris**. pag. 21. colum. 2. in medio.
- Periculum & commodum rei venditæ pertinet ad emptorem post perfectam venditionem**. pagina. 447. colum. 2. in medio.
- Perfectæ donationi in continenti potest adijci conditio modusve non ex interuallo**. pagina. 435. colum. 1. in principio.
- Percussio alapæ eodem impetu iterata, an faciat nouum crimen**. pagina. 600. colum. 1. in princip.
- Periurium semper est mortale peccatum etiam in leuissima**. pag. 316. colum. 2. in medio.
- Periurus an sit interrogatus vide in verbo Interrogatus**
- Periurij nonnullæ differentia**. pagina. 332. colum. 2. in fine.
- Periurium est ex omissione & commissione**. pag. 332. colum. 2. in fine.
- Permutatio absque consensu patroni laici facta, vel eo non vocato an sit nulla ipso iure, vel eo contradicente per sententiam rescindenda**. pagin. 268. colum. 2. in princip.
- Et quid de permutatione beneficiorum pertinentium ad ius patronatus regium**. pagina. 269. colum. 2. in principio.
- Et quid de hoc sit statutum apud Gallos**. ibidem, colum. 2. in medio.
- Permutationes canonicatum, quæ per electionem in Ecclesijs cathedralibus conferuntur, apud Hispanos non admittuntur**. pagina. 270. colum. 1. in princip.

Index Alphabeticus.

- Et quid de beneficijs patrimonialibus in diocesisibus
Palentina, Burgensi & Calaguritana. ibidem.
- Permutare pecuniam & de Cambio, vide in verbo,
Cambire.
- Permutationes beneficiorum an patiantur beneficium
l. secunda de rescindenda venditione. pagina. 462.
columna secunda, in principio.
- Personarum ob dignitatem & excellentiam potest iu-
dex sententiam minuere. pagina. 187. columna secun-
da, in fine.
- Personæ Ecclesiasticæ locum habent decisionis. l. quor-
ties. C. de rei vindicat. pagina. 660. columna secunda
in medio.
- Perfarum Reges ex Metasthene, Philone, & Græcis hi-
storiographis ad sacræ scripturæ intelligentiam. pa-
gina. 901. colum. 1. in medio.
- Personæ miserabiles possunt vocare quoslibet ad cu-
riam Regis in prima causæ instantia. pagina. 39. co-
lumna prima, in princip.
- ¶ Petis causa absentibus an debeantur distributiones
quotidianæ. pagina. 795. columna. 1. in princip.
- ¶ Petens hæreditatem nõ tenetur probare defunctum
dominium rei petitiæ tempore mortis habuisse. pagi-
na. 86. columna. 1. prope finem.
- Petitio hæreditatis est iudicium vniuersale. pag. 85. co-
lum. 1. in princip.
- Petitio hæreditatis qualiter proponenda sit. ibidem. co-
lumna prima, in medio.
- Petitio hæreditatis cur nõ detur cõtra titulo possiden-
tem, ratio. pag. 85. columna. 2. in princip.
- Petitione hæreditatis quando non sit agendum. ibidẽ.
columna secunda, in medio.
- Petitio hæreditatis differt ab actione rei vindicatio-
is ibidem. colum. 1. in fine.
- Petitio hæreditatis datur contra possidentem titulo ac-
quisito post mortem testatoris. pagina. 86. columna
secunda, in medio.
- Petitio hæreditatis, an detur contra possidentem titu-
lo putatiuo. pag. 87. colum. 2. prope finem.
- Petitio hæreditatis non datur contra possidentem titu-
lo acquisito ab eo, qui poterat petitione hæreditatis
conueniri. pagina. 83. colum. 2. in medio.
- Petitio hæreditatis an detur contra emptorem rerum
hæreditariarũ. pag. 87. columna. 1. in principio.
- Petens alterius tanquàm intestati hæreditatem, satis
probat intestatum decessisse, eo ipso quod hoc alle-
gat nisi contrarium probetur, & inibi examinantur
verba Bartholi in. l. is potest ff. de acquirend. hæred.
pagina. 557. columna secunda, in fine.
- Petens licentiam à Rege vt constituat maioratum an
teneatur mentionem facere filiorum omniũ, quos
habet. pag. 506. columna prima in medio
- Petitorium an possit suspendi per possessorium in cau-
sa nobilitatis. pag. 462. colum. 1. in medio.
- Petitorio qualiter potuerit agi ab actore & reo circa in-
tellectum Clem. 1. de causa posses. pagina. 464. co-
lumna. 1. in medio.
- Petitio reductionis est quærela potius quàm appella-
tio. pagina. 610. colum. 2. in fine.
- ¶ Petri & Ecclesiæ Romanæ primatus à Gelasio ex di-
uino elogio deducitur. pag. 908. col. 2. in princip.
- Petri & Pauli Apostolorum Martyrium. pagina. 909.
columna. 2. in medio.
- Petri itinerarium, quod appellatur sancti Clementis, li-
bri octo apocryphi. pagina. 937. columna prima, in
principio.
- Petrus & Paulus quo anno martyrio coronati & occisi
fuerint. pag. 909. columna. 1. in fine.
- Petrus & Paulus apparuerunt Constantino Magno sum-
mæ crudelitatis improbantes decretum. pagina. 927.
columna prima, in fine.
- ¶ Pignus propriè dicitur cum res traditur creditori. pa-
gina. 100. columna. 1. in medio.
- Pignori dari filios, vide in dictione, Vendere.
- ¶ Pindari locus in Nemeis declaratur. pagina. 865. co-
lumna. 1. in medio.
- ¶ Pœna talionis vnde originem habuerit, & an ea hodie
obtineat. pag. 583. colum. 2. in medio.
- Pœna tantum pecuniaria an iustè puniri possit homi-
cidium. pag. 584. colum. 1. in medio.
- Pœna pecuniaria grauius punitur nobilis, aut constitu-
tus in dignitate, quam plebeius. pagina. 585. colum-
na secunda, in princip.
- Pœna ignominiosa non sunt afficiendi nobiles, nec tor-
quendi sicut plebei. pagina. 585. colum. 2. in medio.
- Et an in pœnis reatiuis & vbi quis ex lege puniendus est
eadem pœna deferendam sit nobilitati ac dignitati
personarum. pagina. 586. colum. 1. in fine.
- Pœna amputationis manus dexteræ etiã si delinquens
eam non habeat in sinistra exequenda est. pag. 585.
columna. 2. in fine.
- Pœna est remittenda vel minuenda delinquenti ob in-
signem eius peritiam, seu ex eo quod artifex sit cele-
bris magnique nominis, & ideo reipublicæ maximè
utilis. pag. 587. columna secunda, in princip.
- Pœna mortis puniri iustè potest furtum: & inibi de tri-
bus furtis. & de vno graui & enormi puniendo. pa-
gina. 587. columna. 2. in fine.
- Pœna legis potest quandoque à iudice vel minui, vel au-
geri ex iusta causa. pag. 589. colum. 1. in fine.
- Pœna viam inferetibus meretricibus, vide in verbo. Mer-
etrix.
- Pœna est iuxta proportionem delicti constituenda at-
tenta qualitate iniuriam inferentis, & eius cui fuerit
illata. pagina. 584. colum. 2. in fine.
- Pœnalis constitutio quando sit extendenda. pag. 417.
columna secunda, in fine.
- Pœna apposita pro conseruanda pace an possit remit-
ti in præiudicium fisci vel Ecclesiæ. pag. 446. colum-
na secunda, in fine.
- Pœna carceris an imponi possit. pagina. 343. columna
prima, in medio.
- Pœna amputationis alicuius membri & mortis in le-
ge definita, an incipiendum à minore. pagina. 601.
columna secunda, in princip.
- Pœnæ pecuniariæ quo modo distribuendæ à iudicibus
Ecclesiasticis? pagina. 590. colum. 1. in fine.
- Pœna spiritualis quæ sit? pag. 573. columna prima, in
principio.
- Pœnæ consentire videtur, qui non appellat à sententia
lata in capitali causa, & ea sententia transit in rem iu-
dicatam. pagina. 581. colum. 1. in medio.

Index Alphabeticus,

- P**œna talionis quomodo intelligenda. pagina. 584. columna secunda, in medio.
- P**œna est minuenda propter publicam reipublicæ utilitatem. pagina. 587. columna. 2. in princip.
- P**œna legis potest minui, vel augeri à iudice proprio iudicio. pagina. 589. columna. 1. in fine.
- P**œna pecuniaria clerico ob iniuriam irrogata, quomodo sit distribuenda. pag. 590. colum. 2. in medio.
- P**œna ob falsos testes bis afferentem qualiter augenda sit. pag. 601. columna. 1. in princip.
- P**œna sagittarum non est exercenda, nisi prius faucibus compressis trianguletur quis. pagina. 602. columna secunda, in fine.
- P**œnitens an possit propria crimina sacerdoti per scripta tradere. pag. 618. columna. 2. in princip.
- P**œnitentia siue publica siue solennis plurimum differt à punitione externa. pag. 594. colum. 1. in medio.
- P**œnæ contra alienantes res Ecclesiæ qualiter sunt admittendæ. pag. 642. colum. 1. in princip.
- P**œna æterna & spiritali nunquam puniuntur innocentes diuino iudicio. pagina. 573. columna prima, in principio.
- P**œna pecuniaria & non corporali potest quis puniri ob alterius crimen. pag. 479. columna. 1. in medio.
- P**œna ignominiosa an sufficiat loco solutionis. pag. 511. columna. 2. circa medium.
- P**œna pecuniaria quando sit mutanda in corporalem. pagina. 513. colum. 1. in fine.
- P**œna pecuniaria non potest mutari in corporalem auctore inuito, & hoc in priuato accusatore sed si fisco applicetur poterit mutari. pagin. 513. columna secunda, circa medium.
- P**œna sequitur criminis auctorem. pagina. 571. columna secunda, in medio.
- P**œna quandoque absque culpa diuino, vel humano iudicio inferitur, quando ex lege iustitiæ absque culpa & causa nemo sit puniendus. pagina. 571. columna secunda, in fine.
- P**œna temporalis bonorū & corporis quandoque Deus optimus maximus ob alterius culpam innocentes afficere dignatur ex causis humano iudicio occultis, & latentibus. pag. 572. colum. 1. in medio.
- P**œna commissi odiosa est. pagina. 747. columna prima, in medio.
- P**œna corporis puniri innocentes an aliquando possit humana lex imitatione diuini iudicij. pagina. 572. columna secunda, in principio.
- P**œnæ aduersus hæreticorum filios ætate Diui Augustini nondum fuere à canonibus statutæ. pagina. 578. columna secunda, in medio.
- P**œnitentiæ Sacramentum nequaquam negari potest ultimo damnatis supplicio, si hi verè pœniteant, etiã si atrocissima perpetraverint crimina. pagina. 517. columna prima, in medio.
- E**tiam tempore interdicti. ibidem.
- E**t quid de Sacramento Eucharistiæ, aut extremæ vntionis. ibidem.
- P**œna Crucis ante Christi passionem vbiq; locorum infamis erat. pag. 878. colum. 2. in princip.
- P**œnitentiæ locus est in contractu donationis. pag. 438. columna prima, in principio.
- P**œnitentiam non admittit contractus innominatus, vbi gratia vnus tantum ex paciscentibus fit. pagina. 439. colum. 1. in fine.
- P**œnitentiæ locus an sit in contractibus innominatis matrimonij fauore. pag. 444. colum. 2. in princip.
- P**œnitentia licita est in contractibus innominatis, etiam ad priuatum opus celebratis. pagina. 446. columna secunda, in fine.
- P**œnitentes ex iudicis Ecclesiastici sententia non sunt quo ad alia crimina iudicio Ecclesiastico subiecti, vt necessario sint apud eundem accusandi. pagina. 244. columna secunda in medio.
- P**œnitentia solennis quæ sit? pagina. 245. columna prima, in principio.
- P**œna à iudice per sententiam inflicta non potest ab eo mitigari & mutari, nisi in continenti. pagina. 248. columna prima, in medio.
- E**t an criminis hæresis hoc fieri possit. ibidem, columna secunda, in fine.
- P**œna aduersus iudices Ecclesiasticos statuta iure Regio. pagina. 253. colum. 1. in fine.
- P**œnæ statutæ sunt in hoc Regno Castellæ aduersus eos, qui impetrant à Summo Pontifice ea, quæ sunt regni iuris patronatus. pag. 258. colum. 2. in medio.
- P**œnitentiæ Sacramenti qui sit verus minister. pag. 409. columna prima, in fine.
- P**œna ad alterantis monetam quæ sit? pagina. 1061. columna prima, in princip.
- P**œna expendentis falsam monetam. pagina 1062. columna prima, in fine.
- P**œna corporis punitur loco pecuniariæ, quæ præino pia soluere non potuit, an si post modum bona acquisierit, teneatur ad solutionem. pagina. 511. columna secunda, in medio.
- P**œna exilij sententia iudicis alicui indicta, donec iudex eam reuocauerit morte iudicis nequaquam reuocata censetur. pag. 814. colum. 1. in princip.
- P**olitica nobilitas nec aliquis nobilis præsumitur. pagina. 460. columna. 2. in fine.
- P**ompæia lege de parricidijs puniendus est filius etiam spurcius patrem occidens. pagin. 574. columna secunda, in principio.
- P**ondus vnciæ, drachmæ, scrupuli, oboli, siliquæ. pagina 924. columna. 2. in medio.
- P**ontifex Maximus an debeat Cardinalium aut iurisperitorum consilium petere. pagin. 410. columna secunda, in fine.
- P**ontifex Maximus an & quando possit auferre ab Episcopis potestatem administrandi ea sacramenta, quæ sunt eis reseruata. pag. 407. col. 2. in medio.
- P**ontifex Romanus potest eximere clericos à iurisdictione seculari, etiam si nō fuerit hoc iure diuino statutum. pagina. 224. columna secunda in fine.
- P**ontifex potestatem habet ferendi leges in his, quæ sunt Ecclesiæ regimini, & administrationi conducibilia. pagina. 224. colum. 2. in fine.
- P**ontifex Romanus iulle potuit priuilegium fori quo ad clericos coniugatos temperare in capitulo vnico de clericis coniugatis. in. 6. pag. 228. col. 1. in princip.
- P**ontifex summus derogare potest iuri patronatus laicorū eam expressa derogatione. pag. 268. col. 1. in medio.

Index Alphabeticus.

- Pontifex Romanus non potest essentialia Sacramento rum mutare.** pagina. 407. columna prima, in medio.
- Pontifex Romanus in his quæ ad fidem pertinent errare non potest,** pag. 410. colum. 1. in medio, & pag. 924. columna. 1. in medio.
- Et quid ut priuata persona,** ibidem, columna secunda, in medio.
- Pontifex Romanus errare non potest in canonizatione sanctorum.** pag. 411. colum. 1. in principio.
- Pontifex Romanus an possit dispensatione permittere vsuras,** pag. 692. col. 2. in fine.
- Populi an possint in Castellana republica constituere iudices & magistratus, qui ius litigantibus reddere valeant.** pag. 27. col. 2. in medio.
- Populi Castellani Regni ius habent eligendi iudices ordinarios ex Principis priuilegio, vel consuetudine aut præscriptione,** pag. 28. col. 2. in fine.
- Populus non potest in Castellana republica sibi iudices eligere, nisi forte rex negligeret mittere.** pag. 27. columna. 2. in principio.
- Quidam tamen ex priuilegio Principis, vel ex consuetudine aut præscriptione habent ius eligendi iudices ordinarios, quos, alcaldes vulgo dicimus,** pag. 29. colum. 1. in princip.
- ¶ Possessio ciuili an sufficiat ad obtinendum in interdicto, quod, interim appellant,** pagina. 132. columna prima, in princip.
- Possessio corporalis etiam in beneficijs necessaria est ad agendum interdicto, Vnde vi,** pag. 821. colum. 2. in medio.
- Possessionem beneficij an possit quis capere propria auctoritate,** pagina. 821. columna. 2. in medio.
- Possessione non priuatur quis post vnam sententiam in iudicio possessorio contra eum latam,** pagina. 181. columna secunda, in princip.
- Possessio etiam rei propriæ auctoritate propria apprehendi non licet,** pag. 821. colum. 2. in fine.
- Possessionis apprehensio propria auctoritate facta, an iure aliqua pœna puniatur,** pag. 823. columna secunda, in fine.
- Possessio propria auctoritate ob tenta an habeat effectus iuris, & interdictum, vnde vi,** pag. 824. columna secunda, in medio.
- Possessio beneficij apprehendi potest per procuratorem habentem mandatum generale,** pagina. 824. columna secunda, in fine.
- Possessio beneficij qualiter acquiratur,** pag. 825. columna prima, in fine.
- Et an per inuestituram tradatur, ibidem: colum secunda, prope medium.**
- Item an possit in conspectu beneficij apprehendi: ibidem, columna secunda, in fine, & pagin. 826. columna prima, in principio: & pagina. 827. columna secunda in fine.**
- Et an aliquod discrimen sit inter traditionem possessionis, quæ clauibus fit, & eam, quæ per anuli dationem vel inuestituram,** pagina. 826. colum. 1. in fine.
- Possessionis acquisitio an inducatur per traditionem instrumenti.** pag. 827. colum. 1. in medio.
- Possessio beneficij apprehensa in ipsa Ecclesia, à qua titulum & nomen beneficium habet, transfert etiam possessionem omnium rerum ad beneficium pertinentium,** pag. 828. colum. 1. in medio.
- Possessio bonorum contra tabulas cur sic dicatur,** pagina. 984. colum. 2. in medio
- Possessoria causâ, vide in verbo. Causa possessoria.**
- Possessor bonæ fidei habens titulum naturales fructus facit suos,** pag. 349. colum. 1. in medio.
- Et quid si hi fructus non extent: ibidem, columna prima, in fine.**
- Et quid de possessore sine titulo, ibidem, columna secunda in principio.**
- Possessor bonæ fidei titulum non habens, an faciat suos fructus industriales,** pagina. 349. colum. 2. in medio.
- Possessor, qui alioqui tenetur restituere fructus extraneos, eos nihilominus acquirit per triennij vsucapionem,** pag. 351. colum. 1. in medio.
- Possessor damnatus vero domino rem restituere cum fructibus, an teneatur præstare fructus, quos ex meliorationibus ab eo factis perceperit.** pagina. 392. columna. 1. in medio.
- Et quid in bonæ fidei possessore dicendum, ibidem. columna secunda, in medio.**
- Possessio, vide in verbo. Interdictum.**
- Possidere pro possessore quis dicatur? pagin. 88. columna. 1. prope medium.**
- Possidere aliud est, quam in possessione esse.** pagin. 131. columna. 2. in principio.
- Possidens & ratione possessionis præscribens ius percipiendi decimas ex certis agris, censetur præscripisse non solum ius percipiendi fructus consuetos, sed & nouiter plantatos, & seminatos.** pagin. 278. columna. 1. in fine.
- Possessio ciuiliissima tractatur an potuerit lege statui.** pag. 730. colum. 2. & per sequentem paginam.
- Possidens rem ex contractu, quem scit posse rescindi, an habeat bonam fidem,** pag. 348. col. 1. in fine.
- Possessio ciuili & naturalis an transferatur in successorem maioratus absque aliquo actu apprehensionis,** pag. 73. colum, 1. in principio.
- ¶ Postea, dictio.** pagin. 43. colum. 1. in principio.
- ¶ Postmodum, dictio.** pag. 622. colum. 1. in princip.
- ¶ Potestas Ecclesiastica in quo à ciuili & seculari differat.** pag. 3. col. 2. prope medium.
- Potestas Ecclesiastica ab ipso Deo Iesu Petro ut Principi & Apostolorum cæteris, eorumque successoribus concessa fuit.** ibidem, col. 2. in medio.
- Potestas Ecclesiastica supernaturalis est, in finemque supernaturalem tendit.** ibidem.
- Potestas Regia ex Dei & natræ ordinatione stabilitur.** pag. 8. colum. 1. prope medium.
- Potestas Ecclesiastica à potestate seculari distincta est.** pag. 221. colum. 1. in medio.
- Potestas absoluta quo pacto in Principe distinguatur ab ordinaria,** pag. 740. colum. 1. in principio.
- Potestas excommunicandi aut absoluedi alicui data, an possit ab eo delegari.** pagina. 848. columna secunda, in principio.
- Potestatis obfolutæ definitio,** pagina. 440. columna secunda in principio.
- Potestatiua conditio, vide in verbo. Conditio.**
- Potestas exercendi nudum ministerium ex officio aut dignitate,**

Index Alphabeticus.

- dignitate, ad huc iure priuilegij alicui competens, delegari potest pag. 849. col. 2. in princip.
- P**otestas absoluendi & sic nudum hoc ministerium competens alicui ex simplici delegatione alteri mandari non potest. pag. 849. col. 2. in med.
- P**otestas ordinis semel data indelebilis est. pag. 407. col. 2. in principio.
- P**otestas ciuilis & temporalis iurisdictionio in Castellana republica tota penes Regem est, adeo vt apud populos ipsos nulla manserit ciuilis iurisdictionio. pagina. 27. col. 2. in principio.
- P**ubere & impubere simul mortuis, censetur pubes superuixisse. pag. 573. col. 2. in princ.
- P**ublica instrumenta paratam habent executionem. pag. 55. col. 1. in fine.
- P**ublicum instrumentum &c. vide in verbo, Instrumentum publicum.
- P**ublicatis bonis filij non censetur publicata legitima portio ei debita ex bonis parentis, qui tempore sententia: vivebat, etiam vt post ipsius mortem in fiscu deferatur. pag. 580. col. 2. in medio.
- P**ublicatio facta bonorum filijfamilias ob aliquod crimen, an extendatur ad peculium Castrense. pagina. 580. col. 1. in princip.
- E**t quid de peculio aduentitio. ibidem. columna prima. in fine.
- A**ut de peculio profectio. ibidem. columna secunda. in principio.
- P**uer natus David ex illicito coitu ob parentis crimen a Deo extinctus est. pagina. 572. columna prima. in fine.
- P**upillaris substitutus non est admittendus, nisi probet pupillum obisse intra pupillarem aetatem. pag. 563. columna prima. in principio, & pagina. 566. colu. prima. in medio.
- P**upillus habet priuilegium vocandi aduersarios ad curiam in prima causae cognitione. pagina. 39. columna 1. in princ. & col. 2. in fine.
- P**upillus & orphanus in quo differant. pag. 39. colu. 2. prope finem.
- P**upillus & alij habentes fori priuilegium, vtrum possint eo vti aduersus simile, & parius habentes. pagina. 48. col. 1. in princ.
- P**upillus apud Iurisconsultum dicitur is, qui simul sit patre orbatus, & minor pupillaris quidem aetatis. pagina. 39. col. 2. in fine.
- P**unire potest iudex ecclesiasticus quandoque delinquentes poenis pecuniarijs. pagina. 590. columna. prima. in medio.
- E**t inibi quo pacto ipsa poena sit distribuenda. columna prima. in fine.
- P**uniri an possit quis statuto pro alterius crimine. pag. 579. col. 1. in medio.
- E**t an possit statuto sanciri patrem teneri ad soluendam poenam pecuniariam, qua filius fuerit condemnatus. ibidem. col. 2. in medio.
- P**uniri non potest quis poena corporis ob crimen alterius statuto, consuetudine vel lege, quanuis poena pecuniaria possit. pagina. 579. columna prima. in medio.
- P**unitio innocentis aliena est a iustitia. pagina. 571. col. secunda. in medio.
- P**unitus corporali poena pro pecuniaria, quam pra: inopia non soluit, non tenetur etiam si peruenerit ad pinguiorem fortunam. pag. 511. col. 2. in med.
- P**harisaei olim apud Iudaeos decalogum in membranis scribere consueuerunt. pagina. 947. columna secunda. in fine.
- P**hilacteria quae dicantur, & quae reprobandur? pagina. 948. col. 1. in princ.
- P**hilonis scripta multis dubia videntur. pagina. 898. col. 2. in princip.
- P**hysicologus liber quis dicatur. pagina. 942. columna. prima. in medio.
- P**haraones id est Reges Aegypti significant. pagina. 8. col. 1. in princ.
- P**lagarum modus mensura erit peccati. pagina. 583. colu. 1. in fine.
- P**lebei possunt torqueri, nobiles vero non. pag. 585. col. 2. in medio.
- P**lebei poena ignominiosa sunt afficiendi, nobiles autem minime. pag. 585. col. 2. in fine.
- P**lebei & non nobiles puniuntur corpore, si non habent bona vnde soluant, pagina. 586. columna secunda. in fine.
- P**linij locus corrigitur. pag. 974. col. 1. in princ.
- P**raecepta omnia moralia sunt iuris & legis naturalis. pag. 957. colu. 2. in princ.
- P**raecepta decalogi qua ex parte moralia & naturalia sunt nullam patiuntur dispensationem. pagina. 958. col. 1. in medio.
- P**raecepta, quibus aliquid iniungitur, non obligant ad charitatis modum, sed possunt quantum ad substantiam operum extra charitatem impleri, vt euitetur peccatum. pagina. 965. columna secunda. in principio.
- P**raecepto de diebus aliquot Deo consecrandis iure humano etiam Pontificio derogari non potest. pagina. 958. colu. 1. in princ.
- P**raeceptum decalogi de sabbatis sanctificandis partim est morale, partim caeremoniale. pagina. 956. colu. 2. in principio.
- P**raeceptum hoc de festis diebus celebrandis qua ex parte morale censetur est iuris naturalis. pagina. 957. col. 1. in princip.
- P**raecepto sanctificationis dierum, quod externus cultus, non internus praecipatur. pagina. 965. columna. prima. in medio.
- P**raecepta veteris legis an cessauerint, possintque noua lege iterum statui. pag. 465. col. 1. in princ.
- P**raecepta veteris testamenti quotuplicia sunt. ibidem. colu. 1. in medio.
- P**raeceptum de decimis soluendis an fuerit caeremoniale, vel iudiciale. pag. 468. col. 2. in fine.
- P**raeceptio, priuilegiumve de decimis percipiendis intra alienam parochiam, vel non soluendis an ad noua lia extendatur. pag. 485. col. 1. in med.
- P**raelati ecclesiastici non possunt aliunde temporalis iurisdictionem habere, quam ex Regia concessione. pag. 26. col. 2. in med.
- P**raelato mortuo locatio non finitur, nec ab eius successore retractari potest, si ea facta fuerit nomine Ecclesiae & ad

Index Alphabeticus.

- & ad tempus iure permissum pagina. 633. columna. 1. in medio.
- Prælatus** ac cæteri habentes administrationem alieni patrimonij, possunt petere in integrum restitutionem, sine mandato speciali. pagina. 374. columna. secunda in fine.
- Prælati** ecclesiastici quando titulo feudi temporalem obtinent iurisdictionem, ab eorum vicarijs, ad feudi dominum directo appellandum est, pagina. 26. col. 2. in fine.
- Prælati** lata significatione, inspecta suprema regia iurisdictione, dicuntur vassalli. pagina. 27. columna. prima in fine.
- Prælatus** quando committit simoniam in beneficio conferendo. pag. 501. col. 2. in fine.
- Prælatus** diocæsanus & Ecclesia fiscum habere dicuntur. pag. 590. col. 2. in fine.
- Prælatus** successor alterius an teneatur stare locationi factæ per prædecessorem. pagina. 634. columna. prima. in medio.
- Prælatus**, qui iuravit non alienare res Ecclesiæ si eas ad longum tempus locauerit, periurus non est. pagina. 635. col. 2. in princip.
- Prærogatiuæ** tribus quæ fuerint olim. pag. 862. col. 1. in fine.
- Præscriptio** non procedit sine possessione. pag. 485. col. 1. in medio.
- Præscribens** ratione possessionis ius percipiendi decimas ex certis agris, censetur præscripsisse ius illud nõ tantum quo ad fructus consuetos colligi, sed quo ad nouiter plantatos. pagina. 278. columna prima. in fine.
- Præscriptio** currit contra filium familias in bonis, quorum ususfructus patri non quaeritur. pagina. 395. col. prima. in fine.
- Præscriptio** non currit contra vxorem in rebus dotalibus. pag. 395. col. 1. in fine.
- Præscriptio** an tollat ius conuentionalis retractus. pag. 396. col. 2. in princ.
- Præscribi** quandoque potest his, quæ sunt facultatis. pag. 397. col. 1. in medio.
- Præscriptio** an habeat vim aduersus ius offerendi pretium. ibid. col. 1. in fine.
- Præscriptiones** quare introductæ sunt. pagina. 400. col. 2. in fine.
- Præscriptio** immemorialis par est priuilegio Principis. pag. 413. col. 1. in medio.
- Præscriptio** temporis quid efficere valeat in agris communibus, cultis tamen. pag. 281. col. 1. in princ.
- Præscriptio** & priuilegium differunt. pagina. 475. col. prima. in medio.
- Præscriptio** triginta annorum an tollatur his dictionibus. quandocunque, perpetuo, & similibus. pagina. 398. col. 1. in princ.
- Præscriptio** an possit quenquam eximere à soluendis decimis. pag. 480. col. 2. in fine.
- Præsides** ciuitatum aut aliorum locorum non possunt admittere appellationem factam ab ipsorum vicarijs ad se ipsos, cum sit idem tribunal, pagina. 32. col. 2. in medio.
- Præsides** mortuo an eius vicarius possit iurisdictione vii. pag. 28. col. 1. in medio.
- Præsentatus** ab eo patrono qui est in quasi possessione, an præferendus sit præsentato à vero patrono, interim dum est sententia lata in proprietate iuris patronatus. pag. 106. col. 2. in med.
- Præsumptio** iuris transfert in aduersarium onus probandi. pag. 555. col. 2. in princ.
- Præsumitur** testis iuratum dixisse. si tabellio id scripserit. Præsumptiones & coniecturæ non sufficiunt ad constituendam probationem perfectam. pagina. 433. col. 1. in medio.
- Præcarium** siue constitutum habet vim transferendæ possessionis, non solum in bonis præsentibus & iam quaesitis, sed & in futuris. pagina. 217. columna prima in principio.
- Præcarium** simplicitet constitutum morte concedentis non extinguitur, donec ab hærede reuocetur. pagina. 812. col. 1. in medio.
- Præcarium** quid sit. ibidem.
- Præcarium** expressim constitutum donec reuocatum fuerit, non expirat morte concedentis, pagina. 813. col. 2. in medio.
- Præcarium** constitutum expressim ad voluntatem concedentis ipsius morte ipso iure finitur, pag. 814. col. 1. in medio.
- Præcarium** non potest statim absque causa reuocari. pag. 816. col. 1. in medio.
- Præcarium** in quo differat à commodato. ibidem. col. 1. in fine.
- Precibus** an sit significandum id, quod Principem et si sciret, à concessione non auerteret. pagina. 500. col. 1. in principio.
- Præmatonura** an sit ordo, & an Abbatibus conferri possit. pag. 408. col. 2. in medio.
- Primatus** Petri & Ecclesiæ Romanæ a Gelasio ex diuino elogio deducitur. pagina. 908. columna prima. in fine.
- Primatus** apud latinos quid significet. pagina. 909. col. 1. in princip.
- Primatus** Græcè quomodo appelletur. ibidem. col. 1. in medio.
- Primatus** honoris datus est Constantinopolitanæ Ecclesiæ post Romanam Ecclesiam. pagina. 911. col. 1. in medio.
- Præmipilus** quis dicatur? pagina. 457. columna secunda. in fine.
- Præmogenij** successor potest petere ex causa, vt bona præmogenij esse iudicentur. pagina. 490. columna. 2. in principio.
- Præmogenijs** alijsque dispositionibus potest adijci conditio, ne presbyter, nec monachus sit. pagina. 497. col. 2. in princip.
- Præmogenituræ** ius defertur omnino nepoti patruo excludo. pag. 290. col. 1. in princ.
- Prætiū** iustum annui redditus perpetui quod sit? pag. 788. col. 1. in medio.
- Pretium** iustum annui redditus ad vitam constituti, qualiter definiatur. pag. 770. col. 2. in medio.
- Pretium** iustum annui redditus regia regia definitum est ad rationem vnus pro quatuordecim, pag. 776. col. 2. in fine.

Index Alphabeticus.

- P**retium à lege definitum an sit necessarium quoties reditus annus iam constitutus ab emptore venditur alteri. pag. 777. col. 1. in princ.
- P**retij mentio emptionem arguit. pagina. 788. columna. prima. in principio.
- P**retium rei emptæ quando peti possit à venditore, si res fuerit eucta. pagina, 839. columna. secunda. in medio.
- P**retium vnicum vel pro mensuræ modo distributum an constituat discrimen aliquod. pagina. 21. columna prima. in fine.
- P**retio maiori vendens, quàm à lege fuerit definitum an teneatur ad restitutionem. vide in dictione. Vendens.
- P**retium iustum alicuius rei non in puncto indiuisibili consistit, sed habet latitudinem. pagina. 524. col. 2. in medio.
- P**retium cuiusque rei triplex est. pagina. 524. columna. 2. in medio.
- P**retium cuiusque rei quomodo potest testibus probari. pag. 526. col. 2. circa medium.
- P**retium cuiusque rei non ex se, sed ex hominum æstimatione perpenditur. pagina. 527. columna secunda. in principio.
- P**retium rei potest augeri, vel minui ex paucitate emptorum, & multitudine mercium. pagina. 528. columna. 1. in medio.
- P**retium potest taxari fauore reipublicæ. pag. 528. col. 1. in medio.
- P**rinceps an transferat dominiũ sine traditione? pag. 639. col. 2. in fine.
- P**rinceps ecclesiasticus legem condendo potest poenã mortis inferre. pag. 672. col. 1. in medio.
- P**rincipes & Imperatores ab origine mundi populorũ suffragiis eligebantur. pag. 6. col. 1. in princ. & pagin. 7. col. 1. in medio.
- P**rincipis rescriptum non porrigit vim & effectum nisi in hos, cum quibus datum est, & quorum in eo mentio fit. pag. 115. col. 1. in princ.
- P**rinceps non potest tollere defensionem. pagina. 179. col. 1. in princ.
- P**rincipes seculares sunt in spiritualibus & ecclesiasticis summo Pontifice inferiores. pagina. 225. columna. 2. in medio.
- P**rinceps quas leges ferre & seruare teneatur, pagina. 226. col. 1. in fine.
- P**rinceps an possit reuocare priuilegium ab eo subito concessum. vide in verbo, Priuilegium.
- P**rinceps potest derogare his, quæ non sunt iure naturali diuinoe inducta. pagina, 736. columna prima. in fine.
- P**rinceps tollere potest impedimẽtum ab aliquo, quod eum incapacem alicuius iuris efficiebat, etiam in præiudicium alterius. pag. 736. col. 1. in fine.
- P**rinceps poterit capacei successionis efficere, eum, qui ex legibus vel ex voluntate testatoris incapax erat. ibidem. col. 2. in princ.
- P**rinceps potest illegitimum proprio rescripto efficere legitimum expressim ad feudum consequendum. pagina. 736. col. 2. in medio.
- P**rinceps an possit testamentis priuatorum derogatore,
- aut eorum leges & conditiones tollere, aut mutare. pagina. 737. columna secunda. in fine. & pagina. 738. columna secunda. in principio. & per totũ illud Caput Sextum.
- P**rinceps non potest tollere dominium à priuato absq; causa vtili reipublicæ. pagina. 738. columna prima. in principio.
- P**rinceps cum sit animal rationale, & rationi subiectum non debet vri potestate absoluta. pagina. 740. col. 2. in medio.
- P**rinceps optimus in id tenetur leges ab eo latas dirigere, quod magis sit iustitiæ consonum. pagina, 62. col. secunda. in fine.
- P**rincepsi iure nondum alteri quæsito derogare potest. pag. 741. col. 1. in fine.
- P**rinceps licet possit reuocare legem humanam, non tamen potest tollere effectus iam ex ea ante reuocationem perfectè deductus. pagina. 741. columna secunda. in fine.
- P**rinceps potest donationibus à se factis modum, & conditionem præscribere. pagina. 745. columna prima. in fine.
- E**t quid de priuato. ibidem.
- P**rinceps non tenetur proprijs expensis numos percutere. idcirco vltra ipsius materiæ æstimationem numismata taxentur. pagina. 1055. columna prima. in fine.
- P**rinceps ad subueniendum publicæ necessitati, publicisque expensis poterit monetam pluris æstimare. ibid. col. 2. in med.
- P**rinceps an possit mutare pecuniæ valorem. pag. 1055. col. 2. in fine.
- P**rinceps in quibus casibus citationem & appellationẽ tollere potest. pagina. 179. columna. secunda. in fine. & columna prima. in principio. & pagina. 180. col. 1. per totam.
- P**rinceps an possit transferre dominium sine traditione venditionis, donationis, aut priuilegij titulo. pagina. 659. col. 2. in fine.
- P**rinceps potest ex sua scientia contracta & probata iudicare. pag. 322. col. prima. in medio.
- P**riincipia quæ sint apud Martianum Iuriconsultum. pag. 989. col. 1. in medio.
- P**rior creditor habens specialem, & generalem hypothecam, non potest in præiudicium posterioris vri generali, nisi excussa prius speciali. pagina. 838. col. 1. in principio.
- P**rior tempore potior est iure. pagina, 457. columna. 2. in fine.
- P**rius Assuerus Artaxerxes Cyro maiori successit Regno. pag. 901. col. 2. in princ.
- P**riuata scriptura quod testes requirat. pagin. 166. col. secunda. in fine.
- P**riuata scriptura quo ad hypothecariam, an sit publico instrumento posteriori præferenda? pagina. 168. col. 1. in fine.
- P**riuatae scripturæ recognitio quonam modo efficienda est à testibus. pag. 165. col. 2. in fine.
- P**riuata scriptura quando semiplene probet. pag. 169. col. 2. in principio.
- P**riuati agri dominus. vide in verbo, Agri priuati.

Index Alphabeticus.

- Priuate scriptura.** vide in verbo, **Scriptur.**
- Priuati duo controuertentes ob diuersa instrumenta eadem die confecta, quis præferendus erit.** pagina. 456. col. 1. in medio.
- Priuatus ex causa onerosa agens contra priuatum rem possidentem, an teneatur titulo lucratiuo probare ius hypothecæ ante donationem reo factum sibi competere ad illam rem.** pag. 456. col. 1. in fine.
- Priuatum sigillum vel publicum quando probet.** pag. 170. col. 2. in fine.
- Præiudicia paria habentium is præfertur, qui habet priuilegium iuri communi conueniens.** pag. 49. col. 1. in medio.
- Priuilegium reuocandi domum quibus competat cum apud iudices curiæ conueniantur.** pag. 36. columna. 1. in medio.
- Priuilegium reuocandi domum non competit his, qui in curia alios ad iudicium vocauerint.** pagina. 38. col. 1. in medio.
- Priuilegium viduæ conceditur etiam foeminis virum habentibus, si is sit eis inutilis.** pagina. 46. columna. 2. in medio.
- Priuilegium vocandi ad curiam Regis quemcunque an habeat Ecclesia quo ad primam causarum cognitionem.** pag. 47. col. 1. in princ.
- Priuilegij exemplatio pacto fieri debeat.** pagin. 165. col. prima, in fine.
- Priuilegium à Romano Pontifice habens, vt fructus beneficij etiam absens recipiat, an ex eo habeat distributiones quotidianas.** pag. 790. col. 1. in medio.
- Priuilegium à Principe subdito concessum potest ab eo reuocari, & tolli.** pagina. 735. columna secunda. in fine.
- Priuilegia multa habet legitimatio.** pagina. 984. col. prima. in fine.
- Priuilegium seu conuentio de decimis non soluentis concessum ab eo, qui ius habebat percipiendi decimas, quomodo sit interpretandum.** pagina. 434. col. 1. in principio.
- Priuilegium clericorum, vide in verbo, Exemptio clericorum.**
- Priuilegia bonorum clerici.** vide in verb. **Clericus.**
- Priuilegium. l. assiduis. C. qui potior. in pigno. hab. an habeat locum in dotæ cuius numeratio sola confessione mariti probatur.** pagina. 379. columna secunda, in medio.
- Priuilegium reuocandi domum non competit legatis pro contractibus tempore legationis factis.** pagina. 37. col. 1. in fine.
- Quid autem si legatus vel alij simile ius habentes contraxerint. vt aduenæ, an habeant ius reuocandi domum.** ibid. col. 2. in fine.
- Priuilegium viduarum an profit litis consortibus & ijs, qui commune ius cum viduis & pupillis habere contendunt.** pag. 51. col. 1. in med.
- Priuilegium recipiendi decimas & præscriptio in quo differunt.** pag. 475. col. 1. in med.
- Priuilegio Romani Pontificis an possint laici eximi à solutione decimarum.** pagina, 480. columna prima. in fine.
- Priuilegium, ne conueniatur ultra quam facere potest, non competit locero aduersus generum.** pagin. 643. col. 2. in fine.
- Priuilegia concessa pauperibus non competunt his, qui data operati in paupertatem incidere uidentur.**
- Priuilegia concessa pauperibus non sunt seruanda quoties alter sit præiudicium, si pauperes in eum statum ob scelera, & culpam deuenierint.** pagina. 644. col. 1. in princip.
- Priuilegium habens, ne conueniatur ultra quam facere possit, non mittitur in carcerem, & non à contrario.** pag. 510. col. 2. in princ.
- Priuilegium datum à Principe alicui, an profit eius filijs natis ante concessionem priuilegij.** pag. 576. col. 2. in medio.
- Priuilegium senatorum, filijs eorum competit, etiam si sint nati ante senatoriam dignitatem.** pagin. 577. col. 1. in medio.
- Priuilegium, quod pater habebat, an competat filijs natis ante crimen parentum.** pagin. 577. columna secunda. per totum.
- Priuilegium matris ob administrationem tutelæ.** pag. 509. col. 2. circa medium. ne scilicet conueniatur ultra quam facere potest.
- Priuilegium nobilium non est simile priuilegio militum in hoc quod non possint conueniri ultra quam facere possint.** pag. 510. col. 1. in fine.
- Priuilegio & dispensatione Romani Pontificis vsura permitti non potest, neque licita est.** pagin. 692. col. 2. in fine.
- Priuilegium pauperum & miserabilium personarum quibus in causis non erit admittendum.** pagina. 47. col. 1. in fine.
- Priuilegium viduitatis amitti vidua. si luxuriose uiuat.** pag. 45. col. 1. in fine.
- Priuilegium fisci an competat etiam doti.** pagina. 216. col. 1. in princip.
- Probatio leuis in antiquis sufficit propter difficultatem probationis.** pagina. 162. columna secunda. in medio.
- Probationi locus non est post conclusionem in causa.** pag. 198. col. 1. in fine.
- Probationes testium & instrumentorum sunt veluti media, ad elucidandam veritatem.** pagina. 316. columna. 1. in medio.
- Probatio admittitur contra eum, cuius iurati responsioni lege standum est.** pagina. 617. columna prima. in medio.
- Probationes ubi sunt pares pro fisco, etiã actore est pronuntiandum.** pag. 456. col. 2. in fine.
- Proditorius homicida, quiq; alium insidiosè occiderit ab Ecclesia inuitus adducitur, & vi publica ad punitionem trahitur.** pag. 667. col. 2. in fine.
- Prohibitio alienationis facta extra familiã ultra quartam generationem non habet vim.** pagina. 726. col. 1. in fine.
- Prohibitio alienationis ex causa maioratus facta perpetua censetur: & an idem in fideicommissis.** pagina. 725. col. 2. in fine.
- Procurator ad acceptandum beneficium. vide in verb. Acceptatio.**
- Procurator an possit acceptare, & apprehendere possessionem**

Index Alphabeticus.

- tionem pro altero, vide in verbo, Mandatum,
 Pro curator habens mandatum cum libera administra-
 tione potest petere in integrum restitutionem. pagi.
 372. col. 1. in medio.
 Et an verba huic clausulæ similia inducant mandatum
 speciale. *ibid.* col. 1. in fine.
 Procurator quando possit esse religiosus sine licentia
 Abbatis, pag. 374. col. 2. in med.
 Procurator qui expressam mandati reuocationem igno-
 rans, bona fide rem tradidit, transfert possessionem,
 dominium verò nusquam transfertur. pagin. 74. col.
 1. in princip.
 Procuratoris officium an vile sit & excuset à contribu-
 tione vectigalium. pagina, 150. columna prima. in
 medio.
 Promissio centum tribus terminis & solutionibus faciē
 da qualiter intelligenda sit. pagina. 608 columna. pri-
 ma. in medio,
 Promissio soluendæ dotis non receptæ, an iuramento
 confirmetur?
 Promissio vendendi vel emendi an faciat locum. l. cu-
 rabit. de actio. empt. pagina. 723. columna secunda. in
 medio.
 Promissio solutionis in certa pecunia, sub certa æsti-
 matione quo pacto sit obseruanda. pagina. 1059. col.
 1. in medio.
 ¶ Prophetarum libri, & qui fuerint canonici. pag. 904.
 col. 1. in princ.
 ¶ Propositionum diuisione. vide in verbo. Orationum
 d^{arc.} b.
 ¶ Proprietas vendita usufructuario iure sanguinis absq;
 ipso usufructu retrahitur. pagina. 783. columna pri-
 ma. in medio.
 Proprietarius accipiens ab usufructuario rem in pignus
 causa mutui non potest ultra sortem fructus percipe-
 re. pag. 689. col. 2. in princ.
 ¶ Proportio auri ad argentum examinatur. pagin. 1006.
 col. 1. in medio.
 ¶ Protocolum tabellionis si non inueniatur, an instru-
 menti fides ex eo periclitetur. pagina. 143. columna.
 2. in fine.
 Protocolum quid significet, & vnde originem duxerit.
 pag. 142. col. 1. in medio.
 Et ibi de matricibus & matricula. col. 1. in fine.
 ¶ Prosper post Eusebium, & Hieronymum Chronicon
 scripsit. pag. 923. col. 1. in med.
 Prosper claruit sub Pontifice Leone, pagina. 923. colū.
 1. in medio.
 Prouinciæ cuiuslibet mores non sunt damnandi. pagin.
 974. col. 1. in princip,
 ¶ Prouocare tertio quis non possit. vide in verbo, Ter-
 tio prouocare.

Q

QUADRANS dictus est triun-
 cis, a tribus vncijs. pag. 993. colū.
 1. in medio.
 Quadrans quarta erat pars assis.
ibidem.
 Quadriennium iure ordinario da-
 tur ad petendam in integram re-

- stitutionem. pagina 336. columna. 2. in princ.
 ¶ Quæ sita matrimonio constante quomodo diuidan-
 tur? pag. 841. col. 1. per totum.
 ¶ Qualis sit hypotheca, quæ deducitur ex constitutione
 annui redditus super aliqua re. pagina. 752. colū. 2.
 in medio.
 Qualitatem paupertatis, & propriarum diuitiarum alle-
 ganstenetur eam probare. pagina. 555. columna. se-
 cunda. in fine.
 ¶ Quantitas consideratur in numis; non ipsa substantia
 materialis. pag. 1053. colū. 1. in fine.
 Quantitate, quæ debetur, soluta ab eo die minimè ve-
 niunt vsuræ in condemnationem. pagina. 872. colū.
 prima. in fine.
 Quantum tempus sufficit ad præscribendam seruitu-
 tem iuris pascendi in agro alieno, pagina. 482. colū.
 1. in medio.
 ¶ Quartus & numus duorum maruedinorum quo tem-
 pore percussus fuerint. pagina. 991. columna secunda,
 in fine.
 Quartos, numi Custellani vnde dicti. pagin. 1041. col.
 2. in medio.
 Quartillo, quem appellant Hispani. pag. 994. colū.
 2. in principio.
 Quartinus Italicus quadrans est, vnde fere nostro mara-
 uedino similis. pag. 993. col. 1. in med.
 ¶ Quatuor ordines mendicantium priuilegium habent
 trahendi reos ad curiam Regis in prima causarū cog-
 nitione. pag. 47. col. 1. prope finem.
 Quatuor sunt necessaria ad improbandum instrumen-
 tum. pag. 624. col. 1. in princ.
 Querela non potest proponi apud eum iudicem quī
 non est iudex nisi per appellationem. pagina. 610.
 col. 2. in fine.
 Querela quæ dicatur. pagina. 57. columna. secunda, pro-
 pe finem.
 ¶ Quibus casibus ob alienam culpam quis recte punia-
 tur? pag. 571. col. 2. in fine.
 ¶ Quilates in auro quid? pagina, 1007. columna secun-
 da. in fine.
 Quilates Plinius scrupulum dixit. pagina. 1008. colū.
 prima. in princ.
 Quilibet tenetur etiam non requisitus subuenire proxi-
 mo. pag. 326. col. 1. in princ.
 ¶ Quinarij & denarij pondus examinatur. pagina. 996.
 colū. 1. in fine.
 Quinarius & victoriatius quid? eius pondus. pagin. 998.
 col. 1. in princ.
 ¶ Quod discrimen sit inter precarium & commodatū.
 pag. 816. col. 2. in principio.
 Quo tempore fieri debent venditori litis motæ denun-
 tiatio in materia euictionis. pagina, 835. columna. se-
 cunda. in medio.
 Quo tempore testium defectus, obiectiones & vitia pro-
 ponenda sint. pagina. 136. columna secunda. in
 fine.
 Quotidianæ distributiones. vide in verbo, Distribu-
 tiones.
 Quot testes sint necessarij ad priuatam scripturam. pa-
 gina. centesima sexagesima sexta. columna secunda.
 in fine.

Index Alphabeticus.

R

A G A D I S V S Gothorum

Rex in Fesulanis montibus occisus fuit. pag. 1. col. 2. in fine. in principio.

☞ Raptores virginum an gaudeant immunitate Ecclesie. pagin. 670. col. 1. in princip.

☞ Rati habicione non sequuta absentis non potest donator, si stipulatus fuerit, pœnitere, non requisito donatario. pag. 442. col. 2. in fine.

☞ Ratio personarum est habenda in puniendis criminibus. pag. 586. col. 2. in medio.

Ratione etiam administrationis tutelæ non debet foemina pudica mitti in carcerem pro debitis pecuniarijs, modo debitum ex delicto contractum non sit. pag. 509. col. 1. in fine.

Ratione interesse potest aliquis merces vendere carius iusto pretio pecunia credita. pagina. 530. columna. 2. in principio.

Rationum libri quam probationem faciant. pagin. 170. col. 1. in fine.

☞ Recognitio priuatæ scripturæ quonam modo fiat à testibus? pagina. 165. col. 2. in fine.

Recognitio testium subscriptorum an sufficiat ad probationem priuatæ scripturæ. pagina. 167. columna. 1. in fine.

Recognitio epistolæ facit probationem: & quid si non recognoscatur. pag. 170. col. 1. in princ.

☞ Recusationum materia & quid de ea iura ciuilia statuerint. pag. 196. col. 2. in fine.

Recusatio iudicis quo tempore sit proponenda. pagin. 197. col. 1. in fine.

Recusatio iudicis quando admittatur post conclusum in causa. pag. 198. col. 1. in medio.

Recusatio. quæ probanda est & probatione indiget, nõ admittitur post conclusionem in causa. pagina. 198. col. 1. in fine.

Et quid quoties recusationis causa orta ante conclusionem causæ peruenit in cognitionem recusantis. ibid.

Recusatio iudicum summi prætorij quo tempore iure Regio fiat. pagina. 199. col. 1. in princ.

Recusatio Regij auditorij an sit admittenda post scriptam ab ipso iudice sententiam. pagina. 199. col. 2. in principio.

Et quid agendum quoties vnus ex pluribus iudicibus delegatis recusatur? pagina. 200. col. 2. in fine.

Recusare an possit minor vel Ecclesia iudicem Regiũ vel auditorem ex ea causa, quæ orta fuit ante conclusionem litis, & tamen eam proponit post ipsam conclusionem, petitque admitti ad probationem causæ per testes petita ad hoc restitutione in integrum. pag. 199. col. 2. in medio.

☞ Rectores ciuitutum an inuitis populis, & non petentibus dari possint. pag. 29. col. 1. in princ.

Et quid in ciuitatibus & oppidis, quæ alicui Duci, Comitũ, aut Marchioni, nobili ve subdita sunt. ibidem col. 2. in fine.

Rectores ciuitatum non sunt mittendi populorum expensis. pag. 29. col. 1. in princ.

Rector alicuius hospitalis ad annum dictus, si res ipsius locauerit ad triennium, tenebitur successor stare locationi. pag. 635. col. 1. in medio.

Idem dicas in rectoribus ciuitatum, vbi ad eorum officium pertinebit res ciuitatis locare. ibidem.

Reddere quod debes, esse æquissimum, & ius gentium præse ferre hanc vocem, ait Seneca, lib. 3. de beneficijs. pag. 508. col. 2. in princ.

Redditio rationum remitti potest ab administratione præterita. pagina. 626. col. 1. in med.

☞ Redimendi pactum, vide in verbo, Pactum.

Redemptio annuorum reddituum qualiter fieri debeat. pag. 451. col. 2. in fine.

☞ Reditus annui licite constituuntur, & inibi vtriusque partis rationes. pag. 747. col. 1. in fine.

Reditus annui ad vitam constitui possunt. pagin. 780. col. 1. in princip.

Reditus annui an possint emi ad certum & de finitum tempus. pag. 750. col. 2. in princip.

Reditus annui an sint, necessario constituendi super certis rebus, alioqui sint illiciti. pag. 751. col. 1. in medio.

Reditus annui an possint constitui obligatione tantum personali. ibidem, col. 2. in medio.

Reditus annuus an perimatur perentis & extinctis rebus super quibus fuerit constitutus. pagina. 751. col. secunda. in fine.

Reditu super pluribus rebus constituto, an cuiuslibet earum possessor teneatur in solidum. pagin. 755. col. 2. in medio.

Reditus annui an emi possint ea lege vt intra certum tempus liceat eos, non postea redimere. pag. 763. column. 1. in principio.

Reditus annui perpetui iustum pretium quod sit. pag. 768. col. 1. in medio.

Reditus annui iustum pretium ad vitam constitui qualiter definiatur. pagina. 770. col. 2. in medio.

Reditus annui redimibiles quo pretio iuste constituentur. pag. 775. col. 1. in fine.

Reditus annui iustum pretium ad rationem vnus pro quatuor decim Regia lege definitum est. pagin. 776. column. 1. in fine.

Reditus annui numari emptio odiosa & suspecta est, & pluribus olium visa fuit illicita. pag. 777. columna. 2. prope finem.

Reditus annuus numarius, si dubitetur, fuerit ne ea lege & conditione constitutus, vt redimi possit, an præsumatur perpetuus. ibidem. columna prima. in princ. & col. 2. in fine.

Reditus & fructus Ecclesie an possint locari ultra triennium, secundum constitutionem Pauli. pagina. 641. col. 1. in fine.

Redituum annuorum redemptio fieri debet non tantũ soluto pretio, sed & reditibus decursis pro rata temporis. pag. 451. col. 2. in fine.

Reditus annui dicuntur vulgò census, cum pacto redimendi emuntur. pag. 451. col. 1. in fine.

Reditus annui quando possunt emi absque pacto redimendi. pag. 452. col. 1. in fine.

Reditus annui beneficij clericorum qualiter adiudicentur eorum creditoribus pro ære alieno soluendo, pagina. 514. col. 2. in fine.

☞ Redu-

Index Alphabeticus,

- Reductio** est petenda à iudice illius, aduersum quem petitur. pag. 610. columna. 2. in fine.
Reductio ad arbitrium boni viri coram quo iudice petenda sit? pag. 609. columna. 2. in princip.
Reductionis petitio querela est potius quam vera appellatio. pag. 610. columna. 1. in fine.
Regales argentei, quibus modo vtimur, quot ex quolibet marco percuti debent. pag. 994. colum. 1. in fine.
Regalis Castellani valor expenditur tēpore Regis Henrici antea & postea. pag. 1041. colum. 1. in princip.
Regalis argenteus, quo vtuntur aurifices, differt ab eo, qui percutitur. pag. 996. columna. 1. in fine.
Reges & Principes ab origine mundi populorū suffragiis creabantur. pag. 6. columna. 1. in princip.
Reges antiquitus non populari ambitione, sed virtute, & robore præditi eligebantur. ibidem.
Reges Aegypti quo nomine appellabantur. pag. 8. columna. 1. in princip.
Regis nomen apud Romanos maximo erat odio. pagina. 4. columna. 2. in medio.
Regis curia quæ dicatur? pag. 34. colum. 1. in princip.
Regis curia omnibus est commune forum. pagina. 36. columna. 1. in principio.
Regius principatus, vel libera electione populorum, vel hæreditaria Gentilitij primogenij successione moribus aut lege probata, iustus omnino censetur. pagina. 5. columna. secunda. in principio.
Regij auditores non possunt causam ab inferioribus auocare. pag. 58. columna. 1. in medio.
Regia potestas ex Dei & nature ordinatione stabilitur pag. 8. columna. 1. prope medium.
Regum & Principum creandorum ius an ad populorum suffragia sit omnino referendum. pagina. 6. columna. 1. prope medium.
Reges & reipublicæ rectores quales eligere debeant tabelliones. pag. 145. colum. 2. in princip.
Reges Persarum ex Metasthene, Philone, & Græcis historiographis ad sacræ scripturæ intelligentiam. pagina. 901. columna. 1. in medio.
Regium principatū, vt scribit Plinius, primi omnium habuerunt Aegyptij. pag. 7. colum. 2. in fine.
Regum historiam quis scripserit. pag. 894. col. 2. in fine
Regia lege an nemine acceptante donationem absentis factam, ita ius absentis queratur, vt etiam ante eius acceptationē reuocari donatio non possit. pag. 442. columna. prima. in princip.
Reges Hispaniæ & præsertim Carolus primus Cæsar vetuerunt decimas à laicis exigi, quæ per consuetudinem contrariam non consueuerunt soluere. pagina. 479. columna. 2. in princip.
Rex aut Princeps ab alio. quam ab ipsamet republica constitui non potest iuste & absque tyrannide. pagina. 3. columna. 1. in medio.
Rex immediatè à Deo non est constitutus nec electus. pag. 3. columna. prima. in medio.
Rex regno expoliari non potest per rempublicam, nisi is fuerit in grauissimam tyrannidem lapsus. pagina. 8. columna. 2. in medio.
Rex alicui concedens castrum, an censeatur concessisse iurisdictionem, & quid de mero ac mixto imperio. pagina. 11. columna. 1. in princip.
Rex potest alicui iurisdictionem, merum ac mixtum imperium speciali priuilegio & titulo concedere in aliqua ciuitate, villa vel oppido, aut territorio exercendam. pagina. 10. columna. 2. in fine.
Rex nullo modo supremam iurisdictionem alienare potest. pag. 26. columna. prima. in medio.
Rex nobili iurisdictionem in aliquo territorio concedens, an sit visus & ius primatum appellacionum itidem transferre. pag. 27. columna. 1. in fine.
Regium sigillum apud quem custodiatur. pagina. 171. columna. prima. in fine.
Rex nullus immediatè à Deo constitutus est, præter Saulem, Dauidem. pag. 3. columna. prima. in fine.
Rex non potest aliquem regni locum, vel aliquot homines ita alteri domino subiicere, quod ius appellacionum, & supremæ potestatis apud se non remaneat. pag. 26. columna. prima. in fine.
Rex Alphonsus quo anno cœperit regnare. pagin. 950. columna. prima. in medio.
Rex Alphonsus connumerat ab Adamo ad Christi aduentum annos quinque mille nonaginta nouem. pagina. 852. columna. prima. in medio.
Rex Alphonsus in tabulis astronomicis supputat ab Adamo ad Christum annos sex mille nongentos octuaginta quatuor. pag. 931. columna. 1. in medio.
Regiltrum quid dicatur. pag. 143. colum. 1. in fine.
Regnum omnium rerum publicarum præstantissimum. pagina. 7. columna. prima. in fine.
Regnum Castellani post recuperatam Hispaniam iure Gentilitiæ successione primogenitis defertur. pagina. 8. columna. secunda. in medio.
Regna & Principatus iure sanguinis statim ab initio mundi delata fuisse falso existimat Ioannes Cicer. pag. 6. columna. prima. in medio.
Regnum Hispaniarum quo tempore & qua ratione ad Gothos deuenerit. pag. 1. columna. 2. per totam.
Regnum Hispaniarum anno domini. 704. ex prodicione Comitis Iuliani in ditionem Saracenorum venit pagina. 2. columna. prima. in princip.
Regnum longè utilius est successione deferri primogenitis, quam electione contra Aristotelem. pagina. 7. columna. secunda. in medio.
Regula, si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, qualiter intelligatur. pag. 378. colum. 2. in fine.
Regula iuris, qui non habet in bonis luat in corpore, in quibus intelligenda est. pag. 586. col. 2. in medio.
Regula non est sufficiens in calibus non exceptis ad cor rectiorem iuris cōmunis. pag. 551. col. 1. in medio.
Regula non extenditur ratione exceptionis ad ea, quæ alioqui non contineret. ibidem. col. 2. in princip.
Regula iuris est, quod qui non habet bona, nec res, ex quibus soluat debitum, debet mitti in carcerem. pagina. 500. columna. 2. circa medium.
Et quid si debitum sit ratione reddituum regalium. ibidem.
Religiosus quando possit esse procurator sine licentia sui abbatis. pag. 374. colum. 2. in medio.
Religionis causa potest Episcopus in memoriam alicuius Martyris, vel viri ab Apostolica sede in sanctorum numerum relati dierum celebrationem instituire. pag. 961. columna. 2. in princip.

Index Alphabeticus.

- Religionis favore vendere rem propriam an quis cogi possit, vide in verbo. Vendere.**
- Reliquiæ sanctorum sunt venerandæ. pag. 411. columna prima, in fine.**
- Remissio reliquorum an censeatur facta legata liberatione. pag. 625. columna. 2. in medio.**
- Remissio quanuis liberet administratorem à reddendis rationibus, tamen non eum liberat à solutione reliquorum. pag. 626. columna. 1. in medio.**
- Remissio debiti reputatur donatio quædam. pag. 539. columna prima, in medio.**
- Remissio facienda est ad locum delicti in criminalibus: & sibi rationes huius decisionis traduntur. pag. 75. columna prima, & secunda, per totum.**
- Remissio ad locum delicti facienda est, quoties à iudice illius loci fuerit petita. pag. 78. col. 1. prope med.**
- Remissio non est facienda absque summaria delicti cognitione. pag. 80. columna. 2. in fine.**
- Remissio an fieri debeat ex diuerso principatu, & à maiori ad minus tribunal? pag. 81. col. 2. in fine, & pagina. 83. columna prima, in fine.**
- Remissio delinquentis ad locum delicti, cuius expensis fieri debet. pag. 83. columna. 2. in fine.**
- Remissio an sit facienda in crimine hæresis. pag. 84. columna. 1. prope medium.**
- Remissio clerici ad suum iudicem cuius expensis fieri debet. pag. 241. columna. 1. in medio.**
- Remissio ad iudicem loci contractus quando sit facienda. pag. 68. col. 2. in fine. & pag. 70. col. 2. in medio.**
- Remissio in delictis à iudice fieri debet. pag. 76. columna prima, in fine.**
- Remissio facienda non est necessario etiam petente iudice loci, ubi delictum commissum est, quoties iudex domesticus ipsum delinquentem eius criminis causa propria sententia condemnauerit. pag. 78. col. 2. in fine.**
- Remissioni ad locum delicti an sit locus in vagabundo, & in criminibus leuibus. pag. 80. col. 1. in medio.**
- Remissio an habeat locum in fure, qui cum re furto ablata in alium locum fugerit. pag. 81. col. 1. in fine.**
- Renuntiatio proprii domicilii quid in contractibus operetur. pag. 69. columna. 1. in medio.**
- Renuntiatio proprii tribunalis an possit fieri à clerico. pag. 70. columna. 1. in medio.**
- Renuntiatio beneficii Ecclesiastici facta absque prælati autoritate non valet. pag. 367. col. 1. in fine.**
- Renuntiatio beneficii ea conditione facta, ut alteri conferatur, sitne illicita vel simoniaca. pag. 566. col. 1. in fine.**
- Renuntiatio specialis, etiam in eodem contractu apposta, excludit deceptum ultra dimidiam. pag. 535. columna secunda, in medio.**
- Renuntiationes in contractibus apponi solitæ, an præsumantur ex consensu partium positæ? pag. 537. columna prima, in fine.**
- Renuntiatio deceptionis ultra dimidiam, an sit donatio, quæ insinuationem requirat? pagina. 518. columna secunda, in principio.**
- Renuntiatio specialis est necessaria ad. l. 2. C. de rescindend. vendit. pag. 534. col. 2. in fine.**
- Renuntiatio cessionis bonorum facta cum iuramento, an valida sit? pag. 512. columna. 2. in medio.**
- Renuntiatio cessionis bonorum admittenda est etiam sine vinculo iuramenti secundum aliquos. pag. 511. columna secunda, in fine.**
- Renuntiatio iuris competentis iudicatur donatio quædam. pag. 539. columna. 1. in medio.**
- Res inter alios acta in iudicio, alijs præiudicat, & prodest quo ad quandam præsumptionem. pagin. 93. columna prima, in principio.**
- Res litigiosa quando verè ac propriè dicatur. pag. 118. columna prima, in fine.**
- Res inter alios acta non nocet, nec obligat, nec facit ius inter alios. pagina. 158. columna. 1. in medio.**
- Res iudicata quando dicatur sententia. pagina. 173. columna secunda, in principio.**
- Rerum dotalium æstimatio, vide in verbo. Aestimatio, & verbo, Clausula.**
- Rerum Ecclesiæ alienatio quam solenitatem requirat, pagina. 645. columna prima, in medio.**
- Et non est satis formam in alienatione rerum Ecclesiæ fuisse seruata, nisi & alienatio facta fuerit ex causa à iure permilla. ibidem. columna. 2. in fine.**
- Rerum Ecclesiæ alienatio ubi fit pro satisfaciendis mutuatis Ecclesiæ pecunijs, oportet probari pecuniam veram fuisse in Ecclesiæ vtilitatem. pagina. 646. columna secunda, in medio.**
- Res Ecclesiarum possunt dari in emphyteusim ea solenitate, quæ moribus & consuetudine in hisce contractibus recepta fuerit. pag. 647. col. 2. in princip.**
- Et an emphyteusis Ecclesiastica transeat in hæredes extraneos: & egrediatur tertiam generationem. ibidem columna secunda, in fine.**
- Et qualiter interpretanda sit emphyteusis Ecclesiastica cuius origo non constat, nec de eius conditionibus apparet. pag. 649. col. 1. in medio.**
- Res vendita sub annuo reditu redimibili quo tempore ex lege regia retrahi possit. pag. 779. col. 1. in medio.**
- Et huic quæstioni respõdetur, & examinatur istius contractus natura. pag. 781. columna. 1. in fine.**
- Rei proprietas vsufructuario vendita à consanguineo, an retrahi possit, vide. Proprietas.**
- Res proprias exponens venditioni, cogitur eas iusto pretio vendere. pagina. 799. col. 1. in fine.**
- Res proprias quæ ad victum necessarium pertinent, cogitur quis vendere, quoties res publica grauatur anno nâ inopia. pag. 801. columna. 2. in medio.**
- Res subiectæ restitutioni etiã titulo maioratus, an possint ob dotem alienari? & an Princeps valeat derogare voluntati testatoris, qui expressim prohibuit bona alienari ex causa dotis. pag. 742. & 743. per totam.**
- Res specialiter obligata sufficiens præsumitur ad debiti satisfactionem. pag. 837. col. 2. in fine.**
- Res hypothecata qualiter vendi potest si differatur solutio. pag. 840. per totam.**
- Rei communis diuisio quomodo fieri debet. pagin. 314. columna prima, in medio.**
- Rem propriam ab alio tyrannicè occupatã potest quis propria autoritate, etiam furtim surripere, ubi tam aliter obtinere nequit. pag. 343. col. 1. in fine.**
- Et quid si adit copia iudicis, sitque facultas eam repetendi. ibidem. columna. 2. in medio.**
- Reipublicæ Castellanae tota iurisdictio penes Regem est.**

Index Alphabeticus,

- est. pag. 10. columna prima, in medio.
- Rei periculum** an sit emptoris vel venditoris ante adhibitam mensuram. pag. 21. columna 2. in medio.
- Reipublicæ favore & inopiæ communis pretium taxari potest mercibus.** pag. 528. columna. 1. in medio.
- Res Ecclesiæ iure veteri non poterant ad longum tempus alienari.** pagina. 636. columna. 1. in medio.
- Res Ecclesiarum locari vltra triennium non possunt, etiam cum pacto de renouanda locatione.** pag. 637. columna secunda, in principio.
- Res empta ex pecunia vsuraria sit emmentis.** pagina. 712. columna prima, in fine.
- Res ex causa vsuræ tradita non sit accipientis.** ibidem, colum. 1. in medio.
- Res vendita si fuerit perempta & extincta quid sit faciendum.** pag. 544. colum. 1. in fine.
- Res publica minora crimina varijs ex causis maioribus pœnis insequitur.** pag. 575. col. 1. in medio.
- Reipublicæ interest ex legitimis probationibus sententias ferri à iudicibus.** pagina. 614. colum. 2. in medio.
- Res Ecclesiæ ad quod tempus locari possunt.** pag. 635. columna secunda, in fine.
- Res Ecclesiæ non possunt locari ad vitam.** pagina. 937. columna prima, in medio.
- Res Ecclesiæ qualiter possunt locari ad nouem annos.** pagina. 640. columna secunda in principio.
- Res Ecclesiæ an possint submitti hypothecæ, & in pignus dari.** pag. 641. columna. 2. in principio.
- Res non dicitur alienata donec traditio facta sit.** pagina. 642. columna prima, in principio.
- Res Ecclesiæ possunt dari in pignus ad pauperes alendos, & captiuos redimendos.** ibidem. col. 1. in fine.
- Res Ecclesiæ an possint alienari ad subueniendam his, qui ob scelera, & luxuriam in paupertatem & carceres inciderunt.** pag. 643. columna. 1. in medio.
- Res Ecclesiæ non sunt alienandæ ad redimendos eos, qui tredecimibus damnati sunt.** pag. 644. col. 2. in fine.
- Res vendita ex pacto de reuendendo pendentes fructus pro rata sunt diuidendi.** pag. 449. col. 2. in fine.
- Res ipsius qualiter pars esse dicantur fructus pendentes.** pagina. 447. columna prima, in fine.
- Res venditæ periculum & commodum post perfectam venditionem ad emptorem pertinet.** ibidem. columna secunda, in medio.
- Res venditæ pœssiones an pertineant ad emptorem, quando tempore venditionis nondum dies solutionis cesserit.** pagina. 448. columna prima in medio.
- Res patrimonialium autamve potest proximior consanguineus intra nouem dies à die venditionis retractare facta pretij consignatione.** pagina. 451. columna prima, in principio.
- Res eadem duobus vendita quis eorum præferatur.** pagina. 539. columna secunda, in medio.
- Res vendita cum pacto de non alienando, præmissa hypotheca non transit dominium per traditionem, in secundum emptorem.** pag. 661. columna. 2. in fine.
- Res acquiratæ & empta ex pecunia vsuraria an efficiantur ipsius emmentis.** pag. 712. columna. 1. in fine.
- Res propriæ non sunt in dubio auferendæ à priuato in fauorem fisci.** pag. 455. colum. 2. in fine.
- Res dotales quo ordine obligabantur pro viro rem priuilegiarem agente.** pag. 458. columna. 1. in fine.
- Res venditæ traditio in dubio cui præsumatur prius facta pagina. 661. colum. 2. in medio.**
- Rescripta ad hoc vt proprijs viribus deslituantur nequaquam est considerandum defectum causæ impulsivæ, in scriptis à Principe obtinendis, vel obtentis.** pagina. 500. columna prima, in fine.
- Rescriptum Principis in quos porrigat vim & effectum, vide, Principis rescriptum.**
- Reseruatio iuri communi statuta de beneficijs vacantibus in curia an comprehendat beneficia iuris patronatus laicorum.** pagina. 257. columna prima, in fine, & columna secunda, in fine.
- Reseruatio alicuius rei, quæ sit in donatione omnium bonorum, qualis esse debeat.** pagina. 786. columna secunda, in principio.
- Residua & personalis præsentia ipso choro differunt valde quo ad perceptionem fructuum.** pagina. 790. columna secunda, in principio.
- Resoluta venditione ex pacto an fructus interim percepti sint emptoris, an venditoris?** pagina. 765. columna secunda, in medio.
- Restitutio in integrum quando detur minori contra tertium possessorem.** pag. 368. columna. 1. in principio.
- Restitutio in integrum quomodo faciendæ?** pagin. 346. columna prima, in medio.
- Restitutio intra quod tempus petenda sit?** pagina. 355. columna secunda, in fine.
- Restitutio in integrum non potest peti ad probandum post quindecim dies à die publicationis testium.** pagina. 108. columna prima, in principio.
- Restitutio sanæ potest remitti vel precio vel gratis.** pagina. 337. columna. 1. in medio.
- Restitutio in integrum quando intelligatur facta cum fructibus.** pagina. 346. columna. 1. in medio.
- Restitutio in integrum quando ob minimam læsionem detur minoribus & Ecclesijs.** pagina. 353. columna prima in medio.
- Restituere an teneatur is, qui è vinea vel horto alieno, rem minimam acceperit.** pagina. 355. col. 1. in medio.
- Restitutio an possit peti à consanguineo sine mandato cum cautione de rapto.** pag. 373. colum. 1. in princip.
- Restitutio an sit faciendæ eius, quod vltra iustum pretium à lege definitum fuerit acceptum, vide in verbo, Vendens.**
- Restitutio, quæ potius ex gratia, quàm iuris rigore fit, non est cum fructibus faciendæ.** pagina. 357. columna prima in principio.
- Restitutio in integrum non potest nomine alterius postulari incidenter absque speciali mandato.** pagina. 370. columna secunda in medio.
- Restitutio in integrum concedenda non est in iudicio summario, seu sententia interlocutoria.** pagina. 131. columna prima, in principio.
- Restrictio in legatis quomodo sit faciendæ.** pagina. 77. columna secunda, in medio.
- Retractari non potest locatio mortuo prelato ab eius successore, nec eius morte finitur.** pagina. 635. columna prima, in medio.
- Retractus rei venditæ lege regia intra quod tempus faciendæ est?** pagina. 780. columna. 1. in fine.

Index Alphabeticus.

- Retractus iure sanguinis non competit proximiori cognato ad rem datam in emphyteusim, aut censum perpetuum, ibidem. column. 2. in medio.**
- Retractus non habet locum in usu vendito. pagina. 781. columna prima, in principio.**
- Retrahi quorum tempore possit ex lege regia res vendita sub annuo reditu redimibili, vide in dictione. Res vendita.**
- Retrahere potest iure regio rem venditam dominium directum vel utile tantum habens, & in hoc iure consanguineo praefertur. pagina. 784. columna prima, in principio.**
- Retractus conuentionalis ius, an temporis praescriptione tollatur. pag. 396. columna. 2. in principio.**
- Retractus rei venditae sub annuo reditu redimibili natura. pagina. 781. columna. 2. in medio.**
- Retrouendendi pactum, vide Pactum.**
- Reuenditio qualiter intelligatur ad interpretationem textus in. l. 2. C. de pacto. inter empto. pagina. 450. columna secunda, in medio.**
- Reuerentia & honos parentum poscit, ne a filio in carcerem conijciantur ob debitum ciuile. pagina. 509. columna secunda, in fine.**
- Reuocandi domum priuilegium, vide in verbo, Priuilegium.**
- Reuocatio attentatorum, vide in verbo. Attentata.**
- Reus legitime conuictus sub mortalis culpa reatu, si a iudice interrogetur etiam in tormentis, tenetur respondere an crimen commiserit. pagina. 177. columna prima, in fine.**
- Reus, qui auctore non probante innocens apparet veretamen nocentissimus est, ex propria iudicis scientia an sit soluendus definitiue, an ab obseruatione iudicij tantum. pagina. 322. columna. 2. in principio.**
- Reus an possit in iudicio pluribus uti titulis ac defensionibus ad excludendum actoris intentionem. pagina. 328. columna. 1. in fine.**
- Reus totam petitionem negans, cum esset verè partis eius debitor, quando condemnetur in expensis. pagina. 331. columna. 2. in fine.**
- Reus quibus casibus teneatur dare actori expensas litis & alimenta pendente lite. pag. 41. col. 2. in medio.**
- Sed hac in re diligentissimè obseruare oportet vtriusque litigatoris iura, vt vrgentior sit pro ipso auctore praesumptio, quam pro ipso reo. pagina. 43. columna secunda, in fine.**
- Et in hac re danda est cautio idonea de restituendis alimentis, & expensis, si auctor in causa succubuerit. pagina. 44. columna prima, in principio.**
- Quae tamen quantitas definienda sit ad haec alimenta, plane relinquitur in arbitrio iudicis. ibidem. columna secunda, in principio.**
- Reus legitime conuictus, si torqueatur, & crimen negauerit quid dicendum. pag. 177. col. 2. in medio.**
- Reus conuentus ultra dimidiam iusti pretij partem an debeat rem cum fructibus restituere. pagina. 532. columna secunda, in medio.**
- Reus absolutus in foro interiori conscientiae, an possit accusari in foro exteriori, & a contrario. pagina. 593. col. 1. in medio, & pag. 594. & 595. per totam.**
- Reus vel auctor potest totam litem iuramento suae partis committere. pag. 614. col. 2. in fine.**
- Reus delatus durante lite non potest eligi ad monetam publicam. pag. 461. columna. 2. in principio.**
- Reus delatus lite pendente non potest ad ecclesiasticam dignitatem promoueri. pagina. 461. columna secunda, in medio.**
- Reus potest suspendere petitorium deductum ab auctore. pagina. 463. columna secunda, in medio.**
- Reus, auctore non probante, an sit absolueendus definitiue, an ab obseruatione iudicij, & quid referat. pagina. 322. columna. 1. in principio.**
- Roma quae dicatur? pag. 34. col. 1. in medio.**
- Roma olim fuit communis patria. pagina. 37. columna secunda in fine.**
- Romana respublica omne Imperium in Caesarem Augustum, & eius successores transtulit. pagina. 4. col. 1. in principio.**
- Romanis Hispanias obtinentibus Gothi a septentrione Europam irruerunt. pagina. 1. col. 1. in fine.**
- Romani qualiter Consules & Imperatores eligebant. pagina. 5. columna. 2. in fine.**
- Romani Pontificis legatus non habet ius auocandi causas ab inferioribus. pag. 58. col. 2. in principio.**
- Romani Pontificis responsum in Clement. vnica. de renuntiatio. an obtineat in mandato, quod datum est ad praesentandum. pag. 63. col. 2. in fine.**
- Romanus Pontifex, vide in verbo, Pontifex Romanus.**
- Romani & Socini sententia examinatur, de executione instrumenti. pag. 605. columna. 2. in medio.**
- Roma in tribus rullicas & urbanas. 35. olim diuisa est. pagina. 855. columna. 1. in fine.**
- Romanae tribus quae nomina olim habuerint. pag. 858. columna. 1. in fine.**
- Romanae tribus vnde acceperunt nomina. pagina. 863. columna prima, in principio.**
- Romanae ciuitatis ius pecunia quaerit, & parari solitum constat ex Actis Apostolorum. pagina. 866. columna secunda in medio.**
- Romanus ciuis fiebat per emptionem tribus, in qua Romana censeretur. pag. 867. col. 1. in medio.**
- Romani ciues non erant omnes eiusdem conditionis. pagina. 868. columna prima, in fine.**
- Romani ciues non omnes tribum habuerunt. pag. 869. columna. 1. in principio.**
- Romani tres continuas hebdomadas, sabbatis & Dominicis diebus exceptis, ieiunarunt. pagina. 970. columna prima, in principio.**
- Romanis mos est sabbato quouis ieiunare. pagin. 973. columna. 1. in principio.**
- Romani veteres in cudenda moneta, aëris octauam partem argento miscuerunt. pag. 996. col. 1. in medio.**
- Romani primum aërea pecunia, deinde multo post argentea, ac demum aurea vsi sunt. pagina. 991. columna prima, in fine.**
- Romani seruabant frequentissimè primam partem. l. duodecim tabularum, quae tractat de vinculis. pagina. 508. col. 1. in medio.**
- Romanae curiae consuetudo & Stylus in gratijs expediendis. pagina. 500. col. 2. in medio.**
- Romulus populo Romano reliquit, vt leges suffragijs per curias accersitas comprobaret. pag. 4. col. 1. in fine.**
- Romulus**

Index Alphabeticus.

Romulus ex decem mensibus constituerat annum solare in pag. 950. column. 2. in med.
Romuli lege licebat patri filios ter vendere, etiam nulla coactus necessitate. pag. 803. columna. 1. prope finem. & columna secunda, in med.
Rotæ decisio in nouis. 195. expenditur. pag. 810. columna secunda, in princip.
Ruffinus Aquiliensis presbyter: & de eius operibus. pag. 912. columna secunda, in fine.
Rhenanus dum Gelasium reprehendit decipitur. pagina. 542. columna secunda, in fine.

S

ABBATVM apud Hebræos significat requiem. pag. 955. columna secunda, in fine.
Sabbatum latius sumpta dictione significat totam hebdomadam. pag. 956. columna. 1. in princip.
Sacerdotes quondam non aureis sed ligneis calicibus utebantur. pag. 987. columna secunda, in princip.
Sacerdos etiam solemniter degradatus conficit corpus Christi. pag. 407. columna. 1. in fine.
Et quid si sit etiam hæreticus. ibidem.
Sacerdos simplex an sit Sacramenti confirmationis minister ex summi Pontificis commissione. pag. 407. columna. 1. in princip.
Sacerdos simplex an possit ex Papæ commissione minores ordines conferre. pag. 408. column. 1. in fine.
Sacerdos simplex nullos habens subditos an possit à peccatis aliquem absolueret. pag. 409. col. 1. in fine.
Sacerdotes quando non possint decimas exigere. pagina. 484. columna secunda, in fine.
Sacerdotes eunt in Ecclesiam ob principaliter acquirendas distributiones simoniaci sunt. pag. 502. columna prima, in fine.
Sacerdotibus oblationes exhibere quando cogantur laici. pag. 470. columna secunda, in fine.
Sacramenta collata ab hæreticis non sunt repetenda. pag. 891. columna secunda, in medio.
Sacramentum Confirmationis quomodo ab Apostolis appellatum sit. pag. 403. columna. 2. in fine.
Sacramentum ab alio quam à Christo institui non potest. ibidem.
Sacramenta nouæ legis si quis dixerit non fuisse à Christo instituta, decreto Concilij Tridentini anathematizatur. pag. 404. columna. 1. in princip.
Sacramentum Confirmationis an sit præcise necessarium ad salutem; an ex ratione præcepti. pag. 405. columna secunda, in medio.
Et quid de baptismo. ibidem.
Sacramentum Eucharistiæ est in præcepto ei, qui in periculo mortis corporalis constitutus est, & hoc ex institutione diuina. pag. 406. column. 1. in princip.
Sacramenti Confirmationis minister quis? pag. 406. columna secunda, in medio.
Sacramenti confirmationis minister an possit esse Sacerdos simplex ex Romani Pontificis commissione. pag. 407. columna. 1. in princip.

Sacramentorum essentialia sunt materia & forma ac minister, quæ non possunt ab alio, quam à Deo institui. pag. 407. columna. 1. in med.
Sacramentorum essentialia non possunt à summo Pontifice mutari. ibidem, columna. 1. in med.
Sacramentum an sint minores ordines. pag. 408. columna secunda, in princip.
Sacramentum pœnitentiæ quis verè ministrare possit. pag. 409. columna. 1. in fine.
Sacramenti pœnitentiæ minister habere debet iurisdictionem. pag. 409. columna secunda, in med.
Sacramentum Confirmationis non potest ab alio, quam Episcopo ministrari, etiã ratione immemorialis præscriptionis. pag. 412. columna secunda, in med.
Sacramentum pœnitentiæ, & Eucharistiæ an sit danda ultimo supplicio affectis. pagina. 517. columna prima, in medio.
Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ, Vnctionis uel, an dentur ultimo supplicio afficiendis. pagina. 517. columna. 1. in med.
Sagittarum poena non est exercenda nisi prius faucibus oppressis quis stranguletur. pagina. 602. columna secunda, in fine.
Salarium an debeat famulo pro tempore quo ægrotus sit? pag. 794. columna secunda in fine.
Salica lex apud Gallos quæ sit. pag. 9. columna. 1. in fine, & pagina. 1037. columna. 1. in princip.
Sali iuuitio dicti sunt Fræci à Sala flumine, prope Albim labente. pag. 9. columna secunda, in princip.
Salomonis simulatio, ut veritatem extorqueret. pagina. 344. columna secunda, in princip.
Samiatæ ferramenta quæ sint? pag. 874. columna secunda, in medio.
Sanctorum omnium festum unde deduxerit originem. pag. 962. columna. 1. per totam.
Sanctorum & Martyrum memoriæ cur fiant à Christianis eo die, quo mortem obiere. pagina. 962. columna prima, in fine.
Dies verò quo ad celebrationem, quæ religionis causa fit à vespera incipit & in vespera finitur. pag. 962. columna secunda, in principio.
Salimanticus constitutio examinatur. pag. 1042. columna secunda in med.
Sanguinolentus, dictio, vide in verbo. **Dictio**.
Sapientia & Ecclesiasticus canonici libri sunt, quantum ea de re, fuerit olim controuersum. pag. 895. columna. 1. in fine.
Sarræenus nomen quam originem habuerit: & unde Arabes dicti fuerint Sarraceni ad interpretationem Regiæ partitarum legis. pag. 885. column. 1. in med.
Saxonum mos circa pœnitentiam solennem. pag. 593. columna secunda, in fine.
Saul immediatè à Deo constitutus & electus fuit Rex per prophetas. pag. 3. columna. 1. in med.
Seculares iudices quandoque tractant litem super contractu iurato, admittuntque actorem aduersus eum agentem, etiam nulla præcedente absolutione. pag. 362. columna secunda, in med.
Secularis & Ecclesiasticus iudex inuicem sibi præstant & præstare tenentur auxilium in exequendis mandatis & sententijs. pag. 65. columna. 1. in fine.

Index Alphabeticus,

- Sedes** quot habuerit Romana Ecclesia. pag. 907. columna secunda, in princip.
Segericus Gothorum Rex Athaulpho successit, qui in initio sui principatus mortuus fuit. pag. 1. columna secunda in princip.
Sembella quid, & eius valor. pag. 997. columna prima, in med.
Semis, numus æreus fuit, qui valebat duos quadrantes. pag. 995. columna. 1. in medio.
Semuncia vicesima quarta assis pars similis Hispanorum coronato. pag. 993. colum. 2. in princip.
Seminantibus spiritualia debentur temporalia. pagina. 472. columna. 1. in fine.
Senatorum filij clarissimi olim dicebantur. pag. 871. columna secunda, in princip.
Sententia Bartoli examinatur in. l. 1. §. vltim. ff. quis & a quo appella. pag. 31. colum. 2. in princip.
Sententia contra hæredem scriptum lata præiudicat legatarijs. pag. 92. colum. 1. in fine.
Sententia inter alios dicta plerunque ex præcepti vi & natura nocet: & alijs prodest. pag. 93. columna secunda, in princip.
Sententia super libertate nocet victo quo ad omnes, qui dixerint, & allegauerint, illam seruum esse. pagina. 94. columna. 1. in fine.
Si ex contrario si liber fuerit pronuntiatus. ibidem, columna secunda. in princip.
Sententia in causa status qualiter sit pronuntianda. pagina. 95. columna secunda, in med.
Sententia lata super ætate, an omnibus præiudicet, sicut illa, quæ lata est super ingenuitate. pagina. 96. columna prima, in fine.
Sententia lata super primogenio cum legitimo contradicte an alijs noceat? ibidem, columna secunda, in princip.
Sententia lata contra hæredem an noceat fideicommissario etiam non citato. pag. 97. colum. 1. in princip.
Sententia lata contra creditorem quando debitori præiudicet. pag. 98. columna secunda, per totam.
Sententia lata contra debitorem super dominio rei creditori datæ in pignus, nocet creditori ipsi scienti item ea de re tractari. pagina. 100. columna prima, in principio.
Sententia inter alios lata, vt alijs noceat, tria requiruntur. pag. 10. columna prima, in fine.
Sententia lata contra vassallum an præiudicet domino scienti pag. 102. colum. 1. in med.
Sententia lata contra præsentatum, electum vel institutum, an præiudicet præsentanti, electori, vel conferenti? pag. 105. columna. 1. in princip.
Sententia contra hæredem scriptum lata nocet legatarijs etiam ignorantibus, præterquam in tribus casibus. pag. 113. columna secunda, in princip.
Sententia lata inter alios an sit exequenda directo contra illum, in quem fit translatio rerum lite pendente? pag. 119. columna secunda, in princip.
Sententia lata contra debitorem an possit mandari executioni aduersus illum, in quem dolo & fraude res aliqua ipsius debitoris translata fuerit: etiam absque reuocatoria cognitione & sententia. pag. 120. columna prima, in princip.
Sententia de re aliqua restituenda lata executio, an impediatur, si tertius eandem petierit rem. pag. 124. columna secunda, in med.
Sententia interlocutoria illa proprie dicitur, quæ super interdicto, quod Hispani, Interim appellat, pronuntiantur. pag. 129. columna secunda in fine
Sententia quædo dicatur proprie res iudicata. pag. 173. columna secunda, in princip.
Sententia non debet mandari executioni donec omnino transierit in rem iudicatam. pagina. 173. columna prima, in fine.
Sententia non est mandanda executioni interim dum appellari potest. pag. 176. columna. 1. in med.
Sententia executio nullitatis exceptione, qualiter impediatur. pag. 189. columna secunda, in princip.
Sententia appellatione de qua sententia est intelligendum. pag. 191. columna secunda, in med.
Sententia vltima, quæ aliquid præcedentibus addit vel detrahit, an sit conformis primis. pag. 194. columna prima, in princip.
Sententia lata contra libertum an noceat patrono. pagina. 103. columna. 1. in fine.
Sententia omnibus nocet & prodest, quos negotium tangit etiam non citatis & ignorantibus. pag. 97. columna. 1. per totam, & pag. 111. colum. 1. in fine.
Sententia lata contra emptorem in re vendita nocet venditori ignorantibus qui de euitione tenebatur. pagina. 92. columna. 1. in med.
Sententia lata contra iustitutum nocet substituto. pagina. 96. columna secunda, in fine.
Sententia lata cum legitimo contradicte, an præiudicet alijs, qui post eum vocantur. pag. 97. columna. 1. in princip.
Sententia inter alios lata cui ignorantibus nocet, is non potest tertio prouocare. pag. 113. colum. 1. in med.
Sententia omnino habet effectum rei iudicatæ, si ab ea non fuerit appellatum. pag. 211. col. 1. in med.
Sententia lata contra emptorem venditori etiam ignorantibus nocet quo ad exceptionem rei iudicatæ, vt is non possit cum victore iterum examen causæ repetere. pag. 113. columna secunda, in fine.
Sententia inter alios lata, an præiudicet omnino illi, qui post litem coetam rem emerit, de qua quæstio erat pag. 118. columna. 1. in fine.
Sententia contra emptorem lata per imprudentiam iudicis, non nocet venditori. pag. 836. columna secunda, in med.
Sententia absolutoria ab obseruatione iudicij, licet interlocutoria sit, vim habet diffinitiuæ. pag. 322. columna secunda, in med.
Et an vim diffinitiuæ habeat ad hunc effectum, vt iterum agi non possit. ibidem, columna. 2. prope finem.
Sententia iudicis incerta ex actis, certa tamen ex instrumento, quod in actis minimè apparet, eius vero mentio in sententia fit, an sit nulla. pagina. 324. columna secunda, in fine.
Sententia tres conformes in criminalibus executioni mandandæ sunt, non obstante nullitatis exceptione. pagina. 191. columna. 1. in med.
Quod etiam locum habet in tribus sententijs interlocutorijs. ibidem, columna secunda, in medio.

Index Alphabeticus.

- Sententia interloquutoria** appellatur interdictum. pagina. 130. columna. 1. in princip.
- Sententia per appellationem** extinguitur, inspecto & considerato presenti statu. pag. 172. col. 1. in med.
- Sententia in causa filiationis** inter patrem & filium omnibus alijs nocet & prodest, quibus ex ea radice ius competit. pag. 93. columna secunda, in med.
- Sententia lata super re prohibita alienari**, contra prohibitum non nocet illi, qui ad illam vocatus est, post illius obitum. pag. 96. columna secunda, in med.
- Sententia Bartoli** expenditur, quæ agit de executione instrumenti. pag. 605. colum. 2. prope finem.
- Sententia pro fisco** etiam actore est pronuntianda, ubi probationes sunt pares. pag. 456. colum. 2. in med.
- Sententia illa an dicatur alteri conformis**, quæ illam confirmat, adiecto tamen aliquo moderamine, aut sane aliqua declaratione, quæ aliquid priori sententiæ addat. pag. 194. colum. 1. in princip.
- Sententia lata in capitali causa**, quando transit in rem iudicatam. pag. 581. colum. 1. in med.
- Sententia Baldi** expenditur in. l. 2. C. de fide instrum. pag. 586. columna. 1. in fine.
- Sententia potest minui à iudice** propter excellentiam, & dignitatem personarum. pag. 587. columna secunda, per totam.
- Sententia, quæ mentionem facit instrumenti non extantis** inter acta an sit nulla. pag. 324. col. 2. in fine.
- Sententia à qua non est appellatum**, transit in rem iudicatam, etiam in criminalibus. pag. 326. columna secunda, in med.
- ¶ **Seneca** libro. 3. de beneficijs, inquit, æquissimam esse, & ius gentium præ se ferre hanc vocem, redde quod debes. pag. 508. columna secunda, in princip.
- ¶ **Sensus eorum**, quæ dicit Thomas. 2. 2. quæstio. 87. discutitur. pag. 484. columna secunda, in med.
- ¶ **Sepultura an sit deneganda** ad petitionem creditorum cadaveri debitoris propter debitum non solum. pag. 515. colum. 2. in med.
- Sepultura an possit negari ultimo affectis supplicio ob crimina**. pag. 517. columna prima, in med.
- Sepulturæ dari possunt cineres & ossa eorum**, qui exuri damnantur. pag. 517. columna. 2. in med.
- Sepultura Ecclesiastica denegatur eis**, qui se ipsos occiderunt. pag. 518. columna secunda, in med.
- ¶ **Seruire prælato ob beneficium Ecclesiasticum** consequendam simonia est. pag. 501. colum. 1. in fine.
- Seruitus iuris pascendi in agro alieno**, quanto tempore præscribi possit. pagina. 482. columna. 1. in med.
- Seruitus ista iuris pascendi an sit realis, an personalis**. pag. 482. columna secunda, in fine.
- Seruus si fuerit vulneratus, & postea occisus**, reus tenetur de vulnerato, & de occiso. pag. 599. columna prima, in fine.
- Serui à dominis manumissi an statim efficiantur cives Romani**. pag. 865. colum. 1. in fine.
- Serui dicti latini qui essent**. ibidem, col. 2. in med.
- Seruis à domino manumissis Tullius Hostilius rex cives Romanos esse concessit**. pag. 866. columna prima, in principio.
- Seruorum; qui in familia delinquebant, supplicium**. pag. 875. columna secunda, in fine.
- Seruus pignori datus, sciente creditore & tacente manumissus**, non potest postea per ipsum creditorem iure pignoris peti. pag. 117. columna. 1. in fine.
- Seruitus constitui potest pretio & pecunia**. pag. 275. columna secunda, in princip.
- Seruitutes non habentes continuam possessionem non possunt præscribi**. pag. 792. columna. 2. in med.
- Seruus à domino fugiens peccat mortaliter, & tenetur ad dominum redire**. pag. 341. colum. 1. in med.
- Seruus ordinatus sciente ac præsentente domino in seruitutem reuocari non potest**. pagina. 117. columna prima, in fine.
- Seruus fugiens ad Ecclesiam potest ab ea abduci, ut domino seruiat**. pag. 675. columna. 1. in med.
- Seruitutes discontinuæ quanto tempore vsucapiuntur?** pag. 482. colum. 1. in med.
- Seruius Tullius urbem Romam in quatuor tribus diuisit**. pag. 856. columna. 1. in fine.
- Seruius Tullio Tarquinii obicere solebant quod in iussu populi Romani Regnum inuasisset**. pag. 4. columna secunda, in med.
- Seruius Tullius Romanorum Rex æreos nummos primus Romæ percussit**. pag. 991. colum. 1. in fine.
- Sestertij numi æstimatio**. pag. 998. colum. 1. in princip.
- Sestertium generis neutrius expenditur**, aliquotque loquendi modi traduntur. pag. 1020. colum. 2. in fine.
- ¶ **Sextula numus æreus minimus sextam habens vnciæ partem**, valet autem tres meajas, aut paulo plus. pagina. 993. columna. 1. in fine.
- Sextula est sexta pars vnciæ**. pag. 995. columna prima in princip.
- ¶ **Sessio Tridentina pronuntiauit contra Lutheranorum hæreses per peccatum mortale fidem non amitti**. pag. 908. columna. 1. in fine.
- ¶ **Seu dictionis significatio**. pag. 553. colum. 1. in fine.
- ¶ **Si dictio, non semper conditionem inducit**. pag. 536. columna. 1. in fine.
- ¶ **Sicilicus quid?** pag. 995. columna. 1. in princip.
- Siclus argenteus apud Hæbreos cuius ponderis fuerit & item aureus**. pag. 998. columna. 2. in princip.
- Et ibi de siclo sanctuarij. ibidem**, columna secunda, in medio.
- Siclum didrachmum interpretantur septuaginta interpretes, & qua ratione**. pag. 999. colum. 1. in med.
- Siclus apud Xenophontem qui numus fuerit**. pag. 1000. columna secunda, in fine.
- ¶ **Sigillum publicum vel priuatum quando probet?** pagina. 170. columna secunda, in fine.
- Sigillum Regium apud quem seruari debeat?** pag. 171. columna. 1. in fine.
- Sigillum quod dicatur authenticum**. pag. 171. columna prima, in fine.
- ¶ **Significata Crucis quæ sint?** pagina: 878. columna secunda, per totam.
- ¶ **Signum est capitalis & criminalis iurisdictionis furcarum erectio**. pag. 879. columna. 1. in fine.
- ¶ **Siliquæ siue Cæratia**. pag. 994. columna. 2. in fine.
- Siliquam Accursius falso solidum interpretatur: & quinque solidos decem**. pag. 1017. colum. 2. in princip.
- ¶ **Singularis propositio quid?** pag. 427. columna secunda, in princip.

Index Alphabeticus,

Et ibi de singulari & communi termino.

◻ Sinistra manus est amputanda quando non extat dextera. pag. 586. columna secunda, in fine.

Significatio propria in quacunq; materia est sequenda. pag. 730. columna secunda, in med.

◻ Silentium perpetuum vt diffamanti & nolenti agere imponatur, bina admonitio requiritur. pag. 487. columna secunda, in princip.

Singulis vniuersitatis attribuuntur actus & passiones vt consistunt in facto. pag. 581. colum. 2. in fine.

◻ Simonia quid sit disputatur. pag. 501. col. 1. in fine.

◻ Sisebutus quo tempore expulsis profligatisq; Romanis Hispaniarum monarchiam sit consecutus. pagina. 1. columna. 1. in fine.

◻ Societas ita coiri potest, vt alter pecuniam, alter operam conerat, lucrum vero communicetur. pag. 665. columna secunda, in princip.

Societatis cōtractæ titulo an trāseat dominium absque traditione, & an & possessio. pag. 481. columna secunda, in med.

Societatis contractus separatim initus iustissimus est. pag. 698. columna secunda, in med.

Societate contracta inter duos omnium bonorum absque vlla traditione, an dominium omnium rerum, quæ tempore contractus erant acquisitæ cōmunicentur? pag. 841. columna secunda, in med.

Societas humana quàm necessaria sit ad vitæ humanæ gubernationem ac regimen. pag. 2. columna secunda, in fine, & pag. 3. columna secunda, in princip.

Societas eo pacto coiri non potest, vt lucrum ex pecunia acquisitum commune sit, periculum vero ipsius imminet exercenti negotia. pag. 696. columna prima, in fine.

Poterit nihilominus ea pactio valere, modo subeunti periculum, vel ex ipso lucro maior pars cedat, vel aliunde merces suscepti periculi detur. pag. 698. columna secunda, in medio.

◻ Socero nō competit aduersus generum priuilegium, ne scilicet conueniatur vltra quam facere possit. pagina. 643. columna secunda, in fine.

◻ Socini & romani sententia examinatur, quæ de executione instrumēti agit. pag. 605. columna secunda, in med.

◻ Socratis historici locus expenditur. pagina. 970. columna. 1. in fine.

◻ Sogdianus nonus Persarum Rex nouem mensibus regnauit. pag. 902. colum. 1. in fine.

◻ Solemnis poenitentia quæ dicatur? pag. 245. columna prima, in princip.

Solennitas Cretionum quæ fuerit apud veteres. pagina. 886. colum. 1. in med.

Solennitas quæ sit necessaria in alienatione rerum Ecclesiz. pag. 645. columna. 1. in med.

Solēnitates Episcoporum, vide in verbo, Episcoporum solennitates.

◻ Solidus qua ratione sic dictus fuerit. pag. 1004. columna prima, in princip.

Et inibi de tremissibus, & semissibus.

Solidus Iustiniani diuidebatur in tremisses. pag. 1044. columna prima, in fine.

Solidorum æstimatio variè expenditur, siue hi sint au-

rei, siue ærei ad intellectum iuris Cæsarei & Regij. pagina. 414. columna secunda, in fine, & pag. 1013. col. 1. in princip. & pag. 1004. columna. 2. in fine,

Et de aureorum valore. pag. 414. colum. 2. in fine.

Solidi Turonenses Gallici. pag. 1015. col. 1. in fine, & pagina. 1020. col. 2. in princip.

Soldi aurei in proprijs Biblijs: & inibi de siclis aureis. pag. 1018. columna. 2. in princip.

Solidus in legibus regali bus Hispaniæ qualiter sit accipiendus. pag. 1035. per totam.

Solidi aurei, quorum meminere leges Styli. pag. 1045. columna secunda, in fine.

Solidi, quorum mentio fit in capitul. qui subdiaconum 17. quæstione. 4. quanti æstimandi sint. pag. 1047. columna prima, in fine.

Solidus dictus est aureus etiam eo tempore, quo erat quarta vnciæ pars. pagina. 1011. columna secunda, in medio.

Solidus aureus apud Iustinianum quid? pagina. 1003. columna prima, in fine.

Solidus an differat ab aureo. pag. 1005. colum. 1. in fine.

◻ Solon vnde acceperit legem, qua minimè liceret corpore obligato pecuniam foenerari. pagin. 508. columna prima, in fine.

Et qualiter illa lex Græcè appellaretur, ibidem.

◻ Soluta quantitate quæ debetur, vsuræ ab eo die minimè veniunt in condemnationem. pag. 872. columna prima, in fine.

Solutionis promissio in certa pecunia sub certa æstimatone: quo pacto sit obseruanda. pagina. 1059. columna prima, in med.

Solutio vbi in certo loco, & tempore destinata est, & in eo loco non inueniatur, remissio facienda est. pagina. 71. columna. 1. in med.

Solutio rerum creditarum quàm necessaria sit in Republica ad fidem conseruandam. pag. 508. columna secunda, in princip.

Solutio debiti etiam si non fiat integra, nihilominus tamen deducuntur alimenta debitori. pag. 511. columna prima, in fine.

◻ Successor vniuersalis non potest à contractu locationis à prædecessore stabilito resilire. pag. 630. columna secunda, in princip.

Successor singularis tenetur stare colonis, & inquilinis quoties eorum ius exceptum fuerit in contractu venditionis vel donationis. pagina. 630. columna secunda, in medio.

Successor singularis non potest expellere colonum & inquilinum si res condita fuerit ad longum tempus. pag. 631. columna. 1. in princip.

Successor prælati an teneatur stare locationi factæ per prædecessorem. pag. 634. colum. 1. in med.

Successor primogenij qualiter potest iudicis officium implorare viuente possessore. pag. 490. columna secunda, in princip.

Successio dicitur improprie ex testamento vbi agitur contra testamentum. pag. 985. columna. 1. in med.

◻ Suetonij Tranquilli locus aperitur, pag. 1008. columna secunda, in princip.

◻ Sueui Gallorum populi Hispanias inuaserunt. pagina prima, columna. 1. in fine,

Index Alphabeticus.

- Summus Pontifex, vide in verbo, Pontifex summus.**
- ☉ **Suprema iurisdicctio, quam maioriā dicimus, non cenſetur vlllo caſu à Rege in alium translata. pag. 26. columna prima, in med.**
- ☉ **Suſpenſio petitorij ab auctore propoſiti an poſſit peti per reum lite conteſtata. pag. 462. col. 2. in princip.**
- Subſtitutus an ſit admittendus inſtituto religionem proſitente contra voluntatem teſtatoris. pagina. 495. columna ſecunda, in med.**
- Subſtitutus pupilli debet probare pupilum obſiſſe intra ætatem pupillarem. pag. 563. colum. 1. in princip.**
- Subſtitutus vt admittatur duobus inſtitutis, appoſita hac clauſula, ei, qui vltimus moriatur, ſufficit inſtitutos periſſe ſimul ruina, vel naufragio. pagina. 564. columna. 1. in medio.**
- Subſtitutus ea cõditione, ſi inſtitutus ſine liberis deceſſerit, admittitur ſi probauerit inſtitutum, & eius liberos ſimul eodem caſu ruina vel naufragio periſſe. pagina. 566. columna prima, in med.**
- ☉ **Suſpenſionis genus quo vtebatur antiquitas. pag. 877 columna ſecunda, in med.**
- ☉ **Supplicij erat nota. T. latinum. pagina. 877. columna ſecunda, in princip.**
- Supplicium laquei quàm ignominioſum eſſet, & qui eo plectendi ſunt. pag. 878. columna. 1. in fine.**
- ☉ **Scientia illius, cui nocere debet ſententia, quid requirit. pag. 100. columna. 1. in fine.**
- Scientia, & taciturnitas in his, quæ ſunt grauis præiudicij non ſufficiunt ad conſenſum. pagina. 116. columna prima, in fine.**
- ☉ **Scolops apud Græcos quid eſſet? pagina. 878. columna prima in med.**
- Scolops etiam Chriſti Crux appellabatur. ibidem, columna prima, in med.**
- ☉ **Scriba aſionum publicarum apud Athenienſes vile manus erat. pag. 145. colum. 2. in fine.**
- Scriptura nulla eſt Canonica ſine authoritate Eccleſiæ. pag. 893. columna ſecunda, in princip.**
- Scriptura Canonica teſtimoniū eſt Eccleſiæ ex Spiritu ſancto teſtificantis. pagina. 893. columna prima, prope finem.**
- Scriptura quæ ſit canonica, authentica, & diuina Eccleſia Catholica definire debet, ibidem. columna prima in fine.**
- Scripturæ priuatæ recognitio quonam modo fiat à teſtibus. pag. 165. columna. 2. in fine.**
- Scriptura priuata quot teſtes requirat. pagina. 166. columna ſecunda, in fine.**
- Et an teſtium ſubſcriptorū recognitio ſufficiat ad probationem priuatæ ſcripturæ. pag. 167. col. 1. in fine.**
- Scriptura priuata quo ad hypothecariã, an ſit publico inſtrumento poſteriori præferenda? pagina. 168. columna prima, in fine.**
- Scriptura priuata quando faciat ſemiplenam probationem. pag. 169. columna ſecunda, in princip.**
- Scriptura priuata an faciat probationem munita ſigilli authentici authoritate. pagina. 170. columna ſecunda, in fine.**
- Scriptura priuata facit probationem quoties ſcripta ſit ab extraneo, mādato tamen illius qui per illā obligatur, licet ipſe nō ſubſcripſerit. pag. 166. col. 1. in fine.**
- Scriptura priuata modo agnita ſit, eandem habet authoritatem & fidem ex veteribus conſtitutionibus, quam habent inſtrumenta publica à publicis tabelionibus conſcripta. pagina. 607. columna ſecunda, in fine.**
- Scriptura priuata an aliquando habeat ius executionis ſummaræ. pagina. 607. colum. 2. in princip.**
- Scriptura illa præſumitur in dubio prior, quæ i fauorem ſiſci conſcripta eſt. pag. 456. colum. 1. in med.**
- Scriptura illa præſumitur in dubio prior, quæ cauſam dotis habet etiam aduerſus ſiſcum. pag. 457. columna prima, in fine.**
- Sciens iuſtum rei pretium tempore contractus, non po teſt vti auxilio. l. ſecundæ, de reſcind. vendit. pagina. 535. columna. 1. in fine.**
- Sciens verum rei pretium & emens viliori ab ignorante an ſit cogendus in exteriori foro pretium ſupplere, pag. 542. columna ſecunda, in fine.**
- Scientia iuſti valoris non præſumitur in decepto vltra dimidiam. pag. 535. columna. 1. in fine.**
- Scientia duplex haberi poteſt eiſdem rei. pagina. 319. columna. 1. in med.**
- ☉ **Scriptulum, ſeu ſcrupulum quid? pagina. 994. columna ſecunda, in fine.**
- ☉ **Scrupulus aurei videnos feſtertios valuit ex Plinio. pag. 1005. columna ſecunda, in fine.**
- ☉ **Scholæſtici an poſſint cõueniri vltra quam facere poſſunt. pag. 515. columna. 1. circa medium.**
- Speciale mandatum eſt neceſſarium ad iurādum nomine alterius. pag. 157. columna. 1. in med.**
- Speciale mandatum, vide in verbo, Mandatum ſpeciale.**
- ☉ **Spoliarus quando non poſſit agere interdicto, Vnde vi. pag. 174. columna. 1. in princip.**
- ☉ **Spurius an poſſit eſſe tabellio, & decurio. pagina. 149. columna. 1. in fine.**
- Spurius an dicatur infamis. ibidem, columna ſecunda, in princip.**
- ☉ **Stabularius cogendus eſt hospites inuitus excipere. pagina. 800. columna ſecunda, in med.**
- ☉ **Stare colonis tenetur ſucceſſor ſingularis, quoties eorum ius exceptum fuerit in cõtractu donationis, venditionis. pag. 630. columna ſecunda. in med.**
- Stare locationi rerum dotalium factæ per maritum quo pacto teneatur vxor: & quid eſt contrario. pagina. 633. columna. 1. in fine.**
- Stare locationi factæ per præceſſorem an teneatur prælatuſ ſuccedens alteri. pag. 634. colum. 1. in princip.**
- ☉ **Stater aureus variuſ vbique. pagina. 1018. columna ſecunda, in fine.**
- Stateris numi valor & æſtimatio. pag. 999. colum. 1. in princip. & pag. 1018. colum. 2. in med.**
- ☉ **Statio quæ ſit? pag. 963. colum. 2. in med.**
- ☉ **Statutum municipale conueniens iuri communi, an habeat ſpeciale vim præter ius cõmune. pag. 203. columna ſecunda, in medio.**
- Satutum municipale conueniens iuri communi, an ei ſpeciale vinculum, & maiorem vim addat. pag. 203. columna ſecunda, in fine.**
- Statuto an poſſit quis ob alterius culpam puniri. pagina. 579. columna. 1. in med.**

Index Alphabeticus,

Statuto potest & consuetudine fieri, quod priuato consensu non potest. pag. 581. colum. 2. in med.

Staturum, vt vidue detur aliqua quantitas, dum dos soluitur, an sit licitum? pag. 686. columna. 1. in med.

Statuta Italiae circa masculos & foeminas in haereditate succedentes. pag. 728. columna secunda, in med.

☉ Sterilitas quando dicatur contingere ad effectum remittendi pensionem. pag. 217. colum. 2. in princip.

Sterilitas etiam tunc vere dicitur eo casu, quo praeter impensas aliquot fructus collegerit colonus. pag. 218 columna secunda, in fine.

Sterilitatis probatio vbi non omnino apparet propter controuersas testium responsiones, remissio pensionis fit arbitrio iudicantium pro ratione tertiae vel quartae partis. pag. 219. colum. 2. in med.

☉ Sterlingus quis nummus fuerit. pag. 1002. columna. 1. in med.

☉ Stipulatio notarij donatorisve nomine absentis concepta an impediatur reuocationem praedictae conditionis vel modi. pag. 440. columna. 2. in fine.

Stipulatio secundum Bart. nomine absentis praeter notarium efficaciter ab ipso donatore fieri potest. pagina. 443. columna prima, in princip.

Stipulatio solennis concepta a donatore absentis nomine quos effectus habeat. ibidem, columna prima, in principio.

Stipulatio concepta sub conditione, si petierit, ad haeres transmittitur. pagina. 303. columna prima, in principio.

Stipulatio his verbis facta, Promitto tibi centum, si capitolium ascenderis poterit adimpleri etiam mortuo promissore. ibidem.

Stipulatio haec, Promitto tibi soluere quidquid constituerit patrem meum tibi debere an committatur, si mortuo patre constiterit debitum & non antea. pagina. 303. columna. 1. in med.

☉ Stylus & consuetudo curiae Romae in gratijs expediendis. pag. 500. columna secunda, in med.

☉ Syluestri actus quam auctoritatem habeant, & de baptismo Constantini Magni. pagina. 926. columna. 1. in med.

☉ Synodus Nicæna quo tempore fuerit? pagina. 912. columna secunda, in fine.

Synodus secunda Constantinopolitana. pagina. 916. columna prima, in princip.

Synodi sextae cano intel. igitur. pag. 970. col. 2. in med.

Synodus Constantiensis aduersus Ioannis Hus errores quid diffinierit. pag. 908. columna. 1. in med.

Synodum Nicænam aliquot Concilia praecesserunt. pagina. 912. columna secunda. in fine.

Synodus Nicæna quo anno fuerit celebrata adeo controuersum est, vt nihil certum hac de re diffiniri possit. pag. 913. columna secunda, in med.

Synodus Constantinopolitana secundum obtinuit locum post Nicænam. pag. 916. col. 1. in princip.

Synodus Nicæna temporibus Gratiani & Theodosij Principum contigit. ibidem, col. 1. in med.

Synodo Constantinopolitano quot adfuerint Episcopi. pag. 916. columna secunda, in fine.

Synodus Ephesina Tertia quo tempore celebrata fuit. pag. 917. columna. 1. in fine.

Synodus Calcedonensis sub quo celebrata fuerit? pagina. 918. columna secunda, in princip.

Synodus Ariminensis quo tempore sit congregata. pagina. 936. columna secunda, in princip.

T

ABELLIONES, Notarij, & alij fori officiales a quibus laboris stipendium exigere non possint. pagina. 47. columna prima, in fine.

Tabellioni & Notario fides est adhibenda. pagina. 616. columna prima, in med.

Tabellio tenetur protocola & registros penes se ipsum seruare. pag. 143. columna secunda, in princip.

Tabellio tenetur iure Regio quolibet anno proprium signum protocolis adhaerere. pagina. 143. columna secunda, in med.

Tabellio tenetur omnino exhibere protocolum, quoties de fide instrumenti controuertitur. pagina. 144. columna secunda, in med.

Tabellio torqueri potest quoties non reperitur protocolum instrumenti producti: nisi probauerit casu vel alias protocolum perditum fuisse. pagina. 144. columna secunda, in fine.

Tabelliones debent esse moribus, aetate, & fidei integritate probatissimi. pag. 145. columna. 2. in princip.

Tabellionis natus apud Graecos honorificentius fuit, quam apud Romanos. pagina. 145. columna secunda, in med.

Tabellionis numus apud Romanos serui quandoque exercuerunt. ibidem.

Tabellionis officium an sit vile. pagina. 146. columna prima, in princip.

Tabellionis munus an possit habere infamis, vide in verbo, Infamis.

Tabellioni Regio, etiam si non sit publica auctoritate constitutus, fides adhibenda est. pag. 147. columna secunda, in fine.

Tabellionis officium non est dignitas. pagina. 149. columna. 1. in princip.

Tabellio an possit constitui ille, qui spurius est. ibidem, columna. 1. in fine.

Tabellio nobilis an ratione officij cogatur cum plebeis in regalibus subsidijs contribuere. pagin. 149. columna secunda, in fine.

Et quid de procuratoribus dicendum sit? pagina. 150. columna. 1. in princip.

Tabellionis officium an sit interdictum clericis? ibidem columna prima, in fine.

Tabelliones a Rege habent primam ac potissimam auctoritatem, vt eis fides adhibeatur. pagin. 152. columna prima, in fine.

Et an Duces, Comites, & Marchiones possint constituere tabelliones? ibidem, col. 2. in princip.

Tabelliones Apostolici quam ratione & forma vt debent proprijs officijs in hisce Regnis. pag. 152. columna secunda, in med.

Tabellionis subscriptio in instrumentis publicis necessaria est.

Index Alphabeticus.

- faria est. pagina. 154. columna secunda, in fine.
Tabellio non potest alteri committere confectiōem instrumenti. pagina. 158. columna. 2. in med.
 Et quid si ipse sit impeditus, aut sit præsens & tantum subscribat instrumentum. ibidem.
Tabellionis mortui protocola qualiter seruari debeant. pag. 160. columna. 1. per totam.
Tabellio si protocolum non fecerit punitur arbitrio iudicis. pag. 143. columna secunda, in princip.
Tabellio, qui semel dedit instrumentum proprio signo signatum alicui, non tenetur, nec debet regulariter idem iterum ei dare. pagina. 144. columna prima, in principio.
Tabellio torqueri potest ex proxima causa, ac suspitione, vel alia præsumptione, quoties non reperitur protocolum instrumenti producti. pagina. 144. columna secunda, in fine.
Tabelliones duos si contingat fuisse rogatos ad confectiōem alicuius instrumenti publici, an sufficiat vnius subscriptio tantum altero scribente? pagin. 160. columna secunda, in med.
Tabellioni potius quàm testis credendum est, cum testis præsistito iuramento asserat se aliter dixisse testimonium, quàm à tabellione fuerit scriptum. pagina. 622. columna. 1. in fine.
Tacens non videtur consentire in his, quæ sunt grauis præiudicij. pag. 116. columna. 1. in fine.
Taciturnitas est medium inter consensum & contradiccionem. pag. 815. columna. 1. in medio.
Talento Græci utebantur ad pondus & ad numisma tum numerum. pagina. 1024. columna secunda, in principio.
Talentum Atticum minus quid. ibidem.
Talentum Atticum maius. ibidem. colum. 2. in med.
Talentum Euboicum. ibidem. colum. 2. in fine.
Talentum Aeginzum. pag. 1025. colum. 1. in med.
Talentum Babylonicum. ibidem.
Talentum Syrium. ibidem.
Talentum Aegyptium. ibidem, colum. 1. in fine.
Talentum Rodium, ibidem.
Talentum Siculum. ibidem, colum. 2. in princip.
Talentum Byzantium. ibidem, colum. 2. in med.
Talentum Hebræum. ibidem, colum. 2. in fine.
Talionis pœna unde originem duxerit, & an ea hodie obtineat. pag. 587. colum. 1. in princip.
Tarjas moneta huius Regni quid? pagina. 992. columna prima, in med.
Tarquinij Seruio Tullo obijcare solebant, quod iniufu populi Romani Regnum inuasisset. pagina. 4. columna secunda, in medio.
Taxatio expensarum quo pacto fieri debeat? pag. 205. columna secunda, in princip.
Tempus apud antiquos significabatur per olympiadas, & consules. pag. 157. colum. 2. in fine.
Tempus in instrumentis designatur nunc Romæ per annos Pontificatus ipsius Summi Pontificis. pagina. 154. columna. 1. in princip.
Tempus nouem dierum à lege regia datum ad retrahendam rem venditam quando currere incipiat, vide in dictione. Nouem dies.
Tertius oppositor & litis defensor ad coadiuuandum

admissus, assumere debet litem in eo statu, quo erat? pag. 90. columna secunda, in fine.

Tertius oppositor potest allegare & probare omnia, quæ principalis nec allegauit nec probauit. pag. 91. columna secunda, in princip.

Tertius oppositor ad coadiuuandum non potest post publicationem & conclusionem testes producere, ibidem, columna secunda, in med. & pag. 107. columna secunda, in fine.

Tertius oppositor excludens actorem ab actione dicens ea sibi competere, an teneatur litem assumere in eo statu, quo versatur. pagina. 108. columna secunda, in fine.

Et an impediatur diffinitione eius inter actorem & reum, aut differat. pag. 109. colum. 1. in fine.

Tertius appellans causam exponere debet, quæ appellationem ipsam iustificet. pagin. 100. columna secunda, in medio.

Tertius, cui sententia nocet ex propria vi, & natura potest appellare intra decem dies à tempore scientiæ. pagina. 111. columna. 1. in med.

Tertio prouocare non potest is, cui etiam ignorati sententia inter alios lata, nocet. pagina. 113. columna. 1. in principio.

Tertius cui sententia inter alios lata nocet ratione scientiæ quando appellare possit, & an prouocare possit à sententia. pag. 121. columna. 2. in princip.

Tertius an possit impedire trium sententiarum executionem ex causa nullitatis? pagina. 122. columna prima, in medio.

Tertius, qui executionem sententiæ impedire vult, docere debet intra breue tempus ius contradicendi, pagina. 123. colum. 1. in fine.

Tertius seipsum opponens executioni, an sit admittendus à iudice, qui ad requisitionem vel iustum alterius sententiam exequitur. pag. 127. colum. 1. in fine.

Tertius appellans & se opponens executioni tunc non est admittendus quando præsumi potest calumnia. pagina. 123. columna secunda, in med.

Tertius qui contendit habere ius rei vendicationis & eo vitur, non potest se opponere liti & controuersia super ea re per alium mota ad impediendum processum iudicij prioris. pagina. 109. columna secunda, in principio.

Tertius, cui ratione scientiæ non nocet sententia nec possit appellare, vbi condænatus appellare non potest, quia tertio illi non licet appellare. pagina. 121. columna secunda, in princip.

Tertius oppositor vbi non potest repellere à iudicio ipsum principalem defenlorem, sed tantum poterat eum adiuuare, eique assistere propter proprium commodum, tunc nihil ei nocet scientia, nec ignorantia. pag. 92. columna. 1. in princip.

Tertulliani opera apocripha. pagina. 644. columna prima, in princip.

Tertullianus magister fuit Cypriani. pagina. 944. columna prima, in fine.

Terūtius à tribus vncijs dictus, ut inquit Marcus Varro. pagina. 993. columna prima, in fine, & pagin. 997. columna prima, in med.

Testamenti publicatio fieri debet apud iudicem

Index Alphabeticus,

- secularem, etiam si clericus sit institutus hæres. pagina. 51. columna secunda, in medio.
- Testamenti veteris præcepta, an cessauerint, possintve noua legè iterum statui.** pagina. 465. columna prima in medio.
- Testamenti veteris præcepta quotuplicia sint.** pag. 465. columna. 1. in medio.
- Testamentum damnatorum ad mortem quãdo valeat?** pag. 173. columna. 1. in princip.
- Testamento manumissi qui dicerentur?** pagina. 865. columna secunda, in princip.
- Testamenta manifestorum vsurariorum ita nulla & irrita sunt præstita canonica cautione, vt nec legata ad pias causas in eis relicta debeantur.** pag. 716. columna secunda, in medio.
- Testamentorum solemnitates, quo iure sint introductæ & institutæ.** pag. 738. colum. 1. in medio.
- Testamentum factum non præstita canonica, & solenni cautione nullum est, non solum si fiat ab eo, qui eo tempore manifestus est vsurarius, sed & ab eo, qui manifeste foeneratiã artem exercuerat, licet tempore testamèti improbam negotiationem dimiserit.** pagina. 716. columna. 1. in princip.
- Testamentum vsurarij nullum est etiam præstita canonis cautione, si tamen post testamentum etiam secretè vsurarium crimen commiserit.** ibidem, columna. 1. in principio.
- Et quid de illo, qui cum vsurarius non esset, testamentum fecerit, ac demum post testamentum manifestus efficiatur vsurarius?** ibidem. columna prima, in medio.
- Et quid etiam dicendum vbi vsurarius manifestus testamentum fecerit, non præstita canonis cautione, an id testamentum vires assumat, & confirmetur, si testator cautionem postea præstitit.** pag. 716. columna prima, in fine.
- Testamento factõ potest contingere, & dari querela contra donationes inofficiosas ad earũ rescissionem.** pagina. 985. columna. 1. in fine.
- Testandi libera facultas iure humano ciuili competit.** pag. 736. columna. 1. in fine.
- Testandi libertas iure naturali & gentium permittitur, & cuilibet competit.** pag. 738. columna. 1. in medio.
- Testator legans fundum certis constitutis limitibus an censeatur legasse quidquid post testamèntũ tali fundo adiecerit.** pag. 14. colum. 1. in fine.
- Testatoris voluntas Principis auctoritate, an possit mutari.** pagina. 736. columna prima, in medio. & pag. 737. columna secunda, in medio.
- Testator si legauerit omnes res, quas domi habet, excepta lana venali, tunc ratione exceptionis, vt de contentis in regula fiat, venalia continentur.** pag. 548. columna secunda, in princip.
- Testator, qui omnem penum legat, excepto vino quod Romæ est, penum tantum censeatur legasse, quam Romæ habebat.** pag. 548. columna. 2. in fine.
- Testator vbi his verbis aut similibus, mætëm propriam explicuerit, Lego vxori meæ frumentum, quod domi quocunque modo habeo, constat venire in legatum venalia.** pag. 547. columna. 2. in fine.
- Testator legans omnes res, quas domi vel in villa habet non censeatur legasse res venales, quod variè intelligitur.** pag. 546. columna. 2. in medio.
- Testator quando nullum aliud frumentum domi habebat præter venale, & omne frumètum legauit vxori suæ, censeatur etiam frumentum venale legasse.** pagina. 547. columna secunda, in medio.
- Testator legans omnes res certo loco existentes, quæ erant vendendæ, omnia venalia legat.** pagina. 548. columna prima, in medio.
- Testes singulares cum multitudine testificantium, an probent aliquem vsurarium esse.** pagina. 710. columna prima, in medio.
- Testes an sint admittendi super eisdem articulis, è directo contrarijs in causa appellationis.** pagina. 137. columna secunda, in fine.
- Et quid vbi agitur de nobilitate, quam Hispani, Hidalgoiam, dicimus.** pagina. 138. colum. 1. in medio.
- Testis an possit interrogari de his, quæ ad elidendam testimonij fidẽ aduersus ipsum obijciuntur.** pag. 139. columna prima, in princip.
- Testis, qui in ferendo testimonio aliquod crimen commisit, an possit puniri à iudice etiam delegato.** pagina. 139. colum. 2. per totam.
- Testium productio an admittatur post publicationem & conclusionem causæ, vide in dictione, Minor.**
- Testium tractatus & materia.** pagina. 134. col. 1. in medio.
- Testis an sit repellendus à testimonio ob vilem eius opinionem, & infamiam facti.** ibidem. col. 1. in fine.
- Testis idoneus in criminali causa an sit contra sacerdotem is, qui clericus non est, nec esse possit.** pag. 134. columna secunda, in medio.
- Testis inimicitia sufficit vt is repellatur à testificando.** pag. 135. columna. 1. in medio.
- Testes sunt necessarij ad solennitatem cuiuslibet instrumenti publici.** pag. 154. columna. 1. in fine.
- Testes quot requirantur in instrumentis publicis, & an subscribere teneantur.** ibidem, columna secunda, in medio.
- Testimonium vnus regulariter non est admittendum, etiam si præclaræ sit auctoritatis, & dignitatis.** pagina. 240. columna. 1. in fine.
- Testis qualis esse debeat.** pag. 134. & per totũ illud cap.
- Testis esse non potest inimicus.** pag. 135. col. 1. in medio.
- Nec inimicitia suspicio tollitur per reconciliationem, nisi longo tempore fuerit confirmata.** ibidem.
- Testes an produci possint ciues, incolæ, & oppidani illius villæ aut oppidi, cuius nomine vniuersitatis de iure pascendi contenditur.** pagina. 136. columna. 1. in princip.
- Testium obiectiones admitti poterunt etiam in causa appellationis, etiam contra testes ante sententiã productos.** pagina. 136. colum. 2. in fine.
- Testium subscriptorum recognitio an sufficiat ad probationem scripturæ.** pag. 167. col. 2. in princip.
- Testis etiam exemptus aut clericus an possit puniri à iudice delegato ob crimen, quod in testimonio commiserit.** pag. 139. columna secunda, in princip. & pagina. 140. columna secunda, in fine.
- Testium & instrumentorum probationes sunt veluti media ad elucidandam veritatem.** pagina. 317. columna secunda, in medio;

Index Alphabeticus.

- Testimonia diuini eloquij conciliantur. pag. 572. columna. 1. in med.
- Tellis qualiter sit credendus. pag. 616. colum. 1. in fine.
- Tellis potest scribere testimonium, & iudici tradere coram tabellione, etiam si id non legat. pag. 618. columna. 1. in princip.
- Testis si extra iudicium non iuratus, & postea in iudicio iuratus contraria dixit, cui statim priori an posteriori responso. pag. 618. columna secunda, in fine.
- Testem iuramento premissio respondisse presumitur, si notarius scripserit, eum iuratum testimonium exhibuisse. pag. 616. columna. 1. in med.
- Testis electus a litiganti, vel a iudice ad iurandum tenetur iuratus respondere: & inibi quid de eo, qui sponte eligitur, vt exponat quid sibi visum fuerit. pag. 616. columna secunda, in fine.
- Testis an possit testificari per scripturam? pag. 619. columna. 1. in princip.
- Teste contraria respondente, cui responsioni standum est. pag. 619. columna. 1. in med.
- Testimonium prius iudiciale, non tollitur per secundum contrarium extra iudiciale. pag. 619. columna prima, in fine.
- Testis quando dicatur se corrigere in continenti. pag. 620. columna secunda, in fine.
- Testis periurium & infamia tolluntur per tormenta. pag. 621. columna secunda, in med.
- Testium examinatio, quando committenda tabellionibus. pag. 622. columna. 1. in fine.
- Testator turpe facit si conditionem legatis adscribat, vt quem a religione auertat. pag. 497. columna prima, in fine.
- Et quid de primogenijs, maioratibus & meliorationibus. ibidem.
- Testamentum vsurarij manifesti nullum est, nisi fiat seruata forma capit. quanquam, & ibi traduntur hac in re aliquot interpretationes, pag. 715. columna. 1. in med.
- Testamenti vis in eo consistit, quod testator tempore, quo testamentum condidit, testari possit. pag. 716. columna. 1. in med.
- Testes quot sint necessarii ad priuatam scripturam. pag. 166. columna secunda in med.
- Testera quid sit? pag. 867. columna. 1. in princip.
- Testera populo Romano olim a Principe vel a republica dabatur, & ad quid? pag. 867. col. 1. in princip.
- Testera legatum explicatur. pag. 867. col. 1. in princip.
- Testera frumentaria quid esset? pag. 872. col. 1. in med.
- Titi Liuij locus ex Plinio, ac rursus Plinius ex Macrobio expenditur. pag. 856. columna. 2. in med.
- Titi Liuij Valerij Maximi historia quaedam tractatur obiter. pag. 860. columna. 1. in fine.
- Titus Liuuis libertos & libertinos non pro eodem accipit. pag. 868. colum. 1. in med.
- Titulus contractæ societatis, vide in verbo, Societate.
- Tobix liber dubie fuit authoritatis. pag. 897. columna secunda, in med.
- Tobix liber nunc receptus est. pag. 897. columna secunda, in med.
- Tomin aurifices appellant quem nos obolum diximus. pag. 998. columna secunda, in princip.
- Tormentorum vsus alienum a Christiana pietate censet Ludouic. Viues. pag. 177. columna. 1. in princip.
- Et quid ipse author de his sentiat. ibidem.
- Tormentorum metu an liceat alicui falsum de se crimen fateri. pag. 336. columna. 2. in med.
- Tornes moneta antiqua quid. pag. 1034. col. 2. in princip.
- Torquere an possit iudex confessum & conuictum. pag. 176. colum. 2. in med.
- Torqueri an possit reus, vbi crimen alijs probationibus apparet. pag. 179. colum. 2. in med.
- Tóξον dicitur Græcè vsura & cur? pag. 690. columna. 1. in fine.
- Tonsura prima, an sit ordo. pag. 408. col. 2. in princip.
- Tullius Hostilius concessit seruis vt post manumissionem a dominis consequerentur ciuitatem. pagina. 866. columna secunda, in fine.
- Tutor quanuis non teneatur, nec possit pecuniam in fœnus improbum dare, tenetur tamen eam expendere in emptionem prædiorum, vel in aliam honesti lucri negotiationem. pag. 644. columna secunda, in med.
- Tutor ac cæteri habentes administrationem alieni patrimonij, absque mandato speciali in integrum restitutionem petere possunt. pag. 374. colum. 2. in fine.
- Turonenses argentei qui fuerint. pag. 1015. columna secunda, in medio, & pag. 1016. colum. 1. in princip.
- Turisimundi Gothorum rex cui successit, & a quo fuerit occisus. pag. 1. columna secunda, in fine.
- Theodoredus Gothorum Rex Hispanias inuasit. pagina. 1. columna secunda, in fine.
- Theodoricus sueuos domuit. pag. 1. col. 2. in fine.
- Thebaidis arboris mira Virtus. pag. 882. columna. 1. in med.
- Theodosius Imperator ab Ambrosio increpatus & eius clementia. pag. 573. colum. 2. in fine.
- Theophilus Alexandrinus Episcopus, & de eius opusculis. pag. 922. colum. 1. in princip.
- Thomæ verba in tractatu de decimis declarata. pagina. 484. columna secunda, in med.
- Tradita alicui re vt ea in dorem detur ipsi tradenti competit tantum conditio ex capite causæ non sequitæ. pag. 444. columna. 2. in princip.
- Non tamen ei datur actio conditioe ratione pœnitentiz. ibidem.
- Tradita re emptori, & data dilatione ad soluendum an habeat locum. l. curabit. de actio. emptio. pag. 720. columna. 1. in princip.
- Traditio instrumenti an inducat acquisitionem possessionis? pag. 827. colum. 1. in med.
- Traditio rei venditæ, cui præsumatur in dubio facta. pag. 661. columna secunda, in med.
- Translatio domini, an impediatur vsuras pretij non soluti. pag. 719. columna. 1. in med.
- Tres testes cõtra vnum testem, & notarium in instrumento sufficiunt. pag. 623. columna. 1. in med.
- Tres sententiæ conformes, etiam in criminalibus executioni mandandæ sunt. pa. 191. colum. 1. in med.
- Tres sententiæ quando dicantur conformes. pag. 193. colum. 1. in med. & pag. 194. colum. 1. in princip.
- Tremissis aureus tertia erat pars solidi aurei Iulianiani. pag. 1044. columna secunda, in fine.

Index Alphabeticus,

Tremissis aureus quid? pagina.1012. columna prima, in medio.

¶ Tribus terminis solui quid significet? pagina.608. columna.1. in med.

Tribus prærogatiua quæ fuerit? pagina.862. columna prima. in med.

Tribus quot habuerint Athenæ, & earum nomina ex Græcis authoribus. pag.863. columna.2. in med.

Tribus legatum apud Scæuolâ, quam vtilitatem libero attulerit. pag.867. columna secunda, in princip.

Tribus Rusticæ & vrbane Romæ olim.35. fuerunt. pagina.855. columna.1. in fine.

Tribus quælibet in partes decem diuisa fuit, qui curiæ appellabantur. pag.856. columna.1. prope finem.

Tribus in quatuor urbem Seruius Tullius diuisit. pagina.857. columna.1. in medio.

Tribus Romanæ quæ nomina olim habuerunt? pag.858. columna.1. in fine.

Tribum Succusanam & non suburranam scribendum esse. pag.861. columna.1. in med.

Tribus Romanæ vnde nomina habuerint? pag.863. columna.1. in princip.

Tribus emptio, & tesseræ emptio idem sunt. pag.867. columna.1. in fine.

Tribum non habuerunt omnes ciues Romani. pag.869. columna.1. in princip.

¶ Tridentina Synodus pronuntiauit contra Lutheranos per peccatum mortale fidem non amitti. pagina.908. columna.1. in fine.

Tridentinum Concilium omnibus statutis, constitutionibus & consuetudinibus derogauit apertissime, quibus liceret canonicis ab Ecclesia cathedrali abesse ultra nonaginta dies. pag.797. colum.2. in fine.

Tridentinum Concilium quid erga clericos coniugatos statuerit. pag.230. columna.1. in fine.

Triens numus æreus tertiam habet assis partem, & valet quatuor coronatos qui vulgo Cornati appellantur. pag.953. columna.1. in fine.

T. latinum erat supplitij nota. pagina.877. columna secunda, in princip.

T. literam Hebraice representabat signum Crucis. pagina.879. columna.1. in med.

V

V A C A R E in curia beneficia & apud Sedem Apostolicam an sit idem. pag.260. col.1. in fine.

Vagabundus an sit remittendus ad locum delicti. pag.80. columna prima, in med.

Et quid in criminibus leuibus. ibidem, columna secunda, in med.

¶ Valerij Maximi & Titi Liuij historia quædam tractatur obiter. pag.860. colum.1. in fine.

Valor iustus cuiusque rei non consistit in puncto indiuisibili, sed latitudinem habet. pag.524. columna secunda, in med.

Valor iustus cuiusque rei qualiter per testes probetur. pag.526. columna secunda, in fine.

Valor beneficiorum quomodo exprimendus. pag.504.

columna secunda, in fine.

Valor falsus beneficij in literis expressus an eas vitiet. pag.504. columna.1. in med.

¶ Vandali Gallorum populi, pag.1. col.1. in fine.

¶ Varronis locus restitutus. pag.887. col.1. in med.

¶ Vasa quare ex auro purissimo non fiunt. pag.1608. columna.1. in fine.

¶ Vassallus quomodo ob accusationem domini priuetur feudo. pag.421. columna prima, in princip.

¶ Vendere rem propriam an aliquis cogi possit. pag.799. columna secunda, in fine.

Vendere cogitur quis res proprias, quæ ad victum pertinent, quoties res publica grauatur annonæ inopia. pag.801. columna secunda, prope medium.

Vendens merces maiori pretio, quam à republica fuerit constitutum tenetur in conscientie iudicio restituere id, quod ultra definitum à lege pretium accepit. ibidem, columna secunda, in fine.

Vendens ultra definitum à lege pretium poena exteriori puniendus est. ibidem.

Vendere potest pater filios etiam inuitos, aut pignori dare, si sit fame oppressus. pagina.803. col.1. in fine.

Et an alia coactus causa hoc ei liceat? ibidem.

Aut hoc procedat in filio clerico. ibidem, columna secunda, in princip.

Vendere poterat pater filios inuitos olim lege Romuli, nulla coactus necessitate. ibidem, columna.1. prope finem, & columna secunda, in med.

Vendere rem propriam iusto pretio an cogatur quis fauore religionis ad Ecclesiam constituendam, vel ampliandam. pag.808. columna.1. in princip.

Vendere res proprias iusto pretio cogendus est priuatus ob fauorem vtilitatis publicæ. pag.808. columna secunda, prope medium.

Et an quilibet iudex ipsum ad vendendum cogere possit. pag.811. columna.1. in fine.

Vendere merces carius pecunia credita, quam statim numerata, an licitum sit mercatoribus. pag.528. columna secunda, in fine.

Vendens rem carius quam par est, scienti verum pretium, an peccet? pag.542. columna.2. in med.

Vendere rem viliori pretio non dicitur donatio, sed damnatus contractus. pag.540. colum.1. in fine.

Vendita re apud emptorem extincta locus non est constitutioni secundæ. C. de rescind. vendit. quod ibi variè explicatur. pag.544. columna.1. in fine.

Vendere quis cogi potest pretio taxato fauore reipublicæ & inopiæ communi. pag.528. columna.1. prope finem.

Vendens rem carius iusto pretio ob dilatatam solutionem, an sit vsurarius censendus? pagina.531. columna.1. in princip.

Venditor ratione pacti de retro vendendo, an possit oblato pretio rem consequi a tertio possessore, qui hæres emptoris non sit. pag.759. col.1. in fine.

Venditione soluta ex pacto, an fructus interim percepti sint emptoris, an venditoris. pagina.765. columna.1. in med.

Venditio vsusfructus non efficit vt proximior consanguineus possit eum retrahere. pagina.781. columna prima, in princip.

Index Alphabeticus.

Venditori etiam scienti denuntianda est litis quæstio super re vendita. pag. 837. column. 2. in fine.

Et quo tempore hæc denuntiatio facienda sit? pag. 835. columna secunda, in medio.

Et hæc denuntiatio debet esse solemnis cum protestatione & requisitione. pag. 837. columna. 1. in princip.

Et an prædicta denuntiatio sit necessaria, cum emptor aut minor est aut Ecclesia. ibidem, columna prima, in fine.

Venditor tenebitur de euictione etiam non denuntiata lite, modo emptor probeat iusticiam eulicentis. pagina. 833. columna secunda, in fine.

Venditor promittens euictionem quocunque casu & modo fuerit res euicta, tenebitur de euictione, etiam in casibus, quibus alioqui non teneretur. pag. 835. columna. 1. in princip.

Venditor de euictione non tenetur etiam si fuerit sibi denuntiata litis quæstio, si emptor fuit absens contumaciter tempore sententiæ. pagina. 835. columna secunda, in fine.

Venditionis contractus etiam si conditionalis sit, transit ad hæredes, etiam si conditio extiterit mortuo venditore vel emptore. pagina. 300. columna secunda, in med.

Venditio omnium bonorum an includat ius patronatus. pag. 429. columna secunda, in princip.

Venditio fundi certis limitibus circumscripti, etiam si mensuræ & quantitatis mentio fiat, censenda erit non ad mensuram, sed ad corporis rationem. pag. 19. columna. 1. in princip.

Sed quid si post mensuram ponuntur fundi limites. ibidem, columna secunda in princip.

Venditio fundi non constitutis limitibus, sed expresso mensuræ numero, an censetur facta ad corpus, an ad mensuram? pag. 20. columna. 1. in med.

Venditio his verbis concepta. *Vendo fundum Semprianum decem iugerum his constitutis limitibus, an censetur facta ad corpus, an ad mensuram.* pag. 19. columna secunda, in princip.

Venditio modo mensuræ, non rei principali sed accessoriæ adscripto, qualiter intelligatur facta? pag. 20. columna secunda, in princip.

Et quid si venditio facta sit pro unico tantum pretio, aut distributo pretio pro quolibet fundi iugere, aut mensura pag. 20. columna secunda, in fine.

Venditoris, an emptoris, rei periculum sit ante adhibitam mensuram. pag. 21. columna secunda, in med.

Venditor quando appellare possit a sententiâ lata contra emptorem. pag. 113. columnæ. 2. in med.

Venditio, quæ sit absque certo pretio neque collato in alterius arbitrium, ut succedat iudicis æstimatio, maxime retradita, an valeat? pag. 211. col. 1. prope finem.

Venditio fundi ad mensuram postquam facta fuerit, & pars alluione decreuerit, cuius periculo pereat. pag. 15. columna. 1. in med.

Venditio sicut in rebus mobilibus ante mensurationem non est perfecta, ita nec in immobilibus. pag. 25. columna. 1. in princip.

Venditio vini aut alterius rei similis ad totum certi corporis dicitur facta ad mensuram, & ideo periculum ante mensurationem ipsius venditoris est. pagin. 23.

columna prima in medio.

Venditio si facta est ad corpus expressim addito mensuræ numero, si maior reperiatur cedit emptoris commodo nec quicquam tenetur emptor conuento pretio adijcere. pag. 23. columna secunda, in fine.

Venditio ad corpus aut mensuram quando dicatur facta. pag. 25. columna. 1. in princip.

Venditor quoties ad iudicium accedit defensus emptorem contra quem agitur pro re vendita, assumere debet litem in eo statu, quo erat tempore oppositionis. pagina. 9. columna. 1. in fine, & pagina. 10. columna. 1. in med.

Venditæ rei pensiones an pertineant ad emptorē quando tempore venditionis nondum dies solutionis celsit. pag. 448. columna. 1. in med.

Venditæ rei periculum & commodum post perfectam venditionem ad emptorem pertinent. pagina. 447. columna secunda, in princip.

Venditæ eadem re duobus, quorum prior dominium speciali iure acquisiuit: absque traditione is præfertur posteriori, cui realis fuerit facta traditio. pag. 659. colum. 2. in med. & pag. 650. colum. 2. in med.

Venditionis, donationis, aut priuilegij titulo an Princeps dominium transferat sine traditione. pag. 639. columna secunda, in fine.

Venditæ rei traditio in dubio cui præsumatur facta prius. pag. 661. columna secunda, in med.

Venditæ res cum pacto de non alienando appositæque hypotheca, non trãsit per traditionem in dominium secundi emptoris. pagina. 661. columna secunda, in fine.

Venditio uxori facta viliori pretio animo donationis irrita est. pag. 540. columna. 2. circa medium.

Et quid si non sit facta animo donandi, ibidem.

Venditor tenetur quod plaris accepit emptori reddere, etiam re perempta. pag. 545. colum. 1. in med.

Venditor non potest recipere ultra iustum pretium. pag. 527. columna secunda, in fine.

Venditor intra quadriennium etiam iure communi Cæsarium potest agere aduersus tertium possessorem auxilio. l. secundæ. C. de rescind. venditio. pagina. 34. columna. 1. in princip.

Venditor, qui tempore venditionis scit iustum pretium rei, non potest petere restitutionem. pag. 535. columna. 1. prope finem.

Venditor, qui rem ipsam possidet præcisè cogendus est ad traditionem. pag. 659. colum. 1. in med.

¶ Venalia etiam veniunt in legatum si testator legauerit uxori his verbis, *Lego omne frumentum quod domi quocunque modo habeo.* pagina. 547. columna secunda, in fine.

¶ Venia a Principe impetrata non facta mentione prioris inualida est. pag. 505. columna secunda, in med.

¶ Verba apud Hispanos præcipui conuictij. pag. 414. columna secunda, in princip.

Verba Diui Thomæ perpenduntur. 2. 2. quæst. 87. artic. 1. ad finem. pag. 484. colum. 2. in med.

Verba hæc, *Ab intestato, & ex testamento, quam interpretationem admittat.* pag. 985. col. 2. in princip.

Verba Iurisconsulti parum caute exposuit gloss. in. l. si cum fundum. ff. de pactis. pag. 439. columna. 1. in fine.

¶ Versio

Index Alphabeticus,

- ¶** Versio pecuniæ in utilitatem Ecclesiæ vel ciuitatis, quomodo probetur. pag. 647. colum. 1. in fine.
- ¶** Vesper pro nocte aliquando accipitur. pag. 962. columna secunda, in fine.
- ¶** Vestalis virgo erat sacrata, & qui ad eam fugiebant erant immunes poenæ. pag. 667. columna. 2. in med.
- ¶** Vestes, quibus vitur debitor, dimittendæ sunt ei, & instrumenta necessaria ad quærendum victum post bonorum cessionem. pag. 511. columna. 1. in med.
- ¶** Vestes clericales quæ dicantur: & quid in hoc possit consuetudo efficere? pagina. 229. columna secunda, in principio.
- ¶** Veteris legis præcepta an cessauerint, possintve noua lege iterum statui. pag. 465. columna. 1. in med.
- ¶** Veteris testamenti præcepta quotuplicia sint. ibidem.
- ¶** Viator potest equum suum pabulare in agro alieno. pag. 276. columna secunda, in fine.
- ¶** Vicani quo ad iurisdictionem exempti an manent quo ad priuilegia, & omnia alia ciues illius ciuitatis, à qua fuerunt exempti? pagina. 279. columna prima, in medio.
- Et quid si exemptio fiat motu proprio Principis non ad petitionem ipsiusmet castri. ibidem, columna secunda, in medio.
- Et quid quoties vicus vel castrum petit exemptionem. pag. 280. columna prima, in princip.
- ¶** Vicarius mortuo præfide, quem vulgo. Correctorem appellant, an possit iurisdictione vi, & quid de vicarijs Episcoporum? pag. 28. columna. 1. in med.
- Quid autem de Baliuis & iudicibus Baronum an reuocentur per mortem, cum habeant quasi conformitatem cum officialibus Episcoporum. ibidem, columna secunda, in princip.
- Vicarius in quo differat à delegato? pagina. 311. columna secunda, in princip.
- Vicarij constitui possunt ab Episcopis & vrbium prætoribus ad ciuilia & criminalia negotia. pag. 847. columna secunda, in princip.
- Vicarij qui dicantur? ibidem, columna. 2. in med.
- Vicarij Episcoporum & Præsidum habent iurisdictionem ordinariam. pag. 848. columna. 1. in princip.
- Vicarius Episcopi an possit conferre beneficia Ecclesiastica ex generali commissione. pagina. 850. columna prima in medio.
- ¶** Vici qui dicebantur Acharne meminit Pindarus in Nemeis. pode. 2. pag. 865. columna. 1. in med.
- Vici Græcè quomodo appellantur? ibidem, columna prima in medio.
- Vici exempti quo ad iurisdictionem incolæ, manent tamen quo ad priuilegia & omnia alia ciues Romani. pag. 279. columna prima, in med.
- Vici duo quoties habent communem proprietatem agrorum, non solum quo ad ius pascendi, non potest vnus vicus absque alterius consensu colere agros communes, neque in eis nouellare, nec illis vti ad alium vsus quam illum, quo hæctenus vsi sunt. pagina. 280. columna prima, in fine.
- Tamen circa hoc solent fieri inter vicos peculiare conuentiones, ac statuta, vt vsus horum agrorum communium, quibus legibus ac moribus receptis distinguatur. ibidem, columna. 2. in princip.
- ¶** Vicus exemptus à ciuitate an retineat ius pascendi quod ante exemptionem habeat in territorio. pagina. 279. columna. 1. in princip.
- ¶** Vicus quoties ita eximitur, quod non adhibetur alteri ciuitati, nec constituatur sub protectione Principis eximentis, subditi manent legibus, & statutis ciuitatis, à qua exempti sunt. pagina. 279. columna prima, in med.
- Author tamen arbitratur hanc opinionem tantum admittendam esse quo ad consuetudines & priuilegia, non tamen quo ad statuta ciuitatis, quæ vim habent à iurisdictione ipsius vrbis. ibidem.
- ¶** Vicus exemptus secundum Castrenf. non retinet priuilegia illa, & iura ciuitatis, quibus non potest vti absque præiudicio illius ciuitatis, à quo fuit exemptus, & cuius onera non subit, quemadmodum antea solebat. pag. 279. columna. 1. in fine.
- ¶** Vicus exemptus à ciuitate quo ad iurisdictionem non est admittendus ad communionem magistratum, neque ad electionem eorum, à quibus est iurdictio exercenda. ibidem, columna. 2. in princip.
- ¶** Vicus exemptus quo ad iurisdictionem non potest impedire habitatores & incolas ciuitatis, quin vtantur pascuis ipsius castri exempti. pagina. 280. columna. 1. in med.
- ¶** Victoriatus quid, & eius valor. pagina. 997. columna prima, in med.
- ¶** Victor non poterit appellare ab omnia condemnatione expensarum, etiam si quis eam petierit. pagina. 204. columna secunda in fine.
- Victus victori condemnatur in expensis, etiam si absque dolo temere tamen litigauerit. pag. 203. columna. 1. in princip.
- Et quid si ab initio litis iuramentum de calumnia præstiterit. ibidem, columna. 1. in fine.
- Aut litis controvertia decernitur apud iudicem arbitrum ibidem, columna secunda, in princip.
- Victus etiam in criminalibus, victori condemnatur in expensis. pag. 202. columna secunda, in med.
- Et hæc condemnatio expensarum fieri potest etiam vbi quis fuerit victus per interlocutoriam. ibidem, columna secunda, in fine.
- Item iudex potest differre hanc condemnationem, vsque ad diffinitiuam. ibidem.
- Victus non condemnatur in expensis si iustam litigandi causam habuerit. pagina. 203. columna prima, in princip.
- Et quid si præsumatur in dubio quod non habuerit iustam causam litigandi. ibidem.
- Et ibi explicatur vsus forensis iudicum Rotæ, columna. 1. in fine.
- Victus condemnatur in expensis etiam si habuerit iustam causam litigandi quando expensæ debentur ratione contumaciæ. pagina. 203. columna secunda, in princip.
- Victus an condemnetur in expensis etiam si habuerit iustam causam litigandi, quando statuto municipalihoc caueatur. pag. 203. columna. 2. in med.
- Victus non debet condemnari in expensis si à victore non fuerint petitiæ. pagina. 204. columna secunda, in medio.
- Et quid si expensæ fuerint factæ post litis contestationem. ibidem.

Index Alphabeticus,

- Et an victor appellare possit ab omiſſa condemnatione expenſarum, quæ petitæ fuerunt. *ibidem*. columna ſecunda, in fine.
- Victus olim vilius emebantur quam noſtro tempore pagina. 1040. colum. 2. in principio.
- ¶ Vidua poteſt aduerſarios in prima cauſarum cognitione ad curiam inuitos trahere, modo honeſta ſit. pagina. 39. col. 1. in princip. & pag. 45. col. 1. in medio.
- Vidua diues an gaudeat priuilegio trahendi reos ad curiam regiam. pagina. 40. columna prima, in principio.
- Vidua maritum occidens non gaudet priuilegio viduatatis. *ibidem*, columna. 2. in fine.
- Vidua priuilegium viduitatis amittit, ſi luxurioſe viuat. pag. 45. colum. 1. in fine.
- Vidua propter ſtuprum an dotem & alia perdat, quæ iure ac titulo matrimonij priſtini obtinuit, & obtinuiſſet ſi caſtam egiſſet vitam, *ibidem*, columna ſecunda, prope medium.
- Vidua quæ dicatur: *ibidem*, colum. 2. in fine.
- Viduitatis priuilegium conceditur etiam foeminis virum habentibus, ſi ſit eis inutilis. pagina. 46. columna ſecunda, in medio.
- Vidua, pupillus & alij habentes fori priuilegium vtrum poſſint eo vti aduerſus ſimile & parius habentes. pagina. 48. columna. 1. in principio.
- Vidua habet priuilegium declinandı forum proprii domicili, & petendi quod cauſa tractetur in curia Regis. pagina. 49. columna 2. in princip.
- Vidua, quæ vocata fuerit ad iudicem inferiorem, quibus caſibus non poterit eius tribunal declinare. pagina. 49. col. 2. in fine. & pag. 50. col. 1. in principio.
- Viduarum & pupillorum priuilegium an proſit iſtis conſortibus, & his, qui commune ius cum eis habere contendunt. pagina. 51. columna. 1. in medio.
- Vidua habent priuilegium, quo pupilli & ſimiles perſonæ vtuntur, vt non teneantur extra proprii domicili foram apud curiæ Regiæ iudices cuiquam agenti reſpondere cuiuſcunq; priuilegij ratione. pagina. 46. colum. 2. in fine.
- Vidua, pupillus & pauper in eo loco, in quo eſt curia Regis eiſque auditorium vocatus ad curiæ iudices ad petitionem actoris poterit hoc caſu vti proprio priuilegio. pagina 50. colum. 1. in medio.
- Vidua non poteſt vti priuilegio contra viduam aliam, minorem, aut orphanum. pag. 49. col. 2. in medio.
- Nec etiam in cauſis, quæ non habent æſtimationem ſex in ille marueditorum. *ibidem*.
- Item vbi cauſa fuerit coepta coram iudice inferiori per litiscontestationem, abſque fori præſcriptione, & exceptione declinatoria inferioris tribunalis. *ibid.*
- Idem erit ſi cauſa ſit criminalis, vel agatur de reſtitutione regij exigendis. *ibidem*.
- Viduitatis iure dominus Caſtri vel villæ ſe defendens, & ea de cauſa volens euitare Regiæ curiæ iudicium quo ad primam cauſarum cognitionem vti non poterit priuilegio viduarum ex eo quod tribunal proprii domicili ſit manifeſtè ſuſpectum. n. pagina. 50. columna ſecunda, in fine.
- Vidua ſi vocauerit ad iudicium apud iudicem domicili ipſius rei conuenti aliam viduam, vel pauperem, & velit reus declinare iuriſdictionem iudicis, non eſt audiendus. pagina. 50. columna prima, in medio.
- Vidua non poteſt petere cauſam tractari in curia Principis, vbi lis eſſet coepta per litiscontestationem apud iudicem inferiorem proprii domicili, etiam ſi vidua iure minoris ætatis peteret in integrum reſtitutionem. pagina. 51. columna prima, in medio.
- Vidua quando debeantur alimenta ab hæredibus mariti. pagina. 686. columna prima in medio.
- Vidua qualiter poteſt recipere certam quantitatem vltra ſortem dotis. pagina. 686. columna ſecunda, in medio.
- Vidua an detur certa quantitas dum non ſoluitur dos mariti. pagina. 687. columna prima, in medio.
- ¶ Vigiliæ, quæ apud Chriſtianos fiebant olim, cur ſint ſublata. pagina. 963. columna. 2. in fine.
- ¶ Viginti intellectus ad. l. curabit. C. de act. empt. pagina. 718. colum. 1. in principio.
- ¶ Vincens vincentem te an ſemper vincat te. pag. 378. columna. 2. in fine.
- ¶ Vindicta manumiſi qui dicebantur? pagina. 865. columna prima, in fine.
- Vindictio ſeruo ſuffragari in quacunq; tribu à populo Romano fuit conceſſum teſte Plutarcho in Publicola. pagina. 866. columna. 1. in medio.
- ¶ Violentus occupator beneficiorum eccleſiaſticorum an in poenam ipſo iure priuetur beneficio, quod per violentiam occupauerit? pagina. 823. columna prima in principio.
- ¶ Viri claſſimi qui dicantur? pagina. 871. columna ſecunda, in principio.
- Viro & foemina ſimal extinctis, an præſumatur foemina præmortua. pag. 563. colum. 1. in medio.
- Viro & vxore ſimal ruina pereuntibus locum habet lucri acquisitione delata, ſi in matrimonio vxor deceſſerit. *ibidem*. columna ſecunda, in medio.
- Viro & vxore pereuntibus ſimal ruina aut naufragio donatio valida cenſetur. pagina. 564. columna ſecunda, in fine.
- ¶ Viſitare quid in ſacra ſcriptura ſignificet. pag. 572. columna ſecunda, in fine.
- Vitium in exprimenda aut tacenda cauſa impulſiua, nulla eſt conceſſio Principis. pagina. 500. columna prima, in principio.
- ¶ Vocare ad curiam Regis in prima cauſæ inſtantia quis poſſit. pagina 39. columna. 1. in principio.
- Vocatus ad primogenium poſt obitum poſſeſſoris non accipit ille tanquam hæres defuncti, nec eius perſonam repræſentat. pagin. 96. columna ſecunda, in medio.
- ¶ Voluntas morte non extinguitur. pagina. 814. columna prima, in fine.
- Voluntas teſtatoris an poſſit Principis autoritate mutari? pagina. 736. columna prima, in medio. & pagina. 737. columna ſecunda, in medio.
- Voluntas contrahentium in conditionibus ſpectanda eſt. pagina. 308. columna ſecunda, in fine.
- Voluntaria iuriſdictio an poſſit extra territorium exerceri? pagina. 850. columna ſecunda, in fine.
- Voluntaria iuriſdictio an delegari poſſit? pagina. 849. columna ſecunda, in medio.

Index Alphabeticus.

- U**bi res simul & pecunia cum re permutantur, an per mutationis contractus sit vel venditionis? pag. 540. columna prima, in principio.
- U**ltimæ voluntates in quo differant à contractibus in his, quæ ad conditionem transmittendam pertinent. pagina. 302. columna prima, in medio, & pagina. 312. columna prima, in fine.
- U**ncia quæ dragmas appendat? pagina. 995. columna secunda, in medio.
- U**nciaria usura quæ diceretur apud legem duodecim tabularum. pag. 770. columna prima, in medio.
- U**nio beneficiorum quo pacto fieri possit, & per quem pagina. 272. columna. 1. in princip.
- U**nio beneficiorum iuris patronatus laicorum. pag. 271. columna secunda, in fine.
- U**niri per episcopum non potest beneficium aliquod alteri absque consensu illius, qui habet ius conferendi, eligendi, vel præsentandi. pagina. 272. columna prima, in principio.
- U**niversalis propositio quid? pagina. 427. columna secunda, in fine.
- U**niversitas an possit excommunicari? pagina. 581. columna secunda in medio.
- U**niversitas est quædam persona ficta non animata. pagina. 581. columna secunda, in medio.
- U**sucapio requirit bona fidem toto usucapionis tempore durantem. pag. 350. colum. 2. in fine.
- U**sucapio tenetur omnium bonorum non tenetur ad æris alieni solutionem. pag. 521. colum. 1. in medio.
- U**susfructus omnium bonorum legatum, hærede instituto post obitum usufructuarij, validum est. pag. 521. columna secunda, in fine.
- U**t ibi qualiter hoc legatum sit intelligendum.
- U**susfructu omnium bonorum alteri legato quis teneatur soluere legata, ubi hæres quidam instituitur. pagina. 522. colum. 2. in fine.
- U**susfructus venditus an possit retrahi, vide in dictione Venditio.
- U**sus potest constitui in numis, & in gemmis. pagina. 503. columna secunda, in medio.
- U**susfructuarius certarum rerum non tenetur soluere delictum. pag. 519. columna secunda, in principio.
- U**susfructuarius tertie, quartæ vel quintæ partis hereditatis tenetur ad æris alieni pro ea parte solutionem ibidem, columna secunda, circa medium.
- U**susfructuarius quartæ vel quintæ partis bonorum non potest conveniri. pag. 519. columna. 2. in fine.
- U**susfructuarius omnium bonorum an teneatur soluere legata à testatore relicta. pag. 522. colum. 2. in fine.
- U**susfructus quando per alienationem consolidetur. pagina 395. columna 1. in medio.
- U**susfructuarius non est æqualis clerico habenti beneficium Ecclesiasticum. pagina. 453. colum. 1. in medio.
- U**sus communis intelligendi & loquendi præfertur propria significationi. pagina. 724. colum. 2. in fine.
- U**susfructus bonorum an sint tacite constituti? pagina. 717. columna prima, in principio.
- U**surarij manifesti testamentum ipso iure nullum est, nisi fiat secundum capit. quanquam, de usuris. pagina. 715. columna prima in medio.
- U**surarius non tenetur restituere rem seu lucrum ex pecunia usuraria quæ sit tum. pagina. 712. columna prima, in fine.
- U**surarius an teneatur conditione indebiti vel ex delicto. pagina. 713. columna. 2. in medio.
- U**sura mentalis & exterior? pag. 863. col. 1. in medio.
- U**sura in mutuo quomodo non committatur. pag. 501. columna secunda, in medio.
- U**sura ab initio emptionis possunt in pacto definiti. pagina. 721. columna. 2. in princip.
- U**sura quando committitur in rebus vendendis, pagina. 530. columna secunda, in fine.
- U**sura an debeantur data dilatione ad pretium solvendum? pag. 720. columna. 1. in princip.
- U**sura definitio latè traditur. pag. 681. colum. 1. in fine.
- U**sura iure naturali, & civili prohibita est. pag. 689. colum. 2. in medio, & pag. 690. colum. 2. in medio.
- U**sura iure Pontificio & Regio prohibita est. pag. 691. columna. 2. in principio.
- U**sura iure Cæsarium an sit prohibita? pag. 691. columna secunda, in principio.
- U**suras exercere erga alienigenas an licuerit unquam Iudæis? pag. 692. columna prima, in medio.
- U**t ibi caput viciesimum tertium Deuteronom. expenditur.
- U**sura an possit accipi ab hoste? pag. 692. col. 2. in med.
- U**sura an sit licita ex testatoris voluntate? pagina. 693. columna prima, in fine.
- U**surarium crimen an sit merè Ecclesiasticum, latè discutitur. pag. 705. columna. 2. in principio.
- U**surarius qua pœna punitur tam iure civili quam iure Regio? pag. 707. columna. 1. in principio.
- U**surarius semel punitus, iterum in idem crimen incidit, amittet dimidiam bonorum partem, & si tertio, omnibus bonis mulcabitur. pagina. 708. columna prima, in fine.
- U**surarius clericus qua pœna sit puniendus. pag. 708. columna secunda, in principio.
- U**surarij manifesti priuantur sepultura. pagina. 709. columna prima, in principio.
- U**surarius manifestus quis dicatur. pagina. 709. columna prima, in medio.
- U**surarij bona an sint hypothecæ obligata pro restitutione usurarum? pagina. 712. colum. 1. in principio.
- U**surarij hæredes coguntur restituere usuras. pagin. 713. columna prima, in fine.
- U**sura lucrativæ omni iure prohibita sunt. pag. 717. columna. 2. in fine.
- U**sura pretij non solati an impediatur per translationem domini. pagina. 719. colum. 1. in medio.
- U**sura compensativæ omni iure admittitur. pag. 717. columna secunda, prope finem.
- U**surarij hæredes non confecto inventario, non tenentur ad usuras restituendas ultra vires hereditarias. pagina 614. columna. 2. in principio.
- U**sura in quem esse an probent testes singulares? pagina. 510. columna prima prope medium.
- U**sura ex mutuo non tantum vero sed ficto constituitur. pagina. 747. columna. 2. in principio.
- U**sura committitur cum aliquid ultra sortem causa mutui accipitur. pagina. 747. colum. 2. in fine.
- U**sura centesima quæ dicatur? pagina. 769. columna prima, in principio.